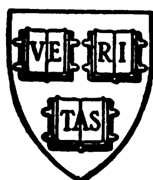

VE RI TAS

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α΄

ΤΟΥ ΑΠΟ ΣΙΝΑΙΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ ΑΙ ΕΛΑΣΣΟΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ, ΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΑΔΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Μ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

ΤΟΥ ΕΚ ΧΑΛΚΗΣ.

Τῇ φιλοκάλῳ προτροπῇ τοῦ Κυρίου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΣΠΑΛΛΗ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1870

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α'.

Constantius, patriarch of Constantinople.

ΤΟΥ ΑΠΟ ΣΙΝΑΙΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ ΑΙ ΕΛΑΣΣΟΝΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ, ΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ,

ΕΞΕΔΟΘΗΣΑΝ ΜΕΤΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ ΑΔΕΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Μ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΟΥ ΕΚ ΧΑΛΚΗΣ,

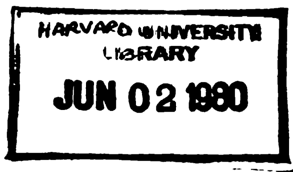
Τῇ φιλοκάλῳ προτροπῇ τοῦ Κυρίου

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΣΠΑΛΛΗ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΠΡΟΟΔΟΥ.»

1866.

HARVARD UNIVERSITY
LIBRARY
JUN 02 1980

ΕΓΚΡΙΝΕΤΑΙ

(Τ. Σ.)

† Ο Κ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ.

'Αριθμ. Διεκ. 847.

Παναγιώτατε Δέσποτα!

Ἡ Κεντρικὴ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀναγνοῦσα τὴν ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος διαβιβασθεῖσαν αὐτῇ ἀναφορὰν τοῦ Κυρίου Θεοδώρου Ἀριστοκλέους, δι' ἧς οὗτος ἐξαιτεῖται τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἄδειαν, ὅπως τύποις ἐκδώσῃ Σύγγραμμά τι ἐπιγραφόμενον «Αἱ Ἐλάσσονες Συγγραφαὶ τοῦ ἀπὸ Σιναίου ἀοιδίμου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίου Κωνσταντίου Α'. τοῦ Βυζαντίου,» διεξελθοῦσα δὲ αὐτὸ ἐπισταμένως καὶ μηδὲν ἀπᾷδον εὑροῦσα πρός τε τὸ πνεῦμα τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὰ καθεστῶτα τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, ἐγκρίνει τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ· τὴν δὲ ταπεινὴν αὐτῆς γνώμην ὑποβάλλει εἰς τὴν ἔγκρισιν τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος.

Τῇ 24 Φεβρουαρίου 1865.

Τῆς Ὑμετέρας Θειοτάτης Παναγιότητος

εὐπειθέστατοι.

Ὁ Πρόεδρος

ΑΙΝΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ.

ΤΑ ΜΕΛΗ

Ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος.
Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ι. Σ. Ἰωακεὶμ.
Ὁ Ἀρχιμανδρίτ. Εὐστάθ. Κλεόβουλος.
Ὁ Ἀρχιμανδρίτ. Γερμανὸς Γρηγορᾶς.
Ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος.
Κωνσταντῖνος Ἱεροδιάκονος Βαλιάδης.

Ὅτι ἀκριβὲς ἀντίγραφον

(Τ. Σ.) Ὁ Γραμματεὺς — † Ὁ Πρόεδρος

ΔΟΣΙΘΕΟΣ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ. — ΑΙΝΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛ.

Πᾶν ἀντίτυπον, μὴ φέρον τὴν ἰδιόχειρόν μου ὑπογραφὴν, θεωρεῖται κλοπιμαῖον.

ΤΩ ΦΙΛΟΓΕΝΕΣΤΑΤΩ ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΤΑΤΩ

ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ

ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΠΑΣΠΑΛΛΗ

ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ.

Φιλογενέστατε καὶ Φιλομουσότατε Ἄνερ

Κ. Δημήτριε Πασπαλλῆ!

ΟΥ μόνον ἡ ἐπὶ πάντας διαφοιτῶσα χρυσοπτέρυγος φήμη, ἡ τὴν πληθὺν τῶν Σῶν ἀρετῶν εὐσήμως πάνυ διασαλπίζουσα, ἱκανή ἐστι πρὸς εὐφημίαν πᾶσαν γλῶσσαν κινεῖν τῶν ἀγλαῶν πλεονεκτημάτων Σου· νῦν γὰρ ὁ μὲν τὴν πρὸς τὸ Θεῖον ἄκραν εὐσέβειάν Σου διακηρύττει, ὁ δ' αὖ πάλιν τὸ φιλογενὲς καὶ φιλόμουσον διαφημίζει, ἄλλος δὲ τὸ πρὸς πάντας ἐλευθέριον ὑπερθαυμάζει, καὶ πᾶς τις τὸν ἑσμὸν τῶν ἄλλων Σου ἀρετῶν ἐνθεαστικῶς ἐκθειάζει· ἀλλὰ καὶ ἐγὼ, ὁ μικρὸς τὴν ἰδέαν, μικρὸς τὰ πάντα καὶ ἀσθενὴς, ὁ παιδιόθεν γνωστός Σοι καὶ προσφιλὴς, καὶ ταῦτα πάντα θαυμάζων, (καὶ ἀπέςω πᾶσα χαμερπὴς κολακεία, τὰ πράγματα λόγων οὐ χρήζει·) τὸ ὑπερφυὲς πάνυ τῆς τοσούτων εἰς ἓν ἀρετῶν συνδρομῆς ἄγαν ὑπεράγαμαι. Ἡ γὰρ ἀγαθὴ ὄντως φύσις, θεωρίαν καὶ πρᾶξιν καὶ τὴν ἄλλην ἐκμάθησιν παραλαβοῦσα συνέριθον, διαπρεπῆ ἀξιοχρέως ἐν τοῖς ὁμογενέσιν εἰς κλέος ὅσον παντὶ τῷ Ὀρθοδόξῳ Ἔθνει Σὲ ἀνεδείξατο, ἡλίου δίκην, πᾶσι χαρίτων αὐγάσμασι διαλάμποντα.

Διά τοι ταῦτα καὶ πᾶς τις εὐγενῶν καὶ γενναίων αἰσθη

μάτων ἀνὴρ, συνήδεται τοιούτῳ ἐπ' εὐκληρίᾳ σεμνυνόμενος περιπύστῳ ὁμογενεῖ αὐτοῦ. Καὶ ἡ φίλη δέ Σοι παιδεία, ᾗ καὶ ὡς λίαν ἐνασμενίζῃ, Ἄνερ Μουσότροφε, οἷά γε πρὸς τῷ Σῷ Οἴκῳ εὐκλεῶς πάνυ ἐσαεὶ πελαζούσῃ, Προστάτην Σε διάπυρον κέκτηται. Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὸς ὁ ἐνταῦθα Μουσικὸς Σύλλογος, ἐν Σοί, ὡς ἑνὶ τῶν αὐτοῦ ἱδρυτῶν ἐγκαυχώμενος, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ τῆς Σῆς ἐλευθερίου καὶ γενναίας συνδρομῆς ὁσημέραι ἀπολαύων, χαίρει ἐπὶ Σοί τε καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν μουσοφίλων Μελῶν τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ σαλεύων.

Ταύταις οὖν ταῖς τὴν ἀγαθήν Σου ψυχὴν καλλυνούσαις ἀρεταῖς κἀγὼ ἐνηδόμενος, τὴν Βιογραφίαν τοῦ Σοφωτάτου ἐν Πατριάρχαις ἀοιδίμου Κωνσταντίου Α'. τοῦ ἀπὸ Σιναίου, μετὰ τῶν ἀνεκδότων καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδοθεισῶν ποικίλων καὶ Σοφῶν αὐτοῦ Συγγραφῶν ἐν τῇδε τῇ Δέλτῳ διὰ τῆς Σῆς μεγαλοδωρίας ἐκδούς, ἐπαξίως Σοὶ τῷ φιλομουσοτάτῳ, ἀλλὰ καὶ ὀφειλομένως, ἀναθεῖναί τε καὶ προσφωνῆσαι ταύτην τεθάῤῥηκα, εὖ εἰδώς, ὅτι ἅπασι τοῖς εὐγνώμοσι τῶν ἀναγνωστῶν δικαία τε καὶ ἁρμόζουσα λογισθήσεται ἡ ἀνάθεσις.

Ἀλλ' ἐν εὐμενείᾳ προσδέξαιο, Μεγάτιμε, τουτὶ τὸ κατ' ὀφειλὴν προσφωνούμενόν Σοι ἀνάθημα, κἀμὲ τὸν ἀνατιθέντα ἱλαρῶς ἀποδεξάμενος, τῆς Σῆς τιμαλφοῦς μοι ἀρχῆθεν φιλίας τε καὶ εὐνοίας διηνεκῶς ἀπολαύειν μὴ ἀπαξιώσειας.

Ἀπριλίου 14, 1865.

Ὁ τῇ Ὑμετέρᾳ Εὐγενείᾳ ἐσαεὶ εὐγνωμονῶν

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Μ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ

ΕΚΔΟΤΟΥ.

ΤΟΥ περικλεοῦς ἐν Πατριάρχαις ἀοιδίμου Κωνσταντίου τοῦ Α', παρ' ᾧ ἐκ παίδων καὶ ἀνετράφην καὶ ἐξεπαιδεύθην, ἱκαναί τινες ἀνέκδοτοι Συγγραφαὶ, ἀλλὰ καὶ πολλαὶ τῶν προεκδοθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν Φυλλαδίοις καὶ Ἐφημερίσι, πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων ἐσώζοντο παρ' ἐμοὶ, ἀντιγεγραμμέναι, κατ' ἐντολὴν ἐκείνου, πᾶσαι σχεδὸν ὑπ' ἐμοῦ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Αὐτογράφου, ὡς ἀντιγραφέως παρὰ τῇ Α. Παναγιότητι χρηματίσαντος πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη, τὰ μὲν ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου, τὰ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα πρὸς ἀντιγραφὴν ἀπέστελλέ μοι (1), ὅσα φιλοπόνως συνέγραφεν ὁ ἀκάματος.

Ταύτας οὖν τὰς ἀνεκδότους, πολλάκις, μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ ἀοιδίμου, προθέμενος ἐκδοῦναι εἰς φῶς, ὑπὸ πολλῶν διεκωλυόμην ἀσχολιῶν. Ἤδη δὲ καιροῦ δραξάμενος, καὶ ἐκ τῶν προεκδοθεισῶν Συγγραφῶν, ὅσας καὶ αὐτὸς ἐγὼ εἶχον, καὶ ὅσας παρά τισι τῶν φίλων σωζομένας μόλις εὗρον (2), τὰς πλείους ὁρῶν σπανίας καὶ δυσευρέτους σχεδὸν καταστάσας, καθῆκον ὀφειλόμενον τῷ ἀειμνήστῳ Γέροντί μου οἰόμενος ἐκπληροῦν, ἔσπευσα καὶ ταύτας διασῶσαι, ἵνα μὴ παντελῶς ἐκλείψωσι, καὶ τὰς ἀνεκδότους ἐκείνας ἐν ἑνὶ τεύ-

---

(1) Ἰδ. ἐν τῷ Παραρτήματι τὰς περὶ Ἀντιγραφῶν ἀποσταλείσας μοι κατὰ καιρούς παρὰ τοῦ Συγγραφέως Ἐπιστολάς.

(2) Μεγίστην εὐγνωμοσύνην ὀφείλω τῷ εὐγενεστάτῳ καὶ φιλομούσῳ Κ. Σταυράκη Ἀριστάρχῃ, προθύμως ἐπιδόντι μοί τινας τῶν προεκδεδομένων Συγγραφῶν.

χει μετ' αὐτῶν συνεκδοῦναι πρὸς κοινὴν ἁπάντων τῶν ὁμογενῶν μου ὠφέλειαν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων τῶν ἐν τῇ Βίβλῳ ταύτῃ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ σώζονται ἐν χειρογράφοις, ὡς εἶπέ μοι ὁ παρὰ τῷ Σεβασμιωτάτῳ Ἁγίῳ Σιναίου Ἀρχιμανδρίτης Κ. Γερμανὸς Ἀφθονίδης, ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ κατὰ τὴν Τζουβανίαν ἐν Αἰγύπτῳ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, μετακομισθεῖσαι ἐκεῖ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν νῆσον Ἀντιγόνου οἰκίας τοῦ Πατριάρχου, μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὠνόμασα δὲ ταύτας ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ΜΕΙΖΟΝΩΝ, οἷον τῆς ἀρχαίας Ἀλεξανδρείας(1), τῆς Κωνςαντινιάδος(2) τῶν Αἰγυπτιακῶν (3), ἱερᾶς τινος Κατηχήσεως κατ' ἐρωταπόκρισιν, καὶ περὶ τῶν Ποντιφήκων τῆς Ῥώμης(4), ἀμφοτέρων ἀνεκδότων καὶ κειμένων ἐν τῇ ῥηθείσῃ Βιβλιοθήκῃ.

---

(1) Ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια, ἤτοι ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περιγραφὴ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐξεδόθη ἐν Μόσχᾳ τῷ 1801 ἔτει Ἑλληνιστὶ καὶ Ῥωσσιστὶ, μετὰ πολλῶν εἰκονογραφιῶν, ἀφιερωμένη τῷ Αὐτοκράτορι Ἀλεξάνδρῳ τῷ Α'. Τὸ Σύγγραμμα τοῦτο ἐκδοθὲν ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Συγγραφέως ὑπὸ ἐπιστάταις καὶ τυπογράφοις ἀγνοοῦσι παντάπασι τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τοσούτων τυπογραφικῶν γέμει σφαλμάτων, ὥστε ἀληθῶς καταντᾷ δυσανάγνωστον, καὶ ὁ Συγγραφεὺς διὰ τοῦτο εἶχεν αὐτὸ ἀπόβλητον καὶ ἀποκήρυκτον.

(2) Κωνσταντινιὰς παλαιά τε καὶ νεωτέρα ἐκδοθεῖσα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1824 μετὰ ὡραίων χαλκογραφιῶν καὶ ἀκριβοῦς Τοπογραφικοῦ Πίνακος. Τὸ Σύγγραμμα τοῦτο, γεγραμμένον μετὰ πολλῆς ἀκριβείας, κρίσεως καὶ αἰσθήματος, θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν ἀξιολόγων τοῦ εἴδους καὶ τῆς ὕλης ταύτης, ἔχον τὴν δύναμιν τοῦ κινεῖν τὸ διάφορον τοῖς ἀναγνώσταις καὶ μάλιστα τοῖς Ἕλλησιν, ὧν τὰ τιμαλφέστατα καὶ ἱερώτατα πάτρια διαγράφει μετ' ἀξιοπρεπείας καὶ σεβασμίας τινὸς μελαγχολίας. Τοῦ Συγγράμματος τούτου ἐγένετο καὶ δευτέρα ἔκδοσις ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1844 μετά τινων προσθηκῶν. Μετὰ δὲ δύω ἔτη ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ γαλλικὴ αὐτοῦ μετάφρασις μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν Πινάκων.

(3) Αἰγυπτιακὰ, ἤτοι Περιγραφὴ ἁπάσης τῆς Αἰγύπτου ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1838. Σύγγραμμα ἐπίσης σπουδαιότατον, καθ' ὅσον μάλιστα παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν οὐδεὶς συνέγραψε περὶ Αἰγύπτου ἀκριβέστερον καὶ πλατύτερον.

(4) Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο Σύγγραμμα ἐγὼ αὐτὸς ἀντέγραψα καθαρῶς εἰς Ἀντιγόνου παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ Συγγραφεῖ διατρίβων· ἀλλὰ μέχρι τοῦδε μένει ἀνέκδοτον, σωζόμενον μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, ὡς προεῤῥέθη, εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Τζουβανίας. Ἀπόκειται γοῦν τῷ Σ. Ἁγίῳ Σιναίου, ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς ἐκδόσεως καὶ τούτου τοῦ σπουδαιοτάτου Συγγράμματος καὶ τῶν λοιπῶν, οἷον, Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν Πολιτικῶν καὶ Ἐκκλησιαστικῶν συμβάντων. Περὶ τῆς λειτουργίας τῶν Παπῶν, καὶ ἄλλων.

Τὰς σοφὰς τοίνυν ταύτας Συγγραφὰς, διῃρημένας εἰς Ἐκκλησιαστικὰς καὶ Φιλολογικὰς, μέλλοντι εἰς Τύπον ἐκδοῦναι, καὶ δίκαιον καὶ ἄφυκτον ἔδοξέ μοι, ἵνα, χάριν καὶ τῶν εἰδότων καὶ τῶν μὴ, πόθεν, τίς καὶ ὁποῖος ὁ Συγγραφεὺς αὐτῶν, προταχθῇ ἐκτενὴς Βιογραφία αὐτοῦ. Καὶ δὴ πόνων τε καὶ πολλῶν ἄλλων ἀσχολιῶν μου ἀφειδήσας, ἔδωκα πέρας εἰς τοὖργον, συντάξας αὐτὴν, εἰ καὶ μὴ λεπτομερῶς ἐξιστοροῦσαν πάντα τὰ καθ᾽ ἕκαστα τῶν ἐνδόξων τοῦ ἀνδρὸς καὶ λόγων καὶ πράξεων καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ πλεονεκτημάτων, μυριοσελίδου εἰς τοῦτο βίβλου χρῃζόντων, ἀλλ᾽ οὖν γε, ὡς οἷόν τε, ἐξακριβοῦσαν ἀληθῶς πάνθ᾽ ὅσα καὶ αὐτὸς ἐγὼ εἶδον καὶ μέμνημαι, ὅσα τε παρ᾽ αὐτοῦ τούτου διηγουμένου πολλάκις τὰ καθ᾽ αὐτὸν ἤκουσα, καὶ ὅσα παρ᾽ ἄλλων καὶ λογίων καὶ πάνυ σχετικῶν αὐτοῦ φίλων παρέλαβον, οἷον, παρά τε τοῦ Εὐγενεστάτου Κ. Ζαχαρίου Ζαχάρωφ, τοῦ ἀγαστοῦ μοι φίλου Κ. Ἠλία Ταντηλίδου καὶ τοῦ ἀγαπητοῦ συγγενοῦς καὶ φίλου Κ. Κωνςαντίνου τοῦ Ἡροφίλου. Ταύτην δὴ προτάξας τῶν Συγγραφῶν, προσέθηκα μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς, γνώμῃ τῇ τοῦ Ταντηλίδου, τοὺς δύω ἐκφωνηθέντας ἐν τῇ κηδείᾳ τοῦ Πατριάρχου Ἐπιταφίους λόγους, τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ταντηλίδου εἰς τὸν ἀοίδιμον Ἐπιγράμματα, καὶ τὸν ἐν τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἐκφωνηθέντα λόγον.

Τὰς δὲ περὶ τῶν ἐν τῇ βιογραφίᾳ ἀναφερομένων Πατριαρχῶν σημειώσεις μου, ἐν αἷς καθιστορεῖται συνοπτικῶς ἥ τε ἐποχὴ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἐγκαθιδρύσεως καὶ τῆς ἀπ᾽ αὐτοῦ ἀποχωρήσεως, καί τινα τῶν ἀξιολογωτέρων συμβάντων ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτῶν, ἠρύσθην ἔκ τε τῆς *Κωνσταντινουπόλεως* (1) καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν. Ἵνα δὲ μὴ, ἕνεκα πολλῶν ἐν τῇ Βιογραφίᾳ σημειώσεων, γίγνηται συνεχὴς καὶ ἀλλεπάλληλος διακοπὴ τῆς ἀναγνώσεως, ταύτας καὶ τὰς περί τινων ἄλλων ἐπισήμων ἀνδρῶν συνεξέδωκα μετὰ τὸ τέλος τῆς Βιογραφίας, ἔνθα καὶ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστην.

Τῶν δὲ Ἐπιστολῶν τὰς πλείους ἐπέδωκέ μοι ὁ παρὰ τῷ Συγγραφεῖ Γραμματεὺς χρηματίσας, ἀνωτέρω μνησθεὶς Κ. Κωνσταντῖνος Ἡρόφιλος, πρὸς ὃν καὶ ἐπιγράφονται, καὶ ὅστις, πολλὰ συν-

(1) Ἴδ. Κωνστ. Τόμ. Β᾽. Παράρτ. Γ᾽.

ειργάσατο καὶ συνετέλεσέ μοι εἰς τὴν ἔκδοσιν, ὃν καὶ ἐπόπτην αὐτῆς εὐαρεστοῦμαι καλῶν· ἀφ' ὧν δὲ παρέλαβον τὰς λοιπὰς, σημειοῦνται τὰ τούτων ὀνόματα. Ἀλλὰ, ἐκτὸς τούτων, πόσα ἄλλα λαμπρὰ τῆς διανοίας τοῦ μακαρίου Κωνσταντίου ἔργα, τεθησαυρισμένα εἰσὶν ἐν πολλαῖς ἄλλαις τῶν Ἐπιστολῶν, ἃς καθ' ἑκάστην γράφων ἐπέστελλε πρὸς πολλοὺς τῶν ἐπισήμων, καὶ ὁμογενῶν καὶ ξένων, ἐκζητούντων, ὡς ἐξ ἀειῤῥόου πηγῆς ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν παραδόσεων, ἀρύσασθαι γνῶσιν, καὶ λύσιν, ὧν ἠπόρουν, παρὰ τοῦ πολυΐδριος καὶ πολυμαθοῦς Πατριάρχου λαϐεῖν; Πόσον ὀνήσιμον ἀληθῶς ἔσεται τῷ Ὀρθοδόξῳ πληρώματι, εἴπερ, οἱ ἐν ταῖς τιμαλφέσι ταύταις Ἐπιστολαῖς κατορωρυγμένοι τῶν ποικίλων ἐκείνων φιλολογικῶν ἐργασιῶν θησαυροὶ, ἀνευρισκόμενοι ἄλλοθεν ἄλλος, ἀπεθησαυρίζοντο εἰς τὸ τοῦ Τύπου κοινὸν Θησαυροφυλάκιον, ἔνθεν πᾶς τις ἀεννάως ἔχει καὶ αὐτὸς πλουτεῖν καὶ ἄλλους πλουτίζειν; Διὸ καὶ προτρέψαιμ' ἂν τοὺς φιλογενεῖς ἀναγνώστας καὶ λοιποὺς τῶν ὁμογενῶν, παρ' ὅσοις τυγχάνουσιν ἔτι σωζόμεναι οἱασδήποτε ὕλης ἱστορικῆς, ἢ ἀρχαιολογικῆς, ἢ Θεολογικῆς περιεκτικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἀοιδίμου, ὅπως, μικροῦ τινος κόπου ἀφειδήσαντες, πέμψωσί μοι ἢ αὐτὰς, ἢ ἀντίγραφον τούτων πρὸς ἔκδοσιν. Περιττὸν οἶμαι ἀποδεῖξαι, ὡς πασίδηλον, ὁπόσον συντελὴς καθίσταται τῇ τε Καθόλου, τῇ Ἐκκλησιαστικῇ καὶ ἰδίως τῇ Ἐθνικῇ ἡμῶν Ἱστορίᾳ ἡ συλλογὴ καὶ συνέκδοσις τῶν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις ἐγκεχρυμμένων γνώσεων, τῶν ἐκ τοῦ μνημονικωτάτου νοὸς τοῦ Πατριάρχου τούτου, ὡς ἐκ πολυχεύμονος ἄλλης πηγῆς, ἀποῤῥυεισῶν. Οὐκ ἀποκρύψουσιν ἄρα, ὅσοι τοιαύτας τινὰς κατὰ καιροὺς ἐκομίσαντο παρ' αὐτοῦ πολυτίμους Ἐπιστολὰς, ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Γένους κοινὰς καταστήσαντες, καὶ ἑαυτοὺς ὠφελήσουσι, κοινῆς τῆς διαδόσεως ἁπασῶν διὰ τοῦ Τύπου γενησομένης.

Διῄρηται δὲ ἡ Βίϐλος εἰς Μέρη πέντε· Καὶ πρῶτον μέν ἐστιν ἡ Βιογραφία τοῦ Συγγραφέως· δεύτερον, τὰ Ἐκκλησιαστικά· τρίτον, τὰ Φιλολογικά· τέταρτον, αἱ διαφόρου ὕλης Ἐπιστολαί· καὶ πέμπτον, τὸ Παράρτημα, περιέχον ἱκανὰ σπουδαῖά τε καὶ περίεργα, τὰ πλείω πρὸς αὐτὸν τὸν Κωνστάντιον ἀφορῶντα.

Ἰστέον δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ « Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ

Κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων» Συγγραφῇ, οὐδεμίαν μνείαν ποιεῖται καὶ περὶ ἄλλων τοιούτων Σοφῶν ἀνδρῶν, ἐρωτήσαντί μοι δι' ἐπιστολῆς (1) ἀπεκρίθη, ὅτι καταχωρηθήσονται ἄλλοτε καὶ οὓς παρέλιπε.

Ταῦτα πάντα τά τε ἀνέκδοτα καὶ τὰ προεκδοθέντα ἐν Φυλλαδίοις καὶ Ἐφημερίσι, κἀγώ τε αὐτὸς ἐπωφελέστατα πᾶσι τοῖς Ὀρθοδόξοις ἡγησάμενος, καὶ ὑπὸ ἐλλογίμων ἀνδρῶν παροτρυνθεὶς πρὸς συλλογὴν καὶ συνέκδοσιν αὐτῶν, πρῶτον ἤδη τοῦτον φόρον εὐγνωμοσύνης τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ τελῶν, ἐξέδωκα ἐγκρίσει καὶ ἀδείᾳ αὐτῆς, ἓν ὅλον Τεῦχος ἀπαρτίζοντα σὺν τῇ Βιογραφίᾳ καὶ τῷ Παραρτήματι, πρός τε κοινὴν ἁπάντων τῶν ὁμογενῶν μου ὠφέλειαν, καὶ μνήμην ἀείφατον τοῦ μεγάλου ἐν Πατριάρχαις καὶ ἀοιδίμου τῆς Ἐκκλησίας Πατρὸς Κωνσταντίου τοῦ Α'.

Ὁ Ἐκδότης

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Μ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

(1) Ἰδ. ἐν τῷ Παραρτήμ. τὴν ἐμὴν περὶ τούτου Ἐπιστολὴν καὶ τὴν αὐτοῦ πρός με, ὡς καὶ τὰς ἄλλας περὶ τῶν Ἀντιγραφῶν.

« *Σοφίαν αὐτοῦ διηγήσονται λαοί, καὶ τὸν ἔπαινον ἐξαγγελεῖ Ἐκκλησία.* » *Σοφ. Σειρὰχ. μδ΄. 15.*

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α΄.

---

§. 1. **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Α΄**, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ Γενναδίου Σχολαρίου τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. Ἀνὴρ σοφὸς τήν τε θύραθεν καὶ τὴν ἔσω σοφίαν, βρίθων πολλῶν ἠθικῶν τε καὶ διανοητικῶν πλεονεκτημάτων. Εἷς τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων ἐν τῷ Κλήρῳ λογίων τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, τὰ μάλιστα διαπρέπων ἐν αὐτοῖς, ἔχων δὲ καὶ ἱκανὸν κεφάλαιον τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, διά τε τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετάς, καὶ παρ' ἄλλοις Ἔθνεσιν.

§. 2. Ἐγεννήθη, ἐν ἔτει Σωτηρίῳ 1770, ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ Πατρὸς μὲν Κρητός, Μητρὸς δὲ Βυζαντίας, ὀνομασθεὶς διὰ τοῦ Θείου Βαπτίσματος Κωνσταντῖνος, κατὰ τὴν ἐν Παλατᾷ Συνοικίαν τῆς Ξυλοπόρτας, ἧς ἐν τῇ Σχολῇ καὶ τὰ Κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἐξέμαθεν. Ὢν δὲ ἐκ φύσεως πεπροικισμένος ἐξ ὅλων τῶν πνευματικῶν πλεονεκτημάτων, ἔλαβεν ἑπομένως τὴν πρώτην αὐτοῦ ἀνατροφὴν ὑπὸ τὴν κηδεμονικὴν προστασίαν τοῦ πρὸς πατρὸς Θείου αὐτοῦ Κυρίλλου (1) Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ὄρους Σινᾶ, ἀνδρὸς ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἐπισήμου διά τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν τοῦ ἤθους μελιχρότητα καὶ σεμνοπρέπειαν, ἐγκαίρως ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων σπουδήν. Εὐφυὴς δὲ εἰς ἄκρον καὶ ἐπιμελὴς ὑπάρχων, τάχιστα διήνυσεν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ εὐκλεεῖ τοῦ Φαναρίου Σχολῇ,

---

(1) Περὶ τούτου καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ πρὸς Μητρὸς Θείου αὐτοῦ Παρθενίου, ὅρα ἔμπροσθ. ἐν τῇ «Περὶ τῆς Βυζαντινῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαπρεψάντων Καθηγητῶν» Συγγραφῇ, §. 41, ἔνθα διηγεῖται ὁ ἴδιος, ὅτι καὶ οἱ δύω οὗτοι Θεῖοι αὐτοῦ ἐξεπαιδεύθησαν παρά τινι διδασκάλῳ Ἡσαΐᾳ, ἀκροατῇ Ἰακώβου Μάνου τοῦ Ἀργείου. Ὅρ. περὶ τοῦ Κυρίλλου καὶ ἐν τῇ «Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ Κλήρου διαπρεψάντων» Ἀριθμ. ΜΣΤ΄.

ἤδη πρόσηβος ὤν, παρὰ τοῖς ἀειμνήστοις Διδασκάλοις τοῦ Γένους Ἀρσενίῳ Ἱερομονάχῳ ἐκ Σηλυβρίας τῷ ὕστερον Προικοννήσου Ἀρχιερεῖ, Ἠλίᾳ τῷ Κυπρίῳ καὶ Σεργίῳ Μακραίῳ τῷ ἐξ Ἀγράφων (1), ὅλην τὴν σειρὰν τῆς Ἐγκυκλίου Παιδεύσεως, συνισταμένης τότε εἰς ἀκριβῆ καὶ λιπαρὰν ἐκμάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας καὶ Γλώσσης, καὶ εἰς ἐπίμονον σπουδὴν περὶ τὴν Θεολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν.

§. 3. Ἡ Φιλοσοφία αὕτη Ἀριστοτελίζουσα διετηρεῖτο μετὰ θρησκευτικῆς ἀκριβείας ἐν τῷ αὐτῷ σταθερῷ συστήματι, διεκδικουμένῳ ὑπὸ τῶν Κληρικῶν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτι ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, Ἀριστοτελικοῦ φιλοσόφου καὶ καθιδρυτοῦ, ἢ μᾶλλον, ἀνακαινιστοῦ τῆς Πατριαρχικῆς ταύτης Σχολῆς. Ἐν τῷ αὐτῷ τῆς Φιλοσοφίας συστήματι, τῷ ἀπὸ Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, τοῦ πρώτου μετὰ τὴν ἅλωσιν ἀναλαβόντος τὴν Σχολαρχίαν, (διορισθέντος ὑπὸ τοῦ Γενναδίου, ὡς σοφοῦ ἀνδρὸς, Διδασκάλου τῶν τέκνων τῶν πενήτων) διατηρηθέντι εὐσταθῶς καὶ ὑπὸ τῶν μετ' αὐτὸν ἐν τῇ Σχολῇ Σχολαρχησάντων, Μανουὴλ τοῦ Κορινθίου, Ἰωάννου καὶ Θεοδοσίου τῶν Ζυγομαλάδων καὶ Φραγκίσκου Κόκκου, διέπρεψαν ἀκολούθως, ὡς Σχολάρχαι τῆς αὐτῆς σχολῆς, καὶ οἱ διασημότεροι τῶν μεταγενεστέρων σοφῶν Ἑλλήνων, ὁποῖοι ὑπῆρξαν Θεόφιλος ὁ Κορυδαλεὺς (2), Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀποῤῥήτων (ὅρ. ἐν τέλ. τῆς Βιογρ. Σημ. Α'.) καὶ ἄλλοι πολλοί (3)· καὶ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ συστήματος ἀντεπάλαιε τότε (1763—1775) πρὸς τοὺς δι' Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τὴν τῆς Σχολῆς εἴσοδον εἰσβιάζοντας νεωτερισμοὺς τῶν Λωκίων, Βακώνων καὶ Καρτεσίων, Σαμουὴλ (4) ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνὴρ λίαν λαμπρὸς μὲν ἔκ τε τοῦ γένους, ὡς ὢν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Χαντζερίδων, ἔκ τε τῆς βαθείας παιδείας τε καὶ πολιτικῆς συνέσεως, ἀλλ' ἀχωρίστως ταῖς τοῦ Ἀριστοτέλους δόξαις προσκείμενος, ὡς ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, ἀπταίστους ταύτας πρεσβεύων.

---

(1) Ὅτι φοιτητὴς τούτων ὑπῆρξεν, αὐτὸς οὗτος ἀναφέρει ἐν τῇ «Περὶ τῆς Βυζαντινῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς Συγγραφῇ αὐτοῦ, λέγων ἐν §. 32, οὑτωσί:

«Τούτου μὲν τοῦ Ἀρσενίου καὶ τοῦ ἐπαναλαβόντος τὴν Σχολὴν Ἠλία ἠκροάσθημεν καὶ ἡμεῖς· εἶτα δὲ παρὰ Σεργίου τῆς Λογικῆς. Κατὰ δὲ τὸ 1788 ἔτος, ἔτος τῆς ἡλικίας ἡμῶν ἀνύοντες τὸ δέκατον ὄγδοον, τὰ τῆς πόλεως ἐῤῥῶσθαι λιπόντες, τῆς ἐπὶ ξένης φερούσης ἡψάμεθα, ὅπου ἐδιδάχθημεν ὑπὸ Ὀρθοδόξων Καθηγητῶν Λατινιστὶ τὰ μετὰ τὴν Λογικὴν, Οντολογίαν, Φυσικήν τε Μεταφυσικὴν καὶ Ἠθικὴν Φιλοσοφίαν, ἐφ' οἷς καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς ἱερὰ τῆς Θεολογίας συνημμένας τῇ Δογματοπολεμικῇ.»

(2) Ἰδ. ἔμπροσθ. ἐν τῇ «Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλ. ἐκ τοῦ Κλ. Ἀριθ. Ι'.» καὶ ἐν τῇ «Περὶ τῆς Πατριαρ. Σχολ.» §. 14.

(3) Ἰδ. αὐτόθι §. 15 καὶ ἐφεξῆς.

(4) Ἰδ. ἐν τῇ, μετὰ τὴν ἅλ. ἐκ τοῦ Κλ. Ἀριθ. ΜΑ'. καὶ ἐν τῇ, Περὶ τῆς Πατριαρ. Σχ. §. 27.

§. 4. Τελειώσας τὰς Ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς ὁ νέος Κωνςαντῖνος, χειροτονεῖται ὑπὸ τοῦ Θείου αὐτοῦ Διάκονος, Κωνστάντιος μετονομασθείς. Εἶτα δὲ, ἀναγκαζόμενος ὁ Θεῖος αὐτοῦ, ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας ἐπ' ἐπισκέψει τῶν ἐκεῖσε Μοναστηρίων τοῦ Σινᾶ, συμπαραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν, τὸν νέον τοῦτον Λευΐτην τῆς χάριτος τῷ 1788 ἔτει. Αὐτόθι δὲ ἐν Ἰασίῳ τὰς διατριβὰς ποιούμενος ὁ Κωνςάντιος, καὶ ὁσημέραι περὶ τὰ γράμματα ἐνασχολούμενος, μετ' οὐ πολὺ καὶ τὴν Γαλλικὴν ἐξέμαθε γλῶσσαν. Κατὰ δὲ τὸ 1789 ἔτος, καθ' ὃ τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα, ὧν Στρατάρχης ἦν ὁ περίφημος ἐκεῖνος Ῥομαντζῶφ, ἐκυρίευσαν καὶ τὰς Ἡγεμονίας, ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸ 1787 κηρυχθέντος ὑπὸ Σουλτὰν Ἀμπδ-οὐλ-Χαμμὶδ κατὰ τῆς Ῥωσσίας πολέμου τοῦ διαρκέσαντος ἄχρι τοῦ 1791 ἔτους, ὁ Στρατάρχης οὗτος συσχετισθεὶς, διά τε τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς, μετὰ τοῦ εἰς Ἰάσιον διατρίβοντος Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Σινᾶ Κυρίλλου, εἰς τοσαύτην εὔνοιαν καὶ ἀγάπην ἔλαβε τὸν νέον Κωνστάντιον, ὥστε διὰ τῆς προστασίας καὶ δι' ἐξόδων ἰδίων πέμπει αὐτὸν, πρὸς ἐπέκτασιν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ γνώσεων, εἰς Κίαιβον ἐν Ῥωσσίᾳ, ἔνθα ὑπάρχει Μοναστήριον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, ὑποκείμενον εἰς τὴν Κυριαρχίαν τῆς Μονῆς τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ, ἀφιερωθὲν ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορίσσης Αἰκατερίνης. Ἐν δὲ τῷ ἀποπέμπειν προεῖπεν αὐτῷ ὁ Στρατάρχης (ὡς πολλάκις αὐτὸς ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος διηγεῖτο) αὐτολεξεὶ οὕτω, «Σὺ θὰ γίνῃς Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σινᾶ». Ἐκεῖ οὖν ἐν τετραετεῖ διαστήματι διήκουσε τακτικῶς ὅλην τὴν σειρὰν τῆς τε φιλοσοφίας καὶ τῆς Θεολογίας ἐν τῇ τοῦ Κιαίβου πνευματικῇ Ἀκαδημίᾳ ὑπὸ τοῖς ἀρίστοις τῶν τότε Καθηγητῶν, διακριθεὶς ἐπὶ εὐφυΐᾳ, φιλομαθείᾳ καὶ ἠθῶν κοσμιότητι. Τάχιστα δὲ, διὰ τῆς συντόνου καὶ παραδειγματικῆς αὐτοῦ φιλοπονίας, ἐγένετο ἐγκρατέστατος, πρὸς τῇ πατρῴᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καὶ τῆς Λατινικῆς (ἥτις ἦν ἔτι ἡ σχολαστικὴ γλῶσσα τῆς Θεολογίας ἐν Ῥωσσίᾳ), καὶ δὴ καὶ τῆς ἀρχαίας Ἱεροσλαβωνικῆς καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωσσικῆς. Ἀλλ', ἕνεκα τῶν πανημέρων καὶ παννυχίων ἐν ταῖς μελέταις πόνων, ὑποπεσὼν εἰς αἱμοπτυσίαν δεινὴν, ἠναγκάσθη, προτρεπόμενος ὑπὸ τῶν αὐτόθι Ἰατρῶν, ἵν' ἀπὸ τοῦ ψυχροτάτου ἐκείνου κλίματος μεταβῇ τὴν ταχίστην εἰς θερμότερον καὶ ὑγιεινότερον.

§. 5. Οὕτω τοίνυν ἐπανελθὼν αὖθις εἰς Κωσταντινούπολιν, ἤδη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Κυρίλλου καὶ Θείου αὐτοῦ ἐν Ἰασίῳ, τῷ 1790 ἔτει, πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, μεταβαίνει εἰς Αἴγυπτον τῷ 1795 ἔτει, ἔνθα γνωρισθεὶς πρὸς τοὺς ἐν Καΐρῳ Σιναΐτας Πατέρας, καὶ μέλος τῆς Σιναϊτικῆς Ἀδελφότητος ἐγγραφεὶς, ἀκολούθως ἀπέρ-

χεται καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἐν τῇ Πετραίᾳ Ἀραβίᾳ ὄρος Σινᾶ, τὸ Μοναστήριον τῆς μετανοίας αὐτοῦ, εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοβαδίστου ἐδάφους, ἔνθα χειροτονηθεὶς, τῷ 1797 ἔτει, ἱερομόναχος ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν Θεῖον αὐτοῦ Δωροθέου, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἀρχιμανδρίτης προχειρισθεὶς, ἀποστέλλεται τὸ δεύτερον εἰς Κίαιβον, Ἡγούμενος τῆς ἐκεῖσε εἰρημένης Σιναϊτικῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης εἰς Κίαιβον ἀποδημίας αὐτοῦ, ἀποθανόντος τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτοῦ φίλου καὶ προστάτου Στρατάρχου Ῥομαντζὼφ, πρὸς ὃν μεγίστην ἐδείκνυεν εὐγνωμοσύνην, λαβὼν τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Κιαίβου, παρευρέθη εἰς τὴν κηδείαν. Ταύτας δὲ τὰς χερσαίας καὶ διαποντίους περιηγήσεις οὐ διῆλθεν ὡς ἰδιώτης μοναχὸς, θηρεύων μόνον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιβεβλημένων αὐτῷ Μοναστηριακῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ, φιλολόγος ὢν καὶ τῶν ἀρχαίων ἐν τοῖς μάλιστα ἐραστὴς, οὐ διέλιπε σπουδάζων ἀεὶ καὶ φιλοπόνως μελετῶν ἔν τε βίβλοις καὶ ἐν τοῖς ἀποσωθεῖσι μνημείοις τὴν ἀρχαιότητα τῶν τόπων, δι' ὧν διήρχετο, συλλέγων πανταχόθεν, ὡς ἄλλη τις σοφὴ μέλισσα, ὕλην ἀρχαιολογικὴν, καὶ ταμιεύων μέρος μὲν εἰς σημειώσεις, τὸ δὲ πλέον εἰς τὸ εὐρὺ καὶ ἀχανὲς τῆς μνήμης αὐτοῦ θησαυροφυλάκιον. Ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἐν Κιαίβῳ διαμονῆς αὐτοῦ, διά τε τῆς περινοίας, τῆς τῶν τρόπων ἀστυκότητος καὶ τῆς ἐπαγωγοῦ καὶ διδακτικῆς στωμυλίας ἐπεσπάσατο τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πάντων, τιμήσας καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ Τάγμα καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀξιωθείς τε καὶ τῆς ἐξιδιασμένης εὐνοίας πολλῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Ῥωσσίας, καὶ μάλιστα Ἐκκλησιαστικῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ Πλάτων ὁ περιώνυμος καὶ σοφώτατος Μητροπολίτης Μόσχας, καὶ ἄλλοι πολλοί.

§. 6. Ἐν Κιαίβῳ ἔτι διατρίβων, Δωροθέου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, κοινῇ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τῶν Σιναϊτῶν Πατέρων, ἀνακαλεῖται ἐκ Ῥωσσίας ὑπ' αὐτῶν ὁ Κωνστάντιος, ἵνα διαδεχθῇ τὸν τετελευτηκότα Ἀρχιεπίσκοπον, ἐφ' ᾧ καὶ δέχεται παρὰ δύοντος ἤδη φωστῆρος τῆς νέας Ἑλλάδος καὶ ἐν Πετρουπόλει τότε εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη ἐφησυχάζοντος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως (1), Ἀρχιεπισκόπου πρώην Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνος, Συγχαρητήριον καὶ προτρεπτικὴν ἅμα ἐπιστολὴν (2), τὴν ἀκόλουθον.

---

(1) Ἰδ. Ἀριθμ. ΛΗ'. «Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλ. ἐκ τοῦ Κλ. διαπρεψάντων.»

(2) Ἐτυπώθη ἐν τῷ τέλει τῆς Β'. Ἐκδ. τῆς Κωνσταντινιάδος, ἔνθα καὶ ἕτεραι δύω τοῦ αὐτοῦ Εὐγενίου, ἃς καὶ ἐκδίδομεν ἐν τῷ Παραρτήματι.

« Ἀδελφὲ ἀγαπητέ μοι λίαν καὶ Σεβάσμιε.

« Ἀλλ' οὐδ' ἡ παροῦσα ὀδυνηρά μου κατάστασις εἰς ὑπερβολὴν » χωρήσασα, καὶ τὸ τέλος προσιὸν ἀπειλοῦσα, σιγῆσαι νῦν ἐπιτρέπει μοι. Ἡ ἀγγελία τῆς περὶ ὑμᾶς ψήφου, ἣν φιλικώτατα διακοινώσασθαί μοι ἠξιώσατε, φαιδρύνασά μου τὸ πνεῦμα, ἐνισχύει με, » καὶ γράφω. Δέξαι ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου τὴν καλὴν πρόσκλησιν· » ἐκ θείας ἄνωθεν ὀμφῆς φαίνεται ἥκουσα. Δημαίτητος εἶ, καὶ ἐκ » Δήμου μάλιστα ποθούμενος, καὶ προσκαλούμενος κοινῇ τῇ ψήφῳ, » ἐν ᾧ καὶ ἄλλοι, ὡς εἰκός, εἰσιν, οἳ καὶ ψηφισθῆναι, καθὼς καὶ » τὴν ψῆφον δοῦναι δυνάμενοι· καὶ σημειῶδες τὸ ψηφιστὰς γίνεσθαι » τοὺς καὶ ψηφιστοὺς εἶναι ἔχοντας. Αὐτὸς δὲ καὶ τοῦτο ἔχεις » ἐπίσημον, ὅτι καὶ παρὰ τὴν ἐν Σοὶ ἀρετὴν καὶ ἀξιοπρέπειαν, » ἀριθμεῖς μεταξὺ τῶν μακαρίων Σῶν Προκατόχων, καὶ ἐκ τῆς » πατρικῆς γενεᾶς Σου. Πέπαυσο τοίνυν ἐπὶ πλέον τῇ ἐκλογῇ » ἐνιστάμενος· πλείω γράφειν ἀδυνατῶ. Ὑποτάγηθι, ἀδελφέ, τῷ » Κυρίῳ, καὶ ἱκέτευσον αὐτὸν, ἵνα ὁ νομεὺς ὢν τῆς προτιθεμένης » Ποιμεναρχίας, εἴη σοι καὶ νεμηθείσης προστάτης. Ἱκέτευε δὲ τὸν » αὐτὸν καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ὅπως με ἀξιώσῃ ἐκπερᾶναι τὸν ὑπόλοιπον » χρόνον τῆς μικρᾶς μου παροικίας ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι. » «

Ἐκ τῆς Νευσκιάδος Λαύρας, ἔτει 1802.
Μηνὶ Αὐγούστῳ 22.

Ὁ ἀναξίως ἐκλεχθεὶς τετάχθαι Ἀρχιεπίσκοπος

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ. (1)

§. 7. Καίτοι πρότερον λίαν ἐνιστάμενος τῇ ἐκλογῇ ὁ Κωνστάντιος, ὡς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς δείκνυται, ἀλλὰ τὴν ἀδελφικὴν ταύτην προτροπὴν τοῦ παμφιλτάτου φίλου αὐτοῦ Εὐγενίου προσφιλῶς ἀποδεχθεὶς καὶ τέως ἐνδοὺς, ἀναχωρήσας ἐκ Κιαίβου ἀπαίρει διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἱεροσόλυμα, ὁπόθεν ὤφειλε, κατ' ἔθος ἀρχαῖον, λαμβάνειν τὴν Ἀρχιερατικὴν χειροτονίαν αὐτοῦ, ὁ ἄλλως αὐτοκέφαλος Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὄρους Σινᾶ. Λαβὼν οὖν τὴν κανονικὴν χειροτονίαν τῷ 1805 ἔτει παρὰ τοῦ Ἀποστολικοῦ Πατριαρχικοῦ ἐκείνου Θρόνου, ἐπὶ Ἀνθίμου (2) τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχου, ὁ ἔκτοτε διάσημος Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Κωνστάντιος,

---

(1) Ἐν τινι μυστικῇ Ἐπιστολῇ (ὡς πολλάκις εἶπεν ἡμῖν) συνεβούλευεν αὐτὸν ὁ κλεινὸς Εὐγένιος, ἵνα μὴ ἀπέλθῃ εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα προσεκαλεῖτο τότε παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλεξάνδρου Α'.

(2) Ἰδ. ἀριθμ. ΜΗ'. τῶν μετὰ τὴν ἅλ. ἐκ τοῦ Κλ. διαπρ.

κατέρχεται ἐκεῖθεν εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, ἔνθα διατρίβει ὅλην ἑξαετίαν ἐντὸς τοῦ ἐκεῖσε Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, ἐντρυφῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τε θείων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν θύραθεν ἀρχαίων σοφῶν, καὶ μάλιστα τῶν Ἱστορικῶν, πρὸς οὓς ἰδίαν κλίσιν εἶχεν ἀείποτε. Φιλόπατρις δὲ ὤν, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, καὶ τῷ διακαεῖ πόθῳ τοῦ γενεθλίου ἐδάφους φλεγόμενος, εὕρισκε παραμυθίαν τῆς νοσταλγίας αὐτοῦ τὴν ἀδιάλειπτον μελέτην τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν χρονογράφων, ὧν ἐν ταῖς σελίσιν ἐνόμιζεν ὅτι ἀνευρίσκει βαθείας τὰς ῥίζας τῆς Ἐθνικῆς ζωῆς τοῦ ἑαυτοῦ Γένους, ἀπομυζήσας τὴν ζωογόνον ἰκμάδα δύω Οἰκουμενικοτήτων τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἑξαετοῦς ταύτης ἐν Κύπρῳ διαμονῆς αὐτοῦ, ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσάνθου, ἐξορίστου ὄντος πρὸ ἑνὸς ἔτους εἰς Εὔβοιαν καὶ ἀποθανόντος ἐκεῖ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν αὐτόθι Ἀρχιερέων ἐχειροτόνησε τὸν διάδοχον Κυπριανόν, Οἰκονόμον ὄντα τοῦ Μοναστηρίου τῆς Μαχαιράδος.

§. 8. Ἐπανελθὼν δὲ ἐκ Κύπρου εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1811 ἔτει, τὸν μὲν χειμῶνα διέμενεν ἐν τῷ κατὰ τὸν Παλατᾶν Σιναϊτικῷ Μετοχίῳ τοῦ τιμίου Προδρόμου· τὰς δὲ ἡμέρας τοῦ θέρους καὶ φθινοπώρου, οἰκίαν πριάμενος ἔν τινι τῶν παρακειμένων τῇ Κωνσταντινουπόλει νήσων τῇ καλουμένῃ τοῦ Ἀντιγόνου, διέτριβεν αὐτόθι περὶ τὰς φίλας Μούσας ἐνασχολούμενος, καὶ συγγράφων τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαιότητας, παρέχων δὲ καὶ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ χρηματικήν τε καὶ διανοητικὴν συνδρομὴν πολλαῖς κοινωφελέσι καὶ φιλολογικαῖς ἐπιχειρήσεσι τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Τὸ Μετόχιον αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἄλλο Μουσεῖον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ Ἀκαδημία τῶν λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις ἀεννάως συῤῥέοντας καὶ Πατριάρχας, καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ πολιτικοὺς Ἄρχοντας παντὸς Γένους καὶ κόμματος, καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους λογίους καὶ Διδασκάλους καὶ Κληρικούς, τοὺς μέν, ἵν ἀπολαύσωσι τῆς γλυκείας αὐτοῦ ὁμιλίας, τοὺς δέ, ἵνα ἀκούσωσιν ὠφελίμους συμβουλάς, καὶ ἄλλους, ἵνα λάβωσι σοφὰς καὶ ἀποχρώσας λύσεις πολλῶν καὶ ποικίλων ἀποριῶν. Εἶχε δὲ παρ' ἑαυτῷ καὶ καλοὺς συνεργάτας, ὥς τινας δορυφόρους, λογίους Ἱερωμένους, οἷον τὸν ἐκ Μαδύτου Ἀρχιμανδρίτην Χρύσανθον (ἴδ. Σημ. Β'. ἐν τέλ. τῆς Βιογρ.), τὸν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους δύω Γρηγόριον καὶ Χουρμούζιον (ἴδ. Σημ. Γ'. αὐτ.) πολλὰ ὑπὲρ τῆς Μουσικῆς μοχθήσαντα, καὶ ἄλλον Ἀρχιμανδρίτην καὶ μετὰ ταῦτα Μητροπολίτην Τορνόβου, τὸν Κρῆτα Ἱλαρίωνα, ἄνδρα ἱκανῶς πεπαιδευμένον, ὀξυνούστατον καὶ τοῦ Ἕλληνος λόγου ἐντριβέστατον. Ὅτε κατὰ τὸ 1818 ἔτος ἐσάλη

παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς Βιβλιακῆς Ἑταιρίας ὁ Ἀγγλαμερικανὸς Ἱερεὺς Κ. Πιγκερτὼν, ἵνα διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας περὶ τῆς ἐν τῇ καθομιλουμένῃ γλώσσῃ μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἐπὶ συστάσει πολλῶν ἰσχυρῶν, τὸ μὲν ἔργον τῆς μεταφράσεως ἀνέλαβεν ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἱλαρίων, (1) ὁ δὲ Σιναίου Κωνστάντιος διωρίσθη παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου ἐπιθεωρητής· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἐγένετο ἀκολούθως πολλῶν διχονοιῶν ἀντικείμενον, καὶ ἡ τοιαύτη τῶν γραφῶν ἐκχυδάϊσις ἐξελεγχθεῖσα ματαία καὶ ἀνωφελὴς, κατεκρίθη Συνοδικῶς, ὡς κατεκρίθη δὶς καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις, πρῶτον ἐπὶ τοῦ διαβοήτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως (2) τῷ 1638—1642, καὶ δεύτερον τῷ 1703, ἐπὶ Γαβριὴλ τοῦ Γ΄. τοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος.

§. 9. Ἐπὶ τῆς τρομερᾶς καταιγίδος τοῦ 1821, τρόμῳ συσχεθεὶς ὁ Κωνστάντιος, ἀναχωρήσας ἐκ τοῦ μετοχίου αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν νῆσον Ἀντιγόνου, ἔνθα κεκρυμμένῳ ὄντι, ἀπέστειλεν ἡ Βρεττανικὴ Πρεσβεία τὸν γέροντα Σσαπὲρ, Α΄. Διερμηνέα αὐτῆς, εἰπεῖν αὐτῷ, ἵνα μὴ φοβῆται. Οὕτως οὖν ἐνθαῤῥυνθεὶς, μετὰ τὴν πρώτην τοῦ κινδύνου ὁρμὴν, περιώρισεν αὖθις ἑαυτὸν ἐπί τινα ἔτη εἰς τὸ ἐν Ἀντιγόνου ἡσυχαστήριον αὐτοῦ, ἐνασχολούμενος εἰς τὰς συνήθεις φιλολογικὰς ἐργασίας.

§. 10. Μετὰ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων ἀποκατάστασιν, ἐξωσθέντος ἐκ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τοῦ Πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου (Ἰδ. Σημ. Δ΄.) καὶ γενομένης Συνοδικῆς καὶ Ἐθνικῆς διασκέψεως περὶ τοῦ διαδεξομένου τὸν Θρόνον, ἐπειδὴ αἱ τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας δειναὶ περιστάσεις ἀπῄτουν ὑπέρποτε Κυβερνήτην ἄξιον καὶ πηδαλιοῦχον ἔμπειρον τοῦ παγκοίνου τῆς Ἐκκλησίας σκάφους, οἱ πάντες ὁμοθυμαδὸν ἀπέβλεψαν εἰς τὸ τοῦ Σιναίου πρόσωπον, καὶ μιᾷ φωνῇ ἐξελέξαντο καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτὸν, καίτοι ἄκοντα, Ἀρχιεπίσκοπον Κωνςαντινουπόλεως καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τῇ 6 Ἰουλίου τοῦ 1830 ἔτους, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ.

§. 11. Ἡ Πατριαρχεία αὐτοῦ τέσσαρα μόνον ἔτη διαρκέσασα, μνημονεύεται μέχρι τῆς σήμερον ὑπὸ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων, ὡς ἐποχὴ λαμπρότητος Ἐκκλησιαστικῆς κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους.

§. 12. Ἅμα ἀναβάντι εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, ὁ ἡμέτερος ἀείμνηστος Διδάσκαλος Νικόλαος ὁ Λογάδης, περὶ

(1) Ἰδ. ἀριθμ. ΝΔ΄. τῶν μετὰ τὴν ἔλ. ἐκ τοῦ Κλ. διαπρ.

(2) Ἰδ. αὐτόθ. ἀριθμ. ς΄.

τὸ τέλος οὔσης τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένου Πονήματος «Παράλληλον φιλοσοφίας καὶ χριστιανισμοῦ» καλουμένου, πέμπει αὐτῷ, συστατικὴν τῆς Βίβλου, τὴν καλλιεπῆ ἐπιστολὴν τήν δε·

Τῷ Παναγιωτάτῳ, Θειοτάτῳ, Σοφωτάτῳ τε καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, Κυρίῳ Κυρίῳ Κωνσταντίῳ, τῷ Πανσεβάστῳ μοι Δεσπότῃ.

« Εὐθὺς ἐκ φροιμίων εὐτυχῶν τῆς Ὑμετέρας Θεοδωρήτου Πατριαρχείας, εὐτυχοῦν μοι ἐφάνη τὸ παρὸν Πονημάτιον, καὶ κεχαρισμένον Θεῷ, *Παναγιώτατε Δέσποτα*. Ἦν γάρ μοι τότε πλησίςιον οἷον φερόμενον περίπου τὸν ὅρμον τῆς τελευτῆς, καὶ σχεδόν τι καταῖρον, καὶ πείσματ' ἀνάπτον τῇ ἐκ τῶν τύπων ἀπαλλαγῇ. Ναὶ μὰ τὰς Μούσας, ναὶ μὰ τὰς χάριτας, ἐκ μυχῶν καρδίας οὐχ ἧττον ἀνέπνευσα, ἢ οἱ Μινύαι ἐκεῖνοι πρὸς τὸ χρυσοῦν κῶας εἰς τὴν Κολχίδα κατάραντες, ἥκιςα μὲν λογιζόμενος τοὺς ἐκ τῶν πόνων ἀφροὺς, οὓς δὴ εἰκὸς ὑποστῆναι μεταξὺ τοῦ πλοός· μάλιστα δ' ἐννοῶν τὴν τῶν ἐμῶν ἀγωγίμων διάθεσιν, ὡς ῥᾴων τε καὶ μεγαλέμπορος ἔσοιτο καὶ ταῖς τῶν κτησαμένων ψυχαῖς εὖ μάλα ὀνησιφόρος, ὑπὸ προςάτιδι καὶ συστάτιδι τῇ μεγάλῃ εὐνοίᾳ τῆς Ὑμετέρας Θεοσόφου *Παναγιότητος*· φιλοῦσι γὰρ, κατὰ λόγον τῶν συνιστώντων, οἱ ἄνθρωποι, τὸν νοῦν προσέχειν τοῖς πράγμασι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀξίαν, οὐκ οἶδ' ὅπως, προσαναγράφειν τοῖς συναλλάγμασι· καίτοι γε, νὴ Δία, καὶ αὐτὰ καθ' αὑτὰ τὰ ἐμὰ, *Πάτερ*, ἀγώγιμα, οὐκ εἰσὶν ὅλως, εὖ οἶδ' ὅτι, ἀνάξια τῆς Ὑμετέρας μεγαλοδόξου συστάσεως, ὥστ' οὐκ ἂν καὶ εὐπρόσωπον τὸν συστήσαντα ἀναδεῖξαι, μήτοι γε δὴ καὶ καταισχύνειν, ὡς τὴν Σὴν φιλοσοφίαν πρεσβεύοντα, καὶ τοὐπίσημον ἀκραιφνὲς αὐτῆς φέροντα. Ταῦτ' ἄρα καὶ τοσοῦτον ἀπέχω ἐγὼ τὴν τούτων ποιότητα σκοπῶν ὑποστείλασθαι, ὥστε καὶ πεποιθότως θαῤῥήσαιμ' ἂν προσαγαγεῖν τε αὐτὰ, καὶ δέξαιο προφρόνως, *Παναγιώτατε Δέσποτα*, καὶ μεταδοὺς αὐτοῖς τῆς ἐθάδος Σοι μελιχρότητος, καὶ τῆς ἐκ τοῦ πνεύματος ζωηρᾶς εὐλογίας καὶ χάριτος, κοινώσαιο τοῖς χριστωνύμοις ὁμογενέσιν, εἰ μέλλοι τις ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια ἐμοί τε κἀκείνοις γενήσεσθαι· εἰδ' οὖν, ἀλλὰ τοῦτ' ἀπεύχεσθαι δίκαιον, καὶ μᾶλλον τῇ ἀποσιωπήσει παραδοτέον, ἐπειπόντα μόνον,

« Αἰσχρόν τοι δηρόν τε κάμνειν, κενεόν τε νέεσθαι. »

κατὰ μικράν τινα παρῳδησιν τοῦ ποιήματος. Καὶ ταῦτα μὲν ταύτῃ, καὶ πέραν τοῦ δέοντος μηκύνοντα, ἀποκναίειν τὸ εὐαφὲς τῆς αἰσθήσεως, οὔτε μὴν εὐλόγιστον, καὶ ἄλλως ἀξύμφορον.

Ἐπεὶ δὲ, τοῖς πόῤῥωθεν πλοϊζομένοις εὐγνώμοσι τῶν ἀνδρῶν, εἰκός ἐστι καὶ πρέπον δὲ ἅμα, μὴ κεναῖς, τὸ δὴ λεγόμενον, χερσὶν ἥκειν παῤῥησιαζομένοις τοῖς ἄρχουσι, φέρειν δὲ καί τι ὅτι ἂν ὁ καιρὸς διδῷ, ὅ τε λόγος αἱρῇ, καὶ οἷόν τ' ἂν ᾖ, ἰδοὺ Σοι κἀγὼ, τὰς ἀκινήτους χορδὰς τῆς διανοίας ἀνακρουσάμενος, κατὰ Πλάτωνα, προσᾴδω τά δε τὰ ἄμουσα τῆς ἐμῆς Καλλιόπης ἀπηχήματα·

Χαῖρέ μοι ὁπλοτέρη Ῥώμη, Βύζαντος ἔδεθλον,
ἣν κόσμησε μέγας Βασιλέων διΐων,
Κωνσταντῖνος, κόσμοισίν τε δόμοισί τε θείοις·
ἀλλ' οὐ δὴ τὰ φύγον, φεῦ, δρέπανόν γε χρόνου
Ἀγκύλον, ἤριπε δ' ὥστε φερέσβιος ἄσταχυς αἶψα,
κεῖντο δ' ἄρ' ἀγνοίης ἠερόεντι δόμῳ.
Ἀλλὰ τὰ, σεῦ γεγαὼς Κωνστάντιος ἐκ ταμιείων,
ἃ Πτόλις, ὀρθοῖ τ' αὖ, κοσμέει αὖ τε λόγοις.
Τῷ τοι χαῖρε, Πόλις Κωνσταντίνου, κλυτὸν ἄστυ,
αὐτὰρ καὶ τῷ δὴ, ὡς μάλ' ἐγὼν ἐρέω.
Κοσμεῖ νῦν σε ὅ, χερσὶ μετ' ἴσχων σκῆπτρα Θεοῖο,
εὖ Πατριαρχεύων, Κρείττονος ἐννεσίῃ.
Τὸν δὴ ὁρῶντες Μουσάων χοροὶ, ἔκπαγλοι εἶπαν.
Πρῶτος ὅ Γενναδίου, δεύτερος ἑσπόμενος.
Χαῖρε λεῴ, τοιῷδ' ὑπὸ φωτὶ θέοντες ἀγαυῷ,
λειμῶνας πρός γε Χριστοῦ ἀκηρασίους.
Νικόλεω Λογάδου βαιὸν τόδ' ἄεισμα· ναὶ, ἀλλὰ
λευρῆς ἐκ κραδίης ἔκθορε, νή γε Δία.

Ἐξαιτούμενος οὖν τὴν ἀνέκαθεν πρός με εὔνοιαν ἀλώβητον ἀποσώζειν καὶ ἀπαράτρωτον, καὶ τὰς ἐπιῤῥοὰς τῶν ἀφθόνων εὐχῶν τε καὶ εὐλογιῶν ὑπεκδεχόμενος εὐλαβῶς, διατελῶ, ἔς τ' ἂν ἐπὶ γῆς ὦ.»

Τῆς Ὑμετέρας θειοτάτης, φιλολογωτάτης καὶ κριτικωτάτης
Παναγιότητος.

ᾳωλ'. κατὰ μῆνα Ἰούλιον.
Ἐν τῷ Ἀνάπλῳ.

Λάτρις ταπεινὸς

Ν. ΛΟΓΑΔΗΣ.

§. 13. Πρώτη πρᾶξις λαμπρὰ, μαρτυροῦσα τὸ εὐγενὲς τῶν αἰσθημάτων τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου ἦν, ὅτι ἀντέστη κατὰ τῆς ἐξορίας τοῦ Προκατόχου αὐτοῦ, καταργήσας πρῶτος τὸ βάρβαρον τοῦτο ἔθος, καὶ ἀνακαλέσας ἐκεῖνόν τε καὶ ἄλλους δύω ἐν τῇ ἐξορίᾳ εὑρισκομένους Πατριάρχας ἐκπτώτους, ἵν' ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς

ἑαυτῶν ἑςίας, τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος Ἄνθιμον τὸν Γ'. (Ἴδ. Σημ. Ἐ.) καὶ τὸν ἀπὸ Σεῤῥῶν Χρύσανθον (Ἴδ. Σημ. ΣΤ'.) Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ, οὐ μόνον αἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίαι, ἀλλὰ καὶ ἐν διαφόροις Ἐπαρχίαις τοῦ Κράτους, ἄλλαι μὲν ἐκ βάθρων ἀνηγέρθησαν, ἄλλαι δὲ λαμπρῶς ἐπεσκευάσθησαν· καὶ ὁ Ἱερὸς Κλῆρος ἀπήλαυε τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ σεβασμοῦ παρὰ τοῦ λαοῦ, καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ τῆς δεούσης περιποιήσεως· ἐν γένει δὲ, καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ τοῦ Γένους καλλίστην ἔλαβον διαῤῥύθμησιν καὶ διακόσμησιν. Ἐπειδὴ δὲ, ἕνεκα τῶν προλαβουσῶν δεινῶν ἐπηρειῶν καὶ περιστάσεων, καὶ πολὺ μᾶλλον ἕνεκα τῆς κακῆς διαχειρίσεως καὶ οἰκονομίας, τὸ χρέος τοῦ κοινοῦ κατέστη λίαν ὑπέρογκον, πρώτιστον σκοπὸν προθέμενος ὁ Πατριάρχης τὴν ἐλάττωσιν καὶ κατὰ μικρὸν τελείαν αὐτοῦ ἐξόφλησιν, ἀναγκαῖον ἐνόμισεν, ἵνα διατηρήσῃ εἰς ἑαυτὸν τὰ ἐκ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Σιναίου Κυριαρχικὰ δικαιώματα, ἄλλως τε καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Κανόνων ἀπαγορευόντων τοῖς Μοναστηριακοῖς τὴν ἀπὸ τῆς οἰκείας Ἀδελφότητος ἀποσκίρτησιν, ἵν' οὕτω διὰ τοῦ περισσεύματος τῶν προσόδων τῆς Μονῆς ταύτης ἐπαρκῇ ταῖς ἀνάγκαις καὶ ταῖς ἀπαιτήσεσι τοῦ νέου ἀξιώματος. Τοιουτοτρόπως ἅμα μὲν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιτηρήσεως αὐτοῦ καὶ τακτικῆς διαχειρίσεως ἐν διαστήματι τεσσάρων ἐτῶν, ἐν οἷς ἐπὶ τοῦ Θρόνου διέπρεψεν, ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς τὸ χρέος τοῦ Κοινοῦ (1), ἅμα δὲ καὶ παρεῖχεν ἐκ τῶν οἰκείων πολλὰς ἐπιχορηγήσεις καὶ δωρεὰς πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους. Καὶ τὸν Πατριαρχικὸν δὲ Ναὸν καὶ αὐτὴν τὴν Πατριαρχικὴν οἰκίαν διεκόσμησε καὶ ἐκαλλώπισε, τὸν μὲν, δι' ἱερῶν ἀμφίων καὶ ἄλλων κοσμημάτων, τὴν δὲ, δι' ἐπισκευῶν καὶ νέων ἐπίπλων. Πρώτιστον δὲ μέλημα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ δημόσιος ἐκπαίδευσις καὶ χριστιανικὴ ἀνατροφὴ τῆς ὁμογενοῦς νεολαίας. Διὸ καὶ πρῶτος συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ Ἀλληλοδιδακτικὰ Σχολεῖα, καὶ ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὴν μέχρι τοῦδε σωζομένην ἐν Φαναρίῳ Ἀλληλοδιδακτικὴν τοῦ Γένους Σχολὴν (2), ἣν καὶ μετὰ χρόνους ἐπεσκεύασε, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ

(1) Ἴδ. ἔμπρ. Ἐπις. 3.

(1) Ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ σώζεται ἐπὶ Πίνακος γεγραμμένον τὸ ἀκόλουθον Ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ ἀναφέρεται Κτίτωρ αὐτῆς ὁ Κωνστάντιος.

Ἔμβαινε, ὦ παῖ, καὶ σέβου Σταυροῦ τύπον,
Ὡς πρὸς μάθησιν τῶν συνήθων γραμμάτων,
Ὅπως γράφῃς τε κἀναγινώσκῃς ἅμα,
Καὶ νοῦν καθαίρῃς καὶ ἰσάζῃς τοὺς τρόπους.
Ἑλληνικῶν ὢν ἄξιος μαθημάτων,
Μουσῶν τε εἶτα τῶν φρενοθρεπτηρίων.

διδάσκοντάς τε καὶ φοιτῶντας, ἐρχομένους εἰς τὸ ἐν Παλατᾷ Μετόχιον, ἔνθα τὸν χειμῶνα, μετὰ τὴν Πατριαρχείαν, ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς μῆνας διέμενεν, ἵνα προσφέρωσιν αὐτῷ, ὡς ἱδρυτῇ, τὸν τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτῶν φόρον, ἐν σκιρτώσῃ ὑπὸ χαρᾶς καρδίᾳ πλουσίως ἐβράβευε (2). Δεῖγμα δὲ τρανώτατον τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ὁμογενῶν διαπύρου ζήλου αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ μέχρι τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀκμάζον ἐν τῇ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Ἱερᾷ Μονῇ τῆς Θεοτόκου Φιλολογικὸν τῶν Ἑλλήνων Ἐμπόρων Φροντιστήριον, τὸ διὰ τῆς τελεσφόρου ἠθικῆς ἀρωγῆς καὶ τακτικῆς χρηματικῆς αὐτοῦ συνδρομῆς συστὰν καὶ παγιωθὲν, καὶ ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτὴν διὰ τῶν ἀεννάων προτροπῶν καὶ γενναιοτάτων αὐτοῦ συνεισφορῶν συντηρούμενον. Ὅτε δὲ, κατὰ τὸ 1848 ἔτος, μικρόψυχοί τινες τῶν Ἐφόρων ἀντιζηλίαι προὐκάλεσαν τὴν διάλυσιν τοῦ κοινωφελεστάτου τούτου Καταστήματος, ὁ γηραιὸς Πατριάρχης τοσοῦτον καιρίως ἐλυπήθη, ὥστε ἔκλαιεν ὡς νηπίαχος παῖς· ἕως οὗ κάμψας οὐχ' ἧττον διὰ τῶν δακρύων, ἢ διὰ τῆς πλουσίας χρηματικῆς συνδρομῆς αὐτοῦ, τὰς πρὸς καιρὸν σκληρυνθείσας καρδίας, κατώρθωσε τὴν ἐκ νέου σύστασιν τοῦ Φροντιστηρίου ἐπὶ ἀκραδαντοτέρων βάσεων. Τοῦ Φροντιστηρίου τούτου μεμνημένος ὁ ἀοίδιμος ἐν τῇ Κωνσταντινιάδι (ἴδ. σελ. 146—150. Ἐκδ. Β'.), ἔνθα ἐξιστορεῖ τὰ περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ὡς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὧδέ πως λέγει καὶ περὶ τούτου. « Ἀλλ' ὁ ζῆλος τῶν μεγαλεμπόρων ὁμογενῶν ἐφάνη ἐσχάτως διακαέστερος, οἵτινες μετὰ πολλῆς φιλοτιμίας, κατὰ τὸ 1832 ἔτος, » ἀποκατέστησαν, ἀδείᾳ τῆς Ἐκκλησίας, Φροντιστήριον τὸ κατὰ » τὴν παρακειμένην τῇ Πόλει νῆσον τῆς Χάλκης κείμενον Μονα- » στήριον τῆς Παναγίας Καμαριωτίσσης ἐπιλεγομένης, ὅπου ὑπὸ » σεβασμίῳ καὶ πολυμαθεῖ Ἀρχιδιδασκάλῳ καὶ Διευθυντῇ, καὶ ἀρί- » στοις ἄλλοις Καθηγηταῖς, ἐκπαιδεύεται ἡ Νεολαία τόν τε Ἀττι- » κὸν λόγον, Ποιητικὰ, Ἐπιστημονικὰ, τὴν Γαλλικὴν διάλεκτον, » καὶ πρὸ πάντων κατηχεῖται τὴν Θεοσέβειαν καὶ τὴν τῶν ἠθῶν

Εὔχου δὲ Χριστῷ Δεσπότου ἁγνοῦ ὕπερ,
Οἰκουμένης στέφοντος ᾗ σοφῶς σκάφος,
Κωνσταντίου κλέϊσμα τοῦ Βυζαντίου,
Ὅς τις πενήτων παιδοθρεπτόρων χάριν,
Αὐτοῦ ἐγείρει χρήμασι Σχολὴν, ἅμα
Λίαν τε εὔπλεων καὶ κεχαδυῖαν σφόδρα.
Χαίροις, ὦ Πάτερ ἐς μῆκος μέγ' ὄνειαρ ἅπασιν.
Ἦσε τὰ πασιχαρὴς Νικόλεως Λογάδης.
φωλβ'. Αὐγούστου ιγ'.

(2) Ἴδ. ἐν τῷ Παραρτήμ. τὴν ὑπὸ Ἠ. Τανταλίδου πρὸς τὸν ἀοίδιμον Κωνστάντιον ψαλεῖσαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς Σχολῆς ταύτης Ὠδήν.

» κοσμιότητα, τὴν ῥυθμίζουσαν πρὸς εὐζωΐαν τὸν τῆς Εὐαγγελικῆς » διδασκαλίας ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἀκροατήν.» Ἐφεξῆς δ' εὐχόμενος ὁ φιλόθεος καὶ φιλογενὴς Πατριάρχης ἀδιάσειστον διατηρηθῆναι τῷ Γένει ἡμῶν τὸ ἱερὸν τῆς παιδείας χρῆμα, «Εἴθε οὖν, λέγει, τὸ ἐν » τοῖς Φροντιστηρίοις τούτοις διδασκόμενον ἱερὸν χρῆμα τῆς ἀγχι- » θέου σπουδῆς καὶ σοφίας διαφυλαχθείη ἀδιάσειστον καὶ ἀπαρά- » θραυστον εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς Γένος, οὗ γνώρισμα πάλαι ὑπῆρχε » βάθος Σοφίας, πλάτος Ἐπιστημῶν καὶ πλοῦτος Γνώσεων.»

§. 14. Σκοπιμώτερον δὲ ἐπεμελήθη τῆς παναρχαίας καὶ σεβασμίας Πατριαρχικῆς τοῦ Φαναρίου Σχολῆς, τὸν μὲν Ἱερομόναχον Σχολάρχην αὐτῆς Σαμουὴλ τὸν Κύπριον προβιβάσας εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Προικοννήσου, ὅθεν μετετέθη εἰς τὴν τῆς Μεσημβρίας, ἀναθέμενος δὲ τὴν Σχολαρχίαν εἰς τὸν ποῤῥηθέντα περίφημον Γραμματικὸν Νικόλαον τὸν Λογάδην, Συντάκτην τῆς Κιβωτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (1), καὶ ἄλλων πολλῶν ἀξιολόγων Πονημάτων. Ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ ὁ φιλογενὴς Πατριάρχης ἐτήρει καὶ πολλοὺς μαθητὰς ἰδίους ὑποτρόφους, ἀλλὰ καὶ Βιβλία πρὸς χρῆσιν τῆς νεολαίας ἐξέδωκεν, ἄλλα τε καὶ δὴ καὶ τὴν σοφὴν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος Μητροπολίτου Μόσχας, ἣν μεταπεφρασμένην πρόπαλαι ὑπὸ τοῦ Ἕλληνος φιλολόγου καὶ κριτικοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἐκ τῆς Γερμανικῆς μεταφράσεως, παραβαλὼν ὁ Πατριάρχης πρὸς τὸ Πρωτότυπον, καὶ διορθωσάμενος ἐξέδωκεν ἐκ νέου ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1831 ἔτει. Ἐδίωκε δὲ εἴπερ τις καὶ ἄλλος τὴν Ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην καὶ τὴν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν σύμπνοιαν εἰς τὰ καλὰ καὶ ἁρμονίαν, ἐξοικονομῶν τὰς περιστάσεις ἐπιεικέστερον διὰ τῆς φυσικῆς αὐτοῦ μετριοπαθείας καὶ ἡμερότητος, καὶ ἐκτρέπων τὰ ἐπαπειλούμενα σκάνδαλα ἐπιδεξίως καὶ τὰς θρησκευτικὰς λογομαχίας καὶ ἔριδας.

§. 15. Περὶ τὰ τέλη τῆς Πατριαρχείας τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ἀγαθαγγέλου, ἐπειδὴ τὸ χρέος τοῦ Παναγίου Τάφου τὰ μέγιστα ὑπερεξογκωθὲν κατέστη δυσοικονόμητον, ἡ μεγαλόδωρος χεὶρ τοῦ φιλολάου Σουλτὰν Μαχμοὺτ, ἐνδόξου Πατρὸς τοῦ νῦν εὐκλεῶς Αὐτοκρατοροῦντος Σουλτὰν Ἀπδ-οὺλ-Ἀζὶζ, ἐδωρήσατο πρὸς ἐξόφλησιν ἥμισυ ἑκατομμύριον γρόσια, καὶ συγχρόνως ὁ Αὐτοκράτωρ πανταχοῦ τοῦ Κράτους Βασιλικὰς Ἐπιταγὰς ἔπεμψε συνοδευομένας ὑπὸ Βασιλικῶν Ὑπαλλήλων καὶ Πατριαρχικῶν Ἐξάρχων ἐπὶ συνάξει

(1) Τοῦ μεγάλου τούτου Λεξικοῦ ἐξεδόθη μόνον ὁ πρῶτος Τόμος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1819 ἔτει, ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Δ, καὶ τοῦ δευτέρου ὅλον τὸ Ε· τὰ δὲ λοιπὰ στοιχεῖα σώζονται ἀνέκδοτα ἐν χειρογράφοις παρὰ τῇ Οἰκογενείᾳ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου ἡμῶν.

συνδρομῆς καὶ βοηθείας διὰ τὴν τελείαν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους. Πατριαρχεύσας οὖν ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος, ἔτι φιλοτιμότερον ἥψατο τοῦ πράγματος, ζῆλόν τε καὶ προθυμίαν καὶ ἀγῶνας ὅτι πλείστους καταβαλὼν, καὶ ὅσον ἠδύνατο καὐτὸς συνεισενεγκὼν πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ Ζωοδόχου Τάφου ἐκ τοῦ βαρυτάτου ἐκείνου χρέους.

§. 16. Ὅτε τῷ 1831 ἔτει ἐξεδόθη ἐν Παρισίοις ὁ Ἱερατικὸς Συνέκδημος, ἀνώνυμον Σύγγραμμα τοῦ Κοραῆ, γεγραμμένον ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐπὶ σκοπῷ θρησκευτικῆς τινος ἐν τῇ Ἀνατολῇ μεταῤῥυθμίσεως, προτρεπόντων τινῶν, ἵνα καταδικάσῃ ὁ Πατριάρχης Ἐκκλησιαστικῶς τό τε Σύγγραμμα καὶ τὸν Συγγραφέα, οὐ μόνον τούτου ἀπέσχετο, μήποτε δοθῇ ἐπιβλαβεστέρα ἐπισημότης εἰς τὰς ξενοφωνίας, ἀλλὰ καὶ μικρὸν ὕστερον ἀποθανόντος ἐκείνου, ἔδωκεν ἄδειαν, ἵνα τελεσθῇ τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπως, ἔλεγεν, ὁ Θεὸς συγχωρήσῃ αὐτῷ καὶ ταύτην τὴν ἁμαρτίαν· διότι μακρὰν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ ἐπὶ ξένης γῆς ἐγκαταγηράσας, οὐκ ᾔδει, ἴσως, τί μέγα κακὸν ἐποίει τῇ ἑαυτοῦ πατρίδι. Καὶ ὅτε πάλιν, τῷ 1833 ἔτει οἱ ἐν τῷ ἀρτιπαγεῖ τότε Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος εὑρισκόμενοι Ἀρχιερεῖς, ὑποχωροῦντες ταῖς ἀναγκαστικαῖς ἀπαιτήσεσι τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας καὶ τῶν διεπόντων τὴν τύχην τοῦ ἐν σπαργάνοις τότε ὄντος ἐκείνου Κράτους, παρεδέξαντο νέον αὐτοῖς ἐπιβληθὲν Ἐκκλησιαστικὸν διοικητικὸν Σύστημα ὑπὸ αὐτοκέφαλον Ἱερὰν Σύνοδον, δίχα τῆς συγκαταθέσεως τοῦ εἰς ὃν κανονικῶς ὑπέκειντο οἰκείου αὐτῶν Πατριάρχου, πολλῶν προτρεπόντων, ἵνα ἐφαρμόσῃ αὐτοῖς τὰ τῶν Κανόνων ἐπιτίμια καὶ τὰς πνευματικὰς ποινὰς, ὅσαι ἀνήκουσι τοῖς οὕτως ἀπὸ τοῦ αὐτῶν Προέδρου ἀφηνιάζουσι Μητροπολίταις καὶ Ἐπισκόποις, οὐκ ἔκρινε τοῦτο ὁ προορατικὸς οὗτος Πατριάρχης, οὔτε ἐπάναγκες, οὔτε συμφέρον, πεποιθὼς ὅτι ὁ χρόνος ἐπανορθώσει τὸ γεγονὼς εὐκταίως τε καὶ εἰρηνικῶς, ὃ δὴ καὶ γέγονε μετὰ έπταχαίδεκα ὅλους ἐνιαυτοὺς πρὸς εὐχαρίστησιν ἑκατέρων τῶν μερῶν καὶ κοινὴν πευματικὴν ἀγαλλίασιν.

§. 17. Τοιοῦτος μὲν ἦν περὶ τὰ κοινὰ τῆς Ἐκκλησίας ὡς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, οὐχ ἧττον δὲ διέπρεπε καὶ περὶ τὰ Ἐπισκοπικὰ αὐτοῦ καθήκοντα. Ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, προϊστάμενος τοῦ λαοῦ ἐν ταῖς Ἱεραῖς Ἀκολουθίαις, παρεῖχε διὰ τῆς ὀρθῆς στάσεως αὐτοῦ, τῆς σεβασμίας πολιᾶς, τῆς τοῦ προσώπου γαλήνης τε καὶ γλυκύτητος, καὶ διὰ τοῦ ἐμφαντορικοῦ τόνου τῆς φωνῆς, τῶν θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων τὸ κάλλιστον, ἐμπνέων ἐκ μόνης τῆς ὄψεως τὸ σέβας καὶ τὴν εὐλάβειαν εἰς τοὺς ὁρῶντας· καί τοι δὲ θηρεύων τὴν συντομίαν ἐν ταῖς Ἀκολουθίαις, ἠγάπα ὅμως ὑπερβαλλόντως

τὴν Μουσικὴν καὶ κατεκηλεῖτο ὑπὸ τῆς ἡδυφωνίας. Διὸ καὶ ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ ἤκμαζεν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἐφημίζετο ὁ Πατριαρχικὸς Ναὸς ἐπὶ τοῖς ἀρίςοις καὶ ἡδυφωνοτάτοις Κανονάρχαις, ὥςε πανταχόθεν τῆς τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν περιχώρων συνέῤῥεον ἐν αὐτῷ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ, οὐκ ἐπ' ἀκροάσει μόνον τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, ἀλλ' ἵνα καὶ εὐφρανθῶσι πνευματικῶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ γαληνίου καὶ σεβασμίου προσώπου τοῦ Πατριάρχου, καὶ ἐμπλησθῶσι τῆς γλυκυτάτης φωνῆς καὶ μελῳδίας τοῦ τε Μουσικοῦ τέττιγος τῆς Ἐκκλησίας ἀοιδίμου Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου (Ἴδ. Σημ. Ζ'.) καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ψαλτῶν τε καὶ Κανοναρχῶν. Ὡμίλει δὲ ἀπὸ τοῦ Θρόνου πρὸς τὸν λαὸν συνήθως ἐν ταῖς ἐνάρξεσιν ἑκάστης τῶν Νηστειῶν, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις ἐκτάκτοις περιστάσεσιν· Οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ ἐν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς ἀκριβοῤῥημοσύνης διέσωζον τὴν πνευματικὴν ἀφέλειαν, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς ὁμιλίας τῶν ἀρχαίων τῆς Ἐκκλησίας Πατέρων. Πάντες οἱ μέχρι σήμερον ἐπιζῶντες ἐπιβεβαιοῦσι τὰ εἰρημένα, αὐτόπται πολλάκις καὶ αὐτήκοοι γενόμενοι ἐν τῇ Ἱερᾷ Πατριαρχικῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῶν Θείων Ἱεροτελεστιῶν. Κατὰ τῷ 1833 ἔτος ἐκλελοιπότος τοῦ ἁγίου Μύρου, κατεσκευάσθη ἕτερον, οὗτινος τὴν περὶ κατασκευῆς, ἑψήσεως καὶ ἁγιάσεως διατύπωσιν συνέταξεν ὁ ἀοίδιμος, καὶ ἐπετέλεσε τὴν θείαν καὶ ἱερὰν Λειτουργίαν τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ μετὰ τῶν ἐνδημούντων ἁγίων Ἀρχιερέων ἐπὶ καθαγιάσει αὐτοῦ. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦ ἔργου τῆς συγγραφῆς παρημέλει ὁ ἀκάματος, καίπερ τοσαύτῃ ποικίλῃ πραγμάτων ζάλῃ, ὡς ἐκ τῆς θέσεως, περιεστοιχισμένος, ἀλλὰ καὶ τὰς ἡμέρας μέν, εἴποτε εὐκαιρίας ἐτύγχανε, τὰς νύκτας δὲ μᾶλλον περὶ τὸ μελετᾶν καὶ συγγράφειν ἐνησχολεῖτο.

§. 18. Τελευταίαν βουλὴν ἐβουλεύσαντο γενναίαν, τὴν ἀνέγερσιν τοῦ Σεβασμιωτάτου Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (Βαλουκλῆ). Ὁ Ναὸς οὗτος κτισθεὶς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατεστράφη ἔκπαλαι καὶ οὐ περιεσώθη, εἰμὴ τὸ μικρὸν καὶ ὑπόγειον αὐτοῦ Παρεκκλήσιον, Προσκύνημα πολυσέβαστον, ἐν ᾧ ἦν καὶ ἡ Πηγή, κατακρημνισθὲν καὶ τοῦτο καὶ ἐρείπιον ὅλως καταστάν.

Σημειοῦμεν ἐνταῦθα, χάριν τῶν φιλομαθῶν ὁμογενῶν τῶν μὴ ἐχόντων τὴν Κωνσταντινιάδα, ὅσα ἐν αὐτῇ (σελ. 155. ἐκδ. Β') ἀναφέρει περὶ τοῦ θείου τούτου Ναοῦ.

« Ἔξω τῆς Πόλεως (λέγει) μακρὰν ὡς ἓξ στάδια κατὰ τὴν Προποντίδα
» ἦτό ποτε κτισμένος ὁ μεγαλοπρεπέστατος Ναὸς τῆς Πηγῆς, ἔτι δὲ καὶ
» Παλάτια περιφανέστατα Πηγαῖα καλούμενα. Ἡ εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον, κα-
» τὰ θείαν χάριν τῆς Θεομήτορος, ἐπιῤῥέουσα εἰς τὸ ὕδωρ δύναμις, καὶ αἱ
» ἐντεῦθεν ἀνέκαθεν ἰάσεις εἰς τοὺς Πιστούς, δὲν ἔπαυσε μέχρι ταύτης. Τὰ

» θεῖα τῆς Πηγῆς τεράστια ἀξίως ἐξύμνησεν ἡ Ἀττικὴ ἐκείνη μέλισσα, Νι-
» κηφόρος ὁ Κάλλιστος, καὶ μετ' αὐτὸν ἐνδόξως κατέμελψεν ὁ γλυκύφωνος
» τέττιξ, Ἰωάννης ὁ Εὐχαΐτων, καὶ ὁ φιλόμουσος Μανουὴλ ὁ Φιλῆς. Καὶ
» ὁ μὲν Ἰωάννης τοῖς δε τοῖς Ἰάμβοις.

» Ἔβλυζε καὶ πρὶν νᾶμα τῷ λαῷ πέτρα,
» Χριστὸν δὲ ταύτην μυστικοί φασι λόγοι,
» Ὃ καὶ ποτίζει νέκταρ πρὸς ἀφθαρσίαν.
» Μήτηρ δὲ Χριστοῦ, δευτέρα πάλιν πέτρα,
» Ζηλοῖ τὸν Υἱὸν, καὶ ῥέει ζωῆς ὕδωρ·
» Πάντες δέχεσθε συντρέχοντες τὴν χάριν.

Ὁ δὲ Φιλῆς οὕτως·

» Ζωῆς ἐγὼ βλέπω σε πηγὴν Παρθένε,
» Πᾶσαν φλόγα σβεννύεις παντὸς κινδύνου·
» Σὺ γὰρ ἀναψύχεις με τοῖς τεραστίοις,
» Ἀφθαρσίας φέρουσα τοῖς κόλποις φλέβα.

» Πρῶτος μὲν κτίτωρ τοῦ Ναοῦ τούτου, διὰ τὸ γεγονὸς πρὸς τὸν τυφλὸν » θαῦμα, ἐγένετο Λέων ὁ Μέγας, ὁ καὶ Μακέλλης (α). Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἰου- » στινιανὸς ἀπὸ τὰ περισσεύματα τῆς ἁγίας Σοφίας, ἀπὸ εὐκτήριον οἶκον » εἰς μέγεθος καὶ κάλλος τὸν μετέφερε. Μετὰ δὲ διακοσίους χρόνους, ἐπειδὴ » συνέβη ὑπὸ σεισμοῦ νὰ καταβληθῇ, ἐκτίσθη τρίτον πάλιν παρὰ Εἰρήνης » τῆς Ἀθηναΐας συζύγου Λέοντος τοῦ ἐκ Χαζάρας. καὶ τέταρτον ὡσαύτως » τὸν θεῖον τοῦτον Ναὸν καταπεσόντα, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνενεώσατο καὶ » ἐκαλλωπίσατο ὑπὲρ τὸ πρότερον.

» Ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ, Συμεὼν ὁ τῶν Βουλγάρων Βασιλεὺς, » τὴν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πηγῶν Ῥωμαϊκὴν στρατιὰν τρέψας εἰς φυγὴν, » τόσῳ τὸν Ναὸν αὐτὸν, ὅσῳ καὶ τὰ τῶν Πηγῶν Παλάτια, ὡς ἀφιλόκαλος » Βούλγαρις, ἀπετέφρωσεν, ἀλλὰ φιλοτίμως παρευθὺς ἀμφότερα ταῦτα ἀνε- » καίνισεν αὐτὸς ὁ Λακαπηνὸς, καὶ τὴν ἐγγονήν αὐτοῦ Μαρίαν, τὴν τοῦ » Χριστοφόρου τοῦ υἱοῦ του θυγατέρα, μετὰ Πέτρου τοῦ Βασιλέως Βουλγάρων, » υἱοῦ τοῦ προῤῥηθέντος Συμεὼν, εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον γάμῳ συνέζευξεν. Εἰς » αὐτὸν ὡσαύτως καὶ ὁ Κανταχουζηνὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἑλένην ἐμνη- » στεύσατο μετὰ Ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου, υἱοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Νεωτέρου, » παρούσης τῆς Βασιλίσσης Ἄννης μητρὸς, καὶ πάντων τῶν Ἐπιφανῶν, » καὶ μὲ τὰ Βασιλικὰ παράσημα τὴν ἐστόλισε πανηγυρικώτατα... » Καὶ » ἐν σελ. 158.

» Ἤδη δὲ (φησιν) ὅλα τὰ ἐκεῖ κτίρια ἐξέλιπον εἰς ἔδαφος καταβληθέντα, » τῶν ὁποίων ἡ πλείστη καὶ καλλίστη ὕλη κατηναλώθη μετακομισθεῖσα ἀλ- » λαχόσε. Διήρκεσε δὲ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐκεῖ μόνος ὁ εὐκτή- » ριος ἀρχαῖος οἰκίσκος τῆς Πηγῆς, ὅστις ἔκειτό ποτε κατὰ τὸ μέσον τῆς » μεγάλης Μονῆς. Τὰ μὲν προοίμια τῆς καταστροφῆς τῆς Μονῆς ταύτης » καὶ τοῦ θείου Ναοῦ, ἐπίσης καὶ τῶν λοιπῶν Πηγαίων Παλατίων συνέβη- » σαν κατὰ τὸ 1423 ἔτος, ἐπὶ Ἀμουρὰτ τοῦ Β', ὅτε κατὰ τῆς Πόλεως, » Βασιλεύοντος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου, ἐξεστράτευσε, καὶ τὰς σκηνὰς » αὐτοῦ εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ναοῦ τῆς Πηγῆς ἔστησε, κατὰ τὸν Ἱστορι-

(α) Ὠνομάσθη Μακέλλης, ὡς ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ Μάκτω, ὅ ἐστι, Σφάττω, διότι Ἀσπαρά τινα καὶ Ἀρδαβούριον, ὡς Ἀρειανοὺς ἀπέκτεινεν.

» κὸν Δοῦκαν· ἡ δὲ δευτέρα καὶ τελεία ἐπὶ τοῦ Β'. Μεχμὲτ, ὅτε ἡ Πόλις » ἑάλω (α).

» Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1833, χορηγηθείσης ὑψηλῆς ἀδείας πρὸς ἀνοικοδομὴν » τοῦ ἐρείπιον λυπηρὸν γενομένου Εὐκτηρίου τῆς Πηγῆς, καὶ καθαριζομέ- » νου τοῦ πέριξ ταύτης τόπου, ἀνεφάνησαν ὅ τε Πρόναος ἐκ πλίνθων τοῦ » πάλαι ἐπάνω κειμένου μεγίστου Ναοῦ τῆς Πηγῆς, ἡ κατὰ τὸ μέσον τῆς » εἰς τὸν Ναὸν εἰσόδου ἐκ μαρμάρου λευκοτάτου καλλίστη Πύλη, τὴν ὁποί- » αν ἐπὶ τῆς τελείας κατεδαφίσεως τοῦ Ναοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἐκτίζετο τὸ » τοῦ Παγιαζὶτ Τέμενος, καὶ μετακομίσεως τῆς τῶν Πηγῶν ὕλης, μὴ δυ- » νηθέντες νὰ ἐκβάλωσιν ὁλομελῆ, παρέλιπον τεθραυσμένην, καὶ ἐκ τῶν λοι- » πῶν οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ μόνα τὰ θεμέλια (β), ἐπὶ τῶν ὁποίων ζήλῳ ὑπερ- » βάλλοντι, φιλοτιμίᾳ πολλῇ καὶ δαπάνῃ ἁδρᾷ τοῦ Γένους, πηδαλιουχοῦντος » τὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἀπὸ Σιναίου Κυροῦ Κωνσταντίου τοῦ Α', ἀνηγέρ- » θη ὁ νῦν ὁρώμενος μεγαλοπρεπέστατος Ναός· ἐπεσκευάσθη δὲ καὶ ὁ κάτω » μικρὸς Εὐκτήριος, καὶ αὐτὴ ἡ Πηγὴ τῶν Ναμάτων, καὶ ἐκαλλωπίσθη εὐ- » πρεπέστατα, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ἀρυσόμενοι τοῦ θείου ὕδατος διὰ λιθίνων » δύω ἤδη γενομένων βαθμίδων κατέρχονται ».

§. 19. Τούτου οὖν τοῦ ἐνδόξου Ναοῦ τὴν ἐκ βάθρων ἀνέγερσιν εἰς νοῦν βαλόμενος ὁ φιλόθεος Πατριάρχης διεκοίνωσε τὴν πρόθεσιν τῇ τε Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ τοῖς Προὔχουσι τοῦ Ἔθνους. Ἐγκριθέντος δὲ τοῦ σχεδίου, καὶ τῆς ἀδείας ληφθείσης παρὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἤρξατο μετὰ πολλοῦ τοῦ ζήλου καὶ τῆς δραστηριότητος ἡ οἰκοδομή. Μετὰ πόσης προθυμίας σπεύδων ἀπήρχετο συνεχῶς ἐκεῖ ὁ τῶν Πατρίων ἀρχαιολογικώτατος Πατριάρχης, καὶ ἠσπάζετο δακρυῤῥοῶν τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν ἀνακαλυπτόμενα ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου μεγαλοπρεποῦς Ναοῦ! Μόλις δὲ ἤδη περατουμένου τοῦ ἔργου, ληφθείσης δὲ καὶ προνοίας καὶ περὶ ἀνεγέρσεως εὐρυχώρου Ἐθνικοῦ Νοσοκομείου, μέλλοντος συντηρεῖσθαι ἐκ τῶν προσόδων τοῦ Ζωοδόχου Ἁγιάσματος, ἡ ἀκοίμητος κακεντρέχεια καὶ ῥᾳδιουργία εὗρε τὸν καιρὸν, ἵνα προκαλέσῃ τὴν παῦσιν αὐτοῦ ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας, συμβᾶσαν ὡς ἀκολούθως.

(α) Ἐπὶ Σουλτὰν Ἀμουρὰτ τοῦ Α', τῷ 1732 ἔτει, ὁ τότε Ἐπίτροπος Καπᾶ Κουλάκης Ἰμπραχὴμ Πασᾶς ἔκτιζεν ἴδιον Τέμενος κατὰ τὰ ἔξ Μάρμαρα, ἀρχιτεκτονοῦντες Ἀρμενίου τινὸς, ὅστις τῇ δυνάμει τοῦ Ἐπιτρόπου ἐκινήθη εἰς τὸ νὰ κατεξουσιάσῃ τὸ Ἁγίασμα τοῦτο τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ νὰ τὸ δώσῃ τοῖς Ἀρμενίοις, μὲ τὸ νὰ ἔχωσι τρόπον τινὰ καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἐκεῖ πεδιάδα μνημεῖα. Ἐγένετο περὶ τούτου πολλὴ ταραχὴ, καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπήντησε δυσκολίαν μεγάλην, καθότι διηγέρθη τὸ ἐν τῇ Πόλει ἡμέτερον Γένος, δέδωκε δὶς λιβέλλους τῷ Ἄνακτι, καὶ οὕτω τῇ Βασιλείῳ ἐπιταγῇ συνεστάλη ὁ Ἐπίτροπος καὶ ἀνεχαιτίσθη ἡ τοῦ Ἀρμενίου ὁρμή. Σημ. τοῦ Συγγρ.

(β) Ὅτε ἀπῆλθεν ὁ ἀοίδιμος παρατηρήσων τὰ ἀναφανέντα ταῦτα θεμέλια καὶ τὰ ἄλλα, συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἀπὸ τῶν Πατριαρχείων καμέ. Μέμνημαι οὖν ἀκούσας αὐτοῦ εἰπόντος τῷ Ἀρχιτέκτονι, ὅτι ἐνταυθοῖ (καὶ ἔδειξε τὸν τόπον) ἐντὸς τοῦ Προνάου σκάψαντες βαθύτερον, εὑρήσετε τὸν τάφον τοῦ ἐκ νεκρῶν, θαύματι τῆς Θεοτόκου, ἀναστάντος Θετταλοῦ, ὡς καὶ τῷ ὄντι ἀνευρέθη εἰς τὸ δειχθὲν ὑπ' αὐτοῦ μέρος.

§. 20. Παναγιώτης τις, Κόμισος τὸ ὀφφίκιον, χωλὸς τὸν πόδα, ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου εἰς τὰς Ἡγεμονίας δι' ὑποθέσεις Μοναστηριακάς, καὶ ἐκεῖ ἐν τρυφῇ διάγων, ὅπου καὶ ἐχωλώθη, κατασπαταλήσας πανθ' ὅσα ἔλαβεν, ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, περιῆγε δυστυχῶν. Ἑλκύσας δὲ εἰς ἑαυτὸν τὴν εὔνοιαν τοῦ ἐξοχωτάτου Περτὲφ Πασᾶ, μέγα ἰσχύοντος τότε παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, κατώρθωσε δι' αὐτοῦ, ἵνα λάβῃ δῶρον παρὰ τοῦ Αὐταρχοῦντος οἰκίαν τινὰ εἰς Θεραπεῖα· ἀλλ' εἰθισμένος ζῆν ἀνέτως καὶ τρυφηλῶς, ἀπορῶν δὲ πρὸς τοῦτο χρημάτων, ἠνώχλει καθ' ἑκάστην ἐπὶ χρηματισμῷ τὸν Πατριάρχην Κωνστάντιον, ὅστις ἐξεκένου μὲν συνεχῶς εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ βαλάντιον, ἀλλὰ τὴν ἀπληστίαν αὐτοῦ πληρῶσαι οὐκ ἠδύνατο. Οὗτος οὖν ὁ Κόμισος συναντήσας ποτὲ τῷ Κ. Ζαχαρίᾳ Ζαχάρωβ λέγει πρὸς αὐτὸν οὑτωσί: « Εἰπὲ, παρακαλῶ, εἰς τὸν Πατριάρχην νὰ μὲ δώσῃ χρήματα διὰ νὰ ζήσω· ἡ βασιλεία μ' ἔδωκεν οἰκίαν, ἀλλὰ τί μὲ χρησιμεύει ἡ οἰκία, ὅταν δὲν ἔχω γρόσια νὰ ζήσω; Εἰπέ τον λοιπὸν ὅτι τὰ ἀπαιτῶ διὰ τὰς ἐκδουλεύσεις μου. » — « Πολὺ καλὰ, ἀπαντᾷ ὁ Κ. Ζ. Ζ. θέλω τὸ εἰπῆ. » Μετὰ ταῦτα ἐλθὼν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Πατριάρχου, διότι πολλάκις ἐθάμιζε παρ' αὐτῷ, ὡς ἀρχαῖος καὶ ἐπιστήθιος αὐτοῦ φίλος, διηγεῖται τὰς τοῦ Κομίσου ἀπαιτήσεις, ἐφ' αἷς ἀηδιάσας τέως ὁ Κωνστάντιος, « Εἴπατε, λέγει, πρὸς αὐτὸν, ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ τίποτε· — Οὕτω νὰ τὸν ἀποκριθῶ; ἐρωτᾷ ὁ Κ. Ζ. Ζ. — Μάλιστα, μάλιστα, λέγει ὁ Πατριάρχης. » Τὴν τοιαύτην τοῦ Πατριάρχου ἀπάντησιν ἀκούσας παρὰ τοῦ Κ. Ζ. Ζ. ὁ Κόμισος, θυμοῦ πλησθεὶς καὶ μένεα πνέων, « Ἂς ἐνθυμηθῇ, λέγει, τοῦτο ὁποῦ μὲ εἶπεν ὁ Πατριάρχης, θὰ ἔλθῃ καιρὸς διὰ νὰ μετανοήσῃ. » Κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον, χηρευσάσης τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, διενήργει ὁ Κόμισος, ἵνα διαδεχθῇ αὐτὴν ὁ πρώην Τορνόβου, εἶτα δὲ διάδοχος τοῦ Κωνσταντίου, Κωνστάντιος ὁ Β'. (ἴδ. Σημ. Η.), ὃν ὁ Πατριάρχης ἐξώσας, ἅμ' ἐπατριάρχευσε, τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, προεχειρίσατο Μητροπολίτην αὐτῆς τὸν Ἀρχιμανδρίτην καὶ Ἡγούμενον τότε τοῦ Σιναϊτικοῦ ἐν Παλατᾷ Μετοχίου Ἱλαρίωνα τὸν Κρῆτα. Ἀλλ' ἀποτυχόντος τοῦ πρώην Τορνόβου τούτου, διότι προεβιβάσθη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ὁ μετὰ ταῦτα Κυζίκου καὶ ὕστερον Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος Μελέτιος Γ'. (ἴδ. Σημ. Θ'.) προσέδραμεν ὁ Κόμισος χερσί τε ποδί τε καὶ πάσῃ ὑποκλίσει εἰς τὴν προστασίαν καὶ ἰσχὺν τοῦ εὐνοοῦντος αὐτὸν, ῥηθέντος Περτὲφ Πασᾶ, λόγῳ μὲν, ἵνα χορηγήσῃ δῆθεν πόρον ζωῆς τῷ πτωχῷ πρώην Τορνόβου, πράγματι δὲ, ἵνα δι' ἐκείνου αὐτὸς ἑαυτὸν πλουτίσῃ. Ἐπιφυλάξας οὖν ἡμέραν

καὶ ὥραν κατάλληλον πρὸς καταμήνυσιν, παρουσιασθεὶς πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Περτὲφ, δέεται, ἵνα δέξηται ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ εὔνοιαν αὐτοῦ τὸν ἄπορον Τορνόβου. Τοῦ δὲ ὑποσχεθέντος, προτείνει λέγων « νὰ τὸν κάμωμεν Πατριάρχην· — Καὶ γίνεται; ἐρωτᾷ ὁ Περτὲφ — Μάλιστα, ἀποκρίνεται ὁ Κόμισος, ὅταν ἀποφασίσῃ ἡ Υ. Ἐξοχότης. » Οὕτω τοίνυν κατανεύσας ὁ ἰσχυρὸς Πασσᾶς, ἐνεργεῖ παρὰ τῷ Ἄνακτι τὴν τοῦ Κωνσταντίου πτῶσιν ἐπὶ τῇ ἐφεξῆς δικαιολογίᾳ δῆθεν, « Ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων γέρων ἐστὶ καὶ ἀσθενὴς, ἔτι δὲ καὶ ἀσυμφόρου ὄντος τοῦ διοικεῖν αὐτὸν, ἀνάγκη ἵνα δοθῇ αὐτῷ ἡ Αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ τῆς παύσεως καὶ ἡ ἄδεια, ὅπως ἐφησυχάσῃ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. » Ἐξεδόθη γοῦν Σουλτανικὸν διάταγμα διαλαμβάνον οὕτως· « Ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος ἐζήτησε νὰ παραιτηθῇ διὰ γῆρας, ἔστω παρῃτημένος, καὶ διαγέτω ὅπου ἐὰν θέλῃ ἐλεύθερος. »

§. 21. Ἦν Σάββατον, δεκάτη ὀγδόη Αὐγούστου τοῦ 1834 ἔτους, ἡ ἡμέρα τῆς παύσεως τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου· παρῆν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τῆς ὑποδοχῆς δωματίῳ ὁ ἀγαπητὸς αὐτοῦ Κ. Ζαχαρίας Ζαχάρωβ, ὅτε ἀγγέλλεται ἐλθὼν ὁ Ἡγεμὼν τῆς Σάμου Στέφανος ὁ Βογορίδης. Προϋπαντᾷ αὐτῷ ὁ Πατριάρχης ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ, λέγων ἐντόνῳ, ὡς εἴθιζε, τῇ φωνῇ, « καλῶς ὁρίσατε Αὐθέντα. » Εἰσέρχεται ἀσπασθεὶς τὰς χεῖρας τοῦ Πατριάρχου ὁ Αὐθέντης, κάθηται σιωπῶν ἀντικρὺ τοῦ Κ. Ζ. Ζ. καὶ παρακλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ στηριζομένην χειρὸς, ἄρχεται κλαυθμηρίζων ἐν ἀγωνίᾳ καὶ λέγων « Σήμερον ἐδοξάσθητε Δεσπότη μου. » Ὁ Πατριάρχης ἀπορῶν, ὡς ἀγνοῶν, καὶ μὴ δυνάμενος κατ' ἀρχὰς συμβαλεῖν τὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου τούτου καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως, « τί λέγετε, Αὐθέντα, ἐρωτᾷ, δὲν σᾶς ἐννοῶ. » Ἀλλὰ τοῦ Αὐθέντου ἐπαναλαβόντος τὸ αὐτὸ « Σήμερον ἐδοξάσθητε, » ὁ Κ. Ζ. μὴ ὑπομείνας τέως, « ἐξηγήθητε, λέγει, Αὐθέντα, τί τρέχει; διὰ τί δὲν ὁμιλεῖτε σαφῶς; » Τότε ὁ Παναγιώτατος ἐννοήσας τὸ πρᾶγμα, ἐρωτᾷ « μήπως ὑπάρχῃ ἐξορία; — Οὐχὶ, Παναγιώτατε, ἀλλὰ δὲν τολμῶ... Ἐν δὲ τούτῳ, ἀγγέλλεται ὁ ἐνδοξότατος Μέγας Λογοθέτης Κ. Ν. Ἀριστάρχης, ὅστις, ἅμα εἰσελθὼν καὶ προσβλέψας πρὸς τὸν Αὐθέντην, λέγει αὐτῷ « διὰ τί καταβασανίζετε τὸν Δεσπότην, καὶ δὲν ἐκφράζεσθε καθαρῶς; » Προχωρήσας δὲ μικρὸν καὶ ἀσπασάμενος τὴν δεξιὰν τοῦ Πατριάρχου εἰδοποιεῖ τὰ περὶ τῆς παύσεως· ὁ δὲ, μετὰ χαρᾶς ἀκούσας καὶ ἀποδεχθεὶς τοῦτο, ἱλαρῶς καὶ φαιδρῶς, « ἀλλ' ἐγὼ, ἔκραξε, πρὸ πολλοῦ ἐπεθύμουν τὴν προτέραν μου ἡσυχίαν, τὴν ὁποίαν πάλιν μὲ ἠξίωσεν ἤδη ὁ Ὕψιστος· ἓν δὲ καὶ μόνον μὲ λυπεῖ, ὅτι δὲν προέφθασα νὰ τελέσω, ὡς ἐπό-

θουν, καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς» (1). Καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Κ. Ζ. «Σήμερον, λέγει, 18 Αὐγούστου, συμπίπτει ἡ μνήμη τῶν ἐν ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν, Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, Γεωργίου καὶ Ἰωάννου, οὗτινος οἱ Ἴαμβοι ἔχουσιν οὕτω·

«Σκυθρωπὰ τὰ πρόσωπα τῆς Ἐκκλησίας,
Στέρησιν οὐ φέροντα τὴν Ἰωάννου.»

Καὶ παρευθὺς ἐγερθεὶς καὶ διατάξας, ἵνα καλέσωσι τὸν ἐκ παιδὸς ἀγαπητὸν καὶ φίλον αὐτοῦ ἐπιστήθιον καὶ ὁμοτράπεζον Κ. Α. Φωτιάδην, Ἀρχιγραμματέα τότε ὄντα τοῦ Κοινοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, κατέρχεται εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναόν, ψάλλει παράκλησιν ἀσπασάμενος τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Παμμακαρίστου καὶ τὰς λοιπάς, διανέμει χρήματα εἰς πάντας τοὺς Πατριαρχικοὺς ὑπαλλήλους, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον τοῦ μεγάλου Λογοθέτου, συνοδευόμενος ὑπό τε τῶν Πατριαρχικῶν ἐφημερίων τε καὶ Κλητήρων καὶ πολλοῦ λαοῦ αὐθωρεὶ συῤῥεύσαντος, οὓς κεκυφότας καὶ θρηνοῦντας τὴν ἀποχώρησιν τοιούτου Πατρὸς καὶ Πατριάρχου αὐτὸς εὐλογῶν ἐν χαρᾷ καὶ φαιδρότητι, ἀπέρχεται εἰς τὸ κατὰ τὸν Παλατᾶν Σιναϊτικὸν αὐτοῦ Μετόχιον μετὰ τοσαύτης πομπῆς καὶ δόξης ἐν τῇ ἀπὸ τοῦ θρόνου καταβάσει, ὅσης ἀπήλαυσεν ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ἀναβάσει. Ἐκεῖ δὲ διέμεινε καὶ τὴν ἐπιοῦσαν Κυριακήν, ὅπου συνέδραμον ἥ τε ἐνδημοῦσα τότε τῶν Ἀρχιερέων Σύνοδος, καὶ πάντες οἱ μακρὰν καὶ οἱ ἐγγὺς φίλοι καὶ γνωστοὶ εἰς προσκύνησιν καὶ ἀποχαιρετισμὸν διὰ τὸν ἀπ' αὐτῶν λυπηρὸν ἀποχωρισμὸν αὐτοῦ, οὓς ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς ὑποδεχόμενος, τοὺς μὲν ηὐλόγει καὶ παρεμυθεῖτο λέγων, ὅτι οὐ μακρὰν αὐτῶν ἄπεισι, πλησίον δὲ μάλιστα πάλιν ἐστίν, ὥσπερ συνὼν αὐτοῖς καὶ συνδιαλεγόμενος· τοῖς δὲ τὴν πλουσίαν αὐτοῦ χεῖρα ἤνοιγεν, ἐπιχέων ἀφειδῶς τὰ δωρήματα, καὶ παρηγορῶν αὐτοὺς τεθλιμμένους διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ἑαυτῶν προστάτου καὶ εὐεργέτου.

§. 22. Καὶ ὁ μὲν Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐστερήθη τοιούτου λαμπτῆρος, αὐτὸς δὲ τὴν ἐπαύριον, ἡμέραν Δευτέραν, χαίρων καὶ ἀγαλλόμενος καὶ κατὰ τὸ σύνηθες αὐτῷ καγχάζων ἀπὸ καρδίας, ἀπῆλθεν εἰς Ἀντιγόνου ἀνευρὼν καὶ αὖθις τὰς πεφιλημένας αὐτῷ Μούσας καὶ τὴν ποθεινήν, ἀφ' ἧς καὶ ἄκων ἀπέσπαστο, ἡσυχίαν. Ἔκτοτε διέμενεν ἐφησυχάζων ἐπὶ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη,

---

(1) Μετὰ πέντε καὶ ἥμισυ μῆνας ἀπὸ τῆς παύσεως τοῦ ἀοιδίμου, τῇ 2 Φευρουαρίου τοῦ 1835 ἐπετελέσθησαν τὰ Ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ τούτου παρὰ τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Κωνσταντίου τοῦ Β΄.

οἷς ἐπέζησεν, ἐν τῇ μικρᾷ μὲν, ἐνδόξῳ δὲ διὰ τὸν Κωνστάντιον ταύτῃ νήσῳ, συγγράφων ὁσημέραι, στηρίζων τοὺς Ὀρθοδόξους, εὐεργετῶν τοὺς προσιόντας αὐτῷ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, καὶ συντρέχων καὶ συνεισφέρων πλουσίᾳ τῇ χειρὶ εἰς ἀνεγέρσεις καὶ συντηρήσεις Σχολείων καὶ ἄλλων φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ἰδίως δὲ εἴς τε τὴν ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ, ὡς προεῤῥέθη, συστηθεῖσαν ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικὴν, καὶ τὴν ἐπὶ Γερμανοῦ τοῦ Δ΄ (ἰδ. Σημ. I.) ἀνεγερθεῖσαν αὐτόθι Θεολογικὴν τοῦ Γένους Σχολὴν, (1) ἃς καὶ ἐτίμα διὰ τῆς σεβαστῆς αὐτοῦ παρουσίας ἐν ταῖς γενικαῖς ἐξετάσεσι. Ψυχὴ ἄκακος καὶ ἄδολος, νοῦς ὀξὺς καὶ διορατικὸς, μνήμη εὐρεῖα καὶ στεγανὴ, πάντοτε παροῦσα καὶ ὑπὸ τοῦ γήρως ἀκαταδάμαστος, καρδία ἁπαλὴ καὶ εὐαίσθητος, ἤθους χαρακτὴρ ἐλευθέριος, εἰλικρινὴς καὶ μειλίχιος, φρόνημα εὐσεβὲς Πατριωτικὸν καὶ Ἀρχαϊκὸν, ζῆλος τοῦ καλοῦ ἀπερίτρεπτος καὶ ἀκαπήλευτος, ῥοπὴ πρὸς τὸ εὐεργετεῖν προηγμένη μέχρι πάθους. Ἰδοὺ, ὁποῖος παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος. Διὰ τοῦτο οὐδένα μὲν, ἢ σχεδὸν οὐδένα ἔσχεν ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ προσωπικὸν ἐχθρὸν, πάντων δὲ τῶν ἰδόντων καὶ εἰδότων αὐτὸν ἐπεσπάσατο τὴν ἐγκάρδιον ἀγάπην, τὸ σέβας καὶ τὸν θαυμασμόν· διότι οὐδέποτε ἐφάνη βαρὺς καὶ πικρὸς, ἀλλ' οὐδὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς οἰκέτας αὐτοῦ καὶ ἀκολούθους ἐλάχιστον σημεῖον ὀργῆς καὶ θυμοῦ ἔδειξέ πώποτε· εἰδὲ καί ποτε, ὡς ἄνθρωπος, ἐπὶ μεγίστῃ, τυχὸν, αἰτίᾳ ἐφαίνετο θυμούμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ θυμὸς αὐτοῦ οὗτος συνεκιρνᾶτο μακροθυμίᾳ καὶ πραότητι, διότι αὐθωρεὶ καὶ κατεπαύετο, εἰς τὴν προτέραν ἀταραξίαν καὶ γαλήνην τρεπόμενος. Πρὸς δὲ ταῖς ἀρεταῖς ταύταις, ταῖς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ καλλυνούσαις ψυχὴν, καὶ τὸ ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις καὶ λόγοις καὶ Συγγράμμασι μετριόφρον καὶ ταπεινὸν ἐνεφαίνετο. Διότι, καίτοι ἀληθοῦς καὶ δικαίας ἀπήλαυεν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ φήμης καὶ δόξης, εἰς μέγα ὕψος ἀξιωμάτων ἀρθεὶς,

(1) Καὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης Σχολῆς μεμνημένος ὁ ἀοίδιμος ἐν Κωνσταντινιάδι, ἔνθα ἀναφέρει περὶ τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος, (σελ. 220. ἐν ὑποσημ.), εὔχεται ὑπὲρ συντηρήσεως αὐτῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐκφερομένων, ὡς κατ' ἔτος ὁρῶμεν, ἀγλαῶν Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας καρπῶν, λέγων. « Τὴν Μονὴν ταύτην, ὡς ἀπῳκισμένην τῆς Πόλεως μικρὸν καὶ ἔξω θορύβων, ἡ ἁγία Μήτηρ Ἀνατολικὴ μεγάλη Ἐκκλησία πρόνοιαν λαβοῦσα περὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ καταρτίσεως, ὡς δεῖ, τοῦ Κλήρου, κατεστήσατο ὑπὸ Διδασκάλοις ἀρίστοις, Θεολογίας Φροντιστήριον. Εἴθε συντηρηθείη, ἴδοιμεν πάντες καρποὺς παιδείας Ἐκκλησιαστικῆς δεούσης, καὶ ἀχθέντες οἱ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου μαθητευσόμενοι προόδῳ διανοίας, μελέτῃ βαθυτάτῃ τῆς Θεολογίας, καὶ γνώσει τῶν μυστηριωδῶν Δογμάτων, Ἱερῶν Κανόνων, καὶ τῇ ἐκ τῶν Συγγραμμάτων τῶν Θεοπνεύστων Πατέρων διδασκαλίᾳ, διαπρέψειαν αὐτοὶ τέως ἐφ' αἷς ἂν ταχθεῖεν θέσεσι, γενναίως ἀγωνιζόμενοι, τῇ διανομῇ τοῦ λόγου, ἀπ' Οχρίξαντος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας. »

καὶ διὰ τῆς παιδείας καὶ τοῦ πλούτου μεγάλων ὠφελημάτων πρόξενος ἐγίνετο τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Γένει παντί, ἀλλὰ μετὰ τοσαύτης ταπεινοφροσύνης τὰ πάντα ἔπραττεν, ὥστε μηδ' ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ ἐμφαίνεσθαί τι φαντασιώδους ὑψηγορίας. Δεῖξις δὲ σαφὴς τὰ Συγγράμματα αὐτοῦ, ἅπερ ἀνωνύμως ἐπέγραφεν ἐκδιδούς, οὐχ ἧττον δὲ καὶ ἡ ὑπ' αὐτοῦ τούτου γραφεῖσα συντομωτάτη Βιογραφία αὐτοῦ αὕτη.

« Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1770 ἔτος ἐν Κωνσταντινουπόλει, διῆλθε » τὰς πρώτας Ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τοῦ » Γένους Σχολῇ τῆς Πόλεως ταύτης, μέχρι τῆς Λογικῆς. Κατὰ δὲ » τὸ 1791 ἔτος, τάξιν Ἱεροδιακόνου τηνικαῦτα ἔχων, ἀπὸ Ἰασίου » τῆς Μολδαυΐας (Μολδοβίας) μετέβη εἰς τὴν ἐν τῇ Πόλει Κιόβου » τῆς Ῥωσσίας ἀρχαίαν ἐκεῖσε Ἀκαδημίαν, ἐν ᾗ ἠκροάσατο Ῥητο» ρικήν, Φιλοσοφίαν καὶ Θεολογίαν παραδιδόμενος Λατινιστί, καὶ » ἄλλας ἔτι Ἐπιστήμας Γαλλιστὶ μαθητευσάμενος. Ἐπεὶ δὲ τὸν » μοναστικὸν βίον τοῦ Ὄρους Σινᾶ ἐκ νεότητος αὐτοῦ ἠσπάσατο, » κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον τῷ 1795 ἔτει, καὶ ἐκεῖθεν ὁδοιπορήσας » εἰς τὸ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὄρους Σινᾶ καὶ Χωρὴβ ἱδρυμένον » παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ἐπίσημον Μοναστή» ριον, παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Σιναίου Ὄρους Δωροθέου κε» χειροτόνηται Πρεσβύτερος τῷ 1797 ἔτει, καὶ εἰς τὸ τῶν Ἀρχι» μανδριτῶν Ὀφφίκιον προεβιβάσθη. Τελευτήσαντος δ' εἶτα τοῦ ῥη» θέντος Ἀρχιεπισκόπου, κοινῇ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τῆς τῶν Σιναϊτῶν » Ἀδελφότητος προήχθη ἐπὶ τὸν Ἀρχιεπισκοπικὸν τοῦ Σιναίου Ὄρους » Θρόνον τῷ 1805 ἔτει. Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ παρεπιδημῶν, » καὶ τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικοῦ Θρόνου χηρεύ» σαντος, παρά τε τῆς Συνόδου καὶ τοῦ Γένους τῶν Ἀνατολικῶν » Ὀρθοδόξων παμψηφεὶ ἤρθη ἐπὶ τοῦ Θρόνου τούτου, τῷ 1830 ἔτει. » Ἴθυνεν οὖν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐφ' ὅλοις χρόνοις τέσσαρσιν » ἀλλ' ἕνεκα τῆς πολυφροντίστου καὶ πολυωδύνου θέσεως ταύτης, » ἀσθενήσας καὶ ἀπαυδήσας, καὶ παραιτησάμενος, περιώρισεν ἑαυ» τὸν ἐν μόνῃ τῇ προτέρᾳ Ποιμαντικῇ διοικήσει, διέπων μέχρι » τούτου τὰ τοῦ Σιναίου Ὄρους. » (1)

§. 23. Πολλάκις, μετὰ τὴν ἐκ τοῦ Θρόνου ἐκχώρησιν αὐτοῦ, ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ διαφόρων πνευματικῶν ὑποθέσεων ἀναγομένων εἰς τὸ Κανονικὸν δίκαιον, εἰς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς διατυπώσεις καὶ εἰς τὰ ἔκπαλαι κεχορηγημένα Προνόμια καὶ Κυριαρχικὰ δικαιώματα τῶν

(1) Τὴν ἐπιτομωτάτην ταύτην ἐξιστόρησιν τοῦ βίου αὐτοῦ ἔγραψεν αἰτήσει ἐπιμόνῳ εὐσεβοῦς τινος γυναικός.

Πατριαρχικῶν Θρόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, κατέφυγεν εἰς τὰ φῶτα, τὴν πεῖραν καὶ τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ συνετοῦ καὶ πολυΐστορος Γέροντος, οὗτινος τὰς σοφὰς ῥήτρας, ὡς ἄν τινος Ὁμηρικοῦ Νέστορος, οὐδέποτε ἀθέρισε. Καὶ εἰς Συγκλήτους δὲ καὶ μεγάλας Ἐκκλησιαστικὰς Συνόδους, μετὰ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν προσκληθείς, ἀγαθῶν βουλευμάτων προΐστατο. Καὶ τῷ μὲν 1836 ἔτει, ἐν τῇ συγκροτηθείσῃ Συνόδῳ ἐπὶ τοῦ οὐχ ἧττον εὐκλεοῦς Γρηγορίου τοῦ ς′ (ἴδ. Σημ. ΙΑ′.), συγκατεδίκασε τὴν ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ γενομένην μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς, ἐκδοθεῖσαν δαπάνῃ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ Βιβλικῆς Ἑταιρίας. Τῷ δὲ 1850 ἔτει ἐπὶ τῆς γενομένης Συνόδου, Πατριαρχεύοντος Ἀνθίμου Δ′. τοῦ Βυζαντίου (ἴδ. Σημ. ΙΒ′.); συνεβούλευσε τὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἀνακήρυξιν τοῦ Αὐτοκεφάλου τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἐκκλησίας, καὶ συνυπέγραψε τὸν Συνοδικὸν Τόμον (τῇ 30 Ἰουνίου, Ἑορτῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ Πνευματοφόρων Ἀποστόλων), ὅς τις ἔκτοτέ ἐστιν ὁ Ἐκκλησιαστικὸς Κανών, ἐφ' οὗ στηρίζει τὸ κῦρος τῶν πράξεων αὐτῆς ἡ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἐκείνην διοικοῦσα Ἱερὰ Σύνοδος.

§. 24. Ἀλλὰ καὶ μερικῶς πολλοὶ καὶ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ξένων, εἴτε ἀπόντες δι' ἐπιστολῶν, εἴτε παρόντες διὰ προφορικοῦ λόγου, ζητοῦντες ἐλάμβανον ἕκαστος, ἄνευ ἀρνήσεως ἢ ἀναβολῆς, τὰς λύσεις πολλῶν ἀποριῶν. Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξοχώτατος Πρέσβυς τῆς Ῥωσσίας, ὁ μέγας ἔξοχος πολιτικὸς ἀνήρ, Κ. Βουτενιέφ, διορισθεὶς εἰς Ῥώμην Πρέσβυς, μετὰ τὴν ἐκεῖθεν αὖθις μετάκλησιν καὶ ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπελθὼν εἰς Ἀντιγόνου πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου, διηγεῖτο αὐτῷ ὅσα τε πολλὰ καὶ ἄλλα ἐν Ῥώμῃ ἐθεάσατο, πρὸς δέ, καὶ τὴν τελετὴν τὴν γενομένην ἐπὶ τῆς ἐν τῷ Θρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως Πίου τοῦ Θ′. ἐν ᾗ παρευρέθη χαὐτὸς μεθ' ὅλων τῶν ἄλλων πρέσβεων προσκληθείς. Εἰς δὲ τὸ Καπιτώλιον περιηγούμενος, εἶδεν, ἔλεγε, μεταξὺ πολλῶν ἀξιοπεριέργων καὶ Εἰκόνας τινὰς Ῥωσσικάς. Ἠπόρει δέ, πῶς ἄρα εὑρέθησαν ἐκεῖ αἱ Εἰκόνες αὗται. Αὐτίκα οὖν ἡ λύσις τῆς ἀπορίας εὑρέθη εἰς τὸ βαθύτατον ταμεῖον τῆς μνήμης τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου. «Ἐπὶ Δημοκρατίας, λέγει, τῆς Βενετίας, Ἡγούμενός τις ἐν Κεφαλληνίᾳ ἀπῆλθεν εἰς Ῥωσσίαν πρὸς σύναξιν ἐλεημοσύνης ὑπὲρ τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ. Ἐκεῖθεν δέ, ἐφωδιασμένος χρημάτων ἱκανῇ συλλογῇ, ἀμφίοις ἱεροῖς καὶ εἰκόσιν, ἐπανακάμπτων εἰς τὴν πατρίδα διὰ Κωνσταντινουπόλεως, προσβάλλεται ἐν αὐτῇ ὑπὸ τῆς πανώλους νόσου καὶ ἀποθνήσκει. Μαθὼν οὖν τοῦτο ὁ ἐν Ἐνετίᾳ ἀδελφὸς τοῦ μακαρίτου, ὅστις, ἵνα κατέχῃ θέσιν ὑψηλὴν ἐν τῇ Κυβερνήσει, ἐδέχθη τὸ δυτικὸν δόγμα, ἀποστείλας

μετεκόμισεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἐνετίαν πᾶσαν τὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος Ἡγουμένου ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ αἱ Ἱεραὶ Εἰκόνες ἐξ Ἐνετίας εἶτα μετεκομίσθησαν εἰς Ῥώμην ἀποτεθεῖσαι ἐν τῷ Μουσείῳ. » Ἐν ταύτῃ τῇ ἐν Ῥώμῃ διαμονῇ αὐτοῦ ὁ Πρέσβυς εἶδε καὶ τὸν σοφώτατον ἐκεῖνον Καρδινάλιον Μεντζοφάντην, τὸν ἐπωνυμούμενον *Πεντηκοστόν*. Ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον, ἐρωτήσαντα περὶ τῆς ἐπωνυμίας ταύτης, «ὅτι τὸ ἐπώνυμον *Πεντηκοστὸς*, ἐδόθη τῷ Καρδιναλίῳ τούτῳ, ὡς εἰδότι καὶ λαλοῦντι ἀκριβῶς πεντήκοντα γλώσσας, ληφθείσης τῆς λέξεως ἐκ τῆς ἡμέρας τῆς *Πεντηκοστῆς*, καθ᾽ ἣν οἱ ἱεροὶ Ἀπόστολοι φωτισθέντες ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος κατελθόντος ἐν ταύτῃ ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν, ἐλάλουν ὅλας τὰς γλώσσας τῶν Ἐθνῶν. » Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἐξοχώτατος Πρέσβυς Κ. Οὐάϊς, περιηγούμενος τὴν Αἴγυπτον καὶ Ἀραβίαν, ἀνεκάλυψεν ἐκεῖ ἱκανὰς Ἑλληνικὰς Ἐπιγραφάς, περὶ ὧν ἀπορίας ἔχων τινάς, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπεστάλη παρὰ τοῦ Ἐξοχωτάτου ἐνταῦθα τότε Πρέσβεως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας Λόρδου Ῥεδκλὶφ εἰς Ἀντιγόνου πρὸς τὴν ζῶσαν Ἀρχαιότητα (οὕτω δὴ ὠνόμαζε τὸν σοφώτατον Κωνστάντιον ἡ Α. Ἐξοχότης), ἔνθα καὶ ἀπελθών, εὗρεν ἀμέσως, ὧν ἠπόρει, τὴν λύσιν.

§. 25. Οὐδὲν δὲ εὐαρεστότερον, ἢ τὸ ἀκροᾶσθαι αὐτοῦ λύοντας ἀπορίας, ἀποβλεπούσας ἢ τὸν προσδιορισμὸν ἀρχαίων τινῶν μνημείων καὶ τοποθεσιῶν, καὶ μάλιστα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἢ τὴν διαφώτισιν ἱστορικῶν τινων γεγονότων· ἐξόχως δέ, ὅτε προὔκειτο περὶ ἀφηγήσεως πραγμάτων τῆς Ἐθνικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, τότε διὰ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ μνήμης συνημμένης μετὰ ζωηρᾶς φαντασίας οὐκ ἐξιστόρει τὰ γεγονότα, ἀλλὰ διεζωγράφει, οὕτως εἰπεῖν, καὶ εἰδωλοποίει τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀνιστορηθέντα, διατηρῶν τὴν τούτων ἀλληλουχίαν ἐν δραματικῇ ἑνότητι, καὶ μὴ παραλείπων μηδὲν τῶν γνωστῶν περιστατικῶν, οἷον, ἔτος, ἡμέραν, τόπον, τρόπον, κτλ. Τοσοῦτον μέγα μνημονικὸν εἶχεν ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης, ὥστε, πρὶν ἢ τελειώσῃ ὁ ἀπορῶν τὴν ἐρώτησιν, ἑτοίμην εἶχεν ἐκεῖνος παρευθὺς τὴν ἀπόκρισιν. Ἰδίως δὲ ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐξαιρέτως τοῖς ἀπὸ Παναγιώτου Νικοσίου (ἴδ. Σημ. ΙΓ΄. περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου ἀνδρός), τοῦ πρώτου γενομένου Μεγάλου διερμηνέως τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ὁπόθεν ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῶν Φαναριωτῶν, τοσοῦτον ἐναργῆ διακατεῖχεν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν τῶν Πατρίων παράδοσιν, ὥσπερ ἂν εἰ ἔζη πρὸ διακοσίων χρόνων καὶ συνεγένετο καὶ συνωμίλησε καὶ συνεξῳκειώθη τοῖς ἐν ἑκάστῃ γενεᾷ ἀκμάσασιν. Ἔχαιρε δὲ διηγούμενος περὶ ὅλων τῶν ἀρχαίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκογενειῶν, ὡς περὶ

τῶν πλησιεστάτων αὐτοῦ συγγενῶν, ἐκφέρων ὅλας τὰς περὶ τούτων λεπτομερείας, τὰ ὀνόματα τῶν μελῶν ἑκάστης ἀρρένων τε καὶ θηλέων, τὰς πρὸς ἀλλήλους σχέσεις, ἢ διχονοίας, τὰς ἐπιγαμίας καὶ προικοδοτήσεις, τὰς οἰκίας, τὰς θέσεις αὐτῶν, καὶ τοὺς ἀλληλοδιαδόχους τούτων οἰκήτορας, πολλάκις δὲ καὶ τὴν προφορὰν καὶ τὸν τόνον τῆς φωνῆς τῶν ἱστορουμένων προσώπων μιμούμενος, ὡς εἴπερ ἂν ἤκουσεν αὐτοὺς λαλήσαντας.

§. 26. Ὅτε δὲ γέρων ἤδη οὗτος γερόντων παλαιοτέρων ἐπειρᾶτο ἀπομιμήσασθαι τὸ ἦθος καὶ τὴν φωνήν, ὢ, τότε ἀτεχνῶς ἐφαίνετο ἀναλαμβάνων τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ζωηρότητα, θατέρου τοῦ γήρατος οὐδετεροῦντος τὸ ἕτερον. Ἀλλὰ καὶ τῶν συγχρόνων πραγμάτων ὑπῆρχε τὰ μάλιστα φιλοΐστωρ· παρὰ πόδας τὴν τούτων σειρὰν ἀκολουθῶν, καὶ ἀναγινώσκων ἀδιαλείπτως τὰς τε Ἑλληνικὰς καὶ Γαλλικὰς Ἐφημερίδας, τακτικὸς ὢν τούτων συνδρομητὴς ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐνιαυτῶν, ὅτε ὀλίγοι ἦσαν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ τὴν περιέργειαν ταύτην ἔχοντες. Ἀλλὰ τὸ πάντων ἄπορον ἐκεῖνό ἐστιν, ὅτι καὶ ἐν ἐρημίᾳ ζῶντα, καὶ περὶ ὑψηλὰς καὶ σπουδαίας μελέτας σπουδάζοντα, οὐδ᾽ αὐτὰ τὰ σμικρότατα οἰκειακὰ πράγματα καὶ τῶν ἀπωτέρων αὐτοῦ γνωρίμων ἐλάνθανον αὐτόν, ἀλλ᾽ ἅπαντα ἐμάνθανε καὶ διεξήρχετο ἀκριβῶς καὶ ῥήματα καὶ ἀνέκδοτα καὶ εὐάρεστα καὶ δυσάρεστα. Ὡμίλει δὲ περίτρανα καὶ στρογγύλα, παρενείρων πολλοὺς μεταξὺ αἰνιγμοὺς καὶ ἀλληγορίας, καὶ ἀείποτε ἐπισφραγίζων τὰς χαριεστάτας τῶν διηγήσεων διὰ ῥαγδαίου, ἀκορέστου καὶ διαπρυσίου καγχασμοῦ τε καὶ γέλωτος παροιμιώδους ἐν Κωνσταντινουπόλει.

§. 27. Ἀλλ᾽ ὁ προσιδιάζων τίτλος εἰς τὸν ἔξοχον τοῦτον ἄνδρα ἦν ὁ τοῦ ἐλεήμονος. Μετὰ τὴν ἀπὸ Κύπρου ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐν ὅλοις τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτεσιν, οἷς ἐπέζησεν, ἡ ὀξυγράφος καὶ πολυγράφος αὐτοῦ δεξιὰ ὅτε τοῦ γράφειν ἐπαύετο, εἰς τὸ ἐλεεῖν ἐπανήρχετο, ἐκχέουσα πᾶσι τοῖς χρείαν ἔχουσιν ἀφθόνους τοὺς τῆς ἐλεημοσύνης κρουνούς. Ὅλας τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ τὰς προσόδους, (διότι ἓξ χιλιάδας γρόσια, αἵτινες ἔμενον αὐτῷ, μετὰ τὴν Πατριαρχείαν, ἔδωκε μετὰ καὶ ἄλλων ἰδίων εἰς κατασκευὴν ἑνὸς χρυσοϋφάντου Ἀρχιερατικοῦ Σάκκου, ὃν καὶ ἀπέστειλε δῶρον εἰς τὰ Πατριαρχεῖα) ἃς τὸ Κυριαρχικὸν δικαίωμα ἐπέτρεπεν εἰς τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ διαχείρησιν, ἐξαιρέσει τῶν εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς ἀναγκαίων, τὰς λοιπὰς διένεμεν ἀφθόνῳ χειρὶ εἰς περίθαλψιν καὶ διατροφὴν πενήτων. Ἐκτὸς τῆς κατὰ μῆνα χρηματικῆς βοηθείας, ἣν τακτικῶς ἀπέστελλε πρὸς πολλὰς ἐκπεσούσας οἰκογενείας, ἀδιάλειπτοι ἦσαν καὶ οἱ προστρέ-

χοντες εἰς τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ ἐνδεεῖς, καὶ χῆραι, καὶ ὀρφανὰ, οἵτινες εὕρισκον πάντοτε πλήρη τὴν μὲν χεῖρα τῆς ἀναλόγου χρηματικῆς συνδρομῆς, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς τῶν δακρύων τῆς συμπαθείας, τὸ δὲ στόμα, τῶν γλυκέων ῥημάτων τῆς πατρικῆς παραμυθίας· καὶ ᾐδεῖτο μὲν αὐτὸς μὴ διδούς, πολὺ δὲ πλέον εὐλαβεῖτο τὴν τῶν δεχομένων αἰδῶ· διὸ καὶ ἐν τῷ εὐεργετεῖν τοὺς ἄλλους οὕτω προσεφέρετο, ὡσανεὶ παρ' αὐτῶν εὐηργετεῖτο.

§. 28. Ἡλίκην δὲ ἔλαβεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἕξιν τοῦ διδόναι μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον. Συμμορία λῃστῶν αἱμοχαρῶν εἰσδύντες λαθραίως τὴν ἐν Ἀντιγόνου οἰκίαν αὐτοῦ νύκτα τινὰ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1852 ἔτους, καὶ ξιφήρεις ἐπιπεσόντες κατ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ὕπνου, ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ δωματίου αὐτοῦ μικρὸν κιβώτιον, περιέχον ἄλλα τε πολλὰ πολύτιμα πράγματα, οἷον, Παράσημα Βασιλικὰ καὶ Ἐγκόλπια ἀδαμαντοκόλλητα, καὶ δὴ καὶ χιλιάδας τινὰς χρυσῶν νομισμάτων, ὅλην δηλαδὴ τὴν ἐπαύσιον πρόσοδον τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ Καταστήματος, ἀρτίως πεμφθεῖσαν ἐκ τῶν ἐν Βλαχίᾳ καὶ Μολδαυΐᾳ Μετοχίων, καὶ ἔφυγον ἀφέντες τὸν ἱερὸν Πρεσβύτην γυμνὸν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας κείμενον, ὑπὸ τοῦ φόβου ἡμιθανῆ καὶ ἄνευ ὀβολοῦ. Γενναία ὄντως καὶ Ἑλληνικὴ καρδία ἡ τοῦ καρτεροῦ Κωνσταντίου, διότι, εἴπερ ἄλλῳ τινὶ, ἐν τοιαύτῃ ἡλικίᾳ πρεσβυτικῇ, οὕτω μονωτάτῳ, τυχὸν, συνέβαινε τὸ δεινὸν, ἐν ἀκαρεῖ πάντως ἐξέπνευσεν ἂν αὐτὸς ὑπὸ τοῦ δέους. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ τότε Πατριαρχεύων Ἄνθιμος ὁ ϛ' (Σημ. ΙΔ'.) ἔπεμψε τὸν μέγαν Ἀρχιδιάκονον, ἵνα ἐρωτήσῃ περὶ τῆς ὑγιείας αὐτοῦ, προσφέρων ἐκ τοῦ παραχρῆμα καὶ χίλια γρόσια διὰ τὰς προχείρους τῆς ἡμέρας ἀνάγκας. Συνέῤῥευσε δὲ καὶ πλῆθος ἐνδεῶν, ἵνα δείξωσι διὰ τῶν δακρύων λύπην πρὸς τὸ φρικῶδες συμβὰν, καὶ χαρὰν ἐπὶ τῇ ἀπροσδοκήτῳ σωτηρίᾳ τοῦ εὐεργέτου αὐτῶν. Ὁ γηραιὸς Κωνστάντιος, μόλις δυνάμενος ὑπὸ τῆς ταραχῆς ὁμιλῆσαι, διένειμεν αὐτοῖς αὐθημερὸν τὴν Πατριαρχικὴν βοήθειαν, παρακαλῶν, ἵνα δεχθῶσι ταῦτα, εἰ καὶ ὀλίγα, «ὅπως μὴ ἀπολέσωμεν, ἔλεγε, τὴν καλὴν συνήθειαν,» καὶ οὕτως ἔμεινε πάλιν κενὸς, λῃστεύσας αὐτὸς ἑαυτὸν (1).

§. 29. Ἀλλ' ὁ τοσοῦτον μεγαλόδωρος ἀνὴρ ἔζη καθ' ἑαυτὸν βίον λιτὸν καὶ ἀπέριττον, οἷον ἔζων οἱ Ἀπόστολοι, «ὡς πτωχοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες,» οὔτε θεραπείαν πολλὴν ἀπαγόμενος, οὔτε δεῖπνον παρασκευάζων καὶ τραπέζας πολυτελεῖς. Δύο μόνον ὑπη-

(1) Τὸ Σουλτανικὸν Παράσημον εὑρεθὲν, ὡς ἐλέγετο, ἐν Σμύρνῃ, ἄνευ τῶν ἀδαμαντίνων λίθων, μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπερ ἰδίᾳ δαπάνῃ, καίτοι ἀντιτεινούσης εἰς τοῦτο τῆς Υ. Πύλης, ἐπεδιωρθώσατο ὁ ἀοίδιμος, προσθεὶς ἅπαντα τὰ ἀφαιρεθέντα.

ρέτας εἶχεν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, μόνος ἀνεγίνωσκε τὰς Ἀκολουθίας, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔμενεν ἄνευ Διακόνου, μόνος διεκόσμει τὸ δωμάτιον καὶ τὴν κλίνην ἐστρώννυε, μόνος ἐξετέλει τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Γραφείου αὐτοῦ, διατηρῶν μακρὰν καὶ συνεχῆ πρὸς πολλοὺς ἀλληλογραφίαν ἄνευ τῆς βοηθείας Γραφέως. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλοι ἐσημείωσαν ἐν Περιηγητικαῖς Συγγραφαῖς, ἐν οἷς καὶ ὁ Κ. Ἀ. Μωραβιὼφ, ὑπασπιστὴς τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ῥώσσων καὶ Συγγραφεὺς διάσημος, ὅςτις ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν ἐθαύμασε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἄκραν μετὰ τῆς φιλοκαλίας καθαριότητα τοῦ ἡσυχαστηρίου αὐτοῦ. Καὶ ἄλλης δὲ ὑψηλῆς ἐπισκέψεως ἠξιώθη ὁ Σεβάσμιος Γέρων, τῷ 1844, τῆς τοῦ Μεγάλου Δουκὸς τῆς Ῥωσσίας Κωνσταντίνου Νικολαΐδου, ὅςτις ἰδίως ἠπόρησε διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ ἀκρίβειαν, μεθ' ἧς ὡμίλει τὴν Ῥωσσικὴν γλῶσσαν ὁ Πατριάρχης μετὰ πεντήκοντα ἐτῶν ἀπουσίαν ἀπὸ τοῦ Ῥωσσικοῦ ἐδάφους. Καὶ ὁ Ἐξοχώτατος δὲ Μεντζικὼφ, ἐν τῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου διατριβῇ αὐτοῦ, ἀπελθὼν εἰς προσκύνησιν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐν τῇ ἐπιστροφῇ κατῆλθεν εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον ἐπισκεψόμενος τὸν γηραιὸν Κωνστάντιον, ᾧ καὶ προσήνεγκε δῶρα παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου, ἓν Ἐγκόλπιον, ἓν ὡρολόγιον, καὶ τεῖον ἐντὸς μικροῦ Κιβωτίου, συνδιαλεχθεὶς μετ' αὐτοῦ ἱκανὴν ὥραν.

§. 30. Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνδόξου μνήμης Ἄνακτος Σουλτὰν Ἀπδ-οὺλ-Μεδζὶτ καὶ τῶν Ὑψηλοτάτων Πρωθυπουργῶν καὶ Ὑπουργῶν τὴν εὔνοιαν ἀπήλαυεν ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος Κωνστάντιος, φιλοφρόνως πάνυ ὑποδεχόμενος παρ' αὐτῶν, καὶ τοσοῦτον τιμώμενος διὰ τὴν σοφίαν, ὥστε, ὁσάκις ἡ Ὑ. Πύλη ἔγραφε πρὸς αὐτὸν, ὠνόμαζεν *Ἀλὶμ Πατρὶκ*, τουτέστι, *Σοφὲ Πατριάρχα*· τίτλος, ὅςτις πρὸς οὐδένα ἄλλον τῶν πρὸ αὐτοῦ Πατριαρχῶν ἐδόθη παρὰ τῶν Ὑπουργῶν τῆς Ὑ. Πόλης. Ὅτε ἐτελοῦντο οἱ Γάμοι τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἀλῆ Γαλὶπ Πασᾶ (τοῦ ἔπειτα πνιγέντος ἑκουσίως ἐν τῷ Βοσπόρῳ), υἱοῦ τῆς Ἀ. Ὑψηλότητος τοῦ Πρωθυπουργοῦ τότε Ῥεσσὶτ Πασᾶ, μετὰ τῆς Βασιλίδος Φατμᾶς, πρώτης θυγατρὸς τοῦ Ἄνακτος Σουλτὰν Ἀπδ-οὺλ-Μεδζὶτ, προσεκλήθη εἰς αὐτοὺς καὶ ὁ σεβάσμιος Κωνστάντιος, ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς ἐλθεῖν, ὡς ἀσθενῶν τότε, ἔγραψε Γαλλιστὶ Συγχαρητήριον Ἐπιστολὴν (1), ἣν καὶ ἀπέστειλε διὰ τοῦ Ἐξοχωτάτου Ἰατροῦ Ἀθανασίου τοῦ Ἡροφίλου (Σημ. ΙΕ΄.) τῷ Αὐτοκρατορικῷ Γαμβρῷ. Ὅτε δὲ ἀκολούθως κατέβη ἀπὸ τῆς νήσου εἰς τὸ ἐν Παλτᾶ-Λιμανίῳ Μέγαρον (2) τοῦ Ὑψηλοτάτου

(1) Ἰδ. ἐμπρ. Ἐπιστ. 20.
(2) Περὶ τοῦ Μεγάρου τούτου καὶ τῆς Βιογραφίας τοῦ Ῥεσσὶτ Πασᾶ, ἴδ Κωνσταντινουπ. Τόμ. Β΄. σελ. 134.

Ρεσσὶτ Πασᾶ, ἵνα παρακαλέσῃ τὴν Α. Ὑψηλότητα περὶ ἐκδόσεως νέου Ὁρισμοῦ ὑπὲρ τῶν Προνομίων τοῦ ἐν Σινᾷ Μοναστηρίου, ὑπὲρ ὧν καὶ Ὑπομνηματικὴν ἔκθεσιν (1) δέδωκε τῷ Μεγαλειοτάτῳ Ἄνακτι, ἡ Α. Ὑψηλότης μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης ὑπεδέξατο τὸν Σεβαστὸν Πατριάρχην, καὶ ἐτίμησεν ἀξίως τῆς παιδείας καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ· δύω ὥρας συνομιλήσας μετ' αὐτοῦ καὶ θαυμάσας τὸν μέγαν νοῦν τοῦ γηραιοῦ. Ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ τῶν δύω τούτων σεβαστῶν προσώπων, γενομένου τοῦ λόγου καὶ περὶ τῶν ἐν ταῖς Ἡγεμονίαις Μοναστηριακῶν πραγμάτων, τελευταίαν γνώμην ἔδωκεν ὁ Πατριάρχης εἰπὼν, « ἐὰν θελήσητε νὰ ὑπερασπισθῆτε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν τοῦτο δίκαιον, θέλετε πάντοτε ἐπιτύχει καὶ εἰς τὸ Πολιτικόν. » Δι' ὅπερ θαυμάσας ὁ Πρωθυπουργός, « πόσον ἐπεθύμουν, εἶπεν αὐτῷ, νὰ σὲ εἶχα πλησίον μου· ὁ Ἄναξ μου σὲ εὐνοεῖ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ σὲ ἴδῃ. » — « Εἴπατε τῷ Ἄνακτι, λέγει ὁ γηραιὸς, ὅτι ἐγὼ ἐρημοβιῶν ἐν τῇ νήσῳ εὔχομαι ὑπὲρ τῆς ὑγιείας του. » Ἀκολούθως ἐρωτᾷ ἡ Α. Ὑψηλότης τὸν Πατριάρχην, « διὰ τί τὰ Μοναστήρια ὀνομάζετε Γραικικὰ καὶ οὐχὶ Ρωμαϊκὰ, ἢ κάλλιον Βυζαντινά; » Οὗτος δὲ ἐξιστορήσας αὐτῷ, ὅτι Γραικοὶ ἀρχαιόθεν ἐκαλοῦντο οἱ Πελασγοὶ, οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος φυγόντες καὶ κατοικήσαντες εἰς τὴν Ἤπειρον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπωνομάσθησαν ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τούτῳ τῷ ὀνόματι πάντες οἱ Ἕλληνες ἀπὸ Γραίκου υἱοῦ τοῦ Θεσσαλοῦ Βασιλέως τῆς Φθίας, ἐπιφέρει, « Ρωμαϊκὰ μὲν οὐκ ὀνομάζομεν, ἵνα μὴ ἔχωμεν καὶ περὶ αὐτῶν διενέξεις μετ' ἄλλων, Βυζαντινὰ ὅμως, παραδέχομαι τὴν λέξιν. » Τότε δὲ ἡ Α. Ὑψηλότης « ἐγὼ οὐχὶ μόνον νομίζω, λέγει, καὶ δικαιότερον καὶ συμφερώτερον εἰς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ σᾶς συμβουλεύω νὰ ὀνομάζητε αὐτὰ *Ἐθνικὰ*, καὶ διὰ τῶν Μοναστηριακῶν προσόδων νὰ διατηρῆτε εἰς ὅλον τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος Σχολεῖα, Νοσοκομεῖα καὶ ἄλλα φιλανθρωπικὰ Καταστήματα, καὶ ὅταν γένῃ τοῦτο, ἡ Κραταιὰ Βασιλεία εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ἁρπαγῆς ἐκ μέρους τῶν Δακῶν, δύναται καὶ μέχρι πολέμου νὰ καταντήσῃ πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ διάσωσιν τῶν Ἐθνικῶν δικαιωμάτων τῶν πιστῶν αὐτῆς ὑπηκόων. » Ὁ δὲ ἀοίδιμος Πατριάρχης, ὑπερχαρὴς γενόμενος ἐπί τε τῇ γνώμῃ καὶ τῇ εἰλικρινεῖ συμβουλῇ τοῦ Ὑψηλοτάτου Πρωθυπουργοῦ, εὐχαρίστησεν ἀπὸ καρδίας αὐτῷ· ἀλλὰ, καίτοι πολλὰ μετέπειτα μογήσας πεῖσαι καὶ τοὺς ἄλλους τῶν Κυριαρχῶν εἰς τὸ παραδεχθῆναι τὴν γνώμην ταύτην καὶ ὀνομάσαι αὐτὰ *Ἐθνικὰ*, οὐκ ἴσχυσεν ὅμως. Μετὰ ταύτας καὶ ἄλλας

---

(1) Ἰδ. Ἐπιστ. 28.

σπουδαίας συνδιαλέξεις, ἡ Α. Ὑψηλότης ὑπεχρέωσε τὸν Πατριάρχην Κωνστάντιον, ἵν' ἀπέλθῃ καὶ εἰς τὸ Μέγαρον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλῆ Γαλὶπ Πασᾶ, γαμβροῦ τοῦ Μεγαλειοτάτου Ἄνακτος, ὅπως ἐπευχηθῇ αὐτῷ νεωστὶ τότε νυμφευθέντι. Καταβὰς ἀπὸ τοῦ Ὑψηλοτάτου εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐν τῷ αὐτῷ Μεγάρῳ δωμάτιον τοῦ Κ. Παύλου Μουσούρου, ὃν ἐπεσκέφθη καὶ ὡς εὐνοοούμενον τῆς Α. Ὑψηλότητος, καὶ ὡς ἔχων μετ' αὐτοῦ οὐ μικρὰν ἀλληλογραφίαν διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Μοναστηρίου αὐτοῦ. Ἀναχωροῦντι ἀπὸ τοῦ Μεγάρου προσέφερεν ὁ πρωθυπουργὸς τὸ ἴδιον ἀτμόπλοιον, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀπέλθῃ εἰς τὴν νῆσον, ἀλλ' ὁ Πατριάρχης εἰπών, ὅτι οὐδέποτε εἰς ἀτμόπλοιον εἰσέβη, διὰ τῆς ἧς ἦλθε πεντήρους (πές-τσιφτε) μετέβη εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Ὑψηλοτάτου Ἀλῆ Γαλὶπ Πασᾶ, ὅστις, προαγγελθείσης αὐτῷ παρὰ τοῦ Πατρὸς τῆς τοῦ Πατριάρχου ἐλεύσεως, καταβὰς μέχρι τῆς παραλίου πύλης τοῦ Μεγάρου, ὑπεδέξατο τὸν Σεβάσμιον γηραιὸν μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης, καὶ λαβὼν ἀπὸ τοῦ βραχίονος ἀνῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ λαμπρότατον τῆς ὑποδοχῆς δῶμα, εἰπών, « ὁ πρὸς ἐμὲ οὗτος ἐρχομός σας, εἶναι δόξα μου· εἶστε μεταξὺ τοῦ Κλήρου σας ὁ ἐξιδιασμένος· τὸ Δεβλέτι σᾶς ἀγαπᾷ, ὁ Ὑψηλότατος Πατήρ μου καὶ ἐγὼ καὶ σᾶς ἀγαπῶμεν καὶ σᾶς σεβώμεθα. » Ὁ δὲ Πατριάρχης « Ἔρχομαι, λέγει, ἀπὸ τοῦ Ὑψηλοτάτου Πατρός σας, ὅς τις μὲ ὑπεχρέωσε νὰ ἔλθω εἰς ἐπίσκεψίν σας, καὶ νὰ σᾶς δώσω τὰς ἐγκαρδίους μου εὐχάς. » Αἱ πρὸς τὸν γηραιὸν Πατριάρχην παρὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ τούτου Γαμβροῦ γενόμεναι τότε πολλαὶ καὶ μεγάλαι φιλοφρονήσεις, ἀνώτεραι παντὸς λόγου εἰσί. Τέλος, μετὰ σπουδαιολογίαν ἐφ' ἱκανὸν διαρκέσασαν, ἀπιόντα αὐτὸν προὔπεμψεν ὁ Ὑψηλότατος μέχρις αὐτοῦ τοῦ πλοίου εἰπών, « Εἰς ὁποιανδήποτε ἀνάγκην σας, ἔχω εὐχαρίστησιν νὰ μοὶ στέλλητε εἴδησιν διὰ τοῦ ἰατροῦ μου Ἀθανασίου Ἡροφίλου. »

§. 31. Πόσους δὲ ἀγῶνας κατέβαλεν ὁ φιλογενὴς Κωνστάντιος, πόσας λύπας καὶ θλίψεις ὑπέστη ὑπὲρ τοῦ πρὸ δέκα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἀρξαμένου Μοναστηριακοῦ ζητήματος, καὶ ποσάκις κινδυνεύοντα τὰ Μοναστήρια ἁρπαγῆναι ὑπὸ τῶν Δακῶν διέσωσε, καὶ τὰς παρ' ἐκείνων γενομένας ψευδεῖς συκοφαντίας καὶ διαβολὰς πρὸς τὴν Υ. Πύλην κατὰ τῶν ἐκεῖσε Ἡγουμένων, γενναίως ἀντέκρουσεν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν Κ. Κωνσταντῖνον Ἡρόφιλον ἐπιστολῶν (1) αὐτοῦ καταφαίνεται. Ὅτι δὲ ἐν αὐτῇ αὐτοῦ τῇ ἀρχῇ ἠδύνατο λυθῆναι τὸ πολύπλοκον τοῦτο ζήτημα, εἰ μόνον τῇ γνώμῃ τοῦ ἀοιδίμου συνείποντο καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Κυριαρχῶν, εὐχερῶς δείκνυται

(1) Ἰδ. ἐμπρ. ἐν ταῖς Ἐπισ.

ἐκ τοῦ ἐφεξῆς. Ὁ Ἐξοχώτατος Ἀχμὲτ Βεχὶφ Ἐφένδης, οὗ ὁ Πατὴρ, (μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὑ. Πύλης,) ὑπῆρχεν ἔκπαλαι ἄκρος φίλος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, τὴν πατρικὴν ταύτην φιλίαν κληρονομήσας, καὶ τὰ μέγιστα τιμῶν καὶ σεβόμενος τὸν ἀοίδιμον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν, ὡς πεπαιδευμένος καὐτὸς, ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ζητήματος ἀπεστάλη παρὰ τῆς Ὑ. Πύλης εἰς Βλαχίαν Κομισσάριος διὰ τὰ Ἡγεμονικὰ καὶ Μοναστηριακὰ πράγματα, ὡς ἔχων συνεχῆ ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἀοιδίμου περὶ τῶν Μοναστηρίων, παρεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως διὰ παντὸς τρόπου διαπράξηται τὴν διόρθωσιν τῶν Μοναστηριακῶν διενέξεων καὶ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα· ὁ δὲ, τὴν τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ φίλου παράκλησιν ἀσμένως ἀποδεχθεὶς, γράφει πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἀπαιτεῖται, ἵνα κατ' ἔτος ἀποφέρωσιν οἱ Κυριάρχαι πρὸς τὴν ἐκεῖ Κυβέρνησιν φόρον τινὰ ἐκ 500,000 γροσίων δι' ὅλα ἐν γένει τὰ Μοναστήρια, ὅπερ καὶ ἐνέκρινεν ὁ Πατριάρχης. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτι, τούτου ἀποφασισθέντος, ἔμελλεν ἡ Α. Ἐξοχότης, συνῳδὰ καὶ τῇ τοῦ Κωνσταντίου γνώμῃ, ἐκδοῦναι Ὑψηλοὺς Βασιλικοὺς Ὁρισμοὺς ἰσχυροτάτους, καὶ συνθήκας ποιῆσαι μεταξὺ τῆς Ὑ. Πύλης καὶ τῆς Βλαχικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα διαπαντὸς μένωσιν ἀνεπηρέαστα τὰ Μοναστήρια καὶ ἀναπόσπαστα ἀπὸ τοῦ Κυριαρχικοῦ δικαιώματος. Ὁ δὲ γηραιὸς Πατριάρχης, χαρᾶς ὅλος πλησθεὶς, μόλις μετὰ πολλοὺς μόχθους καὶ κόπους ἔπεισε καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν Κυριαρχῶν ἐνδοῦναι εἰς τὴν κατ' ἔτος ἀπότισιν τοῦ φόρου τούτου· ἀλλὰ, καίτοι ἀποφασίσαντες ἐκεῖνοι τοῦτο, προὔτεινον ὅμως, ἵνα πληρόνωνται τὰ χρήματα εἰς νόμισμα τῆς Πόλεως καὶ οὐχὶ Βλαχικὸν, ἐφ' ᾧ καὶ δυσανασχετήσαντες ἀμφότεροι ὅ,τε Ἐξοχώτατος Ἀχμὲτ Βεχὶφ Ἐφένδης καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος, μετὰ πολλῆς ἀδημονίας καὶ λύπης παρῃτήσαντο. Ὥστε, εἰ τότε πεισθέντες τῷ Πατριάρχῃ οἱ Κυριάρχαι, ἔσπευδον, ἄνευ τινὸς ἐπὶ τῶν νομισμάτων παρατηρήσεως, τὸν μικρὸν τοῦτον φόρον κατ' ἐξακολούθησιν ἐτησίως ἀποφέρειν πρὸς τὴν Βλαχικὴν Κυβέρνησιν, καὶ τὸ ζήτημα ἀμέσως ἐλύετο, καὶ οὐδαμῶς ποτε οἱ Δάκοι ἐτόλμων χεῖρα ἐκτεῖναι ἅρπαγον, ἐξησφαλισμένων ὄντων τῶν Μοναστηρίων διὰ συνθηκῶν, καὶ προστατευομένων ὑπὸ ἰσχυροτάτων Ὑψηλῶν Βασιλικῶν Ὁρισμῶν. Καὶ ἄλλοτε δὲ, ὅτε ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἀπεστάλησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ μὲν Μολδαβίας ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὑπουργὸς Κ. Ῥαλέτος, ἐκ δὲ Βλαχίας ὁ Κ. Νέγρης, ἕνεκα τοῦ Μοναστηριακοῦ ζητήματος, κατέβη καὶ ὁ γέρων Κωνστάντιος εἰς τὸ Ἀγκιάμι Ἀτλιὲ (Κριτήριον τῆς Ἐπικρατείας τῆς δικαιοσύνης,) παρόντων τοῦ τε Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ἁγιω-

νύμου Όρους, ἔνθα ὑποδεχθεὶς φιλοφρόνως ὑπὸ τῶν Ὑψηλοτάτων Ὑπουργῶν τοῦ Κράτους, διηγήθη αὐτοῖς ὅλην ἐξ ἀρχῆς τὴν ἱστορίαν τῶν Μοναστηρίων καὶ τὰ προνόμια αὐτῶν ἐφ' ᾧ, θαυμάσαντες οἱ Ὑπουργοὶ τὸ μέγα μνημονικὸν τοῦ Πατριάρχου, οὐ μόνον ἐτίμησαν αὐτὸν μεγάλως καὶ ἐπευφήμισαν, ἀλλὰ καὶ, τοῖς λόγοις αὐτοῦ πεισθέντες, ἀμέσως ἀπήλλαξαν ἀπὸ τῶν ἁρπακτικῶν χειρῶν τῶν Δακῶν τὰ Μοναστήρια, ἅτινα ἐπὶ τῆς τότε σφοδρᾶς, ἕνεκα τοῦ πολέμου, καταιγίδος τῶν πραγμάτων, μικροῦ δεῖν Μυσῶν λεία ἐγένοντο.

§. 32. Καὶ ἐπὶ διαφόρων δὲ σοβαρῶν ὑποθέσεων ἀφορωσῶν τῷ Γένει, ἡ Ὑ. Πύλη ἐξήταζε τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ γηραιοῦ. Πατριάρχης τις κατετρέχετο σφοδρῶς· ἡ δὲ Ὑ. Π. ἀποστείλασα ὑπάλληλόν τινα αὐτῆς εἰς τὴν νῆσον, ἠρώτησε τὸν Κωνστάντιον μαθεῖν βουλομένη, εἰ δικαίως ἀπαιτεῖ τὸ Ἔθνος αὐτοῦ τὴν τοῦ Πατριάρχου πτῶσιν· ὁ δὲ, καίτοι ταραχθεὶς ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει, ἀλλὰ σκεφθεὶς ἔδωκε τοὺς ἀποχρῶντας περὶ τῆς πτώσεως λόγους.

§. 33. Ὅτε δὲ προὔκειτο περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου λογίων, πολλάκις ἠκούσαμεν αὐτοῦ, ἐγώ τε καὶ ὁ Κ. Κωνσταντῖνος Ἡρόφιλος, ἐκθειάζοντος καὶ ἐπαινοῦντος ἄλλους τε πολλοὺς, ἐξόχως δὲ τὸν Ἱεροσοφολογιώτατον Ἀρχιμανδρίτην Κ. Νεῖλον, τὸν ἤδη πληρεξούσιον Ἀντιπρόσωπον τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους, ὃν τοσοῦτον ὑπελήπτετο, ὑπερηγάπα καὶ ἐτίμα διὰ τὴν παιδείαν, τὸ ποικίλον τῶν γνώσεων καὶ τὰς ἀρετὰς, ὥστε μετὰ πόθου πολλοῦ ἔλεγεν· «Ηὐχόμην καὶ ἐπεθύμουν νὰ ἔχω ἕνα Νεῖλον, ὡς τὸν Ἁγιορείτην Ἐσφιγμενίτην· ἠθέλησα νὰ σπουδάσω νέους, ἴσως τις αὐτῶν Νεῖλος ἄλλος γένηται, ἀλλ' ἀπέτυχον μὴ ἀξιωθεὶς τοιούτου τινὸς, διὰ νὰ τὸν ἀφήσω καὶ διάδοχόν μου. Εἶναι μέγας ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν παιδείαν, τὴν μεγίστην κρίσιν καὶ τὸ εὐγενὲς τῶν αἰσθημάτων του· εἶναι τὸ καύχημα τοῦ ἁγίου Ὄρους καὶ τὸ κλέος τοῦ ἡμετέρου Κλήρου, καὶ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ παρὰ τῷ Ἔθνει χαίρει εὔνοιαν· καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὁ μονώτατος σχεδὸν, ὅστις γνωρίζει ἀκριβῶς τὰς μεταξὺ τῆς Ὑ. Πύλης καὶ τῶν ἄλλων Βασιλείων συνθήκας περὶ τοῦ Μοναστηριακοῦ ζητήματος, ὡς εἰδήμων γλωσσῶν καὶ γνώσεις ἔχων πολλὰς, ἀείποτε μεταξὺ τῶν διωρισμένων ἀντιπροσώπων καὶ Πρέσβεων τῶν ξένων Δυνάμεων φέρει τὰ πρῶτα εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος συζητήσεις, καὶ διὰ τοῦτο φημίζεται, ὡς ἀνατρέπων πάντοτε, διὰ τῶν ἐμβριθῶν καὶ πειστικῶν λόγων του, τὰς τῶν ἐναντίων ὁρμάς. Οἱ Δάκοι, καίτοι κατατρέχουσιν αὐτὸν ὑπερμαχοῦντα καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ τοῦ Μοναστηριακοῦ ζητήματος, ἄλλως ὅμως καὶ σέβονται καὶ τιμῶσι καὶ ἀγαπῶσιν αὐτὸν διὰ τὸ ἔξοχον πνεῦμά του,

τὰς γνώσεις του, τὴν ὀρθὴν κρίσιν καὶ τὸ σεμνόβιον τοῦ Καλογηρικοῦ Κοινοβιακοῦ πολιτεύματός του, ὡς μοὶ ἔγραφεν ὁ Ὑψηλότατος Ἡγεμὼν Μιχαὴλ Στούρζας, ἐπαινῶν τὸν ἔνθερμόν ὑπὲρ τῶν Μοναστηρίων ζῆλόν του. Οὗτος καὶ τὰ ἐν Δακίᾳ Γραικικὰ Μονοστήρια ἐκόσμησε. Φαίνεται δὲ (ἔλεγεν ὁ ἀοίδιμος), ὅτι ἐκ θείας προνοίας ἦτον νὰ ζήσῃ ὁ ἀνὴρ, διὰ νὰ γένηται μετὰ ταῦτα προςάτης καὶ ὑπέρμαχος τῶν Μοναστηρίων· διότι, ἔφηβος ὢν, ἐπειδὴ ἔπασχεν ὑπὸ φθίσεως, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ, ἀπεστάλη ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην πρὸς θαραπείαν, ἀλλὰ καίτοι ἀπεγνωσμένος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἰατρῶν, ἀνέῤῥωσεν ὅμως θείᾳ συνάρσει σωθεὶς ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τοῦ ἔθνους. Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ Καλλιπολῖται, ἄνθρωποι φιλογενεῖς.» Τοιαῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐγκώμια ἐξυφαίνων ἔπλεκε συνεχῶς ὁ ἀείμνηστος Κωνστάντιος τῷ ἱεροσοφολογιωτάτῳ τούτῳ φιλομούσῳ, φιλογενεῖ καὶ ἐναρέτῳ ἀνδρὶ, ἅπερ δικαίως τε καὶ ἀληθῶς πρέπουσιν αὐτῷ, ὡς τὰ μάλιστα διακεκριμένῳ κατά τε τὴν πολυμάθειαν, τὰς πολυειδεῖς γνώσεις καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς τε ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ μὴ, λίαν σεβαστῷ καὶ διαπρέποντι ἐν αὐτοῖς. Διὰ τοῦτο ἐσχάτως, κατ᾽ ἔγκρισιν πάντων τῶν Κυριαρχῶν, ὡς μόνος ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἁρμοδιώτατος καὶ ἱκανώτατος, ἀπεστάλη εἰς Παρισίους, ἔνθα καὶ κλέος ἤρατο μέγα καὶ ἐπευφημίσθη ἕνεκα τῶν γνώσεων καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως αὐτοῦ, τῆς ἱστορίας ἐπὶ τῶν ἁγίων Τόπων, τῶν ξένων γλωσσῶν καὶ ἰδεῶν καὶ τοῦ χρηστοῦ πολιτεύματος, οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Πολιτικῶν ἐν Παρισίοις ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Πρέσβεων τῆς Υ. Πύλης. Πρὸ ἱκανῶν ἤδη ἐτῶν ὁ μακαρίτης ἰατρὸς Ἀθανάσιος ὁ Ἡρόφιλος ἀπελθὼν εἰς Ἀντιγόνου πρὸς ἐπίσκεψιν ἅμα καὶ προσκύνησιν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου, ἐμακάρισεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ ἱερωτάτῃ, ᾗ ἐτύχεν ἐκεῖ συνεντεύξει· διότι εὗρεν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ σοφωτάτου Κωνσταντίου τετράδα σεπτῶν θεηγόρων ἀνδρῶν, σύλλογον ἱερὸν ἐκ τῶν εἰς ἄκρον σοφίας ἐληλακότων ἀπηρτισμένον, αὐτὸν δὴ τὸν Κωνστάντιον, δύω ὁμωνύμους αὐτῷ, τὸν ἀοίδιμον Κωνσταντῖνον Μέγαν Οἰκονόμον τῶν ἐξ Οἰκονόμων, τὸν τὴν Θεολογικὴν ἐν Χάλκῃ τοῦ Γένους Σχολὴν πάνυ εὐκλεῶς ἐπὶ πολλὰ ἔτη Διευθύναντα Ἀρχιδιδάσκαλον, Σεβασμιώτατον Σταυρουπόλεως Κ. Κωνσταντῖνον Τυπάλδον, καὶ τὸν τότε Ἀρχιμανδρίτην, εἶτα Μητροπολίτην Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρον τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἱερᾶς Συνόδου ἀοίδιμον Μισαὴλ Ἀποστολίδην. Ἡ ἱερὰ αὕτη τετρὰς, τὰ σεπτὰ ταῦτα τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἔσω σοφίας μεγάλα δοχεῖα, ἤρξαντο τότε θεηγορεῖν, εἰς τὰ βάθη τοῦ ἀχανοῦς τῆς Θεολογίας πελάγους εἰσδύοντες. Ὁποία πνευματικὴ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις κατέλαβε τηνικαῦτα τὸν ἰατρὸν Ἡρόφιλον, ὁρῶντα τὰ γεραρὰ καὶ

σεβάσμια ἐκεῖνα πρόσωπα καὶ ἀκούοντα τὰς ὑπὲρ μέλι γλυκυτέρας γλώσσας αὐτῶν, φθεγγομένας τὰ θεῖα ῥήματα καὶ καλλιεπούσας τὰς περὶ Θεολογίας ὑψηλοτάτας καὶ εὐσεβαστάτας γνώσεις αὐτῶν. Πλήρης ἐνθέου θαυμασμοῦ καὶ ἀνεκλαλήτου θυμηδίας, ἐν σκιρτώσῃ ὑπὸ χαρᾶς καρδίᾳ ἀνέκραξεν εἰπών. «Ἔπρεπεν ἤδη κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν, ἵνα ὑπάρχῃ παρὼν ἐνταῦθα Δυτικός τις Ἀρχιερεὺς, ὅπως ἴδῃ καὶ ἀκούσῃ, πόσον ὁ Κλῆρος ἡμῶν περὶ τὴν Θεολογίαν διαπρέπει· ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου συλλόγου ὑμῶν εἷς μόνος λείπει Καλόγηρος, Νεῖλος ὁ Ἁγιορείτης, ἵνα συμπληρωθῇ ἡ πεντάς.» Καὶ πάντες ἐπευφήμησαν τὴν γνώμην τοῦ ἰατροῦ.

§. 34. Πολλάκις, μετὰ τὴν Πατριαρχείαν αὐτοῦ, καὶ τὸ Γένος καὶ ἡ Υ. Πύλη καὶ πολλοὶ τῶν ξένων ἰσχυρῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, προὔτειναν καὶ ἠνάγκασαν καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ἀναλαβεῖν καὶ αὖθις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Σκάφους τοὺς οἴακας, ἀλλ' ὁ ἀοίδιμος καὶ εἰς μόνον τὸ ἄκουσμα τὰ μέγιστα ἐταράττετο, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἐφεξῆς. Ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Νικόλαος, ζῶν ἔτι, ἐκήρυξεν, ὅτι ἔμελλε παρουσιασθῆναι εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μετὰ τοῦ Σταυροῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐζωσμένος τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορικὴν Σπάθην, ὁ Ὑψηλότατος Πρωθυπουργὸς Ῥεσσὶτ Πασᾶς ἔπεμψεν εἰς Ἀντιγόνου πρὸς τὸν Κωνστάντιον ἐρωτῶν περὶ τοῦ πῶς εὑρέθησαν εἰς Ῥωσσίαν αὐτά· ὁ δὲ Πατριάρχης ἀπέστειλεν αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν Γαλλιστὶ, καὶ ὁ Πρωθυπουργὸς τῷ Ἐξοχωτάτῳ Πρεσβευτῇ τῆς Μ. Βρεττανίας Λόρδῳ Ῥεδκλὶφ, ἣν ἀναγνοὺς καὶ θαυμάσας τὸν μέγαν νοῦν τοῦ ἀνδρὸς, διεμήνυσε τῇ Α. Ὑψηλότητι, «ὅτι πρέπει νὰ γίνῃ Πατριάρχης ὁ Κωνστάντιος.» Τοῦτο μαθὼν ὁ ἀοίδιμος, οὐκ ὤκνησεν, ἀλλὰ τὴν ἐπιοῦσαν κατελθὼν ἀπὸ τῆς νήσου εἰς τὸ κατὰ τὸν Βόσπορον Μέγαρον τοῦ Ὑψηλοτάτου, λέγει πρὸς αὐτὸν αὐταῖς λέξεσιν «ἕως τώρα σᾶς ηὐχόμην, εἰς τὸ ἑξῆς ὅμως θὰ σᾶς καταρῶμαι.» Αὐτὰ ταῦτα ἐμήνυσε καὶ πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Λόρδον Ῥεδκλὶφ. Πολλάκις δὲ κἀγὼ αὐτὸς ἤκουσα τὸ ἀοιδίμου λέγοντος, «ἱδρὼς με περιχεῖται, ὅταν εἰσέρχωμαι εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, προσκαλούμενος εἰς τὴν Σύνοδον δι' ὑποθέσεις Ἐθνικάς.

§. 35. Τοιοῦτος ὁ εὐκλεὴς οὗτος Πατριάρχης Κωνστάντιος ὁ Α', οὗτινος ἀμυδρὰν εἰκόνα ἐπειράθημεν διαγράψαι· αἰδέσιμος καὶ σεβαστὸς παρὰ πᾶσι, πολύτιμος εἰς τὸ Ἔθνος αὐτοῦ, ὡς τοσαύτας ἐκδουλεύσεις προσενεγκὼν εἴς τε τὴν θρησκείαν καὶ εἰς αὐτὸ, ἔργῳ τε καὶ λόγῳ καὶ ταῖς παλυειδέσι σοφαῖς αὐτοῦ Συγγραφαῖς. Τοιοῦτον δ' ἐπεγίνωσκον αὐτὸν καὶ οἱ ξένοι οἵ τε ἰδιῶται καὶ ἄρχοντες, τιμῶντες, ὡς εἴδομεν, τὴν ἀξίαν αὐτοῦ καὶ τὰς ἀρετάς. Νεώτερος

ἐτιμήθη ἐν Ῥωσσίᾳ ὑπό τε τῆς ἐκεῖ Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διὰ Σταυρῶν καὶ Ἐγκολπίων. Καὶ γέροντα ἐσχάτως, διά τε τὴν σοφίαν αὐτοῦ καὶ τὰς ἀρετὰς, πρῶτος ὁ περικλεῶς Σουλτανεύσας Σουλτὰν Ἀπδ-οὒλ-Μεδζὶτ ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ Παρασήμου τοῦ Νισὰν Ἰφτιχάρ. Ἔπειτα δὲ καὶ ὁ ἀοίδιμος Αὐτοκράτωρ Νικόλαος, ὡς προεῤῥέθη, διὰ τοῦ Ἐξοχωτάτου Μεντζικὼφ προσήνεγκεν αὐτῷ δῶρα· ἀκολούθως δὲ καὶ ὁ Μεγαλειότατος ἤδη Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλέξανδρος ὁ Β', ἀπέστειλεν αὐτῷ πρώτου βαθμοῦ Παράσημον τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη μετὰ ταινίας καὶ Αὐτογράφου Ἐπιστολῆς. Καὶ ὁ πρώην Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ὄθων Α', ὅτε ἦν ἔτι ἐκεῖ, ἔπεμψεν αὐτῷ τὸν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος. Ἡ δ' ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία ἀνεγνώρισεν αὐτὸν μέλος ἐπίτιμον. Παρὰ δὲ τοῖς εἰλικρινέσι τῶν Σοφῶν Εὐρωπαίων ἐκαλεῖτο, *ὁ Φιλόσοφος Ἱεράρχης*. Ὡς Συγγραφεὺς δὲ κατεῖχε θέσιν ἀξιόλογον ἐν τῇ Γραμματολογίᾳ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

§. 36. Ἀλλ' ἔδει τέως, ἵνα δύσῃ ποτὲ, ὥσπερ ἅπαντες οἱ βροτοὶ, καὶ οὗτος ὁ τοῦ δεκάτου ὀγδόου καὶ ἐννάτου αἰῶνος λαμπρὸς τῆς Ἐκκλησίας φωστήρ. Καὶ δὴ, πρὸς τῷ τέλει τοῦ 1858 ἔτους, ἀσθενήσαντα ἐν τῇ νήσῳ μετεκόμισαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν τῷ παρὰ τῇ πύλῃ τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου συγγενικῷ αὐτοῦ οἴκῳ, ἵνα ἐκ τοῦ πλησίον ἐπισκέπτωνται αὐτὸν οἱ ἰατροί· ἀλλ' ὑπέργηρως ἤδη ὢν, καὶ δεινῶς πάσχων, οὐδεμίαν ἐλπίδα παρεῖχε ζωῆς. Διὸ καὶ ἐν ἡμέραις κοσμοσωτηρίοις καὶ χαρμοσύνοις, ἐν αἷς ἔχαιρεν ἑορτάζων τὴν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν ὁ Ὀρθόδοξος ἅπας λαὸς, αἴφνης τὴν χαρὰν αὐτοῦ διεδέχθη λύπη, διαδοθείσης ἁπανταχοῦ τῆς λυπηρᾶς ἀγγελίας τοῦ πρὸς θάνατον ἀσθενοῦντος ἱερωτάτου τούτου Πατρὸς, τοῦ ὑπὸ παντὸς τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος ἐκ πολλῶν χρόνων ἀγαπωμένου διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετάς. Τότε δὴ ἔβλεπέ τις συντρέχοντας ἀλλεπαλλήλως πάντας τοὺς γνωστούς τε καὶ φίλους, Πατριάρχας καὶ Ἀρχιερεῖς, ἄρχοντας καὶ ἰδιώτας, ἵνα τὸ τελευταῖον ἐπισκεφθέντες τὸν γεράσμιον ἀσθενῆ λάβωσι τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ, ὃς φαιδρῷ καὶ ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ ὑποδεχόμενος πάντας ἠσπάζετό τε καὶ ηὐλόγει ἐπευχόμενος τὰ κρείττονα. Ἔχων δὲ ἔτι σώας τὰς αἰσθήσεις, ἐννοήσας πάντως, ὅτι μετ' οὐ πολὺ προσεγγίζει τὸ τέρμα τοῦ βίου αὐτοῦ, πρώτιστα ἐφρόντισεν, ἵνα διατάξῃ τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ ἐκπληρώσῃ τὸ πανύστατον, ἀλλὰ καὶ ἱερώτατον αὐτοῦ καθῆκον. Διὸ καὶ πρὸ πέντε ἡμερῶν τοῦ θανάτου αὐτοῦ, κατὰ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου τοῦ 1859 ἀρξαμένου ἔτους, ἱερουργήσαντος τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Κ. Κυρίλλου ἐν τῷ Σιναϊτικῷ ἱερῷ Ναῷ τοῦ τιμίου Προδρόμου, μεταλαμβάνει τῶν

θείων καὶ ἀχράντων Μυστηρίων, καὶ ἕτοιμος περιμένει τὴν ὥραν τῆς παρὰ τοῦ Κυρίου προσκλήσεως εἰς τὰ ἄνω βασίλεια. Καὶ ἐν ταῖς ὑστάταις δὲ ταύταις ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἐθαύμαζέ τις βλέπων αὐτὸν, καίτοι εἰς ληθαργίαν ἕνεκα τῆς νόσου βυθιζόμενον, αἴφνης ἀναλαμβάνοντα πάλιν τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸ μνημονικὸν, καὶ συνδιαλεγόμενον μετὰ τῶν ἐπισκεπτομένων αὐτὸν, ὡς καὶ πρότερον. Ἀλλ' ἰδοὺ τέλος πλησιάζει ἡ στιγμὴ τῆς ἀποσβέσεως τοῦ πρὸ μικροῦ φωτοβολοῦντος τούτου λύχνου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· αὕτη δὲ ἦν ὁ ὄρθρος τῆς πέμπτης Ἰανουαρίου, καθ' ἣν ἐν τῷ ὁμιλεῖν ἔτι τοῖς παρ' αὐτῷ οὖσι, γαλήνιος καὶ φαιδρὸς παρέδωκε τὴν μακαρίαν αὐτοῦ ψυχὴν εἰς χεῖρας τοῦ Αἰωνίου, πλήρης μακρότητος ἡμερῶν, κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον, ὀγδοηκοστὸν ἔννατον τελῶν τῆς ἡλικίας ἔτος, καταλιπὼν πένθος μὲν τῷ ἡμετέρῳ Γένει ἀπαραμύθητον, ὄνομα δὲ ἐν ταῖς σελίσι τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας περικλεὲς καὶ περίπυστον.

§. 37. Ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄγγελος πενθοφόρος ἐγένετο εἰς ἅπασαν εὐθὺς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὰ ἐγγὺς καὶ μακρὰν αὐτῆς· ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς Εὐρώπην καὶ ἀλλαχοῦ τηλεγραφικῶς αὐθωρεὶ ἀπεστάλη ἡ θλιβερὰ ἀγγελία τῆς ἀποβιώσεως τοῦ παρὰ πᾶσι γνωστοῦ ἐναρέτου καὶ Σοφωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντίου· ἅμα δὲ καὶ σμῆνος λαοῦ πανταχόθεν συῤῥεῦσαν ἐντὸς τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, διακαῶς ἐπόθουν τὴν τοῦ Ἱεροῦ Ποιμένος κατασπάσασθαι δεξιὰν, καὶ τὸ τελευταῖον ἐμφορηθῆναι τῆς θέας τοῦ σεβασμίου ἅμα καὶ γελανοῦς προσώπου αὐτοῦ. Καὶ τὸ μὲν Σχῆνος τοῦ Πατριάρχου κηδευθὲν κατ' ἀρχὰς ὕπτιον, βαθμηδὸν ἀπεψύγη· ἀνωτέρας δ' εἶτα διαταγῆς ἐλθούσης, ἵνα ἐνθρονισθῇ ὁ νεκρὸς, οὐ πάνυ ῥαδίως κατώρθωσαν αὐτό. Καὶ τοῦτο δὲ πρώτιστον γεγονὸς ἡγοῦμαι καὶ μοναδικὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ ἔνθρονον ἐνταφιασθῆναι πρῴην Πατριάρχην, μόνῳ τῷ ἐν τῇ Πατριαρχείᾳ ἀποθνήσκοντι τῆς τιμῆς ταύτης ἀνηκούσης· ἀλλὰ διὰ τὸν Κωνστάντιον τὰ πάντα μοναδικὰ καὶ πανένδοξα, ὡς εὐψόμεθα.

§. 38. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν νύκτα ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας διαμείναντος τοῦ ἱεροῦ νεκροῦ ἐν ἁπάσῃ τῇ Ἀρχιερατικῇ λαμπροτάτῃ στολῇ ἐπὶ Θρόνου καθημένου, τῶν ἱερέων ἑκάστου ἀλληλοδιαδόχως ἀναγινωσκόντων τὰς συνήθεις προσευχὰς, τῷ πρωῒ, ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων, ἑορτῆς φωτοφόρου, συνελειτούργησαν τρεῖς τῶν Ἀρχιερέων εἰς μνημόσυνον τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου. Καὶ ἦν ὁρᾷν τότε, ἐν τῷ καιρῷ μάλιστα τῷ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Εὐαγγελίου, Πανήγυριν ἐξαισίαν καὶ μεγαλοπρεπῆ, χα-

ρᾶς ἀλήκτου καὶ πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως πλήρη, ἔνθεν μὲν τὸν σεβάσμιον νεκρὸν ἐπὶ τῆς ἕδρας λαμπροστόλιστον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ, ἔνθεν δὲ τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ἱερεῖς καὶ Ἱεροδιακόνους παρ' αὐτῷ, ὡσεὶ ζῶντι, ἐν εὐλαβείᾳ ἱσταμένους, καὶ τὸν Ναὸν αὐτὸν ἐκλάμποντα ὅλον καὶ ἀστράπτοντα τῇ φωταυγείᾳ, τὸν δ' εὐσεβῆ λαὸν προθυμούμενον καὶ ποθοῦντα, τίς ἄλλος ἄλλοθεν πρῶτος θεάσεται τὸ λαμπρὸν καὶ σπάνιον τοῦτο πανευαγὲς θέαμα. Ἕωθεν μὲν οὖν ἐξ ἁπάσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς, πλῆθὺς ἀμετρήτου λαοῦ ἀπαύστως συῤῥέοντες ἐπλήρωσαν τὰς οἰκίας καὶ τὰς ὁδοὺς, ἀπὸ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ ἄχρι τοῦ Σιναΐτικοῦ, καταπύκνων ὄντων καὐτῶν ὑπὸ τοῦ πλῆθος, περιμένοντος τὴν ἔνδοξον τοῦ ἱεροῦ νεκροῦ προπομπήν.

§. 39. Διανεμηθέντων δὲ, ὡς ἔθος, κηρίων εἰς ὅλον τὸν λαὸν, περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤρξατο ἡ μετακόμισις τοῦ σεβασμίου λειψάνου, ἐν λαμπρᾷ προελεύσει μετὰ τῶν Βασιλικῶν Παρασήμων, ἀπὸ τῆς τοῦ Μετοχίου Ἐκκλησίας εἰς τὴν Μεγάλην τοῦ Πατριαρχείου, συνοδευόντων ταύτην τοῦ τε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου μετὰ τῆς ἐνδημούσης ἱερᾶς Συνόδου, τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, τῶν Ἐπισκόπων, Ἱερέων καὶ Διακόνων ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου, ὅλου τοῦ προσωπικοῦ τῆς Ῥωσσικῆς καὶ Ἑλληνικῆς Πρεσβείας καὶ πολλῶν ὁμογενῶν τε καὶ ξένων ἐπισήμων, ὧν ἁπάντων προεπορεύοντο οἱ Ἱεροψάλται ὅλων τῶν ἱερῶν Ναῶν, ψάλλοντες κατὰ ςοίχους ἐν μικρᾷ ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσει, ἐν μέσῳ λαοῦ πεπυκνωμένου, συνωθουμένου, καὶ παρεμποδίζοντος ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πορείαν καὶ τὴν προσήκουσαν ἐν τῇ κηδείᾳ τάξιν, ὥστε τὴν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν ἄγουσαν ταύτην ὁδὸν, καίτοι οὐ πολὺ ἀπέχουσαν, μία ὥρα καὶ ἐπέκεινα οὐκ ἤρκεσε διερχομένοις. Οὕτω δὲ βραδέως, ἀλλὰ καὶ ἐν παρατάξει λαμπρᾷ μετακομισθέντος τοῦ νεκροῦ καὶ τεθέντος ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ Θρόνου, ὡς ἦν, ἐψάλη ἡ νεκρώσιμος Ἀκολουθία, μεθ' ἣν ὁ Ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἱεροκήρυξ Νικηφόρος ὁ Γλυκᾶς ἐξεφώνησε Λόγον ἐπιτάφιον πάνυ σοφὸν καὶ τῷ προκειμένῳ νεκρῷ ἀληθῶς πρέποντα (1). Ἀδυνάτου δὲ ὄντος, μετὰ τὴν Ἀκολουθίαν, ἐκφέρειν τοῦ Ναοῦ τὸν Κωνστάντιον, διὰ τὸν συῤῥέοντα ἀδιακόπως λαὸν πρὸς ἀσπασμὸν τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ δε-

(1) Τὸν Λόγον τοῦτον συνεξεδώκαμεν, ὡς ἀναγκαίως ἑφεπόμενον τῇ συνεχείᾳ τῆς Βιογραφίας ταύτης τοῦ ἀοιδίμου, καθὼς καὶ τὸν ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Δεβρῶν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ ὑπὸ Η. Τανταλίδου ποιηθέντα εἰς τὸν μακαρίτην ἐπιγράμματα, ὡς καὶ τὸν ἐν τῇ ἀνακομιδῇ τῶν ὀστῶν αὐτοῦ ἕτερον λόγον.

ξιᾶς, ἐδέησε, κατ' ἔγχρισιν, ἵνα μέχρι τῆς αὔριον διαμείνῃ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ἔνθα οὐκ ἐπαύσαντο ἕως ἑσπέρας προσερχόμενοι καὶ ἀσπαζόμενοι αὐτὸν νέοι καὶ γέροντες, ἰδιῶται καὶ ἄρχοντες, γυναῖκες καὶ παιδία σχεδὸν ὑπομάζια.

§. 40. Τῷ δὲ πρωῒ τῆς ἑβδόμης Ἰανουαρίου, μετὰ τὴν ἱερὰν Λειτουργίαν τελεσθεῖσαν ὑπὸ τριῶν καὶ αὖθις Ἀρχιερέων ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ, τῇ αὐτῇ, ὡς χθὲς, παρατάξει, ἀπείρου πάλιν συνδραμόντος λαοῦ, συνοδευθεὶς ὁ νεκρὸς μέχρι τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, προὐπέμφθη ἐκεῖθεν δι' ὀχήματος εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Ἐκεῖνο δέ ἐστι λίαν περίεργον, ὅτι, διερχομένου τοῦ ὀχήματος τὴν συνοικίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῖς ἦσαν καθάριοι, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἀρχιῤῥαβίνου, καὶ τὰ ἐργαστήρια αὐτῶν κεκλεισμένα. Τόσον καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἐχθροῖς τιμᾶται ἡ παιδεία καὶ ἡ ἀρετή. «οἶδε γὰρ καὶ πολέμιος ἀρετὴν θαυμάζειν.» Καὶ ἡ Ὑψηλὴ δὲ Πύλη, τιμῶσα καὶ μετὰ θάνατον τὰς ἀρετὰς τοῦ σεβασμίου Πατριάρχου, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπέστειλε στρατιώτας πρός τε παράταξιν καὶ διατήρησιν τῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως, συνοδεύσαντας τὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ Ναοῦ τῆς Πηγῆς, ἔνθα μετὰ τὸ ψαλὲν Τρισάγιον, ἐξεφώνησεν ἐπίτομον μὲν, ἀλλὰ σπουδαῖον Ἐπιτάφιον Λόγον ὁ Μητροπολίτης Δέρβων Γεννάδιος. Μετὰ δὲ τοῦτο, μὴ δυνηθέντες ἐνταφιάσαι τὸν Πατριάρχην διὰ τὸ ἀπειράριθμον τοῦ συνδραμόντος καὶ ἐκεῖ λαοῦ, ἀφῆκαν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἕως οὗ ἀπέλθῃ τὸ πλῆθος.

§. 41. Πανευδαίμων οὖν ἡ Πόλις τοῦ Κωνσταντίνου, ὅτι ὁ Κωνστάντιος καὶ νεκρὸς, ὡσεὶ ζῶν, τρεῖς ὅλας ἡμέρας ηὐλόγει. Σὲ τὴν πεφιλημένην αὐτοῦ Πατρίδα, τὴν μὲν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, ὡς κηδεμὼν αὐτοῦ καὶ Πρόεδρος ἔνδοξος, τὴν δ' ἄλλην, ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, ὡς Πατριάρχης λαμπρότατος, καὶ τὴν τρίτην, ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, οὗτινος Κτίτωρ ὑπῆρξεν ὁ πρώτιστος.

§. 42. Τὴν στέρησιν τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, μέσην τὴν καρδίαν ἀλγῶν καὶ ὁ γηραιὸς καὶ σεβάσμιος τῆς *Κωνσταντινουπόλεως* Συγγραφεὺς, ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου Ἀντιγόνου (1), δακρυστάκτῳ γραφίδι οὑτωσὶ πενθεῖ λέγων· « Τὴν λυπρὰν μὲν, ἀλλ' ἀθόρυβον ταύτην νῆσον εἶχεν ἐκλέξει ὡς ἐνδιαίτημα ἐφ' ἡμῶν ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Κωνστάντιος ὁ Α', ὁ ἀπὸ Σιναίου, καὶ ἐν αὐτῇ συνὼν ἑαυτῷ τε καὶ τῷ Θεῷ, καὶ φιλοσοφῶν ἐν ἀνέσει, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, παρηγόρει τὴν

(1) Ἰδ. Κωνσταντινουπ. Τόμ. Β'. σελ. 296.

μοναξίαν αὐτῆς διὰ τῆς ἱερᾶς παρουσίας του. Ἀλλ' ἡ μειλίχιος τοῦ σεβαστοῦ Ἱεράρχου φωνὴ δὲν ἀκούεται πλέον ἐντὸς τοῦ ἀσύλου του. Ὁ δὲ τὴν Ἀντιγόνην ἐπισκεπτόμενος παρέρχεται σκυθρωπὸς τὴν οἰκίαν τοῦ γεραςμίου καὶ σοφοῦ Πατριάρχου, μεταβάντος εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ αὐξήσαντος τὸν ἀοίδιμον χορὸν τῶν ἐκ Βυζαντίου Πατριαρχῶν, τῇ 5 Ἰανουαρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, εἰς ἡλικίαν 95 ἐτῶν, ἀφ' οὗ ἐκόσμησε διὰ τῆς φήμης τῶν ἀρετῶν του τὸν μὲν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἐπὶ τετραετίαν (1830—1835), τὸν δὲ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Σινᾶ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν καὶ ἐπέκεινα, ἀφεὶς τῇ μὲν Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ φιλολογίᾳ μνήμην ἀθάνατον, τοῖς δὲ εὐτυχήσασι νὰ τὸν συναναςραφῶσι πόθον ἄπλετον, καὶ τοῖς εὐαγγελικῶς ἄντικρυς εὐεργετουμένοις ὑπὸ τῆς ἐλεήμονος καὶ μεγαλοδώρου αὐτοῦ δεξιᾶς λύπην ἀπαρηγόρητον. Ἀλλ', ἐὰν τὴν στέρησιν τοῦ κοινοῦ Πατρὸς ἐπένθησε πᾶν τὸ χριστώνυμον πλήρωμα, ὁ τὰς σελίδας ταύτας χαράττων ἠσθάνθη ταύτην ἀνεπιλήστως, διότι, τὴν *Κωνσταντινιάδα* τοῦ σοφοῦ γέροντος προστησάμενος ὁδηγὸν, καὶ ὑπὸ τῆς προτροπῆς καὶ τῶν συμβουλῶν αὐτοῦ θαῤῥυνόμενος, ἤλπιζε νὰ θέσῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ γεραροῦ Ποιμένος καὶ τὸ δεύτερον τοῦτο μέρος, ἴσως δὲ καὶ τὸ τρίτον, τῆς ἑαυτοῦ *Κωνσταντινουπόλεως*, καὶ νὰ τύχῃ καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς εὐλογίας αὐτοῦ, καθὼς ἔτυχεν αὐτῆς καὶ διὰ τὸ πρῶτον Μέρος· ἀλλὰ τῇ θείᾳ βουλήσει ἔδοξεν ἄλλως. Αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ μακαρίου Πατρός! καὶ ἔστι καὶ ἔσται.»

§. 43. *Ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καὶ Ἱεροκήρυκος Νικηφόρου τοῦ Γλυκᾶ ἐκφωνηθεὶς Ἐπιτάφιος Λόγος.*

«Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν.» (Σοφ. Σειράχ. ν'. 1.)

Ὁποίων καὶ ὁπόσων ἡμερῶν ἔνδοξος ἱστορία πρόκειται σήμερον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, Πατέρες καὶ ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ, τὸ ἱερὸν καὶ αἰδέσιμον σκῆνος τοῦ μακαρίου Πατριάρχου! Ἱστορία ἀγώνων, καὶ ἱστορία στεφάνων· ἱστορία πραγμάτων, καὶ ἱστορία κατορθωμάτων· ἱστορία τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, καὶ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν. Συνεπλήρωσε μὲν τὰς εὐκλεεῖς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὁ νέος οὗτος τῆς Ἐκκλησίας Πατὴρ καὶ φωστὴρ, ὁ δὲ ἀῤῥαγὴς τῆς πίστεως στῦλος, ὅςτις ἐν ὅλαις τὰς ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέου τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ, τὴν τῶν πιστῶν Ἐκκλησίαν, ἰδοὺ πρόκειται κατηδαφισμένος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὀροφήν. Ἀλλ' οὐδὲ αἱ ἡμέραι αὗται τῆς καταπτώσεως ἀπολείπονται τῶν ἄλλων αὐτοῦ ἡμερῶν κατὰ τὴν λαμπρότητα· ἀλλ' ὅπερ ἐστὶ θαυμαστὸν, καὶ καταπεσὼν ὁ στύλος, οὐ μόνον καταδεικνύει πρὸς ἡμᾶς ὅλον αὐτοῦ τὸν ὄγκον καὶ τὸ μεγα-

λεῖον, ἀλλὰ καὶ οὕτω στηρίζει ἔτι μᾶλλον καὶ ἐν ταῖς ἐσχάταις αὐτοῦ ἐπὶ γῆς ἡμέραις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ· « *ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν.* »

Ἢ τί ἄλλο συμβαίνει, ἀγαπητοί, εἰς τὸ ξένον τοῦτο καὶ μοναδικόν, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαραδειγμάτιστον φαινόμενον τῆς τοσαύτης συγκινήσεως ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Ἰδοὺ ὁ μέγας ἐν Πατριάρχαις Κωνστάντιος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς Μεγάλης αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἐλάμπρυνε καὶ ἐδόξασε διὰ τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, οὐκ ἔτι μὲν τελεσιουργῶν, ὡς ἄλλοτε, τὰ θειότατα, ἀλλ᾽ ᾄσμασιν ἐνταφίοις καὶ ἱλαστηρίοις προσευχαῖς κηδευόμενος, οὐκ ἔτι διδάσκων, ὡς ἄλλοτε, καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ᾽ αὐτὸς ὑπόθεσις λόγου προκείμενος. Σύμπασα δέ, οὕτως εἰπεῖν, ἡ ὀρθοδοξία, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τῶν παρόντων, περιέστηκε τὴν ἱερὰν αὐτοῦ λάρνακα, καὶ εὐλαβῶς ἐπισπένδει τὸ δάκρυον τῆς συντριβῆς καὶ τῆς κατανύξεως· διότι, εἰς ὃν βαθμὸν ἀνύψωσεν αὐτὸν ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετή, οὐ μόνον ὡς Πατριάρχης ἁπλῶς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐδὲ ὡς πατὴρ μόνον καὶ προστάτης τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ, ἀλλ᾽ οἰκουμενικὸν ἁπάσης τῆς ὀρθοδοξίας σέμνωμά τε καὶ σέβασμα ἐλογίζετο. Διὰ τοῦτο, καὶ μετὰ τοῦ ὁσίως κηδεύοντος αὐτὸν Παναγιωτάτου Πατρὸς ἡμῶν καὶ Δεσπότου, συνυπουργοῦσι τὸ φιλάδελφον τοῦτο λειτούργημα καὶ οἱ κατ᾽ εὐδοκίαν Θεοῦ ἐνδημοῦντες Μακαριώτατοι Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ μετὰ τῶν πενθούντων Σιναϊτῶν ἀμφιπονοῦνται τὸν μοναχὸν Πατριάρχην καὶ πᾶσαι αἱ μοναχικαὶ καὶ ἱεραρχικαὶ ἀδελφότητες· « *κυκλόθεν αὐτοῦ στέφανος ἀδελφῶν, ὡς βλάστημα κέδρου ἐν τῷ Λιβάνῳ, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡς στελέχη φοινίκων, καὶ πάντες οἱ υἱοὶ Ἀαρὼν ἐν δόξῃ αὐτῶν* » (αὐτ. 13—14). Ἀλλὰ καὶ οὗτοι καὶ πάντες ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐν ᾧ οὕτω κατεπέσαμεν τὰς ψυχὰς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ πάθους, οὐχ ἧττον οἰκοδομούμεθα ἐν τῇ πίστει ἐνώπιον τοῦ μεγάλου τούτου νεκροῦ, καὶ ἐκ μόνης τῆς ὄψεως αὐτοῦ, πολλὴν καρπούμεθα τὴν ὠφέλειαν, καὶ ἀποβαίνει ἄρα καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐξαίσιόν τι ἱστορικὸν γεγονός, προσθήκη μὲν δόξης εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ, διηνεκὲς δὲ μαρτύριον τῆς εὐσεβείας τοῦ πιστοτάτου λαοῦ. Οὕτω, καθὼς ἐν πάσαις ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ, καὶ σήμερον, καὶ νεκρὸς ἀποβαίνει στήριγμα τῶν πιστῶν ὁ μακάριος καὶ ἀοίδιμος « *ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν.* »

Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν λόγων ἐπιταφίων; Ἕκαστος ἐξ ἡμῶν διὰ τὸν Πατριάρχην Κωνστάντιον ὑπάρχει καὶ ἐγκωμιαστὴς καὶ πανηγυριστὴς δεξιώτατος. Σύμπασα δὲ ὁμοῦ ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ

κατανενυγμένη ὁμήγυρις ἀποτελεῖ τὸν λαμπρότερον καὶ ὑψηλότερον ἐπιτάφιον λόγον, ὅστις ἥρμοζεν εἰς τηλικούτου ἀνδρὸς ἐκφοράν. Καὶ ὅμως τὸ πλέον τῆς εὐφημίας τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου ἀπόκειται καθ' αὐτὸ εἰς τὸν χρόνον καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν, καθ' ὅσον ὁ οὐχ ἧττον ἱστορικὸς ἢ πολυΐστωρ οὗτος ἀνὴρ ἀνήκει ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Ἔθνος καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὧν ἀμφοτέρων ὑπῆρξε κόσμος καὶ καύχημα· « *τὴν σοφίαν αὐτοῦ διηγήσονται λαοί, καὶ τὸν ἔπαινον αὐτοῦ ἀναγγελεῖ Ἐκκλησία.* » Ἐὰν δὲ ἀπέκειτο εἰς ἐμέ, ἵνα ἐξυμνήσω τὸν βίον καὶ τὰς πράξεις τοῦ ἀοιδίμου, οὐδέποτε σπουδαιοτέρα ὑπόθεσις διεκινδύνευετο ἐν στενοτέρῳ χρόνῳ, εἰς ἀδεξιωτέραν γλῶσσάν τε καὶ διάνοιαν. Καὶ ὅμως οὐ μόνον ἐγὼ τολμῶ τι εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς προτρέπω μετὰ προθυμίας ἀκοῦσαι, ἀδιστάκτως πιστεύων, ὅτι ὁ περὶ τοιούτου ἁγιωτάτου πατρός, οἷος ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος, οἱοσδήποτε λόγος ἁγιάζει καὶ τὴν γλῶσσαν τοῦ λέγοντος καὶ τὰ ὦτα τῶν ἀκουόντων.

« *Ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν.* » Ἐπῄνεσέ ποτε ὁ Σοφὸς Σειρὰχ τὸν ἱερέα τὸν μέγαν, Σίμωνα τὸν Ὀνίου, ἐπισκευάσαντα καὶ ἀνακαινίσαντα τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ· « *ὃς ἐν ζωῇ αὐτοῦ ὑπέῤῥαψεν οἶκον, καὶ ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν* »· ἀλλ' ὁ νόμος τῆς χάριτος, ὑψηλότερος τοῦ νόμου τῆς σκιᾶς, διδάσκει ὅτι ὁ Ὕψιστος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ. Ναὸς δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος ἀχειροποίητος, πρῶτον μὲν ἐστιν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν τῶν πιστῶν, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, τὸν λέγοντα· « *ὑμεῖς ἐστε ναὸς Θεοῦ ζῶντος.* » (Β΄. Κορινθ. ς΄. 16.)· δεύτερον δέ, τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων, τὸ ἀπαρτίζον τὸ μέγα τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδόμημα, κατὰ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον· « *ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν Πνεύματι* » (Ἐφ. β΄. 20—22.). Καθὼς δὲ οἱ χειροποίητοι οὗτοι Ναοὶ ὑπόκεινται εἰς διαφόρους περιπετείας, οὕτω καὶ ὁ ἀχειροποίητος τῆς Ἐκκλησίας ναὸς προσβάλλεται καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν προσβολῶν τοῦ χρόνου καὶ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, οὐ μόνον τῶν ἐξωτερικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, καὶ ἑπομένως ἀπαιτεῖται σοφός τις ἀρχιτέκτων, ἵνα ἐπανορθώσῃ μὲν τὰ πεπονηκότα, στηρίξῃ δὲ τὰ σαλευόμενα, καὶ οὕτω στερεώσῃ τὴν ὅλην οἰκοδομήν. Αἰσθάνεται ἕκαστος ἐξ ἡμῶν, ἀδελφοί, καὶ μάλιστα εἴτις ἀσθενέστερος ἐν ἡμῖν, καθ' ἡμέραν τοιούτους κλονισμοὺς τοῦ ἰδίου ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ μειζόνων κινδύνων

ησθάνθη τούτους κατὰ καιρούς, καὶ καθ' ἑκάστην αἰσθάνεται καὶ τὸ μέγα σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Καθὼς δὲ ἑκάστοτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεανθρώπου αὐτῆς δομήτορος καὶ θεμελιωτοῦ ἀνέστησε τοσούτους καὶ τηλικούτους σοφοὺς ἀρχιτέκτονας, τοὺς θεσπεσίους τῆς Ἐκκλησίας Πατέρας καὶ Ἱεράρχας, οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν καὶ ἡμῶν ἤγειρε τὸν σοφὸν Πατριάρχην, οὗτινος σήμερον θρηνοῦμεν τὴν στέρησιν, καὶ ἐνέπλησεν αὐτὸν, ὡς ἄλλον Βεσελεὴλ «*Πνεῦμα θεῖον σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης ἐν παντὶ ἔργῳ διανοεῖσθαι καὶ ἀρχιτεκτονῆσαι*» (Ἐξόδ. λα΄. 2.). ὅστις ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐστερέωσεν ἀληθῶς τὸν οἶκον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐστερέωσε τοῦτον διττῶς, διά τε τῆς σοφίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Δεῦτε λοιπὸν καὶ θεωρήσωμεν διὰ βραχέων ἀμφοτέρας ταύτας αὐτοῦ τὰς μεθόδους, ἵνα καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων στιγμῶν νέον λάβωμεν στηριγμὸν εἰς τὴν πρακτικὴν καὶ τὴν θεωρητικὴν πίστιν.

Διττὴν οἶδε τὴν σοφίαν, ἀγαπητοὶ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια· σοφίαν τὴν ἐν λόγοις, καὶ σοφίαν τὴν ἐν ἔργοις· ἑκάτερον δὲ τῆς σοφίας τὸ εἶδος διαλάμπει πραγματικῶς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πατριάρχου. Καὶ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ὁ Κωνστάντιος ὑπάρχει εἷς τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἐνδοξοτάτων λογίων τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ὡς διδάξας ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀδιαλείπτως καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τῶν Συγγραμμάτων αὐτοῦ. Γέννημα προσφιλὲς τῆς βασιλευούσης ταύτης τῶν Πόλεων, ἐκ πατρὸς μὲν Κρητὸς, μητρὸς δὲ Βυζαντίας, καὶ εὐμοιρήσας ἐκ φύσεως ὅλων ἐκείνων τῶν πνευματικῶν πλεονεκτημάτων, ὅσα ἐξ ἀνάγκης προαπαιτοῦνται εἰς τὸν μέλλοντα διανύσειν τὸν δόλιχον τῶν μαθήσεων δίαυλον, ἐγκαίρως ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ἐπισημοτάτου τυχὼν προστάτου, τοῦ ἰδίου πατροθείου αὐτοῦ, Κυρίλλου Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου, ἀνδρὸς ἐν τοῖς τότε χρόνοις διαπρέποντος ἐπὶ συνέσει καὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ τῇ τοῦ ἤθους γλυκύτητι.

Ὑπὸ τοιούτῳ ἀξιολόγῳ κηδεμόνι ἀνατρεφόμενος καὶ διαπλαττόμενος τὴν ψυχὴν ἐπὶ τὸ ἐκκλησιαστικώτερον, τάχιστα διήνυσε διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ τὴν πρώτην ἑλληνικὴν ἐγκύκλιον παίδευσιν ἐν τῇ ἐνταῦθα Πατριαρχικῇ Σχολῇ, λιπαρώτερον τότε καὶ σκοπιμώτερον διδασκομένην, καὶ ἤδη πρόσηβος ἐδιδάχθη τὴν κατ' Ἀριστοτέλην φιλοσοφίαν καὶ τὰ τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ τοῦ Γένους Σεργίῳ τῷ Μακραίῳ. Ἔπειτα δὲ Διάκονος ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ χειροτονηθεὶς, καὶ Κωνστάντιος ἀπὸ Κωνσταντίνου μετονομασθεὶς, συναπῆλθε μετ' αὐτοῦ, ἀπαίροντος διὰ μοναστηριακὰς ὑποθέσεις εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαυΐας, ἐλλόγιμος καὶ σεμνοπρεπὴς λευΐτης τῆς χάριτος, καὶ σπουδαῖος

συνέκδημος τηλικούτου περιφανοῦς ἀποδήμου. Αὐτόθι δὲ διατρίβων καὶ καταγινόμενος διηνεκῶς εἰς τὰ γράμματα, ἐξέμαθεν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ τὴν Γαλλικὴν γλῶσσαν. Πρὸς ἐπέκτασιν δὲ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ γνώσεων ἀποστέλλεται μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν ἐν Κιόβῳ Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐν τετραετεῖ διαστήματι, μετὰ συντόνου καὶ παραδειγματικῆς φιλοπονίας, ἐδιδάχθη πάσας τὰς ἐν αὐτῇ διδασκομένας ἐπιστήμας ὑπὸ τοῖς ἀρίστοις τῶν τότε Καθηγητῶν, καὶ ἐξέμαθεν ἐντελῶς τὴν Λατινικὴν καὶ Ῥωσσικὴν γλῶσσαν· ἀλλ' ἀφειδήσας ἑαυτοῦ ἐν τοῖς πανημέροις πόνοις, καὶ ταῖς παννυχίαις μελέταις, καὶ ὑποπεσὼν εἰς αἱμοπτυσίαν δεινήν, ἠναγκάσθη, κατὰ προτροπὴν τῶν ἐκεῖ ἰατρῶν, ἵνα μεταβῇ ὅσον τάχιον εἰς κλίμα εὐκραέστερον καὶ θερμότερον.

Ἐπανέρχεται λοιπὸν αὖθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἤδη πρὸς Κύριον τοῦ ἀοιδίμου θείου αὐτοῦ ἐκδημήσαντος, μεταβαίνει εἰς Αἴγυπτον, κἀκεῖθεν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, τὸ μοναστήριον τῆς μετανοίας αὐτοῦ, ὅπου χειροτονηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν θεῖον αὐτοῦ Δωροθέου Ἱερομόναχος, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ Ἀρχιμανδρίτης προχειρισθείς, πέμπεται αὖθις εἰς Κίοβον, ἡγούμενος τοῦ ἐκεῖσε Σιναϊτικοῦ Μοναστηρίου. Ἔκτοτε δὲ καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς αὐτοῦ οὐ διέλειπεν ὁ ἀοίδιμος καταγινόμενος εἰς τὰς φίλας Μούσας, φερεπόνως μελετῶν, καὶ τὸν θεῖον λόγον κηρύττων, ὅπου γῆς περιῆλθε, καὶ συγγράφων παντοίας ὕλης συγγράμματα, ἰδίως ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικά, καὶ μάλιστα τὰ εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν ἀναφερόμενα. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις ἀναφαίνεται ὁ σοφὸς χριστιανός, ὁ Βυζαντινὸς Συγγραφεύς, πανταχοῦ διαλάμπει τὸ πνεῦμα τῆς εὐσεβείας, πανταχοῦ ἐπανθεῖ τῆς Ἑλληνικῆς εὐγλωττίας καὶ καλλιεπείας ἡ χάρις, τὰ πάντα μαρτυροῦσι τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ, τὴν εἰς τὰ πάτρια ἀφοσίωσιν, τὸν ζῆλον ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς δόξης τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Καὶ δικαίως· διότι, « *ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου* » (Παροιμ. ά. 7.)· οὕτω λοιπὸν διὰ τῆς προφορικῆς καὶ ἐγγράφου διδασκαλίας ἐστερέωσε τοὺς ὁμογενεῖς, ἐνισχύων αὐτῶν τὸ φιλομαθές, τὸ φιλογενές, τὸ φιλόθεον· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐστερέωσε καὶ ἐστήριξε τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἐν πράγμασι σοφίας αὐτοῦ καὶ συνέσεως.

Ἔτι ἐν Κιόβῳ διατρίβων, πρὸς Κύριον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ἐκδημήσαντος, ἐκλέγεται διάδοχος ὁ Κωνστάντιος· ὅθεν ἐπανελθὼν αὖθις ἀπαίρει εἰς τὴν ἁγίαν Πόλιν Ἱερουσαλήμ, καὶ λαμβάνει τὴν κανονικὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἀποστολικοῦ ἐκείνου Θρόνου, κατὰ τὰ ἀρχῆθεν νενομισμένα, καὶ γίνεται ὁ ἔκτοτε διάσημος Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου, καὶ τοιοῦτος μεταβαίνει εἰς Αἴγυπτον. Ἀνα-

βαίνει τὸ δεύτερον εἰς Σινᾶ (1), κατέρχεται εἰς Κύπρον, διατρίβει ἐκεῖ ὅλην δεκαετίαν (2), καὶ τελευταῖον ἐπάνεισιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, πανταχοῦ διαλάμπων ταῖς χάρισι, πανταχοῦ διδάσκων, συμβουλεύων καὶ νουθετῶν, πανταχοῦ τιμώμενος ἐξίσου καὶ ἀγαπώμενος.

Τοιοῦτον ὑψηλὸν καὶ διάσημον πρόσωπον, τοιοῦτος σοφὸς καὶ περικλεὴς Ἀρχιερεὺς, ἐφελκύων εἰς ἑαυτὸν ἁπάντων τὴν προσοχὴν, οὐκ ἠδύνατο, ὡς εἰκὸς, μένειν πολὺ ἐν τῇ ἀπράγμονι διαίτῃ τοῦ σπουδαστηρίου αὐτοῦ. Ὅθεν, ὅτε δειναὶ περιστάσεις τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπῄτησαν ὑπέρ ποτε τὸν ἄξιον ἰθύντορα καὶ πηδαλιοῦχον τοῦ παγκοίνου σκάφους τῆς Ἐκκλησίας, οἱ πάντες τότε μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ ἀπέβλεψαν πρὸς τὸν Σιναίου Κωνστάντιον, καὶ ἄκοντα καὶ ἀπαναινόμενον ἀποσπῶσιν αὐτὸν ἀπὸ τῶν φίλων αὐτῷ διανοητικῶν ἀσχολήσεων καὶ ἀνυψοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης, ἀλλὰ καὶ πολυταράχου τῆς Ἐκκλησίας περιωπῆς. Ὢ μακαρία ἐκείνη καὶ ἀξιομνημόνευτος ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Θρόνος τοῦ Γρηγορίου καὶ Χρυσοστόμου εἶδεν ἀναβαίνοντα τὸν ἄξιον διάδοχον τῶν Φωτίων καὶ Γενναδίων, φέροντα ἐπὶ τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς τὸν αὐτὸν τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας στέφανον καὶ ἐν χερσὶ τὴν ῥάβδον τῆς ποιμαντορικῆς ἐπιστήμης! Ἰδοὺ λοιπὸν ἐκπληροῦται καὶ ἐπ' αὐτὸν ἡ φωνὴ τοῦ Ἱερεμίου, ἡ λέγουσα· « *καὶ δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης* » (γ'. 15.). Τίς οὐ μνημονεύει τὴν λαμπρὰν ἐκείνην καὶ ἔνδοξον τῆς Ἐκκλησίας περίοδον; ὢ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία! ἀντηχεῖς ἔτι τὰς μακαρίας καὶ διατόρους τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου φωνὰς, καὶ ὅτε ἀπὸ τοῦ θείου τούτου βήματος ἀνέπεμπε πρὸς τὸν Θεὸν μετὰ κατανύξεως τὰς ἱλαστηρίους δεήσεις ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, καὶ ὅτε ἀπὸ τοῦ Χρυσοστομικοῦ τούτου Θρόνου χρυσοστομικὰς ἐκφωνῶν ὁμιλίας ἐστήριζε τὸν λαὸν ἐν τῇ πίστει. Καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ ἁγίου τούτου Ναοῦ βλέπομεν ἔτι τηλαυγῆ τὰ σύμβολα τῆς περὶ τὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἐκκλησίας φιλοτιμίας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου.

Ἀλλὰ τί δεῖ μακρηγορεῖν; Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐν γένει διεκοσμήθησαν· ὁ ἱερὸς Κλῆρος κατέστη ὑπέρ ποτε σεβαστὸς, οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ἔτυχον τῆς δεούσης περιθάλψεως·

(1) Ἅπαξ ἀνέβη εἰς Σινᾶ, ὅτε καὶ ἐχειροτονήθη Πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Δωροθέου, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπιτόμου Βιογραφίας αὐτοῦ. Ἰδ. σελ. 21. Σημ. Ἐκδ.

(2) Ἓξ ἔτη μόνον, ὡς ὁ ἴδιος γράφει ἐν ἐπιστολῇ τινι πρὸς τὸν Κ. Ἠρόφιλον ἴδ. Ἐπιστ. 12. Σημ. Ἐκδ.

αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλλαι μὲν ἐκ βάθρων ἀνεκαινίσθησαν, ἄλλαι δὲ ἐπεσκευάσθησαν, πᾶσαι δὲ ἀνεκτήσαντο τῆς κανονικῆς διατυπώσεως τὴν ἀρχαίαν μεγαλοπρέπειαν, κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐμψυχωθέντα λαμπρὸν ὑπογραμμὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Τὰ τοῦ Γένους κάλλιστα διερρυθμίσθησαν, τῶν συμφερόντων καὶ τῶν παθῶν αἱ παλίρροιαι κατευνάσθησαν, ὑπὸ τῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ προσώπου αἰδεσιμότητος καὶ γλυκύτητος δυσωπούμεναι, ἀγάπη δὲ ἀδελφικὴ ἐν ταῖς καρδίαις πάντων ἐβασίλευε. Τὸ χρέος τοῦ Κοινοῦ ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς, ἡ δημόσιος παιδεία εὗρε τὸν ἑαυτῆς Μουσηγέτην, καὶ τὰ γράμματα ὑπὸ προλαβουσῶν περιστάσεων νοσήσαντα, αὖθις ἀνεζωπυρήθησάν τε καὶ ἐτιμήθησαν. Πρῶτος οὗτος συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ Ἀλληλοδιδακτικὰ Σχολεῖα, καὶ τούτων τὸ πρωτότυπον ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρε, καὶ μετὰ τὴν Πατριαρχείαν αὐτοῦ τὸ δεύτερον ἀνεκαίνισεν. Ἀλλ' ὅπερ ἵσταται δεῖγμα μέγιστον τῆς ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁμογενῶν μερίμνης αὐτοῦ, ἐστὶ τὸ ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ φιλολογικὸν Φροντιστήριον τῶν ὁμογενῶν ἐμπόρων, ὅπερ ὀφείλει κατὰ μέγα μέρος καὶ τὴν σύστασιν καὶ τὴν συντήρησιν αὐτοῦ εἰς τὸν ζῆλον, εἰς τὰς διηνεκεῖς προτροπὰς καὶ εἰς τὰς μέχρι τέλους ἀδιαλείπτους καὶ γενναίας χρηματικὰς συνεισφορὰς τοῦ φιλογενοῦς Πατριάρχου. Ὅταν δὲ ἀσθένειαι ἀνθρώπων ἐπήγαγον, μετὰ τὴν Πατριαρχείαν αὐτοῦ, λυπηρὰν διάλυσιν τοῦ ἐθνωφελοῦς τούτου Καταστήματος; ὦ! πόσα κατέρρευσαν δάκρυα ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ, καὶ διὰ ποίων καὶ πόσων ἐγκαρδίου ἄλγους φωνῶν ἴσχυσεν ἐπὶ τέλους ὑπομαλάξαι τῶν καρδιῶν τὴν σκληρότητα, ἕως οὗ αὖθις ἀποκατέστησε τὴν Σχολὴν ἐπὶ βάσεων ἑδραιοτέρων. Πρῶτος συνέλαβε τὴν ἰδέαν, καὶ πρῶτος καὶ μείζων πάντων συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πανσεβάστου καὶ περικαλλοῦς Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ τοῦ Νοσοκομείου τοῦ Γένους· αὐτὸς παρὼν εἰς τὴν ἐργασίαν, αὐτὸς προτρέπων, αὐτὸς χορηγῶν. Καὶ ἐνίσχυε μὲν αὐτὸν εἰς τοὺς τότε κόπους πνεῦμα πίστεως, καὶ ἅμα ἡ περὶ τὰς ἱερὰς ἀρχαιότητας ἀρχαία αὐτοῦ κλίσις, ἀλλὰ σήμερον, ὁπότε μετὰ πομπῆς ὑπάγει ἐνταφιασθησόμενος εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον Θεοδόξαστον Ναὸν, καὶ τεθῇ νεκρὸς παρὰ τὴν Πηγὴν τῆς Ζωῆς; ὡς τὸ ξύλον, τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων, οὐ φαίνεται ὅτι προϋπῆρχεν ἐν τῷ ζήλῳ ἐκείνῳ προαίσθημά τι, ὅτι τὸ εὐαγέστατον ἐκεῖνο ἵδρυμα ἔμελλεν εἶναι διὰ παντὸς ἡ μεγαλοπρεπὴς στήλη τοῦ τάφου αὐτοῦ; Αὐτὸς καὶ εἰς τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ προεθυμήθη, καὶ ἠγωνίσθη, καὶ συνεισήνεγκεν ὅσον ἠδύνατο, ὅσια καὶ κάλλιστα ἀποδιδοὺς τὰ χειροτονητήρια. Ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ μάλιστα ὑπερησπίσθη τὴν πατρῴαν

εὐσέβειαν ἐκ λύκων λυμαινομένων αὐτήν, ἀντιτάττων ὅπλα δικαιοσύνης; ὡς ἐπιδέξιος τῆς ὀρθοδοξίας Ἀρχιστράτηγος, « *φροντίζων τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἀπὸ πτώσεως, καὶ ἐνισχύσας πόλιν ἐμπολιορκῆσαι* » (Σειρ. ιή. 4.). Ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τοσαύτης ζάλης πραγμάτων καὶ θορύβων τῆς θέσεως, καὶ μεθ' ὅλης τῆς ἐκ τούτου σωματικῆς αὐτοῦ νοσηλείας, οὐδὲ οὕτως ἀφῆκε τὸ ἔργον τῆς συγγραφῆς, ἀλλὰ τὰς μὲν ἡμέρας ᾠκοδόμει τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐστερέου τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἔργοις, τὰς δὲ νύκτας ἐν λόγοις καὶ διὰ τοῦ καλάμου. Ἀλλὰ καὶ ὅτε μετὰ τετραετίαν ἀπεχώρησε τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἐπὶ τέσσαρα καὶ εἴκοσιν ὅλα ἔτη ἐφησυχάζων εἰς τὸ μικρὸν τῆς Προποντίδος νησίδιον, τὴν ἔνδοξον ἤδη διὰ τὸν Κωνστάντιον Ἀντιγόνην, διετέλει ἔκτοτε καὶ μέχρι χθὲς καὶ πρώην στηρίζων τοὺς ὀρθοδόξους καὶ συντρέχων εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ διὰ συμβουλῶν, καὶ διὰ χρημάτων, καὶ διὰ φιλολογικῶν ἐργασιῶν.

Οὕτως « *ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναόν*, » διὰ τῆς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις σοφίας αὐτοῦ· ἀλλ' οὐχ ἧττον, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐστερέωσε τὸν ναόν, ὡς προέφημεν, καὶ διὰ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ.

Ὦ χριστομίμητε Ἱεράρχα τῆς Ἐκκλησίας Κωνστάντιε! Καὶ τίς δύναται ἐπαξίως ἐξυμνῆσαι τὰς ἀρετάς, δι' ὧν ἐξέλαμψας ἐν τῷ σκότει τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἐδόξασας ἐν τοῖς ἔργοις σοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ; Ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ὁδηγηθεὶς ὁ μακάριος εἰς τὴν μόνην καὶ ἀληθινὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἀπεμάξατο ἐξ αὐτῆς τοὺς θείους ἐκείνους χαρακτῆρας, καθ' οὓς οἱ ἀληθεῖς μιμηταὶ αὐτοῦ διανύουσι τὴν ὁδὸν τῆς προσκαίρου ταύτης ζωῆς, περιπατοῦντες ἀκριβῶς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί. Ἤκουσεν ἀπὸ στόματος τῆς ἐνυποστάτου τοῦ Θεοῦ Σοφίας τὸ οὐράνιον ἐκεῖνο μάθημα· « *μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ*, » καὶ ὅτι « *ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ οἰκτίρμων*. » Διὰ τοῦτο ἐκ νεότητος αὐτοῦ, καὶ ἕως γήρως καὶ πρεσβείου, τρεῖς ταύτας μεγάλας χριστιανικὰς ἀρετὰς ἐξήσκει διὰ παντὸς ὁ ἀοίδιμος, τὴν πρᾳότητα, τὴν ταπείνωσιν, τὴν ἐλεημοσύνην.

Γλυκὺς καὶ μειλίχιος πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ἐδέχετο ἐπίσης καὶ τὸν μέγαν καὶ τὸν μικρόν, καὶ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πένητα, μετὰ τῆς ἀείποτε ἐπικαθημένης εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ φαιδρότητος, καὶ τῆς ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ χάριτος καὶ φιλοφροσύνης. Πρόχειρον εἶχε πρὸς ἅπαντας τὸν λίαν παρήγορον γέλωτα τοῦ φίλτρου καὶ τῆς στοργῆς. Οὐδέποτε ἐν τῷ ὕψει τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ἐφάνη βαρὺς καὶ πικρός, οὐδὲ πρὸς τοὺς οἰκέτας καὶ ἀκο-

λούθους αὐτοῦ ἔδειξε πώποτε σημεῖον θυμοῦ καὶ ὀργῆς. Πρὸς δὲ τοὺς ξένους, οἵτινες πολλοὶ καὶ ἐπίσημοι ἔτρεχον ἄλλοθεν ἄλλος, ὡς εἰς ἀκένωτον πηγὴν ἱστορικῶν παραδόσεων, ἵνα ἀντλήσωσι γνῶσιν, καὶ λάβωσι λύσιν τῶν ἀποριῶν αὐτῶν, μετὰ τοσαύτης ἐπιεικείας καὶ Νεστορείου γλυκύτητος διελέγετο, καὶ οὕτως εὐγενῆ ἀπεδείκνυε συμπεριφορὰν, ὥστε πάντες ἐξήρχοντο καταγεγοητευμένοι οὐχ ἧττον ὑπὸ τῆς πρᾳότητος, ἢ ὑπὸ τῆς πολυμαθείας τοῦ Ἕλληνος Πατριάρχου, ὅστις κατὰ τοῦτο Μωϋσῆς ἄλλος ἢ Δαβὶδ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὀφθεὶς, ἀποβαίνει ἀναντιῤῥήτως ἄξιος τοῦ θείου μακαρισμοῦ. « *Μακάριοι οἱ πρᾳεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν* » (Ματθ. ε΄. 5).

Ἀλλ' ὁ μακάριος συνῆπτε μετὰ τῆς ἀρετῆς τῆς πρᾳότητος καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην. Τοσαύτης ἠξιώθη καὶ ἀληθῶς δικαίας φήμης ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ, τοσαύτας ἐτησίως διεχειρίζετο χρηματικὰς τῶν Μοναστηριακῶν προσόδων ποσότητας κυριαρχικῶς καὶ αὐτοδικαίως, εἰς τοσοῦτον ὕψος ἤρθη ἀξιωμάτων ἐν ὅλῳ τῷ ἔθνει ἡμῶν, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τοσαῦτα καὶ διὰ τῆς σοφίας, καὶ διὰ τοῦ πλούτου, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως κατώρθωσε πρὸς εὔκλειαν τοῦ Γένους καὶ ἑαυτοῦ, καὶ πρὸς στερέωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ ὅμως μακρὰν τύφου καὶ οἰήσεως καὶ τῆς ἄλλης ματαιόφρονος φαντασιοπληξίας, ἐταπείνου ἑαυτὸν ὡς ἀρτιγέννητον βρέφος, ἓν μόνον ἔχων πάντοτε καύχημα, τὸ εἶναι δοῦλος Κυρίου πιστὸς, καὶ ὄργανον οἱονδήποτε τῶν ὑπὲρ τῆς ἁγίας πίστεως κριμάτων τῆς θείας Προνοίας, ἐκτελῶν οὕτω τὴν Προφητικὴν ἐντολήν· « *μὴ καυχάσθω ὁ σοφὸς ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ δυνατὸς ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ, καὶ μὴ καυχάσθω ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐν τούτῳ καυχάσθω ὁ καυχώμενος, ἐν τῷ συνιεῖν καὶ γινώσκειν τὸν Κύριον* » (Α΄, Βασιλ. β΄. 10). Καὶ οὐδέποτε μὲν ἐπεδίωξε τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων δόξαν, ἀλλ' ἡ δόξα πάντοτε κατόπιν τρέχουσα, κατελάμβανε τὸν δραπέτην αὐτῆς. Ἀνωνύμως πάντοτε ἐξέδιδε τὰ πολλὰ καὶ γενναῖα ἔργα τῆς διανοίας αὐτοῦ· καὶ ὅμως τίς οὐ γινώσκει καὶ οὐ θαυμάζει τὸν ἀνώνυμον Συγγραφέα τῆς Κωνσταντινιάδος καὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν, καὶ τοσούτων ἄλλων ἀρχαιολογικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ Πραγματειῶν καὶ Διατριβῶν; Οὕτως ἐν τῷ βάθει τῆς ταπεινώσεως αὐτοῦ ἀνεφαίνετο ὅλον αὐτοῦ τὸ ὕψος, καὶ, εἴ τις ἕτερος, ἐκτήσατο καὶ ὁ Πατριάρχης οὗτος τῇ ταπεινώσει τὰ ὑψηλὰ, τῇ πτωχείᾳ τὰ πλούσια· διότι ὅσον ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, τοσοῦτον ταπεινοῖς δίδωσι χάριν ἐκεῖνος, « *ὅτι ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη* ».

Ἀλλ' ἡ μεγάλη καὶ ἐξαίρετος ἀρετὴ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου ὑπῆρχεν ἡ ἐλεημοσύνη. Ἀλλ' ἐνταῦθα... τίς ὁ πολὺς οὗτος θρῆνος καὶ ὁ κοπετὸς ὁ μέγας, ὁ κλονῶν καὶ σαλεύων σήμερον τὰς ἀγυιὰς καὶ ῥύμας σου, ὦ Πόλις τοῦ Κωνσταντίνου ἁγία καὶ βασιλεύουσα; Κλαυθμὸς οὗτος πενήτων, καὶ ὀδυρμὸς ὀρφανῶν καὶ χηρῶν, οἵτινες κλαίουσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, στερηθέντες σήμερον τοῦ μεγάλου αὐτῶν προστάτου καὶ ἀντιλήπτορος. Ἐάν τις, ἀγαπητοί, ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἀρχαίων ἁγίων μνημονεύηται διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἐλεήμονος, οἷος ὁ ἅγιος Ἰωάννης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ὁ ἅγιος Φιλάρετος, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ Ἐκκλησίᾳ ὁ Πατριάρχης Ἀβραάμ, καὶ ὁ δίκαιος Ἰώβ, ἀναντιῤῥήτως τοιοῦτος ἐλεήμων ἀνεφάνη ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὁ Πατριάρχης Κωνστάντιος. Τεσσαράκοντα καὶ τρία ἔτη, ἀφ' ὅτου διαρχῶς διέμεινεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ τρισμακάριος, ἐν ὅλῳ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἡ ὀξυγράφος ἐκείνη καὶ ἀκάματος δεξιά, ἣν σήμερον ἀσπαζόμεθα ἀκίνητον καὶ ψυχράν, ὑπῆρχεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸ πλέον τῆς ἀριστερᾶς, ἀείῤῥοος κρουνὸς ἐλεημοσύνης ἀφθόνως ἐκρέων εἰς πάντας τοὺς χρείαν ἔχοντας. Λιτὸς αὐτὸς καὶ ἀπέριττος ἐξεκένου τὰ ἴδια εἰς τοὺς πένητας, ζῶν, καθὼς ἔζων οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι, « *ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες* » (Β'. Κορινθ. ς'. 10). Ποσάκις ἡ ἁπαλὴ ἐκείνη καὶ εὐσυμπάθητος καρδία ἐξεχέετο εἰς δάκρυα, πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν τῶν πτωχῶν καὶ τὸν στεναγμὸν τῶν πενήτων! Ἠλέει δὲ μετὰ τῆς συνήθους πάντοτε πρᾳότητος καὶ ταπεινώσεως, εὐλαβούμενος τὸ φιλότιμον τῶν ἐλεουμένων, καὶ ὡς εἰ αὐτὸς μᾶλλον ὑπ' ἐκείνων ἠλεεῖτο, εὐεργέτης ἀγαπητὸς καὶ κεχαριτωμένος, ὁποῖον ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς τὸν χριστιανὸν εὐεργέτην· « *ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός* » (αὐτ. Θ'. 7).

Οὕτως, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ὁ σεβάσμιος οὗτος Πατὴρ καὶ Ἱεράρχης, οὕτως εὐηργέτησε καὶ χειρί, καὶ γλώσσῃ, καὶ φωνῇ, καὶ φρεσί, καὶ ἐν μεγάλοις καὶ ἐν μικροῖς, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, καὶ πλουσίους καὶ πένητας, καὶ πεπαιδευμένους καὶ ἀμαθεῖς, καὶ ἅπαν συλλήβδην τὸ Γένος καὶ τὸ λοιπὸν χριστιανικὸν ὀρθόδοξον πλήρωμα, τοσαύτας προσήνεγκεν ἐκδουλεύσεις καὶ εἰς τὴν θρησκείαν, καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα· οὕτω καὶ διὰ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀρετῆς « *ἐν ἡμέραις αὐτοῦ ἐστερέωσε τὸν ναὸν* » λαμπρὸν ἀρετῆς παράδειγμα προστησάμενος ἑαυτόν, καὶ τοῖς λογίοις τοῦ Ἔθνους, καὶ ταῖς Ἱεράρχαις τῆς Ἐκκλησίας.

Τοιοῦτον δὲ γενόμενον τὸν ἀοίδιμον, ἐτίμα μὲν δεόντως ὅλον τὸ Γένος, διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν παγγενοῦς εὐλαβείας, ἐτίμησαν δὲ καὶ τῶν ξένων σοφῶν ὅσοι ἠξίωσαν ἐπιβλέψαι εἰς τὴν διανοητικὴν

τοῦ Γένους ἡμῶν κατάστασιν, ἐπαινέσαντες αὐτὸν ἐν Συγγράμμασι πολυτίμοις. Ἤδη δὲ καὶ Θρόνοι βασιλικοὶ καὶ Κυβερνήσεις ἐπεκύρωσαν τὴν πάνδημον περὶ αὐτοῦ γνώμην, τιμήσαντες τὸν ἄνδρα διὰ τιμαλφῶν παρασήμων. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ Αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τοῦ τρισεβάστου ἡμῶν Σουλτάνου Ἀπδοὺλ-Μετζίτ, ἔπειτα δὲ καὶ ἡ τοῦ Μεγαλειοτάτου Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Β΄. καὶ ἡ τοῦ Μεγαλειοτάτου Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὄθωνος τοῦ Α΄· Καὶ οὗτοι οἱ βασίλειοι κόσμοι, μετὰ τῆς περιβολῆς τῆς δόξης τοῦ Ἱεραρχικοῦ ἀξιώματος, γίνονται σήμερον εἰς αὐτὸν κόσμοι Ἐπιτάφιοι, δι᾽ ὧν οὗτος παρίσταται ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, κατὰ τὸν σοφὸν Σειρὰχ, « *ὡς σκεῦος χρυσίου ὁλοσφύρητον κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ* » (ν΄. 10). Οὕτως ἐδόξασεν ἐπὶ γῆς ὁ τῆς δόξης Θεὸς τὸν ἀντιδοξάσαντα αὐτὸν Ἱεράρχην. Ὅτε δὲ ηὐδόκησεν ἵνα καλέσῃ τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ θεράποντα εἰς τὴν γῆν τῶν πραέων, ἐξαπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἄγγελον εἰρήνης, πιστὸν προπομπὸν εἰς τὰ ἄνω βασίλεια, τὸν ἄγγελον τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ὅστις ἐξετέλεσε πρὸς τὸν ἀποδημοῦντα πρεσβύτερον ἀδελφὸν καὶ πατέρα πάντα τὰ χρέη τῆς εὐσεβείας, ὅσα ἡ πίστις καὶ τὸ φιλάδελφον ὑπηγόρευσαν. Καὶ δὴ δεξάμενος εὐλαβῶς δι᾽ αὐτοῦ τὸν ἀῤῥαβῶνα τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ εὐλογήσας ἐξ ὅλης ψυχῆς πάντας τοὺς ἀγαπητοὺς ἀδελφοὺς Πατριάρχας τε καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ ὅλην τὴν Σιναϊτικὴν ἀδελφότητα, καὶ ἐπευξάμενος τὰ κρείττονα εἴς τε τὴν πεφιλημένην αὐτῷ Κωνσταντινούπολιν, εἰς ὅλον τὸ Γένος καὶ εἰς ὅλην τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη καὶ ὕπνωσεν ἐν εἰρήνῃ τῶν δικαίων τὸν ὕπνον ὁ σοφὸς, ὁ ἐνάρετος, ὁ ἐλεήμων Πατριάρχης. Ἡ δὲ πολιὰ αὕτη καὶ αἰδέσιμος κεφαλὴ, καὶ τὸ σεβάσμιον τοῦτο εἶδος καὶ σχῆμα καταβιβάζονται μετὰ μικρὸν εἰς τὸν τάφον, ὅπου συνθάπτεται μετ᾽ αὐτοῦ διὰ παντὸς τοιοῦτος ἀνεκτίμητος θησαυρὸς ἱστορικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων. Μακαρισθείη ἡ ψυχή σου ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ εὐχή σου εἴη μεθ᾽ ἡμῶν.

Ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, καὶ σύμπασα ἡ καθ᾽ ἡμᾶς γενεὰ, ἡ ὁμογενὴς καὶ ὁμόδοξος. Ἐκλείπει λοιπὸν σήμερον ἐκ μέσου ἡμῶν ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης Κωνστάντιος· αἴρεται ἐκ μέσου ἡμῶν τὸ πολύτιμον τοῦτο καὶ μόνον ἴσως λείψανον τῶν λογίων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ὁ φίλος καὶ συμφράδμων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη. Ἔπεσεν ὁ παλαιὸς οὗτος στύλος, τὸ τῆς Ἱεραρχίας ἑδραίωμα, ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν ἐθαύμασαν νέον, καὶ ἡμεῖς ἐσεβάσθημεν γέροντα, καὶ ἤδη θρηνοῦμεν νεκρόν. Ἡ ἡμέρα αὕτη ὑπάρχει ἡμέρα πένθους διὰ τὸ

Γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν· « *ἡγούμενος μέγας πέπτωκεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐν τῷ Ἰσραήλ.* » (Β΄. Βασιλ. γ΄. 38). Ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς κοινωνίᾳ χηρεύει· τίς δύναται ἀντικαταστῆσαι αὐτόν; μή τις τῶν ἐνθάδε παρόντων; μή τις τῶν γεραιτέρων; μή τις τῶν νεωτέρων; Ἐπέρχεταί μοι ἀναβοῆσαι τὸ τοῦ φωστῆρος τῶν Νυσσαέων· « *ἰδοὺ βουλῆς καιρὸς, καὶ ὁ συμβουλεύων σιγᾷ· πόλεμος ἡμᾶς περιεστοίχηται, πόλεμος αἱρετικὸς, καὶ ὁ στρατηγῶν οὐκ ἔστι· κάμνει ταῖς ἀῤῥωστίαις τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸν ἰατρὸν οὐχ' εὑρίσκομεν* » (Λόγ. εἰς τὸν ἅγ. Μελέτ).

Ὦ Κύριε, σῶσον δὴ, ὦ Κύριε! Ἡμεῖς οὐδόλως διστάζομεν εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς ἁγίας σου Ἐκκλησίας αἰώνιον πρόνοιαν· πιστεύομεν ὅτι « *σὺ μεθ' ἡμῶν εἶ πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος* » (Ματθ. κή. 20)· οἴδαμεν ὅτι « *ἐξουσία γῆς ἐν χειρί σου, καὶ τὸν χρήσιμον ἐγερεῖς εἰς καιρὸν ἐπ' αὐτῆς* » (Σειρ. ί. 4)· ἐμάθομεν δὲ ἐκ μακρῶν χρόνων πείρας, ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ἐκλείψουσί σοι στρατιῶται. Καὶ νῦν, δεῖξον ἡμῖν, Κύριε, τὰ ἀρχαῖα ἐλέη σου, καὶ χρίσον ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀντὶ τοῦ ἀναλαμβανομένου σήμερον Ἠλιοῦ, ἕτερόν τινα Ἐλισσαιὲ εἰς προφήτην σου. Καὶ τοῦτον μὲν τὸν ὅσιόν σου μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραὰμ συναρίθμησον, τὴν δὲ ἁγίαν καὶ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν σου, Αὐτὸς, Πανάγαθε, κράτυνον, στερέωσον ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς ἀμωμήτου πίστεως, τὴν δὲ Πόλιν σου ταύτην παραμύθησον Αὐτὸς ἄνωθεν ἀπὸ τῆς ἤδη καταλαβούσης αὐτὴν ὀδύνης καὶ θλίψεως. Ἡμᾶς δὲ πάντας ἐπισυνάγαγε εἰς τὴν βασιλείαν σου τὴν οὐράνιον. Ἀμήν.

§. 44. *Ὁ ὑπὸ τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Δέβρων Κ. Γενναδίου ἐκφωνηθεὶς Λόγος ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῇ ζ΄. Ἰανουαρίου.*

« Ἔδωκεν αὐτῷ ἱερατείαν λαοῦ,... καὶ περιέζωσεν αὐτὸν περιστολὴν δόξης. » (Σοφ. Σειρ. μέ. 7.)

Τὸν κλεινὸν καὶ φερώνυμον τῆς περιφανοῦς ταύτης Πόλεως βλαστὸν, τῆς τῶν Σιναϊτῶν ἀδελφότητος τὸν ἔνδοξον Προστάτην καὶ Πρόεδρον, τῶν ἀλλοδαπῶν σοφῶν περιηγητῶν τὸ φιλόσοφον εὕρημα, τῶν ἡμεδαπῶν λογίων τὸ χαριέστατον ἐντρύφημα, τὸν ἀντιλήπτορα τῶν πτωχῶν, τὸν πολλάκις ψυχὰς ἀπόρων ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ᾅδου ἀναρπάσαντα, τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως τὸν γενναῖον πρόμαχον, τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν μελετημάτων τὸν περινού-

στατον σύμβουλον, τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος τὸν πολυΐστορα Φώτιον, τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἱεροῦ Κλήρου τὸ ἐξάκουστον σέμνωμα, τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὸν τρισόλβιον Πατριάρχην Κωνστάντιον, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ χθὲς ἡ μυρίανδρος καὶ ἐκπληκτικὴ ἐκείνη πληθὺς, διὰ γλώσσης ἱεροδιδασκαλικῆς δεόντως ἐξύμνησε, καταδείξασα πῶς ὁ προσφιλέστατος καὶ ἀνεψιὸς καὶ διάδοχος τοῦ ἀοιδίμου Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Κυρίλλου, ὁ νέος πότε Κωνσταντῖνος, τῆς πολλῆς αὐτοῦ εὐσεβείας στολισμὸν τὴν παιδείαν κεκτημένος, καὶ αὐξανόμενος σωματικῶς τε καὶ ἠθικῶς παρ' ἐκείνῳ «*ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων,*» ἐγένετο ἐγκρατὴς τεσσάρων γλωσσῶν φιλολογικῶν: τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς, τῆς Γαλλικῆς καὶ τῆς Ῥωσσικῆς, καὶ πῶς ἐξ αὐτῶν ἐσχημάτισε πυρῆνα γνώσεων παντοδαπῶν, ἐξ οὗ ἀνεβλάστησε δένδρον μέγα καὶ ὑψίκομον, δένδρον εὐθαλὲς καὶ πολύκαρπον, τοῦ ὁποίου τὸ γλυκασμὸν τὰ τετραπέρατα τῆς οἰκουμένης ἐνετρύφησαν, καταδείξασα, εἶπον, πῶς ὁ μακάριος Κωνστάντιος, τὸν σταυρὸν τῆς αὐταπαρνήσεως ἐπ' ὤμων ἀράμενος, τὸν ἄρραφον χιτῶνα τῆς Ἱερωσύνης ἠμφιεσμένος, καὶ τὴν ῥάβδον τῆς ἀνωτάτης πνευματικῆς ποιμαντορίας ἐγκεχειρισμένος, διήνυσε τὸ στάδιον τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ· καὶ ἀναδειχθεὶς δοῦλος ἀγαθὸς καὶ πιστὸς, εἰσέρχεται ἔνδοξος εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ Σαβαὼθ Παντοκράτορος, *ὃς ἔδωκεν αὐτῷ ἱερατείαν λαοῦ,... καὶ περιέζωσεν αὐτὸν περιστολὴν δόξης.*

Τὴν στέρησιν αὐτοῦ ἐθρήνησαν χθὲς πάντες συγγενεῖς ὁμοῦ καὶ φίλοι, ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, ἀπὸ πτωχῶν ἕως μεγιστάνων, ἅπαν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα «*πᾶς ἐκλεκτὸς Ἰσραήλ.*» Πλὴν τί λέγω; ἡ θλίψις ἐπηνέχθη τόσῳ βαρεῖα, ὥστε καὶ σεβαστῶν Κυβερνήσεων τὰ σύμβολα, παράσημα ἀδαμάντινα, ἐστεμμένων κεφαλῶν δωρήματα, καὶ τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν εὐμένειαν ἀντιπροσωπεύοντα, τὸ σκῆνος τοῦ ἀοιδίμου ἐν σκυθρωπότητι προέπεμψαν, καὶ σημαῖαι δὲ ἐκ τῶν νηῶν τὸ αἰδέσιμον αὐτοῦ λείψανον κεκυφυῖαι ἀπεχαιρέτησαν. Ἡ δὲ Μήτηρ ἡμῶν ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, ἡ ἐν εὐσήμοις ἡμέραις συνάγουσα τὰ τέκνα, «*ὡς συνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ὑπὸ τὰς πτέρυγας ἑαυτῆς,*» ἵνα παραθῇ αὐτοῖς τὸ οὐράνιον Μάννα τῶν ἐδεσμάτων, τῆς εἰκονικῆς τοῦ Ἰορδάνου Κολυμβήθρας τὰ καθηγιασμένα ὕδατα μετὰ πικρῶν δακρύων συνέμιξε. Καὶ ταῦτα μὲν ἡ χθεσινὴ κηρύττει πανήγυρις, πανήγυρις ἔνδοξος μὲν καθ' ἑαυτὴν, τιμητικὴ δὲ καὶ τῆς ἐκφορᾶς τοῦ ἐνδόξου νεκροῦ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου. «*Ἔδωκεν αὐτῷ ἱερατείαν λαοῦ... καὶ περιέζωσεν αὐτὸν περιστολὴν δόξης.*» Σήμερον δὲ ὁ περί-

6λεπτος οὗτος Ναός, ὁ βαστάζων ἐπὶ τῶν νώτων αὐτοῦ τὸ μέγα κλέος σοῦ τοῦ μεγάλου Ἱεράρχου, ὦ Σεβάσμιε Πάτερ! τὸ Θεομητορικὸν τοῦτο τέμενος, ὃ ἠρετίσω αὐτὸς, ἔτι ζῶν, εἰς κατοίκησιν τοῦ ἱεροῦ σκήνους σου, τὸ ἀντηχῆσαν τοσάκις εἰς τὴν μελισταγῆ φωνήν σου, νῦν δὲ μέλλον νὰ καλύψῃ ὑπὸ τὰ ψυχρὰ, φεῦ! ἐδάφη τὸν ἔνθερμον αὐτοῦ ζηλωτὴν καὶ κτίτορα, ἄφωνον, ἄλαλον, νεκρὸν ἐν σκοτεινῷ τάφῳ κείμενον, κατηφὴς καὶ αὐτὸς σὲ προπέμπει καὶ περίλυπος. Ἐν δορυφορίᾳ πολυπληθεστάτῃ τὸ λείψανόν σου κηδεύει, ἀντὶ τῶν πολλῶν σου ὑπὲρ αὐτοῦ ἐγκωμίων· δάκρυ σοὶ προσφέρει, ἀνθ' ὧν σὺ ἔχυσας ἱδρώτων· στεναγμοὺς αὐτὸς ἐκπέμπει, ἀνθ' ὅσων ὑπέστης σὺ ἀγώνων· πένθος σοὶ ἀποδίδει, ἀνθ' ὅσης ἐδαπάνησας μελάνης· φιλόξενον τάφον, ἀντὶ τῆς διὰ σοῦ καλλιτέχνου οἰκοδομῆς του· κυπάρισσον μαύρην, ἀντὶ τῆς μεγαλουργοῦ σοῦ γραφίδος· λευκὴν μαρμάρου πλάκα, ἀντὶ τῆς χρυσῆς σου Κωνσταντινιάδος. Ἡμεῖς, ἀδελφοὶ, οἱ ἐν τῇ εὐκλείᾳ αὐτοῦ τιμὴν ἀΐδιον εὑρόντες, εὐχὰς ἱκετηρίους πρὸς τὸν ζωῆς καὶ θανάτου τὴν ἐξουσίαν ἔχοντα ὑπὲρ αὐτοῦ ἀναπέμψωμεν.

Θεὲ καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους καὶ πάσης παρακλήσεως! Ἐπάκουσον τῆς φωνῆς τοῦ περιεστῶτος λαοῦ σου! Τὸν ἐξ ἡμῶν μεταστάντα Κωνστάντιον Πατριάρχην ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἀπ' αἰῶνος δικαίων καὶ Ἱεραρχῶν κατάταξον, ἔνθα ὁ τῶν ἑορταζόντων ἦχος ὁ ἀκατάπαυστος, καὶ συγχώρησον αὐτῷ πᾶν πλημμέλημα ἑκούσιόν τε καὶ ἀκούσιον. Ἡμᾶς δὲ τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ πολιτείας μιμητὰς ἀνάδειξον, καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει παράλαβε, πρεσβείαις τῆς Παναχράντου Μητρός σου, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ πάντων σου τῶν Ἁγίων, ὡς ἐλεήμων Θεός. Ἀμήν.

§. 45. *Τὰ ὑπὸ Ἡ. Ταντάλίδου Ἐπιγράμματα.*

Α'.

Τῷδε σοφοῦ Πατρὸς Κωνσταντίου Ἀρχιεράρχου
  Σήματι, ὡς βωμῷ, εὔχεο θεὶς τὸ γόνυ.

Β'.

Ἐν Πατριάρχαις εἷς, Κωνστάντιος αὐτὸς ἐκεῖνος,
  Ἡ Κωνσταντινιὰς ζῶσα καὶ ἀθανάτη,
Ἔμψυχος λαλέουσα νοήμοσι βιβλιοθήκη.
  Φώτιος ἐν μελέταις, Γεννάδιός τε νέος,
Κλῖνεν ὁ γηραλέην στεφανηφόρον ἐνθάδε κόρσην,
  Φαίδιμος ἐκ βιότου, φαίδιμος ἐκ σοφίης·

Αἰθέριος δ' ἀναβὰς ἡγήσεται αὖθις ἐν ὄρφνῃ,
  Ὥς τε πυρὸς στῦλος, τάξιος ἡμετέρης,
Ἀτραπὸν οὐρανίην πολυπλάγκτοις ἄμμι φαείνων.
  Ἱλάσκων τε Θεὸν, ῥυόμενός τε Πάτρην.

Γ΄.

Τοῦ Πατριάρχου εὐκλεοῦς Κωνσταντίου
Σκῆνος μὲν ἐν γῇ τῇδε νῦν ἀμπαύεται·
Πηγῆς δὲ Ναὸς, οὗ δομήτωρ ἦν ὅδε,
Τυμβῆρές οἱ ἕστηκε σῆμα κειμένῳ.
Τοῦ δὲ κλέους ἔπαυλις ἔσται πᾶς τόπος,
Σινᾶ μεσηγὺς ἠδὲ ῥωσσίδος χθονός.
Καὶ κλαύσεται μὲν πᾶς πένης τὸν προστάτην,
Μοῦσαί τε πενθήσουσι τὸν μουσηγέτην,
Φρούραρχον αὖτε πίστεως Ἐκκλησία.
Αὐτὸς δ' ἐν οὐρανοῖσι κρεισσόνων μέτα,
Πόνων ἀμοιβὰς πρὸς Θεοῦ κομίζεται.

Δ΄.

Ὁρᾷς τὸν μέγαν τῆς Πηγῆς Ναὸν, ὦ ξένε, τοῦτον;
  Ὁ τῇδε κατακείμενος ἀνήγειρε τοιοῦτον.
Βλέπεις ἐκεῖ τὴν πολιὰν τὴν βασιλίδα Πόλιν;
  Ταύτης βλαστὸς, ταύτης Ποιμὴν, ταύτην ἱστόρησ' ὅλην.
Ἀκούεις ὄρος τὸ Σινᾶ; Αὐτὸς ἦν ὁ Σιναίου
  Λαμπρὸς Ἀρχιεπίσκοπος, ἀρχαϊκὸς ἀρχαίου.
Εἶς Ἕλλην; εἷς ὀρθόδοξος; Αὐτὸς, αὐτὸς βεβαίως
  Τῆς πίστεως ἦν ἔρεισμα, τοῦ Γένους ἡμῶν κλέος.
Τιμᾷς σοφίαν, ἀρετήν; Τὴν μνήμην σέβου θείου
  Σοφοῦ καὶ ἐλεήμονος Πατρὸς — τοῦ Κωνσταντίου.
Τοιούτοις κόσμοις ἑαυτὸν τυμβεύσας εἰς αἰῶνας
  Ὁ Πατριάρχης, τῆς ζωῆς εἰσέδυ τοὺς πυλῶνας.

—

Σοῦ παιδὸς οἵδε πενθίμου στόνοι, Πάτερ·
Μέλος τόδ' ἀντίμολπον, ὧν γ' ἐμοῦ πάρος
Ἤκουες ἑστὼς ἐν Θρόνῳ Χρυσοστόμου.
Νῦν δὲ στένω σε, καὶ λιβάς τις ὡς πέτρα
Θερμοῖσι τέγγω δάκρυσι ξεστὸν λίθον,
Ὄφλημα πικρὸν καρδίας εὐγνώμονος.
Σὲ δ' οὔ τι σαίνει ὀξέων κωκυμάτων
Φθογγὴ βεβῶτα θανασίμῳ πεσήματι·
Τοιγὰρ διπλᾶ σε μύρομαι, ὦ Δέσποτα,
Ἄστεκτον ἐν στέρνοισι τὴν φλόγα τρέφων
Φίλτρων παλαιῶν, οἷσι μ' ἐθρεψάς ποτε,
Κ' ἀξωμμάτωσας σοῖς λόγοις ἐμὰς φρένας·
Κ' ὀφθαλμὸς αὖθις ἦσθα πηρωθέντι μοι.
Τί ταῦτα θρηνῶ κἀποδύρομαι μάτην;
Πάντ' οἴχεται νῦν, πάντα μοι ζόφος βαθύς.

Πατρὸς δ' ἄτερθεν ἐν σκότῳ ἠλάσκομεν.
Σὺ γὰρ κεκευθὼς ἐν τάφῳ, τοὐμὸν φάος,
Κεῖσαι σιωπῶν, καίπερ ὢν πολλῶν ἴδρις,
Ὡς ἐκλελοιπὸς τῶν σοφῶν χρηστήριον.
Ἀλλ' εἴτις αἴσθησίς γε τοῖς νέρθε βροτοῖς,
Ψυχῶν τε κῆδος τοῖς ἄνω τῶν ἐνθάδε,
Ἄγ', ὦ Πάτραρχον πᾶσι τιμῆεν κάρα,
Βυζαντίων μὲν χαρμονὴ, Κωνστάντιε,
Ἐσθλὸν δὲ σέμνωμ' εὐσεβοῦς οἰκουμένης,
Παραστατῶν νῦν τοῖς Θεοῦ θρόνοις πέλας,
Ψυχῆς πρὸς αὐτὸν κάμψον ἱκτῆρ' αὐχένα,
Ὑπέρ τε Πόλεως τῆς δε, τοῦ λεὼ θ' ἅμα.
Εὖξαι δὲ κἀμοὶ (σὸς γὰρ υἱὸς τυγχάνω·)
Λύσιν τιν' εὑρεῖν κ' ἀνακούφισιν πόθων,
Θᾶττον μολόντι, ἔνθα δὴ ναίεις ἄνω.
Ὡς δ' ἐκ βλέποντος τυφλός, αὔτως ἐκ τυφλοῦ
Ψυχῆς καθαρμοῖς τῶν δεδορκότων μέτα,
Αὐτοῦ γενοίμην νοῦς ὁρῶν τὸν Δεσπότην.

§. **46.** Μετὰ παρέλευσιν δὲ ἑπτὰ ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀποβιώσεως τοῦ γερασμίου Πατριάρχου, ἤτοι τῇ 19 Σεπτεμβρίου τοῦ 1865 ἔτους, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, ἱερουργήσαντος τοῦ Σεβασμιωτάτου ἁγίου Σιναίου Κ. Κυρίλλου μετὰ τῶν Πανιερωτάτων ἁγίων Πρ. Λιτίτσης καὶ Γορτύνης ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐτελέσθη ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ἱερῶν ὀστῶν τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης Ἐκκλησιαστικῆς παρατάξεως, ἔνθα μετὰ τὸ *Κοινωνικὸν*, ὁ Δευτερεύων κ. Κ. Γαζῆς ἀπήγγειλε λόγον κατάλληλον, συγκινηθέντος τοῦ λαοῦ μέχρι δακρύων. Μετὰ τὴν ἱεροτελεστίαν ταύτην μετηνέχθησαν τὰ τοῦ ἀοιδίμου ὀστᾶ εἰς τὸ ἐν Παλατᾷ Σιναϊτικὸν Μετόχιον, καὶ ἀκολούθως ἐκεῖθεν ἡ Α. Σεβασμιότης μετεκόμισεν αὐτὰ μόνος εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ, ἔνθα, κατ' ἀρχαῖον ἔθος, κατατεθέντα συναναπαύονται μετὰ τοσούτων ἄλλων ἱερῶν ὀςέων τῶν προϋπαρξάντων Ἀρχιεπισκόπων Σιναίου.

§. 47. *Ὁ ἐν τῇ ἀνακομιδῇ τῶν ἱερῶν ὀστέων τοῦ ἀοιδίμου ἐκφωνηθεὶς λόγος.*

« Καὶ ὥρκισεν Ἰωσὴφ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, λέγων, ἐν τῇ ἐπισκοπῇ, ᾗ ἐπισκέψεται ὁ Θεὸς ὑμᾶς, καὶ συνανοίσετε τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ' ὑμῶν. » Γενέσ. Ν'. 25.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ ὁ ἀοίδιμος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης, ὁ σοφὸς καὶ γενναῖος τῆς Ὀρθοδοξίας προασπιστὴς, ὁ εὐκλεὴς τοῦ Θεοβαδίστου ὄρους Σινᾶ Ἀρχιεπίσκοπος, μεταστὰς πρὸ ἓξ ἤδη ἐτῶν εἰς τὴν μακαρίαν τῶν δικαίων λῆξιν, πρόκειται ἡμῖν καὶ πάλιν

ἀφορμὴ θλιβερᾶς καὶ συγκινητικῆς πανηγύρεως. Σήμερον, Σεβασμιώτατε Δέσποτα, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, συνήλθομεν, ἵνα θρηνήσωμεν τὴν τελείαν ἀφ' ἡμῶν στέρησιν τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Κωνσταντίου, ἵνα ἐπιτελέσωμεν ἱεροπρεπῶς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λειψάνου ἐκ τοῦ Ναοῦ τούτου τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα ἀναπεσὼν ἐπανεπαύετο. Ἀλλ' ἦτο ἆρά γε ἀνάγκη καὶ πανηγυρικοῦ τινος λόγου, ὅπως ἐξυμνηθῶσι δι' αὐτοῦ αἱ παντοῖαι ἀρεταὶ καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου, καὶ παρακινηθῶμεν οὕτως εἰς τὴν δυνατὴν αὐτῶν μίμησιν; Τῶν μὲν ἀρετῶν καὶ τῆς σοφίας αὐτοῦ ὁ ἔπαινος πρεπωδέστερον ἐξυφάνθη ἄλλοτε διὰ ῥητορικῆς γλώσσης ἐμπείρων τοῦ θείου λόγου ὑπηρετῶν· οἱ δὲ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους γενναῖοι αὐτοῦ ἀγῶνες καὶ τὰ παλαίσματα, αἱ πρὸς τοὺς χρείαν ἔχοντας πολυειδεῖς αὐτοῦ εὐεργεσίαι εἰσὶν ἐκ πολλοῦ τοῦ χρόνου ἐγκεχαραγμέναι εἰς τὴν μνήμην παντὸς χριστιανοῦ· πάντα δὲ ταῦτα διαιωνισθήσονται ἐν τῇ ἀμερολήπτῳ ἐκκλησιαστικῇ καὶ πολιτικῇ ἱστορίᾳ. Ἤδη δὲ οὐδὲν ἄλλο λείπεται, εἰμὴ ἁπλῆ τις καὶ ἀπαράσκευος ἀφήγησις τοῦ σκοποῦ τῆς παρούσης ἱερᾶς πανηγύρεως, καθαγιάζουσα καὶ τὴν τοῦ λέγοντος γλῶσσαν καὶ τὰς τῶν ἀκροωμένων ἀκοάς.

Θρῆνος καὶ στεναγμὸς καὶ κατήφεια κατεῖχε τότε τὸν πολυπληθῆ ἐκεῖνον λαὸν ἐπὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκφορᾶς τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου. Λύπη καὶ συνοχὴ καρδίας ζωγραφεῖται καὶ σήμερον εἰς τὰ πρόσωπα τῶν περιεστώτων ἐπὶ τῇ παραστάσει τῆς αὐτῆς συγκινητικῆς πράξεως. Τότε ἔκειτο ὁ νεκρὸς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, οὗτινος ἐπὶ τετραετίαν ὅλην ἦν ὁ πνευματικὸς Κυβερνήτης καὶ ἰθύντωρ, ἤδη κεῖται ἡ σορὸς τῶν λειψάνων αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, οὗτινος ὁ αὐτὸς ἦν θεμελιωτὴς καὶ δομήτωρ. Τότε ἐκάθητο ἐπὶ τοῦ Ἀρχιερατικοῦ θρόνου, περιβεβλημένος τὴν χρυσοῦφαντον αὐτοῦ περιβολὴν καὶ κληροδοτῶν τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἀπαραμύθητον ἐκεῖνον λαόν· ἤδη ἀναπαύεται ἐντὸς ἱερᾶς καὶ μεγαλοπρεποῦς λάρνακος ἐν χρώματι ἠλεκτροφαεῖ, πληρῶν μύρου εὐωδίας τὰς ψυχὰς τοῦ περιεστῶτος λαοῦ. Ἐκεῖ χορεῖαι Πατριαρχῶν, Ἐπισκόπων καὶ Ἱερέων κηδεύουσαι τὸν Πατριάρχην καὶ Ἀρχιεπίσκοπον καὶ Ἀρχιερέα, προέπεμπον αὐτὸν μετὰ θρήνων εἰς τὸν τάφον, ἐνταῦθα δὲ ἄλλαι χορεῖαι Ἀρχιερέων καὶ Ἱερέων ἐπιτελοῦσαι ἱερὸν ὑπὲρ ἀναπαύσεως αὐτοῦ μνημόσυνον, ὑποδέχονται αὐτὸν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐκ τοῦ αὐτοῦ τάφου. Ἀλλὰ πόσον διαφέρουσιν αἱ ἀφορμαὶ τῆς παρούσης κἀκείνης τῆς τελετῆς! Ἐλυπήθημεν, ναί! ἐθρηνήσαμεν καὶ τότε ἐπὶ τῷ πικρῷ θανάτῳ τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου Πατριάρχου

Κωνσταντίου, ἀλλ' εἴχομεν τοὐλάχιστον τὴν μικρὰν μὲν, ἀλλὰ γλυκεῖαν παραμυθίαν, ὅτι κατέχομεν τὸ ἱερὸν καὶ σεβάσμιον αὐτοῦ λείψανον ὡς κειμήλιον πολύτιμον, ὡς θησαυρὸν ἀνεκτίμητον, ὡς καύχημα διηνεκές· σήμερον ὅμως, ὁπότε ὅλως ἀφαιρεῖται ἀφ' ἡμῶν καὶ ἡ τελευταία αὕτη παρηγορία, δικαίως λογιζόμεθα τὴν στέρησιν ἀνεπανόρθωτον, τὴν λύπην ἀπαραμύθητον, ἀκαταλόγιστον τὴν ζημίαν!

Ἀλλὰ ἐν τούτοις παρατηρῶ, ἀδελφοὶ, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ σήμερον γινομένη μετακομιδὴ τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ λειψάνου εἰς τὴν ἱερὰν τῆς μετανοίας αὐτοῦ Μονὴν, ἀποδεικνύει ἔτι λαμπρότερον τὴν μεγάλην τοῦ Κωνσταντίου ἀρετὴν, καὶ μάλιστα τὸν ἀφιλόδοξον καὶ ταπεινὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα. Ὁ θεόπτης ἐκεῖνος καὶ προφήτης Μωϋσῆς, ὁ μεγάλης χάριτος παρὰ Θεοῦ ἠξιωμένος, καίτοι εὐμοίρησεν ἀνατρέφεσθαι νηπιόθεν ἐντὸς βασιλικῶν παλατίων ἐν τῷ μέσῳ πάντων τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἠρνήθη ὅμως πᾶσαν πρόσκαιρον δόξαν καὶ ἀνάπαυσιν καὶ τρυφὴν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, προτιμήσας, ἵνα συνδιαιτᾶται μετ' αὐτῶν ταλαιπωρούμενος· «*μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν.*» Ἑβρ. ΙΑ. 25. Εἰ καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο τοῦ θεόπτου Μωϋσέως ὑπάρχει ὁμολογουμένως μέγα καὶ δυσέφικτον, ἀλλ' ὅμως νομίζω, ὅτι ὑποφαίνεταί τις ἀπομίμησις αὐτοῦ ἐν ὅλῃ τῇ ἐπιγείῳ ζωῇ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου ἀπὸ τῆς γεννήσεως μέχρι τοῦ τάφου. Ὑφ' ὅσων καὶ οἵων ἐπιγείων ἀγαθῶν δὲν περιεκυκλοῦτο ὁ ἀείμνηστος! ἄλλοι ὅμως παρὰ τὸν Κωνστάντιον ἐγκαυχώμενοι περὶ πολλοῦ ποιοῦνται καὶ πατρίδος ἐνδόξου περιφάνειαν, καὶ γονέων ἐπισήμων λαμπρότητα, καὶ Πατριαρχικῶν θρόνων περίβλεπτον δόξαν, καὶ κραταιῶν Κυβερνήσεων ὑψηλὴν εὐμένειαν καὶ δωρήματα, καὶ ἀνάπαυσιν καὶ πλοῦτη καὶ τρυφὴν, καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ κόσμου κενόσπουδον ματαιότητα, τῷ δὲ ἀειμνήστῳ Κωνσταντίῳ ἑνὸς μόνου πρὸ πάντων ἔμελλε δι' ὅλου τοῦ βίου, τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύεσθαι· ἐπὶ τούτῳ παιδιόθεν μὲν ἐξελέξατο αὐτοθελήτως τὸν μοναστικὸν βίον, ἐγγραφεὶς τῇ τῶν Σιναϊτῶν ἱερᾷ ἀδελφότητι, μετὰ δὲ ταῦτα ἐμπεπιστευμένος ἕνεκα τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ καὶ συνέσεως τὴν πνευματικὴν κυβέρνησιν τῆς αὐτῆς Κοινότητος, κύριον αὐτοῦ μέλημα διὰ παντὸς εἶχε τὴν πρόοδον καὶ τὴν εὔκλειαν αὐτῆς, ὥστε καὶ ἐπὶ τῆς ἀνωτάτης περιωπῆς τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου ἀνυψωθεὶς, αναμέσον τοσούτων φροντίδων, οὐδέποτε διέλιπε μεριμνῶν καὶ τῆς πεφιλημένης αὐτῷ Μονῆς, ἧς Πατὴρ καὶ Κηδεμὼν καὶ Προστάτης καυχώμενος ὑπεγράφετο. Ἀλλ' ὅτε πλέον, καμπτόμενος μᾶλλον ὑπὸ τῶν πολυειδῶν αὐτοῦ ἀγώνων ἢ

τῆς πολυετοῦς ἡλικίας, ἔμελλε καταλιπεῖν τὴν ἐφήμερον ταύτην ζωὴν, καὶ μεταβῆναι εἰς τὴν ἀγήρω ἐκείνην μακαριότητα, συγκαλεσάμενος τοὺς συνασκουμένους αὐτῷ ἀδελφοὺς, ὡς ἄλλος Πατριάρχης Ἰωσὴφ, ἐξητήσατο παρ᾽ αὐτῶν ταύτης τῆς τελευταίας ἐπιθυμίας αὐτοῦ τὴν ἐκπλήρωσιν, τὸ μετακομίσαι τὸ θνητὸν αὐτοῦ σκῆνος, κατὰ τὸ ἀνέκαθεν εὐσεβὲς ἔθος, εἰς τοὺς τάφους τῶν προκεκοιμημένων αὐτοῦ Πατέρων καὶ Προκατόχων, εἰς τὴν ἐν Σιναίῳ τῷ ὄρει Ἱερὰν αὐτοῦ Μονὴν, ἐν ᾗ ἰσόβιον ηὔξατο ἐκ νεότητος τὴν ἑαυτοῦ μετάνοιαν, εἰς τὴν ἱερὰν αὐτοῦ Μονὴν, ἣν μετὰ ζήλου καὶ πάσης θυσίας μέχρι τέλους κυβερνῶν, διετέλει ὡς ἰδίαν πατρίδα καὶ φιλῶν καὶ τιμῶν καὶ σεβόμενος. «*Καὶ συνανοίσεται τὰ ὀστᾶ μου ἐντεῦθεν μεθ᾽ ὑμῶν.*» Ἐπὶ τούτῳ καὶ γεραρὸς Ἱεράρχης, ὁ ἐπάξιος τοῦ θρόνου καὶ τῶν ἀρετῶν ἐκείνου διάδοχος, σήμερον τὰ θειότατα μυστήρια τελεσιουργῶν, μετ᾽ ἄλλης σεβαστῆς χορείας, ἐπιτελεῖ ἱερὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τῆς μακαρίας ἐκείνου ψυχῆς, καὶ ἐκπληροῖ ἐν τῇ ἀνακομιδῇ τῶν ἱερῶν τούτων ὀστέων ἑαυτοῦ μὲν χρέος σεβαστὸν καὶ ὀφειλόμενον, τοῦ δὲ μεταστάντος τελευταίαν ἐντολὴν καὶ ἐπιθυμίαν· «*καὶ ἔσται ὁ θεός σου μετὰ σοῦ διαπαντός· καὶ ἐμπλησθήσῃ καθάπερ ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχή σου, καὶ τὰ ὀστᾶ σου πιανθήσεται.*» (Ἡσαΐ. ΝΗ. 11.)

Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ἀγαπητοὶ, εἰς τὰ ἱερὰ ταῦτα ὀστᾶ συγκινητικῶς ἀποβλέποντι ἐπέρχεταί μοι ἡ θεία ἐκείνη ὅρασις τοῦ θεοπνεύστου Προφήτου Ἰεζεκιὴλ, καθ᾽ ἣν προορατικῶς προεφήτευσεν ἐπὶ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ ἐκείνῳ ὀστέα, περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως. «*Υἱὲ ἀνθρώπου προφήτευσον ἐπὶ τὰ ὀστᾶ ταῦτα καὶ ἐρεῖς αὐτοῖς· τὰ ὀστᾶ τὰ ξηρὰ, ἀκούσατε λόγον Κυρίου... Ἰδοὺ ἐγὼ φέρω ἐφ᾽ ὑμᾶς πνεῦμα ζωῆς, καὶ δώσω ἐφ᾽ ὑμᾶς νεῦρα, καὶ ἀνάξω ἐφ᾽ ὑμᾶς σάρκα, καὶ ἐκτενῶ ἐφ᾽ ὑμᾶς δέρμα, καὶ δώσω πνεῦμά μου εἰς ὑμᾶς, καὶ ζήσεσθε, καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι Κύριος.*» (ΛΖ΄. 3—6). Οὕτως ἀδελφοὶ, ἀναστήσονται τότε «*ἐν φωνῇ Ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ*» πάντες οἱ ἁπανταχοῦ ἀπ᾽ αἰῶνος κεκοιμημένοι, καὶ παραστήσονται ἐνώπιον τοῦ ἐρχομένου «*κρῖναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, κρῖναι λαοὺς ἐν εὐθύτητι.*» Οἱ δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγωνισάμενοι ἐγερθήσονται, ἵνα λάβωσιν ἐκ χειρὸς Κυρίου τέλειον τὸν ἀποκείμενον αὐτοῖς στέφανον τῆς δόξης. Ταύτης οὖν τῆς ἀγαθῆς μερίδος δεηθῶμεν ὅπως καταξιώσῃ καὶ ἡμᾶς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος Κριτὴς, ὁσίως καὶ δικαίως καὶ ἀμέμπτως βιοῦντας, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἤδη δὲ ἀποδόντες τὸν προσήκοντα τελευταῖον ἀσπασμὸν τῇ προ-

κειμένη Σορῷ, δεῦτε καὶ ἀναβοήσωμεν μετὰ πόθου καὶ υἱϊκῆς στοργῆς ἐκ τρίτου ὑπὲρ τοῦ μεταστάντος.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη ἀείμνηστε Πατριάρχα Κωνστάντιε! Αἰωνία σου ἡ μνήμη! Αἰωνία σου ἡ μνήμη!

§. 48. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ βίος, λαμπρὸς καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ τέλει λαμπρότατος· τοιαῦται αἱ πράξεις τε καὶ οἱ λόγοι, λυσιτελεῖς πάνυ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Γένει παντί· τοιαύτη καὶ ἡ τελευτὴ καὶ ἡ κηδεία τοῦ σοφωτάτου, τοῦ ἐναρέτου καὶ τρισολβίου Πατριάρχου *Κωνσταντίου* Α'. τοῦ ἀπὸ Σιναίου, κηδεία μεγαλοπρεπεστάτη, κηδεία ἐνδοξοτάτη, κηδεία μοναδικὴ πάντως διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν· λαμπρὰ δὲ καὶ ἡ ἀνακομιδὴ τῶν ἱερῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ ἡ ἐντεῦθεν μετακομιδὴ αὐτῶν εἰς Σίναιον. Καὶ ζῶν μὲν ἠγαπᾶτο καὶ ἐτιμᾶτο διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς οὐ μόνον παρὰ Βασιλέων, Ἡγεμόνων καὶ ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν ὁμογενῶν τε καὶ ξένων, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ, μεγίστην πρὸς αὐτὸν εὐλάβειαν ἀνέκαθεν δεικνύοντος, καὶ θεωροῦντος αὐτόν, ὡς σεπτὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅλου τοῦ Ἔθνους εὖχος καὶ σέμνωμα· καὶ μετὰ θάνατον δέ, τὰς αὐτὰς ἀπήλαυσε τιμὰς καὶ δόξας ὁ Φιλόσοφος οὗτος Ἱεράρχης, καὶ αἰωνίως ἀπολαύσει διὰ τῶν πολυειδῶν ἀθανάτων αὐτοῦ Συγγραμμάτων, ὧν καταλέλοιπεν ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ εὐκλείᾳ παντὸς τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος.

Ἔγραφον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 13 Δεκεμβρίου 1865.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Μ. ΑΡΙΤΣΟΚΛΗΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΝ ΤΗι ΒΙΟΓΡΑΦΙΑι

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α΄.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ Α΄. Σελ. 2 τῆς Βιογρ.—Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου.

Τὴν ἐν τῷ Β΄. Τόμῳ τῆς *Κωνσταντινουπόλεως* (σελ. 112) ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Συγγραφέως αὐτῆς Κ. Σκαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου ὑποσημειουμένην βιογραφικὴν Πραγματείαν τοῦ ἐξ ἀποῤῥήτων Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου (καὶ συγγνωστὸς εἴην παρὰ τῷ σεβαστῷ Συγγραφεῖ, ὡς συγγενεῖ μου), νομίζω καλὸν ἐνταῦθα ἐκδοὺς, χάριν τῶν μὴ ἐχόντων τὴν *Κωνσταντινούπολιν*.

« Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ τοὐπίκλην ἐξ ἀποῤῥήτων, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1635 (;). Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τοὔνομα Παντελῆς, χῖος τὴν πατρίδα, ἔμπορος μεταξωτῶν τὸ ἐπάγγελμα, κατώρθωσε νυμφευθῆναι Ῥωξάνδραν, τὴν πλουσιωτάτην ἐπίκληρον θυγατέρα τοῦ περιφήμου Τζελέπη (προβατεμπόρου) ἢ Τσελεμπῆ (εὐγενοῦς) Σκαρλάτου, τοῦ προξενοῦντος παρὰ τῇ Ὑψ. Πύλῃ τῶν Ἡγεμόνων Δακίας (ὅθεν καὶ ἐν τοῖς Τουρκικοῖς διπλώμασι, καθὼς καὶ ἐν τῷ τοῦ Αὐτοκράτορος Λεοπόλδου, ὀνομάζεται πατρωνυμικῶς Ἰσκερλὲτ- ζαδὲς, ὡς ἂν εἴποι τις Σκαρλατίδης), ἣν ὁ τότε Ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, Ἀλέξανδρος, ὁ τοῦ Ῥάδουλ Ι΄, ἡγεμονεύοντος συγχρόνως (1623-1626) ἐν Μολδαβίᾳ, υἱὸς, νυμφευθεὶς ἀθέατον, καθὰ λέγεται, τελεσθέντων τῶν γάμων ἐν Τεκουτσίῳ τῆς Μολδαβίας, ἀπεπέμψατο πρὶν ἢ γνῶναι, ὡς πεπηρωμένην ὑπ᾽ εὐλογίας τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐπιμελῶς δὲ ἐκπαιδευθεὶς ἔν τε τῇ Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἰταλίᾳ, ἰδίως δὲ ἐν τῷ τοῦ Παταβίου Πανεπι-

στημίῳ, ὅπου καὶ Δόκτωρ τῆς Ἰατρικῆς καὶ Φιλοσοφίας ἀνηγορεύθη, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ΚΠ, καὶ ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ εὐδοκίμως ὡς Ἰατρὸς, ἐσχολάρχει συγχρόνως καὶ τῆς ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικῆς λεγομένης Σχολῆς. Ἡ δὲ Μεγάλη Ἐκκλησία τὸν ἐχειροθέτησε Μέγαν αὐτῆς Λογοθέτην. Ἀπολαύων δὲ τῆς εὐνοίας τοῦ περιφήμου Βεζίρη Ἀχμὲτ-Κιοπρουλῆ-ζαδὲ, οὗπερ ἦν ἰατρὸς, προήχθη τῷ 1681 εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως, ὅπερ, μετὰ τὸν θάνατον Παναγιώτου τοῦ Νικοσίου, κατεῖχεν ὁ Πολωνὸς Μπομπόβσκης καὶ Μάρκος-Ἀντώνιος Μαμμούκης ὁ Δέλλα-Τόῤῥε, καὶ ὡς τοιοῦτος παρευρέθη τῷ 1683 μετὰ τοῦ Βεζίρη Καρὰ-Μουσταφᾶ εἰς τὸ παρὰ τὴν Βιένννην στρατόπεδον. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βεζίρη τούτου, κατατρεχθεὶς ὑπὸ τοῦ διαδόχου του Καρὰ-Ἠβραὴμ, μόλις ἐλύτρωσε μεσιτείᾳ τοῦ Κιοπρουλῆ-Μουσταφᾶ-Πασσᾶ τὴν ζωήν του, θυσιάσας ὅλην του τὴν περιουσίαν, ἀφ' οὗ κατεβασανίσθη. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν, ὡς Μέγας Διερμηνεὺς, ὁ Οὐενετὸς ἀρνησίθρησκος Σεφὲρ-ἀγᾶς. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν Σουλεϊμὰν τοῦ Β', τῷ 1685, ἀνακτησάμενος τὴν προτέραν αὐτοῦ καὶ ἰσχὺν καὶ θέσιν, ἐστάλη μετὰ τοῦ Ζουλφικὰρ-Ἐφένδη πληρεξούσιος εἰς Βιέννην πρὸς διαπραγμάτευσιν τῆς εἰρήνης, καὶ διέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ τριετίαν, ἔγκλειστος ἐν τοῖς φρουρίοις τοῦ Πόττενδόρφ καὶ Κομμόρν, ἀποτυχούσης τῆς διαπραγματεύσεως, ἄχρι τοῦ θανάτου ἄλλου του ἐχθροῦ, τοῦ Ἐλμὰς-Μεχμὲτ-Πασσᾶ, φονευθέντος ἐν τῇ διαβάσει τοῦ ποταμοῦ Θέϊς τῷ 1697. Σταλεὶς δὲ μετὰ τοῦ Ῥεῒζ-Ἐφένδη Ῥαμῆ εἰς τὸ Κάρλοβιτσ, ὑπῆρξεν ὁ αἰτιώτατος τῆς ἐκεῖσε γενομένης εἰρήνης, ὅτε καὶ τὸν σωζόμενον Λατινιστὶ ἐξεφώνησε Λόγον, καὶ ἔκτοτε διετέλει πράττων τὰ κυριώτατα τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τότε ἔλαβε καὶ τὸν τίτλον *Ἐξ ἀποῤῥήτων* (μουχὰρ-ῥὲμ-ὑ-ἐσρὰρ) τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, καὶ παρὰ μὲν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐλῆς τὸν τοῦ Πρίγκηπος τίτλον (Μπέη-Παγεσὶ) καὶ τὴν τιμὴν τοῦ προσφωνεῖσθαι ἐκλαμπρότατος (Illustrissimus), παρὰ δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος Λεοπόλδου τοῦ Β', ὠνομάσθη Κόμης ἢ Πρίγκηψ τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀποτελῶν δὲ, μετὰ τοῦ τελευταίου τῶν Κιοπρουλήδων καὶ τοῦ Ῥεῒζ-Ἐφένδη Ῥαμῆ, τὴν ὑπὸ τῆς μετρίας πολιτικῆς ἐνεργοῦσαν τότε τριανδρίαν τῆς Τουρκίας, ἥτις ὅμως ἠναγκάζετο νὰ κλίνῃ ὑπὸ τὴν ὀλεθρίαν πολιτικὴν ἐπιῤῥοὴν τοῦ φιλοδοξοτάτου τῶν πώποτε Μουφτήδων Φεῒζ-οὐλ-λὰχ-Ἐφένδη, γαμβροῦ τοῦ περιφήμου χότζα Βανῆ, καὶ διδασκάλου τῶν Σαχζαδέδων Μουσταφᾶ καὶ Ἀχμὲτ, μόλις διέφυγε τὸ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς θῦμα τῆς τῶν ἀποστατῶν μανίας, ἐπὶ τῆς κατὰ τοῦ Σουλτὰν-Μουσταφᾶ τοῦ Β' στάσεως τῶν 1703, διασωθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ του

εἰς Σωζούπολιν παρὰ τοῖς ἐκεῖ συγγενέσι του· ἡ δὲ οἰκία του ἐλαφυραγωγήθη καὶ κατεκάη. Κατευνασθείσης δὲ τῆς πολιτικῆς λαίλαπος ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν-Ἀχμὲδ, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτὸν ποθούντων, ἐπανῆλθεν ἐνδοξότερος ἑαυτοῦ, καὶ διεβίωσε τιμώμενος καὶ ἰσχύων ἄχρι τοῦ 1709, ὅτε καὶ ἐτελεύτησεν, ἀποποιηθεὶς, καθὰ λέγεται, τὴν τῆς Οὐγγροβλαχίας Ἡγεμονίαν προσενεχθεῖσαν αὐτῷ, ἀφ᾽ οὗ τῷ 1689, διὰ τὸ συνέχον αὐτὸν ποδαλγικὸν νόσημα, εἶχε παραιτηθῇ τῆς Μεγάλης Διερμηνείας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Νικολάου. Ἔγημε δὲ Σουλτάναν τὴν ἐγγόνην τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἠλιάση, ἐκ τῆς ἀρχαίας τῶν Ῥάρες γενεᾶς, ὑπὲρ ἧς, ἀώρως θανούσης, διωλύγιον κατατείνει αὐτὸς τὸν λόγον, Βλασίῳ τῷ τότε Μεγάλῳ Σκευοφύλακι ἐπιστέλλων. « Τὸ μὲν γὰρ » γένος, λέγων, ἐκ μητρὸς μὲν ἤλαυνεν ἐκ Μολδαυΐας τὸ Βασσάραβικὸν, ὃ πολλοὺς ἔδωκε τοῖς Μυσοῖς Ἡγεμόνας· ἐκ πατρὸς δὲ, » τὸ ἐν Βυζαντίῳ περίφημον τῶν χρυσοσκουλαίων. » Ἐκ δὲ τῶν τριῶν αὐτοῦ υἱῶν, ὁ μὲν Σκαρλάτος προαπέθανε τοῦ πατρὸς ἄτεκνος· ὁ δὲ Νικόλαος, ἀναπληρώσας τῷ 1689, ὡς μέγας Διερμηνεὺς τὸν πατέρα αὑτοῦ, ἀπόντα εἰς Κάρλοβιτς, προήχθη, μετὰ θάνατον ἐκείνου, τῷ μὲν 1709 (διαδεξαμένου αὐτὸν εἰς τὸ τῆς Διερμηνείας ἀξίωμα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, τοῦ ὡραιοτέρου τῶν κατ᾽ αὐτὸν ἀνδρῶν, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καντεμίρη), εἰς τὴν Ἡγεμονίαν τῆς Μολδαυΐας, καὶ ἐξωσθεὶς ὑπὸ τοῦ Καντεμίρη (1), ἐπανέ-

---

(1) Ὑποσημειοῦμεν ἐνταῦθα, χάριν τῶν φιλομούσων, τὴν παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου συγγραφεῖσαν συνοπτικὴν Βιογραφίαν τοῦ Καντεμίρου. Ἰδ. Κωνσταντινιάδ. σελ. 248. (Σημ. Ἐκδ.)

« Δημήτριος ὁ Καντεμίρης, Ἡγεμονίδης, υἱὸς Κωνσταντίνου Βοεβόδα τῆς Μολδαυΐας, ἐγεννήθη τῷ 1673 ἔτει, ἐστάλη νέος ἔτι, κατὰ τὸ τότε ἔθος, ἐφ᾽ ὅσον οἱ Ἡγεμόνες τῆς Βλαχομολδαυΐας ἦσαν ἐντόπιοι, ὡς ἐνέχυρον εἰς Βασιλεύουσαν, ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ 1691, καθ᾽ ὃν χρόνον ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ πατρός του ἀντ᾽ αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Ἀντίοχος, προσεκλήθη αὐτὸς νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Μολδαυΐαν. Μετὰ δὲ δύο χρόνους τῆς ἀφίξεώς του ἐκεῖσε, ἐτελεύτησεν ὁ Αὐθέντης πατήρ του, ὅθεν ἀποτυχὼν, κατὰ τὴν κοινὴν πρὸς αὐτὸν ἐκλογὴν καὶ ψῆφον τῶν εὐγενῶν καὶ λογάδων τῆς Μολδαυΐας, τῆς Ἡγεμονίας, παρεγένετο εἰς Βασιλεύουσαν, καὶ συνέζη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του σπουδάζων τὰς Ἀσιατικὰς γλώσσας, εἰς τὰς ὁποίας μεγάλως ἐπέδωκεν, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ἐτιμᾶτο διαφερόντως παρὰ τῶν Κρατούντων. Ἀπῆλθε καὶ αὖθις εἰς Μολδαυΐαν μετὰ τοῦ Ἀντιόχου αὐταδέλφου του γενομένου διὰ συνδρομῆς του Αὐθέντου, οὗτινος ἐξωσθέντος, ἐπανῆλθε μετ᾽ αὐτοῦ τὸ τρίτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου περὶ τὸ 1710 ἔτος ψηφισθεὶς Ἡγεμὼν Μολδαυΐας, ἐπὶ τῆς ῥήξεως τοῦ πολέμου μεταξὺ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας καὶ Ῥωσσίας, παρεγένετο εἰς Ἰάσιον τὴν καθέδραν του· καταναγκασθεὶς δὲ ὑπὸ περιστάσεων, συνηνώθη τῷ στρατοπέδῳ τοῦ μεγάλου Πέτρου, καὶ γενομένης παρὰ τῷ ποταμῷ Ἱερασῷ (Προύτῳ) τῆς εἰρήνης ἐκείνης, ἀπῆλθεν εἰς Ῥωσσίαν τῷ 1711· ἐκεῖθεν δὲ συνηκολούθησε τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ, περὶ τὸ 1720 εἰς τὴν κατὰ Περσῶν ἐκστρατείαν του, καὶ τῷ 1723 ἔτει, καταδαμαζόμενος ὑπὸ μιᾶς νευρίτιδος μετὰ πυρετοῦ ἀσθενείας,

λαβε πάλιν αὐτὴν μετὰ ὀκτὼ μῆνας· τῷ δὲ 1712 μετατεθεὶς εἰς τὴν τῆς Βλαχίας Ἡγεμονίαν, ἀπήχθη τῷ 1716 αἰχμάλωτος εἰς Αὐστρίαν, ἀνάρπαστος γενόμενος ὑπὸ Σέρβων στρατιωτῶν ἀπὸ τοῦ Βουκουρεστίου· ὅθεν διεδέχθη αὐτὸν τῷ 1717 ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἰωάννης. Ἰδοὺ δὲ πῶς διηγεῖται τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του ὁ ἄξιος οὗτος διάδοχος καὶ τῶν ἀρετῶν καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐξ *ἀποῤῥήτων*. « Τὸ δέκατον δὲ καὶ ὄγδοον ἔτος ἐλαύνοντες, εἰς » τὴν βασίλειον αὐλὴν εἰσήχθημεν, καὶ τῷ τῆς γενικῆς ἑρμηνείας » ἐκοσμήθημεν ἀξιώματι. Ἐξ ὅτου δὴ, ἅμα τῇ ἡλικίᾳ, καὶ τὰ τῆς » εὐκληρίας ἐπεδίδου... τιμῶν προσθήκῃ καὶ προσόδων εὐροίᾳ τοῦ » ἡμετέρου οἴκου περιῤῥεομένου, καὶ μονονουχὶ πλημμυροῦντος. Ὁ » γὰρ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἡμέτερος γεννήτωρ... τὸ κλέος τοῦ » καθ' ἡμᾶς αἰῶνος... εἰς τοσοῦτον ἀνηρτημένους εἶχεν ἑαυτοῦ, οὐ » μόνον τοὺς ἐν τῇ Ὀθωμανῶν Βασιλείᾳ τῶν ὅλων προεστηκότας, » ἀλλὰ καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἐν Εὐρώπῃ Βασιλέων, ὥστε παρὰ » μὲν τῶν, δαψιλεῖς ἐπιφοιτᾷν ὁσημέραι τὰς εὐφημίας, παρὰ δὲ » τῶν Ὀθωμανῶν οὐ μόνον ἐξαισίους ἐπαίνους ἀπαντᾷν, ἀλλὰ καὶ » πολυτελεῖς δίδοσθαι χορηγίας. » Τῶν δὲ θυγατέρων αὐτοῦ τὴν ἑτέραν ἐνυμφεύθη ὁ Γρηγορίου τοῦ Γκίκα υἱὸς καὶ Γεωργίου τοῦ Α' Γκίκα ἔγγονὸς, Ἡγεμόνων ἀμφοτέρων τῆς Δακίας, Ματθαῖος Γκίκας. Ἐκ τῶν διαφόρων δὲ αὐτοῦ Συγγραμμάτων, ἡ μὲν περὶ χρήσεως καὶ κινήσεως τῶν πνευμόνων διατριβὴ αὐτοῦ, καίτοι μετατυπωθεῖσα πολλάκις, καὶ ὑπὸ τοῦ Ἄλλερ *μεταξὺ τῶν Ἐκλεκτῶν διατριβῶν*, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν. Pneumaticum istrumentum circulandi sanguinis, sive de motu et usu pulmonum, dissetratio Philosophica-Medica, auctore Alexandro Maurocordato Constantinopolitano Philosophiæ Doctore, εἶναι σπανιωτάτη. Τὰ δὲ Μυσικὰ προσεφώνησε Κωνσταντίνῳ Βασσαράβᾳ τῷ Ἡγεμόνι Οὐγγροβλαχίας, καὶ σώζεται αὐτῶν ἡ προσφωνητικὴ μόνον (;) ἐπιστολή. »

ἥτις τῷ προὐξένησε τὸν Διαβήτην, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ περαιτέρω τὰς ἐκ τῆς ἐκστρατείας κακουχίας, ἐπανέκαμψεν ἀδείᾳ Αὐτοκρατορικῇ εἰς τὰ κατὰ Ῥωσσίαν κτήματά του, ὅπου τῇ 13 Αὐγούστου ἀπέθανεν. Ἦτον εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, Τουρκικῆς, Ἰταλικῆς, Ῥωσσικῆς, Γαλλικῆς καὶ Μολδαυϊκῆς διαλέκτου· συνέγραψεν εἰς τὴν Λατινικὴν καὶ εἰς τὴν πάτριόν του γλῶσσαν διάφορα, ἐξ ὧν ἡ ἀπὸ τὸ 1224 μέχρι τοῦ 1714 ἔτους εἰς βιβλία τέσσαρα Ὀθωμανικὰ, ἢ Ἀλιοσμὰν, Λατινιστὶ συνταχθεῖσα καὶ μεταφρασθεῖσα εἶτα Γαλλιστὶ Ἱστορία του, εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον τῶν λοιπῶν Πονημάτων του· ἠφανίσθη ὅμως αὐτὴν ἐκ διαφόρων τοῦ περὶ οὗ γράφει ἔθνους Ἱστορικῶν, διὸ καὶ εἰς πολλὰ σφάλλει. »

ΣΗΜ. Β'. Σελ. 6.—Περὶ Χρυσάνθου Ἀρχιμανδρίτου.

Οὗτος ἦν εἷς τῶν τριῶν ἐφευρετῶν τῆς νέας Μεθόδου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἐγκρατὴς τῆς τε Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Γλώσσης καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Μουσικῆς. Ἔτι δὲ καί τινος φωνητικοῦ ὀργάνου Πλαγιαύλου (Φλάουτον) καλουμένου. Συνέγραψε καθ' ὁδηγίαν τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίου τὸ Μέγα Θεωρητικὸν τῆς Μουσικῆς καὶ ἄλλα τινὰ τῆς αὐτῆς ὕλης, ἐκδοθέντα τὰ μὲν ἐν Βουκουρεστίῳ, τὰ δὲ ἐν Παρισίοις, τὰ δὲ ἐν Τεργέστῃ καὶ Κωνσταντινουπόλει. Ἐν τῇ συστηθείσῃ κατὰ τὸ 1815 ἔτος Μουσικῇ τοῦ Γένους Σχολῇ (1), ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ ς', αὐτὸς μὲν ἐδίδασκε τὸ θεωρητικὸν, οἱ δὲ ἄλλοι δύω Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος τὸ πρακτικὸν μέρος· εὐδοκιμησάντων δὲ τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς γενομέναις τότε ἐξετάσεσι, παρόντων τοῦ τε Πατριάρχου καὶ ἄλλων ἐπισήμων τοῦ Γένους, εἰς πάντα τὰ κατὰ τὴν νέαν Μέθοδον παραδοθέντα αὐτοῖς Μαθήματα, ἡ Ἐκκλησία ἀνταμείβουσα τοὺς κόπους τῶν Διδασκάλων, τὸν μὲν Ἀρχιμανδρίτην Χρύσανθον ἐχειροτόνησε Μητροπολίτην Δυῤῥαχίου, τῷ δὲ Χουρμουζίῳ ἐδωρήσατο δέκα χιλιάδας γρόσια, τιμήσασα αὐτὸν καὶ τῷ τίτλῳ τοῦ Χαρτοφύλακος τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Ὁ δὲ ἀοίδιμος Χρύσανθος ἐκ Δυῤῥαχίου Μητροπολίτης ἔπειτα Σμύρνης ἐγένετο, καὶ ὕστερον Προύσης, ἔνθα καὶ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. Εἰς τοῦτον ἐποίησεν Ἠλίας ὁ Ταντάλίδης τὸ ἐπίγραμμα τόδε:

Πότμον ἀγακλυμένου Χρυσάνθου Ἀρχιερῆος
  Ἔκλαυσαν Μοῦσαι σχασάμεναι κιθάρας·
Ὅς ποτε ἁρμονίης μελέων σοφὰ τέθμια εὑρὼν,
  Ῥηϊδίην μολπῆς πᾶσι παρέσχε τέχνην.
Αὐτὰρ ὁ καὶ πτολίεθρα ἐκόσμησ' ἐμμελέως δὴν,
  Δυῤῥάχιον, Σμύρναν, Προῦσαν ἀπ' ἐκ Μαδύτου·
Νῦν δ' ἄρ' ἐπουρανίῃσι χοροστασίῃσι χορεύει.
  Τὸν Θεὸν ἱλάσκων ᾄσμασιν ἡδυτέροις.

1849. Μαΐου 30.

ΣΗΜ. Γ'. Σελ. 6.—Περὶ Γρηγορίου καὶ Χουρμουζίου.

Καὶ τούτων τῶν δύο ἐφευρετῶν τῆς νέας Μεθόδου τῆς Μουσικῆς, ὁ μὲν Γρηγόριος Πρωτοψάλτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἦν Βυζάντιος τὴν πατρίδα, μαθητὴς τοῦ ἀειμνήστου Διδασκάλου Γεωργίου

(1) Ἡ οἰκία τῆς Σχολῆς λιθόκτιστος σώζεται ἔτι, ὀλίγον ἀπέχουσα ἀπὸ τῶν Κελλίων τῆς μεταξὺ Φαναρίου καὶ Παλατᾶ κειμένης Βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

τοῦ Κρητὸς, καὶ ἐγκρατὴς τοῦ ὀργάνου Ταμπουρίου τουρκιστὶ λεγομένου, διάδοχος τοῦ κατὰ τὸ 1819 Ἰουνίου 21 ἀποθανόντος Μανουὴλ Πρωτοψάλτου, τρία μόλις ἔτη διαπρέψας ἐν τῇ Πρωτοψαλτίᾳ καὶ ἀποθανὼν τῷ 1822 ἔτει. Μετέφρασεν εἰς τὴν νέαν τῆς Μουσικῆς Μέθοδον ὅλας τὰς νεωστὶ πεποιημένας μελῳδίας, ἤτοι τὰ Παπαδικά· ἐμελοποίησε τρεῖς στάσεις Χερουβικῶν καὶ μίαν Κοινωνικῶν, *Αἰνεῖτε* ἅπαντα τὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ Κοινωνικὰ, Μαθήματα ἄλλα διάφορα, Πολυελέους, Δοξολογίας κτλ.

Ὁ δὲ Χουρμούζιος ὁ Χαρτοφύλαξ, ὁ τοὐπίκλην Γιαμαλῆς, ὡς ἔχων περὶ τὸν κρόταφον μέλαν τι κρεατῶδες ἐξόγκωμα, γέννημά ἐστι τῆς νήσου Χάλκης· ἐμαθήτευσε δὲ παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Ἰακώβῳ τῷ Πρωτοψάλτῃ. Εὐφυὴς δὲ εἰς ἄκρον ὢν καὶ ἐπιμελέστατος, ἐγένετο ἐγκρατέστατος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησιαστικῆς κατὰ Ἰωάννην Κουκουζέλην Μουσικῆς, μεταφράσας ἅπαντα τὰ εἰς αὐτὴν Ἐκκλησιαστικὰ Βιβλία κατὰ τὴν νέαν Μέθοδον, καὶ διορισθεὶς μετὰ τοῦ Γρηγορίου, Λαμπαδαρίου τότε ὄντος, διδάσκαλος τοῦ πρακτικοῦ τῆς Μουσικῆς Μέρους ἐν τῇ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐν ᾗ καὶ παρέδωκεν ἓξ κατὰ συνέχειαν ἔτη, ἀπὸ τοῦ 1815 μέχρι τοῦ 1821 ἔτους. Ἐχοροστάτησεν ἀρκετοὺς χρόνους ἐν τῇ τῶν Ταταούλων Ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου δεξιόθεν, ἔπειτα εἰς τὴν κατὰ τὸν Γαλατᾶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου καὶ εἰς τὴν τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου, καὶ πάλιν εἰς Ταταῦλα. Ἐμελοποίησεν ὅτι πλεῖστα Μαθήματα, οἷον τὸ Μακάριος ἀνὴρ, Ῥόδον τὸ ἀμάραντον ὀκτάηχον, ὁ Εὐσχήμων Ἰωσὴφ, Δοξαστάριον τῶν Ἀποστίχων κατὰ μίμησιν τοῦ Ἰακώβου, (ἐκδοθὲν τῷ 1859), Πολυελέους, Δοξολογίας, Τυπικὰ, Στιχολογίαν κατ' ἦχον, Ἀντίφωνα κατ' ἦχον, Καταβασίας, Χερουβικὰ, Κοινωνικὰ τῶν Κυριακῶν καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, Κρατήματα καὶ ἄλλα, τὰ πάντα τεχνικώτατα· ἔτι δὲ καὶ δύω χερουβικὰ εἰς ἦχον β'. καὶ Λέγετον, ἅπερ εἰσὶν ἀνέκδοτα, σωζόμενα παρ' ἐμοί· ἐσχάτως δὲ καὶ τὸ, Εἴδομεν τὸ φῶς, ὀκτάηχον, ὅτε ἦν ἐν Χάλκῃ, κατ' αἴτησιν τοῦ ἀοιδίμου Ἀβραμίου Ὀμηρόλου, Διευθυντοῦ τότε τῆς ἐκεῖ ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παναγίας Ἐμπορικῆς Σχολῆς, ὅπερ καὶ ἐδωρήσατό μοι ὁ μακαρίτης μελουργὸς, ὡς ὁμοπατρίῳ αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἐξηγηθέντα παρ' αὐτοῦ ἐκ τῆς παλαιᾶς Μουσικὰ Βιβλία εἰσὶ τὰ ἑξῆς. Ἀναστασιματάριον ἀργὸν τοῦ Χρυσάφου, Δοξαστάριον ἀργὸν Ἰακώβου Πρωτοψάλτου, τὸ τοῦ Πέτρου Μπερεκέτου βιβλίον λεγόμενον Παλαιὰ Παπαδικὴ, τὰ δύω ἀργὰ Στιχηράρια Παλαιῶν Πατρῶν, καὶ Χρυσάφου, τὸ εἰς Μεμβράναν παλαιὸν Στιχηράριον, τὸ Οἰκηματάριον, τὸ Κρατηματάριον καὶ τὸ Μαθηματάριον, ἅπερ σώζονται ἐν τῇ τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ ἐνταῦθα Μετοχίου Βιβλιοθήκῃ, ἀγορασθέντα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου

Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἀθανασίου, τῷ 1838 ἔτει. Ἐξέδωκε δίτομον Ἀνθολογίαν κατὰ τὸ 1824 ἔτος, τὸ ἀργὸν καὶ σύντομον Εἱρμολόγιον τῶν Καταβασιῶν, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἑβραίων Νεοφύτου Ἀνατροπὴν τῆς Ἑβραϊκῆς θρησκείας τῷ 1834 ἔτει. Ἀπέθανεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ Χάλκῃ ὁ ἐμπειρότατος οὗτος Διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, πλήρης ἡμερῶν, μικρά τινα ἔχων ὅσον ἀποζῆν, ὁ πολλὰ μοχθήσας, καὶ μεγάλας ὠφελείας παρασχὼν τῷ Γένει ἡμῶν διά τε τῆς μεταφράσεως ἁπάντων τῶν ἀρχαίων Μαθημάτων, καὶ τῶν πολυειδῶν καὶ τεχνικωτάτων αὐτοῦ μελουργημάτων. Καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἀοίδιμον Διδάσκαλον ἡ καλλιεπὴς Ταντελίδειος Μοῦσα, γοόωσά τε μυρομένη τε, πεποίηκε ταυτί.

Τίς Χουρμουζίου οἶδε τάφον τινὰ τοῦ μελοποιοῦ;
Ὦ Χάλκη, Χάλκη, ποῦ στέφανον σὸν ἔχεις;
Ἀγνὸς ἀκτερέϊστος, ἄτυμβος κεῖνος ὁ κλεινός!
Φεῦ, ὡς οὐδὲ θανεῖν ἄξιον εἶν' ἀσόφοις!

1848. Ἰουνίου 21.

ΣΗΜ. Δ'. Σελ. 7.—Περὶ Ἀγαθαγγέλου Πατριάρχου.

Ἀγαθάγγελος, ὁ πρώην Βελιγραδίου, εἶτα Χαλκηδόνος, καὶ Πατριάρχης ὕστερον Κωνσταντινουπόλεως τῷ 1826 ἔτει γεγονώς, τὴν πατρίδα Ἀδριανουπολίτης ἦν. Ἀνὴρ μέτοχος μὲν Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας καὶ κόσμιος ἱκανῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦν λίαν αὐστηρὸς καὶ ἑτεροκίνητος, ἑλκύσας καθ' ἑαυτοῦ τὴν δυσαρέσκειαν τῶν πολλῶν, ἐξώσθη Πατριαρχεύσας ἔτη τέσσαρα, ἐξορισθεὶς εἰς Καισάρειαν· εἶτα ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου, κατορθώσαντος παρὰ τῇ Ἐξουσίᾳ τὴν κατάργησιν τῆς ἐξορίας τῶν ἐκπιπτόντων τοῦ Θρόνου Πατριαρχῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἔνθα ἀποθανὼν κατέλιπεν, ὡς ἐλέγετο, ἱκανὸν πλοῦτον. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ ἐγένετο ἡ παντελὴς ἐκείνη ἐξορία τῶν ἐκ τοῦ Κλήρου. Ἐπὶ τούτου καὶ ὁ ἐνδόξου μνήμης Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β', ἐδωρήσατο εἰς τὸ Ταμεῖον τοῦ Παναγίου Τάφου τὸ σημαντικώτατον ἐκεῖνο χρηματικὸν ποσόν, πρὸς ἐλάφρωσιν τοῦ ὑπερόγκου χρέους αὐτοῦ. Οὗτος ἐχειροτόνησε καὶ τὸν ἐξ Ἀρχιμανδρίτου προβιβασθέντα εἰς τὸν Πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων Θρόνον Ἀθανάσιον.

ΣΗΜ. Ε'. Σελ. 10.—Περὶ Ἀνθίμου τοῦ Γ'.

Ἄνθιμος ὁ Γ'. τὴν πατρίδα Πελοποννήσιος, Μητροπολίτης Σμύρνης καὶ εἶτα Χαλκηδόνος. Προεβιβάσθη εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τῷ 1822 ἔτει. Ἀνὴρ μικρᾶς μὲν παιδείας, χρηστὸς ὅμως καὶ

προσηνὴς τοὺς τρόπους καὶ εὐάρεστος εἰς τὸν λαόν. Μετὰ Πατριαρχείαν δὲ δύω μόλις ἐτῶν, ἐκϐληθεὶς τοῦ Θρόνου, ὡς ἀνίκανος, καίτοι δυσαρεστηθέντος τοῦ λαοῦ, ὡς ἀγαπῶντος αὐτὸν, καὶ ἐξορισθεὶς εἰς Καισάρειαν, ἕνεκα τῆς γενομένης τότε ὑπὲρ αὐτοῦ ὀχλαγωγίας, ἐκεῖθεν μετὰ ἑπτὰ ἔτη, ἀδείᾳ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐνεργήσαντος τοῦτο, ὡς προεῤῥέθη, τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου, ἀνεκλήθη καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Σμύρνην, ὅπου τιμώμενος παρὰ πάντων καὶ σεϐαζόμενος διήνυσε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, καὶ πλήρης ἡμερῶν γενόμενος, ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον. Περίεργος ἡ τοῦ Πατριάρχου τούτου ὑπογραφὴ, μεγάλη καὶ παχεῖα, διότι συνήθως πάντοτε διὰ χρωστῆρος ὑπεγράφετο.

ΣΗΜ. ΣΤ'. Σελ. 10.—Περὶ Χρυσάνθου Πατριάρχου.

Ὁ πρότερον Βεῤῥοίας, καὶ εἶτα Σεῤῥῶν, ἀναϐὰς εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῷ 1824 ἔτει, κατὰ Ἰούνιον, εἷς ἦν καὶ οὗτος τῶν ἐλλογίμων, φιλοτιμίας μεστὸς καὶ δραστηριότητος· ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου, λίαν φίλαρχος ὢν καὶ ἀγέρωχον χαρακτῆρα δεικνύων, ἐπεσπάσατο καθ' ἑαυτοῦ τὸ μῖσος τῶν πολλῶν· διὸ καὶ διαϐληθεὶς παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ἐξεϐλήθη τοῦ Θρόνου οὐκ ἐντίμως, καὶ ἐξορισθεὶς εἰς Καισάρειαν, ἐπανέκαμψε καὐτὸς ἔπειτα καὶ κατῴκησεν εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Πριγκήπῳ οἰκίαν αὐτοῦ, ἔνθα ἐγκαταϐιώσας μετέστη πρὸς Κύριον ὑπέργηρως, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ἐκεῖ Μοναστήριον τοῦ Χριστοῦ.

ΣΗΜ. Ζ'. Σελ. 14.—Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωτοψάλτου.

Οὗτος ἦν τὴν πατρίδα Βυζάντιος, ἐκ πατρὸς μὲν Χίου, μητρὸς δὲ Κωνσταντινουπολιτίσσης. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπέθανε νέος, καταλιπὼν τὴν εἰκοσαετῆ σύζυγον αὐτοῦ κυοφοροῦσαν τὸν Κωνσταντῖνον, ἥτις, ὡς κακόμορον ἴσως νομίζουσα τὸ ἔμϐρυον, ἔτυπτε συνεχῶς τὴν κοιλίαν αὐτῆς, ἀλλὰ νουθετηθεῖσα καὶ ἐπιπληχθεῖσα μάλιστα ἐπὶ τούτῳ ὑπό τινος πεπαιδευμένου Ἱερέως Ἱερεμίου, φίλου τῆς οἰκογενείας, ἐπαύσατο τέως τῆς θανατηφόρου ταύτης πράξεως. Γεννηθεὶς οὖν ὁ Κωνσταντῖνος τῷ 1777 ἔτει, καὶ καλῶς ἀνατραφεὶς ὑπὸ τῆς χήρας μητρὸς αὐτοῦ, παιδιόθεν οὐκ ἔλειπε καθ' ἑκάστην φοιτῶν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Θεοῦ, τά τε ἱερὰ γράμματα μανθάνων καὶ περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν ἀσχολούμενος. Διὸ καὶ Κανονάρχης τῆς τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου Ἐκκλησίας γενόμενος, συγχρόνως ἐδιδάσκετο καὶ τὴν Μουσικὴν παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Διδα-

σκάλῳ Γεωργίῳ τῷ Κρητὶ, εἶτα δὲ ἐκ Κανονάρχου διωρίσθη δεύτερος καὶ ἀκολούθως πρῶτος ψάλτης τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ δὲ τὸ 1800 ἔτος, Ἀπριλίου 23, Νεόφυτος ὁ Πατριάρχης παρέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν δεύτερον Δομέστικον, ἐπὶ Ἰακώβου Πρωτοψάλτου. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, πρῶτος Δομέστικος γενόμενος, συνέψαλλε μετὰ Μανουὴλ τοῦ Πρωτοψάλτου, μέχρι τοῦ 1819 ἔτους, οὗτινος τὸ σοβαρὸν καὶ ἐμβριθὲς Ἐκκλησιαστικὸν ὕφος εἰς ἄκρον ἐμιμήθη ὁ ἡδυμελίφθογγος οὗτος Κωνσταντῖνος. Τῷ δὲ 1821 ἔτει, Δεκεμβρίου 23, ἀποθανόντος Γρηγορίου τοῦ Πρωτοψάλτου, διεδέχθη αὐτὸν τῇ ἐπαύριον 24, κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀπὸ Ἰκονίου προβιβασθέντος εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον Εὐγενίου, καὶ ἔκτοτε διέπρεψε ψάλλων ἄχρι τοῦ 1855 ἔτους, καθ' ὃ, μὴ δυνάμενος χοροστατεῖν, ἕνεκα τῆς ἐπισυμβάσης αὐτῷ ποδαλγίας, ἐφησύχασεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ μελοποιῶν καὶ ἐκδιδοὺς τὰ μελισταγῆ αὐτοῦ ᾄσματα. Κατὰ δὲ τὸ 1862 ἔτος μεταβὰς ἐπ' ἀλλαγῇ ἀέρος εἰς τὴν νῆσον Χάλκην, μεταξὺ εὐλογῶν καὶ νουθετῶν τὰ ἑαυτοῦ τέκνα, παρέδωκεν ἡσύχως τὸ πνεῦμα εἰς χεῖρας Θεοῦ τῇ 30 Ἰουνίου, ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων, καὶ ἐνεταφιάσθη ἐνδόξως, ὡς ἀνῆκεν αὐτῷ, ἔξωθεν τῆς ἐκεῖ Μονῆς τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κρημνοῦ, ἐξυμνηθεὶς ἀξίως δι' ἐπιταφίου Λόγου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Κ. Γρηγορίου Γώγου. (1). Ἐπὶ πεντήκοντα οὖν καὶ πέντε ἔτη ἐχοροστάτησεν ὁ ἀοίδιμος ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ψάλλων μετ' εὐλαβείας καὶ θερμῆς πίστεως, καὶ κατανύγων τοὺς Ἐκκλησιαζομένους διὰ τῆς γλυκείας αὐτοῦ φωνῆς καὶ τοῦ θαυμασίου καὶ σεβαστοῦ ἐκείνου Ἐκκλησιαστικοῦ ὕφους (τοῦ κατ' ἀλληλοδιάδοχον μίμησιν ἔκπαλαι διασωζομένου ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ ψάλλουσιν ἐξαιρέτως προσιδιάζοντος), ὅπερ ἀπέσταζεν ἐκ τοῦ μελιῤῥύτου αὐτοῦ στόματος, μὴ κινουμένου ἐν τῷ ψάλλειν οὐδενὸς τῶν μελῶν τοῦ σώματος, οὐδ' αὐτῆς αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς παντελῶς, μόνον δὲ τῶν χειλέων. Τοιοῦτον δ' ἐκ φύσεως ἀξιόλογον, καὶ ἰδιάζον αὐτῷ μόνῳ, προτέρημα εἶχεν ἡ εὐλύγιστος καὶ ἡ δύφθογγος αὐτοῦ φωνὴ, ὥστε μεταξὺ τῶν φωνῶν καὶ ἄλλων πολλῶν συμψαλλόντων, ἡ τοῦ Πρωτοψάλτου φωνὴ διεκρίνετο καθαρῶς ἀκουομένη. Καὶ πολλοὶ ἔτι ἐπιζῶντες αὐτήκοοι ὑπῆρξαν, καὶ αὐτὸς ἐγὼ, ὡς ἐπὶ τετραετίαν τὰ τῆς Κανοναρχίας παρ' αὐτῷ τελῶν σὺν Η. τῷ Ταντααλίδῃ καὶ Β. τῷ Καλλίφρονι, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου Γέροντος

(1) Ἰδ. τὸν Λόγον αὐτὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ἀργοσυντόμου Ἀναστασιματαρίου τοῦ Πρωτοψάλτου.

μου Κωνσταντίου, ὅςτις τοσοῦτον ὑπερηγάπα τὸν Πρωτοψάλτην, ὡς φιλομουσικώτατος, διά τε τὸ Ἐκκλησιαστικὸν, ὡς ἐῤῥέθη, ὕφος καὶ τὸ προσιδιάζον αὐτῷ ἡδὺ τῆς φωνῆς καὶ μελίῤῥυτον, ὥςε, ὅτε ἐπαύσατο τοῦ χοροστατεῖν, πολλάκις ἤκουσα τοῦ Πατριάρχου λέγοντός μοι οὕτως· « Ἂν ἤμην Πατριάρχης, ἐσκόπευον νὰ ὑψη- » λώσω τὸ κάθισμα τοῦ στασιδίου τοῦ Πρωτοψάλτου, καὶ διὰ τοῦ » φορείου νὰ τὸν φέρω νὰ ψάλλῃ, ἔστω καὶ καθήμενος. » Ἐσχάτως, μὴ δυνάμενος ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος ἵνα ἴδῃ προσωπικῶς τὸν Πρωτοψάλτην, εὐχαριστήθη μόνον ἰδὼν τὴν εἰκόνα αὐτοῦ. Ἐμελοποίησεν εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Μουσικῆς μέθοδον, κατὰ τὴν γραφὴν Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, καὶ ἐξέδωκε μετενεχθέντα εἰς τὴν νέαν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Στεφάνου Λαμπαδαρίου, τὰ ἑξῆς: Ἀνθολογίαν δίτομον (1)· Δοξαστάριον ἀργοσύντομον· Τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας δὶς, τὸ αὐτὸ καὶ εἰς Σλαβικὴν γλῶσσαν· ἔμελλεν, ἀλλ' οὐχ ἔφθη καὶ τρίτον ἐκδοῦναι αὐτὸ, πεπλουτισμένον πολλαῖς ἔτι ἐπιδιορθώσεσι παρά τε τοῦ ἀειμνήστου Κωνσταντίου καὶ ἄλλων. Τὸ δὲ Ἀργοσύντομον Ἀναστασιματάριον, καλλωπισθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς ψάλλεται ἐν τῇ Μ. Ἐκκλησίᾳ, μετὰ προσθήκης πολλῶν ἄλλων ἀναγκαίων ἀνεκδότων, ἐξεδόθη μὲν μέχρι τοῦ βαρέος ἤχου, τῷ 1863 παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Νικολάου καὶ τοῦ μακαρίτου χ. Γ. Παπαδοπούλου, διενεμήθη δὲ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Πλ ά. Σώζονται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἀοιδίμου Πρωτοψάλτου ἀνέκδοτα μελουργήματα αὐτοῦ, Εἱρμοὶ Καλοφωνικοὶ, Ὕμνοι εἰς Πατριάρχας καὶ ἄλλους, καὶ διάφορα ἄλλα.

ΣΗΜ. Η'. Σελ. 17.—Περὶ Κωνσταντίου τοῦ Β'.

Οὗτος ὁ ἀπὸ πρώην Τορνόβου, συνεργείᾳ τοῦ Παναγιώτου Κομίσου, ὡς ἐν τῇ Βιογραφίᾳ ἐῤῥέθη (σελ. 18,) εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν

(1) Εἰς τὴν Ἀνθολογίαν ταύτην ἐποίησεν Η. ὁ Τανταλίδης τοδὶ τὸ Ἐπίγραμμα:

Ὀρφεῖς μὲν καὶ Ἀμφίονες, Ἀρίονες καὶ Λῖνοι,
Καὶ τῶν λοιπῶν σιγάτωσαν μελοποιῶν τὰ σμήνη·
Ἰδοὺ γὰρ ἐντετάνυσται κιθάρα σιωνῖτις,
Ἐξ ἧς ἐκχέετ' ἄφατος, οὐράνιος, γλυκύτης,
Οὐ θῆρας τιθασσεύουσα, οὐ λίθακας κηλοῦσα,
Ἀλλὰ ψυχὰς εἰς οὐρανὸν ἐκ γῆς ἀνακαλοῦσα.
Τὰς δὲ νευρὰς συνήρμοκεν οὐ Τέρπανδρος, οὐ Λῖνος,
Ἀλλ' ἀοιδῶν ὁ φέριστος ἁπάντων Κωνσταντῖνος.
Πᾶσα λοιπὸν μελίγηρυς σειρὴν τῆς Ἐκκλησίας
Ὑμνολογείτω τὸν Θεὸν διὰ μολπῆς γνησίας.

1845 Ἰουνίου 18.

Θρόνον ἀναβὰς, ἦν ἄνθρωπος τἄλλα μὲν ἀγαθὸς καὶ εὐλαβὴς, ἀλλ' ἀμαθὴς, ἄπειρος καὶ ἀνίκανος εἰς τὴν ὑψηλὴν ταύτην πηδαλιουχίαν. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ, περατωθείσης τῆς οἰκοδομῆς τοῦ θείου Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ τε καὶ τοῦ ὑπογείου Εὐκτηρίου οἴκου παρ' αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου, τῷ 1835 ἔτει, Φευρουαρίου 2: ἡμέρᾳ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Πρῶτος αὐτὸς ὁ Πατριάρχης ἠξίωται καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Παρασήμου, ὅπερ ἔκτοτε ἀφαιρούμενον ἀπὸ τοῦ ἐκθρονιζομένου Πατριάρχου, δίδοται τῷ νέῳ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐπὶ τῆς ἐγκαθιδρύσεως εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Μετὰ Πατριαρχείαν δὲ δεκαπέντε μηνῶν, δυσάρεστος τοῖς πᾶσι γενόμενος, ὡς ὄργανον τοῦ Κομίσου, ἐξεβλήθη τοῦ Θρόνου, παρεπιδημοῦντος τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Μιλόση, ὅςτις ἐγνωστοποίησε τὰ κατ' αὐτὸν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν τῷ Μεγάλῳ Ῥεύματι οἰκίαν αὐτοῦ, ἔνθα μετά τινας χρόνους ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

ΣΗΜ. Θ'. Σελ. 47.—Περὶ Μελετίου τοῦ Γ'.

Ὁ ἀπὸ Κυζίκου Πατριάρχης οὗτος ἦν Κεῖος τὴν πατρίδα, ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. Μετὰ λαμπρὰν, ἀλλὰ καὶ δραστήριον, ἑπτάμηνον Πατριαρχείαν, μετέστη πρὸς Κύριον, τῇ 28 Νοεμβρίου τοῦ 1845 ἔτους, ὁ ἐλευθέριος καὶ μεγαλοπρεπὴς οὗτος ἀνὴρ, ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομήκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν, ἐφ' οὗ πολλὰ τῷ ὄντι ἠλπίζοντο τῷ Γένει καλὰ, καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῷ Προαυλείῳ τοῦ Ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς πλησίον Ἀνθίμου τοῦ Ε'. Οὗτος ἔπεισε τὸν Πατριάρχην τῶν Ἀρμενίων, ἵνα μετατρέψῃ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τῶν ἱερέων εἰς τὸ ἤδη δρώμενον σχῆμα, καὶ καταργήσῃ τὸ ἀνάρμοστον ἐκεῖνο παρ' αὐτοῖς ἔθος τοῦ φορεῖν τοὺς Διακόνους ἐν ταῖς ἱεροπραξίαις τὴν τοῖς Ἀρχιερεῦσι μόνοις ἀνήκουσαν μίτραν· ἀλλ' αὐτοὶ ἐπανῆλθον πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ἔθος. Ἐλεήμων δὲ εἰς ἄκρον ὁ ἀοίδιμος ὢν, ἀκτήμονα διῆγε βίον, διανέμων ἀφθόνως πᾶν ὅ τι ἀπελάμβανε τοῖς χρείαν ἔχουσι καὶ αἰτουμένοις αὐτόν. Διὸ καὶ ἀποθανόντι, οὐ μόνον οὐδ' ὀβολὸς εὑρέθη παρ' αὐτῷ, ἀλλ' οὐδ' ἐνδύματα πλείονα, ὧν συνήθως ἐφόρει· διότι, ὅτε χρημάτων ἠπόρει πρὸς εὐποιΐαν, εἰς τὴν τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ κατέφευγε χορηγίαν. Οὗτος διὰ Πατριαρχικοῦ Συνοδικοῦ Γράμματος ἀπηγόρευσε, τὴν ἱερὰν Μυσταγωγίαν τελῶν ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Μονῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος, τοῦ μηδένα τῶν πρώην Πατριαρχῶν, ἢ Μητροπολιτῶν, ἢ οἱωνδήποτε ἄλλων, ἔχειν τὴν ἄδειαν κατοικεῖν διαρκῶς εἰς τὴν Μονὴν ταύτην, ὡς κα-

θιερωμένην οὖσαν μόνως εἰς Σχολήν. Ἐπὶ τούτου τοῦ Πατριάρχου, Αὐλάρχου ὄντος τοῦ Ὑψηλοτάτου Ῥιζᾶ Πασᾶ, ἐξεδόθη Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα, δι' οὗ ἀνενεώθη τὸ ἀπὸ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου ἀρξάμενον, καὶ μετὰ τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον Παρθενίου τοῦ Γ΄, καταργηθὲν ἔκτοτε ἔθος τοῦ ἐμφανίζεσθαι τὸν νέον Πατριάρχην ἐνώπιον τοῦ Ἄνακτος, καὶ λαμβάνειν παρὰ τῶν ἰδίων χειρῶν τὸ Παράσημον τῆς Πατριαρχείας. Πρῶτος οὖν αὐτὸς ἀξιωθεὶς τούτου, ἐν τῷ παρουσιάζεσθαι πρὸς τὸν Μεγαλειότατον ἐνδόξου μνήμης Σουλτὰν Ἀπδ-οὔλ-Μετζίδ, ἐξεφώνησε κατάλληλον εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Ἄνακτα εὐχήν, λαβὼν καὶ Παράσημον ἀνώτερον τῶν πρὸ αὐτοῦ Πατριαρχῶν, καὶ τὴν ἄδειαν τοῦ χρῆσθαι διίππῳ ὀχήματι καὶ πλοίῳ μεγαλοπρεπεῖ ἐξ ὀκτὼ κωπηλατῶν. Πρῶτος οὗτος μεταβὰς κατῴκησε μετὰ τῆς Πατριαρχικῆς ὑπαλληλίας ἐν τῷ ἐαρινῷ κατὰ τὴν Ξηρὰν Κρήνην Πατριαρχικῷ Οἴκῳ, τῷ μετὰ ταῦτα ἀποτεφρωθέντι.

ΣΗΜ. Γ΄. Σελ. 20.—Περὶ Γερμανοῦ τοῦ Δ΄.

Γερμανὸς Δ΄. ὁ ἀπὸ Δέρκων, οὗ πατρὶς ἡ τοῦ Βύζαντος, ἀνὴρ ἤπιος καὶ ἱλαρός, Ἀρχιερεὺς ἐνάρετος καὶ ἀγαθώτατος, Πατριάρχης φιλογενὴς καὶ φιλόμουσος, εἰ καὶ ὀλίγης παιδείας μετασχών. Δὶς Πατριαρχεύσας, τῷ 1845 ἔτει καὶ τῷ 1852, κατέλιπεν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ εὐκλεὲς καὶ αἰωνίου μνήμης ὄνομα. Καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ Πατριαρχείᾳ, βλέπων τὴν τοῦ Κλήρου ἀμάθειαν, δι' ἔλλειψιν Σχολῆς, κορυφουμένην καὶ αὔξουσαν, ὑπὸ διακαοῦς φιλομούσου ζήλου φλεγόμενος προέλαβε τὴν διόρθωσιν τοῦ κακοῦ. Διὸ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τελούντων ἁγίων Ἀρχιερέων, ἀνῳκοδόμησεν ἐκ βάθρων τὴν ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ Μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, πυρποληθεῖσαν τῷ 1821 ἔτει, καθιερώσας αὐτήν, ὡς ἐπόθει, εἰς Σχολὴν Θεολογικήν, ἐξ ἧς πολλοὶ ἐβλάστησαν καὶ βλαστήσουσι, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, τῆς Ἐκκλησίας ἱεροὶ βλαστοί, εἰς μέγα δένδρον εὐθαλὲς καὶ εὔκαρπον αὐξανόμενοι. Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ, ᾠκοδόμησε τὸ ἔξωθεν τοῦ Ἑπταπυργίου Ὀρφανοτροφεῖον τοῦ Γένους, ἐν ᾧ οὐ μόνον οἱ ὀρφανοὶ τῶν παίδων, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐνδεῶν γονέων συνδιαιτῶνται, διδασκόμενοι τά τε ἱερὰ γράμματα καὶ διαφόρους τέχνας. Πατριαρχεύσας δ' ἐν αὐτῇ μῆνας δέκα καὶ ἡμέρας δεκατέσσαρας ὁ περικλεής, φιλόχριστος, φιλογενὴς καὶ φιλόμουσος οὗτος Πατριάρχης, ἀπῆλθεν εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς τῇ 17 Σεπτεμβρίου τοῦ 1853 ἔτους, ἐν γήρᾳ καλῷ.

ΣΗΜ. ΙΑ΄. Σελ. 22.—Περὶ Γρηγορίου τοῦ ΣΤ΄.

Γρηγόριος ὁ ΣΤ΄, τὴν πατρίδα Βυζάντιος, Μητροπολίτης πρότερον Πελαγονίας καὶ εἶτα Σεῤῥῶν, ἤρθη κατὰ τὸ 1835 ἔτος, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ, εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα δύω μόλις ἐτῶν. Ἀνὴρ νοημονέστατος, πεπαιδευμένος, καὶ πηδαλιοῦχος ἄριστος, ἀνατραφείς τε καὶ ἐκδιδαχθεὶς τῇ προστασίᾳ τοῦ διὰ μαρτυρικοῦ τέλους μεταστάντος τῶν τῇ δε Γρηγορίου τοῦ Δέρκων, οὗ καὶ Διάκονος ἐχρημάτισεν. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τοῦ συνετοῦ τούτου ἀνδρός, ἀνεγερθέντων ἐκ βάθρων δαπάναις τοῦ Ἔθνους τῶν ἔξωθεν τοῦ Ἑπταπυργίου Νοσοκομείων, ἤρξατο ἀνακαινίζεσθαι, ἀδείᾳ Αὐτοκρατορικῇ, καὶ ὁ Πατριαρχικὸς Ναός· ἀλλ᾿ ὁ ἰσχυρὸς τότε Περτὲφ Πασᾶς, ὁ ἐπονομασθεὶς Μουλκιὲ Ναζιρῆ, ἐχθρὸς τοῦ Πατριάρχου ὤν, κατέπαυσε τὴν οἰκοδομήν, ὅπερ οὐ μικρὸν κρότον ἐνεποίησε τῇ Εὐρώπῃ· ἀλλ᾿ ἡ Α. Παναγιότης ὑπερισχύσασα διὰ συνετοῦς καὶ φρονίμου ἐπιμονῆς, ἤγαγε τέως εἰς πέρας τὰ τῆς ἀνοικοδομῆς. Καίτοι δὲ πολέμιος ἄσπονδος τοῦ Γρηγορίου ὁ Περτὲφ, ἐθαύμαζεν ὅμως τὸν μέγαν νοῦν τοῦ ἀνδρός. Ἀλλὰ καὶ ἡ πτῶσις τοῦ Σεβασμίου καὶ γεραροῦ τούτου Πατριάρχου ἀξία μνήμης, καὶ δόξαν αἰώνιον περιποιεῖ τῷ ὑπερμάχῳ τούτῳ τῆς Ἐκκλησίας Ἱεράρχῃ. Ὁ Ὑψηλότατος Ῥεσὶτ Πασᾶς, λίαν τιμῶν αὐτὸν καὶ μέγα εὐνοῶν διά τε τὸ πρὸς τὴν Κραταιὰν Βασιλείαν πιστὸν αὐτοῦ καὶ τὸ μεγαλεπήβολον τοῦ νοός, ἐπιποθῶν καὶ θέλων ἵνα διατηρήσῃ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Θρόνου, καταδιωκόμενον ἀπείροις ψευδέσι κατηγορίαις ὑπό τε τοῦ ἀμειλίκτου ἐχθροῦ Περτὲφ. Πασᾶ καὶ ἄλλων, συνεβούλευεν αὐτῷ, ἵνα παύσηται καταδικάζων τὰ τῶν Προτεσταντῶν βιβλία καὶ δόγματα· ἀλλ᾿ ὁ εὐσεβέστατος, ὁ θεοφιλής, ὁ καλὸς Ποιμὴν καὶ φύλαξ πιστὸς καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν ἀληθινῶν δογμάτων τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, «προτιμῶ, ἔλεγεν, οὐ μόνον τὴν πτῶσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν δι᾿ ἀγχόνης θάνατον, ἢ τὴν παράβασιν, ἔστω καὶ ἐλαχίστην, τῶν ἱερῶν Καθηκόντων μου.» Ἀπαιτήσει οὖν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὑπερισχυσάντων, διεδικάσθη ὁ Πατριάρχης ὑπὸ τοῦ Καδρὶ ἐφένδη, μεγάλου Καζασκέρου, οἰκοῦντος ἄνωθεν τοῦ Πατριαρχείου εἰς Τσαρσαμπᾶ Παζάρ, ὅςτις ἀπεφήνατο τέως, ὅτι οὐδεμίαν βλέπει αἰτίαν τῆς πτώσεως, διότι εὗρεν, εἶπε, τὸν Πατριάρχην πιστότατον καὶ εἰς τὴν Βασιλείαν καὶ εἰς τὸ θρήσκευμα αὐτοῦ. Ἀλλ᾿ ὅμως, ἕνεκα πολιτικῶν συμφερόντων, καὶ διότι δυσηρέστησε τοῖς ἀγγλίζουσιν, ὡς ἀποδοκιμάσας καὶ μὴ ἐγκρίνας τὸν τότε εἰσαχθέντα εἰς τὸ Ἰόνιον Κράτος Ἐκκλησιαστικὸν Κανονισμόν, ὅςτις πρὸς ταῖς πολλαῖς καὶ ἄλλαις καινοτομίαις,

καὶ εἰς τὰ περὶ Γάμου ἐνεωτέριζε, κατέστη ἀναγκαία ἡ πτῶσις αὐτοῦ, καίπερ ἄνευ τῆς θελήσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ὅθεν, μετὰ Πατριαρχείαν ἔνδοξον τεσσάρων καὶ ἡμίσεος ἐτῶν, ἐκβληθεὶς τοῦ Θρόνου τῷ 1840 ἔτει Φευρουαρίου 21, ὁ εὐκλεέστατος οὗτος Πατριάρχης, ἀπῆλθεν εἰς τὴν κατὰ τὴν Ξηρὰν Κρήνην οἰκίαν αὐτοῦ, ὅπου καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐφησυχάζει ἐνασχολούμενος εἰς τὰς φίλας αὐτῷ Μούσας καὶ ὑπὸ πάντων σεβαζόμενος καὶ τιμώμενος. Καίτοι δὲ πολλάκις ἥ τε ἱερὰ Σύνοδος καὶ τὸ Ἔθνος προὔτεινεν αὐτῷ, ἵνα ἀναλάβῃ καὶ δεύτερον τοὺς τῆς Ἐκκλησίας οἴακας, ἀλλ' ἡ Α. Παναγιότης, ἀπεποιεῖτο ἀείποτε καὶ ἀπέκρουε τὴν πρότασιν, ἐπιποθῶν τὴν ἡσυχίαν μᾶλλον τῆς προσκαίρου καὶ πλήρους ἀπείρων τύρβεων καὶ φροντίδων δόξης.

ΣΗΜ. ΙΒ′. Σελ. 20.—Περὶ Ἀνθίμου τοῦ Δ′.

Ὁ ἀπὸ Νικομηδείας οὗτος εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως προβιβασθεὶς Θρόνον, τῷ 1840 ἔτει, Φευρουαρίου 29, τὴν πατρίδα Βυζάντιος, ἀνὴρ παιδείας οὐκ ἄμοιρος, καὶ ἀγαπητὸς παρὰ πᾶσι διά τε τὸ πρᾷον καὶ γλυκὺ τοῦ ἤθους καὶ τὰς περικοσμούσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄλλας ἀρετὰς, ἐπατριάρχευσε δὶς, τὸ πρῶτον μῆνας τέσσαρας πρὸς τοῖς δέκα, καὶ ἐπαύθη τῷ 1841 ἔτει κατὰ τὴν 6 Μαΐου, καὶ τὸ δεύτερον, κατὰ τὸ 1848 ἔτος, ἐπὶ τέσσαρα ἔτη καὶ δεκαοκτὼ ἡμέρας, καὶ παυθεὶς, ἕνεκα γήρως, ἀπελθὼν κατῴκησεν εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Πριγκήπῳ οἰκίαν αὐτοῦ, ἔνθα καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐφησυχάζει παρὰ πάντων φιλούμενος καὶ τιμώμενος. Ἐπὶ τῆς πρώτης Πατριαρχείας αὐτοῦ ἀνηγέρθη τὸ πρὸ χρόνων κατηρειπωμένον παράλιον ἐαρινὸν Πατριαρχεῖον, ὅπερ καὶ αὖθις ἀπετεφρώθη. Ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἀνεγνωρίσθη Συνοδικῶς τὸ Αὐτοκέφαλον τῆς ἐν Ἑλλάδι Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς εἴρηται ἐν τῇ *Βιογραφίᾳ*.

ΣΗΜ. ΙΓ′. Σελ. 25.—Περὶ Παναγιώτου τοῦ Νικοσίου.

Τὰ περὶ τοῦ ἐξόχου καὶ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς ἀντεγράψαμεν, χάριν τῶν Φιλιστόρων ὁμογενῶν, ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Βαρθολομαίου τοῦ Κουτλουμουσιανοῦ ἐκδοθέντος Ὑπομνήματος ἱστορικοῦ τῆς κατὰ Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου, καθ' ἣν δέδωκεν αὐτῷ σημείωσιν ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος, ὡς ὁ ἴδιος ἐπιστέλλων (1)

---

(1) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, τὴν ἐν τοῖς Προλεγομ. τοῦ Β′. Τόμου τῆς ΚΠ. Σελ. ϛ′. ἐν ὑποσημειώσει, ἐξεδώκαμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ παρόντι Τεύχει, ὡς Συγγραφὴν αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίου. Ἰδ. Επιστ. 3.

ἔγραφε πρὸς τὸν πολυμαθέστατον γέροντα Συγγραφέα τῆς *Κωνσταντινουπόλεως* Σκαρλάτον Δ. τὸν Βυζάντιον. Λέγει γοῦν ἐν τῷ Ὑπομνήματι σελ. 20.

§. 26. «Παναγιώτης ὁ Νικόσιος ὑπῆρχεν υἱὸς Γουνάρεως, γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1613 ἔτει, ὃν, κομιδῇ νέον ὄντα, παρέλαβεν ὁ σοφὸς ἐκεῖνος Διδάσκαλος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, Μελέτιος Συρίγου ὁ Κρὴς, καὶ ἐξεπαίδευσεν ὑπὸ Διδασκάλοις. Ἀγχίνους δὲ ὢν, ἐγκρατὴς ἐγένετο τῆς Ἑλληνικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς καὶ Τουρκικῆς Διαλέκτου, εἶτα, ἐν Παταυΐῳ, καὶ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ δι' αὐτῆς τῶν Μαθηματικῶν ἐπιςημῶν καὶ τῆς Ἀστρονομίας. Ἐπανακάμψας εἰς Βασιλεύουσαν, ἐχρημάτισε κατ' ἀρχὰς μὲν Διερμηνεὺς τοῦ Πρέσβεως τῶν Γερμανῶν 25 ἔτη· μετὰ δὲ ταῦτα, καὶ τῶν λοιπῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Πόρτας ἐν ταὐτῷ· καὶ τέλος, ὑπατεύοντος τοῦ περιφήμου Κιουπρουλῆ Ἀχμὲτ Πασσᾶ, προεχειρίσθη καθ' αὐτὸ μέγας Διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Καὶ ἔκτοτε ἀφοσιωθεὶς ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δούλευσιν αὐτοῦ, συνεξεστράτευσε μετὰ τοῦ Ὑπάτου τούτου Κιοπρουλῆ κατὰ τῆς Κρήτης, καὶ διέμεινε μετ' αὐτοῦ ἕως τῆς ἁλώσεως ταύτης. Ἐκτελῶν δὲ τὰ τοῦ Διερμηνέως ἔργα, ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Ἰμπραχὶμ τοῦ Α' καὶ Μεχμὲτ τοῦ Δ', ἔλαβε παρ' Ὀθωμανοῖς, διά τε τὴν ἑαυτοῦ πολυμάθειαν καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ φρονήσεως τὸ βάθος, τοσαύτην ὑπόληψιν, ὅσην ποτὲ παρ' Ἑβραίοις ὁ Ἀχιτόφελ, καὶ παρ' Ἕλλησιν ὁ Ὀδυσσεύς.»

§. 27. «Περὶ τοῦ Διερμηνέως τούτου Παναγιωτάκη ὁ κλεινὸς Εὐγένιος, ἐν ἀρχῇ τῆς Λογικῆς αὐτοῦ, ἐν τῷ περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐπὶ σπουδῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων, λέγει ταῦτα. « Τούτοις ἅπασι συγκαταλεχθήτω καὶ Παναγιωτάκης, ὁ παρὰ τῆς Ὀθωμανοῖς τὰ τοῦ Μεγάλου Ἑρμηνέως τελῶν, καὶ ἐν τῇ πρὸς Βανλῆ τινα Ἐφένδην συστάσῃ διαλέξει, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τότε Ὑπατεύοντος, ἴσον τῷ πολιτικῷ φρονήματι τὸ φιλόσοφον ἐνδειξάμενος. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἀθανάσιον Κιρκέρον Ἐπιστολῇ, τῇ περὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀβελίσκου, τὸν περιόντα οἱ (αὐτῷ) τῆς ἐπιστήμης καὶ πολυμαθείας πλοῦτον στήσας κατάδηλον.»

§. 28. «Ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος (Βιβλ. ΙΒ'. κεφ. Δ'. §. Β'.) λέγει, ὅτι ἐπὶ τῆς πρώτης Πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Δ', τοῦ ἐπονομαζομένου Μογγιλάλου, περὶ τὸ 1658 ἔτος, « διὰ δαπάνης καὶ ἐπιμελείας Παναγιωτάκη τοῦ Ἑρμηνέως, ἔψησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιον Μύρον.»

§. 29. «Ὁ αὐτὸς Δοσίθεος ἱστορεῖ (Βιβλ. ΙΑ'. κεφ, ΙΑ'. §. δ'.), ὅτι ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Μεθοδίου (ὀρθότερον, ἴσως, Διονυσίου τοῦ

Γ'.), ἐν ἔτει 1662, ὁ μέγας Ἑρμηνεὺς τῆς Κραταιᾶς τῶν Ὀθωμανῶν Βασιλείας Παναγιωτάκης ἐνήργησε, καὶ ἐτυπώθη ἐν Ὁλλανδίᾳ τὸ Βιβλίον τὸ καλούμενον *Ὀρθόδοξος ὁμολογία*. Οὐ μόνον δὲ τὴν τύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου ἐνήργησεν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ δωρεὰν προέθηκεν αὐτὸ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς, ὡς ὁ Ἱεροσολύμων Νεκτάριος (1), ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐντευξομένους Ὀρθοδόξους Ἐπιστολῇ αὐτοῦ πλατύτερον διηγεῖται λέγων. « Ἀλλὰ ταύτην (τὴν Βίβλον) τύπῳ μὲν πρὸ πολλοῦ οἱ Ῥῶσσοι τῇ σφῶν διαλέκτῳ ἐξέδωκαν· παρὰ δὲ Γραικοῖς ἐν χειρογράφοις καὶ μόναις δέλτοις τέως ἀνεγινώσκετο. Ὁ δὲ σοφώτατος, οὐχ ἧττον δὲ καὶ θεοσεβέστατος καὶ ὀρθοδοξότατος Ἑρμηνεὺς τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Δυτικοῦ Κράτους τῶν Αὐτοκρατόρων, Κύριος Παναγιώτης, οἷα τοῦ ἡμετέρου τῶν Γραικῶν Γένους εἰς ἄκρον ζηλωτὴς, καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου ἡμῶν δόγματος διάπυρος ὑπερασπιστὴς, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μεγαλοπρεπέσιν ἔργοις, καὶ τοὔργου τούτου γενέσθαι προστάτης οὐκ ὤκνησε, τῷ τύπῳ δηλαδὴ, καὶ κατὰ τὴν ἡμῶν τε καὶ τῶν Λατίνων φωνὴν (καίπερ πολιτικαῖς φροντίσιν ὅσαι ὧραι ἐνειλούμενος), οἰκείοις ἀναλώμασι ταύτην ἐκδοῦναι, ἵν' ἕκαστος τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων δίχα δαπάνης (ἀμισθὶ γὰρ πᾶσι τὰς βίβλους δίδοσθαι παρεσκεύασε) κτᾶσθαι ταύτην δύναιτο... Ὀφείλομεν δὲ ἅπαντες μεγάλας καὶ ἀθανάτους τὰς χάριτας εἰδέναι τῷ ἀνδρὶ, προξένῳ ἡμῖν γενομένῳ τοῦ τοιούτου καλοῦ, ἐκλιπαρεῖν τε τὸ Θεῖον ἀνταποδοῦναι πλουσίως αὐτῷ, καὶ ἀθανάτους τὰς ἀμοιβὰς ἐν τῇ τῆς ἀνταποδόσεως ἡμέρᾳ (Ὀρθόδ. Ὁμολ. σελ. 3-4). »

§. 30. «Ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ ὁ πολυμαθὴς Γερμανὸς Ἅμμερ, ὁ τὴν Ἱστορίαν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας συγγραψάμενος, τοιαῦτα ἐγκώμια πλέκει εἰς τὸν Παναγιωτάκην τοῦτον, λέγων περὶ αὐτοῦ, ὅτι ὑπῆρχεν « ἐκπληρωτὴς διαπραγματεύσεων δεξιώτατος, πολιτικὸς ὀξυδερκέστατος, ἀνὴρ εὐθύτατος, καὶ τῶν στασιωδῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ τρόμος. Ὑπερασπιστὴς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνεργητικώτατος, χάριν τῆς ὁποίας συνῆψε πρὸς Βανλῆν τινα Ἐφένδην (Καθηγητὴν τοῦ τότε Σουλτανεύοντος Μεχμὲτ τοῦ Δ'.) συνδιαλέξεις σοφίας καὶ συνέσεως μεστάς (2). Αὐτὸς κατώρθωσε τὴν ἀπόδοσιν (εἰς τοὺς ἡμετέρους δηλ.) τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις (ἁρπαγέντων) ἁγίων Τόπων· καὶ τέλος, ἂν οἱ Γραικοὶ εἶχαιρον ἐπιῤῥοήν τινα παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πόρτᾳ, εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον ὤφειλον αὐτήν. »

---

(1) Περὶ τούτου καὶ τοῦ προῤῥηθέντος Διονυσίου. Ἰδ. ἀριθμ. ΙΒ'. καὶ ΚΕ, τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ Κλήρου διαπρεψάντων. Σημ. Ἐκδ.
(2) Περὶ τῶν διαλέξεων τούτων Ἰδ. Ν. Πανδώρ. Τόμ. ΙΑ. Φυλλάδ. 247. Σημ. Ἐκ.

§. 31. «Ὁ τοιοῦτος λοιπὸν καὶ τηλικοῦτος ἀνὴρ, Παναγιωτάκης ὁ Νικόσιος, ὁ διὰ τὰ προτερήματα αὐτοῦ ταῦτα πρῶτος ἐκ χριστιανῶν Μέγας Διερμηνεὺς χρηματίσας παρ' Ὀθωμανοῖς, καὶ, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ θέσεως, μεγάλως εὐεργετήσας τὸ Γένος ἡμῶν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, οὗτος, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ εὐεργετήμασιν, ἀνήγειρε καὶ τὴν ἐν Χάλκῃ Μονὴν τῆς Θεοτόκου πυρποληθεῖσαν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐκ νέου ἐποίησεν. Ὁ δὲ χρόνος τῆς πυρπολήσεως ἀπαντᾶται εἰς σημείωσιν ἐν χειρογράφῳ τινὶ τῆς Μονῆς, λέγουσαν οὕτω ῥητῶς « 1672, ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ 6, ἐκάη τὸ Μοναστήριον, ἡ Παναγία, καὶ τὸ ἀνεκαίνισεν ὁ Παναγιωτάκης....... »

Καὶ παρακατιὼν ἐν τῷ αὐτῷ Ὑπομνήματι ὁ ἀοίδιμος Βαρθολομαῖος·

§. 34. «Τὸν ἀπαρτισμὸν (φησὶ) τοῦ σεβασμίου τούτου Ναοῦ, διὰ τῆς ἀναπληρώσεως τῶν εἰς αὐτὸν ἐλλειπόντων, καὶ ὅλην τῆς Μονῆς τὴν ἀνακαίνισιν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Παναγιωτάκη, ἐδείκνυέ ποτε καὶ Εἰκὼν, ἥτις ἐπὶ κεφαλῆς οὖσα τοῦ τότε Ἑστιατορίου, ἐζωγραφημένου ὄντος καὶ αὐτοῦ, παρίστανε τὸν Κτίτορα τοῦτον, ἐνδεδυμένον τὴν τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως στολὴν, ὑψηλὸν μὲν ἔχοντα τὸ ἀνάστημα, μικρὰν δὲ καὶ ὑπόξανθον τὴν ὑπήνην· εἰς δὲ τὰς χεῖρας κρατοῦντα τὸ σχῆμα τοῦ Ναοῦ, καὶ προσφέροντα τοῦτον τῇ Θεομήτορι, διὰ τῶν ἑξῆς στίχων:

Πρὸς τοῖς ἄλλοις πέφυκε καὶ τοῦτο χρέος·
Δασμὸν Θεῷ Σωτῆρι Παναγιώτης τελεῖ,
Ὁ τῶν Σεκρέτων Ἑρμηνεὺς τοῦ Κρατοῦντος,
Κτίσας λαμπρῶς Μονὴν τὴν πυρποληθεῖσαν.

§. 35. «Ἀλλὰ τὸν εὐσεβῆ τοῦτον ἄνδρα καὶ εὐεργετικὸν, μόλις ἑξηκονταετῆ γεγονότα, ἁρπάσας ὁ θάνατος, ἀνέκοψε τῆς εὐεργετικῆς αὐτοῦ διαθέσεως τὴν ὁρμήν. Καθότι εὑρισκόμενος ἐν τῷ κατὰ τὴν Σάξαν ἢ Σάκτσαν (πόλιν Παραδουνάβιον πρὸς τὸν Εὔξεινον Πόντον) στρατοπέδῳ τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας αὐτῶν κατὰ τῶν Πολωνῶν, ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος τῷ 1673 ἔτει, Σεπτεμβρίου 22. Διὰ δὲ τὰς πολλὰς καὶ μεγάλας αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις πρὸς τὴν Βασιλείαν, ἐδόθη ἄδεια δι' ἐντάλματος Βασιλικοῦ, ἵνα βαλσαμωθὲν αὐτοῦ τὸ σῶμα (διὸ καὶ νομίζεται ἄλυτον τρόπον τινὰ) μετακομισθῇ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς ἐνταφιασμόν. Ἐπὶ τούτῳ ἔδωκεν ἐπιταγὴν ὁ ἐν τῷ Στρατοπέδῳ Ὕπατος, Φαζὶλ Πασᾶς, υἱὸς τοῦ προῤῥηθέντος Κιοπρουλῆ, διὰ τοῦ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ Ἀνθυπάτου, εἰς τὸν τότε Πατριάρχην (ἦν δὲ οὗτος Διονύσιος

ὁ Δ΄ (1), ὁ ἐπωνυμούμενος Μουσελίμης), ἵνα μετὰ πάσης μεγαλοπρεποῦς παρατάξεως ἐνταφιασθῇ τοῦ Παναγιωτάκη ὁ νεκρὸς, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι Μοναστηρίῳ, κατὰ τὴν αὐτοῦ τελευταίαν θέλησιν.»

§. 36. «Κατὰ ταύτην λοιπὸν τὴν ἐπιταγὴν, προσκληθέντες πάντες οἱ ὁμογενεῖς, καὶ αὐτοὶ προσέτι οἱ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων Πρέσβεις, συνέδραμον εἰς τὴν μετὰ μεγάλης πομπικῆς ἐκφορᾶς διὰ θαλάσσης γενομένην κηδείαν, ἐν ταύτῃ τῇ Μονῇ τοῦ ἀοιδίμου Κτίτορος αὐτῆς· καὶ δείκνυται ὁ τάφος αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ Νάρθηκος εὐθὺς εἰσελθόντων τὴν Πύλην αὐτοῦ. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ Τάφου αὐτοῦ ἐπιτύμβιον ἔχει οὕτως αὐτολεξεί.

ΤΩ ΣΡΙ ΘΕΩ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.

Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου δέμας,
Ἑρμηνέως Ἄνακτος ἀρίστου λίαν,
Μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,
Καὶ Βασιλείας ἀξίαν εἰληφότος,
Λελοιπότος φῶς, πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ·
Ψυχὴ δ' ἀπέπτη χῶρον ἐς Μακαρίων.

ͲχογΌ. Σεπτεμβρίου κβ΄.

Ἄνωθεν δὲ τοῦ ἐπιτυμβίου τούτου, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μαρμάρου, κεῖται ἀνάγλυπτον καὶ τὸ Παράσημον τοῦ Παναγιωτάκη· τοῦτο δὲ εἶναι, ὡς τὸ Κηρύκειον τοῦ Ἑρμοῦ, τουτέστι, Ῥάβδος, ἔχουσα ἑκατέρωθεν δύω ὄφεις πτερωτοὺς, περιπεπλεγμένους καὶ ἀντιπροσώπους πρὸς ἀλλήλους.»

§. 37. «Εἰδοποιοῦμεν ἐνταῦθα τὸν ἀναγνώστην μας (λέγει ὁ μακαρίτης Βαρθολ.), ὅτι τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα περί τε τοῦ τόπου, ἔνθα ὁ Παναγιωτάκης ἐτελεύτησε, καὶ περὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐτοῦ ἐνταφιασμοῦ, εἶναι γνώμη τοῦ Παναγιωτάτου πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κυρίου Κωνσταντίου τοῦ Α΄, ἀνδρὸς ἀρχαιολόγου καὶ πολυΐστορος· γνώμη ὅμως, βάσιν ἔχουσα τὴν μαρτυρίαν, ὧν αὐτὸς ἤκουσε γηραιῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν, καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν Ἱστορίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Αὐθέντου Μολδαυΐας, Δημητρίου τοῦ Καντεμίρου, συμφώνως λεγόντων τὰ αὐτά...»

---

(1) Ἰδ. ἀριθμ. ΚΒ΄. τῶν μετὰ τὴν ἄλ. ἐκ τοῦ Κλ. διαπρ. Σημ. Ἐκδ.

§. 40. «Δύω ἔτη μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀοιδίμου Παναγιωτάκη, ἤγουν τῷ 1675 ἔτει, κατὰ τὸν Ὀκτώβριον, ἐπεσκέφθησαν τὴν Μονὴν ταύτην δύο περιηγηταί: Ἰάκωβος Σπὼν, Γάλλος τὸ γένος, καὶ Γεώργιος Οὐήλερος (Wehler), Ἄγγλος εὐγενής· ὁ μὲν πολυμαθὴς ἀρχαιολόγος καὶ ἰατρὸς, ὁ δὲ Ἄγγλος, ἀρχαιολόγος καὶ βοτανικός. Οὗτοι, ἀράξαντες εἰς τὴν νῆσον Χάλκην, κατέλυσαν εἰς τὴν Μονήν μας, νεωστὶ ἀνακαινισθεῖσαν. Οἱ Καλόγηροι, διηγεῖται ὁ Σπὼν (Περιήγ. ἐν τῇ Ἀνατολ. Τόμ. Α΄. σελ. 274), ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς μὲ εὐγένειαν, καὶ ἐχορήγησαν εἰς αὐτοὺς ἱκανὰ στρώματα καὶ σκεπάσματα τὸ ἑσπέρας. Ὁ αὐτὸς Σπὼν (Αὐτ. Τόμ. Γ΄. σελ. 105.) ἀναφέρει καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Παναγιωτάκη προῤῥηθεῖσαν ἐπιγραφὴν, τὴν μεταξὺ τοῦ παρασήμου καὶ τοῦ ἐπιτυμβίου αὐτοῦ κειμένην, ἤγουν,

ΤΩ ΣΡΙ ΘΕΩ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ.

Περιγράφων δὲ καὶ τὸ παράσημον αὐτοῦ, λέγει ὅτι ἔχει ἄνωθεν ἐπικειμένην λεοπάρδου κεφαλὴν, τῆς ὁποίας μόλις διακρίνεται ἤδη ἡ περιφέρεια, ἐξίτηλος γινομένη καθ᾽ ἑκάστην ἐκ τῆς τριβῆς τῶν ποδῶν τῶν εἰς τὸν Ναὸν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων (1).

ΣΗΜ. ΙΔ΄. Σελ. 25—Περὶ Ἀνθίμου τοῦ ΣΤ΄.

Ἄνθιμος ὁ ΣΤ΄. ἀπὸ Ἐφέσου προεβιβάσθη τῷ 1845 ἔτει εἰς τὸν Πατριαρχικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον, ἐπωνυμούμενος ἀπὸ τῆς Πατρίδος Κουταλιανὸς, ἀνὴρ εὐπαίδευτος, εὐλαβὴς λίαν, δραστήριος καὶ ἱκανώτατος Πατριάρχης. Δὶς ἐπατριάρχευσε, τὸ α. τρία ἔτη καὶ μῆνας ἕξ, παυθεὶς τῇ 16 Ὀκτωβρίου τοῦ 1848, καὶ τὸ β΄. τῷ 1853, δύω ἔτη, καὶ παυθεὶς τῇ 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 1855 ἔτους, ἀπελθὼν κατῴκησεν ἐν τῇ κατὰ τὸ Χάς-κιοΐ οἰκίαν αὐτοῦ. Ἤδη δὲ μονάζει ἐν τῷ τοῦ Ἄθωνος Ὄρει. Ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ Πατριαρχείᾳ, Ἄραβά τινα Οὐνίτην, Ἀρχιερέα τοῦ Πάπα, γεννηθέντα ἐξ Ὀρθοδόξων γονέων, εἰδημονέστατον τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ λίαν ἐντριβῆ εἰς τὰ τῆς Θεολογίας, κατηχήσας καὶ διδάξας, ἴσχυσεν ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸ Πατρῷον Ὀρθόδοξον δόγμα. Διὸ καὶ μετὰ τὴν μύρωσιν χειροτονήσας αὐτὸν ἰδίαις χερσὶν ἐν τρισὶν

(1) Ἰδ. Καὶ Κωνσταντινιάδ. ἐκδ. Β΄. σελ. 214 ἐν ὑποσημ. Καὶ Κωνσταντινουπόλ. Τόμ. Β΄. σελ. 305. σημείωσ. 1. (Σημ. Ἐκδ.)

ἡμέραις Διάκονον, Πρεσβύτερον καὶ Μητροπολίτην Ἀμίδης, Μακάριον, ἀπέστειλε, μισθοδοτούμενον παρὰ τῶν τριῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, εἰς Ἄμιδαν (Διάρ-Μπεκίρ), ἐπὶ κατηχήσει τῶν ἐκεῖσε ὁμοπατρίων αὐτοῦ Οὐνιτῶν, ἐξ ὧν τοὺς πλείονας ἐπανεκάλεσεν εἰς τὴν Ὀρθόδοξον θρησκείαν.

ΣΗΜ. ΙΕ'. Σελ. 26.—Περὶ Ἀθανασίου τοῦ Ἡροφίλου.

Ἀθανάσιος ὁ Ἡρόφιλος, ἰατρὸς ἐπίσημος, τὴν πατρίδα Βυζάντιος, ἐξ εντίμου Φαναριωτικῆς οἰκογενείας, υἱὸς Σταύρου χ. Χρίστου, ἐξεπαιδεύθη τὰ Γραμματικὰ καὶ τῶν μαθημάτων τὰ ἐγκύκλια παρὰ Νικολάῳ τῷ Λογάδῃ ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἐγκρατὴς γενόμενος εἶτα καὶ τῆς Τουρκικῆς καὶ Γαλλικῆς Γλώσσης. Ὅτε δὲ ἐν τῷ Ῥοδοκήπῳ ἐκηρύχθη ἡ περίφημος ἐκείνη Νομοθεσία (Τανζιμάτι) ὑπὸ τοῦ μεγαλεπηβόλου τότε Πρωθυπουργοῦ Ῥεσὶτ Πασᾶ, ὁ Ἀθανάσιος στέφανον ἐγκωμίων πλέξας, ἐξύμνησε, στιχουργήσας Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ, τήν τε Νομοθεσίαν καὶ τὸν Νομοθέτην. Τὸ ποίημα τοῦτο, ἀγαθῇ τύχῃ, περιῆλθεν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σάμου Στεφάνου τοῦ Βογορίδου, ὅςτις ὑπερθαυμάσας τήν τε εὐφυΐαν τοῦ Ποιητοῦ, τὴν καλλιέπειαν καὶ τὸ ἀνθηρὸν τῶν λέξεων ἐπ' ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, τὴν ἐπιοῦσαν παρουσίασεν αὐτὸ, ὡς ἀριστούργημα, πρὸς τὸν Ὑψηλότατον Πρωθυπουργὸν, ὅςτις εὐαρεστηθεὶς ἐπὶ τούτῳ τὰ μέγιστα, ἀποστέλλει προσκαλῶν τὸν Ἀθανάσιον εἰς τὸ Μέγαρον αὐτοῦ, ἔνθα καὶ ἀπελθόντος, ἐκ πρώτης ὄψεως ἔτι μᾶλλον εὐηρεστήθη ὁ Ὑψηλότατος ἰδὼν τὸ σεμνοπρεπὲς καὶ ταπεινὸν τοῦ σχήματος τοῦ Ἀθανασίου, καὶ εὐμενῶς ὑποδεξάμενος αὐτὸν, ἐρωτᾷ «Ποῦ ἐδιδάχθητε τὴν Τουρκικὴν καὶ Γαλλικήν;» τοῦ δὲ ἀποκριθέντος, «Ἐν Κωνσταντινουπόλει»—«Εἰς τὸ ἑξῆς, εἶπε, σᾶς ἀποκαθιστῶ Διερμηνέα μου καὶ Διδάσκαλον τῶν τέκνων μου εἰς τὴν Γαλλικήν.» Ἔκτοτε οὖν ὁ Ἀθανάσιος ἔμεινε παρὰ τῷ Ὑψηλοτάτῳ Πρωθυπουργῷ καὶ ἐδίδαξε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ τὴν Γαλλικὴν τὸν Ὑψηλότατον Τζεμὶλ Πασᾶν, εἰς Παρισίους τὸ τρίτον ἤδη Πρεσβευτὴν, τὸν Ὑψηλότατον Ἀχμὲτ Πασᾶν, τὸν Αὐτοκρατορικὸν γενόμενον Γαμβρὸν καὶ παρ' ἐλπίδα εἶτα πνιγέντα, Ἀλῆ-Γαλὶπ Πασᾶν, τὸν Μασὰρ Πασᾶν καὶ τὸν μικρότερον Σαλὶχ-μπεην. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἐφείλκυσεν ὁ Ἀθανάσιος εἰς ἑαυτὸν τὴν εὔνοιαν τοῦ Ὑψηλοτάτου διὰ τὰ χρηστὰ αὐτοῦ ἤθη, ἃ καὶ μετέδωκε τοῖς υἱοῖς ἐκείνου, ὥστε, ὅτε ἀπεστάλη Πρεσβευτὴς εἰς Παρισίους, συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς Διερμηνέα καὶ τὸν Ἀθανάσιον· ἔνθα δι' ἐξόδων τοῦ ἰδίου Πρέσβεως ἐξέμαθε τὴν

ἰατρικήν. Ἐπανακάμψας δὲ μετὰ ταῦτα εἰς Κωνσταντινούπολιν, μεγίστην ἐκτήσατο φήμην, ὡς ἔξοχος ἰατρὸς, παρά τε τοῖς Μεγιστᾶσι καὶ τῷ κοινῷ, ἐξαιρέτως δὲ παρὰ τῷ ἀοιδίμῳ Κωνσταντίῳ, ὅςτις διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὸ χρηστὸν τῶν τρόπων, ου̉μόνον ἐν μεγίστῃ εὐνοίᾳ εἶχεν αὐτὸν καὶ ὑπολήψει, ἀλλὰ καὶ διεξαγωγέα τῶν μεγάλων αὐτοῦ ὑποθέσεων παρὰ τῷ Ὑψηλοτάτῳ Ῥεσὶτ Πασᾶ, ὡς ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν Αὐτάδελφον αὐτοῦ Ἐπιστολῶν τῆς Α. Παναγιότητος καταφαίνεται. Ὑπηρέτησε τὴν Βασιλείαν ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη, οἷς ἐπέζησε, διορισθεὶς κατ' ἀρχὰς μὲν ἰατρὸς εἰς τὸ Ἀρχιστρατηγεῖον, εἶτα εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τοῦ Ναυστάθμου, καὶ ὕστερον εἰς τὸ Πολυτεχνικὸν Σχολεῖον, Ἰδαδιὲ-Μεκτεπὶ καλούμενον. Ἀλλ' ὑποπεσὼν ἐσχατως δεινῇ καὶ ἀνιάτῳ νόσῳ, μετήλλαξεν ἀωρὶ τὸν βίον, τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1864 ἔτους, εἰς ἡλικίαν τεσσαράκοντα ἐτῶν, καταλιπὼν τοῖς μὲν οἰκείοις πένθος ἄληκτον, τοῖς δὲ γνωστοῖς καὶ φίλοις λύπην ἀπαραμύθητον. Καὶ τὸ μὲν κοινὸν ἐστέρηται Ἐξοχωτάτου, τῷ ὄντι, ἰατροῦ καὶ φιλανθρωποτάτου· ὁ δὲ Ἰατρικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύλλογος, μέλους σοφοῦ καὶ τὰ μέγιστα συντελέσαι μέλλοντος εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ.

Ὁ Συντάκτης καὶ Ἐκδότης.

Θ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ.

ΣΥΓΓΡΑΦΑΙ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α΄.
ΤΟΥ ΑΠΟ ΣΙΝΑΙΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

Α'. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑΙ.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ (1)

Περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας.

Τι οὖν εἴπωμεν περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας διαστάσεως, διὰ τοσούτων ἤδη αἰώνων, ἀπὸ τῆς τῶν Ὀρθοδόξων; εἰμὴ ὅτι ἑκουσίως αὐτοὶ οὐκ ἠθέλησαν εἰσχωρῆσαι εἰς τὸ βάθος τῆς περὶ τοῦ δόγματος ἐννοίας, ἐπιλαθόμενοι καὶ οὐδὲ μνημονεύοντες τῶν σοφῶν λόγων τοῦ ἐπισημοτέρου παρ' αὐτοῖς Ἀρχιεπισκόπου τῆς κατὰ Κιλικίαν πόλεως Ταρσοῦ Νερσῆ Λαμπρονηνσίου. «Τίνος ἕνεκα (ἔλεγεν ἐν μέσῳ τῆς τῶν Ἀρμενίων τότε Συνόδου ὁ τῆς ἀληθείας κήρυξ σοφὸς οὗτος ἀνήρ·) διαχωριζόμεθα; Ἡμεῖς μὲν λέγομεν τὸν Χριστὸν Θεάνθρωπον, οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι Ἀνατολικοὶ λέγουσιν αὐτὸν δύω φύσεις ἔχοντα· ἄρα ἡ διαφορὰ ἐν λόγοις καὶ οὐ τῷ πράγματι. Διὸ καὶ ἐὰν παρατηρήσωμεν τὸ περὶ τούτου, οὐδένα πάντως λόγον βάσιμον ἔχομεν πρὸς ἀντίῤῥησιν· αἱ ἑορταὶ καὶ τἄλλα ἔθιμα καρπός ἐστι τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἀπρεπὲς ὅλως, πρὸς διατήρησιν τῶν παρ' ἡμῖν τούτων ἐθίμων, καταργῆσαι τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην, ἧς χάριν ταῦτα συνεστήθησαν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ὑπάρχει ἡ πηγὴ καὶ ἀρχὴ τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως, ἐξ ἧς οἱ Ἀρμένιοι παρέλαβον πάντα ὅσα ἂν ἔχωσιν, ἥτις καὶ διετήρησεν ἐπ' ἀκριβείᾳ πάντα ἀμετάβλητα. Δεξώμεθα γοῦν τὰ παρ' αὐτῆς ἡμῖν προβαλλόμενα ἐν ἀγάπῃ, ὡς ἄλλην ἱερὰν Δια-

(1) Προετυπώθη τῷ ͵αωλʹ ἔτει· εἶτα μεταφρασθὲν εἰς τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν γράμμασιν Ἀρμενικοῖς ἐξεδόθη τῷ 1857.

θήκην τῶν προγόνων ἡμῶν, καὶ οὐχὶ ὡς προσφερόμενα ἡμῖν παρ' ἀλλοτρίων.» Τοιουτοτρόπως ἐκφωνῶν ἔλεγεν ὁ ζηλωτὴς οὗτος τῆς εἰρήνης καὶ ἑνώσεως ῥηθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος, λήγοντος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἐνώπιον τῶν συναθροισθέντων Ἀρμενίων Ἐπισκόπων ἐπ' εἰρήνῃ τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τότε Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων Γρηγορίου τοῦ Δ'. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔκριναν οἱ πρῶτοι βιασταὶ πρὸς ῥῆξιν, κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα καὶ ἐφεξῆς, τῆς εἰρήνης, καὶ οὐ πάντοτε τοιουτοτρόπως κρίνουσι μέχρι τούτου οἱ μὴ θέλοντες ἐσκεμμένως ἀκοῦσαι τῶν εἰρηνοποιῶν λόγων τοῦ ῥηθέντος Νερσῆ Ἀρχιεπισκόπου, ὡς προσέχοντες μᾶλλον εἰς τοὺς σκληροὺς λόγους τοῦ κατὰ τὸν ς' αἰῶνα γενομένου Καθολικοῦ Μωϋσέως τοῦ Β', τοῦ καὶ διαβιώσαντος ἄχρι τοῦ 591 ἔτους· ὅστις ἐν τῇ γενομένῃ παρὰ Μαυρικίου τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν, εἰρήνης ἕνεκα καὶ συνενώσεως, προσκλήσει ἐλθεῖν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἰταμῶς ἀπεκρίνατο. «Τοῦτο οὐδέποτε γενήσεται, ἵνα περαιωθῶ τὸν ποταμὸν Ἀζὰτ (εἰσβάλλοντα εἰς τὸν Ἀράξην), καὶ μεταλάβω εὐχαριστίαν τελειοποιουμένην δι' ἐνζύμου, καὶ μεμιγμένον ὕδατι τὸν οἶνον.» Ὢ πόσον ἀφεστήκασιν ἀπ' ἀλλήλων οἱ ἰταμοὶ οὗτοι λόγοι τοῦ Μωϋσέως ἀπὸ τῶν ἐν πλήρει χριστιανικῇ ἀγάπῃ λόγων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ταρσοῦ Νερσῆ Λαμπρονηνσίου! Λόγοι οἱ τοῦ Μωϋσέως συγγνωστέοι μὲν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀλλ' οὐχὶ τανῦν.

Τότε δὲ διὰ τὰς δεινὰς περιστάσεις ἐν Ἀρμενίᾳ, τῇ καταπορθηθείσῃ ὑπὸ τοῦ τῶν Περσῶν Ἰσδεγέρδου, καὶ δουλαγωγηθείσῃ, καὶ τοῦ τε Καθολικοῦ Ἰωσὴφ τοῦ Α' μετὰ τοῦ Κλήρου εἰς Περσίαν ἀπαχθέντος αἰχμαλώτου, καὶ, ὡς μὴ θελήσαντος πυρολατρῆσαι, μαρτυρικῶς θανατωθέντος, οἱ τῶν Ἀρμενίων Ἀρχιερεῖς οὐδὲ ἠδυνήθησαν παρεῖναι ἐν τῇ κατὰ Χαλκηδόνα συγκροτηθείσῃ τετάρτῃ Οἰκουμενικῇ ἁγίᾳ Συνόδῳ. Μετὰ δὲ τὰ λυπηρὰ ταῦτα συμβάντα ἐν Ἀρμενίᾳ, καὶ τὴν τετάρτην Σύνοδον, τὸ κατ' αὐτῆς ἐναντίον φρόνημα τῶν Ἀρμενίων ἐξ ἀπάτης ἤρξατο αὐξάνειν ἀπό τε τοῦ ἐκδοθέντος καὶ διασπαρέντος πανταχοῦ Ἑνωτικοῦ τοῦ τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχοῦς νοσοῦντος Αὐτοκράτορος Ζήνωνος, καὶ ἀπὸ τοῦ θεσπίσματος τοῦ διαδεξαμένου αὐτὸν Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου, τοῦ αὐστηρῶς κωλύοντος οὐδὲ τοῦ ὀνόματος ταύτης τῆς Συνόδου ὅλως μνησθῆναι, ἐφ' οἷς προσετέθη καὶ τὸ τῶν Σύρων Ἐπισκόπων, τῶν σχέσιν ἐχόντων μετὰ Ἀρμενίων, ἀποστατικὸν φρόνημα κατὰ τῆς Συνόδου ταύτης, ὡς Εὐτυχοφρονούντων.

Πέτρα οὐχ ἧττον σκανδάλου τοῖς Ἀρμενίοις ἐγένετο καὶ τὸ, ὅτι οἱ ἐν Χαλκηδόνι τῆς Συνόδου Πατέρες προσοχὴν ἀτενῆ οὐκ ἔστησαν δῆθεν ἐν τοῖς τρισὶ λεγομένοις Κεφαλαίοις, τουτέστι, Θεο-

δώρου τοῦ Μοψουεστίας καὶ τῶν αὐτοῦ Συγγραμμάτων, Ἴβα Ἐπισκόπου Ἐδέσσης καὶ τῆς Ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς Μάρην τὸν Πέρσην, καὶ τῶν συγγραφέντων παρὰ Θεοδωρήτου Κύρου κατὰ τῶν δώδεκα Κεφαλαίων τοῦ θείου Κυρίλλου, ὡς Νεστοριαζόντων καὶ τῶν ῥηθέντων τριῶν φανέντων. Ταύτης δὲ τῆς σκανδαλώδους προφάσεως κακόβουλοί τινες δραξάμενοι, ἐνέπνευσαν τοῖς Ἀρμενίοις, ὅτι ἡ τετάρτη Ἱερὰ Σύνοδος κατέκρινε μὲν τὴν τοῦ Εὐτυχοῦς αἵρεσιν, ὑπέπεσε δὲ εἰς τὴν τοῦ Νεστορίου. Καὶ ὁ μὲν ἐπάρατος Εὐτυχὴς κακόφρόνως συνέχεεν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τήν τε Θεότητα αὐτοῦ καὶ ἀνθρωπότητα ἐν μιᾷ φύσει, πάθει ὑποβαλὼν τὴν Θεότητα, ὁ δὲ θεοστυγὴς Νεστόριος τὸν Χριστὸν τὸν ἕνα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, εἰς δύω πρόσωπα διεμέριζε, καὶ ἄλλον μὲν εἶναι ἔλεγε τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, ἄλλον δὲ τὸν τῆς Μαρίας Χριστὸν, καὶ τὸν μὲν φύσει Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸν δὲ χάριτι Υἱὸν ἀσεβῶς δοξάζων· διὸ καὶ τὴν Ἀειπάρθενον αὐτοῦ Μητέρα οὐκ ἤθελεν ὁ ἐμβρόντητος ὀνομάσαι Θεοτόκον. Ἀλλ' ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποστρεφομένη ἀμφοτέρας τὰς βλασφημίας, ὁμολογεῖ, ὅτι ἐν τῇ Παρθενικῇ νηδύϊ τῆς Παναχράντου αὐτοῦ Μητρὸς ὁ Λόγος Σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, συνενῶν ἐν τῷ αὐτῷ προσώπῳ ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως δύο φύσεις, Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος. Τὸ οὖν στενὸν τῆς τῶν Ἀρμενίων γλώσσης, τῆς μὴ ἐχούσης τὴν τῆς Ἑλληνικῆς πλουσιότητα πρὸς ἔκφρασιν θεολογικῶν λέξεων, οὐχ ἧττον κεκώλυκε τὴν τῆς ἀληθείας κατανόησιν· διότι ἀδύνατον ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν διασαφηθῆναι ὡρισμένως τὴν διαφορὰν τῆς λέξεως *ὑποστάσεως*, ἤτοι προσώπου, ἀπὸ τῆς λέξεως *φύσεως*. Τοιουτοτρόπως δὲ, ὅταν οἱ ἡμέτεροι ἔλεγον, ὅτι ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δύο φύσεις εἰσὶν, οἱ Ἀρμένιοι ὑπελάμβανον ταύτας ὡς δύω πρόσωπα· καὶ θέλοντες ἔμπαλιν, ἵνα ἐκφρασθῶσιν ἐπὶ Χριστοῦ ἓν πρόσωπον, ἐξέφραζον μίαν φύσιν πρὸς σκάνδαλον τῶν ἡμετέρων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδέποτε διαμένει ἀβλαβὴς ἡ κοπὴ τῶν κλάδων ἀπὸ τῆς ῥίζης τῆς αὐτοὺς αὐξανούσης, οὕτω καὶ ἡ διάῤῥηξις τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ συνδέσμου τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως, Ἱερουσαλὴμ καὶ Καισαρείας, ἐξ ὧν παρέλαβον τὰ πνευματικὰ φῶτα, ἤνεγκε τέως ἐπ' αὐτὴν τὰ τοσαῦτα σφάλματα, παραδεχθεῖσαν κατ' ἀρχὰς τῆς διαστάσεως αὐτῆς παρὰ τοῦ Πέτρου Κναφέως, (1) τοῦ ἀνόμως ἐπὶ Ζήνωνος ἐπιπηδήσαντος ἐπὶ τὸν τῆς Ἀντιοχείας Θρόνον, τὴν βλά-

(1) Ἴδ. Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχ. Πατριαρχευσ. ἀριθ. 52. (Σημ. Ἐκδ.)

σφημον δοξολογίαν, ἥτις καὶ ἀπέδωκε καὶ ἀποδίδωσι μέχρι τούτου πρὸς μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Τρισάγιον ὕμνον, ὃν ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἅπασα, καὶ αὐτὴ ἡ τῆς Ῥώμης, ψάλλει πρὸς δόξαν τῆς Θεαρχικῆς Τριάδος. Ἡ δὲ τοιαύτη παρεξήγησις τῆς λέξεως καὶ τῆς προσθήκης « *ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς* » καὶ τἄλλα ἔτι τῶν καινοτομιῶν, δεικνύουσι τὴν τῶν Ἀρμενίων ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς συμφωνίας, καὶ τὴν ἐντεῦθεν μομφὴν, ὡς τῆς αἱρέσεως ὄντων τοῦ Εὐτυχοῦς, πάθος προσαπτόντων τῇ Θεότητι (1). Ἐπὶ δὲ τούτῳ καὶ αἱ αὐτῶν ἴδιαι νηστεῖαι, ἑορταὶ καὶ τελεταὶ ὕπαρξιν προσελάβοντο ἐκ τῆς μακρᾶς διασχίσεως καὶ ἀποστάσεως τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας, τῆς ἀπορφανισθείσης καὶ λησμονηθείσης ἐν μέσῳ τῶν τοσούτων κατ' Ἀσίαν πολιτικῶν ἀναστατώσεων καὶ σφοδρῶν πολεμικῶν καταιγίδων. Ἡ κατ' ἀρχὰς μικρὰ τοῦ διαχωρισμοῦ διάστασις ηὔξησεν ἑπομένως κατὰ βραχὺ μέχρι τοσούτου, ὥστε ἡ τοῦ Ἀρμενικοῦ Γένους ὀνομασία ἐλογίζετο ὡς ἑτέρου θρησκεύματος, καὶ ὡς βεβλαμμένων αὐτῶν καὶ διὰ τοῦ διηγήματος τοῦ Ἀρτζιβουρίου (2) ὑπὸ παντοίων αἱρέσεων, ὅθεν καὶ τὴν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀμοιβαίως πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν ἀπεκύησεν.

---

(1) Καίτοι τῶν Ἀρμενίων ἐναντίων φαινομένων τοῦ Εὐτυχοῦς, καὶ ἀναθεματιζόντων καὐτὸν μετὰ τοῦ Νεστορίου καὶ ἄλλων, ἀλλ' ὅμως ἐξ ἀντιφάσεως ἀντιθέτου παραδόξου, ἀποστρεφόμενοι καὶ καταδικάζοντες, ἀποβάλλουσι τὴν Τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον τῇ αὐτῇ θερμότητι, δι' ἧς αὕτη ἡ Σύνοδος κατεδίκασε τὸν Εὐτυχέα. Παράδοξος, καὶ αὖθις λέγομεν, ἀντίφασις καὶ ἀπερινόητος!

(2). Καθ' ὅλην τὴν τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου Ἑβδομάδα νηστεύουσιν ἀνέκαθεν ἐκ παραδόσεως οἱ Ἀρμένιοι, ὡς προηγουμένην προπαρασκευὴν πρὸς τὴν Τεσσαρακονθήμερον· ἣν νηστείαν καθώρισεν ὁ θεῖος Γρηγόριος καὶ ὡς προεισόδιον ταύτης, καὶ ὡς προκαθαρτήριον, προετοιμάζων τὸ Ἔθνος αὐτοῦ ὅλον πρὸς τὸ Βάπτισμα· ἡ γὰρ λέξις Ἀρατζιβοὺρ καὶ οὐχὶ Ἀρτζιβοὺρ, δηλοῖ Ἀρμενιστὶ, Προηγουμένην (νηστείαν). Τὸ δὲ διήγημα, τὸ πρὸ τοσούτων αἰώνων ἐπαναλαμβανόμενον, παροξύνει ἔτι μᾶλλον τὸ γένος αὐτὸ εἰς παροργισμὸν ἄνευ μηδεμιᾶς ὠφελείας. Ἦν γὰρ δυνατὸν, ὅτι οἱ εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν πιστεύσαντες, ἵνα φθάσωσι μέχρι τοσαύτης ἐσχάτης παραφροσύνης, ὥστε συμφώνως πάντες καθορίσαι νηστείαν κυνὸς χάριν, πρὸ τῆς μεγάλης ἁγίας Τεσσαρακοστῆς, ἣν ἐπίσης μεθ' ἡμῶν διακρατοῦσι καὐτοὶ νηστεύοντες; Αὐτοὺς δὲ δυνάμεθα δικαίως ἐλέγξαι, ὅτι αὐθαιρέτως μετήλλαξαν τὰς ἀρχαίας ταχθείσας νηστείας· τουτέστι συνέτεμον (καὶ τοῦτο ἀρκούντως ἀλλόκοτον) τὴν πρὸ τῶν Χριστοῦ Γεννῶν νηστείαν, ἐναλλὰξ μίαν ἑβδομάδα ἐν ταύτῃ νηστεύοντες, τὴν δ' ἄλλην καταλύοντες, ὃ καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῶν Θεοφανείων, καθ' ἣν ἡμέραν συνεορτάζουσι καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Γέννησιν. Ἔτι δὲ τὴν πρὸ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου νηστείαν, μίαν μόνην ἑβδομάδα νηστεύουσι, καὶ οὐ δύω, ὡς ἡμεῖς. Αὐτοὶ ἔτι νηστείαν ἄγουσι πενταήμερον κατὰ τὰς τέσσαρας τροπὰς τοῦ χρόνου, ὡς καὶ οἱ Λατῖνοι, παρ' ὧν, κατὰ Κιλικίαν, ἐπὶ τῆς θρησκομανοῦς ἐκείνης Σταυροφορίας, διὰ τῆς ἐν διαστήματι 180 ἐτῶν ἀναμίξεως αὐτῶν καὶ συμβιώσεως μετ' ἐκείνων, πολλὰ ἔθιμα παρέλαβον. Ἀπὸ δὲ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Ἀναλήψεως, κατάλυσιν εἰς πάντα τεσσαρακονθήμερον ἄγουσι, καὶ αὐτὰς δὴ τὰς Τετράδας καὶ Παρασκευὰς τῶν τεσσαράκοντα αὐτῶν ἡμερῶν ἀνεξαιρέτως καταλύοντες.

ἰσχυρογνωμόνως αὐτοὶ ἀπώσαντο τὴν ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, μηδ' ὅλως θελήσαντες εἰσδῦναι εἰς τὸ βάθος τῆς ἐννοίας τῶν αὐτῆς Δογμάτων, καὶ δι' ἐπονειδίστου ὀνόματος κατέστιξαν τοὺς εὐδιαθέτους ἐξ αὐτῶν Ἐπισκόπους τοὺς καθαρῶς ἐπιγνόντας τὴν ἀλήθειαν, προστρίψαντες αὐτοῖς τὸ λοίδορον ἐπίθετον *Χαλκικόνσζων*. Τούτων δὲ τὸ μᾶλλον ἀσύγγνωστον, ὅτι μετὰ τὴν Πέμπτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον οὐδεμία πρόφασις αὐτοῖς παρελείφθη, ἵνα ἀπομακρυνθῶσι τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· διότι ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, μετὰ παρέλευσιν 82 χρόνων ἀπὸ τῆς τετάρτης Συνόδου, ἀποφαντικῶς κατεκρίθησαν ἐν τῇ συναθροισθείσῃ πέμπτῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ παρὰ τῶν Πατέρων τὰ ῥηθέντα τρία Κεφάλαια, τὰ πρόφασιν παρασχόντα τοῖς Ἀρμενίοις πρὸς διάρρηξιν τῆς μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἑνώσεως, ὡς βλάσφημα, καὶ ἀναθεματίσθησαν. Ἀναφορικῶς δὲ ὡς πρὸς τὴν ΣΤ' καὶ τὴν Ζ' τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἱ τούτων Κανόνες σύμφωνοί εἰσι κατὰ τὰ Δόγματα τῇ αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ περί τε τῶν δύω θελήσεων καὶ τῶν δύω ἐνεργειῶν τῆς Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς πρὸς τὰς Ἱερὰς Εἰκόνας εὐσεβῶς ἀποδιδομένης τιμῆς.

Συνέβη δὲ κατὰ καιροὺς τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν συγκοινωνῆσαι αὖθις μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου, διότι οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκράτορες ἐνθέρμως ἐφρόντιζον περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς διασαλευθείσης εἰρήνης καὶ ἑνώσεως· καὶ ἐὰν ἐκ τῶν Καθολικῶν Ἀρμενίων τινὲς ἐφάνησαν εὐδιάθετοι καὶ συνεννοήθησαν μετὰ τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Πατριαρχῶν, ἀλλ' ὁ τῶν Ἀρμενίων ὄχλος ἐρεθιζόμενος ὑπὸ θρησκομανῶν, καὶ ἐπὶ μικρᾶς ἀναφαινομένης ἐλπίδος πρὸς ἑνότητα, βιαίως αὖθις ἀπεσπᾶτο ταύτης. Οὐδὲν ὠφέλησε τὸ ἀγαθὸν παράδειγμα τῆς γείτονος τῶν Ἀρμενίων τῶν Γεωργιανῶν ἢ Ἰβήρων Ἐκκλησίας, ἥτις ἀπαρασαλεύτως καὶ ἰσχυρῶς διεκράτει τὴν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἑνότητα. Ὁ δὲ Καθολικὸς ταύτης Κῦρος ἢ Κυρίων τῷ 580 ἔτει, ἰδὼν τὸ ὑπὸ πεισμονῆς ἀμετάτρεπτον φρόνημα τῶν προκατειλημμένων τῇ τοῦ Εὐτυχοῦς αἱρέσει, καὶ ἀποβαλλομένων ἀθέσμως τὴν Τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἐκπεφασμένως ἀνωμολόγησε ταύτην καὶ ἀνεκήρυξε τὰ αὐτῆς Δόγματα ὑπὸ ζήλου θείου ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀναφλεγόμενος· διότι ἐπὶ τοῦ συστάντος τότε Συνεδρίου ἐν τῇ Πόλει Τοβὶν (Δούβιον ἢ Τιβίον, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἱστορικούς), ἀραὶ τολμηρῶς ἐξεφωνήθησαν κατὰ τῆς Τετάρτης Συνόδου παρὰ τοῦ Καθολικοῦ ῥηθέντος Μωϋσέως τοῦ Β', τοῦ λέξεσιν ἀνοικείοις πωσαμένου τὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Μαυρικίου πρόσκλησιν, τοῦ καὶ

δόντος ἐξ ἀξιοκατακρίτου ἰδιοτροπίας τοῖς Ἀρμενίοις χρονολογίαν νέαν (1).

Τῆς αὐτῆς ἐμπαθοῦς διαθέσεως ὤφθη καὶ ὁ τὸν Μωϋσέα διαδεξάμενος Ἀβραὰμ ὁ Α΄, ὅστις βλέπων τὸν τῶν Ἰβήρων Καθολικὸν Κῦρον μὴ ὁμοδοξοῦντα τοῖς Ἀρμενίοις ἀλλ' ἐμμένοντα ἀδιάσειστον ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ αὐτοῦ φρονήματι, καὶ χωριζόμενον ἀπ' αὐτῶν, ὀργῇ ἐκκαυθεὶς, συνιστᾷ καὐτὸς δεύτερον Συνέδριον ἐν τῇ ῥηθείσῃ Πόλει, βασιλευούσῃ τῆς Ἀρμενίας, Τοβὶν, ὑπὸ δέκα Ἀρμενίων Ἐπισκόπων συνιστάμενον, καὶ ἐκφωνεῖ ἀνάθεμα μὲν κατὰ τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἀφορισμὸν δὲ κατὰ τῶν βοηθούντων τοῖς αἱρετικοῖς (ἡμετέροις), ὡς λέγει ὁ ἔνθερμος πρόμαχος τῶν διαφωνούντων Ἰωάννης ὁ Ἱστορικὸς [Βαδμαπὰν], ὁ καὶ Καθολικὸς γενόμενος κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα), καὶ κατὰ τῶν κοινωνούντων ἐν οἱῳδήποτε λόγῳ, καὶ δι' ἐμπορικῶν καὶ γαμικῶν συναλλαγμάτων μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἵνα μὴ τῇ μετ' αὐτῶν ἀναμίξει διαφθαρῇ ἡ αὐτῶν ὀρθοδοξία, καὶ καταστραφῇ τὸ Ἀποστολικὸν μεσότοιχον τὸ περιφράττον αὐτοὺς (2). Ἐπὶ τούτου, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀρμενικῆς Ἐπαρχίας Δαρὼν, μυσαττόμενοι τὴν κατὰ τῆς Δ΄ Συνόδου ἐχθροπάθειαν τῶν δύω Καθολικῶν τοῦτε Μωϋσέως καὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ

(1) Ὁ Μωϋσῆς οὗτος, ἐν ᾗ συνέστησε τῷ 551 ἔτει Τοπικῇ Συνόδῳ ἐν τῇ Πόλει Τοβὶν, πρὸς ταῖς ἀραῖς, ἃς ἐπεχρέμψατο κατὰ τῆς Δ΄ Ἁγίας Συνόδου ἀδίκως, θέλων (πρὸς αὔξησιν τῆς πρὸ τούτου γενομένης ἐπὶ Νερσῇ τοῦ Β΄, πρώτης διαστάσεως, διὰ τῶν τοσούτων εἰσαχθεισῶν καινοτομιῶν τῇ αὐτῶν Ἐκκλησίᾳ, τῶν καὶ μέχρι τούτου διαμενουσῶν παρ' αὐτοῖς), ἵνα στηρίξῃ τὴν τοῦ γένους αὐτοῦ ἀτομικότητα, ἐκκόψῃ πᾶν τὸ ἔχον σχετικὸν ὁμοίωμα μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ οὕτως τὸ τῶν Ἀρμενίων σχῇ καὶ ἰδίαν χρονολογίαν, προσετάξατο τὴν τῆς χρονολογίας ἀναμέτρησιν ἐξαριθμεῖσθαι τοῦ λοιποῦ, οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας, ἢ ἀπὸ Κτίσεως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συστάσεως παρ' αὐτοῦ τῷ 551 ἔτει ταύτης Συνόδου. Ταύτῃ δὲ τῇ μεμπτῇ χρονολογίᾳ ἐπιμένοι μέχρι τῆς σήμερον οἱ Ἀρμένιοι, ἐπιβραδύνουσι 551 χρόνους τὴν τοῦ Κυρίου κατὰ σάρκα Γέννησιν. Ὁ δὲ μεταχρονισμὸς οὗτος, ὡς ὅλως ἀσύμφωνος τῇ τῶν λοιπῶν χριστιανῶν χρονολογίᾳ, οὐ μικρὰν αὐτοῖς παρέχει ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν.

(2) Μεταξὺ τῶν ὧν ἄλλων ἀξιοκατακρίτων τὰ τοῦ Συνεδρίου τούτου ἀνειλήφασι, τὰ διαφέροντά εἰσι, τό τε ἐν μέσῳ τῆς τῶν Ἀρμενίων καὶ τῆς τῶν Ἰβήρων Ἐκκλησίας γενόμενον σχίσμα, διὰ τὸ ἐκφωνηθὲν ἀνάθεμα, ὡς μὴ συγκατατεθέντων τῶν τῆς Ἰβήρων, κατὰ τὰς προτάσεις τοῦ τε Καθολικοῦ Ἀβραμίου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν Συνεδρίου, φανῆναι καὶ αὐτῶν, ὡς ἐκεῖνοι, ἀποτακτῶν καὶ ἀποστατῶν τῶν ὀρθῶς δογματισθέντων ὑπὸ τῶν Πατέρων τῆς Δ΄ Συνόδου περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων, καὶ οὕτως ἐστερήθησαν οἱ Ἀρμένιοι, ἐν πολλαῖς αὐτῶν χαλεπαῖς περιστάσεσιν, Ἔθνους γείτονος πιστοῦ συμμάχου· καὶ τὸ αὐστηρῶς ἔτι ἀπεμποδίσαι τὴν τῶν Ἀρμενίων ὁδοιπορίαν εἰς Ἱερουσαλὴμ, πρὸς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων Τόπων, ἕνεκα τοῦ οὐ εἶχον φόβου, ὡς ἀντιδογματίζοντας εἰδότες τοὺς περιωνύμους τότε κατὰ Παλαιστίνην, καὶ ἐπικρότους ἐπ' ἀρετῇ καὶ ἁγιότητι Ἱερεῖς Κοινοβιάρχας, καὶ προμάχους τῶν Δογμάτων τῆς ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Τετάρτης Συνόδου, Εὐθύμιον, Σάββαν καὶ Θεοδόσιον.

μὴ ἀνεχόμενοι τὰς τοῦ Ἀβραμίου μᾶλλον ὕβρεις κατὰ τῶν ὀρθοδοξούντων, τοῦ καὶ τὸ σχίσμα ὑπὸ τῶν ἐμπαθῶν τρόπων αὐτοῦ κραταιώσαντος, ἐξελέξαντο αὐτοῖς ἕτερον Καθολικὸν Ἰωάννην τὸν Γ΄, τὸν ἐκ Πόλεως Παχαρὰν τῆς Ἐπαρχίας Παχρεβὰν ὁρμώμενον. Καὶ αὐτὸς μὲν μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ Ἐπισκόπων μεταβὰς διέτριβεν Ἀρχιερατεύων ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ, τῇ ὑπὸ τῷ κράτει τῶν Ῥωμαίων, ὁ δ' Ἀβραὰμ ἐν τῇ Περσαμενίᾳ· ὡσαύτως καὶ ὁ διαδεξάμενος τὸν Ἀβραὰμ Καθολικὸς Κομιδὰς τῇ αὐτῇ δυσμενείᾳ τοῦ Προκατόχου αὐτοῦ χρώμενος, βιβλίον ψευδώνυμον συνετάξατο τῶν κακῶν αὐτοῦ φρονημάτων περὶ μιᾶς ἐπὶ Χριστοῦ φύσεως, καὶ οὐχὶ δύω, κατὰ τὴν ὀρθοτάτην διδασκαλίαν, Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀπογόνου τοῦ Ἱεροῦ φωταγωγοῦ τῶν Ἀρμενίων Γρηγορίου, Καθολικοῦ Ἰσαὰκ τοῦ μεγάλου (Μὲδζ) καὶ εὐσεβοῦς, τοῦ κατ' ἀρχὰς τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἀκμάσαντος.

Ἐπὶ τοιαύτης γοῦν καταστάσεως τῆς ἀτομικῆς μερικότητος τυγχανούσης τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας, κεχωρισμένης πάσης κοινωνικῆς σχέσεως μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ διασειομένης ὑπὸ σφοδρῶν καταιγίδων πολιτικῶν τε καὶ θρησκευτικῶν, πρῶτον παράδειγμα τῆς κατὰ πόθον εἰρήνης καὶ ἑνώσεως αὖθις δέδωκεν ὁ Καθολικὸς Ἔσδρας (Ἔζρ) κατὰ τὸ 628 ἔτος, παραγενόμενος εἰς Θεοδοσιούπολιν, τὴν νῦν Ἔρζ-ρούμ, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου, νικητοῦ ἐπανακάμπτοντος ἀπὸ τοῦ κατὰ Περσῶν πολέμου, μετὰ πολλῶν Ἐπισκόπων Ἀρμενίων· ὅςτις ἐν τῇ συναθροισθείσῃ ἐκεῖσε Συνόδῳ, ἧς προήδρευεν, οὐ δυνάμει τῶν ὅπλων κατεπείσθη, ἀλλὰ ζητήσας παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τὴν ἔκθεσιν τῆς Πίστεως τῆς Δ΄ Συνόδου καὶ συνειδὼς τὴν ἀλήθειαν, ἀπέπτυσε τά τε πρότερον ἐπὶ Νερσῇ τοῦ Β΄ καινοτομηθέντα, καὶ τὰ ἑπομένως ὑπὸ τῶν δύω Καθολικῶν Μωϋσέως τοῦ Β΄ καὶ Ἀβραμίου τοῦ Α΄, ἐπὶ δύω Συνεδρίων, ὑπὸ πάθους ἀπερισκέπτου νεωτερισθέντα, καὶ εὐσεβῶς πιστεύσας εἰς τὸ ὀρθὸν τῶν Δογμάτων, ἐδέχθη τὴν Οἰκουμενικὴν ταύτην Σύνοδον. Ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου ἐκείνου πολλαὶ χιλιάδες τῶν Ἀρμενίων, οἱ περὶ τὰ ὅρια τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας κατοικοῦντες, ἐδέχθησαν τάς τε τελετὰς, τὰ ἔθιμα, τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς νηστείας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τελοῦντες τὰ τῆς Ἱερᾶς Μυσταγωγίας δι' ἐνζύμου ἄρτου, καὶ μιγνύοντες ἐν τῷ Ποτηρίῳ ὕδατι τὸν οἶνον. Τὰ δὲ ὑπολείμματα τῶν Ὀρθοδόξων τούτων Ἀρμενίων ὑπάρχουσι μέχρι τῆς σήμερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ κατὰ τὴν Σατραπείαν τῆς Σεβαστείας (Σιβὰς), ἅτινα συγκροτοῦσιν ὑπὲρ τὰ δώδεκα χωρία, ὧν ἡ κωμόπολις καλεῖται Ἐγκὶν, κείμενα πρὸς δυσμὰς οὐ μακρὰν τοῦ Εὐφράτου. Γνωστοὶ οὖν οἱ Ὀρθόδοξοι οὗτοι

ἐπ' ὀνόματι Χαϊχορούμ (Ἀρμενορωμαῖοι), πνευματικῶς διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Θεοδοσιουπόλεως, ὑπὸ τὸν Θρόνον τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας τελοῦντος.

Ἀλλ' ἡ ἐν Θεοδοσιουπόλει αὕτη ἕνωσις οὐ διήρκεσε διὰ πολλοῦ, καὶ ὁ Εὐσεβὴς Ἔσδρας κατεδικάσθη ὡς μερολήπτης, διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους κλίσιν αὐτοῦ, παρὰ τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Περσαμενίας, μηδόλως δεχθέντων τὰ ἐν Ἐρζ-ρούμ πραχθέντα κατὰ τὴν Δ' Σύνοδον. Τὰ αὐτὰ ὑπέστη καὶ ὁ τὸν Ἔσδραν διαδεξάμενος Καθολικὸς Νερσῆς ὁ Γ', καὶ Σινὸγ καλούμενος, ἤτοι Φιλοικοδόμος, ὅςτις, κατ' ἀπόφασιν τοῦ ἐγγόνου τοῦ Ἡρακλείου Αὐτοκράτορος Κώνσταντος, Σύνοδον ἐν Τοβὶν τῷ 648 ἔτει συνήθροισεν ἐπὶ τῷ παραδεχθῆναι ὁριστικῶς τὴν Δ' Σύνοδον· ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς καταπεῖσαι τοὺς ἰσχυρογνώμονας ἀντιπάλους ταύτης, τοὺς δραστηρίως κινουμένους κατά τε τοῦ Καθολικοῦ αὐτοῦ, τοῦ ὁμόφρονος αὐτῷ Κλήρου καὶ τῶν ἀρχόντων Ἀρμενίων, καὶ στάσιν γενικὴν διενεργοῦντας, δι' ἣν ταραχὴν τῶν πραγμάτων, ὡς μὴ δυνάμενος ὁ Νερσῆς οὗτος ἐπενεγκεῖν οὐδεμίαν θεραπείαν, ἀφήσας τὴν πόλιν Τοβὶν ἀπεμακρύνθη εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Δαϊκ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα· τούτου δὲ Τοποτηρητὴς κατέστη ὁ Βαρταπιὲδ Ἰωάννης ὁ ἐκ Μαναζγὲρ, μαθητευθεὶς παρὰ τῷ ἐπισήμῳ τότε διδασκάλῳ Γρηγοραδούρ. Οὗτος δὲ ὁ σκληρὸς τὴν γνώμην Ἰωάννης, ἐν ὅσῳ διέτριβεν ἐν Τοβὶν, ὑπεκρίνετο ἑαυτὸν σύμφρονα τῆς ἑνότητος, ἀλλὰ λαθραίως φυγὼν εἰς Μαναζγὲρ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀνεκάλυψε τὸ ὃ ἔτρεφε καὶ αὐτὸς δυσμενὲς φρόνημα. Καὶ δὴ ψευδοσύνοδον συστήσας τῷ 651 ἔτει, ἀνεθεμάτισε τὴν Τετάρτην Ἁγίαν Σύνοδον (1) καὶ τοὺς ὀπαδοὺς ταύτης δι' ἀπρεπεστάτων λέξεων, ἐπίσης δὲ καὶ τὴν ὑπὸ Ἔσδρα ἐν Θεοδοσιουπόλει συστᾶσαν. Περὶ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσεως, ἡ ψευδοσύνοδος αὕτη προσεπεκύρωσε τὴν βλάσφημον ὁμολογίαν περὶ μιᾶς ἐπὶ Χριστοῦ φύσεως ἀσυγχύτως· αἵρεσιν, ἥν, ὡς τὴν τοῦ θεηλάτου Εὐτυχοῦς, καίτοι δοκοῦντες ὡς ἀποφεύγοντες διὰ τοῦ ἐκφωνουμένου κατ' αὐτοῦ ἀναθέματος παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως ἀκράτως ὅλως ὑποπίπτουσιν εἰς αὐτὴν οἱ Ἀρμένιοι, ὡς ἀποβάλλοντες καὶ μὴ παραδεχόμενοι τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, τὴν τὰς δύω φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἀτρέπτως καὶ ἀδιαιρέτως δογματίσασαν.

Ἀλλ' οὐχ οὕτω προσεφέρθη ὁ πραῢς διάδοχος καὶ μιμητὴς τῶν δύω Προκατόχων Ἔσδρα καὶ Νερσῆ, Ἰωάννης ὁ Δ', ὁ ἐπικληθεὶς φιλόσοφος (Ἰμαζδαζὲρ). Ὅςτις συγκαλέσας τῷ 720 ἔτει Σύνοδον ἐν Τοβὶν, ἀποκατέστησε μὲν τὴν εὐταξίαν τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλη-

(1) Ἀλλ' ἐπὶ τὴν κάραν τούτου ἐπιπεσὸν μενέτω τὸ ἀνάθεμα.

σίας καὶ τἄλλα ἔθιμα, ἀλλ' οὐδόλως προσήγγισεν εἰς τὰ τῆς Δ' Συνόδου, ἢ ἀνέτρεψε τὰ δογματικῶς ἐν αὐτῇ ἀποφανθέντα, διότι αὐτὸς ἀνετράφη παρὰ τῷ ὁσίῳ Ἀναχωρητῇ Θεοδώρῳ τῷ Τριχηνᾷ. Παρεισδυσάσης δὲ τηνικαῦτα εἰς Ἀρμενίαν παρὰ τῶν μαθητῶν Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἁλικαρνασέως τῆς τῶν Φανταστικῶν αἱρέσεως τῆς ληρούσης, ὡς ἐν φαντασίᾳ τὴν σάρκα φορέσαι τὸν Κύριον· καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ, εἰ καὶ ἐνεχόμενον ὑπάρξαι τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ὅπως ταῦτα ἦν ἐξεικαστὰ καὶ φανταστά· ἠγέρθη ὁ Καθολικὸς Ἰωάννης αὐτὸς κατὰ τῆς τοιαύτης αἱρέσεως, καὶ γενναίως κατ' αὐτῆς συνέγραψεν, ἐν ᾧ Συγγράμματι διαῤῥήδην ἀνομολογεῖ τὰς δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεις.

Τοσαύτη δὲ ἦν σφοδρὰ καὶ ἀκάθεκτος ἡ τῶν Ἀρμενίων προκατάληψις, ὥστε εἰς ἐκ τῶν Συγγραφέων Βαρδάνης καλεῖ μὴ Ὀρθοδόξους πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος Ἔσδρα μέχρι τοῦ Ἰωάννου τούτου τοῦ φιλοσόφου Καθολικοὺς τῶν Ἀρμενίων, διὰ τὴν ἣν ἐνεδείξαντο πρόθυμον κλίσιν πρὸς ὁμόνοιαν καὶ εἰρήνην τῶν δύω διϊσταμένων Ἐκκλησιῶν. Δι' οὗ δὲ ὁ κατήγορος οὗτος δείκνυσι μίσους βεβαιοῖ μᾶλλον τὸ τῶν Καθολικῶν αὐτῶν Ὀρθόδοξον φρόνημα. Οἱ δὲ μετὰ Ἔσδραν σύμφωνοι τοῖς Δόγμασι τῆς Δ' Συνόδου καὶ τῇ ἑνώσει, μέχρι τοῦ ῥηθέντος Ἰωάννου, εἰσὶ Νερσῆς ὁ Γ', Ἀναστάσιος, Ἰσραὴλ, Σὰγ ὁ Γ', καὶ Ἠλίας. Ἀλλ' ἀπατᾶται ὡσαύτως ὁ ῥηθεὶς Βαρδάνης συμφύρων τὰς τοῦ ἐκ Μαναζγὲρ ὑβριστοῦ Ἰωάννου πράξεις μετὰ τῶν τοῦ Φιλοσόφου Ἰωάννου πράξεων· διὸ οὐδὲ πρέπον τοῖς Ἱστορικοῖς Ἀρμενίοις, ἢ ἐξ ἀπάτης, ἢ ἐπίτηδες συγχέειν τὸν μνησθέντα Φιλόσοφον μετὰ τοῦ ἄλλου Καθολικοῦ ῥηθέντος Ἰωάννου τοῦ ΣΤ', ἐχθροῦ κἀυτοῦ φανέντος τῇ Ὀρθοδόξῳ Πίστει τῶν Δογμάτων· ὅς τις ἔζη κατ' ἀρχὰς τοῦ ἐννάτου αἰῶνος, καὶ γνωστὸς ἐπ' ὀνόματι Ἰστρικοῦ (Βαδμαπάν). Σημειωτέον δ' ὅτι ἔν τε τῇ Ἕκτῃ καὶ Ἑβδόμῃ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων παρῆσαν, ὡς μαρτυροῦσιν αὐτοὶ οἱ Ἀρμένιοι, τινὲς τῶν αὐτῶν Ἐπισκόπων· ἄρα οὐδὲ πρόφασιν ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἀποδέχωνται τὴν Οἰκουμενικὴν αὐτῶν ἀξίαν καὶ τὰ παρ' αὐτῶν θεσπισθέντα.

Ὁ δὲ ὅσος τε καὶ ἡλίκος τὴν σοφίαν ἱερὸς Φώτιος οὐδὲν παρέλιπε τῶν ὅσα γε συντελεῖν ἐδόκει, ὥστε τοὺς Ἀρμενίους ἐπὶ τὴν εἰρήνην καὶ ἑνότητα ἀνακαλέσασθαι, καὶ δι' ἐπιμελείας ἔσχεν ἀποστεῖλαι εἰς τὴν βασιλεύουσαν αὐτῶν τότε Ἄνι (Ἄνιον) τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Νικαίας Ἰωάννην, ὅστις ἐκεῖσε παραγενόμενος εὗρεν αὐτῷ συναγωνιστὴν τὸν τηνικαῦτα Καθολικὸν Ζαχαρίαν τῷ 864 ἔτει. Τῶν δ' Ἀρμενίων Ἐπισκόπων, καίτοι τῇ συνήθει δοκοφροσύνῃ καὶ πεισμονικῇ προκαταλήψει ἐνισταμένων, ἀντιλεγόντων καὶ ἀντενερ-

γούντων, ὁ Νικαίας ὅμως ἀναπτύξας καὶ διασαφηνίσας πρὸς αὐτοὺς τὰ τῆς Τετάρτης Συνόδου Δόγματα, κατέπεισε τέως παραδεχθῆναι αὐτά, ἐν τοιαύτῃ ὅμως αὐτῶν συμφωνίᾳ. « Ὅςτις ἂν ταῦτα ὑποθείη ταῖς Ἀποστολικαῖς παραδόσεσιν ἀντιλεγόμενα, καὶ ἐν οἱᾳδήποτε ἐνοχῇ οὐκ ἀποβάλλοι αὐτά, ἔστω ἀπόβλητος· ἐναλλὰξ δὲ, ἐάν τις γινώσκῃ μὲν τήν τε ἐν Χαλκηδόνι καὶ τὰς μετὰ ταῦτα τρεῖς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, συμφώνους τοῖς Δόγμασι τῶν τριῶν πρώτων, αὐθαδείᾳ δὲ φερόμενος συκοφαντῇ ταύτας καὶ καταρᾶται, ἔστω κατηραμένος ». Ἀλλ' αὕτη, ἡ μὴ ὁριστικῶς ἐν εὐθύτητι, ἀλλ' ἐν συνθήκῃ καὶ συμφωνίᾳ περὶ ἑνώσεως διαπραγμάτευσις, φρούδη ἀπέβη. Μετὰ δὲ ἑκατὸν χρόνους ταύτης τῆς μὴ ἐν ἀγαθῇ τῇ πίςει ἑνώσεως, ἄλλος Καθολικὸς Βαγὰν ἢ Βαγανὶρ ὀρθοδοξίας ὤφθη ζηλωτής, ἧς ἕνεκα κριθεὶς ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ Ἐπισκόπων καὶ κατακριθεὶς ὡς ὀρθοφρονῶν, ἀπεβλήθη τοῦ Θρόνου τῷ 970 ἔτει· κατέφυγε δὲ αὐτὸς πρὸς τὸν τοῖς Καλίφαις τοῦ Βακτατίου ὑποκείμενον Ἀρμένιον Πρίγκιπα τῆς Ἀρμενικῆς μεγάλης Ἐπαρχίας Βασβουραγὰν Ἀβουσάγλ, ὅστις φιλοφρόνως ὑπεδέχθη αὐτόν.

Ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι ὁ φωταγωγὸς εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν τῶν Ἀρμενίων, καὶ πρῶτος αὐτῶν Ἱεράρχης Ἱερὸς Γρηγόριος, παρέλαβε πάντα παρὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν, σχεδὸν πάντες, οἵ τε ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ καὶ οἱ μετὰ τούτους ἑπομένως διαδεξάμενοι τὸν τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων Θρόνον, πιστῶς διεφύλαξαν τάτε ἱερά, ἃ ἀλληλοδιαδόχως παρέλαβον δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 451 ἔτους, μετὰ τὴν Δ' Σύνοδον καὶ ἐφεξῆς, τοῦ Γένους ὅλου τῶν Ἀρμενίων καταδιωκομένου σκληρῶς τηνικαῦτα, αἰχμαλωτιζομένου, ὠμότατα φονευομένου παρὰ Περσῶν, καὶ καταβιαζομένου πρὸς ἐξάρνησιν τῆς τοῦ Χριστοῦ Πιστεως καὶ εἰς λατρείαν τοῦ πυρὸς, ἐπὶ τοιούτου κραταιοῦ σάλου τῆς Ἀρμενίας, μακρὰν καὶ ὁ τῶν Ἀρμενίων Κλῆρος, ὁ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου πρὸ πάντων σαλευόμενος, ἀπεῖχε νοῦν στῆσαι ἐπὶ δογματικῶν συζητήσεων. Ἀλλ' ὅτε ὁ ἀνδρεῖος Πρίγκιψ Δαρῶν, Βαγὰν ὁ Μαμιγονιήνσιος, παρὰ τοῦ τῶν Περσῶν Βασιλέως Βαλὰσς (Ἀρμενιστὶ Βαγάρσς), καθωρίσθη τῆς Ἀρμενίας γενικὸς Διοικητὴς (Μαρζβὰν) τῷ 485 ἔτει, ἐπὶ τῆς διοικήσεως τούτου, παραταθείσης ἄχρι τοῦ 511 ἔτους, ἐφησυχασάντων τῶν πολιτικῶν κατὰ Ἀρμενίαν σπαραγμῶν, ἀμέσως ἤρξατο ἡ τοῦ Εὐτυχοῦς αἵρεσις νομὴν λαμβάνειν καὶ διεξαπλοῦσθαι ἐν Ἀρμενίᾳ ὑπό τε τῶν ἀπελαυνομένων τῆς Αὐτοκρατορίας ὀπαδῶν ταύτης, καὶ ὑπὸ τῶν Σύρων ἔτι Εὐτυχιανῶν Ἐπισκόπων, τῶν παρασυράντων αὐτῶν μάλα τὸν τῶν Ἀρμενίων Κλῆρον διὰ τῶν κατὰ

τῆς Δ΄ Συνόδου κακολογιῶν αὐτῶν, ὡς τὰ τοῦ Νεστορίου δῆθεν ταύτης προστατευσάσης, καὶ μὴ κατακρινάσης τὰ τρία Κεφάλαια, εἰς τὸ περὶ μιᾶς μόνης φύσεως ἐπὶ Χριστοῦ κακοδοξίας βάραθρον. Ἔνθεν τοι καὶ οἱ πρὸ τοῦ μνησθέντος Μωϋσέως τοῦ Β΄ ἑπτὰ τῶν Καθολικῶν, οἷον Σαμουὴλ, Μουσσὴς, Σὰγ ὁ Β΄, Χριστόφορος ὁ Β΄, Γεδὼν ἢ Λεόντιος, Νερσῆς ὁ Β΄ καὶ Ἰωάννης ὁ Β΄, εἰσὶ τὴν ὀρθοδοξίαν ὕποπτοι. Μετὰ δὲ τούτους εἴδομεν, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἐπὶ πόσον ἐξεκαύθη πεπαῤῥησιασμένως τὸ δυσμενὲς φρόνημα τοῦ τε ὑπερθέρμου Μωϋσέως τοῦ Β΄, καὶ τοῦ κεκαυτηριασμένου μᾶλλον Ἀβραὰμ τοῦ Α΄, καὶ τῶν ἐφεξῆς αὐτῶν διαδόχων μέχρι τοῦ Καθολικοῦ Ἔζρ ἢ Ἔσδρα. Καὶ ἐὰν οἱ διαφωνοῦντες τῶν Καθολικῶν καὶ στόματι, καὶ δι' ἐγκυκλίων κατέκριναν τὰ μὴ ἐν τῇ Δ΄ Συνόδῳ κατακριθέντα τρία ἀνωτέρω ῥηθέντα Κεφάλαια, ἅτινα ἐκπεφασμένως κατεκρίθησαν καὶ ἀνεθεματίσθησαν ἐν τῇ Ε΄ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, βαρέως αὐτοὶ ἥμαρτον, καὶ ἁμαρτάνουσιν ἔτι οἱ τῶν Ἀρμενίων, ὡς μὴ προσεκτικώτερον καὶ ἀτενέστερον ἐμβαθύνοντες εἰς τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὑπολαμβάνοντες τὴν Τετάρτην Σύνοδον ὡς πέτραν σκανδάλου, ἢ μᾶλλον πρόφασιν ῥήξεως.

Ὁ ἐκ τοῦ Βασιλικοῦ τῶν Ἀρμενίων οἴκου Παγλαβουνὶ ἢ τῶν Ἀρσακίδων καταγόμενος Μάγιστρος Γρηγόριος λαμβάνει παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων, Δοὺξ ἀναγορευθεὶς, τὴν τῆς Μεσοποταμίας Διοίκησιν διὰ τὸ ὀρθόδοξον αὐτοῦ φρόνημα. Ὁ τούτου δ' ἀνεψιὸς Γρηγόριος ὁ Β΄, καὶ ἐπωνυμούμενος Φιλομάρτυς (Βγαϊασὲρ), ἤρθη ἐπὶ τὸν τοῦ Καθολικοῦ Θρόνον τῷ 1065 ἔτει τοῦ Ἁγίου αὐτοῦ Προγόνου Γρηγορίου· ἐκλήθη δὲ Φιλομάρτυς, ὡς συναθροίσας τοὺς βίους τῶν Μαρτύρων καὶ τὰ ὀστᾶ. Ἡ δόξα τούτου περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων ἦν τοσοῦτον εὐσεβὴς, ὥστε περὶ τούτου ἰδιοχείρως ἐσημειώσατο ἐν τῷ Βιβλίῳ, τῷ συγγραφέντι παρὰ τοῦ προῤῥηθέντος Καθολικοῦ Ἰωάννου τοῦ Φιλοσόφου, κατακρίνων τοὺς ἄλλως πως περὶ Χριστοῦ σοφιστευομένους. Ἐπέζησε δὲ αὐτὸς μέχρι τοῦ 1085 ἔτους· μετὰ δὲ τοὺς τοῦτον διαδεξαμένους βραχυβίους τρεῖς, προήχθη εἰς τὸν τοῦ Καθολικοῦ Θρόνον ὁ τοῦ Γρηγορίου Β΄ ἀπ' ἀδελφῆς ἀνεψιὸς Γρηγόριος ὁ Γ΄, Βαγλαβουνὴς ἐπωνυμούμενος, ὡς ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν Ἀρσακίδων καὐτὸς ὁρμώμενος τῷ 1113 ἔτει. Ἴθυνε δὲ τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα ἔτη, ὅστις βλέπων τὴν τοῦ Κλήρου αὐτοῦ διαίρεσιν αὐξανομένην, ἔγραψε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν περὶ ὁμοφροσύνης καὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τῷ 1148 ἔτει· ἀλλὰ τελευτήσαντος, τὸν ἐκείνου Θρόνον διέπειν ἐκ διαδοχῆς λαχὼν, τῷ 1166 ἔτει, ὁ τούτου ἀδελφὸς Νερσῆς ὁ Δ΄, ἐπωνυμούμενος Χαρίεις (Σνοργάλι), ἀπεφάσισεν, ἵνα ἐπιφέρῃ τὴν ὑστάτην

πληγὴν κατὰ τῆς τοσαύτης διαιρέσεως τῆς διασχιζούσης τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν. Διὸ καὶ ἐξηκολούθησε σπουδαιότερον τὰς αὐτοῦ διακοινώσεις μετὰ Μανουὴλ τοῦ Αὐτοκράτορος διὰ τριῶν περὶ Πίστεως ἐκθέσεων αὐτοῦ, ἐν αἷς ἠγωνίσθη, ἵνα δικαιώσῃ ἑαυτὸν ἐνώπιον τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐκφραζόμενος ὀρθῶς περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων. Ἐκ τῶν διαφωνούντων Ἀρμενίων τινὲς μέμφονται αὐτὸν ὡς φιλόδοξον, καὶ θηρεύοντα διὰ τῶν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῦ σχέσεων τὸ τοῦ Πατριάρχου ὄνομα· ἀλλ' εἰ καὶ οὔτ' αὐτὸς οὔτε οἱ Προκάτοχοι αὐτοῦ ἔφερον τὸν τοιοῦτον τίτλον, ἡ τοῦ Καθολικοῦ ὅμως ἀξία, τουτέστι Κεφαλὴ αὐτονόμου Ἐκκλησίας, οὐκ ἀναδείκνυσιν ἄρα αὐτὸν τοῖς Πατριάρχαις ἰσότιμον; Οἱ τοῦ Νερσῆ σύγχρονοι ἄμεινον ἔκριναν περὶ τῶν περὶ ἑνώσεως ἀγαθῶν αὐτοῦ σκοπῶν, ἀποδόντες αὐτῷ αὐτοὶ οἱ τῶν Ἀρμενίων φιλαλήθεις τὴν τοῦ χαρίεντος προσηγορίαν, καὶ κατατάξαντες αὐτὸν μεθ' Ἁγίων.

Μετὰ θάνατον τούτου, ὁ τούτου ἀπ' ἀδελφοῦ ἀνεψιός, οὐ μόνον τοῦ Θρόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως ζήλου διάδοχος, Γρηγόριος ὁ Δ', καὶ ἐπωνυμούμενος Παιδίον (Δέγα καὶ Κλαϊέστι), ὁμοῦ καὶ ὁ τότε πεπαιδευμένος προῤῥηθεὶς Ἀρχιεπίσκοπος Ταρσοῦ, ὁ ἐκ τῆς πόλεως κατὰ Κιλικίαν Λαμπρῶν καταγόμενος, καὶ Λαμπρονήνσιος ἐκ τῶν αὐτοῦ Συγγραμμάτων καλούμενος (1), ἐσφράγισαν τὸ τῆς εἰρήνης ἆθλον ἐν ταῖς συστάσαις ἔν τε Ταρσῷ καὶ Ῥοὺμ-καλὲ, τῷ 1179 ἔτει, ἐν ὅλῃ τῇ ἀντιστάσει τῶν διαφωνούντων Ἐκκλησιαστικῶν τινων καὶ Κοσμικῶν. Ἐν ταύταις δὲ ταῖς Συνόδοις διελύθησαν τὰ ἀμφίβολα, καὶ τρεῖς πρὸς τοῖς τριάκοντα Ἐπίσκοποι τῆς τε μεγάλης καὶ μικρᾶς Ἀρμενίας, καὶ αὐτὸς ὁ Καθολικὸς τῆς Ἀλβανίας τῆς κατὰ τὰ Καυκάσια ὄρη, ὁμοψύχως ὑπέγραψαν καὶ ἐκύρωσαν, ὡς Συνοδικὸν ὅρον, τὸν συνενώσαντα τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου. Ἄριστα δὲ τὸ πρᾶγμα τοιουτοτρόπως προεχώρει, καὶ κατ' εὐχὴν ἦκεν ἂν εἰς τέλος ἀγαθόν· ἀλλ' ἐν δὲ τούτῳ ὁ θάνατος Μανουὴλ τοῦ Αὐ-

(1) Καλὸν δὲ καὶ τὰ παρ' αὐτῶν τῶν Ἀρμενίων Πατέρων περὶ Πίστεως τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Ἐκπορεύσεως συμφώνως τοῖς Ὀρθοδόξοις θεολογηθέντα ἐνταυθὶ παραθέσθαι. Ὁ μὲν Γρηγόριος ὁ Ναριεκήνσιος, ἀνὴρ ἐνάρετος, «Τὸ Πνεῦμα, φησί, τὸ Ἅγιόν ἐστι πνεῦσις παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀῤῥήτως, οὐ κατὰ γέννησιν ὡς ὁ Υἱός, ἀλλὰ κατ' ἐκπόρευσιν ἐκ τῆς ἐκείνου οὐσίας». Ἑπόμενος δὲ τούτῳ καὶ ὁ Καθολικὸς Νερσῆς ὁ Δ' καὶ Κλαϊήνσιος ἐπάγει. «Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν ἐστιν Ἐκπόρευσις (ἤτοι Ἐκπόρευμα) παρὰ τοῦ Πατρός». Ἐπίσης καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ταρσοῦ Νερσῆς ὁ Λαμπρονήνσιος συνείρει. «Τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιόν ἐστιν Ἐκπόρευσις ἐκ τοῦ Πατρός, ὡς ἐκ Πηγῆς». Οὕτως οὖν τῶν Ἀρμενίων περὶ τοῦ Πνεύματος, οἷα δὴ καὶ πάλαι, δόξης ἔχουσιν ὀρθῆς. (Ἰωάνν. Ἰωακεὶμ ὁ Σχροδέρος ἐν τῷ Βιβλίῳ, ὃ ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τῷ 1780 ἔτει, ᾧ καὶ ἐπέγραψε. Θησαυρὸς τῆς Ἀρμενικῆς διαλέκτου).

τοκράτορος τῷ 1180 ἔτει, ἀτελὲς τὸ ἐπίσημον τοῦτο ἔργον παρέλιπε· διότι μετὰ τὸν Μανουὴλ, αἵ τε συμβᾶσαι ταραχαὶ ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, καὶ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσις ὑπὸ τῶν Λατίνων Σταυροφόρων, καὶ οἱ ἐκ διαφόρων Ἀρμενίων γενεῶν γενόμενοι Καθολικοὶ, ἀπεμάκρυναν τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἰδίων αὐτῆς κατὰ μέρος παραδόσεων, καὶ προσήγγισαν αὐτὴν εἰς τὴν Λατινικὴν ὑπὸ τὴν ἐπιῤῥοὴν τῶν Σταυροφόρων, καὶ διὰ συμμαχίας τῶν κατὰ Κιλικίαν Ἀρμενίων Βασιλέων μετά τε τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Συρίᾳ Σταυροφόρων, καὶ διὰ γαμικῶν συναλλαγμάτων μετ' αὐτῶν, καὶ τῶν τῆς Κύπρου Λουζιανῶν Βασιλέων. Ὅθεν καὶ διὰ τὴν πολυχρόνιον ἀνάμιξιν καὶ συμβίωσιν τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῶν Λατίνων ἀπὸ τοῦ 1198 ἔτους, καὶ τοῦ Λέοντος τοῦ Β΄, ὃν ἀδείᾳ τοῦ Πάπα, ἔστεψε Βασιλέα τῶν Ἀρμενίων ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μογουντίας (Μαϋάνς), μέχρι τοῦ 1365 ἔτους, καὶ τοῦ Λέοντος τοῦ ΣΤ΄ καὶ ἐσχάτου τῶν Ἀρμενίων Βασιλέως, μετήλλαξεν ἡ αὐτῶν Ἐκκλησία οὐ μόνον τὴν ἱερατικὴν αὐτῆς στολὴν σχεδὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῆς, πρὸς εὐχαρίστησιν τῆς Ῥώμης, ὡς ἐφεξῆς ῥηθήσεται. Ἀλλ' ἐν ὅλῃ ταύτῃ τῇ ᾗ εἵλοντο κατὰ Λατίνους ἱερατικῇ μεταμφιάσει, τὴν Πίστιν δ' ὅμως εἰς κοινωνίαν τῶν τῆς Ῥώμης καινοτομημάτων ἐπισπάσασθαι τὸν Κλῆρον καὶ ὅλον τὸ Γένος τῶν Ἀρμενίων, τοσάκις ἀγωνισαμένη ἡ Ῥώμη, οὐδόλως κατίσχυσεν· ἐκτὸς, πολλοστόν τι μέρος τοῦ Γένους τούτου, κατὰ καιροὺς ἄλλοτε ἄλλο συναρπασθὲν, τοῖς δυτικοῖς δόγμασι προσκεχώρηκεν. —

Αἱ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεις καὶ προσοχῆς ἄξιαι τοῦ Μανουὴλ Αὐτοκράτορος μετὰ τῶν εὐδιαθέτων, καὶ τῶν ὑπὲρ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀναντιῤῥήτως καὶ λόγοις καὶ πράξεσιν ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν μᾶλλον ἀγωνισαμένων, Νερσῆ τοῦ Δ΄, καὶ Γρηγορίου τοῦ Δ΄, ἐξεδόθησαν Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρχαίων Συγγραφέων βιβλίῳ (veterorum Scriptorum). Καὶ ἤδη αὗται συνεπληρώθησαν μετὰ προσθήκης Πρακτικῶν, ἐκδοθέντων ἐν Ῥώμῃ παρὰ τοῦ Καρδιναλίου Ἀγγέλου Μαΐου. Εἰ καὶ αἱ προσθῆκαι αὗταί εἰσι περίεργοι (ὡς ἡ τοῦ χαρίεντος Νερσῆ Ἐγκύκλιος), ἀλλὰ λυπηρὸν, ὅτι ἐν ταῖς ἐκδοθείσαις ταύταις, παρελείφθησαν μὴ τυπωθεῖσαι αἱ συνδιαλέξεις Λυσίου Μαγίστρου Θεωριανοῦ τοῦ Φιλοσόφου μετὰ τοῦ ῥηθέντος Καθολικοῦ Νερσῆ τοῦ Χαρίεντος, αἵτινες ἐπ' ἀκριβείᾳ ἐκθετικῇ διασαφοῦσιν ὅλην τὴν σειρὰν ἐξ ἀρχῆς τοῦ πράγματος. Ταύτας δὲ, ὡς κατὰ τάξιν καὶ εἱρμὸν βαινούσας τοῦ παρόντος Ὑπομνήματος, καὶ ἀπαραιτήτους, ὡς οἷόν τε ἐν συνόψει ὧδε ἡδέως προστήσομεν.

Κατὰ προτροπὴν Γρηγορίου τοῦ Γ΄, ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ Νερσῆς ὁ Χαρίεις Ἐπίσκοπος ὤν, ἀνελάβετο, ἵνα διαλλάξῃ τὸν κατὰ Κιλικίαν Βασιλέα τῶν Ἀρμενίων Θῶρον ἢ Θεόδωρον μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ὀχὶν Πρίγκιπος Λαμπρῶν, ὅστις ἀπεποιεῖτο, ἵνα ἀναγνωρίσῃ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ Βασιλείαν, προκρίνων τοῦ εἶναι αὐτὸν μᾶλλον ὑπὸ τὸν Μανουὴλ Αὐτοκράτορα. Παραγενόμενος γοῦν ὁ Νερσῆς ἐν τῇ Πόλει Μοψουεστίᾳ συνέτυχεν ἐκεῖσε παρεπιδημοῦντι τῷ ἀπ' ἀνεψιᾶς γαμβρῷ τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ, Ἀλεξίῳ τῷ Πρωτοςράτορι; ὅστις ἐζήτησε παρὰ τοῦ Νερσῆ ἐγγράφως Σαφήνειαν τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν μέσῳ τῆς τε τῶν Ἀρμενίων καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας δογματικῶν διαφορῶν καὶ ἄλλων ἐθίμων, τουτέςι περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων, περὶ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου, περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως τῆς ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων τελουμένης, περὶ ἀζύμων καὶ οἴνου μὴ ἀναμιγνυομένου ὕδατι ἐν τῷ ποτηρίῳ, περὶ ἑψήσεως Μύρου ἐξ ἐλαίου σησάμου; καὶ περὶ νηστειῶν τῶν διαφερουσῶν τῶν Ὀρθοδόξων. Λαβὼν δὲ ὁ Ἀλέξιος τὴν ἐν ταῖς προτάσεσιν αὐτοῦ ἔγγραφον ἔκθεσιν τοῦ Νερσῆ, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον ἐπέδωκε ταύτην τῷ Αὐτοκράτορι· ὅστις ἀναγνοὺς ταύτην ἠρεθίσθη ὑπ' ἄκρας ἐφέσεως πρὸς ἕνωσιν τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου· καὶ δὴ σπεύσας ἔγραψε περὶ τούτου πρὸς τὸν Καθολικὸν Γρηγόριον τὸν Γ΄, τῷ 1166 ἔτει, ἀξιῶν ἐπὶ τέλους, ἵνα πέμψῃ τὸν Νερσῆν πρὸς διαπραγμάτευσιν τῶν περὶ εἰρήνης καὶ ἑνώσεως.

Ἡ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπιστολὴ κατέλαβε τὸν μὲν Γρηγόριον τεθνηκότα, τὸν δὲ Νερσῆν Καθολικὸν προχειρισθέντα· ὅστις καὶ ἔγραψεν ἀποκρινόμενος πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα δευτέρως τὰ αὐτὰ, ὅσα καὶ πρότερον δι' Ἀλεξίου τοῦ Πρωτοστράτορος ἐξέθετο δι' ἐκφράσεων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον συμφώνων τε καὶ μὴ ἐντελῶς τῇ Ὀρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ· διότι περὶ τοῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως Δόγματος ἐξεφράζετο ὁ Νερσῆς κατὰ τὴν ἐσφαλμένην αὐτῶν ἰδέαν. Τοῦτο δὲ μᾶλλον ὑπερέθισε καὶ ἐξέκαυσε τὸν ζῆλον τοῦ εὐσεβοῦς Ἄνακτος· διὸ καὶ πρὸς ἄμεσον μετὰ τοῦ Καθολικοῦ συνδιάλεξιν περὶ τῆς ὀρθότητος τοῦ Δόγματος, ἐξαπέστειλε τὸν ποτὲ μὲν Μάγιστρον Λυσίαν, εἶτα δὲ τὴν κόμην κειράμενον καὶ τὸν μοναστικὸν ὑπελθόντα βίον, Θεωριανὸν, ὡς περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν τῷ τότε κλεϊζόμενον· πρὸς ὃν δέδωκε συνοδοιπόρον καὶ ἑρμηνέα μοναχόν τινα Ἀρμένιον Οὔτμανον τὸ ὄνομα, καὶ εἰδήμονα τῆς Ἑλλάδος φωνῆς, τὸν ἐκ τοῦ Μοναστηρίου τοῦ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν Ἰβηρικοῦ, ὃ ἔκτισε Γρηγόριος ὁ Μάγιστρος ἐξ Ἀρμενίων, μεταπεμφθέντα. Οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν κατὰ Κιλικίαν πόλιν Ῥοὺμ-καλὲ, (Ῥωμαίων

Κουλᾶ καλεῖ ταύτην ὁ Θεωριανός) καὶ εὑρόντες ἐκεῖ τὸν Καθολικὸν Νερσῆν, καὶ περὶ αὐτὸν ἱκανὴν ὁμήγυριν Ἐπισκόπων Ἀρμενίων, Σύρων τινῶν, καὶ διδασκάλων, ἐπέδωκαν αὐτῷ τὴν βασίλειον Ἐπιστολήν, εἰπόντες τὴν ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐφίεται καὶ περὶ πολλοῦ ἡγεῖται, τοῦ τε Καθολικοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν μετὰ τῆς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἕνωσιν.

Ὁ Θεωριανὸς ἀποβλέπων εἰς τὰ κυριώτερα αἴτια τῆς διαιρέσεως, ἔθετο ὡς βάσιν τῶν διαλέξεων αὐτοῦ τὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολὴν τοῦ Νερσῆ, καὶ ἤρξατο ἐκ τοῦ περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων, τοῦ παρὰ τῶν Ἀρμενίων ἀποβαλλομένου. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἐπιστολῇ ὁ Νερσῆς ἐξεφράζετο οὕτω. «Λέγομεν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, οὐ κατὰ τὸν Εὐτυχέα συγχέοντες, οὔτε κατὰ τὸν Ἀπολλινάριον ἐλαττοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸν Ἀλεξανδρείας Κύριλλον, τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ κατὰ Νεστορίου γεγραμμένα, «μία ἐστιν ἡ τοῦ Λόγου φύσις σεσαρκωμένη». Εἰς δὲ τὸ ἐν τῇ Ἐπιστολῇ γεγραμμένον τοῦτο παρὰ τοῦ Νερσῆ ὁ Θεωριανὸς ἀντέλεξεν· «ὅτι οὐδόλως αὐτὸ τὸ περὶ μιᾶς ἐπὶ Χριστοῦ φύσεως τοῦ θείου Κυρίλλου συντελεῖ πρὸς βοήθειαν τῆς τῶν Ἀρμενίων ἰδέας, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐστὶν ἐντελῶς σύμφωνον τῇ τοῦ Εὐαγγελίου ῥήσει «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»· τουτέστιν, ἡ θεία φύσις προσλαβοῦσα τὴν ἀνθρωπίνην σεσάρκωται· καὶ οὐδόλως σημαίνει, κατὰ τοὺς Ἀρμενίους, φύσις ταὐτὸν Χριστοῦ, καὶ φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη· τὸ γὰρ ὄνομα Χριστὸς, δηλοῖ κυρίως τὸ συναμφότερον, Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον· διὰ δὲ τοῦτο καὶ οὐκ ἐῤῥέθη, ὁ Χριστὸς, ἀλλ' ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Δύω φύσεις ὁμολογοῦμεν ἀλλήλαις συνελθούσας καθ' ἕνωσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως· καὶ ἡ μὲν σὰρξ, σὰρξ ἐστι καὶ οὐ Θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σάρξ· ὁ δὲ Λόγος, Θεός ἐστι καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο τὴν σάρκωσιν οἰκονομικῶς.»

Ὁ Θεωριανὸς, μετ' ἄλλας πεύσεις τοῦ Καθολικοῦ, καὶ ἐνδεικτικὰς αὐτοῦ ἀποκρίσεις περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων ἀπὸ ῥητῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, Ἀθανασίου καὶ Κυρίλλου μᾶλλον, οὗ τοὺς λόγους περὶ πολλοῦ ποιοῦνται οἱ Ἀρμένιοι σεβαζόμενοι εἰς ἄκρον τὸν θεῖον ἄνδρα, καὶ περὶ τοῦ τί ἐστιν οὐσία, καὶ τί φύσις, τί ὑπόστασις, καὶ τί πρόσωπον, περὶ ὧν κἂν τούτῳ σύμφρων τοῖς Πατράσιν ὤφθη ὁ Καθολικὸς, καὶ τὴν μὲν οὐσίαν καὶ φύσιν ἐπὶ τῶν καθόλου λαμβάνων, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος· ἀλλ' ἐπέφερε λέγων ὁ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν Ἐπισκόπους, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει συμφωνία ἐν μέσῳ τῶν Ὀρθοδόξων Δογμάτων τῆς ἐν Χαλ-

κηδόνι Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς διαῤῥήδην δογματισάσης ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐν δύω φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίςως γνωριζόμενον, καὶ τῆς αἱρετικῆς φρενοβλαβείας τοῦ Νεστορίου τοῦ τὰς δύω φύσεις λέγοντος κεχωρισμένας καὶ οὐχ ἡνωμένας εἰς πρόσωπον ἕν. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Καθολικὸς ἀντέφησεν, ὅτι τὸ λέγειν δύω φύσεις, τοῦτο εἰσάγει διαίρεσιν, καὶ ὅτι δειλιᾷ, ἵνα μὴ οἱ Ἀρμένιοι φεύγοντες τὸ τοῦ Εὐτυχοῦς τοῦ μίαν φύσιν λέγοντος, εἰς τὸ τοῦ Νεστορίου ἐμπέσωσι βάραθρον, τοῦ δύω φύσεις καὶ δύω πρόσωπα παρεισάγοντος· ἀντέλεξεν ὁ Θεωριανὸς εἰς ταῦτα, ἐπάγων τὰ τοῦ θείου Κυρίλλου ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ ταῦτα· «κἂν λέγῃ ὁ Νεστόριος δύω φύσεις, σημαίνων τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, (ἑτέρα γὰρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις καὶ ἑτέρα ἡ τῆς σαρκὸς,) ἀλλ' οὐκ ἔτι τὴν ἕνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γὰρ ἑνώσαντες ταύτας, ἕνα Χριστὸν, ἕνα Υἱὸν, ἕνα Κύριον ὁμολογοῦμεν, καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην.» Ἐπὶ μὲν τῆς Τριάδος μίαν φύσιν ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ μίαν μὲν ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μίαν φύσιν· καὶ ἔμπαλιν, ἐκεῖ μὲν μία φύσις καὶ τρεῖς ὑποστάσεις, ἐνταῦθα δὲ, μία ὑπόστασις καὶ δύω φύσεις· καὶ ἐπειδὴ ἡ φύσις ἐπὶ τῶν καθόλου καὶ κοινῶν λέγεται, καὶ μερικευθῆναι ἀδύνατον, ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἔστι καθόλου, οὐδὲ κοινὸν, διὰ τὸ εἶναι μιᾶς ὑποστάσεως, ἑνὸς προσώπου, καὶ ἀτόμου, οὐ γάρ εἰσι Χριστοὶ ἄλλοι ἐκ Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἵνα κατ' ἐκείνων κατηγορηθῇ· καὶ ἐπειδὴ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τοῦ τε Ἱεροῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, τοῦ ἐν τῷ κατ' Ἀπολλιναρίου λόγῳ διαῤῥήδην λέγοντος, «ἀνεφάνησαν ἕτεροι, τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν Θεότητα μιᾶς εἶναι φύσεως λέγοντες· ποῖος ᾅδης τὴν τοιαύτην βλασφημίαν ἐξήμεσε;» Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ὡσαύτως βοῶντος ἐν τῷ κατ' Ἀπολλιναρίου, «εἰ οὖν ἐν τοῖς ὑπεναντίοις ἰδιώμασιν ἡ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς, λέγω, καὶ τῆς Θεότητος, πῶς μία αἱ δύω εἰσίν;» Ἐπίσης καὶ ὁ Θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν Μοναχόν φησιν, «ἕνα Υἱὸν, ἓν πρόσωπον τὰ συναμφότερα, γνωριζόμενον μέντοι ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως, λέγω, οὐκ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ' ἐν δυσὶ τελείαις· τί πρὸς ταῦτα φῄς;» Ἀποτόμως οὖν ἐκ τῶν ῥηθέντων τούτων πάντων παρὰ τῶν Πατέρων διότι κεκώλυται, τολμηρὸν ἄρα ἐνίστασθαι, μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ. Ἀλλ' ὁ Καθολικὸς ἰσχυρῶς ἐξεχόμενος τῶν λόγων τοῦ θείου Κυρίλλου, ἀπεκρίνατο· «εἰ μὴ ἐβούλετο ὁ θεσπέσιος ἀνὴρ δηλῶσαι,

ὅτι τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς μία φύσις ἐστὶ καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν, οὐκ ἂν τοῦτο ἔλεγε, « μία φύσις τοῦ σαρκωθέντος Λόγου »· διὸ καὶ ἡ τοιαύτη ῥῆσις κλονεῖ τὸν νοῦν μου. »

Τότε ὁ Θεωριανὸς ἀπέδειξεν αὐτῷ, ὅτι τοῦτο λέγων ὁ μακάριος Κύριλλος βάσιν εἶχε τοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου κατὰ τοῦ Ἀρείου, ὅς τις δύω φύσεις ἐφλυάρει τοῦ Λόγου, τὴν μὲν ἄκτιστον καὶ φύσει ἰδίαν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, τὴν δὲ κτιστὴν καὶ ἀρχὴν ἔχουσαν τοῦ εἶναι, ὡς οὕτως ἐδόξαζε τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁ ἐμβρόντητος. Πρὸς τὴν δόξαν οὖν ταύτην διαμαχόμενος ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ἔφη μίαν φύσιν σεσαρκωμένην, καὶ οὐχὶ μίαν μὲν ἄκτιστον καὶ ἰδίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἄλλην δὲ κτιστὴν καὶ ἀλλοτρίαν· τὴν χρῆσιν τοίνυν ἐκ τούτου λαβὼν καὶ ὁ Ἱερὸς Κύριλλος, μίαν φύσιν, ἔφη, τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Ἡ δὲ ἀπόδειξις αὕτη τοῦ Θεωριανοῦ τοσαύτην πεποίηκεν ἐντύπωσιν τῷ Καθολικῷ, ὥστε ἀνεβόησε· « νῦν ἠρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὰ ῥήματα ἀκούσας τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου, διότι ἔμαθον τὰ τῆς ἀρχῆς αἴτια τῶν λόγων τούτων, ὧν ἠγνόουν.» Μετὰ δὲ ταῦτα, ἐλθὼν ὁ Σύρος Ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἐπέπληξε τὸν Καθολικὸν, ὡς πεισθέντα τοῖς λόγοις τῶν Ῥωμαίων, τῶν τὰ τοῦ Νεςορίου φρονούντων· ὅστις ἀπεκρίθη· «ἐγὼ Ῥωμαίοις οὐ πείθομαι, οὔτε τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, οὐδ᾽ αὐτῷ τῷ Αὐτοκράτορι, ἐὰν μὴ ἐγὼ ἔγνωκα τὸ ἀληθές· τὴν δ᾽ ἀλήθειαν οὐδὲ ἰσχύω ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοῖς Ἁγίοις Πατράσιν ἀντιπεῖν δύναμαι.» Ὢ πόσον εὐχῆς ἔργον ἦν ἂν ἡ τηλικαύτη τοῦ Καθολικοῦ Νερσῆ ταπεινοτάτη ἐπίγνωσις καὶ ὁμολογία, εἴγε ἐτύγχανε καὶ τανῦν μιμητὰς παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν αὐτοῦ Ἀρμενίοις, εἰρήνης καὶ ὁμονοίας τῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα!!!

Ἵν᾽ ὅλως διαλύσῃ ὁ Θεωριανὸς πᾶσαν ἀμφιβολίαν, προέτεινεν, ἵνα ἀναγνωσθῇ ὁ τῆς Πίστεως ὅρος τῆς ἐν Χαλκηδόνι τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου μετὰ τῆς διδασκαλίας τῶν πρὸ αὐτῆς τῆς Συνόδου Ἁγίων Πατέρων, καὶ ἐκ ποίων ῥητῶς τούτων ἑκάστη λέξις τοῦ ὅρου ἐλήφθη· καὶ αἱ πλείους αὐτῶν, ὄψεσθε, ὅτι ἐκ τοῦ μακαρίου Κυρίλλου ἐλήφθησαν, πρὸς ὃν ὑμεῖς οἱ Ἀρμένιοι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀκολουθεῖν θέλετε. Ἀναγνωσθέντος οὖν τοῦ ὅρου, καὶ εὑρεθέντων τοῦ τε Ἑλληνικοῦ καὶ Ἀρμενικοῦ ἀπαραλλάκτων, εἶπεν ὁ Καθολικὸς τῷ Θεωριανῷ. «Τοῦτον ἐγὼ ἀναγνοὺς τὸν ὅρον οὐδὲν ἐναντίον τῇ Ὀρθοδόξῳ Πίστει διέγνων, καὶ θαυμάζω πῶς οἱ πρὸ ἡμῶν ἀναιδῶς τοῦτον ἐσυκοφάντησαν καὶ ἀκρίτως κατέκριναν· διὸ καὶ φρονῶ ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ πολλῶν αἱρέσεων ἡ ἁγία αὕτη Σύνοδος παρετάχθη, πολλοὺς κατ᾽ αὐτῆς ὁ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων πολέμιος συκοφάντας ἐξήγειρεν, ἀντὶ τῶν ὧν πολλῶν κατὰ μέσην

καρδίαν πληγῶν, παρ' αὐτῆς ἐδέξατο.» Οἱ εἰλικρινεῖς καὶ εὐσεβεῖς οὗτοι λόγοι, οἱ τυχὸν οὐ κείμενοι ἐν τοῖς Ἀρμενικοῖς χειρογράφοις, ἀλλὰ μαρτυρούμενοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ αὐτηκόου Θεωριανοῦ καὶ ἄλλων ἐγγράφων συγχρόνων Πρακτικῶν, ἐὰν εἰκάζωνται αὐτοῖς ἀμφίβολοι, οἱ διστάζοντες διελθέτωσαν αὖθις πρὸς πληροφορίαν αὐτῶν τὴν τοῦ Νερσῆ ἔκθεσιν τῆς Πίστεως, ὅστις ἐκπεφασμένως ὁμολογεῖ δύω φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἐν μιᾷ ὑποστάσει· καὶ εἰ οὕτως ἐπίστευεν αὐτὸς, παραλείπεται λυπεῖσθαι περὶ τῆς μακρᾶς διαῤῥήξεως καὶ τοῦ ἀνωφελοῦς ὑπὸ πεισμονῆς σχίσματος μέχρι τούτου. Τὴν γὰρ αὐτὴν Πίστιν περὶ τῶν δύω ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων συνεῖδον καὶ ἀνωμολόγησαν, καθὰ προεῤῥέθη, καὶ προγενέστεροι ἄλλοι τοῦ Νερσῆ τῶν Ἀρμενίων Καθολικῶν, ὅ τε κατὰ τὸν Η' αἰῶνα ἀκμάσας Ἰωάννης ὁ ἐπωνυμούμενος Φιλόσοφος, εἶτα ὁ κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα Γρηγόριος ὁ καλούμενος Φιλομάρτυς, ὁ τὸ τοῦ ῥηθέντος Ἰωάννου Σύγγραμμα κατὰ Μονοφυσιτῶν, τὸ πολλαῖς Γραφικαῖς μαρτυρίαις ἐμπεπυκνωμένον ἐπικυρώσας, ἑπομένως καὶ ὁ πρὸ τοῦ Νερσῆ Καθολικὸς Γρηγόριος ὁ Γ', καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Φιλομάρτυρος συνεπικυρώσας τὸ περὶ τῶν δύω φύσεων ῥηθὲν Σύγγραμμα, ἔγραψε περὶ τὸ τέλος τούτου ταῦτα· «οὕτω πιστεύω κἀγὼ, ὡς ὁ ἁγιώτατος Ἰωάννης Καθολικὸς ἐνταυθοῖ γέγραφε, καὶ τοὺς μὴ οὕτω πιστεύοντας ἀναθεματίζω.»

Τοιουτοτρόπως οὖν διαλυθείσης, ὡς διείληπται, τῆς περὶ τῶν δύω φύσεων ἀμφιβολίας, οὐ κόπους παρέσχε τῷ Θεωριανῷ, ἵνα διαλύσῃ καὶ τὴν περὶ τῶν δύω θελήσεων πρότασιν, τοῦ πῶς λέγειν ταύτας φυσικὰς ἢ ὑποστατικάς; Ἐναπέδειξε δὲ τοῖς Ἀρμενίοις ὅτι, «ἐὰν ὑποστατικὰς ταύτας εἴπωμεν, ἀποδώσομεν ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος τρεῖς θελήσεις, διότι τρεῖς ὑποστάσεις εἰσί· καὶ καθώσπερ μία θέλησις ἐπ' αὐτῆς, διότι μία φύσις, οὕτω δύω θελήσεις ἐπὶ Χριστοῦ, διότι δύω φύσεις ἐπ' αὐτοῦ Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος.» Τὸ Δόγμα τοῦτο οὐ συνήντησε πολλὰς ἀντιφάσεις, ὡς τὸ περὶ τῶν δύω φύσεων, καθὰ συνομολογησάντων τῶν Ἀρμενίων, τάς τε δύω θελήσεις καὶ τὰς δύω ἐνεργείας ἐπὶ Χριστοῦ, διότι τῶν Ἀρμενίων Ἐπίσκοποί τινες παρῆσαν ἐν τῇ ἕκτῃ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἐν ᾗ ἀνεκηρύχθησαν καὶ ἀνωμολογήθησαν αἱ δύω ἐπὶ Χριστοῦ θελήσεις τε φυσικαὶ καὶ ἐνέργειαι ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως, καὶ κατὰ τῶν μὴ οὕτω δοξαζόντων, ὡς αἱρετικῶν, ἐξεφωνήθη καθαίρεσις μὲν πρὸς τοὺς ἐκ τοῦ Κλήρου, ἀνάθεμα δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους· ἡ γὰρ τῶν Ἀρμενίων ἐκ συναρπαγῆς καὶ ἀπάτης προκατάληψις ἐστήρικται κατὰ τῆς Τετάρτης Ἁγίας Συνόδου, τῆς τοὺς μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ πρεσβεύοντας καταδικαζούσης.

Περὶ δὲ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου, τοῦ ἐν ταῖς Πράξεσι τῆς Τετάρτης Ἁγίας Συνόδου καὐτοῦ ἀναφερομένου, δυσχερὲς πάνυ ἐγένετο τὸ καταπεισθῆναι τόν τε Καθολικὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἀποβαλεῖν τοῦ ὕμνου τὴν ἄτακτον προσθήκην «ὁ ςαυρωθεὶς δι' ἡμᾶς»· ὁ γὰρ Νερσῆς ἐδικαιολόγει τὸ ἔθος (1), ὅτι ἡ τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησία ἀνάγει τὸν ὕμνον, οὐχὶ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ἀλλ' εἰς μόνον τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον, ἔνθεν τοι καὶ ἡ προσθήκη οὐδεμίαν αἵρεσιν ἐμπεριέχει. Ὁ δὲ Θεωριανὸς παρέστησεν ἐξ ἐναντίας αὐτῷ τὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων παράδειγμα, καὶ τὸ ἀρχαῖον πάσης τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἐπικρατῆσαν ἔθος, καὶ ὅτι ἡ τοῦ Κναφέως αὕτη προσθήκη στυγερὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπόβλητος. Ἀπεκρίνατο δὲ ὁ Νερσῆς· «ἡμῖν μὲν εὐχερὲς τὸ μεταβαλεῖν ἔθη τινὰ καὶ ὁμολογῆσαι καὶ τὰς δύω φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλ' ἀποβαλεῖν τὴν ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ προσθήκην οὐ δυνάμεθα.»

Καὶ ἐὰν τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος, ἢ μᾶλλον ὁ εἷς λόγος, ἐπιφέρῃ αὐτοῖς τὴν τῶν Θεοπασχιτῶν ὑποψίαν, καὶ ὡς σκάνδαλον, διαταράττει ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν Ἀνατολικήν τε ἐπίσης καὶ Δυτικήν, αἵτινες ἀρχαιόθεν παρέλαβον τὸ ψάλλειν τὸν ὕμνον τοῦτον πρὸς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, πρέπον ἄρα μόνοις τοῖς Ἀρμενίοις, διὰ τὸ τοιοῦτον αὐτῶν ἔθος καὶ τὸν ἕνα μόνον λόγον, ἵνα ἐξέχωνται ταύτης τῆς προσθήκης ἐν ἐπιμονῇ τοσαύτῃ, ἥτις πρόκειται ὡς πέτρα σκανδάλου βαρυτάτου; Παραιτούμεθα τοῦ παραιτέρω χωρῆσαι εἰς διενέξεις περὶ τοῦ ποία ἡ τοῦ Τρισαγίου χρῆσις ἡ ὀρθοτέρα, ἐνώπιον τῆς διαπρυσίου μαρτυρίας τῶν τοσούτων αἰώνων καὶ τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν, ἥτις σαφῶς δείκνυσιν ἐν ποίῳ μέρει ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἐὰν, κατὰ τοὺς λόγους τῶν Ἀρμενίων, τὸ πρᾶγμα ὑφίσταται οὐκ ἐν δόγματι, ἀλλ' ἐν λόγῳ, ἁμαρτάνοντες αὐτοὶ ἐνώπιον τῶν ἄλλων χριστιανῶν, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, οὐχ ἁμαρτάνουσιν ἄρα ἐνώπιον καὶ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου; Ὁ γὰρ Ἀπόστολος οὐχ οὕτω προσεφέρετο πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀγάπης καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς ἐλαχίστοις. Τί δὲ αὐτὸς ἔγραφε πρὸς Κορινθίους; «Εἰ βρῶμα σκαν-

(1) Οὐ μόνον τότε, ἀλλὰ καὶ μέχρι τούτου λέγουσιν οἱ Ἀρμένιοι, ὅτι πρὸς τὸ δεύτερον πρόσωπον αὐτοὶ ἀνάγοντες τὸν Τρισάγιον ὕμνον, καὶ οὐχὶ εἰς ὅλην τὴν Ἁγίαν Τριάδα, οὐδόλως δοξάζουσι τὴν Θεότητα πάσχουσαν, πιστεύοντες, ὅτι ἡ ἀνθρωπότης μόνη τοῦ Χριστοῦ τὸ δι' ἡμᾶς πάθος ὑπέμεινεν. Ἀλλ' ἡ τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησία, ἰδέτωσαν, ὅτι κατ' ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος ὕπαρξιν συστάσεως ἔλαβε, καὶ ἥτις θέλουσα, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρῃ ἀπὸ τῶν μεγάλων καὶ ἀρχαιοτέρων ταύτης Ἐκκλησιῶν καὶ μητέρων αὐτῆς, τῶν ἀποδιδουσῶν ἐκ συμφώνου τὸν ὕμνον τῇ Παναγίᾳ Τριάδι, διὰ τῆς τοιαύτης προσθήκης «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», ἣν ἀπὸ Πέτρου τοῦ Κναφέως καὶ τῶν Σύρων εἶτα περιέλαβεν, οὐχ ὑπόκειται ἄρα τῇ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ Οὐαὶ κατακρίσει τοῦ Κυρίου, διὰ τὸ ὃ παρέχει σκάνδαλον; κρινέτωσαν.

δαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.» (Α΄. πρὸς Κορινθ. κεφ. Η΄.) Ἀλλ᾽ ἐνταῦθα τὸ πρᾶγμα οὐχὶ περὶ φθαρτοῦ βρώματος, ἀλλὰ περὶ ἑνότητος καὶ δόξης τοῦ ὀνόματος Θεοῦ. Ὅθεν καὶ εἰσχωρεῖ ἄρα ἐν τούτῳ φιλαυτία ἢ ἰσχυρογνωμοσύνη, ἐξ ἧς ὁ χιτὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν διήρηται, ὅταν ἡ ἀποβολὴ ἑνὸς λόγου, μὴ βλάπτοντος τὸ Δόγμα, δύναται συνάψαι τὰ διεστῶτα;

Οἱ Ἀρμένιοι οὐ δύνανται ἀρνηθῆναι ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ μόνη τῷ ὄντι αἰτία, ἥτις ἐνέβαλε τὸν Νερσῆν εἰς ἀμηχανίαν, ἵνα ἀποβάλῃ τὴν ἐν τῷ Τρισαγίῳ ταύτην προσθήκην, καλῶς ἐννοεῖται. Τὸ περὶ τῶν δύω φύσεων μὲν Δόγμα ἦν, καὶ ἔστιν ἀνώτερον τοῦ πνεύματος τοῦ πλείστου μέρους τοῦ λαοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἀπ᾽ ἐναντίας δὲ ὁ Τρισάγιος ὕμνος, ὃν οὕτω πανδήμως ψάλλουσιν ἐν τῇ Λειτουργίᾳ οἱ Ἀρμένιοι, ἐν τῷ στόματί ἐστι κοινῶς ἑκάστου. Τοῦτο δὲ τὸ διὰ τῆς συνεχείας εἰς ἕξιν χωρῆσαν ἔθος, καὶ βαθέως ἐν τῷ νοΐ αὐτῶν ῥιζωθὲν, κατέστη δυσαπάλειπτον. Ὁ Νερσῆς δ᾽ ὅμως ἐν τῇ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἐπιστολῇ ἔγραφεν, ὅτι, ἐάν ποτε ἀποκατασταθῇ ἡ ἐν μέσῳ τῶν δύω Ἐθνῶν ὁμόνοια, καὶ τούτου αὐτοῦ δύναται γενηθῆναι ἡ διόρθωσις.

Προεβλήθη καὶ τὸ διαφιλονεικούμενον περὶ τῶν ἑορτῶν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως καὶ τῶν Θεοφανείων, τῶν τελουμένων παρ᾽ Ἀρμενίοις ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Περὶ οὗ ὁ Καθολικὸς ἔφη, ὅτι οὕτω κατ᾽ ἀρχαῖον ἔθος παρελάβομεν, καὶ ἐνίστατο ἀποδεῖξαι τὴν τῶν ἡμερῶν ἀπαρίθμησιν ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ὅτι ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ ἱλασμοῦ, τῇ τελουμένῃ τῇ δεκάτῃ τοῦ παρ᾽ Ἑβραίοις μηνὸς Τισρὸν, τῇ συμπιπτούσῃ τῇ ΚΖ΄ Σεπτεμβρίου, εἰσῆλθεν ὁ Ζαχαρίας ἐν τῷ Ναῷ καὶ εἶδε τὴν τοῦ Ἀγγέλου ὅρασιν. Ὁ δὲ Θεωριανὸς ἀπέδειξε τοὺς Ἑβραϊκοὺς μῆνας μὴ ἀκολουθοῦντας τοῖς ἡμετέροις ἡλιακοῖς, καὶ ὅτι ἐκεῖνοι σεληνιακοὶ ὄντες, ἥττονές εἰσι τῶν ἡμετέρων μηνῶν. Ὅθεν ἕνεκα ταύτης τῆς ἀνισότητος τῶν παρ᾽ ἡμῖν καὶ τῶν παρ᾽ Ἑβραίοις, λανθάνεται ὁ Καθολικὸς, μὴ εἰδὼς βεβαίως, ἐὰν ἡ δεκάτη τοῦ Τισρόν ἐστιν ἡ τοῦ Σεπτεμβρίου εἰκοστὴ ἑβδόμη· καὶ εἰ τοῦτο ἀγνοεῖ, οὐ δὲ τὴν τοῦ Ἰωάννου σύλληψιν οἶδεν, ἵνα κατὰ τὸν ἕκτον μῆνα ἐκ ταύτης εὕρῃ καὶ τὴν ὑπερκατανόητον τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου Σύλληψιν τοῦ προαιωνίου Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἐθεμελιοῦτο ὁ Θεωριανὸς μάλιστα ἐπὶ τοῖς λόγοις τοῦ θείου Χρυσοστόμου (Ὁμιλ. ΛΑ΄.), τοῖς εἰς τὴν Γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκφωνηθεῖσιν. Ἐξάγει γοῦν ὁ ἱερὸς Πατὴρ τήν τε τῶν ἡμερῶν ἐπαρίθμησιν καὶ τὸν τοῦ θείου τοκετοῦ χρόνον ἀπὸ τῶν ἀρχαίων δημο-

σίως κειμένων ἐν Ῥώμῃ Κωδίκων, τῶν σημειούντων τὴν δόγματι τοῦ μοναρχοῦντος Αὐγούστου γενομένην πανταχοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους πρώτην τῶν ὑπηκόων ἀπογραφὴν, καθ' ἣν καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἀναβὰς ἀπὸ Ναζαρὲτ εἰς Βηθλεὲμ πόλιν τῆς Ἰουδαίας, ὅθεν κατήγετο, ἀπεγράφη καὶ αὐτὸς μετὰ Μαριὰμ τῆς αὐτοῦ μνηστῆς καὶ τοῦ ἀρτιγεννηθέντος Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Καὶ προστίθησιν ἔτι ὁ μακάριος ἀνὴρ λέγων· ὅτι παρὰ τῶν τὴν Ῥώμην οἰκούντων καὶ ἀκριβῶς ταῦτα εἰδότων περειλήφαμεν τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ πάντα λόγον Γεννήσεως (1). Πρὸς ταῦτα ὁ Καθολικὸς ἀπεκρίνατο. « Ἐγὼ τὸν τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου λόγον τοῦτον, τὸν πότε δεῖ τὴν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἑορτὴν πανηγυρίζειν, μέχρι τούτου οὐχ ἑώρακα, ἀλλ' ἐμνήσθην ὅτι, ἐν τῇ περὶ διαφιλονεικίας τοῦ Πάσχα ὑποθέσει τῇ προξενησάσῃ τοσαύτας ποτὲ διενέξεις, οἱ τῆς Ἀσίας Ἐπίσκοποι, ἀφέντες τέως τὸ περὶ τούτου ἐκ μακρῶν χρόνων παρ' αὐτοῖς ἔθος, ἠναγκάσθησαν ὑποκύψαι τῇ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας κοινῇ τάξει. Ὅθεν καὶ τούτου ἡ διόρθωσις γενήσεται σὺν Θεῷ, εἴ γε διορθωθείη τὰ κυριώτερα. »

Ἐξητάσθη καὶ τὸ περὶ τῆς κατασκευῆς τοῦ Μύρου· ὁ δὲ Νερσῆς ἀπελογήθη, ὅτι τὸ Μύρον ἡμῶν κατασκευάζεται ἀπὸ ἐλαίου σησάμου, καὶ οὐκ ἀπὸ δένδρων ἐλαιῶν, διότι ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀρμενίων ἐλαιῶνες οὐχ ὑπάρχουσι διὰ τὸ ψυχρὸν τοῦ κλίματος, ὅτι ἀνάγκη τὸ ἔλαιον, ὅπερ ἐν τῇ χώρᾳ εὑρίσκεται, ἐκεῖνο καὶ λαμβάνειν εἰς κατασκευὴν τοῦ Μύρου, καὶ ὅτι ἐν τούτῳ οὐ συνεῖδε σφάλμα πνευματικὸν μέγα. Ὁ δὲ Θεωριανὸς ἀπεκρίνατο, ὅτι ἐγὼ βλέπω (τὴν Κιλικίαν ἐννοῶν) πολλοὺς ἐλαιῶνας ἐνταῦθα καὶ ἔλαιον ἱκανόν· ἀλλ' ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἀνατολῇ, ἔφη ὁ Καθολικὸς, (δηλῶν τὸ Ἐτζμιαδζὶν, τὴν ἀρχαίαν Καθέδραν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου μέχρι ταύτης τῶν Ἀρμενίων Καθολικῶν, ὅπου ἡ τοῦ Μύρου αὐτῶν ἕψησις ὁριστικῶς μέχρι τούτου τελεῖται,) ἐλαιῶνες ὅλως οὐχ ὑπάρχουσι· διὸ καὶ ὃ παρελάβομεν, διαφυλάττομεν ἕως νῦν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ῥᾷον διορθωθῆναι δύναται.

Ἀπορίας ἄξιον, ὅτι ἐν τῇ συνδιαλέξει τοῦ Θεωριανοῦ μετὰ τοῦ Καθολικοῦ Νερσῆ οὐδὲ ἀναφέρθη, οὐδὲ διεφιλονεικήθη, τὸ ὅτι οἱ

(1) Πασίδηλον ἦν τὸ πρᾶγμα, διότι καὶ ὁ θεῖος Ἰουστῖνος ἐν τῇ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀντώνιον τὸν Εὐσεβῆ ἀπολογίᾳ αὐτοῦ τῇ Β' φησί. «Κώμη δέ τις (Βηθλεέμ) ἐστιν ἐν χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων, ἀπέχουσα σταδίους τριάκοντα πέντε Ἱεροσολύμων, ἐν ᾗ ἐγεννήθη Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς καὶ μαθεῖν δύνασθε ἐκ τῶν ἀπογραφῶν, τῶν γενομένων ἐπὶ Κυρηνίου τοῦ ὑμετέρου ἐν Ἰουδαίᾳ πρώτου γενομένου Ἐπιτρόπου ». Τὰ αὐτὰ ἐκθέτει καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς κατὰ Μαρκίωνος Βιβλ. Δ'. Κεφ. Ζ'. οἵτινες παραπέμπουσι τοὺς Ἐθνικοὺς καὶ αἱρετικοὺς εἰς τοὺς ἐν Ῥώμῃ δημοσίους Κώδικας, καὶ ἔτι τότε διασωζομένους, πρὸς πληροφορίαν αὐτῶν καὶ βεβαίωσιν.

Ἀρμένιοι ἐν τῇ Μυσταγωγίᾳ οἶνον μόνον προσάγουσιν, ὕδωρ αὐτῷ μὴ μιγνύντες, καὶ τὸ ὅτι ἔτι, δι' ἀζύμων λειτουργοῦσι. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου, προβάλλουσιν αὐτοὶ τὴν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον ἑρμηνείαν τοῦ Χρυσοστόμου, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ τοιούτου αὐτῶν ἐθίμου. Ἀλλ' ἀκουσάτωσαν τὰ τῆς Ἕκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου διὰ τοῦ ΛΒ' Κανόνος (1) ἀνακηρυχθέντα παρὰ τῶν Πατέρων ταῦτα. « Ὡς ἂν μὴ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοιντο, οἱ Ἀρμένιοι, τῇ ἀγνοίᾳ, τὴν τοῦ θείου Πατρὸς διάνοιαν ἀποκαλύπτομεν· τῆς γὰρ πονηρᾶς τῶν ὑδροπαραστατῶν αἱρέσεως παλαιᾶς ὑπαρχούσης (ἀπὸ Τατιανοῦ μαθητοῦ Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου καὶ Μάρτυρος), οἳ ἀντὶ οἴνου μόνῳ τῷ ὕδατι ἐν τῇ οἰκείᾳ θυσίᾳ κέχρηνται, ἀνασκευάζων οὗτος ὁ Θεοφόρος Ἀνὴρ τὴν παράνομον τῆς τοιαύτης αἱρέσεως διδαχὴν, καὶ δεικνὺς ὡς ἐξ ἐναντίας τῆς Ἀποστολικῆς ἵενται παραδόσεως, τὸν εἰρημένον κατεσκεύασε λόγον. Τίνος ἕνεκεν, λέγει ὁ Ἱερὸς Πατὴρ ἐν τῇ Ἑρμηνείᾳ εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστὰς, ἀλλ' οἶνον »; Ἀλλ' ὁ φωστὴρ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς τοιαύτης κατασκευῆς τοῦ λόγου, ὡς οἱ τῆς Ἕκτης Συνόδου Πατέρες ἀνεκήρυξαν, ἄλλην αἵρεσιν τῶν ὑδροπαραστατῶν πρόῤῥιζον ἀνασπᾶσαι ἐβούλετο· ὅστις ἐν τῇ αὐτοῦ Λειτουργίᾳ, ὕδωρ τῷ οἴνῳ μιγνῦναι ἐν τῷ Ποτηρίῳ τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέδωκε, πρὸς παράστασιν τοῦ ἀπὸ τῆς τιμίας πλευρᾶς τοῦ Σωτῆρος ἐξελθόντος αἵματος ὁμοῦ καὶ ὕδατος· καὶ γὰρ καὶ Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος, καὶ ὁ Ἱερὸς Κλήμης καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος ἐγγράφως πρὸς ἡμᾶς παρέδωκαν, οὕτω τελειοῦν ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ ἐξ ὕδατος καὶ οἴνου τὸ Ἱερὸν Ποτήριον. Ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὸ 418 ἔτος ἐν Καθαργένῃ συγκροτηθεῖσα Σύνοδος, Κανόνι ΜΔ', ῥητῶς οὕτως ἐθέσπισεν· « ἵνα ἐν τοῖς Ἁγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου προσενεχθείη, ὡς ὁ Κύριος παρέδωκε, τουτέστιν ἄρτου καὶ οἴνου ὕδατι μεμιγμένου, καὶ πρὸς τοὺς οὕτω μὴ ποιοῦντας, κατὰ τὴν παραδοθεῖσαν παρὰ τῶν Ἀποστόλων τάξιν, Ἐπισκόπους τε καὶ Πρεσβυτέρους καθαίρεσιν ἐξεβόησε. »

Περὶ δὲ τῆς παρ' Ἀρμενίοις χρήσεως τῶν ἀζύμων ἐν τῇ οἰκείᾳ αὐτῶν μυσταγωγίᾳ, δείκνυται καὶ αὕτη ὡς καινοτομία, καί τοι αὐτῶν ἐνισταμένων, ὅτι ἡ τοιαύτη χρῆσίς ἐστι παρ' αὐτοῖς ἀρχαία. Ἀλλὰ τίς πιστεύσειεν, ὅτι ὁ θεῖος Γρηγόριος τῆς Ἀρμενίας, καὶ οἱ ἐφεξῆς ἐκ τοῦ γένους αὐτοῦ ἀλληλοδιαδόχως μέχρις Ἰσαὰκ Α' τοῦ

(1) Πρὸ γὰρ ταύτης τῆς Συνόδου δείκνυται, ὅτι εἰσήχθη παρ' Ἀρμενίοις ἡ καινοτομία· εἰ γὰρ ἦν αὕτη πρότερον, οὐκ ἂν αἱ πρὸ ταύτης Οἰκουμενικαὶ τῶν Συνόδων ἐδύναντο τῇ σιωπῇ παρελθεῖν ταύτην, καθώσπερ καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς ἄζυμα.

μεγάλου (Μὲδζ) δέκα τὸν ἀριθμὸν Καθολικοὶ, οἱ ἀπὸ τοῦ 306, μετὰ θάνατον τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, καὶ ἐφεξῆς τὴν τῆς Ἀρμενίας Ἐκκλησίαν Ἀρχιερατικῶς ἰθύναντες, καὶ παραλαβόντες ὅλην τὴν τῆς θείας Ἱερουργίας διατύπωσιν (τὴν μεταδοθεῖσαν καὶ τοῖς αὐτῶν διαδόχοις), τὴν τότε ἤδη ἐντελῶς καθορισθεῖσαν, διότι ὁ τηνικαῦτα αἰὼν ἦν Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου, ἐδύναντο ἄρα τόσον ταχέως καὶ παραυτίκα ἀποχωρισθῆναι τῶν μακαρίων αὐτῶν Διδασκάλων, καὶ δεχθῆναι, παρὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θείων Μυστηρίων, τὰ τῆς παλαιᾶς Διαθήκης ἄζυμα, ἀντὶ τοῦ τῆς καινῆς Διαθήκης ἄρτου, ὃν ὁ Κύριος ἐν τῷ Μυστικῷ Δείπνῳ εὐλόγησε; Τὰ ἄζυμα εἰσήχθησαν ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον (Βιβλ. ΙΒ΄. Περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων), τῷ ϛ΄ αἰῶνι, ἐπὶ τῆς ἐν τῇ πόλει Τοβὶν ἢ Τίβιον συστάσης ὑπὸ Νερσῆ τοῦ Β΄ Συνόδου, ἐν ᾗ, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τε τοῦ Τιμοθέου Αἰλούρου καὶ τῶν Σύρων γεγραμμένων κατὰ τῆς Τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἀναθεματίζουσιν αὐτὴν καὶ δέχονται τὴν μονόφυσιν, τὸ τοῦ Κναφέως, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐν τῷ Τρισαγίῳ, καὶ δὴ καὶ τὰ ἄζυμα· καθορίζουσι τῇ εἰσηγήσει τῶν Σύρων γίνεσθαι τὴν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως καὶ τῶν Θεοφανείων Ἑορτὴν ὁμοῦ τῇ ἕκτῃ Ἰανουαρίου, καὶ διατάττουσι μετὰ ἀναθέματος ἀποστῆναι τοῦ λοιποῦ τῆς κοινωνίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Ἱερουσαλὴμ καὶ Καισαρείας καὶ ἁπλῶς τῶν Ῥωμαίων, ὡς Νεστοριαζόντων. Τοιουτοτρόπως οὖν, διὰ ταύτης τῆς Συνόδου καὶ τῶν ἐφεξῆς δύω ἐπὶ Μωϋσέως τοῦ Β΄, καὶ Ἀβραὰμ τοῦ Α΄ μάλιστα, διὰ τὸ ἐκφωνηθὲν ἀνάθεμα κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς Τετάρτης Συνόδου, καὶ τὰς εἰσαχθείσας καινοτομίας, ἀποχωρισθέντες οἱ Ἀρμένιοι τῶν μεγάλων Ἐκκλησιῶν, εὑρέθησαν ἐγκαταλελειμμένοι, καὶ ἐν μόνῳ τῷ κύκλῳ τῆς ἰδίας ἀτομικότητος περιωρισμένοι.

Ἐν δὲ τούτῳ, ἐξακολουθεισῶν τῶν ἐν μέσῳ τοῦ Καθολικοῦ Νερσῆ καὶ τοῦ Θεωριανοῦ συνδιαλέξεων, τὸ ἐκ περιστάσεως συμβὰν, ἀφορμὴ ἐγένετο νέας ἐρωταποκρίσεως. Οἱ τῶν Ἀρμενίων Ἱερεῖς ἤρξαντο ψάλλειν τὴν τοῦ Ἑσπερινοῦ Ἀκολουθίαν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὴν αὐτῶν συνήθειαν· ὁ Καθολικὸς ἐξεφράσθη πρὸς τὸν Θεωριανὸν, ὅτι κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς τῶν διδασκάλων αὐτῶν παράδοσιν, μόνον τὴν Λειτουργίαν ἔνδον τοῦ Ναοῦ ἐπιτελεῖν παρέλαβον, τοῦ λαοῦ παντὸς ἔξω ἑστάναι ἀεὶ ὀφείλοντος, διὰ τὸ πρὸς τὸν ἅγιον τόπον σέβας καὶ πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ ὅτι πλήρεις ἁμαρτιῶν ἐσμέν. Ὁ δὲ Θεωριανὸς προτείνας τὸν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Οἰκου-

μενικῆς Συνόδου ΙΑ΄ Κανόνα περὶ τῶν παραπεσόντων, ἀπέδειξεν ἐκ τῶν Πατέρων, ὅτι κατὰ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτημάτων, ἦν καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἐν ἐπιτιμίῳ στάσεως, τῶν μὲν ἔξω τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ Νάρθηκι τριετίαν ἱσταμένων καὶ τῶν θείων ἀκροάζεσθαι Γραφῶν, τῶν δὲ ἐντὸς μὲν τῆς Ἐκκλησίας εἰσέρχεσθαι, ἀλλ' ἐξιέναι μετὰ τῶν Κατηχουμένων δι' ἐνιαυτῶν δύω. Πρὸς ταῦτα ὁ Νερσῆς ἀπεκρίνατο· «καὶ αὐτὴ ἡ παράβασις εὐχερὴς πρὸς διόρθωσιν, εἰ μόνον περὶ τὴν Πίστιν ὁμοφρονήσομεν.»

Μετὰ δὲ τὰς διαλέξεις ταύτας ὁ Νερσῆς περιπαθῶς ὡμίλησε τῷ Θεωριανῷ· ἐν δὲ ταῖς λέξεσιν αὐτοῦ ἐμφαίνεται καὶ ἡ συμφωνία τῶν αὐτοῦ εἰλικρινῶν αἰσθημάτων, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουὴλ Ἐπιστολῇ αὐτοῦ. «Ἡ Χριστιανικὴ Αὐτῆς ψυχὴ, ἔγραφεν, ἄκρως ἐπιθυμεῖ τὸ τῆς ἑνότητος τῆς Ἐκκλησίας πέρας, καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους τῶν Αὐτῆς τέκνων ὁμονοίᾳ, τὴν τῆς Θεαρχικῆς Τριάδος δόξαν, ἀντὶ τοῦ ὑφισταμένου περί τε τὰ τῆς Πίστεως καὶ τῶν παραδόσεων ἀμοιβαίου ψόγου καὶ κατακρίσεως. Ἡμεῖς δὲ, ὅσον τὸ παρ' ἡμῖν, τοσοῦτόν ἐσμεν πρόθυμοι ἐν τούτῳ, ὥστε οὐ μόνον ἀποτεινόμεθα πρὸς τοὺς ζῶντας; ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἐν τοῖς τάφοις, εἴγε ἦν τοῦτο δυνατὸν, ἵνα ἀναφανῶσιν, ὥς περ ὁ Λάζαρος, εἰς τὴν φωνὴν τῆς παρακλήσεως ἐπὶ τηλικαύτης θεοφιλοῦς πράξεως; (οὕτω ῥητῶς κεῖνται οἱ λόγοι οὗτοι ἐν τῷ Ἀρμενικῷ Πρωτοτύπῳ), ἀλλὰ δειλιῶ ἐπὶ τοῦ νῦν καιροῦ, ἵνα μὴ ἡ ἔνθερμος ἐμὴ προθυμία συναντήσῃ σπουδαῖόν τι πρόσκομμα· φοβοῦμαι γὰρ, μὴ ἡ νῆσος ἡμῶν, ἡ περικυκλουμένη ἁλμυροῖς κύμασιν ἀπιστίας, καταποντισθῇ εἰς διαφόρους σκευωρίας· ἀλλὰ πιστεύω εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος, διότι βλέπω ἐν Αὐτῇ ἀναζωπυρούμενον τὸν ζῆλον τῶν Αὐτῆς προγόνων τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Θεοδοσίου, οἵτινες οὐ τοσοῦτον ἐφρόντιζον περὶ τῆς προσκαίρου αὐτῶν Βασιλείας, ὅσον περὶ στερεώσεως τῆς Πίστεως. Ὑπὲρ τοὺς ἑξακοσίους ἤδη χρόνους εἰσὶν, ἐξ ὅτου τὰ τοῦ Χριστοῦ μέλη διῃρέθησαν, καὶ ἀνάγκη τανῦν χρήσεως πολλῶν πνευματικῶν ἰατρικῶν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν σκληρυνθέντων· καὶ τοῦτο πάντως γενήσεται, ἐὰν ἐν τῷ Αὐτῆς Κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ ἐμπνεύσῃ τοῦτο αὐτὸ, ἵνα ἀφήσωσι τὸ καθ' ἡμῶν ἐχθρικὸν φρόνημα, καὶ πᾶσαν κατηγορίαν καὶ ὕβριν, καὶ ἐπιτάξῃ πρὸ πάντων ἐπὶ τῷ γενέσθαι καθ' ὅλην τὴν Αὐτοκρατορίαν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις δέησιν κοινὴν πρὸς Κύριον ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἔργου, ἀγαθὸν τέλος, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐν πάσαις ταῖς ἡμῶν Ἐκκλησίαις τοῦτο διετάξαμεν. Δῴη δὲ ὁ Θεὸς, μετὰ τοσαύτην μακρὰν διαίρεσιν, τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἄφθονον.»

Τοιουτοτρόπως μὲν ἔγραφεν ὁ Καθολικὸς πρὸς τὸν Ἄνακτα, πρὸς δὲ τὸν Θεωριανὸν μετὰ πολλῆς κατανύξεως εἶπε ταῦτα· « Ἐδολούγην αὐτὸς ἐγώ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, μόνον ἵνα σωθῶσι. Τοῦτο λέγω κἀγὼ ὑπὲρ τοῦ ἐμοῦ Γένους· διότι καὶ ἀποθανεῖν ὀφείλει ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς ὑπὲρ τῶν προβάτων αὐτοῦ, ἵν' οὕτω δυνηθῶ εἰπεῖν θαῤῥούντως· «ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἅ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός.» Ἔγραψα οὖν πρὸς τοὺς ἐμοὺς πανταχοῦ γῆς Ἀρμενίων Ἐπισκόπους, καλῶν αὐτούς· καὶ μετὰ τὴν συγκρότησιν τῆς Συνόδου ἐκθήσω εἰς μέσον τὰς ἃς χρήσεις ἔχουσιν οἱ Ἀρμένιοι δοκούσας αὐτοῖς βοηθεῖν· παραδείξω δ' εἶτα καὶ ὅσας αὐτὸς παρήγαγές μοι μαρτυρίας Γραφικάς· καὶ πρῶτον μὲν ἔσομαι ἐκ τοῦ μέρους τῶν Ἀρμενίων ἀντιφερόμενος καθ' ἡμῶν, εἶτα δ' ἠρέμα καὶ κατὰ βραχύ, ἐν ὅσῃ προσοχῇ ἄρξομαι ἀποκαλύπτειν τὴν μέχρι τούτου διακρατοῦσαν πλάνην τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἐλπίζω ἐπὶ Θεόν, ὅτι τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς φωνῆς μου ἀκούσει καὶ ἀκολουθήσει μοι. Καὶ ἐὰν μὴ πάντες οἱ Ἐπίσκοποι συνέλθωσι, μετὰ τῶν ὁμοφρονούντων μοι κυρώσαντες τὸ Δόγμα τῆς ἀληθείας, ἀποστέλλουμεν τῶν Ἐπισκόπων τινὰς φέροντας ἐγγράφως αὐτὸ εἰς τὴν τῶν Πόλεων Βασιλεύουσαν, πρὸς ἕνωσιν ἡμῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. » Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐξέβαλε πάντας τοὺς ἄλλους, καὶ ὥρκισε μετὰ δακρύων τὸν Θεωριανόν, ἵνα καταπείσῃ τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ὑποχρεώσῃ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὥστε μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν αὐτοῦ Ἐπισκόπων ἐνδυθῆναι αὐτὸν τὴν Ἀρχιερατικὴν στολήν, ἀναβῆναι εἰς τὸν Ἄμβωνα κρατοῦντα μετὰ χεῖρας Σταυρὸν τῶν τιμίων Ξύλων, καὶ ἐκφωνῆσαι ἐν μέσῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπ' ἀκροάσει πάντων εὐχὰς ἱλαστηρίους ὑπὲρ σωτηρίας τῶν Ἀρμενίων ζώντων τε καὶ τεθνεώτων, ἵν' οὕτω καταῤῥαγῇ τὸ τῆς ἔχθρας μεσότοιχον, καὶ διαλυθῶσιν αἱ τοσούτων αἰώνων ἀραί. Ἐπὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Θεωριανοῦ ἐνεχείρισεν ὁ Καθολικὸς αὐτῷ δύω Ἐπιστολάς, τὴν μὲν μυστικὴν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μανουήλ, ἐν ᾗ ἐξέφραζεν αὐτὸς τὰ τῆς εἰλικρινοῦς αὐτοῦ ἐφέσεως περὶ ἑνώσεως μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀποδεχόμενος τὴν ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἐξίσου μετὰ τῶν τριῶν προτέρων Οἰκουμενικῶν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δογματισθέντα· τὴν δ' ἄλλην δέδωκεν ἀσφράγιστον. Ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Νερσῆς ἐπειρᾶτο τοῦ μετριάσαι τὰς ἐν μέσῳ Ῥωμαίων τε καὶ Ἀρμενίων περὶ Δόγματος, ἐθίμων τε καὶ τελετῶν διαφοράς, ὑπερασπιζόμενος φρονήματά τινα καὶ ἔθιμα αὐτῶν, καὶ λέγων, ὅτι αὐτοὺς μέχρις ἐκείνου διήρει μᾶλλον ὁ δισταγμός, ἢ ἡ τῷ ὄντι διαφορά. Ἐν δὲ τῇ περὶ τοῦ περὶ τῶν δύω φύσεων Δόγματος ἐξηγήσει, ἀπέφευγεν ὡρι-

σμένως ἐκφρασθῆναι, πιθανὸν, ἵνα φανῇ καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ σύμφωνος τῷ ῥηθέντι πρὸς τὸν Θεωριανὸν τρόπῳ, ὃν ἔμελλε μετελθεῖν ἐν τῇ τῶν Ἀρμενίων Συνόδῳ, ὡς ὑπερασπιζόμενος κατ᾽ ἀρχὰς τὸ ἐκείνων φρόνημα καὶ τὰ ἔθη ὑπὸ φόβου ῥαδιουργιῶν· διὰ δὲ τοῦτο καὶ τῇ σιωπῇ παρῆλθε τὸ σαφῶς καὶ καθαρῶς ἐκφρασθῆναι περὶ τῶν δύω φύσεων, καὶ ἐδείκνυεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὡς ὁμολογῶν μίαν φύσιν, κατὰ τοὺς τοῦ Ἱεροῦ Κυρίλλου λόγους, « μία ἡ φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη », πρὸς ἡσυχίαν τῶν Ἀρμενίων Ἐπισκόπων τῶν τὴν ἀσφράγιστον ταύτην ἐπιστολὴν ἀναγνόντων. Καὶ ὁ μὲν Καθολικὸς ἐπ᾽ ἀγαθῷ σκοπῷ προσεφέρθη οὕτως, ἀλλὰ τὰ μετὰ ταῦτα οὐκ ἐδικαίωσαν τὸν οἰκονομικὸν αὐτὸν, ὃν μετῆλθε τρόπον, διότι ἐν τοῖς περὶ Πίστεως δέον καὶ λέγειν καὶ πράττειν ὀρθῶς ἄνευ διπλόης.

Ἐπανελθόντος τοῦ Θεωριανοῦ εἰς Βυζάντιον, οὐδόλως ἐπίστευον τὸν Καθολικὸν εἰλικρινῶς κλίνοντα εἰς τὴν τῶν ἱερῶν Δογμάτων ὀρθότητα, ὑποπτευόμενοι, ὅτι ἐν μόνοις τοῖς λόγοις δεικνύει ὅτι συνεφώνει. Ἀλλ᾽ ὁ Αὐτοκράτωρ θέλων ἵνα δικαιώσῃ τὸν ἄνδρα ἐνώπιον τοῦ Κλήρου, ἀνεκάλυψε τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀληθῆ τοῦ Νερσῆ ἔφεσιν, παῤῥησιάσας πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Σύνοδον τὴν ἣν πρὸς αὐτὸν ἔγραψε μυστικὴν ἐπιστολήν· διὸ καὶ ἄνευ ἀναβολῆς ὅ τε Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ Πατριάρχης ἔγραψαν ἀποκρινόμενοι εἰς τὰς δύο ῥηθείσας ἐπιστολὰς τοῦ Καθολικοῦ. Καὶ ἐν μὲν τῇ μυστικῇ ὑπερεπῄνουν τὸν περὶ τὰ ὀρθόδοξα δόγματα ἐνάληθον ζῆλον αὐτοῦ, ἐν δὲ τῇ ἄλλῃ κοινῇ καὶ ἀσφραγίστῳ ἀποκρινόμενοι ἠξίουν αὐτὸν, ἵνα ἐκκλίνῃ ἀποφεύγων, ἐπὶ ἑρμηνείας τῶν δογμάτων τῆς Πίστεως, τὰ ἀόριστα ἔτι καὶ ἀναποφάσιστα. Ὁ δὲ Πατριάχης ἰδιαιτέρως ἔγραψεν, ὅτι καίτοι ἡ τοῦ Νερσῆ περὶ Πίστεως ἔκθεσις πλήρης φρονήσεως καὶ οὐκ ἀλλοτρία ταύτης, ἀλλ᾽ ἐκφράσεις τινὲς ἐν αὐτῇ σκανδάλου πρόξενοι καθίστανται τοῖς ἀναγινώσκουσι, καὶ ὅτι εὐχῆς ἔργον, ἵνα λείψωσιν αἱ ἐπαμφοτερίζουσαι ἐκφράσεις, καὶ τρανῶς ὁμολογηθῶσιν αἱ ἀληθεῖς καὶ ἀπαράλλακτοι τῆς ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτης Συνόδου· ἐφ᾽ οἷς ἐζητήθη ῥητῶς παρὰ τῶν Ἀρμενίων: ἀνάθεμα κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς, Σεβήρου, Τιμοθέου, Αἰλούρου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτῶν: ἡ ἐν ἀποφάσει ὁμολογία τῶν δύω φύσεων ἐν τῷ ἑνὶ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ: ἡ παραδοχὴ τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν ἴσῃ τάξει μετὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν: ἡ ἀποβολὴ ἀπὸ τοῦ Τρισαγίου ὕμνου τῆς ἀτάκτου προσθήκης « ὁ σταυρωθεὶς δι᾽ ἡμᾶς »: ἡ τῆς Μυσταγωγίας ἐκτέλεσις δι᾽ ἐνζύμου ἄρτου: ἡ μίξις ἐν τῷ Ποτηρίῳ ὕδατος ἐν τῷ οἴνῳ: ἡ χρῆσις ἐν τῷ Μύρῳ ἐλαίου: ἡ τῶν Ἀκολουθιῶν ἐκτέλεσις ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ ἐπὶ

παρουσίᾳ τοῦ λαοῦ: καὶ τὸ ἑορτάζειν τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ Δεκεμβρίου (1).

Ἀναπεισθεὶς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ὁ Θεωριανὸς ἐπανέκαμψε δευτέρως πρὸς τὸν Καθολικὸν τῷ 1172 ἔτει· ἀλλὰ τῶν Ἐπισκόπων οὔπω ἔτι συνελθόντων, κατὰ τὴν γενομένην πρόσκλησιν, ὁ Νερσῆς ἔκρινεν, ἵνα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἐπισκόπων ἄρξηται τῆς συνδιαλέξεως, καὶ κατὰ τὸ ῥηθὲν τῆς συνθήκης σχέδιον ἤρξατο ὑπερασπίζεσθαι πρῶτον τὴν μίαν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν κατὰ τὴν αὐτῶν δοξασίαν. Ὁ δὲ Θεωριανὸς αὖθις ἰσχυροῖς λόγοις ἀνέτρεψε τὴν τοιαύτην τῶν Ἀρμενίων διδασκαλίαν, καὶ ἑκάτερα τὰ μέρη μετ' ἰσχυρογνώμονος ἐνστάσεως διεμάχοντο προστατεύοντα τὴν αὐτῶν γνώμην· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Νερσῆς ἀπροσέκτως ἐφέρετο, οὐκ ἔλαθε τοῖς Ἀρμενίοις ἡ ἐνδόμυχος αὐτοῦ διάνοια· καὶ γὰρ πρὸ τῆς συνελεύσεως καὶ συνδιαλέξεως λόγος ἦν διαδεδομένος, ὅτι ὁ Καθολικὸς σύμφωνός ἐστι, καὶ συγκατατίθεται ἐπὶ τὸ μεταβῆναι εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίαν, καὶ ὅτι περὶ τούτου ἔγραψε τῷ Αὐτοκράτορι. Ἐν δὲ τούτῳ, καὶ ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Θεωριανοῦ Μοναχὸς Ἀρμένος Ἰωάννης ἔσφαλε τὰ μέγιστα, ὡς ἀναμνήσας ἐν μέσῳ τῆς τῶν Ἐπισκόπων συνελεύσεως πρὸς τὸν Καθολικὸν τὸ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα αὐτοῦ γράμμα, καὶ εἰπὼν, ὅτι αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν παρεγένοντο οὐχὶ δι' ἀμφισβητήσεις καὶ ἔριδας, ἀλλὰ δι' ὁριστικὴν τοῦ πράγματος ἀπόφασιν.

Τότε δὴ καὶ οἱ οὕτω δυσηρεστημένοι Ἐπίσκοποι ἐπανέστησαν παῤῥησίᾳ κατὰ τοῦ Καθολικοῦ αὐτῶν, ὁ δὲ ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς προσβολῆς συνεταράχθη ὅλως καὶ ἐξηλλοιώθη· ὅθεν καὶ ἡ περὶ τῶν δύω φύσεων διαφωνία ἀνεβλήθη μέχρι τῆς πληρεστέρας Συνόδου, καὶ ἤρξαντο ὁμιλεῖν περὶ τῶν μὴ τοσοῦτον σπουδαίων, οἷον περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν Ἑορτῶν, περὶ τῆς ὕλης τοῦ Μύρου, καὶ περὶ τοῦ ὅτι οἱ Ἀρμένιοι ἐν τῇ Μυσταγωγίᾳ οὐ μιγνύουσι τῷ οἴνῳ ὕδωρ. Ὁ δὲ Νερσῆς ὑπεδείκνυεν ὡς ὑπερασπιζόμενος τὸ τοιοῦτον παρ' αὐτοῖς ἔθος, στηριζόμενος ἐπὶ τοὺς οὓς προείπομεν λόγους τοῦ θείου Χρυσοστόμου, τοῦ κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν ὑδροπαραστατῶν λεχθέντας. Ἐναπέδειξε δ' αὖθις ὁ Θεωριανὸς τῆς τοιαύτης παρεξηγήσεως τὸ

(1) Καιρὸς, ἵνα συναισθανθῶσιν οἱ τοῦ Κλήρου τῶν Ἀρμενίων προέχοντες, ὅτι ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τελοῦντες τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Γέννησιν καὶ τὴν Βάπτισιν, καὶ διαχωριζόμενοι τοιουτοτρόπως ἀπὸ τῶν λοιπῶν πάντων Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν Χριστιανῶν, ἀδικοῦσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ ὅλον τὸ Γένος αὐτῶν, μέμψιν ὑπομένοντες αἱρέσεως, ἣν παρὰ τῶν κακοφρόνων Σύρων διὰ τὰς μετ' αὐτῶν ποτε σχέσεις αὐτῶν παρέλαβον, καθώσπερ καὶ τὴν ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ προσθήκην, παρὰ τοῦ τῆς τοῦ Εὐτυχοῦς κακοδόξου φάλαγγος Σημειοφόρου, Θεοστυγοῦς Πέτρου τοῦ Κναφέως.

σφάλμα, ἐπαναγαγὼν εἰς μαρτυρίαν τὴν τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου ἀρχαιοτάτην Λειτουργίαν, ἐν ᾗ διαῤῥήδην διδάσκεται ἡ μιγνύουσα ὕδωρ τῷ οἴνῳ παράδοσις. (1)

Ἡ σύνδιάλεξις αὕτη οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερεν· ὁ δὲ Νέρσης μὴ παραιτούμενος τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἐπισκόπων, ἔγραψεν αὖθις πρός τε τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πατριάρχην παρακαλῶν, ὅπως ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν παρ' Ἀρμενίοις ἐθίμων φανῶσι συγκαταβατικώτεροι, ὡς μὴ συνιστώντων τούτων τὴν πραγματιώδη ὕπαρξιν τῆς Πίστεως· ἰδίως δὲ ἔγραψε τῷ Πατριάρχῃ Μιχαὴλ ἀξιῶν, ἵνα ἀναπεμφθῶσιν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἱκεσίαι πρὸς Θεὸν περὶ εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι μὴ θέλων αὐτὸς ἀναλαβεῖν τὴν τοσούτων ἐπανορθώσεων εὐθύνην, προσεκαλέσατο πάντας τοὺς καθ' ὅλην τὴν Ἀρμενίαν Ἐπισκόπους πρὸς συγκρότησιν πληρεστάτης Συνόδου.

Ἀλλὰ κρίμασιν, οἷς οἶδε Θεός, οὐ συνεχωρήθη Νερσῇ αὐτῷ τῷ Χαρίεντι ἰδεῖν, κατὰ τὸν διάπυρον αὐτοῦ πόθον, τὴν τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συνένωσιν, ὑπὲρ ἧς ἠγωνίσθη τοσοῦτον, τελευτήσαντι τῷ 1173 ἔτει, ἑβδομηκοστὸν πέμπτον ἔτος ἄγοντι τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἡ τοῦ θανάτου τούτου εἴδησις σφόδρα κατελύπησε μὲν τὸν Αὐτοκράτορα, ἀλλὰ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ οὐκ ἐνάρκωσε. Πρὸς δὲ αἰσίαν ἀποπεράτωσιν τοῦ οὗ ἤρξατο θεοφιλοῦς ἔργου, ἔγραψε πρὸς τὸν διαδεξάμενον τὸν τοῦ Καθολικοῦ Θρόνον, ἀνεψιὸν τοῦ τελευτήσαντος, Γρηγόριον Δ', συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ ᾗ ὑπέστησαν στερήσει τοιούτου Ποιμένος πάντες οἱ Ἀρμένιοι, καὶ ἰδίᾳ ὁ Γρηγόριος τηλικούτου Θείου, καὶ παρορμῶν ἐπὶ τὸ μὴ ἐλαττῶσαι καὐτὸν τὴν αὐτοῦ προθυμίαν πρὸς ἐπίτευξιν τῆς κατ' ἔφεσιν εἰρήνης.

Συνῆλθον τέως, μετὰ τοσαύτην ἀναβολὴν ἐτῶν πέντε, ἕνεκα τῶν διατρεχόντων τότε κατὰ Κιλικίαν ἐμφυλίων κακῶν ὑπὲρ διαδοχῆς τῆς μικρᾶς ἐκεῖσε ὑστάτης τῶν Ἀρμενίων δυναστείας, διὰ τῆς ἐνθέρμου φροντίδος τοῦ Καθολικοῦ Γρηγορίου, οἵ τε Ἐπίσκοποι καὶ οἱ

(1) Οἱ τὴν θείαν ταύτην τοῦ ὕδατος ἐν τῷ Ποτηρίῳ ἀποβάλλοντες Ἀρμένιοι παράδοσιν, φόβον ἄκριτον προβάλλουσιν, ἵνα μὴ τοῦτο ποιοῦντες τῇ τοῦ Νεστορίου κακοδοξίᾳ ἐμπέσωσιν· ὁ γὰρ δυσσεβὴς οὗτος εἰς δύο ὑποστάσεις, ἤτοι Πρόσωπα, τὸν ἕνα διῄρει Υἱόν· αὐτοὶ δέ, ἀντὶ προσώπου τὸ ὕδωρ ἐν τῷ Ποτηρίῳ ὑπολαμβάνοντες, καὶ ὡς Νεστοριανὸν τοῦτο ἀποβάλλοντες, εἰς τὸ ἀντικείμενον καὶ μεμπτὸν κατηνέχθησαν φρόνημα τῆς μιᾶς φύσεως. Προσεπώθη, ὅτι ἐπὶ τῇ καινοτομίᾳ αὐτῶν καὶ ταύτῃ, τὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου Ἑρμηνείᾳ προβάλλουσι ῥήματα ταῦτα. « Τίνος ἕνεκεν οὐχ ὕδωρ ἔπιεν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον »; Ἀλλ' ὁ μακάριος Πατὴρ τὴν τῶν ὑδροπαραστατῶν πονηρὰν αἵρεσιν, τὴν ὕδατι μόνῳ χρωμένην ἐν τῇ αὐτῶν θυσίᾳ, βουλόμενος, ὡς ἐῤῥέθη, ἀνασπᾶσαι πρόῤῥιζον, τὸν τοιοῦτον ἐπίτηδες κατεσκεύασε λόγον· ὅστις ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ Λειτουργίᾳ, ὕδωρ τῷ οἴνῳ μιγνῦναι ἐν τῷ Ποτηρίῳ τῶν μυστηρίων, ἐκπεφασμένως καὐτὸς διετάξατο.

πεπαιδευμένοι τῶν Ἀρμενίων εἰς τὴν πόλιν Ῥοῦμ-καλὲ τῷ 1179 ἔτει. Ἦσαν γοῦν οἱ συνελθόντες Ἐπίσκοποι ἐξ ἁπάσης τῆς Ἀρμενίας τρεῖς πρὸς τοῖς τριάκοντα, καὶ ἄλλοι ἔτι Ἐκκλησιαστικοὶ καὶ λαϊκοί. Ὁ μὲν τῶν Συριάνων Ἀρχιεπίσκοπος ἀπέστειλεν ἀντιπροσώπους, ὁ δὲ τῆς Ἀλβανίας (χώρας πρὸς Ἀνατολὰς κειμένης τῆς Γεωργίας, ὅπου τὸ Δερπὲν,) Ἀρχιεπίσκοπος παρῆν αὐτοπροσώπως. Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ἀνεζητήθησαν αἱ ῥηθεῖσαι ἐννέα προτάσεις, αἱ διαχωρίζουσαι τὴν τῶν Ἀρμενίων ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ προβληθεῖσαι πρὸς ἕνωσιν παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου. Αὗται δὲ, διά τε τὴν ἣν ἐκέκτητο ἐκ πολλῆς ὑπολήψεως ἐπιῤῥοὴν παρ' Ἀρμενίοις ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ταρσοῦ Λαμπρονήνσιος, καὶ διὰ τὴν πειθὼ τῶν αὐτοῦ λόγων, δεκταὶ μετὰ πολλὰ ἐγένοντο. Οὕτω μὲν διατρανοῦσιν ἡμῖν αἱ τῶν ἡμετέρων περὶ τούτου Πράξεις, σύμφωνοι οὖσαι καὶ τῇ πορείᾳ ὅλου τοῦ πράγματος, καὶ τῇ τῶν Ἀρμενίων Καθολικῶν μετά τε τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πατριάρχου ἀνταποκρίσει· ἀλλ' οὐχ οὕτω παριστῶσι τὸ πρᾶγμα αἱ Ἀρμενικαὶ Πράξεις συγγραφεῖσαι, κατὰ τὴν ἰδέαν Ἀρμενίων τινῶν, παρ' ἀγνώστου χειρὸς μετὰ θάνατον τοῦ ῥηθέντος Νερσῆ Λαμπρονήνσίου, ἃς ἡ ἄγνωστος χεὶρ αὕτη αὐτῷ ἀποδίδωσι· περὶ ἧς ἐκθέσεως καὶ τῶν ἀφηγουμένων ἐν αὐτῇ ἑπομένως ἐροῦμεν.

Ὁ Καθολικὸς Γρηγόριος διὰ τοῦ Θεωριανοῦ ἔγραψεν, ὅτι ἡ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Συνόδου περὶ τῶν ἐννέα προτάσεων ζήτησις ἀπαντᾷ δυσχερείας, ὡς ἀπομακρυνομένων τινῶν τῆς εἰρήνης, ἕνεκα τῶν ῥιζωθέντων ἐν αὐτοῖς ἐθίμων· καὶ ἐκτὸς τούτου, πολλοί εἰσιν, οὓς ἀδύνατον κρίνειν ὡς ἱερωμένους, διότι ἀνάγκη ἔτι γάλακτι τραφῆναι, ὥσπερ τὰ νήπια· διὰ δὲ τούτους παρεκάλει ὁ Γρηγόριος, ἵνα ἐκ τῶν προβληθέντων τινὰ μετριασθῶσι. Καὶ τοῦτο μὲν ἔχεται ὁμοιαληθείας· ἀλλ' ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἐκθέσει τοῦ ἀνωνύμου Ἀρμενίου ἐμφέρεται ἕν τι παράδοξον ὅλως, ὡς δῆθεν καὶ τὰ προβληθέντα ἐννέα, τὰ τοὺς Ἀρμενίους διασχίζοντα τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀφέθησαν αὐτοῖς καὶ παρεχωρήθησαν. « Ὁ Καθολικὸς, λέγει ὁ Ἀνώνυμος αὐτὸς, ἐχάρη τὰ μέγιστα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀποκρίσει τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς Συνόδου, (τοῦτο δὲ τὸ τῆς ὑποτιθεμένης ἀποκρίσεως γράμμα, πρὸς δεῖξιν τῆς ἀληθείας, οὐδὲ κατεχώρησεν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκθέσει ὁ Ἀνώνυμος,) διότι ἀντὶ τῶν προβληθέντων ἐννέα Ἄρθρων, περὶ ὧν ὁ λόγος ἦν παρὰ τῷ Καθολικῷ Νερσῇ, ὡς βαρυτάτων ἡμῖν φανέντων, περιωρίσθησαν ἐν τούτῳ μόνῳ, τῷ ζητῆσαι παρ' ἡμῶν πραγματιώδη ὁμοφωνίαν Πίστεως, ἣν, κατὰ τὴν γενομένην ἔρευναν εὗρον Ὀρθόδοξον, καὶ τοῖς Ἁγίοις Πατράσι τὴν πίστιν ἡμῶν σύμφωνον. »

Ἐὰν οὖν τοιαύτη ὑπῆρχεν ἡ γνώμη τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ ἀπολύτου συγκαταβάσεως, περιττὴ ἦν ἂν ἡ τοσαύτη περὶ οὐδενὸς μακρὰ διαφιλονεικία, αἵ τε προσκλήσεις πρὸς σύστασιν Συνόδων, καὶ αἱ προτάσεις τῶν Συνθηκῶν πρὸς ἕνωσιν. Ὁ Θεωριανὸς, ὡς ἐκ τῶν προῤῥηθέντων δηλοῦται, παραχωρῶν μὲν τὰ ἧττον σοβαρὰ, μετ' ἐνστάσεως δ' ὅσης ἐζήτει παρ' Ἀρμενίων τὴν τῶν δύω φύσεων ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογίαν, καὶ τὴν ἐπισήμως ἀναγνώρισιν τῆς τετάρτης Οἰκουμενικῆς Ἁγίας Συνόδου· διότι, μετὰ τὴν δι' ἑξακοσίων (τότε) χρόνων διαφωνίαν, ἐπάναγκες ἦν τοὺς ἡμετέρους γενέσθαι ἀτενῶς προσεκτικωτέρους ἐν τοῖς βαδίσμασιν αὐτῶν, καὶ εὐκόλως καὶ ὑποκούφως μὴ εἰπεῖν « διαλαττόμεθα », μηδὲ ἐξηγηθῆναι καὶ δηλῶσαι, τίνος ἕνεκα διὰ τοσούτου μακροῦ χρόνου διεφιλονείκουν περὶ Δογμάτων διαμαχόμενοι, καὶ τίνι τρόπῳ διηλλάγησαν εἰρηνεύσαντες.

Ἀλλ' ἀντὶ τούτου, ἐκ τῶν Ἀρμενικῶν ἐκθέσεων συνάγεται, ὅτι ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ τοῦ Ῥοὺμ-καλὲ, μετὰ τὴν γενομένην ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τοῖς γράμμασι τοῦ τε Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πατριάρχου περιεχομένων ῥηθεισῶν προτάσεων, πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς ἐνεκρίθησαν ὀρθόφρονα καὶ ὀρθόδοξα ὡς πρὸς τὸ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως Δόγμα, καὶ πάντες οἱ συνελθόντες Ἐπίσκοποι προθύμως ὑπέγραψαν, ἀποδεχόμενοι τὰ ἐν τούτοις ἐκτιθέμενα, καὶ ὑποσχόμενοι τὴν τούτων διατήρησιν ἀμετάβλητον, καὶ οὕτω πέρας ἡ δυσάρεστος ἔρις αὕτη εἴληφε, καὶ ἐκ μέρους τῆς Συνόδου ταύτης ἐγένετο ἡ τῶν γραμμάτων ἀπάντησις τῆς ἄνευ πάσης ἀντιλογίας συμφωνίας, καὶ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς περὶ τὴν Πίστιν ὁμολογίας τῶν Ἀρμενίων.

Ἀλλὰ τί ἐκ τούτων προκύπτει; Ἐν τῇ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα ἀποκρίσει, παραπέμπονται πρὸ πάντων εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος Καθολικοῦ Νερσῆ Ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν τὸν Μανουὴλ, ἐπαριθμοῦντες τὰς τρεῖς πρώτας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, μετ' ἀρῶν κατὰ Ἀρείου, Μακεδονίου, Νεςορίου, καὶ αὐτοῦ ἐπίσης τοῦ Εὐτυχοῦς, καθ' οὗ καὶ συνηθροίσθη ἡ ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτη Οἰκουμενικὴ, ἣν τῇ σιωπῇ παρερχόμενοι, οὐδὲ λόγον περὶ ταύτης ἀναφέρουσι, καί τοι ἡ ταύτης ἀναγνώρισις παρ' Ἀρμενίων ῥητῶς ἦν τὸ τῆς εἰρήνης θεμελιῶδες καὶ κύριον. Ἑπομένως ἐν τῇ ἀποκρίσει ἐκτίθεται κατ' ἔκτασιν ἡ τῶν Ἁγίων Πατέρων διδασκαλία περὶ τῆς Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐν τοιαύταις ἐκφράσεσι μὴ ἀναγομέναις ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν τοῦ πράγματος ὀντότητα· ἐν δὲ τῷ αὐτῷ πνεύματι καὶ τὰ τῆς θείας Γραφῆς ῥητὰ παράγονται. « Προσαρμόζοντες (λέγουσιν οἱ τῆς Συνόδου τῶν Ἀρμενίων) πάντα ταῦτα τὰ ἐπιχειρήματα παρατηροῦμεν, ὅτι οἱ Ἅγιοι Πατέρες εἶπον, οὐ

περὶ μιᾶς φύσεως ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ περὶ δύω συνημμένων, τῶν ἐνεργείᾳ καὶ θελήσει ἐκπληρουσῶν ποτὲ μὲν τὰς τῆς Θεότητος, ποτὲ δὲ τὰς τῆς ἀνθρωπότητος πράξεις ἐν ἑνὶ προσώπῳ· διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ἔστω ἡμῖν γνωστὸν, ὅτι οὐ διϊστάμεθα ἐκκλίνοντες τῆς τῶν Ἁγίων Πατέρων διδασκαλίας.» Καὶ τοῦτο μὲν Ὀρθόδοξον, ἀλλὰ παρατηρεῖται ἡ ἐν τοῖς ῥηθεῖσι παρέγκλισις, ἐὰν μὴ ἡ τοῦ Δόγματος, ἀλλ' ἡ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καθορισθεῖσα τῶν ἐκφράσεων ἀκρίβεια; καίτοι τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν ταύτην πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα οὕτως ἐπισφραγίζουσι· «πιστεύομεν καρδίᾳ μὲν εἰς τὴν ὀρθότητα, χείλεσι δὲ ὁμολογοῦμεν τὴν ἀλήθειαν ἐνώπιον ὅλης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας περὶ τῆς τοιαύτης ὁμολογίας πάσης τῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας.»

Ἐν δὲ τῇ ἀποκρίσει τῆς Συνόδου ταύτης πρὸς τὸν Πατριάρχην Θεοδόσιον Α΄ τὸν Βοραδιώκτην, τὸν μετὰ θάνατον τοῦ τε Μιχαὴλ Γ΄ τοῦ ἐξ Ἀγχιάλου, καὶ τοῦ μετὰ τοῦτον μόγις ἔτος ἐν Πατριαρχεύσαντος καὶ θανόντος καὐτοῦ Χαρίτωνος, τὸν Θρόνον διαδεξάμενον, αἱ αὐταὶ ἐπίσης ἐμπεριείχοντο περὶ τοῦ κυριωτέρου Δόγματος ἀκαθόριστοι φράσεις, ἔτι δὲ καὶ μακρολογίαι περὶ εἰρήνης καὶ ἀγάπης, καὶ ἔπαινοι πρός τε τὸν Αὐτοκράτορα καὶ πρὸς τὸν θανόντα Πατριάρχην Μιχαὴλ ὑπὲρ τοῦ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν ζήλου. «Λάβετε τὴν ἡμῶν ἀπόκρισιν, ἔγραφον οἱ τῶν Ἀρμενίων Ἐπίσκοποι, τόσον ὑμεῖς οἱ τῆς Συνόδου, ὅσον καὶ ὁ νεύσει θείᾳ ἐκλεχθεὶς Σὺ ἐπὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον. Ἐκ τῆς Ὀρθοδόξου ὑμῶν Ἐπιστολῆς καθαρῶς ἐννοήσαμεν, ὅτι οὕτως ἔδοξε τῷ Κυρίῳ καὶ Θεῷ, ἵνα δι' ἡμῶν, ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος καιροῦ, τὴν γηράσασαν ἐν μέσῳ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχθραν εἰς εἰρήνην μεταβάλῃ· διὸ καὶ παρ' ἡμῶν πάντων ἀποδίδεται ἡ δέουσα τιμὴ πρὸς τὰς θεολογικὰς ὑμῶν ἐναλήθους σκέψεις καὶ κρίσεις, ὡς συμφώνους ταῖς τῶν Ἁγίων Πατέρων παραδόσεσι. Τοιουτοτρόπως γοῦν οἱ ἐκ τῶν διαβολῶν λογισμοὶ ἡμῶν ἐθεραπεύθησαν, καὶ ἀγκάλαις ἀναπεπταμέναις ἀγάπης ἐδέχθημεν τὴν ὑμῶν Ἐπιστολήν. Οἴδαμεν, ὅτι περιττὴ μὲν πᾶσα ἄλλη πλατυτέρα διασάφησις, ἀλλὰ πρὸς βεβαίωσιν τοῦ, ὅτι ἐφιέμεθα δοῦναι τῇ Σοφίᾳ σοφὸν ἐνδόσιμον, ἵνα δι' οὗ κρίνῃ αὐτὴ τὴν περὶ τῆς ὀρθῆς ὁμολογίας συμφωνίαν ἡμῶν καὶ σύμπνοιαν.» Ἀλλ' ἐν τῇ ὁμολογίᾳ αὐτῶν ταύτῃ παρατηρεῖται ὡσαύτως πολυλογία, ἀφορῶσα ἐπὶ τὸ ἐκκλῖναι καὶ ἀποφυγεῖν τὰς περὶ τοῦ Δόγματος ζητηθείσας σαφεστέρας ἀποδείξεις. Σιωπῶντες μὲν οἱ τῆς Συνόδου ταύτης κυριολεκτικῶς ἐκφρασθῆναι περὶ τῆς ἐν τῷ Τρισαγίῳ προσθήκης, ὁμολογοῦσι δὲ, ὅτι διὰ τοῦ Τρισαγίου ὑμνεῖται ἡ Τριὰς ὅλη· οὐδόλως ἀναφέροντες τὴν ἐν Χαλκηδόνι Τετάρτην Σύνοδον, λέγουσιν, ὅτι ὁμολογοῦσι συμφώνως τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τὴν

ἐπὶ Χριστοῦ ἄῤῥητον συνένωσιν τῶν τε δύω φύσεων καὶ τῶν δύω θελήσεων· περὶ δὲ ἑορτῶν, νηστειῶν, ἀζύμων, καὶ τῆς μὴ κράσεως ἐν τῷ Ποτηρίῳ τῷ οἴνῳ ὕδατος, οὐδὲ λόγον, σιωπῇ ἄκρᾳ τὸν περὶ τούτων παρερχόμενοι. Τέως δὲ οἱ τῆς Συνόδου ἐπισφραγίζουσι τὴν ἑαυτῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην καὶ τὴν περὶ αὐτὸν Σύνοδον ἀποκριτικὴν ἐπιστολὴν οὕτως. « Ἐάν τις βουληθῇ εἰπεῖν ὑμῖν ἀνόμοιόν τι καὶ ἀσύμφωνον περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἡμῶν Πίστεως, τὸν τοιοῦτον ἀποστράφητε ὡς παραβάτην τῆς ἀληθείας· διότι ἡμεῖς μὲν καυχώμεθα ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τῆς ἡμῶν συνειδήσεως, ὑμεῖς δὲ τὴν γεγηρακυῖαν ἀπέχθειαν ἐπιστρέψατε πρὸς τὸν ἀρχέκακον ἐχθρὸν καὶ μισάνθρωπον· πρὸς δὲ τοὺς συναδέλφους ὑμῶν στηρίξατε τὴν εἰρήνην καὶ ἀγάπην. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης ταύτης καὶ ἀγάπης εἴη μεθ' ὑμῶν. »

Οἱ ἐν ταύταις ταῖς ἀποκρίσεσιν ὑπογεγραμμένοι τῶν Συνοδικῶν ἀριθμοῦνται τρεῖς πρὸς τοῖς τριάκοντα μετὰ τοῦ Καθολικοῦ Γρηγορίου, καὶ τοῦ τῆς Ἀλβανίας Ἀρχιεπισκόπου Στεφάνου· ἐν ᾗ Συνόδῳ ὁρᾶται, ὅτι παρῆσαν πασῶν τῶν τῆς Ἀρμενίας βασιλευουσῶν ποτε Πόλεων Ἄνι, Τοβὶν, Ἐδέσσης, Κὰρς, τῶν τῆς Κιλικίας, καὶ τῶν περὶ τὴν Καισάρειαν, τουτέστιν, ὅλης τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας οἱ Ἐπίσκοποι. Αὕτη δὲ ἡ πλήρης αὐτῶν ὑστάτη περὶ συνενώσεως Σύνοδος τῷ 1179 ἔτει, καίτοι μὴ ἐντελῶς αὐτοῖς λόγοις ἀπηκριβωμένοις, ἀλλ' εὐδιαθέτῳ πνεύματι, ἐναπέδειξε τὴν πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν ῥοπὴν αὐτῆς καὶ κλίσιν· τὸ δ' ἀφῃρημένον καὶ μὴ ἀποφαντικὸν ὁριστικῶς τῶν αὐτῆς ἐξηγήσεων, διασαφεῖται παρὰ τῶν ῥηθέντων ὑπὸ τοῦ Καθολικοῦ Γρηγορίου λόγων· « ἕνεκα τῶν βαθέως ῥιζωθεισῶν συνηθειῶν, πολλοὶ ἀποστρέφονται τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης, οὓς δέον μετελθεῖν ὡς παῖδας ». Δεῖ οὖν χάριν εἰδέναι καὶ τῇ ἀπὸ τοῦ Ἀρμενικοῦ μεταφράσει τῶν πράξεων τούτων, διότι διὰ ταύτης πολλαὶ ἀμφιβολίαι ἀνεπτύχθησαν, διελύθησαν καὶ συντελοῦσι πρὸς ἀμοιβαίαν σύναψιν τῶν διεστώτων. Εὐχῆς δ' ἔργον, ὅπως ἡ τῶν πραχθέντων τούτων ἔκθεσις γένοιτο μᾶλλον καὶ μᾶλλον γνωστὴ καὶ ἔκδηλος τοῖς τε Ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς Ἀρμενίοις, ὡς καρποὺς ἀγαθοὺς, εἰ δοίη Θεὸς, δυναμένη φέρειν.

Ὡς δ' ἐν ἐπιθήκης μοίρᾳ ἐπισφραγίζοντες τὴν γενομένην κατὰ καιροὺς διαπραγμάτευσιν περὶ συμφωνίας καὶ ἑνώσεως μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ μάλιστα τὴν ἐν τῇ Ῥοὺμ-καλὲ Συνόδῳ, ὑποτιθέμεθα τὰ τοῦ πολλάκις μνησθέντος Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ταρσοῦ Νερσῆ τοῦ Λαμπρονησίου ἐπὶ ταύτης τῆς Συνόδου ἐκφωνηθέντα, ὡς ἐκθέσαντα τὰ ἐκ τῆς διαιρέσεως ὀλέθρια ἀποτελέσματα, καὶ διεγείραντα τότε τοὺς τῆς Συνόδου πάντας εἰς

εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας· ὅθεν καὶ ἡ προσλαλιὰ αὐτοῦ αὕτη κρίνεται ἀσπαστὴ παρὰ πᾶσι τοῖς ἐν πνεύματι εἰρήνης καὶ ἀγάπης ταύτην διερχομένοις. «Ἐὰν ἀπαθῶς τὸ πρᾶγμα παρατηρήσωμεν (λέγει ὁ Νερσῆς), οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχομεν τοῦ διαφιλονεικεῖν. Ὁ Χριστός ἐστι Θεάνθρωπος, ταὐτόν ἐστι καὶ εἰπεῖν δύω φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ· ἀλλὰ διὰ τί μέχρι τούτου τοιουτοτρόπως οὐ διεσάφησαν; διὰ τί ἡμῖν εἶπον πᾶν τὸ ἐναντίον; Θεῷ δὲ μόνῳ ἀνήκει ἡ περὶ τούτου κρίσις. Ἀλλ' ὅμως πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων οὕτως ὀρθῶς, κατὰ τὸ τῶν Ἁγίων Πατέρων παράδειγμα, ὡμολόγησαν. Τίνος ἕνεκα ἡμεῖς ἐνταῦθα ἐπελαθόμεθα καὶ οὐδὲ ἐμνήσθημεν ἀπροσέκτως τῶν λόγων τοῦ Καθολικοῦ Ἰωάννου καὶ Φιλοσόφου, τοῦ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Πατέρων ἐκπεφασμένως ἐπικυροῦντος τὸ ὀρθὸν τῆς ὁμολογίας τῆς Πίστεως; Τίνος ἕνεκα παρείδομεν τὸ μετὰ τῆς διδασκαλίας ταύτης σύμφωνον τοῦ Καθολικοῦ Ἔσδρα, καὶ τῆς τούτου ἐν Θεοδοσιουπόλει Συνόδου; Ἔτι δὲ, διὰ τί ἐσιωπήσαμεν καὶ τὴν μετὰ τῆς Μεγάλης Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας συμφωνίαν τοῦ Καθολικοῦ Βαγὰν καὶ τῶν ἀρχόντων Ἀρμενίων καὶ διδασκάλων, τῶν πρὸς τὸ ὀρθόφρον τούτου τοῦ Καθολικοῦ ταχθέντων μέρος, ὧν ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διδασκάλων τούτων καὶ πεπαιδευμένων εἷς ἦν ὁ θεῖος καὶ ἐν μέσῳ πολλῶν διαφέρων, ἄγγελος ἐν μορφῇ ἀνθρώπου, Γρηγόριος ὁ Ναριεκήνσιος; (1) Διὰ τί τέως οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ὑπόμνησιν ἐποιησάμεθα τῶν γενομένων διακοινώσεων μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως περὶ συναθροίσεως τῆς προκειμένης ταύτης ἤδη Συνόδου τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Καθολικοῦ Νερσῆ, ὃν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ἴδετε, καὶ γνήσιοι ὑμεῖς αὐτοῦ μαθηταί ἐστε, οἰκοδομηθέντες ἐπὶ τῷ ᾧ αὐτὸς κατέβαλε θεμελίῳ; Πάντες οἱ ῥηθέντες ἄνδρες ἠγωνίζοντο πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐνεστῶτος σχεδίου, ὅπερ ὀφείλετε, ἵνα κατὰ σκοπὸν εἰς ἔκβασιν ἀγαγόντες, χαροποιήσητε τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν.»

«Ἐγένοντο μὲν πρὸς τὸ μέρος ἡμῶν κλίνοντες καὶ ἄλλοι πολλοὶ Πατέρες καὶ ἀρχηγοὶ τοῦ ἡμετέρου Γένους, ἀποχρώντως ὄντες αὐτοὶ γνωστοὶ τοῖς πεπαιδευμένοις ἐκ τῶν αὐτῶν Συγγραμμάτων· ἀλλὰ συγχρόνως ἐγένοντο καὶ τοιοῦτοι, οἵτινες πρὸς ἡμᾶς διεμάχοντο· οἶδα γὰρ αὐτοὺς, ἐννοῶ τὴν τῶν λόγων αὐτῶν δύναμιν, οὓς

(1) Ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ ἤνθει κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα, Ἡγούμενος χρηματίσας τῆς κατ' Ἀρμενίαν Μονῆς Ναριεκήνσης, ἐξ ἧς καὶ Ναριεκήνσιος ἐπωνομάσθη. Ἐπίσημος αὐτὸς παρ' Ἀρμενίοις ἐγένετο ἐπ' εὐσεβείᾳ, ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ· ὑπέμεινε πολλὰ παρὰ τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ καὶ ἐναντίων τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡς προσκείμενος ὅλως εἰς τὰ ἱερὰ ταύτης Δόγματα, καὶ καταδιωκόμενος, φυγὰς λάθρα ᾤχετο τῆς πόλεως Ἀνι (Ἄνιον), καὶ ἐκ θαύματος ἐρρύσθη τοῦ κινδύνου.

καίτοι δυνάμενος ὀνομάσαι καὶ σοφοὺς καὶ ἁγίους, οὐ δύναμαι ὅμως συγκατατεθῆναι, ὅτι αὐτοὶ ὀπαδοὶ ἐγένοντο τοῦ τῆς ἀγάπης νόμου. Κατὰ τὰς φαντασιώδεις ἀπατηλὰς αὐτῶν ἰδέας, οὐδὲ ἐλογίζοντο παράβασιν τὴν διάῤῥηξιν τῆς ἑνότητος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἔνθεν τοι καὶ τῇ αὐτῶν πεισμονῇ ἥμαρτον χαλεπώτατα· ὁ δὲ Θεὸς συγχωρήσαι εἴθε αὐτοῖς, ταῖς εὐχαῖς ὑμῶν, τὰ βαρύτατα ταῦτα ἁμαρτήματα ἐκ παραφροσύνης, καὶ μὴ μνησθείη αὐτῶν τὴν ἁμαρτίαν, διότι αὐτοὶ τὸ τῆς διαιρέσεως κακὸν ἐπὶ πλέον προσηύξησαν καὶ ἐκραταίωσαν ».

« Ἀρδευομένη ἡ Ἑλλὰς τῇ τοῦ Παύλου διδασκαλίᾳ, ἤκμασε κληθεῖσα τῆς Σοφίας μήτηρ· ἃς δ' ἔχομεν ἁγίας Γραφὰς ἐξ αὐτῶν καὶ τῶν Πατέρων αὐτῶν εἰς ἡμᾶς περιῆλθον. Χριστὸς ὁ Θεὸς τὴν αὐτῶν Βασιλείαν στύλον στηρίγματος ἔθετο τῆς τῶν Χριστιανῶν Πίστεως· ἀλλ' εἰ καὶ τὸ αὐτῶν κράτος ὡς πρόσκαιρον ἐξησθένησε, τὸ τοῦ Χριστοῦ δ' ὅμως διαμένει ἀπαρασάλευτον. Αὐτοὶ αὐστηρῶς καὶ ἀμεταβλήτως διαφυλάττουσι τὴν τῶν πνευματικῶν διατυπώσεων ἀξίαν· καὶ ἐάν ποτε ἐξ οἰκονομίας τινὰ παραχωρῶσιν, ἀλλὰ τὰ εἰς δόξαν Θεοῦ πρέποντα. Ἡμεῖς δ' ἐξ ἐναντίας, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἱστορίας, ἔσχομέν ποτε κατὰ δυστυχίαν ἀβούλους τινὰς καὶ ἀπερισκέπτους ἡγουμένους. Δεξώμεθα οὖν ἐκ τῶν προτιθεμένων Κεφαλαίων, ἅπερ δυνάμεθα· δεξώμεθα δὲ ταῦτα ἐν ἀγάπῃ, ὡς ἄλλας διαθήκας τῶν ἡμῶν προγενεστέρων, καὶ οὐχὶ ὡς προσφερομένας ἡμῖν παρ' ἀλλοτρίων· δεξώμεθα τοιγαροῦν ταύτας πρὸς δόξαν Θεοῦ μεθ' ὅσης προθυμίας καὶ πρᾳότητος ἀσμένως ».

Πρὸς δὲ ταῖς ἄλλαις προτροπαῖς περὶ ἑνώσεως, ὑποβάλλει τέως ὑπ' ὄψιν ὁ Νερσῆς καὶ τὴν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀθλίαν κατάστασιν. « Μνήσθητε, λέγει, ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία διασαλευομένη καὶ διακλονουμένη ἐξέχεται ἀπὸ λεπτοῦ μίτου· ἐπὶ δὲ τοιαύτης ἐλεεινότητος, ἀνάγκη πᾶσα, ὅπως ἐπικαλεσθῶμεν τὴν τοῦ Κόσμου Βασιλεύουσαν πρὸς βοήθειαν. Πιστεύσατε, ὅτι ἐπὶ τῆς παρούσης πλήρους ταραχῆς ἐξ ἀμηχανίας ἡμῶν θέσεως, ληψόμεθα πάντως ἐκ τῶν Αὐτοκρατορικῶν οἰκτιρμῶν παραμυθίαν, καὶ οὕτως ὁ ἀλήτης καὶ κυματούμενος αὐτὸς ἡμῶν βίος εὑρήσει ἐκ τῆς ζάλης τέως ἠρεμίαν ἐν σωτηρίῳ λιμένι. »

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ, τοῦ μὴ ἰδεῖν φθάσαντος τὴν κατὰ τὸν ἔνθερμον αὐτοῦ πόθον πρὸς ἕνωσιν τῶν δύω Ἐκκλησιῶν ἀπάντησιν τῆς ἐν Ῥοὺμ-καλὲ Συνόδου, ἥ τε τεταραγμένη Βασιλεία τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ υἱοῦ, καὶ ἡ ἔφοδος ἑπομένως τῆς ἐκπορθήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν ὡς ἄλλων Βανδάλων, δι' ὅσα ἔπραξαν, Σταυροφόρων, ἐφ' οἷς τὰ κατὰ Κιλι-

κίαν ἐμφύλια τότε κακὰ τῶν ἐκ τῆς τετάρτης τῶν Ἀρμενίων δυναστείας, τῆς τῶν Ῥουπενίων καλουμένης, βασιλευόντων ἐκεῖσε, καὶ τελευταῖον ἡ ἀποβίωσις τῶν δύω ἐσχάτων διαπύρων καὶ λόγοις καὶ πράξεσιν, ὑπὲρ ἑνώσεως τῶν διεστώτων, συνεργῶν τοῦ τε Ἀρχιεπισκόπου Ταρσοῦ Νερσῆ τοῦ Λαμπρονηνσίου, καὶ τοῦ Καθολικοῦ Γρηγορίου τοῦ Δ', ἐνέκρωσαν τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων ἀλλεπάλληλα ταῦτα πᾶσαν ἐλπίδα τῆς ἐπὶ τοσοῦτον σπουδαζομένης ἑνώσεως. Σβεσθέντων γοῦν τῶν τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας δύω ἐσχάτων μνησθέντων φώτων, ἀποχωρισθέντος τοῦ Ἔθνους τούτου ὅλως τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, καὶ περιορισθέντος ἐν μόνῃ τῇ αὐτοῦ ἀτομικότητι, ἡ μόνωσις αὕτη ἔβλαψεν αὐτὸ, διότι τόνον πολὺν παρέσχετο αὕτη ταῖς προκαταλήψεσιν ὀργίλων τινῶν καὶ ἐμπαθῶν, τῶν ἀντὶ εἰρήνης καὶ ἀγάπης ἀκονησάντων τὰς γλώσσας αὐτῶν εἰς ὕβρεις, καὶ ὧν τὸ κυριώτερον ἐπιχείρημα ἦν, ὅτι ἡ ἀλλότριος αὕτη Ἐκκλησία, ἐπὶ τῷ τῆς ἑνώσεως προσχήματι, χαλκεύει, ὅπως ἀφαρπάσῃ τὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν ἀνεξάρτητον, καὶ καταστρέψῃ τούς τε νόμους καὶ τὰ θεμελιώδη ταύτης ἔθιμα.

Τοῦτο δὲ αὐτὸ ἐγένετο καὶ μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ τῶν Ἀρμενίων Βασιλεῖς κατὰ Κιλικίαν, διά τε συμμαχιῶν, ὡς ἐρρέθη, γαμικῶν συναλλαγμάτων, καὶ τῶν ἐντεῦθεν στενῶν αὐτῶν σχέσεων μετά τε τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ βασιλέων Λατίνων, ὑπαγόμενοι παρ' αὐτῶν, σπουδῇ πολλῇ ἔσπευσαν πρὸς συνένωσιν τῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Δυτικῆς. Καὶ δὴ συνήθροισαν, ληγούσης τῆς ΙΒ' ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ΙΓ', ἐν ταῖς πόλεσι τῆς τε Σὶς καὶ τῆς Ταρσοῦ διαφόρους ἕνεκα τούτου Συνόδους· ἀλλ' ὁ τῶν Ἀρμενίων Κλῆρος, καίτοι γε πολλὰ προτραπεὶς καὶ βιασθεὶς, τὴν μετὰ Ῥωμαίων ἕνωσιν οὔτε προσήκατο, οὔτε προσέσθαι ἠξίωσε τὸ σύνολον. Ἀλλ' ἄπορον, πῶς ὁ στοιχῶν οὗτος Κλῆρος τοῖς ἀπὸ τοῦ θείου τῆς Ἀρμενίας Γρηγορίου καὶ τῶν ἐφεξῆς ἐθίμοις καὶ τάξεσι τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἐπιθελχθεὶς ἐνέδωκε καὶ ἐνεστερνίσατο τὰς τῆς Ῥώμης ἐθιμοταξίας, στολὰς καὶ ἄλλα. Καὶ δὴ πρῶτον, Ἱερεῖς καὶ Διακόνους, ἐναντίον τῶν Ἱερῶν Κανόνων, χειροτονοῦσιν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ Λειτουργίᾳ, κατὰ τὸ ὃ παρέλαβον τῆς Ῥώμης ἔθος. Παρέλαβον ἔτι καὶ τὰς ἃς φέρουσιν ἐπὶ κεφαλῆς, ἐπὶ τῶν τελετῶν, Καθολικοί τε καὶ Ἐπίσκοποι ἐπίσης, πιννοειδεῖς Λατινικὰς μίτρας εἰς ὀξὺ ληγούσας, παραχωρήσαντες τὸ ἀρχαῖον στρογγύλον εἶδος τῶν μιτρῶν εἴς τε τοὺς Ἱερεῖς καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς Διακόνους αὐτῶν. Πρώτην δὲ τοιούτου εἴδους Λατινικὴν εἰς δύω διασχιζομένην πιννοειδῆ μίτραν ὁ Πάπας Λούκιος ὁ Γ', διὰ τὰς κοινωνικὰς στενὰς σχέσεις τῶν Ἀρμενίων με-

τὰ τῶν Σταυροφόρων, ὡς ἐῤῥέθη, ἀπέστειλε δῶρον τῷ 1182 ἔτει πρὸς τὸν τότε Καθολικὸν Παρσὲγ ἢ Βασίλειον, ἣν μίτραν, ἐπιθελχθεὶς διὰ τὸ κωνοειδὲς τοῦ σχήματος, ἀσμένως ἐδέχθη· καὶ ἔκτοτε παρὰ τοῖς προϊσταμένοις τοῦ Κλήρου τῶν Ἀρμενίων παρεισήχθη καὶ αὕτη ἡ καινοτόμος Λατινικὴ χρῆσις, καθώσπερ καὶ τὸν ὃν φέρουσι, κατ' ἔθος Παπικὸν, δακτύλιον Καθολικοί τε καὶ λοιποὶ τῶν Ἀρμενίων Ἐπίσκοποι, ὡς ἄλλην ἐπιτερπῆ αὐτοῖς διαδοχικὴν κληρονομίαν. Οὕτως οὖν ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία θέλουσα ἵνα ἐμμένῃ ἐν τῇ αὐτῆς ἀτομικότητι, παρήλλαξε καὶ τὴν ἱερατικὴν αὐτῆς ἀρχαίαν στολὴν (ἐκτὸς τοῦ Ὠμοφορίου·) τὸ γὰρ Φελώνιον αὐτῶν μεταποιηθὲν, προσελάβετο καὐτὸ τὸ τοῦ Λατινικοῦ σχήματος εἶδος (pluvial), ἐγκολαπτόμενον ἐπὶ τοῦ στήθους διὰ πόρπης, ὃ καὶ φέρουσιν ἀνεξαιρέτως καὶ οἱ Καθολικοὶ καὶ πάντες οἱ Ἐπίσκοποι ἱερουργοῦντες, κατὰ μίμησιν Παπικήν· διότι τοῖς Ἀρμενίοις οὐκ ἦν γνωστὸν τὸ μετὰ ταῦτα ἔθος τοῦ Ἱεραρχικοῦ Σάκκου, ᾧ κατ' ἀρχὰς ἐχρῶντο μόνοι οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχαι.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τῆς ὑστάτης Βασιλείας κατὰ Κιλικίαν τῶν Ἀρμενίων ὑπὸ τῶν Μαμλούκων τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς μεταθέσεως τῆς τῶν Καθολικῶν Καθέδρας ἐπὶ τοῦ Καθολικοῦ Γρηγορίου τοῦ Θ', ἀπὸ τῆς κατὰ Κιλικίαν Πόλεως Σὶς, αὖθις εἰς Ἐδσχμιαδζὶν ἀρχαίας ἕδρας ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Γρηγορίου τῶν Καθολικῶν, τῷ 1441 ἔτει, ἡ Παπικὴ σπουδὴ οὐκ ἐξέλιπε πειρωμένη τοῦ τῶν Καθολικῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων φρονήματος διὰ τῶν αὐτῆς Μισσιοναρίων καὶ κατ' αὐτὸν ἔτι τὸν ΙΖ' αἰῶνα, καθ' ὃν πρὸς τὸν τότε Καθολικὸν Ἰάκωβον Δ' ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ ΙΑ' ἀπέστειλε δῶρον, τῷ 1678 ἔτει, μίαν πλουσίαν Καθέδραν ἐκ ξύλου τιμωμένου, γλαφυρῶς τετορνευμένην, ἐν ᾗ καὶ μέχρι ταύτης ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἐδσχμιαδζὶν, τοῦ Μονογενοῦς, ἵστανται οἱ Καθολικοὶ ἐπὶ τῆς Λειτουργίας.

Τελευταῖον δὲ, ἔργον ποιοῦντες Εὐαγγελιστοῦ, ἐξεθέμεθα ἐν εἰρηνικῇ καὶ πραείᾳ διαθέσει ψυχῆς εὐσεβοῦς πάντα ταῦτα τὰ τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Μητρὸς αὐτῆς λυπηρῶς διαχωρίζοντα, οἰκτείροντες τὴν μακρὰν αὐτῆς διάστασιν, καὶ λέγοντες, ὅτι ἐν τοιαύτῃ μετεώρῳ, ἀμφιβόλῳ καὶ ἀναποφασίστῳ γνώμῃ ἡ Ἐκκλησία αὕτη μέχρι τούτου ταλαντεύεται, ὡς ἐπὶ πλάστιγγος ἀῤῥεπὴς μένουσα καὶ ἀπέχουσα, καίτοι αἰσθανομένη τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτῆς ἐγγύτητα. Ἐκ στόματος γὰρ τῶν αὐτῆς μελῶν πολλάκις ἐξερεύγεται καὶ ἀβουλήτως ἡ ἐπίγνωσις, ὅτι μία καὶ ἡ αὐτὴ αὐτῶν Πίστις μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐκλείπει αὐτοῖς ἡ στήριξις ἡγεμονικοῦ, κατὰ τὸν Δαβὶδ, πνεύματος, ὅπως ἀποφαντικῶς εἴπωσιν. « *Ἀποδεχόμεθα καὶ συντασσόμεθα.* » Ὁ δὲ

τῆς Πίστεως ἀρχηγὸς καὶ τελειωτὴς Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ Κύριος ἡμῶν, ὁ θέλων πάντας σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, εἴθε τὴν κατ' εὐχὴν καὶ πόθον διαλλαγὴν καὶ ἕνωσιν, πρὸς δόξαν τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ὀνόματος, καταρτίσειε. Γένοιτο!

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙᾼ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΥΣΑΝΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ. (1)

1. *Πέτρος* ὁ Ἀπόστολος τὴν τῆς Ἀντιοχείας Ἐπισκοπὴν ἐν ἔτεσιν ὀκτὼ πρῶτος διετήρησεν. Εἶτα καταλιπὼν διάδοχον ταύτης τὸν Εὐόδιον, ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ διασπορᾷ Ἰουδαίους, ἵνα διαδώσῃ αὐτοῖς τὸ κήρυγμα. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Ἀντιόχεια ἐδέξατο τὸν Κορυφαῖον Ἐπίσκοπον πρῶτον, ἄρα αὐτὴ μᾶλλον ἔξει τὸ Πρωτεῖον, ὡς πρὸ τῆς Ῥώμης ἐν αὐτῇ τοῦ Πέτρου ἐπισκοπήσαντος.

2. *Εὐόδιος*, καθ' ὃν χρόνον, (τὸ 53, τὸ Σωτήριον) τοῖς ἐξ Ἑβραίων πιστεύσασιν Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ὑπὸ Πέτρου προεχειρίσθη ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος, ὅτε χριστιανοὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ πρῶτον μετωνομάσθησαν οἱ πάλαι λεγόμενοι Ναζωραῖοι καὶ Γαλιλαῖοι. Οὗτος ἐφ' ὅλοις δέκα πρὸς τοῖς πέντε ἔτεσιν ἐπισκοπήσας, τέως τῷ Σωτηρίῳ 68 ἔτει μαρτυρικῷ τῷ στέφει κεκόσμηται.

3. *Ἰγνάτιος* ὁ Θεοφόρος αὐτὸν διεδέξατο, Ἐπίσκοπος προχειρισθεὶς τοῖς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσασι. Ποιμάνας δὲ τὴν τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησίαν ἔτη δύω πρὸς τοῖς τριάκοντα, ἐπὶ Τραϊανοῦ θηριομαχῆσαι κελευσθεὶς, εἰς Ῥώμην στέλλεται δέσμιος. Παροδικῶς δὲ διὰ τῆς Σμύρνης ἀπαγόμενος, ἔγραψε διαφόρους ἐπιστολὰς (ὧν αἱ ἑπτὰ γνήσιαι), στηρίζων τοὺς πιστοὺς εἰς εὐσέβειαν. Εὑρισκόμενος τοίνυν ἐν Ῥώμῃ καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν λεόντων ἀκούσας, πόθῳ τοῦ παθεῖν φλεγόμενος, ἔφη, « σῖτος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰμι, καὶ εὔχομαι τοῖς ὀδοῦσι τῶν θηρίων ἀλεσθῆναι, ἵν ἄρτος καθαρὸς εὑρεθῶ. » Καὶ οὕτω βορὰ τῶν λεόντων γενόμενος, τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο. Μετά τινων μηνῶν χηρείαν, ἀνάγεται

(1) Μέχρι Μεθοδίου Προκατόχου τοῦ ἤδη Πατριαρχεύοντος Ἱεροθέου. Σημ. Ἐκδότ.

4. *Ἥρως* εἰς τὸν Ἀποστολικὸν τοῦτον Θρόνον. Ἰθύνας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη ἓξ πρὸς τοῖς εἴκοσι μετέστη πρὸς Κύριον, καὶ διαδέχεται αὐτὸν

5. *Κορνήλιος*, τῷ 127 ἔτει. Διήρκεσε δὲ ἐπισκοπεύων ἔτη τέσσαρα πρὸς τοῖς εἴκοσι. Μεθ' ὃν τοὺς οἴακας δέχεται

6. *Ἥρως* ὁ Β', τῷ 151 ἔτει. Ἀποθανόντα δὲ μετὰ χρόνους δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ, διεδέξατο αὐτὸν

7. *Θεόφιλος*, τῷ 169 ἔτει. Οὗτος κατήγετο ἐξ Ἑβραίων· διὰ δὲ τῆς προσεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν γνωρίσας τὴν ἀλήθειαν ἐγένετο χριστιανός. Ἦν δὲ παιδείας καὶ λόγων Ἑλληνικῶν οὐκ ἄσημος, ὡς ἐκ τῶν τριῶν αὐτοῦ Βιβλίων πρὸς Αὐτόλυκόν τινα πεπαιδευμένον καὶ ἐραστὴν τῆς ἀληθείας Ἐθνικὸν δείκνυται. Διϊθύνας δὲ τὴν τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησίαν ἔτη εἴκοσιν ὁσίως, μεθίσταται τῶν τῇ δε, καὶ διαδέχεται αὐτὸν

8. *Μαξιμιανὸς* ἢ *Μαξιμῖνος*, τῷ 188 ἔτει. Μετὰ δὲ ἔτη τέσσαρα θνήσκει, καὶ ἀνάγεται

9. *Σεραπίων*, τῷ 192 ἔτει. Καὶ τοῦτον ἐπισκοπήσαντα ἔτη εἴκοσι καὶ θανόντα, διαδέχεται

10. *Ἀσκληπιάδης*, τῷ 212 ἔτει. Μετὰ ὀκτὼ χρόνους τελευτᾷ καὶ ἀνάγεται

11. *Φιλητὸς*, τῷ 220 ἔτει. Ἀρχιερατεύσας χρόνους 12 θνήσκει καὶ προχειρίζεται

12. *Ζεβῖνος* ἢ *Ζηνόβιος*, τῷ 232 ἔτει, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἔτη τελευτήσαντος, ἤρθη εἰς τὸν Θρόνον

13. *Βαβύλας* ὁ Ἱερομάρτυς, τῷ 240 ἔτει, ὅστις μετὰ πρὸς τοῖς τρισὶ δέκα χρόνους τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ, διὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν ἐπὶ Νουμεριανοῦ Αὐτοκράτορος τῷ θείῳ τοῦ μαρτυρίου ἐστέφθη στεφάνῳ, καὶ διαδέχεται τὸν Ἀθλητὴν

14. *Φάβιος*, τῷ 253 ἔτει. Ἐπισκοπεύσας χρόνους τρεῖς, θνήσκει διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου καὶ ἀνάγεται

15. *Δημητριανὸς*, τῷ 256 ἔτει. Καὶ τούτου μετὰ ἑπτὰ χρόνους τελευτήσαντος, προβιβάζεται

16. *Ἀμφιλόχιος*, ἢ κατ' ἄλλους, Μακάριος, τῷ 262 ἔτει. Ἐκμετρήσαντος καὶ τούτου τὸ ζῆν μετὰ χρόνους τέσσαρας, ἐπιπηδᾷ τοῦ Θρόνου

17. *Παῦλος* ὁ Σαμωσατεὺς καὶ αἱρετικὸς, τῷ 267 ἔτει. Ὁ ἐπάρατος οὗτος μίαν ὑπόστασιν, ἤτοι πρόσωπον, ἐν τῇ Θεότητι εἶναι ἔλεγε, καὶ ἕτερον ἔφασκε πεφυκέναι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἕτερον τὸν Χριστόν. Ὅθεν καὶ δύω φύσεις ἀπ' ἀλλήλων διῃρημένας καὶ ὅλως ἀκοινωνήτους ἀλλήλαις ἐν τῷ Χριστῷ ὡμολόγει. Ὑπὸ δὲ τῆς

συγκροτηθείσης ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου ἐλεγχθεὶς καὶ καταγνωσθεὶς ὡς βλάσφημος, ἀποκηρύττεται καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβάλλεται, τυραννήσας ἔτη ὀκτώ. Οἱ δὲ τὴν αἵρεσιν τούτου διαδεξάμενοι, Παυλιανοὶ καὶ Σαμωσατεῖοι ἐκλήθησαν. Τῆς δὲ ῥηθείσης Συνόδου οἱ Πατέρες μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Παύλου, προεχειρίσαντο

18. *Δόμνον*, τῷ 270 ἔτει, ἅπασι τοῖς πρέπουσιν Ἐπισκόπῳ καλοῖς κεκοσμημένον. Τούτου δὲ μετὰ τρεῖς χρόνους πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, τὴν λειτουργίαν τοῦ Θρόνου παραλαμβάνει

19. *Τίμαιος*, τῷ 273 ἔτει, καὶ μετὰ ἔτη τέσσαρα θανόντος, διάδοχος τούτου γίνεται

20. *Κύριλλος*, τῷ 277 ἔτει. Ἐπισκοπήσας δὲ ἔτη εἴκοσι δύο, μεταλλάττει τὸν βίον, καὶ εἰσάγεται εἰς τὸ τῆς Ἐπισκοπῆς λειτούργημα

21. *Τυραννίων*, τῷ 299 ἔτει· ὅστις διϊθύνας τὴν τῶν Ἀντιοχέων Ἐκκλησίαν χρόνους ἐννέα, τὸν διὰ μαρτυρίου τέως στέφανον ἤρατο. Προὐκεχείριστο δὲ

22. *Βιτάλιος*, τῷ 308 ἔτει· οὗ ἓξ ἔτεσι προστάντος, διάδοχος γέγονε

23. *Φιλογόνιος*, τῷ 314 ἔτει. Καὶ τούτου ἔννατον διανύσαντος ἔτος, προέστη, κατὰ μὲν τὸν Εὐσέβιον

24. *Παυλῖνος*, τῷ 324 ἔτει, ὁ Τύρου Ἐπίσκοπος, κατὰ δὲ τὸν Σωζόμενον, Ῥωμανός. Ἐξ ὧν, εἴτε ὁ εἷς, εἴτε ὁ ἄλλος ἐπισκοπήσας περὶ τοὺς ὀκτὼ μῆνας, καὶ θανὼν διάδοχον καταλέλοιπεν

25. *Εὐστάθιον* τὸν μέγαν, Βεῤῥοίας (Χαλέπι) τῆς Συρίας ὄντα Ἐπίσκοπον, ὃν ἡ ἐν Νικαίᾳ συγκροτηθεῖσα Οἰκουμενικὴ πρώτη Σύνοδος τῷ 325 ἔτει, ἐκύρωσε κοινῇ τῇ ψήφῳ. Ὅστις ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πρόμαχος ὢν κατὰ Ἀρείου, καὶ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστής, ἐν Ἀντιοχείᾳ ὑπὸ τῆς συστάσης ψευδοσυνόδου ὑπὸ Εὐσεβίου τοῦ Νικομηδείας καὶ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ Ἐπισκόπων Ἀρειανῶν, ἐπὶ ψευδέσιν ἐγκλήμασι καθαιρεῖται καὶ εἰς Ἰλλυρίαν ὑπερόριος πέμπεται. Γνωσθείσης δὲ τῆς ἐπὶ τῷ ἀδίκῳ ἐγκλήματι αὐτοῦ ἀθωότητος, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν οἰκεῖον Θρόνον. Καὶ πάλιν αὖθις ὑπὸ Κωνσταντίου τὸ δεύτερον, καὶ ὑπὸ Οὐάλεντος τὸ τρίτον εἰς ἐξορίαν πέμπεται, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐσχάτῃ ὑπερορίᾳ τὸν βίον μεταλλάττει ἐν πόλει τινὶ τῆς Θρᾴκης ὁ τρισόλβιος, ἑπτὰ μὲν χρόνους ἀξιοπρεπῶς καὶ ἐν ἡσυχίᾳ διοικήσας τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας, τοὺς δὲ λοιποὺς μέχρι τοῦ 364 ἔτους, καθ᾽ ὃ καὶ ἀπέθανε, διήνυσεν ἐν καταδρομαῖς καὶ ἐξορίαις. Μετὰ δὲ τὴν ἄδικον καθαίρεσιν τοῦ Εὐσταθίου, προεχειρίσθησαν οἱ ἐφεξῆς λώβην νοσοῦντες τὴν τοῦ Ἀρείου

26. *Παυλῖνος*, ἀπὸ ἔτους 332, τυραννεῖ ἓξ μῆνας καὶ θνήσκει.

27. *Εὐλάλιος*, τῷ αὐτῷ ἔτει. Τυραννεῖ πέντε μῆνας καὶ θνήσκει.

28. *Εὐφρόνιος*, τῷ 333 ἔτει. Τυραννεῖ ἓν ἔτος καί τινας μῆνας καὶ θνήσκει.

29. *Πλακέντιος*, τῷ 334 ἔτει. Τυραννεῖ ἔτη ἑπτὰ καὶ θνήσκει.

30. *Στέφανος*, τῷ 341 ἔτει. Τυραννεῖ ἔτη τέσσαρα καὶ θνήσκει.

31. *Λεόντιος*, τῷ 345 ἔτει. Τυραννεῖ ἔτη πέντε καὶ θνήσκει. Μετὰ δὲ τοῦτον τὸν ἁρπάσαντα τὴν τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησίας Προεδρίαν (1), ἐπιπηδᾷ εἰς τὸν Θρόνον ἄλλος ἅρπαξ, μετὰ τὸν θεῖον Εὐστάθιον.

32. *Εὐδόξιος*, τῷ 350 ἔτει. Ἀλλ' ἐξελαθέντος, ἡ Ἀντιοχέων Ἐκκλησία ποιμένος ἐστέρητο. Ὅθεν οἱ τοῖς Ἀρείου συμμορίας νομίσαντες ὁμόφρονα αὐτοῖς.

33. *Μελέτιον* τὸν θεσπέσιον, Κωνστάντιον τὸν Αὐτοκράτορα τὴν τῆς Ἀντιοχέων Ἐκκλησίας Προεδρίαν τούτῳ δοῦναι ᾐτήσαντο. Ψηφισθεὶς οὖν, ἀπὸ τῆς ἧς κατεῖχεν Ἐπισκοπῆς τῆς κατὰ Συρίαν Βεῤῥοίας, εἰς τὴν Ἀντιοχέων μετεκλήθη. Ἀρθεὶς δὲ ἐπὶ τὸν Θρόνον τῷ 354 ἔτει, τὸν ἀληθῆ κανόνα τῆς περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος διδασκαλίας καὶ πράξει καὶ λόγῳ τῷ πλήθει παρέδωκε. Τοὺς τρεῖς γοῦν τῆς αὐτοῦ χειρὸς ὑποδείξας δακτύλους, εἶτα τοὺς δύω συναγαγὼν, καὶ τὸν ἕνα καταλιπὼν, τὴν ἀξιέπαινον ἐκείνην ἀφῆκε φωνὴν, «Τρία τὰ νοούμενα, ὡς ἑνὶ δὲ διαλεγόμεθα.» Οἱ δὲ τὰ τοῦ Ἀρείου φρονοῦντες δυσφορήσαντες, ὡς ἀπατηθέντες, τῷ Κωνσταντίῳ διαβάλλουσι τὸν ἄνδρα ὡς Σαβελλίζοντα, καὶ εἰς τὴν οἰκείαν αὐτοῦ Πατρίδα Μελιτηνὴν ἐξοστρακίζεται, καὶ παραυτίκα τὸν ὁμόφρονα αὐτῶν ἀντεισάγουσιν

34. *Εὐδόξιον* καὶ συνήγορον, τῷ 354 ἔτει. Τούτου δὲ ἐξωσθέντος, ὡς κόλακος Συβαριτικοῦ καὶ πανούργου, καὶ ὑπερορίου γενομένου, εἰσάγεται ἄλλος κάπρος πρὸς λύμην τοῦ ἀμπελῶνος Χριστοῦ παρὰ τῶν Ἀρειανῶν

35. *Ἀννίας* ἢ *Ἀμμιανὸς*, τῷ 357 ἔτει. Ἐκμετρήσαντος δὲ τὸ ζῆν, ἐπιπηδᾷ τοῦ Θρόνου ἕτερος Ἀρειανὸς

36. *Εὐζώϊος*, τῷ 360 ἔτει. Ἀλλὰ τῷ 362 ἔτει, Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἀνακλητικὴν ἄδειαν χορηγησαμένου τοῖς ὑπὸ Κωνσταντίου ὑπερορίοις Ἐπισκόποις ἐπανελθεῖν εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν παροικίας, ἐπίτηδες ἐπὶ τούτῳ, ἵνα τοὺς ὀρθοδόξους Ἐπισκόπους τοῖς Ἀρειανοῖς διὰ διαμάχης λογοτριβῶν πρὸς ἀλλήλους συγκρούσῃ,

---

(1) Ἐπὶ τούτου ἀναλαμβάνει τὸν Θρόνον αὖθις ὁ ἱερὸς Εὐστάθιος, ἀλλ' ἐν ὀλίγῳ καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν ἐξορίζεται.

καὶ οὕτως ἐν τοιούτοις διαπληκτισμοῖς τὴν εἰδωλολατρείαν προάξῃ, ἐπανακάμπτει καὶ ὁ Ἱερὸς Μελέτιος εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ εὑρίσκει τοὺς πιστοὺς διχῇ διῃρημένους. Οἱ γὰρ Εὐσταθιανοὶ, Εὐσταθίου τοῦ πανευφήμου χάριν, ἐξ ἀρχῆς τῶν ἄλλων διαχωρισθέντες, καθ' ἑαυτοὺς συνηθροίζοντο· ὁμοίως καὶ οἱ τῷ Ἱερῷ Μελετίῳ προσκείμενοι ἀπὸ τῆς Ἀρειανικῆς συμμορίας χωριζόμενοι, τὰς θείας ἀπετέλουν λειτουργίας ἰδιαιτέρως. Καὶ ἦν μὲν ἡ τῶν εὐσεβῶν μία ἡ περὶ τὴν Πίστιν ὁμολογία, μόνη δὲ ἡ πρὸς τοὺς Ἀρχηγοὺς αὐτῶν διάθεσις αὐτοὺς διεχώριζεν. Ἐν δὲ τούτῳ ἀποβιώσαντος τοῦ Εὐζωΐου, ἄλλος Ἀρειανὸς ἀντικαθίσταται

37. *Δωρόθεος*, τῷ 370 ἔτει. Πρὸ δὲ τούτου, ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου (μετὰ τὴν ἐπανάκαμψιν εἰς τὸν οἰκεῖον αὐτοῦ Θρόνον ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου) συστᾶσα Σύνοδος, τὰς Ἐκκλησίας, ὡς οἷόν τε, εἰς μίαν συναγαγεῖν συμφωνίαν ἐγνωμοδότησε. Καὶ δὴ ἔδοξε τὸν τῆς ἐν Σαρδηνίᾳ Μητροπόλεως πεπαιδευμένον ἄνδρα, καὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Πίστεως ὑπερασπιστὴν, Λουκίφερον ἐκεῖνον τὸν Καλλάριον, ἐπὶ τὴν Συρίας Ἀντιόχειαν παραγενέσθαι. Καταλαβὼν τοίνυν τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἰδὼν τὴν ῥηθεῖσαν διχῇ διαίρεσιν τῶν Ὀρθοδόξων, πρὸς παῦσιν τοῦ σχίσματος, τὸν τῆς Εὐσταθίου τοῦ θείου μερίδος προεξάρχοντα Πρεσβύτερον

38. *Παυλῖνον*, Ἐπίσκοπον τῶν ὀρθοδόξων κεχειροτόνηκε τῷ 371 ἔτει· ἀλλ' ἀπεπλανήθη τοῦ σκοποῦ, καὶ τὴν διάστασιν τῶν Εὐσεβῶν μακροτέραν εἰργάσατο. Ἐπὶ δὲ Οὐάλεντος καὶ τρίτον τοῦ Θρόνου ὁ Ἱερὸς Μελέτιος ἀπελαύνεται, καὶ ὑπερορίαν εἰς Σεβάστειαν καταχρίνεται. Γρατιανοῦ δὲ ἄρξαντος, ἐπανέρχεται καὶ αὖθις ὁ Μελέτιος εἰς Ἀντιόχειαν τῷ 373 ἔτει, καὶ εὑρίσκει τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἐκκλησίαν τηνικαῦτα τριχῇ διῃρημένην. Καὶ τῶν μὲν Ἐκκλησιῶν, μετὰ τὸν Εὐζώϊον, Δωρόθεος ὁ Ἀρειανὸς ἐκράτει, τῶν δὲ ὀρθοδόξων οἱ μὲν ὑπὸ Παυλίνῳ, οἱ δὲ ὑπὸ Μελετίῳ ἐτάττοντο. Κατὰ δὲ τὸ 380 ἔτος, κατὰ τὸν ὃν ἐξέθεντο νόμον ὅ,τε Γρατιανὸς καὶ μέγας Θεοδόσιος κατὰ Αἱρετικῶν, ὁ πρὸς ἐκπλήρωσιν τούτου καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν σταλεὶς στρατηγὸς Σαπώρης, ἐλθὼν εἰς Ἀντιόχειαν, τὸν μὲν μετὰ θάνατον τοῦ Ἀρειανοῦ Δωροθέου, ὑπὸ Ἀπολλιναρίου τοῦ Λαοδικείας χειροτονηθέντα Ἀντιοχείας Ἐπίσκοπον

39. *Βιτάλιον*, τῷ 376 ἔτει, ἀπεδίωξεν ὡς κακόδοξον· τοὺς δὲ δύω διῃρημένους μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων Μελέτιον καὶ Παυλῖνον, πρὸς παῦσιν τοῦ σχίσματος, ἠγωνίσθη συνάψαι πρὸς ἕνωσιν καὶ σύμπνοιαν. Ἀλλὰ βλέπων τὸν μὲν Παυλῖνον ἀντιταττόμενον, τὸν δὲ ἱερὸν Μελέτιον ἀμάχως ἡσυχάζοντα, τοῦτον κυρώσας εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ἀνεχώρησε. Τῷ δὲ 381 ἔτει, ἐν τῇ δευτέρᾳ Οἰκουμενικῇ

Συνόδῳ παρῆν μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ ὁ θεῖος Μελέτιος. Ἐπὶ δὲ ταύτης ἀσθενήσας ὁ Μελέτιος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ πνεῦμα τῷ Κυρίῳ παρέθετο τῷ 381 ἔτει, ἰθύνας ἐκ διαλειμμάτων (διὰ τοὺς οὓς ὑπέστη διωγμοὺς) τὴν τῶν Ἀντιοχέων Ἐκκλησίαν ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς ἑπτά. Ἐν δὲ τῇ Συνόδῳ ταύτῃ ὑπερισχυσάσης τῆς ψήφου τῶν πλειόνων, καίτοι ἀντιλέγοντος τοῦ Ἱεροῦ Γρηγορίου μετ' ἄλλων συνετωτέρων, καὶ κρινόντων τὸν Παυλῖνον Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας μόνον γνωρίζεσθαι, Ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας ἐχειροτόνησαν

40. *Φλαβιανὸν* τὸν πρεσβύτερον τῷ αὐτῷ ἔτει. Ἐπανελθὼν δὲ ὁ Παυλῖνος ἀπὸ Ῥώμης, εἰς ἣν πρὸ δύο ἐτῶν ἀπῆλθε τῷ 384 ἔτει, θνήσκει ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 389 ἔτει. Πρὸ δὲ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ μὴ θελήσας ἀναγνωρίσαι τὸν Φλαβιανὸν, χειροτονεῖ Ἀντιοχείας ἰδίᾳ μόνῃ γνώμῃ αὐτοῦ Εὐάγριόν τινα, οὗ μετὰ δύω ἔτη ἀποθανόντος, Πατριαρχεύει μόνος ὁ Φλαβιανὸς ἔτη εἴκοσι πρὸς τοῖς δυσὶ, διαπρέψας ἀξιοπρεπῶς ἐν τούτῳ, ὅτι τὸν Αὐτοκράτορα Θεοδόσιον, παραγενόμενος εἰς Βυζάντιον καὶ καθικετεύσας, ἐξιλεώσατο τὴν τούτου ὀργὴν κατὰ τῶν Ἀντιοχέων, τῶν ὑπ' ἀβουλίας κατεαξάντων τὸν Ἀνδριάντα τῆς τελευτησάσης συζύγου αὐτοῦ εὐσεβοῦς καὶ φιλοπτώχου Πλακίλλης, ὅτε καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, Πρεσβύτερος ὢν Ἀντιοχείας, τοὺς περὶ τούτου θαυμαστοὺς λόγους ἐξέθετο « Ἀνδριάντας » ἐπιγράψας. Καὶ μετὰ θάνατον τοῦ Φλαβιανοῦ ἀνάγεται εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον

41. *Πορφύριος*, τῷ 404 ἔτει. Ὃς, κατὰ τὸν Θεοδώρητον (Λόγ. Ε'. κεφ. ΛΕ'.) πολλὰ μνημεῖα φιλανθρωπίας κατέλιπεν. Ἐπιβιώσας δὲ ἔτη τέσσαρα ἐν τῷ θρόνῳ τελευτᾷ, καὶ προχειρίζεται

42. *Ἀλέξανδρος* ὁ θεῖος, τῷ 408 ἔτει· ὅστις σύμφωνον εἶχε τῇ Ἀρχιερωσύνῃ τὴν πολιτείαν· καὶ πρὸς τῇ ἀσκήσει, καὶ φιλοσοφίᾳ, καὶ τῷ ἀκτήμονι βίῳ, καὶ τῇ εὐροίᾳ τοῦ λόγου, καὶ ἄλλοις ὧν κεκοσμημένος χαρίσμασιν, ἴσχυσε τὸ πολυτάραχον διὰ πολλῶν χρόνων σχίσμα τῶν Εὐσταθιανῶν καὶ Μελετιανῶν καταπαῦσαι, καὶ τῷ λοιπῷ συναρμόσαι διὰ συμπνοίας τῆς Ἐκκλησίας σώματι. Πρῶτος οὗτος τὴν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοῤῥήμονος προσηγορίαν, μετὰ τὴν μακαρίαν τελευτὴν τοῦ θείου ἀνδρὸς, τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ἐνέταξε Διπτύχοις. Διαπρέψας δὲ ἐν τῷ θρόνῳ ἔτη δέκα, εἰς τὴν οὐράνιον μεταβαίνει Πατρίδα, καὶ ἀνάγεται

43. *Θεόδοτος*, τῷ 418 ἔτει, ἐπωνυμούμενος τῆς Σωφροσύνης ὁ μαργαρίτης. Οὗτος τῷ ἐναρέτῳ αὐτοῦ πολιτεύματι καὶ ταῖς διδαχαῖς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ εὐσεβὲς ὀρθὸν δόγμα τοὺς ὀπαδοὺς πάντας τοῦ Ἀπολλιναρίου. Θεοφιλῶς δὲ ποιμάνας τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη ἐννέα, μετέβη εἰς τὴν ἀγήρω ζωὴν, καὶ προχειρίζεται

44. *Ἰωάννης*, τῷ 427 ἔτει. Ἐπὶ τούτου συνεκροτήθη ἡ ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικὴ τρίτη Σύνοδος κατὰ Νεστορίου, τῷ 431 ἔτει, τοῦ βλασφήμου, ἧς ἦρχον ὁ θεῖος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας, ὃς καὶ τὸν τόπον Κελεστίνου Πάπα Ῥώμης ἐπεῖχε, καὶ Ἰουβενάλιος Ἱεροσολύμων. Οὗτος δὲ ὁ Ἰωάννης Ἀντιοχείας διὰ τὸ βραδῦναι, παρεγένετο εἰς Ἔφεσον μετὰ τὴν Νεστορίου καθαίρεσιν, καὶ λυπηθεὶς ὅτι χωρὶς αὐτοῦ καθῃρέθη, διέστη μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ Ἐπισκόπων ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἄλλων τῆς Συνόδου. Ἀλλὰ σπουδῇ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ, ἡνώθησαν ἅπαντες συμφωνήσαντες τῇ ἐκτεθείσῃ Ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ τῇ κατὰ τοῦ βλασφήμου Νεστορίου καθαιρέσει. Διὸ καὶ ἐξωρίσθη ὁ θεοστυγὴς κελεύσματι Αὐτοκρατορικῷ εἰς τὴν κατ᾽ Αἴγυπτον Ὄασιν, ἐν ᾗ καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἡ θεία δίκη. (1) Διήρκεσεν ὁ Ἰωάννης πηδαλιουχῶν τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπ᾽ ἔτεσι δέκα πρὸς τοῖς πέντε, τελευτᾷ καὶ διαδέχεται τὸν θρόνον

45. *Δόμνος* ὁ Β΄, τῷ 443 ἔτει ἀδελφιδοῦς ὢν τοῦ Ἰωάννου. Ἦν

---

(1) Μετὰ δὲ τὴν τῆς ζωῆς τοῦ Νεστορίου καταστροφὴν, διεδόθη ἡ λύμη τῆς ἀσεβείας του παρὰ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ εἰς Μεσοποταμίαν, Περσίαν, καὶ ἐφηπλώθη καὶ ἕως εἰς αὐτὰς τὰς ἐσχατιὰς τῆς Ἀσίας μέχρι Σινῶν τῷ 636 ἔτει, καθ᾽ ὃν χρόνον ἀπὸ τῆς κατὰ Περσίαν Ἐπαρχίας Χορασὰν, τῆς πάλαι Σογδιανῆς, ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ τότε ἀνιέρου τῆς δυσσεβοῦς αἱρέσεως, καὶ Ἐθνάρχου Ἰεσουϊὰβ κήρυκες ταύτης εἰς Σίναν (Κίναν), καὶ ὅπου ἑπομένως ἐστάλησαν αὖθις ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς Χορασὰν, καὶ παρὰ τοῦ Ἀρχιανιέρου τῷ τότε Ἀνανζενοῦ τῷ 781 ἔτει, καὶ χωρεπίσκοπός τις Ἰεζδβουζὶτ, κήρυξ καὶ αὐτὸς τῆς κακοδοξίας, ὡς τοῦτο ἐγένετο δῆλον, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ 1625 ἔτος εὑρεθείσης παρὰ τῶν Ἰησουϊτῶν γεγλυμμένης ἐπὶ μιᾶς πέτρας Σινιστὶ ἐπιγραφῆς, κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Αὐτοκρατορίας ἐκείνης Χενσὶ, πλησίον τῆς Σι-Γὰν-Φοῦ.

Ἡ κακίστη αὕτη φυτεία δὲν ἐρριζώθη εἰς Σίναν (ὅπου οὐδὲν κόμμα χριστιανικὸν εἶναι ἀνεκτὸν μέχρι τῆς σήμερον [α], μήτε ἐκαρποφόρησεν, ἀλλ᾽ ὀλίγον κατ᾽ ὀλίγον διὰ τῆς ἀναμίξεως μετὰ τῆς τῶν Σινῶν εἰδωλολατρείας διαφθαρεῖσα, ἐγένετο ἀφανὴς διόλου.

Ἡ κακόνοια αὕτη ὑπάρχει μέχρι τοῦδε, καὶ ὁ τόπος, ὅπου ἐμφωλεύουσι Νεστοριανοὶ περισσότεροι εἶναι ἡ πρὸς Μεσημβρίαν Ἀρμενία, κατὰ τὰς Ἐπαρχίας ἐκείνας τὰς ἐξουσιαζομένας παρὰ τῶν ἀνεξαρτήτων Ἡγεμόνων Κούρτιδων λεγομένων τὴν σήμερον, Γορδιαίων ἢ Καρδούχων καλουμένων παρὰ τῶν παλαιῶν. Οἱ Νεστοριανοὶ αὐτοὶ διοικοῦνται ἀριστοκρατικῶς δι᾽ ἰδίων δημογερόντων, τῶν καὶ ἀστυνόμων· ὁ δὲ τούτων Ἀρχιανίερος Καθέδραν ἔχει πλησίον τῆς Δζουλαμὲρκ, κειμένης ἐν μέσῳ τῶν ὀρέων τῶν Κούρτιδων αὐτῶν· εὑρίσκονται προσέτι ἐκ τούτων καὶ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν κατὰ τοὺς Κύκλους τοῦ Κουρδιστὰν, τοῦ κειμένου πρὸς Νότον τῆς Ἀρμενίας, ἐκεῖθεν τοῦ Τίγρεως.

[α] Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Σίνης (Κίνας) πρὸς μόνους τοὺς Ἀνατολικοὺς Ὀρθοδόξους Ῥώσσους Ἱερεῖς, τοὺς παρὰ τῷ εἰς Πεκὶν Πρέσβει τῆς Ῥωσσίας, συγκατένευσε νὰ κηρύττωσι τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ νὰ διδάσκωσι τὸ Ἀνατολικὸν Δόγμα πρὸς τοὺς θέλοντας τῶν Κινέζων προαιρετικῶς νὰ δεχθῶσι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν· οἱ δ᾽ ἄλλοι διαφόρων δογμάτων κήρυκες, ὡς μετελθόντες πρὸς προσηλυτισμὸν τρόπους μὴ ἀρέσκοντας εἰς τοὺς Σίνας, διαφόρους διωγμοὺς ὑπέστησαν. ἴδ. Αἰγυπτιακ. σελ. 493 ἐν Ὑποσημειώσ.

δὲ ἀνὴρ ἐνάρετος· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ λῃστρικῆς ἐκείνης συστάσης Συνόδου τῷ 449 ἔτει, ταραχῆς γενομένης ἐκ σκευωρίας, καταρτηθείσης ὑπὸ Διοσκόρου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, καὶ βίας ἐπενεχθείσης παρὰ τῶν Μονοφυσιτῶν αἱρετικῶν Ἐπισκόπων, ταξιαρχοῦντος τοῦ δυσσεβοῦς Διοσκόρου, καθαιροῦνται καὶ ἀναθεματίζονται οἱ εὐσεβεῖς Ὀρθόδοξοι Ἐπίσκοποι, σὺν οἷς δὲ|ὑπὸ τῶν ἐξαγίστων|καὶ ὁ ἐνάρετος αὐτὸς Δόμνος, ὅν τινα μετὰ ἑπταετῆ θεοφιλῆ ποιμαντορίαν τελευτήσαντα, διεδέξατο

46. *Μάξιμος*, τῷ 450 ἔτει. Συνεληλύθει δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι συγκροτηθεῖσαν τῷ 451 ἔτει τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ συμπαρῆν μετὰ Ἰουβεναλίου τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Λέοντος Γ'. τοῦ Πάπα σταλέντων Αντιπροσώπων, συναγωνιζόμενος κατὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, οὓς καὶ ἀναθεματίσαντες ἐκάθηραν, ὡς Υἱῶν δυάδα εἰσάγοντας, παθητὴν δογματίζοντας τὴν Θεότητα, καὶ κρᾶσιν καὶ σύγχυσιν ἐπὶ τῶν δύω φύσεων φρονεῖν καὶ λέγειν τολμῶντας. Προστὰς δὲ αὐτὸς τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ πέντε ἐνιαυτοῖς, ἐπαύσατο τοῦ ζῆν, καὶ ἀντικαθίσταται

47. *Βασίλειος*, τῷ 456 ἔτει. Καὶ τούτου μετὰ τρία ἔτη θανόντος γίνεται

48. *Ἀκάκιος*, τῷ 459 ἔτει. Καὶ μετὰ δύω ἔτη τελευτήσαντα διαδέχεται

49. *Μαρτύριος*, τῷ 461 ἔτει. Ἐπὶ τούτου Ζήνωνι τῷ τοῦ μεγάλου Λέοντος γαμβρῷ, τῆς Ἑῴας ἁπάσης στρατηγῷ γενομένῳ, συνηκολούθησεν αὐτῷ, ὡς ὁμόφρων, ὁ τοῦ ἐν Χαλκηδόνι Ναοῦ τῆς μάρτυρος Βάσσης Πρεσβύτερος Πέτρος ὁ Κναφεύς, καὶ παραγενόμενος εἰς Ἀντιόχειαν ῥᾳδιουργεῖ κατὰ τοῦ Πατριάρχου Μαρτυρίου, διεγείρων μυρίους θορύβους, δι' οὓς ἀηδιάσας ὁ Μαρτύριος καὶ παραιτησάμενος, εἶπε, « Κλήρῳ ἀνυποτάκτῳ, λαῷ ἀπειθεῖ καὶ Ἐκκλησίᾳ ῥερυπωμένῃ ἀποτάσσομαι, φυλάττων ἐμαυτῷ τὸ τῆς Ἱερωσύνης ἀξίωμα. » Καὶ ἐπιπηδᾷ τῷ θρόνῳ αὐτὸς

50. *Πέτρος* ὁ Κναφεὺς καὶ παράνομος, τῷ 465 ἔτει. Ὅστις ἐκ πρώτης βαλβῖδος τὸ ἐν τοῖς δόγμασι διεστραμμένον φρόνημα αὐτοῦ ἐδείξατο ὁ κακόπιστος, σχίσας τὸν λαὸν Ἀντιοχείας καὶ προσθεὶς ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς.» Τὴν δὲ καθ' αὐτοῦ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Αὐτοκράτορος ἐξορίαν ἀκούσας φεύγει, καὶ Ἀντιοχείας προχειρίζεται

51. *Ἰουλιανός*, τῷ 466 ἔτει. Καὶ μετὰ ὀκτὼ χρόνους ἀναλαμβάνει πάλιν τὸν θρόνον τὸ δεύτερον ὁ αὐτὸς βλάσφημος θεοπασχίτης, τῇ ἐπιταγῇ Βασιλίσκου τοῦ τὴν Βασιλείαν ἁρπάσαντος

52. *Πέτρος* ὁ Κναφεὺς τῷ 474 ἔτει. Ὅςτις κατὰ τῆς ἀληθείας τοῦ δόγματος ἀντιστρατευόμενος, ταραχῶν καὶ φόνων τὴν Ἀντιόχειαν ἐπλήρωσε διὰ τὴν ἐν τῷ Τρισαγίῳ προσθήκην, κατὰ τῶν μὴ δεχομένων ταύτην. Ἀλλὰ μεθ' ἕνα χρόνον ἐπαναλαβὼν τὴν Βασιλείαν ὁ Ζήνων, διὰ τὸ συνδραμεῖν τὸν Κναφέα τῷ Βασιλίσκῳ εἰς τὴν Βασιλείαν, ψήφῳ τῆς Ἀνατολικῆς Συνόδου καθαιρεῖ αὐτὸν ὁ Ζήνων, καὶ εἰς Πιτυοῦς ἐξορίζει, καὶ ἐπιβαίνει τοῦ Θρόνου ὁ αἱρετικὸς

53. *Ἰωάννης* ὁ Β', ἐπωνυμούμενος Κωδωνάτος, τῷ 475 ἔτει. Ἀλλὰ ῥᾳδιουργίαις χρησάμενος ὁ ταραξίας Κναφεὺς ἐπιβαίνει ἀδείᾳ τοῦ Ζήνωνος τὸ τρίτον τοῦ Θρόνου, τοῦ Ἰωάννου ἐκβληθέντος τῷ 477 ἔτει. Ὃς ἐλθὼν εἰς Ἀντιοχείαν, πολλὰ κακὰ πάλιν ἐποίησεν, ἐκβολὰς Ἐπισκόπων ἀνεπιλήπτων, ἀντεισαγωγὰς καὶ χειροτονίας ἀθεσμίους, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἕως, κρίσει μακροθύμῳ θείᾳ, κατηνέχθη εἰς τὰ ἐν Ἅδου κολαστήρια. Μετὰ τοῦτον γίνεται

54. *Στέφανος* ὁ Β', ὁ εὐλαβὴς τῷ 490 ἔτει. Τελευτᾷ μετὰ χρόνους τρεῖς καὶ ἀνάγεται

55. *Στέφανος* ὁ Γ', τῷ 493 ἔτει. Φονεύεται ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ὀξυτάτοις καλάμοις ἐν τῷ Θυσιαστηρίῳ λειτουργῶν μετὰ δύω χρόνους τῆς Ποιμαντορίας αὐτοῦ καὶ ἐπιβαίνει

56. *Καλλανδίων* ὁ αἱρετικὸς, τῷ 495 ἔτει. Καθαιρεῖται καὶ ἐξορίζεται, καὶ ἐπαναλαμβάνει τὸν Θρόνον τὸ δεύτερον

57. *Ἰωάννης* ὁ Κωδωνάτος, τῷ 495 ἔτει. Θνήσκει, καὶ διαδέχεται αὐτὸν

58. *Παλλάδιος*, ἔτει τῷ 497. Προστὰς δὲ τοῦ Θρόνου ἐπὶ ὀκτὼ ἐνιαυτοῖς τελευτᾷ, καὶ τὴν Ποιμαντορίαν ἐγχειρίζεται

59. *Φλαβιανὸς* ὁ Β', τῷ 505 ἔτει. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὀγδόου ἔτους της φρονίμου διὰ τὰς τῆς αἱρέσεως περιστάσεις, καὶ ἐπιεικοῦς τούτου πηδαλιουχίας, ὁ τὰ τοῦ Εὐτυχοῦς φρονῶν

60. *Σεβῆρος* ὁ δυσσεβὴς, ἀποδιωχθεὶς τοῦ μεταξὺ Γάζης καὶ Μαϊουμᾶ κειμένου Μοναστηρίου, ὡς αἱρετικὸς βλάσφημος, καὶ προσελθὼν τῷ τὴν αὐτὴν κακοφροσύνην νοσοῦντι Βασιλεῖ Ἀναστασίῳ τῷ Δικόρῳ, γνώριμος καθίσταται, θωπείαις τε καὶ διαβολαῖς χρησάμενος ἐκβάλλει τέως, προστάγματι τοῦ τῆς θείας δόξης δριμυτάτου πολεμίου Δικόρου, τοῦ Θρόνου τὸν Φλαβιανὸν, ὑπερόριον εἰς Πέτραν τῆς Ἀραβίας ἀποπέμπει, καὶ ἄνεισιν αὐτὸς βιαίως ἐπ' αὐτόν. Κακεντρεχὴς δὲ φύσει καὶ κακοποιὸς ὢν, τάραχον μέγαν ἐν Ἀντιοχείᾳ διήγειρεν, ἀνάθεμα ἐκβοήσας ἐπ' Ἐκκλησίας κατὰ τῆς Δ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ πλήρης ἀναθέματος αὐτὸς ὅλως. Τοὺς δὲ ὀρθοδόξους τῶν Μοναχῶν καὶ τοῦ Κλήρου, ἄλλους μὲν τούτων σιδηροδεσμίους, ὡς καταδίκους καὶ κακούργους ἐξώρισεν, ἄλλους

δὲ ἀπηνῶς ἀπέκτεινε, καὶ τὰ αὐτῶν σώματα εἰς βορὰν ὀρνέων τε καὶ θηρίων ἀπέῤῥιψε, καὶ ἄλλους εἰς τὸν παραῤῥέοντα τῇ Ἀντιοχείᾳ ποταμὸν Ὀρόντην κατεβύθισεν ἀποπνίξας, ὡς μὴ δεξαμένους πάντας τὴν κοινωνίαν αὐτοῦ. Οὕτω δὲ ὠμότατα ἐτυράννησεν ἐφ' ὅλοις πέντε ἐνιαυτοῖς μέχρι τοῦ 518 ἔτους, ὅτε Ἰουστῖνος ὁ εὐσεβὴς ἐβασίλευσε. Μαθὼν δὲ ὁ Σεβῆρος τὴν καθ' αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴν ἀπόφασιν οὐ μόνον ὑπερορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς γλώττης τομῆς, ὡς χλευαστοῦ καὶ βλασφήμου, ἀπέδρα εἰς Αἴγυπτον πρὸς τοὺς αὐτοῦ ὁμόφρονας. Τούτου δὲ ἐκποδὼν γεγονότος, ὁ ξενοδόχος τοῦ Εὐβούλου χειροτονεῖται

61. *Παῦλος* ὁ Β', τῷ 518 ἔτει. Καὶ μετὰ τρεῖς χρόνους παραιτεῖται, καὶ ἀνάγεται

62. *Εὐφράσιος*, τῷ 521 ἔτει, ὁ ἐξ Ἱερουσαλήμ. Ἕκτῳ δὲ ἔτει τῆς αὐτοῦ Ἀρχιερατείας, δι' ἐμπρησμοῦ καὶ σεισμοῦ διαρκέσαντος ἐν ἡμέραις ἕξ, κατεστράφη ἡ μεγάλη καὶ περιβόητος Ἀντιόχεια, καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἠφανίσθη, τάφος γενομένη 250,000 κατοίκων, σὺν οἷς, πεσούσης τῆς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου κτισθείσης Ἐκκλησίας, κατεχώσθη καὶ ὁ Ἀντιοχείας αὐτὸς Εὐφράσιος καὶ ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος συναλγήσας ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τὰ μέγιστα, καὶ φροντίσας τὴν πεσοῦσαν Ἀντιόχειαν ἀνακαινίσαι, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀπέστειλεν Ἐπιστάτην, ὡς καλοκἄγαθον ἄνδρα, κεκοσμημένον πρὸς τῇ σπουδῇ καὶ μαθήσει, καὶ τῇ τοιαύτῃ οὐρανίῳ ἀρετῇ τῆς πρὸς πάντας τοὺς ἐνδεεῖς οἰκτίρμονος συμπαθείας καὶ φιλανθρωπίας, τὸν τῆς Ἀνατολῆς Κόμητα, ὃν οἱ Ἀντιοχεῖς ὑπὸ εὐγνωμοσύνης ἄκρας καὶ πόθου, τῇ συναινέσει τοῦ Αὐτοκράτορος, Ποιμένα αὐτῶν χειροτονοῦσιν

63. *Ἐφραὶμ Ἀμίδαν* ἐπωνυμούμενον, τῷ 526 ἔτει. Ἐπὶ τούτου τοῦ Πατριάρχου, τελευτήσαντος τοῦ Ἰουστίνου καὶ Αὐτοκρατορήσαντος Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου, μετὰ δύω ἔτη τῆς πρώτης συμφορᾶς, συνέβη ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμὸς αὖθις τῷ 528 ἔτει, κλονισθείσης τῆς γῆς ἐπὶ ὥραν μίαν ἀδιακόπως, ὥστε κατεδαφίσθησαν τά τε ἀνοικοδομηθέντα παρὰ τοῦ Ἰουστίνου, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Ἀντιοχέων ἀνακαινισθέντα, καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ τῆς Πόλεως τείχη, ἀποθανόντων ἐπὶ τῆς πτώσεως τῶν οἰκοδομῶν 4870 πολιτῶν. Ἤκμαζε δὲ τηνικαῦτα ἐν Συρίᾳ ὁ θαυματουργὸς Συμεὼν ὁ Στυλίτης, ὅστις διεμήνυσε πρὸς τοὺς διασωθέντας Ἀντιοχεῖς, ἵνα γράψωσιν ἐπὶ τὰ ὑπέρθυρα τῶν οἴκων ταῦτα· « Χριστὸς μεθ' ἡμῶν, Στῆτε, » καὶ ἔστη τῷ ὄντι ὁ κλόνος. Διὸ κελεύσει τοῦ Ἰουςινιανοῦ μετωνομάσθη ἡ Ἀντιόχεια *Θεούπολις*, ἐπωνυμίᾳ τῇ Πόλει ταύτῃ ἀξιοχρέως πρέπουσα, ὡς ἐν αὐτῇ πρώτῃ οἱ τοῦ Εὐαγγελίου μαθηταὶ καὶ ὀπαδοὶ

Χριστιανοὶ ἐκλήθησαν. Διαπρέψας δὲ ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι, πρὸς τὰς οὐρανίους ἀπῆρε μονὰς, καὶ προὐκεχείριστο.

64. *Δόμνος* ὁ Γ', τῷ 546 ἔτει. Οὗτος παρῆν ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ συγκροτηθείσῃ Οἰκουμενικῇ πέμπτῃ Συνόδῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 553 ἔτει. Προστὰς δὲ τῆς Ἀντιοχέων Ἐκκλησίας ἔτεσι δέκα πρὸς τοῖς πέντε, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε, καὶ ἀνάγεται ἐκ τῶν Μοναχῶν τῶν ἐν τῷ Σιναίῳ Ὄρει ἀσκούντων πεπαιδευμένος ἀνὴρ

65. *Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης*, τῷ 561 ἔτει. Τοῦτον δὲ, ἐν τῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς Ποιμαντορίας αὐτοῦ, χαιρέκακοί τινες διαβάλλουσι πρὸς τὸν Αὐταρχοῦντα τηνικαῦτα Ἰουστῖνον τὸν νεώτερον, ὡς καταχρώμενον δῆθεν τῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ διανέμοντα ταῦτα ἀφειδῶς. Ὁ δ' Ἄναξ πεισθεὶς τῷ ψεύδει, ἐκβάλλει μὲν τοῦ Θρόνου τὸν σεβαζόμενον καθ' ὅλην τὴν Ἑῴαν ἐπ' ἁγιότητι καὶ σοφίᾳ θεῖον ἄνδρα, ἀλλ' ἀντικαθίστησιν οὐχ ἧττονα τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν

66. *Γρηγόριον*, τῷ 571 ἔτει. Ὅςτις ἐκ πρώτης ἡλικίας τοῖς μοναδικοῖς ἐναποδυσάμενος σκάμμασι, καὶ ὡς τάχιστα πρὸς τοὺς ἀνωτάτω βαθμοὺς ἐλάσας, κελεύσματι Ἰουστίνου τὴν τοῦ Σιναίου Ὄρους προεδρίαν ἀνελάβετο, καὶ ἐκ ταύτης ἤρθη ἐπὶ τὸν Ἱερατικὸν Θρόνον τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας. Ἦν δὲ τὴν γνώμην καὶ ἀρετὴν τῆς ψυχῆς κράτιστος, καὶ κλέος ἤρατο κατὰ τὴν Ποίησιν εὐρὺ, ὡς στιχοποιὸς ἄριστος. Ποιμάνας γοῦν τὴν Ἐκκλησίαν διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ ἄθλων ἔτη εἴκοσι πρὸς τοῖς τρισὶ, μετέβη εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς ἐπὶ Μαυρικίου, καὶ ἀναλαμβάνει αὖθις τὸν Θρόνον

67. *Ἀναστάσιος ὁ Σιναΐτης*, τῷ 594 ἔτει. Καὶ κοσμήσας τὴν Ἐκκλησίαν πάλιν ἀρεταῖς καὶ διδάγμασιν ἄχρι τοῦ 599 ἔτους ὁ τρισόλβιος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας εἰς οὐρανὸν μετεχώρησε, καταλιπὼν Συγγράμματα παντοίας μεςὰ θείας χάριτος, καὶ διαδέχεται τὸν Θρόνον

68. *Ἀναστάσιος* ἄλλος· καὶ κλήσει τῷ ἀνωτέρῳ καὶ ἀσκήσει καὶ τοῖς ὑπὲρ Πίστεως ἀθλητικοῖς ἀγωνίσμασιν ὤφθη παραπλήσιος, λαχὼν καὶ τὸν ἐκείνου Θρόνον ἐκ διαδοχῆς τῷ 599 ἔτει, ὃν ἐπ' ὅλης δεκαετίας ἰθύνας, ἐπὶ τῇ στάσει τῇ ὑπὸ Ἰουδαίων κινηθείσῃ καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ, πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις, οὓς ἀνεῖλον, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Πατριάρχην Ἀναστάσιον ἀποσφάττουσιν ἐν τῇ ἀγορᾷ, πρότερον τὰ κρύφια αὐτοῦ ἀποτεμόντες καὶ τῷ στόματι αὐτοῦ ἐμβαλόντες πρὸς αἰσχύνην καὶ ὄνειδος οἱ ἐπάρατοι. Μετὰ δὲ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον τοῦ Ἱερομάρτυρος, διαδέχεται τὸν Θρόνον

69. *Γρηγόριος* ὁ Β', τῷ 610 ἔτει. Καὶ ἀποθανόντα διαδέχεται

70. *Ἀναστάσιος* ὁ Γ', τῷ 620 ἔτει. Καὶ μετὰ ὀκτὼ χρόνους τελευτᾷ, καὶ γίνεται

71. *Μακεδόνιος*, τῷ 628 ἔτει. Ἐκδημήσαντα δὲ μετὰ δώδεκα χρόνους τῆς αὐτοῦ Ἀρχιερατείας πρὸς Κύριον, διαδέχεται αὐτὸν

72. *Γεώργιος*, τῷ 640 ἔτει. Καὶ τούτου μετὰ δέκα καὶ πέντε χρόνους τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος, ἐπιπηδᾷ τοῦ Θρόνου

73. *Μακάριος ὁ Μονοθελήτης*, τῷ 656 ἔτει. Ὅςτις, συγκροτηθείσης ἐπὶ Κωνσταντίνου Αὐτοκράτορος τοῦ Πωγωνάτου τῷ 680 ἔτει, τῆς Ἕκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μετάπεμπτος γενόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, προσετάχθη παρὰ τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Συνόδου τὴν ὁμολογίαν τῆς Πίστεως αὐτοῦ ἐκδοῦναι. Ἐξέδωκε μὲν ταύτην, τὰς δὲ δύω ἐν Χριστῷ θελήσεις καὶ δύω ἐνεργείας μηδαμῶς ὁμολογῆσαι ἐθέλων, εἴρηκεν, «οὐδὲ ἐὰν μέλλῃ κατακοπῆναι καὶ βληθῆναι εἰς τὴν θάλασσαν.» Τοιούτῳ τῷ τρόπῳ ἐμμένοντος αὐτοῦ ἀδιασείστου καὶ ἀμεταβλήτου ἐν τῷ κακοφρονήματι, μίαν θέλησιν καὶ ἐνέργειαν ἐν Χριστῷ δοξάζοντος, οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς Συνόδου τὴν τῆς καθαιρέσεως ἀπόφασιν καὶ τοῦ ἀναθέματος κατ' αὐτοῦ ἐξεφώνησαν. Μετὰ δὲ τὴν καταδίκην τούτου καὶ ὑπερορίαν προχειρίζεται

74. *Θεοφάνης*, τῷ 681 ἔτει. Διοικήσαντος δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπ' ἔτεσιν ἓξ καὶ θανόντος, τὴν τῆς Ἀντιοχείας Προεδρίαν εἴληφε

75. *Σεβαστιανὸς* ἢ *Στέφανος*, τῷ 687 ἔτει. Ἐν δὲ τῷ Θρόνῳ διανύσας ἔτη τρία, τῶν ἐντεῦθεν ἐξεδήμησε, διάδοχον καταλιπὼν

76. *Γεώργιον* Β', τὸν ἐκ Σεβαστείας, τῷ 690 ἔτει. Οὗτος ἐν τῇ Οἰκουμενικῇ συγκροτηθείσῃ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 692 ἔτει, καὶ ἐν τῷ Τρούλλῳ τοῦ Βασιλικοῦ Παλατίου κατονομασθείσῃ Πενθέκτῃ Συνόδῳ, τῇ ἀναπληρωσάσῃ τὸ τῶν Κανόνων ὑστέρημα τῆςτε Πέμπτης καὶ τῆς Ἕκτης Συνόδου, παρῆν μετὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, συνεργάτης γενόμενος τῶν ὁρισθέντων Κανόνων ὑπ' αὐτῆς. Ποιμάναντος δὲ τὸν τῆς Ἀντιοχείας λαὸν ἐπ' ἐνιαυτοὺς πέντε καὶ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, διαδέχεται τὸν Θρόνον

77. *Ἀλέξανδρος* ὁ Β', τῷ 695 ἔτει. Κατὰ τὸν κινηθέντα διωγμὸν ὑπὸ τῶν Καλίφιδων Ἀράβων Πενὶ Οὐμιγιέδων, σὺν πολλοῖς ἄλλοις χριστιανοῖς φονευθεῖσιν ὑπὲρ Χριστοῦ, μαρτυρικῷ στεφάνῳ ἄνεισι καὐτὸς εἰς τὴν οὐράνιον δόξαν κεκοσμημένος, ἐν τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ. Οὗ μαρτυρήσαντος, κωλυόντων τῶν Μουσουλμάνων ἀρχηγῶν τῆς Ἀρχαιρεσίας, διετέλεσεν ὁ τῆς Ἀντιοχείας θρόνος χηρεύων ἔτεσι τεσσαράκοντα, ἄχρι τοῦ 742 ἔτους, καθ' ὃ ὁ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Χαλίφου Μοαβιὲ ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιοχείας, ἔχων τινὰ προσφιλῆ Μοναχὸν, εἶπε τοῖς Ἀντιοχεῦσιν, εἴπερ ἐθέλοιεν αὐτὸν, συγχωρηθήσεται αὐτοῖς Πατριάρχην τοῦτον

ἔχειν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν, ἤδη διὰ τοσούτων ἐτῶν χηρευούσης. Οἱ οὖν Ἀντιοχεῖς θεόθεν νομίσαντες τοῦτο, χειροτονοῦσιν αὐτὸν τὸν καλούμενον

78. *Στέφανον*, τῷ 742 ἔτει, μετρούμενον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ Πατριαρχευσάντων, τέταρτον. Μετὰ δὲ ἓξ χρόνους θανόντα διαδέχεται ὁ Ἐδεσσηνὸς Πρεσβύτερος

79. *Θεοφύλακτος*, τῷ 748 ἔτει. Ὃς ἐν ἁγιότητι διαπρέψας, ἀνεπαύσατο μετὰ δεκαοκτὼ χρόνους ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ Κοπρωνύμου καὶ τῶν Χαλίφιδων Ἡγεμόνων τῆς Συρίας Ἀββασιέδων, καὶ διαδέχεται αὐτὸν

80. *Θεόδωρος*, τῷ 767 ἔτει. Ἐπὶ τούτου συνεκροτήθη ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας τῷ 783 ἔτει ἡ Ἑβδόμη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος. Αὐτὸς γὰρ μετά τε τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων διὰ τὸν φόβον τῶν ἐπικρατούντων τῆς χώρας ἐκείνης Δυναστῶν Χαλίφιδων μὴ δυνηθέντες ἐλθεῖν, διὰ τῶν σταλέντων παρ' αὐτῶν δύω Μοναχῶν Πρεσβυτέρων Ἰωάννου καὶ Θωμᾶ Τοποτηρητῶν, ἐν τῇ Συνόδῳ ἐνήργουν. Τούτου ἐν ἔτεσιν εἴκοσι τὸ Ἀρχιερατικὸν λειτούργημα τετελεκότος, προέστη τῷ 797 ἔτει

81. *Ἰωάννης* ὁ Δ', ὁ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ τῇ Ἑβδόμῃ Τοποτηρητὴς μετὰ Θωμᾶ, ὡς εἴρηται, τῆς Ἀνατολικῆς ἁπάσης Ἐκκλησιαστικῆς Διοικήσεως ἀποσταλείς. Ὃν μετ' ἐνιαυτοὺς δέκα πρὸς τοῖς τρισὶ γηραιὸν θανόντα διεδέξατο

82. *Ἰὼβ*, τῷ 810 ἔτει. Τούτου δὲ ἐπὶ δέκα πρὸς τοῖς ἓξ ἐνιαυτοῖς προστάντος διάδοχος γέγονε

83. *Νικόλαος*, τῷ 826 ἔτει. Ἐνιαυτοὺς δὲ ὀκτὼ Πατριαρχεύσαντος, προεχειρίσθη

84. *Συμεών*, τῷ 834 ἔτει. Καὶ τοῦτον ἕκτον ἀνύσαντα ἔτος διεδέξατο

85. *Ἠλίας*, τῷ 840 ἔτει. Οὗ ἐνιαυτοὺς δώδεκα προστάντος, διάδοχος κατέστη

86. *Θεοδόσιος*, τῷ 852 ἔτει. Ὃς προστὰς τοῦ Θρόνου ἔτη ὀκτὼ, διάδοχον καταλέλοιπε

87. *Νικόλαον* Β', τῷ 860 ἔτει. Πατριαρχεύσαντος ἔτη δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ καὶ θανόντος, γέγονε

88. *Μιχαὴλ*, τῷ 879 ἔτει. Ποιμάναντος ἔτη ἕνδεκα καὶ θανόντος, προεκεχείριστο

89. *Ζαχαρίας*, τῷ 890 ἔτει. Καὶ τούτου μετὰ δώδεκα ἔτη τῶν τῇδε μεταστάντος, προβιβάζεται

90. *Γεώργιος* ὁ Γ', τῷ 902 ἔτει. Προέστη χρόνους δέκα πρὸς τοῖς πέντε, τελευτᾷ, καὶ ἀνάγεται

91. *Ἰὼβ* ὁ Β', τῷ 917 ἔτει. Διαρκέσαντος δὲ ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς δυσὶ, καὶ ἀναπαυθέντος ἐν Κυρίῳ, τὸν Θρόνον εἴληφεν

92. *Εὐστράτιος*, τῷ 939 ἔτει. Ἀρχιερατεύσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπ' ἐνιαυτοῖς εἴκοσι, καὶ μεταβάντος ἐπὶ τὴν ἀγήρω ζωὴν, ἐγένετο

93. *Χριστοφόρος*, τῷ 960 ἔτει. Τοῦτον, τῷ 966 ἔτει, οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀράβων, μαθόντες πλησιάζοντα τὸν γενναιότατον Αὐτοκράτορα Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν μετὰ πολλῆς δυνάμεως, πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς λαμπρᾶς καθ' ἑῴαν ταύτης Πόλεως, καὶ ὑποπτευθέντες ὡς γράψαντα αὐτὸν καὶ προσκαλέσαντα τὸν Νικηφόρον, ἐθανάτωσαν ὠμότατα ὡς δῆθεν ἐπίβουλον, ῥίψαντες τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὸν παραῤῥέοντα ποταμὸν Ὀρόντην, ὃ οἱ πιστοὶ εὑρόντες εὐλαβῶς ἐνεταφίασαν. Μετὰ θάνατον τοῦ Ἱερομάρτυρος τούτου, κυριευθείσης τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τῶν Βασιλικῶν στρατευμάτων, κοινῇ τῇ ψήφῳ κεχειροτόνηται

94. *Θεόδωρος* ὁ Β', ὃς διοικήσας θεαρέστως τὸν Θρόνον, ἐπὶ Νικηφόρου καὶ Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ τῶν Αὐτοκρατόρων, ἐπ' ἐνιαυτοῖς δέκα, τελευτᾷ, καὶ καθ' ἱκεσίαν τῶν Ἀντιοχέων πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Βασίλειον Β' τὸν Πορφυρογέννητον, τὸν καὶ Βουλγαροκτόνον ἐπωνυμούμενον, ἀνάγεται εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον ὁ κατὰ Συρίαν Βεῤῥοίας (Χαλεπίου) Ἐπίσκοπος

95. *Ἀγάπιος*, τῷ 977 ἔτει. Τούτου δὲ, ὁ Αὐταρχῶν Βασίλειος, ὑποσχεθέντος τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τῶν Ἀντιοχέων ἀκλινῆ πίστιν διαφυλάξαι πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, πεισθεὶς τοῖς λόγοις, ἀνήγαγεν εἰς τὸν Θρόνον τῆς Ἀντιοχείας. Μετὰ δὲ δέκα χρόνους τῆς τοῦ Ἀγαπίου Ποιμαντορίας, κατανικήσας ὁ Ἄναξ αὐτὸς, καὶ καταστρέψας καὶ θανατώσας τὸν ἀποστάτην στρατηγὸν καὶ βασιλειῶντα Πέτρον τὸν Φωκᾶν, εὗρεν ἀδοκήτως ἐν τῇ τοῦ Φωκᾶ ἀποσκευῇ μίαν Ἐπιστολὴν τοῦ Ἀντιοχείας, ὅςτις ἐπεδοκίμαζε τὴν τούτου ἀνταρσίαν, προτρέπων αὐτὸν ἐπὶ ταύτην. Πρὸς δὲ πρόστιμον τῆς τοσαύτης ἀχαριστίας, οὐδὲν ἕτερον ἔπραξεν ὁ Βασίλειος, εἰμὴ φέρων αὐτὸν περιέσωσεν ἔν τινι Μοναστηρίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔχοντα παρὰ τοῦ Βασιλέως τὰ πρὸς τροφὴν, καὶ ἐν ὅλοις ἑπτὰ ἔτεσι διοικοῦντα καὶ πόῤῥωθεν τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἕως οὗ δέδωκεν ἑκουσίως τὴν αὐτοῦ παραίτησιν. Μετὰ δὲ ταύτην ἀνάγεται εἰς τὸν Θρόνον ψήφῳ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπικυρώσει τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου,

96. *Ἰωάννης* Ε', ὁ Χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας τῷ 995 ἔτει. Ἰθύνας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη πέντε, τελευτᾷ, καὶ προβιβάζεται

97. *Νικόλαος* ὁ Γ', τῷ 1000 ἔτει. Καὶ τούτου μετὰ δύω ἔτη μεταλλάξαντος τὸν βίον, προέστη

98. *Ἠλίας* ὁ Β', τῷ 1003 ἔτει. Τελευτήσαντα δὲ καὶ αὐτὸν μετὰ ἑπτὰ ἔτη διαδέχεται

99. *Γεώργιος ὁ Λάσκαρις*, ὁ μετονομασθεὶς Θεόδωρος Β', τῷ 1010 ἔτει, κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς Βασιλείας Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροῦ. Βιώσαντος δὲ ἔτη πέντε καὶ ἀπάραντος τῶν τῆδε, προχειρίζεται

100. *Μακάριος* ὁ ἐνάρετος, τῷ 1015 ἔτει. Τούτου δὲ Πατριαρχεύσαντος ἔτη ὀκτὼ, καὶ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, προχειρίζεται

101. *Ἐλευθέριος* ὁ ἀγαθὸς, τῷ 1023 ἔτει. Ποιμαντορήσας δὲ ἐπ' ἔτεσι πέντε, θνήσκει, καὶ ἀναβιβάζεται

102. *Πέτρος* ὁ ἁγιώτατος καὶ πεπαιδευμένος, τῷ 1028 ἔτει. Ὃς ἦν τῆς Πίστεως θερμὸς ζηλωτὴς, καὶ ἐπιστολὰς ὑπὲρ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ἔπεμψε πρός τε τὸν Ῥώμης καὶ τὸν Ἀκυλίας καὶ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Μηχαὴλ τὸν Κηρουλάριον· καὶ ἐν τῇ συστάσει Συνόδῳ ἐπὶ Κωνσταντίνου Αὐτοκράτορος τοῦ Μονομάχου καὶ τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου, παρῆν γενναίως ἀγωνιζόμενος μετὰ τῶν λοιπῶν περὶ στάσεως ὑπὲρ τῆς τῶν ἱερῶν δογμάτων καὶ Κανόνων διαφθορᾶς, τῆς ὁσημέραι αὔξησιν λαμβανούσης παρὰ τοῖς Ῥώμης Προέδροις. Τούτου δὲ ἔτεσι τρισὶ πρὸς τοῖς εἴκοσι τὴν λειτουργίαν διελθόντος, καὶ πρὸς Θεὸν ἐκδημήσαντος, παραλαμβάνει ταύτην τῷ 1051 ἔτει,

103. *Ἰωάννης* ὁ ΣΤ'. Διανύσας δ' ἔτη ἕνδεκα ἐν τῇ τοῦ Θρόνου διοικήσει, τελευτᾷ, καὶ προχειρίζεται

104. *Αἰμιλιανὸς*, τῷ 1062 ἔτει. Καὶ τούτου μετὰ ἔτη πρὸς τοῖς δέκα τρία θανόντος, ἀνάγεται

105. *Θεοδόσιος* Β', τῷ 1075 ἔτει. Πατριαρχεύσας δὲ ἔτη ἐννέα, μεθίσταται τῶν τῆδε, καὶ προβιβάζεται

106. *Νικηφόρος*, τῷ 1084 ἔτει, ὁ μαῦρος ἐπωνυμούμενος. Ὃς οὔπω ἓξ ἔτη Πατριαρχεύσας, τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ ἀνάγεται

107. *Ἰωάννης* ὁ Ζ', τῷ 1090 ἔτει. Ἐπὶ τούτου ἑάλω, μετὰ ἑπτάμηνον πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἡ Ἀντιόχεια τῷ 1099 ἔτει· ἥτις πρὸ τούτου, κατὰ τὸ 1086 ἔτος, ὑπεδουλώθη ὑποπεσοῦσα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, ὧν ἀρχηγὸς ἦν ὁ ἐν Περσίᾳ δυναστεύων Μάλεκ Σχάχ. Ἐκυριεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμὰν νικητοῦ καὶ κατακτητοῦ γενομένου, ἀδείᾳ τοῦ ῥηθέντος Περσίας Δυνάστου, ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρι σχεδὸν Ἑλλησπόντου· ὑπέπεσε δὲ τῇ τούτου ἐξουσίᾳ ἕνεκα τῆς μελετωμένης ἀνταρσίας κατὰ τοῦ Αὐτο-

κράτορος Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, δι' ἐξωμοσίας, (ἵν' οὕτως ἔχῃ τὴν φιλίαν καὶ ὑπεράσπισιν, ὡς ὁμόθρησκος, τῶν Τούρκων') παρὰ τοῦ κατὰ δυστυχίαν τότε Δουκὸς ὄντος τῆς Ἀντιοχείας ἐξ Ἀρμενίων καταγομένου Φιλαρέτου, οὗ ὁ υἱὸς μὴ φέρων τὸ αἶσχος τῆς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μελετωμένης ἐξωμοσίας, καὶ συνεννοηθεὶς μᾶλλον μετὰ τοῦ κυριεύοντος τότε τὴν Νίκαιαν Σουλεϊμὰν, ἢ μετὰ τοῦ Ἀλεξίου, φέρων ὡδήγησεν αὐτὸν πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀντιοχείας. Κυριευσάντων οὖν τῶν Λατίνων Σταυροφόρων τῆς Ἀντιοχείας, συνέβη δευτέρα χηρεία τῷ Θρόνῳ τούτῳ, χειροτονοῦντος τοῦ Πάπα καὶ ἀποστέλλοντος ψευδοπατριάρχας Ἀντιοχείας ἐπ' ἔτεσι πεντήκοντα πρὸς τοῖς πέντε. Ὁ Αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς παρενέβαλεν εἰς Κιλικίαν μετὰ πολλῶν δυνάμεων τῷ 1154 ἔτει, καὶ ἐκεῖθεν ἐξεστράτευσεν εἰς Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν. Ὁ δὲ διοικῶν τότε ἐκ τῶν Σταυροφόρων τὴν Ἀντιόχειαν Πρίγκηψ Ρενὼδ δὲ Σατιλλιὸν φόβῳ συσχεθεὶς, ἐλθὼν προϋπήντησε τὸν Αὐτοκράτορα ἐν Κιλικίᾳ μετὰ πολλῆς δουλοπρεποῦς ταπεινότητος, καὶ συνώδευσεν εἰς Ἀντιόχειαν· εἰσελθὼν δὲ ὁ Ἄναξ μετὰ κρότου καὶ προπομπῆς εἰς ταύτην τὴν Πόλιν, τοῦ ῥηθέντος Πρίγκιπος Ρενὼδ κρατοῦντος τὸν περὶ τὰ φάλαρα ἀναβολέα (ζεγκὶ, Τουρκ.) τοῦ βασιλικοῦ ἵππου, ἀνενέωσεν ὁ Μανουὴλ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀθετηθεῖσαν ὑπόσχεσιν τὴν δοθεῖσαν πρὸς τὸν Πάππον αὐτοῦ Ἀλέξιον τὸν Αὐτοκράτορα, περὶ τοῦ εἶναι Πατριάρχην Ὀρθόδοξον Ἀντιοχείας, ἔχοντα τὰς αὐτὰς καὶ ἴσας τιμὰς τῷ τῶν Λατίνων. Διὸ προτροπῇ τοῦ Βασιλέως, ἀνάγεται εἰς τὸν Θρόνον τῆς Ἀντιοχείας ἐν Κωνσταντινουπόλει . .

108. *Ἰωάννης ὁ Θ'*, τῷ 1155 ἔτει, ὁ ποτὲ Μοναχὸς καὶ ἀρετῇ διαπρέπων τοῦ ἐν τῷ κατὰ τὴν Προποντίδα Νησιδρίῳ Ὀξείᾳ κειμένου Μοναστηρίου τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ (1). Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰωάννης εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἰθύνας τὴν Ἐκκλησίαν ἔτη τέσσαρα, μετέστη πρὸς Κύριον, καὶ προβιβάζεται . . .

109. *Εὐθύμιος*, τῷ 1159 ἔτει. Μετὰ δὲ ἔτη πέντε θανόντα διαδέχεται . .

110. *Μακάριος ὁ Β'*, τῷ 1164 ἔτει. Τοῦτον δὲ βραχὺ βιώσαντα, διεδέχθη .

111. *Ἀθανάσιος*, τῷ 1166 ἔτει. Πρὸ τοῦ χειροτονηθῆναι τοῦτον καὶ προβιβασθῆναι, ἕτερος ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ὑποψή-

(1) Ἐκ τῆς Μονῆς ταύτης, κατ' ἀρχὰς τῆς Βασιλείας τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ, πρὸ δώδεκα χρόνων, καὶ ἄλλος ἐξελέγη Πατριάρχης ὁ Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ, ὁ ἀπὸ τοῦ Νησιδρίου τούτου ἐπικληθεὶς Ὀξείτης.

φιος τοῦ Θρόνου τούτου, Σωτήριχος ὁ ἐπωνυμούμενος Παντεύγενος, ἀνὴρ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον σοφίᾳ καὶ λόγων δεινότητι τοὺς ἄλλους ὑπερβάλλων. Οὔπω οὖν τούτου ἔτι κεχειροτονημένου, κινηθείσης δογματικῆς ἀμφισβητήσεως ἐν Βυζαντίῳ, ἧς ἀρχηγὸς ἦν Βασίλειός τις Ἱεροδιάκονος, πεπιστευμένος ἐπ' Ἐκκλησίας ἀναπτύσσειν τὰ θεῖα λόγια, τῇ τούτου δοξασίᾳ προσετέθη καὶ ὁ Σωτήριχος, φρονήσας « τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα τοῦ Θεοῦ Υἱὸν καὶ θῦμα γενέσθαι, καὶ σὺν τῷ Πατρὶ τὴν θυσίαν προσδέχεσθαι. » Ἐφ' ᾧ, Συνόδου κροτηθείσης, ἐν ᾗ προεξῆρχεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Ἱεροσολύμων, κατεδικάσθησαν ὅ,τε Βασίλειος καὶ ἄλλοι ἐπὶ λόγοις δόκιμοι, οἱ ταύτῃ τῇ δόξῃ συνθέμενοι, οἱ λέγοντες διττὰς εἰσάγειν ὑποστάσεις, εἰ τὸ μὲν ἐτύθη, τὸ δὲ τὴν θυσίαν ἐδέξατο, σὺν οἷς δὲ καὶ ὁ Παντεύγενος, καθαιρεθεὶς καὶ τοῦ ὑποψήφιος εἶναι τοῦ Θρόνου τῆς Θεουπόλεως. Τὸν δ' Ἀθανάσιον Πατριαρχεύσαντα ἐπ' ἔτεσι δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι καὶ θανόντα, διαδέχεται

112. *Θεοδόσιος* ὁ Γ', τῷ 1180 ἔτει. Μετὰ δὲ τὴν διετῆ τελευτὴν τούτου, ἀνάγεται

113. *Ἠλίας* ὁ Γ', τῷ 1182 ἔτει. Καὶ τούτου λελειτουργηκότος ἐπίσης δύω ἔτη, προεκεχείριστο

114. *Χριστοφόρος* ὁ Β', τῷ 1184 ἔτει. Οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ Σταυροφόροι, μετὰ θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ καὶ τοῦ ἐν βραχεῖ Βασιλεύσαντος υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου, ὃν ὁ ἅρπαξ τῆς Βασιλείας Ἀνδρόνικος Κομνηνὸς ὁ τύραννος δι' ἀγχόνης κατέστρεψε, μεστῶν ὄντων τῶν κοινῶν πάσης ταραχῆς καὶ συγχύσεως καὶ παντοίου χειμῶνος πολιτικοῦ ἔμπλεων, καιρὸν τοῦτον ἡγησάμενοι τῷ σκοπῷ αὐτῶν πρόσφορον, πρὸς ἀπαλλαγὴν πάσης δοθείσης τῷ Μανουὴλ παρ' αὐτῶν καὶ περὶ Πατριάρχου ὑποσχετικῆς ὑποχρεώσεως, τὸν Πατριάρχην αὐτὸν Χριστοφόρον, μετά τινας μῆνας τῆς εἰς Ἀντιόχειαν αὐτοῦ ἀφίξεως, διὰ δολοφονίας ἐκ μέσου ἐποιήσαντο. Μετὰ δὲ τὸν οἰκτρὸν τούτου θάνατον, ὁ τότε Βασιλεύων Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος ἀντικατέστησεν Ἀντιοχείᾳ

115. *Θεόδωρον* Δ', τὸν Βαλσαμῶνα, τῷ 1185 ἔτει. Ὅστις φόβῳ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ Λατίνων, τὸν λαχόντα αὐτῷ Θρόνον ἰδεῖν οὐκ ἠξίωται. Ἦν δὲ ἀνὴρ πεπαιδευμένος, καὶ τοῖς νόμοις καὶ Κανόσιν ἐντριβέστατος, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν τότε, καθὰ ἐκ τῶν ὧν συνέγραψε δῆλον. Ὁ Βασιλεὺς Ἰσαάκιος θέλων τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, ὡς αὐτῷ συνήθη καὶ οἰκεῖον, εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν μὲν ἐπᾶραι Προέδρευσιν, ἀλλὰ τὴν μετάθεσιν, ὡς μὴ συγχωρούντων ταύτην βλέπων τῶν Κανόνων, μέτεισιν ὑπούλως τὸν Βαλσαμῶνα, καὶ ὑποδείκνυσιν, ὅτι αὐτὸν μὲν βούλεται, ὡς φιλόθεον, λόγιον καὶ νο-

μοτριβῆ, μετενεγκεῖν ἐκ τῆς Ἀντιοχέων Ἐκκλησίας εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Περιωπὴν, ἀλλ᾽ ὑποστέλλεσθαι τὴν μετάθεσιν, ὡς τοῖς Κανόσι πάλαι ἀπάδουσαν. Ὁ δὲ Θεόδωρος τῷ δοξαρίῳ τούτῳ τῆς τιμῆς καὶ δόξης τρωθεὶς, πάντα ἐκτελῆ γενέσθαι ὑπέσχετο. Καὶ δὴ Συνόδου κροτηθείσης, καὶ τῆς συζητήσεως περὶ μεταθέσεως προβληθείσης, ὁ Θεόδωρος τὴν παρὰ τῶν Κανόνων δυσχέρειαν ἐξομαλύνας, καὶ τὸ ἄπορον τοῦ κωλύματος ἐπιλυσάμενος, αὐτὸς μὲν φενακισθεὶς Ἀντιοχείας πάλιν ἔμεινεν, ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον ἀνάγεται. Τὸν δὲ Θεόδωρον Πατριαρσαντα ἔτη δέκα πρὸς τοῖς τέσσαρσι καὶ θανόντα, διεδέχθη

116. *Ἰωακεὶμ*, τῷ 1199 ἔτει. Καὶ μετὰ ἔτη εἴκοσι τελευτήσαντα, διαδέχεται

117. *Δωρόθεος*, τῷ 1219 ἔτει. Τελευτᾷ μετὰ ἔτη εἴκοσι πρὸς τοῖς ἕξ, καὶ ἀνάγεται

118. *Συμεὼν* ὁ Β΄, τῷ 1245 ἔτει. Πατριαρχεύσας ἐπ᾽ ἔτεσι δέκα πρὸς τοῖς πέντε, θνήσκει, καὶ προχειρίζεται καὶ αὐτὸς Πέμπτος μόνῳ τῷ ὀνόματι Ἀντιοχείας ἐν Κωνσταντινουπόλει

119. *Εὐθύμιος* ὁ Β΄, τῷ 1260. Διαβιώσας δὲ μέχρι τοῦ 1268, μετέστη τῶν τῇδε, καθ᾽ ὃν χρόνον οἱ δυνάσται τῆς Αἰγύπτου Μαμλοῦκοι Βαχαρῖται κατακτήσαντες καὶ τὴν Συρίαν, ἐπολιόρκησαν καὶ ἐξεπόρθησαν καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ἀφαιρέσαντες αὐτὴν τῶν Λατίνων, ἧς ἐπ᾽ ἔτεσιν ἑκατὸν ἑξήκοντα πρὸς τῷ ἑνὶ ἐκυρίευον. Οἵτινες Μαμλοῦκοι ἀνεκτότεροι φανέντες τῶν Λατίνων παρέσχον ἄδειαν τοῖς χριστιανοῖς ὀρθοδόξοις ἐκλέξαι Πατριάρχην. Ἐξελέγη οὖν

120. *Θεοδόσιος* ὁ Δ΄, τῷ 1269 ἔτει. Ὅστις Πατριαρχεύσας ἔτη ἑπτὰ, θνήσκει, καὶ διαδέχεται αὐτὸν

121. *Θεοδόσιος* ὁ Ϝ΄, τῷ 1276 ἔτει. Καὶ τοῦτον μετὰ ἐννέα ἔτη παραιτηθέντα, διαδέχεται

122. *Ἀρσένιος* ὁ Ἁγιοσυμεωνίτης καλούμενος, τῷ 1285 ἔτει. Τούτου δὲ διά τινα πταίσματα καθαιρεθέντος, σχίσμα ἀνεφύη περὶ διαδοχῆς τοῦ Θρόνου ἐν μέσῳ τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ὑπὸ μὲν τῶν Κιλίκων ψηφίζεται ὁ Τύρου Κύριλλος, ὑπὸ δὲ τῶν ὑπερισχυσάντων Ἀντιοχέων

123. *Διονύσιος* ὁ Πομπηϊουπόλεως, τῷ 1293 ἔτει. Καὶ προστάντος τῆς Ἐκκλησίας ἔτεσι δέκα πρὸς τοῖς πέντε, διάδοχος αὐτοῦ καθίσταται

124. *Μάρκος*, τῷ 1308 ἔτει. Καὶ τούτου ἔτη τέσσαρα πρὸς τοῖς τριάκοντα τῶν τῇδε μεταστάντος, τὸν Θρόνον λαμβάνει

125. *Ἰγνάτιος* ὁ Β΄, τῷ 1342 ἔτη. Τούτου δὲ ἰθύνοντος τὸν Θρόνον, χειρὶ ἐξωτερικῇ ἐπιπηδᾷ τοῦ Θρόνου Παχώμιος. Ὁ δὲ Ἰγνά-

τιος ἀπέδρα εἰς Κύπρον. Καὶ ὁ μὲν παρείσακτος καὶ ἐπιβάτης αὐτὸς ἐξοῦται μετὰ δύω χρόνους, ὁ δὲ γνήσιος Ποιμὴν Ἰγνάτιος μετὰ ἔτη ἕνδεκα τῆς αὐτοῦ Πατριαρχείας, θνήσκει ἐν Κύπρῳ, καὶ προχειρίζεται

126. *Μιχαὴλ* ὁ Β΄, τῷ 1353 ἔτει. Ἐπιτελέσαντα δ' αὐτὸν τὸ τῆς Πατριαρχείας λειτούργημα ἐπ' ἔτεσιν ἓξ πρὸς τοῖς δέκα, καὶ ἀποθανόντα διαδέχεται αὐτὸν

127. *Παχώμιος*, τῷ 1386 ἔτει. Καὶ μετὰ ἑπτὰ ἔτη ἐκδημήσαντα τῶν προσκαίρων διαδέχεται 6

128. *Νεῖλος*, τῷ 1393 ἔτει. Καὶ μετὰ ὀκτὼ ἔτη τὸν βίον μεταλλάξαντος, διάδοχος αὐτοῦ εἰς τὸν Θρόνον ἀνάγεται

129. *Μιχαὴλ* ὁ Γ΄, τῷ 1401 ἔτει. Οὗτος ἦν υἱὸς Μιχαὴλ τοῦ μετὰ τὴν χηρείαν αὐτοῦ γενομένου Μοναχοῦ καὶ Ἀρχιερέως Βόστρας, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ προῤῥηθέντος Πατριάρχου Μιχαὴλ Β΄. Αὐτὸς δὲ εἶδε καὶ τὰς κατὰ Συρίαν τοῦ Ταμερλάνου ἐκπορθήσεις, φόνους καὶ λεηλασίας, τοῦ συλήσαντος καὶ τὰ σκεύη τοῦ Ἀντιοχικοῦ Θρόνου. Τοῦτον δὲ μετὰ ἐννέα χρόνους τελευτήσαντα, διαδέχεται

130. *Παχώμιος* ὁ Β΄, τῷ 1410 ἔτει. Ἀλλὰ μετὰ ἕνα χρόνον τελευτήσαντος, προβάλλεται

131. *Ἰωακεὶμ* ὁ Β΄, τῷ 1411 ἔτει, ὁ Ἀντιοχεύς. Καὶ τοῦτον μετὰ ἔτη δέκα πρὸς τοῖς πέντε ἀποβιώσαντα, διαδέχεται

132. *Μάρκος* ὁ Γ΄, τῷ 1426 ἔτη. Ἀποθανόντος μετὰ δέκα ἔτη τὴν τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησίας Προεδρίαν εἴληφε

133. *Δωρόθεος* ὁ Β΄, ὁ τῆς Δείνας (Σεϊδαναγίας) Ἐπίσκοπος, τῷ 1436 ἔτει. Ἐπὶ τούτου συνέστη ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ πολυθρύλλητος ἐκείνη ψευδοσύνοδος. Ὅστις μετά τε τοῦ Ἀλεξανδρείας Φιλοθέου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἰωακεὶμ Σύνοδον ἐν Ἱερουσαλὴμ συγκροτήσαντες τῷ 1443 ἔτει, κατέκριναν ταύτην καὶ κατεδίκασαν, ὡς ἀδόκιμον καὶ ἄνομον πονηρευομένων Συνέδριον, τά τε πραχθέντα ἐν αὐτῇ, ὡς δυσσεβῆ, βίαια καὶ τυραννικά, ἠκύρωσαν καὶ ἀναθεμάτισαν, καθήραντες σὺν τῷ Λατινόφρονι Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνῃ καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας. Κατὰ δὲ τὸ 1450 ἔτος, ἐπὶ τοῦ τελευταίου ἡμῶν Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, παραγενόμενος καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ, μετὰ θάνατον τοῦ Ἰωακεὶμ, Θεοφάνους Ἱεροσολύμων, εἰς Βυζάντιον, καὶ Σύνοδον ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συγκροτήσαντες, ἐκάθηραν ἐπίσης καὶ τὸν διαδεχθέντα μετὰ Μητροφάνην, Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως γενόμενον Γρηγόριον τὸν τῆς Μαμμῆς, ὡς Λατινοφρονοῦντα καὶ αὐτὸν, καὶ προεχειρίσαντο Ἀθανάσιον τὸν Ὀρθόδοξον. Ἀπεκήρυξε δὲ καὶ αὕτη

ἡ Σύνοδος καὶ αὖθις τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ, ὡς ἀντικειμένην ταῖς Οἰκουμενικαῖς ἑπτὰ Συνόδοις, καὶ μιαρὰν δόλιον καὶ τυραννικὴν, καὶ ἀπεδέχθη τὴν μετὰ δακρύων μετάνοιαν τῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ψευδοσυνόδῳ συνελθόντων καὶ ὑπογραψάντων Ἀρχιερέων τε καὶ Κληρικῶν. Ὁ δὲ Δωρόθεος ἰθύνας τὴν τῶν Ἀντιοχέων Ἐκκλησίαν ἐπ' ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα, τελευτᾷ καὶ διαδέχεται αὐτὸν

134. *Μιχαὴλ* ὁ Δ', τῷ 1454 ἔτει. Ὅςτις ἐπιβιώσας χρόνους ὀκτὼ, θνήσκει, καὶ ἐγκρατὴς τοῦ Θρόνου γέγονε

135. *Μάρκος* ὁ Δ', τῷ 1462 ἔτει. Θανόντος δὲ τούτου μετὰ ἔτη πρὸς τέσσαρσι δέκα, παραλαμβάνει τὴν τῆς Ἀντιοχείας Προεδρίαν

136. *Ἰωακεὶμ* ὁ Γ', τῷ 1476 ἔτει. Καὶ τούτου τελευτήσαντος μετὰ πρὸς τοῖς ἑπτὰ δέκα ἔτη, προχειρίζεται

137. *Γρηγόριος* ὁ Γ', Βιώσαντος αὐτοῦ ἔτη ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα καὶ θανόντος, ἀνάγεται

138. *Δωρόθεος* ὁ Γ', τῷ 1511 ἔτει. Μετὰ δὲ δώδεκα ἔτη τῆς Προεδρίας αὐτοῦ, διαδέχεται αὐτὸν καθαιρεθέντα ἐπὶ Κανονικοῖς ἐγκλήμασιν ὑπὸ τῶν τριῶν Πατριαρχῶν, τοῦ τε Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου τοῦ Α', ἐλθόντος εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ προσκυνήσει τῶν ἁγίων τόπων, τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωακεὶμ παραγενομένου καὶ αὐτοῦ κατὰ πρόσκλησιν, καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Δωροθέου,

139. *Ἰωακεὶμ* ὁ Δ', τῷ 1524 ἔτει. Μετὰ δὲ τριάκοντα ἔτη τελευτήσαντα διαδέχεται

140. *Μιχαὴλ* ὁ Ε', τῷ 1555 ἔτει. Τοῦτον μετὰ χρόνους δώδεκα ἐπὶ πικρᾷ ψευδεῖ διαβολῇ ἐκβαλόντες τοῦ Θρόνου ἀσυνειδήτως οἱ τῆς Δαμασκοῦ, καὶ μεταπεμψάμενοι προεβίβασαν Πατριάρχην

141. *Ἰωακεὶμ* Ε', τὸν Τριπόλεως Ἐπίσκοπον, τῷ 1567 ἔτει. Ἤρξατο δὲ ἐν μέσῳ αὐτῶν διαμάχη, τοῦ μὲν Ἰωακεὶμ καθημένου ἐν Δαμασκῷ, τοῦ δὲ Μιχαὴλ ἐν Ἀπαμείᾳ τῇ αὐτοῦ Πατρίδι, ἥτις διήρκεσεν ἱκανοὺς χρόνους, ἕως οὗ ὁ Μιχαὴλ ἐπιστρέφων τὸ δεύτερον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀσθενήσας καθ' ὁδὸν, ἀπέθανεν ἐν Ῥόδῳ τῷ 1582 ἔτει. Ὁ δὲ Ἰωακεὶμ περιελθὼν διὰ τὴν τοῦ Θρόνου ἔνδειαν, Βλαχίαν, Μολδαβίαν καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν Ῥωσσίαν, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Δαμασκὸν ἐστερήθη τῆς ὁράσεως· ἐφ' ᾧ καὶ κατηνάγκασαν αὐτὸν καὶ ἄκοντα, μετὰ τὸ χειροτονῆσαι εὐπατρίδη τινὰ Δαμασκηνὸν Ἱεροδιάκονον, Πρεσβύτερον καὶ Ἀρχιερέα τοῦ Πατριαρχείου Ἐπίτροπον, ἵνα ἀποκαταστήσῃ ἀνθ' αὐτοῦ αὐτὸν καὶ Πατριάρχην. Καὶ τούτου γενομένου, ἀνεχώρησεν ἠγανακτισμένος κατὰ τῶν Δαμασκηνῶν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἀπέθανε, διοικήσας καλῶς τὰ τοῦ Θρόνου ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα, μέχρι τοῦ 1585 ἔτους. Ὁ δὲ ἀντικατασταθεὶς

142. *Δωρόθεος* Δ', ἰθύνας τὸν Θρόνον ἔτη δώδεκα, τελευτᾷ. Τῶν δὲ ὑποψηφίων πολλῶν ὄντων, προεκρίθη, διὰ τὸ ὑποσχεθῆναι τὴν κατ' ἔτος δόσιν τῶν καθυστερούντων πρὸς τοὺς Βασιλείους φόρους χρημάτων, τοῖς ἐν Δαμασκῷ Χριστιανοῖς.

143. *Ἀθανάσιος* Γ', ὁ Ἐπίσκοπος Χαβρανίου, τῷ 1598 ἔτει. Παρελθόντων δὲ χρόνων, καὶ τοῦ Πατριάρχου ἀναβαλλομένου ἐπὶ προφάσει ἀνεχείας χρόνον ἐκ χρόνου τὴν τῶν καθυστερούντων ἀπότισιν, μὴ ἀνεχόμενοι οἱ Χριστιανοὶ περαιτέρω τὴν τοιαύτην πρόφασιν, ἦλθον εἰς λόγους διαφερόμενοι ἐφ' ἱκανοῦ χρόνου μετὰ τοῦ Πατριάρχου, καὶ τέλος διὰ τὸ αὐτοῦ ἀνένδοτον, ἐνεκάλεσαν αὐτὸν κρινόμενοι μετ' αὐτοῦ, ἕως οὗ ἡ Ἐξουσία βαρυνθεῖσα ἐπὶ τοσαύτῃ λογομαχίᾳ, τὸν Ἀθανάσιον, ὡς μὴ φυλάξαντα τὴν ὑπόσχεσιν καὶ πείσμονα, εἱρκτῇ παρέδωκεν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω πείσματι δουλεύοντος, συμφωνήσαντες μόνοι οἱ ἐν Δαμασκῷ, ἄνευ εἰδήσεως καὶ γνώμης τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν τοῦ Θρόνου, ἐξελέξαντο ἕτερον Ἀντιοχείας τὸν Σιδῶνος Ἐπίσκοπον·

144. *Ἰγνάτιον* Γ'. Ἀλλ' ὑποπτευόμενοι ὑπό τε τοῦ Κλήρου καὶ τῶν λοιπῶν Χριστιανῶν ἀντίδρασιν ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ αὐτῶν αὐθαιρέτῳ ἐκλογῇ, ἀπέστειλαν αὐτόν, ἵνα προβιβασθῇ παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Τιμοθέου τῷ 1614 ἔτει. Ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ Βυζαντίου τοῦ προβιβασθέντος εἰς τὸν Θρόνον Ἰγνατίου, ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἀπολυθεὶς τῆς εἱρκτῆς, ἀπῆλθεν εἰς Τρίπολιν τῆς Συρίας, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Χαβρανίου Ἐπίσκοπος ὤν, Κύριλλος, ἐκδικούμενος ἐπὶ τοῖς γενομένοις τῷ Ἀθανασίῳ αὐταδέλφῳ αὐτοῦ, μέσῳ ἰσχυρῷ χρησάμενος ἐξωτερικῆς χειρός, ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανείας, Ἐμέσης καὶ τοῦ Ἀρκαδίας τῶν Ἀρχιερέων, καίτοι ἀκόντων, προεβιβάσθη ἐν Τριπόλει εἰς τὴν Πατριαρχείαν, ὡς μὴ ὤφειλε, διότι ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης ἐξερράγησαν διαμάχαι κραταιαί, σχίσμα μέγα καὶ ζημιωδέστατον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν Χριστιανῶν, ὡς δραστηρίως κινουμένου κατὰ Ἰγνατίου τοῦ Κυρίλλου, προστατευομένου παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Τέως δὲ μὴ πεισθεὶς ὑπὸ μεταμελείας εἰς ὃ μόνος προέτεινε τῇ Ἐξουσίᾳ περὶ συγκροτήσεως γενικῆς Συνελεύσεως, ἐν ᾗ ὃς ἂν ἀποφασισθῇ ἐκ τῶν δύω, ἐκεῖνος ἔσται μόνος Πατριάρχης, δέσμιος ἀχθεὶς ἐθανατώθη οἰκτρῶς παρὰ τῆς Ἐξουσίας, καὶ ἔμεινε μόνος διοικῶν τὸν Θρόνον ὁ Ἰγνάτιος, ὅστις ἐν μέσῳ ταραχῶν καὶ καταδρομῶν Πατριαρχεύσας ἔτη τέσσαρα πρὸς τοῖς δέκα, ἐπιστρέφων ἀπὸ Σιδῶνος εἰς Βηρυτόν, καθ' ὁδὸν ὑπὸ λῃστῶν ἐφονεύθη. Μετὰ δὲ τοῦτο κοινῇ τῇ ψήφῳ ἐξελέγη ὁ ἐνάρετος Βεῤῥοίας τῆς κατὰ Συρίαν (Χα-

λεπίου), ὅς, ἀντὶ Μελετίου, προβιβασθεὶς Ἀντιοχείας, μετωνομάσθη

145. *Εὐθύμιος* Γ', τῷ 1629 ἔτει. Ποιμάνας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν θεαρέστως ἔτη δύω, μετέστη τῶν τῇδε, ψηφίσας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διάδοχον τὸν παρ' αὐτῷ Ἱερομόναχον Μελέτιον Χῖον, ὡς ἐνάρετον, ὅστις ἐπί τε τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς Ἀρχιερέα καὶ ἐπὶ τοῦ προβιβασμοῦ εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον μετωνομάσθη καὐτὸς

146. *Εὐθύμιος* Δ', τῷ 1631 ἔτει. Ὅςτις ἐφ' ὅλοις ἔτεσι δέκα πρὸς τοῖς ἓξ ἡγησάμενος τῆς Ἐκκλησίας, θνήσκων διάδοχον καταλέλοιπε τὸν ἐκ Κοσμικοῦ Ἱερέως μετὰ χηρείαν ὑποδύντα τὸν Μοναστικὸν βίον, ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ καλλυνόμενον, καὶ Μητροπολίτην τῆς κατὰ Συρίαν Βεῤῥοίας προχειρισθέντα

147. *Μακάριον* τὸν Γ', τῷ 1647 ἔτει. Ὅςτις διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος Κυρίλλου συμβάντα τῶν καταδρομῶν καὶ ζημιῶν, κατενεχθέντος τοῦ Θρόνου εἰς χρέος βαρὺ καὶ δυσοικονόμητον, κατηναγκάσθη, ἵνα περιοδεύσῃ ἀλλαχοῦ ἐπὶ ζητήσει βοηθείας. Καὶ δὴ ἀφικόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, καὶ ἐκ ταύτης διὰ τῆς Πολωνίας καὶ μικρᾶς Ῥωσσίας μετέβη εἰς Μόσχαν τῷ 1652 ἔτει, Αὐταρχοῦντος Ἀλεξίου Μιχάλοβιτσ, ὃς καὶ ἐδεξιώθη αὐτὸν εὐλαβῶς, καὶ συνέδραμεν εἰς βοήθειαν τῆς τοῦ Πατριάρχου ἀνάγκης. Ἐπέστρεψε δὲ εὐχάριστος εἰς τὸν Θρόνον αὐτοῦ καὶ ἀνεκούφισεν αὐτὸν τοῦ χρέους. Κατὰ δὲ τὸ 1666 ἔτος, κατὰ πρόσκλησιν διὰ γραμμάτων τοῦ ῥηθέντος Βασιλέως Ἀλεξίου πρὸς τοὺς τέσσαρας τῶν Πατριαρχῶν, ἵνα δικάσωσι τὰ κατὰ τὸν Πατριάρχην πάσης Ῥωσσίας Νίκωνα, ὡς φρονηματίσαντα, ἁλλόμενον ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, καταχρασθέντα τῆς εὐμενείας καὶ εὐνοίας πρὸς αὐτὸν τοῦ Ἄνακτος, οἰκειοποιηθέντα καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν καὶ καταστάντα ἀγέρωχον καὶ ἀφόρητον· Οὗ ἕνεκα, κατὰ Συνοδικὴν ἐν Κωνςαντινουπόλει γνώμην, ἀπεφάνθη, ὅπως ἀπέλθωσιν εἰς Μόσχβαν ὅ, τε Ἀλεξανδρείας Παΐσιος καὶ ὁ Ἀντιοχείας αὐτὸς Μακάριος. Καὶ δὴ ἀπάραντες διὰ ξηρᾶς, διὰ τῆς Ἐπισκοπῆς τοῦ τῆς Ἀντιοχείας Θρόνου Θεοδοσιουπόλεως (Ἐρσρούμ), τῆς Γεωργίας καὶ Ἀστραχανίου, καὶ ἀφικόμενοι εἰς Μόσχβαν, μετὰ τῶν ἐν Ῥωσσίᾳ Ἀρχιερέων διαδικάσαντες τὸν Νίκωνα, ἔκπτωτον τοῦ Πατριαρχείου ἐποίησαν. Ἐπανακάμψας δὲ ὁ Ἀντιοχείας ἐκ τῆς δευτέρας περιοδείας αὐτοῦ εἰς Δαμασκὸν, ἀπέτισε καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ Θρόνου χρέος, ηὐτρέπισε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν Πατριαρχικὸν Ναὸν, οἷς ἔφερεν ἱεροῖς βαρυτίμοις σκεύεσιν, ἀνήγειρε καὶ Πατριαρχικὸν οἴκημα καὶ ἄλλα καλὰ πεποίηκεν. Ἀπῆλθε δὲ πρὸς Κύριον Πατριαρχεύσας ἐπ' ἔτεσι τριάκοντα πρὸς τοῖς ὀκτώ. Οἱ δὲ ἐν Δαμασκῷ διὰ τὴν πρὸς τὸν μακαρίτην κλίσιν καὶ ἀγάπην, μεμνημένοι τῶν ὧν ἀγα-

θοεργιῶν πεποίηκε τῷ θρόνῳ, φωνῇ μιᾷ ἐξελέξαντο τὸν τοῦ ἀειμνήστου ἔγγονον, υἱὸν δὲ Παύλου υἱοῦ τοῦ Πατριάρχου, Ἱεροδιάκονον Κωνσταντῖνον, ἡλικίαν ἄγοντα χρόνων εἴκοσιν, ὃν μετωνόμασαν ἐπὶ τῆς χειροτονίας καὶ τοῦ προβιβασμοῦ αὐτοῦ

148. *Κύριλλον* Γ΄, τῷ 1686 ἔτει. Ἀλλὰ αὐτὸν, καίτοι νέον ὄντα, ἀλλὰ λόγον ἐν στόματι ἔχοντα καὶ φρένας γέροντος, μὴ δεχόμενοί τινες τῶν φιλοταράχων, μηδὲ ἐννοοῦντες, ὅτι ἡ χάρις ἐκζητοῦσα τοὺς ἀξίους ἀναπληροῖ τὰ ἐλλείποντα, ἔγραψαν πρὸς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν κατηγοροῦντες τὸν Κύριλλον, ὡς νέον, παρὰ Κανόνας, καὶ ἀνίκανον, καὶ συνιστῶντες τὸν Ἐπιφανείας Νεόφυτον, Χῖον, ὡς ἱκανὸν καὶ ἄξιον. Ἡ δὲ Ἐκκλησία πεισθεῖσα τοῖς λόγοις μετεπέμψατο αὐτὸν, προεβίβασε καὶ ἀπέστειλεν. Ἐλθόντος δὲ εἰς Δαμασκὸν

149. *Τοῦ Νεοφύτου* τῷ 1688 ἔτει, ἡ παρουσία αὐτοῦ ἐπέφερε θορυβώδη σκάνδαλα, καὶ σχίσμα ἐν μέσῳ τῶν χριστιανῶν μέγιστον. Ἕως οὗ εὐχαριστηθεὶς ὁ Νεόφυτος, ἵνα πληρώσῃ τὰ αὐτοῦ χρέη ὁ Κύριλλος, καὶ λάβῃ τὴν Λαοδίκειαν, ἣν παρεχώρησεν αὐτῷ ὁ Κύριλλος, ἀπελθὼν ἐφησύχασεν ἐκεῖσε, ὅπου μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησεν. Ἐπανέλαβε δὲ πάλιν μόνος ὁ Κύριλλος τὴν τοῦ Θρόνου διοίκησιν τῷ 1691 ἔτει. Ἀλλὰ μετά τινας χρόνους ὁ πειράζων τὸν Θρόνον ἐκεῖνον ἀρχέκακος, τὴν ἡσυχίαν καὶ γαλήνην τῆς Ἐκκλησίας μὴ φέρων, διὰ τῶν ἐν Χαλεπίῳ χριστιανῶν ἤγειρε νέαν προσβολὴν ταραχῶν κατὰ τοῦ Θρόνου ἐκείνου. Οἵτινες κρύφα τοῦ Κυρίλλου ἀποστείλαντες εἰς Κωνσταντινούπολιν κατώρθωσαν ὁρισμὸν καὶ ἐπιταγὴν, ἵνα χειροτονηθῇ καὶ προβιβασθῇ Πατριάρχης Ἀντιοχείας

150. *Ἀθανάσιος* ὁ Δ΄, τῷ 1700 ἔτει. Καὶ τούτου, ὡς μὴ ὤφελε, γενομένου, προῆλθον κακὰ σκανδάλων, διαιρέσεων καὶ ζημιῶν χείρονα τῶν προτέρων. Τὸ δὲ δεινότερον, ἐκ τούτου ἤρξατο καὶ ἡ λύμη τοῦ Παπισμοῦ ἐκεῖσε κατὰ Συρίαν λαμβάνειν πρόοδον· διότι ὁ Ἀθανάσιος βλέπων τὸ τοῦ Κυρίλλου μέρος ἰσχυρότερον, ἐφιλιώθη μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ Παπικῶν Μισσιοναρίων, οἵτινες ὑπέσχοντο αὐτῷ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρέσβεων προστασίαν, οὗ ἕνεκα καὶ ὁ Κύριλλος πρὸς ἀντίδρασιν κατηναγκάσθη φιλιωθῆναι μετὰ τῶν ῥηθέντων. Καὶ ταύτης τῆς εὐκαιρίας οἱ Μισσιονάριοι δραξάμενοι, εἰσήρχοντο ἀκωλύτως εἰς τὰς τῶν χριστιανῶν οἰκίας, ἐνσπείροντες τὰ τῆς Ῥώμης διδάγματα. Τέως δὲ κορυφωθέντων τῶν διχονοιῶν καὶ σκανδάλων, συνεβιβάσθησαν, καὶ ὁ μὲν Ἀθανάσιος λαβὼν τὴν Ἐπαρχίαν τῆς κατὰ Συρίαν Βεῤῥοίας (Χαλεπίου) ἀπῆλθεν ἐκεῖσε, ὁ δὲ Κύριλλος ἔμεινεν ἐν Δαμασκῷ Πατριαρχεύων. Ἰθύνας δὲ αὐτὸς ἐφ' ἱκανὸν ἔτι τὴν Ἐκκλησίαν ἐν εἰρήνῃ

καὶ ἡσυχίᾳ, ὑποταγέντων αὐτῷ πάντων, καὶ κοινωφελὴς γενόμενος, ἐκκόψας διὰ τῶν ἀγώνων αὐτοῦ πολλὰ ἐκ τῶν χριστιανῶν παρὰ τῆς Ἐξουσίας ἀδικήματα, ἀπῆλθε τῶν τῇδε τῷ 1724 ἔτει, Πατριαρχεύσας τριάκοντα πρὸς τοῖς ὀκτὼ ἔτη. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου διέμεινε μόνος Πατριαρχεύων ὁ Ἀθανάσιος. Ἐπιβιώσας δὲ ἔτη τέσσαρα, λυπούμενος καὶ μετανοῶν, ὅτι διὰ τὴν πρὸς τοὺς Παποπατέρας φιλίαν αὐτοῦ καὶ ἀνοχὴν αἴτιος κατέστη, ἵνα ἀποσκιρτήσωσι πολλοὶ τῶν ὀρθοδόξων ἔν τε Δαμασκῷ καὶ Χαλέπι τῶν Ἱερῶν Πατροπαραδότων, ἐναγκαλισθέντες τὰ Παπικὰ δόγματα, δελεασθέντες ἀθλίως ὑπὸ τῶν Παποπατέρων, τῶν ἐν ὀνόματι τοῦ Πάπα συγχωρούντων καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν νηστειῶν πρὸς αὐτοὺς τοὺς φύσει κοιλιοδούλους, καὶ πᾶν ἔτι ἀπαγορευόμενον παρὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀθέμιτον· ὁρῶν δὲ ὅτι οὐδὲ δύναται ἀναχαιτίσαι καὶ συστεῖλαι τὸ προοδεῦον κακόν, ὑπὸ ἀθυμίας (ἕτεροι δὲ λέγουσιν, ἰοῦ θανατηφόρου κερασθέντος αὐτῷ ὑπὸ τῶν Παπισάντων) τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν ἐν Χαλεπίῳ, Πατριαρχεύσας μόνῳ τῷ ὀνόματι χρόνους εἴκοσι καὶ τέσσαρας, τῷ δὲ πράγματι ἔτη τέσσαρα μετὰ θάνατον τοῦ Κυρίλλου. Πρὸ δὲ τοῦ ἀποθανεῖν διάδοχον καταλέλοιπε τόν ποτε Διάκονον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει, τῇ ἀδείᾳ αὐτοῦ ἀπελθόντα καὶ ἀσκητεύοντα

151. *Σίλβεστρος*. Κατὰ δὲ τὴν ἀναφορὰν τῶν χριστιανῶν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν τότε Παΐσιον καὶ τὴν Σύνοδον περὶ τοῦ ῥηθέντος διαδόχου, μεταπεμψάμενοι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἁγιωνύμου Ὄρους ἐχειροτόνησαν Ἀρχιερέα καὶ προεβίβασαν εἰς τὸν τῆς Ἀντιοχείας Θρόνον τῷ 1728 ἔτει. Ἀνὴρ ἐναρέτου μὲν ζωῆς ὑπάρχων, ὡς ἱκανὸν χρόνον διατρίψας ἐν τοῖς τοῦ Ἄθωνος ἀσκητηρίοις, ἔνθεν τοι καὶ ὡς ἀρνησίκοσμος, ἦν τὸν τρόπον ἁπλοϊκός, εὐαπάτητος καὶ προσανέχων αὐστηρῶς ταῖς ἱεραῖς διατυπώσεσιν ἀκλόνητος καὶ ἀμετάτρεπτος. Διὸ καὶ τῆς τοιαύτης ἐν τῷ Κόσμῳ πνευματικῆς ὑψηλῆς ἀρχῆς ὤφθη ἀνεπιτήδειος. Μετὰ γὰρ τῆς ἀρετῆς δεῖ εἶναι τὸν τοιοῦτον οἰκονόμον ἄριστον, κατὰ τὰς περιστάσεις, τῶν ἀνθρωπίνων ποικίλων ἀδυναμιῶν, ἐκτελοῦντα ἔργον εὐαγγελιστοῦ ἐν ἀνοχῇ καὶ ὑπομονῇ, ἐν πρᾳότητι καὶ συγκαταβάσει, γενόμενον αὐτὸν μακρόθυμον καὶ ἀνεξίκακον, ἵν' οὕτως, ἐὰν τοὺς ἀπατηθέντας καὶ ἀφηνιάσαντας μὴ πάντας, τοὺς πλείονας γοῦν κερδήσῃ. Ἀλλ' ὁ μακαρίτης ἐκ Βυζαντίου παραγενόμενος εἰς Χαλέπι ἐν ἡμέρᾳ Τετράδι, καὶ ἰδὼν ἐν τῇ προετοιμασθείσῃ ἔξω τῆς Πόλεως πρὸς ὑποδοχὴν παρὰ τῶν Προὐχόντων Χαλεπλίδων τραπέζῃ ἰχθύας, ὀργῇ κυριευθεὶς ἀνέτρεψε ταύτην, καὶ δεινῶς ἐπέπληξε τοὺς πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ ἐξελθόντας Προκριτωτέρους τῶν Χριστιανῶν, οὐδ' ἄκροις ὠσὶ προσέξας

αὐτοῖς ἀπολογουμένοις, ὅτι διὰ τὴν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι νηςίμων ἐδωδίμων ἔλλειψιν, Ἐκκλησιαστικῇ συγκαταβάσει οἱ Προκάτοχοι αὐτοῦ Πατριάρχαι παρέσχον τὴν τοιαύτην ἄδειαν. Καὶ εἰς Χαλέπι εἰσελθὼν, οὐ μόνον ἄκαμπτος ὅλως ταῖς αὐτῶν περὶ τούτου παρακλήσεσιν ὤφθη, ἀλλὰ καὶ ἐπ' Ἐκκλησίας ἀφώρισεν αὐτοὺς, ὡς ὑπὸ λαιμαργίας ἰχθυοφάγους ἐν ἡμέραις νηστίμοις. Καὶ τούτῳ μὴ ἀρκεσθεὶς, καὶ πρὸς τὸν Σατράπην τοῦ Χαλεπίου κατεῖπε κατ' αὐτῶν, ὡς φράγκων καὶ ἀπειθῶν· ἐφ' ᾧ συλληφθέντες τῶν ἐπισημοτέρων τινὲς καθείρχθησαν καὶ ἐζημιώθησαν. Μίσει δὲ καὶ ἐκδικήσει οἱ παθόντες ἐξαφθέντες, ἀντέστρεψαν τὴν καταδρομὴν δόσει χρημάτων πρὸς τὸν Σατράπην, ὅστις ἔμελλε συλλαβεῖν τὸν Σίλβεστρον καὶ κακοποιῆσαι, ἀλλὰ γνοὺς τὸ κακὸν φυγὰς ᾤχετο εἰς Λαοδίκειαν. Μετὰ δὲ τὴν τούτου λαθραίαν ἀναχώρησιν πάντες οἱ ἐν Χαλεπίῳ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης Ὀρθόδοξοι (ἐκτὸς μικροῦ ἀριθμοῦ τινῶν,) ἐκηρύχθησαν ἠβηδὸν Παπισταὶ, ἀποσπασθέντες ἀθλίως τῆς Μητρὸς αὐτῶν Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῆς σήμερον. Μετὰ δὲ τοῦτο, πολλὰ κοπιάσας καὶ ἀγωνισθεὶς πρὸς ἐπιστροφὴν αὐτῶν τε τῶν ἐκσκιρτησάντων τῶν πατρῴων εὐσεβῶν δογμάτων Χαλεπλίδων, καὶ τῶν ἄλλων ἐν Δαμασκῷ, Βηρυτῷ καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ Συρίαν, τῶν παρασυρέντων, ἀποσχισθέντων τῆς ἀληθείας, καὶ ὑποκυψάντων ἀθλίως ταῖς δυτικαῖς περὶ τὰ δόγματα καινοτομίαις, διὰ τῶν σταλέντων ἐκ Ῥώμης Μισσιοναρίων ἐν πλήρει Παπικῇ ἀφέσει καὶ συγχωρήσει καὶ νηστειῶν καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἀθεμίτων, τῶν παρὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κεκωλυμένων· πολλὰ δὲ διενεργήσας καὶ δαπανήσας πρὸς ἀποδίωξιν τῶν τε παρεισαχθέντων ψευδεπισκόπων ἐν Χαλεπίῳ παρὰ τῶν Λατινοφρονησάντων, καὶ ἑνὸς αὐτόχθονος Λατινόφρονος ταραξίου Σεραφεὶμ, Κυρίλλου μετονομασθέντος, τοῦ γενομένου ψευδοπατριάρχου, (1) καὶ ἐπιβάντος χειρὶ ἐξωτερικῇ, ἐπί τινι καιρῷ, τοῦ Θρόνου· καὶ πρὸς ἀπάντησιν τῶν πολλῶν δαπανηθέντων, ὑπὸ ἀνεχείας καὶ στενοχωρίας περιελ-

---

(1) Οὗτος ὁ τὰ τῆς Ῥώμης διδάγματα νοσῶν, βίαν καὶ ἀπειλὰς ἐπενεγκὼν ἑνὸς δυνάστου ἰσχυροῦ τοῦ Ὄρους Λιβάνου, ὠνομάσθη Ἐπίσκοπος ἔνδον Σπηλαίου τινὸς παρὰ τοῦ τῆς Βηρυτοῦ Μητροπολίτου Νεοφύτου, καὶ ἑνὸς ἀχθέντος ἀπὸ τοῦ Λιβάνου Ἀρχιερέως Ἀρμενοκατολίκου, καταρωμένων, ἀντὶ εὐχῶν, αὐτὸν καὶ ἀφοριζόντων. Μετὰ δὲ τὴν κωμῳδίαν ταύτην, ἐρευχθέντος τοῦ καταράτου αὐτοῦ καὶ τῆς Πατριαρχικῆς ὀνομασίας, ἐτελέσθη καὶ αὕτη αὐτῷ κωμῳδογελοιωδεστέρῳ τῷ δε τῷ τρόπῳ καὶ φρικτῷ. Φράτωρ τις Καπουσσῖνος τὸ τάγμα, καὶ τῆς Ῥώμης Μισσιονάριος εἰς Συρίαν, ἐνεφύσησε πρὸς αὐτὸν τρὶς, λέγων, (ἵλαθι Χριστὲ Βασιλεῦ!) διὰ τῆς δοθείσης μοι χάριτος καὶ ἐξουσίας παρὰ τοῦ Ῥώμης ἄκρου Ἀρχιερέως, τετέλεκά σε σήμερον Πατριάρχην Ἀντιοχείας. Οὕτως ἡ ἀθέμιτος Παντοκρατορία τῆς Παπικῆς Καθέδρας καὶ ὀφρῦς καταφρονεῖ ἀνερυθριάστως θείων τε νόμων καὶ Κανόνων, ἐμπαίζουσα ἀναιδῶς πᾶν ἱερὸν καὶ ὅσιον καὶ ὑπὲρ ἑνὸς προσηλύτου εἰς Παπισμόν.

θῶν τούτου ἕνεκα Βλαχίαν, Μολδαβίαν καὶ ἄλλα μέρη, καὶ πολλὰ ὑποστὰς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐπ' ἔτεσι τριάκοντα πρὸς τοῖς ὀκτὼ παραταθείσης ἐν μέσῳ τοσούτων μόχθων καὶ θλίψεων, κακουχιῶν καὶ κινδύνων, πολυωδύνου καὶ μαρτυρικῆς αὐτοῦ Πατριαρχείας, ἀπῆλθε τέως, ὡς πολύτλας, πρὸς Κύριον τῷ 1766 ἔτει ἐν Δαμασκῷ. Μετὰ δὲ τὸν αὐτοῦ θάνατον μὴ συμφωνήσαντες οἱ Ἀρχιερεῖς τοῦ Ἀντιοχικοῦ Θρόνου περὶ ἐκλογῆς νέου Πατριάρχου ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ὡς διαιρεθέντες τὰς γνώμας, ἔγραψαν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἥτις τὴν τῆς Μητροπόλεως Χαλεπίου διοίκησιν ἀναλαβοῦσα, παραχωρήσαντος αὐτὴν τοῦ Ἀντιοχείας, ὡς μὴ δυναμένου διὰ τὰς καταδρομὰς τῶν Παπισάντων οἰκονομῆσαι, προεβίβασεν Ἀντιοχείας τὸν πρὸ δέκα καὶ τριῶν χρόνων παρ' αὐτῆς χειροτονηθέντα καὶ σταλέντα Μητροπολίτην, Βυζάντιον τὴν πατρίδα, διατρίβοντα τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει

152. *Φιλήμονα*, τῷ 1766 ἔτει κατὰ Ἀπρίλιον. Ὅςτις πλεύσας εἰς Βηρυτὸν ἦλθεν εἰς Δαμασκὸν, καὶ περιοδεύσας ἐκεῖθεν τὴν Ἔμεσαν καὶ Ἐπιφάνειαν, παρεγένετο εἰς Χαλέπι, ὅπου χειροτονήσας τὸν ὃν ἀφῆκε, Χαλεπίου ὤν, ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ Ἐπίτροπον Νεόφυτον Λαοδικέα, Μητροπολίτην Χαλεπίου τῇ ἀδείᾳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Λαοδίκειαν, ὅπου ἀσθενήσας ἐτελεύτησε, Πατριαρχεύσας ἐνιαυτὸν ἕνα καὶ μῆνας δύω. Μετὰ δὲ καὶ τὴν τούτου τελευτὴν πάλιν μὴ συμφωνήσαντες οἱ ὑπὸ τὸν τῆς Ἀντιοχείας Θρόνον Ἀρχιερεῖς περὶ ἐκλογῆς Πατριάρχου· διότι ἄλλοι μὲν ἤθελον τὸν Βηρυτοῦ, ἄλλοι δὲ τὸν Τύρου καὶ Σιδῶνος καὶ ἄλλοι τὸν Τριπόλεως, ἔγραψαν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἥτις πρὸς παῦσιν τῆς διαιρέσεως καὶ τῶν σκανδάλων ἐχειροτόνησεν Ἀρχιερέα τὸν Πρωτοσύγκελλον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησιας, καὶ μετέθηκεν εἰς τὸν τῆς Ἀντιοχείας Θρόνον

153. *Δανιὴλ* ἐκ Χίου ὁρμώμενον, τῷ 1767 ἔτει. Ἦν δὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ταπεινόφρων. Ἀνεκαίνισε τὸν ἐν Δαμασκῷ Πατριαρχικὸν σαθρωθέντα Ναὸν, καὶ τὸ κατὰ Συρίαν ἐπίσημον Μοναστήριον τῶν μοναζουσῶν τῆς Σεϊδαναγίας. Συνέβησαν δὲ καὶ ἐπ' αὐτοῦ πολλαὶ διενέξεις μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ Παπισάντων, οἵτινες ὁρῶντες τὸ πρᾷον αὐτοῦ, ταπεινὸν καὶ ἥσυχον, οὐδὲ ἔπαυον, ὡς ἀποστάται τῆς πατρῴας εὐσεβείας καὶ ἄγγελοι γενόμενοι Σατᾶν, δεινῶς ἐνοχλοῦντες, περὶ οὗ δὶς ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπανῆλθε. Μετὰ δὲ εἴκοσι καὶ πέντε ἐνιαυτῶν Πατριαρχείαν, ἀπαυδήσας καὶ γηράσας, παρεγένετο τὸ τρίτον εἰς Βασιλεύουσαν, καὶ ἐκλέξας τὸν Ἑλενουπόλεως, Κύπριον τὴν πατρίδα, ἄνδρα πεπαιδευμένον καὶ ἠθικώτατον, παρέστησεν αὐτὸν πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν καὶ τὴν Σύ-

νοδον εἰπὼν, «οὗτός ἐστιν ὁ διάδοχός μου,» εἰς ὃν ποιήσας τὴν τοῦ Θρόνου παραίτησιν, ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Χίον. Προεβιβάσθη οὖν Ἀντιοχείας ὁ ῥηθείς

154. *Ἀνθέμιος*, τῷ 1793 ἔτει. Οὐχ ἧττον ἠγωνίσθη καὶ αὐτὸς ἀντικρούων ὡς ἐδύνατο, τὰς προσβολὰς τῶν Παπισάντων, οἵτινες γραμματεῖς γενόμενοι τῶν κατὰ Συρίαν Σατραπῶν, καὶ ἰσχύσαντες ἥρπασαν καὶ Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας τῶν Ὀρθοδόξων, καταθλίβοντες αὐτοὺς, τοὺς μὲν πειθανάγκῃ, τοὺς δὲ βίᾳ, καὶ ἄλλους χρήμασι και ὑποσχέσεσιν, ἵνα ἐξομόσωσι τὰ εὐσεβῆ δόγματα, καὶ ἀσπασθῶσι τὰ τῆς Ῥώμης καινοτόμα διδάγματα κατὰ μίμησιν αὐτῶν. Πατριαρχεύσας δὲ ἐν τοιαύτῃ διαμάχῃ καὶ ἀνησυχίᾳ ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τῷ ἑνὶ, μετέστη τῶν τῇδε ἐν Δαμασκῷ. Κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἀρχιερέων τοῦ Θρόνου καὶ τῶν Ὀρθοδόξων ἐκεῖσε πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀναφορὰν, προεβιβάσθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ ψιλῷ ὀνόματι Ἀρχιερεὺς εἰς τὸν τῆς Ἀντιοχείας Θρόνον

155. *Σεραφεὶμ* ὁ Βυζάντιος, τῷ 1813 ἔτει. Καὶ οὗτος διαδεχθεὶς καὶ τὴν θέσιν καὶ τὰς αὐτὰς ὀδύνας τῶν Προκατόχων αὐτοῦ, καὶ ἐπιβιώσας χρόνους ἐννέα καὶ μῆνας ἑπτὰ, τὸν χοῦν καὐτὸς ἐναπέθετο ἐν Δαμασκῷ τῇ ιθ' Φεβρουαρίου. Μετὰ δὲ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τούτου, ἐστάλη κοινὴ Ἀναφορὰ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν Ἀρχιερέων τε τοῦ Θρόνου καὶ τῶν Χριστιανῶν, ἐξαιτούντων τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου Κωνστάντιον. Ἀποποιηθέντος δὲ τούτου καὶ μηδόλως θελήσαντος, προβιβάζεται εἰς τὸν Θρόνον ὁ Ἀγκύρας Μητροπολίτης

156. *Μεθόδιος*, Νάξιος τὴν πατρίδα, τῷ 1823, ἔτει, ὁ καὶ μέχρι τούτου (1) ἀξίως Πατριαρχεύων, ἀνὴρ ἀγαθὸς τοῖς ἤθεσι, χρηστὸς τοῖς τρόποις, ζήλῳ τε ὑπὲρ πίστεως καὶ ἀρετῇ κεκοσμημένος, δι' ὃ καὶ ἐν εὐλαβείᾳ καὶ ἐν ὑπολήψει παρὰ πᾶσιν ἐκεῖσε. Ὅσα δὲ καὶ αὐτὸς ἔτλη ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, φιμῶν καὶ στρεβλῶν τοὺς Λατινοφρονοῦντας καὶ ἀποστάτας ἀντιπάλους, τοὺς καὶ προσαγορευομένους Ῥωμαιοκατολίκους, ἐφ' οἷς καὶ τὰς συσκευὰς καὶ μεθοδείας καὶ τῶν εἰς Συρίαν παρεισφρησάντων Ἀναμορφωτῶν καὶ Ἱεραποστόλων καλουμένων, τῶν παντοίοις τρόποις καὶ αὐτῶν ἐπιβουλευομένων τοὺς πιστοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῇ ἄνωθεν συμμαχίᾳ ἀπέκρουσεν εὐμεθόδως καὶ διέλυσεν, ἐπιστηρίξας τοὺς ἀπατηθέντας ὑπὸ χρυσίου καὶ σαλευθέντας τῆς εὐ-

---

(1) Ὅρ. Σελ. 117 τὴν σημείωσιν· διότι, καθ' ἣν ἐποχὴν συνεγράφη ἡ «Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ Πατριαρχευσάντων» Συγγραφὴ, ἔζη εἰσέτι ὁ Πατριάρχης οὗτος Μεθόδιος, πρὸς ὃν καὶ ἀπεστάλη αὕτη παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Συγγραφέως. Σημ. Ἐκδ.

σεβείας ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ αὖθις πίστει. Ταῦτα πάντα τὰ τούτου ἀγωνίσματα, καίτοι εἰς γῆρας ἐληλακότος, ἰδιαιτέρας ἱστορίας ἐστὶν ἔργον. Ὢν δὲ καὶ φιλόκαλος, ἀλλὰ τρόπων στερούμενος, ἀπεῖδεν εἰς τὸ ἐξαιτῆσαι τὴν Ἀρκτῴαν συνδρομήν, ἧς καὶ τυχών, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνῳκοδόμησεν ἐκ βάθρων καὶ τὸν ἐν Δαμασκῷ ἐρειπωθέντα Πατριαρχικὸν καὶ μόνον Ναόν, κοσμήσας καὶ εὐπρεπήσας αὐτὸν λαμπρότατα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΕΚ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΑΡΕΤΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ ΔΙΑΠΡΕΨΑΝΤΩΝ.

Α΄. *Μάξιμος* (ὁ πρότερον Μανουήλ, καὶ μέγας Ἐκκλησιάρχης), ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν, τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης ὄγδοος. Ἀνὴρ ἐπ' ἀρετῇ καὶ μαθήσει διαβεβοημένος. Ἐποίμανε τὸν τοῦ Θεοῦ λαὸν ἐν νουθεσίαις πνευματικαῖς, κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἑορτὴν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ παῤῥησίᾳ διδάσκων, καὶ ἐνισχύων τοὺς εὐσεβεῖς γενναίως φέρειν τὰ τῶν καταθλίψεων παρεμπίπτοντα. Οὗ ἡ φήμη καὶ εἰς τὰ τοῦ Κρατοῦντος τότε Πορθητοῦ τῆς Πόλεως ὦτα ἔφθασεν, ὃν τέως ἠξίωσε τὸ ἱερὸν Σύμβολον τῆς τῶν χριστιανῶν Πίστεως ἀναπτύξασθαι τουρκικῇ τῇ γλώσσῃ, ἧς ἦν εἰδήμων. Ποιμάνας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Θεσπέσιος εὐκλεῶς ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ἕξ, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τῷ 1488 ἔτει.

Β΄. *Ἱερεμίας* ὁ Β΄. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνὴρ παιδείᾳ τῇ ἱερᾷ καὶ τῇ θύραθεν, καὶ ἀρεταῖς παντοίαις κεκοσμημένος. Πρὸς τοῦτον τὸν ἀοίδιμον οἱ ἀπὸ τῆς Τυβίγγης τῆς Γερμανίας ἐπιστολὰς πεπόμφασι μετὰ τῶν Κεφαλαίων τῆς Πίστεως τῆς αὐτῶν μεταῤῥυθμισθείσης Ἐκκλησίας, καὶ ζητοῦντες τὰς ἀποκρίσεις. Ὁ δὲ Πατριάρχης τρεῖς κατ' ἐκείνων τῶν Κεφαλαίων συντάξας πνευματικὰς ἀποκρίσεις, τοῖς γράψασι σοφοῖς ἀνδράσιν ἀντέπεμψε, τὴν μὲν πρὸς τοὺς ἐν Αὐγούστῃ τῷ 1576, ἔτει, τὴν δὲ εἰς Τυβίγγην τῷ 1576, καὶ τελευταῖον τὴν τρίτην εἰς Βίλνην τῷ 1581 ἔτει· ἐν αἷς ἐπιστολαῖς τὰ ἀρχῆθεν ἐπικρατήσαντα τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἱερὰ δόγματα καὶ σεπτὰς παραδόσεις διαῤῥήδην ἐξέθετο, ἐξελέγχων τὰς τῶν Ἀναμορφωτῶν περὶ τὴν εὐσέβειαν καινοτομίας. Οὗτος παραγενόμενος εἰς Μόσχβαν μεθ' ἑνὸς Μητροπολίτου καὶ

δύω Ἐπισκόπων, κατ' ἀξίωσιν τοῦ τότε πάσης Ῥωσσίας Αὐταρχοῦντος Θεοδώρου Ἰωάννου, τὸν Μόσχβας Μητροπολίτην Ἰὼβ πάσης Ῥωσσίας Πατριάρχην προεβίβασε τῷ 1588 ἔτει. Ὑπέστη καὐτὸς ὁ ἀείμνηστος, ὡς καὶ ἄλλοι πολύαθλοι τῆς εὐσεβείας ἀγωνισταὶ καὶ τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας πολλοὺς διωγμοὺς, τρὶς Πατριαρχεύσας. Ποιμάνας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν θεοφιλῶς μετὰ κλέους, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τῷ 1594 ἔτει.

Γ΄. Αὐγούστης δὲ ταύτης τῆς Ις΄. ἑκατονταετηρίδος, Γαβριὴλ ἤκμαζεν ὁ Σεβῆρος, ἐκ Πελοποννήσου ὁρμώμενος. Μέγα δὲ ὄνομα ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ ἔχων, τῆς ἐν Ἐνετίᾳ παροικούσης τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησίας, ψήφῳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου, Φιλαδελφείας τῷ ὀνόματι Ἀρχιερεὺς κεχειροτόνηται, καὶ τὴν Ποιμαντορίαν τῶν Ὀρθοδόξων ἐκεῖσε πεπίστευται. Ἐξέδοτο οὗτος Βιβλίον περὶ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῶν πέντε διαφορῶν κατὰ Λατίνων.

Δ΄. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον ἤνθει Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, (1) Κρὴς τὴν πατρίδα, ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων Πατριαρχικὸν καλλύνας Θρόνον. Οὗ τὸ περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλέος, οὐχ ὅπως τὸ καθ' ἡμᾶς τοὺς Ἀνατολικοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀν' Εὐρώπην ἐθνῶν διῆλθε διαπεφοιτηκός. Ἔγραψε πολλὰ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλα Συγγράμματα ἐν εἴδει Ἐπιστολῶν, πηγάζοντα φερωνύμως ἐκ καθαρωτάτων ναμάτων τῆς θείας διδασκαλίας, πρός τε τὸν εὐσεβέστατον Βασίλειον τῶν Ῥώσσων Βασιλέα, πρὸς τοὺς ἐν Πολωνίᾳ ὀρθοδόξους καὶ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ Ἕλληνας, δι' ὧν στηρίζων τοὺς πιστοὺς ἐν τῇ πατρῴᾳ εὐσεβείᾳ, ἀνασκευάζει τὰς τῶν Λατίνων πλάνας, ἐν ᾧ καὶ τῶν Αναμορφωτῶν. Ἐπιβιοὺς οὖν ἄχρι τοῦ 1603 ἔτους, Θεῷ παρέθετο ὁ διαπρύσιος οὗτος κήρυξ τῆς εὐσεβείας τὸ αὐτοῦ Πνεῦμα.

Ε΄. Ἐπὶ δὲ τούτοις, συγχρόνως ἤκμαζε καὶ Μάξιμος ὁ Μαργούνιος Κυθήρων Ἐπίσκοπος· ἀνὴρ εἰς ἄκρον φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων ἐληλακὼς, καὶ τὸν Ἕλληνα λόγον ἐπιτηδεύσας τῶν παλαιῶν οὐ πάνυ τι ἀποδέοντα. Ἐξέδωκεν ἐπιστολὰς πλείσας, εὐφραδείᾳ, καλλιεπείᾳ καὶ νοημάτων ὕψει κομώσας. Ἔτι δὲ κατὰ Λατίνων περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως λόγους τρεῖς, καὶ ἄλλα πλεῖστα Συγγράμματα.

ς΄. Μετὰ τὴν τελευτὴν Μελετίου τοῦ Ἀλεξανδρείας Πατριάρχου, ἀνάγεται τῷ 1603 ἔτει εἰς τὸν Θρόνον τῶν Ἀλεξανδρέων Κύριλλος

---

(1) Περὶ τούτου ἴδ. καὶ ἐν τῇ «Περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς» Συγγραφῇ, §. 13. (Σημ. Ἐκδ.)

ὁ Λούκαρις, (1) Κρὴς καὐτὸς τὴν πατρίδα, ἀνὴρ περικλεὴς ἔν τε παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ. Μετὰ δὲ τὸ ἰθῦναι τὸν Θρόνον αὐτὸν ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα, ἡ ἐν Βυζαντίῳ Σύνοδος τῶν Ἀρχιερέων μετὰ τοῦ Γένους, τελευτήσαντος τοῦ τότε Πατριαρχοῦντος Τιμοθέου, ἐξελέξαντο τὸν Κύριλλον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ὃν καὶ μεταθέντες, Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπευφήμησαν τῷ 1621 ἔτει. Ἐπιλήψει ὁ χρόνος ἡμῖν διηγουμένοις ὅσα πάνδεινα ὁ καρτερικώτατος αὐτὸς τετράκις Πατριαρχεύσας ὑπέστη παρὰ τῶν τῆς θαυμαστῆς τοῦ Λοϊόλα οἰκογενείας τέκνων, τῶν διακαεστέρων καὶ θερμοτέρων ζηλωτῶν καὶ προστατῶν τῆς Παπικῆς δυναστείας. Οἱ Ἰησουῖται αὐτοί, διότι ὁ Πατριάρχης ἐπαγρυπνῶν κατήργησε τὰ ἃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱδρύσαντο ἀμισθὶ Σχολεῖα ἐπὶ κατηχήσει καὶ προσηλυτισμῷ τῶν ὀρθοδόξων παίδων, καὶ διὰ τῆς ἐξουσίας ἀπεδίωξεν αὐτοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀναφανδὸν ἐκβακχεύεσθαι ἤρξαντο, καὶ τὰς πανδείνους καὶ ἀνυποστάτους κατ' αὐτοῦ διαβολὰς καὶ συκοφαντίας ἐξερεύγεσθαι. Καὶ δὴ πρὸς ταῖς ἄλλαις συκοφαντίαις ἐκδικούμενοι οἱ γεννάδαι, τὴν πικροτέραν κατὰ τοῦ εὐσεβοῦς ἀνδρὸς ἔπλασαν, Καλβινοφρονεῖν διακηρύξαντες αὐτόν. Ἧς συκοφαντίας τὸ ψεῦδος, ὁ τηνικαῦτα ἐν Μολδαβίᾳ ἐνδημῶν, κατὰ τὸ 1630 ἔτος, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης, ἐρωτηθεὶς ἀπέδειξε πρῶτον, καὶ αὖθις ἡ κατὰ τὸ 1642 ἔτος ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαβίας ἀθροισθεῖσα Σύνοδος, ἐν ᾗ παρῆν καὶ ὁ περικλεὴς ἐπὶ μαθήσει καὶ ἀρετῇ Μητροπολίτης Κιαιβίας Πέτρος ὁ Μογίλας, τὰ μὲν λουτεροκαλβινισμὸν ὄζοντα ἐκεῖνα Κεφάλαια κατέκρινε καὶ ἀναθέματι ὑπέβαλε, τὸν δὲ Κύριλλον ἀμέτοχον τούτων ἀπέφηνε. Τότε δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Μητροπολίτου τούτου Πέτρου συντεθεῖσαν Ὀρθόδοξον ὁμολογίαν οἱ τῆς Συνόδου δοκιμάσαντες ἐπικύρωσαν. Τούτων δὲ τῶν ἀνυποίστων καταδρομῶν ὡς μὴ ἐπαρκουσῶν, κραταιότερον ἐπὶ τὸν Πατριάρχην τὰ τῶν ἀντιπάλων Ἰησουϊτῶν φέρεται κύματα· καὶ δὴ βουλευσάμενοι, ἐπιβουλὴν αὐτῷ καταρτύουσι τὴν πρὸς θάνατον. Διὸ καὶ πολλοῖς χρήμασι τοῖς ἐκ Ῥώμοις πεμφθεῖσιν αὐτοῖς, ἔπεισαν τὸν τότε Ἀνθύπατον, (ὡς ἐκστρατεύοντος τοῦ τότε Σουλτανεύοντος Μουρὰτ τοῦ Δ'. μετὰ τοῦ Ὑπάτου, καὶ πολιορκοῦντος τὸ ὑπὸ Περσῶν κατεχόμενον Βαγδάτ·) ἐξῶσαι τὸν γηραιὸν καὶ πολύτλαν Κύριλλον, Πατριαρχεύοντα τὸ τέταρτον, καὶ θανατῶσαι αὐτόν. Καὶ δὴ ἀποστείλας ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὸ κατὰ τὸν Βόσπορον Εὐρωπαϊκὸν Φρούριον (Ῥούμελι Χισάρ,) ὅπου ἀγχόνῃ ἐξάγει τοῦ βίου τὸν Τρισόλβιον, τὸ δὲ σῶμα αὐ-

(1) Ἰδ. αὐτόθ. Περὶ τῆς Πατριαρχ. Σχ. (Σημ. Ἐκδ.)

τοῦ ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, τῷ 1638 ἔτει. (1) Καὶ οὕτω πέρας εἴληφε τὸ περὶ τὸν μακάριον Πατριάρχην Κύριλλον τὸν Λούκαριν δεινὸν δρᾶμα.

Ζ΄. *Γεράσιμος*, Κρὴς τὴν πατρίδα, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας μετὰ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, ἀνὴρ δαήμων πρὸς τῷ Ἑλληνικῷ λόγῳ καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, φιλόσοφος καὶ θεολόγος ἄριστος. Συνέγραψε διάφορα. Οἰκείᾳ δὲ τέως θελήσει παραιτησάμενος τὸν θρόνον, τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν τῷ τοῦ Ἄθωνος Ὄρει ἐν ἡσυχίᾳ παρήμειψε.

Η΄. *Μάξιμος* Ἱερομόναχος Πελοποννήσιος, μαθητὴς χρηματίσας τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Μελετίου Πηγᾶ. Ὅστις ἔγραψε Κεφάλαια πέντε πρὸς τοῖς εἴκοσιν ἐν τῇ καθομιλουμένῃ γλώσσῃ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἁπλουστέρων, κατὰ Λατίνων, καὶ ἑτέρους Ἐκκλησιαστικοὺς λόγους, τῶν ἐν ἁπάσαις ταῖς Κυριακαῖς τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ τοῦ Εὐαγγελίου κοινωφελεῖς.

Θ΄. Ὁ μεσούσης τῆς ΙΖ΄ Ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσας Μελέτιος ὁ Συρίγου, ἐκ Κρήτης καὐτὸς ὥρμητο. Ἀνὴρ ἐνάρετος, πᾶσαν ἐπιστήμην ἐν τῷ λέγειν καὶ γράφειν, ἐν τοῖς κατὰ τὸ Πατάβιον τῆς Ἐνετίας Παιδευτηρίοις ἑαυτὸν ἐνήσκησεν. Ὅστις Πρωτοσύγκελλος τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐχρημάτισε, καὶ Ἱεροκήρυξ εἶτα καὶ διδάσκαλος ἐπωνομάσθη, γενναίως ὑπὲρ ταύτης τῆς Ἐκκλησίας ἐν ταῖς τότε κατηγωνίζετο στάσεσιν. Ἀποσταλεὶς εἰς Γιάσιον τῆς Μολδαβίας παρὰ τοῦ τότε Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου μετ᾿ ἄλλων Ἀρχιερέων, συνεστήσατο ἐκεῖ, μετὰ τοῦ ἐλθόντος ἐκ Κιαίβου διαπρεποῦς ἀνδρὸς περὶ φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν Πέτρου τοῦ Μογίλα, Σύνοδον, ἐν ᾗ τὰ ἐπ᾿ ὀνόματι Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως περιφερόμενα αἱρετικῆς φρενοβλαβείας Κεφάλαια, κατεκρίθησαν καὶ ἀναθεματίσθησαν, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω. Συνέγραψεν ἀντίῤῥησιν τῶν ῥηθέντων Κεφαλαίων, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας ἐρωταποκρίσεις αὐτῶν.

Ι΄. *Θεόφιλος* Κορυδαλεὺς (2) ὁ ἐξ Ἀθηνῶν, ὃς ἐν Ῥώμῃ μὲν τὰ Ἐγκύκλια τῶν παιδευμάτων ἐκδιδαχθείς, ἐν Παταβίῳ τὰ φιλόσοφα παρέλαβε. Διαπρέψας δὲ ἐν τῇ κατὰ τὴν Βυζαντίδα Πατριαρχικῇ Σχολῇ Ἀρχιδιδάσκαλος, προήχθη εἶτα Ἀρχιερεὺς ἐπὶ τὴν Μητρόπολιν τῆς Ἄρτης, Θεοδόσιος μετονομασθείς. Ἐφ᾿ ἱκανοὺς δὲ χρόνους

---

(1) Ἐν Κωνσταντινιάδ. σελ. 221. Ἐκδ. Β΄. ὑποσημειοῖ ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος, ὅτι τῷ 1640 ἔτει τὰ λείψανα τούτου ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν Προποντίδα μικροῦ Ζεύγματος τοῦ καὶ Ῥηγίου (Κιουτζοὺκ Τζεκμετζὲ) μετακομισθέντα καὶ ψαλέντα ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Πατριαρχείου, ἐστάλησαν εἰς τὸ ἐν Χάλκῃ Μοναστήριον τῆς Παναγίας. Σημ. Ἐκδ.

(2) Περὶ τούτου ἴδ. ἐν τῇ «Περὶ τῆς Πατριαρ. Σχολῆς» Συγγραφῇ, §. 14. (Σημ. Ἐκδ.)

ποιμάνας τὸν ἐκεῖσε εὐσεβῆ λαὸν, μετὰ δὲ ταῦτα παραιτησάμενος, εἰς τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα ἐπανῆλθεν, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε. Τούτου μὲν γὰρ τῆς ἐν λόγοις ἀρετῆς πολλὰ μὲν τὰ ἐν Συγγραφαῖς περιφερόμενα δόγματα, οἷα τὰ τῆς Ῥητορικῆς, Λογικῆς, Φυσικῆς, Μεταφυσικῆς, περὶ ψυχῆς καὶ ἄλλα, ἃ ἐξέδοτο, ἐφ' οἷς δὲ Τύπους Ἐπιστολικοὺς, καὶ περὶ Μυστηρίων, πολλὰ δὲ κἂν τοῖς αὐτῷ προσωμιληκόσι τὰ μαρτύρια, ὧν ἄλλοι τε πολλοί, καί...

ΙΑ. *Διονύσιος*, ὁ Μητροπολίτης χρηματίσας Ναυπλίου, παιδείας τε ἄλλης καὶ φιλοσοφίας ἀνὴρ οὐκ ἄγευστος.

ΙΒ. *Νεκτάριος*, ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης, ἀπὸ Κρήτης καὶ αὐτὸς ὡρμητο. Τὰ μὲν ἐγκύκλια ἐμαθήτευσεν, ἐν τῷ κατὰ τὸν Χάνδακα τῆς Κρήτης Μετοχίῳ τῶν Σιναϊτῶν, παρὰ Μελετίῳ τῷ ἐπίκλην Μαύρῃ διδασκάλῳ, τὰ δὲ λογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλεῖ. Ἐν Σιναίῳ δὲ διατρίβων (ἐκεῖ γὰρ τὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπαιδεύθη), τὴν τῶν Ἀράβων δυναστειῶν χρονολογίαν συνέταξεν. Ἀποθανόντων δὲ συγχρόνως τοῦ τε Παϊσίου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Ἰωάσαφ, οἱ μὲν Σιναΐται ὡς σύσκηνον αὐτῶν, ἐξελέξαντο αὐτὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ἡ δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος μετὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γένους, ψήφῳ καὶ τῶν τοῦ Ἁγίου Τάφου Ἀρχιερέων καὶ λοιπῶν Πατέρων, Πατριάρχην Ἱεροσολύμων. Νικησάσης δὲ τῆς κρείττονος ψήφου κεχειροτόνηται Ἀρχιερεὺς Καισαρείας τῆς Φιλίππου, εἶθ' οὕτως ἀνάγεται εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον Ἱεροσολύμων. Ἰθύνας δὲ τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίαν χρόνους ἑπτὰ, καὶ παραιτησάμενος διὰ γῆρας καὶ ἀσθένειαν, ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔνθα τὸ λοιπὸν ἐν ἡσυχίᾳ τοῦ βίου παραμείψας, πρὸς Κύριον ἀπεδήμησε τῷ 1682 ἔτει. Πολὺς γὰρ ὤφθη διὰ τὰ αὐτοῦ κατὰ Παπιζόντων ἀγωνίσματα, καὶ Σύνταγμα τῷ Γένει λαμπρὸν κατέλιπε κατὰ τῆς Ἀρχῆς τοῦ Πάπα, τυπωθὲν ἐν Γιασίῳ τῆς Μολδαβίας τῷ 1682 ἔτει, τῷ αὐτῷ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς.

ΙΓ. *Γερμανὸς* ὁ Αἰτωλὸς, ὁ Μητροπολίτης ὕστερον Νύσσης, μαθητὴς Κορυδαλέως, εἰς ἀκρότητα παιδείας καὐτὸς βλέπων.

ΙΔ. *Ἀθανάσιος* τοὐπίκλην Πατελλάριος, ἐκ τῶν τοῦ Σιναίου Ὄρους Μοναστῶν, Κρὴς καὶ οὗτος τὴν πατρίδα, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τὸ 1634 τὸ πρῶτον, καὶ τὸ 1652 τὸ δεύτερον, ἐγκρατὴς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς μαθήμασι τῆς θεολογίας, οὐδὲ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν δογμάτων ἀμελῶς ἐσχηκώς. Μεταβὰς δ' εἰς Ῥωσσίαν καὶ ὁσίως βιώσας μεθίσταται εἰς τὰς αἰωνίους Μονάς. Κεῖται δὲ κεκηδευμένος ὁ νεκρὸς αὐτοῦ ἐν Λουπέντι τῆς Ῥωσσίας εὐλαβῶς τιμώμενος.

ΙΕʹ. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ Κρήτη καὶ Γεράσιμον ἄλλον ἐδίδου Βλάχον τοὐπίκλην, ἄνδρα περὶ φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν ἐν πολλοῖς διαπρέψαντα. Ὅςτις εἰς Ἐνετίαν παραγενόμενος καὶ ἐν αὐτῇ διάγων, τοῦ δ' ἐκεῖσε Ἀρχιερέως Φιλαδελφείας τεθνηκότος, ὑπὸ τῶν ἐν Ἐνετίᾳ Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν Ἀρχιερεὺς Φιλαδελφείας, ποιμὴν αὐτῶν ἐξελέχθη· καὶ δὴ ἀδείᾳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου κεχειροτόνηται. Προστὰς δὲ τῆς ἐκεῖσε τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίας ὀρθοδόξως, τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε, ληγούσης τῆς ΙΖʹ ἑκατονταετηρίδος. Συνέγραψε Ῥητορικὴν, Λογικὴν, Φυσικὴν, Θεολογίαν κατὰ τοὺς Σχολαστικοὺς, Ἑρμηνείαν ὁριστικὴν τῶν ὄντων, Κοινοελληνικὸν Λεξικὸν, καὶ ἄλλα διάφορα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα τύποις προέκυψαν.

ΙϚʹ. Ἤνεγκε δὲ ὁ αὐτὸς χρόνος καὶ τοὺς ἐκ Χίου εὐδοκιμηκότας ἐπὶ φιλοσοφίᾳ· Παΐσιον τὸν Λειγαρίτην, ὃν διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτῷ παιδείαν, ὁ Ἱεροσολύμων Ἀρχιεπίσκοπον Γάζης ἐχειροτόνησεν. Εἶτα δὲ οὐκ οἴδαμεν, ὅπως εἰς Ἰταλίαν ἀφικόμενος καὶ παρεκτραπεὶς, ἔγραψεν ὑπὲρ τοῦ Πρωτείου τοῦ Πάπα, καὶ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν καὶ μεταγνοὺς, ἀπῆλθεν εἰς Μολδαβίαν, καὶ Σχολάρχης ἐν Γιασίῳ ἐχρημάτισεν. Ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Μόσχβαν τῷ 1663 ἔτει, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τότε Πατριαρχοῦντος πάσης Ῥωσσίας Νίκωνος, ὅπου ἐναντίον τῶν ὧν ποτε ἐκ παρατροπῆς ἔγραψε κατὰ, ὑπερασπιστὴς εἰς ἄκρον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὤφθη, γράψας Λατινιστὶ περί τε τῆς ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, καὶ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ἔτι δὲ καὶ κατὰ Λουθεροκαλβίνων. Ἐτελεύτησε δ' ἐν Κιαίβῳ ἐν μετανοίᾳ ὀρθοδόξως.

ΙΖʹ. Καὶ ἕτερος ἐκ Χίου Γρηγόριος, μαθητὴς Γεωργίου Κορεσσίου, τοῦ τὴν πατρίδα κἀυτοῦ Χίου, (ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας, καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς μελέτη ἀκριβῆ πεποιημένου) ὅστις μαθήσει διαπρέπων, Πρωτοσύγκελλος τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐγένετο, καὶ συνέγραψε περὶ Μυστηρίων.

ΙΗʹ. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ ῥηθέντος Κορεσσίου πηγῶν τὰ τῆς παιδείας ἐσπάσαντο νάματα Κλήμης καὶ Λαυρέντιος οἱ Ἱερομόναχοι, καὶ Νικόλαος ὁ ἱερεὺς, τὸν Ἕλληνα λόγον καὶ τὴν θεολογίαν διδάξαντες.

ΙΘʹ. *Ἱλαρίων* Κιγάλας, Κύπριος τὴν πατρίδα, ἐμαθήτευσεν ἐν Ἐνετίᾳ καὶ Παταβίῳ πᾶσαν ἐπιστήμην, ἐγκρατὴς εἰς ἄκρον γενόμενος τῆς Λατινικῆς γλώσσης. Ἱεροδιάκονος δ' ἔτι ὢν καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις πορευθεὶς, συγγράφοντι τότε τῷ Ἱεροσολύμων Πατριάρχῃ Νεκταρίῳ, μετὰ τὴν αὐτοῦ παραίτησιν, κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ἐγένετο αὐτῷ ἑρμηνεὺς χρήσιμος πολλῶν ῥήσεων καὶ ἀποδείξεων τῶν δυτικῶν Πατέρων. Εἶτα δὲ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τοῦ τε Κλήρου

καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ ὁμοπατρίων προήχθη ἐπὶ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τῆς Κύπρου. Διὰ δὲ τοπικὰς ὑποθέσεις παραγενόμενον εἰς Κωνςαντινούπολιν, καὶ γράφοντα περὶ τῆς ἀπλανοῦς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος.

Κ′. *Παρθένιος*, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ πρότερον Μητροπολίτης τῆς νήσου Χίου, ἀνὴρ πεπαιδευμένος, ἐνάρετος καὶ ζήλου ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πνέων. Παρ' αὐτοῦ ἠλπίζοντο πολλὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ ὠφέλιμα, ἀλλ' ὁ μισόκαλος Σατὰν οὐδὲ νυστάζει, οὐδὲ ὑπνοῖ. Διεβλήθη γὰρ πρὸς τὸν τότε Σουλτανεύοντα παρὰ τοῦ ἐν Κριμαίᾳ Χάνη τῶν Ταττάρων, ὡς δῆθεν ἐπιστολὰς πέμψας εἰς Ῥωσσίαν καὶ ἕνα τῶν Ἀρχιερέων· συγχρόνως δὲ πίπτει εἰς χεῖρας τοῦ κατὰ τὸν Γαλατᾶν τῆς Πόλεως Ἡγουμένου τῶν Ἰησουϊτῶν καί τις ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας, ἐν ᾗ ὁ Πατριάρχης παρακινῶν αὐτὸν εἰς ἀποστολὴν χρηματικῆς βοηθείας ἐπ' οἰκονομίᾳ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Πατριαρχείου, πρὸς ταῖς ἄλλαις Εὐαγγελικαῖς ὑποθήκαις ἔγραφε καὶ τὸ «ἔρχεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐν ᾗ ἐλεηθήσονται οἱ ἐλεήμονες.» Παραυτίκα οὖν ὁ Ἰησουΐτης Ἀββᾶς διαπορθμεύει πρὸς τὸν μέγαν Βεζύρην πλαγίως καὶ ἐμμέσως τὴν ἐπιστολὴν μεθ' ἑρμηνεύσεως τοῦ ῥητοῦ, ὡς δηλοῦντος περὶ τῆς τῶν Ῥώσσων Χριστιανῶν Βασιλείας, ἣν ταχέως περιμένει ὁ ἐπίβουλος Πατριάρχης. Διὰ δὴ ταύτας τὰς δύω διαβολὰς, τὰς ὡς ἐγκλήματα καθοσιώσεως κριθείσας, καταδικάζεται εἰς τὸν τῆς ἀγχόνης ἐπονείδιστον θάνατον, καὶ κρεμᾶται ὁ τρισόλβιος τῷ Σαββάτῳ τοῦ Λαζάρου ἐν ἔτει 1657, καὶ κρεμάμενον ἐν τρισὶν ἡμέραις ῥίπτουσι τελευταῖον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὃν εὑρόντες οἱ Χριστιανοὶ θάπτουσιν ἐν τῇ νήσῳ τῆς Χάλκης, ὅπου καὶ ὁ Λούκαρις κεῖται.

ΚΑ′. Σφραγὶς δὲ τῆς ΙΖ′ ἑκατονταετηρίδος ἐγένοντο ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἱεροῦ Κλήρου καὶ οἱ ἐφεξῆς ἐπὶ μαθήσει, ἀρετῇ καὶ διδασκαλίᾳ διαπρέψαντες ἄνδρες. Ὅ,τε Εὐγένιος ἐξ Ἀκαρνανίας, Χρύσανθος ὁ Ἠπειρώτης, ὁ ἐξ Ἄρτης Ἀθανάσιος, καὶ Γεράσιμος ὁ Ἀκαρνὰν (1). Διέπρεψαν οὖν ἐν ταῖς Σχολαῖς, τοῖς λόγοις τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἱερᾶς φιλοσοφίας ταύτας καλλύναντες, ὁ μὲν ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ὁ δὲ ἐν Μοσχοπόλει καὶ ἐν Ἄρτῃ ὕστερον, ὁ δὲ ἐν Ἄρτῃ ὡσαύτως, ὡς ἀκουστὴς Χρυσάνθου καὶ διάδοχος· ὁ δὲ Γεράσιμος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολαρχίας, ἧς μετὰ τὸν σοφὸν Σεβαστὸν τὸν Κυμηνήτην Τραπεζούντιον ἠξίωται. Τούτοις συναριθμεῖται

ΚΒ′. *Διονύσιος*, Πατριάρχης Κωνςαντινουπόλεως, ὁ τοὐπίκλην

(1) Περὶ Γερασίμου τοῦ Ἀκαρνᾶν ἴδ. ἐκτενέστερον ἐν τῇ «Περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς» Συγγραφῇ §. 19. (Σημ. Ἐκδ).

Μουσελίμιος, Βυζάντιος τὴν πατρίδα, ἀνὴρ παιδείας ἐγκρατὴς, ἔμπειρος τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας ζηλωτὴς ἔνθερμος. Μετὰ τετάρτην αὐτοῦ Πατριαρχείαν, τὴν πολύπονον θέσιν ταύτην ἄλλῳ παραχωρήσας, μετέβη εἰς Βλαχίαν, κἀκεῖ τελέσας τὸ τοῦ βίου ὑπόλοιπον, ἐκηδεύθη ἐν Τιργοβύστῳ τῷ 1696 ἔτει.

ΚΓ΄. *Βησσαρίων* Ἱερομόναχος ὁ τοὐπίκλην Μακρῆς, ἐξ Ἰωαννίνων κατήγετο. Ἐκ τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου πηγῶν, τὰ τῶν ἐπιστημῶν καὐτὸς ἐσπάσατο νάματα. Ἐλθὼν δ᾽ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, Ἀρχιδιδάσκαλος ἐχρημάτισε μετὰ κλέους τῆς ἐκεῖσε Σχολῆς. Ἔγραψεν Ὀρθόδοξον ὁμολογίαν διεξοδικωτάτην, καὶ τεχνολογίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τέχνης. Ἀπέθανε τῷ 1699 ἔτει.

ΚΔ΄. Ἀρχομένης τῆς ΙΗ΄ ἑκατονταετηρίδος ἤκμαζε Καλλίνικος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας. Ἦν γὰρ τῶν ἐν παιδείᾳ κατ᾽ ἐκεῖνο τοῦ χρόνου καὶ σπανίᾳ τῇ εὐφραδείᾳ θρυλλουμένων καὶ οὗτος. Οὗτος τοίνυν ἐν ὅσῃ ἐπιμελείᾳ καὶ διεγηγερμένῃ σπουδῇ, τὴν ὑπὸ περιστάσεών τινων, παρεμπεσουσῶν ἐκ τῶν τοῦ καιροῦ τότε δυσχερειῶν, παῦσιν τῆς κατὰ τὸ Φανάριον Πατριαρχικῆς Σχολῆς, ἀποκατεστήσατο ταύτην αὖθις, καὶ τὸν ἱερὸν ἄνθρακα τοῦ θεοδωρήτου φωτὸς τῆς σπουδῆς καὶ μαθήσεως, τὸν ὑπὸ σποδιᾷ, εἰς φῶς ἀνεκαλέσατο (1). Ἰθύνας δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπ᾽ ἔτεσιν ὀκτὼ, καὶ νοσήσας θνήσκει, καὶ θάπτεται ἐν τῷ κατὰ τὴν νῆσον Χάλκην Μοναστηρίῳ τῆς Θεοτόκου τῷ 1702 ἔτει.

ΚΕ΄. *Δοσίθεος*, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ὁ καὶ πολὺς ἐν ἔργοις καὶ λόγοις, τῆς Ἐκκλησίας διάπυρος ὑπερασπιστὴς, τῆς ἀληθείας πρόμαχος καὶ τῆς εὐσεβείας ὤφθη ἀκάματος ἀγωνιστής. Κατήγετο ἐκ Πελοποννήσου· ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας προσῳκειώθη τοῖς Ἱεροσολυμίταις, τῷ Παϊσίῳ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων ὑπηρετῶν. Τούτου δὲ θανόντος, τοῦ ἐκείνου διαδόχου Νεκταρίου Ἀρχιδιάκονος ἐχρημάτισε, παρ᾽ ᾧ ἐπαιδεύθη ἐς μᾶλλον τὰ τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, καὶ ὑπ᾽ αὐτοῦ ἔπειτα Μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Φιλίππου ἐχειροτονήθη. Τοῦ Νεκταρίου δὲ παραιτησαμένου τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον, εἰς τοῦτον ἀπὸ Μητροπολίτου ὁ Δοσίθεος μετετέθη. Φιλόπονος δὲ ὢν καὶ φιλομαθὴς, τύπους Ἑλληνικοὺς κατεσκεύασεν ἔν τε Γιασίῳ καὶ Βουκουρεστίῳ, καὶ διάφορα Βιβλία τυπώσας πρὸς ὠφέλειαν τῶν Ὀρθοδόξων ἐξέδωκε δωρεάν. Ἔγραψε Προλεγόμενα εἰς τοὺς τῆς Καταλλαγῆς καὶ Χαρᾶς Τόμους, καὶ τὸ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων Σύγγραμμα πολύφυλλον, περὶ οὗ κατέ-

(1) Ἰδ. καὶ ἐν τῇ «Περὶ Πατριαρχ. Σχολ.» §. 17. (Σημ. Ἐκδ.)

βαλεν ὁ ἀοίδιμος ἀτρύτους πόνους ἐπὶ συλλογῇ μαρτυριῶν πρὸς ἀνασκευὴν τῶν Παπικῶν σοφισμάτων, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἀρχαίων Πατέρων καὶ τῶν νεωτέρων Συγγραφέων, καὶ ὡς μὴ ἐσχηκὼς πεῖραν ἱκανὴν καὶ κατάληψιν τῆς Λατινίδος φωνῆς, δυσκολίᾳ πολλῇ καὶ δαπάνῃ κατὰ διαφόρους καιροὺς δι' ἑρμηνέων, πολλὰς Βίβλους δογματικάς τε καὶ ἱστορικὰς τῶν δυτικῶν αὐτῶν μετέφρασεν, ἐξ ὧν λαμπρῶς καὶ ἐκπεφρασμένως ἐφαπλοῖ πρὸς τοὺς τὴν βίβλον ἀναγινώσκοντας, πρὸς τοῖς ἡμετέροις Πατράσι, καὶ τὰς τῶν δυτικῶν ἀναντιῤῥήτους μαρτυρίας, ἐξελέγχων τό τε ψεῦδος τῶν Παπιστῶν, τὸ κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κακόηθες αὐτῶν πάθος, τὰς ἐκείνων ἀναιδεῖς καινοτομίας, καὶ τέως τὸ θεοστυγὲς, φρικτόν τ' ἐξιὸν παρ' αὐτοῖς ὡς δόγμα πίστεως φρονούμενον, τὸ μοναρχικὸν, φαμὲν, καὶ ἀναμάρτητον τῶν *Γεφυραίων* (Ποντιφήκων), τῶν διὰ τοιαύτης ἀντιθέου ἀντιδιδασκαλίας τοῦ *Σὺ εἶ Πέτρος*, συκοφαντούντων τὸν Πέτρον, καὶ βιαζόντων σχεδὸν αὐτὸν Θεὸν γενέσθαι, καὶ, φεῦ, Χριστῷ ὁμότιμον, ἵν' οὕτω καὶ ὁ τῆς Ῥώμης αὐτὸς, ὡς διάδοχος δῆθεν Πέτρου, Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναμάρτητος γεραίρηται καὶ πιστεύηται. Διαδραμὼν δὲ ὁ ἀείμνηστος πάσας σχεδὸν τὰς ὑπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἀρχὴν τελούσας Πόλεις καὶ Κώμας, πολλοῖς Χριστιανοῖς Ὀρθοδόξοις πρόξενος σωτηρίας ἐγένετο. Διατρίβων οὖν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ νόσῳ συσχεθεὶς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τῷ 1707 ἔτει, ἐπὶ διαδόχῳ Χρυσάνθῳ τῷ Καισαρείας Φιλίππου, καὶ ἀνεψιῷ αὐτοῦ, Πατριαρχεύσας ὀκτὼ πρὸς τοῖς τριάκοντα χρόνους.

ΚΣΤ'. *Ἱερεμίας* Ἱερομόναχος, ὁ τοὐπίκλην Κακαβέλας, ἐκ Κρήτης ὁρμώμενος, ἀνὴρ ἐν τοῖς τῆς θεολογίας καὶ φιλοσοφίας λόγοις οὐκ ἄσημος. Διδάσκαλος καὶ Ἱεροκήρυξ τοῦ θείου λόγου τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐχρημάτισεν. Ἦν δὲ τὸ ἦθος χαρίεις καὶ ἀστεῖος, δι' ἧς ἀστειότητος, σκωπτικῆς ἐνίοτε καὶ διδακτικῆς, πολλῶν ἕξεις κακὰς ἐπηνώρθωσε.

ΚΖ. *Γεώργιος* Ἱερεὺς, Σουγδουρῆς τοὐπίκλην, Ἰωαννίτης τὸ γένος. Ἐμαθήτευσεν ἐν Ἐνετίᾳ πᾶσαν ἐπιστήμην, ἐγκρατὴς γενόμενος καὶ τῆς Λατινίδος καὶ τῆς τῶν Ἰταλῶν γλώσσης. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἰωάννινα, διδάσκαλος ἐχρημάτισε τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν. Διέδωκε διὰ τῶν μαθημάτων τὰ τῆς γνώσεως φῶτα καθ' ὅλην τὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν οὖσαν Εὐρώπην. Ἔγραψε Λογικῆς Εἰσαγωγὴν καὶ Συμφωνίαν τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης.

ΚΗ'. *Καλλίνικος* Ἱερομόναχος, ὁ ἐκ τῆς Νήσου Ναξίας, ἀκροατὴς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὐτὸς. Ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους ἐπὶ τῆς Σχολαρ-

χίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικοῦ Φροντιστηρίου διέπρεψεν. Εἶτα δὲ πρὸς ἀμοιβὴν τῶν διδασκαλικῶν αὐτοῦ καμάτων, ἤρθη ἐπὶ τὴν τῆς Ἡρακλείας Μητρόπολιν. (1) Τούτῳ δὲ συνήκμαζον Ἱερόθεος Βυζάντιος ὁ Δρύστρας Μητροπολίτης, καὶ ὁ Καστορίας Ἀρχιερεὺς Διονύσιος ὁ Μαντούκας. Οἱ διὰ τῆς φιλοσοφίας ῥηθέντες τρεῖς, τὴν Ἀρχιερωσύνην σεμνοτέραν καὶ εὐπρεπεστέραν ἀνεδείξαντο.

ΚΘ΄. *Μελέτιος*, Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἐξ Ἰωαννίνων, ἀνὴρ σοφός, πολυμαθής, ῥήτωρ, ἀνιχνευτὴς τοῦ βάθους τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν θύραθεν φιλοσόφων. Διάσημος Ἱεροκήρυξ καὶ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερᾶς τέχνης ἀμφιλαφῶς ἐχόμενος· εἰδήμων τῆς καθ' Ἕλληνας, τῆς Λατινικῆς τε φωνῆς καὶ Ἰταλικῆς, ὡς ἐν Ἐνετίᾳ καὶ Παταβίῳ ἐκδιδαχθείς. Ἐπανακάμψας δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐκ τῆς Ἰταλῶν χώρας, τῆς ἐκεῖσε Σχολῆς ἡγήσατο. Τῶν δ' ἐξ Ἄρτης μετὰ θάνατον τοῦ αὐτῶν Ἀρχιερέως ἐπιπόνως ζητούντων αὐτὸν Ἀρχιερέα παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, κατ' αἴτησιν τῶν τῆς Ἐπαρχίας ἐκείνης Ὀρθοδόξων, Μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης προυκεχείριστο. (2) Μετὰ δὲ ταῦτα παραγενόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐν αὐτῇ διατρίβων ὡς μέλος τῆς Συνόδου, ἐζητήθη αὖθις διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Καὶ δὴ μετατεθεὶς παρὰ τοῦ Πατριάρχου εἰς τὴν τῶν Ἀθηνῶν χηρεύουσαν Μητρόπολιν, καὶ ἀφικόμενος εἰς Ἀθήνας, ἴθυνε τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν καὶ ἐποίμανε τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ἐφ' ὅλοις ἔτεσιν ἕνδεκα. Προσκληθεὶς δὲ πάλιν παρὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνόδου, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετ' ὀλίγον νόσῳ συσχεθείς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τῷ 1714 ἔτει. Συνεγράψατο Βίβλον ἀρίστην καὶ πολυμαθεστάτην Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ἀρχομένην ἀπὸ Γεννήσεως τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ λήγουσαν μέχρι τοῦ 1700 χρόνου. Γεωγραφίαν παλαιάν τε καὶ νέαν, ἐν ᾗ ὑπερτερεῖ πολλῶν Γεωγράφων, διὰ τὰ καθ' Ἑλλάδα τῶν ἀρχαιοτήτων περιγραφόμενα, καὶ ἄλλα ἔτι Συγγράμματα.

Λ΄. *Ἠλίας* Μηνιάτης ὥρμητο ἐκ νήσου Κεφαλληνίας, ἀκροατὴς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ διδασκάλων. Ἀνὴρ σοφὸς καὶ πολυμαθής, δαήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης· ἀνὴρ περὶ φιλοσοφίαν διαπρέπων, πρὸ δὲ πάντων ἐν τῇ Ῥητορικῇ, εὐροίᾳ λόγου καὶ φυσικῇ λαμπρᾷ εὐγλωττίᾳ καὶ χάριτι, καὶ μάλα ἐπὶ διανομῇ τοῦ θείου λόγου ἀπ' Ὀκρίβαντος καταθέλγων τοὺς ἀκροατάς, πάντας τοὺς ἐπ' αὐτοῦ ὑπερηκόντισε. Διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν μαθη-

(1) Ἴδ. ἐν τῇ « Περὶ Πατριαρχ. Σχ. » §. 20.
(2) Ἴδ. αὐτόθι §. 37. (Σημ. Ἐκδ.)

μάτων καὶ Ἐπιστημῶν ἔν τε τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ἐπανακάμψας Ἐνετίηθεν, Ζακύνθῳ καὶ Κερκύρᾳ ἐχρημάτισε. Παραγενόμενος δὲ μετὰ τοῦ Πρέσβεως τῶν Ἐνετῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῇ τῶν διδαχῶν αὐτοῦ εὐφραδείᾳ καὶ χάριτι, φήμην ἦρε παρὰ πᾶσι τοῖς τοῦ ἡμετέρου Γένους Προὔχουσι, καὶ διδάσκαλος καὶ Ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἀναδείκνυται. Παραιτηθεὶς δὲ τῆς θέσεως ταύτης, ἔρωτι τῷ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐκεῖθεν κατὰ πρόσκλησιν μετέβη εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν ἐξουσιαζομένην τότε Πελοπόννησον, ὅπου τέως πεισθεὶς ταῖς πολλαῖς ἀξιώσεσιν ἐδέχθη τὰς τῆς Ἀρχιερατείας ψήφους, καὶ ἐπὶ τὴν Ἐπισκοπὴν ἤρθη Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων. Καταγινόμενος οὖν ἀκαμάτῳ τῇ προθυμίᾳ πρὸς φωτισμὸν καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ Ποιμνίου, καὶ ἀσθενήσας ἐξ ἀδυνάτου κράσεως, μετέστη πρὸς Κύριον τῷ 1714 ἔτει, τῷ δὲ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τῷ 45, ὁ ἐπὶ λόγων δεινότητι καὶ Εὐαγγελικῇ εὐγλωττίᾳ διαπρέψας εὐκλεὴς αὐτὸς Ἱεράρχης, ὡς ἐκ τῶν διασωθέντων ἡμῖν μελισταγῶν αὐτοῦ λόγων δῆλον. Συνέγραψε Πέτραν Σκανδάλου, ἤτοι διασάφησιν τῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας τοῦ Σχίσματος, καὶ τῶν πέντε διαφορῶν, καὶ ἄλλα.

ΚΑ'. Ἐφ' οἷς, ἀρχομένης τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος καταλεγέσθωσαν καὶ οἱ ἐφεξῆς δύω· Καισάριος ὁ Πελοποννήσιος, τῆς Μ. Ἐκκλησίας μέγας Πρωτοσύγκελλος, ὁ περὶ τὸ Μαθηματικὸν εἶδος ἐξόχως ἠσκημένος· καὶ Μητροφάνης ὁ Ἱεροδιάκονος, ὃς περὶ τὴν ποιητικὴν τοσοῦτον ἐπετηδεύσατο, ὥστε οὐ πάνυ τι τῶν παλαιῶν ἀποδέεσθαι.

ΛΒ'. *Ἀθανάσιος*, ὁ πρότερον Ἀδριανουπόλεως, καὶ Πατριάρχης εἶτα, κατὰ τὸ 1711 ἔτος, Κωνσταντινουπόλεως, Κρὴς τὴν πατρίδα, ἀνὴρ σοφὸς καὶ ἐνάρετος, ἀκριβῶς εἰδὼς τὴν Ἑλληνικὴν, τὴν Λατινικὴν καὶ αὐτὴν τὴν τῶν Ἀράβων διάλεκτον. Ἀπαλλαγεὶς δὲ τῆς τοιαύτης πολυμόχθου καὶ πολυδείνου Προεδρίας, ἡσύχως καὶ ὁσίως διαβιοὺς ἐτελεύτησεν.

ΛΓ'. Ὁ ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας ἐπὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον ἀρθεὶς τῷ 1715 ἔτει, Ἱερεμίας ὁ Γ', τὴν πατρίδα Πάτμιος· ἀνὴρ εὐσεβείᾳ καὶ τρόπων χρηστότητι σεμνυνόμενος, πρός τε τῇ ἄλλῃ μαθήσει καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας δαημονέστατος, δι' ἧς ἀνιχνεύων τὰ τῶν Ἁγίων Πατέρων Συγγράμματα, τὰς Ἐκκλησιαστικὰς αὐτοῦ διδασκαλίας ἠρανίζετο, διδάσκων τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον, καὶ βίον διάγων ἄμεμπτον καὶ θεάρεστον, φύλαξ ἀκριβὴς τῶν ἱερῶν Κανόνων, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν πρὸς χάριν ποιῶν. Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας τούτου συνεστήθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου

Πέτρου, καταλυθέντος τοῦ Πατριαρχείου, ἡ Ἱερὰ ἐν Ῥωσσίᾳ Σύνοδος, ἥτις ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῶν τεσσάρων Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν. Ὑπὸ δὲ διαβολῶν ἀπομακρυνθεὶς τῆς Πατριαρχικῆς θέσεως τῷ 1726 ἔτει, στέλλεται εἰς τὸ Θεοβάδιστον Σίναιον. Ἐπανακάμψας δ' ἐκεῖθεν, ἀνάγεται τὸ δεύτερον εἰς τὸν Θρόνον τῷ 1732 ἔτει, καὶ ἀσθενήσας ἐτελεύτησε.

ΛΔ'. *Χρύσανθος* ὁ Νοταρᾶς, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐκ Πελοποννήσου ὥρμητο, διαδεχθεὶς τὸν Πατριαρχικὸν τοῦτον Θρόνον, μετὰ θάνατον τοῦ ἐκ μητρὸς Θείου αὐτοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Δοσιθέου. Ἀνὴρ διὰ πάσης ἰδέας λόγων ἐλθὼν, καὶ περὶ τὸ Μαθηματικὸν εἶδος ἐξόχως σπουδάσας. Θεολογίας δὲ μελέτην οὐκ ἀγενῆ πεποιημένος, Ἱεροκήρυξ ἄριστος ἐγένετο τοῦ θείου λόγου. Νέος δ' ἔτι ὢν περιηγήσατο ὅλην τὴν Εὐρώπην, ὅπου καὶ τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν ἐδιδάχθη, καὶ τὸ Μαθηματικὸν εἶδος ἠσκήθη. Διαπρέψας δ' ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐφ' ὅλοις ἔτεσι τρισὶ πρὸς τοῖς εἴκοσι, μετέστη τῶν τῇδε φθαρτῶν τῷ 1730 ἔτει. Συνεγράψατο βιβλίον Εἰσαγωγικὸν εἰς Γεωγραφίαν.

ΛΕ'. Καταλεκτέον καὶ τοὺς ἀπὸ Σχολαρχίας ἐν τῇ κατὰ τὴν Βυζαντίδα Πατριαρχικῇ Σχολῇ ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου μάλιστα διαπρέψαντας κατὰ τὸν ΙΗ' τοῦτον αἰῶνα, περιπατητικοὺς κατὰ φιλοσοφίαν ἅπαντας. Ἀζαρίας ὁ ἐκ Σαντορείνης, Δωρόθεος ὁ ἐκ τῆς Λέσβου, Ναθαναὴλ ἐκ τῆς Χίου, ὁ Ἀγχιάλου γεγονὼς Μητροπολίτης καὶ τῆς Ἐφέσου ὕστερον, Ἀνανίας ὁ Πάριος, Χρύσανθος ὁ ἐξ Αἰτωλίας, Ἰωακεὶμ ὁ Ἀντιπάριος, ὁ γεγονὼς πρότερον Ἀγχιάλου Μητροπολίτης καὶ Κυζίκου ὕστερον, ὁ ἐκ τῆς Σηλυβρίας Ἀρσένιος καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Προικοννήσου χρηματίσας, καὶ Ματθαῖος ὁ ἀπὸ Γάνου καὶ Χώρας. (1)

ΛΣΤ'. Καταλεγέσθωσαν ἐφ' οἷς καὶ οἱ ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ εὐκλεῶς διαπρέψαντες Σχολάρχαι, ἄνδρες ἐνάρετοι· Μακάριος ὁ ἀοίδιμος, Γεράσιμος ὁ ἐκείνου ὁμιλητὴς, καὶ ὁ τούτου διάδοχος Δανιὴλ, ὧν ἀκουσαὶ τῆς δεινότητος τῶν καθ' Ἕλληνας λόγων πλεῖςοι ἐγένοντο.

ΛΖ'. Πρὸς τῇ ἐν Πάτμῳ Σχολῇ, τεθρύλληται ἐνευδοκιμοῦσα καὶ ἡ ἐν Σμύρνῃ τῇ πόλει. Σχολάρχαι δὲ ταύτης ἐπὶ παντοδαπῇ λόγων ἰδέᾳ κλέος ἤραντο, Ἱερόθεος ὁ Ἰθακήσιος, καὶ ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Ἰθακήσιος καὐτὸς Χρύσανθος, ὁ διὰ τεσσαράκοντα χρόνων τῆς Σχολῆς ἡγησάμενος, καὶ μνήμην καταλιπὼν τῆς ἐναρέτου αὐτοῦ ζωῆς ἄληστον.

---

(1) Περὶ τούτων ἰδ. « Περὶ τῆς Πατριαρχ. Σχολ. ἀπὸ τοῦ 22. §. καὶ ἐφεξῆς. (Σημ. Ἐκδ.)

ΛΗ'. *Κύριλλος* Ε'. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Πελοποννήσιος τὴν πατρίδα, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ φιλόσοφος, ὅστις κατώρθωσε διὰ προτροπῆς αὐτοῦ θερμῆς, ἔργον ἀξιέπαινον, καθιδρύσας διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς ἐν τῷ τοῦ Ἄθωνος Ὄρει τῶν Μουσῶν Γυμνάσιον, ἐν ᾧ διδάσκαλος τῶν τε φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων προσεκλήθη τῷ 1755 ἔτει, ὁ πολὺς τὴν εὐσέβειαν, ἀρετὴν καὶ σοφίαν κλεινὸς Εὐγένιος, ὁ ἐκ Κερκύρας ὁρμώμενος, ὁ μετὰ ταῦτα Ἀρχιεπίσκοπος Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνος χρηματίσας. Ὅστις ἀναλαβὼν τὴν Σχολαρχίαν, κατεβάλετο καὶ αὐτόσε, καθὼς περ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ πρότερον, τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἑπομένως ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐτυχεστέρας τῶν Ἐπιστημῶν θεωρίας, μεθερμηνεύσας Ἑλληνιστὶ τοῖς αὐτοῦ Μαθηταῖς τὴν Λογικὴν, Μεταφυσικὴν καὶ τὰ ἄλλα, κατὰ τὰς τότε νεωτέρας θεωρίας. Ταῦτα δὲ διδάσκων, ἐφ' οἷς καὶ τὴν Θεολογίαν, ἐκαλλιέργει τὴν παιδείαν ἐν ταῖς ὀργώσαις τῶν Ἑλλήνων ψυχαῖς, τοὺς μὲν παλαιοτέρους τῶν διδασκάλων τελειοποιῶν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, τοὺς δ' ἄλλους πληθύνων πρὸς τὸν τοῦ Ἔθνους φωτισμόν. Διήρκεσε δὲ τὴν τῆς Σχολαρχίας ταύτης Καθέδραν μετὰ κλέους πληρῶν ἐφ' ὅλοις πέντε ἔτεσι. Μετὰ δὲ ταῦτα προσκληθεὶς παρεγένετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀνελάβετο τοῦ Πατριαρχικοῦ Φροντιστηρίου τὴν τῶν ἐπιστημῶν Σχολαρχίαν, ἣν καὶ διέπρεψεν ἐπὶ μαθήσει πολλῶν. Ἀλλ' ἐπὶ ἐκδόσει τῶν αὐτοῦ Συγγραμμάτων τῷ 1764 ἔτει ἀπῆλθεν εἰς Λειψίαν τῆς Σαξωνίας· ἐκεῖθεν δὲ προσκληθεὶς μετέβη εἰς Ῥωσσίαν, καὶ Ἀρχιερεὺς Σλαβηνίου καὶ Χερσῶνος προβέβληται τῷ 1776 ἔτει. Κατὰ δὲ τὸ 1787 παραιτησάμενος, εἰς Πετρούπολιν ἐλθὼν, ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη Λαύρᾳ ταῖς καθ' ἡσυχίαν μελέταις αὑτὸν ἀνέθετο· καὶ τῶν ἐκ νεότητος φίλων αὐτοῦ Μουσῶν μὴ ἐπιλαθόμενος, πολλὰ τῶν Συγγραμμάτων αὐτοῦ, ὡς πλοῦτον τῷ Γένει ἡμῶν μέγαν κατέλιπεν. Ἐν βαθείᾳ δὲ τῇ πολιᾷ τῷ 1806 ἔτει, μετατίθεται τὴν ἐπίκηρον τήν δε ζωὴν πρὸς τὴν ἀμείνω καὶ αἰώνιον ὁ ἀοίδιμος.

Ἀλλ' ἀγνοεῖ ὁ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐκ μόνου τοῦ Ἱερατικοῦ Κλήρου (διότι καὶ ἐκ τῶν Κοσμικῶν Ἑλλήνων πολλοὶ κατά τε φιλολογίαν, φιλοσοφίαν, θεολογίαν καὶ ἄλλας Ἐπιστήμας εἰς ἄκρον ἐληλακότες, τὸν τῆς πολυμαθείας πλοῦτον κατάδηλον ἔστησαν) ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων τήν δε τὴν Καταγραφὴν συγγράψας, ἐὰν ἡ κατὰ τὴν διαθήκην τοῦ ἀειμνήστου Εὐγενίου θέλησις αὐτοῦ ἐπληρώθη, καὶ ἐπὶ τῆς πλακὸς τοῦ Τύμβου αὐτοῦ ἐγράφησαν οἱ ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένοι ἐφεξῆς Ἐπιτύμβιοι.

Ἧς ὅθεν; ἐκ γῆς· νῦν δ' αὖ, εἰς γῆν ᾠδ' ἐπανῆλθον·
Εἶτ' ἐπαναστρέψας λήψομαι, ἣν ἔλιπον.
Καὶ δὴ, οὐ βροτὸς, ἀλλ' ἑξῆς ἔσομ' ἄμβροτος αἰὲν,
Εὖτε Θεὸς καλέσει, γῆς ἐπανειρόμενος.
Πεύθεαι δὲ γενόμην; σαυτῷ τί τόδ' ἄρα μελήσει;
Ὡς Σύ τε τοῖος ἔσῃ, τουτὶ μέλημ' ἐχέμεν.

ΛΘ. *Νεόφυτος* Ἱεροδιάκονος τὴν ἀξίαν, Πελοποννήσιος τὴν πατρίδα, ἀνὴρ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ φιλολογίας ἐγκρατέστατος, ὃς καὶ συνεργάτης καὶ διδάσκαλος τῶν Μαθημάτων ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Σχολῇ μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Εὐγενίου ἐχρημάτισε. Διὰ δὲ τινὰς δυσαρεσκείας παραιτηθεὶς τῆς διδασκαλίας, εἰς Βουκουρέστιον τῆς Βλαχίας μετέβη, ὅπου ἐφ' ἱκανοῖς ἔτεσι Σχολαρχήσαντα κατέλαβεν αὐτὸν ὁ θάνατος. Συνέγραψε Γραμματικὴν πολύφυλλον, καὶ Πολιτικούς τινας μὲν νόμους, ἀλλὰ διὰ τὸν αὐτοῦ θάνατον ἀτελεῖς παραλειφθέντας.

Μ. *Καλλίνικος* Δ', Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Θετταλὸς τὴν πατρίδα, ἀνὴρ ἐγκρατὴς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τὸν τρόπον χρηστὸς καὶ ἐκκλησιαστικώτατος. Παραιτηθεὶς δὲ τοῦ Θρόνου τῷ 1757 ἔτει, ἀπῆλθεν εἰς τὴν κατὰ τὸ Πήλιον Ὄρος Ζαγορὰν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ὅπου διετέλεσε τὸ τοῦ βίου αὐτοῦ ὑπόλοιπον, φιλολογῶν καὶ ταῖς θείαις Γραφαῖς ἐμμελετῶν. Συνέγραψε διάφορα καὶ Ἐκκλησιαστικὰ καὶ Ἱστορικά.

ΜΑ'. *Σαμουὴλ* Α', (1) ὁ κλεινότατος καὶ περικλεέστατος, Βυζάντιος τὴν πατρίδα καὶ ἐκ τῶν Ἐπιφανῶν, κατ' ἐκλογὴν καὶ ψῆφον κοινὴν τῆς τε Συνόδου καὶ τοῦ Γένους, ἄκων καὶ ἀντιφάσκων, ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Δέρκων ἤρθη ἐπὶ τὴν περιωπὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῷ 1763 ἔτει κατὰ Μάϊον. Ἀνὴρ τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ πλήρει παιδείᾳ, τῇ τοῦ λαμπροῦ νοὸς ἀγχινοίᾳ, ὀξύτητι καὶ πολιτικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ δεξιότητι, πρὸς διαχείρισιν πραγμάτων, πάντας τοὺς κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων διενεγκών. Ὅστις δέδωκε μορφὴν καὶ εἶδος (τὸ διαρκοῦν μέχρι τούτου) τῇ ἀνωμάλῳ καταστάσει τῶν τοῦ Κοινοῦ τῆς Μ. Ἐκκλησίας πραγμάτων, καὶ διεπράξατο εὐκλεῶς πολλὰ ἐπίκροτα καὶ ἀξιομνημόνευτα, τιμήσας ἐπὶ πολὺ τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, καὶ μᾶλλον τοὺς περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλεϊζομένους δύω, τόν τε Εὐγένιον καὶ Νικηφόρον τὸν Θεοτόκην, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε διατρίβοντας, οὓς, καὶ κατὰ τὴν θερμὴν ἔφεσιν τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου Πρίγκιπος τῆς Μολδαβίας, Διερμηνέως τότε

(1) Περὶ Σαμουὴλ καὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ἴδ. καὶ ἐν τῇ « Περὶ τῆς Πατριαρχ. Σχολῆς. » Συγγραφῇ. §. 27. Σημ. Ἐκδ.

τελοῦντος τῆς τῶν Ὀθωμανῶν Βασιλείας Γρηγορίου Γκίκα, ἀνδρὸς φιλομαθοῦς καὶ προστάτου τῶν Σοφῶν, ἐπόθουν ἀμφότεροι μὲν ἀναγαγεῖν εἰς τὸν τῆς Ἀρχιερατείας ὑψηλὸν βαθμὸν, καὶ μέλη τῆς Συνόδου ἀναδεῖξαι, ἀλλ' οἱ ἀοίδιμοι ἐπιθυμίᾳ κρείττονι φλογιζόμενοι ἐπὶ τῷ ἰδεῖν τὰ λευκὰ φῦλα τῶν ἀρειμανίων Γερμανῶν, καὶ ἐκδοῦναι αὐτοπροσώπως τὰ τοσαῦτα κοινωφελῆ αὐτῶν Συγγράμματα, χαίρειν φράσαντες καὶ ὑπερόγους ἀξίας καὶ τὰ τοῦ Βοσπόρου τερπνὰ, ὁδὸν προείλοντο μακρὰν καὶ ἐπίπονον, καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ Λειψίαν τῆς Σαξωνίας ξένης ἀλητεύειν ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους προείλοντο. Ὁ δὲ κλεινὸς Σαμουὴλ ἀπαυδήσας τέως, ἐπόθει τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν πολυωδύνων φροντίδων, καὶ τῆς ἡσυχίας· ἀλλ' ὁ πρὸς τοιούτους εἰσηγητὰς τῆς τάξεως καὶ κοινωφελεῖς ἄνδρας φθόνος τῶν χαιρεκάκων, ἀπέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος, καὶ ὁ Λαρίσσης Μητροπολίτης Μελέτιος αὐτὸν διαδέχεται τῷ 1768 ἔτει. Ἐπανακάμψας δ' ἐκεῖθεν μετὰ διετίαν, διέτριβεν ἡσυχάζων ἐν τῷ κατὰ τὸν Βόσπορον χωρίῳ τῶν Θεραπείων. Βουλόμενοι δ' οἱ τῆς Συνόδου Ἀρχιερεῖς τῷ 1773 ἔτει, ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Πατριάρχου τότε Θεοδοσίου, ἄλλον ἐκλέξαι, ἀποτόμῳ φωνῇ τοῦ τότε Σουλτανεύοντος ἤκουσαν, « τὸν Σαμουὴλ ἀφεύκτως, καὶ οὐκ ἄλλον, » ὡς εἰδότος τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν ὧν καλῶν ἐπράξατο ἐπὶ τῆς αὐτοῦ Πατριαρχείας. Διὸ καὶ κρυβέντα μόλις εὑρίσκουσιν οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ ἑλκόμενον καὶ ἀγόμενον, ἀνάγουσιν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τὸ δεύτερον. Ἀλλὰ γέρων, καὶ λιθιάσει πάσχων, τῷ 1774 ἔτει, μεθ' ἕνα χρόνον, ἀπαμφιασθεὶς τὸν τοιαύτης βαρυτάτης αὐτῷ ἀξίας μανδύαν, μεταβαίνει εἰς τὴν κατὰ τὴν Προποντίδα ἐγγὺς τοῦ Βυζαντίου νῆσον τῆς Χάλκης, ἔνθα αὐξηθέντος τοῦ τῆς λιθιάσεως αὐτοῦ πάθους, τὸ φθαρτὸν ἐναπέθετο σκῆνος ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων ἱεράρχης τῷ 1775 ἔτει. Ἐπὶ δὲ τῆς Πλακὸς τοῦ ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ χωρίου τῆς νήσου Χάλκης τάφου αὐτοῦ, ὁρῶνται γεγραμμένοι οἱ ἐπιτύμβιοι οὗτοι.

Μνῆμα τόδ' ἀείμνηστον ἔχει κλέος, ὅττι Σαμουὴλ
Σῶμα φέρειν ἱερὸν εὔχεται εὐκλεέως·
Φωσφόρος ὃς ζωοῖσι καὶ ἕσπερος ἐν φθιμένοισι,
Μνημοσύνῃ Σοφίης ἔνδικα φρυκτορέει.
Τοῖον δ' ἡμετέρη γενεὴ μέγαν ὀψέποτ' εἶδε
Κοίρανον Ἀρχιθυτῶν, φέρτατον ἐλλογίμων·
Εὖ μάλα ἧς πραπίδεσσιν ἀρηρότα πευκαλίμῃσι,
Πεπνυμένον τ' ἀρεταῖς, τλησίπονον καμάτοις·
Ἴρῆς τε κλισίης μέγ' ὄνειαρ, ἄεισμά τε πιστῶν.
Ὄλβια πάντ' ἔλαχεν, καὶ φθόνον οὐ φέρεται.

ΑΨΟΕ. Μαΐου Ι'.

ΜΒʹ. *Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης*, ὁ τοῦ Κλεινοῦ Εὐγενίου ὁμοπάτριος, καὶ τούτου εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ἐν Ῥωσσίᾳ διάδοχος· ἀνὴρ καὐτὸς τῶν φιλοσοφικῶν, θεολογικῶν καὶ τοῦ εἴδους τῶν μαθηματικῶν εἰς ἄκρον ἐληλακώς· δαήμων καὶ οὗτος καὶ τῆς Λατινικῆς, Ἰταλικῆς, Γαλλικῆς καὶ αὐτῆς τῆς Ῥωσσικῆς γλώσσης εἶτα, καὶ συλλήβδην οὐκ ἀμυδρὸν ἄστρον παιδείας ἐντελοῦς καὶ ἀρετῆς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀπέστιλβεν. Ὅτε δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1766 ἔτει τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο, φιλοφρονούμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ῥηθέντος Διερμηνέως Γρηγορίου Γκίκα, εὗρεν ἐν μεμβράναις ἀρχαίαις γεγραμμένους πάντας τοὺς τῆς Παλαιᾶς θείας Γραφῆς ὑπομνηματιστὰς Πατέρας εἴς τε τὴν Γένεσιν, τὴν Ἔξοδον, τὴν λοιπὴν Πεντάτευχον, τὰ τοῦ Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ, τοὺς Κριτὰς, τὴν Ῥοὺθ καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν. Τούτους δὲ τοὺς δερματίνους Κώδικας ἀρχαίους, οὓς ἔντισι Βιβλιοθήκαις τῶν εὐγενῶν Φαναριωτῶν εὗρε, παραβαλὼν πρὸς ἀλλήλους καὶ πυκνότερον ἐγκύψας, πολὺν κατεβάλετο πόνον ὁ ἀοίδιμος καὶ χρόνον κατηνάλωσεν ἐπί τε συμφωνίᾳ καὶ συναπαρτισμῷ πρὸς τὸ τελειότερον. Δι' ἰδίας δὲ χειρὸς καὶ πολυπόνου ὅλην τὴν Σειρὰν τῶν Ὑπομνηματιστῶν ἀντιγράψας, καὶ τὰ ἐκ παραδρομῆς καὶ ἐξ ἀμαθείας προδηλότατα σφάλματα ἐπιδιορθώσας, οὕτω τὰ τῶν Ὑπομνηματιστῶν ἄχρις ἐκείνου ἀφανῆ καὶ δυσέντευκτα, ἀνέκδοτα καὶ τυχὸν ἀνεύρετα, ἐμφανῆ ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας κατὰ τὸ 1772 ἔτος διὰ τύπου πεποίηκε « *Σειρὰν ἑνὸς καὶ Πεντήκοντα Ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Ὀκτάτευχον καὶ τὰ τῶν Βασιλειῶν*, » τὴν Βίβλον καλέσας. Τῶν δὲ περὶ τὴν ἔκδοσιν αὐτουργὸς καὶ πάροχος ἐγένετο αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ φιλόμουσος καὶ πανευκλεὴς Ἡγεμὼν Βλαχίας μὲν πρότερον, Γρηγόριος Γκίκας, εἶτα δὲ τῷ 1774 ἔτει καὶ Μολδαβίας· ἐπὶ δὲ ταύτης τῆς αὐτοῦ Ἡγεμονίας τέλει τοῦ βίου ἐξ ὠμότητος ἐχρήσατο οἰκτρῷ, καὶ ἥκιστα τῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῇ πρέποντι, κατὰ τὸ 1777 ἔτος· Ὁ δὲ κλεινὸς Νικηφόρος, τῇ τοῦ ἀειμνήστου Εὐγενίου συστάσει, ὡς ἀξιοχρέου ἀνδρὸς, προσκληθεὶς εἰς Ῥωσσίαν, διεδέχθη τὴν Ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, Πολταβίας Ἀρχιερεὺς ἐπονομασθεὶς, τὴν ὕστερον Αἰκατερινοσλαβίας Ἀρχιεπισκοπὴν κληθεῖσαν, ἀφ' ἧς εἶτα εἰς τὴν τοῦ Ἀστραχανίου Ἀρχιεπισκοπὴν μετετέθη. Ἐν δὲ ταύτῃ, ὡς ῥήτωρ ἀμφιδέξιος, τῇ διδασκαλίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ Ῥωσσιστὶ, πολλοὺς τῶν Σχισματικῶν ἐπὶ τὸ εὐσεβὲς ὀρθὸν φρόνημα ἐπανεκαλέσατο. Παραιτηθεὶς δὲ μετά τινας χρόνους, ἐλθὼν κατῴκησεν ἐν Μόσχβᾳ, ὅπου τὴν ἡσυχαστικὴν ἑλόμενος διαγωγὴν, οὐκ ἐπαύσατο πονῶν καὶ συγγράφων καθ' ὅλον τὸ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὑπόλοιπον. Πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις, τὸ ἀξιολογώτερον, ὡς ψυχοσωτήριον, τῶν αὐτοῦ Πονημάτων ἐστὶ τὸ Κυριακοδρόμιον, καὶ

αἱ ἠθικώταται ἐν αὐτῷ Ἑρμηνεῖαι τῶν εἰς πᾶσαν Κυριακὴν ὅλου τοῦ Ἐνιαυτοῦ ἀναγινωσκομένων Εὐαγγελίων, τῶν τε Πράξεων καὶ τῶν τοῦ Παύλου Ἐπιστολῶν, πνευματικῆς χάριτος μεσταί, τὴν ἐν λόγοις δύναμιν τοῦ ἀνδρὸς μαρτυρούμεναι καὶ ὠφέλειαν καὶ σωτηρίαν τοῖς προσέχουσι προχέουσαι. Κατέλαβε δὲ τὸ τοῦ βίου μακάριον πέρας τὸν σοφίας πλήρη, Μουσῶν ἡγέτην καὶ εὐκλεῆ αὐτὸν Ἱεράρχην τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ διὰ τῶν Συγγραμμάτων ἀεὶ ζῶντος Εὐγενίου, τοῦ τὴν τελευτὴν τοῦ ὁμοπατρίου, φίλου καὶ συναδέλφου ἐν Χριστῷ ἐπὶ μέγα πενθήσαντος.

ΜΓ΄. *Ἐφραίμ*, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐξ Ἀθηνῶν ὁρμώμενος ἀνὴρ ἐνάρετος, δεινὸς περὶ τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καὶ περὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ θεολογίαν εὐδοκιμώτατος, Διδάσκαλος τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων πρότερον καὶ Ἱεροκήρυξ ἐν Κύπρῳ τῇ νήσῳ ἐχρημάτισεν. Εἶτα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἀφικόμενος, διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ Βηθλεὲμ Ἀρχιερεὺς κεχειροτόνηται, καὶ τῷ 1767 ἔτει μετὰ θάνατον τοῦ Ἱεροσολύμων Παρθενίου, αὐτὸν διαδέχεται. Ἐπ' ὀλίγον δὲ βιοὺς, θνήσκει τῷ 1769 ἔτει.

ΜΔ΄. *Σωφρόνιος*, ὁ ἀπὸ τοῦ Ἱεροσολύμων Θρόνου (μετὰ θάνατον τοῦ Ἐφραὶμ γενόμενος διάδοχος;) ἐπὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετατεθεὶς τῷ 1774 ἔτει, μετὰ τὸν κλεινότατον Σαμουήλ, ἐκ Συρίας κατήγετο. Διὸ καὶ οὐ μόνον ἐγκρατὴς ἦν, ἀλλὰ καὶ δεινὸς περί τε τὴν Ἀραβικὴν καὶ αὐτὴν τὴν Ὀθωμανικὴν γλῶσσαν· τὸν δὲ καθ' Ἕλληνας λόγον ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ ἐμαθητεύσατο. Ἀνὴρ ἐνάρετος, ἀκτήμων, ἀπέριττος καὶ βίου ὁσιότητι καὶ λιτότητι σεμνυνόμενος. Διέπρεψε δὲ ἐπὶ τῇ διανομῇ τοῦ θείου λόγου διδάσκων καὶ νουθετῶν, διὰ τῶν ἠθικωτάτων αὐτοῦ διδασκαλιῶν, τὸν λαὸν καθ' ἑκάστην Κυριακὴν, διὸ καὶ συνέτρεχον ἐπ' ἀκροάσει αὐτοῦ παμπληθεί. Γέρων δὲ ὢν καὶ συσχεθεὶς κακοήθει πυρετῷ, τελευτᾷ τῷ 1780 ἔτει. Συῤῥεύσαντος δ' εἰς τὴν θανὴν τοῦ ἐναρέτου καὶ διδακτικοῦ Πατριάρχου τοῦ πλήθους τῶν Ὀρθοδόξων, κηδεύεται ὁσίως ἐν τῷ κατὰ τὸ χωρίον τοῦ Βοσπόρου Ἑστιῶν ποτε καὶ Ἀνάπλου (μέγα πανῦν Ῥεύματος) Ναῷ τῶν Ταξιαρχῶν.

ΜΕ΄. *Κυπριανός*, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, τὴν πατρίδα Κύπριος. Διήκουσεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Σχολῇ, Ἱεροδιάκονος ὢν, τοῦ σοφοῦ Εὐγενίου, ἐνευδοκιμήσας ἔν τε τοῖς φιλοσοφικοῖς ἐξίσου καὶ θεολογικοῖς μαθήμασι. Μὴ πληρωθείσης δὲ τῆς ἐφέσεως τῶν Κυπρίων, καὶ ἀποτυχὼν τῆς Κύπρου Ἀρχιεπισκοπῆς, ἤρθη ἐπὶ τὸν Θρόνον τῶν Ἀλεξανδρέων τῷ 1766 ἔτει. Εὐλαβείᾳ δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν πάντων τῶν κατ' Αἴγυπτον Ὀρθοδόξων, καὶ αὐτῶν τῶν ἑτεροδόξων, διέπρεψεν ἐφ' ὅλοις ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα ἔτεσιν ἰθύνων τὴν Ἐκκλη-

σίαν ἐκείνην. Τῷ δὲ 1784 ἔτει παραιτηθεὶς διὰ γῆρας καὶ ἀσθένειαν καὶ ἐπ' ὀλίγον διαβιοὺς, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

ΜΣΤ'. *Κύριλλος*, (1) Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ, Κρὴς τὴν πατρίδα, ὅστις ἐκ νεότητος φέρων ἑαυτὸν τῇ τῶν ἐν Σιναίῳ τῷ Ὄρει ἐνασκουμένων Συσκηνίᾳ συγκατέλεξεν. Ἀνὴρ οὐχ ὅπως ἐν λόγοις Ἑλληνικῆς παιδείας, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολλῇ μελέτῃ τῶν τε θείων Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων ὤφθη διάσημος. Διέπρεψεν ἐπὶ διανομῇ τοῦ θείου λόγου διὰ τῶν διδαχῶν αὐτοῦ· διέδραμεν ἀπὸ τοῦ 1770 μέχρι τοῦ 1777 ἔτους διαφόρους τόπους, πολλὰς Βασιλείας τῆς Εὐρώπης περιῆλθε, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖσε παροικούντων Ὀρθοδόξων Γραικῶν, τῷ δσιοπρεπεῖ σεβασμίῳ αὐτοῦ παραστήματι, καὶ πειθοῖ καὶ χάριτι τῶν λόγων καὶ διδασκαλιῶν ἐστήριξεν, ὡδήγησε καὶ ψυχικοῦ θανάτου ἐρύσατο. Ἐλθὼν δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1782 ἔτει ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ ταύτης κατὰ τὸ 1787 ἔτος μεταβὰς μετὰ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, Πρίγκιπος τότε καὶ Μολδαβίας, εἰς Γιάσι, ἐπ' ἐπισκέψει τῶν ἐκεῖσε Μοναστηρίων ἐξαρτωμένων τοῦ Σινᾶ, ὅπου ἀσθενήσας ὑπ' ὀξυτάτου πυρετοῦ, εἰς τὴν οὐράνιον πατρίδα μετατίθεται τῷ 1790 ἔτει, κηδευθεὶς μεθ' ὅσης Ἐκκλησιαστικῆς παρατάξεως παρὰ τοῦ μακαρίτου Ἀρχιεπισκόπου Αἰκατερινοσλαβίας Ἀμβροσίου, τοῦ τὸν περικλεῆ μακαρίᾳ τῇ λήξει Πρίγκιπα καὶ Ἀρχιστράτηγον Γρηγόριον Ποτέμκην ἐπὶ τῆς τηνικαῦτα ἐκστρατείας συνοδεύοντος.

ΜΖ'. *Γεράσιμος*, ὁ ἀπὸ Μητροπολίτης πρότερον Βυζύης, καὶ εἶτα Δέρκων, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Κύπριος καὐτὸς τὴν πατρίδα. Ἀνὴρ ἐνάρετος, Ἑλληνικῆς μὲν καὶ Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγκρατὴς εἰς ἄκρον, ἀλλὰ Σχολαστικὸς καὶ γόνος, ὡς εἰπεῖν, ὕστατος τῆς ἐν Βυζαντίῳ Σχολῆς τῶν Περιπατητικῶν, τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους φωνῆς σφόδρα ἐξηρτημένος, οὐδόλως, προλήψει γεγηρακείᾳ, προσιέμενος τὰ κατὰ τὸ ἐκλεκτικὸν τοῦ φιλοσοφεῖν εἶδος προβαλλόμενα, ὡς νεωτέρας φρενὸς ταῦτα γεννήματα. Ἀλλ' ὑπερῆλιξ καὶ ἀσθενὴς μετὰ Ποιμαντορίαν τριῶν ἐτῶν, τῷ 1797 ἔτει παραιτησάμενος, ἐν τῷ κατὰ τὸν Βόσπορον οἴκῳ αὐτοῦ πρὸς Κύριον μεθίσταται.

ΜΗ'. *Ἄνθιμος*, Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐκ Συρίας καταγόμενος, ὅστις ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων προσελθὼν τοῖς τοῦ Ἁγίου Τάφου Μονασταῖς ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἐξεπαιδεύθη παρ' αὐτῶν ἔντε τοῖς ἐγκυκλίοις καὶ τοῖς ἱεροῖς μαθήμασι, καὶ πλέον ἑαυτὸν τῇ τε τῶν ἱερῶν

(1) Οὗτός ἐστιν ὁ πρὸς πατρὸς Θεῖος τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου. (Ἴδ. ἐν τῇ Βιογραφίᾳ σελ. 1.) Σημ. Ἐκδ.

Γραφῶν καὶ τῶν Συγγραμμάτων τῶν θείων Πατέρων μελέτῃ ἐξήσκησε. Βαθμηδὸν δὲ διά τε τὴν ὁσιότητα τοῦ αὐτοῦ βίου καὶ τὴν παιδείαν Ἀρχιερεὺς Καισαρείας τῆς Φιλίππου τοῦ Θρόνου ἐκείνου προχειρίζεται. Μετὰ δὲ τὴν τελευτὴν τοῦ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου τῷ 1789 ἔτει, προβιβασθεὶς Πατριάρχης κοινῇ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Συνόδου, τὴν ὑψηλὴν ὑπουργίαν ἐκείνου διαδέχεται. Ἐκάλλυνε δὲ τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῇ τε διδασκαλίᾳ, ζήλῳ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, πραότητι ζωῆς καὶ ἁγιότητι, καὶ τῇ οὐρανίῳ ἀρετῇ τῆς φιλοπτωχείας ἐφ' ὅλοις ἔτεσι δεκαοκτώ· μετέβη πρὸς Κύριον τῷ 1807 ἔτει. Δεινὸς δὲ ὢν καὶ τῆς Ἀραβικῆς, πολλοὺς τῶν θείων Πατέρων πρὸς ὠφέλειαν πνευματικὴν τῶν ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ εὐσεβῶν ἀραβιστὶ διηρμήνευσιν.

ΜΘ'. *Ἀνθέμιος*, Πατριαρχης Ἀντιοχείας, ἀδελφιδοῦς τοῦ ῥηθέντος Πατριάρχου Γερασίμου. Ἀνὴρ παιδείας τρόφιμος, καὶ παντοδαπῇ λόγων ἰδέᾳ κοσμούμενος, ἐν Παταβίῳ ἐκδιδαχθείς. Εἰς Δαμασκὸν δ' ἀφικόμενος τῷ 1805 ἔτει πολλὰ ὑπέστη καὐτὸς, ὡς καὶ οἱ αὐτοῦ προκάτοχοι, κατὰ τῶν Παπιζόντων ἀγωνιζόμενος. Νόσῳ δὲ συσχεθεὶς, τὸν βίον τῷ 1812 ἔτει ἐν Δαμασκῷ κατέλυσεν.

Ν'. *Ἀθανάσιος* Πάριος, Ἱερομόναχος τὴν ἀξίαν, ἀνὴρ ἀρεταῖς τε καὶ λόγοις ἐπίσημος. Διέπρεψεν ἐφ' ὅλοις εἴκοσι χρόνοις ἐν Χίῳ τῇ νήσῳ Σχολαρχῶν. Πρὸς δὲ τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ τε μελέτῃ καὶ συγγραφῇ ἐνασχολούμενος, ἐξέδωκε Θεολογικὸν, καὶ βίβλον Ῥητορικῆς τέχνης κατ' ἔκτασιν. Μετέστη δὲ ὁσίως τοῦ βίου τῷ 1817 ἔτει.

ΝΑ'. *Γρηγόριος* Ε', ἐκ Πελοποννήσου, τρὶς ἀναρρηθεὶς Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, κατά τε τὸ 1797, τὸ 1806 ἔτος καὶ τὸ 1819 τὸ ἔσχατον καὶ τελευταῖον. (1) Ἀνὴρ βίου μὲν σεμνοτάτου, ἀπερίττου καὶ ἀκτήμονος, εὐλαβὴς περὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ θερμότατος, ἔμπειρος τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας τρόφιμος· ἀλλ' ἤθους αὐστηροῦ, ἰδιοτρόπου, ὀξυτάτου καὶ ῥαγδαίου περὶ τὴν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εὐταξίαν καὶ κοσμιότητα. Ἐν πᾶσι δὲ τούτοις τοῖς κατὰ τὸ ἦθος αὐστηρότησι, διὰ τὴν μοναστικὴν αὐτοῦ διαγωγὴν καὶ τὴν ἀρετὴν σεβαστὸς ἦν παρὰ πᾶσι καὶ αἰδέσιμος. Ὁποίῳ δὲ τέλει ἐχρήσατο τέως κατὰ πολλὰ ἀθλητικῷ ὁ Τρισόλβιος, πᾶσι δῆλον.

ΝΒ'. *Δωρόθεος* ὁ Πρῶτος Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, Χῖος τὴν πατρίδα, ὅς τις ἀποχρώντως συγκεκροτημένος ὢν τοῖς τε καθ' Ἕλληνας καὶ τοῖς ἱεροῖς λόγοις καὶ μαθήμασιν, εἰς Εὐρώπην ἀφι-

(1) Ἰδ. ἐν τῷ Παραρτήμ. τὴν πρὸς αὐτὸν σταλεῖσαν ἐκ Σμύρνης ἐπιστολὴν τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίνου μεγάλου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Σημ. Ἐκδ.

κετο, καὶ τοῖς ἐκεῖσε Παιδευτηρίοις ἑαυτὸν ἐνήσκησε, καὶ τῶν κατὰ φιλοσοφίαν ποικίλων δογμάτων τὸ ἐκλεκτικὸν προτιμότερον ἡγήσατο. Οὕτω δὴ τοῖς ἀληθέστερον φιλοσοφουμένοις, καὶ τῷ ἐπιστημονικῷ δ' ἔτι εἴδει ἐφοδιασθείς, ἐπανέκαμψεν ἐκεῖθεν. Κατὰ δὲ πρόσκλησιν ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον, τὴν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ξηρὰν Κρήνην Πατριαρχικῇ Σχολῇ, τῇ ἀποβλάστημα ταύτῃ οὔσῃ τῆς κατὰ τὸ Φανάριον ἀρχαίας Σχολῆς, φιλόσοφον Καθέδραν διά τινων χρόνων ἐκόσμησε, καὶ τέως ὡς ἆθλον τῶν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ μόχθων τὴν κατὰ τὴν Λυδίαν Ἐπαρχίαν Φιλαδελφείας, τὴν κτίσμα Ἀττάλου, εἴληφε, καὶ εἶτα ἐκ ταύτης εἰς τὴν τῆς Ἀδριανουπόλεως μετετέθη Μητρόπολιν. Ἐν δὲ ὑστέροις ἀθλητικῷ τέλει μετὰ καὶ ἄλλων Ἱεραρχῶν τῷ 1821 ἔτει κἀυτὸς ἐχρήσατο ὁ μακάριος.

ΝΓ΄. *Εὐγένιος* Ἰθακήσιος, ἀνὴρ πεπαιδευμένος, ἔμπειρος τῶν θείων Γραφῶν, εἰδήμων καὶ τῆς Λατινίδος γλώττης, ἐνάρετος καὶ σεβάσμιος, διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν οἰκίαις περιφανῶν πρότερον ἐχρημάτισεν. Εἶτα δὲ διά τε τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν Μητροπολίτης Ἀγχιάλου προκεχείρισται. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ὁ μακάριος τῷ 1821 ἔτει, τὸν μαρτυρικὸν ὑπήνεγκε θάνατον.

ΝΔ΄. *Ἱλαρίων*, Κρὴς τὴν πατρίδα, ἐκ τῶν μοναστῶν τοῦ Σιναίου Ὄρους. Ἀνὴρ περί τε τὸν Ἕλληνα λόγον τῇ τέχνῃ δεινός, ὡς ἐκ τῆς νήσου Πάτμου Σχολῆς προεληλυθώς, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς παιδείας, ναὶ μὴν καὶ τῆς ἐκλεκτικῆς φιλοσοφίας πλοῦτον κομῶν. Διὰ δὲ τὴν αὐτοῦ παιδείαν προήχθη ἐπὶ τὴν Τορνόβου Μητρόπολιν, ἣν διεκόσμησε πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ συστάσει Σχολείων, πρὸς φωτισμὸν τῆς ἀμαθοῦς τῶν Βουλγάρων νεολαίας. Μετέστη πρὸς Κύριον ἐν Τορνόβῳ τῷ 1836 ἔτει, τέσσαρας πρὸς τοῖς δέκα χρόνοις τῆς ἐκεῖσε προστὰς Ἐκκλησίας.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι ψευδωνύμου Γερμανοῦ ἐκδοθὲν Πονημάτιον, τὸ κατηγοροῦν τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ θεολόγους, ὡς δεχομένους διττὰ βαπτίσματα. Ἐν ταύτῃ λύεται καὶ τὸ περὶ συνοικεσίων ἐν Ῥωσσίᾳ μετὰ ἑτεροδόξων ζήτημα.

§. 1. Εἴδομεν ἐν τῷ ἀρτίως ἐκδοθέντι ἐπ' ὀνόματι ψευδωνύμου Γερμανοῦ Πονηματίῳ, διὰ τῶν ἐκφράσεων τοῦ Εἰρηναίου Ἐπιτομέως

τῆς Θεολογίας τοῦ Ἱεράρχου Προκοπόβιτς, κατηγορουμένους τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ Θεολόγους, ὡς δεχομένους, κατ' αὐτὸν τὸν Εἰρηναῖον, διττὰ βαπτίσματα.

§. 2. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης τούτου, ὁ διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ ἐπιτοξευθέντα, φορᾷ δριμείᾳ ἀντιῤῥήσεων ἐπὶ ὑπερασπίσει αὐτοῦ ἀνταγωνιζόμενος, ὁ καὶ παρεκκλίνας ὅλως τοῦ σκοποῦ τῆς οἰκονομαχίας αὐτοῦ καὶ καταστήσας ἑτεραλκῆ τὸν ἀγῶνα, οἶδεν ἄρα ἠκριβωμένως τὰ αἴτια, δι' ὧν ὁ ῥηθεὶς Ἐπιτομεὺς τῆς Θεολογίας Εἰρηναῖος δικαιολογεῖ κατ' οἰκονομίαν τὸ τῆς ἐπιχύσεως; Αὐτὸς οὐδὲ ἠθέλησεν αὐθαιρέτως καὶ ἐλευθέρως ἀποδοκιμάσαι τὸ ἐν τισιν Ἐπαρχίαις πρὸ τοσούτων αἰώνων ὑπὸ τοσούτου πλήθους χριστιανῶν ὑπολαμβανόμενον, ὡς ὀρθὸν καὶ κανονικόν. Καὶ ἰδοὺ οἱ πραγματιώδεις λόγοι.

§. 3. Ἡ τῆς Πολωνίας Βασιλεία ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς τῶν ὅπλων αὐτῆς δυνάμεως τῷ ΙΣΤ' καὶ ΙΖ' αἰῶνι προοδεύουσα, ὑπέταξε τὴν Οὐκραΐναν, τὴν Κιοβίαν Πόλιν, ἐν ᾗ ἦν ποτε ὁ τῶν Δουκῶν τῆς Ῥωσσίας θρόνος, τὴν ἐκεῖθεν τοῦ Βορυσθένους μικρὰν λεγομένην Ῥωσσίαν, καὶ προεχώρησε μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Μόσχβας.

§. 4. Ἐν τῷ διαστήματι τῆς πολυχρονίου ἐξουσίας αὐτῆς ἐν τῇ Οὐκραΐνῃ καὶ τῇ μικρᾷ Ῥωσσίᾳ, ὑπέστη ὁ ἐκεῖσε ὀρθόδοξος λαὸς τὰ ἀνύποιστα, καταδυναστευόμενος διὰ τῆς διαρπαγῆς τῶν θείων Ναῶν, διὰ τῆς βεβηλώσεως τῶν φρικτῶν ἁγιασμάτων καὶ μυστηρίων, καὶ καταβιαζόμενος εἰς Παπισμὸν διὰ τῆς ἐν φανατιασμῷ λυσσώδους καταπατήσεως τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἱερῶν ἐθίμων καὶ τάξεων.

§. 5. Ἀλλ' ἐν ὅλῃ ταύτῃ τῇ ὠμοτάτῃ καταθλίψει, τῇ τῷ πνεύματι τοῦ γλυκυτάτου καὶ φιλανθρώπου νόμου τοῦ Εὐαγγελίου ἀντιπιπτούσῃ, διεφύλαξεν ὁ εὐσεβὴς αὐτὸς λαὸς πάντα τὰ ἄλλα πατροπαράδοτα, ὡς οἷόν τε, ἀπαράτρωτα, ἐκτὸς τῆς ἐπιχύσεως, εἰς ἣν ἀπάτην παρεσύρθη ὑπὸ τῶν δολίων καὶ πανούργων Παπιστῶν, τῶν ὑποσκελισαμένων τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ.

§. 6. Περὶ τὸ 1686 ἔτος, ὅτε οἱ βασιλεῖς τῆς Ῥωσσίας καταπολεμήσαντες τοὺς Πολωνούς, ἠλευθέρωσαν τὴν μικρὰν Ῥωσσίαν, τὴν Πόλιν Κιοβίαν καὶ τὴν Οὐκραΐναν, ὁ μὲν ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις αὐταῖς εὐσεβὴς λαὸς ἀπηλλάγη τῶν ὑπὲρ πίστεως διωγμῶν· ἀλλ' οἱ ἐν ταῖς πέντε ἔτι ἐπαρχίαις τῆς κατὰ Πολωνίαν Λιτουανίας τοῦ Ἀνατολικοῦ Ὀρθοδόξου δόγματος καὐτοὶ ὄντες, κατεθλίβοντο καὶ ἐστέναζον διὰ πολλῶν ἔτι χρόνων ὑπὸ τὴν Παπικὴν τυραννίαν, καίτοι ἀπ' ἐναντίας αὐτὴν οὖσαν τῆς μετ' αὐτῶν πολιτικῆς τῶν Πολωνῶν συνθήκης.

§. 7. Ἡ ἐν Ῥωσσίᾳ Ἱερὰ Σύνοδος ἐπὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου καὶ

καθεξῆς, οἰκονομοῦσα ἐν κρίσει τὸ κατὰ τὴν μικρὰν Ῥωσσίαν καὶ Οὐκραΐναν, κακονοίᾳ Παπικῇ, παρεισφρῆσαν περὶ ἐπιχύσεως Ἐκθέσμον, οὐκ ἐβίασε τὴν κατάργησιν, μετελθοῦσα ἐν τούτῳ οὐ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ τὴν οἰκονομίαν καὶ συγκατάβασιν, ἵνα μὴ εἰς ἀπόγνωσιν, σχίσμα καὶ διχοστασίαν φέρῃ τοὺς ἐκεῖσε εὐσεβεῖς, ὅτι καὐτοί τε καὶ οἱ τούτων ἀποθανόντες πατέρες καὶ πρόγονοί εἰσι πάντες ἀβάπτιστοι, καίπερ αὐτὴ εὐδυῖα καὶ τὴν ἐπὶ τῆς τελετῆς τοῦ μυστηρίου, ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἱερέως, ἔνδον Κολυμβήθρας, ἔστω καὶ διὰ τριττῆς γενομένης ἐπιχύσεως, διατήρησιν τοῦ εἴδους τοῦ βαπτίσματος, ἤτοι τῶν ἐπικλήσεων.

§. 8. Ἀλλ' εὐχῆς ἔργον εἴη, ἡ ὑπὸ τῆς ἀνυστάκτου φροντίδος τῆς ἱερᾶς ἐκείνης διοικούσης Συνόδου ἀρξαμένη μὲν ἐν ταῖς ῥηθείσαις Ἐπαρχίαις, μὴ τελεσθεῖσα δὲ ἔτι τελεία κατάργησις τοῦ παρεισδύσαντος ἐν ἀπάτῃ ποτὲ καὶ λόγῳ Ἐκθέσμου, καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὖθις τοῦ διὰ τῶν Ἀποστόλων, κατὰ τὸν Ν' Κανόνα, παραδοθέντος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθέντος ἱεροῦ διὰ τριττῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως ἔθους, τοῦ καθ' ὅλην τὴν μεγάλην Ῥωσσίαν πρὸ ὀκτὼ ἤδη αἰώνων μέχρι τούτου μεθ' ὅσης ἀκριβείας τελουμένου ἵν' οὕτως ἐξάρῃ ἐκ μέσου καὶ τὸ ὕστατον σκανδάλου ὑπέκκαυμα, ὥστε οὔτε τινὰς τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Ὀρθοδόξων ὑπὸ τῶν προτεινομένων ἐν τῇ Θεολογίᾳ τοῦ Εἰρηναίου διαταράττεσθαι, οὔτε καὶ τὸ ἀποῤῥαγὲν ἐκεῖνο τῶν ὀρθῶν Δογμάτων, προκατεγνωσμένον ἐν Ῥωσσίᾳ, τῶν Ρασκολνίκων αἱρετικὸν κόμμα, τὸ τοῦ ἑτέρου εὐσεβοῦς μέρους βάπτισμα ἐκφαυλίζειν ὡς ἀνίσχυρον καὶ ἀποκαταστήσῃ τέως ὅσον οὔπω πάντας τοὺς κατὰ τὴν εὐρυχωροτάτην ἐκείνην Αὐτοκρατορίαν εὐσεβεῖς πρεσβεύειν ἐν ἑνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, ἕνα Κύριον, μίαν Πίστιν, ἓν ἀνεξαιρέτως Βάπτισμα.

§. 9. Λύει δὲ ἡ Ῥωσσικὴ Ἐκκλησία τὸ περὶ Συνοικεσίων μετὰ ἑτεροδόξων ζήτημα καταφατικῶς, καὶ ἐπιτρέπει διὰ τοὺς ἐφεξῆς λόγους.

§. 10. Μετὰ τὴν κατάκτησιν ὑπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου τῶν κατὰ τὰ παράλια τῆς Βαλτικῆς ἐξ Σουηκικῶν Ἐπαρχιῶν Ἰνγερμαλαντίας, Ἰνγρίας, Ἐστλανδίας, Λιφλανδίας, Φιλανδίας καὶ Κιρλανδίας, διότι οἱ ἐν αὐταῖς κάτοικοι σύμπαντες ὑπάρχουσι Λουθηριανοί, καὶ ἡ Βασιλεία πολιτικῶς, καὶ ἡ ἐκεῖσε Ἱερὰ Σύνοδος θρησκευτικῶς, ἔστησαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἑτεροδόξους αὐτοὺς ὑπηκόους, καὶ ἡγήσαντο ὡς ἐκ περιουσίας κατόρθωμα, ὅπως παντοίοις τρόποις, ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τῆς Βασιλείας καὶ προόδῳ τῆς εὐσεβείας, ἐφέλξωσι καὶ κερδήσωσι τοὺς ἐξ ἀλλοτρίου αὐτοὺς κόμματος διὰ τῶν γαμικῶν ἐν πρώτοις μετὰ Ῥώσσων συναλλαγμάτων, εἶτα δὲ

καὶ διὰ τῶν πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν ὑπουργημάτων τῆς Αὐτοκρατορίας.

§. 11. Ἐπ' αὐτῷ οὖν τῷ συμφέροντι κατ' ἄμφω σκοπῷ, ἐδόθη ἡ ἄδεια καὶ συγχώρησις τῆς διὰ τῶν συνοικεσίων συναφείας τῶν Ὀρθοδόξων Ῥώσσων ἀνδρῶν μετὰ τῶν ἐν ταῖς ῥηθείσαις Σουηκικαῖς ποτε Ἐπαρχίαις παρθένων καὶ γυναικῶν Λουθηριανῶν, καὶ ἐναλλὰξ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐκείνων μετὰ τῶν Ὀρθοδόξων, ἀλλ' ἐν συνθήκῃ ἀπαραβάτῳ τοιαύτῃ νόμου ἀμετατρέπτου δύναμιν δεξαμένῃ, ὥστε τελεσιουργεῖσθαι ἢ ἐπὶ ἀνδρὸς, ἢ παρθένου, ἢ γυναικὸς ἐκ τῶν τοῦ κόμματος μετὰ Ῥώσσων, καὶ τούτων ἐπίσης μετ' ἐκείνων, ὑπὸ Ὀρθοδόξου Ἱερέως τὸ τοῦ γάμου μυστήριον, καὶ πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἐξ αὐτῶν τέκνα βαπτίζειν κατὰ τὸ Ἀνατολικὸν ἀρχαῖον δόγμα διὰ τριῶν καταδύσεων καὶ ἀναδύσεων. Ὁ αὐτὸς δὲ γενόμενος ἐν τῷ Κράτει ἐκείνῳ, ὡς ἀπαράβατος ἄλλος ὅρος, διατηρεῖται ἀκριβῶς καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ τῶν Καθολικορωμάνων συνοικεσίων ἐκεῖσε.

§. 12. Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀνάγκης τοιαύτης μὴ προκειμένης, οὐδὲ ἐπιτρέπονται τὰ τοιαῦτα διὰ γάμου συνοικέσια μετὰ ἑτεροδόξων, καὶ αὐστηρῶς κωλύονται. Ἅπαξ ἡ τοιαύτη κατὰ τὸ 1783 ἔτος Ἐκκλησιαστικὴ Συνοδικὴ ἄδεια, ἀνάγκης οὔσης, ἐπισήμως ἀπελύθη πρὸς τοὺς τὴν κατὰ τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας Πόλιν Καλκούταν οἰκοῦντας ἀποίκους ἐκεῖσε ἡμετέρους Ὀρθοδόξους ἐμπόρους, οἵτινες, διότι συνεκυλίοντο καὶ συνεφθείροντο μετὰ τῶν ἐκεῖσε ἑτεροθρήσκων γυναικῶν, πρὸς παῦσιν τῆς κακοπραγίας καὶ ἁμαρτίας, θερμῶς ἐξῃτήσαντο τὴν μετὰ τῶν ἐκεῖσε Κατολικισσῶν καὶ Ἀρμενισσῶν διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου σύζευξιν. Καὶ δὴ, τῆς κατεπειγούσης ἀνάγκης ἕνεκα, εἴξασα ἡ Ἐκκλησία, δέδωκε μὲν διὰ Συνοδικοῦ αὐτῆς Γράμματος τὴν τοιαύτην ἄδειαν, ἀλλ' ἐπὶ τοιαύτῃ συνθήκῃ, ὥστε τὰ ἐκ τῶν συνοικεσίων τούτων τεχθησόμενα, εἴτε ἄῤῥενα, εἴτε θήλεα, βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶν ἐκεῖσε Ὀρθοδόξων δύω Ἀρχιμανδριτῶν, τῶν ἐκ τῆς χορείας τῶν Σιναϊτῶν πρὸ πολλῶν χρόνων εἰς τὰ ἐκεῖσε ἀποςελλομένων. Καὶ ἤδη αὐξηνθείσης τῆς ἐκεῖσε Ὀρθοδόξου φυτείας, ἔπαυσεν ἡ μετὰ τῶν ἑτεροθρήσκων γυναικῶν σύζευξις.

ΠΕΡΙ ΑΓΓΕΛΩΝ,

Ὅτι οὐ πάντη ἀσώματοι.

§. 1. Ὁ Εἰρηναῖος Φαλκόβσκης, ἐν τῇ αὑτοῦ Θεολογίᾳ ἐν τῷ περὶ γνωμῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων, λέγει καὶ περὶ Ἀγγέλων, ὅτι ἡ Β΄ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐδόξαζεν αὐτοὺς, ὡς ἔχοντας λεπτὴν τὴν φύσιν.

§. 2. Οὐχὶ ἡ Β΄ Σύνοδος, ὡς κατὰ λάθος σημειοῖ ὁ Εἰρηναῖος, ἀλλ' ἡ Ἑβδόμη Οἰκουμενικὴ ἐν τῇ Πέμπτῃ αὐτῆς Πράξει, προέτεινε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τῆς ὀφειλομένης τιμῆς πρὸς τὰ τῶν Ἀγγέλων διατυπώματα. Περὶ οὗ ἀνεγνώσθη, κατὰ κέλευσιν τῆς Συνόδου, καὶ ὁ τοῦ Ἰωάννου Ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης λόγος, καθ' ὃν ὁ Πατὴρ αὐτὸς συνείρει, ὅτι « τοὺς Ἀγγέλους ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία γινώσκει νοεροὺς μὲν, οὐ μὴν δὲ ἀσωμάτους πάντη καὶ ἀοράτους, ἀλλὰ λεπτοσωμάτους, ἀερώδεις καὶ πυρώδεις, κατὰ τὸ, « ὁ ποιῶν τοὺς Ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα· » ὅτι, τοῦτό (φησι) πολλοὺς τῶν Πατέρων φρονήσαντας εὑρίσκει, ὧν ἐστι Βασίλειος ὁ μέγας (1), καὶ ὁ ἐν Ἁγίοις Ἀθανάσιος, καὶ ὁ μέγας Μεθόδιος, καὶ οἱ μετ' αὐτούς· καὶ ὅτι μόνον τὸ Θεῖον ἀσώματον καὶ ἀπερίγραπτον, τὰ δὲ νοερὰ κτίσματα οὐ πάντη ἀσώματα καὶ ἀόρατα, ὡς τὸ Θεῖον. » Καὶ παρακατιὼν, « τῷ ὄντι, λέγει, ὡς πρὸς ἡμᾶς μὲν ἀόρατοι, ὁραθέντες δὲ παρὰ πλειόνων αἰσθητῶς πλεονάκις τῷ εἴδει τῶν οἰκείων αὐτῶν σωμάτων. Ὡράθησαν οὖν ὑφ' ὧν ἤνοιξεν ὁ Θεὸς τοὺς ὀφθαλμούς· καὶ τόπῳ περιγραφόμενοι, δείκνυνται μὴ ὄντες πάντη ἀσώματοι, ὡς ἡ Θεία φύσις. Καὶ ἡμεῖς μὲν, ὡς κτίσματα νοερὰ καὶ λειτουργοὺς Θεοῦ, καὶ μὴ κυρίως ὄντας ἀσωμάτους, οὐχ ἁμαρτάνομεν γράφοντες τοὺς Ἀγγέλους καὶ τιμῶντες· τὸ δὲ ἀνθρωποειδεῖς γράφειν αὐτοὺς, ἐκ τοῦ κατὰ συνέχειαν οὕτως αὐτοὺς ὀφθῆναι τοῖς ἐφ' οὓς ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. » Τὴν ἀναγνωσθεῖσαν ἀπόδειξιν ταύτην τοῦ ῥηθέντος Πατρὸς Ἰωάννου Θεσσαλονίκης περὶ Ἀγγέλων, ἐπανέλαβεν ὁ τηνικαῦτα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἁγιώτατος Ταράσιος, καὶ εἰς τὴν τούτου γνώμην συμφωνήσασα καὶ ἡ Σύνοδος, ἐβόησε, Ναὶ, Δέσποτα.

---

(1) « Καὶ ἐν τόπῳ εἰσὶ, καὶ ὁρατοὶ γίνονται, ἐν τῷ εἴδει τῶν οἰκείων σωμάτων τοῖς ἀξίοις ἐμφανιζόμενοι. » Κεφ. ΙΣΤ΄. τῶν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος Λόγων.

§. 3. Νέφος μαρτύρων Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν ἀρχαίων Πατέρων, τῆς αὐτῆς περὶ Ἀγγέλων δοξασίας, καὶ περὶ τῶν οἰκείων σωμάτων αὐτῶν, σωμάτων προσκαίρων, προσειλημμένων ἐξ ἀερώδους οὐσίας, ἅτινα προσελάβοντο ἐπὶ τῷ γενέσθαι δι' ὧν αὐτοὺς τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρατούς; εἰσὶν ὅ,τε Θεῖος Ἰλάριος (κεφ. Β'. εἰς τὸν Ματθ.) Ὁ Ὠριγένης (περὶ ἀρχῶν Βιβλ. Α'. κεφ. Ζ'. καὶ Βιβλ. Β'.) Ὁ Τερτυλλιανὸς, ἐν τῷ περὶ σαρκὸς Χριστοῦ (κεφ. ς'.) Ἰουστῖνος ὁ Μάρτυς, ἐν τῷ περὶ Ἀποκρίσεων Χριστιανικῶν (Ἐρωταποκρ. Β'.) Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Βιβλ. Γ'. τῶν Στρωμάτων.) Ἀθηναγόρας ὁ φιλόσοφος καὶ χριστιανὸς, ἐν τῇ περὶ χριστιανῶν πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας τῆς Ῥώμης Πρεσβείᾳ. Κυπριανὸς (περὶ ἐσθῆτος Παρθ.) Ἀμβρόσιος (ἐν τῷ περὶ Νῶε καὶ τῆς Κιβ.) Εὐσέβιος (περὶ Εὐαγγελ. Προπαρ.) Σουλπίκιος Σεβῆρος (περὶ Ἐκκλησ. Ἱστορ.) Λακτάνσιος (Βιβλ. Β'. τῶν Εἰσηγ.) Ὅ,τε Αὐγουστῖνος, ὁ μέγας Μακάριος (ἴδ. ἐν τῇ φιλοκαλίᾳ τὸ ΞΖ'. κεφ. Συμεὼν τοῦ Μεταφρ.) καὶ Θεοδώρητος Ἐπίσκοπος Κύπρου, ἐν τῷ, «ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός» κτιστὴν λέγων καὐτὸς ὁ Πατὴρ τὴν τῶν Ἀγγέλων φύσιν· καὶ ἀσώματον μὲν λέγοντες αὐτὴν, περιγράφεσθαι δὲ τὴν τούτων οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν· μόνον γὰρ τὸ Θεῖον ἄκτιστον, ἄναρχον, ἀΐδιον καὶ ἀπερίγραφον.

§. 4. Ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια, ἕως ἂν τέλος λάβῃ ὁ ταύτης θεῖος σκοπὸς, τὰ ὑπ' αὐτῆς γενόμενα τῶν παραδόξων, περιεκάλυψε διὰ πραγμάτων νομιζομένων ἁπλῶς φυσικῶν. Ἐφ' ᾧ οὖν Ἄγγελοι ἀπεστάλησαν, καὶ ὤφθησαν ἐν μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐνσώματοι καὶ περιγραπτοί. Καὶ ἡ μὲν ὄψις τούτων, καίτοι ἐδόκει σαφὴς καὶ οὐκ ἀπατηλὴ, ἀλλ' οὐ σαφὴς ἦν ἡ φύσις καὶ τῶν ὀφθέντων ἡ ἰδιότης. Ὅθεν καὶ οὐδεμία ἀνάγκη πολυπραγμονεῖν ἡμῖν τὸ ἄδηλον καὶ ἀπόῤῥητον, καὶ ὑποτίθεσθαι τὸ, ὅτι σῶμα ἀερῶδες, λεπτὸν, ἢ πυρῶδες οἱ Ἄγγελοι περιβέβληνται. Δυνατὸν γὰρ τῇ τοῦ Θεοῦ παντοδυναμίᾳ ποιῆσαι ἐν ἡμῖν τοιαύτην προσβολὴν, ὥστε τὸ παῤῥησιαζόμενον ἔμπροσθεν ἡμῶν ὑπολαμβάνειν ὡς σῶμα ἀνθρώπινον, κἂν πράγματι καὶ ἀληθείᾳ τοῦτο μὴ παρῇ. Ἐγέγγυον δὲ τούτου ἔστω τὸ συμβαῖνον ἐνίοτε, ὅτε κοιμώμενοι, καὶ τῶν αἰσθήσεων καθησυχαζουσῶν, ὁρῶμέν τινας, διακρίνομεν ἐντελῶς τὰ τούτων πρόσωπα, συλλαλοῦμεν, ἀπτόμεθα αὐτῶν, καὶ ταῦτα τοσοῦτον παχυλῶς, ὥςε καὶ χαίρειν καὶ γελᾷν, ἢ ἐκδειματοῦσθαι καὶ φωνὰς ἀφιέναι ὑπὸ τρόμου, ἢ ἄλλο τι πραγματικῶς καὶ αἰσθητῶς ἡμᾶς ἐνεργεῖν. Καὶ ἅπερ τοίνυν ἡ τῆς φύσεως δύναμις ποιεῖ, ἡμῶν μὴ κατανοούντων, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἡ τοῦ Θεοῦ Παντοδυναμία ποιῆσαι δύναται.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Περὶ τοῦ πότε, πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἤρξαντο ἀποστέλλειν οἱ Πάπαι τοὺς Μισσιοναρίους εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς διάδοσιν τῆς Παπικῆς λύμης.

§. 1. Μετὰ τὴν ἀπράκτησιν τῆς κατὰ Φλωρεντίαν τῷ 1439 ἔτει, πρὸς ἕνωσιν δῆθεν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ Πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ΄. συναθροισθείσης ἐκείνης ψευδοσυνόδου, τῆς διαπραγματευθείσης ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου μᾶλλον ἐπ' ἐλπίδι βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως τῆς κλονουμένης αὐτοῦ Βασιλείας, ἢ ἐπὶ σκοπῷ ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἀπὸ ταύτης μετὰ δεκατέσσαρα ἔτη συμβᾶσαν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποτυχόντες οἱ Πάπαι τοῦ σκοποῦ τοῦ νὰ ὑποδουλώσωσι τοὺς Ἀνατολικοὺς Ὀρθοδόξους καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἀρμενίους, (τῶν ὁποίων λογάδες τινὲς τοῦ Κλήρου αὐτῶν ἀπὸ τῆς κατὰ Κιλικίαν Πόλεως Σὶς, παρῆσαν ἐν τῇ ῥηθείσῃ ψευδοσυνόδῳ·) εἰς τὴν ἀπεριόριστον αὐτῶν φιλαρχίαν, ἀπεῖδον, ὡς πονηροὶ, εἰς τὸ τῶν Μισσιοναρίων, τῶν Ἰνδουλγεντσιῶν, καὶ τοῦ χρυσοῦ μέσον, δι' ὧν εὐκόλως νὰ παγιδεύσωσιν ἀμφότερα τὰ Γένη ἐπὶ τοιαύτης καταπτώσεως τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, δουλείας αὐτῶν καὶ ἀμαθείας, καὶ νὰ παρασύρωσιν αὐτοὺς εἰς προσηλυτισμόν.

§. 2. Καὶ δὴ πρῶτον οἱ Πάπαι κατὰ τὸν ΙΣΤ΄ αἰῶνα ἐφρόντισαν νὰ καταβάλωσιν ἐν Ῥώμῃ τοὺς πρώτους λίθους εἰς θεμέλιον, τοῦ πρὸς διάδοσιν καὶ ἔκτασιν τῶν Παπικῶν δογμάτων διαθρυλλήτου ἐκείνου Κολλεγίου τῆς Προπαγάνδας, ὅπου τὰ τῶν διαφόρων προσηλύτων τέκνα ἔμελλον νὰ σπουδάσωσι καὶ νὰ μυηθῶσιν ἐπ' ἀκριβείᾳ καὶ ἐκτάσει τὰ Παπικὰ δόγματα. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ταρταρώδης πηγὴ, ἐξ ἧς ἐξεβράσθησαν καὶ διεχύθησαν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῶν Ἀνατολικῶν μερῶν, καὶ περιπλέον τῆς Συρίας, Μεσοποταμίας, Αἰγύπτου καὶ αὐτῆς τῆς κατ' Ἀφρικὴν Ἀβυσσινίας, οἱ Μισσιονάριοι ἐκεῖνοι διδάσκαλοί τε καὶ μαθηταὶ, κήρυκες σύμπαντες τῆς αὐλῆς τῆς Ῥώμης, πρὸς λύμην, διαστροφὴν καὶ ἐξαπάτησιν τῶν τε ἡμετέρων Ὀρθοδόξων, τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν ἄλλων Γενῶν.

§. 3, Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἐκ τοῦ ἡμετέρου γένους ὅλη ἡ δόλιος πειθὼ τῶν Μισσιοναρίων γενναίως ἀντηγωνίσθη, καὶ ἡ παγὶς τῶν Ἰνδουλγεντσιῶν καὶ τοῦ προσφερομένου χρυσοῦ τῆς Ῥώμης συνετρίβη ὑπὸ τῶν ἀνενδότων φρονημάτων τοῦ Ἐθνικοῦ χαρακτῆρος,

καὶ ὑπὸ τῶν διδαχῶν καὶ παραινέσεων τῶν Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ δὲ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, οἷον Νάξον, Σαντορίνην, Τῆνον καὶ Σύραν κατασκηνοῦντες ἤδη Λατῖνοι, δὲν εἶναι Γραικοὶ τὸ γένος εἰς Παπισμὸν προσήλυτοι, ἀλλ' εἶναι τῶν Ἐνετῶν ἀπόγονοι, οἵτινες ἐπὶ ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Λατίνων τῷ 1204 ἔτει, ὑπήγαγον εἰς τὴν ἐξουσίαν των τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, διοικοῦντες αὐτὰς διὰ Δουκῶν, οἵτινες εἶχον τὴν αὐτῶν Καθέδραν εἰς Νάξον, καὶ πρῶτος ἐξ αὐτῶν Δοὺξ ἐγένετο Μάρκος Σανοῦδος ὁ Ἐνετός.

§. 4. Ὁ πρὸς διάδοσιν καὶ ἔκτασιν τοῦ τῆς Ῥώμης θρησκεύματος θερμότερος τῶν πρὸ αὐτοῦ Παπῶν ἐφάνη, ὁ κατὰ τὸ 1588 ἔτος γενόμενος Πάπας Σίξτος ὁ Ε' ὅστις βλέπων τὴν τοῦ ἡμετέρου γένους καὶ τὴν τῶν Ἀρμενίων ἐν ἄλλοις μέρεσι τῆς Ὀθωμανικῆς βασιλείας οἰκούντων πρὸς Παπισμὸν ἀπέχθειαν, ἀπεῖδεν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Συρίαν, Μεσοποταμίαν, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, οὐ μόνον Ὀρθοδόξους κατοίκους τοὺς ἐπωνυμουμένους Μελχίτας, ἤτοι Βασιλικοὺς (1), ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐκεῖσε κατὰ τὴν Συρίαν, Μεσοποταμίαν καὶ αὐτὴν τὴν Κιλικίαν Ἀρμενίους, καὶ τὰ ἄλλα ἐκεῖσε Γένη, οἷον Νεστοριανούς, Εὐτυχιανο-Ἰακωβίτας, ἢ καὶ Συριάνους, Μαρωνίτας καὶ Κόπτας, καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τοὺς πλέον δοκίμους τῶν Μισσιοναρίων, διὰ νὰ ἐφελκύσωσιν αὐτοὺς εἰς προσηλυτισμόν, καὶ νὰ στήσωσι μεταξὺ αὐτῶν διὰ τῆς ἀπολύτου συγχωρήσεως τῶν μὴ συγκεχωρημένων, τὴν Παπικὴν δεσποτείαν. Οἱ μετὰ ζήλου διακαοῦς ἀγῶνες τῶν τοῦ ῥηθέντος Πάπα πρώτων ἐκείνων Μισσιοναρίων, πρὸς τὰ διαληφθέντα Γένη, δὲν ἔλαβον τοιαύτην εὐόδωσιν, οἵαν ηὔχετο καὶ ἐπόθει αὐτός, καὶ ἐξ ὧν μᾶλλον οἵ τε Ὀρθόδοξοι Μελχῖται διὰ τῶν παραινέσεων καὶ ἐνστάσεων τῶν ἐκεῖσε τριῶν Πατριαρχῶν, καὶ οἱ Ἀρμένιοι διὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν τοῦ κατοικοῦντος τὴν κατὰ Κιλικίαν Πόλιν Σίς, καὶ ἰσχὺν πνευματικῆς ἐπιῤῥοίας ἔχοντος ἐπὶ τοὺς κατὰ Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν ὁμοδόξους αὐτοῦ, μὴ ὑπαχθέντες, ἀλλ' ἀντιστάντες, ἠπράκτησαν καὶ ἐματαίωσαν τὸν ἐπίβουλον σκοπὸν τῆς Ῥώμης, Σουλτανεύοντος τηνικαῦτα περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος τοῦ υἱοῦ Σελὴμ τοῦ Β', Σουλτὰν Ἀμουρὰτ τοῦ Γ'.

---

(1) Οἱ Διοσκορῖται καὶ Εὐτυχιανοὶ Μονοφυσῖται τὴν αἵρεσιν κατ' Αἴγυπτον Κόπται, καὶ οἱ κατὰ Συρίαν τῆς αὐτῆς αἱρέσεως, οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὡς καταδικάσασαν τῷ ἀναθέματι τοὺς Αἱρεσιάρχας αὐτῶν, ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας, οὕτως ἐπωνόμασαν ἔκτοτε τοὺς κατ' Αἴγυπτον καὶ Συρίαν Ὀρθοδόξους, πρὸς διαστολήν, Βασιλικούς, ὡς ὑποκύψαντας εἰς τὰ τῆς Συνόδου ταύτης, τὰ θεσπισθέντα δῆθεν παρὰ τοῦ Βασιλέως Μαρκιανοῦ.

§. 5. Οἱ καθ' ὅλην τὴν ΙΖ' ἑκατονταετηρίδα Πάπαι, φλεγόμενοι ἀκατασχέτως τῷ αὐτῷ πρὸς προσηλυτισμὸν θερμῷ ζήλῳ Σίξτου τοῦ Ε', καὶ ὕπνον μὴ δόντες τοῖς ὀφθαλμοῖς, μηδὲ τοῖς βλεφάροις αὐτῶν νυσταγμὸν, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν Παπικὴν μοναρχίαν διὰ τῶν αὐτῆς δογμάτων ἐστηριγμένην καὶ ἐπὶ τὴν Ἀνατολὴν, ἀπέστειλαν ἀλλεπαλλήλως τοὺς αὐτῶν Μισσιοναρίους, συμμαχοῦντας μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος ἐπὶ τὸν τοῦ Πάπα Χριστὸν, τοὺς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πιστεύοντας. Οἵτινες τῇ μὲν μιᾷ χειρὶ κρατοῦντες τὰς παρὰ τοῦ ὑποτιθεμένου πληρεξουσίου ἐπιτρόπου τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς, τοῦ καὶ λέγειν, φεῦ, τολμῶντος ὡς ὁ Χριστὸς, «ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς,» Παπικὰς Ἰνδουλγεντσίας τῆς ἀπολύτου συγχωρήσεως πρὸς κατάλυσιν τῶν νηστειῶν, καὶ τῶν θανασίμων ἁμαρτημάτων καὶ λοιπῶν ἔργων τῆς ἀσελγείας καὶ αἰσχρότητος, οὐ μόνων τῶν παρελθόντων, καὶ ἤδη πεπραγμένων, ἀλλὰ καὶ τῶν πραχθησομένων διὰ παντὸς τοῦ βίου μελλόντων τελείας ἀφέσεως, τῇ δ' ἄλλῃ χειρὶ τὸν ἐπαγωγὸν χρυσὸν τῆς Ῥώμης· καὶ ἐπὶ τούτοις τέλος, ἐφόδιον τῶν τοιούτων ἐπιβούλων ἐπιχειρημάτων ἔχοντες τὴν προστασίαν τῶν εἰσακουομένων κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πόρτᾳ Πρέσβεων Γαλλίας, Πολωνίας καὶ Ἐνετίας, ἴσχυσαν νὰ ἀποπλανήσωσι καὶ νὰ παρασύρωσιν εἰς Παπισμὸν εὐαρίθμους τῶν ἐν τῷ ζόφῳ τῆς ἐσχάτης ἀμαθείας ἠλασκόντων κατὰ Μεσοποταμίαν καὶ Μοσοὺλ Νεστοριανῶν, τῶν κατὰ Συρίαν Ἰακωβο-Εὐτυχιανῶν ἢ Συριάνων, ἔτι δὲ καὶ ὀλίγους τῶν ἐκεῖσε κατὰ Συρίαν Ὀρθοδόξων Μελχιτῶν, μεθ' ὧν καὶ Ἀρμενίων· καὶ παραλαβόντες τέκνα τινὰ τῶν γενομένων ἐξ αὐτῶν τῶν Γενῶν προσηλύτων, ἀπέστειλαν αὐτὰ εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ῥηθὲν τῆς Προπαγάντας Φροντιστήριον, ἐκ τῶν ὁποίων, ὅσα εἰς ἡλικίαν φθάσαντα, ἡ Παπικὴ κακοβουλία προεῖδεν εὐφυέστερα, ἀποῤῥοφήσαντα ἐντελῶς τὰ αὐτῆς δόγματα, καὶ ἐπιτηδειότερα πρὸς ἔμπνευσιν καὶ διάδοσιν τούτων, προήγαγεν αὐτὰ εἰς βαθμὸν Ἱερέων καὶ Ἐπισκόπων, καὶ παραλαβοῦσα τὸν ὅρκον τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν, ἀπέπεμψε πρὸς κατήχησιν καὶ προσηλυτισμὸν τῶν ὁμογενῶν των.

§. 6. Οἱ νέοι οὗτοι διαφόρων Γενῶν καὶ νέων δογμάτων ἀπόστολοι καὶ κήρυκες τῆς Ῥώμης, καὶ ἐκ τούτων οἱ ἐκ τῶν Μελχιτῶν καὶ Ἀρμενίων κατὰ Συρίαν ἀποστάται, οὐδὲ ἐτόλμων νὰ διασαλπίσωσι τὸ Παπικὸν κήρυγμα ἀναφανδὸν καὶ παῤῥησίᾳ, ὡς παρατηρούμενοι καὶ καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ τῶν Ἀρμενίων Ἀρχιεπισκόπων τοῦ τε κατὰ τὴν Καραμανίαν (Κιλικίαν) Πόλεως Σὶς, τοῦ κατὰ τὸ Βὰν ἑτέρου, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν κατὰ Ἐτσχμιατζὶν Καθο-

λικῶν (1)· ἀλλ' ἐν ἐνδυμασίᾳ κοσμικῇ ἐκρύπτοντο, οἱ μὲν παρά τισιν ὁμογενέσιν αὐτῶν προσηλύτοις λαθροϊεροπράττοντες, οἱ δὲ πλείονες ἐκ τῶν Μελχιτῶν, ὡς εἰς ἄσυλον, εἰς τὰ τοῦ Λιβάνου ὄρη.

§. 7. Ἡ Παπικὴ ὀφρὺς Οὐρβανοῦ τοῦ Η΄ μὴ ἀνεχομένη, κατ' αὐτὸν τὸν ΙΗ΄ αἰῶνα, τὸ ὑπὸ καταδρομῆς καὶ φόβου συνεσταλμένον ἀνὰ τὴν Ἀσίαν αὐτῆς κήρυγμα, καὶ τὴν ἐντεῦθεν βραδύτητα τῆς τούτου διαδόσεως καὶ ἐκτάσεως, τῆς ἀναχαιτιζομένης ὑπὸ τῶν πνευματικῶν Ἀρχηγῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχῶν ἀμφοτέρων τῶν Γενῶν, ἐξέπεμψεν εἰς Βυζάντιον τοὺς θερμοτέρους δορυφόρους αὐτῆς καὶ ὑπασπιστὰς Ἰησουΐτας. Ταῦτα δὲ τῆς θαυμαστῆς τοῦ Λοϊόλα (Ἀρχηγοῦ καὶ προβούλου τοῦ τάγματος αὐτοῦ) φαμηλίας πιστὰ καὶ διάπυρα τέκνα, ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος ῥᾳδιοῦργα καὶ στασιώδη, συγχωροῦντα τὴν ἐκδίκησιν, καὶ ἐπιτρέποντα πᾶσαν διαβολὴν, τῇ τῶν ῥηθέντων τριῶν Πρέσβεων συνδρομῇ, καὶ τῇ τοῦ χρυσοῦ, πικρῶς διέβαλον καὶ κατεδίωξαν μέχρι θανάτου τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, πεπαιδευμένον ἄνδρα, Κύριλλον τὸν Λούκαριν, ἐπὶ τοῦ νικητοῦ τῶν Περσῶν Ἀμουρὰτ τοῦ Δ΄. Ὃν προσταγῇ τοῦ τότε Ἀνθυπάτου (διότι ὁ Ὕπατος Μουσταφᾶ Πασᾶς συνεστράτευε μετὰ τοῦ Σουλτάνου κατὰ Περσῶν·) ἀπαγαγόντες εἰς τὸ κατὰ τὸν Βόσπορον φονικὸν Φρούριον, Ῥούμελι-Ἰσὰρ, οἰκτρῶς ἀπέπνιξαν καὶ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν τῷ 1639 ἔτει, συῤῥίψαντες ἅμα εἰς τὸν βυθὸν ταύτης καὶ τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις νεωστὶ συστηθεῖσαν Τυπογραφίαν, ὡς ἐκδοῦσαν καὶ στηλιτεύσασαν τὰς τῶν τῇ θρασύτητι ἐπαλλαδιασάντων καὶ ἐνειρωξάντων Ποντιφίκων τῆς Ῥώμης κράτος μοναρχίας παγκόσμιον, παρεκτροπὰς καὶ καινοτομίας, δόλους καὶ ῥᾳδιουργίας, ἀπατηλὰς ἐπαγγελίας καὶ ὑποσχέσεις, πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἁπλουστέρων καὶ προσηλυτισμόν. Ἐὰν δὲ οἱ δήμιοι αὐτοὶ τῆς Ῥώμης Ἰησουΐται κατεδίωξαν ἐν ταύτῃ τῇ Ἑκατονταετηρίδι καὶ τοὺς τῶν Ἀρμενίων Πατριάρχας, δῆλον ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ὑπομνημάτων.

§. 8. Κατ' ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος ἡ διάδοσις τῆς Παπικῆς λύμης ἐξηπλοῦτο μὲν τῇ προόδῳ εἰς τὰς Ἀνατολὰς, ἀλλ' ἀείποτε προσεκτικῶς καὶ συνεσταλμένως, καὶ μᾶλλον παρὰ τοῖς κατὰ Συρίαν καὶ Αἴγυπτον Ὀρθοδόξοις Μελχίταις, ἡ ψυχοφθόρος λύμη διεδίδετο, διὰ

---

(1) Οἱ Καθολικοὶ αὐτοὶ καὶ οἱ Πατριάρχαι εἰς Ἐτσχμιατζὶν τῶν Ἀρμενίων, οἱ καταδιώξαντες περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδος καὶ καθεξῆς τοὺς ἐκ τῶν Ἀρμενίων Παπίσαντας, ὑπῆρξαν ὁ μὲν Ἰάκωβος Δ΄, ὁ ἀπὸ τοῦ 1655 μέχρι τοῦ 1680 ἔτους Πατριαρχεύσας, ὁ δὲ Ἐγγιαζὰρ ἢ Ἐλεάζαρος, ὁ μετὰ τοῦτον ἄχρι τοῦ 1691 ἔτους διαβιώσας, καὶ ὁ Ναχαπὲτ, ὁ μετὰ τοῦτον διοικήσας τὴν τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίαν ἔτη 14 καὶ μῆνας 10 ἄχρι τοῦ 1705 ἔτους.

τὴν πλήρη λύσιν τῶν ἐψαρίων καὶ τοῦ κρέατος ἐν ταῖς νηστησίμοις τῶν ἡμερῶν, ὡς φύσει αὐτῶν κοιλιοδούλων, καὶ διὰ τὴν θελκτικὴν ἄφεσιν καὶ συγχώρησιν ἀνεξαιρέτως παντὸς εἴδους ἁμαρτήματος, ὡς τῇ κακῇ ἕξει λάγνων· συγχρόνως δὲ καὶ παρὰ τοῖς κατὰ Συρίαν, Μεσοποταμίαν καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς Ἀρμενίοις διὰ τὰ αὐτὰ ἐφελκυστικὰ αἴτια, καὶ περιπλέον διὰ τὴν πολλὴν καὶ ἀφόρητον αὐστηρότητα τῷ τότε τῶν νηστειῶν αὐτῶν.

§. 9. Τὰ κατὰ κακὴν σύμπτωσιν συμβάντα ἐν μέσῳ τοῦ 1723, 1727 ἄχρι τοῦ 1757 ἔτους, ἐπὶ Ποντιφίκων τῆς Ῥώμης Ἰννοκεντίου ΙΓ΄, καὶ Βενεδίκτου ΙΓ΄, διέρρηξαν τὸ τῆς συστολῆς μέχρι τούτου προσωπεῖον, καὶ ἀνυποστόλως τὸν Παπισμὸν ἐπαρρησίασαν ἔκτοτε, τόσον μεταξὺ τῶν Μελχιτῶν, ὅσον καὶ τῶν Ἀρμενίων, ὃν οὐκ ἠδυνήθησαν οἱ τῆς θρησκείας Κορυφαῖοι, καίτοι ἀγωνισθέντες, νὰ συστείλωσι τοῦ λοιποῦ.

§. 10. Τῷ 1723 ἔτει, ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἀθανάσιος, εἰδὼς τὸ φύσει ἐπικλινὲς τῶν Χαλεπλίδων εἰς κοιλιοδουλείαν καὶ πολυφαγίαν, καὶ κατανοῶν ὅτι αὐτοί, ἕνεκα τούτου πρὸ πάντων, σαλεύονται περὶ τὴν πίστιν, τῇ τῶν Παπιστῶν ὁμογενῶν αὐτῶν ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἐρχομένων Παπάδων ἐνθέρμῳ παρακινήσει, τοῖς ἔδωκε τὴν τοῦ ἰχθυοφαγεῖν ἄδειαν, Τετράδα τε καὶ Παρασκευήν, καὶ τῇ τεσσαρακοστῇ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων δώδεκα μόναξ ἡμέρας νηστεύειν. Ἀλλ' ὁ μετ' αὐτὸν Πατριάρχης γεγονὼς Σίλβεστρος, ὡς ἐκ τῶν Ἁγιορειτῶν Μοναχῶν καταγόμενος, καὶ ἐξ ἐπαγγέλματος οὐκ ἐν ἐπιγνώσει θρῆσκος καὶ πείσμων ἀνένδοτος, ἀνέτρεψε τὴν τοιαύτην κατ' οἰκονομίαν Ἐκκλησιαστικὴν ἀναγκαίως δοθεῖσαν ἄδειαν πρὸς τοὺς Χαλεπλίδας καὶ λοιποὺς κατὰ Συρίαν Μελχίτας τοῦ ἰχθυοφαγεῖν, καὶ ἀφορισμῷ, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐπ' Ἐκκλησίας αὐτοὺς καθυπέβαλε, καὶ κινηθεὶς προσέτι διὰ τοῦ Ἡγεμόνος τοῦ Χαλεπίου κατὰ τῶν Χαλεπλίδων, ὡς τὰ τοῦ Παπισμοῦ νοσούντων, ἀπέτυχε τοῦ νὰ παιδεύσῃ αὐτούς, διότι δόσει χρημάτων αὐτοὶ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα ὑπερισχύσαντες, ἔμελλον νὰ κακοποιήσωσι τὸν ἀμείλικτον Σίλβεστρον. Καὶ αὐτὸς μὲν προειδοποιηθεὶς τὴν καταδρομήν, καὶ προλαβών, φυγὰς ᾤχετο διὰ νυκτὸς ἐκεῖθεν, σωθεὶς εἰς Λαοδίκειαν, οἱ δὲ Χαλεπλίδες καὶ ἄλλοι ἐν Δαμασκῷ καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ Συρίαν Μελχῖται ἔκτοτε, τῷ 1727 ἔτει, ἤδη δὲ ἀποσκιρτήσαντες τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀναφανδὸν ὑπετάγησαν τῷ Παπισμῷ, τῷ κολακεύοντι καθ' ὅλα διὰ πληρεστάτης συγχωρήσεως τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις.

§. 11. Ὅλοι οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ ἐκ Πόλεως στελλόμενοι ὑψηλοὶ ὁρισμοὶ παρά τε τοῦ Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Πατριάρχου τῶν

Ἀρμενίων κατὰ τῶν ἀσυστόλως καὶ παῤῥησίᾳ ἀποστατησάντων καὶ ἐκ τῶν δύω Γενῶν, ἀποσχισθέντων τῆς Μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας καὶ Παπισάντων, ἠπράκτησαν καὶ ἔμειναν ἀνενέργητοι, διὰ τὸ φιλοχρήματον τῶν ἀνὰ Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν Ἡγεμόνων καὶ τῶν Κριτῶν, τῶν παρατρεξάντων τοὺς Ὁρισμοὺς τῇ ἀδρᾷ καταβολῇ πρὸς αὐτοὺς τῶν Παπικῶν χρημάτων.

§. 12. Ὁ Παπισμὸς μεταξὺ τῶν κατὰ Συρίαν Μελχιτῶν καὶ τῶν ἐκεῖσε καὶ ἀλλαχοῦ Ἀρμενίων διεδίδετο καὶ προεχώρει κατὰ τὸ 1750 ἔτος καὶ ἐφεξῆς ἐμμερίμνῳ τῇ φροντίδι τῶν Παπῶν Βενεδίκτου τοῦ ΙΔ΄ καὶ Κλήμεντος τοῦ ΙΓ΄, ἐπὶ τῶν Σουλτάνων Μαχμοὺτ καὶ Ὀσμὰν τῶν αὐταδέλφων, καὶ τῇ κατ' ἐναντίαν σύμπτωσιν πεπαῤῥησιασμένῃ προστασίᾳ τοῦ ἐν Βασιλευούσῃ Ἀρχιατροῦ Χαλεπλῆ Μουσταφᾶ, καὶ τῇ τοῦ Μανσουρὶ Ἰατροῦ ἐν τοῖς Ἀνακτορίοις Χαλεπλῆ καὶ αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν Μελχιτῶν ἐξωμότου, ὅστις οὐ μόνον δι' ἀπειλητικῶν μηνυμάτων πρὸς τοὺς Πατριάρχας ἀμφοτέρων τῶν Γενῶν διεκώλυε πᾶν κίνημα αὐτῶν κατὰ τῶν ὁσημέραι πλανωμένων εἰς τὴν Παπικὴν κακοφροσύνην κατὰ Συρίαν καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπισήμων τινῶν Ἀρμενίων, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπὸ Ῥώμης εἰς τὸ Ὄρος τοῦ Λιβάνου κρυπτόμενον ψευδομητροπολίτην Παπιστὴν Μάξιμον αὐτάδελφον αὐτοῦ, ὁρισμῷ Βασιλείῳ μεταγαγὼν, καθίδρυσεν αὐτὸν τῷ 1751 ἔτει Μητροπολίτην Χαλεπίου. Ἀλλὰ μετὰ θάνατον τῷ 1757 ἔτει τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν, καὶ τὴν εἰς Καλλίπολιν ἐξορίαν καὶ τὸν φόνον τῶν ῥηθέντων δύω Ἰατρῶν Χαλεπλίδων καὶ προμάχων τῶν Παπισάντων, κατέφυγεν αὖθις ὁ ῥηθεὶς Μάξιμος ἐπιβάτης εἰς τὸ Ὄρος τοῦ Λιβάνου, τὸ τῶν Παπιστῶν σύνηθες αὐτῷ ἄσυλον.

§. 13. Ἡ πρόοδος τοῦ τῆς Παπικῆς κακονοίας μιάσματος διὰ τῆς ῥηθείσης ἀναφανδὸν ὑπερασπίσεως νομὴν λαβοῦσα, προεχώρει διαδιδομένη τὸ ἀπεντεῦθεν καὶ ηὔξανε κατὰ ζῆλον μιμήσεως, ὡς ἐνισχυομένη κυριωτέρως παρὰ τῆς Παπικῆς πληρεστάτης ἀφέσεως καὶ συγχωρήσεως πάντων ἀνεξαιρέτως ἐκείνων τῶν παραμυθούντων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν τὰ σκιρτήματα. Γλυκὺ τῷ ὄντι καὶ ἥδιςον τοῦτο τῆς σαρκὸς τὸ δέλεαρ, ὃ ἡ τῶν Ποντιφίκων πονηρία μετήρχετο, καὶ μετέρχεται μέχρι τούτου, πρὸς ἐξαπάτην καὶ προσηλυτισμὸν τῶν τε κατὰ Συρίαν καὶ Αἴγυπτον ἡμετέρων Μελχιτῶν, ὡς ἄκρως κοιλιοδούλων καὶ ἄκρως ἀκρατήτων εἰς τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις, ἐπίσης δὲ καὶ τῶν ἐκεῖσε καὶ ἀλλαχοῦ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν, καὶ αὐτὸ τὸ Βυζάντιον Ἀρμενίων, διὰ τὴν τῶν νηστειῶν αὐτῶν, ὡς ἐῤῥέθη, ἄκραν ποτὲ αὐστηρότητα, καὶ τὴν ῥοπὴν εἰς τὰς τῆς σαρκὸς λοιπὰς ἐπιθυμίας.

§. 14. Ἡ τῶν Πατριαρχῶν τῶν Ἀρμενίων φροντὶς κατέστη ἐμμέριμνος καὶ ἐπίμονος καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος ταύτης, πρὸς καταδίωξιν τῶν διὰ τὴν κοιλίαν αὐτῶν καὶ τὰ ἄλλα πάθη εὐκόλως συναρπαζομένων, περιτρεπομένων καὶ ἐνστερνιζομένων τὰ Παπικὰ θελκτικὰ καὶ ἄνετα δόγματα, ὁμογενῶν αὐτῶν, ἐξ ὧν δὲ καὶ εὐαρίθμων τῶν ἐπισημοτέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἠγωνίσθησαν καὶ ἀγῶνα πολὺν, κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν, πρὸς στάσιν τοῦ κακοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἀπώναντο, διὰ τοὺς καταφεύγοντας Παπίσαντας τῶν Ἀρμενίων πρός τε τοὺς Μεγιστάνας τῆς Πόλεως, ὡς αὐτῶν Τραπεζίτας, καὶ πρὸς τοὺς Πρέσβεις τῆς Πολωνίας μέχρι τοῦ 1767, τοὺς τῆς Ἐνετίας μέχρι τοῦ 1797 ἔτους, καὶ τοὺς τῆς Γαλλίας μέχρι τούτου.

§. 15. Ἰδοὺ ἐν συνόψει μὲν, ἀλλ' ἀκριβῶς, ὅτε, πῶς, καὶ ποίῳ τρόπῳ κατ' ἐποχὰς διαφόρους, οἱ ἐξ ἀμέτρου τύφου φρονηματίσαντες Πάπαι νὰ στήσωσι μονοκρατορίαν παγκόσμιον, ἤρξαντο νὰ ἀποστέλλωσι τοὺς Μισσιοναρίους αὐτῶν πρὸς διάδοσιν καὶ ἐφάπλωσιν τῆς Παπικῆς λύμης κατ' Ἀνατολὰς, καὶ ἐν ποίᾳ θελκτικῇ γοητείᾳ καὶ πλάνῃ καὶ ὀλεθρίῳ μηχανουργήματι, ἴσχυσαν τοὺς ἀπαιδεύτους ἐκείνους Μελχίτας καὶ πλῆθος Ἀρμενίων, τοὺς διὰ τὴν κοιλίαν καὶ τὰς λοιπὰς τῆς σαρκὸς καταδίκους ὀρέξεις, ἀσθενοῦντας τῇ πίστει, καὶ ἑτοίμως κλίνοντας, διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἐπί τε τὰ ἄνετα καὶ φαῦλα, νὰ καταδελεάσωσι, νὰ παρεκκλίνωσιν ἀπὸ τὴν τῶν Πατέρων αὐτῶν θρησκείαν, καὶ νὰ παρασύρωσιν εἰς τὸν τὰ πάντα ἀπολύτως συγχωροῦντα καὶ ἐπιτρέποντα Παπισμόν.

§. 16. Τὸ ἐν Ῥώμῃ τῆς Προπαγάντας ῥηθὲν Κολλέγιον, καὶ ἡ τούτου παραφυὰς τὸ ἐν Ἐνετίᾳ τοῦ Σὰν-Λαζάρου Μοναστήριον τὸ πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα χρόνων συστηθὲν, ὅπου οἱ εἰς τὸν Πάπαν πιστεύσαντες καὶ πιστεύοντες Ἀρμένιοι μαθητεύονται τὰ τοῦ Παπισμοῦ ὄργια, ὡς ἐκ τρίποδος διακηρύττουσι καὶ ἐμπνέουσιν εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ Παπίσαντας καὶ Παπίζοντας ὁμογενεῖς αὐτῶν, ὅτι τὸ μόνον εὐσεβὲς καὶ Ὀρθόδοξον Γένος ἦν ἀρχῆθεν τὸ συνημμένον μετὰ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, οἱ δὲ λοιποὶ οἱ διασχιζόμενοι ἀπ' αὐτῆς εἰσιν ἔχθιστοι, βδελυκτοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι, καθὰ αἱρετικοὶ καὶ βλάσφημοι κακόδοξοι. Ὅθεν καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ τῶν Μελχιτῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων κοιλιοδαίμονες, οἱ τὰ τοῦ Πάπα τετυφλωμένως πιστεύοντες, ἐγκαυχῶνται οἱ ἄθλιοι καὶ στερεῶς δοξάζουσιν, ὅτι αὐτοὶ δῆθεν εἰσὶ τὰ τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων πρῶτα ἐκεῖνα Ὀρθόδοξα Γένη, ὡς γνωρίζοντα τὸν Πάπαν Ἐπίτροπον ἐπίγειον τοῦ Χριστοῦ, κεφαλὴν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, καὶ ὑπέρτατον δικαστὴν

ὅλων ἁπλῶς τῶν τοῦ Κόσμου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν, οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἀποσπάσματα αὐτῶν καὶ παραφυάδες, καὶ ἐξ ἐκείνων, ὢ τῆς ἀνοίας! Σχίσται.

§. 17. Ἔθνος τὸ ἡμέτερον τῶν Ἑλλήνων, τόσον ἀρχαῖον, ὅπερ τὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ θρησκείαν πρῶτον πιστεῦσαν ἀπεδέξατο, καὶ τὸ τῶν Ἀρμενίων, τὸ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ τρίτου αἰῶνος εἰς Χριστὸν πιστεῦσαν, (1) δύναταί ποτε ἀντεστραμμένῳ λογισμῷ καὶ ψευδεῖ παχυλῷ σοφίσματι νὰ ὀνομασθῇ ἀπόσπασμα καὶ παραφυὰς αὐτῶν ἐκείνων τῶν βδελυρῶν ἐξαμβλωμάτων, τῶν χθὲς καὶ πρώην, ἕνεκα τῆς κοιλιοδουλίας καὶ τῆς ἀθεμίτου λύσεως καὶ ἀφέσεως πρὸς αὐτοὺς τοὺς εὐήθεις καὶ πεπλανημένους παντὸς εἴδους ἀσελγείας καὶ αἰσχρότητος, ἀποστατησάντων, ἀποσκιρτησάντων καὶ ἀπολακτισάντων τὰ τῆς Μητρὸς αὐτῶν Ἐκκλησίας, ὡς ἄλλων πώλων τὰς ἑαυτῶν μητέρας;

Ἡ κραταιὰ τῶν Ὀθωμανῶν βασιλεία, ἡ πρὸ 400 (2) χρόνων ὑποτάξασα πρῶτον ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἑπομένως κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἤδη Τουρκίαν, εἰς τὰ αὐτῆς ὅπλα τὰ δύω ταῦτα βασιλείαν ποτὲ ἔχοντα μεγάλα Γένη, ὑπήκοα αὐτῆς ἀνέκαθεν γνωρίζουσα, καὶ θρησκευτικῶς ταῦτα ὑπαγόμενα εἰς Πατριάρχας γνησίους καὶ αὐτοὺς τοῦ Κράτους αὐτῆς, ὅταν ἐμβριθῶς εὐδοκήσῃ νὰ στήσῃ τὴν προσοχὴν αὐτῆς, θέλει συνίδῃ, ἐὰν εἰς τοὺς πολιτικοὺς αὐτῆς σκοποὺς ἐνεστῶτας καὶ μέλλοντας τοῦτο τανῦν συμφέρῃ, τὸ νὰ ἀποσπῶνται ἐξ ἀπάτης καὶ δόλου κατ' Αἴγυπτον, Συρίαν, Μεσοποταμίαν, καθ' ὅλας τὰς Πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ αὐτὴν τὴν Βασιλεύουσαν,

(1) Οἱ Ἀρμένιοι εἰδωλολάτραι ὄντες, ἐπίστευσαν εἰς Χριστὸν τῷ 233 ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Βασιλέως αὐτῶν Δερτὰδ (Τηριδάτου τοῦ Β',) διὰ τοῦ πρώτου αὐτῶν Ἀρχιεπισκόπου, τοῦ χειροτονηθέντος ἐν Καισαρείᾳ ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Λεοντίου, Ἱερομάρτυρος Γρηγορίου, ἑορταζομένου καὶ παρὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας τῇ Α' Σεπτεμβρίου, ἐπωνυμουμένου παρ' Ἀρμενίων Λουσαβρίτζ, ἤτοι φωταυγοῦς, καὶ καταγομένου ἀπὸ τῶν Βασιλέων τῆς Ἀρμενίας Ἀρσσὰχ, ἤγουν Ἀρσακίδων. Ὅστις κατηχήσας τόν τε Βασιλέα Τηριδάτην καὶ πάντας, ἐξέπτισεν αὐτοὺς εἰς τὴν κατὰ τὴν Επαρχίαν Δαρκουπεράν, ἢ Δαρπιρουνὶ, τὴν συνιστῶσαν ἤδη τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Σατραπίας Βὰν, καιείδωλόν ποτε Πόλιν τοῦ κύκλου Δαρὸν, Γιασχδισσὰδ (Πόλιν τῶν θυσιῶν.) Καὶ ἐγγὺς ταύτης ὁ τῆς Ἀρμενίας Ἀπόστολος αὐτὸς καὶ Ἱεροφάντης Γρηγόριος, πρὸς μνήμην διηνεκῆ τῆς τῶν Ἀρμενίων πρὸς Χριστὸν ἐπιστροφῆς, ἀνήγειρε περικαλλὲς Μοναστήριον, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σοὺρπ Καραπιὲτ, ἤτοι τοῦ Ἁγίου Προδρόμου, ὑφιστάμενον μέχρι τούτου, εἰς ἄκρον τιμώμενον καὶ θαμιζόμενον ὑπὸ τῶν εὐλαβεστέρων Ἀρμενίων, οὗ ὁ προϊστάμενος εἷς ἐστι τῶν ἐπισημοτέρων Ἀρχιεπισκόπων. Τὸ Μοναστήριον αὐτὸ καλεῖται καὶ Κλάγα Βὰνκχ, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου ἡγεμονεύσαντος ἐν αὐτῷ Κλάγα, καὶ Ἰνναακνεὰν Βὰνκχ, τουτέστι τῶν ἐννέα Πηγῶν Μοναστήριον, διὰ τὰς περὶ αὐτὸ ἀναβλυζούσας ἰσαρίθμους πηγάς.

(2) Ἐκ τούτου δηλοῦται, ὅτι τὴν διατριβὴν ταύτην συνέγραψεν ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος κατὰ τὸ 1853 ἔτος. Σημ. Ἐκδ.

ἐξ αὐτῶν τῶν δύω ὑπηκόων Γενῶν, νὰ προσκολλῶνται εἰς νέαν θρησκείαν, νὰ συγκροτῶσιν Ἔθνος ἰδιαίτερον, καὶ νὰ ὁμολογῶσι πάντες καὶ αὐτοὶ οἱ τούτων Ἐπίσκοποι ἐνόρκως, κεφαλὴν οὐ μόνον τῆς αὐτῶν Πίστεως, ἀλλὰ καὶ ὑποταγεῖς ἑαυτοὺς εἰς ὅλα τὰ νεύματα καὶ τὰς ὑπόπτους θελήσεις καὶ ἐπιταγὰς ἀπαραβάτως, ἑνὸς ἔξω τῶν ὁρίων τῆς βασιλείας Καλογήρου ἅμα καὶ Βασιλέως, τοῦ Πάπα τῆς Ῥώμης, καὶ τῷ μέσῳ τούτου νὰ προστατεύωνται αὐτοὶ, τῷ τῆς θρησκείας δῆθεν καλύμματι, καὶ παρ' Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Πρὸς τὰς ἐξ ἁμάξης ἀνερυθριάστους καὶ ἐκτόπους κατά τε τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἡμῶν λοιδορίας καὶ ὕβρεις τοῦ λεγομένου Ἀρχιεπισκόπου Πέτρας Ἰουλιανοῦ Μαρία Ἰλλερῶ (1).

Ἐν τῷ ΙΘ΄. ἤδη αἰῶνι, καθ' ὃν, τοῦ ἐκ τῆς ὑγιοῦς παιδείας καὶ τῶν ὠφελίμων γνώσεων αὐγάζοντος φωτὸς, ἀνάγκη πᾶσα γενέσθαι ἐκποδὼν τὰ παρὰ τῆς δεισιδαίμονος πλάνης καὶ τῶν ἐμπαθῶν προλήψεων προελθόντα τοσαῦτα δεινὰ, ὧν ἡ ἱστορία πλήρης, ἀνεφάνη ἀδοκήτως φυλλάδιόν τι ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδεδομένον, καὶ ἐπιγραφόμενον « *Ἔνταλμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πέτρας, καὶ Ἀποστολικοῦ Πατριαρχικοῦ τοποτηρητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἰουλιανοῦ Μαρία Ἰλλερῶ, πρὸς χάριν τοῦ τῆς διαδόσεως τῆς Πίστεως ἔργου.* »

Ἐν αὐτῷ γοῦν τούτῳ τῷ φυλλαδίῳ εἴδομεν, ἐν ἀπορίᾳ, τὰ ἤδη πρὸ πολλοῦ δεδυκότα φαντάσματα πάλιν ἀνίσχοντα, καὶ τὰ παρελθόντα ἐπανερχόμενα, τουτέστι, σύστασιν πάλιν ὁμηγύρεως, ἢ ἀδελφότητος, διενεργουμένην ἐκ συνεισφορᾶς παρὰ τοῦ ῥηθέντος, καὶ

---

(1) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον Ἀθήνησι, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος 1844. Σημ. Ἐκδ.

ταύτην ἔχουσαν σκοπὸν τὸ διὰ τῶν προτρεπτικῶν αὐτοῦ λόγων ἐφελκύσαι παντοίως τοὺς Γραικοὺς Ἀνατολικοὺς Ὀρθοδόξους, ὡς δεινῶς δῆθεν ἐξηπατημένους, καὶ τούτους εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν Καθολικὴν Παπικὴν ἑνότητα, ἀφ' ἧς ἐχωρίσθησαν, διαῤῥήξαντες τοὺς μετ' αὐτῆς δεσμοὺς διὰ τῆς αἱρέσεως καὶ τοῦ σχίσματος.

Ἀλλ' ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, φύλαξ ἀκριβὴς ἀείποτε ὑπάρχουσα τῆς Εὐαγγελικῆς ἀνοχῆς καὶ ὑπομονῆς καὶ τῆς εἰρηναίας διδασκαλίας, κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν « δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας· » (Β'. πρὸς Τιμόθ. Κεφ. Β',) οὐδέποτε ἀνελάβετο τοιοῦτον μὴ κατ' ἐπίγνωσιν περιττὸν ζῆλον, ἵνα διαπέμπῃ Μισσιοναρίους πανταχοῦ πολεμικὰ συστήματα καθιδρύοντας, πρὸς διάδοσιν (ὡς λέγουσι) τῆς Πίστεως (ad propagandam fidem), ὅπως ἀποστήσωσι τῶν πατροπαραδότων, ποίους; τοὺς εἰς τὸν αὐτὸν Χριστὸν πιστεύοντας, διαιροῦντες τούτους καὶ κατατέμνοντες διὰ μυρίων μηχανῶν ἀπάτης καὶ δόλου, ἢ βίας καὶ κατανάγκης· « *καὶ περιάγοντες τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται κτλ.* » Τοῦτο ἔπραξε καὶ πράττει ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἀγώνισμα καὶ ἆθλον οἷον ἐπίσημον ἑαυτῇ προστησαμένη τὸ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀδιαλείπτως ἐπεμβαίνειν, καὶ τοὺς Ὀρθοδόξους, ὡς δῆθεν πεπλανημένους, τρόποις παντοίοις καὶ ὕβρεσι διατεχνωμένη παρασαλεῦσαι τῆς Πέτρας, ἐφ' ἧς ἑδραίως καὶ ἀδιασείστως μένειν, ὡς καλῶς ἑστῶτες, ὀφείλουσιν.

Τοιοῦτος ἐφάνη ὁ συντάκτης τοῦ φυλλαδίου, ὅστις ἐπαῤῥησιάσθη ἐν μέσῳ ἡμῶν, ἐνδεδυμένος (καθὼς λέγει) *ἐλέῳ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀποστολικοῦ Θρόνου τῆς Ῥώμης (διότι μόνον τὸ Θεῖον ἔλεος, ὡς φαίνεται, δὲν ἐξήρκει!) τίτλον Ἀρχιεπισκόπου Πέτρας, καὶ Πατριαρχικοῦ Τοποτηρητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.* Οὗτος οὖν ὁ (ὅσον διὰ τοὺς Γραικοὺς) πολλὰ παράδοξος καὶ διὰ τὸ ξένον τῆς τιτλοφορίας, καὶ διὰ τὸ τῶν ἀξιώσεων ὑπερβάθμιον, Ἰουλιανὸς Μαρία Ἰλλερῶ, ἀφ' οὗ εἶπεν ἱκανὰ τοῖς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν περὶ ἀγάπης καὶ ἀγαθοεργίας, διεγείρων αὐτοὺς διὰ συνεισφορᾶς δεούσης πρὸς ἀποστολὴν ἀποστόλων, εἰς πρόοδον τῆς Ῥωμάνας Καθολικῆς θρησκείας, καὶ ἀπολύτρωσιν λαῶν, ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀμαθείας καὶ πλάνης καὶ ἁμαρτίας κειμένων· πρῶτον μὲν ἀναφέρει παροδικῶς περὶ Νεστοριανῶν καὶ Συριάνων, ὡς λειψάνων τῶν παλαιῶν αἱρέσεων, ἔπειτα καὶ περὶ Ἀρμενίων, ἔσχατον δὲ, τέλος, κατόπιν τούτων συγκαταλέγει καὶ τὴν μίαν, τὴν Ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ὀρθοδόξων, περὶ ἧς καὶ πλατύτερον ἐκτεινόμενος, ὡς ἂν οὔσης δοκοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς, ἐπάγει τὰ ἐφεξῆς.

Πρότασις Α'.

« Η Γραικικὴ Ἐκκλησία διετήρησε περισσότερον ἀπὸ ὀκτὼ ἥμισυ αἰῶνας μὲ τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ὅλας τὰς σχέσεις, τὰς συνειθιζομένας μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, οἵτινες ὁμολογοῦν τὴν ἰδίαν Πίστιν· αἱ δύο Ἐκκλησίαι συνήργησαν μαζὺ εἰς τὸ νὰ γίνωσιν αἱ διάφοροι Σύνοδοι τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὁμοῦ ἐκ συμφώνου ἐπολέμησαν τὰς πλάνας τοῦ Ἀρείου, τοῦ Νεστορίου, τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν Εἰκονοκλαστῶν. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ὁ Φώτιος, ὁ κατέχων τὴν καθέδραν τῆς Κωνςαντινουπόλεως, τὸ 861 ἔτος ἤρχισε τὴν διχόνοιαν καὶ τὸν χωρισμόν. »

Ἀντίθεσις.

Πλήρης ἡ ἱστορία τῶν ἐναλήθων αἰτιῶν, δι' ἃς ἡ ἔρις ἐγένετο. Μάχεται τὸν Φώτιον ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, διότι ὁ σοφὸς οὗτος ἀνὴρ κατεξανέστη κατὰ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας νεοφώτιστον τότε Βουλγαρίαν, τὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας κειμένην, καὶ τελοῦσαν ὑπὸ τὸν Πατριαρχικὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὐχὶ τὸν τῆς Ῥώμης ἀπώτατον. Εἰς ταύτην τὴν Βουλγαρίαν ὁ τότε Πάπας Νικόλαος ἐποφθαλμίσας, ἔστειλεν ἰδίους Ἐπισκόπους ἀποστολάτορας, ἀναδιπλοῦντας τὸ θεῖον τοῦ Μύρου χρίσμα εἰς τοὺς βεβαπτισμένους, (διότι ἔλεγον, καὶ λέγουσιν οἱ Λατῖνοι, ὅτι τὸ χρίειν τοὺς βαπτιζομένους δέδοται μόνοις τοῖς Ἀρχιερεῦσι,) καὶ ἄλλας καινοτομίας εἰσάγοντας, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ Συμβόλου προσθήκην. Ὅθεν ὁ Φώτιος πρῶτος ὕψωσε φωνὴν κατὰ τῆς ἀνηκούστου μέχρις ἐκείνου καὶ βλασφημοτάτης ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης. Διὰ τοῦτον δὲ μάλιστα τὸν ἔλεγχον, καὶ διότι ἀπέτυχε τῆς παρὰ τοὺς θείους κανόνας ὑποταγῆς τῆς Βουλγαρίας, ὀργισθεῖσα ἡ Ῥώμη διέλυσε τὸν σύνδεσμον τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ ἑνώσεως τῶν δύω Ἐκκλησιῶν, τὸν δι' ὅλων ὀκτὼ αἰώνων καὶ ἐπέκεινα τὸ πρότερον ἄῤῥηκτον διαμείναντα. Οὐχὶ λοιπὸν ὁ Φώτιος, ἀλλ' οἱ ταύτην λυμηνάμενοι, καὶ πολλὰς καινοτομίας εἰσαγαγόντες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὑπάρχουσιν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ σχίσματος καὶ τῆς διχονοίας.

Πρότασις Β'.

« Μετὰ ἑκατὸν (λέγει) χρόνους ἔπειτα, κατὰ τὸ 995 ἔτος, ἄλλος Πατριάρχης Σισίννιος » (λάθος! οὐχ ὁ Σισίννιος, ἀλλ' ὁ μετ' αὐ-

τὸν Σέργιος) «κατεχείρισε νὰ χωρίσῃ παντελῶς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὴν Δυτικήν· πλὴν ἠναντιώθησαν εἰς αὐτὸν οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἱερουσαλήμ.»

Ἀντίθεσις.

Ὁ Σέργιος συγκροτήσας Σύνοδον, συμψηφούντων καὶ τῶν λοιπῶν τριῶν Πατριαρχῶν, διὰ τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ κορυφουμένην κατὰ Δύσιν προσθήκην, ἔπαυσε τὸ ἐν τοῖς Ἱεροῖς Διπτύχοις μνημόσυνον τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα, τοῦ κἀκείνου καλουμένου Σεργίου Δ΄, ὅστις ἐκήρυττε δημοσίως καὶ ἐκανόνιζε τὴν τοῦ Συμβόλου προσθήκην, καὶ ἀζυμοθυσίαν, παρακούων τὰς πρὸς ἀποφυγὴν τῆς καινοτομίας ἀδελφικὰς προτροπὰς τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Πρότασις Γ΄.

«Κατὰ τὸ 1053 ἔτος (λέγει) Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, ἄλλος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἔσυρεν ὅλον σχεδὸν τὸν Κλῆρον καὶ τὸν λαὸν εἰς τὸν χωρισμὸν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης, *τὸ κέντρον τῆς ἑνότητος.*»

Ἀντίθεσις.

Πικρὸν καὶ δακρύων ἄξιον τὸ τῶν δύω αὐτῶν Ἐκκλησιῶν σχίσμα· ἀλλὰ τί εἴπωμεν; Τίς δ' ὁ αἴτιος; Αὐτὸ τὸ, ὅπερ ὀνομάζει *κέντρον ἑνότητος* (1). Αὐτὸ, κατὰ μικρὸν παρασυρόμενον ὑπὸ τοσούτων και-

(1) Κέντρον ἑνότητος τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ῥώμης ὀνομάζων ὁ συγγραφεὺς τοῦ φυλλαδίου, νοεῖ πάντως τὸν Πάπαν μόνον, ὅστις πιστεύεται παρὰ τοῖς Δυτικοῖς ὁ αὐτὸς καὶ παντοκράτωρ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Οὗτος, ὡς τοιοῦτος, ἔχει περὶ ἑαυτὸν ὠνομασμένους καὶ τέσσαρας Πατριάρχας, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τῆς Ἀντιοχείας, καὶ τῶν Ἱεροσολύμων, πατριαρχεύοντας εἰς τὰς μεγάλας αἰθούσας τοῦ Βατικανοῦ Παλατίου! καὶ τούτων τοποτηρητὰς ἀποστέλλει ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ποιμαίνοντας τοὺς κατὰ τὰς ἡμετέρας πόλεις ὀλιγαρίθμους Δυτικοὺς, ἐπ' ὀνόματι Προέδρων ὅλης τῆς δεῖνος ἢ τῆς δεῖνος πόλεως. Ἔχει καὶ Μητροπολίτας καὶ Ἀρχιεπισκόπους καὶ Ἐπισκόπους ὡσαύτως, ἐπ' ὀνόματι τῶν καθ' ἡμᾶς πόλεων καὶ τούτους ἀποστέλλει, καθὼς λέγει, εἰς τὰ μέρη τῶν ἀπίστων (in partibus infidelium). Ἐνίοτε δὲ τοὺς κρατεῖ καὶ εἰς τὴν αὐτοῦ Ἐπικράτειαν. Ἐν Σικελίᾳ κάθηται ἐπίσκοπος Λαμψάκου, ὅστις χειροτονεῖ τοὺς Ἱερεῖς τῶν πέριξ Οὐνιτῶν· καὶ τοὺς ἄλλους παραλείπομεν. Τοιοῦτος ἀπεστάλη καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Θείῳ καὶ Παπικῷ ἐλέει τοποτηρητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Πέτρας (Ἐπισκοπῆς τῶν Ἱεροσολύμων). Ἀλλὰ τοιοῦτο κέντρον ἅμα καὶ κεφαλὴν ἑνότητος, οὐδέποτ' ἐγνώρισεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

νοτομιῶν, καὶ παρεκκλινον, ἐξεῤῥύη ἀπὸ τῆς αὐτοῦ προτέρας βάσεως, τουτέστι τοῦ θεμελίου τῶν δογματισθέντων καὶ κανονισθέντων, ὁμοφώνῳ τῇ γνώμῃ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν ἁγίων Συνόδων. Ἐκ δὲ τούτου, οὐδὲν ὠφέλησαν τὰ γενόμενα περί τε διαιτήσεως τῶν ἐγερθεισῶν ἀμφισβητήσεων καὶ τῆς ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, οὔτε τὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, καὶ τοῦ ῥηθέντος Πατριάρχου Μιχαὴλ πρὸς τὸν Πάπαν Λέοντα τὸν Θ΄ γράμματα, οὔτε ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔλευσις τῶν τριῶν Λεγάτων τῆς Ῥώμης ἴσχυσαν συνάψαι τὰ ἐκ τῆς ῥήξεως διεστῶτα, καὶ διὰ τῆς ἀναμφιρρήτου διατηρήσεως τῶν ἐν ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἐν ἑνὶ πνεύματι ἀποφανθέντων, ἐπαναγαγεῖν πάλιν τὴν προτέραν ὁμοφροσύνην καὶ ὁμόνοιαν τῶν Ἐκκλησιῶν.

Πρότασις Δ΄.

«Ὁ Αὐτοκράτωρ *Ἐμμανουὴλ* ὁ Κομνηνὸς, ὁ βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1143 μέχρι τοῦ 1180 ἔτους, ὑπεσχέθη αὐτὸς εἰς τὴν ἁγίαν καθέδραν τῆς Ῥώμης ὑποταγὴν καὶ ὑπακοήν.»

Ἀντίθεσις.

Ὅλον τὸ ἐναντίον. Ὁ Αὐτοκράτωρ Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ἐκάλεσε τὸν Πάπαν τῆς Ῥώμης Ἀλέξανδρον τὸν Γ΄ εἰς πολιτικὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν, ὑποσχόμενος αὐτῷ τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ σκοποὺς ἀκράτως πολιτικούς. Ὅλοι οἱ Ἱστορικοὶ διηγοῦνται, πῶς ὁ Πάπας Ἀλέξανδρος Γ΄ ἐμάχετο πρὸς τὸν Ἀντίπαπαν Οὐΐκτορα προστατευόμενον ὑπὸ τοῦ Γερμανίας Αὐτοκράτορος Φριδερίκου τοῦ Α΄, τοῦ Ξανθοπώγωνος (Barba-rossa). Τότε ὁ Μανουὴλ ἔγραψε πρὸς τὸν κακῶς πάσχοντα Ἀλέξανδρον τὸν Γ΄ περὶ συμφωνίας καὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ὑποσχόμενος αὐτῷ, ὅτι, ἂν συγκατανεύσῃ πρὸς ἕνωσιν τῆς Δυτικῆς μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, προσφέρων εἰς τὸν Μανουῆλον τὸν Αὐτοκρατορικὸν τῆς Δύσεως στέφανον, ὃν ἐφόρει ὁ Φριδερῖκος στεφθεὶς Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Μανουῆλος βοηθήσει τῷ Πάπᾳ καθυποτάξαι πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, καὶ καταβαλεῖν τὸν ἀντίζηλον Οὐΐκτορα. Ἐκάλει δὲ τὸν Πάπαν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Μανουήλ, ὁ δὲ Πάπας Ἀλέξανδρος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Μανουὴλ τὸν τῆς Ὠστίας Ἐπίσκοπον μετὰ δύο Καρδιναλίων· ἀλλὰ μετὰ δύο χρόνων συσκέψεις καὶ συνομιλίας ὁ Πάπας ἀπεποιήθη τὴν περὶ Αὐτοκρατο-

ρίας πρότασιν, περὶ ἧς ἡ σπουδὴ ἅπασα, ὡς μὴ συμφέρουσαν αὐτῷ λογιζόμενος· καὶ τοιουτοτρόπως ἡ διὰ τοιούτου ἀνταλλάγματος διαπραγματευθεῖσα ἕνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν μὴ συμφωνηθεῖσα, ἐματαιώθη. Ἰδοὺ εἰς ποίαν συνθήκην ἵστατο ἡ λεγομένη ὑποταγὴ τοῦ Μανουὴλ εἰς τὴν καθέδραν τῆς Ῥώμης! (1)

Πρότασις Ε΄.

« Κατὰ τὸ 1274 ἔτος, εἰς τὴν γενικὴν Σύνοδον τοῦ Λυὼν, ἡ ἕνωσις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μὲ τὴν Δυτικὴν ἔγινε καὶ ἐκτελέσθη τόσον τελείως, ὥστε ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἐσύστησε καὶ ἐπιμελήθη νὰ ἐκλέξωσι, καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, Πατριάρχην, ὅς τις ὡμολόγησεν εἰλικρινῶς τὴν Καθολικὴν πίστιν. »

Ἀντίθεσις.

Ὡραία τετελεσμένη ἕνωσις! Ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος σκοπὸν οὐδ' ὅλως εἶχεν εἰλικρινῆ, οὔτε περὶ Συνοδικῶν συζητήσεων, οὔτε περὶ ἀληθείας δογμάτων καὶ τῆς ἐννόμου ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἅτε εἰδὼς τὸ πρὸς ἀποβολὴν τῶν καινοτομιῶν ἀνένδοτον τῆς Ῥώμης· ἀλλὰ κατεπειγόμενος ὑπὸ τῶν πολιτικῶν περιστάσεων, προσεποιεῖτο ὡς στέργων τὴν ἕνωσιν, ἵνα διὰ ταύτης τῆς διαπραγματεύσεως ἐφελκύσῃ τὴν τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ι΄ προστασίαν. Ἐζήτει δὲ ταύτην πρῶτον μὲν, διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος τῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, διότι κατέσχε τυραννικῶς τὴν βασιλείαν, ἐκτυφλώσας τὸν νόμιμον διάδοχον, Ἰωάννην τὸν Λάσκαριν, καὶ ἐξελάσας τοῦ Θρόνου τὸν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ ταύτῃ ἐλέγχοντα αὐτὸν Πατριάρχην Ἀρσένιον. Δεύτερον δὲ, καὶ διὰ τοὺς οὓς μετῆλθε σκληροὺς καὶ ὠμοὺς πρὸς αὐτοὺς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ τρόπους διὰ ποινῶν καὶ βασάνων, τοὺς τὴν τοιαύτην πραγματευομένην ὕπουλον ἕνωσιν

---

(1) Οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκράτορες οὐ τοσοῦτον ὑπὸ ζήλου, ὅσον ἐφέσει τοῦ διαφυλάξαι τὸ Κράτος αὐτῶν ἀνεπηρέαστον ὑπὸ τῶν δυτικῶν σπουδάζοντες, διεπραγματεύοντο τὴν περὶ Ἐκκλησιῶν ἕνωσιν, ὡς καὶ οἱ δυτικοὶ Συγγραφεῖς τοῦτο διομολογοῦσιν. Οὕτως ὁ Βαρώνιος ἐν ἔτει 1053, ἀριθμῷ 4, φησί. «Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος διὰ τοῦτο τὴν τοῦ Πάπα εὔνοιαν περιεποιήθη, ἵνα δι' ἐκείνου τῆς τῶν δυτικῶν Ἡγεμόνων βοηθείας ἐπιτύχῃ κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Νορμάνων ἐχθρῶν αὐτοῦ. Τῇ δὲ ἑπομένῃ ἑκατονταετηρίδι, Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς ὑπέσχετο μὲν τῷ Πάπᾳ τὴν συμφωνίαν τῶν δύω Ἐκκλησιῶν καὶ ἕνωσιν, ἐὰν ὅμως αὐτῷ δόξῃ αὖθις τῇ Ἀνατολικῇ Αὐτοκρατορίᾳ συνάψει τὴν Δυτικήν.» Ταῦτα καὶ ὁ Πλάτινες μαρτυρεῖ ἐν τῷ περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ΄. καὶ ἄλλοι συχνοί.

ἀποδοκιμάζοντας· καὶ τρίτον, διότι ἐφοβεῖτο τὸν ἐκ τῆς δυτικῆς Σταυροφορίας ἐπαπειλούμενον κίνδυνον. Τούτοις οὖν τοῖς τε ἔσωθεν οἰκειακοῖς, καὶ τοῖς ἔξωθεν ἐπικρεμαμένοις κατ' αὐτοῦ κακοῖς περιστοιχούμενος, ἀπεῖδεν ἐπὶ τὸ δελεάσαι τοὺς Λατίνους διὰ τῆς ἑνώσεως, καὶ ἀποτρέψαι πρὸ πάντων Κάρολον τὸν Σικελίας καὶ Νεαπόλεως αὐταρχοῦντα, τὸν ἀσχέτῳ θυμῷ (ὡς συμπενθερὸν τοῦ ἐκδιωχθέντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βαλδουΐνου τοῦ Β΄.) λυττήσαντα κατὰ τοῦ Μιχαὴλ καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ μεγίστην ἐκστρατείαν παρασκευάζοντα κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Τούτων δὲ πάντων ἕνεκα, καὶ διὰ τὴν ἐπίμονον θέλησιν τοῦ αὐτοῦ Πάπα Γρηγορίου, εἰς τὴν ἐν Λουγδούνῳ τῆς Γαλλίας συστᾶσαν Σύνοδον τῷ 1274 ἔτει, ἄνδρας ἀπό τε τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ πολιτικοῦ λειτουργήματος ἐκ μέρους αὐτοῦ κατ' ἰδίαν ἀπέστειλε (1). Πῶς δὲ ἐγένετο ἡ ἕνωσις καὶ ἐτελέσθη, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ἰλλερῶ, ἐν τοιαύτῃ Συνόδῳ, τῇ οὐδεμιᾶς ὑποδοχῆς οὐδέποτε ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀξιωθείσῃ; Καὶ μαρτυροῦσιν ἄλλοι τε Ἱστορικοὶ, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Λατίνων, Βαρλαὰμ ὁ Ἀββᾶς, καὶ Βενέδικτος ὁ ΙΒ΄ (ἐν τῇ πρὸς τὸν Ῥῆγα Σικελίας Ῥοβέρτον ἐπιστολῇ, παρὰ Λέοντι Ἀλλατίῳ Βιβλ. Β΄. Κεφ. ΙΣΤ΄.) λέγων· « Ἐὰν δέ τις » εἴπῃ, ὡς ἐγένετο ἐν Λουγδούνῳ Σύνοδος γενικὴ, ἐν ᾗ καὶ οἱ » Γραικοὶ παρῆσαν, γινωσκέτω, ὡς οὐδεὶς δυνήσεται καθυπαγαγεῖν » τὸ τῶν Γραικῶν γένος τὴν τοιαύτην ἀποδέξασθαι, ἄνευ ἐπισυ» στάσῃς ἑτέρας Συνόδου. Τίνος δὲ χάριν; Ὅτι οἱ ἐν ἐκείνῃ τῇ Συ» νόδῳ συνελθόντες Γραικοὶ, οὔτε ὑπὸ τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν » τῶν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διεξαγόντων ἐτύγχανον ἀπο» σταλέντες, οὔτε ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἐκ μόνου τοῦ Βασιλέως, ὅς » τις πρὸς βίαν ἠναγκάζετο μεθ' ἡμῶν ἑνωθῆναι, καὶ οὐχὶ καθ' » ἑκούσιον θέλησιν. »

Τὸ μάταιον τῆς ψευδοῦς ταύτης ἑνώσεως ἀνεκήρυξε, τέλος, καὶ αὐτὸς ὁ κατόπιν Γρηγορίου τοῦ Ι΄, μετά τινας ἄλλους, Παπεύσας Μαρτῖνος ὁ Δ΄, ὅστις ἀφώρισε τὸν Αὐτοκράτορα Μιχαὴλ, ὡς μὴ ἐμμένοντα εἰς τὰς συνθήκας τῆς ἑνώσεως, ἀποκαλῶν καὶ ὅλους τοὺς Ἕλληνας σχισματικοὺς καὶ αἱρετικούς. Ἀνεκήρυξε δὲ καὶ ὁ τοῦ Μιχαὴλ υἱὸς καὶ διάδοχος Ἀνδρόνικος ὁ Αὐτοκράτωρ, ὅςις ἀποθανόντα τὸν Πατέρα οὐδὲ βασιλικῆς ἠξίωσε ταφῆς, διὰ τὴν τοιαύτην πρὸς

(1) Οἱ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Μιχαὴλ εἰς Λουγδοῦνον ἀποστολάτορες κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ἐδέχθησαν οὐδὲν πλέον τῶν τριῶν Κεφαλαίων, τουτέστι τοῦ Μνημοσύνου, τοῦ Ἐκκλήτου, καὶ τοῦ Πρωτείου, καὶ ταῦτα, ὡς λύτρα πολλῶν αἱμάτων Ἑλλήνων ἐκχυθῆναι κινδυνευόντων ὑπὸ Λατίνων, ὡς ἔλεγεν ὁ αὐτὸς Αὐτοκράτωρ, δημαγωγῶν, κατὰ τὸν Παχυμέρην Βιβλ. Γ΄.

τὴν Ῥώμην πρόσκλισιν, χάριν σκοπῶν πολιτικῶν. Καὶ ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνςαντινουπόλεως Ἰωσὴφ, ἔτι ζῶντος τοῦ Μιχαὴλ, ἀνθιστάμενος εἰς τὴν ἕνωσιν γενναίως παρῃτήθη τοῦ Θρόνου· ἀντεισήχθη δὲ ἀντ' αὐτοῦ, ὃν ὁ φυλλαδιογράφος ἐννοεῖ, Ἰωάννης ὁ Βέκκος, ὅςτις πρότερον ὀρθόδοξος ὢν, ἔπειτα φυλακισθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος εἰς τὸν Πύργον τοῦ Ἀνεμᾶ, εἶδε τὸ φῶς τοῦ Λατινισμοῦ εἰς τὸ σκότος τῆς φυλακῆς, καὶ οὕτως ἀνάγκῃ τε τυραννικῇ, καὶ ἐφέσει τῆς Πατριαρχικῆς περιωπῆς, ἀπεδέξατο ὅσα καὶ ἡ κατὰ Λατίνους πίστις. Περὶ δὲ τοῦ χαρακτῆρος τούτου, πασίδηλον, οἷος ἐγένετο, ἀλαζονικὸς, δοξομανὴς, παλίμβολος καὶ ἄστατος· ὅςτις μετὰ θάνατον τοῦ Μιχαὴλ φοβηθεὶς τὸν κατ' αὐτοῦ παρωργισμένον λαὸν, (ἢ *τὸ ἐκτεθηριωμένον δημίδιον*, efferatam plebeculam, καθὼς ἀποκαλεῖ χαριέντως τὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων, ὁ Βανδούριος ἐν τόμῳ Β'. τῶν Κωνσταντινουπ. Ἀρχαιοτ.), τοῦ Πατριαρχείου ὑπεχώρησε καὶ Λίβελλον δοὺς πρὸς τὴν καθαιρέσει καθυποβαλοῦσαν αὐτὸν Σύνοδον, καθωμολόγησε καὶ ἀνεθεμάτισε τὴν ἀπάτην. Ὡς δὲ ἄνεσιν ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου ἔλαβε, καθάπαξ ἠθέτησεν ἀναισχύντως ὅσα ἐν τῷ πρὸς τὴν Σύνοδον αὐτοῦ Λιβέλλῳ, ἐνώπιον Θεοῦ, τῶν φοβερῶν Ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τῆς Συνόδου, ἀπετρέπετο καὶ ἀπεβάλλετο. Ἰδοὺ, οἷος ἄστατος, ἀστάθμητος, καὶ ἐπίορκος ὁ Βέκκος αὐτὸς ὤφθη, ἐμπαίζων θεῖά τε καὶ ἀνθρώπινα.

Τελευταῖον, τὸ ἀνύπαρκτον τῆς ψευδοῦς ταύτης ἑνώσεως ὁμολογήσει παρευθὺς καὶ αὐτὸς ὁ φυλλαδιογράφος· ἄκουε τί λέγει.

Πρότασις ΣΤ'.

« Κατὰ τὸ 1341 ἔτος » (ἤθελε γράψαι 1364), « ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἔκαμε μεγάλας προσπαθείας, διὰ νὰ παρακινήσῃ τὸν Γραικικὸν Κλῆρον καὶ τὸ Ἔθνος εἰς τὸ νὰ ἑνωθῶσι μὲ τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν » (ἄρα, κύριε Ἰλλερῶ, ἕως τοῦ 1364, δὲν ὑπῆρχεν ἕνωσις, οὔτε *τελεία καὶ τετελεσμένη*, καθὼς ἔλεγες ἀνωτέρω, οὔτε ἀτελὴς, οὔτε ὅλως, οὐδεμία οὐδαμῶς. Ἐξακολούθει.) Κατὰ δὲ τὸ 1414 ἔτος, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἐμμανουὴλ, ἄλλος Παλαιολόγος, ἔστειλεν Ἀρχιεπίσκοπόν τινα εἰς τὴν ἐν Κωνσταντίᾳ Σύνοδον, διὰ νὰ διαπραγματευθῇ ἐκ νέου ἡ ἕνωσις. »

Ἀντίθεσις.

Παρὰ τῶν συγχρόνων Ἱστορικῶν οὐδὲν πληροφορούμεθα περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ἰωάννης αὐτὸς (ὁ καὶ Καλοϊωάννης) Παλαιολόγος ὁ Α'. τοιαύ-

την φροντίδα ἀνελάβετο περὶ ἑνώσεως· ἐξ ἐναντίας δὲ βλέπομεν, ὅτι ὁ τότε Πάπας Οὐρβανὸς ὁ Ε' οὐδὲν ἄλλο μνήμης ἄξιον ἔπραξεν, εἰμὴ ὅτι πρὸς τὸν Παλαιολόγον αὐτὸν, ὁρκωμοσίαν προέγραψε, βιάζων, (ὡς τοῦτο τῇ Ῥώμῃ σύνηθες) ἵνα ἐξομόσῃ τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δόγματα, καὶ ὑποκύψῃ εἰς τὰ τῆς Ῥώμης.

Πρᾶγμα πασίδηλόν ἐστι, καὶ οὐδεὶς ἂν ἔξαρνος γένοιτο, ὅτι ἡ πολυθρύλλητος αὕτη ἐν τοῖς τότε χρόνοις παραταθεῖσα περὶ ἑνώσεως τῶν δύω Ἐκκλησιῶν ὑπόθεσις, ποτὲ μὲν παρεχώρει, ποτὲ δ' ὀπισθοδρόμει, κατὰ τὴν ἐπὶ μᾶλλον καὶ ἧττον τῆς ὑπὸ Τούρκων διὰ τῶν ὅπλων βίας ἐπίθεσιν· ὑπὸ δὲ τοιαύτης ἀνάγκης καὶ ὁ Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος κατ' ἀρχὰς τῆς Βασιλείας αὐτοῦ ἐπειγόμενος, ἀπῆλθε πρῶτον εἰς Ἑνετίαν, καὶ ἐκεῖθεν διὰ Μεδιολάνου μετέβη εἰς Γαλλίαν πρὸς Κάρολον τὸν ΣΤ'· ὡς δ' οὐκ ἔτυχεν ἐπικουρίας, ἧς ἕνεκα τοσαύτην ὁδὸν μακρὰν ἀνελάβετο (1), διὰ Γερμανίας, Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια τῷ 1402 ἔτει, κατὰ τὸν Λαόνικον Χαλκοκονδύλην. Κατὰ δὲ τὸ 1425 ἔτος, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ, ὁ Πάπας Μαρτῖνος ὁ Ε' ἀνελάβετο σπουδὴν μεγάλην πρὸς ἕνωσιν, καὶ ἐπὶ τῷ ἐφελκύσαι τὰ πιςὰ τῶν Γραικῶν, καὶ προδιαθεῖναι αὐτοὺς πρὸς ταύτην, ἐφρόντισε φανῆναι αὐτοῖς εὐάρεστος, διαδοὺς ἀνὰ τὴν Δύσιν *Ἀφέσεις*, ἢ γράμματα συγχωρητικὰ (Ἰνδουλγέντσιας, ἢ καθὼς αὐτὸς ὁ Ἰλλερὼ ἀλλαχοῦ τὰ λέγει γλαφυρώτερον, *Συγχώρια*) ὑπὲρ τῶν ἀναλαμβανόντων ὅπλα πρὸς ἐπικουρίαν τῶν Γραικῶν, καὶ ἐκσφενδονίσας ἀνάθεμα κατὰ Γενουϊτῶν, τῶν ὑπὸ αἰσχροκερδείας προμηθευόντων τὰ τοῦ πολέμου ἐπιτήδεια πρὸς τοὺς Τούρκους. Ἀλλ' ἐν ἅπασι τούτοις, ἡ φαντασθεῖσα καὶ αὕτη ἕνωσις, ὡς φάσμα διελύθη, καθὼς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἱστορικοῖς καὶ ὁ Γιούππο Ἀββᾶς Πιάτζης Ἰταλὸς ἐκτίθησιν ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (De Rom. Pontif.).

Πρότασις Ζ'.

« Τέλος πάντων, κατὰ τὸ 1439 ἔτος, ὁ Αὐτοκράτωρ, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης, καὶ πολυάριθμοι Ἐπίσκοποι ἀντιπροσωπεύοντες τὴν Γραικικὴν Ἐκκλησίαν, ἦλθον εἰς Φλωρεντίαν,

(1) Οἱ ἐν Δύσει αὐταρχοῦντες οὐκ ἔδωκαν οὐδεμίαν βοήθειαν τῷ Παλαιολόγῳ προφασιζόμενοι, ὅτι ὁ Βασιλεὺς αὐτὸς οὐ κατεδέξατο προσκυνῆσαι τὸ ὑπομάνικον τοῦ Χωρεπισκόπου, ὑφαντῶς ἐπάνω κοσμούμενον τῇ Εἰκόνι Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο κατ' ἐντολὴν τοῦ Ῥώμης, γράψαντος πᾶσι ταῦτα. « Βασιλεῖ Ῥωμαίων, μὴ καταδεξαμένῳ προσκυνῆσαι τὴν Εἰκόνα Χριστοῦ, ὅστις βοηθήσῃ, ἀσυγχώρητος ἔσται· » ὡς ὁ Κρούσιος ἐν ἀρχῇ τῆς Τουρκογραικίας φησίν.

καὶ παρευρέθησαν εἰς τὴν Σύνοδον, τὴν ἐπίτηδες συγκαλεσθεῖσαν, ὡς μέσον τοῦ νὰ συμφωνήσωσιν οἱ Γραικοὶ μὲ τοὺς Λατίνους κατὰ πρῶτον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μόνου ἄρθρου τῆς Πίστεως, περὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἀσύμφωνοι, ἔπειτα δὲ περὶ τῶν ἄλλων κατηγοριῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἀνατολικοὶ ἐπροφασίζοντο διὰ τῶν χωρισμόν των· ἡ ἕνωσις ἀπεφασίσθη καὶ ἐκτελέσθη, ἀλλὰ τὰς ἀποφάσεις ταύτας τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου δὲν τὰς παρεδέχθη τὸ Γραικικὸν Ἔθνος, τυφλωμένον ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς προλήψεις, καὶ ὑστερημένον ἀπὸ τὸν ζῆλον τῆς ἀληθοῦς Πίστεως, καὶ ἔμεινεν εἰς τὴν πλάνην » κτλ. ὅσα κακολογῶν συνείρει ὁ Συγγραφεὺς τοῦ φυλλαδίου.

Ἀντίθεσις.

Τὴν τῶν Τούρκων ἐπὶ μέγα καθ' ἑκάστην αὐξάνουσαν καὶ προχωροῦσαν δύναμιν, καὶ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐγκειμένην, ὁρῶν Ἰωάννης Παλαιολόγος ὁ Β', καὶ ἐπὶ τὰς παρὰ Λατίνων, ἐκ πολλῆς στενοχωρίας, ἀπιδὼν βοηθείας, κατὰ τὴν συνήθη καὶ αὐτὸς τῶν πρὸ αὐτοῦ τέχνην, προσεποιήθη στέργειν τὴν ἕνωσιν. Ἡ πρὸς μεταῤῥύθμισιν τῆς σπαραττομένης τηνικαῦτα Δυτικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ Ἀντιπαπῶν καὶ τοσούτων καταχρήσεων, συναθροισθεῖσα, πρῶτον μὲν τῷ 1414 ἔτει, ἐν τῇ πόλει τῆς Γερμανίας Κωνσταντίᾳ, (1) καὶ μετενεχθεῖσα εἶτα κατὰ τὸ 1431 ἔτος εἰς Βασιλείαν, πόλιν καὶ αὐτὴν τῆς Γερμανίας, Σύνοδος, διὰ τὰς σφοδρὰς αὐτῆς διενέξεις μετὰ τοῦ Πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ', ἔκρινεν, ὡς τὰ μέγιστα συμβάλλον πρὸς ἐντελῆ σύστασιν καὶ μείζονα αὐτῆς αὐθεντείαν, προσεφελκύσαι πρὸς ἑαυτὴν τόν τε Αὐτοκράτορα Ἰωάννην καὶ τὸν Γραικικὸν Κλῆρον. Τοῦτο δὲ κατεθρόησε τὸν Εὐγένιον, ὡς τῇ ἀρχῇ τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἐπικίνδυνον, εἰ τῇ κατ' αὐτοῦ Συνόδῳ προστεθεῖεν οἱ Ἀνατολικοί. Καὶ δὴ πάντα τρόπον μετῆλθε παχυτάτων ὑποσχέσεων, ἐπὶ τὸ ἐφελκύσαι αὐτὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς

(1) Ἡ ἐν Κωνσταντίᾳ τῆς Γερμανίας διὰ φροντίδος τοῦ τῆς Δύσεως Αὐτοκράτορος Σιγισμένδου συστᾶσα τῷ 1414 ἔτει γενικὴ τῆς Δύσεως Σύνοδος, οὐ διὰ σπουδῆς ἐποιεῖτο τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἕνωσιν (ἧς ἕνεκα καὶ ἡ παρὰ τοῦ Μανουὴλ ἀποστολὴ εἰς αὐτὴν ἐξάρχου Ἀρχιεπισκόπου ἦν ἂν ἀναγκαία,) ἀλλ' ὁ τῆς Συνόδου ταύτης τε καὶ τῆς ὕστερον κατὰ Βασιλείαν πόλιν, ἀγὼν ἐπὶ μόνον τοῦτο ἀπετείνετο, κατασβέσαι τὸ χαλεπώτατον σχίσμα (καθ' ὃ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία διενοχλουμένη ὑπὸ τοσούτων Ἀντιπαπῶν, τὰ μέγιστα ἠσθένει,) ἐφ' ᾧ καὶ ἐθέσπισε Α'. μήτε δύνασθαι, μήτε ὀφείλειν τὴν Σύνοδον διαλυθῆναι ὑπὸ τοῦ Πάπα· Β'. τὴν ὑπεροχὴν ταύτης ἐπὶ τῶν Παπῶν κατὰ τὰ τῇ Πίστει ἀνήκοντα· καὶ Γ'. τὴν καθολικὴν μεταῤῥύθμισιν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας κατά τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ μέλη.

εἰς Φεῤῥαρίαν, ὅπου διεμηχανᾶτο μετατοπίσαι τὴν Σύνοδον. Τὸν δὲ Παλαιολόγον, ἐν μετεώρῳ σαλευόμενον τὴν γνώμην καὶ κατατηκόμενον πρὸς ποτέρους ἀπέλθῃ, ἄριστα συνεβούλευσεν ὁ ἐκ τῆς ἐν Βασιλείᾳ Συνόδου ἀποσταλεὶς πρὸς αὐτὸν συνετώτατος Φράτωρ Ἰωάννης, λέγων· «Εἴ μοι συμβούλῳ χρήσασθαι βούλει, ὦ βασιλεῦ, τὰ βέλτιστα εἰσηγουμένῳ σοι, οἴκοι σε μένειν παραινῶ· ὁρᾷς γὰρ ἡμᾶς ἀπεντεῦθεν ἀσυμφώνους καὶ διαμαχομένους, τί οὖν χρηστὸν ἐλπίσειάς γενόμενος ἐν Ἰταλίᾳ;» Ὁ δὲ βασιλεὺς βοηθείας ταχίστης δεόμενος ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης Πόλεως, καὶ ταῖς τοῦ Πάπα ἐπαγγελίαις πιστεύσας μᾶλλον, πλεῦσαι μὲν ἐπὶ τὴν ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδον παρῃτήσατο, παραλαβὼν δὲ τὸν Πατριάρχην, Ἀρχιερεῖς τε καὶ τῶν παρ' αὐτῷ Ἑλλήνων τοὺς ἐλλογιμωτέρους, ἀπέπλευσεν εἰς Ἰταλίαν τῷ 1439 ἔτει.

Οὗτος ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης οὐ τοσοῦτον ἐφρόντιζε περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἐν Φεῤῥαρίᾳ τὸ πρῶτον, καὶ ἑπομένως ἐν Φλωρεντίᾳ, ὅσῳ κατεπειγόμενος ὑπὸ τῶν περιστάσεων, περὶ τοῦ τυχεῖν ταχείας βοηθείας πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ μετ' αὐτοῦ Νικαίας Βησσαρίων, καὶ ὁ Κιαιβίας Ἰσίδωρος, οὐκ εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας ὀρθότητα, ἀλλ' ἐθήρευον ἑαυτοῖς τὴν Καρδιναλικὴν ἀξίαν, ἧς καὶ ἀπήλαυσαν. Ὁ δὲ Πατριάρχης Ἰωσὴφ ἐτελεύτησεν ἔτι διαρκούσης τῆς Συνόδου, οὐδ' ἐπρόφθασεν ὑπογράψαι· τοὺς δ' ἄλλους ἐνήγαγον εἰς τὸ ὑπογράψαι τὸν ὅρον τῆς ἀδοκίμου ἑνώσεως, βίᾳ, ἀπειλαῖς, καὶ αὐτῶν τῇ τῶν ἀναγκαίων στερήσει, ὡς ταῦτα μαρτυροῦντες βεβαιοῦσιν οἱ σύγχρονοι καὶ αὐτόπται τοῦ πράγματος, Σίλβεστρος ὁ Συρόπουλος, ὁ Δούκας, ὁ τοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ἔγγονος, Λαόνικος ὁ Χαλκοκονδύλης, Γεώργιος ὁ Φραντζῆς, Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, Γεώργιος ὁ Γεμιστὸς, καὶ ἐκ τῶν Λατίνων, ὁ ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος Λεονάρδος ὁ Χῖος (ἐν βιβλ. τῷ περὶ ἐκπορθήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως). Καθόλου δὲ ἡ ἐσχάτη αὕτη ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδος, καὶ κατὰ τοὺς θείους καὶ κατὰ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους θεωρουμένη, ἐξελέγχεται παράνομον καὶ ἀνόσιον Συνέδριον.

Α'. Διότι ἀπεδέχθη καὶ ἐκύρωσε τὸ ἐκ τοῦ Υἱοῦ δόγμα, μήτε περιεχόμενον ἐν τῇ Θείᾳ Γραφῇ, μήτε συναγόμενον ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ μάλιστα καὶ μαχόμενον τῷ Θείῳ Εὐαγγελίῳ, καὶ τῷ Ἱερῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως. Β', Διότι ἠθέτησε τοὺς ὅρους τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἵτινες ἐξεφώνησαν τὰς φρικωδεστάτας ἀρὰς κατὰ τῶν προστιθέντων, ἢ ἀφαιρούντων, ἢ ἄλλως μεταβαλλόντων τὸ ὑπὸ τῆς Α'. καὶ Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου συγγραφὲν θεοδίδακτον καὶ ἁγιώτατον Σύμβολον τῆς Πίστεως. Γ', Διότι οὔτε ὁ

Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης (ὁ Ἰωσὴφ, ἤδη προαποθανὼν,) οὔτε ὁ Ἀντιοχείας, οὔτε ὁ Ἱεροσολύμων, τῶν ὁποίων ἀμφοτέρων τοποτηρητὴς ὑπῆρχεν ὁ ἀοίδιμος Μάρκος ὁ Ἐφέσου, οὔτε αὐτὸς οὗτος, ὅστις ἦν καὶ Ἔξαρχος τῆς Συνόδου, οὔτε ὁ Ἐπίσκοπος Σταυρουπόλεως, οὐθ' ὁ Γεμιστὸς καὶ ὁ Σχολάριος (ἀμφότεροι ἐπὶ σοφίᾳ διασημότατοι,) ἀλλ' οὔτε ὁ Δημήτριος ὁ Δεσπότης, αὐτάδελφος τοῦ Αὐτοκράτορος, οὔτε ὁ τοῦ Ἄρχοντος τῆς Ἰβηρίας Ἀποκρισιάριος, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἰβηρίας Προέδρου μεθ' ἑνὸς Ἐπισκόπου σταλεὶς Μητροπολίτης, ὑπέγραψαν τὸν ὅρον τῆς ψευδοῦς ἑνώσεως, ἀλλὰ καὶ ἔφυγον ἀποτροπιαζόμενοι τὸ παράνομον Συνέδριον. Δ', Καὶ αὐτοὶ οἱ τὸν ὅρον τοῦ ψευδοσυλλόγου καθυπογράψαντες, οὐκ ἐλευθέρᾳ βουλῇ καὶ γνώμῃ τοῦτο ἐποίησαν, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι μὲν ἀπειλαῖς καὶ βίᾳ καταναγκασθέντες, οἱ δέ τινες τῆς Καρδιναλικῆς πορφύρας, ἢ χρυσίου ὤνιον καταθέμενοι τὴν ὑπογραφήν. Ε', Διότι πᾶσα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μαθοῦσα τὴν προδοσίαν, εὐθὺς ἀπεκήρυξε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδον, ὡς ἄνομον καὶ μιαρὰν καὶ δόλιον καὶ τυραννικὴν, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Αὐτοκράτορα Ἰωάννην ἔγραψαν, παρακαλοῦντες εἰς μετάνοιαν, καί τοι καὶ αὐτὸν μετανοοῦντα ἤδη, ὡς ἠπατημένον ἐπὶ ταῖς κοσμικαῖς αὐτοῦ ἐλπίσι. Τῷ 1438 ἐγένετο ἡ ἕνωσις, καὶ τότε μὲν εὐθὺς αὐτοὶ οἱ ὑπογράψαντες Ἀρχιερεῖς ἐξελθόντες τῆς τριήρεος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀπέπτυον τὴν ἕνωσιν, ἐξομολογούμενοι δημοσίως τὴν ἀνομίαν. Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει Κληρικοὶ ἐχωρίζοντο ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀσεβῶν (καθὼς οἱ Ἱστορικοὶ μαρτυροῦσι). Τῷ δὲ 1443, Σύνοδος ἐγένετο τῶν τριῶν τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχῶν μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς Ἀρχιερέων καὶ Κληρικῶν, ἥτις τὸ τῆς Φλωρεντίας Συνέδριον ἄνομον ἀπεκήρυξε, καὶ τὸν ἀντὶ τοῦ Ἰωσὴφ προχειρισθέντα Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνην τὸν Λατινόφρονα καθαιρέσει καθυπέβαλεν. Ὡσαύτως καὶ ἡ μετὰ ταῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1450 ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας συναθροισθεῖσα γενικὴ Σύνοδος τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν καὶ πολλῶν Ἀρχιερέων καὶ Κληρικῶν (ἐν ᾗ παρῆν καὶ ὁ Φράτωρ Λεονάρδος ἐκ μέρους τοῦ Πάπα) ἐξεκήρυξε τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσύνοδον, ὡς ταῖς ἁγίαις Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἀντικειμένην, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα ἐξουδένωσε. Τοῦτ' αὐτὸ ἐποίησαν καὶ οἱ ἐν Βοημίᾳ, καὶ πάντες οἱ ἐν Βοῤῥᾷ καὶ Νότῳ καὶ πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης Ὀρθόδοξοι (1). Ταῦτα ἐκ μέ-

(1) Βλ. τοὺς Ἱστορικοὺς Σίλβεστρον τὸν Συρόπουλον, Χαλκοκονδύλην, Δούκαν, Ἀμυρούτσην, Φραντζῆν κτλ. τὰ Πρακτικὰ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου, καὶ αὐτὸν τὸν Παπιστὴν Ἀλλάτιον, τὰ πλεῖστα τούτων τῶν Ἱστορικῶν αὐτολεξεὶ μνημονεύοντα (ἐν τῷ περὶ Συμφων. τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυ-

ρους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· ἐκ δὲ τῆς Δυτικῆς, ΣΤ', Ὁ Πάπας Εὐγένιος κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσυνόδου ὑπῆρχε καθῃρημένος τρὶς, ἐγγράφως καὶ παῤῥησίᾳ ὑπὸ τῆς ἐν Βασιλείᾳ συνηθροισμένης Συνόδου τῶν Δυτικῶν, ἐν ᾗ ἦσαν 700 Ἐπίσκοποι, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Σιγισμοῦνδος παρών. Ἀντὶ δὲ τοῦ Εὐγενίου ὑπῆρχεν ἄλλος Πάπας ἐκεῖ χειροτονημένος ὑπὸ τῆς Συνόδου, Φῆλιξ ὁ Ε'. (Βλ. τὰ Πρακτικὰ τῶν Συνόδων Ἐκδ. Λαββαίου Τόμ. 12. σελ. 590, 606, καὶ Τόμ. 13. ἄρθρ. 92. καὶ τῆς Ἐκκλ. Ἱςορ. τοῦ Γάλλου Φλέουρυ, σελ. 163. 296)· ὥστε, ὅσα ἔπραττε καὶ ἔλεγεν ὁ Πάπας Εὐγένιος ἐν τῇ ψευδοσυνόδῳ τῆς Φλωρεντίας, καὶ αὐτὴ αὐτοῦ ἡ ὑπογραφὴ, ὑπῆρχον ὅλα ἄκυρα καὶ παράνομα. Ζ', Ἡ αὐτὴ ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδος, τὸ ἐν Φλωρεντίᾳ Συνέδριον ὥρισε συνέλευσιν ἀπάτης καὶ σχίσματος, καὶ Συνέδριον σχισματικῶν (Βλ. Φλέουρυ αὐτ. Τ. 22. σελ. 38). Η', Τελευταῖον, καὶ ὁ τὸν Εὐγένιον διαδεξάμενος Πάπας Νικόλαος ὁ Ε' τῷ 1447, ματαιωμένην καὶ διαλελυμένην ἐγνώρισε τὴν Φλωρεντινὴν ψευδένωσιν, ὅθεν καὶ τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Κληρικοὺς ἀφώρισε, καὶ ἀνταφωρίσθη ὑπ' αὐτῶν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Μονεμβασίας Δωρόθεος, εἷς καὶ αὐτὸς γενόμενος τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ (παρὰ τῷ Ἀλλατίῳ αὐτόθ. σελ. 952). Τοιοῦτον τέλος ἔλαβε (καθὼς ἦν ἑπόμενον) ἐκείνη ἡ μὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, ἀλλ' ἐν ὀνόματι τοῦ Κόσμου συναχθεῖσα, καὶ ὡς ἱστὸς ἀράχνης διαλυθεῖσα Φλωρεντινὴ Συνέλευσις, εἰς ἣν ὁ μὲν δύστηνος Ἰωάννης, ὁ Αὐτοκράτωρ ἐζήτει βοήθειαν εἰς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον τῶν πολεμίων, ὑπομένων καὶ τὰς ἐσχάτας περιφρονήσεις· ὁ δὲ δόλιος Πάπας, ὁ Εὐγένιος ἐθήρευε τὴν εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ στερέωσιν, ἐφ' ἧς ἐκλονεῖτο, καθαιρούμενος καὶ ἀφοριζόμενος ὑπὸ τῆς ἐν Βασιλείᾳ Συνόδου. Κρινέτω ἤδη πᾶς τις φίλος τῆς ἀληθείας, ἂν ὁ βιβλιογράφος ἐννοεῖ τί λέγει, λέγων, ὅτι τὸ τῶν Γραικῶν Ἔθνος, *τετυφλωμένον ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς προλήψεις*, καὶ ὑστερούμενον ἀπὸ τὸν ζῆλον τῆς ἀληθοῦς Πίστεως, ἔμεινεν εἰς τὴν πλάνην. Ἀλλὰ τὸ τῶν Γραικῶν Ἔθνος, ἤγουν ἡ Γραικικὴ, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἐστηριγμένη ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς Πίστεως, καὶ μηδεμίαν καινόφωνον ἀνασχομένη προσθήκην καὶ μεταβολὴν, ἔμεινεν ἀπλανῶς καὶ ἀπαρασαλεύτως διακρατοῦσα τὰς Ἀποστολικὰς διδασκαλίας καὶ παραδόσεις, κατὰ τοὺς ἐν ταῖς ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς ἁγίαις Συνόδοις ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν Πατέρων ἐν ἁγίῳ Πνεύ-

---

...τικῆς Ἐκκλησίας σελ. 843—915, καὶ 1387) κτλ. Βλ. καὶ τὴν Τουρκογραικίαν (σελ. 4.) καὶ Δοσιθέου τὸ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, καὶ Μελετ. Ἐκκ. Ἱστορ. καὶ τὴν Ἀπόκρισιν κτλ. Ἐκδόσ. ἐν Χάλλῃ, 1775. κτλ.

ματι ἀποφανθέντας Ὅρους καὶ Κανόνας (οὓς ὁ λογιώτατος φαίνεται ἀποκαλῶν *προλήψεις ἐθνικάς!*). Τὸ τῶν Γραικῶν λοιπὸν Ἔθνος ἔμεινε *τετυφλωμένον εἰς τὴν πλάνην*; ἢ οἱ παραλλάξαντες τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, καὶ παρεκτραπέντες ἐν τῇ Ἱερουργίᾳ τῶν Μυστηρίων, καὶ ὑπερβάντες ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες, δι' ὧν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐλάλησε τὸ Ἅγιον, καὶ τὰ ἐναντία ἐκείνων καινοτομῆσαι τετολμηκότες;

Πρότασις Η΄.

« Οἱ δύω αἴτιοι τοῦ σχίσματος, ὁ Φώτιος καὶ Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος, κατηγοροῦσαν τοὺς Λατίνους » (συνείρει ὁ φυλλαδιογράφος) « ἐπὶ τρισὶ πρὸς τοῖς δέκα ἐγκλήμασιν. »

Ἀντίθεσις.

Οἱ μνησθέντες δύω Πατριάρχαι, ὁρῶντες μετὰ συνοχῆς καρδίας τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τῶν ἐπινοηθέντων καινοτομημάτων παραλλάττουσαν τὴν ἀλληλουχίαν τῶν διδαγμάτων τῆς Πίστεως, καὶ ἐκπίπτουσαν τῶν ἀρχαίων καθεστώτων, χρέος ἐκπληροῦντες χρεῶν ἁπάντων τὸ ἱερώτατον, ὕψωσαν φωνήν, ἐπιστείλαντες τοῖς κατὰ τὴν Ἑῴαν λῆξιν λοιποῖς Πατριάρχαις, καὶ καταγγείλαντες αὐτοῖς τὰ καινοφανῆ τολμήματα. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀντέστησαν εἰς τὰς Λατινικὰς καινοτομίας ὑπερμαχοῦντες τῆς ἀκεραιότητος τοῦ θείου Δόγματος, τὸ διαβάλλειν τούτους ἰταμῶς ὡς τοῦ Σχίσματος αἰτίους, οὐκ ἔστι τοῦτο προφανὴς ὑπὸ πάθους ἄσπονδος δυσμένεια; Ἀλλὰ τοῦτο πράττων ὁ κύριος Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Πέτρας, οὐδὲν ἄλλο πράττει, εἰμὴ ὅ,τι καὶ οἱ περὶ τὸν Νικομηδείας Μητροπολίτην Εὐσέβιον Ἀρειανοί, οἵτινες διέβαλλον τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν σχίστην καὶ στασιαστήν, διότι ὑπερησπίζετο τὸ Θεῖον δόγμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας παραδείγματα παραλείπομεν.

Διαλύσωμεν δὲ ἤδη καὶ τῶν κατηγορουμένων δεκατριῶν ἐγκλημάτων τὰ κυριώτερα. Α΄, τὸ περὶ ἀζύμων. Ἡ καινοτομία αὕτη εἰσήχθη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸν ἑνδέκατον αἰῶνα μεσοῦντα, διότι πρὸ τούτου οὐδὲ ὑπῆρξαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔριδες περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ὅτι δὲ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐτέλεσε τὸν μυστικὸν Δεῖπνον δι' ἀζύμου ἄρτου, μυρίας ἔχοντες ἀποδείξεις καὶ μαρτυρίας, ἕνα μόνον πρὸς πίστωσιν προβάλλομεν, καὶ τοῦτον Δυτικὸν καὶ νεώτερον, καὶ κατὰ τὴν παιδείαν καὶ πολυμά-

θειαν ἔξοχον, καὶ μεγάλην παρὰ τοῖς Δυτικοῖς βαρύτητα ἔχοντα, τὸν ἐκ τοῦ Βενεδικτινοῦ τάγματος Αὐγουστῖνον τὸν Καλμέτον (1), ὅς τις λαμπραῖς καὶ ἀναντιῤῥήτοις ταῖς ἀποδείξεσιν ἐν τῷ «*Περὶ τοῦ ἐσχάτου Πάσχα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*» ἀπό τε τῶν ἱερῶν Εὐαγγελιστῶν, καὶ τῶν πρώτων Πατέρων Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν, διαῤῥήδην παρίστησι τὸν μυστικὸν Δεῖπνον τελεσθέντα τῇ δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ Νισσὰν, τουτέστι τῇ Πέμπτῃ ἡμέρᾳ τῆς Ἑβδομάδος δι' ἐνζύμου ἄρτου. Τῇ δὲ ἐπαύριον κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην τοῦ Νισσὰν, τῇ Παρασκευῇ (καθ' ἣν, ὡς παραμονὴν τοῦ Νομικοῦ Πάσχα, οἱ Ἰουδαῖοι «οὐκ εἰσῆλθον [κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην] εἰς τὸ Πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα») ἐθυσιάσθη αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ὡς ἀληθὴς ἀμνός. Ἐξ οὗ καταφανῶς δεικνύεται, ὅτι οὐκ ἔφαγον αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ. Ἡ ἐν ἐνζύμῳ χρῆσίς ἐστιν ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὐ δύναταί τις ἀποδεῖξαι ταύτης τὴν ἀρχὴν, ὡς ἐκείνη ἡ τῶν ἀζύμων δεικνύεται ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ, δι' ἣν μάλιστα καὶ ἡ ἔρις ἐξήφθη μεταξὺ τοῦ Κηρουλαρίου καὶ τοῦ Θ' Λέοντος.

Β', Κατηγόρησαν ὁ Φώτιος καὶ ὁ Κηρουλάριος, ὅτι οἱ Λατῖνοι νηστεύουσι τὸ Σάββατον. Ἀλλὰ τοῦτο κατηγόρησαν πρῶτοι οἱ Ἀπόστολοι. Διότι ἐν τοῖς τῶν Ἀποστόλων Κανόσι γέγραπται κατὰ λέξιν «εἴ τις κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων, ἢ τὸ Σάββατον, πλὴν ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω.»

Γ', Κατηγόρησαν, ὅτι τρώγουσιν οἱ Λατῖνοι τὸ κρέας τῶν ἀκαθάρτων ζώων (πρόσθες μάλιστα καὶ τὰ πνικτά). Ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατηγόρησαν οἱ Ἀπόστολοι. Ἐν ταῖς τῶν Ἀποστόλων Πράξεσι γέγραπται οὑτωσίν· «Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Πρεσβύτεροι καὶ ἀδελφοὶ, τοῖς ἐξ Ἐθνῶν πιστοῖς χαίρειν· Ἔδοξε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος· πλὴν τούτων ἐπάναγκες ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε,». Τούτων ταῖς διατάξεσι καὶ ἡ Ἕκτη Σύνοδος ἑπομένη, ἐν τῷ ΞΖ' Κανόνι τῶν ἑαυτῆς, ἀποφαίνεται κατὰ τῶν παραβατῶν ἀφορισμὸν καὶ καθαίρεσιν.

Δ', Κατηγόρησαν οἱ δύω ῥηθέντες Πατριάρχαι τοὺς Λατίνους,

(1) Οἴδαμεν, ὅτι ἡ τοῦ τηλικούτου ἀνδρὸς Δυτικοῦ ἰσχυρὰ ἀπόδειξις, συγχέει καὶ ταράττει τοὺς Δυτικοὺς αὐτοὺς τὰ μέγιστα, ὡς ἐκθέτουσα τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων εἰς τὴν μέμψιν τῶν καλουμένων ἡμῶν παρ' αὐτοῖς σχισματικῶν. Τοῦτο τὸ Σύγγραμμα τοῦ Καλμέτου μετεφράσθη καὶ Ἑλληνιστὶ, καὶ ἐξεδόθη πέρυσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει (τῷ 1843, ἤτοι πρὸ ἑνὸς ἔτους τῆς α'. Ἐκδόσεως τῆς Ἀπαντήσεως ταύτης. Σημ. Ἐκδ.).

ὡς βαπτίζοντας διὰ μιᾶς καταδύσεως (1), ἢ διὰ τῆς ἐγχύσεως (γράφε ἐπιχύσεως), ἥτις τελευταῖον μετεβλήθη εἰς τὸν συνήθη ἤδη ῥαντισμόν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατηγόρησαν οἱ Ἀπόστολοι. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέστειλε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ Μαθητὰς εἰς τὸν Κόσμον ἅπαντα, μαθητεῦσαι πάντα τὰ ἔθνη καὶ βαπτίζειν, οὐχὶ ῥαντίζειν. Καὶ βαπτίζειν δὲ, πῶς; «εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,» δηλονότι ἐν τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἀναδύσεσιν, ἰσαρίθμοις ταῖς τρισὶν ἐπικλήσεσι τῶν ὑπερθέων Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τοῦτο θεσπίζει καὶ ὁ Ν΄ Κανὼν τῶν Ἀποστόλων, λέγων· « Εἴτις Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος μὴ τρία Βαπτίσματα (τρεῖς καταδύσεις) μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσει, ἀλλὰ ἓν Βάπτισμα (μίαν κατάδυσιν) καθαιρείσθω. » κτλ. Καὶ ἐὰν τὸν διὰ μιᾶς καταδύσεως βαπτίζοντα καθαιρεῖσθαι διέταξεν ὁ Κανὼν, πολλῷ μᾶλλον τὸν βαπτίζοντα δι' ἐπιχύσεως, καὶ τέλος, διὰ τοῦ ῥαντισμοῦ (τὸν ὁποῖον οὐδὲ κἂν ὀνομάσαι ἐτόλμησεν ὁ κύριος Ἰλλερώ). Τελευταῖον (ἵνα παραλίπωμεν τὰ ἄλλα).

Ε΄, Κατηγοροῦνται οἱ Λατῖνοι, ὡς προσθέσαντες εἰς τὸ Σύμβολον τὸ Filioque *(καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ)*. Καὶ τοῦτο κατηγοροῦνται οὐχ ὑπὸ τοῦ Κηρουλαρίου καὶ τοῦ Φωτίου μόνον, ἀλλὰ πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὅστις παραδιδοὺς τῇ Ἐκκλησίᾳ τὰς Κυριακὰς φωνὰς, ἔγραψε, « Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. » Κατηγοροῦνται ὑπὸ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὑπὸ πάντων τῶν Θεοφόρων Πατέρων καὶ καὶ ὑπὸ πάσης τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς πρὸ τοῦ σχίσματος Δυτικῆς. Ἡ καινοτομία αὕτη καὶ κορωνὶς ὅλων τῶν κακῶν, περὶ τὴν ὀγδόην λήγουσαν ἑκατονταετηρίδα, ὡς πάντες

(1) Ἡ ἐν Τολήτῳ τῆς Ἱσπανίας Δ΄ Σύνοδος, ἥτις συνῆλθε τῷ 633 οὐχ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, οὐδ' ἐπὶ σκοπῷ εὐσεβείας· ἀλλ' ἵνα στερεώσῃ τὸν Σισενάνδον τὸν ἁρπάσαντα τὴν βασιλείαν τοῦ Σεντίλου (Βλ. Φλέουρυ Ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. 8. σελ. 320, καὶ τῆς αὐτῆς Συνόδου Καν. 75.), αὕτη πρώτη, παραδοθεῖσα εἰς ἀδόκιμον νοῦν, διώρισε γίνεσθαι τὸ Βάπτισμα ἐν Ἱσπανίᾳ, ἀδιαφόρως καὶ ἐν μιᾷ καταδύσει, πρὸς ἀποφυγὴν τάχα τινὸς αἱρέσεως ἐκεῖ τότε ἀναφανείσης. Καὶ πρὸς τοῦτο φέρουσι καὶ μίαν ῥῆσιν τοῦ ἁγίου Πάπα Γρηγορίου τοῦ Μάγνου, συγχωροῦσαν τάχα τὸ παρανόμημα. Ἀλλ' ἡ ῥῆσις φαίνεται πλαστή. Τὸ δὲ διὰ μιᾶς καταδύσεως Βάπτισμα ἐνόσουν οἱ Εὐνομιανοί. Καὶ ἡ ἁγία Οἰκουμενικὴ Β΄ Σύνοδος τούτους, ὡς ἐν μιᾷ καταδύσει βαπτιζομένους, ἀβαπτίστους διώρισε (Καν. Θ΄.). Σημειωτέον δὲ ὅτι, καὶ τὸ τοῦ Βαπτίσματος παρανόμημα τότε μὲν ἔμεινε καὶ ἐσβέσθη ἐν Ἱσπανίᾳ· πολλοὺς δὲ ὕστερον αἰῶνας συνειθίσθη εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ὁ ῥαντισμός. Εἰς ταύτην τὴν Δ΄ Τοληταν ὴν Σύνοδον ἐμφαίνεται τὸ πρῶτον καὶ ἡ περὶ τοῦ Πνεύματος « καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ » βλασφημία. Ἀλλὰ ταύτης τὰ πρακτικὰ κατὰ τοῦτο τὸ Ἄρθρον ἐνοθεύθησαν, καθὼς ἄριστα παρετήρησεν ὁ Ζοιρνικάβιος (τόμ. ά. σελ: 226.) τῆς δὲ βλασφημίας τὰ γενέθλια φαίνονται πολὺ μεταγενέστερα. Βλέπε περὶ τούτου εὐθὺς ἐν τοῖς κατωτέρω.

ἴφασιν, εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν παρεισηνέχθη, οὐχὶ ἐν Ἱσπανίᾳ πρώτιστα, καθὼς λέγουσιν, ἀλλὰ παρὰ τοῖς Γάλλοις τῷ 791 ἔτει, καὶ ἐκ τῶν Γαλλιῶν τοῖς ὁμόροις διεδόθη. Ὁ δὲ πρῶτος ἐκ τῶν Δυτικῶν κατὰ τοῦ ἐπινοήματος τῆς ἀνηκούστου ταύτης καινοτομίας φωνὴν ὑψώσας, ὑπῆρξεν Ἀλβῖνος Ἀλκουΐνος (1) ὁ ἐξ Ἄγγλων μὲν ὁρμώμενος, εἰς δὲ Γαλλίαν, διὰ τὸ ὑπερέχον ἐν παιδείᾳ καὶ λόγοις ὑπὸ Καρόλου τοῦ Μάγνου μετάπεμπτος· ὅστις ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἐν Λουγδούνῳ ἀδελφοὺς Ἐπιστολῇ ΞΘ', τὴν τοιαύτην τότε συνεστηκυῖαν διαζήτησιν περὶ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης ἀπεδοκίμασε, καθώσπερ καὶ ὁ κατ' ἐκεῖνο τοῦ χρόνου τῶν λοιπῶν ἁπάντων Λατίνων σοφώτατος Παυλῖνος ὁ Ἀκυλίας ἢ Φοροϊουλίου Πρόεδρος (2), ἐν Συνόδῳ, τῇ κατὰ τὸ Φοροϊούλιον συστάσῃ τῷ 791 ἔτει, συνάμα τοῖς ἐκεῖ λοιποῖς Πατράσι, τὴν ἀνακύψασαν ἤδη τότε νεοφανῆ ταύτην προσθήκην, τῇ ψήφῳ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τρίτης Συνόδου, ἀπέκρουσε καὶ ἀπέβαλεν. Εἰ δὲ καὶ τὰ τοῦ Παυλίνου ῥήματα παρέφθειραν οἱ Λατῖνοι, καθώσπερ καὶ ἄλλων πολλῶν Πατέρων, καὶ τὰ συντελοῦντα τῇ αὐτῶν προσθήκῃ ἐγκατέσπειραν, ἀλλὰ τὰ ἐν τῇ 996 Στήλῃ εἰσέτι κεῖνται ἀπαραλύμαντα. Ἐπεὶ δὲ ἡ ἀρτιφανὴς καινοτομία, ὑπὸ Λατίνων, ἀνδρῶν παιδείᾳ τε καὶ ἀξιώματι διαφερόντων, ὡς ἀδόκιμος μὲν ἀπεβάλλετο, ὑπ' ἄλλων δὲ ἐπῃνεῖτο, ἔνθεν τοι διαφερομένων μετὰ δριμύτητος τῶν Ἐπισκόπων, καὶ μέγιστος ἀγὼν καὶ τάραχος μέσον Λατίνων ἀνεκινεῖτο σφοδρός, Κάρολος ὁ Μάγνος Γαλλίας τε ἅμα καὶ Γερμανίας Αὐτοκράτωρ τότε, Σύνοδον ἐπὶ τούτῳ ἐν Ἀκυϊσγράνῳ (Aix de la Chapelle) συνήθροισεν ἔτει 809, πρὸς διάλυσιν τῆς ἔριδος. Μετὰ δὲ διαλέξεις πολλὰς περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, τῶν μὲν αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ διατεινομένων, τῶν δὲ πρὸς τοῦτο ἀντιτεινόντων, ἄπρακτος τέλος διελύθη ἡ Σύνοδος. Μαρτυροῦσι δὲ τὸ πρᾶγμα οἱ κατ' ἐκεῖνο περιόντες τῷ βίῳ, καὶ ἄλλοι τῶν Λατίνων ὕστερον, ὡς Ἄδων ὁ Βιέννης Ἀρχιεπίσκοπος (3), καὶ Αἰμόνιος (4), καὶ ἄλλοι ἔτι.

Ἐπὶ τῆς Συνόδου ταύτης, διότι ὁμοφωνῆσαι οὐκ ἐδυνήθησαν, τῶν μὲν ἐγκρινόντων, τῶν δὲ κατακρινόντων τό τε δόγμα τῆς τοῦ Πνεύ-

---

(1) Ἤνθει μὲν ὁ Ἀλβῖνος περὶ τὸ 780, ἀπεβίωσε δὲ περὶ τὸ 804 ἔτος.

(2) Οὗτος προὐκεχείριστο τῷ 776, ἀπεβίωσε δὲ καὶ αὐτὸς τῷ 804, συναγωνιστὴς γενόμενος τῷ Ἀλκουΐνῳ καὶ λόγοις καὶ γράμμασι.

(3) Γάλλος ἦν τὸ γένος ὁ Ἄδων· κατὰ τὸ 859 ἔτος προαχθεὶς εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπήν· παρέτεινε δὲ τὸ ζῆν εἰς τὸ 873 ἔτος, συνέγραψεν Ἐπιτομὴν Χρονικῶν.

(4) Ὁ Φλωριακηναῖός ἐστιν οὗτος Αἰμόνιος, ὁ κατὰ τὴν Ι' ἢ κατὰ τὴν ΙΑ' Ἑκατονταετηρίδα περιὼν τῷ βίῳ, καὶ τὰ τῶν Φράγκων συγγραψάμενος χρονικά. Βλ. τούτων Βιβλ. Δ'. κεφ. 97.

ματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως, καὶ αὐτὴν τὴν ἐν τῷ Ἱερῷ Συμβόλῳ καινοτόμον προσθήκην, Βαρνχάρος ὁ Βορμακήνσιος Ἐπίσκοπος, καὶ Ἰεσσαὶ Ἐπίσκοπος Ἀμβιανηνσίας, καὶ Ἀδαλχάρδος ὁ Κορβιήνσιος Ἀββᾶς ὑπὸ Καρόλου Μάγνου ἀπεστάλησαν εἰς Ῥώμην πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πάπαν Λέοντα τὸν Γ', (ὅστις ἤρθη μὲν ἐπὶ τοῦ Θρόνου τῆς Ῥώμης τῷ 797, ἐτελεύτησε δὲ τῷ 816,) ὅπως ἐρωτήσωσι περὶ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ νεοφανοῦς προσθήκης ταύτης. Ἀλλ' εὗρον τὸν Πάπαν ὅλως περὶ ταύτης ἀντιφερόμενον, ὅςτις οὐ μόνον τὴν προσθήκην ὡς ἀνήκουστον σφοδρῶς ἐξήλεγξε, καὶ ἀποτόμως ἀπώσατο, καὶ τὸ προστεθὲν διεκέλευσεν ἐκ τοῦ Συμβόλου ἀφαιρεθῆναι, (καθὰ ἐναντίον τῷ τῶν ἁγίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὅρῳ, τῷ διαῤῥήδην καθυποβάλλοντι τοὺς περὶ τὸ Σύμβολον καινοτομοῦντας τῷ ἀναθέματι,) ἀλλὰ καὶ ὑπὸ διαπύρου ζήλου ὑπὲρ τῆς ὀρθότητος τοῦ θείου Δόγματος, κατὰ τὴν οὐράνιον Εὐαγγελικὴν φωνὴν, διεγερθεὶς, ἐνεχάραξε τὸ ἱερὸν Σύμβολον Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ ἐπὶ δύω ἀργυρῶν Πινάκων, ἀναστηλωθέντων κατὰ τὰς πύλας τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ναοῦ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πρὸς κοινὴν ἀνάγνωσιν, χωρὶς τῆς, καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, προσθήκης· ἐπέγραψε δὲ καὶ τόδε πάνδημον ὑπόμνημα, πρὸς τοὺς εἰσέπειτα ἐσομένους ἀΐδιον.

« Haec Leo posui, amore et cautela Orthodoxae Religionis· » τουτέστι. « Ταῦτα Λέων ἐθέμην κατὰ ζῆλον ἐπὶ προφυλακῇ τῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως. » Ταύτην δὲ τὴν ἐπίσημον πρᾶξιν τοῦ Λέοντος μαρτυροῦσι καὶ ἐκ τῶν Δυτικῶν οἱ ἐφεξῆς, Σμάραγδος ὁ Ἀββᾶς, εἷς καὶ αὐτὸς τῶν παρὰ Καρόλου τοῦ Μάγνου ἀποσταλέντων πρὸς τὸν Πάπαν Λέοντα, Ἀναστάσιος ὁ Βιβλιοθηκάριος, Πέτρος ὁ Δαμιανὸς, Πέτρος ὁ Ἀβαιλάρδος, καὶ Πέτρος ὁ Λομβαρδὸς, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Βαρώνιος, (1) ὁ Βελλαρμῖνος, ὁ Βίνιος, καὶ ὁ Πολωνὸς Κιχώβιος, ἐκ δὲ τῶν ἡμετέρων, ὁ Φώτιος. (2)

(1) Ὁ Βαρώνιος καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις κατά τε εὐαρέστησιν καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ γράφων ἐλέγχεται, ἀλλ' ἐν τῷ ἀναπλάττειν τὸ, μηδαμῶς μὲν περὶ τοῦ δόγματος τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, περὶ δὲ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης τοὺς Λατίνους τότε διαφιλονεικῆσαι κατὰ τὴν ἐν Ἀκυϊσγράνῳ Σύνοδον, καὶ παρ' αὐτοῖς ἔτι τοῖς Λατίνοις κινδυνεύει καταγέλαστος εἶναι Βαρώνιος, ὡς ἐπὶ προδηλοτάτῳ ψεύδει ὑπ' αὐτῶν ἐξελεγχόμενος· οἷον, ὑπὸ Καρόλου Λεκοΐντου ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς χρονικοῖς τῶν Φράγκων Τόμ. Ζ'. ὑπὸ Ἀντωνίου Παγίου ἐν τῇ ἱστορικοχρονολογικῇ κριτικῇ τῇ εἰς τὰ Βαρωνίου χρονικά. Τόμ. Γ'. ὑπὸ Φραγκίσκου Παγίου, ἐν τῇ ἐπιτομῇ τῶν Ῥωμ. Ποντιφίκων Τόμ. Β'. καὶ ὑπὸ Γεωργίου Βαλχίου ἐν τῇ Ἱστορ. τοῦ ζητήματος τοῦ περὶ τῆς Ἐκπορεύσεως Κεφ. Β'.

(2) Ἐν τῇ πρὸς τὸν Ἀκυληΐας ἐπιστολῇ τοῦ Φωτίου (ἔνθα τῶν ἀργυρῶν τοῦ Λέοντος Πινάκων γίνεται μνεία) τοιάδε ὁ Δομινικανὸς Κεμβεφίσιος παρασημειοῦται σελ. 546 λέγων· « Metuebat forte Papa Leo Orientalium offensionem, quam nec ea dispensa tione Ecclesia Romana vitare potuit, et ut Schismatico-

Καὶ ἄλλος δὲ πάλιν Πάπας Ἰωάννης ὁ Α΄, ἐν ἔτει 872, ἔγραφε πρὸς τὸν ἀοίδιμον Φώτιον ὅτι, «Τὸ ἄρθρον τοῦτο (τῆς προσθήκης) οὐ μόνον οὐ λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτον θαῤῥήσαντας τῇ ἑαυτῶν ἀπονοίᾳ τοῦτο ποιῆσαι, παραβάτας τῶν θείων λόγων κρίνομεν, καὶ μεταποιητὰς τῆς Θεολογίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων, οἳ συνελθόντες Συνοδικῶς παρέδωκαν τὸ ἅγιον Σύμβολον· καὶ μετὰ τοῦ Ἰούδα αὐτοὺς τάττομεν, ὅτι καὶ ταὐτὸν ἐκείνῳ τετολμήκασιν, οὐ παραδόντες εἰς θάνατον τὸ Κυριακὸν σῶμα, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς (οἵ εἰσιν ὡς μέλη τοῦ σώματος αὐτοῦ) διασχίσαντες καὶ διατεμόντες ἀλλήλων.» (Σημείωσαι τίνες οἱ σχίσται καὶ οἱ διατομεῖς· οὐχ ὁ Φώτιος καὶ ὁ Κηρουλάριος) κτλ. (Βλ. τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Πάπα Ἰωάννου ἐν τῷ Β΄, Τόμῳ τῶν Πανδεκτῶν, ἣν καὶ ὁ Κατόλικος Φλέουρυ ὡς γνησίαν ἐπιγινώσκει καὶ διομολογεῖ, Ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. 7. 11, σελ. 438, κτλ.). Τελευταῖον καὶ εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἐν ᾗ παρῆσαν καὶ τοῦ Πάπα Ἐπίτροποι ἀπεσταλμένοι τρεῖς, Παῦλος καὶ Εὐγένιος Ἐπίσκοποι, καὶ Πέτρος πρεσβύτερος καὶ Καρδινάλιος, κατεδικάσθη παμψηφεὶ ἡ πανάθεσμος ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκη. Ἀλλὰ τὴν προσθήκην ταύτην, ἣν σφοδρῶς ἐξήλεγξαν ὡς καινότομον, καὶ ἀπέβαλον ὡς ἀθέμιτον, καὶ κατάκριτον ἀπέφηναν, καὶ διὰ πανδήμων ὑπομνημάτων εἰς αἰῶνα κατεστηλίτευσαν Λέων ἐκεῖνος καὶ Ἰωάννης οἱ Πάπαι, καὶ πᾶσα ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐπὶ Φωτίου Συνόδῳ· ταύτην, λέγομεν, τὴν προσθήκην ἡ νῦν Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἀπὸ τοῦ Πάπα Βενεδίκτου (τῷ 1014) καὶ ἐφεξῆς πεπαῤῥησιασμένως ἀποδέχεται, κατὰ τὸν ὅρον τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου· (1) ὅθεν τοῦτο δείκνυσιν ἀπογυμνώντως καὶ τρανώ-

---

rum livore erroris in fide ex parte non notaretur.» Τουτέστιν, «Ἐφοβεῖτο ὁ Πάπας Λέων, μὴ προσκρούσῃ τοῖς Ἀνατολικοῖς, ὅπερ οὐδὲ διὰ τῆς τοιαύτης συγκαταβάσεως ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία ἴσχυσε διαφυγεῖν, καὶ ἵνα μὴ παρὰ τῶν Σχισματικῶν διὰ φθόνον μῶμος αὐτῇ προστριβῇ, ὡς πλανηθείσῃ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος περὶ τὴν πίστιν.» — Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν εἰς ταύτην τὴν (ἣν λέγει) συγκατάβασιν οὐκ ἐπέμεινεν ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία· ὅθεν οὐδὲ τὸν μῶμον εἰς τέλος διέφυγε!

(1) Ἡ ἐν Τριδέντῳ τῆς Γερμανίας Σύνοδος περὶ τὸ 1543 ἔτος ὑπὸ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ Γ. συνέστη καὶ παρετάθη ἄχρι τοῦ 1562 ἔτους, Ποντιφικεύοντος Πίου τοῦ Δ΄. Ἐν ταύτῃ δὲ, πρὸς τῇ ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκῃ ἐν τῷ ὅρῳ τῷ τῆς Πίστεως, τῷ γενομένῳ ὑπὸ τῆς Συνόδου ταύτης, προσετέθησαν καὶ τὰ ἐφεξῆς τῆς καινοτομίας, Πρῶτον, «Ὁμολογῶ μυστήριον ἀληθὲς, ὅλον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἀκέραιον μεταλαμβανόμενον ὑφ᾽ ἑνὶ καὶ μόνῳ τῷ εἴδει: Δεύτερον, Πιστεύω εἰς τὴν τῶν Συγχωρητηρίων (ἰνδουλγετσιῶν) δύναμιν, δοθεῖσαν παρὰ τοῦ Ι. Χ. τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τὴν τούτων χρῆσιν ὡς σωτήριον τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει: Τρίτον, Ὑπόσχομαι τῷ τῆς Ῥώμης Ποντίφικι, καθὰ διαδόχῳ τοῦ Πέτρου καὶ ἐπιτρόπῳ Χριστοῦ, ἀληθῆ ὑποταγὴν καὶ τελείαν εὐπείθειαν, ἐφ᾽ ᾧ θεὸν ὄμνυμι.» — Ἄρθρα

τατα, ὅτι ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία διὰ τοῦ ἄρθρου τούτου τῆς Πίστεως, οὐ μόνον τῆς Ἀνατολικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχαίας ὀρθῶς δογματιζούσης Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, διήρηται καὶ διέσχισται. (1) Καὶ ταῦτα μὲν ἀπόχρη περὶ τοῦ Filioque (καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ,) ἣν προσθήκην, ὡς ἀλλοτρίαν τῆς ἐν γένει κοινῆς καὶ συμφώνου τῶν πιστῶν ὁμολογίας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπαράδεκτον (εἴγε καὶ Πάπαι αὐτοὶ ὁμοψύχῳ φρονήματι σὺν τοῖς ἡμῶν Ἀνατολικοῖς Πατράσι κατέκριναν, καὶ ὑπὸ ἀναθέματι ἀπηγόρευσαν,) ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ πρώην καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καταψηφίζουσα ἀποβάλλει. Ἓν ἔχει τὸ φρόνημα καὶ τὸ αὐτὸ, ὡς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ μετὰ τοῦτο. Εἷς ὁ τῆς εὐσεβείας αὐτῆς ἀπαρασάλευτος ὅρος. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς τὴν καθ' ὕπαρξιν ἔχει πρόοδον. Τοῦτο παρέλαβε παρὰ τοῦ Κυρίου « Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. » Τοῦτο τὸ Δόγμα, παρὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἀποκεκαλυμμένον αὐτῇ, καὶ μέχρι τοῦδε πρεσβεύει μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν αὐτῆς τέκνων, καὶ μέχρι συντελείας ἱερῶς τηρήσει τῇ καλῇ ὁμολογίᾳ ἀπαρασαλεύτως ἐμμένουσα.

Ὁ δὲ κατὰ τὸν Θεῖον Ἀπόστολον ἐπιεικὴς ὀφείλων εἶναι καὶ ἄμαχος, ὡς Ἐπίσκοπος, ἔτι δριμύτερον φερόμενος καὶ πλύνων τὸ Γραικικὸν Ὀρθόδοξον Ἔθνος μώμοις καὶ ὕβρεσιν ἀκολάστοις, ἐπάγει καὶ τὰ ἐφεξῆς.

Πρότασις Θ'.

« Ἡ ὀρθὴ παρατήρησις καὶ ὁ καιρὸς, τὰ ὁποῖα ἀλλάζουσι συχνάκις τὰς διαθέσεις ὁλοκλήρων λαῶν, καὶ μάλιστα αἱ μάστιγες τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε νὰ διδάξωσι τὸ Γραικικὸν Ἔθνος, ὥστε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἔπταισε, καὶ παρώργισε τὸν ἀπειροδίκαιον Θεὸν διὰ τοῦ χωρισμοῦ του ἀπὸ τὸ ἐπίλοιπον τῆς χριστιανωσύνης, καὶ ὅτι αἱ προφάσεις

πάντη ξένα καὶ ἀλλότρια ταῦτα Πίστεως, παραβαλλόμενα ὡς πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐν τῷ Ἱερῷ Συμβόλῳ Πίστεως τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, τουτέστι τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ καινοφανῆ καὶ παρείσακτα, ὁρισθέντα αὐθαιρέτως καὶ αὐτογνωμόνως, ὡς ἐν Συνόδῳ τάχα Οἰκουμενικῇ (καθὼς λέγουσι ταύτην τὴν Τριδεντινήν). Ἀλλ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος οὔτ' ἔστιν, οὔτε λέγεται, ἡ μὴ γενομένη κατὰ συναίνεσιν καὶ ἕνωσιν ἁπάσης τῆς καθόλου καὶ Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας.

(1) Τὸν ὑπὸ πάντων τῶν θείων Πατέρων, Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν, ἔλεγχον τῆς αἱρετικῆς ταύτης προσθήκης διεπραγματεύσατο εἰς πλάτος ὁ ἀοίμνηστος Ζοερνικάβιος, οὗτινος τὴν Συγγραφὴν ἐξελλήνισεν ὁ ἡμέτερος Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις, Τρόπαιον Ὀρθοδοξίας εἰς αἰῶνας ἀκατάλυτον καὶ πληρέστατον.

τῶν κατὰ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας κατηγοριῶν εἶναι μάταιαι καὶ οὐτιδαναί » κτλ.

Ἀντίθεσις.

Ἡ ὀρθὴ διάσκεψις καὶ ὁ χρόνος μεταβάλλει, ναὶ, τὰς ἠθικὰς καὶ κοσμικὰς διαθέσεις τῶν λαῶν. Ἀλλ' ὅταν μεταβάλλῃ καὶ τὰς θρησκευτικὰς καὶ Δογματικὰς, ἀποπλανωμένας τῶν Θεοπαραδότων καὶ ἀρχικῶν βεβαιώσεων, τότε ἡ τούτων μεταβολὴ μεταβάλλει καὶ νοθίζει τὸ γνήσιον τοῦ Θρησκεύματος. Τὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων Ἀνατολικὸν Ὀρθόδοξον Γένος ἐπὶ μέγα σεμνύνεται, διότι πρῶτον Ἐθνῶν ἁπάντων αὐτὸ δεξάμενον τὸ τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως Θεῖον κήρυγμα, καὶ πρῶτον αὐτὸ τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι ἐπονομασθὲν, διετήρησεν ὅσα παρέλαβε παρά τε τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων Δόγματα καὶ παραδόσεις ἀπαράτρωτα, καὶ ἀνέπαφα, καὶ ἀναλλοίωτα, καὶ ἀπαρασάλευτα, μηδὲν καινοτομῆσαν, ἢ προσθέσαν, ἢ ἀφαιρέσαν, ἐμμένον δὲ καθ' ὅλας τὰς τοῦ χρόνου περιπετείας καὶ μεταβολὰς, στερεὸν καὶ ἀμετάβλητον ἐν οἷς οἱ Πατέρες ἔθεντο ὁρίοις, καὶ ἀτενῶς προσέχον, μήποτε, δι' ἀθεμίτου καινοτομίας, ἐπὶ θάτερα ἐκκλίνῃ, καὶ εἰς ἀνοδίας ἐμπέσῃ, καὶ ἐκτραχηλισθῇ κατὰ βαράθρων ἀπωλείας. Ὅθεν περιττῶς ἡμᾶς συνεβούλευσεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν, ὅτι πταίσαντες ἐμαστιγώθημεν παρὰ τοῦ δικαιοτάτου Θεοῦ, ὡς διαχωρσθέντες τῶν Δυτικῶν διὰ *προφάσεων* (λέγει) *ματαίων καὶ οὐτιδανῶν.*

Πῶς, ὠ'γαθὲ, προφάσεις ματαίας καὶ οὐτιδανὰς λογίζῃ τὰ ἀνοσιώτατα καὶ βαρύτατα παρανομήματα καὶ κακοδοξάσματα, οἷον, τὴν εἰς τὸ Δόγμα τῆς Παναγίας Τριάδος φρικτὴν βλασφημίαν, τὴν εἰς τὰ Θεῖα Μυστήρια, τοῦ Βαπτίσματος, τῆς Εὐχαριστίας, τοῦ Γάμου, πανάθεσμον καινοτομίαν, τὴν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δυναστικὴν τοῦ Πάπα κατεξανάστασιν καὶ κατεπέμβασιν; (τὰ δὲ τούτοις ἐπισυναφθέντα παραλείπομεν). Προφάσεις ματαίας ταῦτα λογίζῃ, τὰ τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, τὴν ἐν διηνεκεῖ συμπνοίᾳ καὶ συμφωνίᾳ διὰ τοσούτων αἰώνων θεολογοῦσαν καὶ ἱερουργοῦσαν τὸ αὐτὸ εὐσεβὲς καὶ γνήσιον τῆς θεοπαραδότου Πίστεως Δόγμα, διαῤῥήξαντα καὶ διαχωρίσαντα; Πότερον τὸν συλλογισμὸν τοῦτον καλέσωμεν; κατ' ἀπάτην ἀκουσίαν ἀσύνθετον; ἢ κατὰ σοφιστικὴν τερθρείαν παράλογον;

Περὶ δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν μαστίγων Θεοῦ ἀπαντῶμεν, ὅτι, περὶ μὲν τῶν εἰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θείου νόμου ἐξημαρτημένων, ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡμάρτομεν καὶ ἁμαρτάνομεν καθ' ἑκάστην (μόνος ὁ Πά-

πας λέγεται ἀναμάρτητος)· καὶ λέγομεν δὲ μετὰ τῶν Ἀποστόλων, ὅτι « κρινόμενοι ὑπὸ Κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος ἐλέγχει καὶ παιδεύει. » « Τίς γάρ ἐστιν υἱός, ὃν οὐ παιδεύει Πατήρ; » Περὶ δὲ τοῦ ὅτι παιδευόμεθα διὰ τὸν χωρισμὸν τὸν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἀποφάσκομεν. Ἄπαγε! « εἰ γὰρ καὶ ἡμάρτομεν, ἀλλ' οὐκ ἀπέστημεν ἀπὸ τῆς Ὀρθοδοξίας. » Ταύτην ἔχομεν μάλιστα ἐγγυήτριαν τοῦ Θείου ἐλέους εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, περὶ ὧν ἡμᾶς ὠνείδισεν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος. Τὴν ἕωλον λοιδορίαν ταύτην, ἣν ἐπαναλαμβάνει καθ' ἡμῶν καὶ οὗτος ὁ Συντάκτης τοῦ φυλλαδίου, ἔτι κατὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ἀνατολικῆς ἡμῶν Αὐτοκρατορίας, οἱ τῶν Λατίνων παῖδες ἀπετόξευσαν καθ' ἡμῶν· ἑπομένως ἀνεμάσσησαν καὶ ἄλλοι πολλοί, μεθ' ὧν καὶ ὁ Πολωνὸς Ἰησουΐτης Κιχώβιος. Ἀλλ' ἐὰν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἐκ τῆς τοῦ κόσμου προσκαίρου εὐκληρίας, καὶ τῆς κατὰ τὸν βίον εὐπραγίας, κρίνωσι καὶ τοῦ Δόγματος τὴν ὀρθότητα, λανθάνονται· εἰ δὲ μή, λεγέτωσαν λοιπόν, ὅτι καὶ οἱ ἐπὶ τῶν Ἐθνικῶν καὶ τῶν Ἀρειανῶν καὶ Εἰκονομάχων διωκτῶν παιδευόμενοι καὶ μαρτυροῦντες ὀρθόδοξοι, ἐμαστίζοντο ὑπὸ Θεοῦ, ὡς χωριζόμενοι τῆς ἑτεροδοξίας! Ἀλλ' ἂν θέλῃς, ἵνα ἴδῃς, ὦ τῶν θείων κριμάτων ἐρευνητά, ποίας φοβερὰς καὶ φανερὰς ποινὰς καὶ δυστυχίας ἐπέθηκε τὸ Θεῖον εἰς τοὺς χωρισθέντας ἀπὸ τῆς πατρῴας ὀρθοδοξίας, τὴν σὴν Ἐκκλησίαν σκόπει, τὴν Λατινίδα. Ἆρά γε μικρὰ τῆς θείας παραχωρήσεως τιμωρία σοι φαίνεται, τὸ ὅτι ὁ παντεξούσιος αὐτῆς Κυρίαρχος ἀποβάς, ἐσκληρύνθη ἐν ταῖς καινοτομίαις, καὶ συνάψας τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν μετὰ τῆς κοσμικῆς, ἐμέθυσε τὴν γῆν ἐξ αἱμάτων ἀθῴων, καὶ κατεξανέστη ἐν ὅπλοις κατὰ Βασιλέων ὑπὸ Θεοῦ τεταγμένων, καὶ ἐπλήσθη ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη μυρίων συμφορῶν καὶ σφαγῶν διὰ τὴν κοσμικὴν φιλαρχίαν τῶν Παπῶν καὶ Ἀντιπαπῶν; Ἀνάγνωθι, κύριε Ἰλλερῶ, τὰς ἱστορίας τοσούτων ὁμογενῶν σου καὶ ὁμοδόξων σοφῶν, οἵτινες τὰς συμφορὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τάς τε ἄλλας καὶ τὰς ἐκ τῶν Ἱεροκριτηρίων καὶ τῶν Ἰησουϊτῶν σου, πικρῶς ἐξετραγῴδησαν. Ἰδὲ, πόσαι Ἐπαρχίαι, καὶ ὁλόκληροι Βασιλεῖαι, καὶ Ἔθνη ὁλόκληρα διὰ Λουθήρου καὶ Καλβίνου ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Πόσαι δὲ πάλιν ἐκ τούτου ἀνεφύησαν παρὰ τοῖς Δυτικοῖς αἱματώδεις διαμάχαι καὶ διαστάσεις. Καὶ πόσαι, τέλος, χιλιάδες ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ἀπωλέσθησαν, πολὺ πλείονες πάντως, παρ' ὅσους οἱ Ὀθωμανοί, ἐπὶ τῆς κατακτήσεως αὐτῶν, εἰσβαλόντες καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν καὶ Θράκην καὶ Βουλγαρίαν, μαχαίρας ἔργον ἐποίησαν. Πῶς δὲ πάλιν κατεστράφησαν ὀλέθρῳ παντελεῖ παραδο-

θέντες, καὶ μηδὲ μνήμης κἂν τιμίας ἀξιούμενοι, οἱ τὸ κατὰ σὲ γνήσιον καὶ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας πρόξενον Δυτικὸν φρόνημα δι' ὅπλων καὶ σφαγῶν φυτεῦσαι ἐπιχειρήσαντες Σταυροφόροι, καὶ τοσούτων λαῶν ἀπωλείας παραίτιοι γενόμενοι. Ἰδοὺ, ποίας εὐδαιμονίας ἐχάρισεν εἰς τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα ἡ ἀναμαρτησία τῆς Ῥωμαϊκῆς Καθέδρας. Παραλείπομεν δὲ καὶ ὅσα ὑπέστη δεινὰ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία παρὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς τέκνων, λῃγούσης τῆς παρελθούσης Ἑκατονταετηρίδος. Καὶ σὺ λοιπὸν ὁ Δυτικὸς κάθῃ κατακρίνων ὑβριστικῶς τὸ τῶν Γραικῶν Ὀρθόδοξον Ἔθνος, ὅτι προσέκρουσε τῷ Θεῷ καὶ ἐπαιδεύθη, εἰς τεκμήριον τοῦ ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας χωρισμοῦ; Ὡς ἂν ηὐτύχει ἀληθῶς ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία! Ἔπειτα, καὶ ἂν ηὐτύχει, ἔπρεπε σὺ ὁ Ἐπίσκοπος νὰ καυχᾶσαι, κατεπεμβαίνων εἰς τοὺς παρὰ σοὶ νομιζομένους δυστυχεῖς; Ἐνθυμεῖσαι πάντως τί ἀπεκρίθη τὸ Πνεῦμα τῆς θείας Ἀποκαλύψεως (κεφ. γ'.) εἰς ἐκεῖνον τὸν Ἐπίσκοπον, ὅςτις ἐκαυχᾶτο λέγων «Πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω.» Ἐνθυμεῖσαι καὶ ὅτι «ἔστιν εὐτυχία χείρων πάσης κακοδαιμονίας.» Πότε, κύριε Ἰλλερῶ, νομίζεις προσφιλέστερον καὶ οἰκειότερον τῷ Θεῷ τὸν Ἀπόστολον Πέτρον (ἐφ' ᾧ μάλιστα καυχᾶσαι), ὅτε ἔπασχεν ὑπὲρ Χριστοῦ, ῥαβδιζόμενος καὶ φυλακιζόμενος, ἢ ὅτε ἔμενεν ἥσυχος, καὶ (ὡς ἐνόμιζεν) ἀσφαλὴς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Ἀρχιερέως, *ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος* καὶ ἀρνούμενος τὸν Σωτῆρα; Ἡμεῖς δὲ, καίτοι δόξης ἐπιγείου κράτος στερηθέντες, τὸ ἀρχαῖον ὅμως καὶ προγονικὸν ἡμῖν καὶ μέγιστον καὶ μόνον καλὸν, τὸ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θείων Δογμάτων καὶ Κανόνων ὀρθὰ φρονεῖν, κατὰ θείαν πάντως εὐδοκίαν, διεκρατήσαμεν καὶ κατέχομεν, ὡς χρῆμα ἀναφαίρετον καὶ πάντων ἀγαθῶν τιμαλφέστατον καὶ ἀνεκτίμητον. Τοῦτο δὲ, πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τὴν ἐπὶ ξυροῦ ἀνάγκην, μηχαναῖς ἁπάσαις ἐπηρεαζόμενον, διεκινδύνευεν ἂν, εἰμὴ, Θεοῦ νεύσαντος, ἡ Ὀθωμανικὴ χεὶρ ἄλλως προκατελάβετο φθάσασα, καὶ τοὺς προσχήματι χριστιανωσύνης τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐπιβουλεύοντας ἐξεδίωξε. Μετὰ δὲ τοῦτο, τοῦ Ἔθνους ἡμῶν εἰς δυσπραγίαν ὑποπεσόντος, ἡ Ἀνατολικὴ ὅμως Ἐκκλησία οὐδὲν τῆς ἀνέκαθεν μετέβαλε καταστάσεως. Οὐ γὰρ μόνον ἡ Κωνσταντινούπολις, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀλεξάνδρεια, καὶ ἡ Ἀντιόχεια, καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ τὴν σειρὰν τῶν Πατριαρχῶν ἀπαρασαλεύτως διεφύλαξαν, μὴ θελήσαντος τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν παρασαλεῦσαι τάξιν, καὶ τῶν Προεστώτων τοὺς Ἱεροὺς Θρόνους ἀποστερῆσαι. Τοῦτο, μόνον οἱ ὑπὸ τοῦ Πάπα στρατολογηθέντες Σταυροφόροι ματαίως μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐπεχείρησαν καταπρᾶξαι, οἱ λόγῳ μὲν, ὑπὲρ τῆς Πίστεως,

ἔργῳ δὲ πρὸς ὄνειδος καὶ καταισχύνην τοῦ χριστιανισμοῦ στρατευσάμενοι, καὶ, παρὰ πάντας τοὺς πώποτε γενομένους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διώκτας, τὰ αἴσχιστα καὶ ὠμότατα κακουργήσαντες. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἐσβέσθη τὸ φρύαγμα· καὶ ἀπώλετο μετ' ἤχου ἡ ἀλλαχοῦ τε πολλαχοῦ καὶ κατὰ τὴν Παλαιστίνην διὰ τοσούτων φόνων εὐτυχήσασα δῆθεν Παπικὴ δυναστεία, παντελῆ καταστροφὴν λαβοῦσα, γέρας τῆς κατὰ τῶν Ὀρθόδοξων ἐπιδρομῆς. Ἡ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία καὶ ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας τὸ ἑαυτῆς ἀμετάβλητον ἀποσώζει σχῆμα, καὶ ὁ Κλῆρος τὰ τοῦ βαθμοῦ ἀκωλύτως ἐπιτελεῖ, καὶ ἑκασταχοῦ τὰ Θεῖα Ἱερουργεῖται μυστήρια, καὶ συλλήβδην, ὅσα τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἐγγυᾶται ῥοπὴν, καὶ ὅσα πρὸς αὐτὸν φέρειν δύναται, πάντα παρ' ἡμῖν ἀμείωτα διασώζεται, ἄνευ κομμάτων καὶ διαιρέσεων. Καὶ χάρις τῷ προνοητῇ ἁγίῳ Θεῷ, ὅτι τῆς σωματικῆς εὐετηρίας ἐκπεσόντες διὰ φαυλότητα βίου, τῶν εἰς σωτηρίαν φερόντων οὐκ ἐστερήμεθα.

Πρότασις Ι'.

« Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, λέγει, καταστρέφει μίαν ἀπὸ τὰς κυριωτέρας βάσεις τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, τὸ ἀδιάλυτον τοῦ δεσμοῦ τῆς ὑπανδρίας.... » Καὶ παρακατιὼν ἀποφαίνεται ταῦτα· « Πλὴν τὴν σήμερον παρ' αὐτῇ ἡ ὑπανδρία διαλύεται κατὰ τὴν θέλησιν τῶν συζύγων, καὶ τὴν ἰδιοτροπίαν τῶν ποιμένων της. »

Ἀντίθεσις.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία αὐστηρῶς ἀείποτε διεφύλαξε τὴν περὶ συνοικεσίων πατροπαράδοτον διδασκαλίαν, τὴν διαιροῦσαν τὰ τῆς συγγενείας εἴς τε τὴν ἐξ αἵματος ὁριζομένην μέχρι τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ, καὶ τὴν ἐξ ἀγχιστείας μέχρι τοῦ ἕκτου, ἐπίσης καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος μέχρι βαθμοῦ τρίτου. Τὴν οὖν τοιαύτην βάσιν τῆς τῷ μυστηρίῳ πρεπούσης κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς διακρατοῦσα καὶ σεβομένη, οὔτε συνάπτει παρανόμως τὰ συνοικέσια, οὐδὲ ταῦτα διαχωρίζει προχείρως καὶ εὐκόλως, οὐδὲ κατὰ θέλησιν καὶ ἰδιοτροπίαν ἑκάστου, ὡς ἐπιπολαίως κρινομένη διαβάλλεται, παρεκτὸς τῆς κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν ἀπόφασιν μεμαρτυρημένης αἰτίας ἀποδειχθείσης. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἀθεμίτους, καὶ τοὺς εἰρημένους τῆς συγγενείας βαθμοὺς καταπατούσας, τυχὸν, γαμικὰς συναφείας, οἱ Ποιμένες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀκυροῦντες διασπῶσιν, ὡς ἀπηγορευμένας καὶ κεκωλυμένας παρὰ τῶν ἱερῶν Κανόνων. Εἰ δέ

ποτε καὶ ζωῆς ἐπιβουλὴ παρὰ τοῦ ἑνὸς μέρους πρὸς τὸ ἕτερον ἐξ ἀνιάτου δυσαρεσκείας συμβῇ, καὶ τότε οὐκ ἀδιαφοροῦσιν οἱ Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ πρὸς μὲν διάζευξιν οὐκ εὐθέως χωροῦσιν, ἀλλ' ἐξοικονομοῦσιν ἐμβριθῶς ταύτην διὰ μακρᾶς, ὡς δυνατὸν, ἀναβολῆς, καὶ τοπικῆς διαστάσεως. Ὅταν δὲ ἴδωσιν ἐν τούτῳ τῶν πνευματικῶν συμβουλῶν αὐτῶν καὶ προτροπῶν τὸ ἄπρακτον πρὸς εἰρήνην καὶ ἕνωσιν, προλαμβάνοντες, διὰ τὸ ἀδιάλλακτόν τινων, τὰ δεινότερα καὶ ὀλεθριώτερα, μετὰ λύπης ψυχῆς διαχωρίζουσι τελευταῖον αὐτοὺς καὶ ἄκοντες (1). Ἀλλ' ἐν τῇ Δύσει, ὅπου αὐστηρῶς διατηρεῖται ἡ εὐνομία ἐν εὐσταθείᾳ καὶ πειθαρχίᾳ, καὶ ἔνθα οὐδὲν βίαιον ἢ κατεπεῖγον, ἆρά γε διαφυλάττεται (καθὼς διετηρεῖτο μέχρι καὶ τοῦ ΙΒ΄. αἰῶνος) ἡ συγχέουσα ἐξ αἵματος τὴν φύσιν πρὸς ἑαυτὴν συγγένεια; Ἆρά γε τὰ ἐν τοῖς τοιούτοις δὲν δεσμεύει καὶ λύει, ὅσα ἂν, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, νεφελώσοι καὶ ὑδατώσοι πρὸς τὸ δοκοῦν, ἡ *ὑπεράνω καὶ ἐναντίον καὶ ἐκτὸς παντὸς δικαιώματος* διακηρυχθεῖσα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἀκρώρεια; (2) Τὴν περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Γάμου ὀλιγωρίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ψέγει συκοφαντικῶς ὁ κύριος Ἰλλερώ. Ἀλλὰ τίς ἄλλος ἐξουθένησεν ὡς βέβηλον τὸ Θεῖον τοῦτο μυστήριον, εἰμὴ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, ἥτις τοῦτο ἀπηγόρευσε καὶ ἀπέκλεισεν ἀπὸ πάντων ἐν γένει τῶν ἰδίων αὐτῆς Ἱερέων καὶ Κληρικῶν; ὡς ἂν ὑπῆρχεν ἐπίμωμος ὁ τίμιος καὶ ἀμίαντος Γάμος εἰς τοὺς ἐκλεξαμένους αὐτὸν, κωλύων αὐτοὺς ἀπὸ τῆς Ἱερωσύνης!

Πρότασις ΙΑ΄.

Τὸν ἰὸν τῆς πικρίας κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὁ ῥηθεὶς δριμύτερον καταχέων, καὶ διατωθάζων ταύτην, καὶ καταμωκώμενος λέγει. « Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀποσυρμένη, ὡς πρὸς τὰς ἄλλας, » (ποίας ἄλλας; μήπως ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς καὶ τὰς Προτεσταντικὰς, ὡς ἂν μέλη καὶ αὐτὰς ἀγαπητὰ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας;) εἰς τὴν μοναξίαν, ὅπου τὸ σχίσμα τὴν ἔῤῥιψε, καθημερινῶς

(1) Ἀλλ' ἐπὶ περιστάσεως σεβαρᾶς τινος αἰτίας, καὶ μίσους ἐντεῦθεν καὶ ἀποστροφῆς ἀδιαλλάκτου, ἐν μέσῳ συζύγων δυτικῶν ἀναφυείσης, καλὴ ἄρα καὶ σύμφορος κέκριται ἡ ἀπέραντος τοιαύτη καὶ ἀδιάλυτος τούτων διάστασις; Ὦ πόσα καὶ οἷα ἐκ τούτου προκύπτουσιν ἀτοπήματα, ἐκτραχηλίζοντα ἀμφοτέρους εἰς τὸ τῆς φαύλης διαγωγῆς βάραθρον....

(2) « Papa est supra Jus, contra Jus, et extra Jus » ἀποφαίνεται ὁ Βελλαρμῖνος ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ποντίφηκος τῆς Ῥώμης. Τόμ. Α΄. Βιβλ. 4.

χάνει τὰ μέσα τοῦ νὰ σηκωθῇ, διότι ἀφανίζεται ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἡ Ἐκκλησιαστική της ἐξουσία, καὶ ὑποπίπτει καὶ ὑποδουλοῦται εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν » κτλ.

Ἀντίθεσις.

Ἀποχρώντως ἀνωτέρω ἀνεπτύχθη τὸ, ὅτι καρπὸς τῶν καινοτομιῶν ὑπάρχει τὸ σχίσμα, τὸ λυπηρῶς διασχίσαν τὰς δι' ἑκτακοσίων καὶ μικρὸν ἐπέκεινα χρόνων, τῇ ἑνώσει καὶ ὁμονοίᾳ συνηρμοσμένας ὁμοτίμους ἀδελφὰς καὶ ὁμοδόξους δύω Ἐκκλησίας. Τίνες δὲ οἱ πρωταίτιοι τοῦ σχίσματος; οἱ τὰ πάτρια τηρήσαντες ὀρθόδοξοι Γραικοί; ἢ οἱ, δι' ὧν ἐφεῦρον ἐπιχειρημάτων καὶ συλλογισμῶν, τάτε ἄλλα καὶ τὴν φρικτὴν πρὸ πάντων προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ παρεισάξαντες, καὶ ἀποσχισθέντες τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς ἑνότητος ἐκπεσόντες; Ἡ κατὰ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν λέξις, *σχίσμα*, σαφὴς ἐςι τοῦ πράγματος ἔλεγχος. Ἡ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐκ ἔστι μόνη καὶ εἰς *μοναξίαν*· ἔχει γὰρ μεθ' ἑαυτῆς τὴν Κεφαλὴν αὐτῆς, τὸν Χριστὸν, τὸν ἐπουράνιον αὐτῆς Νυμφίον, ὅςτις μένει μετ' αὐτῆς εἰς τοὺς αἰῶνας, κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ ἐπαγγελίαν. « Ἰδοὺ (φησι) μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. » Ἄλλοι τὴν μοναξίαν φοβείσθωσαν, ὅσοι ἐσεβάσθησαν ἄλλον παρὰ τὸν Χριστὸν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἕστηκεν ἀκράδαντος, ὡς ἑδραζομένη οὐκ ἐπὶ τῷ Πέτρῳ καὶ τοῖς τούτου μὴ κατὰ τὴν τούτου ἀποστολὴν καυχωμένοις διαδόχοις, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Πέτρου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τὴν Πέτραν τῆς Πίςεως, καὶ «Πύλαι ᾅδου (αἱ κατὰ τῆς εὐσεβείας καὶ Ὀρθοδοξίας αὐτῆς ποικίλαι ἐπιβουλαὶ καὶ καταδρομαὶ, καὶ μάλιστα παρὰ ψευδαδέλφων), οὔτε κατίσχυσαν, οὔτε κατισχύσουσιν αὐτῆς εἰς αἰῶνας.» Πῶς λοιπὸν αὕτη (καθὼς λέγει ὁ κατήγορος) ἀποβάλλει ὁσημέραι τὰ μέσα, δι' ὧν δύναται ἀνορθωθῆναι; Ἀλλ' ἴσως ὁ κύριος Ἰλλερῶ ἀποβολὴν τῶν πρὸς ἀνόρθωσιν μέσων ἐννοεῖ τὴν ἀποβολὴν τῆς πλάνης, καὶ ἀποφυγὴν τῆς ὑποταγῆς εἰς τὸν δῆθεν σωτήριον ἡμῖν Δυτικὸν λόγον, ὡς ἂν τάχα μηδενιζομένης τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῆς πολιτικῆς, « ἧς ὄργανον (λέγει) ταύτην πολιτικόν. » Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια ἐξερεύγεται πλατυτάτῳ στόματι ὁ ἔπηλυς οὗτος ἐν μέσῳ ἡμῶν! καὶ ἡμεῖς τὰς ὕβρεις οἴκοι καθήμενοι ὑφιστάμεθα, καὶ καρτεροῦμεν, ἐλεοῦντες τὸν ἄνθρωπον, καλοῦντα τοὺς ἑστῶτας πρὸς ἀνόρθωσιν, καὶ εὐτυχίαν, δηλονότι τὴν ἐκ τῆς δειλαίας εἰς τὴν Δυτικὴν διδασκαλίαν ὑποκλίσεως καὶ ὑποταγῆς, καὶ ἐνθυμούμενοι τὸ πάντολμον ἐκεῖνο τὸ « Ταῦτα πάντα σοι δώσω » κτλ.

Ἀλλ᾽ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὦ κατήγορε, οὐδ᾽ ἀνάγκην ἔχει ἀνεγέρσεως, οὐδ᾽ ἐπίγνωσιν ἑτεροδιδασκαλίας, ὡς ἐντελεῖ τῇ πληροφορίᾳ πεπεισμένη οὖσα περὶ τοῦ ἐκ θείας ἐπιπνοίας ὀρθοῦ καὶ ὑγιοῦς αὐτῆς Δόγματος, ὅπερ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Θεηγόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων παραλαβοῦσα, καθὰ κειμήλιον παρακατατεθὲν αὐτῇ καὶ ἐμπιστευθὲν, στεῤῥῶς τὸν ἅπαντα χρόνον ἀπαρατρώτως διετήρησε μέχρι τούτου. Αὕτη ὑπὸ τοῦ ἀοράτου Θεοῦ ὁρατῶς περιφρουρουμένη, ἐν ὅλῃ τῇ ῥαγδαίᾳ φορᾷ τῶν περιστάσεων, οὐδὲν, οὐδὲν τῶν εὐσεβῶς ἀνέκαθεν πρεσβευομένων παρέτρεψεν, ἢ ἀπεβάλετο, ἢ ἀφήρηται, χαίρουσα καὶ μετὰ τὴν κοσμικὴν ἅλωσιν, εἰρήνην πᾶσαν καὶ ἀσφάλειαν, καὶ τοιαύτην θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἄνεσιν, ἣν οὐδαμῶς ἀπήλαυσαν οἵ τε ἐν Νεαπόλει (οἵτινες ἀναγκάζονται δέχεσθαι εἰς τὴν ὀρθόδοξον αὐτῶν Ἐκκλησίαν Ἱερεῖς χειροτονουμένους ὑπὸ Λατίνου ἀρχιερέως τοῦ ψευδωνύμου Λαμψάκου, περὶ οὗ προείπομεν σημ. 1.), καὶ οἱ ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας, καὶ οἱ ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀπουλίαν τῆς Καλαβρίας Βαρλέττᾳ (τὸ πάλαι παρὰ Στράβωνι, Βάριτον), καὶ οἱ ἐν Ἀγκῶνι, καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου τὰ τῆς Ῥώμης ἀκμάζουσιν, εὑρισκόμενοι Ἀνατολικοὶ Γραικοὶ, ὧν αἱ ἰδιόκτητοι Ἐκκλησίαι, ἐναντίον τοῦ κοινοῦ δικαιώματος, πρὸ δύω χρόνων αἴφνης ἐκπορθηθεῖσαι κατεσχέθησαν, νόμῳ τοῦ ἰσχυροτέρου, αὐτοῖς ἱεροῖς σκεύεσι, πρὸς κοινὴν ἔκστασιν.

Τελευταῖον δὲ, ὁ ἐπιεικῶς καὶ εὐσχημόνως ὀφείλων, κατὰ τὸ ἀρχιερατικὸν αὐτοῦ ἐπάγγελμα, προσενεχθῆναι ἐν τῷ ἐκδοθέντι ὑπ᾽ αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκείους ἐντάλματι, καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν ὑπέκκαυμα κατατομῆς καὶ μίσους ἐκ μέσου ἆραι, οὗτος αὐτὸς ὑπὸ σφοδροῦ πάθους ὠθούμενος, ἀνέτῳ τῇ γλώσσῃ, ὡς ἔσχατον τῶν λοιδοριῶν αὐτοῦ ἐπισφράγισμα, καταλέγει ταῦτα.

Πρότασις ΙΒ'.

« Ἡ Γραικικὴ Ἐκκλησία δὲν κυβερνᾶται πλέον ἀπὸ αὐτὴν τὴν θείαν ἐξουσίαν, τὴν διδομένην ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς ποιμένας, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, ἥτις κατέπιεν ἐκείνην ὁλοκλήρως. Ἐξ ἄλλου μέρους Συνταγματικὴ ἐξουσία προσδιορίζει εἰς Ἐθνικὴν Συνέλευσιν τὰς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῆς χορηγεῖ τὸ δικαίωμα νὰ κυβερνᾶται ἀφ᾽ ἑαυτῆς. Ἐὰν δὲ καὶ ἀλλαχοῦ πλῆθος Γραικῶν συστήσωσί ποτε ἐξουσίαν, ἀφεύκτως θέλει μιμηθῶσι τὰ ἀνωτέρω παραδείγματα » κτλ.

Ἀντίθεσις.

Βαβαὶ, ἡλίκον τὸ πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, ὅτὲ μὲν καταφανῶς, ὅτὲ δὲ πλαγίως προκύπτον ἐνδόμυχον ἔχθος τῶν ἐκ τῆς Ῥώμης! Καὶ νῦν ἤδη κατὰ τὸν ΙΘ΄ αἰῶνα φέρονται πρὸς ἡμᾶς παρομοίως (ἵνα παραλίπωμεν τὰ ἀρχαιότερα), καθὼς ἐφέροντο καὶ κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα μεσοῦντα, οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατασκηνοῦντες Ἰησουῖται, οἱ τῶν ἄλλων ταγμάτων τῆς Ῥώμης θερμότεροι, οἱ καταβολῇ χρημάτων τῆς ζωῆς ἐξαγαγόντες, ὡς αὐτοῖς ἐχθρὸν, τὸν τῶν Βυζαντίων Ἀρχιθύτην Κύριλλον τὸν Λούκαριν, καὶ Καλβινισμὸν προσάψαντες τῷ ἀοιδίμῳ ἐκ τοῦ φανέντος ψευδεπιγράφου βιβλιαρίου. Οὗτοι δὲ καὶ τὴν Γραικικὴν Ἐκκλησίαν ὅλην ὡς καλβινίσασαν, πρὸς ταῖς ἄλλαις ὕβρεσιν, εἰπεῖν ἐτόλμησαν. Ἀλλὰ καὶ Πατριάρχας μέλλοντας θνήσκειν, Ἑβραίους ἀνεκήρυξαν, ἀσμενιζόμενοι καὶ ὑπὸ Ἑβραίων αὐτοὺς ταφῆναι. Οὕτω καὶ τανῦν παρὰ τοῦ καλοῦ τούτου ἀρχιερέως σκώπτεται πικρῶς καὶ πλαστογραφεῖται ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὡς μὴ ἐκ τῆς θείας Ἐξουσίας, τῆς διδομένης παρὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς Ποιμέσι διεξαγομένη, ἀλλ' ἐκ τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἀπεῤῥόφησε, λέγει, καὶ καταπέπωκεν αὐτὴν ὅλην. Ὢ, ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων! Εὐφήμει, ὦ ἄνθρωπε, οὕτως ἀκαιρίμᾳ τῇ γλώσσῃ κακολογῶν τὴν τῇ θείᾳ ἀντιλήψει διαφυλάξασαν ἀπαρασάλευτον, ἄνευ βεβηλώσεως, τὸν ὅρον τῆς Πίστεως, καὶ τὰ τῶν Συνόδων Δόγματα ἀπαρέγκλιτα μέχρι τούτου Ἐκκλησίαν, τὴν ὡς μητέρα σεβαζομένην ὑπὸ πλέον ἢ ἑξήκοντα ἑκατομμυρίων Ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν. Σὺ δὲ ταύτην ἐξυβρίζεις, ὡς δῆθεν καταποθεῖσαν ὑπὸ Κράτους εὐμενοῦς, ὅπερ τὰ τῆς θρησκείας ἡμῶν ἔθιμα πάντα, ἀκίνητα καὶ ἀσάλευτα, τῇ ἄνωθεν συμμαχίᾳ, καὶ ἀνεπηρέαστα, τό γε ἐπ' αὐτῷ, τετήρηκε· καὶ κατ' αὐτὰ προσετάξατο, καὶ πάντοτε διατάττει, ταύτην διεξάγεσθαι, ὡς ἀριδήλως ἐμφαίνουσι τὰ πρὸς τοὺς τέσσαρας Ἀνατολικοὺς εὐσεβεῖς Πατριάρχας, καὶ πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς τῶν Ἐπαρχιῶν, ἐπὶ τῆς καθιδρύσεως αὐτῶν, ἐκδιδόμενα Βασιλικὰ Διπλώματα (Μπεράτια), ἀποτόμως διακελεύοντα ποιμαίνειν αὐτοὺς, οὕτω ῥητῶς, *άγινὶ Οὐζρέ*, τουτέστι, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς αὐτῶν Πίστεως. Οὕτως ἵλεως ὁ ἐλεήμων Θεὸς καὶ Κύριος ἐπιβλέψαι ηὐδόκησεν ἐπὶ ταύτην τὴν αὐτοῦ ἁγίαν Ἐκκλησίαν· ἥτις, διὰ τῆς ἀδιαλείπτως ἐπισκιαζούσης αὐτὴν θείας δυνάμεως καὶ χάριτος, ἐν ἡμέραις, ἐν αἷς πᾶν καλὸν ἐγκόσμιον ἡμῖν ἀπεῤῥύη, διέσωσε καὶ θρησκείαν καὶ γλῶσσαν καὶ Ἐθνικότητα.

Ἀλλ' εἴπομεν καὶ πρότερον, ὅτι αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ἣν τοσοῦτον ἀνυποστόλως ὁ Λιβελλογράφος κατονειδίζει, μείζονα προξενῶν αὐτῇ τὸν πρὸς τὴν πρώτην ἀδελφὴν Λατινίδα Ἐκκλησίαν παροξυσμόν, τοῦτο τὸ κατὰ τὸν Λιβελλογράφον παθητικὸν τῆς βασιλείας ὄργανον (1), βλέπει καὶ αὐτὸς οὗτος, ὅτι μέχρι κεραίας ἀπρὶξ ἐχομένη, καὶ διατηροῦσα ἀκριβῶς ὅσα ἀρχαιόθεν παρέλαβεν, ἐκτελεῖ ἱερῶς καὶ κανονικῶς τὰ πάντα κατὰ τὴν θείαν ἐξουσίαν, τὴν δοθεῖσαν παρὰ τῶν Θεοκηρύκων Ἀποστόλων, καὶ μεταβᾶσαν ἀλληλοδιαδόχως ἐπὶ πάντας τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Ποιμένας, καὶ ὅτι θάλλει ἀκμάζουσα ἐν ὅλαις ταῖς τοῦ κόσμου ἐπηρείαις, οὐδὲν ἔλαττον ἢ πρὸ τοῦ Σχίσματος, καὶ μετὰ τοῦτο, καὶ ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος ἀκμάσει καὶ θαυμαστωθήσεται. Ἀστεῖος δὲ μάλιστα φαίνεται ὁ κύριος Ἰλλερῶ, καὶ διότι, συνειθισμένος ἵνα βλέπῃ κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας ὁρατὴν καὶ θνητήν, καταχυριεύουσαν τῶν Κλήρων, καὶ δεσπόζουσαν αὐτογνωμόνως ἐπὶ πάντων, νομίζει λοιπὸν τὴν Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν διῃρημένην, καὶ ὀλιγοστεύουσαν, διὰ τὰς κατὰ τόπους αὐτονόμους τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησίας· καὶ στέκει χαίνων, καὶ περιμένων τὴν ὅσον οὔπω παντελῆ ἐξόντωσιν αὐτῆς! Οὕτως ἐλησμόνησεν ὁ ἐλέῳ Θεοῦ καὶ τοῦ Πάπα προβεβλημένος οὗτος Ἐπίσκοπος, ὅτι οἱ γνήσιοι Ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας καὶ διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων εἰς ἓν συναρμολογοῦνται σῶμα, οὗ ἡ Κεφαλὴ ὁ Ἀρχιποίμην Χριστός. Ὑπὸ ταύτῃ τῇ Κεφαλῇ κινού-

---

(1 Ἡ τῶν Βυζαντίων Ποιμένων ἀλλαγὴ οὐ γίνεται κατὰ τὴν κατ' ὄψιν κρίσιν τοῦ Λιβελλογράφου (ὅς τις ἐν ᾧ ἔγραφεν, ἴσως εἶχε κατὰ νοῦν τὰ κατὰ τὸν Φόρμοσον καὶ Στέφανον καὶ Κάδωλον καὶ Βονιφάτιον καὶ Βενέδικτον καὶ τοσούτους ἄλλους Πάπας τῆς Ῥώμης ἀπὸ τοῦ Θ'. μάλιστα αἰῶνος μέχρι καὶ τοῦ ΙΑ'. καὶ ἐφεξῆς πολυθρύλλητα συμβεβηκότα). Ἀλλὰ ταύτης τῆς ἀλλαγῆς τὸ θετικώτερον καὶ προκαταρκτικὸν αἴτιον κυρίως ὑπάρχει ἡ τῆς πνευματικῆς ταύτης Ἀρχῆς πολύμοχθος καὶ πολυμέριμνος καὶ πολυώδυνος διοίκησις, ἡ μὴ ἐπιτρέπουσα αὐτοῖς, ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων ὁσῶραι πραγμάτων, μηδεμίαν ἡσυχίαν καὶ ἄνεσιν ἔχειν πρὸς ἀναψυχήν, καὶ μάλιστα διὰ τὰς ἑκασταχόθεν τῆς Ἐπικρατείας ποικιλομόρφους συσσωρευμένας ἱκετηρίας τῶν Γραικῶν, ὑπὲρ ὧν μόνον προστασίας πρὸς τὴν Οθωμανικὴν Βασιλείαν ὑπάρχει ὁ Πατριάρχης, ὡς Κορυφαῖος τοῦ Γένους παρ' αὐτῶν θεωρούμενος καὶ καλούμενος. Τὸ δὲ ἐνδελεχὲς τῶν φροντίδων, καὶ δριμὺ τῶν μόχθων καὶ πόνων, καὶ ἡ τῆς ὑπερβολῆς ἀμετρία, καὶ ἡ ἐκ τούτου τέλος προσόχθησις, καὶ ἔφεσις πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς ἀφορήτου βασάνου, ἐπιφέρει τὴν μετάπτωσιν εἰς διαδοχὴν καὶ τῆς θέσεως καὶ τῶν αὐτῶν ὀδυνῶν. Ὢ πόσοι τῶν Ποιμένων τούτων μὴ ἀντισχόντες τοῖς πολυπόνοις ῥεμβασμοῖς, καὶ νόσῳ χαλεπῇ συσχεθέντες, θῦμα τούτων ἐγένοντο! Περὶ δὲ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πατριάρχου ἔκρινεν ὁ κύριος Ἰλλερῶ ἐκ τῶν οἰκείων. Ἐνόμισαν, ὅτι γίνεται καὶ παρ' ἡμῖν ὁμοία τῶν κοσμικῶν ἐπέμβασις, ὁποία διενεργεῖται καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Ῥώμης ἐν τοῖς μυχοῖς τοῦ Κονκλάβου (ἐγκλειστηρίου), τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, καὶ νῦν τὸ συνηθέστερον ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Κυρινείου λόφου (Palazzo di Monte Quirinale).

μενοι οἱ Πατριάρχαι τῶν ἀπ' ἀρχῆς Ἀποςολικῶν Ἐκκλησιῶν, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κανονικῶς τεταγμένων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τόπους αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν, διοικοῦσι τὸ πλήρωμα τῶν Ὀρθοδόξων· καὶ συνδεδεμένοι τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, κατά τε τῆς Πίστεως τὴν ὀρθότητα καὶ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν Κανόνων τὴν ἀκεραιότητα, συνιστῶσιν ἓν τῷ ὄντι πανάρμόνιον καὶ σύμφωνον σῶμα, καὶ μίαν τὴν ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ οὔτε ἡ τῶν μελῶν πληθὺς διασπᾷ τὴν συμφυΐαν καὶ ἑνότητα, οὔτε πάλιν ἡ ἑνότης ἀντίκειται πρὸς τὸ πλῆθος. Ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμά εἰσιν ἐν Χριστῷ πάντες οἱ κατὰ τόπους Πρόεδροι τῶν Ἐκκλησιῶν. Τὴν δὲ Μεγάλην τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν τιμῶσιν ὡς Κέντρον οὐχὶ μονοκρατορίας δεσποτικῆς (ὁποῖον εἶπεν ἐν τοῖς προηγουμένοις τὸ τῆς Ῥώμης ὁ κύριος Ἰλλερῶ), ἀλλ' ὡς Κέντρον ἀδελφικῆς ἑνότητος, συγκρατοῦν καὶ συνέχον οὐχὶ τὴν κατακυρίευσιν, ἀλλὰ τὴν μέριμναν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν περί τε τὴν Δογματικὴν καὶ τὴν Κανονικὴν εὐστάθειαν καὶ συντήρησιν. Πρὸς τοῦτο τὸ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ κατεστηριγμένον Κέντρον ἀπευθύνονται πᾶσαι αἱ ἀδελφαὶ Ἐκκλησίαι, καί, χρείας τυχούσης, περὶ τῶν ἀνηκόντων τῇ Πίστει καὶ τῇ Κανονικῇ διακοσμήσει καὶ διατάξει τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας συναποφαίνονται· διὸ καὶ πάντες οἱ πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης Ὀρθόδοξοι λαοὶ τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ὡς Μητέρα πνευματικήν, καὶ τροφόν, καὶ ἐν ταῖς μεγίσταις περιστάσεσι μέγιστον εὐεργέτην θεόθεν ἀναδειχθεῖσαν, σέβονται καὶ τιμῶσι, καλῶς εἰδότες, ὅτι ἀδύνατόν ἐστι τὸν ταύτην ἀθετοῦντα μένειν Ὀρθόδοξον ἀληθῶς, καὶ μὴ ἀπεσχισμένον ἀπὸ τοῦ ὅλου τῶν Ὀρθοδόξων πληρώματος. Εἰς τοῦτο τὸ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀρχαιότητα πανσέβαστον Κέντρον, καὶ πᾶσαι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι τῶν θείων Πατέρων συνήχθησαν, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ τῆς εὐσεβούσης τότε Ῥώμης οἱ μακάριοι Πρόεδροι, τῆς προσηκούσης τιμῆς ἀπολαύοντες. Ἀφ' οὗ δὲ οὗτοι, φρονήσαντες ὑψηλότερα τοῦ πρέποντος, καὶ τῷ μέλος εἶναι τῆς Ἐκκλησίας ἀπαρεσθέντες, ἐπόθησαν τοῦ ὅλου σώματος ἐπιβῆναι, γέγονε (φεῦ) τῇ Ῥώμῃ τὸ πρὸς ἀθέμιτον μοναρχίαν νόσημα, πτῶμα ἐξαίσιον.

Τέλος πάντων, ὅλον τὸ πλήρωμα τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων, καὶ οὓς ἰδίως ὁ λίβελλος ἐξύβρισεν, οἱ Γραικοί, οὔτε ὑπὸ ματαιοφροσύνης καὶ φιλοδοξίας, ὡς ὁ κατήγορος στωμυλεύεται, οὔτε ὑπὸ πεισμονῆς καὶ τῶν παθῶν τῶν Ποιμένων αὐτῶν ὑπερεθιζόμενοι, ἐνίστανται ἐν τοσούτῳ ἐξαισίῳ ἐθνικῆς γνώμης παραστήματι, εἰς τὸ ...ιακρατεῖν ἀκλινῶς πάντα ὅσα ἀπὸ τῶν Ἀποςολικῶν χρόνων ἄνωθεν παρέλαβον ἔθιμα καὶ δόγματα, ἀλλὰ μετ' ἀδιστάκτου βεβαιό-

τητος ἐναβρύνονται, ὅτι ἐπὶ βάσεως Ὀρθοδόξου Πίστεως ἵστανται, μὴ παρασαλεύσαντες μηδὲ διακιβδηλεύσαντες τὴν ἀρχαιότητα τοῦ Ἱεροῦ ἐν τῷ Συμβόλῳ ὅρου, μηδὲ παραλύσαντες τὴν ἀλληλουχίαν τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Πίστεως δι' ἄλλων καινοτομιῶν, ὅθεν, μηδὲ τοῖς παρὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐκφωνηθεῖσιν ἐπιτιμίοις, ὡς τολμηροὶ καινοτόμοι, καθυποβληθέντες. Ἀλλά, διότι ἐν τοῖς τῆς Πίστεως ὅροις ἐμμένουσι στεῤῥοτάτῳ φρονήματι, καθυβρίζονται παρὰ τοῦ χαρακτῆρα ἐπίσημον Ἐκκλησιαστικὸν φέροντος, ὡς προληπτικοί, καὶ αὐθάδεις, καὶ κωφοί, καὶ ἠπατημένοι σχισματικοί! Ἀλλὰ πρὸς Θεοῦ, τίνες οἱ πρῶτοι διαῤῥήξαντες τὴν ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας διατηρηθεῖσαν, καθ' ὅλα τὰ ἄρθρα τῆς ὁμολογίας τῆς Πίστεως, σύμπνοιαν καὶ ἑνότητα τῶν δύω Ἐκκλησιῶν, καὶ τῶν Πατέρων Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν; Τίνες οἱ εἰσαγαγόντες ἄλλους ἄλλοτε νεωτερισμούς, καὶ τὴν ἐπινοηθεῖσαν ἀνήκουστον τοῦ Συμβόλου προσθήκην, ἣν οὔτε οἱ θεῖοι Πατέρες τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐξέθεντο, οὔτε Χριστὸς ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παρέδωκε; Πῶς οὐκ εὐλαβήθησαν τὸ παρὰ τῷ κήρυκι τῶν Ἐθνῶν θεσπεσίῳ Παύλῳ βαρύτατον ἐπικρεμασθὲν τοῖς ἀθετηταῖς καὶ παραβάταις ἐπιτίμιον; « Κἂν γάρ, φησιν, ἡμεῖς αὐτοί, ἢ Ἄγγελος ἐξ Οὐρανοῦ εὐαγγελίσηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα » — ἐννοεῖται τὸ ἑπόμενον.

Τελευταῖον, ὡς ἐν ἐπιθήκης μοίρᾳ, ἐπισφραγίζομεν τὴν ἀπολογίαν ὑποτιθέμενοι τὰ ἑξῆς. Ἄρατε, ὦ ἀγαθοί, ἐκ μέσου τὸν λίθον τοῦτον τοῦ προσκόμματος (δηλονότι τὸν τῆς προσθήκης καὶ τῆς περὶ τὰ θεῖα μυστήρια καινοτομίας), τὸν διὰ τοσούτων ἤδη αἰώνων βλάψαντα, μὴ ὠφελήσαντα, διασχίσαντα, οὐχὶ συνάψαντα τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν. Ἄρατε αὐτόν, κατασβέσαντες καὶ τῆς ἀθεμίτου παντοκρατορίας τὴν ὀφρύν, καὶ δίχως ἀντιλογίας ἄλλης, καὶ πραγμάτων ἀμφιβολίας, καὶ χρονικῶν περιόδων παρατάσεως, δίχως τοξευμάτων καὶ λοιδοριῶν καὶ κακολογιῶν περιττῶν, αἵτινες καὶ τὸ σχίσμα, καὶ τὴν κατατομὴν καὶ διαίρεσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον αὐξάνουσιν, ἑνωθησόμεθα, ὡς τὸ πρότερον. Πᾶσα δὲ ἄλλη διαλεκτικὴ συζητήσεων, ὧν Βίβλοι ὅλαι γέμουσιν, ἀνωφελεστάτη. Ἐγκύψατε μετὰ προσοχῆς δεούσης, καὶ νοὸς καθαροῦ, μήτε ὑπὸ γεγηρακυίας προλήψεως, μήτε ὑπὸ ῥιζωθέντος χρονίου κατὰ Γραικῶν πάθους παρενοχλούμενοι τὴν διάνοιαν, ἐγκύψατε εἰς ἔρευναν τοῦ περὶ τὸ Δόγμα φρονήματος, καὶ διεξετάσαντες τὰς πρὸς τὸ ἄμεινον καὶ ὀρθὸν ἐπεξειργασμένας τῶν Θεσπεσίων Πατέρων τυπογραφικὰς ἐκδόσεις, καὶ οὐχὶ τὰς διαστραφείσας καὶ κατανοθευθείσας (ἐν αἷς αἱ τῶν Θεηγόρων Πατέρων Ἀνατολικῶν τε καὶ μάλιστα τῶν Δυ-

τικῶν ῥήσεις κατὰ τὸ δοκοῦν παρεφθάρησαν), καὶ ἀναμφιβόλως, τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιπνοίας συναραμένης, εὑρήσετε τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἀρχαίου καὶ γνησιωτέρου φρονήματος. Καὶ εὑρόντες σύνετε, καὶ συνέντες κρίνατε.

Ὡς δὲ πέρας τῆς ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἀπολογίας ἡμῶν ταύτης, ἐπάγομεν καὶ τὴν, ἣν ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἀναπέμπει ἐν ταῖς καθ' ἑκάστην τελουμέναις ἱεραῖς Μυσταγωγίαις πρὸς τὸν Παντοδύναμον Θεὸν ἔνθερμον εὐχὴν, ἐπικαλουμένη ἐκτενῶς τὴν ἑνότητα τῆς Πίστεως, τὴν ἕνωσιν πάντων, καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶεν.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΤΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

εἰς τὴν ἀρτίως πεμφθεῖσαν πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς Ἐγκύκλιον Ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Πάπα τῆς Ῥώμης

ΠΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝΝΑΤΟΥ (1).

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΩΣ ΕΚ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΗΣ, ΟΥΤΩΣ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΗΣ ΑΕΙΠΟΤΕ, ΚΑΙ ΕΝ ΑΥΤΩι ΗΔΗ ΤΩι ΑΙΩΝΙ, ΚΑΘΑΠΕΡ ΚΑΤΑΙΓΙΣΙ ΚΑΙ ΚΛΥΔΩΣΙ ΧΕΙΜΑΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΙΣ ΠΟΛΕΜΕΙΤΑΙ ΜΕΝ, ΑΛΛ' ΟΥ ΠΙΠΤΕΙ, ΠΣΟΣΒΑΛΛΕΤΑΙ, ΑΛΛΑ ΣΤΕΡΕΑ ΕΠΙ ΤΗΝ ΑΣΑΛΕΥΤΟΝ ΠΕΤΡΑΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΣΤΗΚΕΝ, ΩΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΟΡΑΤΟΥ ΘΕΟΥ ΟΡΑΤΩΣ ΠΕΡΙΦΡΟΥΡΟΥΜΕΝΗ.

Πρότασις Α'.

Ὁ Μακαριώτατος Πάπας Πῖος ὁ Θ', ἐν τῇ αὐτοῦ Ἐγκυκλίῳ Ἐπιστολῇ, μετὰ τὸ εἰπεῖν ἱκανὰ πρὸς τοὺς μείναντας σταθερῶς ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ πίστει τῇ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ, μεταφέρει (Σελ. Ζ'.) τὸν λόγον πρὸς ἡμᾶς ἐν γένει τοὺς Ἀνατολικοὺς Ὀρθοδόξους, ἐκφραζόμενος μετ' ἀγάπης, εἰρήνης (ὡς λέγει) καὶ φιλοστοργίας πρὸς ἡμᾶς, τοὺς τὸν Χριςὸν μὲν λατρεύοντας, ἀλλοτρίους δὲ τοῦ θρόνου τοῦ Πέτρου, καὶ ὅτι κατὰ τὸ Χριστοῦ παράδειγμα προσπαθεῖ, ἵνα

---

1) Ἐξεδόθη τῷ 1848 ἔτει ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ Πατριαρχικῇ τοῦ Γένους Τυπογραφίᾳ. (Σημ. Ἐκδ.).

τὰ διασκορπισθέντα πρόβατα ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν μάνδραν τῆς τοῦ Κυρίου Ποίμνης· καὶ τέως ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς προέχοντας ταῖς Ἐκκλησιαστικαῖς τιμαῖς (σιωπήσας τὸ Πατριαρχικὸν ὄνομα), ἐπενθυμίζει αὐτοῖς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων Ἐκκλησιῶν, ὅτε αὐταὶ ἦσαν συνδεδεμέναι διὰ τῆς ἑνώσεως ταῖς λοιπαῖς τῆς Οἰκουμένης Ἐκκλησίαις, καὶ λέγει, ἵνα παρατηρήσωσιν οἵαν ὠφέλειαν ἔφερον αὐτοῖς αἱ μετὰ ταῦτα διαφωνίαι, ὧν ἕνεκα οὐ μόνον μετὰ τῶν ἐν Δύσει Ἐκκλησιῶν, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐν μέσῳ αὐτῶν (τῶν Ἀνατολικῶν Ποιμένων) διετηρήθη ἡ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἱερᾶς ἐπιστασίας ἑνότης.

Ἀντίθεσις.

Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία μετά τε τῶν Προέδρων αὐτῆς καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος εὐχαριστεῖ αὐτῷ ἕνεκα τῆς φροντίδος, δι᾽ ἧς προσπαθεῖ, ὅπως τὰ διασκορπισθέντα τῶν προβάτων ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν μάνδραν. Καὶ περὶ μὲν τῶν μυριάδων ἐκείνων πολλῶν, τῶν ἀποσχισθέντων καὶ ἀποσπασθέντων τῆς μετὰ τῆς Ῥώμης κοινωνίας, χρέος ἱερὸν τῇ Ἀρχιερατείᾳ αὐτῆς ἐπίκειται, ὅπως ἐπανακαλέσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Ποίμνην, ἀφ᾽ ἧς ἀπεσκίρτησαν, περὶ δὲ τῶν Ἀνατολικῶν Ὀρθοδόξων περιττὴ ὅλως ἐστὶν ἡ τοιαύτη προσπάθεια· οἶδε γὰρ καλῶς αὐτὸς τόν τε τῆς ὁμοφροσύνης ἀρχαῖον σύνδεσμον τὸν ἐφ᾽ ὅλοις αἰῶσιν ὀκτὼ συνενοῦντα τὰς δύω ἀδελφὰς Ἐκκλησίας ἐν ἑνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ ὁμολογίᾳ Πίστεως, καὶ τὰ αἴτια τὰ οὐκ ἀνθρώπινα, ἀλλὰ σοβαρά, ὡς περὶ θείου Δόγματος, δι᾽ ἃ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐμμένουσα τῇ καινοτομίᾳ, τοῦτον τὸν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συνέχοντα αὐτὴν ἱερὸν σύνδεσμον διέλυσεν· ἡ δ᾽ Ἀνατολικὴ αὕτη, καὶ πρότερον, καὶ μετὰ τὴν μεταβολὴν τῶν πολιτικῶν αὐτῆς πραγμάτων, καὶ ἐπὶ τῆς Ὀθωμανικῆς ἤδη Ἐξουσίας, οὕτω τοῦ προνοητικοῦ Θεοῦ νεύσαντος, οὐδὲν τῆς ἀνέκαθεν μετέβαλε καταστάσεως· τὸ γὰρ ἑαυτῆς ἀρχαῖον ἀμετάβλητον καθ᾽ ὅλα ἀποσώζει σχῆμα, καὶ ὁ Κλῆρος τὰ τοῦ βαθμοῦ ἀκωλύτως ἀποτελεῖ, καὶ ἑκασταχοῦ τὰ θεῖα ἱερουργεῖται Μυστήρια, καὶ διὰ βραχέων, πάντα, ἡ Ἀνατολικὴ αὕτη Ἐκκλησία, ὅσα ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Θεηγόρων Πατέρων καὶ Διδασκάλων παρέλαβε Δόγματα, ἀπαράτρωτα καὶ ἀμετασάλευτα, μηδὲν ἐν μηδενὶ καινοτομήσασα, διέσωσε, καὶ στερεῶς διασώζει καὶ διασώσει, καὶ διατηρήσει ἄνευ οἱαστινοσοῦν διαφωνίας, καὶ κομμάτων καὶ διαιρέσεως κατά τε τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν τῶν Ποιμένων ἑνότητα, ὡς πικρῶς διαβάλλεται ἄλλως.

Πρότασις Β'.

Ἡ Μακαριότης αὐτοῦ ἐπάγει ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ, ἵνα μνησθῶσιν οἱ Ἀνατολικοὶ τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, καὶ τῆς μιᾶς ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν ἀρνοῦνται ὡς ὑφισταμένην αὐτὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης.

Ἀντίθεσις.

Οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Καθόλου καὶ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας χριστιανοὶ πιστεύουσι καὶ ἀποδέχονται τὸ εὐσεβὲς σύστημα τὸ περὶ τὰ Δόγματα ὀρθὸν καὶ ὑγιαῖνον. Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, Κατηχήσει ΙΗ', ἑρμηνεύων τὰς λέξεις τοῦ ἱεροῦ Συμβόλου φησίν· « Καθολικὴ καλεῖται, διότι κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην ἐξαπλοῦται, καὶ τούτου ἕνεκα τίθεται τὸ Καθολικὸν, τουτέστι τὸ ἁπανταχοῦ ἄνευ ἐλλείψεως περὶ πάντων τῶν Δογμάτων. » Ἡ ἄνευ οὖν ἐλλείψεως κατὰ πάντα τὰ Δόγματα καὶ παρασαλεύσεως τούτων Ἐκκλησία, ἔστι μία, ὡς ἕν τι ὅλον, μία, διότι εἷς ὁ Θεὸς, ἁγία, διὰ τὴν ἁγίαν αὐτῆς Κεφαλὴν, ἥτις ἐστὶν ὁ Ἀρχιποίμην Χριστός· ὑπὸ δὲ ταύτῃ τῇ Κεφαλῇ κινούμενοι οἱ Πρόεδροι τῆς ἀπ' ἀρχῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κανονικῶς τεταγμένων, καὶ τῶν ἄλλων κατὰ τόπους αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν, διοικοῦσιν ἐν συνδέσμῳ εἰρήνης καὶ ὁμονοίας, κατά τε τὴν τῆς Πίστεως ὀρθότητα, καὶ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν Κανόνων τὴν ἀκεραιότητα, τὸ τῶν Ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν πλήρωμα, συνιστῶντες ἓν σῶμα παναρμόνιον, καὶ μίαν τὴν ἁγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Πρότασις Γ'.

Ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ ἑπομένως, προτείνονται τὰ πρὸς κύρωσιν τῆς τῶν Προέδρων τῆς Ῥώμης ἐξουσίας συνήθη ἐπιχειρήματα· Α', τὸ περὶ τῶν δοθεισῶν κλειδῶν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ: Β', περὶ τοῦ μὴ ἐκλεῖψαι τὴν Πίστιν αὐτοῦ: Γ', τοῦ στηρίξαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ: Δ', περὶ τοῦ ποιμαίνειν καὶ βόσκειν τὰ πρόβατα.

Ἀντίθεσις.

Τὰ παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ λεχθέντα τῷ Πέτρῳ, « σὺ εἶ Πέτρος κτλ. » ἐῤῥέθησαν καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν Ἀποστόλων· « ὅσα ἂν

» δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » (Ματθ. Κεφ. ΙΗ'. 18.). Ὡσαύτως καὶ τὸ, « ἐπὶ ταύτῃ τῇ **Πέτρᾳ** οἰκοδο- » μήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, » ἐῤῥέθη καὶ πρὸς πάντας τοὺς Ἀποστόλους καὶ αὐτοὺς τοὺς Προφήτας· « ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ » θεμελίῳ τῶν Ἀποστόλων καὶ Προφητῶν. » (Ἐφ. Κεφ. Β'. 20.). « Τῆς πόλεως Ἱερουσαλὴμ τῆς καταβαινούσης ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ τὸ » τεῖχος, ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώ- » δεκα Ἀποστόλων τοῦ Ἀρνίου. » (Ἀποκ. Κεφ. Ι'. 14.). Συνάγεται δ' ἐκ τῶν ῥηθέντων, ὅτι πρώτη Πέτρα θεμελίου τῶν τε Ἀποστόλων καὶ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶ μόνος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, « ὄντος Ἀ- » κρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. » (Ἐφ. Κεφ. Β'. 20.). Ἐῤῥέθη μὲν παρὰ τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ πρὸς ἀπόκρισιν· « Σὺ εἶ Πέτρος, » καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, » ἀλλὰ διότι ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως προέλαβε τῶν ἄλλων Ἀποστόλων μαθητῶν, ὁμολογήσας « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.» (Ματθ. Κεφ. ΙΣΤ'. 16.). Τὴν δὲ ἔννοιαν τῶν λόγων αὐτῶν « καὶ » ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, » πρὸς τοῖς ἄλλοις Ἀνατολικοῖς Πατράσι, καὶ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος (Πράξ. 124. εἰς τὸν Ἰωάννην) διασαφεῖ οὕτω· « Σὺ εἶ Πέτρος, λέγει ὁ Χριστὸς, » καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ, ἣν σὺ ὡμολόγησας, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ » Πέτρᾳ, ἣν ἐγνώρισας εἰπών· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ » τοῦ ζῶντος, οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπ' ἐμὲ μὲν δύνασαι » σὺ οἰκοδομῆσαι, οὐκ ἐμὲ δὲ ἐπὶ Σὲ, τουτέστι τὸ σῶμά μου, τὴν » Ἐκκλησίαν μου· οἱ δὲ ἄνθρωποι, οἱ βουλόμενοι ἐπ' ἀνθρώποις θε- » μελιωθῆναι, ἔλεγον· ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ » δὲ Κηφᾶ (Πέτρου). » (Πρὸς Κορινθ. Α'. Κεφ. Α'. 12.). Ἐκ τῆς γνώμης δὲ ταύτης τοῦ θείου Δυτικοῦ Πατρὸς, βλέπομεν πρῶτον, ὅτι ἡ Πέτρα, ἐφ' ἧ ᾠκοδομήθη ἡ Ἐκκλησία, οὐκ ἔστιν ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, ἀλλ' ἡ τούτου ὁμολογία τῆς Πίστεως, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς Χριστός· « Ἡ δὲ Πέτρα ἦν ὁ Χριστός. » (Α'. πρὸς Κορινθ. Κεφ. Ι' 4.). Δεύτερον, οἱ λέγοντες, ἐγὼ μέν εἰμι Κηφᾶ (Πέτρου), καὶ αὐτὸν ἐξαιρέτως πρεσβεύω καὶ πιστεύω κεφαλὴν πάντων τῶν ἱερῶν Διδασκάλων καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, καὶ τὸν ἱερὸν Αὐγουστῖνον, οἱ τοιοῦτοι μερίζουσι τὸν Χριστὸν, καὶ οἰκοδομοῦσι τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ θεμελίῳ ἀνθρώπων.

Περὶ τοῦ Πέτρου, περὶ οὗ ἐδεήθη ὁ Χριστὸς, ἵνα μὴ ἡ Πίστις αὐτοῦ ἐκλείψῃ, « ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ Πίστις » σου, καὶ σύ ποτε ἐπιςρέψας, ςήριξον τοὺς ἀδελφούς σου.» (Λουκ. Κεφ. Β'. 32.)· περὶ τῆς δεήσεως ταύτης τοῦ Κυρίου πρόκεινται τρανὰ διασαφήσεις τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἷον Βασιλείου,

Χρυσοστόμου, Αὐγουστίνου, Ἀμβροσίου, Ἐπιφανείου, Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, Τίτου τοῦ Βόστρων, Θεοφυλάκτου, καὶ Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδεήθη κοινῶς ὑπὲρ τῶν Ἀποστόλων καὶ ὑπὲρ τῶν διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν πιστευόντων, ἐν ἐκείνῃ τῇ θαυμασίᾳ προσευχῇ καὶ δεήσει πρὸς τὸν οὐράνιον αὐτοῦ Πατέρα, τῇ ἐν τῷ ΙΖ΄ Κεφαλαίῳ τοῦ Ἰωάννου· ἐδεήθη δὲ ἰδίως περὶ τοῦ Πέτρου, διότι προεῖδε τὴν διὰ τῆς ἀρνήσεως χαλεπὴν πτῶσιν τούτου, τοῦ μεγαλοφρόνως εἰπόντος, « εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, » ἀλλ᾽ ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι »· διὸ καὶ τῇ ἑαυτοῦ δυνάμει θαῤῥήσας, καὶ ὑποσχεθεὶς ὃ οὐκ ἔμελλε πληρῶσαι, παρεδόθη τῇ δειλίᾳ καὶ πέπτωκεν εἰς ἄρνησιν· ὁ γὰρ Χριστὸς οὐκ ἐδεήθη, ἵνα μὴ σαλευθῇ ἡ τοῦ Πέτρου Πίστις, ἡ κατὰ συγχώρησιν θείαν, διὰ τὴν ἀλαζονείαν τῶν λόγων αὐτοῦ, σαλευθεῖσα, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ἐκλείπῃ, καὶ ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἄρνησιν ἀπωλεσθῇ· διὰ δὲ μετανοίας καὶ δακρύων, ἐξαλείψας τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὴν προτέραν πίστιν, γένηται τύπος σωτηριώδους στηριγμοῦ πρὸς τοὺς σαλευομένους ἄλλους ἀδελφοὺς περὶ τὴν Πίστιν.

Μετὰ δὲ ταῦτα, τὰ παρὰ τῶν Πατέρων ῥηθέντα, τὰ καὶ δεικνύοντα σαφῶς, ὅτι οὐ διὰ μοναρχίαν ἐῤῥέθησαν παρὰ τοῦ Κυρίου τῷ Πέτρῳ τὰ ἀνωτέρω μνησθέντα, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ ἀπογνῶναι αὐτὸν περὶ τοῦ μεγέθους τοῦ οὗ πεποίηκεν ἁμαρτήματος, ἐν τῇ Ἐγκυκλίῳ Ἐπιστολῇ, πρὸς ὑπόστασιν τῆς ἧς ἀντιποιοῦνται οἱ τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοποι ἐξουσίας, ἐπάγονται αὖθις τὰ συνήθεα συνήθη ἐφεξῆς ἐπιχειρήματα, ἅτινα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πρὸ τοσούτων αἰώνων Γραφικαῖς ῥήσεσιν ἀνεσκεύασεν.

Πρότασις Δ΄.

« Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκε τελευταῖον εἰς τὸν Πέτρον νὰ βόσκῃ τὰ ἀρνία καὶ πρόβατά του, καὶ ἑπομένως ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, συνισταμένην εἰς τὰ ἀληθῆ ἀρνία καὶ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταῦτα μὲν ἀνήκουν πρὸς τοὺς ἄκρους Ἀρχιερεῖς τῆς Ῥώμης. κτλ. »

Ἀντίθεσις.

Πρὸς δὲ λύσιν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ταύτης τῆς προτάσεως λέγομεν. Οἱ διὰ τῆς τριττῆς ἐρωτήσεως λόγοι τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον, εἰσὶ μᾶλλον ἐντολὴ ἢ ἕτερόν τι, οὐχὶ ἐξουσία, ἀλλὰ χρέος· καὶ τοιοῦτον ἱερὸν χρέος, τὸ ἀποτόμως ἐντελλόμενον πρὸς πάντας τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Κυρίου, « Ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν Ποίμνιον

» τοῦ Θεοῦ.» (Πέτρ. Α΄. Κεφ. Ε΄. 2.)· ἀλλ' οἱ λέγοντες ἔχειν τὴν πρὸς τὸν Πέτρον ἐντολὴν ταύτην λαμπρόν τι, ἰδέτωσαν τοὺς θείους Πατέρας, Αὐγουστῖνον, Ἀμβρόσιον, Χρυσόστομον, Ἐπιφάνειον, καὶ Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, πῶς ταύτην ἐννοοῦντες ἀναπτύσσουσι· καὶ διὰ βραχέων, ἰδοὺ οἱ τοῦ ὑστάτου Πατρὸς λόγοι· « Τῷ τριττῷ » τῆς τοῦ Πέτρου ὁμολογίας (ναὶ, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε), » ἐξηλείφθη τὸ τῆς τριττῆς ἀρνήσεως ἁμάρτημα, καὶ ἀνεκαινίσθη » τὸ τῆς ἀποστολῆς ἀξίωμα ἐν τῷ Πέτρῳ, ἵνα μὴ διὰ τὴν ἄρνη- » σιν, εἰς ἣν δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν πέπτωκεν, ἐξασθενήσασα » νομισθῇ». Τοιαύτῃ γοῦν παρατηρήσει ἀναγνωστέον τὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἱερὰ λόγια, κατὰ τὸν νοῦν τῶν ἀρχαίων Πνευματοφόρων Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας· λέγει ὁ Ἰησοῦς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ· « Σί- » μων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; » τουτέστι, Σὺ ὁ ἐπαινεθείς ποτε καὶ εἰπὼν, « εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν Σοὶ, » ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι (Ματθ. Κεφ. ΚΣΤ΄, 33.), εἰπὲ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων; τῇ δὲ λυπηρᾷ δοκιμῇ ὁ μαθὼν καὶ σωφρονισθεὶς Πέτρος, οὐδὲ τολμᾷ εἰπεῖν τῷ Ἰησοῦ, ὡς ἀγαπῶν πλεῖον τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀπεκρίθη· « Ναὶ, Κύ- » ριε, Σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε »· ἀποδεχθεὶς δ' ὁ Κύριος τὴν ταπεινὴν αὐτοῦ ταύτην ἀπόκρισιν, ἐρωτᾷ αὐτὸν ἐκ δευτέρου, οὐχὶ περὶ τῆς ἧς ἐκαυχήθη ποτὲ πλείονος ὑπὲρ πάντας τοὺς λοιποὺς ἀγάπης αὐτοῦ, ἀλλὰ περὶ ἁπλῆς ἀγάπης· « Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; » διὸ καὶ ἐν ταπεινότητι δευτεροῦται ἡ αὐτὴ ἀπόκρισις· ἀλλ' ὅταν ὁ Πέτρος ἠρωτήθη καὶ Τρίτον, τότε δὴ ἀναμνησθεὶς τὸ Τρίτον τῆς αὐτοῦ ἀρνήσεως, κατεθλίβη τὴν καρδίαν καιρίως, « ἐλυπήθη ὁ Πέ- » τρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ Τρίτον, φιλεῖς με. » Ἕπεται ἄρα ἐκ τῶν ῥηθέντων, ὅτι οὐδέν τι λαμπρὸν ἐμφαίνεται τῷ Πέτρῳ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἄρνησιν, μᾶλλον ἀμαύρωσις· πρὸς δὲ τῷ αὐτελέγκτῳ τούτῳ, καὶ τὸ Τριττὸν τῶν λόγων τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Πέτρον, περὶ τοῦ ποιμαίνειν καὶ βόσκειν, οὐδ' ὅλως σημαίνει οὔτε ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε ἄλλο ἀνήκουστον, ὃ ὑπολαμβάνουσιν ἀντιποιούμενοι οἱ τῆς Ῥώμης καὶ παραφθέγγοντες, κατὰ τὸ δοκοῦν. Πρὸς δὲ πλείονα βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, παράγομεν τὴν τῶν Δυτικῶν ἁγίων Πατέρων μαρτυρίαν, καὶ πρῶτον τὴν τοῦ ἱεροῦ Ἀμβροσίου· « Ὁ Ἀπό- » στολος Πέτρος, φησὶ, μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ ἐν τῷ πάθει » τοῦ Κυρίου δι' ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, τρὶς ἐρωτᾶται, διότι τρὶς » ἠρνήσατο· τὸ γὰρ πρῶτον φιλεῖς με, τὴν πρὸ τοῦ Σταυροῦ ἀγά- » πην αὐτοῦ δηλοῖ· τὸ δὲ δεύτερον, τὴν πρὸς τὴν Ποίμνην ἀγά- » πην· τὸ δὲ τρίτον, τὴν συγχώρησιν τοῦ αὐτοῦ ἁμαρτήματος. » (Βιβλ. Β΄. περὶ Μυστηρ. Κεφ. Ζ΄.)· δεύτερον, καὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ Αὐ-

γουστίνου ταύτην· « Τρὶς ἠρνήσατο ὁ φόβος, τρὶς ὡμολόγησεν ἡ » ἀγάπη· εἰ δὲ καὶ ζητεῖς, τί ἄρα δηλοῖ ἡ τοῦ Κυρίου ἐντολή, » ποίμαινε τὰ πρόβατά μου; μάθε, τὸ ποιμαίνειν ἐστὶ τὸ διδάσκειν καὶ τὸ τρέφειν πνευματικαῖς ταῖς τροφαῖς. » (Πράξ. Ε'. εἰς τὴν Ἐπιστολ. Ἰωάννου). Ταῦτα Πατέρες ἅγιοι μαρτυροῦσι, καὶ φρόνημά ἐστι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν στερεὸν καὶ πάσης βεβιασμένης τροπολογίας ἄλλης τῆς κατὰ σκοπὸν, ὑπέρτερον.

Ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἐπάγονται (σελ. 9.) τὰ παρὰ τοῦ θείου Εἰρηναίου κατὰ Αἱρέσεων (Βιβλ. Γ'. Κεφ. Δ'.) ἀναφερόμενα, ἀλλὰ κατὰ τὸ δοκοῦν παρηλλαγμένα οὕτως.

Πρότασις Ε'.

Ὁ Εἰρηναῖος θέλων νὰ ἀναφέρῃ κατὰ τῶν Αἱρετικῶν τοῦ αἰῶνός του τὴν τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίαν, νομίζει μάταιον νὰ ἀριθμήσῃ τὴν διαδοχὴν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἔλαβον τὴν ἀρχήν των παρὰ τῶν Ἀποστόλων, βεβαιόνων, ὅτι τοῦ ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ κατ' ἐκείνων τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν· ὅθεν λέγει· « δεῖ συνέρχεσθαι πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν, δηλονότι τοὺς πανταχόθεν πιστοὺς, ἕνεκα τοῦ Πρωτείου, ἐν ταύτῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πάντα ὑπὸ τῶν πανταχόθεν πιστῶν διετηρήθη ἡ παρὰ τῶν Ἀποστόλων δοθεῖσα παράδοσις. »

Ἀντίθεσις.

Τὰ τοῦ Εἰρηναίου κατὰ τῶν αἱρετικῶν Γνωστικῶν οὕτως ἀπαραποιήτως ἔχουσιν· « Ἐπειδὴ πασῶν ἐπαριθμῆσαι τὴν διαδοχὴν » τῶν Ἐκκλησιῶν λίαν μακρόν ἐστι (οὐχὶ δὲ μάταιον), τῆς μεγίστης καὶ ἀρχικωτάτης καὶ πάσης γνωστῆς, παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων δύω Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (καὶ οὐ μόνον Πέτρου) ἐν Ῥώμῃ οἰκοδομηθείσης Ἐκκλησίας, ἣν ἔχει παρὰ τῶν » Ἀποστόλων παράδοσιν, καὶ ἀγγελθεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις Πίστιν, » μέχρις ἡμῶν ἐλθοῦσαν ἀνακρίνοντες, ἀναστομίζομεν τοὺς παρὰ » τὸ προσῆκον συλλέγοντας· ταύτῃ γὰρ τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν κραταιοτάτην ἀρχὴν χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν Ἐκκλησίαν, ἤτοι τοὺς » ἁπανταχοῦ πιστοὺς, ἐν ᾗ πάντοτε διετηρήθη ἡ τῶν Ἀποστόλων » παράδοσις. »

Πόσον ἀθλίως διέστραπται τὸ τοῦ Πατρὸς κείμενον ἐξαλλοιωθέν! ἀντὶ τοῦ, χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν Ἐκκλησίαν, ἀσυντάκτως οἱ φθορεῖς παρήμειψαν εἰς τὸ, δεῖ συνέρχεσθαι τοὺς πιστοὺς εἰς ταύ-

την ἕνεκα τοῦ Πρωτείου Ἐκκλησίαν (τῆς Ῥώμης), ὃ Πρωτεῖον οὐδαμῶς ὅλως ἐγίνωσκεν, ὡς μὴ ἐπινοηθέντος οὐδὲ ὑπάρχοντος τότε, ὁ μακάριος Εἰρηναῖος, ὅςτις διαλεγόμενος περὶ τῶν Γνωστικῶν ἀπετείνετο εἰς τὰς Δυτικὰς Ἐκκλησίας, τὰς τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ῥώμης ὑποκειμένας. Ἐνιστάμενος δὲ κατὰ τῶν ῥηθέντων Αἱρετικῶν, ἐκ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως, τουτέστι τῆς παρὰ τῶν Ἀποστόλων ἐν πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις, ἅς τινας ὡς πολλὰς παραλιπὼν, προὐβάλετο μόνην τὴν ἐν Ῥώμῃ, ὡς ὑπὸ τὴν Ἐπαρχίαν αὐτῆς ὢν καὶ ἐπισκοπεύων, μηδὲ οὔσης τότε ἄλλης Βασιλευούσης. Ἡ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἐκκλησία εἶχε τὰ Πρεσβεῖα ἐπὶ τὰς κατὰ τὴν Δύσιν ὑποταγεῖς πρὸς αὐτὴν Ἐκκλησίας, διὸ καὶ ὁ Εἰρηναῖος αὐτὴν καὶ προέτεινεν. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ὁ Πατὴρ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ κατὰ τῶν Γνωστικῶν κεφαλαίῳ, οὐ μόνον τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλά γε καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ καὶ τὴν ἐν Σμύρνῃ ἀναφέρει· καὶ εἰ ἐγίνωσκε μοναρχικὸν ἀξίωμα τοῦ Ῥώμης, ἀνέφερεν ἂν αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν μόνην κατὰ τῶν Γνωστικῶν, ἄνευ τοῦ μνησθῆναι καὶ ἄλλων Ἐκκλησιῶν, ἃς καὶ ἐγνώριζεν ἴσας τε καὶ ἰσοδυνάμους τῇ τῆς Ῥώμης, καὶ οὐδὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἐπισκόπων παρῄνει τὸν Πάπαν Βίκτορα ἐπιτιμῶν, ἵνα μὴ ἀφορίζῃ, ὡς ἁμαρτάνων, ἐπὶ τῇ διαφορᾷ τῆς τοῦ Πάσχα ἡμέρας, τοὺς ἐν Ἀσίᾳ, καὶ σχίζῃ οὕτως εὐκόλως τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἑνότητα.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν συνηνωμέναι ἦσαν, διά τε τῆς ἀκεραιότητος τῶν θείων Δογμάτων καὶ τοῦ συνδέσμου τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ ἑνώσεως, ἥ τε Ἀνατολικὴ καὶ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία, πολλάκις οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἀνατολικῆς ἐπὶ περιστάσεως καταδρομῆς κατ' αὐτῶν ἀδίκου ἐπεκαλέσαντο τὴν προστασίαν τῶν εὐσεβούντων Προέδρων τῆς Ῥώμης, ὡς πρεσβυτέρων κατὰ τὴν τιμὴν τῆς στάσεως καὶ Προεδρείας· μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τῶν δύω Ἐκκλησιῶν, φρονήσαντες οἱ τῆς Ῥώμης Πρόεδροι ὑψηλότερα τοῦ πρέποντος, καὶ ἀφέντες τὸ τῆς στάσεως, ἐνηγκαλίσθησαν Πρωτεῖον ὑπερόχου κυριότητος ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν· διὰ δὲ τοῦτο, τὸ τῆς ἐκζητήσεως βοηθείας, ὡς μέγα τι καὶ σοβαρὸν δεῖγμα περὶ τοῦ Πρωτείου τῶν τῆς Ῥώμης Ἀρχιερέων, προβάλλεται πρὸς παράδειγμα ἐν τῇ Ἐπιστολῇ (σελ. 9.), μετὰ τὸ τοῦ Εἰρηναίου, καὶ πρῶτον τὸ περὶ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου οὕτως·

Πρότασις ΣΤ'.

« Ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἱεράρχης Ἀθανάσιος, ἀδίκως καταδικασθεὶς καὶ διωχθεὶς τοῦ Θρόνου του, ἀφίχθη εἰς Ῥώμην· ὁ δὲ τῆς

γουστίνου ταύτην· « Τρὶς ἠρνήσατο ὁ φόβος, τρὶς ὡμολόγησεν ἡ » ἀγάπη· εἰ δὲ καὶ ζητεῖς, τί ἄρα δηλοῖ ἡ τοῦ Κυρίου ἐντολή, » ποίμαινε τὰ πρόβατά μου; μάθε, τὸ ποιμαίνειν ἐστὶ τὸ διδά- » σκειν καὶ τὸ τρέφειν πνευματικαῖς ταῖς τροφαῖς. » (Πράξ. Ε΄. εἰς τὴν Ἐπιστολ. Ἰωάννου). Ταῦτα Πατέρες ἅγιοι μαρτυροῦσι, καὶ φρόνημά ἐστι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν στερεὸν καὶ πάσης βεβιασμένης τροπολογίας ἄλλης τῆς κατὰ σκοπὸν, ὑπέρτερον.

Ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἐπάγονται (σελ. 9.) τὰ παρὰ τοῦ θείου Εἰρηναίου κατὰ Αἱρέσεων (Βιβλ. Γ΄. Κεφ. Δ΄.) ἀναφερόμενα, ἀλλὰ κατὰ τὸ δοκοῦν παρηλλαγμένα οὕτως.

Πρότασις Ε΄.

Ὁ Εἰρηναῖος θέλων νὰ ἀναφέρῃ κατὰ τῶν Αἱρετικῶν τοῦ αἰῶνός του τὴν τῶν Ἀποστόλων διδασκαλίαν, νομίζει μάταιον νὰ ἀριθμήσῃ τὴν διαδοχὴν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἔλαβον τὴν ἀρχήν των παρὰ τῶν Ἀποστόλων, βεβαιόνων, ὅτι τοῦ ἀρκεῖ ν' ἀναφέρῃ κατ' ἐκείνων τὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διδασκαλίαν· ὅθεν λέγει· « δεῖ συνέρχεσθαι πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν, δηλονότι τοὺς πανταχόθεν πιστούς, ἕνεκα τοῦ Πρωτείου, ἐν ταύτῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ πάντα ὑπὸ τῶν πανταχόθεν πιστῶν διετηρήθη ἡ παρὰ τῶν Ἀποστόλων δοθεῖσα παράδοσις. »

Ἀντίθεσις.

Τὰ τοῦ Εἰρηναίου κατὰ τῶν αἱρετικῶν Γνωστικῶν οὕτως ἀπαραποιήτως ἔχουσιν· « Ἐπειδὴ πασῶν ἐπαριθμῆσαι τὴν διαδοχὴν » τῶν Ἐκκλησιῶν λίαν μακρόν ἐστι (οὐχὶ δὲ μάταιον), τῆς μεγί- » στης καὶ ἀρχικωτάτης καὶ πάσης γνωστῆς, παρὰ τῶν ἐνδοξο- » τάτων δύω Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου (καὶ οὐ μόνον Πέ- » τρου) ἐν Ῥώμῃ οἰκοδομηθείσης Ἐκκλησίας, ἣν ἔχει παρὰ τῶν » Ἀποστόλων παράδοσιν, καὶ ἀγγελθεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις Πίστιν, » μέχρις ἡμῶν ἐλθοῦσαν ἀνακρίνοντες, ἀνεστομίζομεν τοὺς παρὰ » τὸ προσῆκον συλλέγοντας· ταύτῃ γὰρ τῇ Ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν κρα- » ταιοτάτην ἀρχὴν χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν Ἐκκλησίαν, ἤτοι τοὺς » ἁπανταχοῦ πιστούς, ἐν ᾗ πάντοτε διετηρήθη ἡ τῶν Ἀποστόλων » παράδοσις. »

Πόσον ἀθλίως διέστραπται τὸ τοῦ Πατρὸς κείμενον ἐξαλλοιωθέν! ἀντὶ τοῦ, χρὴ πᾶσαν συμφωνεῖν Ἐκκλησίαν, ἀσυντάκτως οἱ φθορεῖς παρήμειψαν εἰς τὸ, δεῖ συνέρχεσθαι τοὺς πιστοὺς εἰς ταύ-

Πρότασις Ζ΄.

« Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἀρχιερεὺς, καταδικασθεὶς ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι (γράφε Χαλκηδόνι) Συνόδῳ ὑβριστικῶς πως, κατέφυγε δι᾽ ἐπιστολῶν καὶ Πρέσβεων εἰς τοῦτον τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον, καὶ ἀνεδείχθη ἀθῶος παρὰ Ἰννοκεντίου Α΄ τοῦ προκατόχου μας. »

Ἀντίθεσις.

Ὁ θεῖος Ἰωάννης ἐκπεσὼν τοῦ Θρόνου ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν Δρῦν, ἐγγὺς κειμένην τῆς Χαλκηδόνος, συστάσης κατὰ τοῦ Θεσπεσίου ἀνδρὸς παρανόμου Συνόδου, οὐ μόνον πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον (μηδαμῶς δὲ καὶ Πρέσβεις ἔπεμψεν) ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς πολλοὺς ἄλλους περὶ τῆς κατ᾽ αὐτοῦ ὑπὸ πάθους ἀδίκου καταδρομῆς, οἷον πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Φλαυϊανὸν, πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην, πρὸς Εὐλόγιον κατ᾽ Ἀσίαν Ἐπίσκοπον, πρὸς τὸν κατὰ Παλαιστίνην Σκυθουπόλεως Ἐπίσκοπον Θεοδόσιον, πρὸς τοὺς κατὰ Μακεδονίαν Ἐπισκόπους, καὶ πρὸς τὸν κατ᾽ Ἀφρικὴν Καθαργένης Αὐρήλιον (Σωζόμ. Βιβλ. Η΄. Κεφ. 24. Ἐπιστ. Χρυσ. 37. 91. 95.)· ὁ δ᾽ Ἰννοκέντιος, κατὰ ζήτησιν Χρυσοστόμου, τοῦ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐπὶ ἐρεύνῃ καὶ κρίσει τῶν κατ᾽ αὐτοῦ συκοφαντιῶν ἐπικαλουμένου, καίτοι πολλὰ ἀγωνισθεὶς, καὶ βοηθὸν ἔχων τὸν τῆς Δύσεως Αὐτοκράτορα Ὀνώριον, ὑπὲρ ἀθροίσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οὐδὲν ἠδυνήθη πρᾶξαι· τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Πάπα ἀποσταλέντας ἐπ᾽ αὐτῷ τούτῳ εἰς Βυζάντιον πρεσβευσομένους, οἱ παρὰ τῷ Ἀρκαδίῳ καὶ τῇ Εὐδοξίᾳ διαβολὰς κατεσκεύασαν, καὶ τούτους μὲν τοὺς παρὰ τοῦ Πάπα, ὡς ὑπερόριον ἀρχὴν ἐνοχλῆσαι σταλέντας, οὐκ ἐντίμως ἀπέπεμψαν, τὸν δὲ θεῖον Ἰωάννην, ψήφῳ Βασιλέως, πορρωτέρω μετοικισθῆναι εἰς Πιτυοῦντα κατώρθωσαν (Ἐπιστ. Ἰωάνν. Β΄. πρὸς Ἰννοκ. Σωζ. Βιβλ. Η΄. Κεφ. ἐσχάτῳ). Ἐκ δὲ ταύτης τῆς ἐναλήθου, ὡς λόγῳ θεμελιουμένης καὶ μαρτυρίαις κρηπιζομένης ἐκθέσεως, καὶ οὐ τῶν ὧν ἀνθυποφέρουσιν οἱ τῆς Ῥώμης πλασμάτων καὶ παριστοριῶν, δείκνυται, ὅτι ὁ μὲν θεῖος Πατὴρ ἔγραψεν οὐ μόνον τῷ Ῥώμης περὶ τῶν συμβάντων αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλους, τὸ δὲ ἄκρον τῆς ἧς ἐζήτουν ἀμφότεροι ὅ τε Ἰωάννης καὶ ὁ Ἰννοκέντιος Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀξίωμα, ἀριδήλως ἐμφαίνεται.

Ὡς δ᾽ ἐν ἐπιθήκης μοίρᾳ, πρὸς πειθὼ τῆς διὰ τοῦ πολυθρυλλήτου Πρωτείου παντοκρατορίας τῶν Προέδρων τῆς Ῥώμης, ἐν τῇ Ἐγκυ-

κλίῳ Ἐπιστολῇ ταύτῃ, τῇ ἐν μέσῳ τοῦ τηλικούτου πανδήμου συσσεισμοῦ καὶ ἀπονοίας τῶν Ἐθνῶν ἀδοκήτως ἀναφανείσῃ, ὑποτίθενται καὶ τὰ ἑξῆς·

Πρότασις Η΄.

« Ἕτερον τεκμήριον τοῦ σεβασμοῦ τῶν ὑμετέρων Προγόνων πρὸς τὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀρχιερέων Πρωτεῖον ὑπάρχει ἐν τῇ ἐν Καρχηδόνι (γράφε Χαλκηδόνι) Συνόδῳ· κατὰ τὸ ἔτος 451, οἱ συναχθέντες ἐκεῖ Ἐπίσκοποι τὸν ἀριθμὸν ἑξακόσιοι, οἵτινες, ὀλίγων ἐξαιρουμένων, ἦσαν ἐκ τῶν Ἀνατολῶν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἐπιςολῶν (γράφε Ἐπιστολῆς) τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως τῆς Ῥώμης, Λέοντος ἁγίου τοῦ μεγάλου, εἰς τὴν δευτέραν Πρᾶξιν τῆς Συνόδου ἐφώναξαν· « ὁ Πέτρος διὰ τοῦ Λέοντος οὕτως ὡμίλησε κτλ. »

Ἀντίθεσις.

Ἡ τοῦ Πάπα Λέοντος Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, τὴν ἐν Χαλκηδόνι συγκροτηθεῖσαν, καίτοι ὀρθόδοξος οὖσα, ὑπέπεσεν ὅμως ἐξετάσει Συνοδικῇ καὶ δοκιμασίᾳ, εἴγε τῇ ὁμολογίᾳ τῆς Πίστεως τῆς τε Πρώτης καὶ Δευτέρας, καὶ τῇ τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου τῆς Τρίτης τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων συνᾴδει, ὡς ἐν ταῖς πράξεσι ταύτης τῆς Δ΄ Συνόδου ἐμφαίνεται. Μετὰ δὲ τὴν γενομένην ἀνάκρισιν ταύτης, καὶ ἐρώτησιν, εἰ Ὀρθόδοξος αὕτη καὶ σύμφωνος τῷ ὅρῳ τῶν τριῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀπεκρίθη ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος, ὅτι σύμφωνος τῷ ἱερῷ Συμβόλῳ τῶν τε τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ, καὶ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα, καὶ τοῖς πραχθεῖσιν ἐπὶ Κυρίλλου παρὰ τῶν ἐν Ἐφέσῳ· καὶ ὅρα, οὐχὶ ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Λέοντος τῆς εἰς δοκιμασίαν ὑπαχθείσης, ἡ περὶ τῆς Αἱρέσεως τοῦ Εὐτυχοῦς κρίσις καὶ διάλυσις τῆς ἐγερθείσης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταραχῆς ἐγένετο, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς τε ἐν Νικαίᾳ, τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ τῶν Συνόδων· ἐκ δὲ τούτου πρόδηλον, τίς ἄρα μείζων, ὁ ἐξεταζόμενος καὶ ανακρινόμενος, ἢ ὁ ἐξετάζων καὶ κρίνων; Ὁ γὰρ Λέων, καίτοι ὀρθοδοξῶν καὶ ἅγιος ὤν, οὐδὲν ἐν τῇ πρὸς τὴν Σύνοδον Ἐπιστολῇ αὐτοῦ εἶπεν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ἅπερ εἶπον οἱ πρὸ αὐτοῦ τῶν Συνόδων Πατέρες, ταῦτα ὁμολογῶν ἐξέθετο. Ὅθεν οὐδὲ μοναρχικὸν ἀξίωμα ἢ Πρωτεῖον ἐκ τούτου συνάγεται, ὡς οἱ τῆς Ῥώμης τὴν τοῦ Λέοντος Ἐπιστολὴν ταύτην πρὸς τὴν Δ΄ Σύνοδον σταλεῖσαν, πρὸς δεῖξιν δῆθεν κυριότητος, οἴονται. Καὶ ἐὰν ἡ Λέοντος αὕτη Ἐπιστολὴ

ἐκλήθη στήλη τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἀνατολῆς Γράμματα πρὸς τὸν Πατριάρχην Ταράσιον, παρὰ τῶν Πατέρων τῆς Ἑβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, *Στύλος εὐσεβείας* ἐκλήθησαν, καὶ ἐναλλὰξ ἡ τοῦ Ταρασίου πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς αὐτοὺς Ἐπιστολή, *Ὅρος Ὀρθοδοξίας* παρὰ τῶν Πατέρων τῆς Ζ′ Συνόδου ἐπωνομάσθη. Στήλη οὖν Ὀρθοδοξίας, στύλος Εὐσεβείας, καὶ Ὅρος Ὀρθοδοξίας, τὰ αὐτὰ ἐστί.

Ζητηθείσης παρὰ τῶν Πατέρων τῆς Δ′ Συνόδου πρῶτον, τῆς τοῦ ἱεροῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας Ἐπιστολῆς, καὶ ἀναγνωσθείσης, ἐβόησεν ἡ Σύνοδος· « Κύριλλος οὕτω πιστεύει, καὶ ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν· αἰωνία ἡ μνήμη Κυρίλλου. » Ἀναγνωσθείσης δ᾽ εἶτα καὶ τῆς τοῦ Λέοντος, ἐβόησαν ἐπίσης· « Αὕτη ἡ Πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ἡ Πίστις τῶν Ἀποστόλων, Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐφώνησε », καὶ εἶτα προσέθηκαν, « Οἱ Ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν ». Δῆλον οὖν ὅτι, ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Κύριλλον συμφωνίας, οἱ Πατέρες πιστὸν τὸν Λέοντα ἀποφαίνονται. Ἐπεὶ δ᾽ οὐκ ἔδωκε τῷ Κυρίλλῳ ἡ τούτου Ἐπιστολὴ Πρωτεῖον, οὐδ᾽ ἄρα τῷ Λέοντι.

Πρότασις Θ′.

« Οἱ Ῥωμαϊκοὶ Ἀρχιερεῖς (σελ. 10.) ἔλαβον τὸ πρῶτον μέρος εἰς τὰς Συνόδους, κυρίως δὲ εἰς τὰς Οἰκουμενικάς, καὶ ὅτι ἡ ἐξουσία των ἐπεκαλέσθη καὶ πρὶν τῆς συγκροτήσεως τῶν Συνόδων καὶ ὕστερον, ἐκτὸς τῶν Συνόδων ἠδυνάμεθα ν᾽ ἀναφέρωμεν πολλὰς ἄλλας πράξεις καὶ Συγγράμματα τῶν Πατέρων καὶ ἀρχαίων Ἀποστολικῶν, δι᾽ ὧν δεικνύεται, ὅτι τὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν Ἀρχιερέων Πρωτεῖον ἴσχυεν εἰς τὰς Ἀνατολὰς παρὰ τοῖς ὑμετέροις Πατράσι κτλ. »

Ἀντίθεσις.

Ἐν πρώτοις, οὐδεμία τῶν Οἰκουμενικῶν ἑπτὰ Συνόδων συνεκροτήθη ἐκ Ποντιφικῆς τοῦ Ῥώμης δοκούσης ἐξουσίας, ἐπικαλεσθείσης οἷον καὶ πρὸ τῆς τῶν Συνόδων συναθροίσεως, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα, ἀλλὰ θετικῶς καὶ κυρίως, ὡς κατάδηλον ἀπό τε τῶν Συνοδικῶν Πράξεων καὶ τῶν ἱστοριῶν, παρὰ τῆς ὑπερτάτης ἐξουσίας καὶ αὐθεντίας τῶν Ὀρθοδόξων Ἀνατολικῶν Αὐτοκρατόρων, τῶν διὰ θεσπίσματος αὐτῶν τοὺς ἁπανταχοῦ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως αὐτῆς τῆς ἱερωσύνης Ἀρχηγοὺς συγκαλεσάντων παῤῥησιασθῆναι ἢ αὐτοπροσώπως, ἢ διὰ τοποτηρητῶν. Ὅτι δὲ οὔτε τῶν Παπῶν πρὸς συγκρότησιν τῶν Οἰκουμενικῶν ἑπτὰ Συνόδων ἐδέησέ ποτε ἡ ἐπίνευ-

σις, οὔτε ἐν ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ἐν ταπεινότητι οἱ τοῦ Πάπα Τοποτηρηταὶ ἐπαῤῥησιάζοντο, ἀπόχρη πρὸς δήλωσιν τὰ ἐφεξῆς. Οἱ ἀπὸ τοῦ Πάπα Ἀγάθωνος ἀποσταλέντες Λεγάτοι εἰς τὴν Ἕκτην Οἰκουμενικὴν, εἶπον πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον· « Δέσποτα, κατὰ τὴν δοθεῖσαν Σάκραν ἐκ τοῦ Θεοφόρου » ὑμῶν Κράτους πρὸς τὸν ἁγιώτατον ἡμῶν Πάπαν, ἀπεστάλημεν » παρ' αὐτοῦ πρὸς τὰ πανευσεβῆ ἴχνη τῆς Θεοστηρίκτου ὑμῶν Γα- » λήνης μετὰ καὶ ἀναφορᾶς αὐτοῦ. » Ἐν δὲ ταύτῃ διετρανοῦντο ταῦτα· « Κατὰ τὴν εὐσεβεστάτην κέλευσιν (Σάκρα) τῆς Θεοσκε- » πάστου ὑμῶν ἡμερότητος, ἕνεκα ὑπακοῆς ἧς ὀφείλομεν, οὐχ ἕνεκα » παῤῥησίας, πέμπομεν τοὺς παρόντας συνδούλους ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ » ὧν γονυπετοῦντες τῇ διανοίᾳ ἱκετικῶς τὴν ὑμετέραν φιλανθρω- » πίαν δυσωποῦμεν, ἵνα ἀποδοχῆς αὐτοὺς ἀξιώσῃ. » (Πράξ. πρώτη τῆς Συν.). Ἐπὶ δὲ τῆς Ἑβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ Πάπας Ἀδριανὸς, ἀποστέλλων τοὺς Τοποτηρητὰς αὐτοῦ, ἔγραψε πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνον καὶ Εἰρήνην ταῦτα· « Εὐσεβέστατοι » καὶ Γαληνότατοι Δεσπόται δυσωπῶ μετὰ μεγάλου πόθου καὶ » καρδίας τὴν ὑμετέραν πραότητα, καὶ ὡς παρὼν γονυπετῶν καὶ » τοῖς ὑμετέροις ἴχνεσι κυλινδούμενος ἱκετεύω, καὶ ἐνώπιον Θεοῦ » παρακαλῶ καὶ ὁρκίζω, τὰς ἱερὰς Εἰκόνας ἐν αὐτῇ τῇ Βασιλίδι » Πόλει, καὶ τοῖς ἀμφοτέροις μέρεσι τῆς Γραικίας εἰς τὴν ἀρχαίαν » βάσιν συστῆσαι καὶ στηρίξαι κελεύσατε. » (Πράξ. Β'. τῆς Σ.).

Τὸ δὲ πολυθρύλλητον καὶ περιμάχητον Πρωτεῖον, ὃ περὶ πολλοῦ περιποιεῖται, ὑψοῖ, ἐπαίρει, καὶ ἐπισείει, καθάπερ τὰ νέφη τοὺς κεραυνοὺς, ὁ Ῥώμης, ἐροῦμεν τὸ ἀληθὲς, οὔτε ἐν τοῖς Συγγράμμασι τῶν Ἀνατολικῶν Πατέρων δεικνύεται, οὔτε καὶ ὡς ἰσχύον, καθὰ φρονοῦσιν αὐτὸ οἱ τῆς Ῥώμης Ἀρχιερεῖς, ἐγνώρισεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πώποτε, ἥτις μετὰ τῶν τῆς Ἱερωσύνης Ἀρχηγῶν αὐτῆς τεσσάρων Ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, οὐδὲν ἄλλο πρὸ τοῦ σχίσματος, κατὰ τοὺς τῶν Οἰκουμενικῶν ἑπτὰ Συνόδων ἀποφαντικοὺς Κανόνας, ἀπέδωκε τοῖς τῆς Ῥώμης Προέδροις, εἰμὴ Πρεσβεῖα στάσεως, οὐχὶ δὲ καὶ Πρωτεῖα ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὅλην. Τῆς μὲν πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ ς'. Κανὼν βοᾷ ταῦτα· « Τὰ ἀρχαῖα ἔθη » κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν » ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, » ἐπειδὴ καὶ τῷ Ῥώμης Ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν, ὁμοίως δὲ » καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Ἐπαρχίαις τὰ πρε- » σβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις. »

Ἀπὸ δὲ τοῦ ῥηθέντος ἱεροῦ ψηφίσματος προδήλως ὁρᾶται τὸ, οἵαν ἐξουσίαν εἶχεν ὁ Ῥώμης, τὴν αὐτὴν καὶ ἴσην εἶχον καὶ ὁ Ἀλε-

ξανδρείας καὶ ὁ Ἀντιοχείας καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Ἐπισκόπων. Ἐκ δὲ τούτου συνάγεται ἄρα σαφῶς, πόσον μακρὰν ἀπεῖχεν ἡ τῶν Οἰκουμενικῶν πρώτη τοῦ γνωρίσαι ἐν τῷ Ῥώμης Πρωτεῖον παντοκρατορικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν ἔχοντι, ἢ κεφαλὴν αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας...

Τῆς δὲ δευτέρας Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὁ τρίτος Κανὼν θεσπίζει ταῦτα· « Τὸν μέν τοι Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ » Πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης Ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶ- » ναι αὐτὴν Νέαν Ῥώμην. »

Ἐὰν δ' ὑποτεθῇ ἐξαίρεσίς τις ἐν τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς Ῥώμης, ἐστὶν αὕτη ἁπλῶς ἡ κατὰ τὰ Πρεσβεῖα τῆς στάσεως τιμὴ, καὶ οὐδ' ὅλως Πρεσβεῖα γενικῆς ἐξουσίας. Παρατηρητέον δ' ἐπισταμένως τὴν δύναμιν τοῦ Κανόνος, τίνος ἕνεκα ὁ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν Ῥώμης; διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν Νέαν Ῥώμην· καὶ τίνι λόγῳ ὁ Ῥώμης πρὸ τούτου; διὰ τὸ εἶναι Ἀρχαίαν Ῥώμην. Ἰδοὺ ἐκπεφασμένως οἵαν ἐξαίρεσιν Πρεσβείου δίδωσιν ἡ δευτέρα τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῷ Ῥώμης, καὶ μηδαμῶς ἐξηρτημένην ἄλλην ἐξουσίαν.

Ἡ δὲ τρίτη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἐπικυροῦσα τὰ ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀνεξαρτησίας δίκαια πρός τε τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Κύπρου, καὶ ἄλλους, ὡς ἐπηρεαζόμενα ὑπὸ τῶν κατὰ μέρος Ἐπισκόπων, καὶ περιορίζουσα τὴν ἐξουσίαν ἑκάστου Ἐπισκόπου ἐν μόναις ταῖς ἰδίαις Ἐπισκοπαῖς καὶ οὐ περαιτέρω, διεθέσπισεν ἐπὶ προφυλακῇ τοῦ λοιποῦ ταῦτα· (Καν. Η'.) « Ἵνα μὴ οἱ Κανόνες τῶν Πατέρων παρα- » βαίνωνται, μηδ' ἐν ἱερουργίας προσχήματι ἐξουσίας τύφος κοσμι- » κῆς παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν » ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν » Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής. »

Τῷ τοιούτῳ οὖν τρόπῳ καὶ ἡ ἱερὰ αὕτη Σύνοδος ἀπέῤῥιψεν ἀποδοκιμάσασα καὶ μὴ δεχθεῖσα τοιαύτην αὐτοδέσποτον ἀπόλυτον ἐξουσίαν τῶν Ἐπισκόπων (οἵαν ἀποδέχεται τὴν σήμερον ἐν τῷ Πάπᾳ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης), καὶ ἔλαβεν ἡ Σύνοδος σοβαρὰν προσοχὴν, ἵνα μὴ τοιοῦτος ἐξουσίας τύφος ἀναφανῇ τοῦ λοιποῦ ἐν μέσῳ τῶν Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ δὲ εἰκοστὸς ὄγδοος Κανὼν τῆς Τετάρτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου βοᾷ καὐτὸς ταῦτα· « Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις » ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα Κανόνα τῶν ἑκατὸν πεν- » τήκοντα Θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων (τὸν Γ'. τῆς Β'. Συνόδου), » τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς μνήμης μεγάλου Θεοδοσίου, » γνωρίζοντες, τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ » τῶν Πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταν-

» τινουπόλεως Νέας Ῥώμης· καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς Πρεσβυτέρας » Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν Πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως » ἀποδεδώκασι τὰ Πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ » ἑκατὸν πεντήκοντα Ἐπίσκοποι, τὰ ἴσα Πρέσβεια ἀπένειμαν τῷ » τῆς Νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ Θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν Βα- » σιλείᾳ καὶ Συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν Πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύ- » ουσαν Πρεσβείων τῇ Πρεσβυτέρᾳ Βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς Ἐκ- » κλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' » ἐκείνην ὑπάρχουσαν. »

Κατὰ δὲ τὸ θέσπισμα καὶ ταύτης τῆς Συνόδου, σκοπεῖν δεῖ πρῶτον, ὅτι ἡ ἱερὰ Σύνοδος ἀποδέχεται μὲν τὰ Πρεσβεῖα τοῦ Ῥώμης, διὰ μόνην τὴν Ῥώμην, οὐχὶ δὲ καὶ ἄλλην ἐν αὐτῷ ὑπερβάθμιον ἐξουσίαν, οἵαν τὴν σήμερον αὐτὸς γαύρως περιβάλλεται· δεύτερον, τῷ τῆς Νέας Ῥώμης Θρόνῳ καθώσπερ ἡ δευτέρα, οὕτω καὶ ἡ τρίτη τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀπέδωκε τῷ Θρόνῳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης τὰ αὐτὰ Πρεσβεῖα. Ὅθεν, ἐὰν ὁ Ῥώμης ἔλαβε Πρεσβεῖα στάσεως καὶ τιμῆς πρὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ τούτῳ μόνῳ ἔλαβε ταῦτα, διότι ἄλλως ἦν ἀδύνατον τοῦ εἶναι ἅμα δύω πρώτους, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τούτῳ, ἵν' ἔχῃ ὑπεροχήν τινα ἰδικιτέρας ἀποκλειστικῆς Ἐξουσίας καὶ ἰσχύος ἐπὶ τὴν καθόλου Ἐκκλησίαν. Ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἦν ἐπίσης ἐν τῇ Νέᾳ, ὅτι ὁ Ῥώμης ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ, ἡ δὲ τῆς Νέας Ῥώμης παρὰ τοσοῦτον ἐξήρτητο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης, παρ' ὅσον καὶ αὐτὴ τῆς ἄλλης· τὸ αὐτὸ δ' ἐννοεῖται καὶ περὶ τῶν λοιπῶν τριῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Πατριαρχῶν, οἵτινες ἔν τε Συνόδοις καὶ Συνελεύσεσι τῷ τε Ῥώμης καὶ τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἀπέδωκαν πάντοτε Πρεσβεῖα στάσεως μόνης καὶ Προεδρείας, καὶ οὐδὲν ἥκιστα ἕτερον.

Τέως καὶ ἡ Ἕκτη Οἰκουμενικὴ διὰ τοῦ τριακοστοῦ ἕκτου Κανόνος αὐτῆς, ἀνανεοῦσα τὰ ἐπὶ τῶν προλαβουσῶν Συνόδων περὶ τῶν Πατριαρχικῶν Θρόνων ἀποφανθέντα καὶ νομοθετηθέντα, ἐπάγει καὶ αὐτὴ ταῦτα·

« Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα Πατέρων ἁ- » γίων, τῶν ἐν τῇ Θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ Βασιλικῇ Πόλει συνελ- » θόντων, καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνα- » θροισθέντων νομοθετηθέντα, ὁρίζομεν, ὥστε τὸν Κωνσταντινου- » πόλεως Θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαύειν Πρεσβείων τοῦ τῆς Πρεσβυ- » τέρας Ῥώμης Θρόνου, καὶ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον » μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' » ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω Θρόνος, εἶτα ὁ » τῆς Ἀντιοχείας, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν Πόλεως. »

Κατὰ δὲ τὰ θεσπισθέντα Συνοδικῇ ἀποφάσει καὶ ταῦτα, ὁ μὲν Κωνσταντινουπόλεως κατ᾽ ἔθος τῶν Ἀνατολικῶν ὀνομάζεται Πατριάρχης, ὁ δὲ Ῥώμης κατ᾽ ἔθος τῶν Δυτικῶν Πάπας, ὡς καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας, κατ᾽ ἔθος ἀρχαῖον, Πάπας ἐπίσης. Ἐκ δὲ τούτων πασῶν τῶν ῥηθεισῶν ἀποφαντικῶν ἀποδείξεων τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐν αἷς καὶ οἱ μακάριοι ἐκεῖνοι τότε Πάπαι συνήδρευον, συνεψήφουν καὶ συνεπικύρουν, κρινάτω πᾶς ἀπαθὴς, πόσον ἀπέχει ἀληθείας τὸ ὑποτιθέμενον τουτὶ Πρωτεῖον, ὡς ἰσχῦόν ποτε εἰς Ἀνατολὰς παρὰ τοῖς ἡμετέροις Πατράσι, τουτέστιν ἐν ταῖς Οἰκουμενικαῖς ταύταις Συνόδοις· ἀλλ᾽ οὕτω κοινῇ σχεδὸν καὶ φίλον καὶ σύνηθες τῇ Ῥώμῃ ἤδη, πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν παρανοεῖν, παρερμηνεύειν καὶ διαστρέφειν.

Οὐδὲν οὖν τοιοῦτον Πρωτεῖον, ἢ Κεφαλὴν Ἐκκλησίας, ἢ Παντοκρατορικὴν ἀρχὴν, ἢ Κέντρον ἑνότητος, οἶδεν ἢ ἐγνώρισε πώποτε ἐν Ἐπισκόπῳ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ, ὡς καλῶς εἰδυῖα, ὅτι οἱ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας Ἐπίσκοποι διὰ μνήμης εἶχον πάντοτε τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, « ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν διάκονος » (Ματθ. Κεφ. Κ΄. 26.). Καὶ ἐπειδὴ τούτων ἕκαστος, κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν ταύτην, ἡγεῖτο ἑαυτὸν δοῦλον ἐλάχιστον, ἕως οὗ ὑπῆρχον ἐν τοῖς ζῶσιν Ἀπόστολοι καὶ τούτων ὁμιληταὶ Ἀποστολικοὶ ἄνδρες, οὐδεὶς τῶν Ἐπισκόπων ἐφαντάσθη πώποτε Πρωτεῖον καὶ ὑπεροχὴν ἐπ᾽ ἄλλους· ἀλλ᾽ αἱ τῶν ἐπισημοτέρων τότε Πόλεων Ἐκκλησίαι, αἱ ἔχουσαι ἀριθμὸν εὐσεβῶν πλείονα, καὶ μᾶλλον ἐκεῖναι, ὧν ἦν γνωστὴ ἡ ἄμεσος διαδοχὴ παρὰ τῶν Ἀποστόλων, προσέλαβον Πρεσβεῖον, πρὸ τῶν ὁμόρων ἄλλων ἧττον ἐπισήμων κατὰ τὸ πλῆθος τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, γινόμεναι οἷον καταφύγιον αἱ δεύτεραι πρὸς τὰς πρώτας. Τοιαῦται γοῦν ἦσαν ἥ τε τῆς Ἀντιοχείας, ἧς οἱ Ἐπίσκοποι συνεστήθησαν παρὰ τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας παρὰ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, καὶ ἡ τῆς Ῥώμης παρὰ Πέτρου ὁμοῦ καὶ Παύλου· ἡ δὲ τάξις εἶτα, ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, οὕτως ἀπήτησεν, ὥστε ἐκ τῶν τριῶν ῥηθέντων Ἐπισκόπων τῶν ἐπισημοτέρων Ἐκκλησιῶν προτιμηθῆναι ἕνα, καὶ τούτῳ δοθῆναι τὸ τῆς στάσεως Πρεσβεῖον· ἔνθεν τοι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Οἰκουμενικοῦ θεσπίσματος, οἱ Πατέρες τῷ Θρόνῳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν Πόλιν ἐκείνην, εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ Πρεσβεῖα. Ἐμβριθῶς δὲ παρατηροῦντες τοὺς λόγους τοῦ Συνοδικοῦ τοῦδε Κανόνος « οἱ Πατέρες ἀποδεδώκασι τὰ Πρωτεῖα, » ἀνενδοιάστως ἐπειγόμεθα γνῶναι τὸ τοῦ συναγομένου βέβαιον, ὅτι οὔτε οἱ Ἀπόστολοι, οὔτε καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς, δεδώκασι τῷ Ῥώμης ταῦτα.

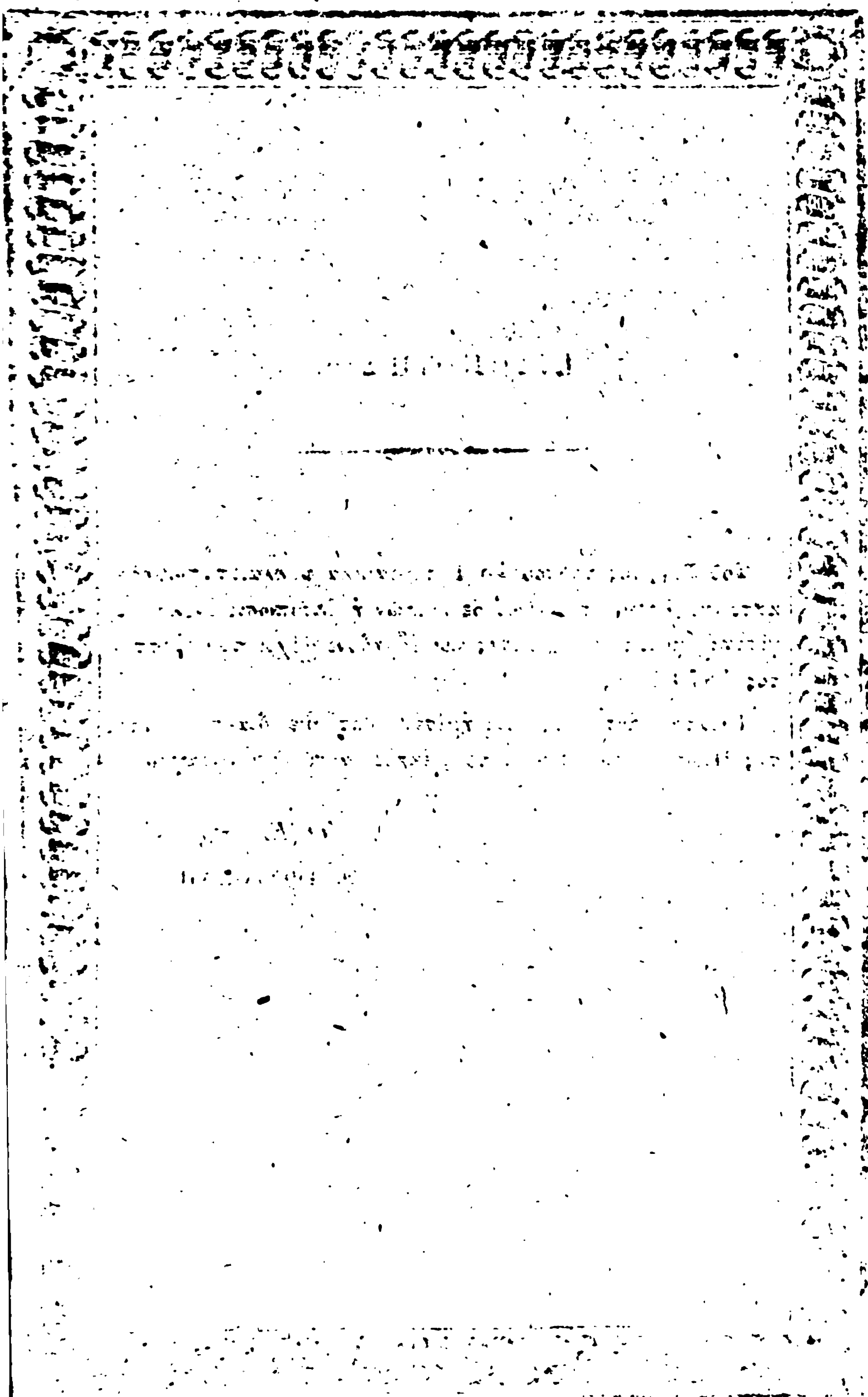
Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία κατ' οὐδένα λόγον λογίζεται σῶμα τῶν Προέδρων τῆς Ῥώμης, ἄρα οὐδαμῶς δύνανται εἶναι κεφαλὴ ταύτης· ἐκτὸς γὰρ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐδεὶς ἄλλος, κατὰ τὴν ἱερὰν Γραφὴν καὶ τὸν Οὐρανοβάμονα θεῖον Ἀπόστολον, ἐστὶ Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας (πρὸς Ἐφεσ. Κεφ. Δ'. 8—15.).

Ἐὰν δὲ πρὸς δεῖξιν τοῦ Πρωτείου προβάλληται ἡ τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Κορινθίους, οὐδὲν συνάγεται ἐκ τούτου, διότι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, ὡς ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, αἱ ἧττονες τὸν ἀριθμὸν εὐσεβῶν Ἐκκλησίαι, ἐπὶ πραγμάτων τῶν τῆς Πίστεως καὶ ἄλλων διαφορῶν καὶ συζητήσεων, ἀνεφέροντο πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῶν ἐπισημοτέρων Πόλεων, οἷα ἦν καὶ ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία, οὐχὶ δὲ διὰ τὴν ἣν ἀντιποιοῦνται οἱ τῆς Ῥώμης ἤδη Πρόεδροι ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας αὐτῶν Ἔκκλητον, τὴν ὅλως ἄγνωστον (ὡς ὀψὲ δὴ ἐπινοηθεῖσαν), μάλιστα κατ' ἀρχὰς τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος· καὶ ἐὰν ὁ Ῥώμης Κλήμης ἔγραψεν εἰς Κόρινθον, «παύσασθαι τῶν κακῶν καὶ τὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν πολιτεύεσθαι» παραινῶν, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀλλαχοῦ Ἐπισκόποις, καὶ ὁ ἐπὶ Ἀντωνίου Βήρου ἀκμάσας Κορίνθου Διονύσιος, ἱερὸς ἀνὴρ, μαθητὴς τῶν συνομίλων τοῖς Ἀποστόλοις, λόγων καὶ φιλοπονίας ἔμπλεως, ἔγραψε πρὸς πολλὰς Ἐκκλησίας, χρησιμώτατον καὶ ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς ἑαυτὸν ἐν ἅπασι καθιστῶν· τοσοῦτον δὲ πόθον ἐν πολλαῖς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐξῆψαν αἱ διδασκαλίαι καὶ μαθήσεων ἐμφαντικαὶ αὐτοῦ Ἐπιστολαὶ, ὥστε ἐζήτουν καὶ δευτέρας, ὡς ῥεούσας οὐ γάλα, ἀλλὰ τροφὴν στερεάν. Ἔγραφον οὖν, κατὰ τοὺς τότε πρώτους χρόνους τῆς τοῦ Χριστοῦ Πίστεως, οἱ θεσπέσιοι ἄνδρες τοιαύτας πρὸς τὰς Ἐκκλησίας Ἐπιστολὰς, οὐ διὰ φιλαρχίαν, ἀλλὰ πρὸς οἰκοδομὴν, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, καὶ καταρτισμὸν τῆς πανταχοῦ Χριστοῦ Ποίμνης.

Οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, εὐχαριστοῦσι τῇ Μακαριότητι αὐτοῦ διὰ τὰς προτροπὰς, δι' ὧν ἔσπευσε καλῶν ἡμᾶς, καὶ ἄνευ ἀναβολῆς, ὅπως ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Θρόνου αὐτοῦ, ὡς θεμελίου ὄντος τῆς ἀληθοῦς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κτλ. Λέγομεν μὲν πρῶτον, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδὲ ἐγνώρισέ ποτε, ἀφ' ἧς συνεστήθη, καὶ οὐδὲ γνωρίζει, ὡς ἄνωθεν ἀποχρώντως ἀνεπτύχθημεν, τὸν Πέτρον ἢ ἄλλον, ὡς θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας. Πρώτην οὖν Πέτραν θεμελίου αὐτῆ, ὡς μὴ ἑτεροφρονοῦσα, ὁμολογεῖ καὶ πιστεύει μόνον τὸν Ἰησοῦν Χριστόν· «θεμέλιον γὰρ ἄλλον » οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χρι» στός.» (Α'. πρὸς Κορινθ. Κεφ. Γ'. 11.). Δεύτερον δὲ προβάλλεται ἐν τῇ Ἐπιστολῇ, ὅτι θελήσαντες οἱ Ἀνατολικοὶ ἀπεσπάσθησαν τῆς

στερεότητος τῆς Πέτρας, ἐφ' ἧ ᾠκοδομήθη ἡ τῆς Ῥώμης Ἐκκλησία· τουτέστιν ἡ Ἀνατολικὴ ἐχωρίσθη τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἵνα προβληθῇ τοῦτο μετ' ὀρθοῦ λόγου, δέον ἦν ἀποδειχθῆναι τὴν Δυτικὴν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίαν ὡς διαμείνασαν, καὶ μετὰ τὴν ῥῆξιν, τὴν αὐτὴν, οἵα ἦν ἀπ' ἀρχῆς, τὴν δ' Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐξ ἐναντίας, παραβᾶσαν νόμον τινὰ μέγαν, ἀχώριστον τῆς Καθολικῆς μιᾶς καὶ ἁγίας Ἐκκλησίας· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο σεσιώπηται, χωροῦμεν ἐπ' ἄλλο. Παρατηροῦντες καὶ τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἐκκλησίαν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς αὐτῶν ἑνώσεως, ἢ μᾶλλον, παρατηροῦντες τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὰς ὀκτὼ πρώτας ἑκατονταετηρίδας, εὑρίσκομεν, ὅτι αὕτη πρὸς διατήρησιν ἀκριβῆ καὶ ἀσφαλῆ τῆς ἑνώσεως αὐτῆς καὶ καθαρότητος, προσελάβετο, ὡς ἄλλον νόμον ἱερὸν, τὸ ἑξῆς. Οἱ ἐν γένει μὲν ὀρθότης τῆς Πίστεως, καὶ ὁ Κανονικὸς ὅρος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας θεσπίζεται παρὰ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ διὰ κοινῆς Συμπνοίας ταύτης καὶ τῶν Πατέρων αὐτῆς καὶ Διδασκάλων· αἱ δὲ κατὰ μέρος τοπικαὶ Ἐκκλησίαι δύνανται μὲν πρᾶξαι ἰδικὰς διατάξεις, ἀλλ' ἀνηκούσας μόνη τῇ Ἐκκλησιαστικῇ εὐταξίᾳ, οὐχὶ δ' αὐθαιρέτως τοιαύτας, ὥστε διασεῖσαι τὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ βάσεις· ἐπὶ δὲ τῷ ἱερῷ νόμῳ τούτῳ τεθεμελίωνται ἰσχυρῶς καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ τῶν Συνόδων, καὶ οὐδ' ἄν ποτε ὑπῆρξαν, ἐὰν αὐτὸς οὐχ ὑφίστατο.

Ἀρξώμεθα οὖν ἀπὸ τῶν πρώτων ὀκτὼ αἰώνων τῆς Οἰκουμενικῆς μιᾶς ἁγίας Ἐκκλησίας, καὶ προχωροῦντες ἄχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐγένετο ἡ τῶν δύω Ἐκκλησιῶν διαίρεσις, ἐρευνήσωμεν, εἰ ὁ ῥηθεὶς ἱερὸς αὐτὸς νόμος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας διετηρήθη· καὶ εἰ διετηρήθη, ἐν ποίᾳ ἄρα τῶν δύω τούτων ἀσυμφώνων ἤδη καὶ διῃρημένων Ἐκκλησιῶν διαμένει; Παρατηροῦντες δ' ἀτενῶς τὴν τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίαν, βλέπομεν ἐν αὐτῇ ὁμολογίαν Πίστεως νέαν, τὴν ἐν Τριδέντῳ τῆς Γερμανίας συστάσης Συνόδου τῷ 1545 ἔτει, Ποντιφικοῦντος Παύλου τοῦ τρίτου, κυρωθεῖσαν, Πίστιν ὁμολογίας διαφέρουσαν, καὶ κατὰ διάμετρον πάντη ξένην καὶ ἀλλοτρίαν τῆς ὁμολογίας τῆς ἀρχαίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἐν Νικαίᾳ ἐπὶ τῆς πρώτης, καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέρας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ἱεροῦ Συμβόλου. Κατὰ δὲ τοῦτον τὸν Τριδέντινον ὅρον, πρὸς τῇ ἐναντίον τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ἀποφαντικῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ παναθέσμῳ προσθήκῃ τοῦ ἀρχαίου σεπτοῦ Δόγματος, ἕπονται δόγματα καινόφωνα ἀντίστροφα τοιαῦτα, καὶ διατάγματα παράβολα, ὧν οὐδὲ ἴχνος ὑπάρχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ γεραρῷ Συμβόλῳ, ἅτινα ἡ τολμηρὰ καινοτομία προσέθετο· οἷον, πρῶτον, ὁμολογῶ μυστήριον ἀληθὲς, ὅλον τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Τοῦ Τεύχους τούτου 15 Τυπογραφικὰ φύλλα ἐτυπώθησαν κατὰ τὸ 1866 ἔτος. Τῶν δὲ λοιπῶν ἡ ἐκτύπωσις ἕνεκα μεγίστης ζημίας ἐπισυμβάσης μοι ἐβράδυνε μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος 1870 ἔτους.

Τιμᾶται ἀντὶ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος Μετζιδιὲ διὰ τοὺς ἐντὸς τῆς Πρωτευούσης, διὰ δὲ τοὺς ἐκτὸς, ἀντὶ ὀκτὼ φράγκων.

Ὁ Ἐκδότης

Θ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α΄.

ΤΟΥ ΑΠΟ ΣΙΝΑΙΟΥ ΑΟΙΔΙΜΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ

ΤΩΝ ΕΛΑΣΣΟΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ.

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ Μ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ.

ΤΟΥ ΕΚ ΧΑΛΚΗΣ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

1870.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ Α.

καὶ ἀκέραιον μεταλαμβανόμενον ὑφ' ἑνὶ καὶ μόνῳ τῷ εἴδει: δεύτερον, πιστεύω εἰς τὴν τῶν Συγχωρητηρίων (Ἰνδουλγεσιῶν) δύναμιν, δοθεῖσαν παρὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τὴν τούτων χρῆσιν ὡς σωτήριον τῷ τῶν ἀνθρώπων γένει: τρίτον, τῷ τῆς Ῥώμης Ποντίφικι, καθὰ διαδόχῳ Πέτρου, καὶ Ἐπιτρόπῳ Χριστοῦ ἀληθῆ ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν τελείαν, ἐφ' ᾧ Θεὸν ὄμνυμι. . . . .

Ὑπ' ὄψιν τοιούτων καὶ τοσούτων καινοτομιῶν καὶ παρεισάκτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῆς Πίστεως ὁμολογίᾳ ἄρθρων, ὁρισθέντων αὐθαιρέτως ὡς ἐν Συνόδῳ δῆθεν Οἰκουμενικῇ, καθὰ οἱ Δυτικοὶ λέγουσι, μὴ εἰδότες, ὅτι ἐξ οὗ χρόνου τὰ τῶν Χριστιανῶν διῃρέθησαν εἰς δύω ἀσύναπτα ἥμισυ, Σύνοδος Οἰκουμενικὴ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ λέγεται ἡ μὴ γενομένη κατὰ συναίνεσιν καὶ ἕνωσιν ἁπάσης τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας· ἡ δ' ἐν Τριδέντῳ ῥηθεῖσα, οὐδὲ δύναται μάλιστα ὀνομασθῆναι καὶ κοινὴ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὡς οὔσης ταύτης τότε ἐν πολλῷ σάλῳ δονουμένης καὶ κυμαινομένης, διῃρημένης καὶ διασπαραττομένης ὑπὸ τοῦ Λουθήρου· ὑπ' ὄψιν οὖν, φαμεν, τῶν τηλικούτων καινοτομιῶν, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας τῆς τε ἀρχαίας πανιέρου ὁμολογίας τῆς Πίστεως, καὶ τοῦ διὰ λόγου Θεοῦ ὁρισθέντος νόμου τῆς ὀρθότητος τῶν Δογμάτων, τῶν ὁμολογουμένων καὶ πρεσβευομένων καὶ παρ' αὐτῆς συμφώνως καὶ ὁμοδόξως ἀπαραλυμάντων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας δι' ὀκτακοσίων καὶ μικρὸν ἐπέκεινα χρόνων, ἠπόρησε, καὶ ἀποροῦσα θαυμάζει ἡ Ἀνατολικὴ αὕτη μετά τε τῶν Προέδρων ταύτης καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος, πῶς ὁ Μακαριώτατος Πάπας, ἐπὶ τοιούτου πανδήμου συσσεισμοῦ, ἐπεβάλλετο τοιαύτῃ πράξει ἐπὶ τῷ πεῖσαι πρὸς ἕνωσιν μετὰ τοῦ θρόνου αὐτοῦ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἐν διηνεκεῖ συμπνοίᾳ καὶ συμφωνίᾳ ἐξ αὐτοῦ τοῦ τῆς εἰς Χριστὸν Πίστεως θείου κηρύγματος μέχρι ταύτης Θεολογοῦσαν καὶ Ἱερουργοῦσαν τὸ αὐτὸ εὐσεβὲς καὶ γνήσιον, ὃ παρέλαβε, τῆς Θεοπαραδότου Πίστεως Δόγμα, καὶ διετήρησε καὶ διατηρεῖ αὐτὸ ἀπαράτρωτον καὶ ἀνέπαφον, ἀναλλοίωτον καὶ ἀπαρασάλευτον, μηδὲν καινοτομήσασα ἢ προσθέσασα ἢ ἀφαιρέσασα; Πῶς δὲ προτρέπει Γένος ἀποσκιρτῆσαι τῶν Πατρῴων καὶ ἀκαινοτόμων, ὃ πρῶτον τῶν ἄλλων Ἐθνῶν ἁπάντων ἐδέξατο τὴν εἰς Χριστὸν Πίστιν, καὶ πρῶτον αὐτὸ τῷ τοῦ Χριστοῦ ὀνόματι ἐπωνομάσθη, καὶ ὅπερ τοσαῦτα κατὰ θρησκείαν καὶ πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔπαθεν, καὶ ὅσα ἡ ἀδέκαστος ἱστορία διέξεισι, καὶ ὅσα μετὰ ταῦτα ὑπέστη παρὰ τῆς Ῥώμης καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἀποστελλομένων πρὸς διάδοσιν, καθὰ λέγουσι, τῆς Πίστεως, τῶν σοφίσμασι, προσδιαλέξεσι, Συγγράμμασιν, ὡς καὶ ἤδη, διαβολαῖς, ἐπηρείαις ποικί-

λαις, τρόποις παντοίοις, μεταπεῖσαι αὐτὸ βουλομένων καὶ διασεῖσαι τῶν Πατροπαραδότων, ἀλλ' εἰς κενὸν κοπιασάντων, ὡς ἐμμένον καθ' ὅλας τὰς περιπετείας τῶν χρόνων, στερεὸν καὶ ἀμετάβλητον ἐν οἷς οἱ Πατέρες ἔθεντο ὁρίοις, μηδεμίαν κενόφωνον ἀνασχόμενον προσθήκην, ἀλλ' ἀπλανῶς καὶ ἀπαρασαλεύτως διακρατοῦν τὰς Ἀποστολικὰς διδασκαλίας καὶ παραδόσεις, κατὰ τοὺς ἐν ἑπτὰ Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν Πατέρων ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀποφανθέντας ὅρους καὶ Κανόνας;

Ἀποχρώντως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία διὰ τῶν Προέδρων καὶ τοῦ ὀρθοδόξου αὐτῆς πληρώματος ἀνεπτύχθη προκαλουμένη ἐπὶ τὸ ἐκκλῖναι τῆς ὁμολογίας τῆς Πίστεως αὐτῆς, ἀποστῆναι τῶν ἱερῶν Δογμάτων, καὶ ὑποκύψαι εἰς τὰ τῆς Ῥώμης, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ τῆς ὁμολογίας καινότομα καὶ παρείσακτα Τριδέντινα, δι' ὧν ἡ Δυτικὴ αὕτη Ἐκκλησία, οὐ μόνον τῆς Ἀνατολικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχαίας ὀρθῶς δογματιζούσης Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης διῄρηται καὶ διέσχισται· καὶ συλλήβδην, ἐφ' ὅσον τὸ ἀνίατον τῶν καινοτομιῶν, καὶ μᾶλλον, τὸ τῆς προσθήκης καὶ κορωνίδος ὅλων τῶν κακῶν, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης ὑφίσταται, καὶ τῇ ἐπιμονῇ τοῦ πρὸς ἀποβολὴν τούτων τῶν καινοτομιῶν. διαμένει ἀσυνάλλακτον καὶ ἀσύμβατον, ἐν μέσῳ τῆς τε Ἀνατολικῆς καὶ τῆς πρώην ἀδελφῆς Λατινίδος Ἐκκλησίας, λέγομεν, χάσμα μέγα συνενώσεως τῶν διεστώτων ἐστήρικται.

Ὡς δὲ πέρας τῆς ἀπαντήσεως ταύτης, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπεύχεται, ὅπως ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Δεσπότης Ἰησοῦς Χριστὸς, ἡ Κεφαλὴ ταύτης καὶ ἡ Πέτρα τῆς Πίστεως, ἴασιν δῷ καὶ θεραπείαν τοῖς ὑπὸ τοῦ ἀρχεκάκου ὄφεως ἐπενεχθεῖσι, διὰ τοσούτων καινοτομιῶν, δήγμασι καὶ τραύμασιν, ἀναῤῥώσῃ τὰ πονηθέντα, καὶ ἀναζωογονήσῃ τὰ κακωθέντα μέλη τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, οὗ ἐπὶ τὴν θείαν δύναμιν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία αὕτη ἐπερειδομένη, πέποιθεν ἀδιστάκτως, ὅτι ἐξ ἐλέους καὶ οἰκτιρμῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, πανδήμως τερατουργήσει τέως, ἴασιν παρέχουσα τοῖς τραύμασι, ζωὴν ἀντὶ θανάτου, ἕνωσιν ἀντὶ διαιρέσεως, ἀντὶ ἐμπαθῶν διενέξεων, λοιδοριῶν καὶ κακολογιῶν, κατανόησιν, παρὰ Δυτικοῖς, καὶ ἐπίγνωσιν τῆς εναλήθου ἐννοίας περὶ τῆς προαιωνίου ὑποστατικῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑπάρξεως, ἀντὶ τῆς λέξεως Προέσεως (ἐλλείψει λέξεως Λατινικῆς ταυτοσημάντου καὶ ἰσοδυνάμου Ἐκπορεύσεως), δι' ἧς αὐτοὶ δοξάζουσι τὰς διαφόρους προόδους, τήν τε ἄναρχον, ἀπερινόητον καὶ ἀπόῤῥητον, καὶ τὴν χρονικὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἷον τὰς κατὰ ταύτην ὑπερφυεῖς αὐτοῦ δωρεὰς, τὰς ἐκ Πατρὸς δι' Υἱοῦ προχεο-

μένας, χορηγουμένας καὶ μεταδιδομένας, ὡς ἓν καὶ ταὐτόν. Ἐπίσης δὲ καὶ τὸ τῆς οὐσίας καὶ τὸ τῆς ὑποστάσεως ἅμα, οὐ δυσὶν ὀνομάτων σημασίαις, ὡς ἡ Ἑλλὰς φωνὴ διαστέλλει, ἀλλὰ μιᾷ μόνῃ λέξει, τῇ κατ' ἐκείνους Σουπστάντσιᾳ, ἀδιαφόρως αὐτοὶ ἀμφότερα συγχέουσιν, ἐκλαμβάνοντες ἀντὶ οὐσίας, ὅτε σημαίνει ὑπόστασιν, καὶ ἀνθ' ὑποστάσεως, ὅτε δηλοῖ οὐσίαν· καὶ τὸ μὲν οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν Πατρὸς ἅμα καὶ Υἱοῦ, καὶ πιστεύει καὶ ὁμολογεῖ ἡ Ἀνατολικὴ αὕτη Ἐκκλησία, τὸ δὲ καθ' ὑπόστασιν, ἤτοι Προσωπικῶς ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἀπαρνεῖται, καὶ τοὺς οὕτω καινοφωνοῦντας, ἢ μᾶλλον κενοφωνοῦντας, ὡς βλασφήμους ἀποστρέφεται. Τοιουτοτρόπως οὖν μὴ συνιέναι θέλοντες τὴν διαφορὰν οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, ἀποσχίζουσιν ἑαυτοὺς τῆς ἀληθοῦς Θεολογίας· ἔνθεν τοι ἡ παρεκτροπὴ πᾶσα ἐκείνων, κἀντεῦθεν τὸ αὐτῶν Σχίσμα, καὶ ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας διάστασις.

Ἀλλ' ὁ τὴν εἰρήνην, καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ὁμόνοιαν καὶ σύμπνοιαν βραβεύων τῷ Κόσμῳ Πατὴρ καὶ Θεὸς τὰ ἀμφότερα εἰρηνεύσειεν (εἴγε τὸ περὶ Δόγματος, ὃ δοκώδεσι γόμφοις τῇ διανοίᾳ ἐκεῖνοι ἰσχυρογνώμως τε καὶ ἀπονενοημένως προσήλωσαν, ἀποβαλεῖν θελήσειαν, ἐπεξεργαστικώτερον ἀνιχνεύσαντες), καὶ τὰς ἀπ' ἀλλήλων τῇ διαφωνίᾳ καὶ τῇ διαιρέσει διεστηκυίας δύω ἀδελφὰς Ἐκκλησίας, τῇ κοινωνίᾳ τοῦ καθ' ὕπαρξιν ἀΐδιον ἐξ αὐτοῦ μόνου ὑφεστηκότος ἁγίου Πνεύματος, συνάψειεν, ὡς τὸ πρότερον, γένοιτο, γένοιτο!

Ο. Α. Ε. Χ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΙΡΟΥΣ ΕΚΔΟΘΕΝΤΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΙΚΩΝ ΟΡΙΣΜΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΗΜΕΤΕΡΟΥΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΕΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΤΟΠΩΝ. (1)

Ἡ Ἱερουσαλὴμ ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Χαλίφου Ὄμερ Χατὰπ τῷ 637 ἔτει, καὶ τοῦ Χιτζρὲ τῷ 16, Πατριαρχοῦντος τῆς Ἱερουσαλὴμ Σωφρονίου, πρὸς ὃν ὁ Χαλίφης προσενεχθεὶς εὐμενῶς δέδωκεν Ἀχτιναμέν, ὃν ἔχουσιν οἱ Ἁγιοταφῖται.

(1) Ἰδ. εἰς τὸ Παράρτημ. τὴν ὅην Ἐπιστολὴν καὶ τὴν ὑποσημείωσιν. (Σημ. Ἐκδ.).

Κυριευομένης τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ δεκάτου ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Φατιμιέδων καταγομένου, Μελέχι (Βασιλέως) τῆς Αἰγύπτου Πιλλάχι Ἀχμέτ, ἑάλω ἡ ἁγία Πόλις αὕτη ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων Λατίνων τῷ 1099 ἔτει καὶ τοῦ Χιτζρὲ 493.

Ὁ θεμελιωτὴς τοῦ Δεβλὲτ Ἐγιουπιὲ, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Φατιμιέδων, Γιουσοὺφ Σαλαχαδὶν Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου, πολιορκεῖ τὴν Ἱερουσαλὴμ, νικᾷ τοὺς Σταυροφόρους καὶ ἐκπορθεῖ ταύτην ἔτει 1188, καὶ τοῦ Χιτζρὲ 581. Οἱ δὲ Ὀρθόδοξοι Ἄραβες Χριστιανοὶ τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ σφαγὴν τῶν Λατίνων, ὡς ὑπήκοοι τοῦ Σαλαχαδὶν νικητοῦ, καταβολῇ χρημάτων ἱκανῶν, ἔλαβον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τόν τε Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, τὸν ἐν διαστήματι χρόνων 90 κρατούμενον ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἐπίσης δὲ τά τε ἔνδον τῆς ἁγίας Πόλεως καὶ τὰ ἔξω ταύτης Ἱερὰ Προσκυνήματα, ὡς εἶχον ταῦτα ἀρχῆθεν πρὸ τῆς ἐκστρατείας τῶν Σταυροφόρων.

Τῷ 1242 ἔτει καὶ τοῦ Χιτζρὲ 641, ὁ τῆς Δαμασκοῦ Σουλτάνος Σαχὶλ Ἰσμαὴλ, τῇ τῶν Σταυροφόρων τῶν ἐμφωλευόντων ἔτι κατὰ τὰ παράλια τῆς Παλαιστίνης, Φοινίκης καὶ Συρίας συμμαχίᾳ, πολεμεῖ τὸν ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Σαλαχαδὶν Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου Νιτζεμουδὶν Ἐγιοὺπ, κυριεύει τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ παραχωρεῖ αὐτὴν πρὸς τοὺς Σταυροφόρους. Ἀλλ' ὁ Νιτζεμουδὶν ἐκστρατεύει καὶ κατισχύσας, κατεπόρθησεν, ἐλεηλάτησε τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κατέσφαξε τοὺς Λατίνους, ὅς τις ἔδωκε πάλιν τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὰ λοιπὰ Προσκυνήματα, μετὰ τὴν ἐξόντωσιν ἀπὸ τῆς ἁγίας Πόλεως τῶν ἐχθρῶν του Σταυροφόρων, πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους αὐτόχθονας Ἄραβας ὑπηκόους του.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Δεβλὲτ Ἐγιουπιὲ ὑπὸ τῶν Μαμλούκων Παχαριτῶν, τῶν φονευσάντων τὸν ἐκ τοῦ Σαλαχαδὶν ἔσχατον ἀπόγονον καὶ νικητὴν τοῦ ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῆς Αἰγύπτου Βασιλέως τῶν Γάλλων ἁγίου λεγομένου Λουδοβίκου, Μουαζὲμ-Γαζὲτ-δὶν Τουρὰν αὐθέντην αὐτῶν καὶ Σουλτάνον, καὶ συστησάντων τῷ 1250 ἔτει καὶ τοῦ Χιτζρὲ 649 Βασιλείαν ἰδίαν ἐπ' ὀνόματι Δεβλὲτ Τουρκιγιὲ, ἢ Δεβλὲτ Πενὶ Ἐτρὰκ, ἐξ αὐτῆς τῆς δυναστείας ὁ μὲν κατὰ τὸ 1263 ἔτος καὶ Χιτζρὲ 661 τέταρτος Μελέκι-Ταχὶρ-Πιπὰρ ἀποδιώξας ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης τέλεον τοὺς Λατίνους, περιεποιήθη τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀνεκαίνισε τὰ τείχη της, καὶ ἐκύρωσε τὴν κατοχὴν τῶν Προσκυνημάτων καὐτὸς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Ἱερουσαλὴμ Ὀρθοδόξους Ἄραβας· ὁ δὲ κατὰ τὸ 1280 ἔτος καὶ τοῦ Χιτζρὲ τῷ 678 ἕβδομος Πελέκι-Μανσοὺρ-Ἐποὺλ Μααλὶ-Καλαοὺν, στρατεύει μετὰ δυνάμεων καὶ καταπολεμήσας τοὺς Σταυροφόρους,

ἐξεπόρθησε τὰ κατὰ Συρίαν κρατούμενα παρ' αὐτῶν παράλια Φρούρια τῆς Λαοδικείας, Τριπόλεως, Βηρυττοῦ τῆς Σιδῶνος. Ὁ δὲ τούτου διάδοχος, Μελέκι-Ἐσρὲφ-Χαλὶλ προσβάλλει γενναίως κατὰ τοῦ ὑστάτου καὶ μόνου ἀπὸ τοσούτων ἀποκτημάτων ἐγκαταλειφθέντος εἰς τοὺς Σταυροφόρους Φρουρίου τῆς Πτολομαΐδος, (Ἄκι, ἢ Ἄκρι); καταῤῥίπτει τὰ τείχη καὶ καταπορθεῖ τοῦτο, φυγόντων τῶν Λατίνων διὰ θαλάσσης. Καὶ οὕτω πέρας ἔλαβεν ἡ τῶν Σταυροφόρων σκηνὴ ἐκείνη ἡ πολυθρύλλητος τῷ 1291 ἔτει.

Οἱ Ὀρθόδοξοι κατὰ Παλαιστίνην καὶ Ἱερουσαλὴμ Ἄραβες, ἀπὸ τοῦ Γιουσοὺφ Σαλαχαδὶν καὶ καθεξῆς, τόσον ἐπὶ τῶν Μαμλούκων Παχαριτῶν, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν διωξαμένων αὐτοὺς τῷ 1382 ἔτει καὶ τοῦ Χιτζρὲ 782 Σιρκασίων, καὶ συστησάντων ἐν Αἰγύπτῳ. τὸ Δεβλὲτ Τζερκκισὲ, ὡς ὑπήκοοι αὐτῶν, ἐν διαστήματι, μέχρι τοῦ κατακτητοῦ τῆς Αἰγύπτου Γιαβοὺς Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α', χρόνων 300 καὶ ἐπέκεινα, κατεῖχον καὶ ἐξουσίαζον μόνοι, ἐλλείψει ἐκεῖσε Φράγκων καὶ Ἀρμενίων, τόν τε Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ὅλον, ὡσαύτως τά τε ἔνδον τῆς ἁγίας Πόλεως καὶ τὰ ἔξω ταύτης, Γεθσημανῆ, Βηθλεὲμ, Ναζαρὲτ, Ὀρεινῆς καὶ λοιπὰ ἄλλα Προσκυνήματα ἐν πάσῃ ἀδείᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ δι' ὁρισμῶν τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, οἵτινες, καθὰ ὑπομνήματα ἀναγκαῖα, τυχὸν διαφυλάττονται παρὰ τῶν Ἁγιοταφιτῶν, ἢ ἐνταῦθα, ἢ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Ἰστέον δὲ, ὅτι μετὰ τὴν κατατρόπωσιν καὶ ἐξόντωσιν τῶν Λατίνων ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς ἐῤῥέθη, οἱ χρηματίσαντες Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων μέχρι τοῦ ἔτους 1534, ἦσαν πάντες Ἄραβες, ἐκλεγόμενοι καὶ ψηφιζόμενοι παρὰ τῶν Ἀρχιερέων τοῦ Θρόνου Ἀράβων καὐτῶν, καὶ τοῦ Ὀρθοδόξου ἐκεῖσε Κλήρου. Ἐκ δὲ τῶν ὑστάτων δύω Ἱεροσολύμων Πατριαρχῶν Ἰωακεὶμ καὶ Δωροθέου Ἀράβων, παραγενόμενος ὁ πρῶτος εἰς Βασιλεύουσαν, ἔλαβεν ὁρισμὸν παρὰ τοῦ πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως συστατήριον ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Τόπων πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Σιρκασίους Σουλτάνους.

Οἱ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Φρανσισκάνων ἐν Ἱεροσολύμοις Φράτορες, καὶ τιτλοφορούμενοι φύλακες τῶν Ἁγίων Τόπων, ἐπὶ τῆς γενομένης πρὸ ἑνὸς αἰῶνος παρ' ἑνὸς Πασᾶ τῆς Δαμασκοῦ καταδρομῆς κατ' αὐτῶν, καὶ τῆς λεηλασίας τοῦ Μοναστηρίου των, ἀπώλεσαν, ὡς λέγουσι, πολλὰ ἔγγραφα. Ἐκ δὲ τῶν διασωθέντων δῆθεν ἐπιδείκνυνται δι' αὐτῶν τὴν ἀρχαιότητα τῆς νομιζομένης ὑπάρξεως αὐτῶν ἐν Ἱερουσαλήμ. Πρῶτον ἕνα ὁρισμὸν τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Μουζαφὲρ, διαλαμβάνοντα τὸ νὰ μὴν ἐμποδίζηται πρὸς τοὺς Φράτορας ὁ οἶνος, ἐκδεδομένον τῇ 13 Ρετζὲπ τῷ 414 τοῦ Χιτζρέ.

Ἀναίρεσις.

Τὸ ἔτος 414 συμπίπτει τῷ 1023 Σωτηρίῳ ἔτει. Κατὰ δὲ τὸν χρόνον τοῦτον δὲν ὑπῆρξε Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ἐπ' ὀνόματι τοιούτῳ, ὅς τις τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξουσίαζεν. Ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος, ἐστὶν ὁ ἐκ τῆς δυναστείας Δεβλὲτ Τουρκιγιὲ ἀπὸ τῶν Μαμλούκων Παχάριδων, Μουζαφερουδὶν-Κουτοὺς, Σουλτανεύσας ἐν Αἰγύπτῳ περὶ τὸ 637 τοῦ Χιτζρὲ, καὶ τὸ 1258 ἔτος τὸ ἡμέτερον.

Δεύτερον Ὁρισμὸν τοῦ Σουλτὰν Ματαμὲτ, διαλαμβάνοντα τὸ νὰ μὴν ἐπηρεάζωνται οἱ Φράτορες, ἐκδεδομένον τῇ 2 Σεβὰλ τῷ 501 τοῦ Χιτζρὲ, ὅ ἐστι τῷ 1107 καθ' ἡμᾶς.

Ἀναίρεσις.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους τούτου, ἡ Ἱερουσαλὴμ ἦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Σταυροφόρων.

Τρίτον Ὁρισμὸν τοῦ Σουλτὰν τῆς Αἰγύπτου Ἀχμὲτ, ἢ Ταχὶρ Τσακμὰκ, διαλαμβάνοντα, ὅτι οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις Φράτορες δύνανται νὰ ἐνταφιάζωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν, νὰ κατασκευάζωσιν οἶνον οἱ κρασοπατέρες, νὰ φέρωσι τροφὰς καὶ ἄλλα τοιαῦτα μηδαμινὰ, ἐκδεδομένον τῇ 10 Σεφὲρ τῷ 609 Χιτζρὲ, τῷ 1212 ἔτει.

Ἀναίρεσις.

Ὁ ἐκ τῶν Σιρκασίων Μαμλούκων καταγόμενος αὐτὸς Ἀχμὲτ ἢ Ταχὶρ Τσακμὰκ Ἐλζαχιρὶ, ἐσουλτάνευεν ἐν Αἰγύπτῳ οὐχὶ κατὰ τὸ 1212 ἔτος, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1438 ἔτος καὶ τοῦ Χιτζρὲ τῷ 842.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ἀποδίωξιν τῶν Λατίνων Σταυροφόρων ἀπό τε τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας τῷ 1291 ἔτει, οἱ νῦν Φράτορες ἐν Ἱερουσαλὴμ, αὐτοὺς τοὺς κατὰ τὴν χρονολογίαν ἐσφαλμένους, ὑπόπτους καὶ ἀσημάντους Ὁρισμοὺς τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου ἔχουσι πρὸς μαρτυρίαν καὶ ἔνδειξιν, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Σουλτάνων εἶχον κατοχὴν δῆθεν εἴς τε τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ εἰς τὰ ἄλλα τῶν Προσκυνημάτων.

Οἱ Ἐνετοὶ κατὰ τὸν ΙΓ', ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα, ὡς ἐπιχειρηματικώτεροι περὶ τὴν ἐμπορίαν ὄντες, τότε ἔπλεον εἰς Αἴγυπτον καὶ ἠγόραζον τὰς μεταφερομένας ἐκεῖσε πραγματείας ἀπὸ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας διὰ τοῦ Ἀραβικοῦ κόλπου εἰς Σουὲζ, καὶ διὰ τῆς Ἀλεξανδρείας διεπόρθμευον καὶ ἐπώλουν αὐ-

τὰς πανταχοῦ. Ἐπὶ τοιαύτης ληψοδοσίας μετὰ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, διὰ μεσολαβήσεως αὐτῶν πρός τε τοὺς Παχαρίτας καὶ ἑπομένως Σιρκασίους Σουλτάνους, εἰσήχθησαν οἱ ἐκ τῶν Φρανσισκάνων Φράτορες τὸ πρῶτον εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔλαβον τοὺς δύω ῥηθέντας ἀσημάντους Ὁρισμούς, ἐν οἷς οὐδὲ μνεία, ὅτι ἐξουσίαζον ἢ μέρος τι ἔνδον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, ἢ ἄλλα ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ Προσκυνήματα, τὰ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ὄντα ἀνεξαιρέτως τῶν Ὀρθοδόξων Ἀράβων. . . . .

Ἰστέον, ὅτι μὲ ὅλην ταύτην τὴν μεσολάβησιν τῶν Ἐνετῶν, οἱ Φράτορες Φρανσισκάνοι, ἐπειδὴ παρὰ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου Σιρκασίων ἐμισοῦντο, κατετρέχοντο καὶ ἐδιώκοντο, ἀπεῖδον εἰς τὸν δόλον καὶ ἀπατήσαντες τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωακεὶμ Ἄραβα, τῷ 1454 ἔτει, κατώρθωσαν οἱ πονηροί, ὥστε ὁ Πατριάρχης νὰ ἐγγυηθῇ εἰς τὴν Ἐξουσίαν ὑπὲρ αὐτῶν διὰ Χοτζετίου τῆς κρίσεως, σωζομένου, πιθανόν, μέχρι τούτου. Καὶ οὐ μόνον ἡ ἁπλότης τοῦ ῥηθέντος Ἱεροσολύμων τοῦτο ἔπραξεν, ἀλλ' εἰσέτι φιλοφρονεστέρως, ὡς μὴ ὤφελε, προσενεχθείς, ἔδωκε πρὸς αὐτοὺς εἰς κατοικίαν τὸ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ τῆς ἁγίας Σιὼν Μοναστήριον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, διὰ τὸ ἀγέρωχον καὶ ταραχῶδες τοῦ τρόπου των, μεταβληθέντος τούτου ὑπὸ τῶν Μουσουλμάνων εἰς Τέμενος ἴδιον, ταῖς ὑπούλοις τῶν Φρατόρων ἱκεσίαις πάλιν ὁ ἁπλοῦς αὐτὸς Πατριάρχης εἴξας, παρεχώρησε πρὸς αὐτοὺς δι' ἐνοικίου τὸ ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Μοναστήριον, τὸ ὁποῖον τέλος, ὡς ῥᾳδιοῦργοι, ἰδιοποιηθέντες ἐξουσιάζουσι μέχρι τούτου.

Εἰς τοὺς Κώδικας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Φρατόρων εἰσὶ καταγεγραμμένα τὰ ἴσα τῶν δοθέντων πρὸς αὐτοὺς παρά τινων Σουλτάνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁρισμῶν, δι' ὧν ἴσχυσαν τέλος νὰ κυριεύσωσι μέρος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Βηθλεέμ, τῆς Γεθσημανῆ, τοῦ κατὰ Ναζαρὲτ καὶ τοῦ κατὰ τὴν Ὀρεινὴν Μοναστηρίου τοῦ Προδρόμου, φέροντα τὰ ἴσα πάντα τοιαύτην ἐπισημείωσιν. « Ἴσον Ὁρισμοῦ ληφθέντος διὰ τῆς ἐνστάσεως καὶ ἐκζητήσεως τοῦ παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πόρτᾳ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας. »

Μετὰ θάνατον τοῦ Γιαβοὺς Σουλτὰν Σελήμ, κατὰ τὸ ἔτος 1520 καὶ τοῦ Χιτζρὲ 926, τόσον ὁ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πορθητοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ὁρισμὸς (ἐὰν ὅμως ἐξεδόθη καὶ ὑπάρχῃ), ὅσον καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς διαδόχων αὐτοῦ ἐκδοθέντες κατὰ καιροὺς Ὁρισμοὶ ὑπὲρ τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς τοὺς ἡμετέρους, ἀναμφιβόλως κεῖνται φυλαττόμενοι παρὰ τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τὰ ἰσχυρότερα Χατσερίφια εἰσι, τά τε ἐκδοθέντα τρία παρὰ τοῦ φοβεροῦ Σουλτὰν Μουρὰτ τοῦ Δ'· τὸ μὲν πρῶτον τῷ 1634

ἔτει καὶ τοῦ Χιτζρὲ 1044, κατὰ Ἀρμενίων· τὸ δὲ, τῷ 1635, Χιτζρὲ 1045, καὶ τὸ διὰ λέξεων ἐπαπειλητικῶν τρίτον τῷ 1637, κατὰ τῶν Λατίνων Φρατόρων, τῶν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ τῶν Γάλλων Πρέσβεως ἁρπασάντων δόλῳ καὶ πανουργίᾳ τῷ 1635 ἔτει, δυνάμει ἑνὸς Ὁρισμοῦ γενομένου κατὰ τὴν μαρτυρίαν δύω ἐξηγορασμένων Χοτζετίων, ὅλα σχεδὸν τὰ Προσκυνήματα. Ἔτι δὲ τὸ διὰ τῆς ἐνθέρμου συνδρομῆς τοῦ ἐκ τοῦ ἡμετέρου Γένους πρώτου παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πόρτᾳ μεγάλου Διερμηνέως Παναγιωτάκη ἐκείνου τοῦ Νικοσίου πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, συμβάντος τῷ 1673 ἔτει, ἐκδοθὲν Χατσσερίφ, τὸ ὁποῖον ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος τῷ 1775 ἔτει παῤῥησιάσας τῷ Σουλτὰν Μεχμὲτ τῷ Δ′, ἐν Ἀδριανουπόλει διατρίβοντι, διεμαρτύρατο κατὰ τῆς ἀδίκου ἁρπαγῆς τῶν Ἁγίων Τόπων, γενομένης παρὰ τῶν Λατίνων καὶ τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας Νοεντέλ. Τῇ δὲ δυνάμει τούτου τοῦ Αὐτογράφου, ἐξεδόθη ἕτερον θεμελιούμενον ἐπί τε τὸν Ἀχτιναμὲν τοῦ Ὄμερ Χατὰπ, καὶ ἐπὶ τὸ προεκδοθὲν ἰσχυρὸν ἐκεῖνο καὶ ἐπαπειλητικὸν τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ τοῦ Δ′, ἐπικυροῦν τὴν κατοχὴν τοῦ τε Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Βηθλεὲμ καὶ τῶν ἄλλων Ἁγίων Τόπων πρὸς τοὺς ἡμετέρους.

Κάτωθεν τοῦ Γολγοθᾶ ἐπὶ τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως κεῖνται οἱ τάφοι τῶν δύω ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας τῶν Σταυροφόρων ὀνομασθέντων Βασιλέων τῆς Ἱερουσαλὴμ Γοδεφρουὰ Βοϊλλὸν καὶ τοῦ αὐταδέλφου αὐτοῦ Βαλδουΐνου. Ἀλλὰ, διότι οἱ Σταυροφόροι ἐπὶ τῆς παροδικῆς ἐκείνης καταχτήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ παρ᾽ αὐτῶν, ἀποθανόντας οὓς ὠνόμασαν Βασιλεῖς, ἔθαψαν αὐτοὺς ἔνδον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, θεμελιωθέντος παρὰ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, δύναται ἆρα ἡ κόνις αὐτῶν τῶν νεκρῶν μετὰ 700 χρόνους, νὰ χορηγήσῃ τοσοῦτον δικαίωμα, ὥστε ὁ τεφρωθεὶς οὗτος Ναὸς καὶ ἀνοικοδομηθεὶς παρὰ τοῦ ἡμετέρου Γένους, νὰ ἐξουσιασθῇ παρὰ τῶν χθὲς καὶ πρώην παρεισφρησάντων ἐκεῖσε Φρατόρων;

Ὁ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἀναστάσεως οὗτος Ναὸς, ὡς μὴ ἔχων καμμίαν ὑπόληψιν παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις, τοῖς μὴ πρεσβεύουσι τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν σταυρωθέντα, ταφέντα καὶ ἀναστάντα, ἀλλ᾽ ἀναληφθέντα, ἀφέθη καὶ δὲν μετετράπη εἰς Τέμενος· ἄλλως δὲ, καὶ οἱ τάφοι τῶν ῥηθέντων Λατινοβασιλέων, ἤθελον ἀνασκαφῆ.

Κατὰ τὸ περὶ τῶν τάφων ἔννοον πρόβλημα, καὶ ἡμεῖς ἆρα δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν ἰδέαν εὐηθεστάτου δικαιώματος, ὥστε νὰ ἐκζητῶμεν τήν τε Ἁγίαν Σοφίαν, τὸ Ζεϊρὲκ, τὴν Κιουτσοὺκ Ἁγιὰ Σόφια, τὸ Φετιγὲ, τὸ Καχριὲ καὶ ἄλλα, ὡς ἐμπεριέχοντα τὴν κόνιν τῶν ἡμετέρων Αὐτοκρατόρων; Ἢ τέως, καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι, κατὰ

τὸ αὐτὸ παράφορον δικαίωμα, ἀνάγκη νὰ διϊσχυρίζωνται τὴν κυριότητα τῶν ῥηθέντων αὐτῶν Τεμενῶν, ὡς εἰς αὐτοὺς τοὺς ποτὲ Ναοὺς ἐνταφιασθέντας Γάλλους τὸ γένος Βασιλεῖς ἐπὶ τῆς παροδικῆς ἐκείνης διὰ 58 χρόνων κατασχέσεως ὑπ' αὐτῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

ΚΑΤΑ

ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Κ. ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΒΟΡΕ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ. (1)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἔμελλεν ἄρα καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος τῶν Φώτων, ὅπως μὲ θρησκομανεῖς σφοδρὰς πνοὰς ἐπαναφθῇ ἡ φλὸξ τῶν αὐτῶν, ὡς μὴ ὤφειλε, συζητήσεων καὶ ἐρίδων, αἱ ὁποῖαι κραταιῶς καὶ διαφόρως διετάραξαν, διὰ τὰς τοῦ λαοῦ τότε χυδαίας προλήψεις, τοὺς παρῳχηκότας χρόνους, χρόνους ἀγροικίας καὶ ἀμαθείας, καθ' οὓς ἡ Ποντιφικὴ τυφώδης δεσποτεία ἐπ' ἀκρότητα ἐλάσασα, ἐξεζήτει ἀπολύτως τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν, καὶ τὴν καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Ἀνατολὰς ἐπέμβασιν, πρὸς πλατυσμὸν τῆς Ἐκκλησίας της.

Ὡς δὲ ὑπέκκαυμα τῶν ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινον μνήμην μόλις ἐξαλειφθεισῶν τοιούτων Συζητήσεων, ἀνεφάνη τὴν σήμερον Γάλλος τις

(1) Ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει 1851. Τύποις Ἀντωνίου Κορομηλᾶ καὶ Πλάτωνος Πεσταλλῆ.

Εὐγένιος Βορὲ ἐπωνυμούμενος, κινῶν τὸν αὐτὸν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ ἀνάγυρον, καὶ ἀγωνιζόμενος φορᾷ σοφισμάτων καὶ ὕβρεων, ἵνα φυτεύσῃ εἰς τὰς Ἀνατολὰς αὐτὸ τὸ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς ἐπεμβάσεως στυγερὸν Ἰησουϊτικὸν ἀξίωμα, διὰ τοῦ ἐν Παρισίοις ἐκδοθέντος ἤδη παρ' αὐτοῦ Λιβέλλου, εἰς τὸν ὁποῖον ψέγει πικρῶς καὶ διαβάλλει ἀναιδῶς ἡμᾶς τοὺς Γραικοὺς δι' αἰσχροτάτων λέξεων, ὡς ἀδίκους ἀποκαλῶν καὶ ἀλιτηρίους ἅρπαγας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίων Τόπων ἐξ αὐτῶν τῶν Λατίνων, τῶν καὶ μόνων ἰδιοκτητῶν τούτων ἐξ αἰώνων.

Ὑπ' ὄψιν οὖν τῶν τοιούτων κατηγοριῶν καὶ ἀνερυθριάστων ψευδολογιῶν, ζήλῳ τῆς ἀληθείας ἀνελάβομεν τήνδε τὴν ἀνασκευήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποδεικνύομεν καὶ διὰ λόγων ἐμβριθῶν, καὶ δι' ἀναντιῤῥήτων, σωζομένων παρά τε τοῖς Πατριάρχαις τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἀρχείοις, ἀρχαίων σοβαρῶν ἐγγράφων καὶ ἀποδεικτικῶν, πάντα ὅσα ἂν ὁ ῥηθεὶς Λιβελλογράφος ἐπάγῃ ἐπιχειρήματα, πρὸς πίστωσιν τοῦ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων ζητήματός του, καὶ ἀπάτην τῶν μὴ εἰδότων, ὡς αὐτόχρημα φλυαριῶν πάταγον.

Ἐξελέγχομεν τὴν γενομένην ὑπὸ πονηρίας παρὰ τῶν Φραγκισκάνων, τῶν λεγομένων φυλάκων τῶν ἁγίων Τόπων, νοθείαν εἰς οὓς προβάλλει ὁ φυλλαδιογράφος αὐτὸς Βορὲ ὁρισμούς, καίτοι ἀσημάντους, δοθέντας παρὰ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου Μαμλούκων πρὸς αὐτοὺς τοὺς δυτικοφράτορας· ἀποδεικνύομεν ἔτι, ὅτε, ποίῳ τρόπῳ, καὶ ἐκ ποίων περιστάσεων, ἐπέτυχον αὐτοὶ τοῦ νὰ λάβωσι καί τινα Σουλτανικὰ ὑπὲρ αὐτῶν Αὐτόγραφα· καὶ τέως ἐκφαυλίζομεν αὐτοὺς τοὺς ἀπὸ Δύσεως ἐλθόντας εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Μαμλούκων, ξένους δυτικοὺς μοναστὰς, καὶ τυχόντας παρὰ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ξενίας Εὐαγγελικῆς καὶ ἑστίας, ὡς σφετεριστὰς αὐτοὺς πραγματικῶς, (μετὰ τὸν πορθητὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ τὸν Α'.) καὶ ἅρπαγας προφανεῖς τῶν ὧν ἤδη κατέχουσιν ἁγίων Τόπων, ὧν μὴ ἀρκούμενοι, ἐπανέστησαν τανῦν ζητοῦντες καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνεξαιρέτως τῶν ἁγίων Τόπων πάντας, ταύτην, λέγομεν, τὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτι Ἐκκλησιαστικοῦ αἰῶνος Πατρῴαν ἡμῶν τῶν Ὀρθοδόξων κληρονομίαν.

Πέποιθε δὲ τὸ ἡμέτερον Γένος ὑπὲρ προστασίας ἀναμφιβόλου τῶν δικαίων του, ἐπιστηριζόμενον, μετὰ τὴν Θείαν ἀντίληψιν, ἐπὶ τὴν φιλεύσπλαγχνον εὐθυκίαν τοῦ Κραταιοτάτου Ἀβδοὺλ Μεδτζὶτ Αὐτοῦ Αὐτοκράτορος, τοῦ τοὺς οἰκτιρμοὺς Αὐτοῦ καὶ τὰ ἐλέη ὁσημέραι Βασιλικῶς καὶ ἀφθόνως ἐπὶ τοὺς πιστοὺς Αὐτοῦ ὑπηκόους διαχέοντος, καὶ ἐπὶ τὴν εὐεργετικὴν συνδρομὴν ἐπίσης τοῦ ἐξόχου

ἀνδρὸς, μεγάλου Ὑπουργοῦ, τοῦ κατὰ τὸν Ἀνακτορικὸν Ὑψηλὸν σκοπὸν τήν τε Πρόοδον καθ' ὅλα καὶ τὸν Πολιτισμὸν ἀρίστως διευθύνοντος καὶ εὐκλεῶς προάγοντος.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ

Κατὰ τοῦ ζητήματος τοῦ Κ. Εὐγενίου Βορὲ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίων Τόπων.

Ὁ ῥηθεὶς ἄρχεται τοῦ πρώτου μέρους τοῦ Λιβέλλου αὐτοῦ περὶ τοῦ ζητήματος οὕτως· Ἡ ἡμετέρα διοίκησις, λέγει, οὐδὲ δύναται νὰ παραγνωρίσῃ, ἢ νὰ ἀμελήσῃ τὰ πολύτιμα δικαιώματα, τὸ θεμέλιον τῆς καθολικῆς αὐτῆς προστασίας· ἡ Γαλλία, πρὸ ἑνὸς ἤδη αἰῶνος ἔκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς της ἐπὶ τὸ μέγα τοῦτο τῆς Ἀνατολῆς συμφέρον· ἡ ὁποία ὀφείλει νὰ ἐνδείξῃ τὴν σήμερον ἐπίκροτον τὴν ἱκανοποίησίν της, ἐπαναλαμβάνουσα τὴν κατὰ παράδοσιν Πολιτικὴν τῶν Σταυροφοριῶν, καὶ ἐκδουλεύουσα τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἀπαντῶντες δὲ πρὸς ταῦτα λέγομεν· Ὁ ῥηθεὶς Βορὲ ἐκ προοιμίων τοῦ Λιβέλλου του παροτρύνει, δι' ὧν γράφει ἐρεθιστικῶν, τὴν τῆς Γαλλίας Διοίκησιν, ἵνα ἀναλαμβάνουσα τὴν τῶν Σταυροφοριῶν Πολιτικὴν, καὶ ἐκδουλεύουσα τὴν Ἐκκλησίαν, παρεπιδείξῃ ἑαυτὴν ἐπικρατεστέραν ἐν τῷ Κόσμῳ. Ἀλλ' ἡ Γαλλικὴ Διοίκησις εἶναι τόσον σοφὴ, συνετὴ καὶ δικαία, ὥστε οὐδέποτε θέλει εὐδοκήσει νὰ ἀναλάβῃ τὴν τῶν Σταυροφόρων Πολιτικὴν, τουτέστι τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, καὶ τὴν οἱῳδήποτε τρόπῳ κατάκτησιν τῶν ἀλλοτρίων, πρὸς δεῖξιν τῆς δυνάμεως αὐτῆς, πρὶν νὰ ἀκούσῃ καὶ τοὺς λόγους τῶν πικρότατα διαβαλλομένων, καὶ ἐμπαθέστατα κατηγορουμένων Γραικῶν παρὰ τοῦ Κ. Βορέ. Ἡ Γαλλία καὶ οὕτως ὑπάρχει ἰσχυρὰ, καὶ ἀνάγκην ὅλως δὲν ἔχει, ἵνα ἀναμιγνυομένη εἰς Καλογηρικὰς συζητήσεις, ἐπαυξήσῃ τοιουτοτρόπως τὴν ὑπεροχὴν αὐτῆς εἰς τὸν Κόσμον.

Ἱστορικὴ μελέτη καὶ ἔρευνα περὶ τοῦ ζητήματος.

Ἐν τῷ Λιβέλλῳ αὐτοῦ τούτῳ ἄρχεται αὐτὸς ἀπὸ τοιοῦτον σοφιστικὸν συλλογισμόν· Συμφωνία, λέγει, πρὸς ἕνα τρίτον (τουτέστι

τοὺς Γραικοὺς) ἐν ἀγνοίᾳ καὶ βλάβῃ τοῦ κυρίου καὶ συμβαλλομένου μέρους (ἤτοι τῶν Λατίνων), λογίζεται ἄκυρος· διότι τοῦτο δεικνύει, ὅτι ὁ τρίτος αὐτὸς δὲν ἔχει τίτλους, ἀλλὰ περιποιεῖται τίτλους, ἀναγνωρισθέντας πολλάκις ψευδεῖς ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ δικαστοῦ (οἷον τῶν Ὀθωμανῶν Κριτῶν καὶ αὐτῶν τῶν Σουλτάνων), ὃν ζητεῖ νὰ ἀπατήσῃ· καὶ ὅτι ὁ ἀδικούμενος (ὁ Λατῖνος) παῤῥησιάζει ἀποδείξεις καὶ συμπεράσματα ἱεροῦ ἀρχαίου καὶ ἀπαραγράπτου δικαιώματος· ὁ δὲ ἀδικούμενος αὐτὸς εἶναι Κυβέρνησις (ἐννοεῖ τοὺς τῶν Καθολικῶν Βασιλεῖς), διὸ καὶ ὁ συμβιβασμὸς περὶ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι μεταξὺ Ἐθνῶν Συνθήκη.

Ἀπάντησις.

Συμφωνίαν ἐννοεῖ ὁ Κ. Βορὲ, ὡς ἄκυρον, τὴν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἁγίων Τόπων παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας εἰς τοὺς Γραικοὺς παραχώρησιν, ὡς γενομένην ἄνευ εἰδήσεως καὶ γνώμης πρότερον τῶν Λατίνων, ὡς μέρους τούτων ὄντων, διὰ τὰς ἀντιποιήσεις αὐτῶν τοῦ κυριωτέρου. Ἀλλ᾽ ὁ κατὰ τὸ 1517 ἔτος, καὶ τοῦ Χιςζρὲ τὸ 923, Σουλτὰν Σελὴμ ὁ Α΄. κυριεύσας καὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ (καθὼς καὶ ὁ πρὸ 882 χρόνων τούτου Χαλίφης Ὄμερ-Ἴπνι-Χατάπ), οὐδὲ ἐγνώρισε καὶ ἐκεῖνος καὶ ὁ κατακτητὴς αὐτὸς, εἰσελθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ, κύριον ἄλλο μέρος καὶ συμβαλλόμενον, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔπρεπε πρότερον νὰ διαπραγματευθῇ συμφωνίαν καὶ συνθήκην, κατὰ τὸν συλλογιστικὸν ῥηθέντα ὅρον τοῦ Βορὲ, ἀλλ᾽ εὗρεν εἰς τοὺς Γραικοὺς Καλογήρους καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην τότε τῶν Ἱεροσολύμων Δωρόθεον, οὐ τίτλους περιποιουμένους καὶ οἰκειοποιημένους ψευδῶς, κατὰ τὴν συκοφαντίαν τοῦ Λιβελλογράφου, ἀλλὰ τίτλους ἀρχαίους καὶ ἀψευδεῖς, πραγματιώδεις καὶ δεδειγμένους, ὡς κατέχοντας τοὺς Γραικοὺς καὶ τότε, δικαιώματι κληρονομικῷ, πάντας τούς τε ἔνδον καὶ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ ἱεροὺς Τόπους, ὧν τὴν κατοχὴν ἀναγνωρίσας καὶ αὐτὸς ὡς δικαίαν, ῥητῶς κατ᾽ ὄνομα προσεπεκύρωσε δι᾽ ἱεροῦ αὐτοῦ Αὐτογράφου (Χάττι-Σερὶφ) αὐταῖς λέξεσι· « *κατὰ τὸν ἱερὸν ὁρισμόν μου ἐνεργείσθω· ὅςτις δ᾽ ἂν ἄλλως πράξῃ, ὑποπεσάτω τῇ τοῦ Θεοῦ δικαίᾳ σπάθῃ.* »

Ἐρωτῶμεν, οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀείποτε καὶ ἀχωρίςως κατέχοντες τοὺς ἱεροὺς τόπους μονασταὶ Λατῖνοι, καὶ πλουτοῦντες τοσαῦτα ἀρχαῖα καὶ ἀπαράγραπτα δικαιώματα, κατὰ τὴν ἰδέαν τοῦ Λιβελλογράφου, διὰ τί ἠμέλησαν καὶ δὲν ἔσπευσαν νὰ παῤῥησιασθῶσι καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Κατακτητὴν καὶ νικητὴν, πρὸς ἐμφάνισιν τούτων τῶν δικαιωμάτων, καὶ τῶν ὧν εἶχον κτήσεων, καὶ ζήτησιν

τῆς δι᾽ ὁρισμοῦ Σουλτανικοῦ ἐπικυρώσεως αὐτῶν; Ἀπόδειξις περίτρανος, ὅτι δὲν ἐπαῤῥησιάσθησαν, διότι δὲν εἶχον δείξεις βεβαίας καὶ ἀσφαλεῖς δικαιωμάτων, ὡς οὐδεμίαν κτῆσιν ἰδίαν τότε ἔχοντες πολλὴν ἢ ὀλίγην, ὡς ἑπομένως ἀποδείξομεν.

Μετά τινα ἄλλα, ἃ ἐκθέτει ὁ φυλλαδιογράφος, πρὸς ἔπαινον τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Φραγκισκάνων, καὶ κατὰ τῶν ἀνανεωθέντων τῷ 1840 ἔτει, μετὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὸν Σουλτανικὸν Θρόνον τοῦ νῦν εὐκλεῶς Αὐτοκρατοροῦντος, περὶ τῶν ἱερῶν Προσκυνημάτων ὁρισμῶν, τῶν ἐπικυρούντων (ὡς πικρῶς κατηγορεῖ) τὰς ἁρπαγὰς τοῦ τε Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ ἐκείνου τοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἄνευ γνώμης τοῦ συμβαλλομένου μέρους, διότι θέλει αὐτὸς Κράτος ἐν Κράτει, ἐπάγει τέλος τὸ λογιζόμενον παρ᾽ αὐτῷ ὡς βασιμώτερον τῶν λοιπῶν ἐπιχειρημάτων του, ἐπὶ τὸ ὁποῖον στηρίζει ὅλον τὸ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων αὐτοῦ ζήτημα, λέγων· Ἡ θέσις τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Λατινοκαλογήρων ἔχει τὸ προτέρημα καὶ δικαίωμα μιᾶς ἀρχαιότητος βυθιζομένης εἰς ἀμνημονεύτους χρόνους, καὶ μιᾶς διαδοχῆς κατὰ συνέχειαν ἀδιακόπου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν· διὸ καὶ λανθάνονται οἱ φρονοῦντες, ὅτι αὐτοὶ κατεστάθησαν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων· διότι αὐτὸς εὑρίσκει αὐτοὺς πολὺ πρότερον τούτων ἀπὸ τοῦ 414 τοῦ Χιτζρὲ (1023). Ἡ τοιαύτη πρώτη μαρτυρία, λέγει, καὶ τῆς τούτων, τῶν Λατίνων μοναστῶν, ὑπάρξεως ἐκεῖσε, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς προστασίας τῶν Μουσουλμάνων Ἡγεμόνων, σώζεται εἰς τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρχειοφυλάκιον τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Σωτῆρος (1). Ὁ Σουλτὰν Μουζαφφὲρ εἰς τὴν διαταγὴν αὐτοῦ ἐπιτάττει τὸ νὰ μὴ πληρόνωσιν οἱ μονασταὶ Φράγκοι κατασκευάζοντες οἶνον (2).

Ἀπάντησις.

Κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἐποχὴν τοῦ 414=1023 δὲν ὑπῆρχε Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τὸ τοιοῦτον ὄνομα· ἀλλ᾽ ἐπὶ ταύτης ἐσουλτάνευεν ἐν Αἰγύπτῳ ὁ ἐκ τῆς Δυναστείας τῶν Φατιμιγέδων Ζ΄. Ἐλζαχίρου λιζάζι διναλλὰχ Ἀλῆ· ὁ δὲ περὶ οὗ ὁ λόγος Μουζαφφὲρ εἶναι ὁ ἐκ τῆς Δυναστείας Δεβλέτι Τουρκιϊγὲ Μαμλούκων Βαχαριτῶν τρίτος Μουζεφερουδὶν Κουτοὺς, Σουλτανεύων ἐν Αἰγύπτῳ

(1) Τὰ ἀρχεῖα ταῦτα φέρουσιν Ἰταλιστὶ τοιαύτην ἐπιγραφήν· « Κατάλογος τῶν εὑρισκομένων ἐγγράφων εἰς τὰ Ἀρχίβια ταύτης τῆς Γενικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς γῆς τῆς ἁγίας.

(2) Ἐπίταγμα τοῦ Σαρακηνοῦ Μουζαφφὲρ ἐμπεριέχον, ἵνα μὴ ἐνοχλῶνται οἱ φράγκοι ἱερεῖς κατασκευάζοντες οἶνον. 13 Σελήνης Ρετζὲπ, Χιτζρὲ 414.

(1259=657), τουτέστι μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Σαλλαχιδὶν κατὰ τὸ 1188 ἔτος, χρόνους 76. Ἀλλ' ὑποθετέον, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (657=1259), ἐξεδόθη ὁ ὁρισμὸς παρὰ τοῦ τότε Σουλτανεύοντος Μουζαφφὲρ, πάλιν ὑπόκειται αὐτὸς εἰς ἀμφιβολίαν· διότι τὸ κατὰ τῶν Σταυροφόρων, τῶν κατεχόντων εἰσέτι, καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ὑπὸ Σαλλαχιδὶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὰς παραλίους πόλεις τῆς Συρίας, μῖσος καὶ πάθος τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου ἦτον μέγα καὶ ἄσπονδον· διὸ καὶ αἱ ἐκστρατεῖαι καὶ πόλεμοι αὐτῶν μετ' ἐκείνων ἦσαν ἀκατάπαυστοι, καθὼς καὶ ὁ Μουζαφφὲρ αὐτὸς, καὶ ὁ τούτου διάδοχος Μέλεκ Ταχὶρ Βιπὰρ, 1268=666, κυριεύσας μὲ μεγάλην σφαγὴν τὴν Ἀντιόχειαν, ἐξετίναξε τοὺς Σταυροφόρους καὶ ἀπὸ ἄλλας πόλεις τῆς Συρίας. Ὅθεν ἐπὶ τοιαύτης ἀνυποστάτου ὁρμῆς τῶν ἡγεμόνων τῆς Αἰγύπτου, πρὸς τελείαν ἀποδίωξιν τῶν φράγκων ἐξ Ἀνατολῶν, τὸ νὰ ἐκδοθῇ ὁρισμὸς, καὶ μάλιστα διὰ οἶνον, ὑπὲρ μοναςῶν φράγκων, ἐξ ὧν οὐδὲ εἷς ὑπῆρχε τότε ἐν Ἱερουσαλὴμ, εἶναι πρᾶγμα ἀπίστευτον, διότι οὐδεὶς τῶν ἀμεροληπτων τῶν τὴν ἱστορίαν τῶν τότε συμβάντων εἰδότων, θέλει πιστεύσει εἰς τοιαῦτα πεπλασμένα, δόλον καλύπτοντα διηγήματα.

Ἀλλ' εἰς τὰ ἀρχεῖα ταῦτα τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Φραγκισκάνων, σώζεται ἔτι ὑπὸ ἀριθμὸν 2 ἓν ἔγγραφον (1), ἀποδιδόμενον εἴς τινα Σουλτάνον Ματαμὰδ, ἐκδεδομένον κατὰ τὰς 2 τοῦ Σεβὰλ τοῦ 501 τοῦ Χιςζρὲ, καὶ διαλαμβάνον τὸ νὰ μὴν ἐπηρεάζωνται οἱ μοναχοὶ φράγκοι· καὶ ἐπειδὴ τοῦτο τὸ τοῦ Χιςζρὲ συμπίπτει κατὰ τὸ 1107 ἔτος, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἱερουσαλὴμ ἦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Σταυροφόρων, ὁ Λιβελλογράφος, ἵνα μὴ καταισχύνῃ καὶ τοὺς Φραγκισκάνους ὡς πλαστογράφους, καὶ ἑαυτὸν ψεύστην, παρέρχεται τοῦτο μὲ σιωπὴν, χωρὶς νὰ τὸ ἀναφέρῃ παντελῶς.

Ἀφοῦ ἀπεδείχθησαν τὰ δύω ἀνωτέρω ἔγγραφα, τὰ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν Φραγκισκάνων σωζόμενα, ἀπὸ τῆς παραλλαγῆς τῶν χρόνων παρέγγραπτα καὶ ὑποβολιμαῖα, καὶ ἡ σύστασις τοῦ θέματος τοῦ Λιβελλογράφου, τοῦ ὅτι οἱ μοναχοὶ φράγκοι ὑπῆρχον εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ πρὸ τῆς σταυροφορίας, ὡς ἀσύστατος, ἀπαντῶμεν, ὅτι ὅσους ἂν ἄλλους ὁρισμοὺς τῶν τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνων ἀναφέρῃ ὁ ῥηθεὶς, τοὺς καὶ αὐτοὺς εἰς τὰς ἐποχὰς ἀντιπίπτοντας ὄντας, ὡς ἐκ προθέσεως πονηρᾶς, νενοθευμένοι εἶναι ἐπίσης πάντες.

Εἰς ταῦτα τὰ ἀρχεῖα σώζεται ὑπὸ ἀριθμὸν 5. Σελ. 370 διαταγὴ

(1) Ἐπίταγμα τοῦ Σαρακηνοῦ (ἡγεμόνος) Ματαμὰδ ἐμπεριέχον, ἵνα μὴ ἐπηρεάζωνται οἱ Καλόγηροι φράγκοι. 2 τῆς Σελήνης Σεβὰλ, Χιςζρὲ 501, ὑπὸ ἀριθμ. 2.

(ἣν καὶ ὁ Λιβελλογράφος ἀναφέρει) τοῦ Σουλτάνου Ἀχμὲτ Τζαχμὰκ, ἐποχὴν φέρουσα καὶ αὐτὴ 609 τοῦ Χιτζρὲ, 1212, διαλαμβάνουσα πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι δύνανται νὰ ἐνταφιάζωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν οἱ μονασταὶ φράγκοι, δύνανται νὰ κατασκευάσωσιν οἶνον, νὰ ἀγοράσωσι τροφὰς, νὰ μὴ καταβιάζωνται εἰς Ραμὰ, νὰ ἱππεύωσιν, ἕνεκα δόσεως φόρου τινὸς τεταγμένου, ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπισκέπτωνται ἔτι τὰς κτήσεις αὐτῶν νὰ μὴν ἐμποδίζωνται, (κτῆσιν δ' ἄλλην τότε οὐκ εἶχον, εἰμὴ τὴν παραχωρηθεῖσαν εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, τῆς ἁγίας Σιὼν ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ); καὶ τέλος, οὐδεὶς νὰ ἀντιποιῆται, ἵνα γίνηται παρ' αὐτοῖς βιαίως Δραγομάνος (1). Ὁ ῥηθεὶς, ὁ ἐκ τῶν Σιρκασίων Μαμλούκων δέκατος Μέλεκ Ἀχμὲτ, ἢ Ταχὶρ Σζαχμὰκ (2), ἐσουλτάνευσεν εἰς Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ 815=1410, μέχρι τοῦ 480=1436 ἔτους, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν νοθευθεῖσαν ἐποχὴν τοῦ 609=1212.

Πρὸς τοῖς ῥηθεῖσι παρεφθαρμένοις τὴν χρονολογίαν ἀμφιβόλοις καὶ ὑπόπτοις διατάγμασιν, ἀναφέρει ὁ Λιβελλογράφος καὶ ἄλλα ἄλλων Σουλτάνων· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα ἐπαναλαμβάνει καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ Λιβέλλου του, ἐκεῖσε καὶ ἡμεῖς θέλομεν κάμει τὴν πρὸς τὰ διατάγματα ταῦτα πρέπουσαν ἀπάντησιν. Ἀλλὰ παρατηρητέον, ὅτι ὅλαι αἱ ἐποχαὶ τῶν ὁρισμῶν τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου εἶναι πρὸ πολλοῦ παρὰ τῶν καλῶν μοναστῶν Φραγκισκάνων ἐξηλλαγμέναι, παρεφθαρμέναι καὶ προγενέστεραι τῶν χρόνων, καθ' οὓς

(1) Εἴδομεν τὴν τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Σζαχμὰκ ἔννοιαν, ἀλλ' ὁ Λιβελλογράφος ἀποφεύγων τὴν αἰσχύνην τῶν φραγκισκάνων, ὡς μὴ δυναμένων ἄνευ ἀδείας τῶν δυναστῶν Μαμλούκων, οὔτε τοὺς νεκροὺς αὐτῶν νὰ ἐνταφιάσωσιν, οὔτε οἶνον νὰ κατασκευάσωσιν, ἀλλ' οὔτε καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ζωοτροφιῶν νὰ φροντίσωσιν, ἐκτὸς τῆς ἧς φέρει ὁ ὑποτιθέμενος αὐτὸς ὁρισμὸς νενοθευμένης χρονολογίας, παρέπλασε καὶ αὐτὸς τοῦτον κατ' ἄλλην ἔννοιαν, ὡς προστάττοντα δῆθεν, ἵνα μὲ πᾶσαν ἄδειαν χαίρωσιν οἱ φραγκισκάνοι τὰ θυσιαστήρια αὐτῶν τὰ ἃ εἶχον ἀρχαιόθεν, καὶ ὅτι ἐναγόμενοι, ἵνα μὴ πληρόνωσι πρὸς τὸν δημόσιον Ἀξιωματικὸν, τὸν ἄγοντα αὐτοὺς εἰς τὸ Κριτήριον, εἰμὴ ὀλίγους τινὰς ὀβολούς. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς, μὲ τοὺς οὓς προβάλλει διεφθαρμένους κατὰ τὰς ἐποχὰς ὁρισμοὺς τῶν τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνων, καὶ τὰς διαστροφὰς τῶν τούτων ἐννοιῶν, ὢ πόσον μακρὰν πλανᾶται τῆς ἀληθείας!

(2) Σώζεται πρὸς τοῖς λοιποῖς εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τούτου τοῦ Μέλεκ (Βασιλέως) τῆς Αἰγύπτου Σζαχμὰκ, ὁρισμὸς 815=1410, φέρων τὴν ὑπογραφὴν αὐτοῦ οὕτω· «Σουλτὰν Ἀχμὰτ Σεϊφιδὶν Σζαχμάκ»· καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δωρόθεον, καὶ διακελεύων, ὅτι, καθὼς οἱ προκάτοχοι τούτου ἔκπαλαι, οὕτω καὶ αὐτὸς νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείῃ τὴν Πύλην τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως ἀνεμποδίστως. Ἐπίσης καὶ ὁ μετὰ τὸν Μέλεκ Τζαχμὰκ, Μέλεκ Ἐσρὲφ Σεϊφελδὶν εἰς τὸν αὐτοῦ ὁρισμὸν πρὸς τὸν Πατριάρχην 841=1437, ἐπιτάττει τὰ αὐτά· τὸ νὰ κατέχῃ τὰ ἐντὸς πάντα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τὸν Τάφον, τὸν Γολγοθᾶν καὶ τὰ λοιπὰ μέρη, ὡς ἴδια αὐτοῦ κτήματα, νὰ κάθηται μέσα εἰς αὐτὰ, καὶ νὰ ἀνοίγῃ καὶ νὰ κλείῃ τὴν Πύλην τοῦ Ναοῦ ἐλευθέρως.

ἐσουλτάνευον, καὶ ὅλη αὐτὴ ἡ ὑποβολὴ καὶ λύμη τῶν ἐποχῶν, διὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐῤῥαδιουργήθη, πρὸς δεῖξιν καὶ ἀπάτην, ὅτι αὐτοὶ ἀχωρίστως διὰ παντὸς εἰς Ἱερουσαλὴμ ὑπῆρχον.

Ὁ Λιβελλογράφος λέγει· Οἱ τῶν Λατίνων μοναχοί, οἱ φύλακες αὐτοὶ τῶν ἁγίων Τόπων, αὐξηθέντες καὶ στερεωθέντες ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων καὶ τῶν Βασιλέων τῆς Ἱερουσαλὴμ, δὲν ἔπαυσαν κατέχοντες τοὺς ἁγίους Τόπους καὶ μετὰ τοὺς Σταυροφόρους· διότι μὴ λαβόντες μέρος εἰς τὰ πολιτικὰ (ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τοῦ Σαλλαχιδὶν), δὲν ἐδοκίμασαν τὰς ἐκ τοῦ πολέμου συμφορὰς, ἀλλ' ἔμειναν κάτοχοι τῶν ἁγίων Τόπων.

Ἀπάντησις.

Ἀλλ' ὁ φυλλαδιογράφος ἢ ἀγνοεῖ τὴν ἱστορίαν, ἢ τῇ σιωπῇ παρέρχεται ταύτην ὑποκρινόμενος. Ὁ Σαλλαχιδὶν μετὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἧτταν, ἀκάθεκτος ὑπὸ ὀργῆς γενόμενος, ἐπέρχεται ἐπὶ τοὺς Σταυροφόρους μὲ περισσοτέρας δυνάμεις, κατατροποῦται αὐτοὺς κατὰ τὴν Τιβεριάδα, πίπτει εἰς χεῖράς του αἰχμάλωτος ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ Γοὺϊ ὁ Λουζιανός· πολιορκεῖ εἶτα τὴν ἁγίαν Πόλιν, καὶ μετὰ δεκατέσσαρας ἡμέρας καὶ πολλὴν σφαγὴν, ἐκπορθεῖ ταύτην, καὶ εἰσελθὼν νικητὴς, ὁρμῇ ἀσχέτῳ, ἐκδικεῖται κατὰ Λατίνων, δι' ὅσα πρότερον ἔπαθον ἐξ αὐτῶν οἱ τούτου ὁμογενεῖς καὶ οἱ ὁμόθρησκοι, οὐδένα τούτων οἰκτείρας ἢ ἐλεήσας, ἀλλὰ πάντας (ἐκτὸς τῶν ὅσων ἠθέλησε νὰ κρατήσῃ αἰχμαλώτων), ἀνηλεῶς θανατώσας. Ἐκάκωσε καὶ τοὺς Γραικοὺς διὰ τὴν ἀνάμιξιν αὐτῶν μετὰ τῶν Λατίνων, κατέῤῥιψε τὴν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως ὡραίαν ὀρθομαρμάρωσιν, καὶ ἔμελλεν ἀφεύκτως νὰ κρημνίσῃ καὶ τὸν μέγαν τοῦτον Ναὸν, καὶ πάντα τά τε ἔνδον καὶ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ τῶν ἱερῶν Τόπων κτίρια, ὡς ὑπεκκαύματα ταῦτα τῆς τῶν Σταυροφόρων ἐκστρατείας καὶ ἐφόδου αὐτῶν κατὰ Συρίας καὶ Παλαιστίνης, καὶ οὕτω νὰ ναρκώσῃ τὴν ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ὁρμὴν τῶν δυτικῶν εἰς νέας Σταυροφορίας, ἐὰν ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἄγγελος δὲν ἐτάχυνε νὰ ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν Πρέσβεις καὶ δῶρα· ἡ δὲ μεσολάβησις αὕτη δυσωπήσασα τὸν Σαλλαχιδὶν, διέσωσε τῆς παντελοῦς καταστροφῆς τοὺς ἁγίους Τόπους, οὓς καὶ παρέδωκε πρὸς τοὺς Γραικοὺς καὶ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιον τὸν Β', ὃν ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπέστειλεν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως.

Τούτων τῶν Ναῶν καὶ τῶν ἁγίων Τόπων τὴν κατοχὴν διετήρησαν οἱ Γραικοὶ καὶ ἐπὶ τοῦ Δεβλὲτ Ἐγιουπιὲ τῶν διαδόχων τοῦ Σελλαχιδὶν, καὶ ἐπὶ τοῦ Δεβλὲτ Τουρκιγιὲ, ἢ Πενὶ Ἐτρὰκ Μαμλού-

κων Βαχαριτῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ Δέβλετ Σζιρακισὲ τῶν Μαμλούκων Σιρκασίων, ὧν τὰ κατὰ καιροὺς διατάγματα ὑπὲρ κατοχῆς τῶν ἁγίων τόπων πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῶν Ἱεροσολύμων, παρρησιασθέντα πρὸς τὸν νικητὴν καὶ ὀλοθρευτὴν τῶν Μαμλούκων καὶ κατακτητὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ τὸν Α΄. παρετηρήθησαν· καὶ κατ' ἐκεῖνα, ἐξέδωκε τὸ αὐτοῦ Αὐτόγραφον (Χάτ-Σερίφ), ἀρχόμενον οὕτω· « Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, καὶ τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ Ἀποστόλου, ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ, τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου, κατὰ τὴν κά Σεφὲρ, 923, ἐκυρίευσα αὐτήν. Ὁ οὖν τῶν Ῥωμαίων Πατριάρχης Ἀττάλας (Δωρόθεος) ἐλθὼν μετὰ τῶν λοιπῶν Καλογήρων, καὶ ἐμφανισθεὶς εἰς τὸ κράτος ἡμῶν, ἐζητήσατο, ἵνα τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κειμένας Ἐκκλησίας, Μοναστήρια καὶ Προσκυνήματα, ἃ εἶχον, ἔχωσι καὶ πάλιν, καθὼς καὶ ἀπ' ἀρχῆς ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ χρῆσιν αὐτῶν, κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀκτιναμὲ τοῦ Ὄμερ-Χατάπ. Ἐπιτάττω γοῦν καὶ ἐγὼ διὰ τοῦ παρόντος μου ἱεροῦ ὁρισμοῦ, ἵνα ἐξουσιάζωσιν... » ἐπαριθμῶν κατ' ὄνομα ἕκαστον, σχεδὸν ἅπαντα τὰ Προσκυνήματα τά τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἁγίας πόλεως, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπειτα καὶ οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἀρμένιοι, κατὰ χαριστικὴν Σουλτανικὴν ἐπίνευσιν, καὶ οὐχὶ δικαιωματικὴν, εἰσεχώρησαν· τὸ δὲ περίεργον, ὅτι ὁ Σουλτὰν Σελὴμ πληροφορηθεὶς πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸ ὅ ἐδόθη Μοναστήριόν ποτε τῆς κειμένης ἔξω τῶν τειχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἁγίας Σιὼν παρὰ τῶν Πατριαρχῶν πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους, χάριν φιλοξενίας, πρὸς κατοικίαν τῶν παροίκων αὐτῶν, ὅτι δὲν εἶναι ἴδιον κτῆμα αὐτῶν, ἀλλὰ τῶν Ῥωμαίων, συμπεριέλαβε καὶ τὴν ἁγίαν Σιὼν ῥητῶς μετὰ τῶν περὶ αὐτὴν κήπων, εἰς τὸ δοθὲν πρὸς τὸν Πατριάρχην Δωρόθεον Αὐτόγραφον αὐτοῦ, ὡς ἰδίαν καὶ αὐτὴν κτῆσιν τῶν ἡμετέρων.

Οἱ δὲ τότε εὑρισκόμενοι εἰς Ἱερουσαλὴμ Φραγκισκάνοι, πάλιν λέγομεν, οὐδὲ ἐπαῤῥησιάσθησαν πρὸς τὸν Πορθητὴν, οὐδὲ ἐζήτησαν καὶ αὐτοὶ ὁρισμὸν, διότι δὲν εἶχον κτῆσιν ἰδίαν, οὐδ' ἄλλα ἔγγραφα πρὸς ἀπόδειξιν, εἰμὴ τὰ ῥηθέντα κατὰ ἀναχρονισμὸν, παρεφθαρμένα καὶ κίβδηλα· διὸ καὶ ὑφορώμενοι τὴν παρὰ τοῦ τοιούτου πολυπράγμονος Σουλτάνου ἀνακάλυψιν τοῦ δόλου, οὐδὲ ἐτόλμησαν ταῦτα νὰ ἐμφανίσωσι καὶ αὐτοὶ, καθώσπερ καὶ οἱ Γραικοὶ ἀνυπόπτως τὰ ἑαυτῶν, ἅτινα δι' ἑτέρου αὐτοῦ ὁρισμοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος Χισζρὲ 923, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐξ Αἰγύπτου εἰς Δαμασκὸν, ἐκδοθέντος πρὸς τοὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ Γραικοὺς, ἐπικυρῶν λέγει, ὅτι, « Ἀναφορᾶς παῤῥησιασθείσης εἰς τὴν ὑψηλήν μου Πόρταν παρὰ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις βασιλικοῦ (οὕτω ῥητῶς) Ἔθνους

τῶν Γραικῶν, ἐξητήσαντο τὴν ἐπικύρωσιν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν προνομίων, κατὰ τοὺς ἀνὰ χεῖρας αὐτῶν ὁρισμοὺς τῶν προκατόχων ἡμῶν τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνων, τοὺς εἰς πλάτος διαλαμβάνοντας καὶ διαβεβαιοῦντας πάντα τὰ προνόμια, ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ τοῦ ὑστάτου πρὸς αὐτοὺς ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτάνου Κανσοὺ-Γουρὶ-Γαβρὶ (910—1511). Ἐπικυροῦμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, κατὰ τὴν ἐκείνων περίληψιν, τὰ αὐτὰ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ, ὥστε τοῦ λοιποῦ διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὑποταγήν των, νὰ χαίρωσιν, ὡς καὶ πρότερον, τὰ δωρηθέντα αὐτοῖς προνόμια κτλ. ».

Οἱ Σουλτάνοι, λέγει ὁ φυλλαδιογράφος, Αἰγύπτου καὶ Συρίας ἐπροστάτευσαν τοὺς Φραγκισκάνους εἰς ἐκτέλεσιν τῶν τῆς θρησκείας καθηκόντων μέχρι τοῦ 1342 ἔτους, ὅτε εἷς ἐξ αὐτῶν διεφιλονείκησε τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν αὐτῶν καταστημάτων, τὰ ὁποῖα καὶ ἐξηγόρασεν ὁ Βασιλεὺς τῆς Σικελίας Ῥοβέρτος, καί ἡ σύζυγός του βασίλισσα Σάνσα· καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἀναφέρει τὴν παρὰ τοῦ Πάπα Κλήμεντος ΣΤ'. ἐκδοθεῖσαν περὶ τούτου Βοῦλλαν ἐν Ἀβενιῶνι τῆς Γαλλίας.

Ἀπάντησις.

Ἀμφιβάλλεται ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ 1342 ἔτους, ὑπῆρχον ἐν Ἱερουσαλὴμ μονασταὶ Φράγκοι. Ὁ δὲ ῥηθεὶς Πάπας Κλήμης ΣΤ'. ἐπειδὴ καὶ ἐσκόπευε νὰ ἀποστείλῃ ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκάνων τινὰς εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀναμφιβόλως, ὅτι διὰ παρακινήσεως τούτου ὁ Βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, καὶ οὐχὶ τῆς Σικελίας, Ῥοβέρτος, (διότι εἰς Σικελαὶν ἐβασίλευε κατὰ τὸ ῥηθὲν 1342 ἔτος Λουδοβῖκος ὁ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος Πέτρου διάδοχος) ὅστις τὰ λοίσθια πνέων καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀποθανὼν, ἐχορήγησε μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ ποσότητα χρημάτων εἰς τοὺς μέλλοντας κατελθεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ Φραγκισκάνους, πρὸς συντήρησιν αὐτῶν ἐκεῖσε δι' ἐξαγορᾶς προστασίας παρὰ τῶν Μαμλούκων, ἀποκτήσεως καταστήματος, καὶ δι' ἄλλας περιπτώσεις ἐνδεχομένας. Ταύτην δὲ τὴν Ῥοβερτικὴν βοήθειαν μεταπλάσας ὁ Λιβελλογράφος, ἢ μᾶλλον οἱ Φραγκισκάνοι, ἐξ ὧν αὐτὸς παρέλαβε τὸ πλάσμα, λέγει, ὅτι εἷς ἐκ τῶν Σουλτάνων, (καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ὑποτιθεμένην τοσαύτην βλάβην εἰς τοὺς Φραγκισκάνους προξενήσας, πρὸς ἔλεγχον τοῦ προφανοῦς πλάσματος, ἀνώνυμος καὶ ἄγνωστος) προσέβαλε καὶ διεφιλονείκησε τὴν κατ' ἰδέαν ταύτην ἰδιοκτησίαν τῶν καταστημάτων, ἐνῷ οὐδὲ μονασταὶ φράγκοι τότε ἐν Ἱερουσαλὴμ εἰσέτι ὑπῆρχον, ὡς ἐφεξῆς ῥηθήσεται.

Αὕτη ἡ ῥηθεῖσα ἰδιοκτησία, λέγει, ὡς συμφωνηθεῖσα παρὰ Πρίγκιπος (τοῦ Ῥοβέρτου) μετὰ Πρίγκιπος (τοῦ ἀκατονομάστου καὶ ἀγνώστου Σουλτάνου), διὰ πωλήσεως καὶ ἀγοράσεως δημοσίου, ἐξασφαλίζει παρὰ τοσοῦτον τὴν τῶν μοναστῶν φράγκων ἰδιοκτησίαν, ὥστε κατὰ τὸ ὁμόφωνον φρόνημα τῆς δημοπρασίας, διέφυγεν αὕτη τὴν τῆς πορθήσεως (τῆς Ἱερουσαλὴμ) λαφυραγωγίαν. Ὅθεν καὶ ὁ Κατακτητὴς κατὰ νόμον τοῦ δικαιώματος τῶν Ἐθνῶν δὲν δύναται νὰ οἰκειοποιηθῇ, εἰμὴ τὰ δημόσια, καὶ οὐχὶ τὰ ἰδιωτικά. Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ αὐθαιρέτου, ἀναφέρει τὴν δοθεῖσαν 1760 πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Γαλλίας ἀπάντησιν τοῦ Βεζύρη Ῥαγὶπ » Πασᾶ. « Οἱ τόποι αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριόν μου τὸν Σουλ» τάνον, αὐτὸς τοὺς δίδει εἰς ὅν τινα θέλει· ἴσως ἦσαν πάντοτε εἰς » χεῖρας τῶν φράγκων, ἀλλὰ τώρα ἡ Α. Μ. θέλει νὰ ἦναι τῶν » Ῥωμαίων ». Ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις ἀκυροῖ τὰς συνθήκας καὶ ἀθετεῖ τὰς διὰ πολλῶν φερμανίων δοθείσας διασαφήσεις, ὅτι τὰ καταστήματα εἶναι τῶν Λατίνων μοναχῶν, ὅτι ἀείποτε ἦσαν αὐτῶν, ὅτι ἠγοράσθησαν διὰ χρημάτων, ἢ ἐξ ἀφιερωμάτων, καὶ ὅτι ἀπατῶνται οἱ Μουσουλμάνοι, λέγοντες, ὅτι εἶναι ἰδιοκτησίαι Ὀθωμανικαί, διότι εἶναι ἀρχαιότεραι τῶν κατακτήσεων τῶν Ὀσμανλίδων.

Ἀπάντησις.

Ἀποπέμπομεν τὸν νέον νομοδότην (εἰς τὸ ὅτι ὁ Κατακτητὴς δὲν ἔχει δικαίωμα, εἰμὴ μόνον εἰς τὰ δημόσια κτήματα, οὐχὶ δὲ κατὰ νόμον καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικά) εἰς ὅσας Πόλεις κατὰ καιροὺς ἐξεπόρθησαν διὰ χύσεως αἱμάτων καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτὰς νικηταὶ Βασιλεῖς, ἐὰν νόμῳ πολέμου δὲν κατέσχον καὶ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτήματα, μάλιστα κατὰ τοὺς τότε αἰῶνας. Ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ μέγας Ναὸς τῆς Ἀναστάσεως, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἁγίων Προσκυνημάτων, δὲν ἦσαν ἰδιωτικαὶ οἰκοδομαί, ἀλλὰ δημόσιοι, ὡς ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων ἀνεγερθεῖσαι. Ἐπὶ τῆς κυριεύσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ Χαλίφου Ὄμερ υἱοῦ Χατὰπ, νόμῳ κατακτήσεως ἀνῆκον μὲν εἰς αὐτόν, ἀλλ' αὐτὸς ὑπὸ μεγαλοψυχίας, καίτοι εἰσελθὼν εἰς ταῦτα τὰ ἱερὰ κτήματα καὶ παρατηρήσας αὐτά, ἀφῆκεν ὅμως πάντα εἰς τὴν προτέραν κυριότητα τοῦ τε Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Σωφρονίου καὶ τῶν Γραικῶν. Μόνοι δὲ οἱ Σταυροφόροι, ὡς χριστιανοί, δὲν ἐβάδισαν, οὔτε κατὰ τὸ ἀξιέπαινον παράδειγμα τοῦ Χαλίφου Ὄμερ Χατὰπ, ἀλλ' οὔτε κατὰ τὸ ὃ ἀναφέρει αὐτὸς ὁ Βορὲ δικαίωμα τῶν Ἐθνῶν, ἀλλ' εἰσελθόντες τῷ 1099 ἔτει νικηταὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ, οὐ μόνον ἐξου-

σίασαν ἀνεξαιρέτως πάσας τὰς ἱερὰς οἰκοδομὰς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδιωτικοὺς οἴκους, ἀποδιώξαντες καὶ τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Συμεὼν, τὸν Κλῆρον καὶ τοὺς Γραικοὺς τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι καὶ κατέφυγον, οἱ μὲν εἰς Βηθλεὲμ, οἱ δὲ πέραν τοῦ Ἰορδάνου.

Ἡ Πολωνία κατὰ τὸ 1761 ἔτος, ἔπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκάνων Θωμᾶν Μορεβίσκην ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, ἵνα συνενωθῇ μετά τε τοῦ Πρέσβεως τῆς Γαλλίας Βερζὲν, μετὰ τοῦ Βαΐλου τῆς Ἐνετίας Φόσκαρη, μετὰ τοῦ Ἰντερνουσίου τῆς Αουστρίας Σβναγεὶμ, καὶ μετὰ τοῦ τῆς Νεαπόλεως Λουδόλφ, καὶ συντελέσῃ, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν ἀπόδοσιν ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν εἰς Ἱεροσόλυμα ἁγίων Τόπων πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους, τοὺς ἀντιζύγους αὐτοὺς καλογήρους, τοὺς ταράττοντας ἀείποτε καὶ Βασιλεῖς καὶ Πρέσβεις, καθὼς καὶ ἤδη. Στενοχωρούμενος δὲ ὁ τότε συνετὸς μέγας Βεζύρης Ῥαγὶπ Πασᾶς ὑπὸ τοιούτων ἐνοχλητικῶν ζητημάτων, εἶπεν ὅσα ὁ φυλλαδιογράφος ἀναφέρει εἰς τὸν Λίβελλόν του.

Ὁ Λιβελλογράφος μηχανευόμενος νὰ ἀποδείξῃ πᾶσαν ἰδέαν σφαλερὰν τῶν πιστευόντων τὰς ἐν Ἱερουσαλὴμ ἱερὰς οἰκοδομὰς, ὅτι εἶναι ἔργα τῶν προγόνων τῶν Γραικῶν, προβάλλει, ὅτι αὐτοὶ λέγουσιν οἱ Γραικοὶ καὶ ἐπαναλέγουσιν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν, ὅτι ἐὰν οἱ φράγκοι μοναχοὶ ἔχωσι τίτλους ἰδιοκτησίας, ἀνερχομένους εἰς τοὺς Δυνάστας Ἄραβας (Μαμλούκους), οἱ Γραικοὶ ὅμως ἔχουσιν ἀρχαιοτέρους, διότι ἦσαν ὑπήκοοι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ὅστις κατὰ τὴν καταγωγὴν, καὶ κατὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν γλῶσσαν ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν Δύσιν, ἢ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἀπάντησις.

Καὶ πρῶτον, ὅσον μὲν διὰ τὴν πίστιν, μία καὶ ἡ αὐτὴ ἦτον τότε ἡ ὀρθόδοξος καὶ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ κατὰ τὴν Δύσιν, πρεσβεύουσαι ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι καὶ ἱερουργοῦσαι τὸ αὐτὸ εὐσεβὲς καὶ γνήσιον τῆς θεοπαραδότου πίστεως δόγμα, ἕως οὗ ἡ Δυτικὴ διάτε τῆς προσθήκης καὶ τῶν ἄλλων καινοτομιῶν, οὐ μόνον τῆς Ἀνατολικῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχαίας ὀρθῶς δογματιζούσης Ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης διῄρηται καὶ διέσχισται. Ὅσον δὲ περὶ τοῦ ὅτι ἐπαναλαμβάνουσιν οἱ Γραικοὶ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν ἐπαναλέγοντες ὅσα ἀνωτέρω αὐτὸς πλάττει, ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἀπογρώντως ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἰδίους αὐτῆς πολλοὺς χρονολόγους, γινώσκει τὴν ἱστορίαν, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην

διὰ τῆς ἐπανειλημμένης πρὸς αὐτὴν ἀναμνήσεως τῶν Γραικῶν, καὶ πρὸ τῆς καταχτήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, νὰ μάθῃ τίνος ὑπήκοοι αὐτοὶ ἦσαν. Ὅθεν καὶ ὡς ἔχοντας ἀρχαιόθεν κατὰ διαδοχὴν τὴν κτῆσιν τῶν Καταστημάτων αὐτῶν, πάλιν εἰς αὐτοὺς τὴν χρῆσιν τούτων εὐμενῶς αὐτὴ παρεχώρησε.

Ταῦτα δὲ τὰ ἱερὰ Καθιδρύματα οὐδὲ ἀνηγέρθησαν παρὰ Λατίνων· χεὶρ ἐπιστασίας ἑλληνικῆς τῆς ἐκ Βυθινίας μακαρίας Ἑλένης, καὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν Αὐγούστης Εὐδοχίας ταῦτα ἐθεμελίωσε, καὶ ἡ τῶν Αὐτοκρατόρων ἑπομένως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπανῳκοδόμησε, πολυτελῶς ἐκαλλώπισε, λαμπρῶς ἐπεσκεύασε, καὶ ἐκ τῆς τελείας τούτων καταστροφῆς πολλάκις διέσωσε. Ταύτην δὲ τὴν Προγονικὴν κληρονομίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους οὐδὲ ὁ Χαλίφης Ὄμερ διέσεισε, μόνοι δὲ οἱ Σταυροφόροι διὰ τῶν ὅπλων διετάραξαν (καθὼς καὶ ἤδη διπλωματικῶς οἱ καλοὶ μονασταὶ Λατῖνοι)· μετὰ δὲ τούτους, οὔτε καὶ ὁ Σαλλαχίδιν ἑπομένως, οὔτε καὶ ὁ Σουλτὰν Σελὴμ ὕστερον παρεσαύλευσαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἐπεκύρωσαν τὴν αὐτῆς τῆς κληρονομίας χρῆσιν. Λέγομεν χρῆσιν, διότι εἰς τὰ πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῶν Ἱεροσολύμων ἐκδοθέντα Σουλτανικὰ Αὐτόγραφα διαλαμβάνεται οὕτως, ὅτι κυριευθείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν ρομφαίᾳ παρὰ τοῦ μεγάλου Σουλτὰν Σελὴμ, καὶ ταῦτα πάντα (τὰ Προσκυνήματα) ἐγένοντο νόμῳ πολέμου καὶ εἰσὶ κτήματα βασιλικά· ὅθεν καὶ πρὸς τὰ διαφερόμενα καὶ διαμαχόμενα μέρη Γραικῶν καὶ Φράγκων παρεχωρήθησαν ταῦτα τὰ Προσκυνήματα, οὐχὶ εἰς κυριότητα, ἀλλ' εἰς χρῆσιν προσκυνήσεως, κατὰ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ὑποτελεῖς Γραικοὺς ἐδόθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τοῦ Καταχτητοῦ Σουλτὰν Σελὴμ, κατὰ τὸ αὐτοῦ Αὐτόγραφον, τὸ διαλαμβάνον ἅπαντα ῥητῶς ὅσα οἱ Γραικοὶ κατεῖχον· πρὸς δὲ τοὺς μουσαφίριδες Καλογήρους τῶν Φράγκων, μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, ἐξεδόθησαν καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁρισμοὶ Αὐτόγραφοι, ἵνα ἔχωσι καὶ αὐτοὶ τὴν χρῆσιν εἴς τινας τόπους τῶν αὐτῶν Προσκυνημάτων καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐθίμων των. Ὅθεν καὶ μὲ τοιοῦτον ὄμμα καὶ ἐθεώρησεν ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία καὶ θεωρεῖ τὴν παραχώρησιν τῶν ἱερῶν ἐκείνων Καταστημάτων, πρὸς χρῆσιν μόνον, καὶ οὐχὶ κυριότητα αὐτῶν νόμῳ καταχτήσεως.

Ὁ Πάπας Κλήμης ὁ ΣΤ'. μαθὼν παρὰ τῶν ὧν ἔστειλε Λεγάτων του εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Κανταχουζηνὸς, κατὰ τὸ 1348 ἔτος, ἔμελλε νὰ πέμψῃ Πρέσβυν εἰς Αἴγυπτον, καὶ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν κατατρεχθέντα ἐν Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῶν

ἐξουσιαστῶν Μαμλούκων Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Λάζαρον πρὸς τὸν τότε Σουλτάνον ἐκ τῶν Παχαριτῶν ΙΘ'. Νασρεδὶν Χασὰν, συνιστῶν φιλικῶς τήν τε ἀποκατάστασιν αὖθις τοῦ Πατριάρχου, τὸ ἀνεπηρέαστον ὑπὸ βιαίων καταδρομῶν καὶ ζημιῶν τῶν ἱερῶν Ναῶν καὶ ἁγίων Τόπων, καὶ τῶν ἀπερχομένων προσκυνητῶν, διεμήνυσεν ἡ Μακαριότης του πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν, ἵνα μεσολαβήσῃ, ὥστε τοὺς οὓς σκοπεύει μὲν νὰ ἀποστείλῃ τινὰς τῶν Φραγκισκάνων εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ἀναχαιτίζεται, ὑποπτευόμενος τὸ πρὸς ξένους, καὶ μᾶλλον πρὸς Λατίνους μοναστὰς, ἀρχαῖον μῖσος καὶ τὴν ἀπέχθειαν τῶν Μαμλούκων, νὰ λάβῃ τούτους ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ὑπὸ τὴν προστασίαν του ἐξασφαλίζων τὸ αὐτῶν ἀνεπηρέαστον. Ταύτης δὲ τῆς συζητήσεως τελεσθείσης, ὁ Πατριάρχης δι' [illegible] τοῦ ῥηθέντος Σουλτάνου πρὸς τὸν Ἡγεμόνα καὶ [illegible] Ἱερουσαλὴμ Μαμλοῦκον, ἀποκατασταθεὶς αὖθις εἰς [illegible] ὑπεδέχθη κατὰ τὸ 1351 ἔτος τοὺς σταλέντας [illegible] φιλοφρόνως, ἐγγυηθεὶς ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὴν ἐξουσίαν, [illegible] ἀλλ' ἀνυπόπτων. Ἐπομένως ταπεινῷ τῷ τρόπῳ [illegible] νὰ παραχωρήσῃ πρὸς αὐτοὺς εἰς κατοικίαν, ἕνα τῶν [illegible] Ναῶν καὶ Μοναστηρίων ἔνδον τε καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ [illegible] των ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ὄντων. πρὸς οὓς καὶ ἐδόθη κατὰ φιλοξενίαν εὐαγγελικὴν, ἡ ἁγία Σιών. Μετὰ δὲ παρέλευσιν πολλῶν χρόνων, διὰ τὸν αὐθαίρετον αὐτῶν τρόπον, οἱ Μουσουλμάνοι ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἀπεδίωξαν, καὶ εἰς ἴδιον τέμενος αὐτὴν μετεποίησαν, κατὰ τὸ ἔτος 1527=930 Χιτζρέ.

Οἱ Φραγκισκάνοι, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἁγίας Σιὼν παρὰ των Μουσουλμάνων, τῷ 1527 ἔτει, ἠβουλήθησαν ἢ νὰ ἀγοράσωσιν, ἢ τέλος νὰ ἐνοικιάσωσιν τὸ ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ κείμενον Μοναστήριον τῶν Ἰβήρων Δὲρ-Ἀμὶδ (μοναστ. τοῦ Στύλου) ἀραβιστὶ λεγόμενον. Τοῦτο δὲ μαθόντες οἱ Μουσουλμάνοι κατὰ τὸ 912=1563 ἔτος, ὅτε καὶ Χοτζέτιον (νόμιμον δικαιωτήριον) παρὰ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτηρίου ἐγένετο, διαλαμβάνον πάντα τὰ συμβάντα, καὶ οὗ ἴσον κεκυρωμένον κεῖται εἰς τὰ τοῦ Πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων Ἀρχεῖα, συνῆλθον ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ Κριτήριον, ὅ τε φύλαξ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀχμὲτ Πασᾶς, ὁ Μουφτῆς, ὁ Νακὶπ, οἱ Μουτερίσιδες, οἱ Ἐξηγηταὶ, οἱ Ἰμάμιδες μετὰ τῶν Χατίπιδων, οἱ Σέχιδες. οἱ Σπαχίδες, οἱ Γενίτσαροι καὶ ἅπαντες οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενοι Μουσουλμάνοι, καὶ εἶπον, ὅτι οἱ ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τῆς Σιὼν κατοικοῦντες φραγκοκαλόγηροι βούλονται νὰ εἰσέλθωσιν ἔνδον τῆς Πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ νὰ κατοικήσωσιν, ἀλλ' ἡμεῖς παντελῶς

αὐτοὺς δὲν δεχόμεθα, ὡς ἐχθροὺς καὶ πολεμίους, καὶ τρὶς χειρωσαμένους τὴν Ἱερουσαλὴμ, ὡς ἀκούομεν ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἔλαβον ἰδιοκτησίαν ἔνδον τῆς Ἱερουσαλήμ· μετὰ συνθηκῶν ὅμως καὶ συμφωνιῶν δυνάμεθα τέλος νὰ δεχθῶμεν αὐτούς. Ὅθεν μετακαλεσάμενοι τόν τε προεστῶτα αὐτῶν τῶν Φραγκοκαλογήρων μετὰ καὶ ἄλλων φράγκων μοναχῶν καὶ τοῦ ἑρμηνέως αὐτῶν, προέτειναν πρὸς αὐτοὺς τὰς συμφωνίας· πρῶτον, ἵνα δίδωσι κατ' ἔτος φιλοδωρήματα εἰς τὸν κατὰ καιρὸν Κριτὴν, εἰς τὸν Διοικητὴν καὶ ἐξουσιαστὴν καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς παρόντας προκρίτους: Β'. ἵνα λαμβάνωσι καθ' ἑκάστην ἑορτὴν ἕνα ἐκ τῶν Σπαχίδων καὶ ἕνα ἐκ τῶν Γενιτσάρων πρὸς φύλαξιν αὐτῶν εἰς τὴν θύραν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, πρὸς ἀποφυγὴν ἐρίδων ἐν μέσῳ ὑμῶν καὶ τῶν Ἰβήρων καὶ Γραικῶν Καλογήρων: Γ'. ἐὰν ἐξ ὑμῶν ἀποθάνῃ τις, μὴ βαστάζητε αὐτὸν ἐπ' ὤμων ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Μουσουλμάνων, ἀλλὰ περιτυλίξαντες τὸν νεκρὸν εἰς τάπητα, ἐκφέρετε καὶ ἐνταφιάσατε: Δ'. μὴ ὑψώσητέ ποτε οἰκοδομὴν βλέπουσαν εἰς μουσουλμανικὸν οἶκον, μηδὲ νὰ ἀγοράσητέ ποτε ἰδιοκτησίαν, καὶ ἂν ἀγοράσητε, γενέσθω αὐτὴ ἰδιοκτησία τοῦ Τζαμίου Σαχριτουλλάχ: Ε'. μὴ ἀφίνητε τοὺς Καλογήρους ὑμῶν νὰ περιέρχωνται εἰς τὰς ἀγυιάς· ἀφόρητον γὰρ τοῦτο εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν Μουσουλμάνων: ΣΤ'. μὴ ὑψόνητε προσευχόμενοι (ἀσεβοῦντες) τὰς φωνὰς ὑμῶν ἐνώπιον τῶν Μουσουλμάνων: Ζ'. κατὰ τριετίαν θέλει γίνηται ἐπιθεώρησις εἰς ὃ κατοικήσετε μοναστήριον παρά τε τοῦ Κριτοῦ, τοῦ ἐξουσιαστοῦ καὶ τοῦ Μεϊμάρπαση (Ἀρχιτέκτονος), μήτι ἐνεωτερίσατε: Η'. νὰ παρέχητε καθάρσια καὶ ἀλειφὰς πρὸς τοὺς Μουσουλμάνους κατὰ τὴν προτέραν ὑπόσχεσιν: Θ'. ὅταν ἔλθωσι προσκηνυταὶ ὑμῶν, ἢ φορτία ὑμέτερα, θέλουσι μένει ἔξω τῆς πόλεως, ἕως οὗ ἐπιθεωρηθῶσι παρὰ τοῦ Κριτοῦ καὶ τοῦ Ἐξουσιαστοῦ, μήτι κέκρυπται εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς αὐτὰ πολεμεφόδια: Ι' μηδέποτε νὰ ἐνοχλῆτε παντελῶς Ῥωμαίους καὶ Ἴβηρας διὰ τὰ Καταστήματα, διότι αὐτοὶ εἶναι ἀρχαῖοι, κατὰ τὴν Διαθήκην τοῦ Καλίφου Ὄμερ Χατὰπ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν διαδόχων. Γιγνομένων δὲ τούτων τῶν συμφωνιῶν, ἔφθασε καὶ ὁ εἰς Τρίπολιν τῆς Συρίας ἀποδημήσας Τέκικ-Ἰλδὶν Ἀπιπέκερ· μαθὼν δὲ τὴν ἐν Κριτηρίῳ συνέλευσιν, ἦλθε καὶ αὐτὸς καὶ εἶπεν· ὅστις τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Μουσουλμάνων ἀποπλεύσας. ὑποπέσῃ εἰς πειρατὰς, ὑπόσχεσθε νὰ ἐπιστρέψητε αὐτὸν ἀπὸ τῆς Φραγκίας; Ὑποσχεθέντων δὲ τῶν Φραγκοκαλογήρων ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω, εἶπον ἔτι πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τῶν εἰκοσιτεσσάρων, καὶ ἐρχόμενοι οἱ προσκυνηταὶ αὐτῶν νὰ δια-

μένωσιν ἕνα ἥμισυ μῆνα ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐ περαιτέρω, καὶ ὅτι δύνανται συμφωνήσαντες τὸ ἐνοίκιον νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὸ Δὲρ-ἀμοὺδ Μονοστήριον τῶν Ἰβήρων, μὴ ἔχοντες ὅμως ἐξουσίαν νὰ ἀγοράσωσιν αὐτό· 942, κατὰ Σελήνην Σαπάν· 1536. Εἰδοποιηθεῖσα δὲ ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα περὶ τῆς συμφωνίας ταύτης καὶ ὑποσχέσεως, διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς τῶν ἐν τῇ συνελεύσει ταύτῃ Μουσουλμάνων καὶ τοῦ Μουλᾶ, ἐξέδωκε κυρωτικὸν ὁρισμὸν ἀποσταλέντα διὰ τοῦ Καπουτζίμπαση Μαχμοὺτ Ἀγᾶ.

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἁγίας Σιὼν καὶ μετάτρεψιν ταύτης εἰς Τέμενος, συνεφωνήθη ἐπὶ τοῦ Κριτηρίου καὶ τὸ ἐτήσιον ἐνοίκιον τοῦ ῥηθέντος τῶν Ἰβήρων Μοναστηρίου δι' ἑκατὸν Σουλτανικῶν φλωρίων, καὶ ἐλήφθη, κατὰ τὸ διασωζόμενον Χοτζέτι 966 Χισζὲ παρὰ Ἰωακεὶμ ἡγουμένου τῶν Ἰβήρων διετὲς ἐνοίκιον, διακόσιαφλωρία.

Κατὰ τὸ διαφυλαττόμενον χοτζέτιον 969, Ῥαμαζὰν 18, συμφωνήσας ὁ τῶν Φραγκισκάνων ἡγούμενος, παρέλαβε δι' ἐνοικίου ὡσαύτως παρὰ τοῦ τῶν Ἰβήρων ἡγουμένου Βασιλείου καὶ ὅλον τὸν κῆπον, τὸν κεκολλημένον εἰς τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον, ὃ ἔλαβον δι' ἐνοικίου οἱ Φραγκισκάνοι Δὲρ-Ἀμὶδ, μετὰ συμφωνίας, ἵνα κατέχωσιν αὐτὸν οἱ Φραγκισκάνοι τεσσαράκοντα ἔτη, δι' ὀγδοήκοντα φλωρία Σουλτανικὰ, ἀνὰ δύω ἐν ἑκάστῳ ἔτει.

Κατὰ τὸν χρόνον 976=1568, οἱ Ἴβηρες παραχωρήσαντες πάντα τὰ οἰκήματα τοῦ Μοναστηρίου δι' ἐνοικίου, ὡς ἐῤῥέθη, πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους, τὴν εἰς τὸ Μοναστήριον Ἐκκλησίαν δὲν εἶχον συμπαραλάβῃ εἰς τὸ συμφωνηθὲν ἐνοίκιον, διότι αὐτοὶ εἰς τοῦτο τὸ δι' ἐνοικίου, ἰδιαιτέρως καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν συγκατένευσαν. Οἱ δὲ καλοὶ μονασταὶ αὐτοὶ, οἱ πρὸς τὰς ξένας κτήσεις ἑτοιμότατοι, καὶ διὰ χρημάτων καὶ διὰ ψευδομαρτυριῶν, κατὰ τὸ χοτζέτιον, ἥρπασαν παρὰ τῶν Ἰβήρων τὴν Ἐκκλησίαν. Ὅθεν δύω ἐκ τῶν Ἰβήρων μοναχῶν, Βαρνάβα καὶ Ἰωσὴφ, προσκλαυθέντων, ἐξεδόθη ὁρισμὸς τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Β'..ἵνα ἐξετασθέντος τοῦ πράγματος ἐπιστραφῇ ἡ Ἐκκλησία.

Χοτζέτιον ἔτι, 984=1576, τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτοῦ, διαλαμβάνον, ὅτι ἐστάλη, κατὰ τὰς προκλαύσεις τῶν Ἰβήρων Καλογήρων, ὁρισμὸς δι' ἐπίτηδες βασιλικοῦ ἀνθρώπου, ὡς μὴ θελόντων τῶν Φραγκισκάνων νὰ πληρώσωσι τὸ συμφωνηθὲν ἐτησίως ἐνοίκιον, δι' ὃ παρέλαβον παρ' αὐτῶν Μοναστήριον, καὶ ἐπιτάττων, ἵνα ἀπαραιτήτως αὐτὸ πληρώσωσι· καὶ ὅτε παῤῥησιασθέντων καὶ τῶν φράγκων καὶ τῶν Ἰβήρων εἰς τὸ Κριτήριον, εἶπον οἱ φράγκοι, ὅτι ἀντὶ τῆς Σιὼν, ἣν παρ' ἡμῶν παρέλαβον, ἐδόθη πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν τοῦτο τὸ τῶν Ἰβήρων· (διαλαμβάνει μὲν

ὁ δρισμὸς 960 Χισζρὲ, νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὸ τῶν Ἰβήρων Δὲρ Ἀμοὺδ, ἀλλὰ δι' ἐνοικίου ῥητῶς). Καὶ μετὰ πολλὰς ἀντιλογίας, τέλος ἀπεφασίσθη, ἵνα πληρόνωσι τοῦ λοιποῦ πρὸς τοὺς Ἴβηρας ἢ Γεωργιανοὺς κατ' ἔτος ἐνοίκιον τεσσαράκοντα Σουλτανικὰ φλωρία· ταῦτα δὲ, καθ' ἓν ἄλλο Χοτζέτιον 1025=1618, δεικνύεται, ὅτι οἱ φραγκισκάνοι ἐπλήρονον εἰσέτι, ἕως οὗ τὸ ξένον πρᾶγμα ὅλως ᾠκειοποιήσαντο μετὰ χρόνους ὕστερον.

Ταῦτα δὲ πάντα τὰ τῶν σωζομένων ἐγγράφων ἐκθέτονται, πρὸς ἔνδειξιν περίτρανον καὶ βεβαίωσιν, οἷον μέγα μῖσος εἶχον ἀείποτε καὶ Μαμπλοῦχοι καὶ Ἄραβες πρὸς τοὺς Λατίνους, καὶ μὲ ποῖον ἐχθρικὸν καὶ ὕποπτον ὄμμα αὐτοὺς ἔβλεπον πάντοτε, ὡς διαδεχόμενοι ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν τὴν ἀνάμνησιν τῆς τῶν Σταυροφόρων ἐφόδου, καὶ τὴν κατὰ κληρονομίαν πρὸς τοὺς φράγκους ἀπέχθειαν· ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἀναμφίβολον πίστωσιν τοῦ ὅτι σφοδρῶς ἦν ἀπηγορευμένον τὸ νὰ ἔχωσιν ἰδιοκτησίαν· ἔτι, τὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ αὐτῶν διαμονὴν, ἐν τεταγμένῳ ἀριθμῷ Φραγκισκάνων, καὶ ταύτην, διὰ συμφωνιῶν καὶ ὑποσχέσεων μόλις ὑποφέροντες, καὶ δι' ἐνοικίου τέως καὶ ἄλλων προσφορῶν, ὡς εἰς τὸ κατὰ τὸ ἔτος Χισζρὲ 942 ῥηθὲν γενικὸν μαρτυρικὸν τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτηρίου διατρανοῦνται. Ὅθεν ὅλαι αἱ διὰ τύπου θορυβώδεις κραυγαὶ τοῦ φυλλαδιογράφου Βορὲ, ὅτι οἱ Λατῖνοι ἦσαν διὰ παντὸς ἀχωρίστως τῆς Ἱερουσαλὴμ, κάτοχοι ἀνέκαθεν τῶν ἁγίων Τόπων, καὶ δικαιώματα ὡς ἔχοντες ἰδιοκτησίας, ὑπ' ὄψιν τῶν τε μνησθέντων ἐγγράφων, καὶ τῶν ἐν τῇ παρούσῃ ἀνασκευῇ ἄλλων ἀποδείξεων, ὡς ἀποβαίνουσαι διόλου κεναὶ, εἰς κενὸν ἀέρα καὶ διαλύονται. Τὰ δὲ γεγονότα καὶ ταῦτα πάντα, οἴδαμεν, ὅτι εἶναι καταγεγραμμένα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ λεγομένης γενικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἁγίας Γῆς, ἀλλ' ὡς ὅλως μὴ συμβάλλοντα, καθὰ ἀνατρεπτικὰ τοῦ Φραγκισκανικοῦ, περὶ οὗ ὁ λόγος ζητήματος, κεῖνται ἀφανῆ καὶ ἀνέκδοτα.

Ὁ Λιβελλογράφος μὴ ἔχων ἀναντιῤῥήτους ἀποδείξεις πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων θέματός του, καταφεύγει εἰς διαβολὰς καὶ κατηγορίας ἀνυποστάτους, Συγγραφεῖ μὴ πρεπούσας, κατὰ Γραικῶν· καταφερόμενος δὲ μὲ ὁρμὴν πάθους μισαλλοθρήσκου, ἐπισωρεύει τὰς ἐφεξῆς συκοφαντίας. Οἱ Γραικοὶ, λέγει, λαβόντες ἐπιῤῥοὴν εἰς τὰ πολιτικὰ, ἐπεχείρησαν τὴν ἀποκατάστασιν τῶν Πατριαρχείων Ἱερουσαλὴμ, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας: Οἱ Γραικοὶ δὲν εἶχον σχέσιν μὲ τοὺς Συρορωμάνους κατοίκους τῆς Παλαιστίνης, Φοινίκης καὶ Συρίας, τὴν γλῶσσάν των μόνον ἔδωκαν εἰς τὴν λειτουργίαν τινῶν Ἐκκλησιῶν ἐκεῖσε, καὶ οἱ Ἱερεῖς μετεῖχον μὲν τῶν ἁγίων Τόπων μετὰ καὶ ἄλλων χριστιανι-

κῶν Ἐθνῶν μέχρι τοῦ Θ'. αἰῶνος ὡς καθολικοί, μετὰ δὲ τὸ Σχίσμα τοῦ Φωτίου, ἔχασαν τὸ δικαίωμα τοῦτο, διδόμενον τακτικῶς παρὰ τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης.

Ἀπάντησις.

Ἐξαπατᾶται ὁ Λιβελλογράφος φρονῶν, ὅτι διὰ τὴν ἥν, ὡς λέγει, ἔλαβον κατὰ τὸν δέκατον ἕβδομον αἰῶνα ἐπιῤῥοὴν πολιτικὴν οἱ Γραικοί, ἐζήτησαν τὴν ἀποκατάστασιν τῶν τριῶν Πατριαρχείων. Ἐρωτῶμεν, ὁποίαν αὐτὸς ἀποκατάστασιν ἐννοεῖ, τὴν τῶν θέσεων, ἢ τὴν τῶν τίτλων; ἀλλ' ἀμφότερα διεφυλάχθησαν, καὶ οὐδέποτε ἐξέλιπον. Ταύτην δὲ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων διαδοχὴν τῶν δύο Πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱερουσαλὴμ, διέσεισαν καὶ διετάραξαν οἱ τὸ δυτικὸν φρόνημα δι' ὅπλων καὶ σφαγῶν ἐπιχειρήσαντες νὰ φυτεύσωσιν εἰς τὰς Ἀνατολὰς, καὶ τοσούτων λαῶν ἀπωλείας παραίτιοι γενόμενοι Σταυροφόροι, ἀποβαλόντες τοὺς γνησίους Ποιμένας, καὶ ἀντεισαγαγόντες τοὺς ἑαυτῶν, καίτοι προσκαίρως. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποδίωξιν αὐτῶν ἐξ Ἀνατολῶν, οἱ γνήσιοι Ποιμένες οἱ ἀλληλοδιαδόχως διαμένοντες ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ περιθαλπόμενοι παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων, ἐπανῆλθον εἰς τοὺς Θρόνους αὐτῶν τῇ συστάσει τούτων πρός τε τοὺς ἐν Συρίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ Δυνάστας, ὧν ἡ ἐκ τῶν Ἀποστόλων σειρὰ τῆς διαδοχῆς καὶ εἰς τὰ τρία Πατριαρχεῖα, διετηρήθη μέχρι τούτου ἀπαρασαλεύτως.

Ἐπὶ τῶν Βαχαριτῶν Μουσουλμάνων καὶ τῶν Σιρκασίων, οἱ Πατριάρχαι τὴν Ἱερουσαλὴμ προστατευόμενοι παρ' αὐτῶν, ἐπροστάτευον καὶ αὐτοὶ τοὺς ἁγίους Τόπους, καὶ διὰ τὸ ὁμοιοπαθὲς, ἕνεκα τῶν ὧν ἔπαθον καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ Γραικοὶ ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, καὶ διὰ τὴν ἣν εἶχον οἱ Μαμλοῦκοι ἀνάγκην τῆς φιλίας τῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Ἀγγέλων καὶ ἑπομένως τῶν Παλαιολόγων, διότι παρεχώρουν τὴν ἄδειαν νὰ πλέωσι τὰ τῶν Σουλτάνων πλοῖα τὸν Βόσπορον ἐλευθέρως, νὰ εἰσέρχωνταί εἰς τὸν Πόντον, πρός τε ἀγορὰν νέων τὴν ἡλικίαν Σιρκασίων καὶ Ἀβασγῶν (Ἀπαζάδων), στρατολογίαν καὶ αὔξησιν τοῦ τῶν Μαμλούκων στρατοῦ ἐν Αἰγύπτῳ.

Ἡ δὲ δευτέρα πρότασις τοῦ φυλλαδιογράφου δὲν ἔχει καμμίαν ὑπόστασιν ἀληθείας, ἥτις δυκνύει αὐτὸν ἢ ἄπειρον ἱστορίας, ἢ ὑπὸ ἐθελοκακίας, πρὸς ἔξαψιν μίσους κατὰ Γραικῶν, ἄλλα ἀντ' ἄλλων προβάλλοντα ψευδῆ καὶ ἀνύπαρκτα. Ἀλλ' ὦ Συκοφάντα! πῶς οἱ Γραικοὶ δὲν εἶχον σχέσιν μὲ τοὺς οὓς ὀνομάζεις Συροφω-

μάνους (1) κατοίκους Παλαιστίνης, Φοινίκης καὶ Συρίας, καὶ ὅτι τὴν γλῶσσάν των μόνον μετέδωκαν εἴς τινας τῶν ἐκεῖσε Ἐκκλησιῶν; Ἐὰν ὑπὸ πάθους μισοθρήσκου ὑποκρίνησαι τὸν ἀμαθῆ, καὶ κρύπτῃς τὴν προφανῆ ἀλήθειαν, μάθε, ὅτι καὶ αἱ ῥηθεῖσαι Ἐπαρχίαι διέλαμψαν καὶ πρὸ τῶν Ῥωμάνων, καὶ ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Ῥωμαίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῇ Ἑλληνικῇ σοφίᾳ καὶ μαθήσει. Τὰ εἰς αὐτὰς Φροντιστήρια, καὶ μάλιστα τὰ ἐν Σιδῶνι, ἦσαν πολύτεχνα καὶ καλλίτεχνα, εἰς τὰ ὁποῖα μετὰ κρότου ἐδιδάσκοντο τὰ Φιλόσοφα, τὰ Ἀριθμητικά, Λογιστικά τε, Ἀστρονομικὰ καὶ Νομικά. Γλῶσσα δὲ τότε κοινὴ καὶ βασιλεύουσα ἐξ αὐτῶν τῶν Πτολεμαίων κατὰ Συρίαν, Φοινίκην, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον (ἡ προχωρήσασα καὶ μέχρις Αἰθιοπίας καὶ Ἀβυσσινίας, ὅπου εἰσέτι σώζονται μνημεῖα μὲ Ἑλληνικὰς ἐπιγραφάς), ἦν ἡ τῶν Ἑλλήνων. Ἤνθησαν ἐξ αὐτῶν τῶν ῥηθεισῶν ἐπαρχιῶν ἄνδρες ἐπίσημοι καὶ διαβόητοι ἐπὶ σοφίᾳ καὶ συγγράμμασι, καὶ Ἐθνικοὶ καὶ Χριστιανοί, καὶ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Διήρκεσεν ἡ τῶν Ἑλλήνων γλῶσσα καὶ διδασκομένη καὶ ὁμιλουμένη κατὰ τὰς μνησθείσας Ἐπαρχίας μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος· ἔκτοτε δὲ ἡ ἐπενεχθεῖσα κατὰ Χριστιανῶν βία παρὰ τῶν Ἀράβων Δυναστῶν Ἀβασιγιέδων, κατηνάγκασε τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μάθωσι κατὰ βραχὺ τὴν Ἀραβικήν, διαφυλαχθείσης τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὰς ἐπισημοτέρας Ἐκκλησίας καὶ τῶν τριῶν ἐκεῖσε Πατριαρχικῶν Ἀνατολικῶν Θρόνων μέχρι τῆς σήμερον.

Εἰς δὲ τὸ τρίτον αὐτοῦ ἐπιχείρημα ὁ Κ. Βορὲ ποτισμένος ἀπὸ τὰς καλογηρικὰς μισαλλοθρήσκους τῶν Φραγκισκάνων προλήψεις, ἐτράπη εἰς θρησκευτικὰς συζητήσεις, εἰς τὰς ὁποίας καταναγκαζόμεθα νὰ εἰσέλθωμεν καὶ ἀβουλήτως. Λανθάνεται πολὺ αὐτὸς λέγων, ὅτι ὡς μὴ Καθολικοὶ οἱ Γραικοὶ ἔχασαν τὸ τῆς μετοχῆς δικαίωμα εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους. Οὔτε πρὸ τοῦ Φωτίου, οὔτε ἐπὶ τούτου, ἀλλ' οὔτε καὶ μετὰ τὸν ἱερὸν καὶ Σοφὸν τοῦτον ἄνδρα μηδαμῶς οὐδέποτε τοῦτο ἔχασαν· καὶ λόγῳ μὲν θρησκευτικῷ, οἱ Γραικοί, ὡς τέκνα ἀνέκαθεν τῆς μιᾶς Ἁγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς μὴ ἀποσχισθέντες τῆς ἀληθείας, τῆς θείας φωνῆς τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. « Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, » ὡς μηδὲν καινοτομήσαντες, ἢ προσθέσαντες, ἢ ἀφαιρέσαντες, καὶ ὡς διατηρήσαντες, ὅσα ἂν παρὰ τῶν Ἀποστόλων καὶ Πατέρων παρέλαβον, ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαρασά-

(1) Συρορωμάνοι ἐλέγοντο, ὅταν οἱ τῆς Ῥώμης Αὐτοκράτορες αὐτοὺς ἐξουσίαζον· ἀλλ' ὅτε μετέβησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Ἀνατολῶν Αὐτοκρατόρων, ἐκαλοῦντο Συρορωμαῖοι, ἤτοι Γραικοσύροι.

λευτα· λόγῳ δὲ δικαιώματος, ὅτι ὅλαι αἱ τῶν ἁγίων Τόπων οἰκοδομαὶ, ὡς προεῤῥέθη, εἶναι τῶν Προγόνων αὐτῶν, οἵτινες ἐκ τῆς παντελοῦς καταστροφῆς αὐτῶν καὶ διέσωσαν καὶ ἀνῳκοδόμησαν αὐτὰς λαμπρότατα. Καὶ πρῶτον, γυμνωθέντα τὸν τῆς Ἀναστάσεως μέγαν Ναὸν πάντων τῶν κοσμημάτων αὐτοῦ, κατὰ μέρος κρημνισθέντα, καὶ ἱπποτάσιον γεγονότα, τῷ 1010 ἔτει, ὑπὸ τοῦ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Φατιμιγιέδων ΣΤ'. Ἐλχακὶμ-Ἐμπριλλὰχ Μανσοὺρ, τοῦ ἀθρήσκου ἐκείνου καὶ τέρατος πάσης κακοηθείας καὶ βδελυρίας, ὅστις τοὺς νόμους αὐτοῦ καὶ διδασκαλίας καὶ τὴν αἱμομιξίαν μετέδωκε καὶ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὸν Λίβανον Δρούσιδες, εἰς τὰς ὁποίας ἕπονται αὐτοὶ μέχρι τούτου, ὡς νομοδότην καὶ Θεὸν αὐτὸν δοξάζοντες τὸν Ἐλχακίμ· ὃν βεβηλωθέντα Ναὸν, σπεύσας ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως, τῷ 1033 ἔτει, Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυρόπουλος, ἐπὶ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Ἐλμουστὲν Πιλλάχι, ἤρξατο νὰ ἐπισκευάζῃ, ἀλλὰ θανόντος τούτου, ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἀνεπλήρωσε τὰ τῆς οἰκοδομῆς, καὶ πλουσίως τὸν ἱερὸν Ναὸν ἐκαλλώπισε. Δεύτερον, πολιορκουμένης τῆς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὸ 1099 ἔτος, ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, ὁ πολιορκούμενος στρατὸς τοῦ ἐκ τῆς δυναστείας τῶν Φατιμιγιέδων Θ'. Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου Ἐλμουστάλι Πιλλάχι-Ἀχμὲτ, γνωρίσας, ὅτι, ἕνεκα τοῦ Ναοῦ τούτου καὶ τοῦ ἱεροῦ Μνήματος καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων Τόπων, ἀνέλαβον τὴν ἐκ μακροῦ διαστήματος τοιαύτην ἐκστρατείαν οἱ ἄπιστοι, καὶ πόλεμον κατ' αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ παραδώσωσι πρὸς τοὺς Σταυροφόρους τὰς οἰκοδομὰς τῶν ἁγίων Τόπων σωροὺς ἐρειπίων· ἀλλὰ ταύτην τὴν ὑπὸ ὀργῆς ὁρμὴν αὐτῶν μόλις ἐδυσώπησε ταῖς ἱκεσίαις αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Συμεών· καὶ οὕτω τῇ τούτου γενναίᾳ προστασίᾳ οἱ κατασχόντες τὴν Ἱερὰν Πόλιν Λατῖνοι, εὗρον τόν τε ἐκ νέου ἐπισκευασθέντα Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὰ ἄλλα σῶα καὶ ἀνέπαφα· ἀλλὰ ποία τέως ἡ πρὸς τὸν Πατριάρχην ἀμοιβή; Ἡ ἀποδίωξις αὐτοῦ ἐκ τῆς πόλεως.

Μετὰ τὴν κυρίευσιν Συρίας καὶ Παλαιστίνης ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, ὑπεπεσόντες μὲν αὐτοὶ εἰς ἀντιζηλίας καὶ ἔριδας πρὸς ἀλλήλους διαφωνίας καὶ διαιρέσεις, ὧν ἕνεκα καὶ ἔβλαψαν τὸν σκοπὸν τῆς Σταυροφορίας, ὁ δὲ τῶν Λατίνων Κλῆρος καταγινόμενος εἰς ἃ...οὐκ ἔδει (1)

(1) Βάϋλος δυτικὸς Συγγραφεὺς, ἀναφέρει εἰς τὸ αὐτοῦ ἱστορικὸν κριτικὸν Λεξικὸν, ὅτι ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων Κλῆρος λατινικὸς, ὑπέπεσεν εἰς τοσαύτην διαφθορὰν καὶ παραλυσίαν, ὥστε διὰ τὰς τοιαύτας ἀσελγείας αὐτοῦ καὶ ἀκαθαρσίας εἰς γῆν ἁγίαν, παραχωρήσει Θεοῦ, ἁλούσης τῆς Ἱερουσαλὴμ, κατεσφάγη ὑπὸ τοῦ Σαλλὰ Χιδίν.

οὐδὲ ἐφρόντισαν (εὑρόντες τὸν τῆς ἀναστάσεως Ναὸν κάλλιστα, ὡς ἐῤῥέθη, ἐπεσκευασμένον), καθ' ὅλην τὴν ἐφήμερον τῆς δεσποτείας αὐτῶν ἐκεῖσε πορείαν, ἐπίσημόν τι ἀνοικοδομῆς καὶ μνήμης ἄξιον νὰ ἀφήσωσιν, εἰμὴ μόνην τὴν κόνιν τῶν νεκρῶν αὐτῶν.

Ὅθεν ἀπέναντι τούτων τῶν προφανῶν πραγματιωδῶν καὶ ἀναντιῤῥήτων ἀποδείξεων, ἐν ποίᾳ αὐτογνώμῳ καὶ αὐτοδεσπότῳ ἐξουσίᾳ, καταπατῶν τὰ δίκαια τοῦ Ἔθνους τῶν Γραικῶν ὁ φυλλαδιογράφος, ἀπαγορεύει τὴν μετοχὴν τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς αὐτοὺς; Βέβαια διὰ τὰ φρονήματα αὐτῶν, ὡς μὴ συμφωνοῦντα μετὰ τῶν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἆρά γε διὰ τὸ φρόνημα ἑνὸς ὁλοκλήρου Ἔθνους, διότι δὲν γνωρίζει τὸν τῆς Ῥώμης ὡς Κράντορα Ἐκκλησιαστικὸν τοῦ πάντος Κόσμου, πρέπει νόμῳ αὐθαιρέτῳ νὰ καταδικάζηται παρ' αὐτοῦ, ὡς ἀπολέσαν τὸ Ἔθνος καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ; Ἡ ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως εἶναι ἡ τῶν ἐλευθεριῶν πρώτη. Τὰ παραδείγματα τῶν φρικτῶν συμβάντων, ὅσα ὁ μισαλλόθρησκος ἐνθουσιασμὸς ἐγέννησεν, ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων μόλις ἐξηλείφθησαν· τὰ ἐμβριθῆ πνεύματα τὰ ἀποστρέφονται, τὰ δὲ ὑπέρθερμα πνεύματα τῶν φραγκοκαλογήρων μάλιστα, κατὰ δυστυχίαν, τὰ ἀνανεοῦσιν.

Εἴπομεν πρὸς ἀπάντησιν ἱκανὰ καὶ δήλωσιν ἐναργῆ τῶν ἀναποσπάστων δικαιωμάτων τοῦ Γραικικοῦ Ἔθνους ἐπὶ τοὺς ἁγίους Τόπους, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Λιβελλογράφος ἐπάγων ἀμφίβολον μαρτυρίαν διϊσχυρίζεται νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἀπόκληρον. Καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις, δι' ὧν ἀγωνίζεται αὐτὸς νὰ πιστοποιήσῃ τοὺς μὴ γνωρίζοντας χρονολογίαν, ἱστορίαν καὶ τὰ γεγονότα, τὰ βεβιασμένα καὶ ἀνύπαρκτα, ὡς βέβαια, καὶ οὕτω νὰ πλεονάσῃ τὸ κατὰ Γραικῶν μῖσος, ὡς ἀφανῶν κατὰ τὸν ΙΑ'. αἰῶνα καὶ ἀγνώστων αὐτῶν εἰς Παλαιστίνην, καὶ μόνους τοὺς Λατίνους μοναχοὺς γνωστοὺς τότε, καὶ τίτλους ὡς ἔχοντας ἀνέκαθεν ἐκεῖσε, ῥαψῳδεῖ ταῦτα· « εἶναι βέβαιον, λέγει, ὅτι δὲν φαίνεται τὸ ὄνομα τῶν Γραικῶν, οὔτε καὶ ἡ παρουσία αὐτῶν εἰς οὐδένα τῶν Δυναστῶν τῆς Παλαιστίνης καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν τότε αἰώνων, ἐνῷ τὸ διάταγμα τῶν Μουζαφφὲρ ἐναργῶς δεικνύει τοὺς φράγκους· οἱ δὲ Γραικοὶ μὴ ἔχοντες οὐδένα ἱστορικὸν ἀρχαῖον τίτλον, ὡς οἱ φράγκοι, καταφεύγουν εἰς τὴν συνήθη αὐτῶν τέχνην τῆς πλαστογραφίας ».

Ἀπάντησις.

Ἕως πότε ἐπαναλαμβάνει αὐτὸς προτείνων τὸ παράγραπτον, παρεφθαρμένον καὶ νενοθευμένον, κατ' ἀναχρονισμὸν, ὡς ἀνωτέρω

ἀπεδείξαμεν, καὶ ὅλως σχεδὸν ἀμφίβολον διάταγμα τοῦ Μουζαφφέρ, ὡς μαρτύριον ὑπάρξεως φράγκων μοναχῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ δῆθεν καὶ πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν; Καὶ ἐπειδὴ τὸ ὑποτιθέμενον τοῦτο διάταγμα (καθὼς καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα τῶν Δυναστῶν τῆς Αἰγύπτου) δεικνύεται κατὰ χρονολογίαν δόλιον καὶ νόθον, ἄρα ἡ προσαπτομένη μὲ πάθος ἀκράτητον εἰς τοὺς Γραικοὺς πλαστογραφία, ἐπιστρέφει πρὸς τὸν εἰπόντα ταύτην κατήγορον, καὶ ὅσα ἂν ἄλλα ἔτι ἐξεμῆ κατὰ Γραικῶν ὑπάγονται καὶ αὐτὰ εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν, καθὼς καὶ τὸ περὶ τῶν Τίτλων. Τούτους δὲ τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν τίτλους οἱ Γραικοί, δυνάμει τῆς διαθήκης τοῦ Καλίφου Ὄμερ-Χαττάπ, ἴσχυσαν καὶ διεφύλαξαν, ἔχοντες καὶ τὴν κατοχὴν τῶν ἱερῶν Τόπων ἐπίσης καὶ τοὺς τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχας, ὧν ἡ Σειρὰ μετὰ τὸν Σωφρόνιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου παρεδόθη ἡ Ἱερουσαλὴμ εἰς τὸν Καλίφην, τριάκοντα τὸν ἀριθμόν, ἀδιαλείπτως παρετάθη μέχρι τοῦ Συμεών, ὃν οἱ Σταυροφόροι ἀπεδίωξαν τῆς ἁγίας Πόλεως, καθώσπερ καὶ οἱ Γαδαρηνοὶ τὸν Ναζωραῖον Χριστόν· Τούτους δὲ τοὺς ἀρχαίους τῶν Γραικῶν τίτλους, δι' ὑποβολιμαίου ἀμφιβόλου ἐγγράφου, ἁρπάζων ὁ Λιβελλογράφος ἀπὸ τοὺς ἰδιοκτήτας, θέλει νὰ καλλωπίσῃ μὲ ξένα παράσημα τοὺς αὐτοῦ μοναχοὺς φράγκους,

Καὶ αὖθις ὁ φυλλαδιογράφος, κατὰ συνέπειαν τῆς ἧς εἶπε κατὰ Γραικῶν πλαστογραφίας, ὡς μοναστῶν συνήγορος καὶ πρόμαχος, κινεῖ τὸν περὶ θρησκευτικῶν συζητήσεων, τῶν τοσάκις ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀνατραπεισῶν, ἀνάγυρον, λέγων εἰς τὸ Σημείωμα αὐτοῦ· ὁ Φώτιος ἐπλαστογράφησε τὰ πραγματικὰ ὁλοκλήρου Συνόδου, οἱ Γραικοὶ τὰς πράξεις τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ τὰς ἐπιστολὰς Νικολάου τοῦ Γ'. καὶ ὅτι οἱ ταῦτα πράξαντες Γραικοὶ εἶναι πολλὰ πιθανόν, ὅτι μετεποίησαν καὶ διενόθευσαν καὶ πολλὰ τῶν εἰς χεῖρας αὐτῶν φιρμανίων· ὅθεν, εἰς ὁ ἀποδειχθεὶς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις ὑποπεσὼν εἰς τὸ αὐτὸ ἔγκλημα, ποῖος κριτὴς δύναται πλέον νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τὸν τοιοῦτον;

Ἀπάντησις.

Εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθεῖσαν ἐπὶ Φωτίου Σύνοδον, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν Τοποτηρητῶν τῶν λοιπῶν τριῶν Πατριαρχῶν, τῷ 866 ἔτει, διὰ τὰ ἐκ τῆς Παπικῆς ὀφρύος προβαλλόμενα παρὰ Νικολάου τοῦ Γ'. κατεκρίθη παρὰ τῶν Πατέρων τῆς Συνόδου τὸ προπετὲς τούτου. Προήχθησαν δὲ καὶ ἀνεγνώσθησαν

ἐπὶ τῆς Συνόδου καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦτε Τριβίρεως Ἀρχιεπισκόπου Θεογάνδου, τοῦ Κολωνίας Γομβιέρου, καὶ Ἰωάννου τοῦ Ῥαβένης, δεινολογουμένων περὶ τῆς τοῦ Νικολάου τούτου ἀλαζονείας καὶ τυραννίας, καὶ ἐπικουρίαν τινὰ παρὰ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Συνόδου ταύτης ἀπαιτούντων. Διαβάλλονται δὲ τὰ τῆς Συνόδου αὐτῆς Πρακτικὰ ὑπὸ τῶν Παπιστῶν, ὡς μὴ ἀποτελεσθέντα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Νικαλάου.

Ὅτι δὲ ὁ Γρηγόριος κατηγόρησε τὴν τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὡς διαστρέψασαν τὰς πράξεις αὐτῆς δῆθεν, δῆλον ὅτι ὅλη ἡ Παπικὴ χολὴ διὰ τὰ παρὰ τῶν Πατέρων ταύτης τῆς Συνόδου, τῶν κυρωσάντων τὸν τῆς τρίτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου τρίτον Κανόνα, δοθέντα πρεσβεῖα τιμῆς καὶ στάσεως μετὰ τὸν Ῥώμης τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ὅτι δὲ ὁ Φώτιος μετέπλασε τὰς πράξεις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, ψεῦδος, διότι αἱ πράξεις τῆς Συνόδου οὐδαμῶς μετεποιήθησαν, διασωζόμεναι ἐν μεμβράνῃ σῶαι παρὰ Γραικοῖς ἐξ ἀρχαίων χρόνων καὶ ἀκίβδηλοι, ἀλλὰ φράσεις τινὲς τῆς Ῥώμης τυφώδεις παρελείφθησαν καὶ οὐκ ἀνεγνώσθησαν, ὡς μὴ ἀφορῶσαι πρὸς εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰς σκάνδαλον· οὐ γὰρ οἱ Αὐτοκράτορες τοὺς Πάπας διὰ Λεγάτων, ὡς ἐξεταστὰς καὶ Κριτὰς ἐκάλεσαν, ἀλλ' ὡς συμβοηθοὺς καὶ συνεργοὺς ὑπὲρ τῆς κοινῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰρήνης· καὶ ἐὰν ὁ Λιβελλογράφος, κατὰ τὰς ἰδέας τῆς Ῥώμης βαδίζων, διαβάλλῃ τοὺς ἱεροὺς Πατέρας τῶν Συνόδων, ὡς διασκεδάσαντας τὰς τούτων πράξεις, καὶ μᾶλλον τὰς ὑπὲρ Φωτίου, ἡ περὶ τούτου ὑποψία ἀνάγεται εἰς τὸν δυτικὸν Κλῆρον, τὸν ἀσπόνδως μαχόμενον τὸν ἱερὸν αὐτὸν Σοφὸν ἄνδρα· καὶ ὥς ποτε παραφθορὰς καὶ ἀφαιρέσεις ὁ λατινικὸς Κλῆρος πεποίηκεν εἴς τε τοὺς σταλέντας ὡς Κανόνας τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου πρὸς τοὺς ἐν Καθαργένῃ Ἐπισκόπους, καὶ εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι παρηλλαγμένον τὸν τῆς Α'. Συνόδου ἕκτον Κανόνα προσέφερε, τῷ αὐτῷ τρόπῳ ὁ αὐτὸς Κλῆρος, ὡς ἐπιτήδειος ἔκπαλαι εἰς τὴν τέχνην ταύτην, παρέφθειρε καὶ διενόθευσε καὶ τὰ τῶν Παλαιῶν Πατέρων Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν ὑπομνήματα (1) καὶ μάλιστα ὁ ἐκ τῶν Λατίνων περίκροτος ἐπὶ ψευδοπλαστίᾳ κατὰ τὸ 830 ἔτος ὑπάρξας Ἰσίδωρος Μερκάτωρ ἢ Πεκάτωρ ἐκεῖνος ἀπὸ τοῦ Κλήμεντος ἄχρι τοῦ Πάπα Συρικίου διασκευάσας καὶ διαῤῥαψῳδήσας τὰ αὐτοῦ ψευδοδεκρε-

(1) Ἀδὰμ Ζοιρνικάβιος ὁ Βαροῦσος περὶ τῶν διαφθορῶν τῶν ἐν τοῖς τῶν Ἀνατολικῶν καὶ τῶν Δυτικῶν Πατέρων Συγγράμμασι παρὰ Λατίνοις τετολμημένων. Τόμ. Α'. Πραγματεία Β'. καὶ Γ'. σελ. 208 καὶ 280.

φάλια, τὰ ὁποῖα δι' ὀκτακοσίων χρόνων καὶ ἐπέκεινα τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἐξηπάτησαν, καὶ τὴν τῆς Ῥώμης ὀφρὺν ἐπὶ μέγα ὕψος ὑπερῆραν· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1650 ἡ κακουργία τοῦ ψευδοῦς τέλος πάντων πεφώραται, καὶ ἀπελέγχθη ὁ ψευδοϊσίδωρος ὡς ῥαδιοῦργος· τοῦτο δὲ συνεῖδον καὶ οἱ Παποσέπται καὶ ὡμολόγησαν τὴν ἀπάτην. Τὸ σκευώρημα τῶν ψευδοδεκρεταλίων τοῦ ἀπατεῶνος τούτου, μὲ ὅλον τὸ ὅτι ἦτον παχυλὸν, ἐξηπάτησεν ὅμως ὅλην τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν εἰς διάστημα ὀκτακοσίων, ὡς εἴπομεν χρόνων. Εἰς αὐτοὺς τοὺς πλαστογράφους, Κ. Βορὲ, πρόσθες καὶ τοὺς ματαιόφρονας Λατίνους μοναχούς σου, τοὺς τολμηρῶς διανοηθεύσαντας, πρὸς δεῖξιν ἀρχαίας αὐτῶν ὑπάρξεως ἐν Ἱερουσαλὴμ, πάντα τὰ προβάλλεις εἰς τὸν Λίβελλόν σου τῶν Ἀράβων Ἡγεμόνων διατάγματα, καὶ κρῖνον, ἐὰν δύναταί τις νὰ δώσῃ πίστιν εἰς τοιούτους.

Περὶ τοῦ θεσπίσματος τοῦ Χαλίφου Ὄμερ-Χαττὰπ, λέγει ὁ Λιβελλογράφος, ὅτι ἀπεδείχθη (κατὰ μόνην τὴν αὐθαίρετον αὐτοῦ κρίσιν) τὸ ψεῦδος αὐτοῦ· οἱ Γραικοὶ ὅμως παῤῥησιάζουσι μέχρι τούτου αὐτὸ, ὡς τὸν κυριώτερον τίτλον αὐτῶν καὶ τιμαλφέστερον· ἀλλὰ τοῦτο, λέγει δὲν δίδει δικαιώματα, ὡς μὴ ἀποδεικνύον ἄλλο, εἰμὴ ὅτι ὑπῆρχον Γραικοὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ τοῦ Ὄμερ· τὸ ὁποῖον λεγόμενον θέσπισμα, ὡς μὴ γεγραμμένον διὰ Κουφικῶν ψηφίων, δεικνύει διὰ τῆς γραφῆς τῶν ἤδη Ἀραβικῶν στοιχείων, τὴν δολίαν ἀντικατασκευὴν τούτου.

Ἀπάντησις.

Τοῦτο αὐτὸ τὸ τοῦ Καλίφου Ὄμερ-Χαττὰπ θέσπισμα τὸ δοθὲν ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Σωφρονίῳ, ὡς δεῖγμα τοῦτο περίτρανον τοῦ ὅτι παρὰ τῶν Γραικῶν τῶν ἐξουσιαζόντων τὴν Ἱερουσαλὴμ παρέλαβε ταύτην διὰ συνθήκης, ὡς καὶ ἐκ τῆς Ἱστορίας δῆλον, καὶ πρὸς αὐτοὺς εὐμενῶς διατεθεὶς παρεχώρησε πάλιν τόν τε Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, καὶ πάντας τοὺς ἄλλους τούς τε ἔνδον καὶ ἐκτὸς τῆς ἁγίας Πόλεως ἱεροὺς Τόπους, μὴν ὑποφέρων ὁ φυλλαδιογράφος, ἀγωνίζεται λόγοις μόνοις κενοῖς νὰ κατηγορήσῃ ὡς ψευδόγραφον, καθ' ἃ ἀνατρέπον ὅλα τὰ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων μάταια ἐπιχειρήματά του.

Οἱ Γραικοὶ, ἀφ' ἧς ἐδόθη παρὰ τοῦ Ὄμερ-Χαττὰπ πρὸς αὐτοὺς τὸ διάταγμα, οὐδὲ λέξιν τούτου παρέξυσαν ἢ παρέφθειραν, διατηρήσαντες σῶαν τὴν ἔννοιαν αὐτοῦ, διὸ καὶ ἀνυπόπτως ἐπαῤῥησίασαν αὐτὸ καὶ πρὸς τοὺς μετὰ τὸν Ὄμερ διαδόχους, τοὺς ἐκ συμφώνου εἰδότας τὸ ἔγγραφον ὡς βέβαιον, οἵτινες διὰ τὴν ἀδιάκοπον τῶν

βεβαιωσάντων αὐτὸ σειρὰν ὡς γνήσιον, ἐπεκύρωσαν καὶ αὐτοὶ οἱ διάδοχοι καὶ οἱ μετὰ τούτους δυνάσται τῶν Μουσουλμάνων καὶ τέλος καὶ οἱ τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορες πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πρὸς τὸ Γένος τῶν Γραικῶν, τὰ ἐν τῷ θεσπίσματι διακελευόμενα. Ἡ δὲ ὁμόφωνος μαρτυρία τῶν ἀλλεπαλλήλων αἰώνων περὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου, οὐδὲν ἕτερον συνίστησιν, εἰμὴ μίαν φωνὴν ἀξιοπιστίας ἀναμφιβόλου. Ὁ δὲ Λιβελλογράφος νομίζει καὶ τοὺς Γραικοὺς, τοὺς ἀνέκαθεν καὶ ἐθνικῶς καὶ προγονικῶς καὶ δικαιωματικῶς ἰδιοκτήτας τῶν ἐπὶ τῶν ἁγίων Τόπων οἰκοδομῶν, καὶ προνομιούχους διὰ τῶν εἰς χεῖρας αὐτῶν ἐπισήμων τῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ πορθητῶν ἐγγράφων, ὡς χρείαν ἔχοντας καὶ καταφεύγοντας εἰς κατασκευὴν πεπλασμένων καὶ διανενοθευμένων διαταγμάτων πρὸς ἀπόκτησιν τίτλων, καθὼς καὶ οἱ Φραγκισκάνοι του.

Ἐπάγει δὲ καὶ ἕτερον ἐπιχείρημα αὐτὸς συλλογιστικὸν, λέγων, ὅτι ἐπειδὴ τὸ Θέσπισμα τοῦ Ὄμερ δὲν εἶναι διὰ Κουφικῶν χαρακτήρων, ἄρα δεικνύεται δόλιον καὶ αντικατασκευαστικόν. Ἀλλ' ἀπατᾶται, διότι διὰ τὴν ἀνάγκην τότε τῆς ἀναγνώσεως καὶ κατανοήσεως τοῦ Κουρβὰν πρῶτον, ἑπομένως καὶ τῆς Σούννας (Συλλογῆς παρ' Ἀπουπεκὲρ Πράξεων καὶ ὁμιλιῶν τοῦ Μωάμεθ), συνεγράφησαν ταῦτα διὰ ψηφίων τῆς καθομιλουμένης γλώσσης τῶν Ἀράβων, καὶ ὄχι διὰ τῶν ἀρχαίων χαρακτήρων τῶν γριφωδῶν καὶ ςρυφνῶν Κουφικῶν καὶ δυσαναγνώςων· ἔτι δὲ καὶ δι' ἄλλα Γένη προσκαλούμενα εἰς προσηλυτισμόν. (1) Μὲ τοιούτους εὐαναγνώςους Κουβικοαραβικοὺς χαρακτῆρας εἶναι γεγραμμένον καὶ τὸ πρὸς τοὺς Μοναστὰς τοῦ Σιναίου Ὄρους δοθὲν διάταγμα ἀμέσως παρὰ τοῦ ἰδίου Μωάμεθ, σεσημασμένον τῇ παλάμῃ τῆς χειρός του· μὲ τοὺς αὐτοὺς εὐλήπτους ἐγράφη καὶ σώζεται τὸ Κουρβὰν μέχρι ταύτης ἀρχαιότατον· (2) μὲ τὴν αὐτὴν γραφὴν ὡσαύτως ἐγράφη παρὰ τοῦ Ὄμερ-Χαττὰπ καὶ τὸ δοθὲν διάταγμα πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Σωφρόνιον· τοῦ ὁποίου, ὡς ἐπισήμου ὑπομνήματος, καταχωροῦμεν ἴσον τοῦ Πρωτοτύπου ἀπαράλλακτον, πρὸς πληροφορίαν τῶν

---

(1) Εἰς τὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως Βιβλιοθήκην μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκεῖσε χειρογράφων Ἀραβικῶν, Περσικῶν καὶ Τουρκικῶν, φυλάττεται καὶ ἓν Κορβὰν γεγραμμένον μὲ χαρακτῆρας Κοπτῶν.

(2) Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὡσαύτως, εἰς τὴν δημοσίαν Βιβλιοθήκην συστηθεῖσαν παρὰ τοῦ Σουλτὰν Ἀπδοὺλ Χαμὶτ, μεταξὺ τῶν ἄλλων πρόσκειται ἓν Κορβὰν γεγραμμένον παρὰ τῶν πρώτων Καλίφων Ὄμερ, Ὀσμὰν καὶ Ἀλῆ, καίτοι διὰ χαρακτήρων Κουφικῶν, ἀλλ' ἡ φράσις τῶν χαρακτήρων εὐανάγνωστος.

μὴ εἰδότων ὁποίαν γενναίαν προστασίαν οἱ πρῶτοι Καλίφιδες παρέσχον πρὸς τοὺς ὑποταγέντας εἰς αὐτοὺς Χριστιανούς.

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΥ ΕΛΕΟΥΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΗΜΟΝΟΣ.

ΟΜΕΡ ΥΙΟΣ ΧΑΤΤΑΠ.

«Χάρις τῷ Θεῷ τῷ ποιήσαντι ἡμᾶς ἐνδόξους διὰ τοῦ Ἰσλαμίου (τῆς εὐσεβείας), καὶ τιμήσαντι διὰ τῆς Πίστεως καὶ ἐλεήσαντι διὰ τοῦ Προφήτου αὐτοῦ Μωάμεθ, (ἐφ' ᾧ εὔξαιτο ὁ Θεὸς, καὶ εἰρήνη εἴη ἐπ' αὐτῷ) καὶ ὁδηγήσαντι ἡμᾶς δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς διασπορᾶς, καὶ ἑνώσαντι τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ δόντι νίκας ἡμῖν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ στερεώσαντι ἡμᾶς ἀδελφοὺς συνηγαπημένους. Εὐχαριστήσατε οὖν τῷ Θεῷ οἱ λάτραι τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ χάριτι.

Τὸ παρὸν εἶναι γράμμα ἐμοῦ τοῦ Ὄμερ υἱοῦ Χαττὰπ, καὶ ἐδόθη τῷ ἐντίμῳ καὶ σεβασμίῳ Πατριάρχῃ τοῦ Βασιλικοῦ Ἔθνους Σωφρονίῳ ἐν τῷ Ὄρει τῶν Ἐλαιῶν, τῷ τόπῳ τῆς Ἱερᾶς Ἱερουσαλὴμ, Συνθήκη καὶ ὑπόσχεσις εἰς περίθαλψιν τῶν ὑποτελῶν, καὶ Ἱερέων Καλογήρων καὶ Καλογραίων, ἔνθα ἤθελεν εἶναι, καὶ ὅπου ἤθελον εὑρίσκονται καὶ εἰς τὸ νὰ ἔχωσι παρ' ἡμῶν ἐμπιστοσύνην (ὅταν γὰρ ὁ ὑποτελὴς φυλάττῃ τὰ τῆς ὑποτελείας καθήκοντα, πρέπει νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην παρά τε ἡμῶν τῶν πιστῶν, καὶ παρὰ τῶν μεθ' ἡμᾶς ἡγεμονευσόντων) καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκκόψῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὰ αἴτια τῶν ἐνοχλήσεων αὐτῶν, κατὰ τὴν ἣν ἔδειξαν ὑποταγὴν καὶ εὐπείθειαν, καὶ εἰς τὸ νὰ ἦναι ἐμπιστοσύνη ἐπ' αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν Μοναστηρίων αὐτῶν, καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτῶν λοιπῶν Προσκυνημάτων τῶν ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐκτὸς ὄντων. ἅτινα εἰσὶν ὁ Καμαμὲς, ἡ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, (ἐφ' ᾧ εἴη εἰρήνη). καὶ τὸ Σπήλαιον τὸ ἔχον τρεῖς θύρας μεσημβρινὴν, ἀρκτικὴν καὶ δυτικὴν καὶ εἰς τὸ νὰ ἦναι τὰ λοιπὰ ἐκεῖ Χριστιανικὰ Ἔθνη Ναζάριδων, ἤτοι Ναζωραίων (οἷον Ἴβηρες, καὶ οἱ Χαμπέσιοι) καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἔρχονται χάριν προσκυνήσεως, Φράγκοι, Κόπται, Συριάνοι, Ἀρμένιοι, Νεστοριανοὶ, Ἰακωβῖται καὶ Μαρωνῖται, ὑποκείμενοι καὶ ἀκόλουθοι εἰς τὸν ῥηθέντα Πατριάρ-

γην, καὶ αὐτὸς ἵνα πρωτεύῃ καὶ προηγῆται αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόθησαν παρὰ τοῦ τιμίου Προφήτου, τοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπεσταλμένου, καὶ ἐτιμήθησαν τῇ σφραγίδι τῆς τιμίας αὐτοῦ χειρὸς, (ἐννοεῖ τὸ πρὸς τοὺς μουναχοὺς τοῦ Σινᾶ Ὄρους δοθὲν παρὰ τοῦ ἰδίου Προφήτου Μωάμεθ·) καὶ προσέταξεν, ἵνα ἔχωμεν εὔνοιαν πρὸς αὐτοὺς καὶ δεικνύωμεν ἀσφάλειαν. Ὅθεν χάριν τοῦ ἐλεήσαντος αὐτοὺς, ἐλεοῦμεν ὁμοίως καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς, καὶ ἔστωσαν ἀσίδοτοι ἀπὸ χαράτσι, ἀπὸ Γαφάρι, καὶ ἀπὸ ἄλλα ἀνήκοντα δοσίματα ἀπηλλαγμένοι καὶ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν· καὶ εἰσερχόμενοι εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως (Καμαμὲ) καὶ εἰς ἄλλα Προσκυνήματα, ἵνα μὴ πληρώνωσιν οὐδὲν, οἱ δὲ λοιποὶ τῶν Νασάριδων (Ναζωραίων), τῶν εἰσερχομένων εἰς τὸν Καμαμὲν χάριν προσκυνήσεως, ἵνα διδῇ καθέκαστος τούτων πρὸς τὸν Πατριάρχην ἓν δράμι ἀσημίου, ἢ ἓν τρίτον τοῦ δραμίου. Πᾶς οὖν πιστὸς καὶ πᾶσα πιςὴ θέλει φυλάττῃ ὅσα ἐν τῷ παρόντι ἐπιτάττομεν, ἢ Βασιλεὺς εἴη, ἢ Κριτὴς, ἢ Ἡγεμὼν ἐξουσίαν ἔχων ἐπὶ τῆς γῆς, πλούσιος ἢ πένης ἀπὸ τοὺς πιστοὺς καὶ ἀπὸ τὰς πιστάς. Ἐδόθη δὲ τὸ παρὸν ἡμέτερον αὐτοῖς, ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐντίμων μαθητῶν τοῦ Ἀπδουλλὰχ, τοῦ Ὀσμὰν υἱοῦ Ἀφφὰν, τοῦ Σαὲδ υἱοῦ Ζεῒτ, τοῦ Ἀπδιζζαχμὰν υἱοῦ Ἄτφ, καὶ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν καὶ φίλων. Ἕκαςος γοῦν βεβαιούμενος ἀπὸ τῶν γραφομένων ἐν τῷ παρόντι ἡμετέρῳ γράμματι, ἐνεργείτω κατὰ τοῦτο, ἀφίνων αὐτὸ πάλιν εἰς χεῖρας αὐτῶν. Ὅςις δὲ ἀναγνώσας τὴν διαθήκην ἡμῶν ταύτην καὶ παραβῇ αὐτὴν, ἔστω ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἕως τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως, παραβάτης τῆς διαθήκης τοῦ Θεοῦ, καὶ μισητὸς τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ Ἀποςόλου. Ἐγράφη τῇ Κ΄. τῆς Σελήνης Ῥεππιοὺλ Ἐβὲλ τῷ ΙΕ΄. ἔτει τοῦ Χισζρέ;»

Ἀλλ᾽ εἰς τί τέλος τὸ μὲ τόσην προσπάθησιν ἀγώνισμα αὐτοῦ καθ᾽ ὅλον τὸν Λίβελλον ἀφορᾷ; εἰμὴ εἰς τὸ νὰ διασείσῃ καὶ τὰς ἐμφαντικωτέρας ὑπὲρ Γραικῶν ἀποδείξεις, καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτοὺς πλαστογράφους διὰ τοσούτων κατηγοριῶν, βιαίους ἅρπαγας, ἀδίκους καὶ διώκτας αὐτῶν τῶν Φραγκισκάνων, καὶ οὕτω νὰ ὑπεκκαύσῃ καὶ νὰ ἐξερεθίσῃ τὰ τῶν Δυτικῶν πνεύματα, καὶ κατὰ τὸν ΙΘ΄. ἤδη αἰῶνα, ἐὰν ὄχι εἰς τὸν διὰ τὸν ὅπλων, καθὼς περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑνδεκάτου αἰῶνος, κἂν εἰς τὸν διὰ Διπλωματίας Σταυροφορικὸν πόλεμον, πρὸς ἀποδίωξιν τῶν ἐχθρῶν Σχισματικῶν Ῥωμαικῶν, οὐχὶ πλέον ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ὡς κατὰ τὸ 1204 ἔτος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ ἤδη, διότι μεγαλοδώρῳ παραχωρήσει τῶν Χαλίφιδων καὶ τῶν Σουλτάνων κάτοχοι εἰσέτι εἶναι τῶν προγονικῶν ἁγίων τόπων αὐτοὶ, οἱ στερεῶς κρατοῦντες τὸ παναρχαῖον

Εὐαγγελικὸν Δόγμα, καὶ οὐχὶ τὸ διὰ τῆς προσθήκης μεταγενέστερον. Ἀλλ' ὅσα ἂν κατείπῃς, οὐδὲ δύνασαι νὰ ἀνασκευάσῃς τοῦτο τὸ τοῦ Καλίφου Ὄμερ-Ἴπνι Χαττὰπ διάταγμα, διότι αὐτὸ ἀπεδέχθησαν, ὡς ἀνωτέρω εἰπώθη, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν διάδοχοι Ὀσμὰν καὶ Ἀλῆς καὶ ἐσεβάσθησαν, καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς Χουλεφαῖ Πενὶ Οὐμιγιὲ, οἱ Χουλεφαῖ Ἀπασιγιὲ, οἱ Χουλεφαῖ Φατιμιγιὲ, οἱ Σουλτάνοι ἑπομένως Δεβλὲτ Ἐγιουπιὲ, Δεβλὲτ Τουρκιγιὲ, ἢ Πενὶ Ἐτρὰκ Μαλμοῦκοι Παχαρῖται, καὶ οἱ Δεβλὲτ Σζερακισὲ Μαμλοῦκοι, ὡς ἐκ τοσούτων αὐτῶν πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῶν Ἱεροσολύμων ἐκδοθέντων ὁρισμῶν, τῶν καὶ διατηρουμένων εἰς τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ Πατριαρχεῖα, τὸ πρὸς τὴν διαθήκην τοῦ διαδόχου Ὄμερ-Χαττὰπ σέβας αὐτῶν καταφαίνεται. Τοῦτο δὲ τὸ τῆς διαθήκης θέσπισμα μετὰ πέντε χρόνους τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλθὼν ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἀθανάσιος διάτινας ὑποθέσεις του εἰς Βυζάντιον, ἐπαῤῥησίασε πρὸς τὸν Φετὶχ Σουλτὰν Μεχμὲτ τὸν Β'. ὅτις καὶ ἐξέδωκεν Αὐτόγραφον σέρον ἐποχὴν κατὰ μῆνα Σεβὰλ 1458=862 τοῦ Χισζρὲ, ἀποδεχόμενος αὐτὸ τὸ τοῦ Ὄμερ καὶ ἐπικυρῶν τὰ ἐν αὐτῷ· ἑπομένως καὶ ὁ κατακτητὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ ἐπιβεβαιῶν τὰ ἐν τῷ θεσπίσματι τοῦ Ὄμερ εἰς τὸ αὐτοῦ Αὐτόγραφον, παραχωρεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τοὺς Γραικοὺς ὅλους τοὺς Ἱεροὺς Τόπους, ὧν καὶ εἶχον τὴν κατοχήν. Πάντες δὲ καὶ οἱ ἐφεξῆς τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορες, εἰς τὰ ἐκδοθέντα πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἱερουσαλὴμ Αὐτόγραφα αὐτῶν, μνημονεύουσι τούτου τοῦ θεσπίσματος τοῦ Χαλίφου Ὄμερ μεθ' ὅσου σεβάσματος. Ὅθεν τίνες οἱ ἀξιόπιστοι, οἱ Χαλίφαι, οἱ Σουλτάνοι (1), οἱ Πανευκλεεῖς τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορες, οἱ ἀλληλοδιαδόχως σεβασθέντες τὸ τοῦ Ὄμερ διάταγμα, καὶ ὁμολογοῦντες τὴν γνησιότητά του, ἢ ὁ ὑπὸ πάθους τὸν νοῦν θολούμενοι φυλλαδιογράφος, ὁ καλῶν αὐτὸ ψευδὲς καὶ ἐπίπλαστον, ὁ καὶ τοιουτοτρόπως κακολογῶν τοὺς αὐτὸ σεβαζομένους;

---

(1) Οὕτως ἐκαλοῦντο καὶ Σουλτάνοι οἱ Βασιλεῖς οἱ Αἰγύπτου οἱ ἐκ τῶν Μαμλούκων οἱ εἰς τὴν κτισθεῖσαν παρὰ τῶν Χουλεφαῖ Ἀπασιγιέδων πόλιν Βαγδὰτ χαλιφεύοντες πάντας τοὺς εἰς αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς μὲν πολιτικῶς, εἶτα δὲ ἐπὶ τῆς ἀδυναμίας αὐτῶν τῶν Καλιφῶν θρησκευτικῶς μόνον ὑπαγομένους Ἡγεμόνας ἐπαρχιῶν, καὶ αὐτοὺς τέλος τοὺς ἰσχυροὺς Σαλτζούκιδας, τοὺς ἐν Περσίᾳ πρότερον καὶ ἑπομένως ἐν Ἰκονίῳ δυναστεύσαντας, ἐπωνόμαζον Σουλτάνους· ὕστερον δὲ ὁ τίτλος αὐτὸς μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς Δυνάστας Αἰγύπτου, Παλαιστίνης καὶ Συρίας Μαμλούκους, οἱ ὁποῖοι ποτὲ μὲν Μελέκι (Βασιλεῖς), ποτὲ δὲ Σουλτάνοι εἰς τοὺς ἐκδιδομένους παρ' αὐτῶν ὁρισμοὺς ὑπεγράφοντο.

Ὁ Λιβελογράφος αὐτὸς οὐ μόνον ἐξαλλοιοῖ καὶ μεταπλάττει κακοβούλως, ἐπ' αὐξήσει μίσους κατὰ Γραικῶν, τὰ γενόμενα, διὰ τῶν κραυγῶν του, ἀλλὰ καὶ προσάπτει εἰς αὐτοὺς τέως ψευδέστατα φρικτὸν ἔγκλημα. Οἱ Γραικοὶ (κατὰ τὸ ἔτος 1632), λέγει, ἐξῆψαν τὴν διαμάχην τῶν διαφιλονεικιῶν. Ὁ Βεζύρης ἔδειξεν ἀδυναμίαν δωροδοκηθεὶς παρ' αὐτῶν, οἱ δὲ Φραγκισκάνοι πρὸς ἔκκρουσιν τῆς προσβολῆς, προσέφερον πρὸς αὐτὸν μέρος χρημάτων, ὑποσχεθέντες καὶ τὰ ἄλλα· ἀλλ' ὁ Βεζύρης ἐν δὲ τούτῳ ἐκστρατεύει κατὰ Περσίας, ὁ δὲ τοποτηρητὴς (Καϊμακάμης) ἐδέχθη καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Γραικῶν καὶ τὰ προσφερθέντα· οὐδὲν ἴσχυσεν ἡ μεσολάβησις τῶν τριῶν Πρέσβεων, ἡ πλεονεξία ὑπερενίκησεν. Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων διεγείρει τοὺς Γιανιτζάρους εἰς ἀποστασίαν, καὶ αὐτοὶ τὸ πλῆθος πρὸς φόβον τῆς Διοικήσεως· ὁ τῆς Γαλλίας Πρέσβυς πολιορκεῖται εἰς τὸ Παλάτιόν του παρὰ τῶν στασιαστῶν τοῦ Πατριάρχου, ἐπαπειλούμενος καὶ μὲ πῦρ καὶ μὲ θάνατον καὶ μὲ ὕβρεις βαναύσους, καὶ ἡ οἰκία τοῦ Βαΐλου τῆς Ἐνετίας βιαίως προσβάλλεται. Εἷς τῶν Δραγομάνων τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας ἀνασκολοπίζεται, ὁ τῆς Ἐνετίας κρεμᾶται, καὶ οἱ τρεῖς Πρέσβεις ἀντιπρόσωποι τοῦ τε Χριστιανικωτάτου Βασιλέως τῆς Γαλλίας, τοῦ Ἀποστολικοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Δουκὸς τῆς Ἐνετίας σιδηροδέσμιοι καθείρχθησαν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας.

Ἀπάντησις.

Ἀλλ' ὦ μεταπλάστα τῶν χρόνων, τῶν συμβάντων, καὶ ψευδογράφε, οἱ Γραικοὶ ἐξῆψαν τὴν τῶν διαφιλονεικιῶν διαμάχην, ἢ οἱ Φραγκισκάνοι, οἱ ἐπὶ τῶν Δυναστῶν Μαμλούκων ὑποκρινόμενοι τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἡσύχους, καὶ μετὰ Σελὴμ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Σουλεϊμὰν καὶ καθεξῆς, διὰ τῆς τῶν Καθολικῶν Πρέσβεων πρὸς αὐτοὺς προστασίας γενόμενοι τολμηροί, ἀκράτητοι καὶ βίαιοι πρὸς ἁρπαγὴν τῶν ὧν ἐκ τῶν προγόνων αὐτῶν οἱ Γραικοὶ κατεῖχον ἁγίων Τόπων; Ἰδοὺ τῶν τότε συμβάντων, κατά τε τὰ ὑπομνήματα καὶ αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ τῶν Εὐρωπαίων, ἡ ἀλήθεια. Κατὰ τὸ 1605 ἔτος δολίως φθάσαντες νὰ κυριεύσωσι τὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν Βηθλεὲμ ἅγιον Σπήλαιον, διὰ τὸ γῆρας καὶ τὴν ἀσθένειαν τοῦ τότε Ἱεροσολύμων Πατριάρχου Σωφρονίου, ἐκώλυσαν (1041=1631) τὸν Πατριάρχην Θεοφάνην νὰ ἐκτελέσῃ, κατ' ἀρχαῖον ἔθος, εἰς τὰ Ἑσπέρια τῆς Παραμονῆς τῶν Χριστοῦ Γενῶν, τὴν ἐν τῷ Σπηλαίῳ λιτανείαν, μὴ θελήσαντες, ὡς κρατοῦντες τὰς κλεῖς, νὰ ἀνοίξωσι τὰς τοῦ Σπηλαίου πύλας. Ὁ Πατριάρχης ὑποφὰς τὴν καταφρόνη-

σιν ταύτην, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν Κριτὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ παρέστησε τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν αἰσχύνην, ἣν προεξένησαν εἰς αὐτὸν οἱ Φράγκοι, καὶ δικαιωθεὶς κατὰ τὸ σωζόμενον Ἰλάμι (γενόμενον 1041 Χισζρέτ Σσεμαζὶλ-Ἐβὲλ 12) εἰς τὰ ἐν Ἱερουσαλὴμ Ἀρχίβεια τῶν Πατριαρχῶν τοῦ Κριτηρίου, προσετάχθη, ἵνα ἀκωλύτως ἐκτελῇ τὰ ἑαυτοῦ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθιμα, ἔχῃ δὲ καὶ τὰς κλεῖς τοῦ Σπηλαίου· ἀλλὰ δόσει χρημάτων παρὰ τῶν Φραγκισκάνων, καθειρχθεὶς ὁ Πατριάρχης παρὰ τοῦ τότε Πασᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἀπουρoὺλ ἐντοπίου Ἄραβος, κρυφίως ἀπέδρασεν ἐκεῖθεν, παρεγένετο εἰς Κωνσταντινούπολιν, κρίνεται μετὰ τῶν Φραγκισκάνων ἐπὶ τοῦ Βασιλικοῦ βήματος, καὶ ἐπαναλαμβάνει τότε ἅγιον Σπήλαιον καὶ τὰ ἄλλα δι' ὑψηλοῦ Αὐτογράφου τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ Δ'. τῷ 1634 ἔτει. Ἀλλὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦτον, ἐνῷ αὐτὸς λέγει, ὅτι ὁ Καϊμακάμης δωροδοκηθεὶς συνήργησεν, ὁποία ἀνάγκη ἦν νὰ καταφύγῃ εἰς ἄλλον μέσον, διεγείρων τοὺς ταραξίας Ὀρτάδες τῶν Γιανιτσάρων εἰς ἀποστασίαν διὰ νὰ πράξωσιν ὑπὲρ Πατριάρχου ὅσα ἀδύνατα καὶ ἀπίστευτα αὐτὸς ἐρεσχελεῖ; ὥσπερ ἐὰν ἦν δυνατόν ποτε καὶ κατορθωτὸν εἰς ὑπήκοος, καὶ αὐτὸς νομιζόμενος ἀσεβὴς (Γκιαβοὺρ), νὰ διεγείρῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ Μουσουλμάνους εἰς στάσιν τοιαύτην, ὥςε νὰ ἐκφοβίσῃ καὶ αὐτὴν τὴν Διοίκησιν, καὶ μάλιςα ἐπὶ τοιούτου αὐστηροτάτου Σουλτάνου, οἷος ἐγένετο Μουρὰτ ὁ Δ'. Περὶ δὲ τοῦ Διερμηνέως καὶ τῶν λοιπῶν, Ἰδού, ὦ ψευδογράφε, ἡ σύγχρονος ἱςορία τῶν τότε πραγμάτων, πῶς διηγεῖται τὸ συμβάν. Εἷς διερμηνεὺς τοῦ Γαλλικοῦ Πρέσβεως Μαρσσεβὶλλ ἀνεσκολωπίσθη, διότι ἐπροςάτευσε μὲ τόνον τὰ δικαιώματα καὶ τὴν ἀτέλειαν, τὰ ἐξασφαλισθέντα ταῦτα διὰ τῶν συνθηκῶν, ἕνεκα ἑνὸς Γαλλικοῦ πλοίου ἀδίκως ὑποβληθέντος εἰς μεσεγγύησιν, καὶ διὰ τὴν κάθειρξιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Πρέσβεως. Εἷς ἔτι ἔμπορος (οὐχὶ Διερμηνεὺς) Βενετὸς, διότι ἐθεώρησε διὰ τηλεσκοπίου τὰ Ἀνάκτορα, καὶ ἐτόλμησε νὰ ῥίψῃ βλέμμα τολμηρὸν ἐπὶ τὸν γυναικωνίτην, κατεδικάσθη παρὰ Ἀμουρὰτ τοῦ Δ'. καὶ ἐκρεμάσθη ὁ ἄθλιος εἰς τὸ παραθύριον τοῦ οἴκου του. Ἰδού, πόσον λανθάνονται οἱ παραδεχόμενοι ἀβασανίςως πᾶν ὅ,τι ἀπίθανον καὶ ἀνυπόστατον ὑπὸ πάθους ὁρμώμενος σπερμολογεῖ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος κατὰ Γραικῶν εἰς τὸν Λίβελλον αὐτοῦ.

Μετὰ ταύτην τὴν διαβολὴν, διὰ τῆς ὁποίας ἀγωνίζεται ὁ συκοφάντης φυλλαδιογράφος νὰ ἐξαπατήσῃ τὰ τῆς Εὐρώπης Καθολικὰ Κράτη, δεικνύων πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἷς εἰς αὐτοὺς τοὺς Γραικοὺς προσάπτει, καὶ ὑπαιτίους ςάσεων καὶ καταδρομῶν κατὰ Πρέσβεων, προστίθησι καὶ ἕτερον, ὅτι ὁ Ἱεροσολύμων (ἐνῷ αὐτὸς μετὰ τὴν ἔκδοσιν 1634 τοῦ ῥηθέντος ὁρισμοῦ, καὶ ἀπάντησιν καὶ

τῆς τῶν Ἀρμενίων ὑπὲρ τῶν Ἁγίων Τόπων καταδρομῆς, δι᾽ ὑποθέσεις τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀνεχώρησεν εἰς Βλαχίαν) μὴ θέλων νὰ δώσῃ τὴν ἣν ἐκράτει ποσότητα εἰς τὸν Ἀρχιδιάκονον συγγενῆ του, ἦλθεν εἰς Κωσταντινούπολιν διὰ νὰ κινήσῃ ἀγωγὴν κατ᾽ αὐτοῦ καὶ νὰ τὸν ἐξώσῃ τοῦ Θρόνου, ὅτι αὐτὸς γενόμενος Καθολικὸς ἀνεκάλυψεν ἐνώπιον τῶν τριῶν Πρέσβεων, Α΄. τὴν ὑποτεθειμένην ἐπίσκεψιν τοῦ Μωάμεθ εἰς Βηθλεὲμ, ὅτι αὐτὸς ἐπλαστογράφησε· Β΄. ὅτι τὸ παλαιὸν Πρωτότυπον τοῦ θεσπίσματος τὸ Ὀμερ-Χαττὰπ ὀνομάζει τοὺς Χριστιανοὺς Νασάρα ἤτοι Ναζωραίους, καὶ αὐτὸς ἔγραψε Ῥουμί. Γ΄, ὁ παῤῥησιασθεὶς ὁρισμὸς τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ ἦτο πλαστόγραφος, διότι αὐτὸς, ἀντὶ τοῦ ἀληθοῦς τότε ὀνόματος τοῦ Πατριάρχου, ἔγραψε Θεοφάνης· καὶ Δ΄. ὁ Κεχαγιᾶς τοῦ Καπετὰν Πασᾶ δελεασθεὶς μὲ 2500 γρ. ἔδωκε τὸ φερμάνιον πρὸς ὑπογραφὴν εἰς τὸν Σουλτάνον (ἐὰν πρέπῃ νὰ πιστεύσῃ τις τοιοῦτον πλάσμα) ἐνῷ ἀνέβαινε τοῦ ἵππου, καὶ ὅτι οἱ Πρέσβεις διεκοίνωσαν τὴν τοιαύτην μαρτυρίαν, καὶ ἐπιτυγχάνουσι Σουλτανικὸν ὁρισμὸν 1045, ἀναιρετικὸν τοῦ προεκδοθέντος πρὸς τοὺς Γραικούς.

Ἀπάντησις.

Παραλείποντες τὴν τῶν ῥηθέντων παρὰ τοῦ Λιβελλογράφου ἀνασκευὴν, ἵνα μὴ τὸ Συνταγμάτιον ἐξογκῶμεν, ὡς πάντα ταῦτα αὐτόχρημα Συῤῥαφὴν πλάσματος οὖσαν, διότι καὶ τὸ θέσπισμα τοῦ Ὀμερ-Χαττὰπ ἐλέγχει τὸ ψεῦδος γράφον Νασάρα, καὶ τὸ τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ ὀνομάζει τὸν τότε Πατριάρχην, τὸν παῤῥησιασθέντα πρὸς αὐτὸν Ἀτάλα (Δωρόθεον), ἐκθέτομεν, κατὰ τὰ διασωζόμενα ὑπομνήματα, τὴν τῶν χρόνων ἐποχὴν, καθ᾽ ἣν ταῦτα τίνι τρόπῳ συνέβησαν, καὶ οὐχὶ κατὰ προχρονισμὸν καὶ παρηλλαγμένως, ὡς αὐτὰ ὁ Λιβελλογράφος παρίστησι. Περὶ τὸ 1045=1636, ὁ τότε ἀπὸ Καϊμακάμης γενόμενος Μέγας Βεζύρης Παϊρὰμ Πασᾶς, διὰ τὰ ἃ ἔλαβε πολλὰ χρήματα, ἀποξέσας μυστικῶς ἀπὸ τῶν Κωδίκων (Καΐδια) τῶν πράξεων τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν τοῦ μεγάλου, ὅπου ἦτον ἡ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων ὑπόθεσις καταγεγραμμένη, τὸ τῶν Γραικῶν ὄνομα, ἔγραψε Φράγκων, καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀπάτῃ ἐξεδόθη ὁ ῥηθεὶς παρὰ τοῦ φυλλαδιογράφου 1045 ὁρισμὸς, ἵνα παραλάβωσιν οἱ Φραγκισκάνοι τὰ ἱερὰ Καταστήματα, καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ πλάσμα τῆς ψευδομαρτυρίας τοῦ Ἀρχιδιακόνου, τὴν ὁποίαν οἱ Πρέσβεις διεκοίνωσαν δῆθεν πρὸς τὸν ῥηθέντα Βεζύρην, ὅστις πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ ἰδίου Σουλτὰν Μουρὰτ, λαβὼν προσταγὴν, ἐξεστράτευσε μεθ᾽ ὅλων τῶν ἀναγκαίων πολεμεφοδίων

πρὸς πολιορκίαν τοῦ Βαγδατίου. Μετὰ δὲ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης ἐπιστρέψας ἀπὸ Βλαχίας, καὶ δεινοπαθῶν διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἁγίων Τόπων, δέδωκε διὰ δύω αὐτοῦ Μοναχῶν, τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν καλῶς εἰδότων, ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σουλτάνον, εἰς τὸ Προάστειον Δαοὺτ Πασᾶ διατρίβοντα. τὴν ὁποίαν διελθὼν ἠρώτησεν αὐτοὺς Ἀραβιστὶ περὶ τῶν ἱερῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Καταστημάτων· μαθὼν δὲ καὶ ἐκ στόματος αὐτῶν τὴν ῥαδιουργίαν, καὶ ὑπερζέσας τῷ θυμῷ, πέμπει ἕνα τῶν αὐλικῶν Ἀξιωματικῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ, σφραγίζει αὐτὸς κατὰ τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Σουλτάνου τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἅγιον Σπήλαιον, λαμβάνει τὰς κλεῖς τῶν πυλῶν τούτου, καί τινας μεθ' αὐτοῦ Φραγκισκάνους καὶ ἐπανέρχεται. Δικάζονται, κατὰ προσταγὴν, τῷ 1037 τοῦ Λισζρὲ, ὅτε Πατριάρχης καὶ οἱ Φραγκισκάνοι ἐνώπιον πρῶτον τοῦ Σσεχουϊσλὰμ καὶ τῶν δύω Καδιουλασκὲρ, ἑπομένως καὶ εἰς τὸ Βασιλικὸν βῆμα· καὶ κατὰ τὰ ὑψηλὰ θεσπίσματα τοῦ τε Χαλίφου Ὄμερ-Χαττὰπ καὶ τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ, Κατακτητῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, δικαιοῦται ὁ Πατριάρχης, ἐγχειρίζονται αὐτῷ αἱ κλεῖς τοῦ ἁγίου Σπηλαίου, καὶ κατὰ τὸ γενόμενον παρὰ τῶν ῥηθέντων τριῶν Κριτῶν τῆς διαφορᾶς Ἰλάμι, ἐκδίδεται τὸ ἐπίσημον ἐκεῖνο (1047=1638) Χάττι-Σσερὶφ, τὸ ὁποῖον μὴ γινώσκων ὁ Λιβελλογράφος, ἐτράπη εἰς ἀναιδεῖς κατηγορίας, τιμίῳ ἀνδρὶ μὴ πρεπούσας, αἰσχροῤῥημονῶν, ὅτι τῇ θυσίᾳ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων τῶν Γραικῶν κατωρθώθη.

Ἐξακολουθῶν αὐτὸς τὰς διαβολὰς, λέγει· οἱ Γραικοὶ μὴ εὐχαριστηθέντες εἰς τὰς κατὰ τοῦ ὑστάτου τούτου ὁρισμοῦ ἁρπαγὰς τῶν ἁγίων Τόπων, διαβάλλουσιν, ὅτι οἱ φράγκοι μοναχοὶ ὑπέκλεψαν ἀπὸ τοῦ ἐν Γεθσημανῇ τάφου τὸ σῶμα τῆς Θεοτόκου, πωλήσαντες αὐτὸ διὰ σημαντικῆς ποσότητος χρημάτων εἰς τὸν Πάπαν. Ὁ Πρέσβυς τῆς Γαλλίας Δ. de la Haye ἐπιτυγχάνει φερμάνι (1066=1656). δεικνύον τὸ ψεῦδος τῶν Γραικῶν, καὶ διατάττον τὴν παραχώρησιν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εἰς τοὺς φράγκους, ὡς ἔχοντας δικαίωμα κυριότητος 360 ἐτῶν· καὶ ὅμως ἥρπασαν πάλιν ταύτην οἱ Γραικοὶ, κρατοῦντες αὐτὴν μέχρι τῆς σήμερον.

Ἀπάντησις.

Οὐδέποτε οἱ Γραικοὶ, οἱ εἰδότες τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἠδύναντο νὰ προσάψωσι τοιαύτην διαβολὴν, ὡς πιστεύοντες, ὅτι τὸ τῆς Θεομήτορος ἐνταφιασθὲν Σῶμα, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἔτι τῶν Ἀποστόλων, ἐδοξάσθη μετατεθὲν, καὶ ὑπελείφθη ἐκ-

τοτε ὁ τάφος κενός· καὶ ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ Μουσουλμάνοι τιμῶσι τὸν τάφον τῆς Μεριὲμ-Ἀνὰ (Μαρίας Μητρὸς), καθὼς καὶ τὸ τῆς Γεννήσεως Σπήλαιον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Ἐλαιῶνος τόπον, ὅθεν ἀνελήφθη, ὑποπτευόμενοι δὲ, ἵνα μὴ οἱ Φράγκοι ἐξ εὐλαβείας μετακομίσωσι τὰς πέτρας τοῦ Μνήματος, δὲν ἐφάνησαν τόσον εὐδιάθετοι, ὥστε νὰ παραχωρήσωσιν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐκτέλεσιν λιτανειῶν καὶ λειτουργίας ἐπ' αὐτοῦ, καθώσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου ἀδιαφοροῦντες. Ἐπάγει ὁ Λιβελλογράφος, ὅτι οἱ φράγκοι εἶχον δικαίωμα κυριότητος ἐπὶ τοῦ μνήματος τούτου 360 χρόνων· ὑφαιρουμένων δὲ ἀπὸ τοῦ 1656 ἔτους (καθ' ὃ ἐπέτυχεν ὁ ῥηθεὶς Πρέσβυς τὸν ὁρισμὸν) τῶν 360 ἐτῶν, δεικνύεται κατὰ μεταχρονισμὸν τὸ 1306 ἔτος· ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἔτους τούτου, οἱ τῆς Αἰγύπτου Δυνάσαι Μαμλοῦκοι, μετὰ χρόνους δεκαπέντε τῆς τελείας ἀποδιώξεως τῶν Σταυροφόρων τελευταῖον καὶ ἀπὸ τοῦ φρουρίου τῆς Πτολεμαΐδος (Ἄκι), διέσωζον ἀκμαῖον ἔτι ὑπ' ὀργῆς τὸ πάθος καὶ τὸ μῖσος κατ' αὐτῶν, εἶναι ἀπίστευτον τὸ νὰ φρονῇ ὁ Λιβελλογράφος κυριότητα ἁγίων Τόπων καὶ δικαιώματα Λατίνων μοναχῶν κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ὅτε οὐδὲ εἷς ἔτι Λατῖνος ἐν Ἱερουσαλὴμ ὑπῆρχεν. Ἐὰν δὲ προσέθετε πρὸς τοῖς 1306 χρόνοις καὶ ἔτι χρόνους 45, ἤθελε πληρωθῇ τὸ 1351 ἔτος, καθ' ὃ ἐστάλησαν Φραγκισκάνοι τινὲς καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ ὡς προείπομεν.

Οἱ Γραικοὶ, λέγει, διατηροῦν τὰς ἄλλας αὐτῶν ἁρπαγὰς, μέχρι τῆς ἧς λέγει Συνθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται τὸ ἄρθρον 33, ἐπὶ Πρέσβεων δὲ Νοεντέλ.

Ἀπάντησις.

Τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἁγίων Τόπων ὅτε φυλλαδιογράφος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Φραγκισκάνοι ἐγκαλοῦσι τοὺς Γραικοὺς ὡς ἅρπαγας, καὶ ὅτι μέρος τούτων ἐδυνήθησαν αὐτοὶ νὰ οἰκειοποιηθῶσι, τὸ δὲ ἄλλο μέρος τῆς ἁρπαγῆς τῶν ἁγίων Τόπων λυποῦνται, ὅτι ἐδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσιν οἱ Γραικοὶ μέχρι τῆς ἧς λέγει Συνθήκης, τουτέστιν ὅτε κατὰ τὸ 1671 ἔτος ὁ τῆς Γαλλίας Πρέσβυς Νοεντὲλ παραγενόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαῤῥησίασε πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην δήλωσιν ἐμπεριέχουσαν 32 ἄρθρα ζητημάτων, ἐν οἷς καὶ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων. Ἀλλ' ὦ καλοὶ ἀκόλουθοι τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου, οὐδεὶς διέσεισε τοὺς Γραικοὺς ἀπὸ τῶν προγονικῶν αὐτῶν κτήσεων, τῶν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Πορθητῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ παραχωρηθεισῶν εἰς αὐτοὺς διὰ προφανῶν ἐπισήμων κυρωτικῶν

θεσπισμάτων, κατὰ δικαίαν εὐθύτητα· οὐδεὶς ἀποτόμως ὠνόμασεν αὐτοὺς ἅρπαγας τῶν ἰδίων, ἀλλὰ Σεῖς πρῶτοι τὴν λέξιν τῆς ἁρπαγῆς ἀντιστρόφως εἰς αὐτοὺς προσήψατε, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προκατόχων ὑμῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν ΙΔ'. αἰῶνα ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὡς ἐῤῥέθη, καὶ ὡς χριστιανοὶ, καὶ ὡς ἱερεῖς φιλοξενίας Εὐαγγελικῆς τυχόντες, ἕως οὗ ὑπῆρχεν ἡ τῶν Μαμλούκων Δυναστεία, μέσων συνδρομῆς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βουλευμάτων ὑμῶν στερούμενοι, εἰρηνικῶς καὶ ἀβουλήτως συνεζῆτε μὲ τοὺς Γραικοὺς ἡσυχάζοντες, ἀλλὰ κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα καὶ ΙΖ'. ὅτε σχέσεις φιλικαὶ ἐν μέσῳ τῶν χριστιανῶν Βασιλέων καὶ τῶν Σουλτάνων Ὀθωμανῶν συνεστήθησαν, τότε δὴ καὶ οἱ αἰδέσιμοι Σεῖς πατέρες, τῆς κατὰ πόθον εὐκαιρίας ἐπιστάσης, ῥίψαντες τὸ προσωπεῖον τῆς βεβιασμένης εἰρήνης καὶ ἀγάπης ὑμῶν, ἀνεκαλύψατε τὸ ἐνδόμυχον ὑμῶν μισαλλόθρησκον πάθος καὶ τὸν φθόνον, ὑπερεθίζοντες Βασιλεῖς καὶ Πρέσβεις πρὸς ἀφαίρεσιν ὅλων τῶν ἁγίων Τόπων παρὰ τῆς κατὰ κληρονομίαν νομίμου Κυριότητος πρὸ αἰώνων τῶν Γραικῶν. Ὅθεν καὶ συνέβησαν κατὰ καιροὺς τοιαῦται διαμάχαι καὶ διαδικασίαι, καὶ ἐκδόσεις τοσούτων Σουλτανικῶν ὁρισμῶν. Αἱ δὲ περὶ τῶν ἱερῶν τούτων καταστημάτων, τῶν ὅσων ὑπὸ τὴν κατοχὴν εἰσέτι τῶν Γραικῶν, συζητήσεις, οὐδὲ ἔπαυσαν ἐξακολουθοῦσαι κατὰ δυστυχίαν καὶ μέχρι ἤδη τοῦ ΙΘ'. αἰῶνος.

Ὁ Πρέσβυς Νοεντέλ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν τότε ἱστορικῶν Συγγραφέων, ἠγάπα τὴν πομπὴν καὶ τὴν μέχρις ἀσωτείας δαψίλειαν, καθὼσπερ εἰς τὰς ὁμιλίας, οὕτω καὶ εἰς τὰς δεξιώσεις. Ὅτε δὲ ἐπέμενε ζητῶν μὲ ἀπειλὴν τὴν τῶν ἄρθρων ἐπικύρωσιν, ὁ τότε Μέγας Βεζύρης Φαζὶλ-Ἀχμὲτ Πασᾶς Κιοπρουλῆς ἀπεκρίθη· « αἱ πρὸς τοὺς ξένους ἐξασφαλισθεῖσαι ὠφέλειαι παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, οὐδέποτε παρεχωρήθησαν εἰς τὴν βίαν, ἀλλ' εἰς τὴν γλυκύτητα ». Τῷ 1674 ἔτει ὁ ῥηθεὶς Πρέσβυς ἠθέλησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἱερουσαλὴμ κατὰ προτροπὴν τῶν Φραγκισκάνων· ἅμα δὲ τούτου εἰς Ἰόππην (Γιάφα) καταπλεύσαντος, φυσιωθέντες οἱ καλοὶ Φραγκισκάνοι, πρὸς γνώρισμα τῆς τοῦ προστάτου αὐτῶν ἀφίξεως, προσέβαλον ἐν αὐτῷ τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως τρεῖς τῶν Γραικῶν μοναχῶν, καὶ τοὺς μὲν δύω ἀφῆκαν ἡμιθανεῖς, τὸν δὲ τρίτον ἐφόνευσαν· εἰσελθὼν δὲ ὁ Νοεντὲλ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔπραξε πολλὰ βίαια καὶ σκληρὰ κατὰ τῶν ἐκεῖσε Γραικῶν. Ταῦτα δὲ μαθοῦσα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἔγραψε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν (1).

---

(1) Ὁ Πρέσβυς Νοεντὲλ ἀνελάβετο τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ὁδοιπορίαν τοὺ ἐπίτηδες, ἵνα μὴ ἀφήσῃ νὰ καταντήσῃ ἀχρηστὸν τὸ τῆς προστασίας τῶν τῆς

Κατὰ τὸ 1689, ὁ τῆς Γαλλίας Πρέσβυς δὲ Καστανιὲρ, κατὰ τὰς ὁδηγίας του, ἐξηρέθιζε τὴν Ὑψηλὴν Πύλην πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Λεοπόλδου, βεβαιῶν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς αὐτοῦ κηρύξας τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος, μέλλει νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ κέντρον τῆς Γερμανίας μὲ διακοσίας χιλιάδας στρατοῦ· ἡ δὲ ἀγγελία αὕτη χαροποιήσασα τὸν τότε Μέγαν Βεζύρην Μουσταφᾶ Πασᾶ Κιουπρουλῆ, ὡς φιλοπόλεμον, συνέδησεν αὐτὸν διὰ στενωτάτης φιλίας μετὰ τοῦ Πρέσβεως Καστανιέρ· τὰ ὅπλα τῆς Γαλλίας ἐνεψύχωσαν εἰς αὐτὸν βεβαίας ἐλπίδας, καὶ ὁ ἀντιπερισπασμὸς ἐνέπνευσε τοιαύτην πεποίθησιν, ὥστε κατέπεισεν αὐτὸς τὸν Σουλτὰν Σουλεϊμὰν τὸν Β'. νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος πόλεμον μὲ πολλὴν δραστηριότητα. Ἐπὶ τοιαύτης λοιπὸν εὐαρέστου περιστάσεως, καὶ δεσμοῦ φιλίας τοῦ Κιουπρουλῆ μετὰ τοῦ Πρέσβεως, ἡ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων ζήτησις δὲν εὗρεν ἀντίστασιν, ἀλλ' ἑτοίμην ἐκτέλεσιν. Ὅθεν ὁ Βεζύρης σπεύσας προθύμως ἐφιλοδώρησεν εἰς τὸν Καστανιὲρ τὸν κατὰ τὸ 1690 ἔτος ὁρισμὸν, διακελεύοντα, ἵνα ἔχωσιν οἱ Φραγκισκάνοι εἰς τὰς λιτανείας αὐτῶν τὰ πρωτεῖα, τοὺς δύω Τρούλλους καὶ τὰς Καμάρας ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, τὴν Ἀποκαθήλωσιν, τὸ ἥμισυ τοῦ Γολγοθᾶ, νὰ λειτουργῶσιν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Τάφου, τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἅγιον Σπήλαιον μετὰ τῶν κλειδῶν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοιούτων δὲ ἀείποτε πολεμικῶν περιστάσεων καὶ ἀναγκῶν ἄλλων πολιτικῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, καιροφυλακτοῦντες οἱ εἰς Γαλατᾶ πέρα εἰς τὸν Ξενῶνα (hospice) τῆς ἁγίας γῆς (τουτέστι τῆς Ἰερουσαλὴμ) λεγόμενον διαμένοντες Φραγκισκάνοι, οὐ παύουσιν ὑπερεθίζοντες τὰς Πρεσβείας, καὶ μᾶλλον τὴν τῆς Γαλλίας, πρὸς ἔκδοσιν ὁρισμῶν ἐπ' ἀφαιρέσει τῶν ἁγίων Τόπων παρὰ τῶν ἀρχαίων πρὸ αἰώνων κατόχων τῶν ἱερῶν τούτων Καθιδρυμάτων Γραικῶν· ὅσους δ' ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν ὁρισμοὺς, τῷ τοιούτῳ τρόπῳ, ὡς δῆλον ἐκ τῆς ἱστορίας, θλίβοντες καὶ στενοχωροῦντες διὰ τῶν Πρεσβειῶν ἐπὶ

Γαλλίας Βασιλέων δικαίωμα· ἀλλ' αὐτὸς μᾶλλον ἐξησθένισεν ἢ ὑπεστήριξε τὸ τοιοῦτον προνόμιον. Παραχωροῦντος αὐτοῦ εἰς τοὺς Λατίνους πολλοὺς τῶν ἁγίων Τόπων, κατεχομένων παρὰ Γραικῶν, ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων, μὲ ἓν ἐφωδιασμένος Χάττι-Σερίφ, παῤῥησιάσθη (1675) εἰς τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει τότε βασιλικὸν βῆμα, διαμαρτυρούμενος κατὰ τῆς γενομένης ἁρπαγῆς παρὰ τῶν Λατίνων· καὶ παρὰ τοῦ Νοεντέλ· τῇ δὲ δυνάμει τούτου τοῦ Αὐτογράφου, οἱ Γραικοὶ ἐπέτυχον ἕτερον, τὸ ὁποῖον βασιζόμενον ἐπὶ τὸ τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ τοῦ Δ'. ἀνεφέρετο καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ τοῦ Ὀμερ-Χαττάπ, ἐπικύρωσεν εἰς τοὺς Γραικοὺς τήν τε κατοχὴν τοῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Τάφου, τῆς Βηθλεὲμ, τῶν κλειδῶν καὶ Λυχνιῶν.

περιστάσεων πολιτικῶν καὶ πολεμικῶν τὸ Ὑψηλὸν Ὀθωμανικὸν Κράτος, τούτους κατώρθωσαν. Ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ Μουσταφᾶ Κιουπρουλῆ δύω Βεζύριδων Ἰμπραΐμ καὶ Σουλεϊμὰν, ὁ τῆς Γαλλίας Πρέσβυς Μ. δὲ Γιραρδὲν ἐπαναλαβὼν τὸ ζήτημα τοῦ πρὸ αὐτοῦ, καὶ πολλὰ ἀγωνισθεὶς, ἵνα ἡ τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐπιτήρησις δοθῇ εἰς τοὺς μοναχοὺς Λατίνους, οὐδόλως ἠδυνήθη νὰ κλίνῃ εἰς τοῦτο τὸν Μέγαν Βεζύρην Σουλεϊμὰν Πασᾶ. « ὡς ζητοῦντες, ἔλεγεν, οἱ φράγκοι ὑπέρογκα καὶ ἀδύνατα, καίτοι ὑποσχόμενοι νὰ πολεμήσωσι τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Σουλτάνου Αὐθέντου μου, » 1687=1097. Ἐπέτυχε δὲ ὁ ῥηθεὶς Πρέσβυς τοῦτο μόνον, τὸ νὰ ἀνακαινίσῃ τὴν ἐν Γαλατᾷ Ἐκκλησίαν.

Ἐπειδὴ δὲ ἑπομένως ἐπὶ Κιουπρουλῆ, διὰ τὴν σύμπτωσιν τῆς τε ὑπεσχημένης, ὡς ἐξέθη, συμμαχίας τῶν Γάλλων, καὶ τῆς φιλοπολέμου διαθέσεως τοῦ Βεζύρου τούτου, ἐξεδόθη ὁ κατ' ἐπιθυμίαν ῥηθεὶς ὁρισμὸς 1690=1101, συγνωμονῶν ὁ Κ. Βορὲ ὑπερεπαινεῖ τὸν Κιουπρουλῆ, ἐξ ἐναντίας δὲ μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τὴν ἀνωτέρω μνησθεῖσαν ἀπόκρισιν τὴν συνετὴν καὶ πρόσφορον τοῦ Μεγάλου Βεζύρη Ῥαγὶπ Πασᾶ, πρὸς τὸν Πρέσβυν τῆς Γαλλίας τὸν στενοχωροῦντα αὐτὸν πρὸς ἔκδοσιν ἀδίκου ὁρισμοῦ, ψέγει αὐτὴν, ὡς ἐπαναλαμβανομένην δῆθεν καὶ τὴν σήμερον παρὰ τῶν μεγάλων Ὑπουργῶν, ἠγορασμένων εἰς προστασίαν τῶν Γραικῶν.

Ταύτης δὲ δραξάμενοι τῆς τοῦ ῥηθέντος 1690 ὁρισμοῦ ἐκδόσεως, λαβῆς, συνέτριψαν τὸ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Βηθλεὲμ Εἰκονοστάσιον, κατέσκαψαν τὴν ἐν τῇ στοᾷ πρὸ τοῦ ἁγίου Τάφου ἁγίαν Τράπεζαν, διεκήρυξαν, ὅτι ἐκρεμάσθη ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ διεσάλπισαν πανταχοῦ τὴν νίκην αὐτῶν.

Πρὸς δὲ ἀναίρεσιν τούτου τοῦ ἐκ συμφώνου τοῦ Πρέσβεως Κατανιὲρ καὶ τοῦ Βεζύρη Μουσταφᾶ Πασᾶ Κιουπρουλῆ ἐκδοθέντος ὁρισμοῦ, ἕτερος ὁρισμὸς τοῦ Σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ Β'. ἐκδοθεὶς ἐν Ἀδριανουπόλει 1109=1698, ἀπονεινόμενος πρὸς τὸν Ἡγεμόνα καὶ τὸν Κριτὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διαλαμβάνει, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἐξουσίαζον ἀπ' ἀρχῆς τόν τε Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, τὴν Βηθλεὲμ καὶ ἅπαντα τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Προσκυνήματα, καὶ ἐπρώτευον εἰς αὐτὰ, κατὰ τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν ἰσχυρὰ ἱερὰ ἔγγραφα· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1101 ἔτος ἐδόθη τοῖς Φραγκοκαλογήροις ὁρισμὸς παρὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κιουπρουλῆ Μουσταφᾶ Βεζύρη ἐναντίος εἰς τοὺς τῶν Ῥωμαίων τοιούτους ὁρισμούς· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ Φραγκοκαλόγηροι μὴ ἀρκούμενοι ἐζητήσαντο τὸ νὰ ἐπισκευάσωσι τὸν μεγάλον Τροῦλλον τῆς Ἀναστάσεως, ὅπως διὰ τῆς ἐπισκευῆς οἰκειοποιηθῶσι τέλεον τὸν μεγάλον αὐτὸν Τροῦλλον, καὶ μετασκευά-

σωσι τὸν μικρὸν Τροῦλλον τοῦ μνήματος κατὰ τὸν τρόπον τῆς ἑαυτῶν θρησκείας. Προστάττει οὖν, « ὁ μὲν μεγάλος Τροῦλλος μὴ γενέσθω κτῆμα οὐδενὸς διὰ τῆς ἐπισκευῆς, καὶ αὐτὴ γενέσθω παρὰ πάντων, ὡς κοινὸς ὑπάρχων πάντων· ἐν δὲ τῷ ὑποκάτω τοῦ μεγάλου Τρούλλου μνήματι ἐπ' αἰτίᾳ ἐπισκευῆς, μὴ γενέσθω οὐδεμία μεταβολὴ, διότι ὑπάρχει κοινὸν Προσκύνημα (1). » Οἱ μὲν τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορες εἰς τοὺς ἑαυτῶν ὁρισμοὺς, καίτοι ἀνομολογοῦντες τὴν κτῆσιν ὅλων τῶν ἁγίων Τόπων ἀρχαιοτάτην εἰς τοὺς Γραικοὺς, κατὰ τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν ἔγγραφα, ἀλλὰ πρὸς εὐχαρίστησιν τῶν ἄλλων Γενῶν, ὀνομάζοντες τὸν μέγαν αὐτὸν Τροῦλλον κοινὸν, θέλουσι καὶ τὴν τούτου ἐπισκευὴν, πρὸς ἀποφυγὴν ἐρίδων οἰκειοποιήσεως, ἐπίσης κοινήν· ἀλλ' ὁ Λιβελλογράφος ποίῳ νομίμῳ δικαιώματι ἀποτόμως θέλει τὸ νὰ μένωσιν οἱ Λατῖνοι ἀποκλειστικῶς, καὶ μετὰ τὴν ὅπως ποτὲ ἐπισκευὴν τοῦ Τρούλλου, ἰδιοκτῆται τούτου; Βέβαια νόμῳ βιαίῳ, νόμῳ, ὡς ἐλπίζει, τοῦ ἰσχυροτέρου.

1757, Ἀπριλίου 2 : συνέβη, λέγει ὁ φυλλαδιογράφος, ἡ ἐφεξῆς βιαιοπραγία. Πολλαὶ χιλιάδες Γραικῶν προσκυνητῶν κατ' ἀρχὰς τῆς νυκτὸς ἐπέπεσον ἐπὶ τὸ πρὸ τῆς θύρας τοῦ ἁγίου Τάφου ἐγειρόμενον κατ' ἔτος εἰς τὴν ἑβδομάδα τῶν Παθῶν ὑπὸ τῶν Φραγκισκάνων μεγαλοπρεπὲς θυσιαστήριον, κατέρριψαν τὰς ἐπ' αὐτὸ ἀργυρᾶς λυχνίας καὶ ἄλλα χρυσᾶ σκεύη καὶ διήρπασαν αὐτά· προσέδραμον εὐθὺς εἰς τὸν Καδῆν, καταμαρτυροῦσι τῶν φράγκων, ὡς αἰτίων τῆς τοιαύτης διεγέρσεως· ὁ Καδῆς ἐκδίδει Ἰλάμι, τὸ ὁποῖον ἔπειτα, λέγει, διεψεύσατον. Ὁ Πρέσβυς δὲ Βερζὲν μαθὼν τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος, ἐξεζήτησεν ἱκανοποίησιν τοῦ ἐγκλήματος· ὁ Ῥαγὶπ Πασᾶς Μέγας Βεζύρης τότε, ἄνθρωπος ἄξιος μὲν, ἀλλ' ἄπληστος, πρὸς χάριν τῶν Γραικῶν, οὐ μόνον ἀπεσιώπησε τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλ' ἔδωκε καὶ εἰς αὐτοὺς ὁρισμὸν, δι' οὗ κατέσχον τὰ ἱερὰ Καταστήματα.

Ἀνασκευή.

Ὢ πόσον οἱ καλοὶ οὗτοι Φραγκισκάνοι βαρέως ἁμαρτάνουσι,

(1) Τὸ μικρὸν τοῦτο ἐπὶ τοῦ Παναγίου Μνήματος Τρουλλαῖον, μὲ ὅλον τὸ ὅτι ὑπάρχει κοινὸν Προσκύνημα, ἀλλὰ κατὰ δύω Αὐτογράφους ὁρισμοὺς τοῦ Σουλτὰν Αχμὲτ, τὸν μὲν 1131=1719 ἐκδοθέντα, τὸν δὲ 1132=1720, ἡ τούτου ἐπισκευὴ ὅμως ἐπιτάττουσιν, ἵνα γένηται παρὰ μόνων τῶν Γραικῶν [ὡς ἀρχαιόθεν τὸ Μνῆμα εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον], καὶ οὐ παρ' ἄλλου Γένους, ἀλλ' αἱ πέτραι αὐτοῦ κἂν τμήματα γένωσι μὴ ἀφαιρεθήτωσαν, ἢ ἀλλαχθήτωσαν, διὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἀλλ' οὕτω τμήματα ἐπισκευασθήτωσαν.

μεταποιοῦντες καὶ μεταπλάττοντες τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν, ἀποδιδόντες, πρὸς ἀποφυγὴν ψόγου καὶ κατηγορίας, εἰς τοὺς Γραικούς, τοὺς μὲ θερμοτάτην εὐλάβειαν ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων Τόπων, ὅτι αὐτοὶ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ὃν ὑπερβαλλόντως τιμῶσι καὶ σέβονται, διήγειραν τὴν ἣν λέγει βιαιοπραγίαν καὶ ἁρπαγήν! Οὐχ οὕτως, ὡς ὁ Λιβελλογράφος παραμορφῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ προσάπτων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὸ κακούργημα πρὸς τοὺς Γραικοὺς ὑπὸ ἀκατασχέτου πάθους, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα συνέβη οὕτως, ὡς κατὰ τὰ ἔγγραφα τοῦ Κριτηρίου τῆς Ἱερουσαλὴμ βοᾷ ἡ ἀλήθεια. Οἱ καλοὶ οὗτοι μονασταὶ πέρας μὴ βλέποντες τῆς ἀεὶ διαπαντὸς ἀνησυχούσης αὐτοὺς ὅλων τῶν ἁγίων Τόπων καταχτήσεως, καὶ διεκδικούμενοι, συνήγαγον ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων τοῦ 1757 ἔτους, ἱκανοὺς Καθολικοὺς Ἄραβας, καὶ ῥοπάλοις καὶ ἄλλοις ὁπλίσαντες αὐτοὺς ἀντετάξαντο κατὰ τοῦ Ἱερατείου τῶν Γραικῶν, καὶ αἴφνης ἐπιπεσόντες αὐτοὶ οὐ μόνον διετάραξαν τὴν διὰ Βαΐων τελουμένην, ὡς ἔθος, λιτανείαν, φυγαδεύσαντες τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ τὸν Κλῆρον, ἀλλὰ καὶ διήρπασαν οἱ ῥοπαλοφόροι οὗτοι Ἄραβες τοὺς πολυτίμους καλλωπισμοὺς τῶν Γραικῶν, τοὺς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν κοσμοῦντας τὸν Ναόν (1).

---

(1) « 1170, Ῥετζὲπ 15. Χοτζέτιον τοῦ Ἀπδάλλα Κριτοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἔχον ὑπογραφὰς Μουσουλμάνων καὶ σφραγίδας 67, καὶ διαλαμβάνον, ὅτι ἀνηγγέλθη εἰς τὸ Κριτήριον παρὰ τῶν Ῥωμαίων, ὅτι εἰς τὰς 14 τῆς ἐνεστώσης σελήνης Ῥετζὲπ πρὸς τὸ μεσονύκτιον τῆς Κυριακῆς. ἐκτελούντων τὰ ἔθιμα τῆς αὐτῶν θρησκείας ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, αἴφνης ὥρμησαν κατ' αὐτῶν οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν Βηθλεεμιτῶν Ἀράβων τῶν γενομένων φράγκων, τοὺς ὁποίους εἶχον προεμβάσει εἰς τὸν Ναὸν οἱ Φραγκοκαλόγηροι, μετὰ πετρῶν, ξύλων καὶ ἄλλων ὅπλων, ἐπλήγωσαν τέσσαρας ἐκ τῶν Ῥωμαίων Καλογήρων, ἓξ ἐκ τῶν προσκυνητῶν, καὶ δεκατρεῖς ἐκ τῶν ἐντοπίων, διεσκόρπισαν τοὺς ἄλλους, καὶ ἀπωλέσθησαν ἐκ τῶν βεβλημένων κειμηλίων πρὸς καλλωπισμὸν διὰ τὴν ἑορτήν, πολλὰ αὐτῶν, [ἅτινα καὶ ἐπαριθμεῖ], ζητοῦντες ἵνα γένηται ἐπιθεώρησις περὶ τούτου ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως. Γενομένης λοιπὸν ἀκριβοῦς ἐπιθεωρήσεως, ἀπεδείχθησαν ἀληθῆ ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω ῥηθέντα· ἐφ' ᾧ καὶ ἐγράφη κοινὴ ἀναφορὰ μὲ Ἰλάμιον παρὰ τοῦ Κριτοῦ πρὸς τὸν Γαληνότατον ἡμῶν Σουλτάνον, ὅπως κρίνῃ καὶ ἀποφασίσῃ τὸ δίκαιον.

1170, Ῥαμαζὰν, 10 Χοτζέτι τοῦ Κριτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ διαλαμβάνον, ὅτι ὁ τῶν φραγκοκαλογήρων Δραγομάνος Μιχαὴλ προσκληθεὶς καὶ ἐλθὼν εἰς τὸ Κριτήριον, ἐμαρτύρησεν, ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν φράγκων ἀπωλέσθη εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως κατὰ τὴν νύκτα τοῦ συμβάντος θορύβου.

1170, Σαπὰν 4, Μαρτυρικὸν τοῦ Ναΐπη τῆς Ἰόππης (Γιάφα] διαλαμβάνον ὅτι ἀπέθανον δύο προσκυνηταὶ Ῥωμαῖοι ἐκεῖσε ἀπὸ τῶν ἐξ Ῥωμαίων, τῶν πληγωθέντων ἐν τῇ νυκτὶ τοῦ θορύβου παρὰ τῶν φράγκων.

Ὁ ἐν Κωσταντινουπόλει διατρίβων Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Παρθένιος μαθὼν τὸ συμβὰν, ἀνήγγειλεν αὐτὸ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἐμφανίσας καὶ τὴν τοῦ συμβάντος θορύβου κοινὴν ἀναφορὰν καὶ τὸ τοῦ Κριτηρίου Ἰλάμι, ἥτις δυσηρεστημένη καὶ διὰ τὰς τοιαύτας ἐπιθετικὰς πράξεις τῶν ξένων αὐτῶν καλογήρων, καὶ διὰ τὰς συνεχεῖς ἐξερεθιστικὰς αὐτῶν ἐνάξεις κατὰ Γραικῶν πρὸς τοὺς Πρέσβεις, πρὸς ἔκδοσιν ὁρισμῶν ἀφαιρούντων παρὰ τῶν ὑπηκόων της Καταστήματα, τὰ ὁποῖα κατεῖχον καὶ ἐπὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ παραχωρούντων τινὰ τούτων πρὸς τοὺς φραγκοκαλογήρους, χάριν τῆς μεσιτείας, τῆς ὑπερβαινούσης καὶ αὐτὸ τὸ μέτρον τῆς φιλίας, ἠκροάσατο τὰς τοῦ Πατριάρχου προσκλαύσεις καὶ προσεκάλεσεν εἰς διαδικασίαν καὶ τοὺς Φραγκισκάνους καὶ τοὺς Γραικούς. Ἐπὶ δὲ ταύτης (διότι ὁ κύριος σκοπὸς καὶ τῆς συμβάσης ἔριδος καὶ τοῦ θορύβου ἀπέβλεπε παρὰ τῶν Φραγκισκάνων εἰς τὸ περὶ Πρωτείων καὶ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἁγίου Μνήματος), ἀμφότερα τὰ μέρη ἐπιταγέντα παρέστησαν τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν Σουλτανικὰ ἔγγραφα, ἡ δὲ τούτων παράθεσις καὶ παρεξέτασις, ἀπέδειξε τὴν ἀρχαιότητα τῶν δικαιωμάτων, καὶ ὁμοφώνως τὸ Συνέδριον τῶν Δικαστῶν ἀπένειμε τὰ τῶν Γραικῶν δίκαια, ὡς ἀρχαῖα καὶ ἀκατάλυτα, χωρὶς ὅμως νὰ στερήσωσι καὶ τοὺς Λατίνους τῆς τῶν Προσκυνημάτων μετοχῆς (ἣν καὶ ἄχρι τοῦδε ἔχουσι)· καὶ οὕτω, κατὰ τὸ Ἰλάμι τῶν Κριτῶν, ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν 1170=1757 Χὰττ-Σερὶφ διεξοδικώτατον, ἐπαριθμοῦν ὅλα τὰ κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντα παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνων θεσπίσματα καὶ πρὸς τὰ δύω μέρη μὲν, ἀλλὰ τὰ ἐπιμα-

---

Ἕτερόν Χοτζέτι τῆς δοθείσης εἰς τὸ Κριτήριον μαρτυρίας τῶν Βηθλεεμιτῶν Ἀράβων φράγκων.

1171, Τζεματζιοὺλ-Ἐδὲλ 18. Χοτζέτιον τοῦ Κριτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ἰμπραΐμ διαλαμβάνον, ὅτι μεταπεμφθέντες ἐπὶ Κριτηρίου οἱ Βηθλεεμῖται φράγκοι, καὶ ἐρωτηθέντες περὶ τῆς γενομένης ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀναστάσεως ἔριδος μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Φράγκων ὡμολόγησαν, ὅτι κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τῶν φράγκων Καλογήρων Δραγομάνου παρεγένοντο εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως μεθ᾽ ὅπλων, καὶ ἐποίησαν τὴν ἐφόρμησιν κατὰ Ῥωμαίων.

Ἀρκετὸν γνώρισμα καὶ ταῦτα τὰ καταγεγραμμένα εἰς τοὺς Κώδικας τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτηρίου, καὶ διασωζόμενα ἴσα τούτων κεκυρωμένα καὶ εἰς τὰ Πατριαρχικὰ χαρτοφυλάκια, ῥηθέντα Ἐνδεικτικὰ, τὰ ἐξελέγχοντα καὶ ἐκφαυλίζοντα τὰς τοῦ Λιβελογράφου ψευδεστάτας διαβολὰς, ἐξ ὧν σύγκειται τὸ βιβλιάριόν του, καὶ δι᾽ ὧν θορυβεῖ μεταπλάττων καὶ διαστρεβλῶν τὰς ἀληθείας τῶν πραγμάτων, καὶ ἀγωνίζεται νὰ προσάψῃ ὅλας τὰς ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ᾽. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ῥᾳδιουργίας, καὶ ἐναργεστάτας βιαιοπραγίας τῶν δυτικῶν φρατόρων εἰς τοὺς Γραικούς.

γόμενα Προσκυνήματα δὲν ἐδόθησαν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐῤῥέθη, οὔτε πρὸς τοὺς Γραικοὺς, οὔτε πρὸς τοὺς Λατίνους ἐπὶ κτήσει αὐτῶν καὶ κυριότητι, κατ' αὐτὸ τὸ Αὐτόγραφον, ἀλλ' εἰς χρῆσιν μόνον, προσκύνησιν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν αὐτῶν ἐθίμων. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς Καλογήρους τῶν Γραικῶν ἐδόθησαν ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν, πρὸς δὲ τοὺς τῶν Λατίνων καθ' ὑποχώρησιν, φιλικὴν· ὅτι τὸ κάθε μέρος νὰ ἐκτελῇ τὰ τῆς θρησκείας του εἰς τὸ ἐξιδιασμένον αὐτοῦ μέρος, χωρὶς νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς τὸ τοῦ ἄλλου, τόσον ἔνδον τοῦ Ναοῦ (Καμαμὲ), ὅσον καὶ τῆς Βηθλεέμ· ἀλλ' ὁ Τάφος τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ, ἐξιδιασμένος ὢν εἰς τοὺς Γραικοὺς, νὰ παραδοθῇ πάλιν εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ἱερουσαλήμ.

Δυσαναστχετοῦντες πρὸς ταῦτα οἱ Φραγκισκάνοι, λαβῆς δραξάμενοι ἐπὶ Σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. τοῦ ἐκραγέντος κατὰ τὸ 1768 ἔτος ἐν μέσῳ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας πολέμου, ὑπερέθισαν, ὡς ἔθος αὐτοῖς, ἐπὶ περιστάσεως τοιαύτης, τοὺς ἰσχύοντας τότε Πρέσβεις τινὰς, ὡς συνεργοὺς τοῦ πολέμου, πρὸς ζήτησιν καὶ ἐξουσίαν ὅλων τῶν ἁγίων Τόπων. Ἀλλ' ὁ τότε Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Ἐφραὶμ προσκληθεὶς παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς ἀπολογίαν τοῦ τοιούτου ζητήματος, παρέστησε πάντα τὰ Αὐτόγραφα ἀπὸ Σελὴμ τοῦ Α'. καὶ τῶν ἐφεξῆς Σουλτάνων μέχρι τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν, ἐπὶ διαφόρων ἐπεμβάσεων καὶ καταδρομῶν ὑπὸ τῶν Φραγκισκάνων, ἐκδοθέντα, ἐξ ὧν γνωρίσας καὶ ὁ Σουλτὰν Μουσταφᾶς τὰ δίκαια τῶν Γραικῶν, ἀπεποιήθη τὰς μεσιτείας τῶν φίλων Πρέσβεων, καὶ ἀνεκαίνισε τὸ τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν δι' ἰδίου αὐτοῦ Αὐτογράφου.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἑπομένως, οἷς ὁ Λιβελλογράφος λέγει, παροτρύνων διὰ τῆς λογικῆς του τὸ Κραταιὸν Δεβλέτι πρὸς ἀφαίρεσιν ὅλων σχεδὸν τῶν εἰς Ἱερουσαλὴμ Ναῶν τῶν Προσκυνημάτων, καὶ ἀπόδοσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς φραγκοκαλογήρους, ἐπάγει, ὅτι τὰ παρὰ τῶν Γραικῶν ἁρπαγέντα καὶ ἀπολεσθέντα, ἑκατοντάκις εἰπώθησαν καὶ ἐγνωρίσθησαν, ὅτι καὶ ταῦτα, τὰ ὁποῖα ἔχουσι και κατακρατοῦσιν οἱ Γραικοὶ, εἰσὶν ἰδιοκτησίαι τῶν φράγκων Φρατόρων, τῶν ὁποίων καὶ ἦσαν φύλακες διὰ τοσούτων αἰώνων, τὰ συνετήρησαν τὰ ἐπεσκεύασαν, τὰ ἠγόρασαν ἐπανειλημμένως οὐ μόνον διὰ χρυσίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν.

Ἀπάντησις.

Εἰπώθη ἀνωτέρω, ὅτι οἱ Φραγκισκάνοι σταλέντες ἀπὸ Ῥώμης ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ (753 Χιτζρὲ 1351), καὶ τῇ ἐγγυήσει τοῦ τότε Ἱεροσολύμων Λαζάρου πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου

Μαμλούκους, μόλις κατεπείσθησαν διὰ τὸ πρὸς τοὺς φράγκους κατὰ διαδοχὴν ἄσπονδον μῖσος, νὰ δεχθῶσιν αὐτούς· ὅτι αὐτοὶ μὴ ἔχοντες οὔτε ἴδιον οἴκημα, ὡς ξένοι, οὔτε Ἐκκλησίαν, κατὰ θερμὴν αὐτῶν αἴτησιν ἐδόθη παρὰ τῶν Πατριαρχῶν πρὸς αὐτοὺς ἡ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ἁγία Σιὼν, διότι ἐντὸς τῆς Πόλεως σφοδρῶς ἦτον ἀπεμποδισμένον τὸ νὰ κατοικήσωσιν, ὡς φράγκοι καὶ ὕποπτοι· ὅτι ἐπαπειλούμενοι νὰ ἀποδιωχθῶσιν ἀπὸ τῆς Σιὼν, ἐσκόπευον νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Πόλιν, ὅτι τοῦτο ἀκούσαντες οἱ Μουσουλμάνοι συνῆλθον ἅπαντες εἰς τὸ Κριτήριον, καὶ εἴδομεν μὲ ποίας σκληρὰς συμφωνίας καὶ ὑποσχέσεις ἐδέσμευσαν τοὺς Φραγκισκάνους πρότερον, κατὰ τὸ γενόμενον ἐνυπόγραφον καὶ ἐνσφράγιστον Ἰλάμι παρὰ πάντων τῶν Μουσουλμάνων ἐπὶ τοῦ Κριτηρίου, καὶ οὕτως ἔκλιναν εἰς τὸ νὰ ἐνοικιάσωσι, καὶ μηδαμῶς ποτε νὰ ἀγοράσωσι κτῆμα ἴδιον, τὸ ἐν Ἱερουσαλὴμ Μοναστήριον Δέρ- Ἀμοὺδ λεγόμενον (Ἰωάνου τοῦ Θεολόγου ποτὲ, καὶ τανῦν τοῦ ἁγίου Σωτῆρος καλούμενον παρ' αὐτῶν), καὶ τούτου τὸ ἐνοικιαστήριον γράμμα ἐνώπιον τῆς συνελεύσεως τῶν Μουσουλμάνων, ἀνὰ ἑκατὸν φλωρία Σουλτανικὰ κατ' ἔτος πληρωτέα, ἐγένετο ἐπὶ Κριτηρίου 966 Χιτζρέ. Τοῦτο δὲ τὸ ἐνοικιαστήριον ἔγγραφον σώζεται μέχρι τούτου πρὸς ἔνδειξιν, καὶ φίμωσιν τῶν λογοδιαῤῥοιῶν τοῦ Λιβελλογράφου· διότι ὑπ' ὄψιν θετικῶν πραγμάτων καὶ ἐγγράφων, τὸ νὰ φωνοῤῥαγῇ, ὅτι τὰ ἱερὰ προγονικὰ τῶν Γραικῶν Καταστήματα, τὰ καὶ ὑπὸ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου (κατὰ τὰ διασωζόμενα αὐτῶν θεσπίσματα), καὶ ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ ὕστερον τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν κυρωθέντα δι' Αὐτογράφων πρὸς τοὺς οὓς εἶχον πάντα ἀνεξαιρέτως Γραικοὺς, ἦσαν δι' αἰώνων αὐτὰ ἰδιοκτησίαι τῶν δυτικῶν Φρατόρων, εἶναι φαντασία τοῦτο νοὸς, εἶναι αὐτόχρημα χίμαιρα, εἶναι πλάσμα καὶ ἀπάτη.

Ἡ Πόρτα, λέγει ὁ φυλλαδιογράφος, 1802, χάριν τοῦ Πρέσβεως τῆς Δημοκρατίας Βροὺν ἀπέδωκε τὸ Σπήλαιον τῆς Γεθσημανῆς.

Ἀπάντησις.

Μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τῆς Αἰγύπτου ἐξισασθέντες οἱ Γάλλοι μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πόρτας, ἐζήτησαν παρ' αὐτῆς ἄδειαν διὰ νὰ ἐπισκευασθῶσι παρὰ τῶν Φραγκισκάνων τό τε Κουβούκλιον τοῦ Ἁγίου Τάφου καὶ ἄλλα τοῦ Ναοῦ μέρη καὶ τὸ ἐν Γεθσημανῇ Σπήλαιον. Παραλλάξαντες δὲ, τῇ εἰσηγήσει τῶν Φραγκισκάνων, τὰς ὀνομασίας τῶν μερῶν, ἠπάτησαν τὴν Ὑψηλὴν Πόρταν, καὶ ἔλαβον

τὸν περὶ ἐπισκευῆς ὁρισμόν. Ἀλλ' ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ἄνθιμος παρέστησε τὴν ἀπάτην, καὶ κατώρθωσε νὰ ἀνακληθῇ ἡ πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους δοθεῖσα περὶ ἐπισκευῆς ἄδεια, καὶ νὰ κωλυθῶσι τῆς τοιαύτης πράξεως, ἣν ὁ Λιβελλογράφος, ὡς ματαιώσασαν τὸν σκοπὸν, ὑπ' αἰσχύνης οὐδὲ ἀναφέρει. Τὸ δὲ Σπήλαιον, ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, κατὰ τὸν ἱερὸν Ματθαῖον, προσευχήθη πρὸ τοῦ Πάθους, προέβαλον ἐξουσιάσαντες, καὶ διέμεινεν εἰς χεῖρας αὐτῶν.

Ψεύδους Πρότασις.

1808, Σεπτεμβρίου 30 (Ὀκτωβρίου 12), πῦρ ἐβλήθη ἐπὶ σκοπῷ παρὰ Γραικῶν εἰς τὸν μέγαν Τροῦλλον τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐγνώριζον αὐτοὶ, ὅτι οἱ πόροι τῶν τῆς ἁγίας γῆς Φράγκων μοναστῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶχον ἐλαττωθῆ, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἀναλάβωσι τὴν ἀνοικοδομὴν, καὶ ὅτι ἀναδεχόμενοι οἱ Γραικοὶ ταύτην, δύνανται νὰ λάβωσι κατὰ τὰς ἀντιποιήσεις των ἰδιοκτησίας δικαίωμα, τὸ μηδέποτε δεκτὸν γενόμενον. Οὐ μόνον λυπούμεθα, λέγει, διὰ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀποποίησιν, προελθοῦσαν ἀπὸ δύω τρόπων τῆς τε Πόρτας καὶ τοῦ Πρέσβεως Σεβαστιάνου, ἀπατηθέντες ἢ παιχθέντες κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην παρὰ τῶν μεσολαβησάντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ Ναοῦ κακόζηλον, ὡς διαφθείραντες καὶ ἀχρειώσαντες τὴν ἀρχαίαν κατασκευὴν τοῦ οἰκοδομήματος διὰ τοῦ ἐκ Μιτυλήνης αὐτῶν Ἀρχιτέκτονος, κατέστρεψαν τὸ ὡραῖον μόρφωμα τοῦ Τρούλλου, ἀνεγερθὲν 1558 ἀπὸ φιλοδωρημάτων τῶν τῆς Ἱσπανίας Βασιλέων, καὶ ἑπομένως παρὰ τῶν Φραγκισκάνων 1669 καὶ 1719. Τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μνήματος μικρὸν Τρουλλαῖον ἐπεκαλύφθη μὲ μάρμαρα κοινὰ καὶ ἄκομψα διὰ νὰ κρύψῃ τὰς Λατινικὰς ἐπιγραφάς. Τὸ πῦρ ἀνέτρεψε τὸν Γολγοθᾶ, τὸ κοίλωμα, ἐν ᾧ ἐπάγη ὁ Τίμιος Σταυρὸς, ἀνεσπάσθη, τὸ δὲ πλοῖον τὸ μεταφέρον αὐτὸ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐναυάγησε.

Μετὰ τὰς τοιαύτας καὶ ἄλλας καταφορὰς συκοφαντιῶν, διαβολῶν καὶ ὕβρεων, μὲ τὰς ὁποίας εἶναι πλήρης ὁ Λίβελλός του κατὰ Γραικῶν, ἐπάγει· ὅτι ἡ τοῦ τοιούτου κακουργήματος, τὸ ὁποῖον αὐτὸς καταμηνύει εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν, ἄγνοια, δύναται αὐτὴ μόνη νὰ ἐξηγήσῃ καὶ νὰ δικαιώσῃ τὴν ὑπομονήν της.

Μαινόμενος ὁ Λιβελλογράφος ὑπὸ ἀκρατήτου πάθους, διαστρέφει κακοβούλως τὰ πράγματα, δολιεύεται ἐθελοκάκως τὴν ἀλήθειαν, μεταπλάττει τὸ γενόμενον ἐπιβούλως, κρύπτει χαριζόμενος τοὺς καταφλέξαντας τὸν ἱερὸν Ναὸν, καὶ ἀποδίδωσι παραλόγως τὸ κακούργημα πρὸς τοὺς Γραικούς· ἀλλὰ ἀπατᾶται καὶ αὐτὸς καταφεύγων εἰς τοιαύτας ψευδοτροπολογιῶν διαβολὰς, δι' ὧν πονηρεύεται μὲ ποῖον αἰσχρότερον ἔγκλημα δύναται ἔτι νὰ καταστίξῃ τοὺς Γραικοὺς, ἀποκαλῶν τέλος πάντων αὐτοὺς καὶ ἐμπρηστὰς τοῦ Ἱερωτέρου παρὰ Χριστιανοῖς Ναοῦ, πρὸς αὔξησιν μίσους κατ' αὐτῶν, καὶ ἐπίτευξιν ταχεῖαν τοῦ ζητήματός του. Καὶ πρῶτον, οἱ Γραικοὶ οὔτε ἐγίνωσκον, οὔτε ἔμελεν εἰς αὐτοὺς νὰ μάθωσιν, ἐὰν οἱ τῶν Φραγκισκάνων χρηματικοὶ τότε πόροι εἶχον ἐλαττωθῆ, οὔτε ἀνάγκην εἶχον νέου Τίτλου δικαιώματος ἐπὶ τῆς πατρῴας καὶ γνησίας αὐτῶν ἰδιοκτησίας.

Οἱ Γραικοὶ, ὦ τροπολόγε, τὸν τῆς Ἀναστάσεως ἱερώτατον Ναὸν τοῦτο τὸ τῆς εὐκλείας τῶν Προγόνων αὐτῶν εὖχος καὶ ἀγλάϊσμα, τοῦτο τὸ διὰ δεκαπέντε ἤδη αἰώνων καὶ ἐπέκεινα τῆς τε ἄκρας εὐλαβείας αὐτῶν καὶ τοῦ βαθυτάτου Σεβάσματος ὑπέκκαυμα, πυρπολοῦσι, ἢ οἱ Ἀρμένιοι; τοὺς ὁποίους, διὰ τὴν ἀρχαίαν σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν τῶν δυτικῶν Φρατόρων σου μετ' αὐτῶν ἐπὶ πάσης περιστάσεως καταδρομῆς κατὰ Γραικῶν, συστελλόμενος νὰ κατονειδίσῃς ὡς ἐμπρηστὰς τοῦ Ναοῦ καὶ αὐτουργοὺς τῆς κακουργίας, προσάπτεις παραλόγως ὑπὸ πάθους τὴν καταστρεπτικὴν βέβηλον ταύτην πρᾶξιν καὶ στυγερὰν πρὸς τοὺς μόνους ἐχθρούς σου Γραικούς. Τόδε ἀποδεδειγμένον καὶ καταφανὲς, τὸ κατάδηλον καὶ πασίγνωστον ἐπίκροτον τοῦτο τόλμημα, τὸ δι' ἐνιαυτοῦ ὅλου καὶ ἐπέκεινα παρὰ τῶν ὑπερτάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει διορισθέντων Ἐξεταστῶν καὶ Κριτῶν βασανισθὲν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλικοῦ βήματος κριθὲν καὶ διαδικασθὲν, καὶ γνωστὸν τῷ Κόσμῳ γενόμενον, ἐὰν ὁ φυλλαδιογράφος αὐτὸς, ἢ κατὰ χάριν, ἢ κατ' ἐμπαθεῖς εἰσηγήσεις ἄλλων, παρεκτραπεὶς τῆς ἀληθείας ἀποσιωπᾷ, ἂς μάθωσιν οἱ ἀπατηθέντες ὑπὸ τῆς παρεξηγήσεώς του, τίνι τρόπῳ καὶ ἐκ ποίας αἰτίας ὁ πυρπολισμὸς τοῦ Ναοῦ ἐδραματοποιήθη.

Μνησικακοῦντες οἱ Ἀρμένιοι διὰ τὴν κατὰ τὸ 1807 ἔτος ἀποτυχίαν τοῦ κατὰ σκοπὸν αὐτῶν ὁρισμοῦ πρὸς κατοχὴν τοῦ Γολγοθᾶ, τῆς Γεθσημανῆς καὶ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Σπηλαίου τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὗρον μετ' οὐ πολὺ καιρὸν ἁρμόδιον καὶ κατάλληλον, τὴν Ὑπατείαν τοῦ Ῥουτζουκλοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ, καὶ τὸν παρ' αὐτῷ δυνάμενον τραπεζίτην ὁμογενῆ αὐτῶν Ἀρμένιον Μανούκην ὄργανον δεξιὸν τοῦ καταχθονίου αὐτῶν βουλεύματος, καὶ

κατὰ τὴν δοθεῖσαν πρὸς αὐτοὺς βεξαίωσιν, ἐγένοντο εὐέλπιδες, ὅτι ἀποτεφροῦντες τὸν Ναὸν, τῇ δυνάμει τοῦ Βεζύρη Μουσταφᾶ Παϊρακτάρη καὶ τῷ δραστηρίῳ μέσῳ τοῦ ῥηθέντος τραπεζίτου, ἐδύναντο νὰ λάβωσι τὴν ἄδειαν τῆς τοῦ Ναοῦ ἀνοικοδομῆς, καὶ ἐπὶ τῇ τοῦ τοιούτου λόγου βάσει νὰ στηρίξωσι τὴν ἐφ' ὅλον τὸν Ναὸν αὐτῶν κυριότητα, διὸ καὶ ἐχώρησαν εἰς τὴν πρᾶξιν τοῦ κακουργήματος ὡς ἑξῆς. Ἐνέκλεισαν εἰς τὸν Ναὸν δύω ἀτάκτους ἐξ αὐτῶν ἐπὶ σωφρονισμῷ δῆθεν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐπέτρεψαν μυστικῶς τὴν ὀλέθριον ἐκτέλεσιν· διὸ καὶ κατὰ τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1808, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ὥρᾳ ἐννάτῃ τῆς νυκτὸς, ἀνήφθη τὸ πῦρ ἐπὶ τῆς τραπέζης, τῆς εἰς τὰ Κατηχούμενα τοῦ Ναοῦ δεξιόθεν κειμένης Ἐκκλησίας τῶν Ἀρμενίων. Εἶδον τὴν φλόγα οἱ ἐν τῷ Ναῷ Γραικοὶ καὶ Λατῖνοι μονασταὶ, ἔδραμον εἰς κατάσβεσιν, ἀλλ' οἱ Ἀρμένιοι ἐμπόδισαν τὴν ἀνάβασιν αὐτῶν, λέγοντες, ὅτι αὐτοὶ ἐξικανοῦσι πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ πυρὸς, ἀλλ' ἡ φλὸξ προχωρήσασα καὶ ὁρμητικωτέρα γενομένη, ἐκ τῶν ὧν ἐνέχεον ἐλαιωδῶν ῥευστῶν οἱ Ἀρμένιοι, ἐγένετο ἀκατάσχετος. Ἐν δὲ τούτῳ, ἐν ὅσῳ νὰ δοθῇ ἡ εἴδησις πρὸς τοὺς κατέχοντας τὰς κλεῖς τοῦ Ναοῦ θυρωροὺς Μουσυλμάνους, νὰ ἔλθωσι νὰ ἀνοίξωσιν, ὁ Ναὸς μετεβλήθη ὅλος εἰς κάμινον πυρός· καὶ οὕτω κατηναλώθησαν ἐν διαστήματι τριῶν ὡρῶν, τά τε οἰκήματα τῶν Ἀρμενίων, ὁ μέγας Τροῦλλος, ὁ Γολγοθᾶς καὶ τὸ Καθολικὸν τοῦ Ναοῦ τῶν Γραικῶν. Τοῦ δὲ ἱεροῦ Κουβουκλίου τοῦ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου συνεθλάσθησαν οἱ περὶ αὐτὸ μικροί τε καὶ μεγάλοι Κίονες ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ κατέπεσον, διασωθέντος θαυμαστῶς τοῦ ἁγίου Ἄντρου, ἐν ᾧ ὁ Τάφος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, μεινάσης ἀβλαβοῦς τῆς ξυλίνης αὐτοῦ θύρας. Καὶ ὁ μὲν Ναὸς οὗτος ὁ ἀρχαῖος καὶ ἀξιοσέβαστος, πρὸς λύπην παντὸς Χριστιανοῦ, ἐπυρπολήθη, ἡ δὲ ἐλπὶς τῶν ἐμπρηστῶν, κρίσει δικαίᾳ Θεοῦ, κακῶς καταστραφέντος τοῦ προστάτου αὐτῶν, ἐματαιώθη.

Περὶ μὲν τῆς ἧς ἀναφέρει ὁ Λιβελλογράφος ἐπισκευῆς τοῦ μεγάλου Τρούλλου, οὐδὲν ἄλλο γνωστὸν κατὰ τὰ ὑπομνήματα, εἰμὴ ὅτι κατεσκευάσθη αὐτὸς, κατερειπωθεὶς ὑπὸ βροχῶν καὶ ἐκ τῶν σταλαγμῶν, κατὰ τὸ τῆς ἀδείας Χοτζέτι τοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Κριτοῦ Ἀπδιφφαχὶμ Μουλᾶ 942=1535 παρὰ τοῦ Πατριάρχου Γερμανοῦ· καὶ πάλιν 1131=1720, διὰ τὴν ἣν ἐνεδείξατο προθυμίαν ὁ τῆς Γαλλίας Πρέσβυς Μαρκὶ-δὲ-Βονὰκ, ἀπαλλάξας ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν Μαλτέζων περὶ τοὺς ἑκατὸν Τούρκους, πρὸς εὐχαρίστησιν ἐδόθη εἰς αὐτὸν ὁρισμὸς, ἐπὶ ἐπισκευῇ τούτου τοῦ μεγάλου Τρούλλου, ἐπιτάττων ὅμως, ὅτι ἐπισκευαζομένου τούτου, ἐὰν συμβῇ τις βλάβη εἰς τὸ ὑποκάτω τούτου μικρὸν Τρουλλαῖον τοῦ

Μνήματος, γενέσθω ἡ τούτου ἐπισκευὴ παρὰ Ῥωμαίων. Συγχρόνως δὲ ἐδόθη καὶ ἕτερος ὁρισμὸς τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθῳ, διακελεύων, ὅτι κἂν τρίμματα γένωσιν αἱ πέτραι τούτου τοῦ μικροῦ Τρούλλου τοῦ Μνήματος, ἄνευ ἀφαιρέσεως, ἐκ τούτων πάλιν παρὰ Γραικῶν ἐπισκευασθήτω.

Περὶ δὲ τοῦ ἐν Γολγοθᾷ κοιλώματος, ἐν ᾧ ἐπάγη τὸ τοῦ Σταυροῦ Ξύλον, ὅτι ἀνεσπάσθη παρὰ Γραικῶν, καὶ μετακομιζόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ναυαγήσαντος τοῦ πλοίου, ἀπώλετο, ἀποστυγοῦντες τὴν τῆς Ἱεροσυλίας ταύτην διαβολὴν, ὡς ἀσύστατον ὅλως καὶ ἀνύπαρκτον, ἀνακηρύττομεν τοῦτο, ὃ γράφει ὁ Λιβελλογράφος, ὡς σόφισμα πονηρίας, τὸ ὁποῖον πρὸς τοῖς ἄλλοις, πρὸς κατηγορίαν διέπλασε.

Περὶ δὲ τοῦ ὅτι ἐπὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τοῦ Ναοῦ, ὡς λέγει, ἠφανίσθησαν ἐπίτηδες ὅλα τὰ σημεῖα, ὅσα ἤγειραν οἱ φράγκοι, καὶ ἐξηλείφθησαν αἱ ἐπιγραφαὶ, αἱ δυκνύουσαι τὸ δικαίωμα τάχα τῶν Φράγκων, ὁμολογοῦμεν, ὅτι τοιαῦτα ὑπολαμβανόμενα σημεῖα οὐχ ὑπῆρχον ἐν τῷ Ναῷ, ὡς κραυγάζει ὁ Κ. Βορέ· οὐδεμία γὰρ ἀνάγκη ἦν νὰ ἐγερθῇ τι εἰς τὸν Ναὸν, ὡς ἐλλεῖπον, διότι οἱ Σταυροφόροι εὗρον αὐτὸν νεωστὶ καλῶς ᾠκοδομημένον καὶ εὐπρεπέστατα κεκαλλωπισμένον παρὰ τῆς τῶν Αὐτοκρατόρων μεγαλοδωρίας, ὡς προειπώθη. Καὶ ἐὰν τοιαῦτα περὶ τὸ ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου μικρὸν Κουβούκλιον σημεῖα καὶ ἐπιγραφαὶ τῶν Λατίνων, ἔστω, ὑπῆρχον, διὰ τί ἐσιώπησαν ταῦτα καὶ παντελῶς δὲν ἀνέφερον οἱ τοσοῦτοι περιηγηταὶ τῶν Εὐρωπαίων, οἱ κατὰ τὸν δέκατον πέμπτον, δέκατον ἕκτον, δέκατον ἕβδομον αἰῶνα καὶ καθεξῆς τήν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ τὸν Ναὸν καθιστορίσαντες καὶ περιγράψαντες; Ἐξ ἐναντίας δὲ σημεῖα προφανῆ καθωρῶντο εἰς τὸν Ναὸν καὶ τὸν πρώτων Κτιτόρων τούτου, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ἐπισκευασάντων τὸν παθόντα Ναὸν καὶ ἐξωραϊσάντων Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αὐτοῦ ἔτι τὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἡρακλείου ἔκτυπον διὰ λαμπρῶν μοσίων καθωρᾶτο ἐπὶ μιᾶς τῶν ἀψίδων τοῦ Γολγοθᾶ, ὃν παθόντα ὑπὸ τῶν Περσῶν, μεγαλοπρεπῶς κατὰ 627 ἔτος ἀνεκαίνισεν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ὑπομνήματα τῆς εὐλαβείας τῶν Βυζαντινῶν Βασιλέων, τὸ πῦρ τῶν Ἀρμενίων, κατὰ δυστυχίαν, κατέστρεψεν.

Ἀναφέρει ὁ Λιβελλογράφος τὸν Πρέσβυν δὲ Λατοὺρ Μοβοὺργ, ὡς ἐνεργήσαντα ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1811 ἔτος· ἀλλ' αἱ τότε περιστάσεις ἦσαν δειναὶ, διὰ τὸν ἀνακινούμενον καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην σάλον καὶ τάραχον κραταιὸν ὑπὸ τῶν ὅπλων τοῦ Ναπολέοντος· ὅθεν ὑπὸ τοιαύτης χαλεπῆς περιστάσεως ἐπειγομένη ἡ

Ὑψηλὴ Πόρτα, ἐξέδωκε τὸν κατ' ἐπίμονον ζήτησιν τῶν Φραγκισκάνων πρὸς τὸν Πρέσβυν ὁρισμόν· τούτου δὲ ἐμφανσθέντος εἰς Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν 27 Μαΐου τοῦ 1811 ἔτους, ἀντὶ νὰ φανῶσιν οἱ ῥηθέντες, κατὰ τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἐπάγγελμα, ἐπιεικεῖς καὶ ἀνεκτικοὶ, ὑπὸ μίσους καὶ ἐκδικήσεως ὠθούμενοι, οὐ μόνον ἀπεμπόδισαν τοὺς Γραικοὺς τῆς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου λειτουργίας, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς περιφρονήσεως ἐξέβαλον τὰ ἐπὶ τοῦ ἁγίου Μνήματος αὐτῶν κοσμήματα.

Μετ' ἄλλα, ἃ ἐκθέτει ὁ Λιβελλογράφος ὑπὲρ δικαιωμάτων τῶν εἰς τοὺς ἁγίους τόπους Δυτικῶν φρατόρων, καὶ πρὸς δεῖξιν ὀφειλομένης συντηρήσεως τῶν Συνθηκῶν, ἀναφέρει τὰς εἰς τοὺς δοθέντας ὁρισμοὺς πρὸς αὐτοὺς τουρκικὰς λέξεις ταύτας, Κέμα-φι Σάπικ (κατὰ τὸ πρότερον), Καλινδὲμ (κατὰ τὸ ἀρχαῖον) ἀχτιναμὲῖ Σελατὶν Μουτζεμπίντζε (κατὰ τοὺς ἀκτιναμέδες τοὺς Σουλτανικούς). Ἀλλ' αὗται αἱ λέξεις περιέχονται ὡσαύτως καὶ εἰς τοὺς πρὸς τοὺς Γραικοὺς δοθέντας Αὐτογράφους ὁρισμοὺς, καὶ πρεπόντως, διότι ἀναφέρονται ὁλικῶς καὶ εἰς τοὺς μετὰ τὸν Ὄμερ-Ἴπνι Χαττὰπ Χαλίφιδες, καὶ εἰς τοὺς προγόνους Σελὴμ καὶ Σουλεϊμὰν (ὡς ἐπικυρώσαντας πάντας τοὺς ἁγίους Τόπους εἰς τοὺς Γραικοὺς), τῶν ἐκδόντων ὕστερον τοὺς ὁρισμοὺς Σουλτάνων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἄρχεται αὐτὸς τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ Λιβέλλου του οὕτως.

ΟΠΕΡ ΕΚΖΗΤΟΥΣΙΝ ΟΙ ΤΕ ΜΟΝΑΣΤΑΙ ΛΑΤΙΝΟΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΓΗΣ ΚΑΙ Ο ΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ.

Ἐπεξεργαζόμενος, λέγει, τὸ περὶ Ζητήματος, ἐὰν εὕρισκεν ἀβεβαιότητας ὑπὲρ Λατίνων, καὶ ἀνεκάλυπτε τὰς περὶ Γραικῶν ἀντιποιήσεις στηριζομένας ἐπὶ Τίτλους, καίτοι ὀλίγον κῦρος ἐχούσας, ἤθελεν ἐκκλίνῃ καὶ παραιτηθῇ τοῦ νὰ ἀναλάβῃ ὑπόθεσιν ἀμφίβολον. Καὶ μετὰ τὰ τοιαῦτα, τὰ ὁποῖα ὡς μὴ εὐθύδικος κριτὴς προβάλλει, δι' ὧν λέγει, ὅτι ἱκανῶς ἀπέδειξε τοὺς Τίτλους τῶν Λατίνων, ὅτι ἡ νομιμότης διαμαρτύρεται κατὰ τῆς ἁρπαγῆς, καὶ ὅτι προστασία ὀφείλεται παρὰ τῆς Γαλλίας πρὸς ἀδυνάμους τεταλαιπωρημένους μοναχοὺς ἐγκλείστους φύλακας τοῦ ἁγίου Τάφου, καταντᾷ τέως εἰς τὰς ἐκζητήσεις. Καὶ πρῶτον προβάλλει τὴν ἁγίαν Σιὼν, τὴν ἅρπαγμα ὑπὸ φανατισμοῦ γενομένην τῷ 1527 ἔτει, τὴν

κτισθεῖσαν, λέγει, ὁλοκλήρως παρὰ τῶν Δυτικῶν φρατόρων, καὶ ἐξουσιαζομένην παρ' αὐτῶν ἐν διαστήματι 350 χρόνων.

'Απάντησις.

Ἡ ἁγία Σιὼν ἐκτίσθη ὅλως διόλου παρὰ τῶν Λατίνων μοναχῶν; Πῶς σὲ ἠπάτησαν αὐτοὶ καὶ κατὰ τοῦτο, κρύψαντες ἐκ Σοῦ τὴν ἀλήθειαν, τὸ πότε εἰς αὐτὴν κατῴκησαν; Εἰπώθη, πότε αὐτοὶ εἰς Ἱερουσαλὴμ ἦλθον, παρὰ ποίου κατὰ φιλοξενίαν, ταύτην ὡς κειμένην ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ (διότι ἔνδον ταύτης, ὡς μισούμενοι καὶ ὕποπτοι καὶ παρὰ τῶν ἐξουσιαστῶν Μαμλούκων, καὶ τῶν Ἀράβων, σφοδρῶς ἦν ἐμποδισμένον νὰ κατοικήσωσιν) ἔλαβον πρὸς κατοικίαν καὶ ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων. Ἐξ ἑνὸς δὲ διασωζομένου Χοτζετίου Μουσταφᾶ Κριτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ 1005=1597, διαλαμβάνοντος, κατὰ τὸν σταλέντα τότε ὁρισμὸν, περὶ ἐξακριβώσεως τῶν εἰς τὴν Σιὼν τόπων, ὅπου ἔθαπτον Λατῖνοι, Γεωργιανοὶ καὶ Γραικοὶ, ἐν τῷ ἰδίῳ Χοτζετίῳ συμπεριλαμβάνεται καὶ τοῦτο, ὅτι πρὸ χρόνων ἐπὶ τῶν Βασιλέων Μαμλούκων, ἐπιτραπέντες οἱ φράγκοι, ἵνα οἰκοδομήσωσιν οἶκον εἰς τὸ μνῆμα τοῦ Προφήτου Δαβὶδ (οὕτως οἱ Μουσουλμάνοι καλοῦσι τὴν Σιὼν), ἀντὶ οἴκου αὐτοὶ ἔκτισαν Ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ, ἥτις δι' ὁρισμοῦ κατηδαφίσθη τῷ 825=1422 (ἐπὶ Μέλεκ Ταχὶρ τζακμὰκ Ἐλ-Ζαχρί). Εἰς τὴν Σιὼν, καίτοι δοθεῖσαν εἰς τοὺς Φραγκισκάνους πρὸς κατοικίαν, εἶχον ὅμως καὶ οἱ Γεωργιανοὶ μέρος, κατὰ τὸ διαφυλαττόμενον καὶ αὐτὸ Χοτζέτιον τοῦ Σάλεχ Κριτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ 929, Σιλχσζὲ 14=1525, διαλαμβάνον, ὅτι ὁ τῶν Γεωργιανῶν Ἡγούμενος Σαββοῦλας παῤῥησιασθεὶς εἰς τὸ Κριτήριον ἐνεκάλεσε τὸν Φραδονάτον Ἡγούμενον τῶν εἰς τὴν Σιὼν κατοικούντων φραγκοκαλογήρων περὶ τοῦ ποδαρικοῦ τοῦ διαχωρίζοντος τὸ τῶν φράγκων μέρος ἀπὸ τοῦ τῶν Γεωργιανῶν, ὅτι ὅλον αὐτὸ τὸ ποδαρικὸν ὑπάρχει ἴδιον τῶν Γεωργιανῶν, κατὰ τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν ἔγγραφα· ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ Φραδονάτος ἀπεκρίθη, ὅτι τοῦτο ὑπάρχει ἐξ ἡμισείας, καὶ ἔδειξε περὶ τούτου ἔγγραφον ἐποχῆς νεωτέρας, ἀλλ' ὁ τῶν Γεωργιανῶν παῤῥησιάσας ἀρχαῖα ἰσχυρὰ ἔγγραφα, ἐδικαιώθη παρὰ τοῦ Κριτηρίου. Ἀπέναντι λοιπὸν τοσούτων ἀποδεικτικῶν, ἵνα τί θορυβεῖ ὁ φυλλαδιογράφος, σπουδάζων νὰ ὑποστήσῃ ἀνυπόστατα δικαιώματα ἰδιοκτησίας ἐφ' ὅλους τοὺς ἁγίους τόπους, διὰ τῶν αὐτοῦ σοφισμάτων; Ὅτι δὲ πειρώμενος τοῦ νὰ καταπείσῃ τοὺς μὴ εἰδότας, ὅτι ἡ διαμονὴ τῶν Λατίνων μοναχῶν καὶ ἐν τῇ Σιὼν ἦν ἀρχαιοτέρα τοῦ

αὐτὴ ἐξουσιάζετο παρ' αὐτῶν ἐν διαστήματι 350 χρόνων· διότι ἀπὸ τῶν 1547 ὑφαιρουμένων τῶν 350, δείκνυται τὸ 1177 ἔτος, ὅτε ὁ Σελαχιδὶν μὲ ἀκράτητον ὁρμὴν κατεπολέμει τοὺς Σταυροφόρους, ἕως οὗ κατὰ τὸ 1180 ἔτος καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐξεπόρθησε, καὶ πάντας τοὺς ἐν αὐτῇ Λατίνους κατέσφαξεν. Ὅθεν καὶ ἐκ τούτου ἂς κρίνῃ πᾶς συνετὸς περὶ τῆς ἀξιοπιστίας τῶν ὧν ἄλλων λέγει. Πρὸς δὲ τούτοις, σημειωτέον καὶ τοῦτο· ὅτι ὁ μὲν Λιβελλογράφος ἀπατηθεὶς, λέγει 350 χρόνους, οἱ δὲ δόντες Φραγκισκάνοι ἱκετηρίαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Λεοπόλδον τῷ 1696 ἔτει ἐπὶ τῆς εἰς Κάρλοβιτς διαπραγματεύσεως τῆς μετὰ τῶν Ὀθωμανῶν εἰρήνης, λέγουσιν ἐν αὐτῇ, ὅτι αὐτοὶ κατεῖχον τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Σιὼν χρόνους 249, καὶ ὅθεν αὐτοὺς ἀπεδίωξαν. « In monte Sion, iuiyue proefati religiosi con- » ventum ducentum et q uatraginta novem annis possede- » runt, et habitârunt : indè vero a centum circiter et qua- » dràginta quingue annis a Tourcis ejecti fuerint. humil- » lime demissèque supplicant, ut prœfatus saccr mons ipsis » restituatur (1) ». Τί ἄλλο δεικνύει ἡ διαφωνία τῶν ἐτῶν αὕτη; εἰμὴ πονηρίαν καὶ ψεῦδος, διότι οἱ καλοὶ Φράτορες δολιευόμενοι καὶ κρύπτοντες τὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν αὐτοὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς παρὰ τῶν Πατριαρχῶν ἡ ἁγία Σιὼν πρὸς κατοικίαν, (ὅπου καὶ οἱ Γεωργιανοὶ ἐλειτούργουν) ὡς ἀτιμίαν αὐτῶν λογιζόμενοι τὸ νὰ ὁμολογήσωσι τὴν χάριν, ὑποπίπτουσιν εἰς τοιούτους ἀναχρονισμοὺς πρὸς αἶσχος αὐτῶν.

Ὁ Λιβελλογράφος, διὰ τοὺς οὓς εἶπεν ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ὁ μέγας ἐκ στόματος, ὡς λέγει, λόγους πρὸς τὸν τότε Πρέσβυν τῆς Γαλλίας, ἀπαιτεῖ ἤδη καὶ αὐτὸς τὴν ἁγίαν Σιὼν, ὡς ἐρείπιον γενομένην, καθὼσπερ ποτὲ καὶ ὁ τῆς Γαλλίας Βασιλεὺς Φραγκίσκος αὐτῆς τὴν ἐπιστροφὴν ἐζήτησεν, ἡ δὲ γενομένη παρὰ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἀπόκρισις πρὸς τὸν ῥηθέντα Βασιλέα (935, κατὰ Σελήνην Μουχαρὲμ=1538), ἀποτόμως ἀποποιεῖται τὴν ζήτησιν

---

[1] Ἀπὸ τῆς περιόδου τῆς Λατινικῆς ταύτης ἀναφορᾶς περὶ ἐπιστροφῆς καὶ τῆς ἁγίας Σιὼν ἄλλη σύγχυσις ἀναχρονισμῶν προκύπτει. Τὴν ἁγίαν Σιὼν, λέγουν, κατεῖχον 249 χρόνους, ἐκπιπτομένων τούτων ἀπὸ τοῦ 1688 ἔτους, καθ' ὃ ἔτος ἐδόθη ἡ ἀναφορὰ πρὸς τὸν Λ'. Λεοπόλδον, δεικνύεται ἔτος 1439: ἔτι δὲ ἀφαιρουμένων καὶ τῶν 140 ἐτῶν ἀπὸ τῆς δοθείσης ἀναφορᾶς μέχρι τῆς ἀποβολῆς τῶν Φρατόρων ἀπὸ τῆς ἁγίας Σιὼν, δεικνύεται ἔτος 1513, ἐνῷ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν ἀπὸ τῆς Σιὼν συνέβη τῷ 1527 ἔτει, καὶ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου Βορὲ, καὶ κατὰ τὸ γράμμα τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν 935=1528 πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας Φραγκίσκον τὸν Α'.

ΙΔ'. αἰῶνος, καθίσταται ἀπερίσκεπτος καὶ γελοῖος λέγων, ὅτι οὕτω. « Ἡ Ἐκκλησία τοῦ μνήματος τοῦ Δαβὶδ μετεβλήθη εἰς Τέμενος, καὶ ἔνδον ταύτης ἐτέλεσαν οἱ Μουσουλμάνοι Ναμὰς (προσευχὴν κανονικὴν), ὅθεν σήμερον ὁ καθαρισθεὶς τόπος καὶ ὀνομασθεὶς Τζαμὶ, νὰ μετατραπῇ πάλιν εἰς Ἐκκλησίαν, τοῦτο ἀντίκειται εἰς τὴν ἡμῶν θρησκείαν, καὶ ὁ ἱερὸς νόμος ἡμῶν ἐὰν τοῦτο ἐπέτρεπεν, ἦτον εἰς ἐμὲ πάντῃ ἀδύνατον νὰ δεχθῶ τὴν θερμὴν παράκλησίν σου »;

Ἀντιποιούμενος ὁ Λιβελλογράφος ὅλους τοὺς ἁγίους Τόπους, ὡς προγονικοὺς δῆθεν τῶν Λατίνων μοναχῶν, προτείνει, ὅτι ὁ Γολγοθᾶς ἐξῃρημένως καὶ ἀποκλειστικῶς ἀνῆκε πρὸ πολλοῦ εἰς Λατίνους, καὶ ὅτι τοῦτον ἀφήρπασαν ἐξ αὐτῶν οἱ Γεωργιανοὶ προστατευόμενοι παρὰ τῶν Βασιλέων Μαμλούκων. Μετὰ δὲ τὴν συνθήκην 1673 ἔχομεν, λέγει, ὁρισμοὺς διαβεβαιοῦντας τὴν κυριότητα ἡμῶν ἐπὶ τὸ ἥμισυ τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ δ' ἄλλο ἥμισυ κατεσχέσθη παρὰ τῶν Γραικῶν, τῶν λαβόντων τὴν κληρονομίαν τῶν Γεωργιανῶν. Ἀφίνομεν δὲ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτον μέρος, ἀλλ' ἐπὶ συμφωνίᾳ πρὸς διατήρησιν τῶν προνομίων, νὰ ἐκτελῶμεν καθ' ἑκάστην ἐνώπιον τούτου τὰς ἡμῶν λιτανείας, καὶ τὴν τῆς μεγάλης Παρασκευῆς παράταξιν, ἡ ὁποία πρὸ δύω ἐτῶν ἀφορμὴ ἐγένετο λογομαχίας ἐγερθείσης κατὰ τῶν Καθολικῶν.

Ἀπάντησις.

Οἱ Γεωργιανοὶ οὐ διέλειπον καὶ ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπὶ τῶν Βασιλέων Μαμλούκων, νὰ ἀπέρχωνται εἰς προσκύνησιν τῶν Ἁγίων Τόπων, καὶ διὰ τὰ ἃ ἐκόμιζον παρὰ τῶν Βασιλέων αὐτῶν ἱερὰ σκεύη καὶ χρηματικὰς βοηθείας πρὸς τοὺς ἱεροὺς Τόπους, οἱ Γραικοὶ διὰ τὰ αὐτὰ δόγματα μετ' αὐτῶν, ὡς ὁμοθρήσκων, παρεχώρησαν εἰς αὐτοὺς νὰ λειτουργῶσιν ἐλευθέρως καὶ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, καὶ εἰς Βηθλεὲμ, καὶ εἰς Γεθσημανῆ καὶ ἀλλαχοῦ, ἔδωκαν εἰς αὐτοὺς καὶ ἔνδον καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Μοναστήρια, παθόντα ὑπὸ τοῦ χρόνου, τὰ ὁποῖα ἀνῳκοδόμησαν, τελευταῖον δὲ μετέβησαν ταῦτα εἰς τοὺς Γραικοὺς, οὐχὶ κατὰ κληρονομίαν, ὡς λέγει ὁ φυλλαδιογράφος, ἀλλὰ διὰ τὰ πολλὰ χρέη τῶν Γεωργιανῶν, πληρωθέντα παρὰ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, διότι διὰ τὰς μεγάλας ἀνωμαλίας τῆς πατρίδος αὐτῶν, εἶχε παύσει πᾶσα ἀποστολὴ βοηθείας πρὸς αὐτοὺς χρηματικῆς.

Ὁ Λιβελλογράφος, καθὼς ἀντιποιεῖται ὅλους τοὺς ἁγίους Τόπους, ὡς ἰδίους τῶν Λατίνων μοναχῶν καὶ κτηματοδεσπότας μό-

νους αὐτοὺς τούτων, καὶ ὅτι οἱ Γραικοὶ καὶ Γεωργιανοὶ (ἀντιστρόφως) παρ' αὐτῶν τάχα ἀφήρπασαν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ Γολγοθᾶ φωνοῤῥαγεῖ, ὅτι καὶ ταύτην τὴν ἰδιοκτησίαν οἱ Γεωργιανοὶ παρὰ τῶν Δυτικῶν φρατόρων ἀφήρπασαν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐφεξῆς κοινοῦ ἐγγράφου μαρτυρικοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτῶν ἐξελέγχεται καὶ κατὰ τοῦτο, ἐξ ἀπάτης τῶν καλογήρων εἰς τὸ περὶ ἁρπαγῆς ψευδόμενος. Πρώτη δὲ συζήτησις καὶ διαφιλονεικία περὶ Γολγοθᾶ ἐγένετο περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος, κατὰ τὸ κάτωθεν ἐν τῷ Σημειώματι μαρτυρικὸν Ἀραβιστὶ Χοτζέτι, τὸ διαφυλαττόμενον καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων ἐγγράφων, δι' οὗ διατρανοῦται ἡ ἀλήθεια πρὸς αἰσχύνην τοῦ ψεύδους (1).

Παῦσον Κ. Βορὲ καπηλεύων τὸ δίκαιον, δολιευόμενος τὴν ἀλήθειαν, ἥτις βοᾷ ἐναντίον τῶν περὶ τοῦ ζητήματός σου ἀξιώσεων. Καὶ τῷ ὄντι, τίς τῶν Γραικῶν δὲν ἀδημονεῖ δικαίως βλέπων τοὺς σφετεριστὰς τῆς πατρῴας αὐτῶν κληρονομίας, ἁρπάζοντας ταύτην ἀπὸ τοὺς κόλπους των, καὶ ἀνερυθριάστως προσάπτοντας τὴν ἁρπαγὴν πρὸς τοὺς γνησίους ἀρχαιόθεν ἰδιοκτήτας; Ἐκ ποίου αὐτὸς δικαιώματος, πλεονάζων διὰ τῆς τοιαύτης ἀλλοκότου αὐθαιρε-

(1) « 896, Ζιλκαδὲ 17, 1492, ἦλθον ἔμπροσθεν ἡμῶν τῶν τεσσάρων Κριτῶν Μεζσχετὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ, τοῦ Μελέκι Χάναφι Σσάφεϊ καὶ Χάμπαλι οἱ Καλόγηροι τῶν Γεωργιανῶν, καὶ ἐπαῤῥησίασαν ἱερὸν ὁρισμὸν (τοῦ Σουλτὰν Καΐτ Πάϊ), ἀποτεινόμενον πρὸς ἕκαστον ἡμῶν, Ναζίριδων, Ναΐπιδων καὶ Κριτῶν τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ, διαλαμβάνοντα, ὅτι οἱ Καλόγηροι ἀνέφερον εἰς τὸν ἱερὸν θρόνον, ὅτι ὁ Γολγοθᾶς ὁ ὢν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀναστάσεως, ἐστὶν ἓν ἐκ τῶν Λατρευτηρίων των· περὶ οὗ ἐπαῤῥησίασαν πρὸς ἡμᾶς ἱεροὺς ὁρισμοὺς τοῦ Σουλτὰν Παρκοὺκ καὶ τοῦ Σουλτὰν Καΐτιπάϊ, ὅτι ὁ Γολγοθᾶς εἶναι ἴδιος ὅλος αὐτῶν μόνον, καὶ ὅτι πρότερον ἥρπασαν αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, ὅτι ἀναφερθέντες οἱ Γεωργιανοὶ εἰς τὸν ἱερὸν θρόνον, ἀπέβαλον αὐτοὺς ἐκεῖθεν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανέβησαν οἱ Φράγκοι ἁρπάσαντες τὸν Γολγοθᾶν, ὅτι αὐτοὶ οἱ Γεωργιανοὶ ἔχουσιν ἔγγραφα ἀρχαῖα μαρτυροῦντα τὴν κυριότητα αὐτῶν. καὶ ὅτι συνελθόντων ἀμφοτέρων τῶν Ἐθνῶν, ἐγένετο ἐν μέσῳ αὐτῶν ἔρις καὶ λογομαχία, καὶ τέλος ἐμβάντες μεσάζοντες οἱ ἀνωτέρω Κριταὶ, ἐγένετο συμφωνία ἔγγραφος, ἵνα ἔχωσιν οἱ Γεωργιανοὶ ὅλον τὸ πρὸς βοῤῥᾶν μέρος τοῦ Γολγοθᾶ, καὶ ὅλον τὸ ποδαρικὸν τὸ κατὰ μέσον τοῦ Γολγοθᾶ, τὸ διαχωρίζον τὸ βόρειον ἀπὸ τὸ νότιον μέρος αὐτοῦ· τὸ νότιον μέρος ἵνα ἔχωσι μὲν οἱ Φράγκοι, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ἔνθα αὐτοὶ λειτουργοῦσι τοῦ νοτίου μέρους, νὰ ἦναι συντροφικὸν Φράγκων καὶ Γεωργιανῶν. Ὅλον δὲ τὸ ὑποκάτω μέρος αὐτοῦ τοῦ Γολγοθᾶ ὑπάρχει τῶν Γεωργιανῶν· ὁποῖον δὲ τῶν δύω μερῶν θελήσει νὰ ἀνατρέψῃ ταύτην τὴν συμφωνίαν, καταδικάζεται νὰ πληρώσῃ δύω χιλιάδας δηνάρια εἰς τὸν Βασιλικὸν Χαζνέ· διὸ καὶ πρὸς ἔνδειξιν καὶ ἀκριβῆ τήρησιν ἐγράφη τὸ παρόν.

Κεῖνται ἔτι τέσσαρα Χοτζέτια ἐπικυροῦντα τὰ ἀνωτέρω, τὸ μὲν τοῦ 910: τὸ δὲ τοῦ 917: τὸ δὲ τοῦ 983: τὸ δὲ τέταρτον τοῦ 1014 Χισζρέ.

σίας τὸ γελοῖον καὶ τερατευόμενος, ἀφίνει μὲν εἰς τοὺς Γραικοὺς ὁριστικῶς τοιοῦτον, ἄνευ τοῦ δεικτικοῦ ἄρθρου, μέρος τοῦ Γολγοθᾶ, ἀλλ' ἐν συμφωνίᾳ, πρὸς διατήρησιν, λέγει, τῶν προνομίων; Ποῖα δὲ εἶναι τὰ ὀνειρευόμενα ταῦτα προνόμια ἐπὶ τόπους, οὓς ὕστερον διὰ διαφόρων τρόπων, οἱ δυτικοὶ Φράτορες ἀφήρπασαν, οὐκ οἴδαμεν, ληρεῖ ἢ παραληρεῖ αὐτός; Ἀλλ' εἰς τοιαῦτα παραληρήματα, τὸ νὰ ἀντιλέγῃ τις, εἶναι ματαιολογία. Ὅτι δὲ πάντες οἱ ἅγιοι Τόποι ἀνεξαιρέτως ἦσαν ὑπὸ τὴν Κηδεμονικὴν ἐξουσίαν τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, δεικνύεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀπὸ τὰ τῶν Βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἱερουσαλὴμ Μαμλούκων διασωζόμενα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῶν Πατριαρχῶν θεσπίσματα: 713=1314, τοῦ ἐκ τῶν Βαχαριτῶν Βασιλέων Ζαχὶρ Μελοὺκ: 800=1398, τοῦ Μέλεκ Ταχὶρ Παρκοὺκ: 813=1408, τοῦ ἐκ τῶν Σιρκασίων Σουλτὰν Σεϊφουδὶν Τζακμάκ: 835=1431, τοῦ Μέλεκ Ἐσρὲφ Σεϊφελδὶν, καὶ ἕτερον τούτου: 841=1347: 856=1452, τοῦ Σουλτὰν Νασὶρ Σεϊφελδὶν Ἀχμέτ: 900=1495, τοῦ Μέλεκ Ἐσφὲρ Καῒτ Παῒ, καὶ τοῦ Κανσοῦ Γαβρὶ 910=1504. Ταῦτα δὲ διατάττουσι τὸ ἀνεπηρέαστον τῶν τε ἔνδον καὶ τὸν ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ τῶν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Πατριαρχῶν Ναῶν καὶ Προσκυνημάτων, καὶ τὸ ἐπισημότερον τὰς κλεῖς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως νὰ κρατῶσιν οἱ Πατριάρχαι, καὶ τῇ τούτων ἀδείᾳ νὰ ἀνοίγηται ἡ μεσημβρινὴ τοῦ Ναοῦ μεγάλη Πύλη, καὶ οὐδεὶς τῶν Προσκυνητῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Φράγκων ῥητῶς, νὰ εἰσέρχηται οὔτε καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Τάφον, ἐὰν μετ αὐτοῦ δὲν ἦναί τις ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου. Ὅθεν καὶ ἐκ τούτων τῶν θεσπισμάτων, καὶ ἐξ αὐτῶν ὕστερον τῶν Αὐτογράφων ὁρισμῶν τοῦτε Σουλτὰν Σελὴμ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, διαβεβαιοῦται, ὅτι οὐδὲν οἱ δυτικοὶ Φράτορες ἴδιον μέρος εἶχον τότε, οὔτε ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ἐκτὸς τῆς ἐκτελέσεως, καὶ τοῦτο συγκαταθέσει Πατριαρχικῇ, λειτουργίας καὶ τῶν ἐθίμων αὐτῶν, οὔτε ἐν Βηθλεὲμ, ἐκτὸς τῆς ἐκτλέσεως ὡσαύτως τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων καὶ ἐν αὐτῇ, οὔτε ἀλλαχοῦ εἶχον, εἰμὴ μόνην τὴν κατὰ φιλοξενίαν τῶν Πατριαρχῶν δοθεῖσαν πρὸς αὐτοὺς ἁγίαν Σιὼν, ὅθεν καὶ περιττὸν καὶ ἀηδὲς, ἵνα λέγῃ καὶ ἐπαναλέγῃ εἰς ὅλον τὸν Λίβελλόν του, ὅτι πάντες οἱ ἱεροὶ Τόποι κατείχοντο ὑπὸ τῶν μοναχῶν Λατίνων, καὶ ὅτι ἦσαν καὶ εἶναι δῆθεν ἰδιοκτησίαι αὐτῶν. Ἱκανῶς ἀπεδείχθη ἀνωτέρω, ὅτι οἱ ἐπὶ Μαμλούκων αὐτοὶ ἐλθόντες, καὶ συνεσταλμένως καὶ περιωρισμένως διάγοντες, ὡς ὕποπτοι καὶ μισούμενοι, καὶ μὴ δυνάμενοι οὔτε ἔνδον τῆς Πόλεως Ἱερουσαλὴμ νὰ κατοικήσωσιν, οὔτε τοὺς νεκροὺς αὐτῶν νὰ ἐντα-

ριάσωσιν, οὔτε περὶ οἴνου καὶ ζωοτροφιῶν, ἄνευ καταβολῆς χρημάτων καὶ ἀδείας, νὰ φροντίσωσι, μετὰ τὸν Κατακτητὴν Σουλτὰν Σελὴμ καὶ ἐφεξῆς, ἐθρασύνθησαν, καὶ πόδα ἐξέτειναν ἐπεμβάσεως καὶ ἁρπαγῆς τῶν ἁγίων Τόπων, καὶ πρῶτον τῆς Ἀποκαθηλώσεως, ὡς ἐροῦμεν. Διότι ἐπὶ περιστάσεως τῶν πολέμων τῶν Ὀθωμανῶν μετὰ τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Ἀουστρίας, καὶ πρῶτον μετὰ Καρόλου τοῦ Ε'. καὶ τῶν ἐφεξῆς, καὶ τῆς ὑπισχνουμένης συμμαχίας τῆς Γαλλίας πρὸς τοὺς Σουλτάνους πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τῶν Ἀουστριακῶν, ἐπὶ τοιαύτης εὐκαιρίας ἀείποτε ἀναγκαζομένη ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐξέδωκε, κατὰ τὰς ἐνστάσεις τῶν Πρέσβεων τῶν ὑποκινουμένων ὑπὸ τῶν ἀνησύχων Καλογήρων φράγκων, τοὺς κατὰ καιροὺς ὁρισμοὺς πρὸς αὐτοὺς, ἵνα μετέχωσι καὶ αὐτοὶ τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν αὐτῶν ἐθίμων· καὶ ταύτην τὴν ἐξ εὐμενείας τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατόρων παραχώρησιν καὶ μετοχὴν τῶν φρατόρων Φριγκισκάνων εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους, μετέβαλον εἰς κυριότητα, ἀντιποιούμενοι αὐτοὺς ὡς ἰδιοκτησίαν αὐτῶν· καὶ ἀντὶ νὰ παραπονῶνται οἱ Γραικοὶ δικαίως, ὧν, ὁ Σουλτὰν Σελὴμ κυριεύσας τὴν Ἱερουσαλὴμ, εὗρεν εἰς τὰς χεῖρας πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς Ναοὺς καὶ τοὺς ἁγίους Τόπους, καὶ ἐπεκύρωσε δι' ἱεροῦ Χάττ-Σεριφίου του πάλιν εἰς αὐτοὺς πάντα ὅσα ἂν κατεῖχον, διὰ τὰ μέρη τῶν Προσκυνημάτων, τῶν ὁποίων αὐτοὶ οἱ δυτικοὶ φράτορες τούτους ἀπεστέρησαν τῆς πατρῴας κατὰ κληρονομίαν κατοχῆς, ἐξ ἐναντίας οἱ σφετερισάμενοι τὰ ἀλλότρια ὑψοῦσι φωνὴν κατακραυγάζοντες καὶ ἐγκαλοῦντες τοὺς Γραικοὺς ὡς ἅρπαγας τῶν ὧν αὐτοὶ παρ' αὐτῶν ἥρπασαν, ἐκζητοῦντες ἤδη, πρὸς συμπλήρωσιν τῆς τελείας ἀδικίας καὶ ἁρπαγῆς, καὶ τὰ κατάλοιπα τῶν εἰς χεῖρας εἰσέτι τῶν Σχισματικῶν Γραικῶν ἁγίων Τόπων. Τὸ δὲ Κραταιὸν Δεβλέτι καὶ εἰς τοὺς ἐκδοθέντας πρὸς τοὺς Φράγκους μοναστὰς κατὰ καιροὺς ὁρισμούς του, οὐδέποτε ἐξέφρασε λέξιν κυριότητος καὶ κτήσεως, ἀλλὰ χρῆσιν ἁπλῆν μόνην τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των, ὡς τοῦτο ἐναργῶς διασαφιζόμενον προστάττεται καὶ εἰς τὰ δύω ἐκδοθέντα ὑψηλὰ Αὐτόγραφα τῶν Σουλτάνων Ὀσμὰν 1170, καὶ ἑπομένως τοῦ Σουλτὰν Μουσταφᾶ, τὰ κυρωθέντα καὶ ἐπὶ Σουλτὰν Μαχμοὺτ Β'. καὶ τοῦ ἤδη εὐκλεῶς Αὐτοκρατορεύοντος Σουλτὰν Ἀπδοὺλ Μετζίτ.

Ἀπεδείχθη ἐναργέστατα πότε οἱ Φραγκισκάνοι ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ, ὅτι τῇ ἐγγυήσει τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, μόλις ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς να κατοικήσωσιν ἐν τῇ ἔξω τῆς Ἱερουσαλὴμ Σιὼν, ὅτι ἀπὸ πάθος διαδοχικὸν ἄσπονδον ἀπὸ τοῦ καιροῦ

τῶν Σταυροφόρων καὶ τῶν πολέμων καὶ τῶν σφαγῶν τῶν ὁμοθρήσκων αὐτῶν, ἐμίσουν ὡς Δυτικοὺς καὶ αὐτοὺς καὶ ἀπεστρέφοντο οἱ ἐκ τῶν Μαμλούκων Βασιλεῖς, ὡς ἐχθροὺς καὶ ὑπόπτους, ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν νενοθευμένων ὁρισμῶν, ὧν ἔχουσιν οἱ δυτικοὶ αὐτοὶ Φράτορες, καθορᾶται τρανῶς ἡ τῶν Μαμλούκων πρὸς αὐτοὺς ἄκρα ἀπέχθεια, μὴ συγχωρούντων ἄνευ ὁρισμοῦ ἀδείας, οὔτε τοὺς νεκροὺς αὐτῶν νὰ ἐνταφιάσωσιν, οὔτε καὶ περὶ ζωοτροφιῶν νὰ φροντίσωσιν· ὅτι ἀπὸ τῆς Σιὼν διωχθέντες, εἴδομεν μὲ ποίας φρικτὰς πρότερον συνθήκας καὶ ὑποσχέσεις καὶ αὐτοὶ οἱ Ἄραβες Μουσουλμάνοι ἀπὸ Πάππων, Προπατόρων καὶ Πατέρων αὐτῶν διαδεχθέντες τὸ πρὸς τοὺς Φράγκους, ἕνεκα τῶν Σταυροφοριῶν, μῖσος, μόλις παρεχώρησαν, δι' ἐνοικιαστηρίου συμφωνητικοῦ Γράμματος γενομένου ἐπὶ τοῦ Κριτηρίου τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τοὺς Φραγκισκάνους νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὸ τῶν Γεωργιανῶν Μοναστήριον, μεσοῦντος τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος, Δὲρ-Ἀμοὺτ τοῦ ἁγίου Σωτῆρος. Ὅλα ταῦτα ὡς πρόσφατα, φωνῇ μεγάλῃ μαρτυροῦσι καὶ ἀνομολογοῦσιν ἐκπεφρασμένως, διὰ τοσούτων ἐπισήμων Ἐγγράφων, τὰ γενόμενα πράγματα, καὶ τὸν ἄθλιον καὶ ἔμφοβον βίον, ὃν ἔζων οἱ Φραγκισκάνοι αὐτοὶ καὶ ἐπὶ Μαμλούκων καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, τοῦ ἐπικυρώσαντος τὴν κοινὴν γενομένην ἀναφορὰν (942=1536) περὶ συνθηκῶν μετ' αὐτῶν τῶν μοναστῶν πρότερον, καὶ παραχωρήσεως εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Μουσουλμάνων νὰ κατοικήσωσι δι' ἐνοικίου εἰς τὸ ῥηθὲν Μοναστήριον.

Αὐτοὶ δὲ οἱ ἔπηλεις καὶ ἄστεγοι, οἱ μηδὲν ἔχοντες ἴδιον ἐπὶ Μαμλούκων, καὶ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, εἰμὴ μόνην τὴν κατὰ χάριν δοθεῖσαν πρὸς αὐτοὺς εἰς κατοικίαν ἁγίαν Σιὼν, καὶ τὴν κατ' Εὐαγγελικὴν καὶ χριστιανικὴν ἀγάπην ἄδειαν εἰς τὸ νὰ λειτουργῶσι καὶ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐν Βηθλεὲμ, ἀλλὰ καιρὸν φυλάττοντες πότε νὰ ἀποτινάξωσι τὸν τοιοῦτον χρόνιον περιορισμὸν, καὶ νὰ κατάσχωσιν ἐκ τῶν ἁγίων Τόπων τινὰς, εὗρον τὴν εὐκαιρίαν τῆς τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἀποκρίσεως πρὸς τὸν Φραγκίσκον Α'. Βασιλέα τῆς Γαλλίας (935=1528), καὶ ἔτι πρὸ τούτου δύο χρόνους, καθ' οὓς ὁ Βασιλεὺς αὐτὸς ἦν αἰχμάλωτος τῶν Γερμανῶν, τοῦ Πρέσβεως τῆς τούτου μητρὸς Δουκίσσης δ' Ἀγγουλὲμ πρὸς τὸν μέγαν Σουλεϊμὰν σταλέντος, τοῦ καὶ παραστήσαντος τὸν κίνδυνον τῆς Τουρκίας ἐκ τῆς δυνάμεως Καρόλου τοῦ Ε'. καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συνενωθῇ μετὰ τῆς Γαλλίας κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας· ταύτης δὲ τῆς περιστάσεως δραξάμενοι οἱ καλοὶ Φραγκισκάνοι, πρῶτον βῆμα ἐξέτεινον πρὸς ἁρπαγὴν τῆς Ἀποκαθηλώσεως ἐπὶ τῆς

Πατριαρχείας τοῦ Ἱεροσολύμων Γερμανοῦ· τούτου δὲ ἀπόντος πέραν τοῦ Ἰορδάνου, κατασκευάσαντες αὐτοὶ ἐν σιδηροῦν κιβώτιον κάτωθεν διάκενον, ἔθηκαν ἐπάνω τῆς Πέτρας τῆς Ἀποκαθηλώσεως, καὶ ἐπ' αὐτὸ προπαρεσκευάζοντο διὰ νὰ λειτουργήσωσι· τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ Πατριάρχης, σπεύσας ἐπέστρεψεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπεμπόδισε τὴν τοιαύτην αὐτῶν αυθαίρετον πρώτην πρᾶξιν, ἐπειπὼν πρὸς αὐτοὺς, ἵνα ἐμμένωσιν εἰς τὰ πρότερον ὅρια, εἰς ὅσα κατ' ἀρχὰς ἡ Εὐαγγελικὴ φιλοξενία εἰς αὐτοὺς παρεχώρησε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν Ἱεροπραξιῶν αὐτῶν.

Ὑπ' ὄψιν οὖν τῶν ἀποδεδειγμένων καὶ πασιγνώστων, καὶ ὑπὸ τῶν Φρατόρων μόνων σεσιωπημένων, ὡς μηδόλως εἰς αὐτοὺς συμφερόντων, δὲν εἶναι ἄρα ἀκρισίας τόλμημα τὸ νὰ οἰκειοποιῶνται οἱ Φράτορες διὰ τοῦ συνηγόρου αὐτῶν τοὺς ἁγίους Τόπους, ὡς ἰδιοκτησίαν αὐτῶν; Εἴδομεν ἐκ τῶν διασωζομένων ὑπομνημάτων ἀξιωματικῶς, ὅτι ἐν διαστήματι διακοσίων χρόνων, ἐξ ὅτου κατὰ πρῶτον ἐπάτησαν τὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἔδαφος, μισούμενοι, περιφρονούμενοι καὶ ἀποστρεφόμενοι παρὰ Μαμλούκων καὶ Μουσουλμάνων, οὐδένα τῶν ἁγίων Τόπων εἶχον ἴδιον, καὶ μόλις διὰ σκληρῶν συμφωνιῶν καὶ δι' ἐνοικίου συγκατέθεντο νὰ ἀφήσωσιν αὐτοὺς νὰ μετοικήσωσιν εἰς τὸ ἔνδον τῆς Πόλεως Δὲρ-Ἀμοὺτ, τὸ ὁποῖον τέλος ἁρπάσαντες, ὡς καὶ τὰ ἄλλα, παρὰ τῶν κτηματοδεσποτῶν, οἰκειοποιοῦνται ταῦτα οἱ Δυτικοὶ αὐτοὶ ξένοι Καλόγηροι τὰ εἰς Ἀνατολὰς τῶν Ἀνατολικῶν κείμενα τῶν Προγόνων αὐτῶν ἱερὰ τῶν ἁγίων Τόπων ἱδρύματα, ὡς ἄλλην Πατρικὴν (γελοῖον!) ἰδιοκτησίαν αὐτῶν. Καὶ ἐὰν εἰς αὐτοὺς τοὺς διὰ δύω αἰώνων οὐδὲν ἔχοντας τῶν Προσκυνημάτων ἴδιον, παρεχωρήθησαν ἐπὶ περιστάσεων πολέμων, ὡς ἀνωτέρω ἐξεφράσθημεν, παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατόρων, ἐξ ἀνάγκης δεήσεων καὶ παρακλήσεων Βασιλέων καὶ Πρέβεων, Τόποι τινὲς ἅγιοι, παρεχωρήθησαν πρὸς τοὺς Φράτορας μουσαφίριδες πρὸς χρῆσιν μόνον προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐθίμων αὐτῶν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, κατὰ τὰ διασωζόμενα Χάττι-Σερίφια, ἀλλ' οὐδέποτε πρὸς κατάκτησιν· διότι ἡ Πόλις Ἱερουσαλὴμ, διαλαμβάνουσιν αὐτὰ, μετὰ τῶν αὐτῆς πέριξ, εἶναι κληρονομικὸν κτῆμα τῆς ἡμετέρας Βασιλείας κυριευθὲν διὰ τῶν ὅπλων τῶν ἡμετέρων ἐνδόξων Προγόνων· ὅθεν καὶ τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Πόλεως ταύτης Προσκυνήματα δὲν ἐδόθησαν κατὰ κυριότητα· καὶ τοῖς μὲν ὑποτελέσιν ἀφέθησαν ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν, εἰς δὲ τοὺς Φράγκους κατ' ἔλεος καὶ χάριν (οὕτω ῥητῶς) ἐδόθησαν μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ὁρισμοὶ ἐπὶ ἡμερῶν τῶν ἐνδόξων ἡμῶν Προγόνων, περιεκτικοὶ ἀδείας τοῦ νὰ προσκυνῶσιν εἰς μέρη

τινὰ τῶν Προσκυνημάτων, καὶ νὰ ἐκτελῶσι μόνον τὰ ἔθιμά των· 1170=1756, καὶ 1232=1816.

Ἐῤῥέθη, ὅτι ὁ νόμος τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατόρων ἐστὶ θεμελιώδης καὶ ὁριστικώτατος, πᾶσα Πόλις, χώρα καὶ τόπος, ὁ ἐξουσιασθεὶς διὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν, εἶναι ὑποτελὴς καὶ ὑπόφορος, οὐδεὶς ἔχει ἰδιοκτησίαν, ἀλλὰ πάντες ἀνεξαιρέτως διὰ τὴν γῆν τῶν οἰκοπέδων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔχουσιν οἰκοδομὰς, πληρόνουσιν ἕν τι τεταγμένον κατ' ἔτος. Κατὰ δὲ τὸν νόμον τῆς Αὐτοκρατορίας τοῦτον, τὸν οὐδόλως ἐπιτρέποντα ἰδιοκτησίαν, καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ὑπὲρ τῶν ἁγίων τόπων καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν ἐκδοθέντων Σουλτανικῶν Αὐτογράφων, λανθάνεται ὁ Λιβελλογράφος ἐκλαμβάνων ταῦτα ὡς Συνθήκην καὶ δικαίωμα ἰδιοκτησίας καὶ κυριότητος, ἣν εἰς οὐδένα πώποτε οἱ τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνοι συνεχώρησαν, πολλοῦ γε δεῖ εἰς ξένους (μουσαφίριδες, ὡς καλοῦσιν αὐτοὺς) Φραγκοκαλογήρους, καθὼς τοῦτο διατρανοῦται ἀπὸ τὰ Σουλτανικὰ πρὸς τοὺς Γραικοὺς ἐκδοθέντα ὑψηλὰ Αὐτόγραφα, καὶ εὐκρινέστερον ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ 1170 ἐκδοθέντων τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν Σουλτὰν Μουσταφᾶ τοῦ Γ'. διαλαμβανόντων, ὅτι οἱ μετὰ παρέλευσιν καιροῦ ἀπό τε τοῦ κατακτητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν παραχωρηθέντες τινὲς τόποι Προσκυνημάτων κατ' ἔλεος, εὐεργεσίαν (οὕτω ῥητῶς) καὶ παράκλησιν (τῶν Πρέσβεων) εἰς τοὺς μοναστὰς Φράγκους, ἐδόθησαν πρὸς μόνην χρῆσιν προσκυνήσεως καὶ ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἐθίμων, καὶ οὐδέποτε κατ' ἔννοιαν ἐξιδιάσεως καὶ οἰκειοποιήσεως αὐτῶν τῶν τόπων, ὡς ἰδιοκτησίαν αὐτῶν, καὶ οὕτω νὰ ἐπεμβαίνωσι καὶ νὰ ἐπεντίθωνται καὶ εἰς τὰ ἄλλα αὐτοῖς μὴ ἀνήκοντα, πρὸς ταραχὴν καὶ σύγχυσιν· τί τούτου ἐκδηλότερον; Διὸ καὶ εἰς μάτην αἱ κραυγαὶ τοῦ Λιβελλογράφου, ὅστις, ἢ μὴ ἐννοῶν τὴν λέξιν: χρῆσιν, ἢ μεταβάλλων καὶ μετατρέπων κατ' ἰδίαν αὐτογνωμίαν καὶ θέλησιν ἐπὶ σκοπῷ, ἀποδίδει εἰς αὐτὴν ἔννοιαν ἰδιοκτησίας κατὰ συνθήκην.

Κατὰ δὲ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ταύτην συνθηκῶν και δικαιωμάτων, ζητεῖ Τόπους τινὰς ἁγίους, τοὺς ὁποίους ἐπὶ περιστάσεων πολέμων, ὡς εἰπώθη ἀνωτέρω, πρὸς ἀποφυγὴν, τὸ Κραταιὸν Δεβλέτι, συγκινήσεως δύω ἐχθρῶν Γερμανῶν καὶ Γάλλων κατ' αὐτοῦ, μὲ δυσαρέσκειαν ἄκραν παρέλαβε παρὰ τῶν ὑπηκόων του Γραικῶν, καίτοι γινῶσκον κατὰ τὰ ἀρχαῖα θεσπίσματα τοῦ δευτέρου Χαλίφου Ὄμερ Ἴπνου Χαττὰπ, καὶ τοῦ κραταιοῦ Κατακτητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ, τὰ δίκαια αὐτῶν τῶν Γραικῶν, Τόπους τινὰς τῶν Προσκυνημάτων, καὶ παρεχώρησε τούτους πρὸς

τοὺς Φραγκοκαλογήρους, τοὺς ὁποίους ἔπειτα οἱ τοῦ κραταιοῦ Δεβλετίου τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορες, μυσαττόμενοι τὸ προφανὲς ἀδίκημα, ἐπέστρεψαν κατ' εὐθυδικίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν τούτους τοὺς Τόπους πάλιν πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν Γραικούς. Ταύτην τὴν δικαίαν ἐπιστροφὴν καταλέγει, ὡς ἁρπαγὴν, καὶ κακολογεῖ τοὺς τρόπους, δι' ὧν αὐτοὶ οἱ τῶν Προσκυνημάτων Τόποι ἐπεστράφησαν πρὸς τοὺς διὰ τοσούτων αἰώνων αὐτοὺς κατέχοντας. Τὰ τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν καὶ Σουλτὰν Μουσταφᾶ ἱερὰ Αὐτόγραφα ἐκθέτουσιν εἰς πλάτος κατ' ἀκρίβειαν ὅλους τοὺς κατὰ καιρὸν ἐκδοθέντας ὁρισμοὺς ὑπὲρ τῶν ἁγίων Τόπων καὶ πρὸς τοὺς Γραικοὺς καὶ πρὸς τους Φράγκους, καὶ τέλος διατάττουσιν οὕτως. « Ἡ Ἀποκαθήλωσις, κοινὸν ὑπάρχει Προσκύνημα καὶ οὐκ ἴδιον, καὶ ὡς τοιοῦτον, νὰ ἐκτελῶσι καὶ οἱ Γραικοὶ ἐκεῖ τὰ ἔθιμα αὐτῶν ἀνενοχλήτως παρὰ τῶν Φράγκων, βάλλοντες καὶ οἱ Γραικοὶ μανουάλια: Ὁ ἐπὶ τοῦ Μνήματος μικρὸς Τροῦλλος, κατὰ τὰ ἀρχαῖα εἰς χεῖρας αὐτῶν ὑψηλὰ ἔγγραφα, εἶναι ἐξιδιασμένος αὐτῶν, τῶν Γραικῶν, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ συντήρησιν αὐτῶν, καὶ ἐπ' ἀνάγκης ἐπισκευῆς νὰ γίνηται αὕτη παρ' αὐτῶν, χωρίς τινος συγχύσεως καὶ λογοτριβῆς τῶν Φράγκων' » (τρεῖς ἕτεροι προγενέστεροι ὁρισμοὶ Αὐτόγραφοι **1109**, **1131**, καὶ **1132** τὰ αὐτὰ περὶ τούτου ἐπιτάττοντες) « Αἱ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ στοαὶ, δύω εἰσὶ τῶν Γραικῶν καὶ δύω τῶν Φράγκων, καὶ τὸ μὲν πρὸς βοῤῥᾶν τούτου μέρος, κατὰ τὰ παλαιὰ ἔγγραφα, εἶναι τῶν Γραικῶν, τὸ δὲ νότιον, τῶν Φράγκων: τῶν Σίττι Μαριὰμ ἑπτὰ ςοῶν, τὸ μὲν ἄνω μέρος θέλει εἶναι τῶν Φράγκων, ὡς κατοικία αὐτῶν, τὸ δὲ κάτωθεν μέρος θέλει μείνει εἰς τοὺς Γραικοὺς, ὡς Προσκύνημα αὐτῶν ἀνέκαθεν: Ἡ δὲ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη μολυβδοσκέπαστος Ἐκκλησία, κατὰ τὰ παλαιὰ ἔγγραφα, οὖσα τῶν Γραικῶν, νὰ μένῃ πάλιν εἰς αὐτοὺς, ὡσαύτως καὶ τὸ ἐκεῖ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, εἶναι Προσκύνημα καὶ τῶν δύω Γενῶν Φράγκων καὶ Γραικῶν καὶ τὸ μὲν δεξιὸν τούτου (ἡ Φάτνη) ἀνήκει εἰς τοὺς Φράγκους, τὸ δὲ ἀριστερὸν (ὅπου ἐτέχθη Χριστὸς) ἀνήκει εἰς τοὺς Γραικούς: Τὸ δὲ Μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ ἐξιδιασμένον ὂν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τῶν Γραικῶν, κατὰ τὸ Αὐτόγραφον τοῦ φορθητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ τὸ διαλαμβάνον καὶ αὐτὸ, νὰ μένῃ πάλιν εἰς χεῖρας αὐτῶν, ὡς τὸ πρότερον (1) ». Οἱ τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτο-

(1) Μετὰ τὴν εἰς τὸν ἅγιον Γοθάρδον νίκην τῶν Γερμανῶν τῷ 1663 ἔτει, κλεισθείσης τῆς εἰρήνης, ὁ τοῦ Ατοκράτορος Μαξιμιλιανοῦ τοῦ Β'. Πρέσβυς Βάλερ δὲ Λεσλὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπέτυχε καὶ τῶν

κράτορες ἐπιτάττοντες ταῦτα, οὐδὲν ἄλλο εὐθυδίκως ἔπραξαν, εἰ μὴ τὸ νὰ διαφυλάξωσι τὴν δικαίαν ἀκεραιότητα πάντων τῶν ὧν εὗρεν ὁ ἔνδοξος αὐτῶν Πρόγονος νικητὴς Σουλτὰν Σελὴμ εἰς χεῖρας Γραικῶν, καὶ ἐβεβαίωσε δι' ἱεροῦ αὐτοῦ Χάτι-Σερίφ, καθὼς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν προσεπεκύρωσεν ὅλους τοὺς ἁγίους Τόπους ὡσαύτως πρὸς τοὺς Γραικούς.

Εἴδομεν, ὅτε κατὰ πρῶτον ἦλθον εἰς Ἱερουσαλὴμ οἱ Φραγκισκάνοι, ὅτι ἐδόθη εἰς τοὺς ξένους αὐτοὺς κατὰ φιλοξενίαν ἡ ἁγία Σιὼν πρὸς κατοικίαν, καὶ ἐπετράπη εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ εἴς τινας τῶν ἱερῶν Τόπων νὰ ἱεροπρακτῶσιν· Εἴδομεν, ἔσους ἂν προβάλλωσιν ὁρισμοὺς τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου, καὶ μᾶλλον Μουζαφέρ τινος, πρὸς ἔνδειξιν ματαίαν τῆς τῶν Λατίνων μοναχῶν ἀρχαίας δῆθεν ὑπάρξεως ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅτι πάντες εἰσὶ παράγραπτοι, νενοθευμένοι, κίβδηλοι, ὕποπτοι καὶ ἀμφίβολοι· Εἴδομεν, ὅτι οἴκημα ἴδιον μὴ ἔχοντες, ἀλλὰ κατὰ χάριν οἰκοῦντες εἰς τὴν ἁγίαν Σιὼν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐλειτούργουν καὶ οἱ Γεωργιανοὶ, ὡς ἰδιῶται καὶ ἀφανεῖς καὶ μισούμενοι παρὰ τῶν Μαμλούκων, οὐδὲ ἐτόλμησαν νὰ ἐμφανισθῶσι πρὸς τὸν Πορθητὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ, ὡς μὴ ἔχοντες οὔτε δικαίωμα, οὔτε περί τινος ἰδίου τόπου ἱεροῦ ἢ οἰκήματος, νὰ παρακαλέσωσιν· ἐξ ἐναντίας δὲ, ἐπειδὴ ὅλα τὰ ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων ἔνδον τε καὶ ἐκτὸς τῆς ἁγίας Πόλεως ἱδρύματα ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Γραικῶν, Τίτλους ἐπισήμους αὐτῶν ἐχόντων καὶ πρὸς τὸν νικητὴν παρουσιασθέντων, ἐγνωρίσθησαν ὅλοι οἱ ἅγιοι Τόποι καὶ τὰ Μοναστήρια, σὺν οἷς καὶ ἡ ἁγία Σιὼν (τὸ μνῆμα τοῦ Προφήτου Δαβὶδ), καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν Ναὸς (ὧν δύω ὁ Λιβελλογράφος ζητεῖ τὴν ἐπιστροφὴν, ὡς ἰδιοκτησίαν τάχα καὶ αὐτὴν τῶν μοναχοκρατόρων), ὡς ἴδια τῶν Γραικῶν, καὶ τὴν κατοχὴν αὐτῶν καὶ χρῆσιν, ὡς ἀπ' ἀρχῆς, τούτων εἶχον, νὰ ἔχωσι πάλιν,

ἄλλων προβλημάτων του, ἔτι δὲ καὶ τῆς παραχωρήσεως τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς τοὺς ἀντισύζους Φραγκισκάνους, τοὺς τηροῦντας ἀείποτε τὰς τῶν πολέμων περιστάσεις, καὶ ὑπερεθίζοντας δι' ἱκετηρίων Βασιλεῖς καὶ Πρέσβεις, πρὸς ἀφαίρεσιν ὅλων σχεδὸν τῶν ἁγίων Τόπων (ὡς καὶ ἤδη) παρὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ διωκτῶν αὐτῶν Γραικῶν, τῶν καὶ ἀναξίων, ἵνα κατέχωσιν αὐτοὺς, ὡς Σχισματικῶν (καὶ διότι ὁ χριστιανισμὸς αὐτῶν διαφέρει ἀπὸ τὸν τῆς Ῥώμης, πρέπει ἄρα νὰ ἀπογυμνωθῶσι καὶ παντὸς δικαίου;) Ἡ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη ἀποκρούουσα καὶ ἀποβάλλουσα τὰς περὶ Οὐγγαρίας προτάσεις τοῦ ῥηθέντος Πρέσβεως, μόλις ἐνέδωκεν εἰς τὸ νὰ παραχωρήσῃ πρὸς τοὺς μοναχοκράτορας τῷ 1606 ἔτει, τὸ εἰς Γεθσημανῆ Μνημεῖον τῆς Μητρὸς τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον ἔπειτα πάλιν κατ' εὐθυδικίαν εἰς τοὺς παλαιοὺς κατόχους τούτου ἐπανεστράφη.

ἐπεκύρωσεν ὁ Πορθητὴς δι' ἱεροῦ Αὐτογράφου· καὶ δι' ἑτέρου αὖθις ἐν Δαμασκῷ: Εἴδομεν ἔτι, ὅτι διὰ τὴν ἐνθύμησιν τῶν ἐπὶ τῶν Σταυροφόρων γενομένων πολέμων καὶ σφαγῶν, μῖσος κατὰ Φράγκων καὶ Μαμλοῦκοι καὶ Ἄραβες Μουσουλμάνοι ἄσπονδον τρέφοντες, μόλις διὰ σκληρῶν συμφωνιῶν καὶ ὑποσχέσεων ἐνέδωκαν εἰς τὸ νὰ μεταβῶσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὸ Μοναστήριον τῶν Γεωργιανῶν Δὲρ-Ἀμοὺτ, τὸ ὁποῖον παρεχώρησαν εἰς αὐτοὺς τοὺς Φράτορας δι' ἐπισήμου γενομένου ἐνοικοχάρτου ἀνὰ ἑκατὸν Σουλτανικῶν φλωρίων κατ' ἔτος, 942=1536: (1). Ὑπ' ὄψιν οὖν τούτων τῶν αὐτοῖς ἀποδεδειγμένοις πράγμασι γενομένων, καὶ τῆς ἐν διαστήματι 185 χρόνων διατριβῆς τῶν Φραγκισκάνων ἐν Παλαιστίνῃ, ἀφ' οὗ χρόνου ἦλθον, καὶ τῶν ὧν ὑπέστησαν, ὡς ἄοικοι καὶ ἀφανεῖς, πᾶσα φαντασία καὶ κομποῤῥημοσύνη τοῦ φυλλαδιαγράφου ὑπὲρ ἀρχαίων δικαιωμάτων δῆθεν καὶ ἰδιοκτησιῶν τῶν Λατίνων μοναχῶν, εἰς αἰθέρα κενὸν οἴχεται.

Χάρις δὲ εἰς τοὺς μετὰ τὸν Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ἐνδόξους τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκράτορας, ὅτι ἐπὶ περιστάσεων πολεμικῶν, κατὰ παράκλησιν Βασιλέων καὶ Πρέσβεων, καὶ κατ' ἔλεος Σουλτανικὸν, παρεχωρήθησαν ἐξ ὧν εἶχον ἔκπαλαι οἱ Γραικοὶ, μέρη τινὰ τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς μόνην χρῆσιν προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως παρὰ

(1) Αὕτη δὲ ἡ πρὸς αὐτοὺς αὐστηρότης τῶν Μαμλούκων, παράδοξον, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔτι τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατόρων, ἐν ὅλῃ τῇ ὑπερασπίσει τῶν Καθολικῶν Πρέσβεων, καὶ τῶν δι' αὐτῶν ἐκδοθέντων ὁρισμῶν ὑπὲρ Φραγκισκάνων, παρετάθη καὶ μέχρι τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ τοῦ Δ'. ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξεδόθη ὑψηλὸς ὁρισμὸς 1656=1066, διακελεύων, ὅτι οἱ Φράγκοι νὰ μὴ κατοικῶσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, οἱ δὲ ἐρχόμενοι κοσμικοὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, νὰ μὴ διαμένωσιν ἔνδον τούτου πλείω τῶν δέκα ἡμερῶν, οἱ δὲ Καλόγηροι προσκυνηταὶ Φράγκοι τρεῖς μόνον ἡμέρας Γενομένης δὲ συνελεύσεως καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ ὁρισμοῦ, ἀπεδείχθη κατ' αὐτὸν, ὅτι οἱ Φραγκισκάνοι οὐδὲ εἶχόν ποτε, οὐδ' ἔχουσιν ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ ἰδίαν κτῆσιν, ὡς σφοδρῶς τοῦτο εἰς αὐτοὺς ἔκπαλαι ἀπηγορευμένον, καὶ ὅτι τὸ Μοναστήριον Δὲρ-Ἀμοὺτ παρέλαβον δι' ἐνοικίου. Μετακαλέσαντες δὲ τοὺς Φραγκισκάνους εἰς τὸ Κριτήριον, ὅπου ἦσαν συνηγμένοι, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοῦ ὁρισμοῦ, προσέταξαν τὴν ἄφευκτον διατήρησιν τῶν ἀνωτέρω, καὶ ἔτι τοῦ νὰ ἀνανεώνωσι τοῦ λοιποῦ κατ' ἔτος ἐπὶ Κριτηρίου τὸ ἐνοικιαστήριον γράμμα περὶ τοῦ οὗ κατοικοῦσι Μοναστηρίου Δὲρ-Ἀμοὺτ Saint Sauveur. Ἐνώπιον λοιπὸν τῶν φανερῶν καὶ ὁριστικῶς ἀποδεδειγμένων πραγμάτων, καταγεγραμμένων εἰς τοὺς Κώδικας τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτηρίου, δὲν εἶναι ἄρα ταῦτα πάντα τρανώτατος ἔλεγχος τῶν ψευδολογιῶν, δι' ὧν ἀγωνίζεται ὁ Κ. Βορὲ εἰς τὸν Λίβελλόν του νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς χθὲς καὶ πρώην βίᾳ καὶ δυναστείᾳ παρεισδύσαντας καὶ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἁγίους Τόπους μονάστάς του, ὡς κεκτημένους ἃ οὐκ εἶχον, ἐξ ἀρχαίων δῆθεν χρόνων;

Φραγκισκάνων τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἐθίμων· ἀλλὰ ταύτην τὴν χρῆσιν δολοπλόκως καὶ σοφιστικῶς μετέβαλον εἰς ἰδιοκτησίαν καὶ εἰς δικαίωμα συνθήκης, διὰ τῆς ὁποίας ἀντιποιοῦνται καὶ ἐκζητοῦσιν οὐ μόνον καὶ τὰ κατεχόμενα ἔκπαλαι ὑπὸ Γραικῶν, (ἐξ ὧν εἰ καί τινα παρεχωρήθησαν ἐξ ἀνάγκης, ὡς ἐῤῥέθη, ἀλλ' ἑπομένως κατὰ δικαιοσύνην πάλιν ἐπεστράφησαν), ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἔτι τὰ εἰς Τζαμία μεταβληθέντα. Λέξιν δὲ τοιαύτην, λέγομεν, ἰδιοκτησίας, εἰς οὐδένα τῶν ἐκδοθέντων πρὸς αὐτοὺς ὁρισμῶν ὑπάρχουσαν κατὰ τοιαύτην ἔννοιαν ἐκλαμβανομένην, καθὰ ἐναντίαν εἰς τὰς διὰ τῶν Ὀθωμανικῶν ὅπλων τόπων κατακτήσεις, καὶ τὸν ἐκ τούτου καθεστῶτα νόμον τοῦ Κράτους. Ἀλλ' αὐτὸς ἐπὶ τῆς καταχρηστικῆς λέξεως ταύτης καὶ παρανενοημένης σαλευόμενος, νομίζων ὅλας τὰς ἱερὰς κτήσεις πατρογονικὰς τῶν Φραγκοκαλογήρων του, καὶ παραφερόμενος ὑπὸ πάθους, ὀνειδίζει τοὺς Γραικοὺς, ὡς ἅρπαγας. Οἱ ἐξ αἰώνων τοὺς ἱεροὺς Τόπους, ὡς προγονικὴν κληρονομίαν, κατέχοντές εἰσιν οἱ ἅρπαγες τῶν ἰδίων, ἢ οἱ χθὲς καὶ πρώην ἐλθόντες εἰς Ἱερουσαλὴμ γυμνοὶ καὶ ἔρημοι καὶ κατοικίας αὐτῆς, καὶ μόλις δι' ἐνοικίου εὑρόντες στέγην μοναχορράτορες; οἱ διὰ διαφόρων τρόπων κατὰ τὸν ΙΣΤ'. αἰῶνα ἐπιπεσόντες ὡς πειναλέοι ἐπὶ τοὺς Γραικοὺς, καὶ ἁρπάσαντες ἐξ αὐτῶν ὅσα μέρη τῶν ἁγίων Τόπων ἤδη κρατοῦσι, καὶ τούτοις μὴ ἀρκούμενοι, ἐκζητοῦσιν ἔτι διά τε τοῦ Λιβέλλου καὶ τῶν κραυγῶν σου νὰ ἐξαρπάσωσι καὶ τὰ εἰς χεῖρας αὐτῶν κατάλοιπα.

Ἐπὶ τὰ κατ' ἰδέαν δικαιώματα, δι' ὁρισμῶν καὶ συνθηκῶν, τῶν Φραγκισκάνων ἐπακουμβῶν ὁ Λιβελλογράφος, καὶ θέλων αὐτοὺς, καὶ κατὰ τὰς τρεῖς λέξεις ἔτι τῶν Ἀράβων, τὰς ὁποίας ἀναφέρει, νὰ ἀναδείξῃ καὶ ἐντοπίους καὶ ἰδιοκτήτας τῶν ἁγίων Τόπων, λέγει, ὡς ἄλλος καὶ αὐτὸς κύριος καὶ ἐξουσιαστὴς ἀπόλυτος τούτων τῶν ἁγίων Τόπων, ταῦτα. « Τοὺς Γραικοὺς προσκυνητὰς καὶ τῶν ἄλλων Γενῶν δὲν θέλουσι διώξει οἱ Φράγκοι, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας θέλουσιν ἀφήσει εἰς αὐτοὺς τὴν εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους πλησίασιν πλέον εὔκολον καὶ εὐσχήμονα, διότι δὲν θέλουν τοὺς ὑπαγάγῃ εἰς δασμὸν Σιμωνιακὸν, καὶ ὅτι ὁ λαὸς δὲν θέλει λυπηθῆ, διότι ἔξει κέρδος καὶ ὠφέλειαν· ἀλλ' εἶναι μοναχοί τινες, οἵτινες τοὺς ἀπατῶσι καὶ τοὺς φαντιάζουσι διὰ νὰ θησαυρίζωσιν, ὡς ἔχοντες ἀνάγκην διὰ τῶν χρημάτων νὰ φθείρωσι τὴν Ὀθωμανικὴν Διοίκησιν διὰ νὰ ἐξακολουθῶσι τὰς ἐπεμβάσεις αὐτῶν καὶ ἁρπαγάς. » Ὅστις παρακινεῖ καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἀηδῆ ἀποκρίσεως οὐκ ἄξια, ὡς αὐτέλεγκτα καὶ αὐτοκατάκριτα, διότι οἱ Γραικοὶ δὲν προσέβαλον πώποτε, οὐδ' ἥρπασαν τὰ τῶν Φράγκων,

ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἐλθόντες ἀπὸ δύσεως ξένοι καὶ πάροικοι, διὰ 200 ἤδη χρόνων δὲν ἔπαυσαν ἐπεμβαίνοντες καὶ ἁρπάζοντες τὰ ἱερὰ τῆς Πατρῴας αὐτῶν κληρονομίας Καθιδρύματα. Ὅσον δὲ περὶ τῶν Γραικῶν Προσκυνητῶν ἀπαντῶμεν τὰ ἑξῆς.

Πώποτε οἱ τῶν Προσκυνητῶν Γραικοὶ δὲν θέλουν ἀνεχθῆ, ἵνα ἄλλοι τῶν ὁμογενῶν αὐτῶν ὁδηγήσωσιν αὐτοὺς εἰς προσκύνησιν τοῦ τε ἱεροῦ Τάφου τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων Τόπων, ἀλλ' οἱ ἱερεῖς αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἀναιδέστατα συκοφαντεῖ, ὡς ἀπατῶντας αὐτοὺς διὰ κέρδος χρημάτων, διὰ τῶν ὁποίων νὰ πράξωσιν ὅσα καταψευδόμενος ὁ φυλλαδιογράφος εἰς αὐτοὺς προσάπτει, κακολογῶν ὁμοῦ καὶ τὴν ἐξουσίαν, ὡς ἑτοίμην νὰ φθαρῇ διὰ χρημάτων. Ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ὧν μὲ ζέουσαν προαίρεσιν προσφερομένων παρὰ τῶν φιλοθέων Προσκυνητῶν μετρίων, κατὰ δύναμιν ἑκάστου, καὶ κατ' Ἀποστολικὴν μίμησιν (οἵτινες, ὡς ὁ Παῦλος, [Κορινθ. Κ'. 15.] ἀπέστελλον τὰς τῶν Πιστῶν βοηθείας πρὸς τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀδελφούς), πρός τε συντήρησιν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναῶν καὶ τῆς ἀδελφικῆς Κοινότητος, ἐξ αὐτῶν λέγομεν, τῶν προσφερομένων, ἐὰν ἐπιμελῶς παρατηρήσωσιν οἱ μοναχοὶ Φράτορες, θέλουν μάθη, ὅτι μέρος περισσότερον τούτων δαπανᾶται εἰς περίθαλψιν, διατροφὴν καὶ πληρωμὴν ἀγωγίμων καὶ ναύλων πολλάκις τῶν πενεστέρων προσκυνητῶν. Οὕτω δι' ἐλεημοσυνῶν ᾠκονόμησεν ἀπ' ἀρχῆς ὁ Χριστὸς τὴν συντήρησιν τῆς Πόλεως αὐτοῦ. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Χαλίφων καὶ τῶν μετ' αὐτοὺς ἐβοήθουν τῇ Ἱερουσαλὴμ οἱ ἀείμνηστοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκράτορες, καθὼς καὶ οἱ τῆς Εὐρώπης Καθολικοὶ Ἡγεμόνες δὲν ἔπαυσαν ἀποστέλλοντες τὰς αὐτῶν βοηθείας πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους.

Μετὰ δὲ τὰς περὶ τῶν Γραικῶν προσκυνητῶν τερατολογίας του, τάττει ὡς δευτέραν ζήτησιν ὁ Λιβελλογράφος τὴν περὶ τῆς Ἀποκαθηλώσεως, λέγων ὅτι αὐτὴ ἀείποτε ἀνῆκεν εἰς τοὺς Καθολικούς, ὡς δεικνύεται ἐκ νομίμων ἐγγράφων, ὅτι καὶ οἱ Γραικοὶ ἔτυχον μὲν τῆς χάριτος, ἵνα θέσωσιν ἐκεῖ κανδηλέρια καὶ λυχνίας, τὴν χάριν ὅμως ταύτην ὑπέλαβον ὡς ἰδιοκτησίαν· ἀλλ' ἐὰν καὶ ἐξηρημένως ἀνήκῃ αὐτὴ εἰς τοὺς Καθολικούς, αὐτοὶ ὅμως δὲν θέλουν ἀφαιρέσει ταῦτα τὰ κανδηλέρια καὶ τὰς λυχνίας, ἀλλὰ θέλουν τοὺς εἰδοποιήσει, ὅτι τῆς ἐννοίας κατὰ γράμμα τῆς συνθήκης σεβασθείσης, ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοὺς ταῦτα τὰ γνωρίσματα (οἷον τὰ μανουάλια) τῆς εὐλαβείας των περὶ τὴν Ἀποκαθήλωσιν, ἀλλ' ἐν συμφωνίᾳ, ὅτι ἡ ἄδεια νὰ ἀνανεοῦται κατ' ἔτος, καὶ ὅτι θέλει παύσει κατὰ πρώτην πρᾶξιν παραβιάσεως.

Ἀπάντησις.

Ὅτι καὶ ὁ Ναὸς ὅλος τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ Ἀποκαθήλωσις ὑπῆρχον ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Χαλίφων καὶ ἐπὶ τῶν Βασιλέων ἑπομένως τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πορθητοῦ ταύτης Σουλτὰν Σελὴμ, τοῦ ῥητῶς εἰς τὸ αὐτοῦ Χὰτ-Σσερὶφ καλοῦντος αὐτὴν Μιγτεσὰλ, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατόρων, κατοχὴ νόμιμος ὅλως τῶν Γραικῶν, τρανῶς καὶ ὁμολογουμένως καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἐκ τοσούτων ὑψηλῶν ἐγγράφων, τοῦτο εἶναι δεδειγμένον καὶ ἀναμφισβήτητον· ἀλλὰ διότι ὕστερον (ἀείποτε ἐπὶ περιστάσεων, ὡς ἀπεδείχθη) ἐνέδωκεν ἡ Σουλτανικὴ μεγαλειότης εἰς τὰς ἱκεσίας, καὶ κατ' ἔλεος ἐπέτρεψε δι' ὁρισμοῦ τὴν χρῆσιν καὶ τῆς Ἀποκαθηλώσεως εἰς τοὺς Λατίνους Καλογήρους, ἐν τίνι οὖν λόγῳ ὁ Λιβελλογράφος ἀναλαμβάνει καὶ δικαίωμα ἰδιοκτησίας, μετατρέπει πονηρευόμενος τὰς τοιαύτας κατὰ φιλίαν καὶ εὐεργεσίαν Σουλτανικὰς δι' ὁρισμῶν ὑποχωρήσεις εἰς μόνην ἁπλῆν χρῆσιν προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐθίμων, καὶ οὐδέποτε εἰς ἰδιοκτησίαν, εἰς κατιδέαν συνθήκας, καὶ τερατευόμενος, αὐτοχειροτονεῖ τοὺς μοναχοὺς φράτορας, ὡς ἀπολύτους κυρίους καὶ τῆς Ἀποκαθηλώσεως, καὶ ἐπιτάττοντας συμφωνίας ἐνιαυσίους, ἄδειαν εἰς προσκύνησιν καὶ φωταγωγίαν περὶ ταύτην, καὶ παῦσιν αὖθις ταύτης κατ' ἀρέσκειαν Τῷ ὄντι, καθὼς παράδοξος ἡ τοιαύτη οἰκειοποίησις, οὕτως ἀλλόκοτος καὶ ἡ προτεινομένη συμφωνία καὶ ἄδεια. Τίς δὲ τῶν νομίμων προγονικῶν Ἱεροϊδρυμάτων καὶ τῶν Σεβασμάτων τῶν Γραικῶν, διὰ μόνην τὴν χορηγηθεῖσαν ἐξ εὐγενίας Σουλτανικῆς ἁπλῆν χρῆσιν, κατέστησεν αὐτοὺς καὶ ἰδιοκτήτας καὶ αὐτάρχας τῶν ἁγίων Τόπων; Μόνοι οἱ συλλαβόντες τὴν ἀδικίαν καὶ τεκόντες τὴν ἀνομίαν τῆς ἁρπαγῆς ἱερεῖς Θεοῦ Φραγκισκάνοι, οἱ συνεσταλμένοι οὗτοι καὶ τεταπεινωμένοι ἐπὶ Μαμλούκων, καὶ θρασεῖς ἑπομένως πρὸς ἐπεμβάσεις, ἐξ ἀντιζηλίας καὶ φθόνου, καὶ σφετερισμοὺς γενόμενοι, οἵτινες καὶ τὸ πρῶτον βῆμα ὃ πρὸς ἁρπαγὴν ἐξέτειναν, ἦν τὸ πρὸς ταύτην τὴν Ἀποκαθήλωσιν τῷ 1536 ἔτει, ὡς ἐρρέθη ἀνωτέρω.

Ὡς πρὸς τὴν περὶ τάφων συζήτησιν, γελοῖον, τὸ νὰ πιστεύῃ ὁ Λιβελλογράφος, ὅτι ἡ τῶν νεκρῶν τέφρα ἔχει προνόμιον κληρονομίας καὶ ἰδιοκτησίας δικαίωμα, ὡς ὁ καλὸς αὐτὸς, ἤδη γενόμενος παπᾶς, καὶ μετὰ τῶν Λαζαριστῶν συνταχθεὶς εἰς τὸ κατὰ τὸν Βόσπορον χωρίον Βεβέκι, Εὐγένειος Βορὲ διατείνεται (1).

(1) Ἐπὶ τῆς δόλῳ καὶ ἀπάτῃ κατὰ τὸ 1204 ἔτος ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων, τῶν ὡς πειναλέων γυπῶν ἐπιπεσόντων,

Τέταρτον ζήτημα προβάλλει τὸ περὶ τῶν ἑπτὰ στοῶν τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένων, περὶ ὧν ἀρκούντως ἐξεφράσθημεν ἀνωτέρω, καθώσπερ καὶ περὶ τοῦ ἐν Γεθσημανῇ Μνήματος τῆς Θεοτόκου, τὸ ὁποῖον ὡς πέμπτον ζήτημα προτείνει.

Ἡ μεγάλη Ἐκκλησία τῆς Βηθλεὲμ πρόκειται ὡς ἕκτη αὐτοῦ ζήτησις. Ἡμεῖς, λέγει, ἐξηγούμεθα ἐνταῦθα πλατύτερον, διότι ἡ συνέχεια τῶν ἁρπαγῶν αὐτῆς εἶναι πλέον αἰσθαντική· ὁ δὲ κλαπεὶς ἀστὴρ ἐν τῷ Σπηλαίῳ τῆς Γεννήσεως παρὰ τῶν Γραικῶν διήγειρε νέαν διαμάχην. Τὰ ὑπὲρ τῶν Καθολικῶν μοναχῶν ἔγγραφα (τῶν ἐπιτρεψάντων ἐπισκευὰς) εἶναι πάμπολλα· κατὰ μὲν τὸ 600 ἔτος τοῦ Χιζρὲ (1203) ὁ Σουλτὰν Ἐσρὲφ δέδωκε πρὸς τοὺς φράγκους μοναχοὺς τὴν εἰς ἐπισκευὴν τῆς Ἐκκλησίας ἄδειαν: κατὰ δὲ τὸ 610=1213, ὁ Σουλτὰν Ὄμαρ ἐπιτρέπει τὴν ἐπισκευὴν τῆς ἐν τῷ Σπηλαίῳ Φάτνης: κατὰ δὲ τὸ 676=1277, ὁ Σουλτὰν Ἀχμὲτ Ἐσρὲφ ἐκδίδει διαταγὴν μαρτυροῦσαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τῆς Βηθλεὲμ, τὸ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως, ὡσαύτως καὶ αὐτὸς ὁ Τάφος ὁ ἅγιος, τὰ οἰκήματα, τὸ ἥμισυ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τὸ ὑποκάτω τούτου μέρος, ἀνήκουν εἰς τοὺς μοναχοὺς Φράγκους· ὅτι δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἀνοίγωσι τὰ Μοναστήρια αὐτῶν καὶ τὰς Ἐκκλη-

ὡς ἀπ' ἄλλο πτῶμα; ἐπὶ τὰ πλούτη ταύτης, καὶ λεηλατησάντων Βανδαλικῶς ἅπαντα, ἐκ τῶν γενομένων παρ' αὐτῶν Βασιλέων, Ἐνρῖκος ὁ τοῦ Βαλδουΐνου αὐτάδελφος ὁ αὐτὸν διαδεξάμενος, ἀποθανὼν τῷ 1216 ἔτει ἐνταφιάσθη αὐτός τε καὶ ἡ τούτου Βασιλὶς Σύζυγος ἔνδον τοῦ Ναοῦ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὧν οἱ τάφοι ἵσταντο μέχρι τῆς ὑπὸ Ὀθωμανῶν ἁλώσεως· καὶ ἄλλοι ὡσαύτως Πρίγκιπες Γάλλοι εἰς ἄλλους ἐπισήμους Ναοὺς τῆς Πόλεως ταύτης ἐτάφησαν. Ἀλλ' ἐὰν αὐτοὶ οἱ Ναοὶ εὑρίσκοντο εἰς τὴν κατοχὴν εἰσέτι τῶν Γραικῶν, κατὰ τὴν μαγικὴν ἀπόρρητον δύναμιν, τὴν ὁποίαν ὁ Βορὲ καὶ οἱ Φραγκισκάνοι ἀποδιδόασιν εἰς τὴν τέφραν τῶν νεκρῶν, ἤθελον βέβαια ὑψώσει κραυγὰς, ἐκζητοῦντες δικαιώματι τῆς κόνεως τῶν νεκρῶν καὶ τέφρας, καὶ τὴν ἁγίαν Σοφίαν καὶ τοὺς λοιποὺς Ναοὺς, ὡς ἰδιοκτησίαν αὐτῶν. Ὅσοι ἐπίσημοι τὸ γένος μεγάλοι ἄνδρες τῶν Ἄγγλων καὶ πολεμικοὶ καὶ διπλωμάται ἐνταφιάσθησαν καὶ ἐπὶ τῆς Σταυροφορίας εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐσχάτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἐκστρατείας τῶν Γάλλων, φονευθέντες Ἄγγλοι στρατηγοὶ καὶ ταφέντες εἰς τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Πατριαρχικὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Ναὸν τοῦ ἁγίου Σάββα, καὶ τοσοῦτοι Πρόξενοι εἰς τὸν κατὰ τὰς Ἁλικὰς τῆς νήσου Κύπρου Ναὸν Γραικικὸν τοῦ Ἁγίου Λαζάρου, ἔτι δὲ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πλησίον τῆς Κωνσταντινουπόλεως νῆσον τῆς Χάλκης ἐν τῷ ἐκεῖσε μοναστηρίῳ τῆς Παναγίας ὁρᾶται ὁ τάφος τοῦ τῆς Βασιλίσσης Ἐλισάβετ Πρέσβεως παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ Ἐδουάρδου Βάρδωνος, τελευτήσαντος τῷ 1597 ἔτει. Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν Βρετανῶν συνέλαβέ ποτε τὴν παράδοξον ἰδέαν νὰ φρονήσῃ, ὅτι ἡ ἐν μνήμασι τέφρα καὶ κόνις τῶν ὁμοπατρίων αὐτῶν Ἀλβιώνων, κέκτηται ἀπόρρητον δύναμιν ἰδιοκτησίας καὶ τῆς γῆς ἐκείνης, καὶ αὐτοῦ τοῦ Ναοῦ, ἐν ᾧ αὐτὴ κεῖται.

σίας (ἐννοεῖ εἰς τὰ ἄλλα Γένη), καὶ ὅτι δύνανται νὰ ἐπισκευάζωσι, καὶ νὰ κατασκευάζωσιν οἶνον: κατὰ δὲ τὸ 720=1310, ὁ Σουλτὰν Ἀχμὲτ Βαρκοὺτ (γράφε Βαρκοὺκ) εὐκολύνει τὴν ἐπισκευὴν ταύτης τῆς Ἐκκλησίας (ἀναφέρει ἔτι καὶ δύω ἄλλους Σουλτάνους 720=1310, καὶ 850=1446, ἀσήμαντά τινα διατάττοντας). Προσέτι ἀναφέρει Θωμαζέλον τινὰ ἐκ Νεαπόλεως, ἀνακαινίσαντα, κατὰ τὸ 1487 ἔτος, τὴν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας τῆς Βηθλεὲμ ξυλίνην ὀροφὴν καὶ καλύψαντα ταύτην μὲ μόλυβδον, σωζομένην, λέγει, μέχρι τῆς δε.

Ἀπάντησις.

Ἡ συνέχεια τῶν ἁρπαγῶν, λέγει· οὐχὶ ὅμως ὡς ἐκλαμβάνει ταύτην γενομένην ὑπὸ τῶν Γραικῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου ὑπὸ τῶν μοναχοφρατόρων. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Μαμλούκων, τοὺς Γεωργιανοὺς μοναχοὺς, ὡς κεκτημένους τὴν ἰσχυρὰν αὐτῶν προστασίαν διὰ τοὺς συντεταγμένους μετ' ἐκείνων καὶ ἀξιώματα ἔχοντας ὁμοπατρίους αὐτῶν Γεωργιανοὺς, οἱ Γραικοὶ εἶχον θερμοὺς ὑπερασπιστὰς ὑπὲρ τῶν ἁγίων Τόπων· οἱ δὲ Φραγκισκάνοι, ὡς συνεσταλμένοι τότε καὶ ἀδύναμοι, κατὰ χάριν τὴν Σιὼν οἰκοῦντες, καὶ ὑποχωρούμενοι ὡς χριστιανοὶ καὶ ἱερεῖς εἰς τὰς ἱεροπραξίας, ἐξηρκοῦντο καὶ ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐν Βηθλεὲμ λειτουργοῦντες. Πότε δὲ, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ὑστάτης τῶν Μαμλούκων Δυναστείας ἤρξαντο, ἐνθαῤῥυνθέντες, τὰς ἐπιθέσεις καὶ ἁρπαγὰς, τοῦτο ἐναργέστατα πολλαχῶς ἀπεδείχθη. Οἱ δὲ ὁρισμοὶ, τοὺς ὁποίους ὡς δεῖγμα προβάλλει τῆς ἐν Βηθλεὲμ νομιζομένης τῶν Λατίνων μοναχῶν ἰδιοκτησίας, ἐξελέγχονται καὶ αὐτοὶ, ὡς παράγραπτοι, παρεφθαρμένοι, νόθοι καὶ ἀμφίβολοι, διὸ καὶ ἡ πολλὴ ματαιότης καὶ πονηρία τούτων τῶν Δυτικῶν μοναχῶν, ἡ ἀφορῶσα πρὸς πίστωσιν καὶ βεβαίωσιν τῶν μὴ εἰδότων καὶ φρονούντων τὴν τούτων ὕπαρξιν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὡς δῆθεν ἀρχαιοτάτην, ματαιοῦται. Κατὰ μὲν τὸ ἔτος 600=1203 δὲν ἐδέσποζεν Ἐσρὲφ Σουλτάνος ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ μετὰ δεκαπέντε χρόνους τῆς ὑπὸ τοῦ Σελλαχιδὶν τῷ 1188 ἔτει ἐκπορθήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῆς γενικῆς ἐν αὐτῇ σφαγῆς τῶν Δυτικῶν, ἐσουλτάνευεν ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὁ τούτου ἀδελφὸς Μέλεκ Ἀδὶλ ἢ Σαλὶχ Νιτζεμουδὶν, ὁ καὶ διαβιώσας ἀπὸ τοῦ 596 μέχρι τοῦ 615 Χιτζρὲ (1218): Ἐν δὲ τούτῳ τῷ διαστήματι συμπεριλαμβάνεται, κατὰ πεπλασμένην χρονολογίαν 610=1213, ὁ ὑποτιθέμενος Σουλτάνος Ὄμαρ, ὁ ἐπιτρέψας δῆθεν τὴν ἐπισκευὴν τῆς Φάτνης: Ὁ δὲ Ἀχμὲτ Ἐσρὲφ, ὁ μαρτυρῶν δι' ὁρισμοῦ τά τε ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν τῷ

Ναῷ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς ἀνήκοντα τάχα εἰς τοὺς μοναχοὺς Φράγκους, δὲν ἐδέσποζεν ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὴν νενοθευμένην ἐποχὴν εἰς τὸ ἔτος 676=1277, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ 832=1428, μέχρι τοῦ 842=1444· ὡσαύτως καὶ ὁ εὐκολύνας τὴν ἄδειαν πρὸς ἐπισκευὴν τῆς ἐν Βηθλεὲμ Ἐκκλησίας, ὡς δῆθεν Σουλτανεύων κατὰ τὸ ἔτος 1310=720 Ἀχμὲτ Βαρκούκ· ἀλλ' αὐτὸς εἶναι ὁ καταργήσας τὸ Δεβλὲτ Τουρκιγιὲ, τὴν τῶν Βαχαριτῶν Δυναστείαν, καὶ ἀνταποκαταστήσας τὸ Δεβλὲτ Σζερακισὲ, τὴν τῶν Σιρκασίων Βασιλείαν, καὶ ἀνακηρυχθεὶς πρῶτος ταύτης Μέλεκ, Βασιλεὺς Αἰγύπτου 784=1382, βασιλεύσας ἄχρι τοῦ 801=1398. Περὶ δὲ τοῦ οὗ λέγει Τωμαζέλου τοῦ ἀνακαινίσαντος τὴν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ὀροφὴν, καὶ καλύψαντος, ὡς πρώτου δῆθεν, μὲ πλάκας μολύβδου ταύτην, ὅστις καὶ ἐπαινεῖ τὸ ἔργον ὡς θαυμάσιον, πρὸς ματαίωσιν τῶν τοιούτων κομπασμάτων, ἐκθέτομεν τὰ ἐξ ἀρχῆς περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου. Τὰ μὲν πρῶτα τούτου θεμέλια κατέβαλεν ἡ μακαρία Ἑλένη, ἀνεγείρασα αὐτὸν μικρόν. Εἶτα δὲ ὁ φιλόκοσμος μέγας Ἰουστινιανὸς ἀνέκτισεν αὐτὸν κατ' εὖρος καὶ μῆκος λαμπρότατα κατὰ τὸ νῦν ὁρώμενον σχῆμα δρομικὸν, ἄνευ θόλου ἄνωθεν, ἐκ ξύλων, στηριζομένης τῆς ἐκτεταμένης στέγης ὑπὸ δύω σειρῶν Κολωνῶν μεγάλων, ἀνὰ εἰκοσιπέντε ἐξ ἑκατέρου μέρους, τὰς ὁποίας ἐκ τῶν πέριξ Ὀρέων τῆς Βηθλεὲμ λατομήσας ὁλομελεῖς μετέφερε καὶ ἔστησεν· ἐκάλυψε δὲ καὶ τὸν Ναὸν μὲ πλάκας μολύβδου· (τοιοῦτος δὲ ἦτον κατὰ τὸ μόρφωμα ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ποτὲ Ναὸς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· τοιοῦτος δὲ εἶναι καὶ ὁ ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ Σιναίου Ὄρους Ναὸς, κτισθέντες ἀμφότεροι παρ' αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ). Ἐκαλλώπισε δὲ καὶ τὸ ἔξωθεν τούτου τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Ναοῦ μὲ Προπύλαια θαυμάσια, καὶ πλατύτατον Προαύλιον διὰ Κολωνῶν περιστοιχούμενον, καὶ διαιρούμενον εἰς δύω ἡμικύκλια, εἰς τὰ ὁποῖα ᾠκοδόμησε δύω Ξενῶνας, τὸν μὲν διὰ τοὺς Προσκυνητὰς, τὸν δὲ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν πτωχῶν ἀσθενῶν (Προκόπιος ὁ Ἱστορικὸς ἐν τῷ περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ). Ὅλον δὲ τὸ Προαύλιον καὶ ὁ Ναὸς κάτωθεν κατεσκευάσθη διὰ θόλων, ὡς δεξαμενὴ τῶν ὑδάτων. Πάντα τὰ πρὸ τοῦ Ναοῦ οἰκοδομήματα κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων οἰκοδομῶν τὰ ἐρείπια φαίνονται μέχρι τούτου. ὁ δὲ Ναὸς διεσώθη καὶ ἵσταται· χάρις δὲ κατὰ τοῦτο εἰς τὴν ἔνθερμον φροντίδα τῶν ἀοιδίμων Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες οὐ διέλιπον καὶ δι' ἀνοικοδομῶν καὶ χορηγιῶν νὰ ἐπισκέπτωνται τοὺς ἱεροὺς Τόπους. καὶ ἐκ τούτων ἡ φροντὶς τοῦ Αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ ἐμφαίνεται φιλο-

τιμοτέρα, ὅστις καὶ τὸν Ναὸν καὶ τὸ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀνεκαίνισε, καὶ τὰς τοῦ ἱεροῦ βήματος ἀψῖδας διὰ λαμπροῦ μοσίου ἐξιστόρησε, τοῦ ὁποίου τὸ καταγεγραμμένον αὐτόσε διὰ μοσίου ὄνομα διαιωνίζει τὴν μνήμην τοῦ τὸν μέγαν καὶ ἀξιοθέατον τοῦτον Ναὸν ἀνοικοδομήσαντος καὶ ἀπὸ τῆς πτώσεως διασώσαντος, καὶ πότε; ἐπ' αὐτῶν τῶν Σταυροφόρων τῶν οὐδὲν ἄλλο εἰς τὴν γῆν τὴν ἁγίαν παραλειψάντων, εἰμὴ τὴν σποδὸν τῶν νεκρῶν αὐτῶν, ἣν καὶ μόνον οἱ Δυτικοὶ αὐτοὶ μοναχοὶ ἀναταράττοντες προβάλλουσιν ὡς δικαίωμα τῆς δῆθεν εἰς τοὺς ἁγίους Τόπους ἰδιοκτησίας των.

Ἑπομένως, κατὰ τὸ 1348 ἔτος, ὁ Αὐτοκράτωρ Καντακουζηνὸς πολλὴν πρόνοιαν περὶ τῶν ἁγίων Τόπων ἐπεδείξατο, ἀποστείλας τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Λάζαρον καὶ Πρέσβυν μετὰ γράμματος πρὸς τὸν τότε ἐκ τῶν Βαχαριτῶν Μαμλούκων Σουλτανεύοντα ἐν Αἰγύπτῳ Νασρεδὶν Χασὰν, συναπέστειλε μετὰ τοῦ Πρέσβεως καὶ χορηγίας πρὸς ἐπισκευὴν μερῶν τινων τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως καὶ τοῦ τῆς Βηθλεέμ. Καὶ πάλιν φθαρείσης τῆς κεκαλυμμένης μὲ μόλυβδον ξυλίνης τοῦ Ναοῦ ὀροφῆς, κατὰ τὸ 1435 ἔτος, ἡ μεγαλοδωρία τοῦ Τραπεζουντίων Βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ταύτην ἀνεκαίνισε.

Μετὰ δὲ ἕνα αἰῶνα καὶ περαιτέρω διὰ Σουλτανικοῦ ὁρισμοῦ ἐκδοθέντος, κατὰ τὴν μαρτυρικὴν παράστασιν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Κριτοῦ Ἀπδουραχμὰν, κατὰ τὸ 968=1561 ἔτος, ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Γερμανὸς τὰ καταπεσόντα τότε ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, τὸ ἐπὶ τῆς Πύλης πρὸς νότον τῆς ἐν Βηθλεὲμ Ἐκκλησίας, ἐπίσης καὶ τὸ ἐπὶ τῆς τοῦ Σπηλαίου ἀρχαίας ἀψῖδος, τρία ταῦτα ἐκ λίθων διαφράγματα τῶν τοίχων φιλοτίμως ἀνῳκοδόμησε. Σαθρωθεῖσαν δὲ πάλιν ὑπὸ βροχῶν τὴν ξυλίνην ῥηθεῖσαν κεκαλυμμένην μὲ μόλυβδον στέγην τοῦ μεγάλου Ναοῦ, δι' ὑψηλοῦ ὁρισμοῦ ἐπεσκεύασε κατὰ τὸ 1672 ἔτος ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος, ὅστις καὶ τοὺς τοίχους τοῦ Ναοῦ ἀνεκαίνισε, καὶ τὰς θυρίδας κεκλεισμένας οὔσας ἤνεωξε. Καὶ αὖθις κατὰ τὸ ἔτος 1101=1689, δι' ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν τοῦ Β'. ἐπεσκευάσθησαν ἥτε στέγη τοῦ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλου Ναοῦ καὶ μᾶλλον αἱ πλάκες τοῦ μολύβδου. Καὶ πάλιν κατὰ τὸ ἔτος 1179=1765, δι' ἀδείας τοῦ Κριτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Μωχαμὲτ, ἐπεσκευάσθη ὁ ἐπὶ τοῦ Ναοῦ τούτου μόλυβδος· καὶ αὖθις πρὸ τινων χρόνων φροντὶς ἐγένετο παρὰ Γραικῶν καὶ περὶ τῆς ὀροφῆς καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐκ μολύβδου Πλακῶν. Ὥστε ὅλα ταῦτα, καὶ αἱ διασωζόμεναι κατά τινα ἔτι μέρη τῶν Κολωνῶν Ἱερογραφίαι, καὶ αὐτὴ

ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον μαρμάρινον ἐν τῷ Ναῷ βαπτιστήριον Ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ, μαρτυροῦσι τρανῶς προγονικὸν ἡμῶν τὸ Κρίτιον ὅλον μετὰ τοῦ Σπηλαίου καὶ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ τῶν ξένων μοναστῶν τῶν ἀπὸ Δύσεως.

Ὅτι δὲ, ὡς λέγει ὁ φυλλαδιογράφος, ὁ τοῦ Σουλτὰν Ἀχμὲτ τοῦ Α'. ὁρισμὸς φανερόνει τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν μοναστῶν Λατίνων, ὡς δῆθεν προγενεστέραν τῆς ὑπὸ τοῦ Ὅμερ Χαττὰπ κατακτήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ, τοῦτο οὐ μόνον ἀπίστευτον, ἀλλὰ καὶ γελοῖον, διότι καὶ αὐτὰ τὰ Ἀραβικὰ καὶ τὰ Ὀθωμανικὰ χρονικὰ μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ Ἱερουσαλὴμ ὑπέκειτο τῷ 636 ἔτει εἰς τοὺς Αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὅτι παρὰ Γραικῶν ταύτην ὁ ῥηθεὶς Χαλίφης παρέλαβε καὶ οὐ παρὰ Λατίνων. Ὅθεν καὶ μάταιον τὸ νὰ φαντάζηται, καὶ κατὰ τοὺς τότε αἰῶνας, ἀνυπάρκτους τοιαύτας Λατίνων μοναχῶν ὑπάρξεις καὶ ἰδιοκτησίας.

Τὸ δὲ κατὰ τὸ 1621 ἔτος τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν διάταγμα, τὸ ὁποῖον ὁ ῥηθεὶς ἀναφέρει, ἐξεδόθη παρὰ τοῦ τότε μεγάλου Βεζύρη Ἀλῆ Πασᾶ δυνάμει χρημάτων, ὅστις ἦτον ἡ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ψυχὴ, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τῆς Πόρτας. Ὁ χρυσὸς καὶ οὐδὲν ἄλλο, εἰμὴ ὁ χρυσὸς, κατὰ τὴν ἱστορίαν, τοιοῦτος ἦτον ὁ τῆς διοικήσεως μοχλὸς τοῦ ἀπληστου τούτου ἀνθρώπου· ὁ Ἀλῆς οὐδὲν εἰς κανένα πρὸς χάριν παρεχώρει, εἰμὴ εἰς τὸν χρυσόν.

Ὁ Λιβελλογράφος ἀναφέρει καὶ ἕτερον ὁρισμὸν τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου Ὀσμὰν, ὡς ἐκδοθέντα περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως δῆθεν κατὰ τὸ 1034=1625· ψεῦδος, διότι ὁ ῥηθεὶς Σουλτάνος, νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀνηλεῶς ἐθανατώθη παρὰ τῶν Γιανιτσάρων κατὰ τὸ 1031, Ῥετζὲπ, 9=1622 Μαΐου 20 (1). Ἑπομένως ἀναφέρει αὐτὸς ὡσαύτως τόν τε κατὰ τὸ 1036=1627 ἐκδοθέντα ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ ὁρισμὸν, καὶ τὸν κατὰ τὸ 1041=1632 ὑπὲρ τῶν Φραγκισκάνων καὶ τῆς Βηθλεέμ· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1043=1634, ὁ δόλος, ἐπάγει λέγων, θριαμβεύσας κατώρθωσε τὸ κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἐκδοθὲν Αὐτόγραφον ὑπὲρ Γραικῶν, τὸ ὁποῖον ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν· τοῦτο δὲ δι' ἑτέρου Αὐτογράφου, λέγει, κατὰ τὸ 1045=1636, ἀνετράπη, ἀποκατασταθέντων αὖθις τῶν Φραγκισκάνων εἰς τὰ ἁρπαγέντα αὐτῶν δικαιώματα. Καὶ περὶ τούτου εἰπώθη ἀνωτέρω κατ' ἔκτασιν τὸ, ἐκ ποίας ἀπάτης τοῦ Βεζύρη Παϊρὰμ Πασᾶ ὁ τοιοῦτος ὁρισμὸς ἐξεδόθη. Ἡ δὲ Ὑψηλὴ Πύλη, ἔπειτα ἐπιφέρει

(1) Ἴδε τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σουλτάνου τούτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει: Τομ. Α'. σελ. 315—316. (Σημ. Ἐκδ.)

ἡ ἀπατηθεῖσα, ἡ κερδηθεῖσα, τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βηθλεὲμ πρὸς τοὺς Γραικοὺς ἀπέδωκεν. Ἐννοεῖ αὐτὸς τὸ κατὰ τὸ 1037, Τζεμα-τζιοὺλ-Ἐξὲλ, 1628 κατὰ Σεπτέμβριον, ἐκδοθὲν Χάττι-Σερὶφ ὑπὲρ ἐπιστροφῆς τῶν ἁγίων Τόπων πρὸς τοὺς Γραικοὺς, τὸ ὁποῖον ἐξελέγχον τὸν δόλον, λέγει, ὅτι ἐξετασθείσης ἐπ' ἀκριβείᾳ τῆς ὑποθέσεως παρά τε τοῦ Σέχου-Ἰσλὰμ Γιαγιᾶ καὶ τῶν ὑπερτάτων τοῦ τε Βεζύρη καὶ τῶν Καζασκέριδων, ἐναπεδείχθη, ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι Τόποι, τοὺς ὁποίους ῥητῶς ἀναφέρει, ἀρχαιόθεν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Ὀμερ-Χαττὰπ ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Γραικῶν, καὶ ὅτι τούτου γνωσθέντος, ἐγένετο παρὰ τῶν ῥηθέντων Κριτῶν ἡ νομικὴ ἀπόφασις, καὶ ἡ αὐτοῦ ἑπομένως Σουλτανικὴ ἐπιταγὴ τῆς περὶ τῶν ὧν ἀφήρπασαν Προσκυνημάτων οἱ Φράγκοι ἀπάτῃ, βίᾳ καὶ δυναστείᾳ (οὕτω ῥητῶ) ἐπιστροφῆς. Τὸ θέσπισμα αὐτὸ ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ Σουλτάνου φέρει τοιαύτην ἀπότομον ἐπιταγὴν πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς Ἱερουσαλήμ· « κατὰ τὸν ἱερόν μου ὁρισμὸν ἐνέργη-» σον, ἄλλως δὲ ποιήσας, κόπτω τὴν κεφαλήν σου, οὕτως ἤξευρε ». Τοῦτο δὲ τὸ θέσπισμα, ὡς ἀνατρεπτικὸν τῶν κατὰ φαντασίαν ὑποτιθεμένων δικαιωμάτων τῶν μοναστῶν Λατίνων, καὶ ἐκδηλωτικὸν τῆς ἀείποτε κατὰ βίαν τῶν κατὰ καιροὺς Πρέσβεων ἐκδόσεως ὁρισμῶν πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν ἁγίων Τόπων, μὴ χονεύων ὁ Λιβελλογράφος ἐξετράπη, ὡς ἐῤῥέθη, εἰς αἰσχρὰς ὕβρεις κατὰ Γραικῶν.

Ὁ φυλλαδιογράφος λέγει καὶ ἐπαναλέγει τὰ αὐτὰ περὶ τῆς Βηθλεὲμ καὶ τοῦ μεγάλου Ναοῦ, ὅτι ἀφέθη παρὰ Γραικῶν εἰς τὸ νὰ παίζωσιν ἐν αὐτῷ οἱ παῖδες τῆς Σχολῆς, καὶ νὰ κοιμῶνται, ὡς εἰς ἄλλο καπηλεῖον, οἱ προσκυνηταὶ Γραικοὶ μεταχειριζόμενοι μόνον τὸν χορόν. Οἱ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριάρχαι πρὸ χρόνων πολλῶν, διότι οὔτε τοῦ καιροῦ, οὔτε τῶν πραγμάτων συγχωρούντων, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν Σουλτανικῇ ἐπιταγῇ τῆς εἰς τὸν Ναὸν τοῦτον ὡραίας ὀρθομαρμαρώσεως, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους μαρμάρων, καὶ μετακομισθέντων, ἠναγκάσθησαν νὰ διαχωρίσωσι κατὰ τοὺς χοροὺς τὸν Ναὸν καὶ νὰ διαφράξωσι, τοὺς δὲ χοροὺς τούτους κατέστησαν Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου, τοῦ ἐπάνω τοῦ Σπηλαίου κειμένου. Οἱ δὲ Καθολικοὶ, λέγει ὁ Λιβελλογράφος, στενοχωροῦνται εἰς τὴν πλησίον αὐτῶν Ἐκκλησίαν ὡς χαμηλὴν καὶ σκοτεινήν· ἀλλ' ἔχουσιν αὐτοὶ ἐκ ταύτης τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν τὴν εὔκολον ἐλευθέραν διάβασιν διὰ τῆς ὑπογείου αὐτόσε διόδου εἰς τὸ ἅγιον Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως, εἰς τὸ ὁποῖον εἰσέρχονται καθ' ἑκάστην λιτανεύοντες, καὶ ὅτε βούλονται, μὴ ἔχοντες ἀνάγκην ἀπὸ τοῦ Ναοῦ ἄνωθεν νὰ κατέρχωνται διὰ βαθμίδων εἰς τὸ Σπήλαιον, ὡς οἱ Γραικοὶ καὶ ἄλλοι.

Μετὰ δέ τινα καὶ ἄλλα, ἃ λέγει, βαδίζων κατὰ τὸ Σχέδιον τῶν σκοπῶν του, πρὸς ἐξερέθισιν τῶν Καθολικῶν κατὰ Γραικῶν, καὶ δεικνύων αὐτοὺς ὡς τοὺς μόνους ἀδίκους, ὡς τοὺς μόνους ἅρπαγας, τίνος; τῆς πατρῴας αὐτῶν ἰδίας κληρονομίας, τὴν ὁποίαν καὶ οἱ κατακτηταὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ σεβασθέντες, πάλιν εἰς αὐτοὺς δι' ὑψηλῶν ἐγγράφων εὐμενῶς παρεχώρησαν· τοὺς δὲ ἀπὸ Δύσεως αὐτοὺς μοναχοὺς καὶ ἑτερόχθονας, τοὺς ὅτε ἐπάτησαν τὸ ἔδαφος τῆς Παλαιστίνης οὐδὲ βῆμα ποδὸς γῆς διὰ διακοσίων· εἴκοσι χρόνων ἴδιον ἔχοντας, καὶ κατὰ χάριν ἑπομένως τῶν Σουλτάνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τέλος πάντων ἀξιωθέντας τὴν χρῆσιν ἁγίων τινῶν Τόπων, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν ἐθίμων, τὴν ὁποίαν χρῆσιν μεταπλάσαντες εἰς κυριότητα, ἠγέρθησαν κατὰ καιροὺς τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐπέφερον τόσας καταδρομὰς ἐκζητοῦντες καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους Τόπους, ὡς ἰδιοκτησίαν αὐτῶν ἀνέκαθεν τάχα, πῶς Κ. Βορὲ μὴ κατὰ βάθος ἐρευνῶν, καὶ ἐξετάζων καὶ ἀνακρίνων τά τε τῶν Ἀράβων Βασιλέων παράγραπτα καὶ νενοθευμένα θεσπίσματα, καὶ τὴν ἔννοιαν τῶν Σουλτανικῶν ὁρισμῶν, καὶ μὴ διαχωρίζων τὴν χρῆσιν ἀπὸ τῆς ἰδιοκτησίας, ἀναλαβὼν ὑπεράσπισιν ἀμφίβολον, ἀποδεικνύεις τούτους τοὺς μοναστὰς ὡς μόνους ἀπταίστους, ὡς μόνους ἀνεγκλήτους καὶ ὁσίους, καὶ συγχωρεῖς ὅλας τὰς πάλαι κατὰ καιροὺς δεδειγμένας ἐπιθέσεις καὶ ἐφόδους αὐτῶν κατὰ Γραικῶν, τῶν μόνων ἐγκληματιῶν, ὡς Σχισματικῶν, τῷ αὐτῷ ἐπίσης λόγῳ τοῦ νομιζομένου δικαιώματος, καὶ διὰ τοὺς περὶ τὸν Ναὸν τῆς Βηθλεὲμ τόπους, ὡς ἁρπαγέντας δῆθεν παρὰ Γραικῶν; Τὴν δὲ πρὸ τεσσάρων χρόνων ἐπίθεσιν καὶ τὰ ἐκ ταύτης συμβάντα, ὁ Λιβελλογράφος, ὡς μεροληπτης, παρεξηγῶν καὶ ταύτην, ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται.

Ἡμεῖς κατηντήσαμεν, λέγει, εἰς τὸ περὶ κλοπῆς τοῦ ἀστέρος ζήτημα, τῆς γενομένης ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Γεννήσεως τόπῳ, ὅστις εἶναι μέρος τῆς ὑπογείου Ἐκκλησίας, τῆς κειμένης ὑπὸ τὸν ἄνωθεν τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας χορόν. Δύσκολον νὰ ἐννοηθῇ, ποῖον δικαίωμα δύνανται νὰ ἔχωσιν εἴς τε τὸ ἔνδον τοῦ Σπηλαίου, καὶ εἰς ταύτην τὴν ἔξω μεγάλην Ἐκκλησίαν ἄνθρωποι οἱ μὴ ἔχοντες ἄλλο τι εἰς αὐτὴν, εἰμὴ ἓν βαπτιστήριον καὶ μίαν μόνην κλίμακα ἐν αὐτῇ (1); τοιουτοτρόπως δὲ ἐπέτυχον πλέον δυσκόλως νὰ εἰσ-

(1) Πρὸς ἀνασκευὴν τῶν ὅσων καὶ περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἐν Βηθλεὲμ Ναοῦ ψευδολογεῖ ὁ Λιβελλογράφος, φωνορραγῶν καθ' ὅλον τὸ λοίδορον αὐτοῦ φυλλάδιον, καὶ θέλων τοὺς Δυτικοὺς μοναχοὺς ὡς κατόχους τῶν ἁγίων Τόπων καὶ πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν, ἀντιτιθέμεθα ὅτι ἐκθέτει ὁ ἐκ τοῦ τάγ-

χωρήσωσιν εἰς αὐτὸ τὸ Σπήλαιον, καὶ τοῦτο, εἰμὴ συμφώνως μετὰ τῶν Ἀρμενίων, καὶ νὰ ἀπολαύσωσι τὴν ὡς θυσιαστήριον μαρμάρινον πλάκα, τὴν ἄνωθεν τοῦ τόπου, ὅπου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐτέχθη ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας. Τὸ κάτωθεν μέρος τοῦ του τοῦ σεβαστοῦ τόπου ἀνῆκεν ἀείποτε (καὶ μόνον τοῦτο; μήπως καὶ ὄχι ὅλα τ' ἄλλα, κατὰ τὰς ἀντιποιήσεις σας;) εἰς τοὺς Καθολικοὺς

ματος τῶν αὐτῶν Φραγκισκάνων Πάδρε Βερναδῖνος (ὧν ὁ Λιβελλογράφος ἀναφέρει) ἐν τῷ Συγγράμματι αὐτοῦ, τῷ ἐν Φλωρεντίᾳ τυπωθέντι κατὰ τὸ 1620 ἔτος, καὶ πραγματευομένῳ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν Κτιρίων. Εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Συγγράμματός του Ἰταλιστί, λέγει αὐτὸς, ὅτι ἐφάνη αὐτῷ πρόσφορον νὰ γνωστοποιήσῃ πότε οἱ Φραγκισκάνοι κατέσχον τοὺς ἁγίους Τόπους, περὶ οὗ καὶ ἐπάγει, ὅτι ἐκ τῶν Φραγκισκάνων Ῥογῆρος τις, κατὰ τὸ 1332 ἔτος, σταλεὶς ἐκ τῆς Ῥώμης, λέγουσιν, (dicesi) ἐπέτυχε τοῦ νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ Σουλτάνου τὴν ἁγίαν Σιών· καὶ ὅτι τοῦτο λέγουσι τα χρονικὰ, τὰ λεγόμενα ἀρχαῖα· (questo dicono le chroniche che chiamano antiche)· ἀλλὰ τὸ ἀληθὲς εἶναι, λέγει. (ma la verita è), (ἀλλ' ὁποία ἀλήθεια εἰς τοιαύτας ἀσυστάτους καὶ ὑπόπτους ἐκφράσεις. καὶ ποίαν πίστιν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τοιαύτας ἀσυμφώνους καὶ ἀμφιβόλους παραδόσεις τῶν Λατίνων καλογήρων;) ὅτι ὁ Ῥοβέρος Βασιλεὺς τῆς Σικελίας καὶ ἡ Σύζυγος αὐτοῦ Σάνσια ἔστειλαν πλούσια δῶρα πρὸς τὸν τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνον (τὸν ἀείποτε αὐτὸν ἄδηλον καὶ ἀκατανόμαστον), καὶ ἐπέτυχον τοῦ νὰ κατοικήσωσιν οἱ ἀδελφοὶ μινορῖται (τουτέστιν οἱ Φραγκισκάνοι) διὰ παντὸς καὶ νὰ λειτουργῶσιν εἰς τὴν ἁγίαν Σιών. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πάδρε Βερναδῖνος, κατὰ τὸ χρονικὸν τῶν Φραγκισκάνων τὸ λεγόμενον ἀρχαῖον (che chiamano antiche)· ὁ δὲ Λιβελλογράφος Βορὲ εἰς τὸ αὐτοῦ λοίδορον φυλλάδιον λέγει· ὅτι εἷς τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου (ὁ πάντοτε αὐτὸς ἀνώνυμος) διεφιλονείκησε τὴν τῶν ἁγίων Τόπων ἰδιοκτησίαν τῶν μοναχοφρατόρων, καὶ ὅτι ὁ ῥηθεὶς Βασιλεὺς Ῥοβέρος μετὰ τῆς γυναικός του ἐξηγόρασαν ταύτην τὴν τῶν ἁγίων Τόπων ἰδιοκτησίαν. Ὢ ποία παχυλὴ ἀντίφασις ἐν μέσῳ τῶν μνησθέντων δύω! Ὁ μὲν μερικῶς μόνον λέγει περὶ Σουλτανικῆς ἀδείας πρὸς κατοικίαν ἐν τῇ ἁγίᾳ Σιὼν τῶν Φραγκοκαλογήρων, ὁ δὲ ὁλικῶς περὶ ἐξαγορᾶς ὅλων τῶν ἁγίων Τόπων παρὰ τοῦ ἀνωνύμου Σουλτάνου διὰ χρημάτων τοῦ Βασιλέως Ῥοβέρου, ὅστις καὶ παρήλλαξε τὰ παρὰ τοῦ Βερναδίνου γραφόμενα περὶ μόνης τῆς εἰς τὴν Σιὼν ἀδείας, διὰ νὰ καλύψῃ τὸ ψεῦδος τῶν ὧν καθ' ὅλον τὸν Λίβελλόν του προτείνει ἀμφιβόλων καὶ σαθρῶν. τὸ ὅτι οἱ μοναχοὶ Λατῖνοι ἦσαν ἀρχαιόθεν δῆθεν κάτοχοι τῶν ἁγίων Τόπων, καὶ οὕτω νὰ ἐξαλείψῃ τὴν μνήμην τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, τὴν διατρανοῦσαν, ὅτι μετὰ τὴν τελείαν καταστροφὴν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Συρίᾳ τῶν Σταυροφόρων, οἱ σταλέντες ἀπὸ τῆς Ῥώμης, μεσοῦντος τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος, εἰς Ἱερουσαλὴμ Φραγκισκάνοι, οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐκ Βυζαντίου σύστασιν, ὡς ἐῤῥέθη, ἔτυχον παρὰ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀποδοχῆς καὶ περιθάλψεως, ἀλλὰ καὶ ἐγγυήσεως ὑπὲρ αὐτῶν πρὸς τοὺς κρατοῦντας Μαμλούκους Βαχαρίτας, καὶ ἐκ Πατριαρχικῆς τέως παραχωρήσεως πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐπήλεις δυτικοὺς τῆς ἁγίας Σιών.

Καὶ ἐὰν ἐπίσης κατὰ Πατριαρχικὴν χαριστικὴν ἄδειαν εἰσήρχοντο αὐτοὶ καὶ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἐλειτούργουν περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΔ'.

μοναχούς, οἱ ὁποῖοι ἐπηγρύπνουν ἐπὶ τὸν ἀργυροῦν τοῦτον ἀστέρα, τοποθετημένον πρὸς μνήμην τοῦ φανέντος ἐκείνου εἰς τοὺς Βασιλεῖς Μάγους μετὰ τῆς Λατινικῆς ταύτης ἐπιγραφῆς:

ΕΝΤΑΥΘΑ ΥΠΟ ΤΗΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ Ο ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΤΕΧΘΗ.

Τρανὸν δὲ τοῦτο δεῖγμα τῶν ἀρχαίων δικαιωμάτων τῶν μοναχῶν Λατίνων, καὶ μᾶλλον ὅταν τις ἀνακαλῇ εἰς μνήμην του, ὅτι οἱ Γραικοὶ εἶναι τόσον ζηλότυποι, ὥστε πανταχοῦ τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης τὰς ἐπιγραφὰς καταγράφουσι, καὶ ἡ πρώτη αὐτῶν φροντὶς εἰς οὓς καθήρπασαν τόπους εἶναι τὸ νὰ ἐξαλείψωσι τὰς Λατινικὰς ἐπιγραφάς. Τέλος πάντων πρὸς ἀντιπερισπασμὸν μιᾶς λογομαχίας ἐγερθείσης κατὰ τῶν ἡμετέρων μοναχῶν εἰς τὸ νεκροταφεῖον, τὸ ὁποῖον θέλουσιν ὁλοτελῶς νὰ οἰκειοποιηθῶσι, μετέστρεψαν τὴν προσοχήν των εἰς τὸ νὰ ἀποσπάσωσι καὶ ἀφαιρέσωσι τὸν ἀστέρα, καὶ νὰ ῥίψωσι τὴν κατηγορίαν τῆς κλοπῆς εἰς ἡμᾶς. Ἡμεῖς οἴδαμεν, λέγει, ἀνακηρυττομένους τοὺς Γραικοὺς καὶ ἐκ στόματος

αἰῶνος, ἐπέστρεφον ὅμως πάλιν εἰς τὴν ἁγίαν Σιών, ἕως οὗ κατὰ βραχὺ, ὠφελούμενοι ὑπὸ τῆς πλουσιότητος αὐτῶν, διὰ τὰς ἐκ τῆς Δύσεως πεμπομένας πρὸς αὐτοὺς χορηγίας, καὶ τῆς ἀδυναμίας τῶν ἐκ γένους Ἀράβων Πατριαρχῶν τότε τῆς Ἱερουσαλὴμ, κατέσχον καὶ τὴν κληρονομίαν αὐτῶν.

Ὁ ῥηθεὶς Πάδρε Βερναδῖνος ἐν τῷ αὐτῷ Συγγράμματι αὐτοῦ ἀναφέρει καὶ περὶ τῆς Βηθλεὲμ, ὅτι ὁ Πάπας Γρηγόριος ΙΑ΄. ὅστις ἐκ τῆς κατὰ Γαλλίαν πόλεως Ἀβινιῶνος (ὅπου οἱ Πάπαι ἀφέντες τὴν Ῥώμην διέτριψαν πρὸς τῷ ἑνὶ ἑβδομήκοντα ἔτη, ἣν μετοικεσίαν καλοῦσιν οἱ Ἰταλοὶ Παπικὴν βαβυλωνικὴν αἰχμαλωσίαν), ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην, ἐξέδωκε Βούλλαν (θέσπισμα) τῷ 1376 ἔτει, εἰς τὴν ὁποίαν παρέχει πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους ἄδειαν, ἵνα ἀνοικοδομήσωσι κατοικίαν παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Νικολάου τῇ κειμένῃ ΠΛΗΣΙΟΝ τῆς Βηθλεὲμ μετὰ κοιμητηρίου, κωδωνοστασίου καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκαίων. « nella quale bolla concede licenza di potersi edificare per uso loro, un luogo nella Cappella di San Nicolo V i c i n o a Bethleeme, con cimiterj, campanilli, casa e luoghi necessarj ».

Τοιουτοτρόπως δὲ, κατά τε τὴν τοῦ μνησθέντος Πάδρε Βερναδίνου πρὸ 229 χρόνων ἱκανῶς ἀρχαίαν μαρτυρίαν, καὶ τὴν τοῦ ΙΑ΄. Γρηγορίου Βούλλαν, δείκνυται καθαρῶς, ὅτι λήγοντος τοῦ ΙΔ΄. αἰῶνος, ἐπετράπη εἰς τοὺς Φραγκισκάνους τὸ νὰ κτίσωσιν ἴδιον κατάστημα, οὐχὶ ἔνδον, ἀλλὰ ΠΛΗΣΙΟΝ τῆς Βηθλεὲμ, διὸ καὶ ἐκ ταύτης τῆς ἐποχῆς ἄρχονται τὰ νομιζόμενα δικαιώματα αὐτῶν, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χρόνῳ αὐτὰ περιορίζονται. Ὅθεν ὅλαι αἱ κραυγαὶ τοῦ Λιβελλογράφου, ὅτι ἀνεξαιρέτως ὅλων τῶν ἁγίων Τόπων ἦσαν οἱ Λατῖνοι μοναχοὶ ἀνέκαθεν κάτοχοι αὐτῶν καὶ ἰδιοκτῆται καὶ πρὸ τῶν Σταυροφοριῶν, « possesseurs et propriétaires dès avant les croisades » κομπάσματα ἀποβαίνουσι, τῷ ὄντι, ἀξιογέλαστα.

αὐτῶν τῶν Σουλτάνων (διὰ τῶν ὁρισμῶν) συκοφάντας, κλέπτας, ψευδογράφους, οἱ δὲ Φράγκοι οὐδέποτε ἐχαρακτηρίσθησαν μὲ τοιαύτην ἀτίμωσιν· μήπως δὲν ἠξεύρομεν, ὅτι ὁ κλαπεὶς ἀστὴρ μετεκομίσθη παρ' αὐτῶν πομπικῶς εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Σάββα; Δὲν βεβαιοῦται τάχα ἡ μαρτυρία τοῦ Ζαρὶφ Μουσταφᾶ Πασᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰπόντος πρὸς ἡμᾶς· ἐγὼ εὕρισκον ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἀστέρα, ἐὰν ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας δὲν ἀνεμιγνύετο; ὑπεύθυνος, διότι καίτοι γνωρίζων τοὺς κλέπτας, οὔτε τοὺς συνέλαβεν, οὔτε τοὺς ἐπαίδευσε. Λέγει καὶ περὶ τοῦ Μουλᾶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅτι προέτεινε τὸ νὰ τελειώσῃ τὴν περὶ τοῦ ἀστέρος ὑπόθεσιν πρὸς ὄφελος ἡμῶν, ἀλλ' ἐζήτησε χρημάτων ποσότητα, καὶ ὅτι ὡς δύσφημος ἡ τοιαύτη πρότασις ἀπεῤῥίφθη. Ἡ δὲ Πόρτα ἀμφιβάλλει ἔτι περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν Καθολικῶν, ζητεῖ συμβιβασμὸν, διὰ τί δὲν ἐπιτάττει τὴν ἐπιστροφὴν, διὰ νὰ γίνῃ ἀρχὴ τῶν ὧν ἄλλων ἐκζητοῦμεν δικαίων, ἢ θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ πάλιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν;

Χθὲς ἀκόμη ἔνδον τοῦ Ναοῦ τῆς Βηθλεὲμ Γραικοὶ προσκυνηταὶ ἔχοντες προπορευομένους τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν προσέβαλον μετὰ ῥοπάλων τοὺς λιτανεύοντας ἱερεῖς ἡμῶν, ἕνα τούτων ἐπλήγωσαν, ἐχύθη αἷμα, διεκόπη ἡ λιτανεία, καὶ ἡ φυγὴ διέσωσε τοὺς λοιποὺς ἀπὸ τὰς πληγάς. Ὁ εἰς τὸ Μοναστήριον ἐκεῖ κατοικῶν Ἐπίσκοπος Γραικὸς ἐνοχοποιεῖται ὡς διεγείρας τὴν ἐπίθεσιν ταύτην. Ἄνευ μιᾶς παραδειγματικῆς παιδείας, τὸ κακὸν ἄνευ τιμωρίας αὐξάνον θέλει ἀναγκάσει τοὺς Καθολικοὺς καλογήρους νὰ παραχωρήσουν τὸν τόπον πρὸς τοὺς διώκτας. Ἡ εὐταξία, ἡ ἡσυχία δὲν θέλει ἀποκατασταθῆ, καὶ τὸ δικαίωμα καὶ αὐτὴ ἡ τιμὴ τῶν Καθολικῶν δὲν θέλει ἱκανοποιηθῆ, εἰμὴ ὅταν αὐτοὶ ἀναλάβωσιν ἀνελλιπῶς τὰς νομίμους αὐτῶν κτήσεις.

Ἀπάντησις.

Ἰδοὺ ὁ Λιβελλογράφος, ὅσα λέγει καταθορυβῶν καὶ περὶ τῆς κλοπῆς τοῦ ἀστέρος, ἀποδίδων καὶ ταύτην τὴν κατηγορίαν πρὸς τοὺς Γραικούς· ἀλλ' αὐτὸς ὁ συκοφαντήσας τὸν Πατριάρχην, ὡς διεγείραντα τοὺς Γιανιτσάρους εἰς ἀποστασίαν, περιορίσαντας τοὺς Πρέσβεις καὶ κρεμάσαντας Δραγομάνους, ὁ πλάσας, ἀντιστρόφως, τοὺς Γραικοὺς ἐπαναστάντας κατὰ τῶν Φραγκισκάνων τὴν νύκτα τῶν Βαΐων εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, καὶ ἀναιδῶς ψευδολογῶν, ὅτι οἱ Γραικοὶ ἐπυρπόλησαν τὸν Ναὸν, τὸ Σέβας αὐτὸ τῶν Χριστιανῶν ὅλων, οὗτος αὐτὸς καὶ περὶ τῆς κλοπῆς τοῦ ἀστέρος

παραμορφῶν παραλόγως τὰ συμβάντα, παρερμηνεύων κακοβούλως τὰ γεγονότα, διαστρεβλοῖ δολίως τὴν ἀλήθειαν, ἀρχούμενος, ὥστε καὶ ψευδολογῶν, ἵνα κατορθώσῃ τὸν σκοπὸν δι' ὃν καὶ συνέταξε τὸν λοίδορον Λίβελλόν του. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ὡς ἑξῆς ἡ μαρτυρουμένη παρ' ὅλης τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀλήθεια.

Καθ' ἑκούσιον γνώμην, διότι παρεχώρησαν οἱ Γραικοὶ τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἐπὶ τῆς μικρᾶς σιδηρᾶς πύλης δικαίωμα αὐτῶν πρὸς τοὺς Ἀρμενίους κατὰ τὸ 1846 ἔτος, ἔκτοτε δὲν ἔπαυσαν οἱ Φραγκοπατέρες νὰ παρενοχλῶσι τοὺς Γραικούς. Πατέρας ἀλλεπαλλήλως ποτὲ μὲν διὰ τοῦτο, ποτὲ δὲ δι' ἐκεῖνο, ἀλλ' ἀποτυχόντες, ἤρξαντο δι' ἀναγκαστικῶν μέσων νὰ ἐπιτύχωσι τῶν ὧν ἐβούλοντο· διὸ καὶ ἤρξαντο νὰ σκάπτωσιν εἰς τὸ ἐν Βηθλεὲμ ἴδιον νεκροταφεῖον· σκάπτοντες δὲ προεχώρησαν εἰς τὸ συνορεῦον τῶν Γραικῶν νεκροταφεῖον, τὸ ὑψηλότερον τοῦ τῶν Φράγκων δύο σχεδὸν πήχεις, καὶ ὑπέσκαψαν εἰς αὐτὸ πρὸς μεσημβρίαν ἕως ὀκτὼ πήχεων κατὰ μῆκος, καὶ ἔπεσε μὲν ἡ ἄνω τοῦ τῶν Γραικῶν νεκροταφείου ἐπιφάνεια εἰς τὸ ὑποσκαφθὲν μέρος, κατέπεσε δὲ καὶ ἡ ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ ἐκεῖσε τῶν Γραικῶν Πανδοχείου. Τοῦτο δὲ μαθόντες οἱ Γραικοὶ πατέρες προσεκλαύθησαν εἰς τὴν ἐπιτόπιον ἀρχήν· ἐγένετο παρ' αὐτῆς ἐπιθεώρησις τοῦ τόπου, καὶ διετάχθησαν οἱ Φραγκοπατέρες, ἵνα παύσωσι καὶ μὴ προχωρήσωσι σκάπτοντες, ἕως οὗ ἐπιστρέψῃ ὁ Μουσταφᾶ Πασᾶς ἐκ τῆς περιοδείας του, ἀλλ' αὐτοὶ ἀδιαφοροῦντες, ἤρξαντο πάλιν διὰ νυκτὸς νὰ ὑποσκάπτωσι, καὶ νὰ κτίζωσι θόλον εἰς τὸ ἀνοιχθὲν χάσμα, ἵν' οὕτως ἔπειτα καὶ κατὰ μικρὸν ὑποσκάπτοντες καὶ προχωροῦντες ὑποκάτω τοῦ Γραικικοῦ νεκροταφείου, κἀκεῖθεν (ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἔργον τῆς τοιαύτης ἄνευ ἀνάγκης βιαίας ἀνασκαφῆς) δι' ἀδήλων σκοτεινῶν ὑπονόμων ὑπεισέλθωσιν ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ μεγάλου Ναοῦ τῆς Βηθλεέμ. Εἴπομεν δὲ ἀνωτέρω, ὅτι τό τε Προαύλιον τοῦ Ναοῦ τούτου καὶ αὐτὸς ὁ Ναὸς εἶναι διὰ στοῶν κάτωθεν καὶ διάκενος. Καὶ τοῦτο πράξαντες καὶ παρεισδύσαντες τέλος πάντων εἰς τὸν τοῦ Ναοῦ ὑπόνομον, Κύριος οἶδεν, ὁποίους πονηροὺς δολίους τρόπους χαλκεύουσι πρὸς τὴν τοῦ Ναοῦ τούτου κατακυρίευσιν. Οἱ Γραικοπατέρες δὲν ἔλειψαν καὶ αὖθις νὰ ἀναγγείλωσι τὸ περὶ ἀνασκαφῆς πρὸς τὸν Μουλᾶν τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅστις καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν Πασᾶν· οὗτος δὲ ἐπιστρέφων ἐκ τῆς περιοδείας παροδικῶς ἀπῆλθεν εἰς Βηθλεέμ· παρευρεθέντων δὲ ἐκεῖσε τοῦ τε Μουλᾶ καὶ τῶν προκρίτων τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐγένετο ἐπιθεώρησις τοῦ διαφιλονεικουμένου μέρους, ἐγένοντο ῥήσεις καὶ ἀντιῤῥήσεις ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν, καὶ ἐπὶ τέλους διετάχθησαν οἱ Φραγκοπατέρες νὰ πληρώσωσι καὶ ἐξισάσωσι τὸ χάσμα

ἐκεῖνο ἀνακτίσωσι· δὲ καὶ τὴν πεσοῦσαν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Πανδοχείου· ἀλλ' οἱ Δυτικοὶ μοναχοὶ αὐτοὶ οὐδὲ ὑπήκουσαν, ἀλλ' ἐμηχανήσαντο ἕτερον τρόπον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν βουλευμάτων αὐτῶν.

Κατὰ τὴν 19=31 Ὀκτωβρίου 1847, πρὸ τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ, κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ Γραικικοῦ Μοναστηρίου ὁ ἐκεῖσε διατρίβων Μητροπολίτης Βηθλεὲμ μετὰ τοῦ ἰατροῦ Γραικοῦ τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Γραικικοῦ Μοναστηρίου κάτω εἰς τὸ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως πρὸς προσκύνησιν, ἐκεῖθεν δὲ ἀπῆλθον εἰς τὸν μεγάλον Ναὸν παρατηροῦντες τὴν ἀρχαιότητα· ἐκ δὲ τούτου ἀπῆλθον εἰς τὰ νεκροταφεῖα πρὸς περιέργειαν· ἱστάμενοι δὲ ἀμφότεροι ἐκεῖσε βλέπουσιν ἀνοιγομένην τὴν πλησίον θύραν τοῦ Φραγκομοναστηρίου, καὶ ἐξερχομένους τόν τε Φραγκοηγούμενον καὶ λοιποὺς συμφράτορας μετὰ ξύλων καὶ ῥοπάλων, καὶ ὁρμῶντας κατ' αὐτῶν, τοὺς ὁποίους ἁρπάσαντες ὤθησαν ἐκεῖθεν. Εἰπόντος δὲ τοῦ ἰατροῦ, διὰ τί ἐξωθεῖτε ἡμᾶς βιαίως καὶ μετὰ ὕβρεων; αὐτοὶ θυμῷ κυριευθέντες ἤρξαντο νὰ τύπτωσι τὸν Μητροπολίτην διὰ τῶν ῥοπάλων κατὰ τῶν ὠμοπλαστῶν καὶ τῶν πλευρῶν αὐτοῦ· αὐτὸς δὲ φεύγων καὶ λίθοις βαλλόμενος μόλις διέφυγε τὸν θάνατον· εἰσερχόμενος δὲ διὰ τῆς μικρᾶς ῥηθείσης σιδηρᾶς Πύλης, βλέπει τρέχοντας ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους τοῦ Ναοῦ τόν τε Ἀρμενοηγούμενον καὶ λοιποὺς τῶν Ἀρμενίων· ἐρωτᾷ τὴν αἰτίαν, καὶ μανθάνει, ὅτι καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἐδάρησαν παρὰ τῶν καλῶν μοναστῶν Φραγκοπατέρων, καταλείψαντες ἡμιτελῆ τὸν Ἑσπερινὸν αὐτῶν· ὁ δὲ Μητροπολίτης Βηθλεὲμ ὡσαύτως εἰς τὸ Γραικικὸν Μοναστήριον.

Ὁ Γραικὸς κανδηλανάπτης ἀγνοῶν τὰ περὶ τῶν ξυλοκοπημάτων, ἐπιστάσης τῆς τεταγμένης ὥρας τοῦ Ἑσπερινοῦ, ἔκρουσε κατὰ τὸ τὸ σύνηθες τὴν Καμπάναν, οἱ δὲ εἰς τὸ παρακείμενον χωρίον τῆς Βηθλεὲμ κάτοικοι Χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμάνοι προμαθόντες τὰ κατὰ τοῦ Μητροπολίτου συμβάντα, καὶ ὑπολαβόντες τὸ τῆς Καμπάνας κροῦσμα, ὡς ἄλλο τι, συνέτρεξαν πάντες εἰς τὸν μεγάλον Ναόν· ἐν δὲ τούτῳ τῷ θορύβῳ ἐκλάπη ὁ ἀστὴρ, ὁ ἐπὶ τοῦ τύπου τῆς Γεννήσεως (ἔνθα λειτουργοῦσιν ἐξιδιασμένως οἱ Ἱερεῖς τῶν Γραικῶν, οἱ δὲ Ἱερεῖς τῶν Λατίνων λειτουργοῦσι καὶ αὐτοὶ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν παρακειμένην Φάτνην) ἄνωθεν πεπηγώς. Ἀνηγγέλθησαν τὰ συμβάντα ταῦτα τῶν ῥαβδισμάτων εἰς τὸν Πασᾶν, ὅστις ἀποστείλας στρατιώτας ἔφερεν εἰς Ἱερουσαλὴμ τόν τε Μητροπολίτην, τοὺς Φραγκοπατέρας καὶ τοὺς Ἀρμενίους· ἐπαῤῥησιάσθησαν πρὸς αὐτὸν Γραικοί, Ἀρμένιοι καὶ οἱ Φραγκισκάνοι,

ἔχοντες μεθ' αὐτῶν τὸν Γαλλικὸν εἰς Ἱερουσαλὴμ Πρόξενον· ἠρωτήθησαν παρὰ τοῦ Πασᾶ οἵ τε Γραικοὶ καὶ Ἀρμένιοι περὶ τῶν συμβάντων. καὶ ἀπεκρίθησαν περὶ τούτου τὰ πρόσφορα· ἐρωτήσας δὲ καὶ τοὺς Φραγκοπατέρας, ἤκουσε παρὰ τοῦ Προξένου τὸ, ὅτι αὐτοί εἰσιν ὑπήκοοι Γάλλοι, διὸ καὶ τὴν τούτων διαφορὰν μετὰ τῶν δύω ἄλλων Γενῶν θέλω κρίνει ἐγὼ εἰς τὸ Γαλλικὸν Προξενεῖον ἀπεκρίθη δὲ ὁ Πασᾶς πρὸς αὐτὸν, τὸ, ἐγὼ γνωρίζω Γραικοὺς καὶ Ἀρμενίους ὑπηκόους τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἔχοντας διαφορὰν μετὰ τῶν Φραγκοκαλογήρων· ὅθεν ἐγὼ μὲν θέλω κρίνει τὴν διαφορὰν, Σὺ δὲ, ἐὰν θέλῃς, παράμενε ὡς ἀκροατὴς, οὐχὶ δὲ ὡς κριτής· ὁ δὲ Πρόξενος ὀργισθεὶς ἀνεχώρησε· δεδώκασι δὲ καὶ οἱ Φραγκισκάνοι ἀναφορὰν εἰς τὸν Πασᾶν ἀναιρετικὴν τῶν ὧν παρέστησαν Γραικοὶ καὶ Ἀρμένιοι. Ἐγένετο ἐν Βηθλεὲμ εἶτα παρά τε τοῦ ἰδίου Πασᾶ, τοῦ Μουλᾶ καὶ τῶν προὐγόντων Μουσουλμάνων τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀκριβὴς ἐξέτασις περὶ τῶν συμβάντων. εἰπώθησαν λόγοι πολλοὶ παρὰ τῶν διαφερωμένων· ἐλήφθησαν τέλος καὶ αἱ τῶν τριῶν κανδηλαπτῶν τῶν τριῶν Ἐθνῶν μαρτυρίαι, εἰς τὰς ὁποίας ἐφάνη, ὅτι κατὰ τὴν ὥραν τῶν συντρεξάντων Βηθλεεμιτῶν εἰς τὸν Ναὸν, καὶ τοῦ θορύβου, εὑρέθησαν δι' ὀλίγας στιγμὰς ἥ τε βόρειος καὶ νότιος τοῦ ἁγίου Σπηλαίου τῶν θυρῶν κεκλεισμέναι· ἐκ δὲ τούτου ὑπονοεῖται, ὅτι οἱ Φράγκοι μοναχοὶ εἰσελθέντες διὰ τῆς ὑποκάτω ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν διευθυνομένης ἰδίας αὐτῶν ὑπογείου σκοτεινῆς διόδου καὶ δυτικῆς Πύλης εἰς τὸ ἅγιον Σπήλαιον, ἔκλεισαν τὴν βόρειον καὶ νότιον τοῦ Σπηλαίου Πύλην, καὶ ἀποσπάσαντες τὸν ἀστέρα τῶν Γραικῶν ἀφεῖλον αὐτὸν, ἀνοίξαντες δὲ πάλιν τὰς θύρας ἐγένοντο ἄφαντοι διὰ τῆς ῥηθείσης ὑπογείου σκοτεινῆς δυτικῆς αὐτῶν θύρας. Προσετάξατο δὲ πάλιν ὁ Πασᾶς διὰ νὰ σκεπάσωσι τὸ ὃ ἤνοιξαν χάσμα ὑποσκάπτοντες, καὶ νὰ ἀνακαινίσωσι τὴν πεσοῦσαν πλευρὰν τοῦ Πανδοχείου.

Παραλληλίζοντες τὰ ἀναφερόμενα παρὰ τοῦ ἑνὸς μέρους καὶ τοῦ ἄλλου ἐσκεμμένως, ἐξάγομεν τὰς ἑπομένας ἐπικρίσεις. Ὁ ἀστὴρ δὲν δύναται νὰ ἦναι τῶν Λατίνων Μοναχῶν, διότι ὁ τύπος τῆς Γεννήσεως ὑπάρχει ἐξιδιασμένος τῶν Γραικῶν, ὅπου καὶ λειτουργοῦσιν· οἱ δὲ Δυτικοὶ ἔχουσι τὴν πλησίον Φάτνην ἐξιδιασμένην, ὅπου ἱερουργοῦσιν· οὐδέποτε οἱ Γραικοὶ ἤθελον ἀφήσει ἄνωθεν ἐπὶ τοῦ ἐξουσιαζομένου παρ' αὐτῶν τούτου μέρους τῆς Γεννήσεως τοιοῦτον Λατινικὸν ὑπόμνημα, καὶ οὕτως, ἕνεκα τούτου, νὰ ἔχωσι πράγματα ἀκαταπαύστων λογομαχιῶν μετὰ τῶν Δυτικοφρατόρων ὅτι ὡς ὁ ἀστὴρ, οὕτω καὶ τὸ μέρος, ἐπὶ τὸ ὁποῖον αὐτὸς κεχάρ-

φωται εἶναι αὐτῶν ἴδιον, ὡς καὶ ὁ Λιβελλογράφος αὐτὸς μαρτυρεῖ τοῦτο λέγων. Πρώτη φροντὶς τῶν Γραικῶν ὑπάρχει νὰ ἐξαλείφωσι τὰς Λατινικὰς ἐπιγραφάς, καὶ νὰ ἀντιθέτωσι τὰς τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης.

Ἡ ἐγερθεῖσα εἰς τὸ νεκροταφεῖον λογομαχία δὲν συνέβη, ὡς ἐκθέτει αὐτός, διὰ τὴν οἰκειοποίησιν δῆθεν παρὰ Γραικῶν τοῦ τῶν Φραγκισκάνων νεκροταφείου, διότι καθὼς ἐκεῖνοι, οὕτω καὶ αὐτοὶ ἔχουσι τὰ αὐτῶν ἴδια νεκροταφεῖα· ἀλλὰ συνέβη διὰ τὴν ἣν ἐπεχειρίσθησαν οἱ Φραγκοπατέρες (αὐτοὶ οἴδασι διὰ ποίους κρυφίους, σκοποὺς δι' οὓς συνεικάζουσιν οἱ Γραικοί, ἢ δι' ἄλλους), ἀνάσκαψιν τὴν παραχωρήσασαν ἕως ὑποκάτω τοῦ νεκροταφείου τῶν Γραικῶν, καὶ κατηδαφίσασαν τὴν πλευρὰν τοῦ ἐκεῖσε Γραικικοῦ Πανδοχείου. Περὶ οὗ ὑποσκαψίματος καὶ τῆς ζημίας, μετὰ τὴν γενομένην ἐπιθεώρησιν δὶς ἐπιτοπίως παρὰ τῆς ἐξουσίας, προσέταξεν ὁ Πασᾶς ἐπαναληπτικῶς τοῖς Φράτορσι νὰ γεμίσωσι τὸ ἀνοιχθὲν χάος, καὶ νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὴν πεσοῦσαν πλευρὰν τοῦ Πανδοχείου.

Ὁ σοφιστευόμενος ἀείποτε Λιβελλογράφος, καὶ ἀγωνιζόμενος παντοίοις λόγων τρόποις, ὅσας παρατόλμους βιαίας πράξεις νὰ ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῶν μόνων ἡσύχων καὶ ἀνεγκλήτων Φραγκοκαλογήρων, καὶ νὰ προστρίψῃ ταύτας πρὸς μόνους τοὺς ἀνησύχους καὶ ἐγκληματίας Γραικούς, οὕτως ἀντιστρέφων καὶ τὰ συμβάντα πρὸ τριῶν χρόνων ἐν Βηθλεέμ, ψευδολογῶν λέγει· ὅτι οἱ προσκυνηταὶ Γραικοὶ ἔχοντες (ὡς πομπικώτερον) ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν, ἐπέπεσον ἔνδον τοῦ μεγάλου Ναοῦ ἐπὶ τοὺς Λατίνους ἱερεῖς τραυματίσαντες αὐτοὺς μέχρις αἵματος. Ἀλλὰ διὰ τί δολιεύεται τὴν ἀλήθειαν, τὴν μαρτυρουμένην παρ' ὅλης τῆς Βηθλεὲμ, μεταπλάττων τὸ πρωτογενέστερον συμβὰν ὡς ἐπιγενέστερον, ἀποδίδων εἰς Γραικοὺς ἔφοδον καὶ ἐπίθεσιν κατὰ Φραγκισκάνων ἀνύπαρκτον, καὶ σιωπῶν τὴν πρώτην ὑπαρκτικὴν καὶ ἀληθῆ, τὴν κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Βηθλεὲμ ὑπὸ τῶν ἐφορμησάντων καὶ ἐπιπεσόντων ἐπ' αὐτὸν, (ἐπ' αἰτίᾳ, διότι παρετήρει τὰς ἐν τῷ νεκροταφίῳ ἀνασκάψεις) ὡς ἐπὶ λῃστὴν μετὰ ῥοπάλων καὶ ξύλων οἵτινες, πλήξαντες αὐτὸν, καὶ φεύγοντα λίθοις ἔβαλλον οἱ πολυτάραχοι αὐτοὶ ῥοπαλομάχοι Δυτικοὶ φράτορες; Καὶ ὡς τούτου μὴ ἐξαρκοῦντος, διαβάλλει ἔτι αὐτὸν, καίτοι ἀσθενοῦντα ὑπὸ τῶν ῥαβδισμῶν, ὡς διεγείραντα καὶ τὴν ἐν τῷ Ναῷ στάσιν, ἐνῷ οἱ Βηθλεεμῖται ἰδέαν ἔχοντες τῆς γενομένης κατὰ τοῦ Ἀρχιερέως ἐφορμήσεως, ἀκούσαντες τὸν τῆς Καμπάνας ἦχον, καὶ ὑπολαβόντες νεώτερόν τινα τάραχον διαμάχης, ἔδραμον εἰς τὸν Ναὸν ἀθρόοι. Τούτους δὲ ὑπὸ κακοζήλου διαθέσεως μεταπλάττων εἰς Γραικοὺς προσκυνητὰς

ἀντιστρόφως, ἄνευ αἰσχύνης ζητεῖ καὶ τὴν τοῦ παθόντος Μητροπολίτου παραδειγματικὴν παιδείαν.

Οὐδέποτε οἱ τῶν Ὀθωμανῶν περικλεεῖς Αὐτοκράτορες εἰς τὰ περὶ τῶν ἁγίων Τόπων ἐν Ἱερουσαλὴμ Προσκυνήματα ὑψηλὰ αὐτῶν ἔγγραφα ἐπωνόμασαν, ὡς ὁ Λιβελλογράφος διαβάλλει, τοὺς Γραικοὺς συκοφάντας, κλέπτας καὶ πλαστογράφους, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας εἰς ταῦτα τὰ ἱερὰ Αὐτόγραφα ἀνακτρύττεται ὁ δόλος καὶ ἡ ἀπάτη τῶν Φραγκισκάνων, δι' ἧς ἔλαβόν τινα ὑπὲρ αὐτῶν θεσπίσματα, λέγοντες αὐτοὺς ἀνυποτάκτους τῶν Βασιλικῶν ὁρισμῶν, καὶ ζητοῦντας νὰ οἰκειοποιηθῶσι καὶ νὰ ἐξιδιασθῶσι τὰ μερικὰ μέρη τῶν Προσκυνημάτων, τὰ ὁποῖα παρεχωρήθησαν εἰς αὐτοὺς τοὺς Φραγκοκαλογήρους κατ' ἔλεος καὶ χάριν εἰς τὸ νὰ προσκυνῶσι, καὶ νὰ ἐκτελῶσι μόνον τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των. Τὰ ἔνδον καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ (οὕτω καὶ ὁ ἀείμνηστος Σουλτὰν Μαχμοὺτ ὁ Β'. 1232 Χιςζρὲ, καθὼς καὶ οἱ ἔνδοξοι αὐτοῦ Πρόγονοι, οὕτως ἐπίσης ἀποφαίνεται) εἶναι κτήματα τῆς τῶν Ὀθωμανῶν Αὐτοκρατορίας, ὡς διὰ ξίφους κατακτηθέντα· διὰ καὶ εἰς χρῆσιν μόνην ἐδόθησαν εἰς τοὺς μονασαρίριδες Φραγκοκαλογήρους, καὶ οὐδέποτε εἰς ἰδιοκτησίαν καὶ κυριότητα.

Ἀναφέρει ἔτι ὁ φυλλαδιογράφος καὶ τοὺς οὓς εἶπε λόγους ὁ Ζαρὶφ Πασᾶς. « Ἐγὼ εὕρισκον ἀπ' ἀρχῆς τὸν ἀστέρα, ἐὰν (πολιτικῶς φερόμενος) ὁ Πρόξενος τῆς Γαλλίας δὲν ἀνεμιγνύετο ». Λόγοι ἀφηρημένοι, διχονοηματικοὶ καὶ ἀμφίβολοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξάγεται, ὅτι δὲν ἠθέλησε, διὰ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ Προξένου, νὰ ἀνακαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἐὰν ἦναι ἀληθὲς, ὅτι ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ Μουλᾶς προέτεινε τὸ πέρας ταύτης τῆς ὑποθέσεως πρὸς ὄφελος τῶν Φραγκισκάνων, δὲν ἔπρεπεν ἄρα νὰ φειδολογηθῶσι πρὸς φανέρωσιν τῆς κλοπῆς τοῦ ἀστέρος, περὶ οὗ τοσοῦτον θορυβοῦσι φωνάζοντες ἤδη καὶ ἐκζητοῦντες παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν τούτου ἐπιστροφὴν, κατὰ προσταγὴν ὅμως αὐτῆς, διὰ νὰ γίνῃ ἀρχὴ καὶ τῶν ὧν ἄλλων ἐκζητοῦσι δῆθεν δικαίων.

Ἀπάντησις.

Πονηρὸς μὲν ὁ σκοπὸς τῆς κλοπῆς, πανουργοτέρα δὲ ἡ παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐκζητουμένη, διὰ τοσούτων προτρεπτικῶν λόγων, ἐπιταγὴ πρὸς ἀποκατάστασιν αὖθις ἐπὶ τὸν αὐτὸν τύπον τοῦ ἀστέρος· διπλόην γὰρ δολίαν μετέρχονται καὶ ὁ Λιβελλογράφος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μοναχοφράτορες, καίτοι καλῶς εἰδότες τὸν ἀστέρα, τὸν ἐπὶ τοῦ μέρους τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν Γραικῶν ἄνωθεν

τῆς Γεννήσεως πεπηγότα, εἰς αὐτοὺς τελείως μὴ ἀνήκοντα· ἀλλ' ἐπεβουλεύθησαν τὴν τούτου ἀφαίρεσιν ἐπὶ τοῦ συμβάντος ῥηθέντος θορύβου, διὰ νὰ ὑψώσωσι φωνὰς ἐκζητοῦντες αὐτὸν ὡς κτῆμα δῆθεν ἴδιον· καὶ ἐὰν δι' ἐπινεύσεως Σουλτανικῆς τύχωσι τοῦ νὰ βάλωσιν αὐτοὶ ἐπὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἀστέρα ἴδιον, τό τε δὲ διαταράττοντες τὴν ἡσυχίαν τῶν Γραικῶν καὶ αὐτῶν τῶν Ἀρμενίων, θέλουσιν ἐμμένει φορτικώτερον καὶ φωνοῤῥαγεῖ βαρύτερον, ἵνα μετάσχωσιν ὡς ἰδιοκτησίαν καὶ αὐτὸν τὸν τόπον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ τὰ ἄλλα ἐπίσης Προσκυνήματα, ὡς ὁ συλλαδιογράφος φανερὰ τοῦτο λέγει· ὅτι γενομένης ἐκ τοῦ ἀστέρος τῆς ἀρχῆς, θέλουν ἐκζητήσει καὶ ἄλλα δίκαια, καὶ ὅτι ἡ εὐταξία καὶ ἡ εἰρήνη τότε θέλει ἀποκατασταθῆ (τουτέστι τὸ νὰ παύσωσιν ἐπηρεάζοντες διὰ τῶν ζητημάτων αὐτῶν τὴν Ὑψηλὴν Πύλην), ὅταν αὐτοὶ εἰσέλθωσιν ὁλοκλήρως εἰς τὰς νομίμους (τάχα) αὐτῶν ἰδιοκτησίας.

Ἰδοὺ οἱ μίτοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὑφαίνεται ὁ ἱστὸς τῆς τοῦ ἀστέρος πονηρᾶς ἀφαιρέσεως, καὶ τοῦ τοσούτου, δι' ἐκδόσεως Λιβέλλου, πατάγου τῶν κραυγῶν!!!

Ἐπισφραγίζων δὲ αὐτὸς τὴν περὶ τοῦ ἀστέρος ζήτησιν ἐπάγει. Ἡ διοίκησις ἐδήμευσε πρὸς ὄφελος αὐτῆς τὰ Μοναστήρια τῆς τε ἁγίας Σιὼν (τοῦ μνήματος τοῦ Προφήτου Δαβίδ) καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ Ὄρους τοῦ Ἐλαιῶνος, μετατρέπουσα ταῦτα εἰς Τζαμία, δὲν ὀφείλει ἄρα τὴν πρὸς ἀποζημίωσιν ἐξίσωσιν;

Ἀπάντησις.

Καὶ τὰ δύω ταῦτα Μοναστήρια, καὶ πρὸ τῆς Σταυροφορίας καὶ ἐπὶ Σαλλαχιδὶν, καὶ ἐπὶ τῶν Βασιλέων Μαμλούκων, οὐδέποτε ἦσαν τῶν Λατίνων. Ζήτησον καὶ δίελθε, Κ. Βορὲ, τὸ ἱερὸν Χάττι-Σσερὶφ τοῦ Κατακτητοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α'. ἐπίσης καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν τοῦ Μεγάλου. καὶ μάθε ἐξ αὐτῶν, ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῖς τε ἔνδον καὶ τοῖς ἐκτὸς τῆς ἁγίας Πόλεως κειμένοις Προσκυνήμασι, καὶ τὰ ῥηθέντα ἀμφότερα κατείχοντο ὑπὸ Γραικῶν, καὶ πάλιν εἰς αὐτοὺς εὐμενῶς καὶ νομίμως Αὐτοκρατορικῶς ἐπεκυρώθησαν. Ὅθεν παῦσον Σύ τε καὶ οἱ Δυτικοφράτορες θορυβοῦντες, καὶ ἐκζητοῦντες ἀποζημιώσεις καὶ ἐξισώσεις διὰ πράγματα μηδαμῶς ὑμῖν οὐδέποτε ἀνήκοντα.

Ἱκανὰ ἐῤῥέθησαν πρὸς ἀπάντησιν τῶν τοῦ Λιβελλογράφου σοφιστικῶν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ Καλογηρικῶν δικαιωμάτων· δικαιώματα, θεμέλιον ἄλλο μὴ ἔχοντα, εἰμὴ τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην·

καὶ τὴν κατὰ τὰς περιστάσεις εὐκαιρίαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἤξευρον πάντοτε πῶς νὰ ὠφεληθῶσιν. Ἤδη δὲ οἱ τρόποι αὐτῶν, ἕνεκα τῆς συνισταμένης γνωστῆς ῥηθείσης Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Ἑταιρείας, ὧν ἡ Ἰησουϊτικὴ σπουδὴ καὶ φροντὶς, ἵνα τρόποις παντοίοις καὶ μηχαναῖς ἁπάσαις φυτεύσῃ εἰς τὰς Ἀνατολὰς τὰ Παπικὰ δόγματα, μετήλλαξαν μορφὴν, φωνὴν δημοσίως ἅραντες αὐτοὶ ὑπὲρ δικαιωμάτων δῆθεν καὶ ἰδιοκτησίας, διὰ τοῦ οὗ ὁ Κ. Εὐγένιος Βορὲ καὶ συνήγορος αὐτῶν εἰς τύπον ἐξέδωκεν ἐφέτος βιβλιαρίου του, ἐπισωρεύων εἰς αὐτὸ συκοφαντίας καὶ ὕβρεις ἀδίκους κατὰ Γραικῶν.

Πρὸς τί ἄρα ἡ φορὰ τοσούτων σοφιστικῶν ἐπιχειρημάτων; Πρὸς τί ἡ σωρεία τοσούτων καὶ κατὰ ἀναχρονισμὸν καὶ κατ' ὀνομασίαν ἀτάκτων, παρεγγράπτων καὶ ὑποβολιμαίων Μαμλουκιδῶν ἐπιταγῶν; Πρὸς τί ὁ ἀριθμὸς τῶν Σουλτάνων Ὀθωμανῶν ὁρισμῶν, ἐνῷ οἱ πρὸς τοὺς Γραικοὺς δοθέντες εἰσὶ καὶ περισσότεροι καὶ ὁριστικώτεροι, βοῶντες τὰ δίκαια αὐτῶν, καὶ κατ' ἐξοχὴν ὁ τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ Α'. ὅστις ὁ εὗρεν ἁλοὺς τὴν Ἱερουσαλὴμ κατεχόμενον ὑπὸ Γραικῶν, τοῦτο καὶ ἐκύρωσε; Πρὸς τί τέλος ἡ τοσαύτη ἐμπαθὴς παράφορος ὁρμὴ πρὸς διαβολὰς πικρὰς καὶ ὕβρεις αἰσχρὰς, αἵτινες ἀποδεικνύουσι μισαλλόθρησκον τὸν Συγγραφέα τοῦ Λιβέλλου καὶ φαντασιώδη μεροληπτην; Βέβαια ὅλη αὐτὴ ἡ ὀγκώδης στιβὰς καὶ λόγων καὶ δείξεων, ὁ τοσοῦτον μέγας αὐτὸς περὶ τοῦ ζητήματος κροτοθόρυβος, εἰς τοῦτον μόνον τὸν σκοπὸν, πάλιν λέγομεν, ἀποτείνεται, εἰς τὸ νὰ διαταράξῃ τὰ τῆς Εὐρώπης πνεύματα, περιγράφων τοὺς Γραικοὺς ὡς δολίους καὶ ψεύστας, πλαστογράφους καὶ ἅρπαγας τῶν ἱερῶν Τόπων, νὰ ὑπεκκαύσῃ διὰ τοιούτων ἀδίκων πικρῶν κατηγοριῶν καὶ συκοφαντιῶν κατ' αὐτῶν, ὡς μὴ δυναμένων νὰ ἔχωσι καὶ διὰ τὸ φρόνημά των μετοχήν τινα, μετὰ Φώτιον, εἰς τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους Τόπους, καὶ νὰ ὑπερεθίσῃ τοιουτρόπως τὰ σοφὰ, συνετὰ καὶ κατ' ὀρθὴν κρίσιν ἀνεκτικὰ τῶν Καθολικορωμάνων Κράτη εἰς διπλωματικὸν πόλεμον, πρὸς ἀφαίρεσιν καὶ τῶν εἰς τὴν κατοχὴν εἰσέτι τῶν Γραικῶν ἁγίων Τόπων, καὶ παραχώρησιν καὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς Φραγκισκάνους, ἐνῷ αὐτοὶ οἱ τοῦ Θεοῦ λειτουργοὶ εἰς ὅλους τοὺς ἁγίους Τόπους, εἴς τε τὸν Πανάγιον Τάφον, εἰς τὸν Γολγοθᾶν, εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν, εἰς τὸ κατὰ Γεθσημανῆ Σπήλαιον, ὅπου ὁ Χριστὸς πρὸ τοῦ νὰ παραδοθῇ προσευχήθη, εἰς τὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον, καὶ ἰδίως εἰς Ναζαρὲτ καὶ εἰς τὴν Ὀρεινὴν, ὅπου ἐγεννήθη ὁ Πρόδρομος, ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ καὶ λειτουργοῦσι καὶ ἐκτελοῦσιν ὅλας τὰς τάξεις καὶ τὰ τῆς θρησκείας ἔθιμα, ὡς εἰς ἴδια αὐτῶν ἱερὰ καταγώγια· ἀλλ' ἄπληστοι ὄντες, τί τούτου ἔτι περισσότερον, ὃ

οἱ Γραικοὶ ἔχουσι, καὶ αὐτοὶ οὐκ ἔχουσι, ζητοῦσι; δηλονότι τὴν ἐφ' ὅλους τοὺς ἁγίους Τόπους τελείαν αὐτῶν κυριότητα, ἐν πνεύματι θορύβων καὶ ταραχῶν καὶ ἐχθρικῆς κατὰ Γραικῶν, ὡς Σχισματικῶν, ὁρμῆς καὶ μάχης.

Ἀλλὰ τὰ Χριστιανικὰ αὐτὰ Κράτη, τὰ καλλυνόμενα μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ συμπάθειαν, μὲ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ ἀνοχὴν, μὲ τὴν εὐθυδικίαν καὶ δικαιοσύνην, καὶ μὲ τὴν κατ' εὐλογίαν ὀρθὴν κρίσιν, θέλουν ἆρα εὐδοκήσει, ὥστε οἱ Ἀνατολικοὶ Χριστιανοὶ Γραικοὶ, οἱ διὰ τοσούτων πολλῶν αἰώνων κάτοχοι τῶν ἁγίων Τόπων, νὰ στερηθῶσι τὸ δικαίωμα αὐτῶν;

Τὰ μὲν διάφορα περὶ θρησκείας φρονήματα δύνανταί ποτε νὰ παύσωσι, τὸ δὲ δικαίωμα ἑνὸς Ἔθνους εἶναι ἀκατάλυτον, εἶναι αἰώνιον· ἀλλ' ἐλπίζομεν, τὴν κατὰ τὰς προτροπὰς τοῦ Κ. Βορὲ ἐπίμονον ἔνστασιν τῶν μοναχοφρατόρων θέλει τέως ὑπερνικήσει τὸ φιλοδίκαιον καὶ φιλάνθρωπον, τὸ ὁποῖον ὅτι εἶναι ἔργον παντὸς εὐσεβοῦς Καθολικοῦ Ἄρχοντος ἅπαντες ὁμολογοῦσι. « Quod P. incipi orthodoxo catholico vere pio incumbere omnes fatentur».

Ὁ Λιβελλογράφος, ἐκτὸς τοῦ οὐ ἀνακαλεῖ πολιτικοῦ πνεύματος τῶν Σταυροφόρων, πρὸς ἀφαίρεσιν τῶν εἰς χεῖρας ἔτι Γραικῶν Προσκυνημάτων, καὶ προτείνων ἔτι, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς περὶ Λατινογραικῶν διαφορᾶς ταχείας διαδικασίας, τοὺς τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας στόλους, τελευταῖον αὐτὸς ἐπισφραγίζων τὸν Λίβελλον αὐτοῦ, ἐπάγει ὡς ἐπίμετρον, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ τραχύτητος, καὶ τὰ ἀπειλητικὰ ὡσαύτως ταῦτα. Ὁ Καθολικισμὸς συνιστάμενος εἰς 300 ἑκατομμύρια (1), ἀναμφιβόλως θέλει κερδίσει. Κατὰ δὲ ταύτης τῆς ἀπειλῆς οὐδὲν ἄλλο, οἱ μεθ' ὅσης δυνατῆς πραότητος καὶ ἀνεξικακίας ἐν ταύτῃ τῇ Ἀπαντήσει ἐκθέσαντες τὰ δίκαια αὐτῶν, ἀντιπροβάλλουσι διὰ βραχέων, εἰμὴ τὸ τοῦ τοῦ Προφήτου Δαβίδ. « Οὗτοι ἐν ἅρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ, ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ».

(1) Κατὰ τὸν τῶν νεωτέρων Γεωγράφων ἀκριβέστερον ἀναλογισμὸν περὶ τῶν τῆς γῆς Κατοίκων, κατὰ τὰς διαφόρους αὐτῶν περὶ Πίστεως δοξασίας, ὁ ἀριθμὸς των Καθολικοφρονούντων δὲν ὑπερβαίνει τῶν ἑκατὸν εἰκοσιεννέα ἑκατομμυρίων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πρὸς μείζονα διατράνωσιν τῶν ἀναμφισβητήτων ἀρχαίων δικαιωμάτων καὶ προνομίων, ἅπερ κέκτηται τὸ ἡμέτερον Γραικικὸν Γένος ἐπὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων Τόπων, ἐκ τῶν πλείστων τούτων καὶ σοβαρῶν ἐγγράφων τῶν σωζομένων ἐν τοῖς Ἀρχείοις τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, περὶ ὧν πολλάκις διείληπται ἐν ταύτῃ τῇ Ἀνασκευῇ, δημοσιεύομεν τὴν μετάφρασιν τῶν ἀκολούθων τριῶν ὑψηλῶν Αὐτογράφων, μετὰ δὲ ταύτην καταχωροῦμεν Σημείωσιν συνοπτικὴν τῶν κυριωτέρων Βασιλικῶν Χάττι-Σεριφίων, τῶν κατὰ καιροὺς δεδομένων τῷ Γένει ἡμῶν. Τὰ δὲ Χοτζέτια, τὰ διαδηλοῦντα καὶ διατρανοῦντα τὸν χρόνον (1536), καθ' ὃν οἱ Φραγκισκάνοι, διωχθέντες ἀπὸ τῆς ἁγίας Σιὼν, μόλις διὰ σκληρῶν συμφωνιῶν πρότερον ἐπετράπη τέως παρὰ τῶν Μουσουλμάνων εἰς αὐτοὺς, ἵνα κατοικήσωσι διὰ ῥητοῦ ἐνοικίου ἐν τῷ ἔνδον τῆς Ἱερουσαλὴμ Μοναστηρίῳ τῶν Ἰβήρων Δὲρ-Ἀμοὺτ λεγομένῳ, μετὰ καὶ ἄλλων νομίμων ἐπισήμων δικαιωτηρίων (Χοτζετίων) τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Κριτηρίου, τῶν ἐπὶ διαφόρων περιστάσεων ἐκδεδομένων, κεῖνται καταχεχωρημένα ἅπαντα ἐν τῇ Ἀνασκευῇ ταύτῃ.

Μετάφρασις συνοπτικὴ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ Β'. Πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δοθέντος τῷ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Ἀθανασίῳ.

Τὸ Βασιλικὸν ἐπ' αὐτῷ Αὐτόγραφον, ἤτοι Χάττι-Σερὶφ ἔχει οὕτω.

Κατὰ τὴν διάληψιν τοῦ Ὑψηλοῦ μου Ὁρισμοῦ ἐνεργείσθω. Ὅστις δὲ θέλει νὰ ἀναιρέσῃ τὸ εὐλογημένον, εὐτυχὲς καὶ ἰσχυρόν μου τοῦτο Χάττι, ἔστω ὑπεύθυνος τῷ τοῦ Θεοῦ ἀναθέματι.

Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Τιμίου αὐτοῦ Προφήτου ἁλωθείσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἦλθον εἰς τὴν εὐτυχεστάτην μου Αὐλὴν ἀπὸ διάφορα μέρη καὶ τόπους Ἐλπίδες, συγχαίροντές μοι ἀπὸ μέρους τῶν Σάχιδων καὶ Κράλιδων δι' ἀναφορῶν αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἁλώσει. Ἐλθὼν δὲ μετὰ τῶν Καλογήρων του καὶ ὁ εἰς Ἱερουσαλὴμ Πατριάρχης ἤδη τῶν Ῥωμαίων Ἀθανάσιος, ἐνεφάνισεν εἰς τὴν Ὑψηλήν μου Αὐλὴν τὰ εἰς

χεῖρας αὐτοῦ ἱερὰ θεσπίσματα καὶ Αὐτόγραφα τοῦ τε ὑπερεντίμου Ἀποστόλου, καὶ τοῦ Ὄμερ Χαττὰπ, καὶ τῶν προπαρελθόντων Βασιλέων, καὶ ἐξητήσατο, ἵνα κατὰ τὸ ἀνέκαθεν γεγονὸς αὐτοῖς ἔλεος ἔχουσι πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσίν των τὸν ἐντὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ ὄντα Καμαμὲ, καὶ ὅλα τὰ ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχόμενα Προσκυνήματα, καὶ τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου Μοναστήριον τῶν Γκιουρτζίδων, καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενα Προσκυνήματα καὶ Μοναστήρια, καὶ Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ τὸ Σπήλαιον, καὶ τὰ κλειδία τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τριῶν θυρῶν, τῆς Μεσημβρινῆς, Δυτικῆς καὶ Ἀρκτικῆς, καὶ τὰ ἐν τῇ Βηθλεὲμ εὑρισκόμενα Χριστιανικὰ Γένη, τὰ τῷ Πατριάρχῃ ὑποκείμενα· καὶ ἵνα αὐτοί τε καὶ τὰ ἀφιερώματα αὐτῶν ὦσιν ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰ χαράτσια, Πάτζια, Καφάρια, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ βίαια δοσίματα. Κατ' ἐκείνους λοιπὸν τοὺς ὁρισμοὺς, καὶ κατὰ τὸ ἀνέκαθεν γεγονὸς εἰς αὐτοὺς ἔλεος, ἠλέησε καὶ ἡ ἡμετέρα Βασιλεία τούτους, καὶ διὰ τοῦ παρόντος μου Ὑψηλωνύμου Ὁρισμοῦ ἐπρόσταξα, ἵνα οἱ ἐξουσιάζοντες τὰς ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ θαλάσσῃ ὑποκειμένας τῇ Βασιλείᾳ μου Ἐπαρχίας, ὑπερασπίζωνται τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Καλογήρους τῆς Ἱερουσαλὴμ, χωρὶς νὰ ἐνοχλῶνται παρ' οὐδενός. Ὅστις δὲ ἀπὸ τῶν ἑξῆς Διαδόχων μου, καὶ ἀπὸ τῶν ὑπερτάτων Βεζυράδων, Οὐλεμάδων καὶ Ἐξουσιαστῶν, καὶ δούλων τῆς Βασιλικῆς μου Αὐλῆς, καὶ ἁπλῶς ἀπὸ τῶν τῆς Μωαμεθανικῆς φυλῆς, ἢ πρὸς χάριν, ἢ πρὸς ἀπόλαυσιν ἄσπρων, θελήσῃ νὰ ἀνατρέψῃ τοὺς πάλαι παρὰ τοῦ Προφήτου, καὶ τοῦ Ὄμερ-Χαττὰπ, καὶ παρὰ τῶν προπαρελθόντων Βασιλέων, καὶ ἤδη παρὰ τῆς ἡμετέρας Βασιλείας δωρηθέντας ἱεροὺς καὶ ὑψηλοὺς Ὁρισμοὺς, νὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Προφήτου. Οὕτω γινωσκέτωσαν, καὶ τῷ ἱερῷ μου σημείῳ εὐπειθῶς ὑποτασσέσθωσαν.

Ἐγράφη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὰ μέσα τῆς Σελήνης Σεβὰλ Χισζρὲ 862.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτὰν Σελὴμ Α'. ἁλωτοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ Ἱερουσαλὴμ, δοθέντος ἐν Ἱερουσαλὴμ τῷ Πατριάρχῃ Δωροθέῳ, Ἀττάλα Ἀραβιστὶ λεγομένῳ.

Τὸ ἐπ' αὐτῷ Βασιλικὸν Αὐτόγραφον (Χάττι-Σερὶφ) ἔχει οὕτω.

Κατὰ τὸν ἱερόν μου Ὁρισμὸν ἐνεργείσθω. Ὅστις δ'

ἂν ἄλλως πράξῃ, ὑποπεσάτω τῇ τοῦ Θεοῦ δικαίᾳ σπάθῃ.

Τῇ βοηθείᾳ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, καὶ τοῦ ἠγαπημένου αὐτοῦ Ἀποστόλου, ἐλθὼν εἰς Ἱερουσαλὴμ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ μου, κατὰ τὴν κέ. τοῦ μηνὸς Σεφὲρ, ἐκυρίευσα αὐτήν· Ὁ οὖν Πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων Ἀττάλας λεγόμενος, ἐλθὼν μετὰ τῶν λοιπῶν καλογήρων καὶ ὑποτελῶν, ἐξητήσατο, ἵνα τὰς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κειμένας Ἐκκλησίας καὶ Μοναστήρια, καὶ Προσκυνήματα ἔχουσι καὶ πάλιν, καθὼς καὶ ἀπ' ἀρχῆς, ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ χρῆσίν των. κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀχτιναμὲν τοῦ Ὄμερ, καὶ κατὰ τοὺς Ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων Βασιλέων. Ἐπρόσταξα γοῦν καὶ ἐγὼ μὲ τὸν παρόντα μου ἱερὸν Ὁρισμὸν, ἵνα ἐξουσιάζῃ τὸ ἄντικρυ τῆς Πύλης τοῦ Καμαμὲ κατὰ μεσημβρίαν κείμενον Μαγτεσὲλ, μὲ τὰ ἀρχαῖα δύω μανουάλια καὶ τὰς κανδήλας τὰ ἄνω καὶ κάτω τῶν τεσσάρων Καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ λεγομένου τόπου κειμένων, τοῦ τῇ Πατριαρχείᾳ ὑποκειμένου· τὰ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ Καμαρῶν τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ τόπου τῆς Δεσποίνης Μαρίας λεγομένου· τὸ μέσον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· τὸν Τάφον καὶ τὸν Κουμπὲν μὲ ὅλα τὰ Προσκυνήματα· τὰς ἐκτὸς τοῦ Καμαμὲ ἐν τῇ Αὐλῇ κειμένας τρεῖς Ἐκκλησίας, τὴν ἀντικρὺ τούτων Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης λεγομένην, καὶ τὴν ἁγίαν Θέκλαν, τὴν Σεϊδανάγιαν, τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ τοῦ Ἀρχαγγέλου, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ τοῦ κήπου, τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῆς Δεσποίνης Μαρίας, ἕτερον Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἑτέραν Ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ· τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῶν Γκιουρτζίδων, τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ, τὴν ἁγίαν Σιὼν, τὴν φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα, τὰ εἰς τὸν Κάμπον μνημεῖα, τὸ Μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Γκιουρτζίδων, τὸ τοῦ ἁγίου Συμεὼν, τὸ τοῦ ἁγίου Ἡλιοῦ μὲ τοὺς ἐλαιῶνας καὶ ἀμπελῶνας, τὸ τοῦ ἁγίου Σάββα, τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τὸ ἐν τῇ κώμῃ Πεϊτουζάλλα κείμενον τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τὰ κλειδία τῶν δύω θυρῶν τῶν πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν, καὶ τὰ πέριξ δύω κομμάτια τῶν κήπων, καὶ τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὰ μνημεῖά των· καὶ τὰ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία ὄντα Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας των· καὶ τοὺς τῷ

Πατριάρχη ὑποκειμένους Γκιουρτζίδες, Χαμπεσίους, καὶ Σέρβους, καὶ ὅλα τὰ ἀφιερώματά των, καὶ τοὺς Μητροπολίτας καὶ Καλογήρους, καὶ ἵνα παραλαμβάνη τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθανόντων Μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων καὶ Καλογήρων· καὶ ἵνα εἰς τὴν Πόρταν τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ εἰς τὸ Ζεμζὲμ σουγιοὺ λεγόμενον νερὸν, καὶ εἰς τὸ Ἀρὰπ κατζαρὶ, καὶ εἰς τὰς σκάλας μὴ πληρόνη κουμέρκια καὶ μπάτζι, μήτε ὅταν κάμνωσι κέσφια· καὶ ἵνα ὦσιν ἐλεύθεροι διόλου ἀπὸ ὅλα τὰ βίαια δοσίματα· καὶ ἵνα μὴ ἐνοχλῶνται ἀπὸ κανὲν ἄλλο Ἔθνος κατὰ τὸν παρόντα μου ἱερὸν Ὁρισμὸν, ἀλλὰ ἀπὸ πασῶν τῶν φυλῶν ὁ Πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων νὰ πρωτεύη. Κατὰ τὸν Ἀχτιναμὲν λοιπὸν τοῦ Ὄμερ Χαττὰπ, καὶ κατὰ τοὺς Ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων Βασιλέων, οὕτω δέδωκα κἀγὼ, καὶ μὲ τὸν παρόντα μου ἱερὸν Ὁρισμὸν ἐπρόσταξα ἵνα γίνηται ἡ ἐνέργεια, ὃν τρόπον εἴρηται. Ἐὰν δὲ μετὰ τὴν σήμερον ἢ οἱ Βασιλεύσοντες, ἢ οἱ ὑπέρτιμοι Βεζυράδες, ἢ Οὐλεμάδες, ἢ Σουλεγάδες, ἢ Καδῆδες, ἢ Μεμβάδες, ἢ Πεϊτουλμάλιδες καὶ Κασέμιδες, ἢ Σουπασάδες, ἢ Ζαΐμιδες, καὶ Τιμὰρ σαχαπίδες, ἢ Μουτεφεῤῥικάδες καὶ Τσαουσάδες, ἢ Σιπαχῆδες καὶ Γενίτσαροι ἢ οἱ λοιποὶ ὑπηρέται καὶ δοῦλοι τῆς Αὐλῆς μου θελήσωσι νὰ ἀνατρέψωσι τὸν παρόντα μου Ὁρισμὸν, οἱ τοιοῦτοι ὁποῖοι καὶ ἂν ὦσιν, ἔστωσαν ὑπεύθυνοι εἰς τὴν ὀργὴν καὶ εἰς τὰ κολαστήρια τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ. Ἔωντες δὲ εἰς χεῖράς των τὸν Ἱερόν μου Ὁρισμὸν, δείξωσιν εὐπείθειαν.

Ἐγράφη ἐν ἔτει 923 Χισζρὲ ἐν Ἱερουσαλήμ.

Μετάφρασις τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ Κανονῆ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, ὅνπερ ἐπὶ τῆς στεφηφορίας του δέδωκε τῷ Πατριάρχῃ Γερμανῷ.

Τὸ ἐπ' αὐτῷ Βασιλ. Αὐτόγραφον (Χάτι Χουμαγιοὺν) ἔχει οὕτω.

Κατὰ τὸν Ἱερόν μου Ὁρισμὸν ἐνεργηθείσθω. Ὁ δὲ θελήσας ἀνατρέψαι αὐτὸν ὑποπεσάτω ταῖς τιμωρίαις τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ καὶ τῇ ὀργῇ τοῦ ὑπερεντίμου Προφήτου.

Ὁ ἤδη ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικῶν Πατριάρχης τῶν Ῥωμαίων

Γερμανὸς λεγόμενος, ἀνέφερε εἰς τὴν Αὐλήν μου δι᾽ ἀναφορᾶς του, ὅτι ὁ ἀοίδιμος πατήρ μου Σουλτὰν Σελὴμ Χὰν, καθ᾽ ὃν καιρὸν ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλὴμ, μετὰ τὸ νὰ παρεστάθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν του μετὰ τῶν λοιπῶν Καλογήρων καὶ Ῥαγιάδων ὁ τότε Πατριάρχης Ἀττάλλας, καὶ ἐξητήσατο παρὰ τοῦ Κράτους του, ἵνα τὰ ἀνέκαθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὄντα Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίαι, καὶ Προσκυνήματα τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ εὑρισκόμενα, μένωσι πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του ὡς καὶ πρότερον· ὁ μακαρίτης Πατήρ μου κατὰ τὸν Ἀχτιναμὲ τοῦ Ὄμερ, καὶ τῶν πάλαι Βασιλέων τοὺς Ὁρισμοὺς, ἠλέησεν αὐτοὺς καὶ ἐπρόσταξεν, ἵνα ἔχωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσίν των τά τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Μοναστήρια καὶ Προσκυνήματα· τὸ ἀντικρὺ τῆς Πόρτας τοῦ Καμαμὲ κατὰ μεσημβρίαν κείμενον Μουγτεσὲλ μὲ τὰ μανουάλια καὶ κανδήλια· τὰς τέσσαρας Καμάρας ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τοῦ Γολγοθᾶ· τὰς ἑπτὰ Καμάρας ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τὰς ἐπὶ τοῦ Τόπου τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένου· τὸν μεγάλον Ναόν· τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ, καὶ τὸν Κουμπὲν αὐτοῦ μὲ ὅλα τὰ ἐν τῷ Ναῷ Προσκυνήματα· τὰς ἐκτὸς τοῦ Ναοῦ ἐν τῇ Αὐλῇ κειμένας τρεῖς Ἐκκλησίας· τὴν ἀντικρὺ τούτων Ἐκκλησίαν τοῦ Ἰωάννου· τὴν ἐπὶ τῆς σκάλας Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης λεγομένην· τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησίαν· τὰς ἐπὶ τῶν δύω ὁδῶν καμάρας· τὸ ἀντικρὺ τούτων Μοναστήριον τῆς ἁγίας Θέκλης· τὴν Σεϊδανάγιαν· τὸν ἅγιον Εὐθύμιον, τὴν ἁγίαν Αἰκατερίνην, τὸν ἅγιον Μιχαὴλ, τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸ Μοναστήριον τοῦ Στύλου (ἢ τῆς Κολώνας) τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Θεολόγον μετὰ τοῦ Περιβολίου· τὸν ἅγιον Βασίλειον, τὸν ἅγιον Θεόδωρον, τὸν ἅγιον Νικόλαον, τὸν ἅγιον Δημήτριον, τὴν Δέσποιναν Μαρίαν· τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, ἑτέραν Ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ· τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου Μοναστήριον τῶν Γκιουρτζίδων μετὰ τοῦ κήπου καὶ ἐλαιῶνος· τὴν φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ· τὸν ἅγιον Γεώργιον, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριάμ· τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν· τὴν ἐν τῇ Σιὼν Ἐκκλησίαν τοῦ Προφήτου Δαβίδ· τὸ Μοναστήριον τῆς Ἐλαίας· τὸ ὀσπήτιον τοῦ Ἄννα· τὰ ἐν τῷ κάμπῳ νεκροταφεῖα· τὸ Μοναστήριον τῶν Γκιουρτζίδων τοῦ Σταυροῦ· τὸ Μοναστήριον τοῦ Συμεὼν κατὰ μόνας, καὶ τὸ τοῦ ἁγίου Ἠλιοῦ μὲ τὰ ἀμπέλια, χωράφια καὶ ἐλαιῶνας των· τὸ τοῦ ἁγίου Σάββα· τὸν ἐν τῇ Κώμῃ Πεϊτουζάλλα ἅγιον Γεώργιον· τὸ ἐν τῇ Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, τὰ κλειδία τῶν ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ, δύω θυρῶν· τῶν πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν, τὰ περὶ αὐτὴν δύω κομμάτια τοῦ κήπου, τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὸ νε-

χροτάρειον τὰ εἰς τὰ ἄλλα ἐπίλοιπα χωρία Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας των τῷ τοὺς Πατριάρχῃ ὑποκειμένους Γκιουρτζίδες, Χαμπεσίους καὶ Κόπτας, καὶ ὅλα τὰ ἀφιερώματά των καὶ ὅταν κατὰ τὴν θρησκείαν των σημαίνωσι σήμαντρα, καὶ θυμιάζωσι κατὰ πᾶσαν ἑσπέραν, καὶ ἀνάπτωσι τὰ κηρία των ἀπὸ τὸ ἐπιφαινόμενον φῶς, καὶ λιτανεύωσιν ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, νὰ πρωτεύωσι καὶ νὰ προηγῶνται τῶν ἄλλων φυλῶν, καὶ ἔπειτα μετ' αὐτοὺς αἱ λοιπαὶ φυλαὶ καὶ τὰ κατάλοιπα τῶν ἀποθανόντων Καλογήρων καὶ Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων καὶ Καλογραιῶν νὰ παραλαμβάνῃ ὁ ῥηθεὶς Πατριάρχης καὶ εἰς τὴν Πόρταν τῆς Ἰερουσαλὴμ, καὶ εἰς τὸ Ζεμζὲμ σουγιοῦ λεγόμενον νερὸν, καὶ εἰς τὸ Ἀρὰπ Καφάρι, καὶ εἰς τὰς Σκάλας καὶ εἰς τὰ κἔσφια νὰ μὴ πληρόνωσιν οὐδὲν καὶ νὰ ἦναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ Χαράτσι καὶ ἀπὸ τὸ Κουμέρκι, καὶ ἀπὸ τὸ μπάτζι, καὶ νὰ κατασκευάζωσι τὰς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν παλαιὰν θέσιν καὶ σχῆμά των, καὶ νὰ ἀνοικοδομῶσι Κελλεῖα, καὶ νὰ ἀνοίγωσιν ἢ νὰ κλείωσι Πόρτας καὶ παράθυρα, καὶ νὰ κατασκευάζωσι Καμάρας ἀπὸ ὀσπήτιον εἰς ὀσπήτιον, καὶ νὰ ἦναι ἀπηλλαγμένοι καὶ ἐλεύθεροι ἀπὸ ὅλα τὰ βίαια δοσίματα, καὶ καμμία φυλὴ νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ ἀλλ' οἱ Πατριάρχαι τῶν Ῥωμαίων νὰ προεστεύωσι καὶ νὰ πρωτεύωσι τούτων, καὶ νὰ ἦναι αὐταὶ ὑποκείμεναι εἰς αὐτούς. Ὅθεν κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Πατρός μου ἔδωκα κἀγὼ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον, τὸν παρόντα μου Ἱερὸν Ὁρισμὸν, καὶ ἐπρόσταξα, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐνεργῆται· ἐὰν δέ τις, ἢ Βασιλεὺς ἤθελεν εἶναι, ἢ ἀπὸ τῶν Βεζυράδων, Οὐλεμάδων, Σουλαγάδων, Μίρι Μιράνιδων, Μίρι Ανδάδων, Βοεβοδάδων, Πετσουλμαλιδων, Κεσέμιδων, Μουτεβελλίδων τῶν Βακουφίων, Σουπασάδων, Ζουαμάδων, Τιμάρ Σαχαπίδων, Μουτεφερρικάδων, Τσαουσάδων, Σιπαχίδων, Γενιτσάρων καὶ τῶν λοιπῶν Ἔγλι ὄρφιδων καὶ ὑπηρετῶν τῆς Αὐλῆς μου, καὶ τῶν τῆς θρησκείας ἁπλῶς τοῦ ἐντίμου Προφήτου, θελήσῃ ν' ἀνατρέψῃ τὸν Ἀχτιναμὲν τοῦ Ὄμερ Χαττὰπ, καὶ τὸ θέσπισμα τοῦ Πατρός μου, καὶ τὸν ἤδη δοθέντα Βασιλικὸν Ὁρισμὸν, ἔστω ὑποκείμενος εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἔχῃ νὰ δώσῃ ἀπολογίαν εἰς τὸν Ὕψιστον Θεόν· τὸ δὲ παρόν μου ἱερὸν Χάττι θέλετε ἀφήσει εἰς χεῖράς των· οὕτω γινώσκετε καὶ τῷ ἱερῷ μου σημείῳ ὑποτάσσεσθε.

Ἐγράφη ἐν Ἀδριανουπόλει τῷ 933 Χιτζρὲ, κατὰ μῆνα Ῥεπιοὺλ-Ἐβὲλ.

Μετάφρασις τοῦ Ὁρισμοῦ τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν, τοῦ δοθέντος τῷ Πατριάρχῃ Παρθενίῳ μετὰ τὴν μετὰ τῶν Φράγκων χρισολογίαν περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Προσκυνημάτων, καὶ περὶ τῆς ἁγίας Βηθλεέμ.

Τὸ ἐπ' αὐτῷ Βασιλικὸν Αὐτόγραφον ἔχει οὕτω.

Κατὰ τὴν διάληψίν του ἐνεργείσθω.

Ὁ τῆς Ἱερουσαλὴμ Ρωμαῖος Παρθένιος, ἔδωκεν ἀναφορὰν εἰς τὸ Κράτος μου διαλαμβάνουσαν, ὅτι κατὰ τοὺς Ὁρισμοὺς τοὺς διὰ Βασιλικῶν Αὐτογράφων ἐπικυρωμένους, ἔχοντες ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ χρῆσίν των τά τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ προσδιωρισμένα καὶ αὐτοῖς ἐξιδιασμένα Προσκυνήματα, καὶ θέλοντες ἤδη νὰ ἀπέλθωσιν εἰς προσκύνησιν τῆς Ἀποκαθηλώσεως, ἐμποδίζονται καὶ ἐνοχλοῦνται παρὰ τῶν Φράγκων, οἱ ὁποῖοι ἐκυρίευσαν τὰ ἐν τῇ Ἀποκαθηλώσει δύω μανουάλια αὐτῶν καὶ τὰς κανδήλας, καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ Κουβουκλίου τοῦ μνήματος τοῦ Ἰησοῦ μικρὸν Κουμπὲν, καὶ πρὸς τοὺς χάριν προσκυνήσεως ἀπερχομένους χάμνουν ἐζιγέτι, καὶ ὅτι τὸ ἔδαφος κάτω τῶν ἑπτὰ Καμαρῶν, τῶν ἐπὶ τοῦ Τόπου τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένου κειμένων, μὲ τὸ νὰ ἦναι τῶν Ρωμαίων Προσκύνημα, καὶ τὸ ἄνω τούτων τῶν Καμαρῶν μέρος, μὲ τὸ νὰ ἦναι τῶν Φράγκων κατάλυμα καὶ οἴκημα, ἐν ᾧ διέρχονται οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὸ ῥηθὲν αὐτὸ Προσκύνημά των, οἱ Φραγκοκαλόγηροι βάλλοντες αὐτοὺς μὲ ξύλα καὶ πέτρας καὶ πυροβόλα, ἐπιβουλεύονται αὐτοὺς, καὶ ὅτι τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ, μετὰ τῶν κλειδῶν κυριεύσαντες, ὅταν ἀπέρχωνται οἱ Ρωμαῖοι χάριν προσκυνήσεως, δὲν ἀνοίγουσι τὴν Πόρταν, ἀλλὰ μετὰ δύω καὶ τρεῖς ὥρας ὅταν θέλωσι, προξενοῦντες ἀτιμίαν εἰς αὐτοὺς καὶ περιφρόνησιν· καὶ ὅτι κυριεύσαντες τὰ δύω κλειδία τῶν πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν θυρῶν τοῦ ῥηθέντος Σπηλαίου, καὶ τὰ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν δύω κομμάτια περιβόλια καὶ ἐλαιῶνας, καὶ τὸ ἐν τῇ Γεθσημανῇ Μνημεῖον τῆς Μαριὰμ, ἀδικοῦσι παρενοχλοῦντες τοὺς Ρωμαίους, ἐναντίως φερόμενοι τῶν εἰς χεῖράς των σωζομένων ἐγγράφων καὶ ἀποδεικτικῶν, καὶ ὅτι ἐπειδὴ ἔλαβον καὶ οἱ Φράγκοι ὁρισμὸν κατὰ τὸ 1169 ἔτος διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ῥηθέντος Κουβουκλίου, κατὰ τὸν ὁρισμὸν τὸν ἐκδοθέντα τῷ 1060 ἔτει, μὲ αὐτὴν τὴν αἰτίαν καὶ πρόφασιν εἶναι προφανέστατον, ὅτι αὐτοὶ θέλουσι μετακομίσει τὰς πέτρας τῶν Προσκυνημάτων εἰς τὴν

Φραγγίαν, καὶ ὅτι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θέλουσι παρακινηθῇ οἱ Ῥωμαῖοι νὰ πηγαίνωσιν ἐκεῖ ἐξ ἀνάγκης χάριν προσκυνήσεως, καὶ νὰ γίνωνται Κατόλικοι· ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀναφορᾷ των ταύτῃ ἀνεφάνισαν καὶ ἄλλην κοινὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἀναφορὰν Ἀραβιστὶ γεγραμμένην, ἐξαιτητικὴν ἐκδόσεως Ἱεροῦ μου Ὁρισμοῦ, καταπαυστικοῦ καὶ ἐμποδιστικοῦ τῶν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον τῆς ἀρχαιότητος γινομένων ἐπηρειῶν καὶ ἐνοχλήσεων ὑπὸ τῶν Φράγκων, καὶ παρεκτικοῦ τῆς κυριότητος τοῦ ῥηθέντος Κουβουκλίου καὶ τῶν λοιπῶν Τόπων εἰς τοὺς Ῥωμαίους κατὰ τὸ ἔκπαλαι. Προσεπιτούτοις θεωρηθεισῶν πολλάκις καὶ τῶν ἐνσημειώσεων καὶ καταγραφῶν τῶν εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων δοθέντων ἔκπαλαι παρὰ τῶν προπαρελθόντων Βασιλέων Ὑψηλῶν Ὁρισμῶν (αἱ ὁποῖαι καταγραφαὶ σώζονται εἰς τὸ διβὰν Καλέμι), εὑρέθη, ὅτι εἶναι δεδομένος εἰς τοὺς Ῥωμαίους, κατὰ τὸν Ἀχτιναμὲ τοῦ Χαζρὲτ Ὄμερ Χαττὰπ τοῦ Β'. Χαλίφη, καὶ κατὰ τοὺς Ὁρισμοὺς τῶν προπαρελθόντων Βασιλέων Ὑψηλὸς Ὁρισμὸς παρὰ τοῦ ἀλωτοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ Χάν, δι' Αὐτογράφου τοῦ Βασιλικοῦ ἐπικυρωμένος, κατὰ τὸ 923ον ἔτος, διαλαμβάνων, ὅτι τὸ ἀντικρὺ τῆς θύρας τοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ Καμαμὲ λεγομένου Ναοῦ, πρὸς Μεσημβρίαν κείμενον Μουγτεσὲλ, καὶ τὰ δύω μανουάλια καὶ κανδήλια, καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν τεσσάρων Καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τοῦ τῷ Πατριάρχῃ ὑποκειμένου, καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω τῶν ἑπτὰ Καμαρῶν τῶν ἐπὶ τοῦ Τόπου τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ λεγομένου, τὸ μέσον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν Τάφον καὶ τὸν Κουμπὲν μ' ὅλα τὰ Προσκυνήματα· τὰς ἐκτὸς τοῦ Καμαμὲ ἐν τῇ αὐλῇ κειμένας τρεῖς Ἐκκλησίας μεγάλας, τὴν ἀντικρὺ τούτων Ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλένης, τὴν ἁγίαν Θέκλαν, τὴν Σεϊδανάγιαν, τὸ Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου, τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ, τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου μετὰ τοῦ κήπου· τοῦ ἁγίου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Νικολάου, τοῦ ἁγίου Δημητρίου, τῆς Δεσποίνης Μαρίας· ἕτερον Μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, καὶ ἑτέραν Ἐκκλησίαν τοῦ αὐτοῦ· τὸν ἅγιον Ἰάκωβον τῶν Γκιουρτζίδων· τὸ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ, τὴν ἁγίαν Σιών, τὴν φυλακὴν τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ὁσπήτιον τοῦ Ἄννα· τὰ εἰς τὸν Κάμπον μνημεῖα, τὸ Μοναστήριον τοῦ Σταυροῦ τῶν Ἰβήρων, τὸ τοῦ ἁγίου Συμεών· τὸ τοῦ ἁγίου Ἠλιοῦ μετὰ τῶν ἐλαιώνων καὶ ἀμπελώνων, τὸ τοῦ ἁγίου Σάββα, τὸ ἐν τῇ Κώμῃ Πεϊτοῦζάλα τοῦ ἁγίου Γεωργίου· τὸ ἐν Βηθλεὲμ Σπήλαιον τῆς Γεννήσεως τοῦ

Ἰησοῦ μὲ τὰ κλειδία τῶν πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν δύω θυρῶν· καὶ τὰ πέριξ δύω κομμάτια τῶν κήπων, τὸν ἐλαιῶνα καὶ τὰ μνημεῖά των· καὶ τὰ εἰς τὰ ἄλλα χωρία Μοναστήρια καὶ Ἐκκλησίας των, νὰ ἔχουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, καὶ περὶ τούτων κανὲν ἄλλο ἔθνος νὰ μὴ τοὺς ἐνοχλῇ· καὶ ὅτι μετὰ τοῦτον, καὶ ὁ ἀοίδιμος Σουλτὰν Σουλεϊμὰν Χὰν ἔδωκεν αὐτοῖς Ὁρισμὸν μὲ Βασιλικόν του Αὐτόγραφον ἐπικυρωμένον, ἐκδοθέντα τῷ 933 ἔτει, ἵνα ἐνεργῶνται τὰ ἐν αὐτῷ ἀπαραβάτως· καὶ ὅτι ἔπειτα μὲ τὸ νὰ ἐκυρίευσαν οἱ Φράγκοι τὴν ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Καμαμὲ Ἀποκαθήλωσιν, καὶ τὴν ἐν τῇ Βηθλεὲμ γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὰ περιβόλια καὶ τὰς Καμάρας μὲ τὸν Γολγοθᾶν, καὶ μὲ τὰ μανουάλια καὶ κανδήλια, καὶ τὰ κλειδία τῶν πρὸς Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν δύω θυρῶν (τὰ ὁποῖα ὅλα ἦσαν ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων), ἐθεωρήθη αὕτη ἡ διαφορὰ τῶν ἐν Βασιλευούσῃ μὲ ἄκραν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σεϊχουλισλάμη καὶ τῶν Καζασκέριδων, καὶ μὲ τὸ νὰ ἀπεδείχθη κατὰ εἰς χεῖράς των σωζόμενα Ἀποδεικτικὰ, ὅτι εἰσὶ τῶν Ῥωμαίων· ἀλλ' αὐτοὶ ἐναντίως τῇ ἀρχαιότητι φερόμενοι, πεισματικῶς πάλιν ἐνωχλοῦσαν τοὺς Ῥωμαίους. Ὅθεν ὁ τῶν Ῥωμαίων Πατριάρχης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Καλόγηροι δόντες ἀναφορὰν ἐξητήσαντο, ἵνα οἱ εἰρημένοι Τόποι, δηλ. ἡ Βηθλεὲμ καὶ τὰ περιβόλια, καὶ ὁ Καμαμὲς, καὶ τὰ κανδήλια, καὶ αἱ καμάραι, καὶ τὰ κλειδία παραδοθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς· ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὸ 1047 ἔτος ἐξεδόθη Ὑψηλὸς Ὁρισμὸς μὲ Βασιλικὸν Αὐτόγραφον ἐπικυρωμένος παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Σουλτὰν Μουρὰτ Χάν· καὶ ὅτι μετ' αὐτὸν ἀνεκαίνισε τοῦτον τὸν εἰρημένον Ὁρισμὸν μὲ Βασιλικόν του Αὐτόγραφον, κατὰ τὸ 1054 ἔτος, ὁ διάδοχός του Σουλτὰν Ἰμπραχὶν Χάν· καὶ ὅτι μὲ ὅλα αὐτὰ πάλιν οἱ Φράγκοι ὄχι δὲν κατεποιήθησαν, οὐδὲ ὑπήκουσαν, ἀλλ' ἐκυρίευσαν καὶ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Καμαμὲ Κουβούκλιον δυναστικῶς, καὶ ἐνεωτέρισαν διαφόρους νεωτερισμοὺς, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνηνέχθη δι' ἀναφορᾶς, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τὰ δύω ἀντιφερόμενα μέρη ἐκρισολογήθησαν εἰς τὸ ὑψηλόν μας βῆμα ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν Ἀρχικῶν καὶ Μεγιστάνων· καὶ ὅτι οἱ Φράγκοι προτείναντες ἐν τῇ κρισολογίᾳ, ὅτι ἔχουσιν ἀποδεικτικὰ περὶ τῶν διαφερομένων μερῶν, ἐζήτησαν διορίαν· ἀλλὰ μὲ ὅλον ὁποῦ παρῆλθον ἓξ μῆνες, δὲν ἠμπόρεσαν νὰ ἐμφανίσωσι κανὲν ἔγγραφον καὶ ἀποδεικτικόν. Διὸ κατὰ τοὺς εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων Ἱεροὺς Ὁρισμοὺς, παρεδόθησαν εἰς χεῖράς των οἱ ῥηθέντες Τόποι, ὁμοίως καὶ τὰ ῥηθέντα κλειδία, ληφθέντα ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν Φράγκων· ἐσηκώθησαν προσέτι καὶ τὰ ὅσα ἐνεωτέρισαν· καὶ ὅτι εἰς τὸ νὰ μὴ

φέρωνται εἰς τὸ ἑξῆς ἐναντίως τῇ παλαιᾷ συνηθείᾳ καὶ τοῖς ὑψηλοῖς ὁρισμοῖς, καὶ εἰς τὸ νὰ μὴ παρενοχλῶσι καὶ παρεντίθωνται τοῖς Ῥωμαίοις, ἐξεδόθη Ὑψηλὸς Ὁρισμὸς κατὰ τὸ 1086 ἔτος, καὶ ἕτερος πάλιν προσεπικυρωτικὸς τούτου κατὰ τὸ 1088 ἔτος παρὰ τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ Χὰν, καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1099 ἔτος ἀνεκαινίσθη ὁ περὶ τῶν εἰρημένων τούτων Τόπων Ὁρισμὸς παρὰ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν Χὰν, τῶν ὁποίων τούτων ὁρισμῶν αἱ καταγραφαὶ εὑρέθησαν ἐγκαταγεγραμμέναι εἰς τοὺς Κώδικας, ὡς εἴρηται· θεωρηθέντων δὲ τῶν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων δοθέντων τοῖς μὲν Φραντζέζοις Ἀχτιναμὲ, τοῖς δὲ Καλογήροις των Νισανίου βασιλικοῦ, εὑρέθη διαλαμβανόμενον εἰς αὐτὰ, ὅτι τὰ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ Προσκυνήματα, καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ Καμαμὲ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς πρὸς κατοικίαν αὐτοῖς δοθέντα καὶ ἤδη εἰς χεῖράς των εὑρισκόμενα, νὰ μένωσιν εἰς χεῖράς των, χωρὶς νὰ τοῖς γίνηται ἀπὸ κἀνὲν ἔθνος περὶ τούτων ἐνόχλησις· ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Ναοῦ κείμενον Μνῆμα τοῦ Ἰησοῦ (κατὰ τὴν δόξαν των) νὰ καλλωπίζωσι μὲ καλλύμματα· καὶ τὰ ἐπὶ τούτου τοῦ Μνήματος δύω μολυβδοσκέπαστα Τρούλλαια τό μικρόν τε καὶ μεγάλον, καὶ ὅτι ἐντὸς τούτου τοῦ Μνημείου καὶ ἐκτὸς, καὶ εἰς τὸ Προαύλιόν του νὰ στρόνωσι, καὶ νὰ σκουπίζωσι, καὶ νὰ κάμνωσι λειτουργίας, καὶ νὰ βάλλωσι σαμδάνια καὶ περδέδες. Ἔτι δὲ καὶ ὅτι τὸ ἀπὸ τῆς θύρας τούτου τοῦ Μνημείου, ἕως οὗ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων (ἐν ᾗ ὡς σύνορα εἶναι βαλμένα σιδηρᾶ κάγκελλα), τὸ μεταξὺ τούτου τοῦ τόπου κείμενον σέτιον μικρὸν, ἤτοι ὕψωμα μικρὸν, καὶ τὰ εἰς τὴν μεγάλην καμάραν ἀπὸ μέρους τοῦ Βασιλέως τῆς Φράντζας κρεμάμενα κανδήλιά των, καὶ ὅτι εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ Γολγοθᾶ, τόπον τῆς Σταυρώσεως λεγόμενον, νὰ λειτουργῶσι, καὶ νὰ βάλλωσι κανδήλια καὶ μανουάλια, καὶ ὅτι νὰ προηγῶνται ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη· καὶ τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τῶν ἑπτὰ Καμαρῶν τῶν Σίττι Μαριὰμ λεγομένων· καὶ ὅτι ἐνῷ ἀπήρχοντο εἰς τὴν πέτραν τῆς Ἀποκαθηλώσεως πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των, οἱ Ῥωμαῖοι δυναστικῶς τοὺς ἐπῆραν τὰ πρωτεῖα καὶ τοὺς ἐμπόδισαν, καὶ ὅτι τὰ κλειδία τῶν θυρῶν τοῦ Σπηλαίου τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ τοῦ ἐν μέσῳ τῆς κατὰ τὴν Βηθλεὲμ Ἐκκλησίας τῆς μεγάλης κειμένου, ὄντα ἀνέκαθεν εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων, οἱ ῥηθέντες Ῥωμαῖοι κατὰ ἀπάτην λαβόντες ὁρισμὸν, τοὺς ἐμπόδισαν, καὶ ὅτι εἰς τὸν τόπον τὸν ὄντα ἐντὸς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὅπου εἰσὶ τὰ νεκροταφεῖα τούτων, οἱ Ῥωμαῖοι ἐνεωτέρισαν μίαν Πόρταν· καὶ τῶν εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑποκειμένων δύω κομματίων περιβολίων, τὰς θύρας

κλείσαντες, ἄλλας ἐκ νέου δύω θύρας ἤνέῳξαν· καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἐθεωρήθησαν παρὰ πολλῶν ἀξιοπίστων καὶ δικαίων Μουσουλμάνων τότε εἰς τὴν συνέλευσιν τῆς Ἱερᾶς Κρίσεως παρόντων, καὶ ὅτι οἱ εἰρημένοι διαφερόμενοι Τόποι ἀπ' ἔκπαλαι ἀφέθησαν εἰς χεῖρας τῶν Φραγκοκαλογήρων· καὶ ἐγένοντο περὶ τούτων Χοτζέτια καὶ ἀρζιμαγζάρια· καὶ ὅτι κατὰ τοὺς ἱεροὺς φετφάδες καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας τῶν παρελθόντων Βασιλέων, ἐδόθη καὶ ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτὰν Μουράτη κατὰ τὸ 1045 ἔτος Νισσάνι βασιλικόν· καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1101 ἔτος ὅτι ἐδόθη ἄλλο Νισσάνι ἐπικυρωτικὸν τούτου. Ἔπειτα, ὅτι ἀνεκαινίσθη τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτὰν Μουσταφὰ Χάν· καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1115 ἔτος, ὅτι ἀνακαινισθὲν, ἐπικυρώθη καὶ διὰ Βασιλικοῦ ἐπικυρωθὲν Αὐτογράφου· ἔπειτα πάλιν ὅτι ἀνεκαινίσθη διὰ Βασιλικοῦ ἐπικυρωθὲν Αὐτογράφου κατὰ τὸ 1144 ἔτος, καὶ πάλιν κατὰ τὸ 1169, ὅτι ἀνεκαινίσθη αὖθις. Ταῦτα πάντα εὑρέθησαν μὲν διαλαμβανόμενα εἰς τὸ Βασιλικὸν Νισσάνι. Πλὴν ἡ Ἱερουσαλὴμ καὶ τὰ πέριξ αὐτῆς μὲ τὸ νὰ ἐκυριεύθησαν καὶ ἡλώθησαν μὲ τὰ σπαθία τῶν Προκατόχων μου μεγάλων Βασιλέων, καὶ ἔγιναν κτήματα Βασιλικά μου λόγῳ κληρονομικῷ, τὰ διαφερόμενα καὶ ἐπιμαχόμενα αὐτὰ Προσκυνήματα δὲν ἐδόθησαν εἰς τὰ δύω διαφερόμενα ἔθνη πρὸς κυριότητα καὶ κτῆσιν, ἀλλ' εἰς προσκύνησιν καὶ χρῆσιν, καὶ εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων τῆς θρησκείας των· καὶ τοῖς μὲν ὑποτελέσι καὶ δεχομένοις τὸ χαράτσι ἐδόθησαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἄνωθεν· τοῖς δὲ Καλογήροις τῶν Φράγκων μετὰ παρέλευσιν καιροῦ, κατ' εὐσπλαγχνίαν καὶ ἔλεος καὶ εὐεργεσίαν, τὸ μὲν, ἵνα προσκυνῶσιν εἰς μερικὰ Προσκυνήματα, τὸ δὲ, ἵνα ἐκτελῶσι τὰ ἔθιμά των εἰς μερικοὺς Τόπους, βάλλοντες κανδήλια, καὶ στολίζοντες, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ποιοῦντες, ἐφ' ᾧ καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν Προκατόχων μου ἔγγραφα καὶ βεβαιωτικά· καὶ πρῶτον μὲν, (κατὰ τὸ Βασιλικὸν Νισσάνι τὸ δοθὲν αὐτοῖς ἐν ἔτει 1101) ἐδόθη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ 1145 Ὁρισμὸς, ὅτι εἰς τὰ εἰρημένα Προσκυνήματα νὰ προσκυνῶσι, καὶ νὰ κάμνωσι τὰ ἔθιμά των καὶ νὰ καλλωπίζωσι, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια νὰ ποιῶσι κατὰ τὴν θρησκείαν των· ἀλλ' αὐτὸς ὁ Ὁρισμὸς τῆς ἀδείας τῆς προσκυνήσεως καὶ ἐκτελέσεως τῶν ἐθίμων των μὲ τὸ νὰ διαλαμβάνῃ, ὅτι νὰ ἔχωσιν οἱ Φράγκοι ὑπὸ τὴν χρῆσίν των τὰ ῥηθέντα Προσκυνήματα, ὅτι δὲν εἶναι τὸ νόημά του τὸ νὰ ἐξιδιάσωσιν αὐτοῖς καὶ νὰ οἰκειοποιηθῶσιν ὅλως τὰ Προσκυνήματα, καὶ νὰ ἐπεντίθενται καὶ παρεντίθενται εἰς ἄλλα μέρη, εἶναι ὁμολογούμενον, καὶ οἱ εἰς ἑκάτερα δοθέντες Ὁρισμοὶ, ὅτι εἶναι παρεκτικοὶ ἀδείας τῆς προσκυνήσεώς των, καὶ ἐμποδιστικοὶ τῶν ἀπὸ

τοῦ ἑνὸς μέρους γενομένων πρὸς τὸ ἄλλο ἐπηρειῶν καὶ ἐνοχλήσεων, εἶναι πασίδηλον· μ' ὅλον τοῦτο πρὸς περισσοτέραν σαφήνειαν καὶ καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀληθείας, ἠρωτήθησαν πολλάκις οἱ Δραγουμάνοι καὶ Καλόγηροι καὶ τῶν δύω διαφερομένων Ἐθνῶν, περὶ τῶν ἐπιμαχομένων τούτων μερῶν, καὶ τέλος διὰ νὰ κοπῇ ἡ διαφορά των καὶ νὰ παύσωσιν αἱ λογοτριβαί των, καὶ νὰ δοθῇ τὸ προσῆκον νιζάμι ἐν ζυγῷ δικαίου καὶ ὀρθότητος, ἐθεωρήθησαν πολλάκις μὲ ἀκρίβειαν τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων σωζόμενα ἀρχαῖα Ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικά, ἐθεωρήθη κατὰ συγκατάβασιν καὶ ἡ περίληψις τοῦ εἰς χεῖρας τῶν Φράγκων Βασιλικοῦ Νισσανίου, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγιναν αἱ κόπιαι τῶν γραφητομένων Ὁρισμῶν, σταλεῖσαι εἰς τὸ Κράτος μου, ἐφ' αἷς καὶ ἐπεγράφη Αὐτόγραφόν μου Βασιλικόν, ὅτι δέδωκα τὴν ἄδειαν, καὶ δὴ τὸ νὰ ἐκτελῶσιν οἱ Φράγκοι τὰ ἔθιμά των εἰς τὴν πέτραν τῆς Ἀποκαθηλώσεως, εἶναι σύμφωνον μὲ τὴν διάληψιν τοῦ Βασιλικοῦ μου Νισσανίου· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὰς ὁμολογίας καὶ τῶν δύω μερῶν εἶναι τὴν σήμερον Προσκύνημα καὶ τῶν δύω μερῶν ὁ τόπος οὗτος, ὅταν πηγαίνωσι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖ χάριν προσκυνήσεως, νὰ μὴ τοὺς ἐμποδίζωσιν οἱ Φράγκοι, οὔτε νὰ τοὺς ἐνοχλῶσι διόλου· καὶ τὰ ὄντα εἰς τὴν Ἀποκαθήλωσιν δύω μανουάλια μὲ τὸ νὰ ἦναι τὴν σήμερον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράγκων, νὰ βάλλωσιν ἐκεῖ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἄλλα δύω μανουάλια πρὸς κατάπαυσιν τῆς διαφορᾶς καὶ ἐξίσωσιν, (ἐπειδὴ καὶ κατὰ τὰ εἰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων Ἀποδεικτικὰ ἦσαν τὸ πάλαι τῶν ἰδίων)· καὶ κάθε Γένος νὰ περιποιῆται τὰ ἐδικά του μανουάλια· καὶ ἐπειδὴ εἰς τὴν ῥηθεῖσαν Ἀποκαθήλωσιν ἔχουσι καὶ τὰ δύω μέρη κανδήλια, νὰ ἅπτῃ κάθε μέρος τὰ ἐδικά του κανδήλια, χωρὶς νὰ παρενοχλῇ τὸ ἄλλο· καὶ τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Ναοῦ εὑρισκόμενον (κατὰ τὴν δόξαν των) Μνημεῖον τοῦ Ἰησοῦ, ναὶ μὲν εἶναι καὶ τῶν δύω μερῶν Προσκύνημα, ἀλλὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος Μνημείου κειμένου μικροῦ Τρουλλαίου, ἐπισκευαζομένου παρὰ τῶν Φράγκων, ἦν ὑποπτευόμενον παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ὅτι οἱ Φράγκοι ἠμποροῦσαν νὰ πάρουν τὰ χώματα καὶ τὰς πέτρας του, καὶ νὰ τὰς μετακομίσωσιν εἰς τὰς πατρίδας των, ἡ ὁποία αὐτὴ ὑποψία ἔδιδεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους σύγχυσιν καὶ ταραχήν, διὰ τοῦτο, ἤτοι διὰ τὸν στοχασμόν των αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ὑποψίαν των, τῷ 1130 ἔτει (ὅτε διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ μεγάλου θόλου τοῦ Καμαμὲ ἐδόθη τῷ Φραντσέζῳ ὁρισμὸς ἀδείας), μὲ τὸ νὰ ἐδόθη καὶ αὐτοῖς τότε ἀπὸ τὸ Βασιλικὸν Διβάνι Ὁρισμὸς μὲ Βασιλικὸν Αὐτόγραφον, διαλαμβάνων ὅτι ἐν τῷ διαστήματι τῆς ἐπισκευῆς τοῦ ῥηθέντος μεγάλου θόλου, ἂν ἀκολουθήσῃ

κάμμία ζημία εἰς τὸν μικρὸν θόλον, τὸν ἐπὶ τοῦ Μνημείου τοῦ Ἰησοῦ κατὰ περίστασιν, καὶ χρειασθῇ ἐπισκευὴν καὶ μερεμέτι, νὰ γίνηται ἡ ἐπισκευή του ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων. Αὕτη ἡ δόσις τοῦ Ὁρισμοῦ ὄχι μόνον ἐβεβαίωσε τὴν ὑποψίαν των, ἀλλ᾽ ἐπεκύρωσεν εἰς αὐτοὺς, ὅτι ἔκπαλαι ὁ ῥηθεὶς Κουμπὲς τοῦ Κουβουκλίου ἦν ὑπὸ τὴν ἐφορίαν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Ῥωμαίων ἰδίως· διὰ τοι τοῦτο, ἤτοι διὰ τὸ μὴ εἶναι τοὺς Ῥωμαίους ἐν ὑποψίᾳ, καὶ διὰ νὰ ἡσυχάσῃ ὁ λογισμός των, ὁ εἰρημένος μικρὸς Κουμπὲς νὰ ἦναι καὶ πάλιν, καθὼς καὶ πάλαι, ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἐπιτήρησιν τῶν Ῥωμαίων, τὸ ὁποῖον αὐτὸ οὐδὲ εἰς τὸ Βασιλικὸν Νισσάνι εἶναι ἀντιφερόμενον καὶ ἀπᾷδον· καὶ ἄν ποτε λάβῃ ὁ ῥηθεὶς μικρὸς θόλος χρείαν ἐπισκευῆς, νὰ γίνηται ἡ ἐπισκευή του ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων, χωρὶς τινος συγχύσεως καὶ λογοτριβῆς τῶν Φράγκων. Καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ τεσσάρων Καμαρῶν, αἱ μὲν δύω μὲ τὸ νὰ ἦναι τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικὰ, αἱ δὲ ἄλλαι δύω μὲ τὸ νὰ ἦναι τῶν Φράγκων κατὰ τὸ Βασιλικὸν Νισσάνι, νὰ μὴ ἀκολουθῇ περὶ τούτων μεταξύ των σύγχυσις· καὶ τῶν ἑπτὰ Καμαρῶν τὸ μὲν ἄνω μὲ τὸ νὰ ἦναι κατοικία τῶν Φράγκων, τὸ δὲ κάτω ἔδαφος μὲ τὸ νὰ ἦναι Προσκύνημα τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὰς ὁμολογίας ἑκατέρων τῶν Μερῶν ἀντιπροσωπούντων, κάθε μέρος νὰ ἐκτελῇ τὰ τῆς θρησκείας του εἰς τὸ ἐξιδιασμένον αὐτῷ μέρος χωρὶς νὰ παρεντίθηται εἰς τὸ τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ παύσῃ εἰς τὸ ἑξῆς ἡ ἀπὸ μέρους τῶν Φράγκων τοῖς Ῥωμαίοις γενομένη ἐπιβουλὴ καὶ ἐπήρεια μὲ τὸ ῥίψιμον τῶν ξύλων, πετρῶν καὶ πυροβόλων κατ᾽ ἐπάνω αὐτῶν· καὶ ἡ ἐν Βηθλεὲμ μεγάλη Ἐκκλησία μὲ τὸ νὰ ἦναι τῶν Ῥωμαίων, κατὰ τὰ εἰς χεῖράς των παλαιὰ ἔγγραφα καὶ ἀποδεικτικὰ, καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ Βασιλικοῦ Νισσανίου μὲ τὸ νὰ ἀπαιτῆται νὰ ἦναι κατὰ τὸ ἔκπαλαι ἐξιδιασμένη εἰς τοὺς Ῥωμαίους, νὰ ἐξιδιασθῇ καὶ ἤδη εἰς τοὺς Ῥωμαίους μὲ τὸ μέσον τοῦ διορισθέντος Μουμπασίρη καὶ τὸ ἐντὸς τῆς μεγάλης αὐτῆς Ἐκκλησίας Σπήλαιον μὲ τὸ νὰ ἦναι Προσκύνημα καὶ τῶν δύω μερῶν, καὶ τὰ κλειδία τῶν χειρῶν του ὄντα ἀπ᾽ ἀρχῆς εἰς χεῖρας τῶν Καλογήρων τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὕστερον διελθόντα δόλῳ καὶ δυναστείᾳ εἰς χεῖράς τῶν Φραγκοκαλογήρων, μέχρι τῆς σήμερον εὑρίσκονται εἰς τὰς χεῖρας των· διὸ καὶ ὅταν ἀπέρχωνται ἐκεῖ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἀνοίγουσι τὴν πόρταν ἕως δύω ἢ τριῶν ὡρῶν διάστημα, καὶ τοὺς ταλαιπωροῦσιν. Ὅθεν νὰ γίνῃ ἓν ἄλλο ξεχωριστὸν κλειδὶ μὲ τὸ μέσον τοῦ Μπουμπασίρη πάλιν, καὶ νὰ παραδοθῇ ἐγχειρισθὲν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς Καλογήρους τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὅταν ἐκτελῶσιν ἐν αὐτῷ τὰ ἔθιμα

τῆς θρησκείας των, νὰ μὴ τοῖς γίνεται κάμμία ἐνόχλησις καὶ ζημία· καὶ τὰ εἰς τὴν Γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ ὑποκείμενα δύω κρημάτια Περιβόλια, μὲ τὸ νὰ ἐκυρίευσαν οἱ Φραγκοκαλογῆροι, λέγοντες, ὅτι εἶναι αὐτοῖς ἐξιδιασμένα· ἀλλὰ εἰς μὲν τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔγγραφα ῥητῶς καὶ εὐκρινῶς ταῦτα διαλαμβάνονται, εἰς δὲ τὸ τῶν Φράγκων Βασιλικὸν Νισσάνι διηγηματικῶς, μὲ ὅλον τοῦτο ἐξ ἴσου καὶ ἀπὸ τὰ δύω μέρη νὰ ἐπισκέπτωνται καὶ νὰ περιποιῶνται· καὶ τὸ ἐκτὸς τῆς Ἱερουσαλὴμ κείμενον Μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριάμ, ὅτι εἶναι τῶν Ῥωμαίων, διαλαμβάνεται ῥητῶς εἰς τὰ ἐκδοθέντα ὑψηλὰ προστάγματα, τὰ καὶ διὰ Βασιλικῶν Αὐτογράφων ἐπικυρωθέντα, τὸ μὲν ἐκδοθὲν κατὰ τὸ 923 ἔτος, τὰ δὲ κατὰ τὸ 933 ἔτος, τὸ δὲ κατὰ τὸ 1067 ἔτος· εἰς δὲ τὸ Βασιλικὸν Νισσάνι παντελῶς δὲν διαλαμβάνεται. Διὸ τῶν περὶ τούτου ὡς διαλαμβανομένων καθαρώτατα εἰς τὰ τῶν Ῥωμαίων ἔγγραφα, καὶ τοῦ νὰ εἰσακούωνται αἱ ἐξαιτήσεις τῶν ἐν τῇ Κραταιᾷ μου Βασιλείᾳ ὑποκειμένων ὑποτελῶν καὶ ῥαγιάδων μου Ῥωμαίων, ὡς μὴ ὄντος ἀπᾴδοντος καὶ ἐναντίου εἰς τὸ Βασιλικὸν Νισσάνι καὶ εἰς τὸν Ἀχτιναμὲ τῶν Φράγκων, τὸ ῥηθὲν Μνημεῖον τῆς Δεσποίνης Μαριὰμ ἐξιδιασθὲν κατὰ τὸ ἔκπαλαι εἰς τοὺς Ῥωμαίους, νὰ παραδοθῇ πάλιν εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ εἰς τοὺς Καλογήρους τῶν Ῥωμαίων, καὶ νὰ μένῃ εἰς χεῖρας των· καὶ εἰ μὲν εἰς τὰ ἑξῆς λάβῃ χρείαν ἐπισκευῆς καὶ μερεμετίου, νὰ γίνεται ἀπὸ μέρους τῶν Ῥωμαίων· καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς νὰ μὴν ἐνοχλῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Φράγκους διὰ τὰ Προσκυνήματά των, καὶ διὰ τὰ ἔθιμα τῆς θρησκείας των, μήτε οἱ Φράγκοι τοὺς Ῥωμαίους ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ καὶ αἰτίᾳ παντελῶς, ἀλλὰ νὰ καταπαύσωσιν αἱ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπιγενόμεναι παρ' αὐτῶν ζημίαι καὶ ἐπιβουλαί, καὶ ὁποῖον μέρος χρειάζεται ἐπιταγὴν καὶ τεμεσοῦχι, νὰ τῷ παραγγείλητε ἐντόνως, διὰ νὰ ἐξακολουθῇ κατὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ κατὰ τὸν ἀνωτέρω διαληφθέντα τρόπον τὸ Προσκύνημά του καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐθίμων του, χωρὶς νὰ παρενοχλῇ τὸ ἄλλο. Καὶ ὑμεῖς νὰ προσέχητε καὶ νὰ φυλάττησθε ἄκρως ἀπὸ τὸ νὰ ὑπενδίδητε εἰς τὸ νὰ γίνηται κανὲν κίνημα ἀπᾷδον καὶ ἐναντίον τῷ παρόντι Ἡμετέρῳ Ὑψηλῷ Ἱερῷ Ὁρισμῷ. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἐξεδόθη σταλεὶς διὰ τοῦ Μπουμπασίρη ἐπίτηδες. Φθάσαντος οὖν, θέλετε ἐνεργήσει τὰ ἐν αὐτῷ προστταττόμενα, προσέχοντες καὶ μέχρι τριχὸς ἀπὸ τὴν παράβασίν του. Οὕτω γινώσκετε· τῷ Ἱερῷ μου σημείῳ πείθεσθε.

Ἐγράφη ἐν Κωνσταν]πόλει κατὰ μῆνα Ζιλκαδὲ 1170 Χισζρέ.

Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν κυριωτέρων Ὑψηλῶν Ὁρισμῶν τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντων τῷ Γένει τῶν Ῥωμαίων περὶ τῆς κυριότητος τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ Προσκυνημάτων.

Πρῶτος ὁ Χαζρὲτ Ὄμερ Χαττὰπ ἁλωτὴς τῆς Ἱρουσαλὴμ, ἔδωκε τῷ Πατριάρχῃ τῶν Ῥωμαίων Σωφρονίῳ Ἀκτιναμὲ, περὶ τῆς ἀνεπηρεάστου ἐξουσίας τῶν Προσκυνημάτων, καὶ τῆς ἀσυδοσίας τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς ὑποταγῆς τῶν ἄλλων φυλῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην τῶν Ῥωμαίων· ἐν ἔτει 15 Χιτζρέ.

Ἀκολούθως ὁ ἁλωτὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σουλτὰν Μεχμὲτ ἔδωκεν Αὐτόγραφον Ὁρισμὸν τῷ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων Ἀθανασίῳ, ἐλθόντι εἰς Προσκύνησιν αὐτοῦ, καὶ ἐπεκύρωσε τὴν ἐξουσίαν τῶν Προσκυνημάτων καὶ τὰς ἀποδοσίας· ἐν ἔτει 862 Χιτζρέ.

Μετὰ τοῦτον ὁ ἁλωτὴς τῆς Ἱερουσαλὴμ Σουλτὰν Σελὴμ, ἔδωκε τῷ Πατριάρχῃ Ἀττάλᾳ (Δωροθέῳ) Χάττι Σσερίφιον περὶ τῆς κυριότητος τῶν Προσκυνημάτων· 923 Χιτζρέ.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κανονῆ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν πρὸς τὸν Πατριάρχην Γερμανὸν, τῷ 933.

Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Θεοφάνους, ἐπιβαλόντων χεῖρα τῶν τε Ἀρμενίων καὶ τῶν Φραγκοκαλογήρων εἰς κατάσχεσιν Προσκυνημάτων καὶ τόπων ἄλλων ἀνηκόντων ἔκπαλαι τοῖς Ῥωμαίοις, ἐγένετο διαδικασία ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐξεδόθησαν παρὰ τοῦ Σουλτὰν Μουρὰτ Δ'. δύω Χάττι Σερίφια, τὸ μὲν κατὰ τῶν Ἀρμενίων, τὸ δὲ κατὰ τῶν Δυτικῶν 1044=1047, Τζεμαζὶλ-Ἐβέλ. Ἀνεκαινίσθη δὲ ὁ ἀνωτέρω κατὰ τῶν Δυτικῶν Ὁρισμὸς ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Ἰμπραχὶμ, καταργουμένων προσέτι καὶ τῶν εἰσέπειτα καινοτομηθέντων· 1054, Σεβάλ.

Ἀκολούθως δὲ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ Δ'. δύω Χάττι-Σσερίφια πρὸς τὸν Πατριάρχην Παΐσιον, καταργοῦντα τὰς ἀλόγους ἀπαιτήσεις καὶ ἐπηρείας τῶν Ἀρμενίων μετὰ διαδικασίαν γενομένην ἐν Κωνσταντινουπόλει· 1067, Ῥεπιοὺλ ἀχὶρ, καὶ 1068 Μουχαρέμ.

Ἐπὶ τοῦ ἰδίου Σουλτὰν Μεχμὲτ, ἐξεδόθησαν δύω ἄλλα Χάττι Σσερίφια τῷ Πατριάρχῃ Δοσιθέῳ, ἐπικυροῦντα τοὺς προλαβόντας τῶν Δυτικῶν Ὁρισμοὺς, καὶ ἀποδιδόντα τὰ δίκαια τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ τῇ γενομένῃ πάλιν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Φραγκοκαλογήρων διαδικασίᾳ 1086 καὶ 1088 Ζιλχιτζέ.

Ἀνεκαινίσθησαν δὲ ταῦτα καὶ ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν μὲ τὴν τότε συμβᾶσαν πάλιν φιλονεικίαν καὶ διαδικασίαν ἐπὶ Πατριαρχείας Μελετίου· 1099, Τζεμάζιλ Ἀχίρ.

Ἐπὶ δὲ Πατριαρχείας Παρθενίου, μὴ ἠρεμούντων πάλιν τῶν Φραγκοκαλογήρων, ἀλλὰ κινούντων διαφόρως ἐπηρείας καὶ κατασχέσεις, ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν Χάττι Σσερίφιον, ἐπικυρωτικὸν μὲν ὅλων τῶν ἀνωτέρω, ἀνατρεπτικὸν δὲ τῶν καινοτομημάτων τῶν Φραγκοπατέρων· 1170 Ζιλκαδέ.

Ἀνεκαινίσθη δὲ τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μουσταφᾶ· 1171, Ῥεπὶλ Ἀχίρ.

Ἐπὶ δὲ τῆς Βασιλείας Σουλτὰν Σελὴμ καὶ Πατριαρχείας Ἀνθίμου, ἐξεδόθησαν κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῶν Ἀρμενίων δύω Χάττι Σσερίφια· 1216 Ῥαμαζάν· 1218 Ῥετζέπ.

Ὅλων δὲ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθειμένων περιληπτικὰ, καὶ ἐπικυρωτικὰ Χάττι Σσερίφια ἐξεδόθησαν δύω ἐν τῇ ἀναγορεύσει τοῦ ἀοιδίμου Σουλτὰν Μαχμοὺτ Β΄. τὸ μὲν περὶ τῶν Φράγκων, τὸ δὲ περὶ τῶν Ἀρμενίων· 1223 Ῥετζέπ.

Συμβάσης δὲ ἀκολούθως τῆς πυρπολήσεως τοῦ Ναοῦ τῷ 1808 ἔτει, ἡ ἐπισκευὴ αὐτοῦ ἀνετέθη διὰ Χάττι Σσεριφίου τῷ Γένει τῶν Ῥωμαίων· 1224.

Κινησάντων δὲ ἀκολούθως τῶν Ἀρμενίων ἀγωγὰς, καὶ διαδικασίας ἐν Κωνσταντινουπόλει γενομένης, ἐξεδόθη Χάττι Σσερίφιον ἐξισαστικὸν τῆς μεταξὺ τῶν δύω Ἐθνῶν διαφορᾶς· 1288.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ Φραγκοκαλόγηροι δυναστικῶς ἀπέβαλον τοὺς Ῥωμαίους τῆς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου λειτουργίας, καὶ ἄλλας ἐπῆγαγον ἐπηρείας, ἐξεδόθησαν ἐπὶ Πατριαρχείας Πολυκάρπου παρὰ τοῦ Σουλτὰν Μαχμοὺτ τρία Χάτι Σσερίφια συναλλήλως ἐπικυρωτικὰ, περὶ τῆς ἀκωλύτου Ἱερουργίας τῶν Ῥωμαίων ἐντὸς τοῦ ἁγίου Κουβουκλίου 1232—1234 καὶ 1236.

Ἐν τέλει δὲ τῶν Ἀρμενίων δι' ἀπάτης λαβόντων ὁρισμοὺς, ἵνα ἐπισκευάσωσι τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, τὴν ἁγίαν Βηθλεὲμ καὶ τὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, ἐκινήθη ἀγωγὴ παρὰ τοῦ Γένους τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐξεδόθη Χάττι Σσερίφιον, καταργοῦν μὲν τοὺς δοθέντας τοῖς Ἀρμενίοις Ὁρισμοὺς, δωρούμενον δὲ τὸ δικαίωμα τῆς Γενικῆς Ἐπισκευῆς τῷ Ἔθνει τῶν Ῥωμαίων, ἐν ἔτει 1252.

Ἐπὶ δὲ τοῦ νῦν εὐκλεῶς Βασιλεύοντος Κραταιοτάτου ἡμῶν Ἄνακτος Σουλτὰν Ἀπδοὺλ Μετζὶτ, ἐξεδόθησαν τέσσαρα Χάττι Σσερίφια ἀνακαινιστικὰ τῶν ἀνωτέρω, ἤτοι 1255 Ζιλχιτζὲ, 1256 Σεφέρ.

Α΄. Ἀνακαινιστικὸν τοῦ κατὰ τὸ 1233 ἔτος περὶ τῶν Φράγκων.

Β΄. Ἀνακαινιστικὸν τοῦ κατὰ τὸ 1228 περὶ τῶν Ἀρμενίων.

Γ΄. Ἀνακαινιστικὸν τοῦ κατὰ τὸ 1236 περὶ τῆς λειτουργίας.

Δ΄. Ἀνακαινιστικὸν τοῦ κατὰ τὸ 1252 περὶ τῆς ἐπισκευῆς.

Π. Κ.

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΡΑΤΗΜΑΤΟΣ ΤΕΡΕ-ΡΕ.

Τὸ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψαλλόμενον Τερε-ρε, ἀρχὴν ἔσχεν ἐπὶ τῶν Τελετῶν, Ἐθιμοταξιῶν καὶ παρατάξεων τῶν ἐν τῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Αὐτοκρατορικῇ Αὐλῇ τελουμένων.

Τὸ Τερε-ρε ἐστὶ λέξις Λατινικὴ, σημαίνουσα Βασιλέα, δι' οὗ ὀνόματος, ἐνισταμένων τῶν Πανηγυρικῶν καὶ λαμπροφόρων Ἑορτῶν, καὶ τῶν ἐπικρότων Πομπικῶν ἐκείνων ἐν αὐταῖς τελουμένων Βασιλικῶν Προελεύσεων, οἱ τοῦ Παλατίου Ψάλται ὁμοῦ μετὰ τοῦ λαοῦ ἐπευφήμουν τὸν Αὐτοκράτορα πολυχρονοῦντες, καὶ ψάλλοντες ἐφύμνια ταῖς Ἑορταῖς κατάλληλα· οἷον, ἐν μὲν τῇ τῶν Χριστογέννων ἔψαλλον ἐπὶ τῶν Τελετῶν τῆς Αὐλῆς ἐν ἤχῳ Γ'. τόδε, « Τὸν ἐν Ἐδὲμ Παράδεισον ἠνέῳξεν ἐν Βηθλεὲμ ἡ Παρθένος, ἐξ ἧς Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ηὐδόκησε τεχθῆναι ». Ἐν δὲ τῇ τῶν Φώτων, ἐν ἤχῳ Πλ. Δ'. « Χριστὸς ἐνδύεται φιλανθρώπως ῥεῖθρα τοῦ Ἰορδάνου. » Ἐν δὲ τῷ Πάσχα ἐν ἤχῳ Α'. « Χριστὸς ἐν τάφῳ νεκρὸς ὤφθη, θανάτῳ θάνατον θανατώσας. » Ἐν δὲ τῷ τέλει τῶν ἀσμάτων τούτων παρέτεινον οἱ Ψάλται τὸ Κράτημα τερερεμτίζοντες ἀνακαλούμενοι διὰ τῆς Λατινίδος τορώδους ταύτης φωνῆς, καὶ τὴν ἀκοὴν πληττούσης λέξεως ρε-ρεμ (Βασιλεῦ), τὴν τοῦ Ἄνακτος προσηγορίαν ἐνδελεχῶς.

Σημειωτέον· οὐ μόνον Ἑλληνιστὶ (ἐξ ὅτου τὰ σκῆπτρα τῆς Μοναρχίας ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης μετηνέχθησαν εἰς τὴν Νέαν), ἀλλὰ καὶ Λατινιστὶ ἔψαλλον οἱ Ψάλται πολυχρονοῦντες τοὺς Αὐτοκράτορας οὕτω «Κρίστους Δέους ν στερ Κονσέρβατ Ἰμπέριουμ βέστρουμ πὲρ μοῦλτος ἄννος ἐτ Βόννος». τουτέστι, « Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν φυλάξαι τὴν ὑμῶν Αὐτοκρατορίαν ἐπ' ἔτεσι πλείστοις καὶ ἀγαθοῖς ».

Ἰστέον δ' ἔτι, ὅτι καθώσπερ τὸ Τερε-ρε ἐτερερέμτιζον, οὕτω καὶ τὸ Νανὲ-Νανὰ (λέξις Ἑβραϊκὴ δηλοῦσα « Σῶσον δὴ (Θεὲ) σῶσον, ») ἐν τῷ τέλει τῶν ἀσμάτων καὶ πολυχρονισμῶν, ἔψαλλον ἐπίσης ἐφ' ἱκανὴν ὥραν, Νενανατίζοντες.

Οἱ δὲ πρὸ τῆς ἁλώσεως καὶ μετὰ ταῦτα Μουσικοὶ, διαφόρων ἀσμάτων Ποιηταὶ, ἐν ἐνίοις τῶν παρ' αὐτῶν φιλοπονηθέντων, προσέθεντο καὐτοὶ ἐπίσης τότε Νενανὲ αὐτὸ, καὶ τὸ Τερε-ρεμ ἐν τοῖς αὐτῶν μελῳδήμασιν ὡς λιγύφωνα.

Εἶχον μὲν καὶ οἱ τῶν Ἑλλήνων ἀρχαῖοι τὰ τῶν Φορμίγγων

αὐτῶν ἢ Κιθαρῶν τερετίσματα, καὶ λιγυρῶς ἐτερέτιζον ᾄδοντες, ἀλλ' οἱ τῆς Βυζαντίου Αὐτοκρατορικῆς Αὐλῆς ἀοίδοι, τὰ τῶν ἀρχαίων ταῦτα τερετίσματα μετηλλάξαντο, πρὸς εὐαρέστησιν τῶν Κρατούντων, εἰς τὸ ρετρεμ, Βασιλέα.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΡΙΩΝ ΑΝΤΙΦΩΝΩΝ

Τὰ πρὸ τῆς εἰσόδου τρία Ἀντίφωνα ἐξ ἀρχαίων χρόνων εἴωθεν ἡ Ἐκκλησία ψάλλειν εἰς τιμὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Καὶ ἐν μὲν τοῖς πρώτοις Ἀντιφώνοις ὑμνεῖται ἡ τὸν Θεὸν τεκοῦσα, ὡς ὑπὲρ ἡμῶν πρεσβεύουσα.

Ἐν δὲ τοῖς δευτέροις, ψάλλοντες ἢ τὰ τῶν ἐν πίστει ἐπαγωνισαμένων Ἁγίων, ἢ τὰ τῶν Δεσποτικῶν Ἑορτῶν ἐφύμνια, τὸν τῆς Σωτηρίας ἡμῶν Ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀνυμνοῦντες τὸ « Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ » ἀναμέλπωμεν, ἐφ' οἷς καὶ « ὁ Μονογενὴς Υἱὸς » ἀνυμνεῖται.

Ἐν δὲ τοῖς τρίτοις καὶ τελευταίοις ψάλλονται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν χορῶν ἢ τὰ τῶν Ἑορτῶν Ἀπολυτίκια, ἢ οἱ τῶν Ἁγίων Μακαρισμοί.

Ἀλλὰ τίς ὁ ἀντὶ τούτων εἰσαγαγὼν τὸ ψάλλειν τὰ Τυπικά, τό τε « Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον » καὶ τὸ « Αἴνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον » ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς Λειτουργίαις τῶν Κυριακῶν καὶ Ἑορτασίμων ἡμερῶν; Οὐκ ἔστιν εὑρεῖν.

Ἡ δέ γε τῶν Τυπικῶν αὐτῶν Ἀκολουθία, ὡς τύπον ἔχουσα καὶ εἰκόνα τινὰ τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας, ἐψάλλετο ποτε παρὰ τῶν Ἀναχωρητῶν ἐν τοῖς Κελλίοις αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, οἵτινες μακρὰν οἰκοῦντες τοῦ Κυριακοῦ, ὅπου ἅπαξ τῆς Ἑβδομάδος συνήρχοντο τῇ Κυριακῇ ἐπ' ἀκροάσει τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Μυσταγωγίας, ἀνεπλήρουν διὰ τῶν ψαλλομένων Τυπικῶν τὴν ἔλλειψιν ταύτης.

ΕΓΓΡΑΦΟΝ ΔΗΛΩΤΙΚΟΝ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΥ ΚΕΙΤΑΙ Η ΔΙΑΤΥΠΩΣΙΣ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΟΥ.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἁγίαν καὶ Μεγάλην Πέμπτην (ἐκλελοιπότος

τοῦ ἁγίου Μύρου) τελεῖται ἡ τῆς ἑψήσεως τούτου τάξις καὶ ἡ τῆς ἁγιάσεως ἐν τῇ ἱερᾷ Λειτουργίᾳ παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, συλλειτουργοῦντος μετὰ τῶν ἐπιδημούντων Ἀρχιερέων. Ἅπασα οὖν ἡ ὁδηγία τῆς πράξεως, τὰ εἰς τὴν κατασκευὴν ἐναπαιτούμενα διάφορα εὐώδη εἴδη, ἡ τούτων ποσότης, καὶ ἡ ἱερὰ τελετὴ κατ' ἔκτασιν, συνετέθη τῷ ͵αωλγ' ἔτει (1) διασαφέστερον καὶ ἀπηρτίσθη παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίου Κωνσταντίου Α'. Βυζαντίου. Κεῖται δὲ ἡ διατύπωσις αὕτη, ἡ συντελέσουσα προχείρως τοῖς εἰσέπειτα, ἐλέει Θεοῦ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Προστασίαν διαδεξομένοις, ἐν ἐνσφραγίστῳ μετ' ἐπιγραφῆς Φακέλλῳ, τῷ ἐναποτεθειμένῳ ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ ἐκείνῳ ἐνσφραγίστῳ Κιβωτίῳ τοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κοινοῦ, ὅπου τὰ ἀναγκαῖα τῶν Γραμμάτων καὶ αἱ Αὐλικαὶ Ἀποδείξεις.

ΤΡΟΠΑΡΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΜΥΡΟΥ.

ἦχος α'.

Πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον κτλ.

ἦχος β'.

Ἐν τοῖς προφήταις ἀνήγγειλας ἡμῖν κτλ.

---

(1) Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο κατεσκευάσθη Ἅγιον Μύρον. Προετοιμασθέντων τῶν ἀναγκαιούντων εἰς τὴν κατασκευὴν διαφόρων εὐόσμων εἰδῶν, τῇ Κυριατῶν Βαΐων τῷ πρωῒ ἐν καιρῷ τῆς λειτουργίας, ἐχειροθετήθη παρὰ τοῦ Πατριάρχου ὁ Μυρεψός. Τῇ δὲ Μ. Δευτέρᾳ μετὰ τὴν Λειτουργίαν, ἐξελθὼν ὁ Πατριάρχης τῆς Ἐκκλησίας, παρεγένετο εἰς τὸ προσδιορισθὲν διὰ τὴν ἕψησιν τοῦ Μύρου μέρος, ἔνθα τελετῆς γενομένης ἐνέβαλε μόνος τὸ πῦρ ὑπὸ τοὺς λέβητας· κατὰ δὲ τὴν Μ. Τετάρτην, ἑψηθέντος ἕως τότε τοῦ Μύρου, μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἦλθεν αὖθις εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, καὶ μετὰ τὴν τελετὴν, ἐν ᾗ ἐψάλησαν καὶ τὰ ἑπόμενα Τροπάρια, ἐξεκενώθη τὸ Μύρον εἰς ἀγγεῖα χάλκινα μετακομισθέντα ἐντὸς τοῦ Πατριαρχικοῦ οἴκου. Τῷ δὲ πρωῒ τῆς Μ. Πέμπτης, ἀνὰ δύω ἱερεῖς ἐνδεδυμένοι ἐπιτραχήλιον καὶ Φελόνιον, κρατοῦντες ἕκαστον τῶν ἀγγείων, προπορευομένων τῶν Ψαλτῶν, κατεβίβασαν αὐτὰ καὶ ἔθηκαν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ναοῦ κατὰ σειράν· δύω δὲ πολύτιμα Ἀλάβαστρα γέμοντα Μύρου ἐτέθησαν ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Τραπέζης. Ἐν δὲ τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ, τελεσθείσῃ παρὰ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν ἐνδημούντων Ἁγίων Ἀρχιερέων, εὐλογηθὲν τὸ ἐν τοῖς Ἀλαβάστροις Ἅγιον Μύρον, ἐκένωσαν τὸ ἁγιασθὲν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ κατὰ διανομὴν ἀγγεῖα. Καὶ οὕτως ἔλαβε πέρας ἡ σπανία αὕτη καὶ λαμπρὰ ἱεροτελεστία τῆς τε ἑψήσεως καὶ καθαγιάσεως τοῦ Ἁγίου Μύρου. Στημ. Ἐκδ.

ὁ αὐτός.

Θεὲ αἰώνιε, Πάτερ Παντοκράτορ, καὶ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς Υἱὲ Μονογενὲς, καὶ Πνεῦμα Ἅγιον ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν Υἱῷ διαμένον, ἡ τὰ πάντα τελειοποιοῦσα καὶ ἁγιάζουσα Τρισυπόστατε Μονὰς, φύσις ἀδιαίρετε, προσκυνοῦμέν σε, εὐχαριστοῦμέν σοι, ὅτι κατηξίωσας ἡμᾶς τελειῶσαι σήμερον τὴν κατασκευὴν τοῦ θείου ἔργου, εἰς ἁγιασμὸν τῶν πιστῶν, δόξαν τῶν Χριστιανῶν, καὶ καύχημα πάντων τῶν Ὀρθοδόξων.

Στίχ. Διὰ πρεσβειῶν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Ἐστεφανώθης σὺν Θεῷ ἔργον καλὸν, ἤδη ἐτελειώθης.

Στίχ. Διὰ πρεσβειῶν τῶν Ἁγίων καὶ Πανευφήμων Ἀποστόλων.

Ἐστεφανώθης σὺν Θεῷ κτλ.

Στίχ. Διὰ πρεσβειῶν τῶν Ἁγίων πάντων, τῶν ἀπ' αἰῶνος Θεῷ εὐαρεστησάντων.

ἦχος ά.

Σήμερον τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ θειότατον καθαγιάζεται Μύρον, καὶ τὴν χάριν καὶ δύναμιν αὐτοῦ εἰσδέχεται. Τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς χριόμενοι ἐπὶ τοῦ Βαπτισμοῦ, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ χάριν καὶ δωρεὰν λαμβάνοντες, καὶ χριστοὶ Κυρίου γενόμενοι, Χριστιανοὶ καλούμεθα. Διὸ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπείρου ταύτης περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ χρηστότητος, δῶμεν αὐτῷ ἅπαντες μεγαλωσύνην.

ἦχος β'.

Σήμερον τὸ ἐκ πλείστων εἰδῶν εὐόσμων συγκείμενον, καὶ συμβολικῶς παριστὰν τὸ πολυδύναμον, καὶ τὸ τῶν ἐνεργειῶν ποικίλον τε καὶ πολυειδὲς τῶν χαρισμάτων τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοποιοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς αὐτοῦ καθαριότητος, εὔοσμον θεῖον Μύρον τετελεσιουργημένον πρόκειται, ζωὴν ἐμπνέον θείαν. Δίδοτε οὖν αὐτὸ πᾶσι τοῖς βαπτιζομένοις πιστοῖς, καὶ σφραγὶς δωρεᾶς καὶ Χριστοῦ σημεῖον.

Δόξα καὶ νῦν.

ἦχος δ'.

Σήμερον εὐλογούμενον καὶ ἁγιαζόμενον τὸ ἄχραντον Μύρον, τῶν χαρίτων τῆς εὐωδίας αὐτοῦ ἐμπίπλησι, καὶ τὸν ἁγιασμὸν παρέχει, καὶ τὰς δωρεὰς τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοποιοῦ Πνεύματος·

Χάρισμα πνευματικὸν, ἁγιαστικὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων, ἔλαιον ἀγαλλιάσεως καθίσταται πᾶσι τοῖς τὸ θεῖον λουτρὸν τοῦ Βαπτίσματος δεχομένοις. Τὸ οὐράνιον ἄρα Μύρον αὐτὸ, τὸ τὴν χάριν φέρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τελειοῖ τὸ βάπτισμα, καὶ τῆς Ὑπερουσίου Τριάδος ναοὺς ἡμᾶς πνευματικοὺς καὶ κεχαριτωμένους ἀπεργάζεται. Ὢ τῆς δυνάμεως, δι᾽ ἧς τὰ ἱερὰ σὺν τοῖς Ναοῖς χριόμενα, καθιεροῦνται θυσιαστήρια, καὶ πλήρη δόξης Θεοῦ καὶ ἁγιασμοῦ γίνεται. Ὢ τῆς μεγίστης εὐεργεσίας καὶ χάριτος, δι᾽ ἧς τοὺς γηΐνους καὶ φθαρτοὺς ἡμᾶς, ἐπουρανίους καὶ ἀθανάτους ὑπέδειξε. Διὸ ὑψηγόρῳ φωνῇ, Οἰκτίρμον Τριὰς, ἀνακηρύττομεν τὸ ἀμέτρητόν σου ἔλεος, ὃ ἐφ᾽ ἡμᾶς πλουσίως ἐξέχεας.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΥΣΙΝ ΠΡΩΤΙΣΤΑ Η ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΕΚΠΟΡΕΥΣΕΩΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΠΡΟΕΚΥΨΕΝ.

Ἡ τῶν σταλέντων πρὸς τὸν Πάπαν Λέοντα τριῶν Ἀποκρισιαρίων ἐρώτησις, καὶ ἡ τούτου ἀπόκρισις, κατάθεσίς ἐστιν ὁμολογουμένης μαρτυρίας, ὅτι τὸ Ἱερὸν Σύμβολον ἄχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου διέμενεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπαράτρωτον, καὶ τὸ τῆς προσθήκης ἐπικαινοτομηθὲν διελάνθανεν ἀνήκουστον. Ἀλλ᾽ οἱ τῆς Ῥώμης διατεινόμενοι, ὅτι καὶ ἐν ταῖς προλαβούσαις Οἰκουμενικαῖς τε καὶ ἄλλαις Συνόδοις τὸ Σύμβολον μετὰ προσθήκης δῆθεν ἦν ἀναγινωσκόμενον, λαμπρῶς ἀπελέγχονται ληροῦντες καὶ ψευδόμενοι. Πρώτιστα μὲν, οὐχὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, ὡς ἀνεξετάστως πολλοὶ λέγουσι, τὸ τῆς καινοτομίας ἐπινόημα καὶ ἐπιτόλμημα προέκυψεν, ἀλλὰ παρὰ Γάλλοις ἐν ἔτει 791, καὶ ἐκ τῶν Γαλλιῶν τοῖς Ὁμόροις Γερμανοῖς, καὶ Ἱσπανοῖς δὲ καὶ Βρετανοῖς διεδόθη, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι κατὰ βραχὺ προϊὸν αὐτὸ ἐπεπόλασεν (1).

ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΕΥΦΗΜΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΥΤΗΣ ΛΕΙΨΑΝΟΥ.

Ἡ Μεγαλομάρτυρος αὕτη Πανεύφημος Εὐφημία κατὰ τοὺς

(1) Ἴδε σελ. 192 ἐν τῇ « Ἀπαντήσει πρὸς τὸ Λοίδορ. Φυλλάδ. τοῦ Μαρία Ἱλλερίῳ.
Σημ. Ἐκδ.

χρόνοις ὑπῆρξε τοῦ Διοκλητιανοῦ, ὁρμωμένη ἐκ τῆς Πόλεως Χαλκηδόνος, καὶ καταγομένη ἀπὸ γονέων εὐγενῶν καὶ πλουσίων. Διὰ δὲ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἐν ᾗ ἐκ βρέφους ἀνετράφη, διαβληθεῖσα τῷ Ἀνθυπάτῳ Βυζαντίου, Θράκης καὶ τῆς ἀπέναντι Βιθυνίας Πρίσκῳ, πυρὶ παρ' αὐτοῦ, τροχοῖς, ἑτέραις ἔτι μηχαναῖς κολαστηρίων στεῤῥῶς προσομιλήσασα, καὶ λέουσι καὶ ἄρκτοις τέως προτεθεῖσα, ἐν αὐτῷ τῷ σταδίῳ τοῦ θεάτρου τῇ πρὸς Κύριον αὐτῆς δεήσει, τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ παρέδωκε, καὶ τῷ θείῳ τοῦ Μαρτυρίου κατεκοσμήθη διαδήματι τῷ 288 ἔτει, ἀβλαβοῦς ἐκ τῶν θηρίων διατηρηθέντος τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῆς σώματος.

Ὅτε δὲ μετὰ διάστημα τριῶν αἰώνων ἀπὸ Χριστοῦ, ἡ ἀκαταπαύστως διὰ τυραννικῶν ὠμοτάτων διαταγμάτων καταδιωκομένη Ἱερὰ Πίστις τοῦ Χριστοῦ, παρέστη ὑψουμένη καὶ διακηρυττομένη παρὰ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὡς μόνη Πίστις ὅλου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, τότε δὴ καὶ Ναὸς περικαλλὴς ἐν Χαλκηδόνι τῇ Μάρτυρι καὶ αὐτῆς πατρίδι ἀνηγέρθη, καὶ ἐν αὐτῷ κατετέθη τὸ ὑπὸ γῆν καὶ κρυπτῆρσι, φόβῳ τοῦ διωγμοῦ (ὡς καὶ πάντων τῶν απανταχοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλησάντων τὰ ἱερὰ Λείψανα), Πολύαθλον μύρα αἱμάτων βλύζον Σκῆνος.

Ὅτι δὲ αὐτὸ διέμενεν ἐκεῖσε ἐν Χαλκηδόνι ἀμετακόμιστον μέχρι τῶν Αὐτοκρατόρων Μαρκιανοῦ καὶ Πουλχερίας, μαρτύριον τούτου πρόκειται προφανὲς ἡ κατὰ τὸ ἔτος 451, κελεύσει Βασιλικῇ τῶν ῥηθέντων Στεφηφόρων, συγκροτηθεῖσα ἐκεῖσε τετάρτη Οἰκουμενικὴ ἁγία Σύνοδος κατὰ τῶν αἱρετικῶν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, καὶ τὸ παρ' αὐτῆς γεγονὸς τεράστιον τῶν δύω Τόμων τοῦ τε Ὀρθοδόξου καὶ τοῦ τῶν ἐναντίων, τῶν κατατεθέντων ἐν τῇ Σορῷ τῶν Λειψάνων τῆς Μάρτυρος, τῇ καὶ σφραγίδι Βασιλείῳ σφραγισθείσῃ, ἣν μετά τινας ἡμέρας συνελθόντες καὶ ἀνοίξαντες, ἐξέστησαν αὐτοὶ ἰδόντες, θαύματι Θεοῦ, τὸν μὲν Τόμον καὶ ὅρον τῶν Ὀρθοδόξων δογμάτων ταῖς τιμίαις χερσὶ κρατούμενον τῆς Μεγαλομάρτυρος, τὸν δὲ αἱρετικὸν καὶ βλάσφημον Τόμον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ἐῤῥιμμένον, πρὸς αἶσχος μὲν αὐτῶν, θρίαμβον δὲ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ χαρὰν αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τετρακοσίους ἐκ τούτου καὶ ἐπέκεινα χρόνους, Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος, λύσσης πνέων κατά τε τῶν ἱερῶν μορφωμάτων καὶ τῶν Ἁγίων Λειψάνων, τὰ πρὸ χρόνων ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος εἰς τὸν κατὰ τὸ Ἱπποδρόμιον ἀνεγερθέντα μεγαλοπρεπῆ τῇ Ἁγίᾳ Ναὸν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μετακομισθέντα μυροδοῦντα ἱερὰ Λείψανα τῆς Μάρτυρος, μὴ φέρων τὸ πρὸς ταῦτα τῶν Χριστιανῶν σέβας καὶ τὴν εὐλάβειαν ὁ θεοστυγὴς, προσέταξεν,

ὅπως ταῦτα πτώμασιν ἀκαθάρτων ζώων ἀναμίξαντες κατακαύσωσιν, ἀλλ' εὐσεβεῖς τινες, κατὰ τὸν τὰ Βυζάντια συγγράψαντα καὐτὸν ἱστορικὸν Ζωναρᾶν, σπεύσαντες διὰ νυκτὸς πολλῇ τῇ μυστικότητι, ἦραν τὴν τῆς Ἁγίας Λάρνακα, καὶ ἔθηκαν ἀντ' αὐτῆς ἑτέραν ἐμπεριέχουσαν νεκροῦ τινος λείψανα, ἅτινα μετὰ τῶν ἀλόγων ζώων παρανάλωμα πυρὸς ἐγένοντο, κατὰ τὸ πρόσταγμα· καὶ ἐπὶ διατηρήσει ἀσφαλεστέρᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῶν ἱερῶν Λειψάνων τῆς Ἁγίας, ἀπεμάκρυναν ταῦτα τῆς εἰκονομάχου καὶ μαρτυρομάχου τηνικαῦτα Πόλεως, καὶ κρύφα ἀπέπεμψαν εἰς Λῆμνον τὴν νῆσον πρός τινας εὐσεβεῖς ἐκεῖσε καὶ φιλομάρτυρας, ἅτινα ἡ θεοφιλὴς Εἰρήνη, σύζυγος Λέοντος υἱοῦ τοῦ Κοπρωνύμου, Αὐτοκρατορήσασα εἶτα μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Κωνσταντίνου, ἀπὸ τῆς Λήμνου ἐπανακομίσασα εἰς τὸν κατὰ τὸ Ἱπποδρόμιον ῥηθέντα τῆς Μάρτυρος Ναὸν ἐν τιμῇ ὅσῃ εὐλαβῶς κατέθετο τῷ 783 ἔτει. Διέμεινε δὲ ἐν τῷ Ναῷ τούτῳ τὸ Ἱερὸν τῆς Πανευφήμου Λείψανον εὐλαβείᾳ πολλῇ σεβαζόμενον καὶ προσκυνούμενον μέχρι τῆς ὑπὸ Λατίνων, κατὰ τὸ 1204 ἔτος, τῆς Βασιλευούσης ταύτης ἐκπορθήσεως, ὅτε πάλιν φιλομάρτυρές τινες εὐσεβεῖς, εὐλαβείᾳ ἰδιαιτέρᾳ πολλῇ πρὸς τὸ ~~Πανέντιμον αὐτῆς Σκῆνος προσκείμενοι ἐπὶ~~ τῷ διασῶσαι αὐτὸ ἀπὸ τῆς ὑπὸ Λατίνων πραχθείσης, κατὰ Βανδάλους Σκύθας, φρικτῆς λεηλασίας τῆς πόλεως, διαρπαγῆς καὶ μετακομίσεως εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, πρὸς τοῖς ἄλλοις κειμηλίοις, καὶ τῶν τοσούτων παρὰ τῶν εὐσεβῶν πιστῶν ἐν Χριστῷ Αὐτοκρατόρων μετενηνεγμένων πανταχόθεν, καὶ ἀποτεθησαυρισμένων ἐν τῇ Πόλει τοῦ Κράτους Πανιέρων λειψάνων Ἀποστόλων καὶ Μαρτύρων, Ἱεραρχῶν καὶ Ὁσίων, τρόπῳ λαθραίῳ, σπουδῇ πολλῇ καὶ τάχει, ἐξαγαγόντες τοῦ Ναοῦ τὸ Πάνσεπτον Λείψανον, διεπόρθμευσαν αὐτὸ εἰς τὴν διὰ ξηρᾶς ἀπέχουσαν δώδεκα ὥρας τῆς Πόλεως Σηλυβρίαν, καὶ ἀπετέθη εὐλαβῶς ἐν τῷ ποτὲ ἐκεῖσε Ναῷ τῆς Μητροπόλεως.

Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν, ὁ κατ' ἐκλογὴν καὶ ψῆφον τῶν ὑποπεσάντων μὲν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἀλλ' ἐξαγορασθέντων ὑπὸ γενναιότητος τοῦ Πορθητοῦ Ἀρχιερέων, ἀναῤῥηθεὶς, Σουλτανικῇ ἐπικυρώσει, Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ σοφὸς ἀνὴρ καὶ ἐνάρετος Γεννάδιος (ὅστις ὑπέγραφεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς Γράμμασιν οὐ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ, διὰ τὴν πτῶσιν καὶ δυστυχίαν τοῦ Γένους, Πατριάρχην τῶν ἐν Χριστῷ Πενήτων), πρὸς τοῖς ἄλλοις τῶν ἱερῶν Λειψάνων, ὧν οὐχ οἷός τε ἐγένετο διασῶσαι τοῦ τῶν κατακτητῶν χόλου, μόγις ἐδυνήθη διαφυλάξαι τό τε τῆς Ἁγίας Σολομονῆς Μητρὸς τῶν Μακκαβαίων, καὶ τὸ τῆς Βασιλίσσης, γυναικὸς πρώτης Λέοντος τοῦ Σοφοῦ Αὐτοκράτορος, Ὁσίας Θεοφανοῦς. Μετακομίσας δὲ ἀπὸ Ση-

λυβρίας καὶ τὸ τῆς Πανευφήμου Εὐφημίας χαριτόβρυτον, κατέθετο καὶ τὰ τρία ταῦτα ἐν τῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Ναῷ, τῷ παραχωρηθέντι παρὰ τοῦ Νικητοῦ τῷ Γενναδίῳ πρὸς ἕδραν Πατριαρχικήν. (1) εἶτα τῷ 1456 ἀφαιρεθέντος τοῦ Ναοῦ, μετέστησεν ὁ Γεννάδιος τὴν Πατριαρχικὴν ἕδραν εἰς τὸν τῆς Παμμακαρίστου Ναὸν, μετακομίσας καὶ καταθέσας ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα Λείψανα. Ἐκεῖθεν δὲ, τῷ 1586 ἔτει, ἐπὶ τῆς δευτέρας Πατριαρχείας Ἱερεμίου τοῦ Β΄. μετηνέχθησαν τά τε ἱερὰ κειμήλια ταῦτα μετὰ καὶ τῶν ἄλλων, καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς εἰκόνος τῆς Παμμακαρίστου εἰς τὸν κατὰ τὴν Ξυλόπορταν ὑφιστάμενον ἔτι, τῷ τότε ἀρχαῖον μετὰ Τρούλλου καὶ μοσίῳ κεκαλλωπισμένον, Ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου· καὶ ἐκεῖθεν, κατὰ τὸ 1605 ἔτος, Πατριαρχοῦντος Ῥαφαὴλ τοῦ ἀπὸ Μηθύμνης Μητροπολίτου, εἰς τὸν κατὰ τὸ Διπλοφανάριον σμικρὸν τότε Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μετεκομίσθησαν τά τε Ἱερὰ Λείψανα, ἡ διὰ μοσίου Πάνσεπτος Εἰκὼν τῆς Παμμακαρίστου καὶ μέρος τοῦ Κίονος, περὶ ὃν δήσαντες τὸν Χριστὸν ἡμῶν καὶ Σωτῆρα ἐμαστίγωσαν οἱ παράνομοι. Τὸ δ' αἴτιον τῆς τοῦ Πατριάρχου Ῥαφαὴλ, ἀντὶ ἄλλης ἐπικαιριωτέρας, εὐρυτέρας καὶ εὐαέρου θέσεως, ἐγκρίσεως πρὸς ἕδραν Πατριαρχικὴν, ἐστὶ τὸ ὅτι οἱ τότε ὁμογενεῖς, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ περὶ τὴν Παμμακάριστον οἰκοῦντες πολλοὶ, μετὰ τὴν ταύτης ἀφ' ἡμῶν ἀφαίρεσιν, μετέστησαν κἀυτοὶ εἴς τε τὰ ἔξω τοῦ Φαναρίου καὶ εἰς τὰ ἔνδον τούτου, μέχρι Πετρίου συνοικισθέντες.

Διατηρεῖται γοῦν ἐν τῷ εὐαγεστάτῳ τῶν Πατριαρχείων Ναῷ, τῷ δὶς ἐπὶ τὸ εὐρυχωρότερον, ὡς οἷόν τε, ἀνακτισθέντι, ἐπί τε τοῦ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν Πατριάρχου Τιμοθέου τοῦ Α΄. τῷ 1616 ἔτει, καὶ ἐπὶ τοῦ ἀπὸ Καισαρείας Ἱερεμίου τοῦ Γ΄. τῷ 1720 ἔτει, τὸ τῆς Μεγαλομάρτυρος, Πολυάθλου καὶ Πανευφήμου Εὐφημίας

---

(1) Ὁ περίδοξος οὗτος Ναὸς, εἰς τὸν ὁποῖον οἱ Αὐτοκράτορες ἐνταφιάζοντο, ὁ φιλονεικῶν κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ ὡραιότητα μὲ τὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν διὰ δύω χρόνους, κατὰ προσταγὴν τοῦ Πορθητοῦ, Πατριαρχεῖον· τοῦτον δὲ διὰ τὸ μὴ ἔχειν προσοίκους Χριστιανοὺς, τῇ ἀδείᾳ τοῦ Σουλτάνου, καταλιπὼν τῷ 1455 ἔτει, ὁ Πατριάρχης Γεννάδιος μετέστησε τὸ Πατριαρχεῖον εἰς τὴν Παμμακάριστον. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Πατριάρχου εἰς ταύτην τὴν Μονὴν μετάβασιν, κατηδαφίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου αὐτοῦ Μεχμὲτ τοῦ Β΄, καὶ ἐκ τῆς ὕλης τούτου καὶ ἄλλων ἐκλιπόντων κτιρίων, ἀνήγειρεν εἰς τὸν πρότερον τόπον, κατὰ τὸ σχῆμα τῆς ἁγίας Σοφίας, διὰ τοῦ Ἀρχιτέκτονος Χριστοδούλου, τὸ μέγιστον ἴδιον Τέμενος μὲ τὸ περὶ αὐτὸ Ἰμαρέτιον, ἤτοι Ξενοτροφεῖον. Ἴδ. Κωνσταντινιάδ. σελ. 93. Ἔκδ. Β΄.

Πάνσεπτον Λείψανον. Καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν 404 (1) ἤδη χρόνους, ἐν ὅλαις ταῖς τῆς Πατριαρχικῆς ἕδρας μεταστάσεσι καὶ ταῖς διαφόροις κατὰ καιροὺς συμβάσαις παρ' ἀνταρτῶν περιπετείαις, διετηρήθη ἀβλαβές, τιμώμενον, εὐλαβούμενον καὶ προσκυνούμενον παρὰ τῶν Πιστῶν, παρηγοροῦν, τέρπον πνευματικῶς αὐτούς, καὶ κρατῦνον τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰ ἱερὰ αὐτῆς δόγματα, ἅπερ ἡ Μεγαλομάρτυς καὶ Ἀθληφόρος αὕτη, λαμπρῷ καὶ θαυμαστῷ τῷ θριάμβῳ πάλαι ἐκράτυνεν. Ἧς ταῖς πρεσβείαις, μετὰ τὴν ἐνταῦθα τῆς ἐπικήρου ἡμῶν παροικίας λῆξιν, τύχοιμεν τοῦ ἐν Ἐδὲμ κλήρου καὶ τῶν πανευφροσύνων ἐν Οὐρανῷ αἰωνίων ἀγαθῶν. Γένοιτο!

ΒΙΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΡΓΥΡΗΣ ΑΘΛΗΣΑΣΗΣ ΤΩ ΑΨΚΕ ΕΤΕΙ ΚΑΙ ΕΟΡΤΑΖΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ Λ΄. ΑΠΡΙΛΙΟΥ (1).

Στιχ. Ἡ Ἀργυρῆ ταῖς αἰκίαισιν, ἃς πάθεν,
Ὑπὲρ τὸν ἄργυρον φαεινὴ τυγχάνει,
Μαρτυρικὸν λάβεν Ἀργυρέη στέφος ἐν τριακάδι.

Τῇ πολυάθλῳ Μάρτυρι ταύτῃ Ἀργυρῇ Προῦσα μὲν ἦν ἡ πατρίς· γόνος δὲ λαμπρὸς θεοσεβῶν Γεννητόρων πέφυκε, καλή τε ἰδεῖν, καὶ πρὸς τὸ Θεῖον εὐλαβῶς ἔχουσα. Συζευχθεῖσαν δὲ εὐσεβεῖ τινι ἀνδρί, νεόγαμόν τε ἤδη οὖσαν, τῶν ἀλλογενῶν τις, ἐν ἔτει αψή, ἔρωτι σατανικῷ πρὸς αὐτὴν τρωθείς, καὶ τὰς ἀνοσίους αὐτοῦ ὀρέξεις μὴ δυνάμενος ἐκτελέσαι, κατεψεύσατο αὐτῆς παρὰ τῷ ἐκεῖσε Δικάζοντι, ὡς ἀπειπούσης μὲν τὴν πάτριον Πίστιν, ἐνστερνιζομένης δὲ τὴν ἐκείνου. Αὐτίκα τοίνυν ὁ Δικαστὴς ἐν εἱρκτῇ καθείρξας αὐτὴν ἐτήρει. Τοῦ δ' ἀνδρὸς αὐτῆς κρεῖττον οἰομένου ἐν Βυζαντίῳ δοῦναι δίκας παρὰ τοῖς αὐτόθι δικάζουσι, καὶ συναπελθόντος μετ' αὐτῆς,

(1) Ἐκ τῆς χρονολογίας ταύτης δῆλον, ὅτι τῷ 1857 ἔτει συνεγράφη ὁ βίος οὗτος τῆς Ἁγίας ὑπὸ τοῦ Ἀοιδίμου. Σημ. Ἐκδ.

(2) Παῖς ἔτι ὤν, καὶ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις συνοικῶν μετὰ τοῦ Ἀοιδίμου τῷ ἔτει 1831—4, ὅτε καὶ ὑπὸ προστάτῃ Αὐτῷ ἐμαθήτευον ἐν τῇ τοῦ Γένους Πατριαρχικῇ Σχολῇ παρὰ τῷ ἀειμνήστῳ Διδασκάλῳ ἐκείνῳ Νικολάῳ τῷ Λογάδῃ, ἔλαβον παρὰ τῆς Α. Παναγιότητος τὸν βίον τῆς Ἁγίας χειρόγραφον ἐν τῇ καθομιλουμένῃ γλώσσῃ, ὃν καὶ τῇ διαταγῇ αὐτοῦ ἐξελληνίσας, πρὸς δεῖξιν, ὡς ἔφη μοι, τῆς εἰς τὰ μαθήματα τότε προόδου μου, καλὸν ἡγησάμην ἐκδοῦναι ἤδη σὺν ταῖς ἐν τῇ Βίβλῳ ταύτῃ ποικίλαις τοῦ Σοφωτάτου Γέροντός μου Συγγραφαῖς, χάριν τῶν φιλομαρτύρων ὁμογενῶν μου. Σημ. Ἐκδ.

τοῦ τε διώκοντος τὴν Ἁγίαν καὶ τούτου συναφικομένου, δικάζεται μετ' αὐτοῦ ἡ Μάρτυς, ταῦτα ψευδῶς πρὸς τὸν δικαστὴν καταμαρτυροῦντος αὐτῆς. Ἔφη δ' ἡ Μάρτυς αὐτῷ ὅλως ἀγνοεῖν τοιοῦτόν τινά ποτε λόγον φθεγξαμένη, ὥστ' ἀρνησίχριστος γενέσθαι. Ὁμολογεῖ δ' ὅτι χριστιανή τε ἐγεννήθη, καὶ χριστιανή ἐστί τε καὶ λέγεται, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα κεκτημένη ἀποθανεῖν βούλεται. Ὅθεν τῇ τοῦ Δικαστοῦ προστάξει ἀνηλεῶς μαστιγοῦσιν αὐτὴν, καὶ ἐν ζοφώδει εἱρκτῇ ἡμιθανῆ κατακλείουσι, καὶ αὖ πάλιν ἐκεῖθεν ἐκβάλλουσι καὶ ἐρωτῶσιν, εἰ ἐξομόσαι ἐθέλει· ἀρνουμένη δὲ, αὖθις ῥαβδισμοὺς καὶ πλείστας ὅσας τιμωρίας καὶ βασάνους, παντοίας τε ἄλλας κολάσεις ἡ πολύαθλος μετὰ μεγίστης καρτερίας ὑπομένει, καὶ εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐν πέδαις σιδηραῖς καθειργνύεται. Ταῦτα δὲ πάντα ἐν ὅλοις δέκα πρὸς τοῖς ἑπτὰ ἔτεσι συνεχῶς καὶ ὁσημέραι ἔπασχεν ἡ ἀοίδιμος. Ἀλλά γε καὶ ἐγκλείστῳ οὔσῃ, ὕβρεις τε διηνεκεῖς καὶ ὀνείδη καὶ πειρασμοὶ τῇ Μακαρίᾳ προσετρίβοντο ὑπό τινων ἀλλοφύλων γυναικῶν (αἷς διὰ τὰς ἀθεμίτους αὐτῶν πράξεις καθειργμέναι ἦσαν εἰς τὸ αὐτὸ δεσμωτήριον), συνεργείᾳ τοῦ Ἀρχεκάκου κινουμένων, πρὸς πλείονα θλίψιν αὐτῆς καὶ βάσανον, ἅπερ ἐν μεγίστῃ καρτεροψυχίᾳ ἡ πολυπαθὴς ὑπέμενεν, ἔρωτι καὶ πόθῳ τῷ πρὸς τὸν Οὐράνιον Δεσπότην αὐτῆς Χριστόν. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα οὐδὲν πρὸς τὰς κακουχίας, αἷς καθ' ἑκάστην ὑφίστατο. Ἐθελοντὶ γὰρ τὸ πολύπονον καὶ καρτερικὸν αὐτῆς σῶμα ἐσαεὶ μόνη κατεβασάνιζε, νηστείαις τε πανημέροις καὶ ἀγρυπνίαις παννυχίοις καὶ πλείσταις ἄλλαις ταλαιπωρίαις ἀπηνῶς αὐτὸ κολάζουσα, κατὰ τὴν ἐπιμαρτύρησιν τῶν σὺν αὐτῇ δεσμοῖς καθυποβληθεισῶν ὅτι πλείστων ὁμογενῶν γυναικῶν, ἃς μικρῷ ὕστερον τῆς εἱρκτῆς ἀπηλλάγησαν. Τηλικαύτης δὲ ἀλήκτου χαρᾶς καὶ πνευματικῆς εὐφροσύνης ἐπληροῦτο ἡ Μάρτυς, φυλακαῖς ἐνδιατρίβουσα, ἀγάπῃ τῇ πρὸς Χριστὸν, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς κολαστήρια μεγίστην λογιζομένη ἀνακούφισιν, ὥστε, ὅτε Μανουὴλ ὁ φιλόχριστος, ὃς ἦν Πρωτομαΐστωρ τῆς τῶν διφθεροποιῶν Συντεχνίας, ἀνήγγειλεν αὐτῇ τὴν ἐκ τῆς Εἱρκτῆς ἀπολύτρωσιν, οὐκ ἠθέλησεν ἡ καρτερόφρων, λαμπρὸν Ἀνάκτορον οἰομένη τὸ δεσμωτήριον. Μετέστη δὲ τῶν τῇδε πρὸς τὰς αἰωνίους Σκηνὰς τῇ τριακοστῇ Ἀπριλίου, διατελέσασα ἐν τῇ φυλακῇ δέσμιος ἄχρι τοῦ αψκέ ἔτους, καὶ τὰ πάνδεινα ἐν αὐτῇ ὑπομείνασα, πόθῳ τῷ τοῦ Χριστοῦ, παρ' οὗ καὶ τὸ μαρτυρικὸν ἐστέφθη τῆς δόξης στέμμα Οὐρανόφοιτόν τε καὶ ἀμαράντινον. Τὸ δ' αὐτῆς Σκῆνος τὸ ἅγιον παραλαβόντες οἱ Ὀρθόδοξοι, εἰς τὴν ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου Κωμόπολιν, πάλαι μὲν καλουμένην τοῦ Ἀραβίνδου, ἢ τῶν Κεραμαρίων καὶ Πικριδίου, τανῦν δὲ

Χάς-κιοΐ, ἐνεταφίασαν. Παρελθόντος δὲ τοῦ τρίτου ἔτους, μετὰ τὸν αὐτῆς Μαρτυρικὸν θάνατον, ἀνακομιδὴν τῆς ἱερᾶς Σοροῦ τῶν Λειψάνων αὐτῆς βουληθέντες ποιῆσαι οἱ αὐτόθι οἰκοῦντες Ὀρθόδοξοι, ὦ τῶν θαυμασίων σου Χριστέ! ἀνορύξαντες εἶδον σῶον καὶ ἀβλαβὲς διαμένον τὸ πανάγιον αὐτῆς Σκῆνος, εὐωδίαν ἄῤῥητον ἐκχέον τοῖς πᾶσι, καὶ ὑπερφυῆ τελοῦν θαύματα. Αὐτίκα τοίνυν οἵ τε Ἱερεῖς καὶ ὁ τῶν Ὀρθοδόξων λαὸς, εὐλαβείᾳ μεγίστῃ καὶ φόβῳ, ἀναλαβόντες αὐτὸ, τῇ προστάξει τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔτει Πατριαρχεύοντος Κυροῦ Παϊσίου τοῦ Β΄, κατέθεντο ἐν τῇ αὐτόθι, ἐν Χάς-κιοΐ, Ἱερᾷ τῆς Ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς Ἐκκλησίᾳ. Ὁρῶσι δὲ τοῦτο καὶ μέχρι σήμερον Πατριάρχαι, Ἀρχιερεῖς, Ἱερεῖς τε καὶ Ἡγεμόνες, καὶ ἅπαν τῶν Ὀρθοδόξων τὸ πλήρωμα, καὶ προσκυνοῦσιν εὐλαβῶς ἀσπαζόμενοι, δοξάζοντες Πατέρα Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, τὸν ἕνα Τρισυπόστατον Θεὸν, τὸν δοξάζοντα τὴν αὐτὸν ἀντιδοξάσασαν πολύαθλον Μάρτυρα Ἀργυρῆν. Ἧς ἡ χάρις βοηθείη καὶ διασώζοι τοὺς Πιστοὺς παντὸς ἐπερχομένου ὁρατοῦ τε καὶ ἀοράτου δεινοῦ. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΓΑΛΑΤᾼ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ, ΔΙΑ ΤΙ ΛΕΓΕΤΑΙ ΚΑΦΦΑΤΙΑΝΗ.

Σουλτὰν Μωάμεθ ὁ Β΄. ὁ Κατακτητὴς, ἐκστρατεύσας τῷ 1475 ἔτει ἐπὶ τὸν ἐν Κριμαίᾳ Καφφᾶν τότε λεγόμενον (τανῦν Θεοδοσίαν), καὶ πολιορκήσας αὐτὸν καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, μετὰ τέσσαρας ἡμέρας εἰσῆλθε νικητής. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀλίγοι ἔμειναν ἐκ τῶν κατοίκων, διέταξεν ὁ Σουλτάνος, ἵνα 50,000 Ὀρθόδοξοι καὶ Ἀρμένιοι ἀπὸ τοῦ Καφφᾶ μετοικήσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Οἱ ἡμέτεροι ἐλθόντες παρέλαβον μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὴν Εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἐξητήσαντο τόπον ἵνα κατοικήσωσι, καὶ ἀνεγείρωσιν Ἐκκλησίαν. Ἐδόθη οὖν αὐτοῖς τόπος εἰς Γαλατᾶν πρὸς κατοίκησιν καὶ ἄδεια τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἐκκλησίαν. Ἀνήγειραν ὅθεν τὸν μέχρι τοῦδε σωζόμενον Ἱερὸν Ναὸν τῆς Θεοτόκου ἐπὶ τῶν ἐρειπίων μιᾶς τῶν κατεδαφισθεισῶν Ἐκκλησιῶν, ἔνθα καὶ τὴν ἁγίαν Εἰκόνα τῆς Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου κατέθεντο, ἐπονομάσαντες καὶ τὴν Συνοικίαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ΠΑΝΑΓΙΑ ΚΑΦΦΑΤΙΑΝΗ.

Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας τῆς ΠΑΝΑΓΙΑΣ Βελιγραδίου, καὶ περὶ τοῦ χωρίου Βελιγραδίου.

Κατὰ τὸ 1523 ἔτος ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν, Κανουνῆ (Νομοθέτης) λεγόμενος, ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Βελιγραδίου, Πρωτ. τῆς Σερβίας, καὶ κυριεύσας αὐτὸ, πολλοὺς τῶν κατοίκων ἀπήγαγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔχοντας μεθ' ἑαυτῶν καὶ τρεῖς μεγάλας Εἰκόνας, τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδόθη ἄδεια ἵνα κατοικήσωσιν ἄνω τῶν Ὑψωμαθείων, ἔνθα καὶ Ἐκκλησίαν ᾠκοδόμησαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Βελιγραδίου ἐπονομάσαντες. Ἀλλ' ἐπειδὴ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον καὶ πτωχοὶ ἄνθρωποι καὶ γεωργοὶ, δόντες ἀναφορὰν πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἐζήτουν τόπον πρὸς κατοικίαν ἔξωθεν τῆς Πόλεως, καὶ γῆν τὴν ὁποίαν καλλιεργοῦντες νὰ πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἐπετράπη τοίνυν αὐτοῖς, ὅπως μόνοι ἐκλέξωσιν ἔξω τῶν Προαστείων τὴν κατάλληλον γῆν εἰς ἐγκατοίκησιν καὶ καλλιέργειαν· οἱ δὲ ἐξελθόντες καὶ μέχρι τοῦ Βαθέος Ῥύακος (τανῦν Μπουγ Δερὲ) προχωρήσαντες, ἔκτισαν πλησίον αὐτοῦ τὸ χωρίον αὐτῶν ὀνομάσαντες Βελιγράδιον, ὡς καὶ τὴν ἄνωθεν τῶν Ὑψωμαθείων ἐνορίαν Παναγία τοῦ Βελιγραδίου, ἐπ' ὀνόματι καὶ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς πολεως αὐτῶν Βελιγραδίου.

Β΄.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΥ, ΚΑΙ ΠΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΕΥΚΛΕΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΗι ΔΙΑΠΡΕΨΑΝΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ (1).

Α'. Περὶ τοῦ Ναοῦ,

§. 1. Ἐλάβομεν τὸ προσφιλὲς ἡμῖν αὐτῆς. Εἴδομεν αὖθις τὰ τῶν προτάσεων αὐτῆς καὶ ἐρωτήσεων· καὶ πρῶτον περὶ Σιγιλλίων τῆς γεραρᾶς Σχολῆς, οὐδὲν τούτων ἕτερον ἔχομεν, εἰμὴ τὸ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Σχολῆς, καὶ αὖθις κατὰ τὸ 1691 ἔτος σύστασιν αὐτῆς, ἴσον τοῦ ἐκδοθέντος τότε Σιγιλλίου, ὃ ἀντιγράψαντες ἀποστελοῦμεν.

§. 2. Περὶ δὲ τῆς Παμμακαρίστου λέγομεν, ὅτι αὕτη ἀφῃρέθη οὐχὶ κατὰ τὸ 1591 ἔτος, ὡς ἐν τῇ Κωνσταντινιάδι κατὰ λάθος ἐξιστοροῦμεν (2), ἀλλ' ἀκριβεστέρᾳ ἐρεύνῃ καὶ βεβαίᾳ τῇ πληροφορίᾳ, κατὰ τὸ 1586, καθ' ὃ Ἱερεμίας ὁ Β'. ἀπὸ τῆς ἐν Ῥόδῳ ἐξορίας μετακληθεὶς ἐπὶ τῷ ἐπαναλαβεῖν τὸν θρόνον τὸ τρίτον, περιε-

---

(1) Ἡ Ἀφήγησις αὕτη (ἴδ. Ἐπιστ. 16.) ἐπέμφθη πρὸς τὸν μακαρίτην φίλον καὶ συμμαθητήν μου Κωνσταντῖνον Εὐθυβούλην, Καθηγητὴν τῆς Φιλοσοφίας εἰς τὴν τῆς Ξηρᾶς Κρήνης μεγάλην τοῦ Γένους Σχολήν. Χάρις τῇ εὐγενεῖ αὐτοῦ Συζύγῳ Κ. Αἰκατερίνῃ, προθύμως ἐπιδούσῃ μοι αὐτὴν αἰτήσαντι. Σημ. Ἐκδ.

(2) Μεταγράφομεν ἐνταῦθα, πρὸς γνῶσιν τῶν φιλομούσων ὁμογενῶν, ὅσα ἐν τῇ Κωνσταντινιάδι (σελ. 91-7. Ἐκδ. Β'.) ἐξιστορεῖ ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος περὶ τοῦ Ναοῦ τούτου τῆς Παμμακαρίστου Σημ. Ἐκδ.

« Τρίτος Ναὸς ὁ τῆς Παμμακαρίστου, ὁ γενόμενος μετὰ τοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους Πατριαρχεῖον ἐπὶ Γενναδίου πρώτου Πατριάρχου ἀπὸ τῆς ἁλώσεως. Αὐτὸς ἐκτίσθη παρὰ Μιχαὴλ Δούκα τοῦ Ταρχανιώτου καὶ Πρωτοστράτορος καὶ τῆς Συζύγου αὐτοῦ Μαρίας τῆς Κομνηνῆς καὶ Παλαιολογίνης ἀδελφῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, τῶν ὁποίων τὰ ἔκτυπα μετὰ στολῆς ἀρχιδουκικῆς ἦσαν ἔνδον τοῦ Ναοῦ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθιστορημένα· αὕτη δέ ποτε ἡ Μονὴ ἦτο γυναικεῖον Μοναστήριον. Ἐκηδεύθησαν δ' ἐνταῦθα σύμπαντες οἱ πρῶτοι Κτήτορες καὶ ἔτι Ἀλέξιος ὁ Αὐτοκράτωρ, καὶ ἡ τούτου θυγάτηρ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ ἡ Καισάρισσα καὶ Βρυεννία, τὸ τῆς τότε φιλοσοφίας μέλημα, ἡ ἐξυμνήσασα μὲ Ἀττικὴν χάριν τὰς πατρῴας ἀρετάς,

μένετο. Ὅστις ἐπανελθὼν καὶ ἰδὼν τὴν τοῦ φαιδρῶς καλλωπισθέντος παρ' αὐτοῦ Ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου ἀφαίρεσιν (χρὴ δὲ γινώσκειν· ὁ μέχρι τούτου ὁρώμενος Πατριαρχικὸς Θρόνος, ἐῶμεν τὰς σφαλερὰς περὶ αὐτοῦ προλήψεις, ἐπὶ τῆς πρώτης τούτου Πατριαρχείας τῷ 1574 ἔτει, τοῦ φιλοκάλου αὐτοῦ Πατριάρχου ἐστὶν ἔργον), ἔκλαυσεν, ἐθρήνησε καὶ τὴν λύπην μὴ ἐνεγκὼν, ζητήσας ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἐπὶ περιοδείᾳ καὶ συλλογῇ βοηθείας πρὸς ἀνοικοδομὴν Πατριαρχείου ἐκ νέου. Ἀπῆρεν οὖν τῆς πόλεως τῷ αὐτῷ ἔτει κατὰ Σεπτέμβριον, ἀφίκετο εἰς τὰς κατὰ Δακίαν δύω Ἡγεμονίας, δεξιωθεὶς παρὰ τῶν δύω Πριγκίπων φιλοφρονέστατα· ἐκεῖθεν δ' ἀπῆλθεν εἰς Πολωνίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖσε ἔτι ὀρθοδόξων, πρὸ τῆς βιαίας αὐτῶν ἑνότητος (οὐνίας) μετὰ τῆς Ῥώμης· ἐκ δὲ ταύτης μετέβη τέως εἰς Μόσχβαν, λήγοντος τοῦ 1587 ἔτους, ὅπου περιπαθῶς (κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς τοῦ ἔθνους ἐκείνου) καὶ δεινοπαθῶς τὴν τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ ἀφαίρεσιν ἐκτραγῳ-

Ἀλεξιάδα τὴν Βίβλον ἀποκαλέσασα. Ἔκειτο δὲ ὁ τάφος ἔνδον τοῦ Ναοῦ παρὰ τὸν τοῖχον ἀπὸ ὁλομελῆ λίθον κατεσκευασμένος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦτον ἀετὸς δικέφαλος γεγλυμμένος. Ἐνταῦθα ὡσαύτως ἐτάφη καὶ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος, υἱὸς τοῦ δυστήνου δεσπότου Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ Μανουὴλ αὐτὸς μετὰ θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου, φυγὼν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον εἰς Ῥώμην διὰ τὴν ἐκστράτευσιν κατ' αὐτοῦ τοῦ Φατίχ, καὶ διὰ Παπικὴν ἀπέχθειαν μὴ δυνηθεὶς καὶ ἐκεῖ νὰ παραμείνῃ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸν ὁποῖον ἀσμένως ἐδέχθη καὶ περιέθαλψε καὶ ὁ Σουλτὰν Μεχμὲτ καὶ ἑπομένως ὁ τούτου υἱὸς Παγιαζίτ. Εἰς αὐτὸν τὸν Ναὸν ἐναπέκειντο καὶ τὰ πάντιμα Λείψανα τῆς Ἁγίας Εὐφημίας, Σολομονῆς, καὶ Θεοφανοῦς, καὶ μέρος ἔτι τοῦ Κίονος, πρὸς ὃν δήσαντες τὸν Σωτῆρα, ἐμαστίγωσαν οἱ παράνομοι. Τὸν Ναὸν τοῦτον, κατὰ τὸ ἐκδοθὲν δόγμα ὑπὸ Σελὴμ τοῦ πρώτου, ἔτρεψάν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Καντεμίρης, πρῶτον τῶν ἄλλων ἀμέσως εἰς Τέμενος, ἀλλ' ὁ Συγγραφεὺς τοῦ Βαρβαρογραικικοῦ Κώδικος Ἱερόθεος Μονεμβασίας, καὶ σύγχρονος καὶ αὐτόπτης τοῦ δόγματος, λέγει, ὅτι περὶ τὸ 1591 ἔτος, ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ἀμουρὰτ τοῦ Γ', διὰ τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς ταραχὰς τῶν διοικούντων τὰ τῆς Ἐκκλησίας τότε Κληρικῶν, καὶ διὰ τὰς καταδρομὰς καὶ συνεχεῖς ἀλλαγὰς τῶν Πατριαρχῶν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ψυχρότητα τῶν Χριστιανῶν, τῇ ἐνστάσει καὶ βιαίᾳ ἐπιμονῇ τοῦ ἰσχυροῦ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὡς ἀξιουμένου τῆς τοῦ Σουλτὰν Ἀμουρὰτ ἰδιαιτέρας εὐνοίας, Μεχμὲτ Πασᾶ ἐξ Ἀρμενίων Μπεγλέρμπεη τῆς Ῥούμελης πρὸς ἐκδίκησιν, διότι παρὰ Θεοκλήτου Πατριάρχου ἀπέτυχε τῶν ὑποσχεθέντων, μετεβλήθη εἰς Τέμενος ἡ Παμμακάριστος· προνοίᾳ δὲ τοῦ τότε Τοποτηρητοῦ τοῦ Θρόνου Νικηφόρου τοῦ Ἱεροδιακόνου (διότι Ἱερεμίας ὁ Β'. περιεμένετο ἐκ τῆς ἐξορίας), μετηνέχθησαν ἐκεῖθεν τὰ ῥηθέντα Ἱερὰ Κειμήλια μετὰ τῆς διαμωσίου Εἰκόνος τῆς Παμμακαρίστου· ἀνεσκάφησαν ὅμως οἱ τάφοι τῶν Κτητόρων καὶ τῶν Βασιλέων, καὶ ἐρρίφθησαν τὰ ὀστᾶ ἔξω. Τὸ Τέμενος τοῦτο κεῖται ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον, πλησίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Ποτηρᾶ. Φατιγὲ Τζαμισὶ καλούμενον ».

δήσας, παρὰ τοῦ Αὐταρχοῦντος τότε Θεοδώρου Ἰωάννου ἠξίωται, ἐπὶ τῷ συμβάντι δυστυχήματι, καὶ παραμυθίας καὶ βασιλικῆς ὑποσχέσεως πρὸς συνδρομὴν ἐπικουρίας. Κατὰ δὲ θερμὴν παράκλησιν, τὸν τῆς Μόσχβας Μητροπολίτην Ἰὼβ προβιβάσας πάσης Ῥωσσίας Πατριάρχην, καὶ δεξάμενος τὰ τῆς ἐπικουρίας, ἐξῆλθε τῆς Μόσχβας τῷ 1588 ἔτει· διελθὼν δὲ τὴν μικρὰν Ῥωσσίαν καὶ ἐπισκεψάμενος τὴν Πρωτεύουσαν ταύτης Πόλιν τὸ Κίαιβον, ὑποταγοῦς ἔτι ὄντος τοῦ ταύτης Μητροπολίτου τῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, ἐπανῆλθεν εἰς Πολωνίαν, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν χαλεπῶς μηχαναῖς καὶ ἐπηρείαις ἁπάσαις διαταραττομένων καὶ βιαζομένων ἐκεῖσε ὀρθοδόξων παρὰ τῶν Παπιστῶν εἰς τὴν ἀποστατικὴν τῆς εὐσεβείας Οὐνίαν· ἐκεῖθεν δ' ἐπανέκαμψεν εἰς Δακίαν, ἔνθα ἐφ' ἱκανὸν διέτριψε, καὶ λαβὼν καὶ τὴν παρὰ τῶν Ἡγεμόνων ἐπικουρίαν, ἐπανελήλυθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 1593 ἔτει κατὰ Μάρτιον.

§. 3. Ἡ δὲ περὶ ἐπικυρώσεως τῆς κατ' Ἄρκτον πέμπτης μετὰ τὸν Ἱεροσολύμων Πατριαρχείας παρὰ τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν Σύνοδος, πῶς αὕτη συνεκροτήθη ἐν τῇ μὴ οὔσῃ Παμμακαρίστῳ; Ὡς καὶ ὁ ἀοίδιμος Μελέτιος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῷ αὐτῷ σφάλματι ὑπέπεσον· ὅστις ἐν μὲν τῷ ἔτει 1586 ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ λέγει· « τοῦ Ἱερεμίου ἐξορίστου ὄντος εἰς Ῥόδον, καὶ ὁρισμοῦ δοθέντος ἐλθεῖν καὶ ἐπιβῆναι τοῦ Θρόνου, Βασιλεύοντος Μουρὰτ τοῦ Γ'. ἔλαβον οἱ Τοῦρκοι τὴν Παμμακάριστον. ». Τὴν δὲ περὶ ἐπικυρώσεως τῆς κατ' Ἄρκτον Πατριαρχείας συστᾶσαν Σύνοδον, οὐκ οἴδαμεν ὅπως, παρολισθήσας ὁ μακάριος ἀνὴρ καὶ εἰς μεταχρονισμὸν ὑποπεσών, τάττει συγκροτηθῆναι ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ κατὰ τὸ 1593 ἔτος, ἐν τῇ πρὸ ἑπτὰ χρόνων ἀφαιρεθείσῃ Παμμακαρίστῳ. Ὁ οὖν Ἱερεμίας ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς μακρᾶς αὐτοῦ περιηγήσεως, εὗρε Πατριαρχεῖον τὸν κατὰ τὴν Ξυλόπορταν μετὰ Τρούλλου καὶ μωσίῳ κεκαλλωπισμένον, διασωζόμενον ἔτι μέχρις ἐκείνου, ἀρχαῖον Ναὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου, Κανάβου ἢ Καναβῶν ἐπωνυμουμένου (ἐπισήμου οἰκογενείας ποτὲ Βυζαντινῆς, τῆς τὸν Ναὸν οἰκοδομησάσης). Διέμεινε δ' ἐκεῖσε ἡ Πατριαρχικὴ ἕδρα μέχρι τοῦ 1603 ἔτους, ὅτε ὁ Πατριάρχης Ῥαφαὴλ μετήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν κατὰ τὸ Διπλοφανάριον κείμενον σμικρότατον Ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ Κελλία περὶ αὐτὸν πρὸς κατοικίαν Πατριάρχου καὶ τῶν ἐπιδημούντων Ἀρχιερέων ᾠκοδόμησε χρήμασιν, οἷς ὁ Ἱρεμίας συνέλεξε καὶ ἐκόμισε.

§. 4. Πρὸς δὲ μνήμην ἄληστον, ἀναμφιβόλως, τοῦ ἀφαιρεθέντος Ναοῦ τῆς ἀειμνήστου Παμμακαρίστου, τὸν τοῦ ἁγίου Δημητρίου τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ τῇ ἱερᾷ ἐπευφήμησαν, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ

κατατεθεῖσαν καὶ διασωθεῖσαν μετ' ἄλλων κειμηλίων Πάνσεπτον Εἰκόνα τῆς Παμμακαρίστου· καθώσπερ καὶ ὁ Πατριάρχης εἶτα Τιμόθεος τῷ 1614 ἔτει, μηκύνας καὶ εὐρύνας, τῇ καταλοίπῳ ἐπικουρίᾳ, τὸν ῥηθέντα στενώτατον Ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπευφήμησεν ὡσαύτως αὐτὸν, κατὰ τὸ διὰ στίχων Ἐπίγραμμα, τῇ τῆς Μητροπαρθένου Κόρης Παμμακαρίστου ἐπικλήσει, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ μετενεχθὲν ἀπὸ τοῦ ἁγίου Δημητρίου καὶ κατατεθὲν ἱερὸν ταύτης Διατύπωμα, τὸ ἐν εὐλαβείᾳ πολλῇ σεβαζόμενον μέχρι τούτου.

§. 5. Τῆς δὲ ἀϊδίου ταύτης μνήμης δεῖξις περίτρανος ὑπάρχει καὶ ἡ ἐκ μολύβδου Πατριαρχικὴ Σφραγὶς μεγάλη, ἡ προσαρτωμένη τοῖς ἐκδεδομένοις Σιγιλλίοις Γράμμασι, καὶ ταῖς τῶν Ἀρχιερέων ἐν μεμβράναις Πράξεσι λεγομέναις, φέρουσα αὕτη ἐξ ἑνὸς μέρους τὸ τῆς Παμμακαρίστου Ἔκτυπον, ἐκ δὲ τοῦ ἄλλου, τοῦ κατὰ καιρὸν Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τὸ ὄνομα.. Καὶ ταῦτα πρὸς διάλυσιν τῶν ἐν ἀμφιγνοίᾳ περὶ τούτου καὶ ἀπορίᾳ ἅλις.

Β'. ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ.

§. 6. Ἀγαστὸς ἡμῖν καὶ ἀσπαστὸς ὤφθη ὁ ὑπὲρ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει γεραρᾶς Σχολῆς καὶ Ἑστίας τῶν Μουσῶν διακαὴς αὐτῆς πόθος τοῦ εἰδέναι ἐπ' ἀκριβείᾳ χρονολογικῇ τὰ περὶ ταύτης, τῆς μετὰ τὴν τοῦ Γένους κάκωσιν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν καταλαβοῦσαν ἀμάθειαν, φροντίδι πολλῇ τῆς Ἐκκλησίας συσταθείσης, καὶ ἀγωνισαμένης ἐκτρίψαι, ὡς οἷόν τε, ταύτην διὰ Διδασκάλων τῶν τότε ἱκανωτέρων. Τοιαύτην μὲν ἐπαινετὴν πεῦσιν οὐδεὶς ἡμῖν μέχρι τοῦδε προύτεινεν ἀλλ' ἡ φίλη ἡμῖν Ἐλλογιμότης αὐτῆς, πρώτη ἤδη τοῦτο διενοήσατο, καὶ ἰδοὺ, πόνων ἡμῶν μὴ φεισαμένων, ἡ αἴτησις οὐ παρώφθη, ὁ πόθος πεπλήρωται. Ἔχει γοῦν τακτικωτέραν, ὅσον ἦν τὸ ἐφ' ἡμῖν, καταγραφὴν τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν, καὶ μάλιστα τῶν κατὰ τὴν δεκάτην Ἑβδόμην Ἑκατονταετηρίδα ἐν τῇ Περιωνύμῳ Σχολῇ ταύτῃ, συστιματικωτέρᾳ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ εὐμεθοδίᾳ, διαπρεψάντων Καθηγητῶν.

§. 7. Ὅτι δὲ μετὰ τὴν ἅλωσιν πρῶτος τῆς Σχολῆς ταύτης ἡγήσατο Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης, δεικνύεται τῷ ὄντι ἐν τῇ Τουρκογραικίᾳ, ὃν ἐν τῇ Κωνσταντινιάδι παρεδράμομεν, διὰ τὸ μὴ παρεῖναι ἡμῖν τότε ταύτην· ὃν ὁ Γεννάδιος, ὁ καλέσας ἑαυτὸν Πα-

τριάρχην τῶν ἐν Χριστῷ πενήτων, ὡς Σοφὸν ἄνδρα τηνικαῦτα, διδάσκαλον κατέστησε τῶν τέκνων τῶν πενήτων.

§. 8. Περὶ τοῦ Ματθαίου τούτου τοῦ Καμαριώτου καὶ Σχολάρχου μετὰ τὴν ἅλωσιν, εἰς ὅσον τε τῆς ἡλικίας προεβεβήκει, καὶ πότε τὸν τοῦ ζῆν δρόμον κατέπαυσε, οὐδὲν ἡμῖν γράψαι πάρεστιν ἐν βεβαιότητι, τεκμαιρόμεθα δὲ, ὅτι ἡ ληγούσης τῆς ΙΕ'. ἢ ἀρχομένης τῆς ΙΣΤ'. ἑκατονταετηρίδος τὸν βίον κατέλυσε· διότι ὁ τούτου εὐδοκιμώτερος ἀκροατὴς ὁ τὸν Διδάσκαλον διαδεξάμενος Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος, καὶ ἀκμάσας ἐπὶ τῶν Πατριαρχῶν Παχωμίου 1504: Θεολήπτου 1511: Ἱερεμίου τοῦ Α'. 1520 καὶ ἐφεξῆς μέχρι τῆς δευτέρας Πατριαρχείας καὶ τῆς τελευτῆς Ἱερεμίου τοῦ Α'. 1543, διετέλει ὁ Μανουὴλ οὗτος οὐ μόνον Σχολαρχῶν περὶ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἀλλ' ὡς Σοφὸς καὶ βαθὺς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, συναντελαμβάνετο καὶ τῶν ῥηθέντων Πατριαρχῶν ἔν τε ταῖς ὑποθέσεσι τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτοῖς τοῖς γράμμασιν, Ἐκ δὲ τῶν ἀκροασαμένων αὐτοῦ ἦν καὶ ὁ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Ζυγομαλᾶ Πατὴρ Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς Πελοποννήσιος, καὶ ὁ τοῦ Ὀρθοδόξου καὶ Σοφοῦ πατρος Βυζαντινοῦ Μιχαὴλ Ἀποστολίδου (οὗ τινος ὑπάρχουσι Συγγράμματα κηρύττοντα τὸ πολυμαθὲς αὐτοῦ) κακόδοξος υἱὸς Παπολάτρις Ἀρσένιος, ὅστις, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτοπήμασιν, ἅρπαξ αὐτὸς δυνάμει καὶ εὐλογίᾳ Παπικῇ Λέοντος τὸ Ι'. ὑφ' ἑνὸς Ἐπισκόπου βιαίως καὶ δύω Πρεσβυτέρων, τόπον ἀναπληρούντων Ἀρχιερέων, θεατρικῶς οὕτω χειροτονηθεὶς, ἐπιβάτης παράνομος τῆς Μητροπόλεως ἐγένετο Μονεμβασίας, τελούσης τότε τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τοὺς Ἐνετούς.

§. 9. Ὁ ῥηθεὶς Μανουὴλ παρὰ Ἱερεμίου τοῦ Α'. τιμηθεὶς τῷ τοῦ μεγάλου Ῥήτορος ὀφφικίῳ, καὶ ἐνασχολούμενος, ἀμφιπονῶν καὶ ἐν τῇ Σχολῇ καὶ ἐν τοῖς Πατριαρχικοῖς, ἐν δὲ τούτῳ ὑπὸ εὐλαβείας παρωθούμενος, πολλὰς Ἀκολουθίας Στιχηρῶν καὶ Κανόνων πρὸς διαφόρους τῶν Ἁγίων, καὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Πίστεως ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ μαρτυρήσαντας, συνέθετο· λυπηρὸν δὲ παντὶ εὐλαβεῖ, ὅτι τούτων ἐστέρηται ὡς μὴ διασωζομένων, ἐξ ὧν Ἀκροστιχίδες τινὲς παρελείφθησαν. Πρὸς δὲ ταῖς ἄλλαις, Ἀκολουθίαν πεποίηκε καὶ πρὸς τὸν Πρόμαχον τοῦ Ὀρθοδόξου Δόγματος ἁγιώτατον Μάρκον τὸν Ἐφέσου Προσομοίων, Στιχηρῶν καὶ Κανόνος, ψαλλομένων ἀδείᾳ τῶν ἐπ' αὐτοῦ Πατριαρχῶν ἐν τῇ τῶν Νηστειῶν τῆς Τεσσαρακονθημέρου πέμπτῃ Κυριακῇ· ὧν Προσομοίων μὲν ἡ ἀρχὴ οὕτως· « Ἱερώτατον τέμενος ἐχρημάτισας ἔνδοξε »· ἡ δὲ τοῦ Κανόνος Ἀκροστιχὶς, « Ἀρχιερέα Ἀσίης ἐρικυδέα μέλπω Μάρκον ». ἡ δ' ἀρχὴ τοῦ Κανόνος, « Αἴγλης δοχεῖον γεγονὼς τῆς ὕπερθεν

δι' ἀρετῶν καλλονήν ». Πρὸς τοῖς ἄλλοις συνέγραψεν ἔτι ὁ Μανουὴλ ὑπὲρ τοῦ Ἐφέσου Μάρκου. Περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψευδοσυνόδου, καὶ κατὰ Γεωργίου Γεμιστοῦ καὶ τοῦ Μαθητοῦ αὐτοῦ Βησσαρίωνος τῶν Πλατωνικῶν, ἀνατρέπων τὰ δυσσεβῆ αὐτῶν Συντάγματα, καὶ τὰ τοῦ Πληθωνικοῦ ἔτι Συγγράμματος.

§. 10. Μετὰ Μανουὴλ τοῦτον ὑπέργηρων ἤδη ὄντα, τὸν τὸ φθαρτὸν ἐναποθέμενον σκῆνος κατὰ τὸ 1551 ἔτος, ἤκμαζον ἀπὸ τοῦ 1540 ἄχρι τοῦ 1580 ἔτους οἱ τῶν πεπαιδευμένων ἐφεξῆς. Ἀλέξανδρος ὁ ἀπὸ Τυρᾶς μέγας Χαρτοφύλαξ, Θεοφάνης (1) ὁ μέγας Ῥήτωρ Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς, ὁ μετὰ Θεοφάνην μέγας Ῥήτωρ γενόμενος καὶ Ἑρμηνεὺς μέγας τῶν θείων Γραφῶν, καὶ Ἱέραξ ὁ μέγας Λογοθέτης· ἄνδρες κατ' ἐκεῖνο καιροῦ Σοφοί, καὶ πρὸς τῇ ἄλλῃ σπουδῇ καὶ μαθήσει, καὶ Ἐκκλησιαστικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν περὶ τούτων γνῶσιν ὡς ἄριστα πεπειραμένοι, οἷς ἐγένοντο προσωμιληκότες ἰδιαιτέρως πολλοί, καὶ μᾶλλον ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Καταλόγου.

§. 11. Τῆς δὲ Πατριαρχικῆς τοῦ Γένους Σχολῆς μετὰ Μανουὴλ κατῆρξεν Ἰωάννης ὁ Ζυγομαλᾶς τῷ 1552 ἔτει, ἐπὶ Πατριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ μεγαλοπρεποῦς. Τούτου οὖν τοῦ Ἰωάννου, καὶ πρὸ τῆς Σχολαρχίας αὐτοῦ, ἠκροάσθησαν ἱκανοί, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰωάσαφ Ἱεροδιάκονος ὢν παρὰ τῷ Πατριάρχῃ Ἱερεμίᾳ τῷ Α'. κατὰ τὸ 1543 ἔτος, καὶ προσοικειωθεὶς τῷ Μούσαις συνόντι ῥηθέντι Ζυγομαλᾷ, διήκουσε τῶν μαθημάτων αὐτοῦ καὶ ἐξεπαιδεύθη. Προήχθη δὲ παρὰ Ἱερεμίου Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, καὶ ἐκ ταύτης ἐπὶ τὸν Πατριαρχικὸν ἤρθη Θρόνον τῷ 1551 ἔτει. Κατὰ δὲ τὸ 1580 ἔτος ἐκδημήσαντος τοῦ βίου τοῦ Ἰωάννου τούτου, ὁ τούτου υἱὸς Θεοδόσιος ὁ Ζυγομαλᾶς Πρωτονοτάριος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βοηθὸς ἐν τοῖς γράμμασι ταύτης τῶν Πατριαρχῶν μέχρι τῆς αὐτοῦ τελευτῆς, τὴν Σχολὴν ἀνείληφε, περίπυστος αὐτὸς διὰ τὴν μετὰ τοῦ Γερμανοῦ τὸ Γένος Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου αὐτοῦ ἀλληλογραφίαν. Ἐκ δὲ τῶν ὧν ὁ Θεοδόσιος ἀπέστελε πρὸς Κρούσιον διαφόρων Ὑπομνημάτων, συνέστη καὶ τετύπωται ἡ Τουρκογραικία. Τελευτήσαντος καὶ τούτου, ἀρχομένης τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος, ἡ τῶν μαθημάτων διδασκαλία μικρὸν διαλιποῦσα, ἀνεισήχθη πάλιν, προνοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ παρετάθη ἐς γ' ἐπὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κορυδαλέως.

(1) Ὁ Θεοφάνης εἷλκε τὸ γένος πατρόθεν μὲν ἐκ Πελοποννήσου, ἔχων Κορώνην πατρίδα, μητρόθεν ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ Βεῤῥοίας, ὅπου καὶ ἐγεννήθη, ἐξορισθέντος ἐνταῦθα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορώνης ὑπὸ τῶν Τούρκων. Εἰς Κωνσταντινούπολιν χειροτονεῖται μέγας Ῥήτωρ τῷ 1543—1550. Ἦν δὲ τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας ἐραστής, καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παιδείας προασπιστής. Σημ. Κ. Εὐθυβ.

§. 12. Ἐρωτᾷ ἡ φιλότης αὐτῆς, τὸ ἐν μέσῳ Ζυγομαλάδων καὶ ἐλεύσεως τοῦ Κορυδαλέως πρεμπίπτον χάσμα, πῶς ἄρα συμπληρωθήσεται; Ἐκ δέ τινων ἐπιστολῶν τεκμαίρεται ὅτι, ἀρχομένης τῆς ΙΖ'. τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἑκατονταετηρίδων, Διδάσκαλος διετέλει τοῦ Γένους ὁ τὴν πατρίδα Νάξιος Φραγκίσκος Κόκκος. Ἀλλ' ἴστω ἡ Ἐλλογιμότης αὐτῆς κατὰ τὸ 1570 ἔτος, τρεῖς νέοι τὴν ἡλικίαν, Ματθαῖος Καρυοφύλλης ὁ Κρής, Δαμιανὸς ὁ Κεφαλὴν, καὶ ὁ Νάξιος οὗτος Κόκκος, εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἱδρυθὲν Φροντιστήριον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἢ μᾶλλον, πονηρὰν καὶ δολίαν πρὸς προσηλυτισμὸν Σαγήνην, ἐπὶ σπουδῇ καὶ μαθήσει ταυτοχρόνως ἀφίκοντο, ἔνθα, ἅμα τῇ μαθήσει καὶ τὸ ποτήριον τῆς Παπικῆς τρύγης κατὰ κόρον πεπώκασιν, ἀπαρνησάμενοι τὴν πατρῴαν εὐσέβειαν. Ἀλλὰ πρὶν αὐτοὺς ἐξελθεῖν τοῦ Φροντιστηρίου, ὡς γέρας διδάκτρων καὶ μισθὸν τῆς τούτων ἀποστασίας, κατ' ἔνστασιν ἐπίμονον καὶ ζήτησιν Ποντιφικὴν ἀπότομον, συνέγραψαν οἱ πεπλανημένοι κατὰ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, δυσφημοῦντες τὸν γενναῖον τοῦ ὀρθοῦ Δόγματος Πρόμαχον, ὡς κακῶς δῆθεν ζήσαντα καὶ κακῶς τελευτήσαντα. Ἐκ δὲ τῶν τριῶν τούτων (ἐκτὸς τοῦ Κρητὸς) οἱ δύω ἐξῆλθον τῆς Ῥώμης· καὶ ὁ μὲν Δαμιανὸς προσεκολλήθη τῷ τῆς Φλωρεντίας Δουκὶ, παρ' ᾧ ἠξίωται φιλοφροσύνης τε πάσης καὶ περιθάλψεως, τῆς τοῦ Συμβούλου τιμῆς, καὶ πλουσίων ἄλλων χαρίτων μέχρι τελευτῆς· ὁ δὲ Καρυοφύλλης, ὀρεκτικώτερος φανεὶς τοῦ Κεφαλῆνος, παρέμεινε Παπικοανδράποδον ἐν Ῥώμῃ, συνδιατρίβων, ὡς παράσιτος κόλαξ, τοῖς ἀβροδιαίτοις τῶν Καρδιναλίων καὶ ἄλλοις γαστριμάργοις, δεῖπνα καὶ πότους διώκων, τῇ λαιμαργίᾳ καὶ ἀδδηφαγίᾳ δουλαγωγούμενος· ὁ δὲ, Φραγκίσκος Κόκκος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἐνεγκαμένην, ἐκεῖθεν δὲ λη[γ]ούσης τῆς ΙΣΤ'. ἑκατοστύος, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν.

§. 13. Περὶ τούτου λέγεται, τῇ μὲν ἔνδον διαθέσει ἦν Λατινόφρων, τῇ δὲ ὄψει καὶ πράξει ὀρθόδοξος, οὕτω τοῦ καιροῦ καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῷ ὑπαγορεύοντος, καὶ δὴ μάλιστα διὰ τοὺς περιόντας τηνικαῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει περιωνύμους ἐκ τοῦ Κλήρου, οἷος κατ' ἐξοχὴν ἦν ὁ πολὺς τὴν σοφίαν καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Πρόμαχος θερμὸς, πανευκλεὴς καὶ πανσέβαστος Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, καὶ ὁμοπάτριος τοῦ Κόκκου αὐτοῦ, Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι ἔτι τῶν Ἀρχιερέων ἐλλόγιμοι, ἀκροαταὶ Μανουὴλ τοῦ μεγάλου Ῥήτορος καὶ Ἰωάννου τοῦ Ζυγομαλᾶ. Μετὰ τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τῷ 1593 ἔτει κατὰ Νοέμβριον, καὶ τὸν θάνατον δύω Πατριαρχῶν τῷ αὐτῷ 1594 ἔτει, Γαβριὴλ καὶ Θεοφάνους,

κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τῶν ἐν Βασιλευούσῃ Ἀρχιερέων τε καὶ τῶν Προκρίτων τοῦ Γένους. ἐκόσμησεν ὁ κλεινὸς Μελέτιος καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, Ἐπιτηρητὴς τούτου γενόμενος κατὰ τὰ ἔτη 1595 καὶ 1596, ὅτε τὸ Πατριαρχεῖον ἦν κατὰ τὴν Ξυλόπορταν. Αὐτὸς οὖν ὁ Κόκκος, ἢ καθ' ὑπόκρισιν, ἢ κατ' ἀλήθειαν, νουθεσίᾳ καὶ προτροπῇ πιθανὸν τοῦ Πηγᾶ, μεταμέλῳ χρησάμενος, τὰς Παπικὰς κακοδοξίας ἀποπτύσας καὶ ὑπόληψιν πήξας, τὴν λῆξιν ἀμειψαμένου Θεοδοσίου τοῦ Ζυγομαλᾶ, κατ' ἔγκρισιν τοῦ τε Κλήρου καὶ τῶν ἄλλων, συντελοῦντος καὶ τοῦ Πηγᾶ, ὁ Κόκκος αὐτὸς, δυνατὸν, ὡς εὐπαίδευτος, τὴν τοῦ Γένους Σχολὴν ἀνεδέξατο, ἀρχομένης τῆς ΙΖ'. Ἑκατονταετηρίδος· ἀλλ' ἐφ' ὅσον χρόνον παρέτεινε διδάσκων, εἰς ὅσον τῆς ἡλικίας προεβεβήκει αὐτὸς, καὶ εἰ τὸ ζῆν παρέτεινε μέχρι τῆς τοῦ Κορυδαλέως ἐλεύσεως, ἡμῖν ἄδηλον. Ὁ δὲ συμμαθητευσάμενος αὐτῷ Ματθαῖος ὁ Καρυοφύλλης, ἔζη ἔτι κατὰ τὸ 1631 ἔτος ἐν Ῥώμῃ, γαστρὶ δουλεύων, ἀκορέστως βουλιμιῶν, καθ' ὃ συνέγραψε διὰ στίχων πολιτικῶν, ἀποτεινόμενος εἰς τὸ Γένος καὶ διεγείρων αὐτὸ, τὰ ἐξ ἁμάξης κατὰ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὡς ἐχθροῦ τῆς Ῥώμης· ἐξ ὧν πολλῶν, χάριν περιεργείας ταῦτα·

> Εἰκονομάχον ἔχετε τὸν ψευδοπατριάρχην,
> καὶ παλαιᾶς αἱρέσεως νῦν Ἀκαδημιάρχην.
> Καὶ πῶς τὸν τρισεπίβουλον πάντες οὐ διασπᾶτε;
> καὶ Φινεὲς τὸν ἔνθεον ζῆλον οὐχὶ τολμᾶτε;
> Ἐγείρεσθε, ὁπλίσθητε, οὐκ ἄμαχος ὁ δράκων,
> καὶ ἀποσκορακίσατε τὴν ῥίζαν τῶν φαρμάκων.

Ὃ δὲ οὐκ ἴσχυσεν ἡ Ῥώμη διὰ τῶν αὐτῆς βδελυρῶν παρασίτων πρᾶξαι, διὰ τῶν αὐτῆς χρημάτων τέως κατέπραξε τῷ 1638 ἔτει, θανατώσασα τὸν ἀοίδιμον Λούκαριν.

§. 14. Περὶ Θεοφίλου Κορυδαλέως. Οὗτος, μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν Σχολῶν τῆς Ἰταλίας ἐπάνοδον, διέτριβεν ἐν Ζακύνθῳ Σχολαρχῶν· ἐκεῖθεν δὲ ἔγραψε πρὸς Κύριλλον τὸν Λούκαριν κατὰ τὸ 1624 ἔτος, συγχαίρων ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ Πατριαρχείᾳ. Ἐκ τοῦ Γράμματος γοῦν τούτου ἀφορμὴς δραξάμενος ὁ Πατριάρχης, εἰ καὶ πρότερον ἐτύγχανεν εἰδὼς ἐκ φήμης τὴν τοῦ Κορυδαλέως περὶ τὰς ἐπιστήμας μάθησιν, καὶ τὴν περὶ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους πολλὴν αὐτοῦ ἀκρίβειαν, γράμμασι Πατριαρχικοῖς προσκλητικοῖς μεταπέμπεται αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παραγενόμενον, Σχολάρχην καθίστησι τῷ 1626 ἔτει. Διέπρεψε Σχολαρχῶν μετὰ κλέους ὀκτὼ πρὸς τοῖς δέκα χρόνοις. Ἐπὶ δὲ τῆς Πατριαρχείας Παρθε-

νίου τοῦ ἐπωνυμουμένου Γέροντος, τῷ τῶν Ἀρχιερέων πληρώματι ὀρεγνύμενος ἐγκαταλεχθῆναι, τὸ μοναχικὸν ὑπέδυ τριβώνιον, Θεοδόσιος μετωνομάσθη, καὶ Ἄρτης Ἀρχιερεὺς προήχθη τῷ 1639 ἔτει· ἀλλὰ μετὰ μικρὸν παραιτησάμενος τοῦ ποιμαίνειν, εἰς τὰς Ἀθήνας μετέβη τὴν αὐτοῦ πατρίδα καθ' ἡσυχίαν ζῶν, ὅτε καὶ ὁ Σιναΐτης Νεκτάριος Πελοπόννησον καὶ Ἀττικὴν περιερχόμενος, ὡς ταξειδιώτης τοῦ Σινᾶ, ἠκροάσατο παρὰ Θεοδοσίῳ τῷ Κορυδαλεῖ καὶ Ἀρχιερεῖ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων τῷ 1645 ἔτει. Τέως δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς αὐτὸς καὶ Σοφὸς Διδάσκαλος λῃστευθεὶς ὑπὸ κακούργων καὶ στερηθεὶς τῶν ὧν ἐκέκτητο, ὑπὸ λύπης ἀσχέτου, μικροψύχως, μελαγχολίᾳ δεινῇ ὑποπεσὼν, τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν. Ἀπὸ δὲ τῆς διδασκαλίας τούτου ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικῆς Σχολῆς πρόοδος τῆς μαθήσεως, ἤρξατο εὐμαθέστερον, προχωροῦσα βαθμηδὸν ἐπὶ τὰ μείζω καὶ τελεώτερα.

§. 15. Μετὰ τὸν Κορυδαλέα διεδέξατο τὴν Σχολὴν, τῷ 1646 ἔτει, ὁ τούτου προκριτώτερος ἀκροατὴς Ἰωάννης Καρυοφύλλης ὁ Βυζάντιος. Διέπρεψε δὲ αὐτὸς, τὰ τοῦ Διδασκάλου αὐτοῦ εὐμεθόδως ἀόκνως διδάσκων μέχρι τοῦ 1664 ἔτους λήγοντος, ὅτε ὁ ἐκ μητρὸς ἐπισήμου λίαν Βυζαντινῆς καὶ πατρὸς Χίου Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὁ παρὰ τῆς πλουσίας μητρὸς αὐτοῦ Σκαρλατίδους καλῶς πρότερον κατ' οἶκον ἐκπαιδευθεὶς τὰ Γραμματικὰ καὶ τῶν μαθημάτων τὰ Ἐγκύκλια, ἐφ' οἷς ἐσπουδακὼς καὶ ἐγκρατὴς γενόμενος καὶ τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν, καὶ ἀποσταλεὶς εἶτα παρὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰς τὰ ἐν Παταβίῳ Σπουδαστήρια ἐπὶ μαθήσει νεωτέρων γνώσεων, καὶ αὐτῆς τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης, καὶ μετὰ χρόνους τινὰς ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1665 ἔτει, καὶ παραιτησαμένου τότε τοῦ Καρυοφύλλου τῆς ἐπ' ἔτεσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι καὶ εἴκοσι παραταθείσης αὐτοῦ Σχολαρχίας, ἀνθ' ἧς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας γέρας εἴληφε τὸ τοῦ μεγάλου Λογοθέτου Ὀφφίκιον, ἐγκρίσει πάντων, ὡς πλουτῶν νεωτέρων καὶ συστηματικωτέρων γνώσεων τοῦ Κορυδαλέως ὁ Ἀλέξανδρος, Σχολάρχης τῷ αὐτῷ 1665 ἔτει προκέκριται ἐν τῇ νέᾳ κατὰ τὴν Συνοικίαν τοῦ Ἁγιοταφιτικοῦ Μετοχίου Σχολῇ (περὶ ἧς συστάσεως ἀνέγνω, ὡς γράφει, τὸ Σιγίλλιον), τῇ ἱδρυθείσῃ, προτροπῇ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Νεκταρίου, παρὰ τοῦ φιλομούσου ἐκείνου καὶ κοινωφελοῦς ἀνδρὸς ἐκ Καστορίας ὁρμωμένου Μανολάκη.

§. 16. Ἀναλαβὼν δὲ τὴν Σχολὴν ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ καθορίσας μετὰ δύω χρόνους τὰς ὥρας τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, μετήρχετο εὐκαιρῶν καὶ τὴν ἰατρικὴν, εἰσχωρῶν δι' ἧς καὶ εἰς τὰς τῶν Μεγιστάνων οἰκίας. Ὅστις προϊδὼν τὴν τῆς Σχολῆς κατάργησιν,

δι' αἴτια, ἃ οὐδεὶς ἐξέθετο, προσῳκοιώθη τῷ τηνικαῦτα τὴν τοῦ μεγάλου Ἑρμηνέως λειτουργίαν τελοῦντι μέγα ὄνομα κεκτημένῳ καὶ ὑπερισχύοντι τῇ τε πολυμαθείᾳ καὶ τῇ τοῦ νοὸς δυνάμει παρ' Ὀθωμανοῖς, καὶ ὡς λόγοις τε καὶ ἔργοις ἀνδρὶ ἀταλάντῳ Παναγιωτάκῃ Νικουσίῳ τῷ Βυζαντίῳ, παρ' ᾧ καὶ Γραμματεὺς μυστικὸς καὶ μεταφραστὴς τῷ 1671 ἔτει ἐγένετο. Συνῆν δὲ τῷ Παναγιωτάκῃ συναπερχομένῳ μετὰ τοῦ Ἐπιτρόπου Φαζὶλ Ἀχμὲτ Πασᾶ Κιοπρολόγλου κατὰ τῶν Πολωνῶν ἐκστρατεύοντος. Ἐν δὲ τῇ περὶ τὸν Δούναβιν Σάξᾳ ἀποθανόντος τοῦ Παναγιωτάκη τῷ 1673 ἔτει, διὰ τὰς πρὸς τὰς Ἀσιανὰς καὶ Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας δυνάμεις, καὶ τὴν τοῦ νοὸς αὐτοῦ πολλὴν δεξιότητα, ἤρθη ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐπὶ τὴν τοῦ μεγάλου Ἑρμηνέως ὑπουργίαν, ἐν ᾗ διέπρεψε μετὰ κλέους καὶ ἰσχύος περὶ τοὺς τριάκοντα τρεῖς χρόνους λειτουργῶν, καὶ πρὸς τῇ τοῦ γενικοῦ Ἑρμηνέως καὶ τῇ ἐπὶ τῶν ἐξ Ἀποῤῥήτων Ἀξίᾳ παρὰ τῆς Βασιλείας τετίμηται.

§. 17. Ἡ τῆς Σχολῆς διδασκαλία πέπαυται περὶ τὰ εἴκοσιν ἔτη. Εἶτα δὲ ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶν ἐπιλεγομένου, συνεστήθη αὖθις τῷ 1691, ἔτει, ἐπιμελείᾳ μὲν τοῦ Πατριάρχου, πραγματικῇ δὲ βοηθείᾳ τοῦ αὐτοῦ ἀγαθοεργοῦς καὶ διαπύρου ἐπὶ φωτισμῷ τοῦ Γένους, ἀξιομνημονεύτου ἀνδρὸς γηραιοῦ ἤδη Μανολάκη, κατὰ τὸ ἐκδοθὲν τότε Σιγίλλιον Γράμμα, ἐν ᾧ ἐμφαίνεται μετὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς ὑπογεγραμμένος, ὡς τότε εἴθιστο, καὶ ὁ περιὼν ἔτι τῷ βίῳ μέγας Λογοθέτης Ἰωάννης ὁ Καρυοφύλλης. Παρατηρητέον δὲ ἐν τῷ Σιγιλλίῳ τούτῳ τὰ ἐνάληθα δῆθεν αἴτια, (1) ὑφ' ὧν ἡ Σχολὴ διὰ τοσούτων χρόνων πέπαυται διδάσκουσα ταῖς μόναις λέξεσι ταύταις. « Περιστατικῶν δέ τινων κατὰ τὸ ἀντίξουν ταῖς τοῦ καιροῦ δυσχερείαις ἐπεισφρησάντων, » τῇ σιωπῇ παρέρχονται· πιθανὸν διὰ τοὺς περιόντας καὶ ζῶντας εἰσέτι τότε αἰτίους. Πρὸς δὲ τὸν ἀξιάγαστον Εὐεργέτην τοῦ Γένους Μανολάκην, ᾧ ὅμοιον τῇ αὐτῇ ἐλευθερίῳ προαιρέσει, ἐπὶ συστάσει πανταχοῦ Σχολείων, ἕτερον μετ' αὐτὸν οὐκ εἶδε τὸ Γένος, Ἐλευθέριός τις τότε, Τραπεζούντιος, ταῖς τοῦ Μανολάκη χορηγίαις ἀναμοιβόλως ἐκπαιδευθείς, στέφανον ἐξ Ἡρωελεγείων πρὸς αὐτὸν ἔπλεξε τόνδε.

Ἡμετέρης γραφίδος νέμεσις καὶ μῶμος ἀπέστω,
Βένθος ἐς ἀπλώτου κύματος οἰχόμενος.

---

(1) Ἡ ἀπουσία τοῦ Μαυροκορδάτου ἦν ἡ αἰτία· ἔτι δὲ μείζων αἰτία ἦν, ὅτι ὁ Μαυροκορδάτος ἐδίδασκεν ἀμισθί, καὶ ἴσος αὐτῷ οὔτε εὑρίσκετο, οὔτε ἀμισθὶ ἐδέχετο τὸ φορτίον. Σημ. Κ. Εὐθυβ.

Αἰνεῖν γὰρ δὴ καὶ Σ' ὀλβίστατε δῖε Μανουὴλ,
Ἄρξομ' ἀριζήλου Καλλιόπης χάρισιν·
Οὕνεκα τῆς δ' ὑποφήτας ἐπώτρυνας εἰς ἓν ἀγείρας
Μούσης ὠγυγίης λείψαν' ἀποφθιμένης.
Ἠδ' Ἱερῆς Σοφίης ἐριχυδέα θυμὸν ἀνήψας,
Λαμπρὸν ἐς εὐμαθίην φέγγος ἀμειψάμενος.
Φύτλης θ' ἡμετέρης χαλεπὴν σκοτόμαιναν ἔλυσας,
Δεινὴν δυσμαθίης ἀχλὺν ἀπωσάμενος.
Τῷ τοι καὶ τεὸν οὔνομα ἄφθιτον ἔσσεται ἀεὶ,
Ἀθανάτῳ μνήμῃ συμπαρατεινόμενον.
Ζώης ἐς λυκάβαντας ἀπείρονας, ὦ Πτολεμαῖε.
Ὀψίτερε, Στεφάνων ἄξι' ἀοιδοτέρων.

§. 18. Ἀποκατασταθείσης δ' αὖθις τῆς Σχολῆς, Σχολάρχης ταύτης προκέκριται ὁ τοῦ Καρυοφύλλου καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου εἶτα ἀκροατὴς ὁ ἐκ Τραπεζοῦντος Σεβαστὸς ὁ Κυμινήτης, καὶ διδάσκαλος τῶν Ἐπιστημονικῶν μαθημάτων, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον· προσκληθεὶς γὰρ ἐπῆρε τῷ 1698 ἔτει εἰς Βουκουρέστιον, Σχολάρχης γενόμενος τῆς ἐκεῖσε Αὐθεντικῆς Σχολῆς, προελόμενος ἀναμφιβόλως τὰ παρὰ τῆς Αὐθεντικῆς μεγαλοδωρίας πλείονα δίδακτρα, ἢ τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ τῆς ἐξ Μαρμάρων Ἐκκλησίας ἐμβατοικίου γλίσχρα κατ' ἔτος διακόσια γρόσια κατὰ τὸ Σιγίλλιον· ἀλλ' οὐκ ἀπώνατο διὰ πολλοῦ τῶν Αὐθεντικῶν συντάξεων ὁ κατὰ πᾶσαν λόγου ἰδέαν τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς πεπαιδευμένος Πρεσβύτης, τὸν βίον μεταλλάξας ἐκεῖσε τῷ 1702 ἔτει κατὰ Σεπτέμβριον· πρὸς ὃν Ἐπιτύμβιον δι' Ἰάμβων ὑπὸ Ἰωάννου Κομνηνοῦ πεποίηται τόδε·

Ἐνθάδε κεῖται Πρεσβύτου σοφοῦ δέμας,
Κλῆσιν Σεβαστοῦ καὶ γένος Κυμινήτου·
Πατρὶς Τραπεζοῦς, ᾧ περ ἦν κλεινὴ πόλις.
Ἀλλ' ὦ μαθητῶν πλῆθὺς, ὡς εὐγνωμόνως,
Οἷς αὐτὸς ἐξέδωκε παιδείας λόγοις
Διδασκάλῳ σπείσατε δάκρυ κειμένῳ·
Σβέσθη Σοφῶν γὰρ λύχνος ἐκ μέσου μέγας.
Καὶ Χριστὸν αἰτήσασθε τῶν πόνων γέρας
Αὐτῷ παρασχεῖν τὴν ἄνω κληρουρίαν.

§. 19. Τὸν Σεβαστὸν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ διεδέξατο Γεράσιμος ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, ὁ ἀκροασάμενος μὲν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ Πατρίδι πρῶτον τοῦ ἱκανῶς τὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ Θεολογίας πε-

παιδευμένου, καὶ πολιτείᾳ ἐναρέτῳ τε καὶ φιλοπτωχίᾳ ἐπισήμου ἀκροατοῦ τοῦ Κορυδαλέως, Ἀκαρνᾶνος Εὐγενίου, εἶτα δὲ καὶ τῶν ἐν Βυζαντίῳ δύω τοῦ τε Καρυοφύλλου καὶ τοῦ Μαυροκορδάτου. Σχολαρχοῦντος δὲ τούτου, τὰ τοῦ δευτέρου διδασκάλου ἐν τοῖς Γραμματικοῖς καὶ Ἐγκυκλίοις μαθήμασιν ἐπλήρου ὁ ἐκ Ῥυσίου (Ἀρετσοῦς) ὁρμώμενος Ἀδάμας ἢ Διαμαντῆς (Πρόπαππος τοῦ φιλοψόγου Κοραῆ)· παῖς δ' ἔτι αὐτὸς ὤν, τῶν φύντων αὐτοῦ εἰς Βυζάντιον μετοικισθέντων, τῇ αὐτόσε Σχολῇ τῇ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, ἐκδοθεὶς ἱκανῶς καὐτὸς τὰ ἐκ τῶν πηγῶν ἐκείνου ἐγεύσατο νάματα. Μετὰ δὲ ἑπτὰ ἔτη τῆς διδασκαλίας παραιτησαμένου τοῦ Γερασίμου, συμπαρῃτήσατο καὶ ὁ Διαμαντῆς, ὅστις εἰς Χίον ἀπελθὼν ἐνυμφεύθη ἐκεῖσε, καὶ διδάσκαλος ἐχρημάτισε.

§. 20. Παραιτησαμένου τῆς Σχολαρχίας τοῦ Γερασίμου, προτροπῇ θερμῇ τοῦ οἰκουροῦντος ὀνόματι Αὐθέντου γηραιοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ γνώμῃ τοῦ Κλήρου καὶ τῶν ἄλλων, τὴν Σχολαρχίαν ἀνείληφεν Ἰάκωβος Μάνος ὁ Ἀργεῖος· πελάτης γὰρ ὢν τοῦ οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου, διδάσκαλος ἐχρημάτισε τῶν δύω υἱῶν αὐτοῦ Νικολάου καὶ Ἰωάννου, τῶν ὕστερον ἄμφω Ἡγεμονευσάντων. Ἀνηγόρευται δὲ καὶ Ὕπατος τῶν Φιλοσόφων, ἅτε δὴ Σοφὸς, Πολυμαθὴς, μιμητὴς κατὰ λόγου ἰδέαν τῶν ἐξόχων παλαιῶν Ἑλλήνων, δεινὸς τῶν Ἀριστοτελικῶν δογμάτων καὶ προασπιστὴς τούτων ἀνένδοτος, βαθὺς ἐφ' οἷς καὶ τῶν Θεολογικῶν. Ἐσχολάρχησε δὲ (κατὰ τὸν Δημ. Προκ.. Μοσχοπ..) διὰ βίου, ἀλλὰ πότε τέθνηκεν; ἄδηλον. Ἔζη μὲν κατὰ τὸ 1709 ἔτος, ὅτε τοῦ Ἀλεξάνδρου μεταστάντος τῶν τῇδε, τὸν Ἐπιτάφιον λόγον ἐπὶ τῆς κηδείας αὐτοῦ ἐκπεφώνηκεν· ἔζη δὲ καὶ κατὰ τὸ 1716 ἔτος, καθ' ὃν χρόνον, τοῦ Νικολάου υἱοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ Διερμηνέως Αὐθέντου Βλαχίας γενομένου, λόγον Ἐγκωμιαστικὸν πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰάκωβος συνέθετο· μετὰ δὲ ταῦτα, εἰκάζεται, ἀπεβίω. Σχολαρχοῦντος τοῦ Ἰακώβου, διδάσκαλος δεύτερος ἐν Γραμματικοῖς καὶ Ἐγκυκλίοις ὑπῆρχε Καλλίνικος ὁ ἐκ Νάξου, ὁ καὶ Μητροπολίτης εἶτα Ἡρακλείας γενόμενος· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1726 ἔτος, μαθὼν αἴφνης, ὅτι ἐκπτώτου γενομένου τῆς Πατριαρχείας Ἱερεμίου τοῦ Γ'. αὐτὸς ἐξελέγη ἀντ' ἐκείνου, ὑπὸ χαρᾶς πεσὼν ἐξ ἀποπληξίας κατάξηρος, ἐνεκρώθη.

§. 21. Διάδοχος Ἰακώβου ἐν τῇ Σχολῇ κατέστη ὁ τούτου ἀκροατὴς, ὁ Λογοθέτης γενικοῦ Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος· καὶ πολλῆς ἂν ἦν ὠφελείας πρόξενος, εἰμή γε κομιδῇ νέος (κατὰ τὸν Δημ. Προκ.) ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο. Διεδέξατο δὲ τὴν Σχολὴν μετ' αὐτὸν, ὁ ἐπ' ἀκροάσει τῶν ἐν Παταβίῳ Σοφῶν ἀπελθὼν ἐπ' ὀλίγῳ χρόνῳ τούτου

αὐτάδελφος Χουρμούζιος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀώρῳ θανάτῳ ἀπετμήθη τοῦ βίου. Μετὰ δὲ τοὺς ῥηθέντας δύω βραχυβίους, ἡγήσατο τῆς Σχολῆς ὁ ἀκροατὴς Καρυοφύλλου καὶ Ἀλεξάνδρου, μέγας Χαρτοφύλαξ (1) Σπανδωνῆς γέρων ἤδη. Ἀπεβίω τῷ 1726 ἔτει, κηδευθεὶς ἐν τῇ κατὰ Χὰς κιοΐ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Συνέθετο δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ μνήματος αὐτοῦ Ἐπιτύμβιον ὁ τότε Κληρικὸς ὢν τῆς Ἐκκλησίας Κριτίας τόδε·

Ἐνθάδε κεῖται τὸ τοῦ Σπανδωνῆ σῶμα,
Ὃς βίου, λόγου ἀρεταῖς διαπρέψας,
Διδάσκαλος γένετο τῆς Κωνσταντίνου,
Χαρτοφύλαξ τε μεγάλης Ἐκκλησίας,
Βαθὺ δ' ἐς γῆρας ἐλάσας μετὰ δόξης,
Τανῦν μετέστη πρὸς μονὰς αἰωνίους.
αψκστ'. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ.

§. 22. Μετὰ Σπανδωνῆν τὴν Σχολὴν διεδέξατο Δωρόθεος ὁ Λέσβιος, ὁ καὶ μέγας Πρωτοσύγκελλος τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀκροατὴς Ἰακώβου. Ἦν δὲ εἰς ἰδέαν λόγου μιμητὴς ἐξαιρέτως τοῦ Θουκυδίδου, ἀόκνῳ προθυμίᾳ τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους Ἀκροαματικὰ τοῖς φοιτηταῖς αὐτῷ παραδιδούς. Ἐπὶ πόσους δὲ χρόνους τὴν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῖς ἀκροωμένοις αὐτοῦ διδασκαλίαν παρέτεινε καὶ πότε καὶ ὅπου ἀπεβίω καὶ ὁ σοφὸς οὗτος Καθηγητὴς, οὐδεὶς ἐσημειώσατο.

§. 23. Μετὰ τοῦτον τὴν Σχολὴν παρείληφεν Ἰωάννης Λέσβιος ὁ καὶ Τζανῆς (ἐξ οὗ οἱ Τζανέται Φαναριῶται), ἀκροατὴς Ἰακώβου, Φιλόσοφος καὐτὸς Περιπατητικὸς, ὡς καὶ πάντες οἱ μετὰ τὴν ἅλωσιν πρὸ αὐτοῦ· ἦν δὲ τῷ τοῦ μεγάλου Πριμικηρίου ὀφφικίῳ τετιμημένος. Ἀλλ' ὃν τρόπον ὁ Ἰάκωβος Ἀργεῖος πρότερον διὰ τοῦ ἐξ ἀποῤῥήτων Ἀλεξάνδρου, οὕτω καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ Αὐθέντου Γρηγορίου Γκίκα τοῦ παλαιοῦ, υἱοῦ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἐξ Ἀποῤῥήτων Ῥωξάνδρας τὸν τοῦ Ὑπάτου τῶν Φιλοσόφων Τίτλον εἴληφε. Παρέτεινε δὲ Σχολαρχῶν μέχρι τοῦ 1744 ἔτους, ὅτε δι' ἀσθένειαν παραιτησάμενος ἔζη καθ' ἡσυχίαν. Κατεργασθεὶς δὲ τέως ὑπὸ τῆς συνεχῶς βασανιζούσης εὐκοιλιότητος, τὸν βίον ὑπὸ δυσεντερίας κατέλυσε τῷ 1753 ἔτει, κηδευθεὶς καὐτὸς (ὡς καὶ πάντες οἱ ἀποθνήσκοντες τότε τῶν Φαναριωτῶν Ἄρχοντες) ἐν τῇ κατὰ τῶν Κεραμερείων καὶ Πικριδίου τὸ πάλαι, τανῦν Χὰς κιοΐ, Ἐκκλησίᾳ. Ἐπὶ δὲ τῆς πλακὸς τοῦ τάφου ὁ ἐξ εὐγενῶν Φαναριώτης, ἀκροατὴς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Ἰουλιανὸς (Γουλιανὸς) Ἐπιτύμβιον ἔγραψε τόδε·

Ἡ Σορὸς ἥδ' ἀρετῶν σωρὸν κεύθει θεοτερπῶν

(1) Πρὸ καιροῦ ἦν Δικαιοφύλαξ. Σημ. Κ. Εὐθυβ.

Εὐσεβίην, Σοφίην, Σωφροσύνην, Σύνεσιν,
Κλεινὸν Ἰωάννην τὸν Ἰωάννου, πέλεν ὅς νυ
Ὀρφικίῳ κ' ἀρετῇ Φιλοσόφων Ὕπατος.
1753· Νοεμβρίου 1.

Ἐπὶ τούτου διετέλει διδάσκων τά τε Γραμματικὰ τῶν μαθημάτων καὶ Ἐγκύκλια Ἀζαρίας ὁ ἐκ Σαντορείνης.

§. 24. Παραιτησαμένου τῆς Σχολῆς Ἰωάννου τοῦ καὶ Τζανῆ, καὶ ὑστάτου αὐτοῦ Ὑπάτου τὸ ἀξίωμα τῶν Φιλοσόφων, ὁ ἐκ Χίου ὁρμώμενος Ἱερομόναχος Ναθαναὴλ τοὐπίκλην Κλονάρης, ἀκροατὴς Δωροθέου, ταύτην διεδέξατο. Ἐξείχετο γὰρ καὐτὸς, ὡς καὶ πάντες οἱ μετὰ τὴν ἅλωσιν, τῶν Ἀριστοτελικῶν, ἃ καὶ ἐδίδασκεν, ἐφ' οἷς δὲ καὶ τὰ τῶν θείων λογίων· ἀλλ' ἐπιθυμίᾳ ἁλοὺς ἐπὶ τῷ Ἀρχιερατεῦσαι, κεχειροτόνηται Ἀρχιερεὺς Ἀγχιάλου τῷ 1749, ἔτει, εἶτα δὲ προήχθη καὶ εἰς τὴν τῆς Ἐφέσου Μητρόπολιν.

§. 25. Μετὰ τοῦτον τὴν Καθέδραν τῆς Σχολῆς ἀναλαβὼν ἐκόσμησεν ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης καὶ δεινὸς Γραμματεὺς τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς Κριτίας ὁ Προυσαεὺς ἀκροατὴς Ἰακώβου καὶ Ἀντωνίου· ἀνὴρ πολυμαθὴς, Περιπατητικὸς, ὡς καὶ οἱ Καθηγηταὶ αὐτοῦ, καὶ βαθὺς ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς. Προέστη τῆς Σχολῆς (ἔχων ἐν τοῖς Γραμματικοῖς καὶ τοῖς τῶν Ἐγκυκλίων μαθήμασι διδάσκαλον δεύτερον Γεώργιον τὸν Βυζάντιον.) περὶ τὰ δώδεκα ἔτη, ἀσχολούμενος καὶ ἀμφιπονῶν ἀόκνως καὶ περὶ τὴν παράδοσιν ἐν τῇ Σχολῇ τῶν ἀνωτέρω διδαγμάτων, καὶ περὶ τὰς ἀναγκαιοτέρας διὰ γραμμάτων ὑποθέσεις τῆς Ἐκκλησίας· τέως τῆς Σχολῆς παρῃτήσατο ἕνεκα τῆς ἐφεξῆς ῥηθησομένης περιστάσεως· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἐνεθυμήθη νυμφευθῆναι τὴν ἡλικίαν ἔξωρος. Τὴν λῆξιν ἤμειψε τῷ 1767 ἔτει κατὰ Μάρτιον· καὶ εἰ μὴ γάμῳ ὡμίλει ὁ ἀνὴρ, πολλῆς ἂν εἴη ἔτι ὠφελείας πρόξενος.

Ἐπὶ τούτου, τῷ 1751 ἔτει, ἀνεφάνη ἐν τῷ κατὰ Βιθυνίαν Κατιρλὶ Αὐξέντιός τις Διάκονος ἀγύρτης, ὑποκρινόμενος ἀρετὴν καὶ ἁγιότητα, κηρύττων πρὸς τὸν συντρέχοντα λαὸν ἑκασταχόθεν, καὶ διδάσκων ἀπὸ τῆς θυρίδος τοῦ οὗ ἐκάθητο οἴκου τὸν ἀναβαπτισμὸν τῶν ἐξ οἱασδήποτε αἱρέσεως τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ προσερχομένων, καὶ διεγείρων τὸν ὄχλον κατὰ τοῦ Πατριαρχοῦντος τότε Παϊσίου τοῦ Βυζαντίου, ὡς Λατινόφρονος καὶ Ἀρμενόφρονος (εἰσηγήσει, λέγουσι, τοῦ πρώην Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ διάγοντος Κυρίλλου τοῦ Πελοποννησίου)· ὠνομάσθη δὲ παρὰ τοῦ συῤῥέοντος ὁσημέραι πρὸς αὐτὸν πλήθους Ὅσιος καὶ Προφήτης· οὐ γὰρ ἐνετύγχανέ τινι ὁ γόης πρὸ τοῦ αὐτοὺς ἐξομολογηθῆναι· ὁ δὲ παρ' αὐτῷ Πνευματικὸς διὰ πιστοῦ τινος ἐμήνυεν αὐτῷ ἐγγράφως τότε

ὄνομα, τὴν πατρίδα καὶ τὰ τοῦ ἐξομολογηθέντος ἁμαρτήματα πρότερον, εἶτα δὲ παῤῥησιαζόμενος πρὸς τὸν πλάνον ψευδοπροφήτην αὐτὸς, ἤκουεν ἐκπληκτικῶς αἴφνης ὁ ἄθλιος καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὰς ἁμαρτίας. Ὁρῶντες οὖν ὅ τε Πατριάρχης καὶ οἱ τῆς Συνόδου τὴν ἐξ ἀπάτης τοσαύτην συῤῥοὴν τοῦ πλήθους εἰς Κατιρλὶ, καὶ τὸ κακὸν κορυφούμενον, διεμήνυσαν προστάττοντες, ὅπως παύσηται αὐτὸς τῶν τοιούτων διδασκαλιῶν αὐτοῦ, ὁ δὲ καταφρονῶν καὶ ἀπειθῶν, οὐδ' ἀκούει. πέμπει, δὲ τέως ἡ Ἐκκλησία τὸν καὶ τουρκιστὴν ἔμπειρον, διδάσκαλον Κριτίαν, ἵνα διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ λόγων πείσῃ αὐτόν· ἀλλὰ μικροῦ ἐδέησε φονευθῆναι τὸν Κριτίαν παρὰ τοῦ ὄχλου, φυγῇ δὲ διασωθεὶς, ἔντρομος ἐπανῆλθεν εἰς Βασιλεύουσαν. Τὸ τοῦ ἀπατεῶνος τοῦτο δρᾶμα κατήντησεν εἰς λυπηρὰν τέλος τραγῳδίαν. Εἰδοποιηθεῖσα ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, πέμπει προσκαλοῦσα αὐτὸν ἐξ ὀνόματος τοῦ Σουλτάνου, ὡς ἅγιον καὶ Προφήτην· οἱ δὲ σταλέντες, ἰσχύσαντες διὰ τῆς τοιαύτης ἀπάτης ἀποσπᾶσαι αὐτὸν ἡσύχως τῶν χειρῶν τοῦ παράφρονος ὄχλου, καθ' ὁδὸν πνίξαντες ἔῤῥιψαν εἰς τὴν Προποντίδα. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐν Κατιρλὶ ὄχλου δραμόντες πολλοὶ εἰς Βασιλεύουσαν, καὶ συνεννοηθέντες καὶ μετ' ἄλλων ὁμοφρόνων τῶν ὑπονοησάντων τὸν θάνατον τοῦ Αὐξεντίου, καὶ συνενωθέντες, ἐφορμῶσιν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, καταπατοῦσι, δέρουσι τὸν Πατριάρχην, ὡς αἴτιον τοῦ φόνου τοῦ αὐτῶν Ὁσίου, καὶ ἐθανάτουν ἂν αὐτὸν, ἐὰν ἡ τοῦ Φαναρίου Κουστωδία οὐ προελάμβανεν ἁρπάσασα αὐτὸν καὶ σώσασα. Τέλος δὲ τοιοῦτον ἡ λυπηρὰ αὕτη τραγῳδία εἴληφε, τήν τε πτῶσιν τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου Κεμουρτζόγλου τὸ ἐπώνυμον (μονάσαντος ἐν τῷ κατὰ Χάλκην Μοναστηρίῳ τῆς Παναγίας, καὶ κηδευθέντος ἔνδον τοῦ Ναοῦ), τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Πελοποννησίου Κυρίλλου, ὡς δημαιτήτου, καὶ τρεῖς τῶν ἀρχηγῶν τῆς τοιαύτης θεοβλαβοῦς ἀποστασίας κρεμασθῆναι παρὰ τὴν τοῦ Φαναρίου Πύλην.

§. 26. Παραιτησαμένου τοῦ Κριτίου ἐπὶ τοιαύτης ταραχῆς, καὶ δι' ὅσα ἔπαθεν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν καὶ κατ' αὐτοῦ καταδρομὴν, καθώσπερ καὶ κατὰ τῶν ἐγκρίτων τῆς Συνόδου, τοῦ Πελοποννησίου Κυρίλλου, ἕνεκα τοῦ ἀναβαπτισμοῦ, παρείληφε τὴν Σχολὴν Ἀνανίας ὁ Πάριος τῷ 1752 ἔτει, ἀκροατὴς Δωροθέου τοῦ Λεσβίου. Δεινὸς καὐτὸς περὶ τὴν Γραμματικὴν, περὶ ἧς συνετάξατο Βιβλίον πολύφυλλον. Παρέτεινε δὲ διδάσκων τὰ τῶν μαθημάτων Γραμματικὰ καὶ Ἐγκύκλια περὶ τὰ δέκα ἔτη.

Σημ. τοῦ Συγγραφ. Ἐν τῇ ὑπὸ Γεωργίου Αἰνιὰν ἀνεκδότων Συγγραμμάτων τοῦ Κλεινοῦ Εὐγενίου Συλλογῇ, ἐκδοθείσῃ ἐν Ἀθήναις τῷ 1838 ἔτει, λανθάνεται βαρέως γράφων αὐτὸς· « ὅτι ὁ Εὐ-

γένιος ἀνελάβετο τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Σχολὴν, διδάσκαλος τῶν Γραμματικῶν ἐτύγχανε τηνικαῦτα ὢν, δῆθεν, Δωρόθεος ὁ Λέσβιος, ὅστις φθόνῳ, φησὶ, κινούμενος, κατηγόρει πᾶσι τοῦ Εὐγενίου, ὡς μὴ εἰδότος τὴν Ἑλληνικὴν ». Ἀλλ' ὁ Δωρόθεος, ὡς δέδεικται, μετὰ Σπανδωνῆν τὴν Σχολὴν ἀνείληφεν, ὡς καὶ ὁ Εὐγένιος μετὰ Σπανδονῆν αὐτὸν κατατάττει, ὅστις, ἐπὶ τῆς Σχολαρχίας αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, οὐ περιῆν τῷ βίῳ· εἰ γὰρ ἐν τοῖς ζῶσι διετέλει, οὐκ ἂν καὶ τούτου ἐμνημόνευε, καθὰ οὔτε τοῦ Ἰωάννου Τζανέτου, οὐδὲ τοῦ Κριτίου. Εἰ τέως ὁ Δωρόθεος ἦν ὁ κακολογήσας τὸν Εὐγένιον, οὐδὲ ἔγραφεν ὁ ἀοίδιμος πρὸς ἀνώνυμόν τινα περὶ Δωροθέου ταῦτα· « εἴπερ ἄρα τις καὶ σφίσι λόγων περίεστι δύναμις, οἵους αὐτὸς ἀπὸ τῆς Δωροθέου αὐτόχρημα ἠρύσω πολλάκις πηγῆς ἐκείνης τῆς πολυχεύμονος ». Ὁ δὲ ὑπὸ ἀπειροκαλίας γλῶτταν κατ' Εὐγενίου κινήσας, ὡς διδάσκοντος περιττὰ καὶ ἄχρηστα, ἐστὶν ὁ κατὰ τὸ 1752—62 ἔτος διδάσκαλος ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Γραμματικῶν Ἀνανίας ὁ Πάριος.

§. 27. Ἀπὸ δὲ τῆς στασιασάσης Ἀθωνιάδος Σχολῆς (παραταθείσης ἀπὸ τοῦ 1753 μέχρι τοῦ 1758 ἔτους,) προσκληθεὶς τῷ 1759 ἔτει, ὁ πολὺς τὴν Σοφίαν κλεινὸς Εὐγένιος παρὰ τοῦ τηνικαῦτα Πατριαρχεύοντος Σεραφείμ, ἀποκατέστη Διδάσκαλος τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων κατὰ τὰς τότε νεωτέρας θεωρίας, καὶ τῶν λοιπῶν Ἐπιστημῶν, διὰ Σιγιλλιώδους Γράμματος ἐκδοθέντος τῷ 1760 ἔτει. Ἀλλ' ἡ ἐλπὶς τῶν καταβληθέντων παρὰ τοῦ ἀειμνήστου τούτου ἀνδρὸς κατ' Ἤπειρον πρῶτον, Θετταλίαν, εἶτα καὶ κατ' Ἄθωνα σπερμάτων, πρὸς εὐτυχεστέραν τῶν Ἐπιστημῶν εὐφορίαν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὢ χρόνων σχετλίων! ὢ διαθέσεων! ἐματαιώθη μὴ κατωρθωθεῖσα· καὶ πρῶτον, ἕνεκα τῆς τοῦ Πατριάρχου Σεραφεὶμ πτώσεως, μὴ παραταθείσης τῆς τοῦ Εὐγενίου διδασκαλίας πλείω τῶν ἑπτὰ πρὸς τοῖς δέκα μηνῶν· ὁ γὰρ τὸν Σεραφεὶμ διαδεξάμενος Ἰωαννίκιος ὁ Καρατζᾶς, οὐδόλως δεξιώσεως καὶ περιποιήσεως ἠξίωσε τὸν Σοφὸν ἄνδρα, τὸν τὴν παιδείαν καλλιεργήσαντα ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων ὀργώσαις ψυχαῖς, καὶ καταρτίσαντα πολλοὺς τῶν παλαιοτέρων Καθηγητῶν ἐπὶ τὸ τελειότερον, πληθύνας καὶ δι' ὧν τὸν τοῦ Γένους φωτισμόν. Μὴ διδομένου δὲ καὶ τοῦ ταχθέντος αὐτῷ μισθοῦ, ἐπαηδιάσας καὶ προσοχθήσας παρῃτήσατο τῆς διδασκαλίας, καὶ διέτριβεν ἐν τῷ περιφανεῖ οἴκῳ τοῦ μεγάλου τότε Διερμηνευτοῦ Γρηγορίου Γκίκα, ἐν ᾧ οἴκῳ ταυτοχρόνως ἐξενίζετο φιλοφρονούμενος καὶ ὁ ἕτερος Σοφὸς καὶ ἀοίδιμος Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης· καὶ ὁ μὲν τούτων ἀναλώμασι τοῦ Γρηγορίου τούτου Γκίκα Ἡγεμονεύοντος ἐν Μολδαβίᾳ, τὴν τῶν Πα-

τέρων Σειρὰν ἐν Λειψίᾳ τῆς Σαξωνίας τύποις φέρων ἐξέδωκεν, ὁ δὲ τὴν Λογικὴν αὐτοῦ αὐτῷ ἀνέθετο. Ἐν δὲ τούτῳ, ἐν ᾧ ὁ Εὐγένιος ἐσκόπει τὴν εἰς Λειψίαν αὐτοῦ ἀποδημίαν, τοῦ Ἰωαννικίου ἐκπεσόντος τοῦ Θρόνου κατὰ Μάϊον τοῦ 1763 ἔτους, Πατριάρχης ἀνηγόρευται ὁ ἀπὸ Δέρκων Σαμουὴλ ὁ κλεινότατος. Καί τοι αὐτὸς ἔχων νοῦν λαμπρὸν, ὀξὺν, σύνεσιν πολιτικὴν καὶ ἐμπειρίαν πολλὴν καὶ ἱκανωτάτην πρὸς εὔστοχον διαχείρησιν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἦν αὐτὸς ὑπάρχων τῶν προληπτικῶν καὶ προκατειλημμένων εἷς, ὡς ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, προσπεπηκὼς ταῖς τοῦ Ἀριστοτέλους δόξαις, ἀπταίστους ταύτας πρεσβεύων, ἀχωρίστως ταύταις προσκείμενος, καὶ πολιὸν τῇ τριχὶ ἔχων τὸ αὐτὸ, ὃ ἐδιδάχθη φρόνημα, ἀπεστρέφετο τὰ παρ᾽ Εὐγενίου παραδιδόμενα, ὡς νεωτέρας φρενὸς κινήματα· ἔνθεν τοι καὶ οὐκ εὖ πρὸς αὐτὸν διέκειτο, οὐδὲ ἀποκατέστησεν αὖθις ἐν τῇ Σχολῇ, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τοῦ Ῥεφερενδαρίου Τίτλῳ τοῦτον τετίμηκεν (οἶδε τὸν περὶ τούτου κατὰ χλεύην ἀναγραμματισμὸν ἔ ρ ρ ε δ ι ὰ φ ρ ε ν ό ς.) καὶ τοῦτο, χαριζόμενος τῷ μεγάλῳ Διερμηνευτῇ ῥηθέντι Γκίκᾳ. Ταλανίζων οὖν δικαίως τὰ τοῦ Γένους, ἀπῆρε τῆς Κωνσταντίνου τῷ αὐτῷ 1763 ἔτει κατ᾽ Αὔγουστον, μεταβὰς εἰς Λειψίαν. Καὶ παρ᾽ ἡμῖν μὲν τοῖς Ὁμογενέσιν (ἐναγόμεθα ὑπὸ λύπης διαθρηνῳδεῖν) ὁ ἐπ᾽ ἀκρότητα Σοφίας ἐλάσας τηλικοῦτος ἀνὴρ παρώραται, φεῦ! παρὰ δὲ ἑτερογενέσιν ἄλλοις, παρ᾽ οἷς ἡ ἀρετὴ διὰ τιμῆς ἄγεται, ὅτι καὶ ἀξιοπρεπῶς τετίμηται, καὶ δόξῃ Ἱεραρχικῇ καὶ περικοσμήμασιν ἄλλοις, ἐπισήμοις κατηγλάϊσται, κατείδομεν.

§. 28. Ἡ γοῦν σχολὴ στερηθεῖσα Εὐγενίου καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ παραδόσεων, ἐξηκολούθει διδάσκουσα τὰ τῶν μαθημάτων Γραμματικὰ καὶ Ἐγκύκλια παρὰ τοῦ Καθηγητοῦ μετὰ Ἀνανίαν Γεωργίου τοῦ Βυζαντίου, ἀκροατοῦ Κριτίου· καὶ εἰ μὴ πάθει σφοδρᾶς μελαγχολίας αὐτὸς περιέπιπτεν, ἐπὶ πολὺ ἂν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ εὐδοκίμησε. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν τῷ 1765 ἔτει Παναγιώτης Βυζάντιος, καὐτὸς ὁμιλητὴς ὡσαύτως Κριτίου· ἀλλ᾽ ἐπιθυμίᾳ ἐπιθυμήσας τῆς Ἀρχιερατικῆς Ἐπωμίδος, ὑπέδυ τὸ τῶν μονοτρόπων Σχῆμα, Προκόπιος μετονομασθεὶς, καὶ Ἀρχιερεὺς Εὐρίπου ἐγένετο. Διεδέξατο τὴν Σχολὴν Ἰωακεὶμ ὁ Ἀντιπάριος· ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ, κατὰ μίμησιν τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἡ καρδία καιομένη ἦν ἐπ᾽ αὐτῷ, καὶ κρούσας, καὶ ζητήσας εὗρε τὸ κατὰ θυμὸν, Ἀρχιερεὺς γενόμενος Ἀγχιάλου, καὶ μετὰ χρόνους, Κυζίκου (1).

(1) « Ἡμεῖς πρὸ τοσούτου διὰ τὴν σωματικὴν ἀσθένειαν τοῦ σοφολογιωτάτου Διδασκάλου κὺρ Ἰωακεὶμ, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, μετὰ πολλὰς εἰς ἡμᾶς παρακλήσεις του, παραχώρησίν του, μυρίους τρόπους ἐδοκιμά-

'Ανεδέξατο μετ' αὐτὸν τὰ πρὸς παράδοσιν τῶν Γραμματικῶν καὶ τῶν Ἐγκυκλίων Χρύσανθος ὁ Αἰτωλὸς τῷ 1770 ἔτει· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1774 ἔτος ἀποθεμένου τὴν διδασκαλίαν, Σχολάρχης κατέστη Ἠλίας ὁ Κύπριος, ἀκροατὴς Κριτίου.

§. 29. Κατὰ δὲ τὸ 1775 ἔτος, τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ἰθύνοντος τοῦ ἀπὸ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, συνεστήθη καὶ αὖθις Φιλοσοφικῶν μαθημάτων Σχολεῖον ἐν ἰδιαιτέρᾳ οἰκίᾳ· τῆς δὲ παραδόσεως τούτων διδάσκαλος κατ' ἔγκρισιν κατέστη ὁ τοῦ Εὐγενίου ἀκροασάμενος Σέργιος ὁ ἐξ Ἀγράφων. Ἦν τὰ φιλόσοφα ἐκ πολλοῦ πολλοῖς ποθεινὰ καὶ περισπούδαστα, ὡς χρόνον ἱκανὸν σεσιγηκότα· τίς γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν φιλεπιστημόνων οὐχὶ περὶ πολλοῦ ἐποιήσατο τῶν τῆς φιλοσοφίας μελετημάτων καὶ λόγων τυχεῖν; Ἐκ δὲ τούτου, συνέτρεχον (αὐτόπται γεγόναμεν) ὅσοι ἐν Ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν, ἔν τε ἐπαγγέλμασι διδασκάλων, ἐν Ἀρχιερατικοῖς ἔτι βαθμοῖς ἵδρυντο, (ἐξ ὧν καὶ ὁ εὐπαίδευτος Σμύρνης Προκόπιος, ὁ κατὰ τὸ 1784 ἔτος ἀρθεὶς ἐπὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον), ἐπ' ἀκροάσει τῶν κατὰ νεωτέραν θεωρίαν φιλοσοφικῶν μαθημάτων ἀπό τε τῆς Λογικῆς καὶ τῶν ἐφεξῆς βαθυτέρων. Παρέτεινε δ' ἡ Σχολὴ αὕτη διδάσκουσα παρ' αὐτοῦ τοῦ Σεργίου τὰ τῶν μαθημάτων φιλόσοφα μέχρι τοῦ 1798 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον ἅμα τῇ καθαιρέσει τοῦ οἴκου, ἐν ᾧ ταῦτα ἐδιδάσκοντο, συγκαθαιρέθησαν καὐτὰ παυσάμενα.

§. 30. Τοῦ οὖν διδασκάλου τῶν Γραμματικῶν καὶ Ἐγκυκλίων Ἠλία τοῦ Κυπρίου, κατὰ τὸ 1778 ἔτος, διὰ τὸν ἐνσκήψαντα τότε μέγαν καὶ θανατηφόρον τῆς Πανώλους λοιμὸν τῇ Βασιλευούσῃ, τῆς Σχολῆς ὑπὸ δέους παραιτησαμένου, ἀνείληφε ταύτην ὁ ἀκροατὴς καὐτὸς Κριτίου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀρσένιος, ἐκ Σηλυβρίας ὁρμώμενος.

Σημειωτέον. Οἶκος δὲ Σχολῆς τῶν Γραμματικῶν καὶ τῶν Ἐγκυκλίων ἦν τότε ὁ τοῦ μακαρίτου Κριτίου οἶκος παλαιὸς καὶ σαθρότατος. Τὸ δὲ τούτου οἰκόπεδον ἐμπεριέχει τανῦν (ἐκταθέντος τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἴκου τῷ 1798 ἔτει, ἐπὶ τῆς δευτέρας Πα-

---

σαμεν νὰ εὕρωμεν τὸν ἄξιον διάδοχόν του εἰς παράδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, ὅσους καὶ δὲν ηὕραμεν κανένα ὑποκείμενον, μήτε εἰς τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν, μήτε εἰς τὸν χορὸν τῶν Σπουδαίων, ἕως οὗ καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ προσκαλέσωμεν εἰς διδασκαλικὴν Καθέδραν τὸν νῦν Πανιερολογιώτατον ἅγιον Βυζίτης κὺρ Γεράσιμον, ἱκανὸν εἰ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ πάτριον τῆς φωνῆς καὶ εἰς τὰς Ἀττικὰς λούσας, προσέτι καὶ ἀμέμπτου καὶ καθαρωτάτου βίου, ὁποῦ διχόθεν νὰ ὠφελῇ τοὺς μαθητευομένους, καὶ μὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του· καὶ ἐκτὸς τούτου, πολλὰ ἰχνηλατήσαντες, ἄλλον δὲν εὕρομεν ἀξιώτερον ». (Ἐπιστ. Σαμουήλ). Σημ. Κ. Εὐθυδ.

τριαρχείας τοῦ Γρηγορίου) τὸ τούτου Μαγερεῖον καὶ τὸν σταῦλον τῆς ὁδοῦ μέχρι Προνοίας δὲ ληφθείσης, ἀνῳκοδομήθη παρὰ τοῦ Κοινοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν (περὶ τὸ Γσικμάσοκάκι) τὴν εἰς τὴν Πύλην τοῦ Πετρίου ἄγουσαν, νέα Σχολὴ τῷ 1782 ἔτει (ἡ ἤδη καὶ αὐτὴ σαθρωθεῖσα), εἰς ἣν μετέβη ὁ Ἀρσένιος. Ὁ δὲ τῶν Φιλοσοφικῶν τῆς Σχολῆς οἶκος ἔκειτο κατὰ τὴν γωνίαν τοῦ τοίχου, ὅπου τανῦν τὸ πρὸ τῆς Πατριαρχικῆς οἰκίας Κηπίδιον.

§. 31. Παρέτεινε δὲ ὁ Ἀρσένιος Σχολαρχῶν μέχρι τοῦ 1784 ἔτους λήγοντος, ὅτε ἀσθενήσας καὶ παραιτησάμενος μετέβη εἰς τὴν κατὰ τὸν Παλατᾶν κειμένην οἰκίαν τοῦ γέροντος Αὐθέντου Κωνσταντίνου Μουρούζη, ζῶν καθ' ἡσυχίαν, ἕως οὗ μετά τινας χρόνους, τῇ τοῦ ῥηθέντος Αὐθέντου μεσολαβήσει, Ἀρχιερεὺς Προικοννήσου ἐγένετο. Μετὰ Ἀρσένιον, τὴν Σχολὴν τῶν Γραμματικῶν καὶ Ἐγκυκλίων ἐπανείληφεν Ἠλίας ὁ Κύπριος, δεινὸς περὶ τὴν Τεχνολογίαν καὶ τὴν τῶν Μετοχῶν ἀνάλυσιν. Μετὰ δὲ δύω ἔτη διὰ γῆρας τῆς Σχολαρχίας παραιτησαμένου, Διδάσκαλος τῶν Γραμματικῶν καὶ τῶν ἄλλων κατέστη ὁ ἐκ Γάνου καὶ Χώρας Ἱερομόναχος Ματθαῖος.

§. 32. Τούτου μὲν τοῦ Ἀρσενίου καὶ τοῦ ἐπαναλαβόντος τὴν Σχολὴν Ἠλία ἠκροάσθημεν καὶ ἡμεῖς, εἶτα δὲ παρὰ Σεργίου τῆς Λογικῆς, Κατὰ δὲ τὸ 1788 ἔτος, ἔτος τῆς ἡλικίας ἡμῶν ἀνύοντες τὸ δέκατον ὄγδοον, τὰ τῆς Πόλεως ἐῤῥῶσθαι λιπόντες, τῆς ἐπὶ ξένης φερούσης ἡψάμεθα, ὅπου ἐδιδάχθημεν ὑπὸ ὀρθοδόξων Καθηγητῶν Λατινιστὶ τὰ μετὰ τὴν Λογικὴν, Ὀντολογίαν, Φυσικήν τε καὶ Μεταφυσικὴν, καὶ Ἠθικὴν Φιλοσοφίαν, ἐφ' οἷς καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς Ἱερὰ τῆς Θεολογίας, συνημμένης τῇ Δογματοπολεμικῇ.

§. 33. Μετὰ δὲ τρεῖς χρόνους παραιτησάμενος καὶ ὁ Ματθαῖος τῆς Σχολῆς, εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἐπανελήλυθε Σχολαρχῶν ἐκεῖσε, ὡς καὶ πρότερον. Μετὰ δὲ τοῦτον ἐπιβέβηκε τῆς Σχολαρχικῆς Καθέδρας ὁ Λογοθέτης γενικοῦ καὶ Γραμματεὺς μέγας τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς, ἐκ Κύπρου ὁρμώμενος, ἀκροατὴς Κριτίου καὶ Ἀνανίου, Φώτιος, παρατείνας τὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Γραμματικῶν καὶ Ἐγκυκλίων προθυμίᾳ ἀόκνῳ ἐφ' ἱκανοῖς ἔτεσι

§. 34. Διήρκεσαν οὖν αἱ δύω αὗται Πατριαρχικαὶ Σχολαὶ τῶν τε Φιλοσοφικῶν (παυσαμένων τούτων πρὸ πέντε χρόνων, ὡς εἴρηται) καὶ τῶν Γραμματικῶν μαθημάτων ἐν τῷ Διπλοφαναρίῳ εὐοδούμεναι ἄχρι τοῦ 1803 ἔτους, ὅτε ἡ περὶ τὰ καλὰ τῶν παιδευμάτων φιλοτιμία τῶν λογάδων τοῦ Γένους Φαναριωτῶν, τῶν τὰ κατὰ τὸ Φανάριον, ἀπὸ Πετρίου μέχρι τοῦ Παλατᾶ, τῶν Πατέρων καὶ Προγόνων αὐτῶν ἐκτεινόμενα ἀρχαῖα Σκηνώματα καταλιπόντων, καὶ

μεταστησάντων τὰς Σκηνώσεις ἐν τοῖς κατὰ τὸν τερπνὸν Βόσπορον χωρίοις, ἐρεθιζομένη καὶ ὑπὸ φιλογενείας μὲν ἐπὶ φωτισμῷ τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ λόγῳ, τῷ τοὺς παῖδας τῶν ἐν τοῖς χωρίοις οἰκούντων Ἀρχόντων φοιτᾷν ἐπὶ μαθήσει ἐκ τοῦ πλησίον, ἵδρυσεν ἡ τοιαύτη αὐτῶν φιλοτιμία ἐκ κοινῆς συνεισφορᾶς τῶν τε Βυζαντινῶν ἐπισήμων Φαναριωτῶν Οἴκων, καὶ μᾶλλον τῶν φιλομούσων Μουρούζιδων καὶ ὅλου τοῦ Κλήρου, τὴν κατὰ τὴν Ξηρὰν Κρήνην νέαν Σχολὴν (οἶκον ὄντα πρότερον τοῦ Αὐθέντου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου) προσεκλήθη δ' ἐν αὐτῇ Σχολάρχης τῶν τε Φιλοσοφικῶν καὶ Ἐπιστημονικῶν ὁ ἐκ Χίου Δωρόθεος ὁ Πρώϊος. Τὰ δ' ἐφεξῆς, καθὰ γνωστά, παραλείπονται.

§. 35. Διήρκεσε γοῦν τὸ οὐ φαῦλόν τινα ἐκ τῆς παιδείας καρπὸν ἐνεγκὸν ἀποβλάστημα τοῦτο τῆς ἀρχαίας Βυζαντινῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς περὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπόκεντρον, τοῦ ἐν αὐτῷ ῥυθμοῦ τῆς δεούσης εὐταξίας καὶ πειθαρχίας παρεκλίνοντος, ἐπὶ τὴν προτέραν βλάστην καὶ τὸ κέντρον καὶ τὴν ἄμεσον ἔτι Πατριαρχικὴν ἐποπτείαν ἐπανελήλυθε.

§. 36. Τὰ τῆς σπουδῆς τοίνυν καὶ μαθήσεως, ἅμα τῇ τοῦ Γένους κακώσει, ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεγάλη Ἐκκλησία ἐναγκαλισαμένη, οὐκ ἐπαύσατο δι' ἧς συνεστήσατο Μουσῶν ἑστίας, τῇ τοῦ χρόνου διαδοχῇ, ἐν τοσούτῳ κακῶν, περιποιουμένη καὶ περιθάλπουσα. Προήνεγκε μὲν ἡ Σχολὴ αὕτη, μᾶλλον κατὰ τὴν δεκάτην ἑβδόμην Ἑκατονταετηρίδα, ἄνδρας εὐκλεεῖς περὶ τὴν Γραμματικὴν τ' ἐπὶ πλεῖον ἥκοντας τέχνην, τὴν ὅσην δι' ἐντέχνου ἰδέας παιδείαν λογογράφοις ἀνήκουσαν, καὶ ὅσην ἐπὶ τὸ ῥητορικώτερον μεθοδεύεται, ἐπ' ἀκρίβειαν διδάσκοντας, βαθεῖς δ' ἔτι ἐν τοῖς Θεολογικοῖς, καὶ εὐμεθοδεστέρᾳ θεωρίᾳ τῇ Φιλοσοφίᾳ γνωρίμους, ἀλλ' ἅπαντας αὐτοὺς τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους δογμάτων ἐξηρτημένους. Κατὰ δὲ τὴν τῶν Ἑκατονταετηρίδων δεκάτην ὀγδόην μεσοῦσαν, ἐπὶ Καθηγεμόνος Εὐγενίου, τοῦ κλέος ἄσβεστον καταλελοιπότος, καὶ μνήμην, ἣν ὁ χρόνος ἐσαεὶ παραπέμπει, πολύχουν τὸν καρπὸν καὶ ἡ Σχολὴ αὕτη, καίτοι πρὸς βραχὺ, ἐκ σπερμάτων γνησιωτέρας φιλοσοφίας ἐπηνέγκατο. Τραπείσης τοιγαροῦν τῆς Σοφίας ἐπὶ τὸ δι' ὀρθοῦ λόγου ἐκλεκτικὸν εἶδος, δαιμονίως ὤφθησαν πολλοὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπιδεδωκότες, οἱ καὶ πανταχοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, Ἤπειρον, Μακεδονίαν καὶ Θράκην κατέβαλον τὰ τῶν σπερμάτων αὐτὰ τῆς τῶν Ἐπιστημῶν καὶ γνώσεων κατὰ τὰς τότε νεωτέρας θεωρίας, τὰς ἀφορμὴν οὐ φαύλην τοῖς ὕστερον ἡμῖν γενομένας ἐπὶ τῷ ἐλευθέρως μὲν, ἀλλ' ἐμβριθῶς, εὐλόγως καὶ εὐσυλλογίστως φιλοσοφεῖν.

§. 37. Προσείδομεν ἐν τῷ αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, ὅσα ὁ Κούμας, ἡ ἠχὼ τοῦ Δοκόφρονος Κοραῆ, ἐκτίθησι κατά τε τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κοινωνίας καὶ τῆς γεραρᾶς Βυζαντινῆς ταύτης Σχολῆς, καὶ τοὶ ἁδρὰς τὰς ἐξ αὐτῆς Συντάξεις κεκάρπωται, ἀνάγων περιφρονητικῶς τὴν πηγὴν τῆς διανοητικῆς τοῦ Γένους ἡμῶν βελτιώσεως εἰς τὴν Πόλιν τῶν Ἰωαννίδων. Ἀλλ' ἴστω, ὅτι ἡ πρώτη Σχολῆς καταβολὴ ἐκεῖσε ἐγένετο κατὰ τὸ 1684 ἔτος, καὶ πρῶτος ταύτης Καθηγητὴς ἐν τῇ τοῦ Γγιόγκα κληθείσῃ Σχολῇ κατέστη Βησσαρίων ὁ μακρὺς ἐπωνυμούμενος, ὁ παρά τε Ἰωάννῃ τῷ Καρυοφύλλῃ καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Μαυροκορδάτῳ εἶτα μαθητευσάμενος. Μὴ οὔσης δὲ (ἔστω κατ' ἀντίφασιν) παιδείας συστηματικῆς ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ οὔτε καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου, πῶς ἄρα ἐδύνατο ἡ παρὰ μαθητοῦ μὴ συστηματικὴ διδαχθεῖσα ἐν Ἰωαννίνοις ὀνομασθῆναι πηγὴ πρώτη βελτιώσεως; Καὶ αὐτὸς ὁ Μελέτιος ἠκροάσατο τοῦ ῥηθέντος μαθητοῦ τῆς ἐν Βυζαντίῳ Σχολῆς, εἶτα δὲ διὰ διετίας τῶν ἐν Παταβίῳ Σοφῶν, καὶ ἐπανελθὼν ἐσχολάρχησεν ἐν Ἰωαννίνοις δι' ὀλίγου· τῶν γὰρ ἐξ Ἄρτης ζητησάντων αὐτὸν Ποιμένα παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, Ἀρχιερεὺς Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης κεχειροτόνηται τῷ 1692 ἔτει. Μετὰ δὲ Βησσαρίωνα καὶ Μελέτιον, τὴν Σχολὴν ἐκεῖσε ἀνείληφεν ὁ Ἱερεὺς Γεώργιος ὁ Σουγδουρῆς· μετὰ δὲ τοῦτον, ὁ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Ἱεροκήρυξ Ἀναστάσιος ὁ Ἱερεὺς, καὶ ἐφεξῆς Μαθόδιος καὶ Παλάνος.

§. 38. Ἐρωτᾷ καὶ περὶ τῆς ἐν Χάνδακι τῆς Κρήτης Σιναϊτικῆς Σχολῆς. Αὕτη δὲ ἐν τῷ τοῦ Σινᾶ ἐκεῖσε εὐρυχώρῳ τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης Μετοχίῳ, τῷ εἰς Τέμενος ἤδη μεταβεβλημένῳ, προθυμίᾳ τῶν Σιναϊτῶν συνεστήθη, μεσούσης τῆς ΙΣΤ'. Ἑκατονταετηρίδος, καὶ περετάθη μέχρι τῆς κατὰ τῆς νήσου ἐκείνης κατὰ τὸ 1640 ἔτος ἐκστρατείας τῶν Ὀθωμανῶν. Πρῶτος δὲ ταύτης τῆς Σχολῆς καθηγήσατο ὁ Κρὴς Ἰωάννης Μορζῆνος, οὗ μέμνηται Μαρτῖνος ὁ Κρούνιος, γράψας πρὸς αὐτὸν ἀπὸ Τυβίγγης τῷ 1582 ἔτει. Ἤνεγκεν οὖν ἡ Σχολὴ αὕτη ἄνδρας τοῦ Ἱεροῦ Καταλόγου μᾶλλον ἐπικρότους τὴν μάθησιν. Καὶ πρῶτον τὸν Κρῆτα Μελέτιον τὸν Πηγᾶν (1), οὗ τὸ κλέος περὶ Σοφίαν πολύ· Πρωτοσύγκελλος δὲ

(1) Μελέτιος Πηγᾶς ἐγεννήθη περὶ τὸ 1538 ἐν Κρήτῃ, ὅπου ἐσπούδασεν ἐν τῇ Σιναϊτικῇ Σχολῇ παρὰ Ἱεροδιδασκάλῳ Μελετίῳ τῷ Βλαστῷ· ἔπειτα ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ δὴ καὶ εἰς Πατάβιον, ἀκούσας ἐν αὐτῷ τῆς Λογικῆς παρὰ Ἰακώβῳ Ζαβαρέλλᾳ, ἀκροασάμενος καὶ τῆς Ἰατρικῆς· ἀλλ' οὐκ ἔστερξεν οὗτος δοῦναι τῷ Πάπᾳ τὴν ὁμολογίαν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, συνέστησεν ἐν τῇ Πρωτευούσῃ Σχολὴν, ὅπου καὶ αὐτὸς πρῶτος ἐδίδαξεν. Ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Σιλβέστρου εἰς Αἴγυπτον, κατελήφθη, Ἐπί·

χρηματίσας παρὰ Σιλβέστρῳ Πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, μετὰ θάνατον ἐκείνου καὶ τοῦ Θρόνου διάδοχος τῷ 1693 ἔτει ἐγένετο (2). Μάξιμον Μαργούνιον, τὸν μετὰ τὴν Σχολαρχίαν ἐν τῇ ῥηθείσῃ Σχολῇ, Κυθήρων Ἐπίσκοπον προαχθέντα· ὅστις ἐξέδωκεν ἐπιστολὰς εὐφραδίᾳ, καλλιεπείᾳ καὶ νοημάτων ὑψηλότητι κομώσας· ἀπὸ Ἀνακρεοντίων, ὧν συνέθετο, δείκνυται εἶναι αὐτὸν ἕνα τῶν δοκιμωτέρων Λυρικῶν. Παραιτησάμενος τελευταῖον τῆς Ἐπισκοπῆς, τὸ χρεὼν ἀπέτισεν ἐν Κρήτῃ τῇ αὐτοῦ Πατρίδι τῷ 1602 ἔτει, πρὸ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ Μελετίου τοῦ Πηγᾶ. Κύριλλον Λούκαριν τὸν Κρῆτα, ἀκροατὴν Μαργουνίου, Ἀρχιμανδρίτην χρηματίσαντα παρὰ τῷ Πατριάρχῃ Μελετίῳ τῷ Πηγᾶ, εἶτα καὶ τοῦ τῶν Ἀλεξανδρέων Θρόνου διάδοχον. Περίπυστος αὐτὸς, διότι κατὰ τὸ 1621 μετατεθεὶς εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Πατριαρχικὸν Θρόνον, πεντάκις ὤφθη Πατριαρχεύσας ἐν διαστήματι δέκα καὶ ἑπτὰ χρόνων, μέχρι τοῦ 1637 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον οἰκτρῶς ἐθανατώθη, καὶ διότι ἡ περὶ αὐτοῦ ὑπόληψις διεσαλεύθη, διὰ τὴν αὐτῷ ἐπὶ φρονημάτων αἱρετικῶν προστριβομένην ὑπόνοιαν. Τῶν ἐκ τῆς Σχολῆς ταύτης προεληλυθότων ὑπῆρξαν καὶ οἱ ἐφεξῆς Κρῆτες· Γεράσιμος, ὁ μετὰ Λούκαριν Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀνὴρ περὶ τὴν θύραθεν καὶ μάλα τὴν Θεολογίαν εὐκλεὴς, εἰδήμων δὲ τῆς τε Λατινίδος καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς. Ἀθανάσιος ὁ Πατελάριος, ὁ δὶς Πατριαρχεύσας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Μελέτιος ὁ Συρίγου, Διδάσκαλος, καὶ Ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ὀνομαστότατος· ἐπίσημος

τροπος ὁ Μελέτιος· ἔπειτα δὲ ἐγένετο καὶ Πρωτοσύγκελλος αὐτοῦ περὶ τὸ 1580 (Ἦν δὲ ὁ Σίλβεστρος Κρὴς, ἀλλὰ μαθητεύσας παρὰ Θεοφάνει τῷ μεγάλῳ Ῥήτορι ἐν Βυζαντίῳ· ἔπειτα ἐγένετο ἡγούμενος τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγγαράθου, κἀκεῖθεν προσεκλήθη εἰς τὴν Πατριαρχείαν, διαδεξάμενος τὸν Ἰωακεὶμ. 10 ἔτη Πατριαρχεύσαντα). Περὶ δὲ τὸ 1585 προσεκλήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐδίδαξεν ἀπ' Ἄμβωνος καὶ κατ' οἶκον· τότε ἐκήρυξεν ἐπὶ δύω ἔτη κατὰ συνέχειαν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Παμμακαρίστου καὶ κατὰ τὸν Παλατᾶν. Ἐπατριάρχευσε δὲ τῷ 1590· ἔμεινε δὲ τρία ἔτη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔπειτα ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ κατὰ τὸ 1593 συνέστη Σύνοδος ἐν τῷ Ναῷ τῆς Παναγίας τῆς Παραμυθίας· ἀνεχώρησε δὲ εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῷ 1594. Ἀλλὰ τῷ 1597 ἀπέθανεν ὀξέως ὁ Θεοφάνης, καὶ προσεκλήθη ὁ Μελέτιος, ὅτε καὶ ἐγένετο ἐπίτροπος· τῷ δὲ 1599 ἀναχωρεῖ εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ Πατριάρχῃ τῷ Ματθαίῳ. Ἀπέθανε τῷ 1602. Ὁ Πηγᾶς ἔγραφε τῷ Πατριάρχῃ Γαβριὴλ, τῷ ἀπὸ Θεσσαλονίκης, « ἔστω φροντὶς, καὶ οὐχ ἡ τυχοῦσα. τῆς ἱερᾶς φιλοσοφίας· ἔσται δὲ, ἐὰν οἱ γνησίως φιλοσοφοῦντες καὶ τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν θεωρίαν τιμῆς ἀξιωθήσονται προσηκούσης, καὶ χώραν ἕξουσιν ἐν τῷ κοινῷ τῆς Ἐκκλησίας (ἐπιστ. 118). » Σημ. Κ. Εὐθυβ.

(2) Ἐντεῦθεν καὶ Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος. ὁ συγγράψας κατὰ Παπιστῶν. Σημ. τοῦ αὐτοῦ.

ἐγένετο ταῖς ὑπὲρ τῶν Ἱερῶν Δογμάτων ἀγωνίσμασιν αὐτοῦ ἐν Ἰασίῳ τῆς Μολδαυίας τῷ 1642 ἔτει· ἐν τῇ κελεύσει τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, συστάσῃ Συνόδῳ, καὶ μὴν καὶ διὰ τὸ παραλαβεῖν παῖδα ἔτι ὄντα, ἐκπαιδεῦσαι ἄριστα τὸν Ἑλληνικὸν λόγον καὶ τὰς Ἀσιατικὰς γλώσσας, καὶ εἰς Ἰταλίαν ἐκπέμψαι εἶτα ἐπ' ἀκροάσει τῶν Σοφῶν, εὐκλεέστατον τελευταῖον ἀναφανέντα ἄνδρα Παγιωτάκην τὸν Νικόσιον, τὸν ἐπ' αὐτὴν τὴν τοῦ μεγάλου Ἑρμηνέως ἀξίαν ἀρθέντα πρῶτον. Μελέτιος ὁ τουπίαλκη μακρὺς, ὁ ἐν ταύτῃ μὲν τῇ Σχολῇ ἐκπαιδευθεὶς, εἶτα δὲ καὶ Σχολάρχης ταύτης γενόμενος. Ὁ παρὰ τῷ Λούκαρει Ἀρχιμανδρίτῃ τοῦ τῶν Ἀλεξανδρέων θρόνου ἔτι ὄντι, ἐκ πατρὸς Κυπρίου καὶ μητρὸς Ἀλεξανδρινῆς, ἐκπαιδευθεὶς, καὶ ἐν τῇ τοῦ Χάνδακος τῆς Κρήτης Σχολῇ ταύτῃ ὕστερον τοῖς μαθήμασι τελειοποιηθεὶς, Ἰωαννίκιος Πατριάρχης καὐτὸς, τῷ 1654 ἔτει Ἀλεξανδρείας. Νεκτάριος, ὁ ἀπὸ Σιναϊτῶν Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, τῷ 1661 ἔτει. Ἱερεμίας ὁ Κακαβέλας, Ἱεροκήρυξ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας δοκιμώτατος. Γεράσιμος ὁ Βλάχος, οὗ μέμνηται ὁ Εὐγένιος. Ἐκ δὲ τῶν Κοσμικῶν, πολλοὶ ἀπὸ τῆς δὲ τῆς κατὰ Κρήτην Σχολῆς ἐσπάσαντο τὰ τῆς παιδείας νάματα. Ἐπιστημότεροι δὲ τούτων Κρῆτες τὴν πατρίδα ἱστόρηνται οὗτοι. Νικόλαος ὁ Καλλιάκης, ὁ ὕστερον ἀκούσας καὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Ῥώμῃ Σοφῶν, καὶ Καθηγητὴς ἐν Παταβίῳ εἶτα τῆς Ῥητορικῆς. Θωμᾶς ὁ Κατάνης, ἀκροατὴς μετὰ ταῦτα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ Καθηγητὴς τελευταῖον ἐν Παταβίῳ τῆς φιλοσοφίας. Ἀβράμιος ὁ Ἱερεὺς, φιλόσοφος καὶ θεολόγος ἀμφοτεροδέξιος, ἐφ' οἷς καὶ τοῦ Εὐαγγελίου Κήρυξ. Νικόλαος Παπαδόπουλος Κομνηνὸς Ἱερεὺς, ἀνὴρ πολυμαθέστατος, περὶ φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν διαπρεπέστατος, διὰ δὲ τὸ τῶν γνώσεων αὐτοῦ ὕψος, τὴν τῶν Καθηγητῶν ἐν Παταβίῳ καὐτὸς πρώτην Καθέδραν λαχὼν διεκόσμησεν.

§. 39. Ἔτι δὲ προσείδομεν, ὁ τῇ ἀβελτηρίᾳ συνεχόμενος Κούμας ὅσα καὶ κατὰ Φαναριωτῶν ῥαψῳδεῖ, διαβάλλων ἐν τῇ αὐτοῦ Ἱστορίᾳ, ἐθελοκακίᾳ δουλεύων, καὶ αὐτὴν τὴν διάνοιαν αὐτῶν καὶ τὸ ἦθος. Ἀλλ' ὁ ἀγνώμων αὐτὸς, ἐπιξενιτεύων ἐνταῦθα, καὶ θαμὰ αὐτοῖς τοῖς τότε Φαναριώταις συντυγχάνων, παρ' αὐτῶν παντοίας καὶ φιλοφροσύνης, καὶ εὐνοίας κατηξίωται. Ἐκ δὲ τῶν ὁμιλιῶν αὐτῶν καὶ λόγων, παντοδαπαῖς μαθήσεσι συνιδεῖν ἄρα οὐκ ἔσχε τοὺς πλείονας αὐτῶν ἠσκημένους; ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν πολιτικὴν φρονήσεως ἕξιν καὶ ἐμπειρίαν, οὐκ ἔγνω καλῶς αὐτοὺς γεγυμνασμένους; Ἐφ' οἷς δὲ καὶ τῶν Σειρῆνος αὐτῶν εὐφραδῶν ἐκφράσεων οὐκ ἤκουσεν; Ἀλλ' ὡς μὴ εἰδὼς, μηδ' ἀκούσας ἐκείνων, ὑπὸ ἐντετηκότος αὐτῷ ἔχθους καὶ πάθους ὑπερεθιζόμενος, ἐξήμεσεν ὅτι

τι κεν ἐπ' ἀκαιρίμαν γλῶτταν ἐπῆλθεν. Ἐῤῥέτω γοῦν, ὡς τυφλὸς καὶ κωφίας. Ὅσους δὲ τούτων ἐπὶ τῆς νεανικῆς ἡμῶν ἡλικίας εἴδομεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἔγνωμεν, ἐθαυμάσαμεν τάς τε τοῦ νοὸς δυνάμεις, τὴν τῆς εὐφυΐας, κρίσεως καὶ μνήμης δεξιότητα, τὸ πολυμαθὲς, πολύγλωττον, τὸ τῶν, ἐμπειρίᾳ τῶν πραγμάτων, ἐπιχειρημάτων εὐεπιβούλων ἐνεργὸν αὐτῶν καὶ δραστήριον, δι' ὧν πλεονεκτημάτων, ὡς οἱ πρὸ αὐτῶν, οὕτω καὶ αὐτοὶ εἰσχωροῦντες ἐν αὐλαῖς τῶν Κρατούντων ἔπειθον, καὶ πείθοντες, τὸ κατὰ θυμὸν προὔβαινε βούλευμα. Τοιουτοτρόπως οὖν διὰ δύω αἰώνων πορευόμενοι ἐπορεύοντο, Βασιλικαῖς τε λειτουργίαις καὶ τιμαῖς, ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν ἐνδόξως.

§. 40. Τοσαῦτα τοίνυν περὶ Φαναριωτῶν εὐκλεῶν, τῶν συναντιλαβόντων μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ σωσάντων Σχολὴν, καὶ Παιδείαν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν πρόοδον πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους, καὶ τιμησάντων αὐτό. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἤδη ἐξέλιπον μνήμην καταλιπόντες τῆς ἐν Κόσμῳ αὐτῶν πορείας ἀΐδιον. Περὶ δὲ τῶν Προγονικῶν αὐτῶν Οἴκων, ἐκτεινομένων ποτὲ ἀπὸ τῆς ἐγγὺς τοῦ Σιναΐτικοῦ κατὰ Παλατᾶν Μετοχίου γεφύρας, ἄχρι τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Πετρίου νέας Πύλης, ἐφεῖται ἡμῖν εἰπεῖν. Παρήλθομεν τὸ διάστημα, ὃ εἴρηται, καὶ ἰδοὺ οὐκ εἰσίν, ἐζητήσαμεν αὐτοὺς; καὶ οὐχ εὑρέθη ὁ τόπος αὐτῶν». εἰ μὴ μόνην μίαν ἐπιγραφὴν ἀνέγνωμεν ἐπὶ μιᾶς Πύλης πετρίνου οἰκοδομήματος, (Γκερκύρι) ταύτην.

Στῆσ' Ἑρμηνεὺς λᾶν με Σοφῶν μέγας ἄφθιτος εὖχος,
Καίνισε δ' οὖν με ἥρως νυμφίος, ἠγάθεος.
αχπβ'. Ὀκτωβρίου κέ.

Ἥτις ἐπιμαρτυρεῖ, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτό ποτε ὁ περιφανὴς Οἶκος τοῦ εὐκλεεστάτου ἀνδρὸς, καὶ πρώτου Διερμηνέως Παναγιωτάκη, ὃ ἐκ λίθου οἰκοδόμημα, τὸ συνημμένον τῷ ξυλίνῳ, Οἴκῳ ἔπηξε μὲν ἐκεῖνος, ἀνεκαίνισε δ' ὁ τὴν ἐγγόνην, θυγατέρα τοῦ μόνου υἱοῦ αὐτοῦ, νυμφευθεὶς ἐκ Τραπεζοῦντος καταγόμενος, πλοῖα ἴδια ἔχων, ὡς πλούσιος, μετακομίζοντα τὰ τῶν γεννημάτων εἰς τὸ τῆς Πόλεως τῶν ἀλεύρων Ὡῤῥεῖον (οὖν Καπάνι), ὁ ἐκ τοῦ ἐπιτηδεύματος Καπάνλῆς καλούμενος, Ἀδαμάκης Μουρούζης, καὶ Ἀρχιγέτης αὐτὸς καὶ Πρόβολος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μουρούζιδων. Ὁ δ' οἶκος μεταπωλούμενος, περιῆλθε τέως εἰς Νικόλαον τὸν Καρατζᾶν, ἄνδρα εὐμαθέστατον, τὸν καὶ μέγαν Ἑρμηνέα γενόμενον τῷ 1774 ἔτει· κατὰ δὲ τὸ 1782 ἔτος, ἐπὶ τὴν τῆς Βλαχίας Ἡγεμονίαν, παραιτησαμένου τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ταύτης, ἐπαρθέντα αὐτὸν κατείδομεν. Πυρποληθέντος δὲ τοῦ Οἴκου τούτου τῷ 1812 ἔτει, περιῆλθε τὸ

τούτου Οἰκόπεδον πωληθὲν Βαναύσῳ τινὶ Χ. Γιαννάκῳ, οὗ ἡ θυγάτηρ κατοικεῖ ἤδη τὸν οἶκον (αὐτὸν, ὅπου καὶ τὸ ῥηθὲν ἐπίσημον Γκεφύρι, ὃν ὁ πατὴρ αὐτῆς ᾠκοδόμησεν.)

§. 41. Ὁ δὲ μακαρίτης πρὸς πατρὸς ἡμῶν Θεῖος (περὶ οὗ ἐρωτᾷ), ὁ κατὰ τὸ 1159 ἔτος προαχθεὶς εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν τοῦ Σιναίου, τὰ μὲν Ἐγκύκλια μετῆλθεν ἐν Πάτμῳ, τὰ δ' ἄλλα τῶν θεωριῶν ἀνώτερα πεπαίδευται παρά τινι Διδασκάλῳ Ἡσαΐᾳ, ἐκ τῆς ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου Χρυσουπόλεως ὁρμωμένῳ, ἀκροατῇ Ἰακώβου Μάνου τοῦ Ἀργείου· ὅστις καταλιπὼν πατρίδα, οἰκίαν, καὶ συγγένειαν, ἀπῆλθε τῷ 1728 ἔτει ἐν Σιναίῳ, ἀσπασάμενος ἐκεῖσε τὸν μονήρη βίον· πρὸς δὲ τὸν ἀοίδιμον Πατρῷον ἡμῶν ἐκ Κρήτης Θεῖον καὶ πρὸς ἄλλους τῶν Σιναϊτῶν, σὺν οἷς καὶ πρὸς τὸν Μητρῷον ἡμῶν Θεῖον Ἀρχιμανδρίτην τέως Σιναΐτην Παρθένιον τὸν Βυζάντιον, τὰ τοῦ Ἀρχιδιακόνου τελοῦντα παρὰ τῷ ῥηθέντι Ἀρχιεπισκόπῳ Κυρίλλῳ. τὰ πάσης παιδεύσεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, ὁ μακαρίᾳ τῇ λήξει ῥηθεὶς Διδάσκαλος, καὶ ἀκροατὴς τῆς Πατριαρχικῆς περιπύστου ταύτης Σχολῆς, διελθεῖν αὐτοὺς πεποίηκεν

§. 42. Ἰδοὺ τὸ περὶ τῆς Βυζαντινῆς, αἰῶσιν ἤδη τέσσαρσι καὶ πλέον ὑφισταμένης Πατριαρχικῆς εὐκλεοῦς Σχολῆς, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαπρεψάντων Καθηγητῶν, ὃ κατ' εὐχὴν αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ πρόθεσιν, ἐς πέρας κατ' ἀκριβῆ, ὡς οἷόν τε, ἐπίγνωσιν ἧκεν. Ἐπευχόμεθα, ἵνα ποτὲ ἰχνευτής τις ἡμῶν ἀκριβέστερος καὶ ἐπιτυχέστερος γένηται. Γνῶναι δὲ βουλόμεθα, εἰ τὸ περὶ Σχολῆς τουτὶ φιλοπόνημα ἐν τῇ τοῦ ἀοιδίμου Μελετίου Ἑλληνιστὶ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ, τῇ ἀρχομένου τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, ἅμα τῇ ζωῇ ἐκείνου, λῆξιν λαβούσῃ, τύποις προκύψει, ἢ ἐν τῇ μετὰ Μελέτιον τῶν ἐφεξῆς χρόνων ἀκολουθίᾳ, ὃ καὶ προσῆκον, τῇ παρὰ Βεντώτου.

αωνέ κατὰ Ἰαννουάριον. Ὁ θερμὸς εὐχέτης

Π. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Α'.

Περὶ Ματθαίας τῆς Καντακουζηνῆς, Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως Μεσημβρίας Ἱερῶν Εἰκόνων, Περὶ Δημητρίου τοῦ Καντακουζηνοῦ, καὶ περί τινων ἐν τῇ Πόλει Μεσημβρίᾳ ἀρχαίων Μνημείων.

Ματθαίσα, ἢ Ματθαία Καντακουζηνὴ ἡ Παλαιολογίνα, ἧς ὁ τάφος ὁρᾶται ἐν τῇ ἐρειπωθείσῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Μητροπόλεως Με-

σημβρίας, ὑπῆρξε θυγάτηρ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου, καλουμένη Μαρία συζευχθεῖσα τῷ δεκαπενταετεῖ τὴν ἡλικίαν Ἀσάνῃ Μιχαὴλ, υἱῷ τοῦ Βασιλέως Μυσίας καὶ Βουλγαρίας Ἰωάννου Ἀλεξάνδρου ἐν Ἀδριανουπόλει, ἔτει μὲν τὴν ἡλικίαν αὐτῆς ἐννάτῳ, ἀπὸ δὲ Θεογονίας τῷ 1345. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ὑποδῦσα τὸ μοναδικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Ματθαία, καὶ ἀπεβίω τῷ 1390 ἔτει, Ἰνδικτιῶνος Ε΄. ἐν τῇ Μονῇ τῆς Μεσημβριανῆς Πόλεως, καὶ ὑπ' ἐξουσίαν οὔσης πρὸ χρόνων τοῦ ῥηθέντος Βασιλέως Μυσῶν καὶ Βουλγάρων Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. Ὠνομάζετο δὲ καὶ Καντακουζηνὴ, διότι οἱ δύω αὐτοὶ οἶκοι τῶν Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν πρὸ πολλοῦ ταῖς ἐπιγαμβρίαις ἦσαν συνημωμένοι. Ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς κατεγγύησε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἑλένην τῷ Ἰωάννῃ, υἱῷ τοῦ ἄνω ῥηθέντος Ἀνδρονίκου τοῦ Αὐτοκράτορος, ὑποπαραιτήσας αὐτῷ καὶ τὴν Βασιλείαν, καὶ αὐταδέλφῳ τῆς διαληφθείσης Μαρίας, καὶ μετὰ ταῦτα Ματθαίας.

Αἱ δὲ ἱεραὶ εἰκόνες ἀνεκαινίσθησαν καὶ ἐκοσμήθησαν παρὰ τοῦ Ἐπάρχου στρατηγοῦ τῆς Πόλεως Μεσημβρίας, καὶ γνησίου θείου τοῦ Βασιλέως τῶν Μυσῶν Ἀλεξάνδρου ἐκ μητρὸς, Θεοδώρου Πρωτοστράτορος τοῦ Συναδινοῦ τῷ 1342 ἔτει, οὗ τινός εἰσιν ἀφιέρωμα καὶ τὰ ἱερὰ σκεύη.

Ὁ δὲ ἐπιγράψας, δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Δημητρίου Καντακουζηνοῦ, ἀπὸ κτίσεως 7001 ἔτους, καὶ ἀπὸ Θεογονίας τῷ 1493, τουτέστι τεσσαράκοντα χρόνους μετὰ τὴν τῆς Πόλεως ἅλωσιν, ἐστὶν εἷς ἐκείνων τῶν καταγομένων ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Ἀρχόντων Καντακουζηνῶν τῶν ἀπομακρυνθέντων, κατοικησάντων ἐν Μεσημβρίᾳ καὶ Ἀγχιάλῳ, καὶ ἐμπορευομένων, ὡς πλουσίων, τὰ γουναρικὰ τῆς Ῥωσσίας. Μετὰ δὲ τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον, τῷ 1575 ἔτει, ἐπὶ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α΄, τοῦ ἐν Ἀγχιάλῳ κατοικοῦντος περιδόξου καὶ πλουσιωτάτου καὶ ἐν ὑποστατικοῖς τοῖς ἐκτεινομένοις μέχρι Δουνάβεως, Μιχαὴλ τοῦ Καντακουζηνοῦ, τοῦ ὑπὸ Τούρκων καλουμένου Σεϊτὰν Ὀγλοῦ, φοβηθέντες οἱ λοιποὶ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀνεχώρησαν ἐκ Μεσημβρίας καὶ Ἀγχιάλου εἰς Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, ὅπου ἡ γενεὰ αὕτη τῶν Καντακουζηνῶν ἐν Μολδαβίᾳ μάλιστα, μεταξὺ τῶν προκρίτων Ἀρχόντων διασώζεται εἰσέτι.

Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν ψήφισμα τῶν Ἀγορανόμων (Νιζὰμ-Ἀγασίδων) τῆς λαμπροτάτης, τῷ ὄντι, ποτὲ Μεσημβρινῆς Πόλεως, ἐστὶν ἀρχαιότατον, καὶ πρὸ Χριστοῦ περὶ τὰ διακόσια ἔτη ἐκδεδομένον, ὅτε ἡ Πόλις αὕτη, ὡς ἀποικία τῶν Μεγαρέων, διῳκεῖτο, κατ' ἔθος τῶν Ἑλλήνων δημοκρατικῶς. Τοῦτο τὸ ψήφισμα ἀνέγνωμεν τῷ

1809 ἔτει καὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ ἐν Βιέννῃ ἐκδεδομένῳ. Τὰ δὲ κάτωθεν γεγλυμμένα εἰσὶ τὰ μέτρα τῶν Διοικητῶν τῆς Πόλεως Ἀγορανόμων, δι᾽ ὧν ἐμετροῦντο τὰ πωλούμενα καὶ ἀγοραζόμενα, σῖτος, κριθὴ, καὶ τὰ ἄλλα ἐν ἴσῃ τῇ σταθμῇ, ἧς ἡ εἰρημένη ζυγοτροτάνη σύμβολον.

Ὁ δὲ Ἀπόλλων ἐνομίζετο ἐπὶ Ἑλλήνων, ὡς ἔφορος καὶ τῶν Μεσημβριανῶν, διότι καὶ οἱ Μεγαρεῖς οὕτως ἐτίμων αὐτὸν, ὡς συνεργάτην εἰς τὴν κτίσιν τῆς Πόλεως τῶν Μεγάρων. Τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ καὶ ὁ Αὐλούκης Αὐλουκένεος ἔγλυψε τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὲρ σωτηρίας ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἰδίων ἀμπέλων.

Τὴν δὲ διάλυσιν ταύτην τῶν ἐν Μεσημβρίᾳ ἀξιοπεριέργων Μνημείων τῆς ἀρχαιότητος, περί τε τοῦ τάφου μάλιστα τῆς Καντακουζηνῆς Παλαιολογινῆς, ὁποία τις ἦν, περὶ τῶν ἱερῶν Εἰκόνων, τίς ὁ κοσμήσας ταύτας, καὶ περὶ τοῦ Δημητρίου Κανταχουζηνοῦ, τῶν τιμὴν προξενούντων τῇ Πολιτείᾳ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀρχαιολόγοις Περιηγηταῖς, ἡ φίλη μοι Αὐτῆς Πανιερότης θέλει σπεύσει φιλοτίμως καὶ φιλοκάλως νὰ καταγράψῃ διὰ μεγάλων εὐαναγνώστων γραμμάτων ἐν Μεμβράνῃ, εἰ δυνατὸν, καὶ νὰ προσαναρτήσῃ ἐν τῇ τῆς Μητροπόλεως Ἐκκλησίᾳ ἐν τόπῳ ἐπιφανεῖ, ὑποσημειώσασα ταῦτα. « Ἡ τούτων πάντων ἀνάπτυξις καὶ διασάφησις ἐγένετο τῷ 1827 ἔτει, τῇ ἀξιώσει τοῦ Ἀρχιερατεύοντος Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Μεσημβρίας κυρίου Καλλινίκου τοῦ Κρητὸς παρὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Κ. Κωνσταντίου, ἀνδρὸς φιλολόγου τε καὶ ἀρχαιολόγου.

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΛΕΜ-ΔΑΓΙ.

Διήλθομεν τὴν καταχωρηθεῖσαν dans le Journal de Constantinople περὶ τοῦ Ἀλέμ-Δαγὶ περιγραφήν. Ὁμολογοῦμεν ὅτι σπουδαῖα, πρὸς ἔπαινον τοῦ ἀνωνύμου Συγγραφέως, τὰ πλατυτάτῳ καλάμῳ φιλολογικῶς, δὸς δ᾽ εἰπεῖν, καὶ ποιητικῶς ἱστορούμενα. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Βουνοῦ τούτου, ἢ ὑψηλοῦ Γεωλόφου, παρ᾽ ἡμῖν κριτῆ, ὅτι αὐτός ἐστι βεβαίως ὁ Βουνὸς Λιβούρνα, οὗ μέμνηται ὁ

Λατῖνος Ἀμμιανὸς Μαρκελλῖνος καὶ ὁ Θεοφάνης (1), ἐν ἀμφιγνοίᾳ ταλαντευόμεθα. Διὸ καὶ ὡς χρῃζούσης τῆς περὶ τούτου ἀληθείας τοῦ πράγματος ἀκριβεστέρας ἐρεύνης, τὸ ἐπέχειν τοῦ συγκατατίθεσθαι φιλοσοφώτερον κρίνομεν.

Ἐγκύψαντες παρατηρήσει πολλῇ, φιλοπόνως, περὶ τοῦ ὁμόρου τῷ Βοσπόρῳ Βουνοῦ τούτου, καὶ περὶ τῆς φυσικῆς θέσεως αὐτοῦ, διὰ τὸ εἶναι τὸν Βουνὸν συνηρεφῆ ποτε, δενδροκόμον καὶ κατάῤῥυτον, καὶ ὡς ἔχοντα πέριξ αὐτοῦ ἄλσος τῷ τότε βαθύτατον, λέγομεν, ὅτι διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐφεξῆς καταφανῆ διδόμενα, οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες, καθώσπερ καὶ ἐν ἄλλοις κατὰ Θρᾴκην καὶ Ἀσίαν τερπνοῖς Προαστείοις τῆς Πόλεως, ᾠκοδόμησαν περιφανῆ Ἀνάκτορα ἐπὶ μεταβάσει καὶ ἀλλαγῇ ἀέρος, οὕτω καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὑψηλοῦ δικορύφου τούτου Γεωλόφου, διά τε τὸ τοῦ ἀέρος εὔκρατον, καὶ μᾶλλον διὰ τὰ κατὰ τὸν αὐτόσε δρυμῶνα κυνηγέσια, ἔσπευσαν ἀνεγεῖραι Παλάτιον, καλούμενον παρὰ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν Δαματρύϊ, Δαματρὺς, Δαματρύος καὶ Δαματρίων.

Τοῦτο μὲν ἐθεμελίωσε, κατὰ τὸν Κωδινὸν, Τιβέριος ὁ Αὐτοκράτωρ· ὁ δὲ τούτου διάδοχος Μαυρίκιος τὰ τῆς οἰκοδομῆς ἀνεπλήρωσεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὡς καὶ τὰ ἄλλα περὶ τὴν Χαλκηδόνα Βασίλεια, ἐπὶ Ἡρακλείου τοῦ Αὐτοκράτορος τῷ 626 ἔτει, ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Περσῶν Σαρβαραζᾶ ἢ Σααρβὰζ, τοῦ κατὰ κέλευσιν τοῦ Βασιλέως τῆς Περσίας Χοζρόου, πρὸς ἀντιπερισπασμὸν τοῦ νικῶντος, προχωροῦντος εἰς τὴν Περσίαν, καὶ ἐκπορθοῦντος ταύτην Ἡρακλείου, ἐκστρατεύσαντος μέχρι Βοσπόρου, καὶ τὴν Χαλκηδόνα πολιορκήσαντος, τεφρωθέντα ἀνῳκοδομήθησαν πάλιν ὑπό τε τοῦ ἐπιστρέψαντος νικητοῦ τῶν Περσῶν Ἡρακλείου, καὶ τῶν ἐφεξῆς Αὐτοκρατόρων.

Α'. Ὁ τοῦ Πωγωνάτου Κωνσταντίνου υἱὸς Ἰουστινιανὸς ὁ Β'. καὶ ὕστατος ἀπόγονος μετὰ πέντε Βασιλεῖς τῆς τοῦ Ἡρακλείου οἰκογενείας, ἐπὶ τῆς ἀναῤῥήσεως, ἀνθ' αὐτοῦ εἰς Βασιλέα, τοῦ Φιλιππικοῦ, τοῦ καὶ προλαβόντος καὶ τῆς πόλεως κρατήσαντος τῷ 711 ἔτει, ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὑρισκόμενος καὶ μαθὼν τοῦτο, ταχυδρομεῖ καὶ κατατάττει τὸν στρατὸν αὐτοῦ περὶ τὸ τοῦ Δαματρύος αὐτὸ Παλάτιον, ὡς εἰς θέσιν ὀχυρὰν διὰ τὸν ὑψηλὸν δικόρυφον, περὶ οὗ ὁ λόγος, Γεώλοφον, κατὰ τὸν Κεδρινὸν, Γλυκᾶν καὶ τὸν Μανασσῆν, τὸν καὶ περιγάφοντα τὴν θέσιν τοῦ τόπου οὕτως.

> Ἀντιστρατοπεδεύεται (ὁ Ἰουστινιανὸς) πρὸς ὄρεσι Γηλόφοις,
> Ἅπερ κατὰ συνήθειαν φαμὲν τοῦ Δαματρύος.

Β'. Μέμνηται τοῦ κατὰ τὸν Βουνὸν τοῦτον κειμένου Παλατίου

ὁ Σκυλίτσης ἐν τῷ περὶ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, λέγων· « Ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ τὸν εἰσβαλόντα εἰς Γεωργίαν πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ Περσάργου τοῦ ἐκπορθοῦντος ταύτην, βουληθεὶς πέμψαι ἐπικουρίαν, ἐφώπλισε δεκαπέντε χιλιάδας Πατσινάκων, γένους Σκυθικοῦ κατοικοῦντος τότε ἐν Δακίᾳ, ἣν καὶ ἐξουσίαζον. Περαιωθέντες δὲ αὐτοὶ τὸν Βόσπορον, καὶ ἐλθόντες μέχρι τοῦ Βουνοῦ τούτου καὶ τοῦ αὐτόσε Παλατίου Δαματρύος, συνεβουλεύθησαν ἐπιστρέψαι μᾶλλον εἰς τὰ ἴδια, ἢ ἀνελθεῖν εἰς Γεωργίαν, χώραν μακρὰν καὶ αὐτοῖς ἄγνωστον. Διὸ καὶ τὸν ὃν δέδωκεν αὐτοῖς ὁ Αὐτοκράτωρ ὁδηγὸν τῆς δι' Ἀσίας αὐτῶν ὁδοιπορίας Κωνσταντῖνον Πατρίκιον τὸν Ἀδροβάλανον ὥρμησαν ἀποκτεῖναι, ὅστις φυγὼν διεσώθη κρυβεὶς εἰς ἓν τῶν ὑπερῴων τῶν τριωρόφων τοῦ αὐτόσε τῶν Δαματρύων Παλατίου. Οἱ δὲ Πατσινάκαι ἄνευ ἀναβολῆς καταβάντες εἰς τὸ ἐγγὺς στενὸν τοῦ Βοσπόρου, καὶ εὐθὺς διανηξάμενοι τὸν Πορθμὸν ἀπὸ τοῦ Κοραχίου Ἀκρωτηρίου (Φὶλ Πουρνοῦ), περαιοῦνται εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς Θρᾴκης καλούμενον Λυκινίων Λιμένα (Κορπτζὲ) κατὰ τὴν παράλιον αὐτόσε Μονὴν τοῦ ἁγίου Γαρασίου ».

Διὰ δὲ τὸ ὑψηλὸν καὶ κατάδενδρον τοῦ Βουνοῦ τούτου, τοῦ εἰς δύω Γεωλόφους διασχιζομένου, καὶ τὸ ἐκτεταμένον κάτωθεν τούτου δάσος (οὗ μέρος τι παρελείφθη ἐκεῖσε τὴν σήμερον), ἔτι δὲ καὶ διὰ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες, καθώσπερ ἐπ' ἀλλαγῇ ἀέρος, καὶ ἐπὶ διαχύσει ἐκ τῶν φροντίδων, ἐποίουν προελεύσεις πομπικὰς (procession pompeuse) καὶ εἰς τὰ ἀντίπερα τῆς Ἀσίας τερπνὰ Προάστεια Ἀνάκτορα (α), οἷον εἰς τὰ κατὰ Δάμαλιν καὶ Σκουτάριον· ὅπου ἤδη τὸ ἀνοικοδομηθὲν (ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἐκεῖσε) ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν Μαχμοὺτ τοῦ Β'. τῷ 1816 ἔτει παράλιον Παλάτιον: εἰς τὸ κατὰ τὸν χῶρον λεγόμενόν ποτε Δρῦν καὶ Ῥουφίνου (τὸ νῦν Χαρεμὶς Ἰσκελεσὶ) κείμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραθαλασσίου ὑψηλῆς θέσεως, ὅπου τανῦν τὸ μικρὸν ἐκεῖσε Σουλτανικὸν Σεράγι (β): εἰς τὰ Ἡραῖα Παλάτια (Φενὲρ

(α) Ἰδὲ μετάφρασιν Γιλλιόσὶ Κωνσταντινιάδ. σελ. 187. 190. 193. 214.

(β) Τοῦτο δὲ τὸ κατὰ Δρῦν ἐκαλεῖτο καὶ Χαλκηδόνος, ὡς τὸ Προαστείῳ ταύτης κείμενον, Παλάτιον, οὗ τινος τὴν καλλονὴν καὶ τερπνότητα ὁ συστρατεύων τῷ 1204 ἔτει μετὰ τῶν Γαλλοενετῶν ἐπὶ πορθήσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἱστορικὸς Villhardouinus, κατὰ τὴν τότε καθομιλουμένην Γαλλικὴν περιγράφει οὕτω· (Ἀλέξανδρος ὁ Ἄγγελος αὐτοκρατόρει τότε). « et pristrent port devant un Palais l'Empereur Alexis dont li leuses toit appellez calchidoines. et pu endroit Constantinople d'autre part del bras devers la Turchie. Cil Palaits fuun des plas biuue et de plus delitadles que onquns oel peuss ent esgurder de tozles deliz que il lonvicut acors d'home qui en m[a]ijon de Prince avoir. »

Παξεσὶ): εἰς τὸ τοῦ Βρύαντος (Μάλ-Τεπέ)· οὕτω καὶ εἰς αὐτὸ τὸ οὐ μακρὰν κείμενον τῶν παραλίων τοῦ Βοσπόρου Δαμάτρυος Παλάτιον, ὅπου διὰ τὸ κατάκομον τῶν τοῦ Βουνοῦ αὐτοῦ Γεωλόφων, καὶ τὸν περὶ τὸν Βουνὸν βαθύτατον Δρυμῶνα, καὶ τὰ κυνηγέσια, συνεχῶς οἱ Βασιλεῖς ἐθάμιζον, κυνηγοῦντες καὶ θηροκτονοῦντες ζῶα διάφορα. Καὶ τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ ὁ Κίναμος Βιβλ. ΣΤ'. περὶ τοῦ Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ λέγων· « Βασιλεὺς δὲ Μανουὴλ θηρευσόμενος ἐπί τι τῶν Ἑώων (ἐν ὥρᾳ χειμῶνος) ἐξήει χώρων, Δάματρυς ἡ κλῆσις ». Ἔνθα, κατ' αὐτὸν τὸν ἱστορικὸν, κυνηγῶν ὁ Αὐτοκράτωρ θῆρά τινα τεράστιον τὸ εἶδος, τῶν ἄλλων φευγόντων, αὐτὸς ὡς φύσει τολμηρὸς καὶ εὐσθενὴς, τὸ ξίφος ἑλκύσας τὸν θῆρα ἐπάταξεν.

Ὁ τὸν Βουνὸν τοῦτον Λιβοῦρνα καλῶν ἀνώνυμος, διηγούμενος περὶ τῆς ἐν μέσῳ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ τοῦ ἀπ' ἀδελφῆς αὐτοῦ Φλαβίας Κωνσταντίνης γαμβροῦ Λικινίου, κροτηθείσης ἀξιομνημονεύτου μάχης ἐκείνης, τῆς ἐπαγαγούσης τὴν κρίσιν τῆς Εἰδωλολατρείας, καὶ τὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ κατ' αὐτῆς θρίαμβον, λέγει, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸς μετὰ τὴν ἐν Ἀδριανοῦ νίκην αὐτοῦ κατὰ Λικινίου, καταδιώκων αὐτὸν τὸν ἀπὸ Βυζαντίου εἰς Χαλκηδόνα διαπλεύσαντα, καὶ εἰς πόλεμον δεύτερον παρουσιαζόμενον, διεπέρασε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὰ κατ' ἀντίπεραν τῆς Βιθυνίας ἀνελθὼν μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Πόντου, καὶ ἀναπλεύσας τὸν ἔξω τοῦ στομίου ποταμὸν Ῥίβαν (γ) Ἀλλὰ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν μανθάνομεν, ὅτι τὸν στρατὸν αὐτοῦ ὁ Μ. Κωνσταντῖνος διεπέρασεν ἀπὸ τοῦ κατὰ Θράκην ἱεροῦ Ἀκρωτηρίου καλουμένου παρὰ τοῦ Στράβωνος τῶν Βυζαντίων, εἰς τὸ τῆς Ἀσίας ἀπέναντι Χαλκηδονίων ἱερὸν λεγόμενον, ὃ ὁ Πτολεμαῖος Βιθύνιον καλεῖ Ακρωτήριον (δ). Ἀναμφιβόλως ὁ Μ. Κωνσταντῖνος σπεύδων καθο-

(γ) Τούτου τοῦ μικροῦ μὲν ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἐγγύτητα εἰς τὸ τοῦ Πόντου πολυθρύλλητον στόμιον, μνείαν ποιοῦνται οἱ ἐφεξῆς ἐπίσημοι Συγγραφεῖς. Ὁ μὲν Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ περιηγητὴς καλεῖ αὐτὸν Ῥήβαν· ὁ δὲ ἀπὸ Κροτώνης Ὀρφεὺς, ὁ συγγράψας Ἀργοναυτικὰ, Ῥήβανον· ὁ δὲ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος ποτὲ μὲν ὀνομάζει Ῥήβαν, ποτὲ δὲ Ῥήβεον· ἐφ' οἷς καὶ ὁ Ἀῤῥιανὸς ἀπο τοῦ ἱεροῦ τοῦ Οὐρίου Διὸς λέγει ὅτι ἀπέχει ὁ Ῥήβας στάδια ἐννενήκοντα. Αἱ τούτου πηγαὶ ἀρχόμεναι ἀπὸ τοῦ ἀντικειμένου τῷ Βουνῷ. ἔστω, Λιβούρνη (Ἀλέμδαγι) ἐφ' ἱκανὸν διάστημα, Βουνοῦ Ὀξεῖα (αἶδος), τοῦ πρὸ τῶν Ὀρέων πρὸς τὴν Νικομήδειαν Σκοποῦ καὶ Πυραμίδος κειμένου, οὐ πολλῶν μιλίων ἀπέχουσι τῶν ἐκβολῶν τούτου εἰς τὸν Πόντον. Ὁ δὲ ῥηθεὶς Διονύσιος περὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὕφαινε τάδε·

Ῥήβας, ἔνθ' ἐρατεινὸν ἐπιπροΐησι ῥέεθρον,
Ῥήβας, ὃς Πόντοιο παρὰ στομάτεσσιν ὁδεύει,
Ῥήβας, οὗ κάλλιστον ἐπὶ χθονὶ σύρεται ὕδωρ.

δ. Ἐνταῦθα, καὶ κατὰ τὰ δύω ἀπέναντι ἀλλήλων Ἀκρωτήρια, (δι' ὧν καὶ οἱ Πατζινάκαι ἐπεραιώθησαν, ὡς ἐῤῥέθη,) τὰ καὶ ἱερὰ καὶ Πολίχνια ἐπί-

λικῇ ὑστάτῃ μάχῃ κρῖναι τὰ πράγματα, τὴν συντομωτέραν πρὸς διάβασιν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἐβάδισεν, ἢ τὴν ἀπωτέραν καὶ ἔξω τοῦ στομίου τοῦ Πόντου. Ὅστις διαβὰς διὰ τάχους τὸν Βόσπορον, παρεμβαλὼν εἰς τὴν ἀπέναντι Βοσπορικὴν Βιθυνίαν, καὶ παροδεύσας τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Βουνὸν, ἐχώρει ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν ἐπιῤῥωννύμενος τῇ θείᾳ ἀντιλήψει καὶ γεγηθὼς, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν ἀντιτάττεται, καὶ συγκροτεῖ τὴν μάχην ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου πεδίου τῆς Χρυσουπόλεως, ὅπου τὴν σήμερον τὸ παρατεταμένον πεδίον τῆς τῶν Ὀθωμανῶν Νεκροπόλεως· καὶ τὸ πρᾶγμα, τῆς ἀληθείας ὡς ἔγγιστα.

Ὁ τὴν Συγκριτικὴν Γεωγραφίαν περὶ τοῦ Βουνοῦ τούτου ἄριστα πονήσας λέγει, ὅτι τὰ κάτωθεν πέριξ τούτου ἐναπαιτοῦσιν ἐξετάσεις, διὰ τὰ φαινόμενα αὐτόθι Μοναστηρίων ἐρείπια. Καὶ τῷ ὄντι, οὐ μόνον δεικνύουσι ταῦτα ἴχνη Μοναστηρίων ἐρειπίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ Παλατίου ῥηθέντος Δαμάτρυος.

Περὶ δὲ τῶν τοιούτων ἐρειπίων μεθ' ὅλης λυπηρᾶς συναισθήσεως λέγομεν, ὢ πόσα τούτων ὑπὸ γῆν καὶ ζόφον καλύπτονται! ὢ πόσα καὶ κατὰ τὰ τῶν δύω ἀντιπροσώπων Βοσπορείων Ἠϊόνων Προάστειά ποτε τῆς Πόλεως, τῇδε κἀκεῖσε ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς παραλειφθέντα, προσβάλλουσι τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν φιλαρχαίων! ὢ πόσα καὶ ἀνὰ τὴν Πόλιν αὐτὴν, τὰ μὲν κεῖνται ἀφανῆ καὶ ἄγνωστα, τὰ δὲ ἀπροσπέλαστα καὶ ἄποπτα, τὰ δὲ ἐκ τῶν ὑφισταμένων Κτιρίων ἀρχαίων, ὅσα ὁ πανδαμάτωρ χρόνος καὶ ὁ Ἥφαιστος

της καλούμενα, κατὰ τὸν Βυζάντιον Διονύσιον, ἦσαν ἱδρυμένα ὑφ' ἓν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἱερά. Καὶ ἐν μὲν τῷ Θρακικῷ ἀνέκειτο Ἱερὸν τῷ Σεράπι καὶ ἄλλοις Συννάοις Θεοῖς· ἐν δὲ τῷ κατὰ Βιθυνίαν ἀπέναντι, ἔκειτο τὸ περίκροτον Ἱερὸν τοῦ Οὐρίου Διὸς, ὃ οἱ Ἀργοναῦται ἐδομήσαντο, καὶ ὃν ἐξιλάσκοντο δι' ἀναθημάτων καὶ σπονδῶν οἱ τὸν Πόντον μέλλοντες πλεῦσαι· καὶ ἕτερον ἔτι ἱερὸν ἀνέκειτο αὐτόθι τῷ τε Ποσειδῶνι, Δήμητρι, Ἑρμῇ, Ἡφαίστῳ, Ἀπόλλωνι, Ἀρτέμιδι, Ἥρᾳ, Ἀφροδίτῃ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ. Τούτῳ δὲ τῷ Συννάῳ τοῖς ἄλλοις Ποσειδῶνι, ὁ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην ἐγείρας νίκην κατὰ Περσῶν ἐν Πλαταιαῖς, στρατηγοῦντος τοῦ Μαρδονίου, Παυσανίας, ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον ἀνέθηκε (κατὰ τὸν Νύμφην Ἡρακλεώτην Βιβλ. ΣΤ'. ἀκμάσαντα ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου) Χαλκοῦν Κρατῆρα μετ' ἐπιγραφῆς τοιαύτης·

Μνῆμ' ἀρετῆς ἀνέθηκε Ποσειδάονι ἄνακτι
Παυσανίας ἄρχων Ἑλλάδος εὐρυχώρου,
Πόντου ἐπ' Εὐξείνου, Λακεδαίμονος γένους, υἱὸς
Κλεομβρότου, ἀρχαίας Ἡρακλέους γενεᾶς.

Ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ κατ' Ἀσίαν Ἱεροῦ διετείνετό ποτε, ἐπί τε τῶν Βυζαντίων καὶ τῶν Αὐτοκρατόρων εἶτα, εἰς τὸ κατὰ τὴν Ἀντίπεραν τῆς Εὐρώπης ἕτερον, σιδηρᾶ ἄλυσος, ἐπὶ τῷ τελεῖν τά τε ἀναπλέοντα τὸν Βόσπορον καὶ καταπλέοντα πλοῖα ἐμποδιζόμενα, τὰ τοῦ Τελωνίου. Βλέπε μετάφρασ. Γαλλικ. Κωνσταντινιάδ. σελ. 74.

τούτων ἐφείσατο, ἡ τῆς προλήψεως ἀρχὴ, ὡς θρησκευτικὰ κραταιῶς ἀπείργουσα, οὐδὲ ἐπιτρέπει ἐλευθέρῳ ὄμματι κατιδεῖν τὰ ἔνδον καὶ πολυπραγμονῆσαι, καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ἔξωθεν κατασκευὴν ἐκ τοῦ πλησίον! ὢ πόσα ἐπίσης τὸ Βυζάντιον ὑποκρύπτει, καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἱπποδρομίου διὰ τεσσάρων ἤδη αἰώνων ὑψωθὲν ἔδαφος (ε)! ὢ πόσα τέως ἐγκαταλείμματα θαυμασίων μνημείων τῶν καλλωπιζόντων ποτὲ τὸ ἱππικὸν τοῦτο στηλῶν καὶ ἀνδριάντων, βαρὺς χθόνιος νίκησε καὶ ἔνερθεν ἐκάλυψε!

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατ' Ἀσίαν Ἀνάκτορα, ὡς καὶ κατ' Εὐρώ(ζ) ἔπαθον ἀλλεπαλλήλως ὑπό τε Περσῶν προηγουμένως, ὡς προερρέθη, ἑπομένως ὑπὸ τῶν πολιορκησάντων διὰ θαλάσσης τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἀράβων ἐν διαστήματι ἑπτὰ χρόνων ἀπὸ τοῦ 672 μέχρι τοῦ 679 ἔτους, καὶ εἶτα πάλιν ὑπ' αὐτῶν τῷ 717 ἔτει,

---

(ε) Δεῖξις δὲ τῆς ὑψώσεως τοῦ ἐδάφους πρόκεινται καὶ αἱ ἐπὶ τὸ κατώτερον μέρος τοῦ στυλοπάτου τοῦ Αἰγυπτίου τούτου Ὀβελίσκου ἐπιγεγραμμέναι δύω Ἐπιγραφαὶ, Ἑλληνική τε καὶ Λατινικὴ, ὧν οἱ πρῶτοι στίχοι μόγις ἀναγινώσκονται, οἱ δ' ἄλλοι, κατὰ βραχὺ ὑψωθέντος τοῦ ἐδάφους, εἰς γῆν ὑπεγρύθησαν.

(ζ) Τὰ δὲ κατὰ Θράκην Προάστεια Παλάτια τῆς Πόλεως ἦσαν τὰ ἐφεξῆς. Α', τὸ τῶν Πηγῶν τοῦ Φιλοπατίου. Β', τὸ τοῦ Ῥησίου πρότερον καὶ Ἀφαμείας ὕστερον κληθὲν (Ζ ἰτοὺν Πουρνοῦ), οὗ τὰ ἐρείπια τανῦν ἀνακαλυφθέντα μαρτυροῦσιν ἐκπεφασμένως τὴν ἐκείνου τοῦ Παλατίου. καὶ τοῦ συνημμένου τούτῳ Ναοῦ Θεοδώρου τοῦ Τύρωνος, πάλαι ποτὲ μεγαλοπρέπειαν. Γ', τὸ τῶν Ἀρετῶν καλούμενον Παλάτιον ἐφ' ὑψηλῆς ἐπιτερποῦς καὶ εὐκράτου, κατὰ τὴν Κομνηνὴν Ἄνναν, κείμενον θέσεως (Δαοὺτ πασᾶ τανῦν). Δ', τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἀπὸ τοῦ συνημμένου Ναοῦ τοῦ Ἁγίου τούτου μετὰ τοῦ παλατίου, κειμένου κατὰ τὴν Ξυλόκιρκον, ἢ Ἱππικὸν τοῦ Ἁγίου Μάμαντος, ἐν ᾧ, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς, οἱ Βασιλεῖς ἡνιόχευον, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ Ἐϊδὰν Σεράγι Καπουσὶ, ἢ κακῶς, Αἰβασὰρ Καπουσὶ καὶ τοῦ Ἐγιοὺπ, ὃ μέρος τοῦτο καὶ Κοσμίδιόν ποτε ἐλέγετο (Βλ. Γαλλ. μεταφρ. Κωνσταντιν. σελ. 147. 153. καὶ 155.). Οἱ ἡμέτεροι Αὐτοκράτορες ἐποίουν Πομπικὰς Προελεύσεις οὐ μόνον καὶ εἰς ταῦτα τὰ κατὰ Θράκην προσεχῆ τῇ πόλει παλάτια, ἀλλὰ καὶ μέχρι Ῥηγίου (Κουτσοὺκ Τσεκμετζέ), καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀθύρα ποταμοῦ (Πουγιοὺκ Τσεκμετζὲ) ἐπὶ διαχύσει, ὅπου κατὰ τὸν Ἀθύραν αὐτὸν ἔκειτο πολίχνιον Μελανδησία καλούμενον, ἐξ οὗ καὶ ἡ τετάρτη τῶν Χερσαίων Τειχῶν Πύλη (Μεβλεχανὲ νῦν Καπουσὶ) Μελανδησία ἐκαλεῖτο· διότι δι' αὐτῆς οἱ τῆς πόλεως ἀπήρχοντο εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἀθύραν ῥηθὲν Πολίχνιον, καθώσπερ καὶ διὰ τῆς ἕκτης Πύλης τῶν Χερσαίων Τειχῶν τῆς τοῦ Ῥηγίου καλουμένης (Γεδὶ-κουλὲ-καπουσὶ) ἀπήρχοντο εἰς τὸ Ῥήγιον τὸ καὶ μικρὸν Ζεῦγμα καλούμενον. Τὴν δὲ αὐτόσε Γέφυραν ξυλίνην ποτὲ οὖσαν, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς, κατὰ τὸν Προκόπιον περὶ Κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ Β.βλ. Δ'. κεφ. Α'. ἐκ λίθων κατεσκεύασε. Τὰς δὲ δύω ταύτας Γεφύρας τήν τε τοῦ Ῥηγίου καὶ μικροῦ Ζεύγματος, καὶ τὴν ἐπὶ τὸν Ἀθύραν τοῦ μεγάλου Ζεύγματος, διὰ τὴν σιωπὴν τῶν Βυζαντινῶν ἱστορικῶν, ἄδηλον τίς τούτων μετὰ

ὅτε ὑπὸ τοῦ κατατρύχοντος αὐτὴν λιμοῦ ἐλαυνόμενοι ἐπέδραμον λεηλατοῦντες, ἁρπάζοντες, φθείροντες τὰ ἐν ποσί, ἀπὸ Χαλκηδόνος, Ἡραίου Ἀκρωτηρίου μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Βρύα, καὶ ἐκεῖθεν ἄχρι Κάρτα-Λιμένος (Καρταλιμῆς) καὶ περαιτέρω τοῦ Παντειχίου ἐπίσης καὶ τὰ ἀπὸ τῶν Παραλίων τῆς Βιθυνίας ἐνδότερα, ἕως οὗ τότε συγχρόνως τὸ ἐφευρεθὲν ὑπὸ Καλλινίκου τοῦ Μαθηματικοῦ ἐμπρηστικὸν καὶ καταστρεπτικὸν ὑγρὸν Πῦρ Ἑλληνικὸν (Grégeois) κατέφλεξε τὰ πλοῖα καὶ αὐτοὺς ἠφάνισεν.

Οἱ Ἄραβες κατὰ τὸν Ζ'. καὶ Η'. αἰῶνα, ἐπὶ τοῦ πρώτου ἐνθουσιασμοῦ αὐτῶν, κυριεύσαντες Παλαιστίνης, Συρίας, ὅλης Αἰγύπτου καὶ Κύπρου, ἀπεῖδον ἐπὶ τὸ κυριεῦσαι καὶ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους. Καὶ δὴ τῇ τοιαύτῃ ἐλπίδι εὐωχούμενοι, ἀλλεπαλλήλως ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ μὴ εὐδοκιμήσαντες, διευδοκίμησαν τοῖς ὅπλοις ἀλλαχοῦ, πᾶσαν σχεδὸν τὴν Λιβύην καὶ τὴν Ἱσπανίαν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι. Οὗτοι δὲ, καίτοι ταῖς κατακτήσεσιν ἐνασχολούμενοι, ἀνεβάλλοντο ὅμως καὶ φιλοσοφεῖν. Καὶ δὴ περὶ τὴν ὀγδόην Ἑκατονταετηρίδα λήγουσαν, ὁ ἀπὸ τοῦ τῶν Χουλεφάϊ Ἀββασιέδων γένους Χαρουνὶ Ῥεσίτ, χαλιφεύων Αἰγύπτου καὶ Συρίας, φιλόσοφος ὢν καὶ φιλαστρονόμος πανταχόθεν μετεπέμψατο ἁδραῖς ταῖς συντάξεσι

Ἰουστινιανὸν τῶν Αὐτοκρατόρων ἐπεσκευάσατο. Δῆλον δὲ, ὅτι τῷ 1563 ἔτει ἐπὶ τῆς συμβάσης ὑπὸ ῥαγδαίας βροχῆς φρικτῆς πλημμυρίδος τῆς κατακλυσάσης καὶ καταστρεψάσης, διὰ τὴν ἔκχείλησιν τῶν περὶ τὴν Πόλιν ποταμῶν, τὰ πέριξ πάντα αὐτῆς, ποταμοφόρητοι καὶ αὗται αἱ δύω ῥηθεῖσαι Γέφυραι ἐγένοντο, ὧν ὁ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν ὁ μεγαλοπρεπὴς ἤρξατο μὲν τὴν ἐκ λίθων δι' ἀψίδων ἐπισκευὴν, διὰ τοῦ ἐπισήμου τότε Ἀρχιτέκτονος Ὀθωμανοῦ Σινὰν, τοῦ ἀρχιτεκτονήσαντος τό τε περιφανὲς Τέμενος τοῦ ῥηθέντος Σουλτάνου Σουλεϊμανιὲ, καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σουλτὰν Σελὶμ τοῦ Β'. πολυτελὲς ἐν Ἀδριανουπόλει, ἀλλ' ἐν δὲ τούτῳ τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ διαδόχου τοῦ Ὀσμὰν τούτου, ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας αὐτοῦ τῆς τελευταίας, καὶ πολιορκίας τοῦ ἐν Οὑγγαρίᾳ Σιγὲθ Szigeth, τελευτήσαντος, ὁ τούτου ῥηθεὶς υἱὸς καὶ διάδοχος ἀπηρτίσατο τὰς δύω ταύτας Γεφύρας καὶ εἰς πέρας ἤγαγεν ἐφ' ὧν ἐχαράχθη ἡ ὑπὸ τοῦ τότε Ποιητοῦ Οὐϊδάη ἐπιγραφὴ αὕτη.

Πασλαδῆ ποῦ τζίρσι ὀλμαδὰν τεμάμ
Κελδῆ ἄζμι σέδι τζενὰτ ἐνναΐμ
Γκελδὶ ζιλλαχ Σσὰχ Σουλτὰν Σελὶμ
Ἰλετδῆ τεκμὶλ ὀλδὶ ποῦ τζίρσι ἀζίμ
Διδὶ ταρικὶν Οὐϊδαῒ ὄλ ζεμὰν
Γιαπδῆ ἄπ οὐζρὲ που τζίσρι Σσὰχ Σελίμ.

Ὁ ῥηθεὶς Ποιητὴς, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἄνωθεν πέμπτου στίχου, περιέχει τὸν ὑπολογισμὸν, ὃν οἱ Ὀθωμανοὶ καλοῦσιν Ἐπτζὲδ, περικρύπτοντα ἐν τῷ ὑστάτῳ στίχῳ τὸ 974 ἔτος τῆς Ἐγίρας.

Σοφοὺς τῶν Ἑλλήνων, Ἐπιστήμης ἁπάσης ἀνέῳξε φροντιστήρια, πολλὰ τῶν Ἑλληνικῶν Βιβλίων Ἀραβιστὶ διηρμήνευσε, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν Ἀριστοτέλην. Διέπρεψε δὲ μᾶλλον τῶν Ἀριστοτελιζόντων ἄλλων Ἀράβων, ὁ ἀπὸ τῆς Βοχάρας κατὰ τὸν ΙΑ'. αἰῶνα ἀκμάσας Ἀβικέννας, ὁ καὶ ἀπὸ Κουρδούβης τῆς Ἱσπανίας κατὰ τὸν ΙΒ'. Ἀβεῤῥόης, φιλόσοφοι ἀμφότεροι καὶ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερᾶς τέχνης ἀμφιλαφῶς ἐχόμενοι. Ἐκ δὲ τούτων, τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους καθ' Ἱσπανίαν σπέρματα ἐπιμελῶς γεωργούμενα, ἐντεῦθεν εἰς τὴν γείτονα μετεφυτεύθησαν Γαλλίαν, καὶ κατέλαβον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης μέρη. Ὅποι τῶν Σχολαστικῶν λογομαχιῶν καὶ φατριῶν εἰς ὑπολήψεις καὶ δοξασίας ἐκφύλους καὶ ἀλλοτρίας τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἐκδιαιτησάμενων. οἱ ἐξ Ἑλλάδος περὶ τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἅλωσιν μεταστάντες εἰς Γαλλίαν, Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν σοφοὶ ἐν παιδείᾳ καὶ λόγοις Ἕλληνες, χεῖρα δράξαντες, τὴν φιλοσοφίαν εἰς ἦθος τὸ πρῶτον μετήγαγον μεταῤῥυθμίσαντες. Οὕτως ἄρα ἡ τῶν Βυζαντινῶν πραγμάτων καταστροφὴ ἐγένετο τῆς παρὰ τοῖς Δυτικοῖς τῶν μαθημάτων διαστροφῆς θεραπεία σωτήριος.

Μετὰ δὲ τὴν τῶν Ἀράβων διὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς κατατρόπωσιν, ὡς ἐῤῥέθη, τὰ κατ' Ἀσίαν Προάστεια διαμείναντα τὰ μὲν ἡμίπτωτα, τὰ δὲ ἡμίφλεκτα, ἐπεσκευάσθησαν παρὰ τῶν Αὐτοκρατόρων ἑπομένως, καὶ μᾶλλον τὸ τοῦ Δαμάτρυος διά τε τὸ σύνδενδρον, κατάῤῥυτον καὶ ἀλσῶδες τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Βουνοῦ, καὶ τὸ τῶν κυνηγεσίων πλούσιον. Ταῦτα δὲ προνοίᾳ Βασιλικῇ συντηρούμενα ὑφίσταντο μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἀλλὰ τῷ 1204 ἔτει, ὑποπεσούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς ἕρμαιον ἀκράτου λείας, τοῖς Σταυροφόροις ὡς πλήρης ἡ Ἱστορία, τὰ καὶ κατὰ τὰ ἀμφότερα Προάστεια κατὰ Θράκην καὶ Ἀσίαν κείμενα Ἀνάκτορα ταῦτα ἀφέθησαν, παρημελήθησαν καὶ ἐρειπώθησαν. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τούτων ὁ τῆς Πόλεως ἐγκρατὴς γενόμενος τῷ 1261 ἔτει, Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος, ὅστις πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ ἄνωθεν τοῦ Βρύα (Μὰλ-τεπὲ) καὶ ἀπέναντι τῆς Νήσου Πρώτης ὁρωμένου ὑστάτου Βουνοῦ τῆς Βιθυνίας, κατὰ κορυφὴν τούτου κείμενον Μοναστήριο τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ κατασκαφὲν ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Σταυροφόρων, ἀνῳκοδόμησε λαμπρῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ αὐτοῦ Πονλιούχου Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, καὶ πλουσίως αὐτὸ ἐπροικοδότησε (1).

Περὶ δὲ τῶν Μοναστηρίων οὐδεμία ἀμφιβολία, κατὰ τὸν τότε ζῆλον τὸν εἰς ἔριν ἁμίλλης ὑπὸ εὐλαβητικῆς φιλοτιμίας μεταβλη-

(1) Ἴδε περὶ τούτου τοῦ ἐπισήμου Βουνοῦ Κωνσταντινιάδ. Γαλλ. σελ. 215.

θέντα, ὅτι καὶ πέριξ τοῦ Βουνοῦ τούτου ὑπῆρχον ἀνεγηγερμένα Μοναστῶν Φροντιστήρια· ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ πρόνοιαν περὶ μελλόντων, καὶ σιγὴν τῶν Βυζαντινῶν Ἱστορικῶν περὶ καθαρᾶς καὶ σαφοῦς Τοπογραφίας, οὐ μόνον τῶν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Πόλει καὶ μᾶλλον τῶν ἐν καθόλῳ τῷ Βοσπόρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ Θράκην καὶ Ἀσίαν Προαστείοις ἱδρυμένων Μοναστηρίων, καὶ τῆς δείξεως κατὰ τὰς ὀνομασίας καὶ τῶν θέσεων αὐτῶν, σκοτεινὴ καὶ οὐ ῥᾳδία τοῖς φιλαρχαίοις ἡ περὶ τούτων διάγνωσις. Τῇ δὲ συνδρομῇ μόνῃ διαφαινομένων τινῶν τεκμηρίων, συμφώνων ταῖς θέσεσι, λογιζόμεθα οὐκ ἀσκόπως περὶ ἱδρυμένων αὐτόθι παρὰ τὸν Βουνὸν δύω τῶνδε ἐφεξῆς Μοναστηρίων.

Πρῶτον, τὸ μικρὸν ἀπέχον τῶν Ἀνατολικῶν Παραλίων τοῦ Βοσπόρου κείμενον ἐπὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, καλούμενον Προμότου καὶ Προμόντου, λέξις σύνθετος ἀπό τε τῆς Πρὸ Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς Λατινικῆς Μόντις (Montis), ὃ καὶ δεικνύει, ὅτι ἡ Μονὴ αὕτη ἔκειτο πρὸ τοῦ Βουνοῦ πιθανῶς τούτου. Ταύτης τῆς Μονῆς μέμνηται τὸ Ἀλεξανδρινὸν Χρονικὸν ἐν τῷ δεκάτῳ τρίτῳ ἔτει τῆς τοῦ Ἡρακλείου Αὐτοκρατορίας, καλοῦν αὐτὴν Προμούντου ἐσφαλμένως.

Δεύτερον, περὶ τὴν ὑπώρειαν τοῦ Βουνοῦ τούτου ἔκειτό ποτε χωρίον (ἴσως ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως οὗ συνῴκησαν οἱ Ἀρμένιοι ἤδη χωρίου), ὃ Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος (Βιβλ. Α΄. τῆς αὐτοῦ Ἱστορίας) Πολίχνιον Ὀνοράτου καλεῖ, ἐν ᾧ ἦν ἱδρυμένος Ναὸς τῆς Θεοτόκου παρὰ τῆς ἐκλάμπρου καὶ εὐλαβεστάτης Ἰουλιανῆς Ἀνικίας, θυγατρὸς Ἀνικίου, ἐνδόξου κατὰ γένος καὶ ἐσημαίρως ἐν Ῥώμῃ Αὐγούστου ἀναῤῥηθέντος καὶ Πλακιδίας, θυγατρὸς Οὐαλεντιανοῦ Γ΄. Αὐγούστου τῆς Ῥώμης. Καὶ ἐπειδὴ τὸ περὶ τὸν Βουνὸν τοῦτον ἐκτεταμένον πολὺ κατὰ βάθος ἦν ποτε δάσος, τὸ πρὸς θήραν ἰδιαιτέρως ἀνῆκον τοῖς Αὐτοκράτορσι, διὰ τὰ πολλὰ αὐτόθι κυνηγέσια ὁ ῥηθεὶς Βρυέννιος ἐν τῷ αὐτῷ Βιβλίῳ περὶ Νικηφόρου Αὐτοκράτορος τοῦ Βοτανειάτου λέγει ταῦτα. « Τὸν τῆς Προποντίδος διαπεράνας Πορθμὸν (τὸν οὕτω καλούμενον ἀπὸ τῆς Πόλεως μέχρι Χρυσουπόλεως καὶ Χαλκηδόνος διὰ τὸ ἀναπεπταμένον ἐντεῦθεν τῆς Προποντίδος θαλάσσης), ὁ Αὐτοκράτωρ ἐν τοῖς περὶ τὸ Ὀνοράτου Πολίχνιον Προαστείοις ηὐλίζετο, ἐπὶ θήραν δὲ συνεχῶς ἐξιὼν, τὸ σῶμα ἐγύμναζεν.

Ἡ ῥηθεῖσα κατὰ γένος ἔνδοξος Ἰουλιανὴ Ἀνικία καὶ κτίτωρ τῆς τοῦ Ὀνοράτου Μονῆς, εἰς ἣν καὶ ἐθάμιζε διὰ τὸ κατάκομον, ἐπιτερπὲς τοῦ χώρου καὶ εὔκρατον, συνεζεύχθη μετὰ τοῦ περιφήμου, ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀναστασίου τοῦ Δικόρου στρατηγοῦ τ ς

Ἕως Ἀρεοβίνθου. Πρὸς ταύτην δὲ ὁ νοσῶν τὸ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου κακόφρον ῥηθεὶς Δίκορος βίαν ἐπήνεγκεν ἐπὶ τῷ ἀναθεματίσαι τὴν ἐν Χαλκηδόνι συγκροτηθεῖσαν τετάρτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· ἀλλ' ἐπιστήμως ταῖς κοιναῖς εὐφημίαις ἐλαμπρύνθη αὕτη διὰ τὸ στεῤῥὸν ὑπὲρ τῶν εὐσεβῶν ὀρθῶν δογμάτων αὐτῆς φρόνημα, ἀντιστᾶσα ἀπταίστως καὶ καταισχύνασα ὡς αἱρετικὸν τὸν Δίκορον.

Οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπί τε τοῦ Σουλτὰν Ὀρχάν, υἱοῦ τοῦ Σουλτὰν Ὀσμὰν καὶ θεμελιωτοῦ τῆς Ἀλ Ὀσμὰν Βασιλείας, καὶ ἐπὶ Σουλτὰν Ἀμουρὰτ τοῦ Α΄, οὐ τοσούτων διὰ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν ἐκάκουν τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον Βιθυνίαν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Σουλτὰν Βαγιαζὶτ τοῦ Α΄. τοῦ διὰ τὸ σφοδρὸν αὐτοῦ καὶ ἀνυπόστατον κληθέντος Κεραυνοῦ (ἰλτιρὶμ), ἀκάθεκτοι γενόμενοι προεχώρησαν καὶ μέχρι τοῦ Βοσπόρου. Οὗ τῇ ἐπιταγῇ, παρασκευαζομένου πρὸς πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκτίσθη τῷ 1393 ἔτει, τὸ κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Παραθαλασσίαν τοῦ Βοσπόρου Φρούριον, καλούμενον Ἀνατὸλ-Χισάρ, οἱ Ὀθωμανοὶ κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον κατέσχον ὅλην τὴν Βιθυνίαν μέχρι τοῦ Βοσπόρου καὶ Πόντου, καὶ πρὸς τῷ ῥηθέντι Φρουρίῳ ἔνδον, τοῦ Βοσπόρου ἔκτισαν αὐτοὶ καὶ ἕτερον ἔξω τοῦ στομίου κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ῥηθέντος ποταμοῦ Ῥίβα περὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ εἰς τὸν Πόντον. Τοῦτο δὲ Μανουὴλ Αὐτοκράτωρ ὁ Παλαιολόγος, ἐπὶ τῆς εὐκαιρίας τῆς κατὰ τοῦ Βαγιαζὶτ ἐκστρατείας τοῦ Τιμοὺρ-λὲνκ (Τιμοὺρ τοῦ χωλοῦ), τῇ ἐπικουρίᾳ τῶν ἐλθόντων διὰ θαλάσσης πρὸς βοήθειαν τῆς Πόλεως 1400 Γάλλων, πολιορκήσας ἐξεπόρθησε καὶ κατέσκαψε.

Ἐπὶ δὲ τῆς περιστάσεως ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ Ὀθωμανοὶ διέτρεχον καὶ διεπόρθουν τὰ μέχρι τοῦ Βοσπόρου, καὶ ᾠκοδόμησαν καὶ τὰ δύω ῥηθέντα Φρούρια, ἀναμφιβόλως προκατασχόντες καὶ τὸν ῥηθέντα βουνὸν, ὡς σκοπιὰν δεξιὰν καὶ τῶν ἐγγὺς καὶ τῶν μακρὰν αὐτὸν, καὶ ὡς ἐρυμνὸν κατὰ τὴν θέσιν, κατέστησαν ὁρμητήριον πάσης ἀποθήκης αὐτῶν, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἡ τῆς ἀποθήκης φρουρὰ ἔστησε Σημαίαν περίοπτον, ἐφ' ᾧ καὶ ὁ Βουνὸς αὐτὸς ἔκτοτε ὠνομάσθη Ἀλὲμ-Δαγί.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΝΕΩΣΤΙ ΑΝΑΣΚΑΦΕΙΣΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ. (1)

Περί τε τοῦ προσφάτως ἀνορυχθέντος στυλοβάτου μετ' ἐπιγραφῆς Ἑλληνικῆς τε καὶ Λατινικῆς ἐν τῷ σκάπτειν πρὸς καταβολὴν

(1) Ἐξεδόθη τῷ αωμγ΄. ἔτει, ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως.

τῶν θεμελίων τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ Ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ἀναφανέντων ἐκεῖσε ἀρχαίων ἐρειπίων, διότι ἐν μέσῳ τῶν περιέργων πολὺς ὁ διατρέχων λόγος, ἐκθέτονται πρὸς πληροφορίαν αἱ ἐφεξῆς ἀρχαιολογικαὶ διασαφήσεις.

Ὅλον τὸ πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὁμαλὸν μέρος ἦν ποτὲ ἡ ἀγορὰ τῶν ἀρχαίων Βυζαντίων, καὶ Εἰδωλεῖον ἐν αὐτῇ ἵδρυτο, τὸ τῆς ψευδωνύμου Θεᾶς Εἰρήνης. Τοῦτο δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, μετὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς Νέας αὐτοῦ Ῥώμης, ηὔξησε καὶ ἐκαλλώπισε, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τῆς κατὰ τὸ 315 ἔτος τὸ Σωτήριον ὑπὲρ Χριστοῦ ἀθλησάσης ἁγίας Εἰρήνης (γνωστῆς οὔσης αὐτῷ), τιμᾶσθαι ἐς ἀεὶ ἐθέσπισεν. Ὁ δὲ Ναὸς οὗτος ὑπῆρχε διὰ πολλοῦ ὁ κυριώτερος κατ' ἐξοχὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ᾧ ἡ δευτέρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου συνεκροτήθη τῷ 482 ἔτει. Ἐπομένως ὁ Ἱερὸς οὗτος Κτίτωρ τῆς Ἐπωνύμου αὐτοῦ Πόλεως, ἔγγιστα τοῦ Ναοῦ τούτου, κατέβαλε μὲν τοὺς θεμελίους τοῦ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας Ναοῦ ἀλλὰ, μεταστάντος τῶν τῇδε, ὁ τούτου υἱὸς Αὐτοκράτωρ Κωνστάντιος, τῷ 358 ἔτει, ἀνεπλήρωσε τοῦτον δρομικὸν τὸ μόρφωμα καὶ ξυλοςέγαςον καὶ ἐγκαινίασε τῷ 360 ἔτει, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης (τὸν νῦν Τζεπχανὲ), ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ τῆς ἁγίας Σοφίας.

Ἐπὶ Ἀρκαδίου τοῦ Αὐτοκράτορος τῷ 404 ἔτει, διὰ τὴν ἐξορία τοῦ θείου Χρυσοστόμου, πυρποληθεῖσα ἡ ἁγία Σοφία, ἀνῳκοδομήθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου κατὰ τὸ 415 ἔτος δρομικὴ, ὡς καὶ πρότερον. Διήρκεσε δὲ ὁ Ναὸς αὐτὸς χρόνους 118 ἄχρι τοῦ 513 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον, ἐπὶ τῆς συμβάσης φρικτῆς ἐπαναστάσεως παρὰ τῶν δύω ταραχοποιῶν ἐκείνων κομμάτων Πρασίνων καὶ Βενέτων (1) καὶ τῶν λοιπῶν συνεγερθέντων πολιτῶν κατὰ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, τῆς ἐκ τοῦ δοθέντος Συνθήματος ΝΙΚΑ κληθείσης, ὑπὸ τῶν Ἀρχιστρατήγων τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισσαρίου, Ναρσῆ καὶ Μουνδου (τοῦ ἐκ γένους τῶν γηπεδίων κατα-

(1) Πράσινοι καὶ Βένετοι. Αὐτοὶ ἦσαν μία στασιώδης φατρία, διηρημένη κατὰ δήμους καὶ ὀνομασίας τῶν χρωμάτων εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βασιλείας, οἱ ὁποῖοι ποτὲ μὲν ἑνούμενοι, ποτὲ δὲ πρὸς ἀλλήλους διαμαχόμενοι, ἔφερον συνεχῶς καθ' ὅλον τὸ Κράτος, καὶ μᾶλλον ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοιαύτας ταραχώδεις φρικτὰς ἐπαναστάσεις φόνων, λεηλασιῶν καὶ ἄλλων κακουργημάτων, ὥστε, κατὰ τὸν Σιμοκάττην, ἐκ τούτων τῶν δύω βδελυρῶν χρωμάτων καὶ τῆς κατὰ μικρὸν αὐξανομένης τούτων λυσσώδους μανίας, εἰσέρρευσαν τὰ μέγιστα κακὰ εἰς τὴν βασιλείαν, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐδιώλεσαν πράγματα. (Κωνσταντινιάς. σελ. 72, ἐν σημειώσ.) Οὗτοι κατὰ τὴν ἑξῆς ἦσαν ἄλλοι Πρετωριανοὶ Ῥωμάνοι, ἄλλοι Σφεδονῖται Ῥῶσσοι, καὶ ἄλλοις Ὀθωμανοὶ Γενιτσάροι.

γομένου, καὶ υἱοῦ τοῦ αὐτῶν ἄρχοντος) ἐσφάγησαν 30000 τῶν ἀποστατῶν πρὸς παῦσιν τῆς στάσεως, τὸ ἐκραγὲν τότε συγχρόνως πῦρ ἀπετέφρωσε πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς κτιρίοις καὶ αὐτὸν τὸν τῆς Σοφίας Ναὸν, ὃν ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς παραμυθίαν τοῦ περιαλγοῦντος πλήθους, συνάξας πανταχόθεν τὴν πολυτελεστέραν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὕλην, καὶ ἐξωνησάμενος ὅλους τοὺς πέριξ τόπους τοῦ τεφρωθέντος Ναοῦ, ἀνήγειρεν, ἀδροτάτῃ δαπάνῃ, τὸν νῦν εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ὁρώμενον Ναὸν, καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐγκαινίασε τῷ 537 ἔτει. Ἡ δὲ ὕλη, δι' ἧς συνεδέθησαν ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς στερεῶς καὶ ἀδιαῤῥήκτως οἵτε λίθοι καὶ πλίνθοι, συνέκειτο ἐκ θερμενομένου ὕδατος μετὰ κριθῆς πολλῆς· ἐν δὲ τούτῳ τῷ μυξώδει καὶ κολλητικῷ χυλῷ συνεμίγνυον ἄσβεστον, τρίμματα κεράμων, καὶ φλοιὰς δένδρου πτελέας κεκομμένας, καθ' ὃν τρόπον ἀῤῥαγῆ σύγκεινται καὶ τὰ τῆς Πόλεως τείχη καὶ ἄλλαι οἰκοδομαὶ ἀρχαῖαι. Οὗτος δὲ ὁ πρὸ τῆς ἁγίας Σοφίας ἐπίπεδος τόπος, ὃς Ἀγορὰ ἐκαλεῖτο τῶν ἀρχαίων Βυζαντίων, ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου Αὐγουσταῖον ἐπωνομάσθη, πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην τῆς ἑαυτοῦ Μητρὸς Αὐγούστης μακαρίας Ἑλένης, καὶ Στήλην, κατὰ τὸ Ἀλεξανδριανὸν Χρονικὸν, ἔστησεν αὐτῆς ἐπὶ Πορφυροῦ Κίονος· ἐν δὲ τῇ αὐτῇ Πλατείᾳ Παλάτιον ὡσαύτως λαμπρὸν ᾠκοδόμησεν ὁ Ἄναξ οὗτος κεκοσμημένον ἐκ πορφυρῶν λίθων καὶ ἀνδριάντων, τῆς Συγκλήτου Γερουσίας, καὶ διὰ τὸ ἔχειν αὐτὸ πύλας χαλκᾶς κεχρυσωμένας εὐρείας καὶ ὑψηλὰς, Χαλκῆ προσηγορεύθη.

Ἐν ταύτῃ γοῦν τῇ εὐρυτάτῃ καὶ ἐπισήμῳ ποτὲ Πλατείᾳ τοῦ Αὐγουστεῶνος, ἐκ μέσου γενομένων τοσούτων Κιόνων καὶ Στηλῶν ἱσταμένων Βασιλέων τε καὶ Βασιλισσῶν, ἐπὶ τῶν ἤδη, ὡς ἐῤῥέθη, ἀνασκάψεων, ἀνορυχθεὶς εὑρέθη μόνος ὁ στυλοβάτης (πρὸς στηλίτευσιν καὶ μετὰ 1444 χρόνους τῆς ἀσυγγνώστου ἀδικίας) τοῦ Πορφυροῦ Κίονος ἐκείνου, οὗτινος ἐπὶ κορυφῆς τῷ 403 ἔτει ἐστήθη ὁ ἀργυροῦς Ἀνδριὰς τῆς διαβοήτου γενομένης ἐπὶ τῇ Ἐξορίᾳ τοῦ θείου Χρυσοστόμου, Αὐγούστης Αἰλίας Εὐδοξίας (α), συζύγου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου, ἐπιστατοῦντος τοῦ ἔργου τοῦ τότε Ὑπάρχου τῆς Πόλεως Ὀπτάτου Συμπλικίου. Περὶ τοῦ Ἀνδριάντος τοῦ-

---

(α) Αὕτη ἦν θυγάτηρ Γάλλου τινὸς Κόμητος Βοτὼν (Bauton), ὅστις γεγυμνασμένος ὢν ἄριστα τὰ πολεμικὰ, χρήσιμος καὶ εὐάρεστος ἐφάνη ἐν πολλοῖς πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν. Αὕτη δὲ, ὡς Γαλλὶς, ὑπῆρχε τὸ ἦθος, κατὰ τοὺς Ἱστορικοὺς, ἀγέρωχος, τολμηρὰ, πείσμων, φειδωλὸς, ἐφ' οἷς δὲ, βίαιος καὶ ἄδικος· διὰ δὲ τὸ κάλλος αὐτῆς κατεξουσίαζε καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· ἀπεβίω ἐπὶ τοῦ ἕκτου τοκετοῦ αὐτῆς, κατὰ ὀκτώβριον τῷ 404 ἔτει, μετὰ τρίτον μῆνα τῆς τοῦ θείου Χρυσοστόμου ἀδίκου ἐξορίας.

του ὁ μὲν Θεοφάνης λέγει ταῦτα· « Ἀργυρέαν Στήλην ἰδίαν ἡ Εὐδοξία ποιήσασα ἐν τῷ τόπῳ τῷ λεγομένῳ τὰ Πιττάκια, ἔστησε πλησίον τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ». Ὁ δὲ Σωκράτης οὕτω· « τῆς Αὐγούστης Εὐδοξίας Ἀνδριὰς ἀνέστη ἀργυροῦς ἐπὶ Κίονος χλαμύδα ἐνδεδυμένος· ἕστηκε δὲ οὗτος ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, οὔτε ἐγγὺς, οὔτε πόῤῥω τῆς Ἐκκλησίας, ἧς ἐπώνυμαν Σοφία, ἀλλὰ διείργει ἀμφω μέση Πλατεία ὁδός »· Ὁ δὲ Σωζόμενος ἐπάγει ταῦτα· « Πρὸς Μεσημβρίαν τῆς Ἐκκλησίας (Ἁγίας Σοφίας) πρὸ τοῦ οἴκου τῆς Μεγάλης Βουλῆς (τοῦ ῥηθέντος Παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου), ἣν ὁ τῆς Εὐδοξίας Κίων, καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῦ Ἀνδριάς »· τὰ αὐτὰ δὲ συνείρει καὶ ὁ Ζωναρᾶς καὶ ὁ Κεδρινὸς, ὅστις λέγει· « Ἐπεὶ δὲ αὖθις (μετὰ τὴν ἐπανάκλησιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀπελασίας τῆς Πόλεως, ἡ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν αὐτοβούλου ἀναχωρήσεως τοῦ Χρυσοστόμου), συνέβη τὰ κατὰ τὴν Ἀργυρᾶν Στήλην τῆς Εὐδοξίας, καὶ τὸν τῆς Χήρας ἀμπελῶνα, πάλιν μῖσος τῆς Εὐδοξίας, πάλιν ὀργὴ, καὶ πάλιν ἔχθρα κατὰ Χρυσοστόμου ». Ἐφ' ἅπασι τούτοις τοῖς ἡμετέροις Ἕλλησιν Ἱστορικοῖς, καὶ ὁ Κόμης Μαρκελλῖνος, Λατῖνος ἀρχαῖος Ἱστορικὸς, φησι ταῦτα « Eudoxiae Arcadii uxoris super Porphyreticem Columnam argentea statua juxta aedem Sophianam posida, hactenus sistit »· τουτέστι, τῆς Συζύγου, Ἀρκαδίου Εὐδοξίας ἐπὶ Πορφυροῦ Κίονος ὁ ἐξ ἀργύρου Ἀνδριὰς ἐγγὺς τῆς Ἁγίας Σοφίας, μέχρι ταύτης (οἷον κατ' ἀρχὰς τοῦ πέμπτου αἰῶνος, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Συγγραφέως τούτου), ἐφίσταται »·

Ὁ ῥηθεὶς Ὕπαρχος τῆς Πόλεως Συμπλίκιος Ἑλληνοφρονῶν καὶ ἥκιστα σεβαζόμενος τὰ τῶν Χριστιανῶν, κατὰ τὸν Θεοφάνην χοροὺς καὶ κρότους καὶ ὀρχήσεις περὶ τὴν Στήλην ταύτην, ἐπὶ τῆς ὑψώσεως αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Κίονος, πρὸς τιμὴν τῆς Εὐδοξίας, ἐφ' ἱκανὰς ἡμέρας ἐπιτελῶν, καὶ θόρυβον μέγαν ποιῶν, ἐλύπει τὸν Χρυσόστομον, μὴ συγχωρῶν ἡσύχως αὐτὸν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, τῇ πρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὰς θείας λειτουργίας ἐπιτελεῖν καὶ τὸν λαὸν διδάσκειν· πολλάκις γὰρ ἐκ τοῦ κρότου τῶν ὀρχήσεων καὶ τῶν ἀτάκτων φωνῶν τοῦ ὄχλου, διεταράττοντο καὶ διεκόπτοντο καὶ αὐτοὶ οἱ ψάλλοντες· ὁ δὲ Ἱερὸς Ἰωάννης ἐξ ἀθυμίας δικαίας, ἐπηνέχθη τῷ ῥηθέντι Ὑπάρχῳ διὰ λόγου, ἀλλ' οὗτος τὴν Εὐδοξίαν κατὰ Ἰωάννου Ἐξηρέθισεν, ὡς δυσχεραίνοντος δῆθεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τοῦ πλήθους, καὶ τῇ ἀποδιδομένῃ τιμῇ εἰς τὴν αὐτῆς Στήλην. Τῇ τε τοιαύτῃ ὑπὸ διαβολῆς παρεξηγήσει, ἡ τελεία ἔχθρα τῆς Αὐγούστης κατὰ Χρυσοστόμου ἐξήφθη, ἥτε παράνομος καθαίρεσις, ἐξέλασις τῆς Πόλεως, καὶ ἡ ἄδικος ἐξορία τοῦ μαθητοῦ καὶ θεράποντος Χριστοῦ κατηρτήθη. Ὁ δὲ λαὸς τῆς Πόλεως σφόδρα ἀγαπῶν

καὶ σεβαζόμενος τὸν Ἱερὸν ἄνδρα διά τε τὴν ἁγιότητα, καὶ τὰς οὐρανίους αὐτοῦ διδαχὰς καὶ διδασκαλίας, μὴ φέρων τὴν στέρησιν τοῦ φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ ἀκαθέκτου ἀθυμίας καὶ ὀργῆς κινούμενος, πῦρ βαλὼν τὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας Ναὸν ἐνέπρησεν. Τῆς ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τοῦ Πορφυροῦ Κίονος ἐγκεχαραγμένης ἐπιγραφῆς, διότι διὰ τοσούτων αἰώνων ἔκειτο χθόνιος, τὸ τῆς γῆς παμφάγον στοιχεῖον τήν τε ἀρχὴν τοῦ πρώτου τῶν τεσσάρων ἑξαμέτρων στίχων ἐξέτριψε καὶ πολλὰ τῶν γραμμάτων (ἐὰν αὐτὰ οὐκ ἦσαν κατ' ἀρχὰς κακῶς κεχαραγμένα,) ἔβλαψεν, ὥστε τὴν ἔννοιαν ὁρᾶσθαι τοῦ πρώτου μᾶλλον στίχου συγκεχυμένην καὶ ἀσυνάρτητον. Ἔχουσι δ' οὕτως οὗτοι.

ΟΝΑ ΠΟΡΦΥΡΕΗΝ ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΕΗΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑΝ
ΔΕΡΚΕΟ ΕΝΘΑ ΠΟΛΗΙ ΘΕΜΙΣΤΕΥΟΥΣΙΝ ΑΝΑΚΤΕΣ
ΟΝΟΜΑ ΔΕΙ ΠΟΘΕΕΙΣ ΕΥΔΟΞΙΑ ΤΙΣ Δ ΑΝΕΘΗΚΕΝ
ΣΙΜΠΛΙΚΙΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΥΠΑΤΩΝ ΓΟΝΟΣ ΕΣΘΛΟΣ ΥΠΑΙΧΟ

Τῆς δὲ Λατινικῆς οὕτω.

DN AEL EVDOXIAS SEMPER AVGVSTAE
YG. SIMPLIGIUS PRAEFC. URB. DEDICAVII.

Ἡ οὖν μᾶλλον σύμφωνος τῇ ἐννοίᾳ τῶν Ἐπιγραφῶν ἐπιδιόρθωσις ἔχει οὕτω·

Κίονα πορφυρέην καὶ ἀργυρέην βασίλειαν
Δέρκεο, ἔνθα Πόλει θεμιστεύουσιν Ἄνακτες.
Ὄνομα δ' εἰ ποθέεις, Εὐδοξία· τίς δ' ἀνέθηκε;
Συμπλίκιος μεγάλων Ὑπάτων γόνος ἐσθλὸς Ὕπαρχος.

Dominae Ailiae Eudoxiae semper AVGVstae
YC. Simblicius Praefectus urbis dedicavit.

Τὴν Πλατεῖαν ταύτην ὀνομάζει, ὡς ἐῤῥέθη, ὁ Θεοφάνης, Πιττάκια· ἦν γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγηγερμένος Κίων, καὶ ἐπ' αὐτοῦ Στήλην ἰδίαν ἀνέστησεν ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Μέγας, ὁ καὶ Μακέλης, τῷ 460 ἔτει· ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ Κίονος βαθμίδων, κατ' Ἀνακτορικὴν ἐπιταγὴν, πάντες οἱ ἱκετηρίας πρὸς τὸν Βασιλέα ἔχοντες ἀδικούμενοι, ἔφερον καὶ ἐτίθουν αὐτάς· οἱ δ' ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι ἐκόμιζον ταύτας πρὸς τὸν Λέοντα, παρ' οὗ αὐθημερὸν καὶ ἐξεδίδετο ἡ πρὸς ἕκαστον κατὰ τὴν ἱκετηρίαν αὐτοῦ λύσις καὶ ἀπόφασις· καὶ ἐπειδὴ ταύτας τὰς ἱκετηρίας τότε ἐκάλουν Πιττάκια, ἐκ τούτου εἰς τὴν Πλατεῖαν ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν προσέθεντο.

Ἔτι δὲ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας εὐρυτάτῃ Πλατείᾳ,

τῇ καὶ ἐκτεινομένῃ τῷ τότε κατὰ μὲν Ἀνατολὰς ἐφ' ἓν ἱκανὸν μέρος τῆς πρώτης τανῦν Βασιλείου Αὐλῆς (Πάπι Χουμάγιοῦν), κατὰ δὲ Μεσημβρίαν μέχρι τῶν Προπυλαίων τῶν πολυωνύμων ποτὲ Ἀνακτόρων, κειμένων τῶν τε Προπυλαίων αὐτῶν καὶ τῆς πρώτης Βασιλείου Αὐλαίας, καθ' ὅλην τὴν αὐτὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἤδη ἀνεγείρεται τὸ λαμπρὸν τὴν κατασκευὴν Πανεπιστήμιον, κατὰ δὲ Νότον μέχρι Διϊππίου (6) καὶ τοῦ Ἱπποδρομίου, ὁ Μέγας Ἰουστινιανὸς, μετὰ τὸ πέρας τοῦ θαυμασίου Ναοῦ ἀπέναντι τούτου, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Περιαυλίῳ τοῦ Ναοῦ, κατὰ τὸν Ζωναρᾶν καὶ τὸν Κεδρινὸν, ἔστησε μέγαν Κίονα, Αὐγουσταῖον ἀπὸ τῆς πλατείας ταύτης αὐτὸν καλέσας, ἐφ' οὗπερ τὸν οἰκεῖον Ἀνδριάντα ἔφιππον ἐκ χαλκοῦ κεχρυσωμένου ἀνεστήλωσεν. Ἰδ. περὶ τούτου Κωνσταντινιάδ. σελ. 71. (1)

Περὶ τὴν βάσιν τοῦ ῥηθέντος στυλοβάτου τοῦ τῆς Εὐδοξίας Κίονος, ἀνεκαλύφθη καὶ τὸ λιθόστρωτον ἔδαφος τῆς λαμπρᾶς ποτε Πλατείας τοῦ Αὐγουστεῶνος, συνιστάμενον ἐκ μελανοχρόων πετρῶν, μῆκος μὲν ἐχουσῶν ἑνὸς γεωμετρικοῦ ποδὸς, εὖρος δὲ ἡμίσεος, ἄριστα ἐστρωμένον.

Ἐπὶ τῆς ἀνασκαφῆς, πρὸς καταβολὴν τῶν θεμελίων τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν μέσῳ τῶν ἀναφανέντων ἐφ' ἱκανὸν βάθος τῆς γῆς (διὰ τὸ ἀνυψωθὲν καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν μεγαλόπολιν ταύτην ἔδαφος, ὡς ἐῤῥέθη ἐν τῇ περὶ τοῦ Ἀλὲμ-Δαγὶ διατριβῇ), διαφόρων κορμισμάτων ἀρχαίων, παρετηρήθησαν ὑπολείμματα θριαμβευτικοῦ οἷον Τόξου· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ὡς Τόξου μόρφωμα ὑπῆρχεν Ἀψὶς διὰ στοῶν μεγίστη, ὑποστηριζομένη ἐπὶ ἑπτὰ Κιόνων, ἥτις ἔκειτο ἐν τῷ λεγο-

---

(6) Διΐππιον ὠνομάσθη τὸ ἐν μέσῳ τοῦ Αὐγουστεῶνος καὶ τοῦ Ἱπποδρομίου μέρος, ὅπου ἦν ὁ Ναὸς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὁ γενόμενος ὕστερον Θηριοτροφεῖον (ἀσλὰν-χανᾶς), καὶ κατασκαφεὶς ἤδη, διότι Φωκᾶς ὁ Τύραννος ἔστησε περὶ τὸν Ναὸν τοῦτον ἐκ μαρμάρου δύο ἵππους.

(1) Ἰδού, χάριν τῶν μὴ ἐχόντων τὴν Κωνσταντινιάδα, σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅσα ἐκεῖ λέγει ὁ ἀοίδιμος Συγγραφεὺς περὶ τοῦ Κίονος τούτου. Στμ. Εκδ.

« Ἔτι μετὰ τὴν ἅλωσιν ἵστατο διά τινων χρόνων εἰς τὸν Φόρον τὸ πάλαι καλούμενον Αὐγουσταῖον τὸν ὄντα πρὸ τῆς ἁγίας Σοφίας κατὰ μεσημβρίαν, ὁ μέγιστος Κίων Αὐγουστίων καλούμενος, ὁ ὁποῖος παρὰ τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ ἀνηγέρθη περὶ τὸ ἕβδομον καὶ δέκατον ἔτος τῆς ἑαυτοῦ Βασιλείας, ἔχων ἐπὶ κορυφῆς ἔφιππον τὸν ἑαυτοῦ Ἀνδριάντα, ὃν ὕστερον περὶ τὸ 1525 ἔτος κατασπάσαντες καὶ συντρίψαντες τὸν μὲν Χαλκὸν τοῦ Ἀνδριάντος ἀνέλυσαν, τὸ δὲ στυλόβατον ἐκθεμελιώσαντες ἔστησαν εἰς πρόσοψιν μιᾶς Κρήνης. Ἐν δὲ τῷ Κίονι τούτῳ ποτὲ κατὰ τὸν τὰ Βυζαντινὰ κακὰ συγγράψαντα Δούκαν, Κεφ. μ'. ἀνεσταυρώθη προσηλωθεῖσα περίοπτος ἡ κεφαλὴ Κωνσταντίνου τοῦ ὑστάτου τῶν Παλαιολόγων, ἔνθα καὶ κατέμεινε θέαμα οἴκτιστον ὅλην τὴν ἡμέραν ἕως ἑσπέρας

μένῳ Μιλίῳ, τῷ συνημμένῳ μετὰ τῆς Πλατείας τοῦ Αὐγουστεῶνος· ἐφ' ἧς Ἀψίδος ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔστησε Στήλην ἰδίαν, καὶ ἄλλην ἐπίσης δευτέραν τῆς Μητρὸς αὐτοῦ, ἔτι δὲ καὶ δύω Καισάρων Ἀδριάντας ἐφίππους, τοῦ τε Τραϊανοῦ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ Αἰλίου. Ἐφ' ἑνὸς δὲ τῶν ῥηθέντων ἑπτὰ Κιόνων (ὡς ἱστορεῖ Λατινιστὶ ὁ Γύλλιος, ὁ καὶ πρῶτος μετὰ ἐννενήκοντα χρόνους ἀπὸ τῆς ἁλώσεως καθιστορήσας τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως θέσεις ἀρχαίας καὶ περιγράψας τὰς ἐπὶ τῆς Περιηγήσεως αὐτοῦ διασωζομένας ἔτι ὀλιγίστας ἀρχαιότητας), ὑπῆρχεν ἐγγεγραμμένον τὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ὄνομα, καὶ τὸ ὑπέρλαμπρον ὃ εἶδε δι' ἀστέρων Σημεῖον, ΕΝ ΤΟΥΤΩι ΝΙΚΑ.

Ἐν ταύτῃ τῇ ἐξῃρημένῃ τῶν ἄλλων λαμπρᾷ Πλατείᾳ, πρὸς ταῖς Στήλαις τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, τῶν τῆς Μητρὸς αὐτοῦ δύω, τῶν δύω ἔτι Αὐγούστων τῆς Ῥώμης, τῆς τε Εὐδοξίας καὶ τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ἵσταντο ὡσαύτως ἐπὶ Κιόνων τοῦτε Μεγάλου Θεοδοσίου, τοῦ Ἀρκαδίου, Θεοδοσίου τοῦ Νεωτέρου, τῆς τούτου ἀδελφῆς Αὐγούστης Πουλχερίας, Ἀριάδνης γυναικὸς τοῦ Ζήνωνος, Σοφίας συζύγου Ἰουστίνου τοῦ Θρακὸς καὶ ἄλλαι ἄλλων Στῆλαι. Ἀλλὰ τῶν τοσούτων σπανίων καὶ πολλῶν καλλίστων ἔργων ἐκ μέσου πάντων γενομένων μέχρι καὶ τῶν βάσεων αὐτῶν, κρίμασι Κυρίου πρὸς ἔλεγχον περίτρανον ἀναμφιβόλως τοῦ ὑπὸ πάθους καὶ ἐμμόνου προτροπῆς τῆς Εὐδοξίας συνελθόντος πονηροῦ ἐκείνου Συνεδρίου, τοῦ καταψηφίσαντος τήν τε παράλογον καθαίρεσιν ἀπὸ τοῦ Θρόνου, καὶ τὴν ἄδικον ἐξορίαν τοῦ πανευφήμου ἀνδρὸς καὶ Οἰκουμενικοῦ Διδασκάλου, μόνος ὁ στυλοβάτης αὐτὸς, ὁ φέρων τὸ τῆς Εὐδοξίας ὄνομα διετηρήθη, καὶ, μετὰ τοσούτους αἰῶνας ὑπὸ γῆν, ἐπανωρυκται πρὸς θέαν κοινὴν καὶ ἀνάμνησιν τοῦ πραχθέντος κατὰ τοῦ Δικαίου ἀσυγγνώστου ἀνοσιουργήματος.

Τέως δὲ, ὡς ἐν ἐπιθήκης μοίρᾳ, περὶ τῆς ἐνδόξου Πλατείας ταύτης, ἐπισφραγίζοντες λέγομεν, ὅτι αὕτη περιελάμβανε τήν τε Ἀγορὰν τῶν πάλαι Βυζαντίων, Μίλιον, καὶ τὴν Χαλκῆν, ὅπου, πρὸς τῷ Παλατίῳ τῆς Συγκλήτου Γερουσίας, ἦν καὶ κάλλιστός ποτε Ναὸς τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπὶ τῶν ἄκρων τοῦ πρὸς θάλασσαν λόφου ἱδρυμένος παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπινοῦ μὲν πρότερον, ὕστερον δὲ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Τσιμισκῆ μεγαλυνθεὶς εἰς κάλλος θαυμάσιον, ἔνθα καὶ ἐνεταφιάσθη. Καὶ διότι ὁ Ναὸς αὐτὸς ἔκειτο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βασιλικοῦ τανῦν Ῥοδοκήπου, κατὰ γραμμὴν εὐθεῖαν τοῦ κατασκαφέντος, κατὰ τὸ ἄνωθεν αὐτοῦ μέρος, Σουλτανικοῦ ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου Μελάθρου (Ἰντζιλὶ Κιόσκ), οἱ ἡμέτεροι ἐξ αὐτῆς τῆς ἁλώσεως ἄχρι τοῦ 1821

ἔτους, ὑπ' ἄκρας εὐλαβείας, συντρέχοντες καὶ πανηγυρίζοντες κατὰ τὴν ἕκτην τοῦ Αὐγούστου, ἐσεβάζοντο τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν κάτωθεν τοῦ ῥηθέντος Μελάθρου ἀναβλύζον ὕδωρ, ὡς Ἁγίασμα.

Καὶ ἦν μὲν ἡ τοιαύτη Πλατεῖα καὶ περιώνυμος, διὰ τοσούτων ἐγερθέντων ἐν αὐτῇ Κιόνων καὶ Ἀνδριάντων λαμπρῶς καθωραϊσμένη, καὶ ἐξαιρέτως διὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου δι' ἀψίδων Περιστύλου, τοῦ ἐκτεινομένου μέχρι τοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας Προαυλίου, κεκαλλωπισμένη, ὅπου ἵστατο ἡ θαυμαστὴ τὴν τέχνην ἐξ ἰάσπου Φιάλη, εἰς ἣν Παῦλος ὁ Σιλεντάριος Ποιητής, εἰς τὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἔκφρασιν αὐτοῦ ὕφανε τάδε·

» Μηκεδανῆς δ' ἐρίτιμον ἐς ὀμφαλὸν ἵσταται αὐλῆς
» Εὐρυτάτη Φιάλη τις Ἰάσπιδος ἔκτομος ἀκρῆς,
» Ἔνθα ῥόος κελάδων ἀναπάλλεται ἠέρι πέμπειν
« Ὁλκὸν ὅλον παθέων ἐλατήριον.

Ἐκ δὲ τοῦ ὕδατος ταύτης, οἱ εἰς τὸν Ναὸν εἰσερχόμενοι ἀπένιπτον τό τε πρόσωπον αὐτῶν καὶ τὰς χεῖρας. Περὶ δὲ τὰ χείλη τῆς Φιάλης ἦν ἐγγεγραμμένος ὁ Καρκινικὸς διδακτικὸς ἴαμβος οὗτος·

Νῖψον ἀνομήματα, μὴ μόναν ὄψιν.

Ἔτι δὲ καὶ ἄλλαι τῶν ἀρχαιοτήτων ἀνωρύχθησαν ἐν τοῖς τοῦ Βυζαντίου Βασιλείοις, καὶ ἀνεφάνησαν ἐπίσης προσφάτως. Ταῦτα δὲ, κελεύσει Αὐτοκρατορικῇ, τοῦ νῦν εὐτυχῶς Αὐταρχοῦντος Κραταιοτάτου, Φιλολάου τε καὶ ἐραστοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν φώτων τῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, ἡμῶν Ἄνακτος Σουλτὰν Ἀπδοὺλ-Μεδζὶτ, ὑπουργοῦντος τῇ ὑψηλῇ θελήσει τοῦ ἐπ' ἀδελφῇ αὐτοῦ Κηδεστοῦ, Ὑψηλοτάτου Ἀχμὲτ Φετὴ Πασᾶ καὶ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυροβολικοῦ, μετακομισθέντα εἰς τὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης μνησθέντα Ναὸν, τὴν νῦν Ὁπλοθήκην (Τζεπχανὲ), κατετέθησαν ἔξωθεν τούτου κατὰ σειρὰν, περιφραχθέντος τοῦ περιέχοντος ταύτας τὰς ἐφεξῆς Ἀρχαιότητας μέρους διὰ σιδηρῶν κιγκλίδων, πρὸς κοινὴν ἐλευθέραν παρατήρησιν.

Α΄. Μέγα ἐκ Σπυρίτου (Γρανίτου) Αἰγυπτιακοῦ λίθου, τοῦ καὶ Θηβαϊκοῦ λεγομένου, τμῆμα. Τοῦτο δὲ ἦν ὁλομελὴς Ὀβελίσκος ὕψος ἔχων πόδας τριάκοντα καὶ πέντε, ὅστις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἵστατο, κατ' ἄρκτον, ἔνδον τῶν Ἀνακτόρων, ἀλλ' ὑπὸ σεισμοῦ πεσὼν διεχωρίσθη εἰς δύω· ὧν τὸ μὲν ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τῶν μέσων καὶ κατωτέρω διαχωρισθὲν τοῦ Ὀβελίσκου μέρος καὶ εἰς ὀξὺ λῆγον, ὡς ἧττον ὀγκῶδες καὶ βαρὺ, ἐπὶ Σουλτὰν Σουλεϊμὰν

τοῦ μεγαλοπρεποῦς, τοῦ καὶ Κανουνῆ, ὁ ἐξ εὐγενῶν Ἐνετὸς Ἀντώνιος Πριόλος θερμῶς ἐκζητήσας, ἀδείᾳ Σουλτανικῇ, τὸ τμῆμα τοῦτο παρέλαβεν, εἰς Ἐνετίαν μετέφερε, καὶ ἐν τῇ λεγομένῃ Πλατείᾳ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἔστησε· τὸ δὲ λοιπὸν κάτωθεν μέρος τοῦ τετραπλεύρου Ὀβελίσκου τούτου καὶ ὀγκωδέστερον, κείμενον χθόνιον ἔνδον τῶν Ἀνακτόρων, ἐστὶ τὸ μετενεχθὲν καὶ κατατεθὲν καὐτὸ ἔξωθεν τῆς Ὁπλοθήκης (γ).

Β'. Τρεῖς πορφυραῖ Λάρνακες παμμεγέθεις, ἐξ ὧν ἡ μία ἐστὶν Ἀρκαδίας, θυγατρὸς τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου ἐκ τῆς Εὐδοξίας αὐτῷ γεννηθείσης, τετάρτου αὐτῷ τέκνου, κατὰ τὸ 400 ἔτος, ἥτις παρθενίαν εἵλετο, προτροπῇ τῆς ἀοιδίμου Βασιλίσσης Πουλχερίας, ἀδελφῆς αὐτῆς μείζονος, ὡς καὶ αὕτη παρθένος διέμεινε. Ζήσασα δὲ ἡ Ἀρκαδία ὁσίως καὶ ἐναρέτως, ἀπεβίω τῷ 444 ἔτει, κηδευθεῖσα λαμπρῶς ὑπὸ Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ ἐν τῷ κατὰ τὸν πρῶτον λόφον τοῦ Βυζαντίου Ναῷ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ, κειμένῳ ποτὲ ἐν μέσῳ τῶν δύω τανῦν πυλῶν τῶν Ἀνακτόρων, Μπάπι Σελάμ, καὶ Μπάπι Σαάδὲ, ὅπου καὶ αἱ τρεῖς αὗται Λάρνακες ἀνωρύχθησαν. Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις δύω, ἄδηλον τίνες τῶν περιφανῶν καὶ ἐνδόξων ἐκηδεύθησαν ἐν τῷ αὐτῷ Ναῷ τοῦ ἁγίου Μηνᾶ. Ἐπὶ μιᾶς δὲ τῶν Λαρνάκων τούτων, ὁρᾶται κεχαραγμένον τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, τότε Ἄλφα καὶ τὸ Ὠμέγα τουτέστιν, ἥτε ἀρχὴ τοῦ ἐπικήρου βίου καὶ τὸ πέρας αὐτοῦ.

Γ'. Τούτοις δὲ τοῖς ἀνωτέρω, μετακομισθεὶς, παράκειται καὶ ὁ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν τῆς Εὐδοξίας Στυλοβάτης.

(γ) Ἐν ταύτῃ φυλάττονται περικεφαλαῖαι, ἀσπίδες, θώρακες περιβραχίονες, σημαῖαι εἴδη διαφόρων Πανοπλιῶν, ὀργαίων, καὶ αἱ κλεῖδες (πολλαὶ δὲ τούτων εἰσὶν ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ) τῶν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ὑποταγέντων Φρουρίων καὶ Πόλεων, ὡς λάφυρα τῶν πορθητῶν Ὀθωμανῶν.

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ.

Συγγραφεῖσα μὲν ὑπὸ τινος Ἀρχαιολόγου, ἐπεξεργασθεῖσα δὲ παρὰ

τοῦ Σοφοῦ Συγγραφέως τῆς ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΔΟΣ. (1)

Ἡ ἀποπερατωθεῖσα ἐπισκευὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἶναι συμβὰν ἄξιον τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀβδοὺλ-Μετζὶτ, ἀποδεικνύον ἐναργῶς τὸν πρὸς τὰς τέχνας ζῆλον τῶν Ὀθωμανῶν, τοῦ λαοῦ τούτου, εἰς τὸν ὁποῖον προσῆψάν τινες τὸν βανδαλισμὸν, μὴ συλλογισθέντες, ὅτι εἰς τοὺς Καλίφας καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς Σουλτάνους ὀφείλονται τοιαῦτα ἀριστουργήματα ἀρχιτεκτονικῆς! Ἕνεκα τῶν προλήψεων παρημελήθη ἀπὸ τριῶν ἤδη αἰώνων ὁ γιγαντώδης Ναὸς, τὸ κῦδος τῶν Ἡγεμόνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἁγία Σοφία ὁσημέραι ὥδευεν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἀμελείας τῶν ἐπιφορτισμένων τὴν ἐπιστασίαν αὐτῆς. Ἀλλ' ἅμα τὸ Κράτος καλῶς ἱδρύθη, μὴ ἔχον πλέον νὰ καταπολεμήσῃ στάσεις καὶ φανατισμὸν ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ, ὁ ἐνδόξως ἀκολουθῶν τὸ ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ πατρός του Σουλτὰν Ἀβδοὺλ-Μετζὶτ ἔθεσε πᾶσαν Αὐτοῦ τὴν φροντίδα εἰς τὸ νὰ διατηρήσῃ τὸν περίφημον τοῦτον Ναόν.

Πρὶν ἢ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν γενομένων ἐργασιῶν, θέλομεν δώσει ἰδέαν τινὰ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Τὸ ἔργον ἡμῶν δὲν θέλει περιορισθῆ εἰς τὸ νὰ τὴν ζωγραφίσωμεν κατὰ τὴν παροῦσαν αὐτῆς κατάστασιν, θέλομεν προσπαθήσει, ἵνα δώσωμεν λεπτομερείας τινὰς ἐπὶ τῆς ἱστορίας καὶ κατασκευῆς αὐτῆς. Ἐπὶ τούτῳ οὖν λαμβάνομεν ὁδηγοὺς τὸν Πέτρον Γίλιον (Gilles), Βαντούρην (Banduri), Δουκάγγελον (Ducange), Τεξιέρον (Texier), τὸν σεβάσμιον γέροντα Πατριάρχην Κωνστάντιον, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸν Βατισσιέρον, ὃν θέλομεν ἀκολουθήσει βῆμα πρὸς βῆμα.

Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας κτίσας τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ Πόλιν, τὸ ἐπισημότερον τῶν Βυζαντίων εἰδωλεῖον, κατὰ τὸν Κωδινὸν, με-

(1) Ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τύποις Ἰ. Λαζαρίδου, τῷ 1849.

τεποίησεν εἰς Ναὸν Κυρίου, καὶ ἀνέθηκε τῇ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ Σοφίᾳ· « Σοφίαν καλοῦσιν οἱ Βυζάντιοι τὸν Ναὸν ἐπικαιριώτατα, τῷ Θεῷ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπεργασάμενοι». (Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς, Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ Β. Α'. Κ. Α'.). Οὗτος ὁ Ναὸς ἐστιν ὁ πρῶτος, ἐν ᾧ ὁ σκληρῶς καταδιωκόμενος χριστιανισμὸς, ἀφήσας, τέλος τὰ σπήλαια καὶ τοὺς κρυπτῆρας, ἀνεφάνη ὑπ' ὄψιν τοῦ Κόσμου μετὰ κρότου νικηφόρος κατὰ τοῦ κράτους τῶν Εἰδώλων.

Κωνστάντιος ὁ Αὐτοκράτωρ ὁ τούτου υἱὸς ἀνεπλήρωσε (κατὰ τὸν Θεοφάνην) τὰ τοῦ Ναοῦ τούτου ἐλλείποντα, ἐκτείνας αὐτὸνς κατ' εὖρος καὶ μῆκος, δρομικὸν τὸ μόρφωμα.

Κατὰ τὸ 388 ἔτος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, ψευδοῦς φήμης ἐν Κωνσταντινουπόλει διασπαρείσης, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ αὐτὸ νενίκηται καταστραφεὶς ἐν τῷ κατὰ τὴν Ἰταλίαν πολέμῳ, οἱ Ἀρειανοὶ στασιάσαντες ὥρμησαν καὶ ἐνέπρησαν τὸν ὄροφον τοῦ Ναοῦ τῆς Σοφίας, ὃν ἐπεσκεύασεν εἶτα ὁ Θεοδόσιος διὰ τοῦ μαγίστρου Ῥουφίνου.

Ἐπὶ Ἀρκαδίου Αὐτοκράτορος τῷ 404 ἔτει, μετὰ τὴν ἄδικον ἐξορίαν τοῦ θείου Πατρὸς Χρυσοστόμου, ὑπ' ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ, πυρποληθεῖσα ἡ Ἁγία Σοφία, ἀνῳκοδομήθη τῷ 415 ἔτει τὸ δεύτερον ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδοσίου Αὐτοκράτορος τοῦ Β'. τοῦ καὶ μικροῦ, δρομικὴ ὡς καὶ πρότερον. Διήρκεσε δὲ ὁ Ναὸς αὐτὸς χρόνους 117 ἄχρι τοῦ 537 ἔτους, ὅτε ἐπὶ τῆς ἐγερθείσης παρὰ τῶν δύω ἐκείνων ταραχοποιῶν κομμάτων Πρασίνων καὶ Βενέτων καὶ τῶν συνεγερθέντων μετ' αὐτῶν πολιτῶν κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος φρικτῆς ἐπαναστάσεως, τῆς ἐκ τοῦ δοθέντος παρὰ τῶν ἀποστατῶν πρὸς ἀλλήλους συνθήματος ΝΙΚΑ κληθείσης, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Βελισσαρίου, Ναρσῆ καὶ Μούνδου 30000 ἀποστατῶν πρὸς παῦσιν τῆς ἀνταρσίας, καὶ ὅτε συγχρόνως τὸ ὅ οἱ ἀποστάται ἔβαλον πῦρ ἀπετέφρωσε πρὸς τοῖς ἄλλοις λαμπροῖς κτιρίοις, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς Ἱστορικοὺς, καὶ αὐτὸν τὸν τῆς Σοφίας Ναὸν τὸ τρίτον.

Μετὰ δὲ τὴν παῦσιν τοῦ ἐμφυλίου τούτου κακοῦ, ὁ Ἰουστινιανὸς πρὸς εὐχαρίστησιν καὶ παραμυθίαν τοῦ περιαλγοῦντος πλήθους, ἀπεφάσισε νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν τοσοῦτον μεγαλοπρεπῆ, περιφανῆ καὶ θαυμάσιον, ὥστε μεγέθους ὑπερβολῇ, εὐπρεπείᾳ σχήματος, καὶ ποικιλίᾳ παντοδαποῦς ὕλης πλουσίας, ὁμοίᾳ ταύτῃ τῇ οἰκοδομῇ, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἄχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ, οὐκ ἐγένετο πώποτε· ὅθεν καὶ ἔγραψε καθ' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν πρὸς τοὺς Στρατηγοὺς, Σατράπας τῆς Ἀσίας, Διοικητὰς τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ θεμάτων, ὅπως ἀποστείλωσι τὰ κο-

τροῦντα τὰς κατ' Ἀσίαν, Ἰταλίαν, Ἀττικῆς καὶ νήσων πόλεις καὶ ἑλληνικοὺς Ναοὺς διὰ Προπυλαίων, Τόξων Θριάμβου καὶ ἄλλων καλλίστων μνημείων περίδοξα ἀρχαῖα ἔργα - στηλῶν ποικίλων, μαρμάρων διαφόρων χρωμάτων καὶ ἄλλων. - Ῥωμαία τις κυρία Μαρκία ὀνομαζομένη ἀπέστειλεν ἐκ Ῥώμης ἀπὸ τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἡλίου ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ σχεδιῶν ὀκτὼ Κίονας ἐκ πορφυρίτου κοσμοῦντας ἄλλοτε τὸν ἐν Βαλβεν ὑπὸ τοῦ Αὐρηλιανοῦ κτισθέντα Ναὸν τοῦ Ἡλίου, οὗ ἀντίτυπον ἦν ὁ ἐν Ῥώμῃ Κωνσταντῖνος ὁ τῆς Ἐφέσου Ἔπαρχος ἔπεμψεν αὐτῷ ὀκτὼ ἐξ ἰάσπου κίονας ἀφαιρεθέντας ἐκ τοῦ περιφήμου Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις ἐπρομήθευσαν διαφόρους κίονας.

Ὁ Ἰουστινιανὸς συνήθροισεν ἐργάτας πανταχόθεν, τὴν διεύθυνσιν δὲ τοῦ ἔργου ἀνέθηκεν εἰς δύω Ἕλληνας Ἀρχιτέκτονας, Ἀρτέμιον (1) τὸν Τραλλιανὸν καὶ Ἰσίδωρον τὸν Μιλήσιον· ὁ πρῶ-

(1) Ἀνθέμιον ὀνομάζει τοῦτον ἐν Κωνσταντινιάδι (σελ. 83. ἐν σημ.) ὁ σοφὸς Συγγραφεὺς αὐτῆς, ἔνθα ἐκτενέστερον διηγεῖται, τίνι τρόπῳ ὁ Ἀνθέμιος ἐξεδίκησε τὸν ῥήτορα Ζήνωνα (Σημ. Ἐκδ.).

« Ὁ ἐκ Τράλλεων (λέγει) Ἀνθέμιος, ὁ πολὺς καὶ ἔξοχος αὐτὸς περὶ τὰ Μαθηματικὰ καὶ τὰς τῶν μηχανῶν ἐφευρέσεις, εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλλην ὁ ἀνευρὼν μέχρι πόσου δύναται ἡ τῶν ἀτμῶν ἐνέργεια, καὶ ταύτην βαλὼν εἰς πρᾶξιν ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως. Διὰ τὴν αὐτοῦ φήμην, παρὰ Ἰουστινιανοῦ μετάπεμπτος γενόμενος, καὶ ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον, κατῴκει εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν οἶκον μετά τινος ῥήτορος Ζήνωνος, τὰ μὲν ἐπάνω δωμάτια τοῦ οἴκου κατεῖχεν ὁ Ζήνων, τὰ δὲ ὑποκάτω ὁ Ἀνθέμιος· ἀλλ' ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς λόγους καὶ διαδικασίας περὶ τοῦ οἴκου, καὶ ὁ Ζήνων διὰ τῆς δεινότητος τῆς ῥητορικῆς του κατέθλιβεν ἀδίκως τὸν Ἀνθέμιον, ἀνελάβετο αὐτὸς διὰ τῆς αὐτοῦ τέχνης νὰ ἐκδικηθῇ τὸν καλὸν ῥήτορα τῷ τοιούτῳ τρόπῳ· ἐμπλήσας λέβητάς τινας ὕδατος, ἔστησεν αὐτοὺς εἰς τὸ κάτω ἐπὶ γῆς δωμάτιον, ὅπου κατῴκει, καὶ περιβαλὼν τὴν πέριξ ὅλην στεφάνην τῶν λεβήτων μὲ δερματίνους αὐλοὺς δεδεμένους καὶ συνεσφιγμένους καλῶς, ἐνέπηξε τὸ εἰς ὀξὺ λῆγον ἄκρον τῶν αὐλῶν, ὡς ἄλλην σάλπιγγα, εἰς τοὺς δοκοὺς καὶ τὰς σανίδας τοῦ ἐδάφους τοῦ ἐπάνω δώματος τοῦ κατοικουμένου παρὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του· ἀφοῦ δὲ τὸ εἰς τοὺς λέβητας ὕδωρ ἐθερμάνθη ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ ἀνεκάχλασεν, ὁ ἐκ τούτου θερμὸς καὶ πεπυκνωμένος ἀτμὸς, διαχυνόμενος εἰς τοὺς αὐλοὺς καὶ καταθλιβόμενος, ἐφέρετο μὲ μεγάλην ὁρμὴν εἰς τὰ ἄνω, καὶ διὰ τῶν στενῶν πόρων τῶν αὐλῶν ἐκσφενδονούμενος βιαιότερον, καὶ προσβάλλων μετὰ σφοδρότητος ἀκαταπαύστως τὴν στέγην, ἐκλόνισε τέλος καὶ διέσεισεν ὅλον τὸν οἶκον τόσον, ὥστε ὁ Ζήνων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ φίλοι ἔμφοβοι, ποσὶ τρομαλέοις ἐξῆλθον ὡς εἶχον τάχους τῆς οἰκίας ἐμβεβροντημένοι, ὑπολαβόντες ὡς σεισμὸν τὸ δεινόν· ὁ δὲ Ἀνθέμιος, οὐ τοῦτο μόνον τὸ τοῦ ἀτμοῦ ἐφεύρημα (πρὸς εὐκλεᾶ αὐτοῦ μνήμην), κατὰ Ζήνωνος ἐμηχανεύσατο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παίγνια φύσεως κατ' αὐτοῦ ἐτεκτήνατο, καταστράψας διὰ κοίλων ἐσόπτρων τὸ δωμάτιόν του, καὶ καταβροντήσας αὐτὸ δι' ὧν ἐπενόησεν, ὡς ἄλλων σφοδροτάτων βροντῶν, βιαίων κτύπων, ἐκπληττόντων τὴν αἴσθησιν. » (Ἀγαθίας ὁ Σχολαστ. Βιβλ. Ε'.)

τος μάλιστα ἦτο σοφὸς μηχανικὸς, ὅστις, κατὰ τὸν Ἀγαθίαν τὸν Σχολαστικὸν (ὅρα Βιβ. ε.), πρῶτος ἀνεῦρε τὴν τῶν ἀτμῶν ἐνέργειαν καὶ μετεχειρίσθη αὐτὴν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τοῦ ῥήτορος Ζήνωνος, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν οἰκίαν κατῴκει, θέσας εἰς τὸ δωμάτιόν του λέβητας ὁρμητικῶς κλεισμένους καὶ ὁδηγήσας τὸν ἀτμὸν διὰ χαλκίνων σωλήνων εἰς τὸ δωμάτιον τοῦ Ζήνωνος, ὅστις ἔμφοβος ποσὶ τρομαλέοις ἐξῆλθε τῆς οἰκίας ὑπολαβὼν αὐτὴν τοῖς δαίμοσι παραδεδομένην.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κοινοῦ οἱ Ἀρχιτέκτονες οὗτοι ἦσαν μόνον ἐπιφορτισμένοι, ἵνα ἐκτελῶσιν ἁπλῶς τὰς διαταγὰς τοῦ Αὐτοκράτορος, πρὸς ὃν, ἔλεγον, Ἄγγελος Κυρίου εἶχε δώσει τὸ σχέδιον καὶ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ ἱεροῦ οἰκοδομήματος· ἤθελε τῷ ὄντι πιστεύσει τις βλέπων τὴν σπουδὴν καὶ τὴν φροντίδα, μεθ' ἧς ὁ Ἰουστινιανὸς ἠκολούθει τὸ ἔργον. Μὴ οὔσης μακρὰν τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Παλατίου, ὁ Βασιλεὺς ἥνωσεν ἀμφότερα διὰ μιᾶς παρόδου, ὥστε νὰ δύνηται πᾶσαν ὥραν, χωρὶς νὰ φαίνηται, νὰ ἐπιτηρῇ εἰς τὸ ἔργον· τότε ἐνεδύετο ἕνα χιτῶνα μάλλινον, ἔφερεν ἐπὶ κεφαλῆς ἓν σουδάριον, καὶ κρατῶν εἰς χεῖρας καὶ μίαν ῥάβδον ἐφρόντιζε νὰ ἀνταμείβῃ τοὺς προθυμοτέρους ἐργάτας· τὸ αὐτὸ παράδειγμα τοῦ ζήλου μᾶς παρουσιάζει καὶ ὁ Σουλτὰν Ἀχμὲτ Α'. κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς παρ' αὐτοῦ ἀνοικοδομῆς τοῦ φερωνύμου δζαμίου.

Οἱ Ἀρχιτέκτονες τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἶχον ὑπὸ τὰς διαταγάς των ἑκατὸν ἀρχικτίστας, ὧν ἕκαστος εἶχεν ἀνὰ ἑκατὸν ἐργάτας· πέντε χιλιάδες ἐργατῶν ἦσαν διαμοιρασμένοι πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος καὶ ἕτεραι πέντε πρὸς τὸ ἀριστερόν. Ὁπότε ἀνεσκάφησαν τὰ θεμέλια τοῦ Ναοῦ ὁ Πατριάρχης Εὐτύχιος ἐπεκαλέσθη τὰς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῶν ἀπείρων ἔργων· ὁ Αὐτοκράτωρ μὲ τὸν ὑπαγωγέα εἰς χεῖρας ἔῤῥιψε τὸ πρῶτον κεραμωτὸν (κορασάνι) εἰς τὰ θεμέλια. Τὸ κεραμωτὸν τοῦτο ἦτον κατεσκευασμένον μὲ ὕδωρ κριθῆς, τὸ ὁποῖον συμπηγνύμενον ἀποκτᾷ τὴν στεῤῥότητα τοῦ σιδήρου. Ἐπὶ βάσεως εἴκοσι ποδῶν ἐκ τούτου τοῦ μίγματος ἀνηγέρθησαν τὰ πρῶτα θεμέλια· τὰ τείχη δὲ κατεσκευάθησαν ἐκ πλίνθων.

Ὁπότε δὲ ἐγένετο λόγος περὶ κατασκευῆς τοῦ Θόλου, ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπεμψεν εἰς Ῥόδον Τρώϊλον τὸν Κουβικουλάριον, Θεόδωρον τὸν Πατρίκιον καὶ Βασίλειον Κοιαίστορα, ἵνα ἐπιστατήσωσιν αὐτοψεὶ ἐπὶ τῆς κατασκευῆς τῶν πλίνθων, οἱ ὁποῖοι ἔμελλον νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὸ ἔργον· οἱ πλίνθοι οὗτοι κατεσκευάσθησαν ἐκ γῆς τοσοῦτον ἐλαφρᾶς, ὥστε δώδεκα αὐτῶν ἐζύγιζον ἕνα συνήθη· πάντες δὲ ἔφερον τὴν ἀκόλουθον περιγραφήν. Ὁ Θεὸς ἐθεμελίωσεν

αὐτὴν, καὶ οὐ σαλευθήσεται· βοηθήσει αὐτῇ ὁ Θεὸς τὸ πρὸς πρωῒ πρωΐ· ἀποπερατωθείσης τῆς κατασκευῆς τῶν πλίνθων κατέθετον αὐτοὺς κατὰ σειρὰς, ἀναγινωσκόντων τῶν Ἱερέων εὐχάς.

Ἀφοῦ ὁ Ναὸς ἐτελείωσεν, ἐστοχάσθησαν νὰ τὸν κοσμήσωσι μεγαλοπρεπῶς· τὸ χρυσίον καὶ τὸ ψηφωτὸν ἐπεχύθη ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας. οἱ τοῖχοι περιεκοσμήθησαν ἀπὸ πολύτιμα μάρμαρα· τὰ κιονόκρανα περιεχρυσώθησαν· οἱ θόλοι ἐζωγραφήθησαν μὲ ἔγκαυστον καὶ περιεκοσμήθησαν μὲ μωσαϊκὸν χρυσοῦν καὶ χρωματισμένον.

Ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ὑέλου, καίτοι ἀρχαιοτάτη, διότι ἀνευρίσκεται εἰς τὰς Αἰγυπτιακὰς καὶ Συριακὰς ἀρχαιότητας, δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους εἰς τὸ ἐντελὲς διαφανὲς ὅπερ καθιστᾷ τὴν ὕλην ταύτην χρήσιμον εἰς τὰ ἐργαλεῖα τῆς ὀπτικῆς· κατ' ἀρχὰς μετεχειρίσθησαν μόνον αὐτὴν πρὸς ἀπομίμησιν τῶν πολυτίμων λίθων, καὶ ἡ ὑελώδης ζύμη ἦτο χρωματισμένη· κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσιν ὡραῖα προϊόντα τῆς κρυσταλλοποιΐας. Οἱ Ἕλληνες κατεσκεύαζον πλίνθους, ἐξ ὑέλου, ἐπέθετον φύλλον χρυσοῦν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας προσκολλῶντες αὐτὸ διὰ κόμμιος, καὶ ἐκάλυπτον πάλιν τὴν ἐπιφάνειαν δι' ὑέλου. Ἐκ τῶν πλίνθων τούτων ἐσχημάτιζον τετραγωνίδια, ταῦτα δὲ τὰ μωσαϊκὰ ἐχρησίμευον εἰς τὸ νὰ κοσμῶσιν οὐχὶ μόνον τὸ ἔδαφος τῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοίχους καὶ τοὺς θόλους αὐτῶν· γενικῶς δὲ ἅπασαι αἱ ζωγραφίαι τῆς Ἁγίας Σοφίας ἦσαν ἐπὶ ἐδάφους χρυσοῦ. Ὁ τρόπος οὗτος εἶναι ἐκ τῶν χαρακτήρων τῆς πολυχρόου τῶν Βυζαντινῶν ἀρχιτεκτονικῆς, ἥτις ἀνευρίσκεται εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος. Ὑπῆρχεν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν μεγίστη δαψίλεια σκευῶν καὶ λυχνιῶν· πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη, ἅπερ μετεχειρίζοντο διὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς, ὡς τὰ Δισκάρια, Δισκοπότηρα, Ἀρτοφόρια κτλ. ἦσαν ἐκ καθαροῦ χρυσίου· ἠρίθμουν ὀγδοήκοντα Εὐαγγέλια, ὧν ἕκαστον ἐζύγιζε δύο κεντηνάρια, ἕνεκα τῶν πολλῶν περικοσμημάτων· ἐπὶ τούτοις χρεωστοῦμεν νὰ ἀναφέρωμεν, ὅτι ὁ Ναὸς περιεῖχεν ἓξ χιλιάδας λυχνίας, ἑπτὰ Σταυροὺς ἑνὸς κεντηναρίου ἕκαστον. Παῦλος ὁ Σιλεντάριος ἀναφέρει εἰς τοὺς Ἡρωϊκοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τόσαι λυχνίαι κρεμάμεναι δι' ἁλύσων χαλκίνων, ὥστε ἐφαίνοντο ὡς ὠκεανὸς πυρός.

. . . . Ἐκκρεμέες δὲ
Εὐφαέος πλωοῦσι κατ' ἤερος ἀντὶ θαλάσσης.

Εἶναι ἐν τοσούτῳ βέβαιον, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ νὰ φέρῃ εἰς

πέρας τοῦτο τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν μνημεῖον ἐδαπάνησε μεγίστας ποσότητας· ἐπὶ τούτῳ μετεχειρίσθη τοὺς φόρους τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Κράτους, τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων, τὰ ὁποῖα ἔφερον αὐτῷ οἱ στρατηγοὶ Βελισσάριος, Μοῦνδος καὶ Ναρσῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ταῦτα πάντα δὲν ἐξήρκεσαν, ἀνέλυσαν τοὺς μολυβδίνους σωλῆνας τῶν πηγῶν τῆς Πόλεως, ἀντικαταστήσαντες αὐτοὺς διὰ πηλίνων. Διὰ νὰ δώσωσιν ἰδέαν τινὰ τῶν δαπανῶν, ἃς ὁ Ναὸς οὗτος ἐπροκάλεσεν, οἱ χρονογράφοι λέγουσιν, ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς εἶχεν ἤδη δαπανήσει τετρακόσια πεντήκοντα κεντηνάρια χρυσοῦ πρὸς ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν ἑνὸς ποδὸς ἀπὸ τοῦ ἐδάφους.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἤρχισε νὰ ἑτοιμάζῃ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς κατασκευὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας ὑλικὸν ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς βασιλείας του κατὰ τὸ 532 ἔτος, ὅπερ διήρκεσεν ἑπτὰ ἔτη καὶ ἓξ μῆνας, ἔπειτα ἤρχισαν αἱ ἐργασίαι διαρκέσασαι ὀκτὼ ἔτη καὶ ἓξ μῆνας. Δυνάμεθα ὅθεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ κατασκευὴ τοῦ Ναοῦ αὐτοῦ διήρκεσε δεκαὲξ ἔτη· μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσίν του ὁ Ἰουστινιανὸς ἠθέλησε νὰ γείνῃ ἡ ἐγκαινίασις αὐτοῦ μετὰ πάσης τῆς ἐνδεχομένης λαμπρότητος.

Ἀναβὰς λοιπὸν ἐπὶ τεθρίππου μετέβη εἰς τὸ Ἱππποδρόμιον, ἔνθα ἐσφαγίασαν χιλίους βόας, δέκα χιλιάδας προβάτων, ἑξακοσίας ἐλάφους, χιλίους χοίρους, δέκα χιλιάδας ὄρνεις καὶ δέκα χιλιάδας ὀρνίθια, τὰ ὁποῖα μετὰ τριάκοντα χιλιάδων μέτρων σίτου διενεμήθησαν εἰς τὸν λαόν· ὁ Αὐτοκράτωρ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ Πατριάρχου Μηνᾶ διευθύνθη ἑπομένως πρὸς τὸν Ναὸν, τοῦ ὁποίου αἱ Πύλαι ἠνοίχθησαν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτοῦ· ἅμα δὲ φθάσας εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον ἀνέκραξε· « Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ καταξιώσαντί με τοιοῦτον ἔργον ἀποτελέσαι. Νενίκηκά σε Σολομών ». Γενομένης τῆς ἱερᾶς τελετῆς ὁ Μαγίστωρ Στρατήγιος διέσπειρεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τρία κεντηνάρια χρυσίου, τὰ ὁποῖα ὁ λαὸς ἔσπευσε νὰ συνάξῃ· αἱ εὐχαὶ, ὁλοκαυσώματα, δημόσιοι πανηγύρεις καὶ διανομαὶ τῶν χρημάτων διήρκεσαν ἐπὶ δεκατέσσαρας ἡμέρας.

Καταπεσόντος τοῦ θόλου ἐκ τῶν ἐπισυμβάντων βιαίων σεισμῶν καὶ καταστρέψαντος τὸ θυσιαστήριον καὶ τὸν ἄμβωνα, ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνῳκοδόμησεν αὐτὰ, σχήματι οὐχὶ πλέον σφαιρικῷ, ἀλλὰ κυμβαλικῷ, οἷος νῦν φαίνεται· νέα δὲ ἐγκαινίασις παρὰ Εὐτυχίου τοῦ Πατριάρχου οὐχ ἧττον λαμπροτέρα τῆς πρώτης ἔλαβε χώραν τὸ 32 ἔτος τῆς Βασιλείας τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου.

Ἤδη μένει νὰ ἐξετάσωμεν ἕκαστον μέρος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἣν οἱ ἀρχαῖοι ἐσύγκρινον μὲ Ἱπποδρόμιον. Ὁ πρόναος ἦτο μεγάλη αὐλὴ περικυκλωμένη μὲ Προπύλαια καὶ μαρμα-

ρόστρωτος, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ὑψοῦτο μία ἀναπηδητικὴ Πηγὴ ἐξ ἰάσπου· ἐκ τῆς πηγῆς ταύτης οἱ πιστοὶ ἤντλουν τὸ διὰ τὸν ἁγνισμὸν ὕδωρ, διότι δὲν εἰσήρχοντο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὶν ἢ ἀποπλύνωσι τὸ πρόσωπον καὶ τὰς χεῖρας· εἶναι ἀξιοπαρατήρητον, οἱ χριστιανοὶ μετέδωκαν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς τὴν καθαριότητα τῶν ἀρχαίων χρόνων.

Ὁ Λουκὰνζ μᾶς φανερόνει, ὅτι ὑπῆρχον πολλαὶ Πηγαὶ εἰς τὴν εἴσοδον τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἑκάστη μερὶς ἀποπλύνηται ἰδιαιτέρως, καὶ μὴ δίδῃ αἰτίαν εἰς τὴν τοῦ ἀντιθέτου χρώματος, ὅπως γελάσῃ καὶ ἀστειευθῇ, ὡς τοῦτο συνέβαινε κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην· προστίθησι δὲ, ὅτι ἔθετον ἐπὶ τούτων τῶν δεξαμενῶν τὴν ἀκόλουθον καρκινικὴν ἐπιγραφήν.

Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν.

Ὁ στίχος οὗτος ἀναγινωσκόμενος δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν εἶναι ὁ αὐτός. Οἱ ἱερεῖς εἶχον ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἰδίαν Πηγὴν, τὸ ὕδωρ τῆς ὁποίας ἐξήρχετο ἐκ τοῦ στόματος δώδεκα λεόντων καὶ ἔπιπτεν ἐντὸς δώδεκα μεγάλων ὀστράκων, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ὠνομάσθη Λεοντάριον. Ὁ Πρόναος εἶχε προσέτι καὶ τὰ Προαύλιά του, ἔνθα ἐφαίνετο τὸ ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ὁ Κωνσταντῖνος ἀνήγειρε πρὸς τιμὴν τῆς Μητρός του· μετὰ ταῦτα ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνήγειρε καὶ τὸ ἰδικόν του.

Ὁ ἔσω Νάρθηξ ἦτο Στοά τις ἔχουσα πέντε Πύλας, ὧν αἱ τρεῖς κατὰ μέτωπον ἤνοιγον πρὸς τὸν Πρόναον, αἱ δὲ δύω πλάγιαι πρὸς τὰ πλάγια Προπύλαια αὐτοῦ· οἱ τοῖχοι αὐτοῦ ἦσαν κατεσκευασμένοι ἐκ πλίνθων ἔχοντες ἑξήκοντα μέτρων μῆκος καὶ ἓξ πλάτους ἄνευ τινῶν στολισμῶν· αἱ Πύλαι αὗται συγκοινωνοῦσι μετὰ τοῦ ἔσω Νάρθηκος διὰ πέντε ἑτέρων Πυλῶν μὲ θυρώματα ἐξ ὀρειχάλκου κεκοσμημένα σταυροῖς· ἡ δευτέρα αὕτη Στοὰ ἔχει θόλον κυλινδρικὸν μετὰ ὑποβάθρου ἐκ πρασίνου μαρμάρου· ὁ Θόλος ἅπας εἶναι κεκοσμημένος ἐκ μωσίου, μία τῶν ἐπ' αὐτοῦ ζωγραφιῶν. παρίστα τὸν Ἀρχάγγελον Μιχαὴλ φέροντα γυμνὴν τὴν σπάθην εἰς χεῖρας· εἰς τὰς δύω ἄκρας τοῦ ἔσω Νάρθηκος δυὸ πύλαι ὁδηγοῦσιν εις τὸ ἐξωτερικὸν, ὧν ἡ μία εἶναι ἐξ ὀρειχάλκου φέρουσα τὸ ὄνομα τῆς Ἀειπαρθένου γράμμασιν ἀργυροῖς, ἅπερ καὶ τὴν σήμερον ἀκόμη διακρίνονται. Ὁ ἔσω Νάρθηξ ἔχει ἑξήκοντα μέτρα μήκους ἐπὶ δέκα πλάτους.

Εἰσέρχεταί τις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ δι' ἐννέα Πυλῶν ἀντιστοιχουσῶν μὲ τὰ Κατηχούμενα, κεκοσμημένων ποτὲ ἐξ ὀστῶν ἐλέφαντος, ἠλέκτρου καὶ ἀργύρου· πολλοὶ ἐπίστευον, ὅτι ἡ κέδρος ἐξ ἧς ἦσαν αὗται κατεσκευασμέναι ἦτον ἐκ τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Νῶε· τῶν Πυλῶν τούτων πυρποληθεισῶν, Μιχαὴλ Κουροπαλάτης ὁ προσαγορευόμενος Ῥαγκαβὲ καὶ Αὐτοκράτωρ, κατὰ τὸ 813 ἔτος, κα-

τεσκεύασεν ἐκ χαλκοῦ ἄλλας, ἐφ᾽ ὧν ἀναγινώσκεται κεχαραγμένον ΜΙΧΑΗΛ ΝΙΚΗΤΩΝ. Ὁ Κ. Τεξιέρος ἐξηγῶν τὴν ἐσωτερικὴν κατασκευὴν τῆς Ἁγίας Σοφίας λέγει, «ὅτι εἶναι κτισμένη ἐπὶ σχεδίου τετραγώνου 81 μέτρου μήκους ἐπὶ 60 πλάτους· ἐν μέσῳ τούτου τοῦ τετραγώνου ὑψοῦται Θόλος τριάκοντα πέντε μέτρων, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τεσσάρων μεγάλων ἁψίδων, αἵτινες σχηματίζουν τέσσαρας παρωτίδας· ἐπὶ τῶν δύω ἁψίδων τῶν καθέτων τῆς ἁψίδος τῶν Κατηχουμένων ἐπιστηρίζονται δύο θόλοι ἡμισφαιρικοί, οἱ ὁποῖοι δίδουσιν εἰς τὰ Κατηχούμενα σχῆμα ᾠοειδές· δι᾽ ἑκάστου τούτων τῶν δύω ἡμισφαιρίων διέρχεται ἕτερον ἡμισφαίριον μικρότερον ὑποστηριζόμενον ἐπὶ τῶν Κιόνων· αὕτη ἡ ἐπίθεσις τῶν θόλων, τῶν ὁποίων τὰ ἄκρα τῆς ὑποστηρίξεως δὲν φαίνονται, δίδει εἰς τὸ ἔργον μεγίστην λαμπρότητα.»

Κατὰ δὲ τὸ τοῦ Ναοῦ μέσον λόφοι εὐμεγέθεις ἐκ τετραγώνων σκληρῶν συγκείμενοι λίθων ἐγείρονται τέσσαρες, Πινσοὶ(1) καλούμενοι, δύω μὲν τούτων πρὸς ἄρκτον, δύω δὲ πρὸς μεσημβρίαν, ἀντιπρόσωποι (κατὰ τὸν Καισαρέα Προκόπιον) καὶ ἴσοι πρὸς ἀλλήλους, Κίονας ἐπ᾽ ἐδάφους ἐξ ἑκάστου μέρους ἔχοντες τέσσαρα.- ἐπὶ δὲ τῶν στερεῶν τούτων Πινσῶν, περικεκαλυμμένων μὲ περικαλλεστάτην ὀρθομαρμάρωσιν, στηρίζονται αἱ περιλαμβάνουσαι καὶ τὰ ὑπερῷα τῶν Κατηχουμένων, ἢ Γυναικωνίτιδος, τέσσαρες μέγισται Ἁψῖδες (Καμάραι), αἱ βαστάζουσαι ἐπὶ τοσούτου ὕψους τὸν μετάρσιον τοῦ Ναοῦ Θόλον ἢ Τροῦλλον, τὸν θαυμαζόμενον διὰ τὸ τῆς τέχνης τολμηρὸν, ὡς ἀπῃωρημένον. Τοῦτον δὲ Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος ἐξυμνεῖ ἐν τοῖς Ἡρωϊκοῖς αὐτοῦ οὕτως.

Ἐγρομένη δ᾽ ἐφύπερθεν ἐς ἄπλετον ἠέρα πήληξ
Πάντοθι μὲν σφαιρηδὸν ἑλίσσεται, οἷα δὲ φαιδρὸς
Οὐρανὸς ἀμφιβέβηκε δόμου σκέπας·

(1) Οἱ Πινσοὶ εἰσὶ τοῖχοι εὐπαγεῖς κατεσκευασμένοι ἀπὸ τετραγώνους σκληροὺς λίθους, λελαξευμένους ὁμαλῶς· πρὸς δὲ συναρμογὴν τούτων στερεωτέραν, διεχύθη εἰς πᾶσαν σειρὰν πετρῶν μόλυβδος ἀναλελυμένος, ὁ ὁποῖος εἰσχωρήσας εἰς τὴν συνάφειαν συνέδησε καὶ συνέσφιγξε ταύτας ἀρραγέστατα· οἱ ὡς ἐρείσματα ἀκλόνητα αὐτοὶ Πινσοὶ, ἢ Λόφοι εἰσὶν ὀκτώ· τούτων οἱ μὲν τέσσαρες καὶ μεγάλοι κεῖνται κατὰ τὸ μέσον τοῦ Ναοῦ, ἀνὰ δύω ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ἔχοντες εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἑκάτεροι ἀνὰ τέσσαρας μεγίστους Κίονας, διακρατοῦντας τὸ πολὺ βάρος τῶν τεσσάρων κατὰ τὰς πλευρὰς ἁψίδων τοῦ Τρούλλου· οἱ δὲ λοιποὶ τέσσαρες καὶ μικρότεροι Πινσοί, δύω μὲν τούτων κεῖνται πρὸς Ἀνατολὰς, καὶ δύω πρὸς Δυσμὰς, οἵτινες συνάπτουσι τὰς τέσσαρας Κόγχας τοῦ Ναοῦ, καὶ στηρίζουσι τὰ τῶν ὑπερῴων ἢ Κατηχουμένων ἡμικύκλια (Κωνσταντινιάδ. σελ. 84 ἐν σημ).

Εἴδομεν μὲν τὸν πρῶτον Θόλον ἢ Τροῦλλον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ἔτι πεσόντα, ἀλλ᾽ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν αὐτοῦ ἐλήφθησαν νέα μέτρα· ἀφῆκαν τὴν πηγματοποιΐαν (σκαλωσιὰν) εἰς διάστημα ἑνὸς ἔτους, ὥστε τὸ κεραμωτὸν νὰ ξηρανθῇ καλῶς, ἐπλήρωσαν ἐπομένως ὕδατος τὸν περίβολον τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ δοκιμάσουν τὴν στερεότητά της· ἐπειδὴ δὲ παρετήρησαν, ὅτι οἱ τέσσαρες μεγάλοι τετράγωνοι Κίονες δὲν ἦσαν τοσοῦτον στερεοὶ, τοὺς ἐπέζευξαν ἔσωθεν διὰ τειχῶν εἴκοσι ποδῶν ὕψους καὶ ὀκτὼ πλάτους. Τὰ κυρίως Κατηχούμενα ἐκτείνονται ἀπὸ τοῦ ἐσωνάρθηκος μέχρις ἐκεῖθεν τοῦ Θόλου· τὸ ἔδαφος ἦτον ἐκ μαρμάρου πρασίνου τῆς Προικονήσου, κεκομμένον καὶ ἐξισασμένον εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε τὰ χρώματά των ὡμοίαζον τὰ ὕδατα τεσσάρων ποταμῶν ῥεόντων πρὸς τὴν θάλασσαν. Εἴπομεν ὅτι ὁ Θόλος ἦτον ἐστολισμένος μὲ μωσαϊκὰ, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐφαίνετο ἡ εἰκὼν τοῦ Παντοκράτορος· αἱ τέσσαρες παρωτίδες, εἰς ἃς διαφυλάττονται τέσσαρα χερουβεὶμ, ἦσαν κεκοσμημέναι μὲ τὸν αὐτὸν τρόπον· ἡ κορωνὶς τῆς βάσεως τοῦ Θόλου εἶναι ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἡ κατατομὴ δὲ αὐτῆς εἶναι ἁπλουστάτη· ἐκ τῆς κορωνίδος ταύτης προέρχονται στρίγες κάθετοι ἀπολήγουσαι εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἡμισφαιρίου, ὁ Θόλος φωτίζεται ἐξ ὀγδοήκοντα παραθύρων θολωτῶν καὶ καλύπτεται ἐκ πλακῶν μολυβδίνων, τὸ πάλαι δὲ χρυσῶν.

Αἱ πλευραὶ ἐκτεινόμεναι πρὸς νότον καὶ βοῤῥᾶν χωρίζονται τῶν Κατηχουμένων ὑπὸ τοὺς Θόλους διὰ τεσσαράκοντα χονδρῶν Κιόνων, τὸν ὁποῖον ἀριθμὸν ὁ Κ. χάμμερ ἐθεώρησεν ὡς μυστικὸν παρὰ τοῖς Ἀσιανοῖς· οἱ Κίονες οὗτοι ὑποστηρίζουσιν ἡμικυκλικὰς ἀψῖδας, αἱ ὁποῖαι εἶναι περικεκοσμημέναι μὲ φυλλώματα· ἡ βάσις τοῦ Κιονοκράνου εἶναι παχεῖα ἐστολισμένη μὲ κυμάτια σταυροειδῆ καὶ μονόγραμμα· αἱ πλευραὶ διαιροῦνται κατὰ μῆκος, ὡς εἴπομεν, εἰς τρία μέρη συγκοινωνοῦντα ἀλλήλοις διὰ μεγάλων ἀψίδων· εἰς τὸ ἄκρον τῶν πλευρῶν πρὸς τὰ δεξιὰ εὑρίσκετο ἡ θέσις τῶν Αὐτοκρατορισσῶν καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῶν Αὐτοκρατόρων. Ὑπεράνω τῶν πλευρῶν ἐκτείνεται σειρὰ στασιδίων πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος· ὑπεράνω δὲ τοῦ ἔσω Νάρθηκος εὑρίσκεται τὸ Γυναικεῖον, οὗτινος ὁ θόλος ὑποστηρίζεται ἐπὶ ἑξήκοντα ἑπτὰ Κιόνων, τῶν ὁποίων τὰ Κιονόκρανα εἶναι ἀπομίμησις Ἰωνική. Οὕτω λοιπὸν ὁ ὁλικὸς ἀριθμὸς τῶν Κιόνων τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀναβαίνει ὑπὲρ τοὺς ἑκατόν. τὰ πλευρὰ φωτίζονται διὰ παραθύρων ἀψιδωτῶν, τὰ δὲ παράθυρα τοῦ Γυναικείου εἶναι μεγαλείτερα.

Ὁ Ἄμβων ὑψοῦτο εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἀνωτέρων Κατηχουμένων ἐκ μαρμάρου πολυτίμου, περικεκοσμημένος διὰ νεῶν Κιό-

νων, καὶ εἶχε στέγασμα ἐν εἴδει θόλου φέροντος εἰς τὸ ἄκρον Σταυρὸν ἐστολισμένον μαργαρίταις λαμπροῖς. Ἐκεῖσε κατὰ τὸ ἀνατολικὸν δόγμα ἐγίνετο ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ μεταξὺ τοῦ Ἀμβωνος καὶ τοῦ Θυαστηρίου διάστημα ὠνομάζετο Soleu, Οἱ Αναγνῶσται (1) ἑνὸς χωρίσματος ἀπὸ ξύλον τῆς κένδρου καὶ ἐστολισμένον μὲ δώδεκα Κίονας κεκοσμημένους ἀργύρῳ καὶ εἰκονισματίοις παριστάνουσι τὴν Ἀειπάρθενον, τοὺς Ἀποστόλους τοὺς Προφήτας καὶ τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ὑπεράνω τούτων τῶν εἰκόνων ἐφαίνετο τὸ μονόγραμμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Συζύγου του Θεοδώρας· Τὸ Θυσιαστήριον εἶχε τρεῖς θύρας· ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἦτο μεγαλειτέρα τῶν δύω ἄλλων· ἅπασαι δὲ ἔκλειον διὰ μεγαλοπρεπῶν Παραπετασμάτων. Ἡ πρὸς ἀνατολὰς μεγίστη Ἀψίς, Στοὰ ἢ Ἡμικύκλιον, διῃρεῖτο εἰς τρεῖς Κόλπους, κοινῶς χηβάδας, ὧν ἡ κατὰ μέσον, ὅπου ἔκειτο ἡ Ἀγία Τράπεζα, ἦν εὐρουτέρα τῶν ἐφ' ἑκάτερα τὰ μέρη δύω ἄλλων, τῆς μὲν τῆς προθέσεως, τῆς δὲ τοῦ Διακονικοῦ, περὶ οὗ Ἡμικυκλίου τοῦ σχηματίζοντος τοὺς τρεῖς Κόλπους ἢ χηβάδας, Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος ὑφαίνει τάδε.

Ὡς ἡ μὲν βαθύκολπος ἀνέσσυται ἠέρι κόγχη.
ὑψόθεν ἀντέλλουσσα μία, τρισσοῖσι δὲ κόλποις
νέρθεν ἐπεμβεβαυῖα,

Ἐῶμεν τὰ παρὰ τοῦ τε Ἀνωνύμου καὶ τοῦ Κωδινοῦ ἱστορούμενα περὶ τριῶν παραθύρων, καὶ ἀναφέρομεν τὰ παρὰ τοῦ Σιλεντιαρίου, καὶ συγχρόνου τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐναλήθως στιχουργούμενα.

Διατμηγεῖσα δὲ νώτοις
πένταχα μοιρηφέντα δοχήϊα φωτὸς ἀνοίγε,
λεπταλέοις ὑάλοις κεκαλυμμένα, τῶν διὰ μέσης
φαιδρὸν ἀπαστράπτουσα φαεσφόρος ἔρχεται ἠώς

Θέλων ὁ Ἰουστινιανὸς ὅπως ἡ Ἀγία Τράπεζα τοῦ ἱεροῦ Θυσιαστηρίου γένηται ἔργον ἀμίμητον, συνέτριψε πᾶσαν πολύτιμον ὕλην χρυσοῦ, ἀργύρου βαρυτίμων λίθων διαφόρων, μαργάρων, λαμπρῶν ἄλλων κόχλων θαλασσίων καὶ πολυειδῶν με- ἄλλων, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ, κατὰ τὴν τοῦ Κεδρινοῦ ἔκφρασιν, ὅσα τε γῆ φέρει καὶ Θάλασσα καὶ πᾶς ὁ Κόσμος, κατέμιξε ταῦτα πάντα, καὶ συγχωνεύσας κατεσκεύασε ταύτην ἐξαισίαν, ἐξαστράπτουσαν διὰ τὸ ποικιλόχροον καὶ ἀντανακλῶσαν κατὰ τὰς φύσεις ἑκάστου εἴδους χροιὰς ὑπὲρ τὰς ἑβδομήκοντα, πρὸς θάμβος τῶν ὁρώντων. Ἐπέγραψε δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ περὶ ταύτην Ἑλληνιστὶ τάδε.

(1) Βῆμα τῶν Ἀναγνωστῶν, κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης.

Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν προσφέρομεν οἱ δοῦλοί σου, ΧΡΙΣΤΕ, ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ καὶ ΘΕΟΔΩΡΑ, ἃ εὐμενῶς πρόσδεξαι ΥΙΕ καὶ ΛΟΓΕ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ὁ σαρκωθεὶς, καὶ σταυρωθεὶς ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ΠΙΣΤΕΙ ΣΟΥ διατήρησον, καὶ τὴν πολιτείαν, ἣν ἡμῖν ἐπίστευσας, εἰς τὴν ἰδίαν σου δόξαν αὔξησον καὶ φύλαξον, πρεσβείαις τῆς ἁγίας ΘΕΟΤΟΚΟΥ καὶ ἀειπαρθένου ΜΑΡΙΑΣ.

Tua de tuis libi offrimus servi tui, Christe.
Justinianus et Theodora ea tu propitius, accipe,
Fili Dei verum, qui nostri causa carnem
Assumpsisti, et cruci affixus fuisti : ac
Nos in recta tua fide conserva : et quam nobis
Commisisti rempublicam, eam ad tuam
Gloriam auge actuere, intercedente
Sancta Dei para virgine Maria.

Ἡ ἁγία Τράπεζα ἑδράζετο, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον, ἐπὶ Κιόνων ὁλογρύσων, ποικιλλομένων διὰ λίθων πολυτελῶν. Κατὰ δὲ τὰς τέσσαρας ταύτας γωνίας ἔστησεν ὁ Ἰουστινιανὸς τέσσαρας ἀργυροχρύσους Κίονας, οἵτινες ἐκράτουν τὸ ἐπάνω τούτων στηριζόμενον Κιβώριον, ὄροφον ἢ οὐρανὸν· ἐπὶ δὲ τοῦτον, κατὰ τὸ ἄκρον, ἐκορυφοῦτο σφαῖρα ἀργυρόχρυσος, ἣν Πόλον καλεῖ ὁ Σιλεντιάριος, καὶ ἐπὶ τὴν σφαῖραν Σταυρὸς ὑπερτέλλων ἀνεφαίνετο, κατὰ τὸν Σιλεντιάριον.

Ἀπὸ δὲ τοῦ ὑπεράνω ἔνδοθεν τοῦ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἱσταμένου Κιβωρίου ἢ οὐρανοῦ ἐκρέματο εἰς τύπον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, μία χρυσῆ Περιστερὰ, καὶ ἐκ ταύτης ἀπῃώρητο ἡ ἱερὰ Πυξὶς ἢ Ἀρτοφόριον, οὗ ἔνδον ἐφυλάττετο διὰ τοὺς κινδυνεύοντας εἰς θάνατον ἀσθενεῖς ἡ θεία Εὐχαριστία. Κατὰ δὲ τὸ μέσον κέντρον τῆς κατὰ ἀνατολὰς μεγίστης Στοᾶς ἢ κηβάδος τοῦ βήματος ὑπῆρχε τὸ Σύνθρονον, εἰς ὃ ὁ Πατριάρχης λειτουργῶν ἀνήρχετο δι' ἑπτὰ βαθμίδων, περὶ δὲ τὸ Σύνθρονον ἦσαν ἕδραι, ἐφ' ὧν ἐκάθηντο οἱ μετὰ Πατριάρχου συλλειτουργοῦντες Ἀρχιερεῖς καὶ Σύγκελλοι· λαμπρὰ δὲ Παραπετάσματα ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ὑψουμένου Κιβωρίου ἢ οὐρανοῦ ἐκάλυπτον τὰ τέσσαρα μέρη αὐτῆς.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀψίδος εὑρίσκετο αἴθουσά τις χρησιμεύουσα ὡς Διακονικὸν τῆς θείας Μυσταγωγίας, ἔνθα διεφυλάττοντο τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ σκεύη· ὑπῆρχον προσέτι ἐν αὐτῷ καθέδραι πρὸς ἀνάπαυσιν Αὐτοκρατόρων πρὸ τῆς θείας Μυσταγωγίας ἢ μετά.

Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Σκευοφυλάκιον ὠνομάζετο

Ἀλλαξιμάριον, ἐν ᾧ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Διάκονοι ἤλλαττον ἐπὶ τῆς θείας Μυσταγωγίας τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἄμφια, μεταμφιαζόμενοι ἕτερα· ὠνομάζετο προσέτι Προσρητήριον (Salutorium), διότι καὶ Ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς καὶ Διάκονοι ἐν αὐτῷ συνερχόμενοι πρὸ τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας, ἠσπάζοντο ἀλλήλους.

Πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς Ἀψῖδος εὑρίσκετο ἑτέρα αἴθουσα ὀνομαζομένη Σκευοφυλάκιον, ἔνθα διεφυλάττοντο πάντα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ τὰ εἰς τὰς χηδείας χρησιμεύοντα. Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ σεβαζομένων χρεωστοῦμεν νὰ σημειώσωμεν τὸ ἱερὸν Φρέαρ, ὅπερ ἐφαίνετο ἐν μέσῳ τοῦ Θυσιαστηρίου καὶ τοῦ Ἄμβωνος· ἐπὶ τοῦ φρέατος τούτου εἶχον θέσει τὸν Φρεατόλιθον, εἰς ὃν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς συνδιελέχθη μετὰ τῆς Σαμαρείτιδος· ὡς μᾶς φανερόνει Νικήτας ὁ Παφλαγόνιος, ὁ ἀνώνυμος ἱστορικὸς καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος.

Τὰς πανηγυρικὰς ἡμέρας, καθ' ἃς οἱ Αὐτοκράτορες ἀπήρχοντο μετὰ προπομπῆς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, Παῦλος ὁ Σιλεντιάριος καλεῖ ταύτας θεοστέπτους, και τούτων τὰς τελετὰς, ὁ Κωδινὸς ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν Δεσποτικῶν ἑρτῶν τάξεως, περιγράφει κατ' ὄνομα. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔθος τῶν θεοστέπτων ἡμερῶν ἐπεκράτει καὶ παρὰ Γάλλοις, Γερμανοῖς, Ἄγλοις καὶ ἄλλοις, καλουμένων παρ' αὐτοῖς Curius Coronatas καὶ Dies Coronae, διότι, τελουμένης τῆς Λειτουργίας, οἱ Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Ἐπίσκοποι φέροντες τὸ στέμμα ἔθετον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τῶν Βασιλέων· παρὰ δὲ Βυζαντινοῖς, ὅτε δημοτελὴς μεγάλη ἐτύγχανε Δεσποτικὴ ἑορτὴ, ἓν ἀπὸ τῶν ἀπῃωρημένων ἄνωθεν τῆς θείας Τραπέζης τῆς ἁγίας Σοφίας πολυτελῶν στεμμάτων, κατὰ τὸν Πορφυρογέννητον, λαμβάνων ὁ Πατριάρχης ἐτίθετο ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὃ καὶ ἔφερε μέχρι μέλους τῆς ἱερᾶς Μυσταγωγίας.

Ναὸς περιέχων τοσαῦτα πλούτη ἔπρεπε φυσικῶς νὰ διακονῆται ὑπὸ πολλοῦ Κλήρου, τοῦ ὁποίου ὁ ἀριθμὸς ἀνέβαινεν εἰς ἑξήκοντα Ἱερεῖς, ἰσαρίθμους Διακόνους, ὑπὲρ τοὺς ἑβδομήκοντα Ὑποδιακόνους καὶ εἴκοσι πέντε ψάλτας, καὶ Ὀστιαρίους εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ Ναοῦ ἑκατὸν, καὶ Ἀναγνώστας ἐννενήκοντα.

Περὶ τῆς εἰκονομαχικῆς ὀλεθρίας αἱρέσεως, ἥτις ἐμόλυνε τὴν Αὐτοκρατορίαν, καὶ κατεκρίθη παρὰ τῶν Συνόδων, ὡς ἐνδείξασα μανίαν ἄλογον καὶ ἀκράτητον κατὰ τῶν ἱερῶν Ἐκτυπωμάτων, καὶ σβέσασα, ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κοπρωνύμου, τὴν τῶν Παιδευτηρίων διδασκαλίαν καὶ πᾶσαν Ἐπιστήμην, ζητητέον, ἐὰν ἡ φαντιώδης ὁρμὴ αὐτὴ τῆς αἱρέσεως προεχώρησε καὶ εἰς καταστροφὴν τῶν τῆς ἁγίας Σοφίας διὰ ψηφίδων ἱερῶν

Μορφώματων. Περὶ οὗ πρῶτον λέγομεν, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ αἱ διὰ μωσίου εἰκονογραφίαι ἀβλαβεῖς διέμειναν (1), οἱ Ὀθωμανοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ καλύψωσι ταύτας διὰ κονιάματος ἀσβέστου, οὗ ἀφαιρεθέντος, εἴδομεν τὰ τοσαῦτα τῆς τε τοῦ ἕκτου αἰῶνος, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα, τέχνης πολύτιμα ἀντικείμενα· καὶ πρὸς τούτοις (χάρις εἰς τὰς φροντίδας τοῦ ἐντέχνου ἀρχιτέκτονος Κ. Φωσσάτη, εἰς ὃν ἡ αὐτοῦ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΣ ὁ ΣΟΥΛΤΑΝΟΣ ἐνεπιστεύθη τὴν ἐπισκευὴν τοῦ Ναοῦ) εἴδομεν καὶ τὸ ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῆς Στοᾶς λαμπρὸν τὴν τέχνην διὰ ψηφίδων Διατύπωμα τῆς Θεοτόκου, ἐπωλένιον φερούσης τὸν Υἱὸν αὐτῆς καὶ Κύριον ἡμῶν, πρὸς ὃν καὶ τὴν αὐτοῦ Μητέρα ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρους ὁρᾶται ὁ μέγας Κωνσταντῖνος προσφέρων τὴν θεμελιωθεῖσαν παρ' αὐτοῦ Πόλιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Ἰουστινιανὸς προσφέρων τὸν ὃν ἀνήγειρε Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας· καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐκ χρυσαυγῶν ψηφίδων εἰκὼν αὕτη, ἣν ὁ Κ. Φωσσάτης ἐπαινεῖ ὡς τὸ ὡραιότερον διὰ μωσίου καλλιτέχνημα, ὑπάρχει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἕπεται ἄρα τὴν θαυμάσιον καθ' ἁρμονίαν τῶν τε χρυσῶν καὶ τῶν ἄλλων ποικιλοχρόων ψηφίδων, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἐν τῷ Ναῷ ἐξαστράπτουσαν ἐξαισίαν αἴγλην, τὴν τοὺς θεατὰς ἐκπλήττουσαν, αἰδεσθέντες οἱ εἰκονοκλάσται, καὶ ἵνα μὴ ἀποξέσαντες καὶ καταξρίψαντες τὸ τοσοῦτον κάλλος, καὶ ἐάσαντες τοὺς τοίχους γυμνούς, ἀμόρφους καὶ ἀηδεῖς, ὡς ἄλλον σκελετόν, ἀμαυρώσωσι τὸν πλοῦτον τῶν χρωμάτων καὶ τῶν ἄλλων ἀμιμήτων ἐξόχων καλλωπισμάτων τοῦ θαυμασίου Ναοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ ἐπεδεικνύετο ἡ Αὐτοκρατορία πρὸς τοὺς θαμίζοντας πανταχόθεν εἰς Βυζάντιον Δυνάστας καὶ Τοπάρχας, ἐθνικοὺς πολλάκις, τὸ τῆς ἀβουλήτου φιλοτιμίας τοῦτο αὐτὸ συνέστειλε τὴν τῶν Εἰκονοκλαστῶν πάντολμον καταστρεπτικὴν χεῖρα κατὰ τῶν ψηφωτῶν Διατυπωμάτων τοῦ Ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας· καὶ τούτου δεῖγμα, ἡ κελεύσει τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἱστορηθεῖσα διὰ μωσίου ἐπισήμως αὕτη εἰκὼν τῆς Μανάγνου Θεοτόκου μετὰ τῶν δύω Αὐτοκρατόρων, καὶ ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῦ Ναοῦ ψηφωτοῖς εἰκόσιν οὐδ' αὐτὴ παθοῦσα· ἔτι δὲ καὶ ἡ σιωπὴ τῶν τὰ Βυζάντια συγγραψάντων, διότι, καίτοι αὐτῶν διηγουμένων τὴν ἐν ἄλλοις Ναοῖς καὶ μέρεσι τῆς Βασιλευούσης καὶ τῆς Ἐπικρατείας γενομένην ὑπὸ τῆς αἱρέσεως καταστροφὴν τῶν ἱερῶν Εἰκόνων, οὐδεὶς ὅμως τούτων ἀναφέρει, ὅτι καὶ ἡ ἁγία Σοφία ὑπέστη τὰ αὐτά. Καὶ

(1) Ἐκτὸς τῶν κατὰ καιροὺς ὑπὸ σεισμῶν παθουσῶν (καὶ μάλιστα τῶν Ἀψίδων), ἐπισκευασθεισῶν παρά τινων Αὐτοκρατόρων, καὶ αὖθις διὰ μωσίου ἱερουργαφεισῶν.

ή Εἰκὼν αὕτη, καὶ αἱ ἄλλαι ἅπασαι ἐκαλύφθησαν ἐπίσης ἤδη ὑπὸ γυψεμπλάσματος. Ἡ ἔφοδος τῶν Σταυροφόρων θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Πατριάρχου Κωνσταντίου ὡς ἰσχυρὰ αἰτία τῆς φθορᾶς, καὶ συμμεριζόμενοι τὴν ἰδέαν τοῦ Γεραροῦ αὐτοῦ Συγγραφέως, σημειοῦμεν, ὅτι οἱ Λατῖνοι ἔφερον ἤδη ὁμηρικὰ εἰς τὸ Παλάτιον τῶν Καισάρων, διότι οἱ Ἱστορικοὶ λέγουσιν ὁμοφώνως, ὅτι, ὅτε οἱ Αὐτοκράτορες εἰσῆλθον εἰς αὐτὸ, ἀνεγνώρισαν εὐκόλως τὰ ἴχνη τῶν βαρβάρων.

Ἡ ἔφοδος κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τῶν Σταυροφόρων τῷ 1204 ἔτει ἐπέφερεν ἐπί τε τοὺς ἱεροὺς Ναοὺς καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πολυτελῆ Κειμήλια, ἐπίσης καὶ ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ ἀριστουργήματα τῶν ἐνδόξων τῆς Ἑλλάδος χρόνων, τὰ μὲν δεινὴν λεηλασίαν, τὰ δὲ φθορὰν μεγίστην καὶ ἀθεράπευτον. Ἡ μὲν ἀμώμητος τῆς ἁγίας Σοφίας Τράπεζα, κατὰ τὸν θρηνοῦντα Χωνάτην τὰ τῆς ἁλώσεως ταύτης, κατετεμαχίσθη καὶ διεμερίσθη ὑπὸ τῶν σκυλευτῶν Βανδάλων, ὥσπερ καὶ πλοῦτος ἅπας ὁ ἱερὸς, ὁ τοσοῦτος τὸ πλῆθος καὶ τὴν ἀγλαΐαν ἀπέραντος· τὰ δὲ πανίερα ὑπολείμματα τοῦ Σωτηρίου πάθους, τὰ ἐν τῷ Ναῷ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Παλατίων τεθησαυρισμένα, οἷον ὁ ἀκάνθινος Στέφανος, ἡ Λόγχη, ὁ Σπόγγος, ὁ χιτὼν καὶ μέρος τιμίου Ξύλου, ἐπωλήθησαν ὑπ' ἄκρας ἐνδείας καὶ ἀθλιότητος ὑπὸ Βαλδουίνου τοῦ Β'. τῷ 1240 ἔτει, πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας Λουδοβῖκον τὸν Θ'. διὰ 400,000 φράγκων· καὶ ταῦτα πάντα καὶ τὰ τῆς πωλήσεως τῶν ἱερῶν καὶ τιμαλφεστέρων, καὶ τὰ τῆς ὁλικῆς λεηλασίας μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ μολύβδου, τοῦ καλύπτοντος τους Ναοὺς καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἵνα ἐκ τούτου κόψωσι νομίσματα, καθὼς πρότερον καὶ ἐπὶ Βαλδουίνου τοῦ πρώτου, τὴν αὐτὴν χρῆσιν ὑπέστησαν καὶ οἱ ἐργασθέντες ἐπὶ τῶν ἐνδόξων χρόνων τῆς Ἑλλάδος χαλκήλατοι Ἀνδριάντες, καὶ ταῦτα πάντα, λέγομεν, ἐπράχθησαν πρὸς ὑποστήριξιν Βασιλείας ἐφημέρου· διὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν Σταυροφόρων, οἱ Ἕλληνες οὔτε ἐδυνήθησαν νὰ ἀναπληρώσωσι τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἅπαξ διὰ παντὸς ἀπολεσθέντα, οὔτε νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰς ἀπείρους καταστροφάς· καὶ ὅτε οἱ Ὀθωμανοὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν ὑπῆρξαν μακρὰν τοῦ νὰ εὕρωσι τὰ ἐπαριθμηθέντα ὑφ' ἡμῶν πλούτη. Δὲν ἐπαναλαμβάνομεν μετὰ τοῦ Κ. χάμμερ ἐπὶ τῇ πίστει τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῶν, ὅτι οἱ κατακτηταὶ ἐβεβήλωσαν τὰ ἱερὰ Σκεύη καὶ τὰ ἱερατικὰ ἐνδύματα μετεχειρίσθησαν ἐπιβλήματα τῶν ἵππων. Ἡ χρῆσις τῶν μεγαλοπρεπῶν ἐφιππίων ἦτο γενικὴ εἰς τὴν Ἀσίαν, ὥστε οἱ Ὀθωμανοὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὴν ἔφερον

φυσικῶς μετ' αὐτῶν· ἄλλως τοιαῦται βεβηλώσεις ἦσαν μακρὰν τῶν Ὀθωμανικῶν ἠθῶν, καὶ ἐὰν ἐπράχθησαν καταχρήσεις τινὲς εἰς τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς ἁλώσεως, ὁ αὐτὸς Χάμμερ μᾶς φανερόνει, ὅτι Μωάμεθ ὁ Β'. δὲν ἤργησε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν εὐταξίαν, καὶ νὰ ἐπιτάξῃ τὴν ἐκλογὴν νέου Πατριάρχου.

Μεταβολαί τινες ἦσαν ἀναπόφευκτοι πρὸς ἐξιδίασιν τῆς ἁγίας Σοφίας εἰς τὴν λατρείαν τῶν Κατακτητῶν. Ἐν τῷ Ἱερῷ φωτιζομένῳ ὑπὸ τριῶν παραθύρων ἔθεσαν τὸ Μιχράπ (1)· αἱ συχναί των γονυκλισίαι ἀπῄτουν, ὅπως τὸ ἔδαφος τοῦ Ναοῦ ἐπικαλυφθῇ μὲ τάπητας· ὁ Μενπὲρ (2) ἀνηγέρθη ἐκ μαρμάρου μετὰ πολλῆς φιλοκαλίας· Μωάμεθ ὁ Β'. ἔθεσεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς Σημαίας δύο ταγμάτων τῶν Γιανιτσάρων, οἵτινες πρῶτοι ἀνέβησαν τὰ τείχη τῆς Πόλεως. Ἐν μέσῳ τῆς οἰκοδομῆς ἀνηγέρθη ἓν Πτερύγιον ἐκ μαρμάρου, ὅπερ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ Κιόνων χρησιμεύει εἰς τοὺς ψάλτας (μουεζὶν) προσκαλοῦντας εἰς τὴν προσευχήν· τέλος ἄλλοι Ἄμβωνες χαμηλότεροι εἰσὶ προσδιωρισμένοι διὰ τοὺς Ἱεροκήρυκας (βαΐ). Εἰς τὰ δύω δυτικὰ ἡμικύκλια εὑρίσκονται δύω μεγάλα δοχεῖα ἐκ μαρμάρου τῆς Προκοννήσου χρησιμεύοντα εἰς τοὺς ἁγνισμοὺς τῶν Ὀθωμανῶν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Θόλου εἰς τὴν θέσιν τῆς Εἰκόνος τοῦ Παντοκράτορος ἔθεσαν τὸ ἀκόλουθον τεμάχιον τοῦ Κορανίου ταὐτὸν τοῦ νοήματος τῆς ἁγίας Σοφίας. Ὁ Θεὸς εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ φωτός· πολλαὶ ἕτεραι ἐπιγραφαὶ ἐκ τοῦ Κορανίου στολίζουσι τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Ναοῦ· εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ἐχάραξαν ἐπὶ μιᾶς Παραστάδος τὴν πρόῤῥησιν τοῦ Προφήτου περὶ τῆς κατοχῆς τῆς ἁγίας Σοφίας ὑπὸ Ἰσλαμισμοῦ. Ἅπαντα τὰ μωσαϊκὰ ἐκαλύφθησαν πεφροντισμένως, ἐκτὸς τῶν τεσσάρων χερουβεὶμ τῶν στολιζόντων τὰς παρωτίδας τοῦ θόλου, περὶ τοῦ ὁποίου ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω, παριστανομένων διὰ πτερωτῶν σφαιρῶν, αἱ ὁποῖαι μόναι διετηρήθησαν· εἰς δὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἀνηγέρθησαν τέσσαρες Μιναρέδες. Τὸν Ναὸν περιετριγύρισαν μὲ ἐκπαιδευτικὰ Καταστήματα, τὰ ὁποῖα οἱ ὀθωμανοὶ θέτουσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς θρησκείας· εἶναι εὔκολον νὰ διακρίνῃ τις τὰς οἰκοδομὰς ταύτας ἀπὸ τὰς χριστιανικάς, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ θέτουσιν εἰς τὰ θολωτὰ οἰκοδομήματά των γενικῶς τὸ φύλλον τῆς ἐλξίνης. Ἡ προτίμησις, ἣν οἱ λαοὶ ἀποδίδουσιν εἰς ἀντικείμενά τινα, μᾶς ἐξέπληξε πάντοτε, καὶ ἡ ἀναλογία τῆς πρὸς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς οἰκοδομὰς κλίσεως τῶν Ἐθνῶν προσωποποιεῖται ὑπὸ τὰ μνημεῖα· τῷ ὄντι ἡ θέσις μιᾶς Πόλεως, τὸ

(α) Μέρος τοῦ ὀθωμανικοῦ Ναοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἰμάμης ἐστραμμένος πρὸς τὸ μέρος τῆς Μέκκας ὁδηγεῖ τὸν λαὸν εἰς τὴν προσευχήν.

[2] Ἄμβων ὀθωμανικός, ἐν ᾧ ὁ ἰμάμης ἀναγνώσκει τὴν προσευχήν.

σχῆμα τῶν οἰκιῶν ἀποκαλύπτουσιν εἰς τὸν παρατηρητὴν τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τῶν κατοίκων. Ὦ! τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ τύπος ἑκάστου Ἔθνους εἶναι ἐζωγραφισμένος ἐπὶ τῶν οἰκιῶν!

Ἴσως κατὰ πρῶτον μὲν συμβολικὸς καὶ χρησιμεύων εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἰσχύν του ἔλαβε χαρακτῆρα ἀτομικὸν, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἤρχισε νὰ ἐγείρῃ τοὺς Ναοὺς κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα. Ὁ Βιτρούβιος ὁμιλῶν περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τάξεων λέγει, ὅτι οἱ Ἴωνιοι θέλοντες νὰ ἀνεγείρωσι Ναὸν (ὅστις νομίζεται ὁ τῆς Ἐφέσου), ἐμιμήθησαν τὰς κομψοτέρας καὶ χαριεστέρας ἀναλογίας γυναικὸς, ὅτι πρῶτον ἔδωκαν ὀκτὼ διαμέτρων ὕψος εἰς τοὺς Κίονας, εἶτα δὲ ἐπρόσθεσαν βάσιν παριστῶσαν τὴν ὑπόδησιν, τὰ δὲ Κιονόκρανα περιεκόσμησαν μὲ κάλχας (1) παριστώσας τοὺς πλοκάμους, τὸ δὲ μῆκος τοῦ Κίονος ἐχάραξαν μὲ ῥαβδώσεις, ὅπως παραστήσωσι τὰς πτυχὰς τοῦ γυναικείου φορέματος. Ἀξιοῖ δὲ προσέτι, ὅτι ὁπότε ἠθέλησαν νὰ κανονίσωσι τὰς ἀναλογίας τῶν ἑλληνικῶν μνημείων ἀκριβῶς, ὑπέθεσαν ἀναλογίαν τινὰ μεταξὺ ἑκάστης τάξεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Οὕτως οὖν ἡ Δωρικὴ τάξις, κατὰ τοῦτον τὸν Συγγραφέα, παρίστα τὸν ῥωμαλέον νέον, ἡ Ἰωνικὴ τάξις τὴν ἔφηβον γυναῖκα, ἡ δὲ Κορινθιακὴ τὴν νεάνιδα. Εἶναι εὔκολον νὰ διακρίνῃ τις εἰς τὰ σχήματα τῆς τῶν μαύρων ἀρχιτεκτονικῆς τὴν Ἀσιατικὴν νωχέλειαν, τοὺς πλατεῖς χιτῶνάς των, τὰ πλούσια κοσμήματα καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς των τιάρας, αἱ ὁποῖαι ἔδωκαν βεβαίως τὴν πρώτην ἰδέαν τούτων τῶν τόσον παραδόξων θόλων τῆς Ἀνατολῆς, ἐνῷ τὸ λεπτὸν σχῆμα τῶν Ναῶν τῆς Δύσεως μᾶς παριστᾷ τὴν ἀσκητικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Ἱεράρχου, τὴν μίτραν του καὶ τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον· τὸ πυραμοειδὲς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ὀσίριδος ἔδωκε βεβαίως γέννησιν εἰς τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ εἰς τοὺς καρδιομόρφους θόλους ἀνακαλύπτομεν τὴν Σαρακηνὴν περικεφαλαίαν, ἢ ἐκ τῶν τροποποιήσεων, ἃς ὑπέστη, τὸν πῖλον (οὐσκιοὺς) τῶν πρώτων ἐτῶν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους.

Τὸ εὐφυὲς σχῆμα τοῦ κοινοτροφείου (ἰμαρὲτ) πρὸς τὸ μέρος τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως· μᾶς φαίνεται ἔργον Ἀρχιτέκτονος διατηρήσαντος τοὺς τρόπους τῆς Ῥωμαϊκῆς τέχνης.

Τὰ εἰς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχῶν ἀφιερωμένα οἰκοδομήματα, ἅπερ τιμῶσι τοσοῦτον τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν, δὲν ἀνήκου-

---

(1) Κάλχη ἐστὶν ὁ ἑλικοειδὴς ἢ σπειροειδὴς στέφανος (volute) τῶν Ἰωνικῶν κιονοκράνων Σημ. Ἐκδ.

σιν ἅπαντα εἰς αὐτοὺς, πολλὰ μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχον πρὸ τῆς καταχτήσεως. Ἡ διάδοσις τῆς παιδείας, ὁ διοργανισμὸς τῆς ἐργασίας, ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὑπάρξεως κατὰ τῶν ἀσθενειῶν τοῦ γήρως, τὰ Νοσοκομεῖα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, διὰ τοὺς ἀπομάχους, τὰ Ξενοδοχεῖα διὰ τοὺς πτωχοὺς ὁδοιπόρους εἰσὶν εὐεργετήματα ἀνήκοντα εἰς τὴν κάτω Αὐτοκρατορίαν. Ἔβλεπέ τις εἰς ἕκαστον βῆμα ἐν Κωνσταντινουπόλει Ξενοδοχεῖα, Πτωχοδοχεῖα, Νοσοκομεῖα, Βρεφοτροφεῖα, Λωβοτροφεῖα, Γεροντοκομεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐμπεπιστευμένα εἰς εἰδικοὺς Ἄρχοντας.

Θέλομεν ἤδη ἀκολουθήσει τὰς γενομένας ἀλληλοδιαδόχως ἐπισκευὰς, αἵτινες συντηρήσασαι τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀφήρεσάν τι τοῦ πρώτου χαρακτῆρος. Ἡ ἱστορία μᾶς φανερόνει, ὅτι μιᾶς τῶν μεγάλων ἀψίδων καταπεσούσης, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἀνέκτισεν αὐτὴν διὰ τῶν ἐμπειροτέρων ἐργατῶν τῆς ἐποχῆς του. Μετὰ ταῦτα Ῥωμανὸς ὁ Β'. ἐπεχείρησε νέαν ἐπισκευὴν, ἀλλὰ καταπεσόντος τοῦ δυτικοῦ μέρους τοῦ θόλου, Ἀνδρόνικος ὁ γέρων ἐπώλησε τὰ κοσμήματα τῆς γυναικός του πρὸς ἐπισκευὴν αὐτοῦ.

Ἐπὶ Ἄννης τῆς Βασιλίσσης, συζύγου Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ νεωτέρου, ἡ πρὸς Ἀνατολὰς μεγάλη Ἀψὶς ἡ Στοὰ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος παθοῦσα ὑπὸ σεισμοῦ καὶ καταπεσοῦσα, συνέτριψε τὸ Εἰκονοστάσιον καὶ τῶν ἁγίων Εἰκόνων τὸν κόσμον, καὶ ἐὰν μὴ προϋπῆρχον κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἐρείσματα, τὰ ὁποῖα ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος προανῳκοδόμησεν, ἔμελλε νὰ γείνῃ τὸ πτῶμα πολλαπλάσιον, κατὰ τὸν Γρηγορᾶν. Τὴν δὲ καταπεσοῦσαν Ἀψῖδα ταύτην ἡ ῥηθεῖσα Βασίλισσα ἀνήγειρε· τὰ δὲ ἐπέκεινα ἀνῳκοδόμησεν ὕστερον ὁ Αὐτοκράτωρ Κανταχουζηνὸς, καὶ εἴτι ἔτι παρελείφθη πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς διὰ ψηφίδων ἐργασίας, ὁ υἱὸς τῆς Ἄννης καὶ γαμβρὸς τοῦ Κανταχουζηνοῦ Ἰωάννης Παλαιολόγος ὁ Α'. βασιλεύσας ἀνεπλήρωσε, τοῦ ὁποίου ἡ διὰ μωσίου εἰκὼν ἐν βασιλικῇ στολῇ καὶ στέμματι ἀνεφάνη περὶ τὴν στοὰν ταύτην τοῦ Ἱεροῦ, ἀποξεσθέντος τοῦ κονιάματος, ἐπὶ τῆς γενομένης ἤδη ἐπισκευῆς (1)· καθάπερ καὶ

(1) Ὅτε ἐπεσκευάζετο ὁ Ναὸς Ἀρχιτεκτονοῦντος τοῦ Κ. Φωσσάτη εἰσελθὼν κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ὡς καὶ ἄλλοι πολλοὶ, διότι τότε ὑπῆρχεν ἐλευθέρα ἡ εἴσοδος, καὶ ἀναβὰς τὸ πρὸς τὸ Ἱερὸν Βῆμα ἴκρίωμα (σκαλωσιὰν) εἶδον ἄνω ἐπὶ μὲν τοῦ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοίχου τῆς κατὰ μέσον τοῦ Βήματος γηβάδος τὴν διὰ ψηφίδων εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἱσταμένης καὶ κρατούσης ἐπὶ τοῦ στήθους τὸν Υἱὸν αὐτῆς· κύκλῳ δὲ τοῦ ὅλου σώματος Κεφαλαίοις γράμμασι διὰ ψηφίδων ἦσαν γεγραμμένα τάδε. «ΜΕΓΑΛΥΝΕΙ Η ΨΥΧΗ ΜΟΥ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΗΓΑΛΛΙΑΣΕ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΜΟΥ ΕΠΙ ΤΩι ΘΕΩι ΤΩι ΣΩΤΗΡΙ ΜΟΥ, ΟΤΙ ΕΠΕΒΛΕΨΕΝ ΕΠΙ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙ-

ἀλλαχοῦ τοῦ Ναοῦ, καὶ ἐν τοῖς κατηχουμένοις ἀνεφάνησαν καὶ ἄλλων Βασιλέων καὶ Βασιλισσῶν ἔκτυπα· Ὁ ῥηθεὶς Παλαιολόγος ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ, ὁ περὶ τῆς διὰ ψηφίδων καλλονῆς τῆς Ἁγίας Σοφίας φροντίσας.

Μετὰ δὲ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Μωάμεθ ὁ Β΄. προσέθηκε πάντα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν Μωαμεθανικὴν θρησκείαν. Μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς αἰῶνος, καταπεσόντος τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμισφαιρίου ὑπὸ νέου σεισμοῦ, Σελὶμ ὁ Β΄. ἀνῳκοδόμησεν αὐτό· ἀλλ' ἡ ἐπισκευὴ αὐτὴ μόλις ἐτελείωσεν ἐπὶ τῆς Βασιλείας Ἀμουράτου τοῦ Γ΄. Οὗτος δέ ἐστιν ὁ τελευταῖος Σουλτάνος, ὅστις ἔβαλε χεῖρα ἐπὶ τοῦ Θόλου, θέσας ἐν ἡμισέληνον ἐξ ὀρειχάλκου (ἀλὲμ), ὅπερ δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν μὲ τὸ ἀστεροειδὲς ἡμισέληνον, τὸ ἔμβλημα τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ἔκτοτε τρεῖς αἰῶνες παρῆλθον, ἐν διαστήματι τῶν ὁποίων οἱ διαδοχικοὶ σεισμοὶ ἔβλαψαν τὸν περίφημον Ναὸν ἑτοιμόῤῥοπον ὄντα, μεγάλαι ὅθεν ἐπισκευαὶ κατέστησαν ἀναπόφευκτοι.

Ἐργασία ἐξακολουθητικὴ ἐπὶ δύω ἔτη ἐξήρκεσεν εἰς τὸν Κ. Φοσσάτην βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, νέου πεπαιδευμένου καὶ Ἀρχιτέκτονος ἐπιστήμου, ἵνα καταστήσῃ τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπως περιφρονήσῃ ἐν διαστήματι αἰώνων τὰς περιπετείας, καὶ δώσῃ αὐτῷ τὸν ἀρχαῖον καλλωπισμὸν καὶ ἀσφάλειαν· Ὁ Κ. Φοσσάτης ἐπὶ τούτῳ συνήθροισε πάντας τοὺς ἐμπείρους τεχνίτας, οὓς ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Γενομένων πασῶν τῶν ἀναγκαίων ἀποπειρῶν πρὸς ὑποστήριξιν διὰ τοιχοποιΐας τοῦ Θόλου, καὶ ἀποδειχθεισῶν ἀνωφελῶν, μᾶλλον δὲ ἐπιβλαβῶν διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Θόλου βάρος αὐτῶν, ὁ Θόλος συνεδέθη διὰ σιδηρῶν στεφάνων.

Ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ Ἀψὶς εἶχε παρεκκλίνει ἐκ τῶν σεισμῶν, ὡς

ΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΔΟΥΛΗΣ ΑΥΤΟΥ.» Ἀντικρὺ δὲ τῆς Θεοτόκου πρὸς τὰ δεξιὰ ἵστατο ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ ῥόδον καὶ οἱονεὶ προσφέρων αὐτὸ τῇ Δεσποίνῃ Μαρίᾳ Κάτωθεν δὲ τῆς Θεοτόκου ὑπῆρχε τὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ὁμοίωμα διὰ ψηφίδων ὡσαύτως, περιβεβλημένου Βασιλικὴν στολὴν καὶ διάδημα ἐπὶ κεφαλῆς· ἡ δὲ μορφὴ τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἦν λευκόξανθος, ὡς καὶ ὁ πώγων ἐκ..., στρογγύλος καὶ ὀλίγος· ἄνωθεν δ' αὐτοῦ ἦν ἡ Ἐπιγραφὴ αὕτη. ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩι ΤΩι ΘΕΩι ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΡΩΜΑΙΩΝ. Περὶ τούτου ἠρώτησα τότε τὸν σοφὸν Γέροντά μου Κωνστάντιον, πῶς ἔτυχεν ἐζωγραφημένος ἐκεῖ ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος; διότι αὐτὸς (μοὶ εἶπε) τὴν ὑπὸ σεισμοῦ παθοῦσαν μεγάλην ταύτην Στοὰν τοῦ Βήματος ἀνεκαίνισατο, καὶ εἴτι ἄλλο παρελείφθη ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ναοῦ πρὸς ἀπαρτισμὸν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσε· Σημ. Ἐκδ.

τε πολλοὶ Κίονες εἶχον ἐξέλθει ἐκ τοῦ κέντρου τῆς βαρύτητός των, εἰς οὓς ὁ Κ. Φοσσάτης ἐπανέδωκε τὴν εὐθύτητά των ἀφαιρέσας τοὺς συνδέοντας αὐτοὺς ξυλίνους ὀρθωτῆρας καὶ ἀντικαταστήσας αὐτοὺς διὰ σιδηρῶν. Ὁμολογοῦμεν τὴν ἀδυναμίαν μας εἰς τὸ νὰ ἐπικρίνωμεν τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο ἔργον, μᾶς φαίνεται ὅμως, ὅτι οἱ Κίονες ἀνορθωθέντες οὕτως ἀποκαθιστῶσιν ἐπαισθητοτέραν τὴν ἔγκλισιν τοῦ ἐδάφους. Ἤνοιξε τὸ εἰς τὰ Κατηχούμενα μόνον Παρεκκλήσιον κεκλεισμένον, ὡς ἔλεγον, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων. καὶ τούτου οἱ τοῖχοι ἦσαν καθιστορισμένοι διὰ μωσίου· ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῶν ἱερῶν Διατυπωμάτων ψηφωτὰ εἰς πολλὰ μέρη ἐξύσθησαν, δῆλον, ὅτι χεὶρ εἰς τὸ κεκλεισμένον αὐτὸ παρεισδύσασα, ταῦτα κατέῤῥιψε. Λόγος δὲ περιφέρεται, ὅτι ἔκειντο ἐν αὐτῷ βιβλία εἰς μεμβράναν, καὶ δοχεῖα μετὰ ἐλαίου, ἴσως ἁγίου Μύρου.

Τὰ πλούσια μνημεῖα, ἅπερ εὑρίσκονται ἐν τῷ Τεμένει αὐτῷ διέλαμψαν πάλιν· ἀνεκαλύφθησαν πάντα τὰ μωσαϊκὰ τῶν θόλων, τὰ μὴ δυνάμενα νὰ σκανδαλίσωσι τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἀνθρωπομορφισμοῦ Μουσουλμάνους. Ὁ ῥηθεὶς Ἀρχιτέκτων μετεχειρίσθη τοὺς μικροὺς ὑαλίνους κύβους, οὓς ἀφήρεσεν ἐκ τῶν παρατρίπτων Εἰκονογραφιῶν, ἵνα ἐπισκευάσῃ τὰ διασημότερα μέρη τῶν Εἰκόνων, αἵτινες εἶχον βλαφθῆ· πρὸ πάντων δὲ ἐπέστησε τὴν προσοχήν του εἰς τὸ βῆμα τῆς Α. Μεγαλειότητος, ὅπερ διεκόσμησεν ἀξίως τοῦ περιορισμοῦ του

Δὲν θέλομεν ἐνταῦθα ὁμιλήσει περὶ τοῦ προδόμου τοῦ Βήματος αὐτοῦ κεκοσμημένου κατὰ τέχνην βυζαντινὴν, ἀλλὰ τόσον περισπουδάστως, ὥστε δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἁπλότητα. τῶν λοιπῶν τῆς οἰκοδομῆς· λυπούμεθα προσέτι, ὅτι ὁ ζωγράφος ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ μιμηθῇ τὴν χρυσῆν ἐπιφάνειαν τῶν θόλων, ἐκάλυψεν αὐτὸν μὲ εἰκονογραφίας μὴ συμφωνούσας μετὰ τῆς μεγαλειότητος τοῦ λοιποῦ τῆς οἰκοδομῆς.

Ἐν τούτοις τὰ ποικίλματα ταῦτα ἐπαναλαμβανόμενα πολλάκις καθίστανται ἀηδῆ διὰ τῆς μονοτονίας των. Μόλον τοῦτο ἡ ἱστορικὴ πίστις, ἧς ὁ ζωγράφος ἔδωκε δείγματα, ἡ ὑποτύπωσις τῶν εἰκόνων του, ἡ διάταξις τοῦ χρωματισμοῦ μαρτυροῦσι τὴν ἐπιτηδείαν χεῖρα τοῦ Κ. Φωσσάτη, καὶ μᾶς ἀποζημιοῦσι διὰ τοὺς μὴ τόσον καθαροὺς γύρους, οὓς παριστῶσι τὰ ἀρχαῖα μωσαϊκὰ, τῶν ὁποίων αἱ Εἰκονογραφίαι αὐταί εἰσιν ἐξακολούθησις.

Εἰς τὰς παρωτίδας τοῦ θόλου ἀνήρτησαν μεγάλους ὠοειδεῖς πίνακας περιέχοντας χρυσοῖς γράμμασι τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀμπουμπεκὶρ τοῦ ἐπικυρωτοῦ, Ὀμὰρ τοῦ δικαίου, Ὀσμὰν τοῦ κατόχου τῶν δύω φώτων, Ἀλῆ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ τέλος τῶν πρώτων Ἰμάμιδων Χασσὰν καὶ Χουσσεῖν. Ἤθελεν εἶσθαι προτιμότε-

ρον τὰ ὀνόματα ταῦτα τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ νὰ ἦσαν μὲ χαρακτῆρας κουφικοὺς μὲ περικοσμήματα μαυρικὰ ἀνακαλοῦντα τὴν χάριν τῆς ἐποχῆς των.

Ἐκόσμησαν τὸν Θόλον μὲ Πολυελέους χρυσοῦς, μὲ μεγαλοπρεπεῖς λυχνίας φερούσας πλέον τῶν ἓξ χιλιάδων φώτων, καὶ ἀντικατέστησαν οὕτω τὴν τόσον ποιητικῶς περιγραφεῖσαν ὑπὸ Παύλου τοῦ Σιλεντιαρίου φωτοχυσίαν.

Ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τετράγωνα ἐρυθρᾶ ἐπὶ στρώματος λευκοῦ εἰσὶ κομψότερα τοῦ αἰωνίου κονιάματος τῶν τουρκικῶν μνημείων· ἀλλὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν τοῦτο μέτρον θέλει ἐμποδίσει τοὺς περιηγητὰς ἀφικομένους εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ θεωρῶσιν ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ὡς τὰ ἄλλα Τεμένη, τὰ ὁποῖα μακρόθεν διακρίνονται διὰ τὴν ἐξαισίαν αὐτῶν λαμπρότητα.

Ἕκαστον τῶν πρὸς τὴν δύσιν Πυργίων ἐκοσμήθη δι' ἑνὸς παραθύρου, τὰ ὁποῖα θεωρούμενα ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Παλατίου εἶναι ἐξαίρετα. Ἐνταῦθα ἂς μᾶς συγχωρηθῇ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν γνώμην μας· ἤθελεν εἶσθαι λαμπρότερον, ἐὰν τὰ Πυργία ταῦτα ἐκοσμοῦντο μὲ σφαίρας τινάς, ὅπως μὴ τὰ παράθυρα ταῦτα εὑρεθῶσι μόνα ἐν μέσῳ τοσαύτης οἰκοδομῆς.

Ἐπομένως εἴμεθα αὐστηροὶ κριταὶ ὡς πρὸς ἐπισκευήν. Εἶναι δύσκολον, διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν ἠδύνατο νὰ ἐπισκευάσῃ μίαν ἀρχαίαν οἰκοδομὴν χωρὶς νὰ συγχωρηθῶσι παροράματά τινα τῆς τέχνης. Ὁ Θορβαλτζὲν καὶ Κάνοβας ἔπλαττον ἀριστουργήματα μεθ' ὅλης τῆς εὐκολίας, ἀλλὰ προκειμένου τοῦ νὰ προσθέσωσιν ἕνα βραχίονα ἢ μίαν κνήμην, εὑρίσκοντο εἰς ἀπελπισίαν. Εἰς παραπτώματά τινα, καὶ ταῦτα ἂν ὑπάρχωσι, δὲν πρέπει νὰ ζητῇ τις λαβὴν διὰ τὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἀρχιτέκτονος, χρεωστοῦμεν δὲ νὰ τὸν γνωρίζωμεν χάριν, διότι μᾶς ἔκαμε νὰ ἀναγνώσωμεν εἰς ἕκαστον τοῖχον τῆς Ἁγίας Σοφίας τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ἣν ἐξώρυξεν ἐκ τοῦ πυκνοῦ κονιάματος, ὑφ' ὃ ἦν τεθαμμένη τοσοῦτον χρόνον. Τὸ ὄνομα τοῦ Κ. Φωσσάτη δὲν ἐγένετο ἐπίσημον ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπισκευὴν μόνον τῆς Ἁγίας Σοφίας ἀξίζει νὰ καταταχθῇ πλησίον τοῦ Ἀνθεμίου καὶ Ἰσιδώρου.

Τὸ νὰ συγκρίνωμεν τὸν Ναὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ τῆς Ῥώμης εἶναι μάταιος κόπος, διότι οὐδεμία μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ὁμοιότης. Εἰς μὲν τὸν πρῶτον ὑπάρχει ἡ πλέον ἐντελὴς καὶ ἀξιοθαύμαστος ἔκφρασις τῆς τέχνης, εἰς δὲ τὸν δεύτερον θαυμάζει ὁ ἄνθρωπος τὸ κολοσσαῖον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἐπιχειρισθῇ ἡ ἀνθρώπινος θέλησις. Ὁ Ἅγιος Πέτρος μετὰ τῶν ἀριστουργημάτων

του μᾶς ἀνακαλεῖ, ὅτι πᾶσα τέχνη, πᾶς πολιτισμὸς προέρχεται ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ θεωρῶν τὰ ὑπερμεγέθη τμήματα τὰ ἐξ ὀφίτου, μαρμάρου ῥοδοειδοῦς, γρανίτου τῆς θαλασσσίας Ἠπείρου καὶ Αἰγύπτου, ἅπερ φαίνονται ὑπὸ τῶν γιγάντων συσσωρευθέντα, διαλογιζόμενος τὰς τολμηρὰς ἀναλογίας τοῦ Θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας, δὲν δύναταί τις νὰ μὴ καταληφθῇ ὑπὸ βαθέως σεβασμοῦ, ὑπὸ θρησκευτικῆς φρίκης ὁμοίας μὲ ἐκείνην, ἣν αἰσθάνονται οἱ περιηγηταὶ ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἡλιουπόλεως, Μέμφιδος καὶ Νινευΐ· καὶ ὅτε τις συλλογισθῇ, ὅτι οἱ Κίονες οὗτοι ὑπῆρξαν μάρτυρες τριῶν διαφόρων θρησκευμάτων, ἡ ἰδέα ἑνὸς Θεοῦ ἀναλλοιώτου καὶ ἀμεταβλήτου ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐμεταβόλου ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐκπλήττει τοὺς πλέον ἀδιαφόρους.

Συντομωτάτη Ἀναίρεσις Καθηγητοῦ τινος ἐν Ἀθήναις, καθαψαμένου τῆς Μωσαϊκῆς Κοσμογονίας τε καὶ χρονολογίας (1)

Τὸν κύριον Κωνσταντῖνον Σχινᾶν, συνεικάζει ἡ Α. Παναγιότης τὸν αὐτὸν πιθανὸν εἶναι τὸν πρὸ χρόνων ἐκδόντα ἐν Παρισίοις Ἱστορίαν βραχεῖαν τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸν Σικελιώτην Διόδω-

(1) Ἡ ἀναίρεσις αὕτη συνταχθεῖσα παρὰ τῆς Α. Παναγιότητος, ἀπεστάλη ὡς ἐξ ἐμοῦ ἐν εἴδει ἐπιστολῆς πρὸς Ἠλίαν τὸν Ταντελίδην, ὅς τις ἀπ' Ἀθηνῶν τῷ 1842 ἔτει, Μαρτίου 19, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔγραφέ μοι καὶ τὰ ἑξῆς· «Κωνσταντῖνος ὁ Σχινᾶς ἐπέδειξέ μοι πολλὰ τῶν ἑαυτοῦ Συγγραμμάτων, ἀφορῶντα τὴν κατ' Αἴγυπτον ἀρχαιολογίαν· καὶ δὴ καὶ ὅλην Πραγματείαν περὶ τῆς κατὰ Σαμπολιῶνα τῶν Ἱερογλυφικῶν ἀναγνώσεως. Ἀλλ' ἐγώ, καίτοι καὶ ἐν τῷ τῆς ἀρχαιολογίας μαθήματι ἀπογευσάμενος τῆς περὶ τούτων ἰδέας, κρύπτω τὴν ὄρεξιν διὰ τὴν Αἰγυπτιάδα, ἐξ ἧς πάντως εἰς κόρον ἐμφορτηθήσομαι. Ἀλλ ἐπειδὴ ὁ τῆς ἀρχαιολογίας καθηγητής, τεκμηρίοις δῆθεν χρώμενος τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ σωζομένοις λειψάνοις, καὶ ταῖς ἐπὶ τῶν Ὀβελίσκων, καὶ μάλιστα τοῦ τῆς Ἡλιουπόλεως, Ἐπιγραφαῖς γενεαλογούσαις τοὺς κατ' Αἴγυπτον Βασιλεῖς, συνῳδὰ τῷ Ἰουδαίῳ Μανεθῶνι, καθήψατο τῆς Μωσαϊκῆς Κοσμογονίας τε καὶ χρονολογίας, ἐπὶ πεντακισχίλια καὶ μύρια ἔτη ἀναβιβάζων αὐτὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου πλάσιν, καὶ πείθων οὕτω τοὺς μαθητὰς καταφρονεῖν τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀκριβείας, ἄλλως τε καὶ σφριγῶντας περὶ τὴν ἀσέβειαν, βουλοίμην τὸν ἡμέτερον Πατέρα καὶ τὸ περὶ αὐτῶν, ὅσον ἔνι, ἐξακριβώσαντα, τοὺς νέους ἀνακαλεῖν ἐπὶ τἀληθῆ. Ταῦτα, καθυποβαλὼν τὰς υἱϊκὰς ὑποκλίσεις μου, ἀνάφερε τῷ σεβαστῷ μοι Πατρὶ καὶ Δεσπότῃ, προσκσπαζόμενός μοι εὐλαβῶς τὴν Παναγίαν αὐτοῦ δεξιάν». Σημ. Ἐκδ.

ρον (1). Τὰ τῆς Π. Αἰγυπτιακὰ περιέχουσι πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις καὶ ὅσα ὁ Σαμπολιὼν, ἐκτὸς τῆς περὶ Ἱερογλυφικῶν κατ' ἔκτασιν Πραγματείας.

Ὁ δὲ Καθηγητὴς, ὡς ὀπαδὸς τῶν πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ἑαυτῶν σοφίας καὶ πολυμαθείας, κατὰ τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Κόσμου Ἱερῶν Βιβλίων κατεπαιρομένων, ἐπιστηρίζεται καὐτὸς, καθώσπερ καὶ ἐκεῖνοι, ἐπὶ μόνοις τοῖς ἀδεσπότως περιγραφομένοις, ἢ μᾶλλον μυθολογουμένοις, παρὰ τοῦ Αἰγυπτίου Ἱερέως Μανεθῶνος, τοῦ πρὸ 260 χρόνων Χρ. γενομένου ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων, οὗτινος ἀποσπασμάτιά τινα ἐκ τῆς αὐτοῦ ἱστορίας κεῖνται παρὰ Ἰωσήπῳ τῷ Φλαβίῳ, ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ Εὐσεβίου. Αὐτὸς οὖν ὑπὸ ματαιοφροσύνης ὑπερασπιζόμενος, ἠβουλήθη προαγαγεῖν τὰ τῆς Πατρίδος του ἐπὶ τοιαύτην τερατώδη ἀρχαιότητα, καὶ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος τῶν τοῦ Μωϋσέως Ἱερῶν βιβλίων πόῤῥω. Ὅτι δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Αἰγυπτίου Ἱερέως ἐξιστορούμενα, μετὰ τὸ κράτος ἐν Αἰγύπτῳ Θεῶν τε καὶ Ἡμιθέων, νεκύων καὶ θνητῶν Βασιλέων, εἰσὶ μυθολογία φλύαρος, ἐμφαίνεται ἀποχρώντως καὶ ἀπὸ τοῦ Β'. Βιβλίου τοῦ Ἡροδότου, ᾧ οἱ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερεῖς διδάσκαλοι τῶν τοιούτων ἀδολέσχων διηγημάτων γεγόνασιν. Ὁ δὲ Διόδωρος, ἐν τῷ Α'. Βιβλίῳ, μύθους λογίζεται ὅσα ἂν οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τῆς ἑαυτῶν ἀρχαιότητος διϊσχυρίζονται· ἐφ' οἷς καὶ ὁ Ἰώσηπος Φλάβιος, ἐν τῷ κατὰ Ἀπίωνος Βιβλ. Α', φησὶν, « οὐκ ἐκ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων, ταῦτα ὁ Μανεθὼν, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὡμολόγηκεν, ἐκ τῶν ἀδεσπότως μυθολογουμένων, προστέθεικε».

Τὰ οὖν τεκμήρια τὰ ἀπὸ τῶν ἐν Ἡλιουπόλει Ὀβελίσκων προβαλλόμενα περὶ χρονολογίας ἀπὸ Κτίσεως, πολλαπλασίου τῆς ἐν τοῖς Ἱεροῖς Βιβλίοις ἐμφαινομένης, ὑποθετικοῖς καὶ ἀναποδείκτοις ἐπιστηρίζονται λόγοις. Διότι ἐν Ἡλιουπόλει, ἐκτὸς ἑνὸς ἔτι δια-

(1) Περὶ τούτου τοῦ Κωνσταντίνου Σχινᾶ, ὃν ὁ ἀοίδιμος Πατριάρχης ἐνόμιζεν ἐκδότην τῆς ἀνωτέρω μνησθείσης βραχείας ἱστορίας τῆς Αἰγύπτου, ὁ φίλος Ἠ. Ταντάλίδης, ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ πεμφθείσῃ μοι Ἀθήνηθεν τῷ 1843 ἔτει, Ἀπριλίου 8, ἀναφέρει τάδε· «Ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τοῦ Κωνσταντίνου Σχινᾶ ἤρετο ἡ Α· Π, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Αἰγυπτιακὰ ἐκδοὺς ἐν Παρισίοις, ἀλλ' ὁ τοῦ Χατμάνου Δημητρίου υἱὸς, ὁ τῆς αὐτόθι Αἰκατερίνης (Μαυροκορδάτης) ἀδελφός. Ἐκεῖνος δὲ ὁ τὴν Αἰγυπτιακὴν συνοψίσας ἱστορίαν, υἱὸς ἦν ἑτέρου Σχινᾶ, συγγενοῦς μὲν τοῦ Δημητρίου, οὐ μέντοι ἐκ τῶν ἀρχόντων, ἀλλ' ἐμπόρου, ἀποθανὼν ἐν Ἰταλίᾳ. Τούτου περίεισιν ἀδελφοὶ δύο, ὁ μὲν Ἰατρὸς ἐν Μάλτᾳ, ὁ δὲ, ὁ καὶ σοφώτατος, ἰδιωτεύων ἐν Ἀθήναις καὶ ἐκδιδούς ποτε τὸν Θεατὴν, βιβλίον σοφώτατον καὶ πολλῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης, σοὶ μάλιστα, φίλε Θεόδωρε, ἄξιον, Μιχαὴλ αὐτῷ ὄνομα». Σημ. Ἐκδ.

μένοντος ἐκεῖσε Ὀβελίσκου καὶ τούτου βεβλαμμένου, οἱ λοιποὶ πάντες οἵ τε ἐν Αἰγύπτῳ ὑφιστάμενοι, καὶ οἱ ἀλλαχοῦ μετακομισθέντες, οὐδεμίαν οὐδαμῶς ἐμπεριέχουσι γεγλυμμένην δι' Ἱερογλυφικῶν φωνητικῶν γραμμάτων σειρὰν Βασιλέων Φαραὼ, εἰμὴ ἁπλῶς ἀφιερώσεις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπιδεικτικὰς τῶν τεραστίων ἐκείνων οἰκοδομῶν, πρὸ τῶν ὁποίων συνήθως ἵσταντο, καὶ τὰ ὀνόματα ἔτι καὶ τὸν ἔπαινον τῶν τούτους ἀνυψωσάντων Φαραώ.

Κατὰ τὰς περικρότους ποτὲ Θήβας, παρὰ τὴν δυτικὴν περαίαν τοῦ Νείλου, ἐν τοῖς ἐρειπίοις τοῦ, κατὰ τὸν Διόδωρον, τάφου Ὀσυμανδίου, ἢ μᾶλλον Ῥαμεσσείου, σειρά τις ἀγαλμάτων θεωρεῖται τεταγμένη κατὰ τάξιν διαδοχικὴν δέκα καὶ τριῶν Φαραὼ, καθώσπερ καὶ ἐν τῇ κατὰ τὴν μεσαίαν Αἴγυπτον Πόλει ποτὲ Ἀβύδῳ, ἑτέρα ὁμοία σειρὰ ὀνομάτων Φαραώ· ἀλλὰ σύμπαντες οὗτοι ἀνάγονται εἰς τὴν οὕτω δὴ λεγομένην ΙΗ'. τῶν Διοσπολιτῶν, ἢ Θηβαίων Βασιλέων Δυναστείαν, παραταθεῖσαν ἀπὸ τοῦ 1760, μέχρι τοῦ 1348 ἔτους πρὸ Χριστοῦ, ἀπὸ δὲ τοῦ 230 ἄχρι τοῦ 642 ἔτους Ἀβραάμ, τὴν καὶ μόνην διαφαινομένην καὶ διεγνωσμένην ἀπὸ τῶν ὑφισταμένων κατ' Αἴγυπτον ἀποδεδειγμένως λαμπρῶν αὐτῆς ἔργων καὶ αὐτῶν τῶν Ὀβελίσκων. Τὰ δὲ πρὸ ταύτης, νὺξ ἀσέληνος, εἰκασίαι ἀμφίβολοι, μύθοις Μανεθωνικοῖς συγκατειλεγμένα· διότι οὐδὲ δύναιτό τις ἂν δεῖξαι σωζόμενον ὑπόμνημα ἢ Ὀβελίσκου, ἢ οἰκοδομῆς, ἢ ἐπιγραφῆς ἀρχαιοτέρων Δυναστειῶν.

Τὸ οὖν φρονεῖν, κατὰ τὴν ἀδέσποτον φλυαρίαν τοῦ Μανεθῶνος, ἀπωτέρους αἰῶνας τῆς ἐν τοῖς Ἑβραϊκοῖς, Χαλδαϊκοῖς, καὶ μᾶλλον τῆς τῶν Ἑβδομήκοντα Ἱστορικοχρονολογίας, ἐστὶ τὸ ἀντιβαίνειν προφανῶς τῇ ἀληθείᾳ, καὶ παρεκτροπὴ ἀσύγγνωστος τοῦ τε καθήκοντος καὶ τῆς ὀφειλομένης εὐλαβείας. Οἱ δὲ ἀκούοντες τὸν Κόσμον εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ ὃν ἡ Γραφὴ τῇ ἑαυτῆς ἐμφαίνει χρονολογίᾳ, μηδὲν δὲ πλέον τούτου εἰδότες, ὡς ταῖς θείαις Γραφαῖς μηδέποτε νοῦν ἐπισταμένως ἐπιστήσαντες, καὶ ἀγνοοῦντες ὅτι τὸν ὃν ὁ Ἡρόδοτος, ὁ Διόδωρος καὶ αὐτὴ ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐπὶ τὰ ἐφιστάμενα ἀνὰ τὴν Αἴγυπτον ἀρχαῖα μνημεῖα φωνητικῶν Ἱερογλύφων, καλοῦσιν ἐν κεφαλίδι τῶν τῆς ΙΗ'. Δυναστείας Φαραὼ Μῆνα καὶ Μήνην αὐτὸς οὗτός ἐστιν ὁ κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν Πεσραὶμ καὶ Μεσραὶμ, ἔγγονος τοῦ Νῶε ὁ συνοικίσας τὴν Αἴγυπτον, τούτων τινὲς μὲν διστάζουσιν, τινὲς δὲ πλανώμενοι καὶ ὑποσυρόμενοι ἐλεεινὸν γίνονται τῆς ἀπάτης θήραμα. Οὕτω γὰρ, κατὰ τὸν Σοφὸν, οἱ τὸ τῆς Διδασκαλίας μετιόντες ἔργον, πλείονος ἢ τῆς ἀπὸ τῶν διδαγμάτων ὠφελείας, τῆς ἀφ' ὧν εἰσι προενεσχημένοι ψευδοδοξασίας, τοῖς ὑπέχουσιν αὐτοῖς

τὰ ὦτα μεταδιδόασιν. Εἰκὸς γὰρ τοὺς ὑπὸ καχεκτικῶν ἐμπνεομένους θαμὰ καχεκτεῖν πολλαπλάσιον.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ (1) ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΤΙΝΩΝ, ΤΩΝ ΤΗΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΑΝ ΑΡΝΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΚ ΤΡΙΠΟΔΟΣ ΤΗΝ ΤΑΥΤΗΣ ΥΠΑΡΞΙΝ ΑΘΕΤΟΥΝΤΩΝ (2).

ΕΝΣΤΑΣΙΣ ΠΡΩΤΗ.

Ἠθέλησαν, ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου, νὰ ἀναβιβάσωσι τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς Δόγμα μέχρι τῶν πρώτων Αἰγυπτίων, κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, καθ' ἣν πρεσβεύεται τὴν σήμερον.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ.

Οὔτε γυμνὴ λόγου θέλησις, οὔτε ἁπλῆ ἰδέα ἀνήγαγε τὸ Ἱερὸν Δόγμα αὐτὸ ἄχρι τῶν πρώτων Αἰγυπτίων. Ὅτι δὲ τοῦτο παρ' αὐτοῖς ἐπιστεύετο κατ' αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἔννοιαν, καθ' ἣν καὶ τὴν σήμερον, μάρτυρα προβάλλομεν, πρῶτον μὲν τὸν φιλοτιμότερον τοῦ πρὸ αὐτοῦ Ἡροδότου καὶ τῶν ἄλλων Ἱστορικῶν, ἐξετάσαντα καὶ πολυπραγμονήσαντα τὰ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερέων ὑπομνήματα, ὡς αὐτὸς τοῦτο βεβαιοῖ Βιβλ. Α'. Διόδωρον τὸν Σικελιώτην, ὅς τις ὁμολογουμένως λέγει· ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς ἐξῃρημένους ἄνδρας κατὰ τὴν εὐσέβειαν, δικαιοσύνην, ἐγκράτειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, πρὸ τῆς κηδείας καὶ ταφῆς αὐτῶν, ἐγκωμιάζοντες καὶ ἐπευφημοῦντες,

---

(1) Ἐπειδὴ πολλοὶ τῶν ὁμογενῶν, οἴδαμεν, οὐκ ἔχουσιν οὔτε τὰ Αἰγυπτιακὰ, οὔτε τὴν Κωνσταντινιάδα, ἐνεκρίναμεν, χάριν αὐτῶν, ἵνα ἐκδῶμεν ἐνταῦθα καὶ τὴν Ἀπάντησιν ταύτην τυπωθεῖσαν ἐν τοῖς Αἰγυπτ. (ἴδ. σελ. 554.) καὶ τὰς ἐφεξῆς δύω Συγγραφάς. Περὶ Πανώλους νόσου (ἴδ. αὐτόθι. σελ. 568.) καὶ Περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς (ἴδ. Κωνστ. Ἐκδ. Β'. σελ. 237.) Σημ. Ἐκδ.

(2) Καρποὶ καὶ ταῦτα τῆς ἀντιχριστιανικῆς Φιλοσοφίας τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος, αὐτῆς τῆς Φιλοσοφίας, ἥτις ἀποδιδοῦσα τὰ πάντα εἰς τὴν κτίσιν, ἐνέκρωσεν ἀθλίως εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν ἀνθρώπων πᾶν ὀφειλόμενον αἴσθημα πρὸς τὸν Κτίστην. Τὰ ἰσχυρὰ αὐτὰ τῆς φιλοσοφίας πνεύματα ἐθρασύνθησαν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐνόμισαν ὅτι δύνανται νὰ διασείσωσι καὶ αὐτὰς τὰς τῆς θρησκείας βάσεις διὰ τῆς σοφιστικῆς ἀπάτης· ἀλλὰ δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἀνθρώπινον αὐτὸ σαθρὸν βούλευμα, ὡς ἀντιμαχόμενον εἰς τὰς βουλὰς τῆς θείας αἰωνίου Σοφίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας ἡ τῶν ἀνθρώπων ἐπισφαλὴς ἐπίνοια πίπτει καὶ συντρίβεται ὡς σκεῦος κεραμέως. Σημ. τοῦ Συγγρ.

παρεκάλουν τοὺς Θεοὺς αὐτῶν νὰ συντάξωσι καὶ νὰ συνοικίσωσι μετὰ τῶν εὐσεβῶν εἰς τερπνοὺς λειμῶνας, καὶ ὅτι ἐφιλοτιμοῦντο μεγάλως, ὅπως φανῶσι διὰ μεγαλοπρεπεστέρας ταφῆς τετιμημένοι οἱ εἰς τὴν αἰώνιον οἴκησιν μεταστάντες γονεῖς αὐτῶν καὶ πρόγονοι. Τί τούτων περισσότερον εἰπεῖν ἐδύναντο περὶ τῆς αἰδίου διαμονῆς τῶν ψυχῶν μετὰ θάνατον Ἐθνικοὶ ἄνδρες; Δεύτερον δὲ, καὶ τὰ ὑφιστάμενα πράγματα ἤδη αὐτὰ (χάρις εἰς τὰς νεωτέρας ἀνακαλύψεις τὰς διὰ ἀναγνώσεως τῶν Ἱερογλυφικῶν φωνητικῶν σημείων γενομένας), διακηρύττουσιν ἐκπεφασμένως τὰς ἐν τῷ Ἅδῃ ποινὰς τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ τὰ βραβεῖα τῶν ἐναρέτων, εἰκονικῶς καταγεγραμμένα δι' ἐκτεταμένων σειρῶν ἀναγλύφων, εἰς τοὺς κατὰ τὰς Θήβας τάφους τῶν Φαραὼ βασιλέων. Ὅθεν ἐκ τούτων τῶν ἀναντιῤῥήτων ἀποδείξεων δεικνύεται, ὅτι τὸ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς στερεὸν ἦτον Δόγμα οὐ μόνον παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς Χαλδαίοις τοῖς Ἄραψι καὶ τοῖς Σύροις.

Ἔνστασις Δευτέρα.

Τὸ Δόγμα αὐτὸ ἦτον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους πάντη ἄγνωστον. ἔλαβε δὲ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Πλατωνικῶν κόλπων, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, ὅπου αὐτὸ καὶ ἐτελειοποιήθη κατὰ τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐννοοῦμεν τοῦτο τὴν σήμερον. Οἱ δὲ Ἑλληνισταὶ Ἑβραῖοι καὶ οἱ ἐκ τῆς Αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων ἐνηγκαλίσθησαν αὐτό.

Ἀπάντησις,

Ἄπορον τῇ ἀληθείᾳ, πῶς ἠδυνήθησαν νὰ φαντασθῶσιν, ὅτι τὸ Δόγμα αὐτὸ προῆλθεν ἐκ τῶν Πλατωνικῶν κόλπων, ἢ μᾶλλον ἐκ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, καὶ ὅτι τοῦτο ἦτον πάντη ἄγνωστον εἰς τοὺς πρώτους Ἰουδαίους, οἵτινες κατήγοντο μὲν ἐκ τῶν Χαλδαίων, ηὔξησαν δὲ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις. Ἐὰν δὲ ἡ μετὰ θάνατον ὕπαρξις τῆς ψυχῆς ἄγνωστος ἦτον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐπὶ Σαοὺλ, τουτέστι χίλια ἔτη καὶ ἐπέκεινα πρὸ τῶν διαλέξεων μεταξὺ τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, προέτρεπεν ἄρα ὁ Σαοὺλ τὴν ἐγγαστρίμυθον νὰ φωνήσῃ τὸν πρὸ δύω ἐτῶν τελευτήσαντα Σαμουήλ; Ἡ ἐμφάνεια λοιπὸν τούτου, καὶ ὁ τρόπος διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Σαοὺλ μετῆλθε τὴν ἐν Ἐνδὼρ μάγον, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐν τοῖς κατὰ τὸν Σαοὺλ χρόνοις, ἡ τῶν ἀοράτων πνευμάτων ὕπαρξις, καὶ ἡ μετὰ θάνατον τῶν ψυχῶν ὑφίστασις, στερεὰ ἦσαν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις δόγματα· ἄλλως δὲ, οὐδὲ ὁ Σαοὺλ ἐζήτει παρὰ τῆς μάντεως τὴν τοῦ Σαμουὴλ ἀνάκλησιν, οὐδὲ ἡ μάντις ἀπεπειρᾶτο ταύτης τὴν ἐκτέλεσιν, ἐὰν δὲν ἦσαν καὶ οἱ δύω πε-

πεισμένοι, ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ Σαμουὴλ ὑπάρχει καὶ οὐδὲ ἤθελον ρὐτοὶ καταφύγῃ ἐπὶ τὴν μαντικὴν τέχνην, εἰμὴ διότι ἐπίστευον, ὅτι πνεύματα κατώτερα μὲν τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος, ἀνώτερα δὲ τοῦ ἀνθρώπου, ἠδύναντο νὰ διδάξωσιν αὐτοὺς τὴν γνῶσιν τοῦ ποθουμένου.

Ἔνστασις τρίτη.

Οἱ Σαδδουκαῖοι μετὰ τὸν χωρισμὸν ἀπ' αὐτῶν τῶν Φαρισαίων, προσέχοντες ἀκριβῶς καὶ ἀμεταβλήτως εἰς τὸ τῶν Γραφῶν κείμενον, οὐδὲν εὗρον ἐν αὐτῷ πρὸς δικαιολογίαν τοῦ τοιούτου νεωτερισμοῦ τῶν Φαρισαίων.

Ἀπάντησις.

Οὐδὲν εὗρον εἰς τὸ τῶν Γραφῶν κείμενον πρὸς δικαιολογίαν τοῦ τῶν Φαρισαίων νεωτερισμοῦ δῆθεν οἱ Σαδδουκαῖοι; ἢ μᾶλλον αὐτοὶ οἱ νεώτεροι, οἱ προβάλλοντες τὴν Παλαιὰν Γραφὴν ὡς σιωπῶσαν, καὶ μὴ λαλοῦσαν περὶ τοῦ τῆς Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς Δόγματος; Ἀλλὰ τί βούλεται ἐν πρώτοις τό, « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν» ; τὸ σῶμα ; ἀλλ' ὁ Θεὸς οὐχ ἀνθρωπόμορφος· τὸ ζῶον; ἀλλὰ τὰ λόγια ταῦτα περὶ οὐδενὸς τῶν ζώων, περὶ δὲ μόνου τοῦ ἀνθρώπου ἐῤῥέθησαν. Τί δὲ σημαίνει ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς ἡ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμφυσηθεῖσα; τὸ σῶμα; ἀλλ' αὐτὸ ἐπλάσθη ὑπὸ χοὸς κατὰ τὸ Ἱερὸν λόγιον. Τί λοιπὸν ἐμφαίνει ἡ πνοὴ τῆς ζωῆς: τὴν ζωήν; ἀλλὰ πάντα τὰ ζῶα ἔχουσι ζωήν, καὶ ὅμως εἰς αὐτὰ δὲν ἐνεφύσησεν ὁ Θεὸς πνοὴν ζωῆς. Ταῦτα δὲ ἀναγινώσκοντες οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι εἰς τὸ κείμενον τοῦ Α'. καὶ Β'. Κεφαλαίου τῆς Γενέσεως καὶ βλέποντες εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὴν ὁμοιότητα τῶν χαρακτήρων τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸ λογικόν, τὸ προνοητικόν, τὸ πάσης ἀρετῆς καὶ ἐπιστήμης ἐπιδεκτικόν, ἐγνώριζον καὶ ἐπείθοντο, ὅτι τὸ νοερὸν καὶ τὸ ἀΐδιον ἰδιότητες ὄντα τοῦ Θεοῦ φύσει, ἐνυπάρχουσι καὶ εἰς τὴν εἰκόνα, αὐτοῦ, εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ χάριν, καὶ ἑπομένως ἐπίστευον, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμφυσηθεῖσα εἰς αὐτὸν Πνοή, ἐγένετο αὐτῷ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, νοερὰν καὶ ἀθάνατον· ἡ δὲ τοιαύτη πίστις τῶν πρώτων Ἑβραίων εἶναι φανερά, καὶ ἐκ τῶν ὅσων ἡ θεία Γραφὴ λέγει περὶ τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ. « Καὶ ἐκλείπων ἀπέθανεν Ἀ-« βραὰμ ἐν γήρᾳ καλῷ Πρεσβύτης, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ « οὐδὲ ἤθελε νοήσῃ τις τό, Προσετέθη, ὅτι ἐῤῥέθη περὶ τοῦ σώματος τοῦ Ἀβραάμ, διότι τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ ἐτάφη εἰς τὸ Σπήλαιον, τὸ διπλοῦν τὸ ἀπέναντι Μαμβρῆ, τῶν δὲ σωμάτων τῶν πατέρων αὐτοῦ, τὰ μὲν εἰς τὴν Χαλδαίαν, τὰ δὲ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν ἐτάφη-

σαν. Τὸ περὶ Ἀθανασίας τοῦτο Δόγμα ἐκήρυξε καὶ ὁ πατριάρχης Ἰακὼβ, ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωσὴφ ὀδυρόμενος καὶ λέγων. « καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς ᾅδου »· τὸ δὲ, εἰς ᾅδου, δὲν σημαίνει τὸν τάφον αὐτοῦ, διότι ὁ Ἰακὼβ ταφὴν τοῦ Ἰωσὴφ ἐνόμιζε τὰ σπλάγχνα τοῦ θηρίου, τοῦ καταφαγόντος αὐτόν. Τὰ αὐτὰ ὡσαύτως ὁ αὐτὸς Ἰακὼβ ἐδίδαξε καὶ περὶ ἑαυτοῦ λέγων· « ἐγὼ προστίθεμαι πρὸς τὸν ἐμὸν λαὸν, θάψατέ με μετὰ τῶν « πατέρων μου ἐν τῷ σπηλαίῳ ». Ἰδοὺ δὲ πῶς διαστέλλει τὸ, προστίθεμαι ἀπὸ τοῦ, θάψατέ με· δηλῶν διὰ τούτου, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ αὐτοῦ θέλει προστεθῇ μὲ τὰς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ζώσας ψυχὰς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, διότι οὐδεὶς προστίθεται εἰς τοὺς μὴ ὄντας, τὸ δὲ σῶμα θέλει ταφῇ μετὰ τῶν σωμάτων τῶν πατέρων αὐτοῦ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ εἰς τὸ ῥηθὲν κατὰ τὴν Μαμβρῆ διπλοῦν Σπήλαιον.

Ἔνστασις Τετάρτη.

Μετὰ δὲ ταῦτα ὑπέθεντο (τουτέστιν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ πρῶτοι εἰς χριστὸν πιστεύσαντες), ὅτι ἔβλεπον εἰς τὰ τῆς Γραφῆς, ὅσα οὐκ ἔβλεπον περὶ τοῦ Δόγματος τούτου, τοῦ συγχρόνου ὄντος τῇ τῶν Χριστιανῶν θρησκείᾳ, ἥτις προελθοῦσα ἀπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων, ἀπεδέχθη καὶ αὐτὴ τὸ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς Δόγμα, ὅπερ οἱ Φαρισαῖοι ἀρυσάμενοι ἀπὸ τῆς πηγῆς τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς, προσέθεντο εἰς αὐτὸ, ὡς παράρτημα, καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως.

Ἀπάντησις.

Οἱ τὰ τοιαῦτα προβάλλοντες, ἢ δὲν κατανοοῦσι τὴν τῶν θείων Γραφῶν ἔννοιαν, ἢ ἐθελουσίως κακεντρεχοῦσιν. Οἱ Ἑβραῖοι καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ, οὐδέποτε ἠρύσαντο τὰ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς νάματα ἐξ ἀλλοτρίων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδίων τῆς θείας Γραφῆς Πηγῶν. Ἔβλεπον αὐτοὶ, ἔβλεπον ναὶ, οὐχὶ ὑποθετικῶς, ἀλλ' ἐκ πρώτης ὄψεως ἐν τῷ τῆς Γενέσεως πρώτῳ καὶ δευτέρῳ Κεφαλαίῳ ἐναργῶς, τὰ ὄντα, τὰ γεγραμμένα, καὶ ὁρώμενα, τὰ διαῤῥήδην καταγγέλλοντα τὸν μὲν Ἀδὰμ, ὡς προεῤῥέθη, συγκείμενον ἐκ ψυχῆς ἀΰλου καὶ διανοητικῆς, ἣν διὰ τοῦ ἐμφυσήματος ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν δέδωκε, καὶ σώματος, ὅπερ ἐκ χοὸς ἔπλασε (1), ἐκ δὲ τῶν Πατριαρχῶν μάλιστα τὸν Ἰακὼβ, διὰ τῶν

(1) Ἡ τῶν προτεθέντων πρὸς ἀνασκευὴν ἀνάπτυξις, καθὰ προσφυὴς καὶ σύμφωνος πρεπόντως τῷ σκοπῷ τῶν θείων τῆς Γραφῆς λογίων οὖσα, ἐλήφθη ἐκ τῶν περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων διδασκαλίας περὶ φύσεως ψυχῆς σημειώσεων τοῦ ἀοιδίμου Σοφοῦ Ν. τοῦ Θεοτόκη.

πρὸ τῆς τελευταίας ὥρας τῆς ζωῆς αὐτοῦ διαταγῶν περὶ κηδείας, πιστεύοντα αὐτὸν καὶ ἀνακηρύττοντα τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς Δόγμα. Ἔβλεπον ἔτι αὐτοὶ καὶ ἐν μὲν τῇ Ἐξόδῳ Κεφ. ΙΕ΄. τὸ « Εἰσαγαγὼν, καταφύτευσον εἰς ὄρος κληρονομίας σου, εἰς ἕτοιμον « κατοικητήριόν σου, ὃ κατείργασω Κύριε ἁγίασμα, ὃ ἡτοίμασαν « αἱ χεῖρές σου· Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα, καὶ ἐπ' αἰῶνα, καὶ ἔτι »· καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐννόουν αὐτοὶ διὰ τοῦ ὄρους τῆς κληρονομίας καὶ τοῦ ἑτοίμου κατοικητηρίου, καὶ τοῦ ἁγιάσματος, τοῦ ἑτοιμασθέντος ὑπὸ τῶν χειρῶν τοῦ βασιλεύοντος τὸν αἰῶνα, καὶ ἐπ' αἰῶνα, καὶ ἔτι, εἰμὴ τὴν ἐπουράνιον καὶ αἰώνιον καὶ ἁγίαν κληρονομίαν καὶ βασιλείαν, τὴν ἀπ' αἰῶνος ἑτοιμασθεῖσαν ὑπὸ Θεοῦ εἰς κατοίκησιν τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλασσόντων. Ἐν δὲ τῷ Δευτερονομίῳ Κεφ΄. ΙΒ΄. ἔβλεπον αὐτοὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ, « Πῦρ ἐκκέκαυται ἐκ τοῦ θυμοῦ « μου, καυθήσεται ἕως ᾅδου κατωτάτου»· καὶ ἐπίστευον, ὅτι διὰ μὲν τοῦ ἐκκέκαυται, τὴν πρόσκαιρον παιδείαν, διὰ δὲ τοῦ ἐκκαυθήσεται ἕως ᾅδου κατωτάτου, τὴν μέλλουσαν αἰώνιον κόλασιν ἐσήμαινεν. Ἐπὶ δὲ ταύταις ταῖς ἐκ τῆς Πεντατεύχου λαμπροτάταις μαρτυρίαις, ἐπληροφοροῦντο αὐτοὶ περὶ τοῦ Παλαιοτάτης ἀρχαιότητος ἱεροῦ Δόγματος τούτου, τοῦ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Γενάρχου ἀρχομένου, ὡς ἐῤῥέθη, κατὰ τὸ ἱερὸν Λόγιον, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ πρὸ Χριστοῦ ἔτη χίλια, καὶ ἀπὸ τοῦ τῆς Σοφίας ὑπάρξαντος καὶ αὐτοῦ ἔτη τετρακόσια πρὸ τοῦ χριστιανικοῦ (1), ἔτους, καὶ καθαρᾷ ἐκφράσει, ἐν τῷ, « ψυχαὶ δικαίων ἐν χειρὶ Θεοῦ » συγγράψαντος τὴν ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ τῶν δικαίων μακαριότητα καὶ τὸν ἀπελπισμὸν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, ἔτι δὲ καὶ ἀπὸ τῶν βιβλίων τῶν Μακκαβαίων, καὶ τῆς πρὸς Ἀντίοχον λαμπρᾶς μαρτυρίας περὶ ἀναστάσεως καὶ αἰωνίου ἀναβιώσεως, τῶν ἀθλησάντων ἑπτὰ ἀδελφῶν μετὰ τῆς Μητρὸς αὐτῶν. Τέλος δὲ ἠκούσαμεν καὶ τὴν σαθρὰν ταύτην ἔνστασιν περὶ τοῦ Δόγματος τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, ὅπερ οἱ ἀρνούμενοι αὐτοὶ καὶ τὴν τούτου ὕπαρξιν, πλάττουσιν, ὅτι Φαρισαῖοι δῆθεν ἐπινοήσαντες, προσέθεντο εἰς τὸ περὶ Ἀθανασίας τῶν ψυχῶν ὡς παράρτημα· ἀλλὰ

(1) Ὁ προσεκτικῶς ἀναγινώσκων τὰ πρῶτα δέκα Κεφάλαια τῆς Σοφίας Σολομῶντος, δὲν ἀμφιβάλλει παντελῶς περὶ τοῦ ὅτι ταῦτα συνεκροτήθησαν ἐκ διαφόρων λόγων τοῦ Βασιλέως τούτου, ληφθέντων ἀπὸ τῶν πολλῶν αὐτοῦ βιβλίων, περὶ τῶν ὁποίων αἱ Βίβλοι τῶν Βασιλειῶν λαλοῦσι· ταῦτα δὲ τὰ ἐκ τῶν πολλῶν γνωμικῶν τοῦ Σολομῶντος, συνέλεξεν Ἰουδαῖός τις πρὸ τῆς τοῦ Σειρὰχ Σοφίας καὶ τῶν Βιβλίων τῶν Μακκαβαίων, ἔτη ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα, καὶ προσέθετο ὁ Ποιητὴς αὐτὸς καὶ τὰ ἐννέα ἔτι Κεφάλαια.

τί σημαίνουσι τὰ μετὰ ἔτη τινὰ τῆς τοῦ Μωϋσέως τελευτῆς μεταγενεστέρας Βίβλου τοῦ εἰς τὸν Θεὸν δι' ὑπερτάτης ἀρετῆς εὐαρεστήσαντος δικαίου Ἰὼβ ἐφεξῆς λόγια, τὰ στιχηρῶς περιεχόμενα ἐν τῷ ΜΒ' Κεφαλαίῳ ταύτης· « Καὶ ἐτελεύτησεν Ἰὼβ « Πρεσβύτερος καὶ πλήρης ἡμερῶν. Γέγραπται δὲ πάλιν ἀναστή- « σεσθαι αὐτὸν μεθ' ὧν ἀνίστησιν ὁ Κύριος; » ῥήματα, τὰ πολὺ φῶς χορηγοῦντα εἰς ἡμᾶς, ὡς τὸν τῆς Ἀναστάσεως λόγον διαῤῥήδην ἀνακηρύτοντα. Τί δὲ δηλοῦσι καὶ τὰ πρὸ Χριστοῦ περίπου ὀκτακόσια ἔτη ῥήματα ταῦτα τοῦ προφήτου Ἡσαΐου, Κεφ. ΚΣΤ'. « Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ τοῖς μνημείοις, « καὶ εὐφρανθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ; » εἰμὴ τὴν τῶν εὐσεβῶν καὶ ἀσεβῶν, τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων Ἀνάστασιν· καὶ τούτων οἱ μὲν εὐσεβεῖς καὶ δίκαιοι ἀναστήσονται εἰς ζωὴν δόξης καὶ εὐφροσύνης, οἱ δὲ ἀσεβεῖς καὶ ἄδικοι εἰς ἀνάστασιν ἀτιμίας καὶ αἰωνίου κολάσεως. Τὰ αὐτὰ δὲ, οὐ προφητείας ῥήματα, ἀλλ' εὐαγγελικῶν ῥήσεων, καὶ ὁ Προφήτης Δανιὴλ Κεφ. ΙΒ'. συνείρει « Καὶ πολ- « λοὶ (τουτέστι πάντες) τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐγερ- « θήσονται· οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμὸν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον ». Ἀλλὰ τὸ μέγα αὐτὸ καὶ ἀξιάγαστον τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως Δόγμα ἐγένετο ἐκδηλότερον καὶ σαφέστερον ἀπὸ τῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥημάτων, ὅτε οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀνάστασιν Σαδδουκαῖοι, μετερχόμενοι τοὺς ὑπούλους ὑποκριτικοὺς τρόπους, ὅσους ἡ πονηρία αὐτοὺς ἐδίδασκεν, ἐπερώτησαν αὐτὸν περὶ τῆς γυναικὸς τῶν ἑπτὰ ἀδελφῶν αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ἐφίμωσεν ἀπὸ τῶν τῆς παλαιᾶς Γραφῆς λογίων, εἰπὼν πρὸς αὐτοὺς, ὅτι « πλανῶνται μὴ εἰδότες τὰς Γραφὰς », μηδὲ ἀναγνῶντες περὶ τῶν τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, κατὰ τὸ πρὸς Μωϋσῆν ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Βάτου, « Ἐγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακὼβ, οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς, Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων» · διότι πάντες οἱ εὐσεβεῖς πιστεύουσιν ἀδιστάκτως, ὅτι ἐν αὐτῷ μετὰ θάνατον ζῶσιν αἰωνίως, ὡς κατὰ χάριν υἱοὶ Θεοῦ, καὶ τῆς Ἀναστασεως αὐτοῦ.

Ἔνστασις πέμπτη.

Οἱ Ἰουδαῖοι ἠγνόουν τὸ περὶ Ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν Δόγμα, καὶ οὔτε παρέλαβον αὐτὸ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ἐξ ὧν προσέλαβον τόσα ἄλλα. Ποιναὶ δὲ καὶ βραβεῖα, ἀπειλαὶ, ἐπαγγελίαι καὶ ἄλλα, κατὰ τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν Σύστημα, ἀνήγοντο προσκαίρως εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν.

'Απάντησις.

Μὲ ὅλον τὸ ὅτι παρά τε τοῖς Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἦτον γνωστὴ καὶ δεκτὴ, ὡς πολυειδῶς ἀπεδείχθη, ἡ περὶ τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς διδασκαλία, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἐξ ἀδιακόπου ἀλληλοδιαδόχου παραδόσεως μεταβαίνουσα ἀρχαιοτάτη σωτηριώδης ἀλήθεια, ἔφθασεν εἰς τοιαύτην κατάστασιν παρὰ τοῖς πρώτοις, ὥστε συνεφύρθη μετὰ πολλῶν ἄλλων δεισιδαιμονιῶν (1), τῶν ὁποίων μιμηταὶ ἀκριβεῖς ἐγένοντο οἱ δεύτεροι· πρὸς δὲ ἀπόσπασιν ἀπὸ τῶν τοιούτων δεισιδαιμονιῶν, ἀναγκαῖα ἦσαν τότε πράγματα αἰσθητὰ, καὶ ἱκανὰ νὰ πλήξωσι καὶ νὰ φοβίσωσι τὰς καρδίας τῶν Ἑβραίων, διότι τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ κακὰ προξενοῦσι περισσοτέραν ἐντύπωσιν, ἢ τὰ μέλλοντα, ἐπειδὴ καὶ αἱ τοῦ σώματος ἐπιθυμίαι δὲν ἀφίνουσι νὰ ἴδῃ τις τὰ μέλλοντα, εἰμὴ μακρόθεν. Τοιοῦτος λοιπὸν ἦτον ὁ τρόπος, τὸν ὁποῖαν ὁ Μοϋσῆς μετῆλθε προτείνων εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας ποινὰς καὶ βραβεῖα πρόσκαιρα, ὥσπερ νομοθεσίαν τοῦ κοινοῦ δικαιώματος, ἀλλὰ τοῦτο παντελῶς δὲν ἀπεμπόδιζε τὴν τῆς μελλούσης ζωῆς προσδοκίαν, καὶ τὴν τῆς συνειδήσεως φωνὴν, ὡς κανόνα ἀμετάβλητον τῆς ἑκάστου καρδίας· ἄλλως δὲ, τί δηλοῦσι καὶ τὰ ἑξῆς ῥήματα τοῦ συνετωτέρου τῶν Βασιλέων τῶν Ἑβραίων, τὰ ὁποῖα ἐῤῥέθησαν (ὡς προειπώθη) χίλια ἔτη καὶ ἐπέκεινα πρὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἔτους, πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἱερουσαλήμ; «Καὶ εἶδον ἔτι ὑπὸ Ἥλιον τόπον τῆς Κρίσεως, ἐκεῖ ὁ ἀσεβής· καὶ τόπον τοῦ δικαίου, ἐκεῖ ὁ εὐσεβής· καὶ εἶπα ἐγὼ ἐν καρδίᾳ μου, σὺν τῷ δικαίῳ καὶ τὸν ἀσεβῆ κρινεῖ ὁ Θεὸς, ὅτι καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι καὶ ἐπὶ παντὶ τῷ ποιήματι ἐκεῖ». Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ ταῦτα, τὰ τὴν νουθεσίαν τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ περατοῦντα. «Τὸν Θεὸν φοβοῦ, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φύλασσε, ὅτι τοῦτο πᾶς ἄνθρωπος, ὅτι σύμπαν τὸ ποίημα ὁ Θεὸς ἄξει ἐν κρίσει ἐν παντὶ παρεωραμένῳ, ἐὰν ἀγαθὸν, ἐὰν πονηρόν».

Μετὰ τοσοῦτον νέφος τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς ἐκπεφασμένων Ἱερῶν ῥήσεων, τῶν ανακηρυττουσῶν λαμπρᾷ τῇ φωνῇ δι' ἀκαταβλήτων μαρτυριῶν καὶ ἀναντιῤῥήτων ἀποδείξεων, τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς, τὸ περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τὸ περὶ τῶν ἐν τῇ μελλου-

(1) Οὐ μόνον ἡ Ἱερὰ ἀλήθεια αὕτη τῆς τῶν ψυχῶν ἀθανασίας ἐγένετο δαψιλὴς πηγὴ τέως πολλῶν δεισιδαιμονιῶν, ἀλλὰ καὶ παραφράσθη δι' ἀλλοδαπῶν τοιούτων ἐννοιῶν, ὥστε ἐδόξαζον, κατὰ τοὺς λόγους τῶν Αἰγυπτίων ὑστεροχρόνων Ἱερέων πρὸς τὸν Ἡρόδοτον Βιβλ. β'. τὴν, μετὰ 3000 χρόνους, τουτέστι μετὰ τὴν, ἐν δὲ τούτῳ τῷ μακρῷ χρόνῳ τελείαν διάλυσιν τῶν βαλσαμωμένων πτωμάτων, μετενσωμάτωσιν· ταύτης δὲ τῆς περὶ ζωῆς ζωώδους μεταβάσεως ἀπὸ ζώου εἰς ζῶον τερατώδους δοξασίας, καὶ ὁ Πυθαγόρας, ἀκροασάμενος παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν ἐν Αἰγύπτῳ. ὑπαθὼς ἐν Αἰγύπτῳ.

τῇ ζωῇ ποινῶν καὶ βραβείων Δόγμα, ὡς παλαιοτάτης τῆς ἀρχαιότητος στερεὰν διδασκαλίαν, ἣν καὶ ὁ Θεάνθρω. Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμφαντικώτερον διεκήρυξε, καὶ τοῖς Οὐρανίοις λόγοις αὐτοῦ ἐστήριξεν, ἕπεται, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐνστάσεις τῶν νεωτέρων, κακῇ τύχῃ, Σαδδουκαίων, εἰσὶν εἰκασίαι γυμναὶ, μηδεμιᾷ ἀληθεῖ ἐρειδόμεναι ἀποδείξει, καὶ πλήρωμα αὐταὶ πᾶσαι παραλογίας. Ὦ πόσον ματαιοῦνται ἐν τοῖς τοιούτοις διαλογισμοῖς αὐτῶν οἱ φιλόσοφοι οὗτοι, οἱ δόξαντες εἶναι σοφοὶ, τῷ ὄντι ἐμωράνθησαν!

Σημ. Ἐκδ. Ἐν τοῖς Αἰγυπτιακοῖς, μετὰ τὴν περιγραφὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον δύω θαυμασίων Πυραμίδων, ὁ σοφὸς ὁ Συγγραφεὺς, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι τὸ περὶ Ἀθανασίας τῆς ψυχῆς δόγμα ἦν κοινὸν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰγυπτίοις λέγει ταῦτα. Σελ. 269.

«Ἓν αἴτιον ὡσαύτως τῆς κατασκευῆς τῶν τοιούτων ὑπερμεγέθων, ματαιοπόνων, δαπανηρῶν τάφων, προήρχετο καὶ ἐκ τῆς πειθοῦς τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως τῆς ψυχῆς». Ἔνθα ὑποσημειοῖ.

«Ἀναμφιβόλως καὶ τὰ πολυτελῆ ταῦτα μνημεῖα, καὶ οἱ ἐνταφιασμοὶ, καὶ τὰ βάλσαμα δὲν ἦσαν πράγματα ἁπλῶς γινόμενα, διότι, διὰ τῆς εἰς αὐτὰ καταβαλλομένης ἐξαισίου δαπάνης, ἐγίνωσκον κάλλιστα οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἐκοινολόγουν, ὅτι κανὲν ἄλλο δὲν ἦτον τὸ αἴτιον, εἰμὴ ἡ πειθὼ τῆς μετὰ θάνατον ὑπάρξεως τῶν ψυχῶν, ἥτις τέλος κατήντησεν εἰς τὴν τερατώδη μετενσωμάτωσιν. Δόγμα Ἱερὸν παλαιοτάτης ἀρχαιότητος, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς καταχρήσεως κατήντησεν εἰς δεισιδαιμονίαν, ὡς ἐκ τῶν εἰκονικῶς καταγεγραμμένων εἰς τοὺς κατὰ τὰς Θήβας τάφους τῶν Φαραὼ, δῆλον αὐτὸ ἐγένετο τὸ περὶ ψυχολογίας τῶν Αἰγυπτίων. Τὴν περὶ τοῦ Δόγματος τούτου ἔννοιαν ἐδιδάχθη καὶ ὁ Πλάτων, εἰς Αἴγυπτον ἀπελθὼν, παρὰ τῶν ἐκεῖσε Ἱερέων, ὁ ὁποῖος ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας Λόγῳ, προαναφωνεῖ τὸ, ὅτι ὅταν τις πλησιάσῃ εἰς τὸν θάνατον, εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν φόβος καὶ φροντὶς, γίνεται ὑποψίας μεστὸς καὶ τρόμου, καὶ ἀναλογίζεται μή τινα ἠδίκησε, καὶ ἐκεῖ (εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν) θέλει δώσει δίκην. Ἐν δὲ τῷ δεκάτῳ Λόγῳ περὶ τῆς μελλούσης ταύτης κρίσεως σαφέστερον ἐκφράζεται, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῶν δεισιδαιμόνων Ἑλλήνων, πλάττει ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντα τινὰ καὶ ἀναβιώσαντα, ὅς τις διηγεῖται τὰ εἰς τὸν ᾅδην φοβερὰ θεάματα κατὰ τῶν ἀνόσια ἔργα πραξάντων καὶ μεγάλα ἡμαρτηκότων, καὶ ὅτι ἐναντίον εἰς ταύτας τὰς δίκας καὶ παιδείας, τὰ εἰς τοὺς ὁσίως καὶ δικαίως ζήσαντας βραβεῖα εἶναι ἐκ διαμέτρου ἄλλα. Ἡ δὲ μετὰ σώματος, κατὰ τὴν δόξαν τῶν Αἰγυπτίων, τῆς ψυχῆς κρίσις, τί ἄλλο ἐσήμαινεν, ἢ ὅτι τὸν λόγον τῆς ἀναστάσεως; διότι οἱ καταδικασθέντες διὰ τὰς κακὰς πράξεις

των, καὶ ἔχοντες σῶμα, κεφαλὴν, χεῖρας, πόδας καὶ δέρμα, τὰ ὁποῖα ἀφῆκαν εἰς τὴν γῆν, πῶς ἐδύναντο νὰ δοκιμάζωσιν εἰς τὸν ᾅδην τοιαύτας τιμωρίας; Αὐτοὶ δὲν ἦσαν τόσον εὐήθεις, ὥστε νὰ φρονῶσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ οὖσα ἄϋλος, δύναται νὰ ἔχῃ κεφαλὴν, χεῖρας, πόδας καὶ δέρμα. Ταύτην μὲν τὴν ἀρχαίαν διδασκαλίαν, ἀλλὰ παραμορφωθεῖσαν, περὶ τῶν μελλόντων ποινῶν καὶ βραβείων, διὰ τοσούτων δεισιδαιμονιῶν καὶ τῆς ἀλόγου καὶ φλυάρου μετεμψυχώσεως, διδαχθέντες ὅτε Πλάτων, Πυθαγόρας καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἑλλήνων, οἱ κατὰ πόθον νεωτέρων γνώσεων ἀπελθόντες εἰς Αἴγυπτον, μετήνεγκαν καὶ τὸ Δόγμα αὐτὸ καὶ ἐδίδαξαν μὲ τὰς αὐτὰς ἐννοίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Διότι καὶ ὁ Ὅμηρος εἰς τὴν αὐτοῦ Ποίησιν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον περιγράφει τὰς εἰς τὸν ᾅδην μετὰ σώματος τιμωρίας κατὰ τοῦ Τιτυοῦ, Σισύφου καὶ Ταντάλου. Οἱ δὲ νεώτεροι, οἱ νομίζοντες ὅτι ἐξηκρίβωσαν πάντα, ἀρνοῦνται τὸ περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως, τὸ περὶ Ἀθανασίας ψυχῆς καὶ τὸ περὶ ἀναστάσεως τῶν σωμάτων Δόγμα, διασύροντες αὐτὸ ὡς νεώτερον δῆθεν, ὡς ἄγνωστον εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους καὶ Ἑβραίους, ὡς ἐξελθὸν ἀπὸ τῶν Πλατωνικῶν κόλπων, καὶ σύγχρονον αὐτὸ μὲ τὴν τῶν χριστιανῶν θρησκείαν.» . . .

ΠΕΡΙ ΔΟΞΑΣΙΑΣ ΗΠΑΡΤΗΠΕΝΗΣ ΤΟΥ ΟΤΙ Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΡΟΒΟΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ ΝΟΣΟΥ.

Ἡ Ἰατρικὴ ἐπιστήμη, μετὰ τὸν Ἱπποκράτην καὶ ἐφεξῆς, μὲ ὅλην τὴν αὐτῆς Πρόοδον ἐπὶ Ἑλλήνων, Ῥωμαίων, καὶ ἐπὶ τοῦ Μεσαιῶνος, διὰ τὴν ἀτέλειαν ὅμως αὐτῆς περὶ πολλῶν, οὐδὲ παρετήρησε τὴν ἔκτακτον καὶ παράδοξον, διὰ τὴν ὁρμὴν τῆς θραύσεως, νόσον τῆς Πανώλους, διὰ δὲ τοῦτο οὐδὲ μίαν διατριβὴν περί τε τῶν ἀρχῶν, ὅπου αὐτὴ τὸ πρῶτον ἀνεφάνη, τοῦ ἀπὸ τῆς προσεγγίσεως μολυσμοῦ, καὶ τῆς διὰ μεταδόσεως τοῦ χαλεπωτέρου τῶν λοιπῶν ἐπιδημιῶν καὶ ὀλεθριωτέρου τούτου πάθους, διαδόσεως, εἰς ἡμᾶς ἀφῆκεν.

Ὁ τοῦ Ἡροδότου νεώτερος ὑπὲρ τοὺς τριάκοντα χρόνους Συγγραφεὺς Θουκυδίδης (Βιβλ. Β΄.) εἶναι ὁ ἀρχαιότερος ὁ περὶ τοῦ εἴδους τῆς λοιμώδους νόσου γράψας, ὅστις ἐξιστορεῖ, ὅτι αὐτὴ ἤρξατο ἀπὸ τῆς Αἰθιοπίας, μετέβη εἰς Αἴγυπτον καὶ Λιβύην, διεδόθη καθ' ὅλην τὴν ὑπὸ τοὺς Πέρσας ἐπικράτειαν, καὶ διαπορθμευθεῖσα ἐνέπεσε διὰ τοῦ Πειραιῶς εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηναίων. Διὰ σημείων ὡσαύτως χαρακτηριστικῶν τῶν συμπτωμάτων τῆς Πανώλους, μετὰ

τὸν Θουκυδίδην, συνέγραψε καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεὺς περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ συμβάσης κατὰ διαφόρους ἀρχαίας ἐποχὰς λοιμώδους ταύτης νόσου, καὶ ὁ ἐκ τῶν Βυζαντινῶν ἐπομένως Ἱστορικῶν, περὶ τὸ 550 ἔτος Χριστοῦ ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, συγγράψας Προκόπιος ὁ Καισαρεὺς, ὁ ὁποῖος ἐπίσης λέγει, ὅτι ἡ λοιμώδης νόσος ἤρξατο ἐξ Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου (διαδοθεῖσα ἀναμφιβόλως ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς) καὶ διεξηπλώθη μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ θραύσεως καθ' ὅλον τὸν ἐγνωσμένον τότε Κόσμον. Περιγράφει ὁ ῥηθεὶς ἐπ' ἀκριβείᾳ ὅλα τὰ συμπτώματα, τὴν ὑπερβάλλουσαν φλόγωσιν, τοὺς κατὰ τὰ ὦτα, τὰς μασχάλας καὶ τοὺς μηροὺς βουβῶνας, τὴν παραφροσύνην, τὰς καθ' ὅλον τὸ σῶμα, ὅσον φακῆς μέγεθος, θανατηφόρους φλυκταίνας.

Ὅτι δὲ τὰ θερμὰ κλίματα ἐγένοντο τὰ σπάργανα, ὡς εἰπεῖν, διαφόρων ἐπιδημιῶν, καὶ αὐτῆς τῆς Πανώλους, τοῦτο εἶναι ὁμολογούμενον, ἀλλὰ θετικῶς ποῖον ἄρα μέρος τῶν θερμῶν κλιμάτων ὑπάρχει μετὰ βεβαιότητος ὁ γενέτης καὶ πρόβολος τοῦ μεταδοτικοῦ ὀλεθρίου αὐτοῦ πάθους, ἡ περὶ τούτου ἀλήθεια, μὲ ὅλην τὴν συνδρομὴν διδομένων τινῶν, λογίζεται ὑποθετική.

Οἱ μνησθέντες δύω Συγγραφεῖς λέγουσι, ναὶ, ὅτι ἡ Πανώλης ἤρξατο ἀπὸ Αἰθιοπίας καὶ Αἰγύπτου, καὶ ἐκεῖθεν μετεδόθη πανταχοῦ, ἀλλὰ τὸ παρ' αὐτῶν λεγόμενον περὶ τῶν ἀρχῶν, ἐξ ὧν ἐπήγασε τὸ θανατηφόρον κακὸν εἶναι μᾶλλον ὑποθετικὴ εἰκασία, ἢ πραγματιώδης ἀπόδειξις. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν Ἱστορικῶν αὐτῶν λοιμώδης νόσος ἐφάνη ὡς ἀρξαμένη ἐξ ἐκείνων τῶν μερῶν, ἀλλὰ πρέπει τάχα εὐκόλως νὰ πεισθῶμεν, ὅτι ἡ Αἰθιοπία καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶναι τῷ ὄντι ἡ ἑστία τῆς Πανώλους; καὶ διὰ τί ὡσαύτως νὰ μὴ παραδεχθῶμεν τὸ ὅτι αὐτὴ μετεδόθη ἀπὸ θερμοτέρου κλίματος τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς;

Ἡ λοιμώδης αὕτη νόσος ἀνέρχεται εἰς ἀφεστηκυῖαν ἀρχαιότητα ἔχουσα τὰς ἀρχὰς εἰς τὰ θερμὰ κλίματα ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων. Τῶν τῆς παλαιοτάτης ἀρχαιότητος Ἱερῶν τῆς Γραφῆς Βιβλίων ἐδάφιά τινα παρέχουσιν ἀφορμὰς εἰς τὸ νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν μεμακρυσμένων ἐκείνων χρόνων ὑφίστατο ἡ τοῦ λοιμοῦ τούτου μάστιξ (1)· διότι τί ἄλλο σημαίνουσιν αἱ ἐν τῷ Δευτε-

(1) Περὶ τῆς μαστιζούσης καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις χρόνοις τὴν Αἴγυπτον λοιμώδους ἐπιδημικῆς νόσου, ὁ Σικελιώτης Διόδωρος ἐν τοῖς διασωθεῖσιν ἀποσπασματίοις τοῦ ἐκλελοιπότος πρὸς τοῖς ἄλλοις τεσσαρακοστοῦ ὑστάτου Βιβλίου τῆς αὐτοῦ Ἱστορίας, λέγει ταῦτα· «κατὰ τὴν Αἴγυπτον τὸ παλαιὸν, λοιμικῆς περιστάσεως γενομένης, ἀνέπεμπον οἱ πολλοὶ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἐπὶ τὸ δαιμόνιον».

ρονομίῳ ἐπαπειλούμεναι ἀραὶ τοῦ Μωϋσέως κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ τῆς πονηρᾶς νόσου καὶ τοῦ Αἰγυπτίου ἕλκους, εἰμὴ τὴν ἐπιδημοῦσαν καὶ τότε εἰς Αἴγυπτον καὶ θραῦσιν ποιοῦσαν μεταδοτικὴν πονηρὰν ταύτην νόσον, γνωστὴν εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας;

Παρ' αὐτῶν τῶν τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς Βιβλίων εἰσέτι πληροφορούμεθα περὶ τῆς γενομένης εἰς τὴν Ἄζωτον πρὸς τοὺς Φιλισταίους ὑπὸ θανατηφόρου νόσου θραύσεως, περὶ τοῦ ἐπὶ Δαβὶδ συμβάντος ὑπὸ ὀξυτάτης λοιμώδους νόσου ὀλέθρου, καὶ ἐπὶ Ἐζεκίου, περὶ τῆς καταλαβούσης ὑπὸ λοιμοῦ ταχυτάτης φθορᾶς τοὺς Ἀσσυρίους· τὸ δὲ πρᾶγμα, κἂν ἀνάγηται εἰς τὸ ἀόρατον αἴτιον, δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ αἰσθητὸν μέσον, τουτέστιν, ἡ ὀξυτάτη καταστρεπτικὴ τοῦ λοιμοῦ τούτου νόσος, διὰ τῆς ὁποίας καὶ οἱ Φιλισταῖοι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι τὴν θανατηφόρον πληγὴν ἐδοκίμασαν.

Ἀποδειχθείσης, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαιοτέρων τοῦ Κόσμου Ἱερῶν Βιβλίων, τῆς ὑπάρξεως τῆς ὀλεθριωτάτης λοιμώδους νόσου, ἡ ζήτησις, ποσάκις αὕτη ἄρα, μετὰ τὰς ῥηθείσας τρεῖς θραύσεις, ἐπεδήμησεν ἔτι μαστίξασα καὶ τὴν Συροπαλαιστίνην, κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, διὰ τὴν σιωπὴν τῆς Γραφῆς, ὡς περὶ δεινῆς μὲν ἐπιδημικῆς νόσου, ἀλλὰ κοινῆς καὶ κατὰ περιόδους, ἀναφαινομένης, καὶ μὴ ἀναγομένης πάντοτε εἰς τὸ ἀόρατον αἴτιον εἰς ἡμᾶς τοῦτο μένει ἄδηλον, καθὼς ἐπίσης ἐστὶ σκοτεινὴ καὶ ἡ διάρκεια τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐκείνων περιόδων, καθ' ἃς διέμεινεν ἡ Αἴγυπτος ἀπηλλαγμένη τῆς θανατηφόρου ταύτης μεταδοτικῆς νόσου, διὰ τὰ δυστυχῆ εἰς τὴν σπουδὴν καὶ μάθησιν συμβεβηκότα, τὰ ἐξαφανίσαντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πολλὰς τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀρχαιοτήτων τῶν συγγραφεισῶν παρὰ τῶν Αἰγυπτίων Ἱερέων, ἐξ ὧν ἀποσμασμάτιά τινα τοῦ Μανεθῶνος διεσώθησαν, αἱ ὁποῖαι διελάμβανον, τυχὸν, καὶ περὶ τῆς ὀξυτάτης καὶ ἀνιάτου ταύτης νόσου, καὶ τῶν ἀρχῶν αὐτῆς, ὡς περὶ φαινομένου ἐκτάκτου καὶ φρικτοῦ, εἰμὴ τοῦ πυρὸς ἐγένοντο παρανάλωμα. Ἄπορον, πῶς τὸ μὴ ἀποδεδειγμένον αὐτὸ καὶ ἄδηλον περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς τῆς ὀλεθρίου νόσου, πόθεν κατ' ἀρχὰς καὶ ἐκ ποίων αἰτίων ἐναλήθων προέκυψε καὶ ὑφίσταται μέχρι τούτου, ἀνανεουμένη κατὰ περιόδους αὐτὴ καὶ καταθραύουσα τὴν ἀνθρωπότητα μετὰ τοσαύτης ἀπερινοήτου ὀξύτητος, παρέσυρε Συγγραφεῖς τινας καὶ μετὰ Χριστὸν εἰς τὸ νὰ ὑπολάβωσι τὸ ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξε τὸ σπάργανον ταύτης· ἴσως διὰ τὴν προληπτικὴν δοξασίαν τῶν τότε χρόνων, καὶ ἀλληλοδιαδόχως τῶν ἐφεξῆς μέχρι τούτου, τὴν φρονοῦσαν ὅτι μετὰ τὴν παῦσιν τῆς πλημμύρας τοῦ Νείλου, τὰ ἐναπομένοντα εἰς λάκκους καὶ χθαμαλοὺς τόπους ὕδατα γίνονται

τὰ αἴτια τῆς πανώλους διὰ τῆς σήψεως τῶν πολυειδῶν ἐντόμων, καὶ ὅτι ἡ γειτνιάζουσα Συροπαλαιστίνη καὶ ἄλλα μέρη, κατὰ τὸν περιηγητὴν Θιβενότον καὶ ἄλλους, οὐδέποτε σχεδὸν ἤθελον εἶσθαι ὑποκείμενα εἰς τὴν νόσον ταύτην, ἐὰν δὲν μετέδιδον αὐτὴν οἱ ἐκ τῆς κατὰ πᾶσαν πενταετίαν (ἀστεῖον) μολυνομένης Αἰγύπτου ἐξερχόμενοι ὁδοιπόροι. Τὸ κλίμα τῆς Αἰγύπτου ὅτι ὑπῆρξεν εὔκρατον καὶ ὑγιεινὸν, ἀρκούντως πληροφορούμεθα περὶ τούτου παρὰ τοῦ Β′ Βιβλίου τοῦ Ἡροδότου, ὡς διατρίψαντος ἐν Αἰγύπτῳ καὶ αὐτόπτου τῆς εὐκρασίας τῆς χώρας, τῆς τοῦ ἀέρος καθαρότητος καὶ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑγιείας, διὰ τὸ ἧττον ἀμετάβλητον, ὡς λέγει, τῶν τεσσάρων ὡρῶν τοῦ χρόνου (1) Τὰ αὐτὰ δὲ περὶ τούτου συνείρει καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ Βιβλίῳ, καὶ ὁ Στράβων ἐν τῷ ΙΖ′. Εἰς τὴν εὐκρασίαν τοῦ κλίματος συνεισέβαλε τὰ μέγιστα καὶ ἡ ἄοκνος φροντὶς καὶ προμήθεια τῶν τοσούτων Φαραὼ καὶ σοφῶν Ἱερέων περὶ αὐξήσεως ἔτι μᾶλλον τῆς καθαρότητος τοῦ ἀέρος καὶ τῆς τῶν κατοίκων ὑγιεινῆς προφυλάξεως, οὐ μόνον διὰ πεποιημένων γαιολόφων κατὰ τοὺς χθαμαλωτέρους τόπους, πνιγώδεις καὶ δυσαέρους, πρὸς ὑγιεινὴν κατοίκησιν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ πρὸς καταφυγὴν αὐτῶν τε καὶ τῶν ζώων ἐπὶ τῆς τοῦ Νείλου ἀναβάσεως καὶ πλημμύρας, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλῶν τοῦ ποταμοῦ κατεσκευασμένων διωρύγων, πρός τε ῥαδίαν κοινωνίαν, μετακομιδὴν τῶν προϊόντων, ῥοὴν ἐλευθέραν τῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου, καὶ προφύλαξιν διὰ τὴν στάσιν αὐτῶν καὶ σῆψιν, ἀπὸ δυσωδῶν ἀποφορῶν καὶ τοῦ ἐντεῦθεν μολυσμοῦ τοῦ ἀέρος.

Ἀλλ' ἀρά γε οἱ τοιοῦτοι προφυλακτικοὶ τρόποι ἴσχυσαν ν' ἀπεμποδίσουν διόλου καὶ ἐπὶ τῶν Φαραὼ Βασιλέων, καὶ ἐπὶ τῶν Περσῶν, καὶ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων τὴν ὑπάρχουσαν πρὸ αἰώνων εἰς τὸν Κόσμον ἐπιδημικὴν θανατηφόρον ταύτην νόσον ἐν Αἰγύπτῳ; Ἀμφιβάλλομεν. Ἐὰν ἡ ἀναφερομένη παρὰ τοῦ Ὁμήρου ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Τρωάδος 1200 χρόνους πρὸ Χριστοῦ λοιμώδης νόσος, ἦν ἡ Πανώλης, ἐδύνατο ἄρα ἡ ὑπὸ τῆς ΙΘ′. Φαραωνιτικῆς τότε δυναστείας διοικουμένη Αἴγυπτος, ὑπὸ τῆς ὑπαρχούσης καὶ ἐπι-

(1) Ὁ ἀὴρ πανταχοῦ ἀπεδείχθη πειραματικῶς, ὅτι ἐστὶ σύνθετος ἀπὸ ὀξυγόνου καὶ ἀζώτου, μετὰ ὀλίγης ποσότητος ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἀλλ' ὁ τῆς Αἰγύπτου περιέχει καὶ μόρια ἀμμωνιακοῦ ἅλατος, διὰ τοῦτο καὶ προξενεῖ εἰς τοὺς ἐπιδημοῦντας ξένους μᾶλλον τὸν ὀμματόπονον. Παρατηρητέον δὲ τὸ, ὅπου πλεονάζουσι τὰ μόρια τοῦ κινδυνώδους ἀνθρακικοῦ ὀξέος, προξενοῦσιν ἀμέσως τὸν θάνατον, ὡς δῆλον ἀπό τε τῶν κλεισθέντων εἰς δωμάτια μετὰ καιομένων ἀνθράκων, καὶ τῶν καταβάντων ἀπροσέκτως εἰς κεκλεισμένα πρὸ χρόνων πολλῶν ὑπόγαια.

πολαζούσης ἐπιδημικῆς ταύτης ὀλεθρίου νόσου νὰ παραμείνη ἐξηρτημένη καὶ πεφυλαγμένη; δύσκολον τῷ ὄντι πρᾶγμα. Ἓν ἐνδόσιμον παρέχει τὴν ἐφεξῆς παρατήρησιν. Οἱ Αἰγύπτιοι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, μετ' ἄκρας φροντίδος καταγινόμενοι εἰς τὸ νὰ φυλάττωσιν ἀνεξαλείπτως τὴν μνήμην τῶν συμβασῶν συμφορῶν μετερχόμενοι αὐστηρὰν δίαιταν, καθαριζόμενοι καθ' ἕκαστον μῆνα δι' ἐμετικῶν, κλυσμάτων καὶ λουτρῶν, μήπως ἔπραττον τὰ προφυλακτικὰ ταῦτα, ὑπὸ προσοχῆς μὲν τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν, ἀλλ' ὑπὸ φόβου μᾶλλον τῆς δεινῆς καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης νόσου; Καθότι αὐτοὶ ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι ὁ ὑπὸ τῆς ἀκρασίας πεφορτισμένος στόμαχος ἦν ὁ τῶν ἀσθενειῶν παραίτιος, καὶ ἐξ ἐναντίας ἡ δίαιτα καὶ καθαρότης ἀντιπαρατατικὴ πρὸς τὰ μολύσματα (1).

Τῶν διασωθέντων εἰς ἡμᾶς ἀρχαίων Συγγραφέων παράδοξον μὲν τὸ αἴτιον τῆς σιωπῆς περὶ τοῦ ὀξυτάτου, φλογιστικοῦ μεταδοτικοῦ τούτου πάθους, τοῦ προσβάλλοντος μετὰ τοσαύτης σφοδρᾶς ὁρμῆς, κατακαίοντος, φθείροντος καὶ διαλύοντος μετὰ πολλῆς ταχύτητος δι' ὀλίγου τὸν ἔνδον ὀργανισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς χώρας ἐκείνης μετὰ βεβαίας πληροφορίας, ὅθεν τὸ κακὸν αὐτὸ κατὰ πρῶτον ἐφάνη καὶ διεδόθη, ἀλλὰ παραδοξότερον τὸ διὰ τί καὶ οἱ σοφοὶ ἄνδρες τῶν Ἑλλήνων οἱ κατελθόντες εἰς Αἴγυπτον ἐπ' αὐξήσει τῶν γνώσεων αὐτῶν εἰς τὰς Σχολὰς τῶν ἐκεῖσε σοφῶν Ἱερέων, οἱ ἐξετάσαντες τοσαῦτα φυσικὰ καὶ ἠθικὰ, δὲν ἀφῆκαν εἰς ἡμᾶς οὐδὲν ὑπόμνημα περὶ τοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ὑφισταμένου καὶ διαδιδομένου πανταχοῦ θανατηφόρου τούτου φαινομένου. Ἴσως διὰ τὴν μὴ συνεχῆ ἐμφάνειαν τότε τῆς νόσου καὶ τὴν ἄγνοιαν, ὑπολαμβάνοντες ὡς μίαν καὶ ταύτην τῶν λοιπῶν κατὰ περιόδους βαρυτάτων ἐπιδημιῶν, ἢ τυχὸν δὲν εἶχον τὰ φυσικὰ αὐτῆς ἰδιώματα τότε τοσαύτην δραστήριον ὁρμὴν, οἵαν, διὰ τὰς τῆς ἀτμοσφαίρας ποικίλας μεταβολὰς καὶ τὴν ἐν διαφόροις καιροῖς ἀτμῶν καὶ ἀναθυμιάσεων διαφορὰν, ἑπομένως προσελάβοντο, καί τοι βεβαίως εἰπεῖν δὲν δυνάμεθα, διὰ τὸ ἄδηλον, ἐὰν αἱ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους συμβᾶσαι ἐπιδημίαι ἦσαν πᾶσαι ὀλέθριοι νόσοι πανώλους.

Εἰσὶ μὲν καὶ τὴν σήμερον οἱ φρονοῦντες, ὅτι ὁ Νεῖλος ἐκτὸς τῶν

---

(1) Τὰ τοιαῦτα προφυλακτικὰ μέσα μετέρχονται καὶ τὴν σήμερον, ἐπιπολαζούσης τῆς πανώλους, οἱ προφυλαττόμενοι, τουτέστι τὴν καθαριότητα, τὸ τοῦ σώματος πλύσιμον, τὴν μεταλλαγὴν τῶν ἐνδυμάτων, τὴν δέουσαν δίαιταν καὶ μετριότητα εἰς τὰ πρὸς τροφὴν, καὶ τὴν ἀποχὴν τῶν πνευματωδῶν ποτῶν, ὡς τονικῶν, ἐρεθιστικῶν καὶ προδιαθετικῶν εἰς τὴν πανώλην.

περὶ τὰς ἐκβολὰς αὐτοῦ βάλτων καὶ τῶν λιμνῶν, μετὰ τὴν πλημμύραν, ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κοίτην, τὸ ἐναπολειφθὲν μέρος τῶν ὑδάτων αὐτοῦ εἰς τοὺς λακκώδεις τόπους περιλιμνάζον, γεννᾷ πλῆθος ἐντόμων, ἡ δὲ ἀνάλυσις τούτων καὶ σῆψις, καὶ ἡ ἀνάζεσις τῶν μιαρῶν μορίων, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν δυσώδης ἀποφορὰ μολύνουσα τὸν ἀέρα, γεννᾷ τὴν Πανώλην· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Νεῖλος ἐτησίως τακτικῶς πλημμυρεῖ, καὶ πάντοτε ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀναβάσεων αὐτοῦ ἀφίνει κατ' ἔτος εἰς λακκώδεις τόπους ὕδατα ἀκίνητα καὶ σηπόμενα, ἄρα ἀφεύκτως ἔπεται, δοθείσης τοιαύτης γελοίας προλήψεως, νὰ γεννᾶται ἀνεξαλείπτως ἐκεῖσε κατὰ πᾶν ἔτος ἡ Πανώλης. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι οἱ δοξάζοντες, ὅτι ἡ Πανώλης ἀνεπήγασεν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀναπηγάζει πανταχοῦ, ὅπου βαλτώδη ἱστάμενα ὕδατα, σῆψις καὶ δυσωδία ἡ τὸν ἀέρα μολύνουσα· ἀλλ' ἡμεῖς ἀποδεδειγμένως γνωρίζομεν πολλοὺς τοιούτους, μάλιστα εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος, ἠμελημένους, ἀνεργάστους καὶ ἀκαλλιεργήτους τόπους, ὅπου συναζόμενα, ἢ ὑπὸ πλημμύρας ποταμῶν, ἢ λιμνῶν ἄλατος, ἢ βροχῶν, ὕδατα, καὶ ἄνευ δεούσης ἀρχικῆς προνοίας, διὰ τὸ ἀκίνητον αὐτῶν σηπόμενα καὶ φθειρόμενα, ἐξατμίζουσι βρωμερὰς ἀναθυμιάσεις, μολύνουσι τὸν ἀέρα, καὶ προξενοῦσι μὲν ἐπιδημικὰς, ἀλλ' ἄλλου εἴδους ἀσθενείας, καὶ πρὸ πάντων ὀλεθρίους, κακοήθεις λοιμώδεις πυρετοὺς, οὐχὶ ὅμως πανώλην. Ἡ ὀλέθριος αὕτη νόσος, ὅπου καὶ ἂν ἀνεφάνη εἰς τὰ θερμὰ κλίματα κατὰ πρῶτον, ὡς μεταδοτικὴ διεξηπλώθη πανταχοῦ εἰς τὸν Κόσμον, πατάξασα κατὰ περιόδους Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν, Ἄρκτον καὶ Μεσημβρίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἡμισφαιρίου, καὶ θανατώσασα πλῆθυν ἄμετρον ἀνθρώπων, ἕως οὗ περὶ τὸ μέσον τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐγνώρισεν ἡ Εὐρώπη τὰ ἰδιώματα τοῦ φρικτοῦ τούτου πάθους, καὶ προέλαβε διὰ τῶν συστηθέντων λοιμοκαθαρτηρίων τὴν διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ κακοῦ εἰς τὰ τῆς Δύσεως μέρη μετάδοσιν.

Εἰς δὲ τὰς Ἀνατολὰς ἐμφωλεύσασα, καὶ διαδιδομένη ἐξακολουθεῖ διὰ τὰς φθοροποιὰς ἰδέας τῆς προλήψεως, καὶ τὴν μὴ προφύλαξιν ἀπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους θανατηφόρου αὐτῆς θραύσεως.

Ἡ φύσις, τὰ διάφορα ἰδιώματα, τὰ ἀποτελέσματα τῆς φρικτῆς ταύτης νόσου εἰσὶν ἀκατάληπτα, διότι ὁ τὰ πάντα δημιουργήσας ὕψιστος Θεὸς ἀφῆκεν αὐτὴν ἑαυτὴν διατρέχουσαν τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν, ἣν πανσόφως ἐποίησεν· εἰς δὲ τὴν πορείαν τῆς καθωρισθείσης ἐναρμονίου τάξεως τὰς συμβαινούσας τῶν φαινομένων αἰτίας τίνι λόγῳ αὗται γίνονται, καὶ ποίᾳ δυνάμει, νὰ κατα-

νοήσωμεν δὲν δυνάμεθα. Μὲ ὅλον τὸ ὅτι ὁ ἐρευνητικὸς ἀνθρώπινος νοῦς ἀνεκάλυψε τῆς φύσεως τινα αἴτια, ἀλλὰ καθὼς εἰσέτι αὐτὸς δὲν ἐγνώρισε τὸ τελικὸν ἀληθὲς αἴτιον, οὔτε τῆς πρὸς τοὺς Πόλους ῥοπῆς καὶ διευθύνσεως τοῦ μάγνητος, οὔτε τῆς ἐφελκτικῆς ἅμα καὶ ὠθιστικῆς ἠλεκτρικῆς ὕλης τὴν δύναμιν, οὔτε τοσούτων ἄλλων ὁρωμένων ἀποτελεσμάτων τὸ αἴτιον, οὕτω καὶ τὸ τῆς φρικτῆς ὀξυτάτης καὶ καταστρεπτικῆς ταύτης νόσου, ἐκ ποίας ἄρα δυνάμεως προέρχεται ἡ τοσαύτη ἀνυπόστατος ὁρμή, δι' ἧς προσβάλλει εἰς τὰς ζωτικὰς δυνάμεις κα ἐνεργείας, σήπει καὶ καταστρέφει δι' ὀλίγου ἀθεραπεύτως τὴν τοῦ ἀνθρώπου διάπλασιν· πόθεν ἡ ποτὲ μὲν προδιάθεσις, ποτὲ δὲ ἀντιδιάθεσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ κολλητικὸν τοῦ μιάσματος, καὶ τίς ὁ λόγος τοῦ νὰ προσεπικτᾶται αὐτὴ διάφορα ἰδιώματα κατὰ τὴν τῶν κλιμάτων διαφοράν, καὶ ἐν μὲν τοῖς συγκερασμένοις κλίμασι νὰ λαμβάνῃ νομὴν ἰσχυροτέρας θραύσεως, ἐν δὲ τοῖς θερμοῖς καὶ ἐν τοῖς καταψύχοις, ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τῆς τε καύσεως καὶ τοῦ ψύχους διακοπὴν καὶ παῦσιν, δὲν εἶναι τάχα καὶ τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ἓν ἀποτέλεσμα τῶν ἀκαταλήπτων καὶ ἀνεξηγήτων αἰτίων τῆς ποικίλης τὰς δυνάμεις φύσεως;

Προεῤῥέθη, ὅτι τὸ κλίμα τῆς Αἰγύπτου δὲν εἶναι παράγωγον, ἀλλὰ δεκτικὸν τῆς Πανώλους διὰ τῆς ἀλλαχόθεν εἰς αὐτὴν μεταδόσεως, καὶ ἐὰν ἐκεῖσε τὴν σήμερον μετήρχοντο αὐστηροτέρας διὰ τῶν λοιμοκαθαρτηρίων προφυλάξεις, ἤθελε καταφανῶς ἀποδειχθῆ τὸ σφαλερὸν τῆς προλήψεως τῶν φρονούντων τὴν χώραν ἐκείνην πηγὴν ἀνεξάντλητον τῆς Πανώλους. Οἱ ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Συγγραφέων τοῦ Θουκυδίδου διασωθέντες εἰς ἡμᾶς, οὐδὲ ὑπεμνημάτισαν, ὡς προειπώθη, ἰδιαίτερόν τι, οὔτε περὶ τῆς φύσεως τῆς ὀλεθρίας ταύτης νόσου, πρὸς διαφορὰν τῶν ἄλλων ἐπιδημικῶν ἀσθενειῶν, οὔτε περὶ τῶν ἐποχῶν, καθ' ἃς ἐκ διαλειμμάτων κατέλαβεν αὐτὴ τήν τε Αἴγυπτον καὶ ἄλλας χώρας.

Τὸ ἐξ Αἰθιοπίας λεγόμενον, πρὸ 430 χρόνων Χριστοῦ, παρὰ τοῦ Θουκυδίδου, ὡς προκαταρκτικὸν τῆς λοιμώδους ταύτης νόσου, δίδωσι συμπερασμόν τινα ὁμοιαληθείας, ὅτι ἀπὸ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς ἐπήγασε, πιθανὸν, κατὰ πρῶτον τὸ λοοκτόνον αὐτὸ νόσημα (1). Κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γεωγράφου Ἀρτεμιδώρου

(1) Φαινόμενον παράδοξον, ὅτι οἱ τοῦ τῆς Αἰθιοπίας καὶ Ἀβυσσινίας γένος καὶ αὐτοὶ οἱ Μαῦροι, ἐπικρατούσης τῆς πανώλους, λαμβάνουσι τὸ μίασμα μὲ περισσοτέραν εὐκολίαν καὶ ταχύτητα, ἀποθνήσκοντες δι' ὀλίγου. Πόθεν λοιπὸν τὸ τοσοῦτον παρατηρούμενον δεκτικὸν τῆς θανατηφόρου νόσου πρὸς αὐτοὺς πρὸ πάντων; Μήπως ὡς σχετικὸν τοῦ κλίματος, ἐξ οὗ ἐπήγασεν ἡ πανώλης;

τὴν ἀναφερομένην παρὰ τοῦ Στράβωνος (Βιβλ. ΙΖ΄.), μέρη τινὰ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς, ὡς μὴ κατομβρούμενα, ὑπόκεινται εἰς λειμώδεις νόσους δὰ τε τὴν ξηρασίαν καὶ τὰς βορβορώδεις λίμνας ἐκεῖσε. Πρὸς δὲ ἐπιβεβαίωσιν τούτου ἔχομεν ὡσαύτως καὶ τὰς πληροφορίας τῶν νεωτέρων, τῶν δυνηθέντων νὰ παρεισδύσωσιν εἴς τινα μέρη τῶν ἐνδοτέρων τῆς ἀγνώστου ἔτι δλοσχεροῦς εἰς ἡμᾶς Ἀφρικῆς, οἵτινες λέγουσιν, ὅτι ὑπὸ τὸν Ἰσημερινὸν τῆς Ἀφρικῆς κεῖται λίμνη τις μεγάλης ἐκτάσεως ἀσφαλτίτις καὶ δυσώδης, περὶ τὴν ὁποίαν τὰ κείμενα ὄρη ἀποπέμπουσι καὶ αὐτὰ βρωμερὰς ἐκθυμιάσεις, ἀφορήτους ἀνθρώποις τε καὶ ζώοις, μολυνούσας τὸ περιέχον τοῦ ἀέρος τῆς ἐκεῖσε χώρας. Ἐνδεχόμενον λοιπὸν ἀπὸ τῆς τοσαύτης τῶν λιμνῶν ἐκεῖ δυσωδίας καὶ τοῦ μολυσμοῦ, ἀντὶ ἄλλης φλογώδους ἀσθενείας, ὅτι ἐγεννήθη διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς καύσεως τοῦ κλίματος, αὐτὴ ἡ ὀλεθρίας φύσεως νόσος, καὶ μεταδοθεῖσα ἀλλαχοῦ προσελάβετο ἄλλα συμπτώματα καὶ ἀποτελέσματα χαλεπώτερα, διότι παρατηρεῖται, ὅτι τὸ ὁμοειδὲς νόσημα προσεπικτᾶται διάφορα ἰδιώματα κατὰ τὴν τῶν κλιμάτων διαφοράν.

Ἄλλος τις νεώτερος περιηγητὴς κατ' Αἴγυπτον, Ἰατρὸς καὶ Συγγραφεὺς, Γάλλος τὸ γένος, κύριος Παριζὲ (M. Bariset) τῆς αὐτῆς δοξασίας ἐχόμενος τοῦ ὅτι ἡ Αἴγυπτός ἐστιν ἡ γενέτειρα τῆς Πανώλους, διϊσχυρίζεται ἀποφαινόμενος, ὅτι ἐφ' ὅσον ἐν Αἰγύπτῳ διεκράτει τὸ ἔθος τῆς τῶν σωμάτων ταριχεύσεως (βαλσαμώματος), οὐδὲ ὑπῆρξε πανώλης· ἂν δὲ τοῦτο ἦν ἀληθὲς, ἀναμφιβόλως οὔτε ὁ Ἡρόδοτος, οὔτε ὁ Σικελιώτης Διόδωρος, οἱ τοσαῦτα περὶ τῶν ἠθῶν καὶ νομίμων τῶν Αἰγυπτίων διηγούμενοι, ἤθελον καὶ τὸ σημαντικὸν τοῦτο τὸ περὶ ὑγιείας τῆς χώρας ἐκείνης σιωπήσει. Καὶ ὁ μὲν Διόδωρος τὰ πρὸς τοὺς τεθνεῶτας τῶν Αἰγυπτίων νόμιμα διὰ τριῶν τάξεων ταριχευμάτων (Βιβλ. Α΄.) εἰς τὴν τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ἐθῶν ἰδιότητα ἀποδίδωσιν, οἵτινες διὰ τῆς διατηρήσεως τῶν σωμάτων τῶν Πατέρων αὐτῶν καὶ προγόνων εἰς τάφους πολυτελεῖς, ἤθελον δι' οὗ νὰ βλέπωσι τοὺς προτετελευτηκότας ἀκεραίους οὐ μόνον κατὰ τὸ ἀνάστημα τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τῆς μορφῆς, ὁποῖοι αὐτοὶ ἦσαν καὶ οὕτω νὰ μιμῶνται τὰς πράξεις αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος (Βιβλ. Β΄.) ἀποδίδωσι τὸ τῶν σωμάτων ταρίχευμα εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν Αἰγυπτίων τῶν δοξαζόντων, κατὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς διδασκαλίαν (τὴν ἀλλοιωθεῖσαν καὶ παραφρασθεῖσαν, ὡς προεῤῥέθη) τῶν ὑστεροχρόνων Ἱερέων, τὴν μετὰ παρέλευσιν τριῶν χιλιάδων δῆθεν χρόνων, καὶ τὴν τελείαν τότε διάλυσιν τῶν σωμάτων, τερατώδη

μετενσωμάτωσιν· ὅθεν καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο περιπαθῶς κατεγίνον το διὰ τοσούτων τελετῶν, βαλσάμων, ἐνταφιασμῶν, καὶ τοσαύτης ὑπὲρ τούτων ἐξαισίου δαπάνης, ἵνα διαφυλάξωσι τὰ πτώματα κρείττονα φθορᾶς καὶ διαλύσεως, καὶ μὴ ταχέως γένηται ἡ τούτων μετενσωμάτωσις. Ἰδοὺ τὸ πραγματιῶδες αἴτιον τῆς τῶν σωμάτων ἐν Αἰγύπτῳ ταριχεύσεως, καὶ οὐχὶ τὸ παρὰ τοῦ ῥηθέντος Ἰατροῦ Γάλλου, κατὰ τὴν ἰδιοπλαστίαν αὐτοῦ, παριστάμενον!

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ.

Εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν πρῶτοι ἐφάνησαν ἔκδοτοι καθ' ὑπερβολὴν οἱ Αἰγύπτιοι, οὐχὶ ὅμως εἰς τὴν τέχνην ἐκείνην, ἥτις διὰ τὴν χαριεστάτην ἁρμονίαν της τέρπει καὶ εὐχαριστεῖ τὴν ὅρασιν, καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως ἀποδεικνύει τὴν ὕπαρξιν τοῦ πράγματος, τὸ ὁποῖον παῤῥησιάζει, ἀλλ' εἰς ἐκείνην, ἥτις ἐκπλήττει τὸν νοῦν διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀκαταδάμαστον τῶν οἰκοδομῶν, καὶ διὰ τὸ ὑπερβάλλον τούτων μέγεθος, εἰς τὴν ὁποίαν βλέπονται τὰ πρῶτα σπέρματα, ἐξ ὧν οἱ Ἕλληνες παρήγαγον μετὰ ταῦτα τὰ κάλλιστα ἐκεῖνα φιλοτεχνήματα. Οἱ Αἰγύπτιοι δὲν εἶχον καμμίαν ἰδέαν τάξεως καὶ συμμετρίας, ἀλλὰ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐφευρετὰς, ἐπεχειρίζοντο ὅ τι ὁ νοῦς αὐτῶν ἐστοχάζετο, διὰ τοῦτο καὶ παραλλάττουσιν ὅλα τὰ σωζόμενα εἰσέτι κατὰ τὴν Αἴγυπτον κτίρια, μὴ φυλάττοντα τὸ ἓν μὲ τὸ ἄλλο τὰ αὐτὰ μέτρα τῆς ὁμοιότητος.

Τὰ ἔργα τῶν Αἰγυπτίων, ὡς ὀγκώδη ὑπερβαλλόντως καὶ τερατώδη, διέμειναν διὰ τριάκοντα ἤδη αἰώνων καὶ ἔτι πρὸς ἀκαταγώνιστα καὶ αἰώνια· ἀλλ αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, ὅσον ἐπίσημα καὶ ἔκθαμβα διὰ τὸ ἐξαίσιον μέγεθός των καὶ ἂν φαίνωνται, εἶναι ὅμως ἄμετρα καὶ χωρὶς χάριν (ὡς εἰς τὸ Σύγγραμμα τῶν Αἰγυπτιακῶν μὲ ἐντελεστέραν πληροφορίαν τοῦτο ἀναφαίνεται), ὑστερημένα λεπτουργίας καὶ κομψότητος, καθὼς τοῦτο ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Στράβων, ὅς τις περιγράφων τὰ τῆς κατὰ τὴν κάτω Αἴγυπτον κειμένης Ἡλιουπόλεως λέγει ταῦτα· «ἔστι δέ τις (ἐν Ἡλιουπόλει) καὶ πολύστυλος οἶκος (Παλάτιον) καθάπερ ἐν Μέμφει, βαρβαρικὴν ἔχων τὴν κατασκευήν· πλὴν γὰρ τοῦ μεγά-

λους εἶναι καὶ πολλοὺς καὶ πολυστίγους τοὺς στύλους, οὐδὲν ἔχει χάριεν, οὐδὲ γραφικὸν, ἀλλὰ ματαιοπονίαν ἐμφαίνει μᾶλλον».

Ἀλλ' οἱ ἔνδοξοι Ἕλληνες ἔλαβον μὲν τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς ἐξ Αἰγύπτου καὶ Φοινίκης, καὶ κατὰ μίμησιν ἐκείνων ἔκτιζον καὶ αὐτοὶ κατ' ἀρχὰς τοιαῦτα ὀγκώδη καὶ ἄῤῥυθμα Κτίρια, καθὼς τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὰς μεγαλοπρεπεῖς οἰκοδομὰς τῆς τε κατὰ Σικελίαν Ἀκράγαντος, καὶ τῆς κατὰ τὸν Σαλερνιτανὸν Κόλπον τῆς Ἰταλίας Πόλεώς ποτε Ποσειδωνίας (τανῦν Παῖστον)· πλὴν προϊόντος τοῦ χρόνου ἡ μεγαλόνοια καὶ δεξιότης τούτων ἀνύψωσε καὶ αὐτὴν τὴν ὡραίαν τέχνην εἰς τὸν ἀνώτατον Κολοφῶνα τῆς τελειότητος, καὶ παρήγαγεν ἐκεῖνα τὰ τοσοῦτον ἐπιτερπῆ εἰς τὰ ὄμματα φιλοτεχνήματα καὶ ἀμίμητα ἀριστουργήματα ἐπὶ τοῦ πολυτελοῦς καὶ φιλοκόσμου Περικλέους μάλιστα; τοῦ ἐμψυχώσαντος ὅλας τὰς ἐλευθερίους τέχνας, ὥστε ὁ τόσον ἐπίπονος πρὸ πάντων, πολυτελὴς, μεγαλοπρεπὴς, λαμπρότατος καὶ ἀμίμητος ἐκεῖνος διὰ τὴν τέχνην ἑκατόμπεδος Παρθενὼν ἐν Ἀθήναις (ὁ τῆς Ἀθηνᾶς Ναὸς), τὰ περικαλλῆ εἰσέτι Προπύλαια, καὶ ἄλλα ἐντελέστατα ἐκεῖ κατὰ τὴν τέχνην ἐναπομείναντα κτίσματα (τουτέστιν, ὅσα ὁ χρόνος καὶ αἱ περιστάσεις δὲν ἔβλαψαν καὶ οἱ Ἄγγλοι ἀφῆκαν καὶ δὲν ἀπέσπασαν εἰσέτι ἐκεῖθεν), τὰ ἀπαθανατίσαντα περικλεῶς τὸ τοῦ Περικλέους ὄνομα, ὅσον καὶ τὰ λοιπὰ παρεσπαρμένα εἰς τὴν Ἑλλάδα περιφανῆ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος, θαυμάζονται μέχρι τούτου, καὶ λογίζονται ὡς Ἀρχέτυπα λαμπρὰ καὶ κανὼν ἀκριβέστατος.

Ὁ ῥηθεὶς Παρθενὼν ἦτον ἓν ἀπὸ τὰ λαμπρὰ θεάματα τῆς τότε Ἑλλάδος, διά τε τὴν καθ' ἁρμονίαν Δωρικὴν ἐξαίρετον εὐρυθμίαν χαριεστάτην συμμετρίαν, καὶ τοὺς καθ' ὅλα τὰ μέρη μὲ ἀκριβεστάτην ἀναλογίαν καὶ μεγάλην λεπτουργίαν ὡραίους στολισμούς του. Ὁ ζῆλος καὶ ἡ φιλοτιμία τοῦ Ὀλυμπίου Περικλέους περὶ τούτου ἐφάνη ἀκάματος. Εἴκοσι χρόνους κατηνάλωσαν οἱ Ἀρχιτέκτονες Ἴκτινος καὶ Καλλικράτης, καὶ περιπλέον ὁ περιβόητος Φειδείας, 425 πρὸ Χριστοῦ χρόνους, εἰς τὸ νὰ ἀπαρτίσωσι καὶ νὰ τελειοποιήσωσι τὸν ἀξιοθαύμαστον ἔντεχνον Ναὸν τοῦτον, τὴν δόξαν τῷ ὄντι τῶν Ἀθηναίων· εἴκοσι χρόνους αὐτοὶ μετεκόμιζον, ἐλάξευον τὴν τοσαύτην ὕλην τῶν μαρμάρων καὶ κιόνων, καὶ ἔκτιζον ἀκαταπαύστως· εἴκοσι χρόνους ὅλη ἡ Ἑλλὰς καὶ τὰ ἄλλα γένη εἶχον τοὺς ὀφθαλμούς των ἐστηριγμένους ἐπὶ τὸ λαμπρὸν τοῦτο ἔργον, περιμένοντες τὸ τέλος αὐτοῦ. Ὁ Ναὸς αὐτὸς διήρκεσε θαυμαζόμενος 2124 χρόνους, μέχρι τοῦ 1677 ἔτους, καθ' ὃν χρόνον μία βόμβη τῶν Ἐνετῶν κατηδάφισε τὸ ἀμίμητον τοῦτο φιλοτέ-

γνημα, ἐκτὸς μιᾶς σειρᾶς Κολωνῶν καί τινων Προπυλαίων. Οὐδέποτε οἱ Φαραὼ Βασιλεῖς μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, τὰς ἀποτόμους καὶ ὡς ἄλλα βουνὰ πέτρας, τὰς ὁποίας συνεπεσώρευον, καὶ τὴν ἄμετρον πολυχειρίαν τῶν ὑποχειρίων αὐτῶν, ἐδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσιν ἓν τοιοῦτον, ὥστε νὰ ἔχῃ μικρὰν κἂν ὁμοιότητα μὲ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς Ναὸν τοῦτον.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ῥωμύλου ἐμαθητεύθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς· πρὸ δὲ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἔκτιζον μὲν στερεὰς καὶ μεγίστας οἰκοδομάς, πλὴν κατὰ τὸν ἀκατέργαστον εἱρμὸν τῶν Τυῤῥηνῶν ἢ Ἐτρούσκων (Τοσκάνων), διότι ἐκτὸς τοῦ τρόπου τούτου, αὐτοὶ δὲν ἐγίνωσκον ἄλλον. Ἡ ὡραία λοιπὸν τέχνη αὐτὴ τῶν Ἑλλήνων πρόοδον λαβοῦσα ἐν Ῥώμῃ ἤκμασεν ἐπὶ Αὐγούστου. Ἡ πολυτέλεια καὶ μεγαλοπρέπεια τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου προήγαγε ταύτην ἐπὶ μέγα, ὅςτις ἔκτισεν ἱκανὰ λαμπρὰ Κτίρια εἰς τοὺς τόπους τῆς Αὐτοκρατορίας του, κατὰ τὴν ἁρμονίαν τῶν Ἑλληνικῶν Τάξεων, τουτέστι τῆς Δωρικῆς, Ἰωνικῆς καὶ Κορινθίας, καὶ κατὰ τὴν ἐπινοηθεῖσαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του Μικτὴν λεγομένην Τάξιν, κοσμίαν μέν, ἀλλ' ἀτελεστέραν παρὰ τὴν Κορινθίαν. Ὁ Τιβέριος ἑπομένως ἐφάνη ἀμελὴς περὶ τὰς ὡραίας τέχνας, ὁ δὲ Νέρων ἦτο τόσον ἐπιῤῥεπὴς καὶ ἐπιμανὴς εἰς αὐτάς, ὅσον καὶ εἰς τὰ πάθη του. Ὁ Ἀπολλόδωρος περίσημος Ἕλλην ἀρχιτέκτων ἐπὶ Τραϊανοῦ, διὰ παρακινήσεως καὶ τῆ μεγαλοδωρίας τοῦ Καίσαρος τούτου κατεσκεύασε καὶ ἤγειρεν ἐν Ῥώμῃ τὴν λαμπροτάτην καὶ ἀξιόλογον ἐκείνην Στήλην τοῦ ῥηθέντος Αὐτοκράτορος, ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἓξ ποδῶν ὑψηλὴν ἔχουσαν γεγλυμμένον τὸν κατὰ Δακῶν αὐτοῦ θρίαμβον.

Μετὰ τὸν Ἀδριανὸν καὶ Ἀντωνῖνον, ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἤρξατο νὰ ἐκπίπτῃ τῆς ἐπὶ Αὐγούστου καὶ Τραϊανοῦ ἐκείνης ἀρχαιότητος· ἡ φροντὶς ὅμως καὶ μεγαλοπρεπὴς ἐλευθεριότης τοῦ Ἀλεξάνδρου Σευήρου ἔστησε μὲν πρὸς καιρὸν τὴν κλίνασαν εἰς πτῶσιν καλλίστην τέχνην ταύτην καὶ ἀνεζωπύρησε τὴν πρώτην λαμπρότητά της· ἀλλ' ἡ ἀδυναμία ἑπομένως τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ τότε πολιτικοῦ Κόσμου, ἐξησθένησε καὶ ἐμάρανε ταύτην, καὶ τέλος πρὸ τοῦ νὰ ἀποσβεσθῇ ἡ δι' ἑπτακοσίων καὶ ἐπέκεινα διαρκέσασα χρόνων αὐτῆς λαμπρότης, ἐπυροβόλησε τοὺς ὑστάτους αὐτῆς σπινθῆρας ἐπὶ τῶν πρώτων Βασιλέων τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας, μὲ ὅσα περικαλλῆ ἔκτισαν καὶ ἀνέστησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὅ τε Μέγας Κωνσταντῖνος, Θεοδόσιος, Ἀρκάδιος καὶ ὁ Ἰουστινιανός, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν ὁποίων συνηνώθη μὲ τὰς Ἑλληνικὰς ὡραιότητας καὶ ἡ Γοτθι-

κὴ τάξις τῶν Κτιρίων, ἥτις, μὲ ὅλον τὸ μέγεθος τῶν οἰκοδομῶν της, λογίζεται ὅμως ὡς μία προφανὴς ἀτέλεια.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ Ἀρχιτεκτονικῆς τῶν τριῶν ἀρχαίων Ἐθνῶν· ἐξεταστέον δὲ καὶ τὰς αἰτίας, δι' ἃς οἱ μὲν Αἰγύπτιοι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ μέτρα τῆς τελειότητος τῆς ἀρχίας τέχνης ταύτης, οἱ δὲ Ἕλληνες ἀποκατέστησαν διὰ τῆς εντελείας λαμπρὰς ὅλας τὰς ἐλευθερίους τέχνας.

Οἱ Ἀρχιτέκτονες εἰς τὴν Αἴγυπτον ὄντες ἐκ τοῦ ὄχλου, ἔμενον πάντοτε, καθὼς καὶ ὁ λοιπὸς ὄχλος, ἀφανεῖς καὶ ἄσημοι. Ὁ υἱὸς ἦτον ἄφευκτον, διὰ τῆς βίας τῶν ἐκεῖσε νόμων, νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν τέχνην τοῦ πατρός του καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης σχέδια. Κατὰ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν περιορισμὸν τὰ πνεύματα ἔμενον αείποτε ψυχρὰ καὶ νεναρκωμένα, ἐστερημένα ἐκείνου τοῦ καλοῦ κέντρου, τὸ ὁποῖον διεγείρει τὰ φυσικὰ χαρίσματα πρὸς ἐπιχείρησιν καὶ ἐκτέλεσιν μεγάλων πραγμάτων. Ὅ,τι μέγα ἔργον καὶ ἐξαίσιον οἱ Αἰγύπτιοι Ἀρχιτέκτονες καὶ ἂν ἐπεχειρίσθησαν καὶ κατέπραξαν, δὲν ἠξιώθησαν οὔτε τιμῶν, οὔτε βραβείων, διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡ μνήμη αὐτῶν πάντων ἀπωλέσθη, καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδένα τούτων ἀναφέρουσιν, οὔτε κἂν τὸν γλυφέα ἐκεῖνον, ὅστις κατεσκεύασε τὸ Γιγαντιαῖον πολύκροτον θαυμαστὸν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι Μεμνώνειον Ἄγαλμα, τοῦ ὁποίου ὅμοιον καθ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον δὲν εὑρίσκετο. Αὐτὸ ἔστησαν πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κατὰ τὰς Θήβας Ναοῦ, καὶ μέχρι τούτου ὑπάρχει, ἀπώλεσεν ὅμως τὴν φωνὴν, ἥτις κατὰ τὴν περιαδομένην ἰδέαν, ἐξήρχετο ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἅμα τῇ πρώτῃ ἀκτῖνι πρὸς αὐτὸ ἀνίσχοντος Ἡλίου.

(¹) Ἡ Ἠὼς δι' ἔρωτα ἁρπάσασα τὸν Τιθωνὸν καὶ κομίσασα εἰς Αἰθιοπίαν, ἐγέννησεν ἐκεῖ ἐξ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἡσίοδον καὶ τὸν Ἀπολλόδωρον, τὸν Ἠμαθίωνα καὶ Μέμνονα· αὐτὸς δὲ ὁ Μέμνων, δυνάστης γενόμενος τῆς ἄνω Αἰγύπτου, ὁμόρου τῆς Αἰθιοπίας, ἀνέστησε τὸ τοιοῦτον παμμέγεθες αὐτοῦ Ἄγαλμα. Ἤκμαζεν ἐπὶ Δαβὶδ καὶ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καὶ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς μητρός του (ἥτις ἦτον ἀμφιμήτωρ τοῦ Πριάμου) σύμμαχος πρὸς τοὺς Τρῶας (Ὀδυσσ. Α). ἐφονεύθη ὑπὸ Ἀχιλλέως. Τοῦτον ὁ μὲν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης κατάγει ἐξ Ἀσσυρίων, ὁ δὲ Κεδρινὸς Ἰνδῶν Βασιλέα δυνατώτατον καὶ πολεμικώτατον ὀνομάζει. ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ καὶ τὴν Αἰθιοπίαν, πλατυτέρῳ ὀνόματι, Ἰνδίαν ἐκάλουν. Ὅτι δὲ ὁ Κολοσσαῖος αὐτοῦ Ἀνδριὰς ἐπὶ τῆς πρώτης ἀκτῖνος τοῦ Ἡλίου πρωῒ (διά τινος βέβαια ἔνδοθεν μηχανήματος) ἦτο φωνήεις, μαρτυροῦσι τὸ πρᾶγμα ὅ τε Στράβων καὶ ὁ Παυσανίας ἐν Ἀττ. καὶ περιπλέον αἱ ἐπὶ τῶν ποδῶν τοῦ Ἀγάλματος γεγλυμμέναι καὶ ὁρώμεναι μέχρι τοῦδε Βασιλέων καὶ ἄλλων ἀνδρῶν αὐτηκόων, Ἑλληνικαὶ καὶ Λατινικαὶ ἐπιγραφαί. Ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ θεάματος (τὸ

Ἀλλ' εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῶν λοιπῶν ἐλευθερίων τεχνῶν καὶ ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ ἠξιώθη, ὡς ἐκζητουμένη, καὶ τιμῶν καὶ βραβείων· καὶ αὐτὸς ὁ κάλλιστος καὶ ἀξιέπαινος τρόπος τῆς πρὸς τοὺς τεχνίτας εὐγνωμοσύνης καὶ ὑπολήψεως, ὡς ἐρεθεστικὸς, ἐτελειοποίησε τὴν φυσικὴν τούτων δεξιότητα. Προσέτι καθεὶς Ἕλλην τεχνίτης ἐδύνατο νὰ γίνηται καὶ Βουλευτὴς καὶ Στρατηγὸς τῆς πατρίδος του, καὶ ἤλπιζε καὶ τεχνίτης μένων, νὰ ἴδῃ τὴν αὐτοῦ στήλην ἐγηγερμένην πλησίον τῶν Ἀνδριάντων, οὐ μόνον τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Θεῶν. Ἡ δόξα καὶ ἡ εὐτυχία ἑνὸς ἐμπείρου τεχνίτου δὲν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν ἰδιοτροπίαν καὶ θέλησιν ἑνὸς ἢ δύω· τὰ λαμπρὰ φιλοτεχνήματα μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπίκρισιν τῶν μερικῶν, ἀνεκρίνοντο κοινῶς, ἀπεδέχοντο δημοσίως. καὶ ἐβραβεύοντο πανηγυρικώτατα εἰς τὸ θέατρον ἐκεῖνο τῆς δόξης παρ' ὅλης τῆς Πανελληνίου Συναθροίσεως. Αὐταὶ λοιπὸν αἱ πάγκοινοι περίκροτοι τιμαὶ καὶ ἀνταμοιβαὶ ἐξηρέθιζον τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοτιμίαν ὁσημέραι καὶ τῶν Ἀρχιτεκτόνων, οἵτινες ὑψώσαντες εἰς τὴν ἀνωτάτην λαμπρότητα τὴν τέχνην ταύτην, ἀπεθανάτισαν ἑαυτοὺς διὰ τοσούτων καθ' εἱρμὸν καὶ ἁρμονίαν ἀριστουργημάτων.

Οἱ δὲ πολῖται τῆς ἀρχαίας Ῥώμης καταγινόμενοι εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ πολεμικὰ, καὶ καθεὶς τούτων φρονῶν ἑαυτὸν ἐπίσημον ἄνδρα, ὡς ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ παρεδρεύῃ, συνεδριάζων εἰς τὰς κοινὰς Συνελεύσεις, καὶ νὰ ἀναβῇ εἰς ὑπεροχὰς, οὔτε κατεδέχετο ἄλλο ἐπάγγελμα· ἀλλ' ἀφῆκαν τὰς ἐλευθερίους τέχνας εἰς τοὺς αὐτῶν ἀνελευθέρους (Σκλάβους)· ὅθεν ποῖον καλὸν ἔπρεπεν ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ νὰ προσμένῃ ἀπὸ μίαν τοιαύτην πληθὺν μισθοφόρων τεχνιτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀνελευθερία κατέπνιγε τὴν εὐφυΐαν, καὶ ἡ ἐνίοτε φαινομένη εἴς τινας δεξιότης ηὔξανε περισσότε-

---

ὁποῖον διέμεινεν ἀκαταγώνιστον ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν τριάκοντα ἤδη αἰώνων, καὶ τῶν διαφόρων ἔτι ἐθνῶν) τὴν τερατώδη κεφαλὴν, οὐ πρὸ πολλοῦ, Βελζώνης τις ὀνόματι ἐκ Ῥώμης ὁρμώμενος, κατὰ μίμησιν τοῦ ἀφελόντος ποτὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐν Ῥόδῳ Κολοσσοῦ. καὶ εἰς Ῥώμην μετακομίσαντος συμπατριώτου αὐτοῦ Κομμόδου, Ἡράκλειον ἔτι θεν ἆθλον τελέσας καὶ αὐτὸς, ἀπέτεμεν ἀπὸ τῶν ὤμων, καὶ εἰς Ἀγγλίαν δῶρον ἀπέπεμψεν. Ἔμεινε λοιπὸν ἐπὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς γῆς ὁ κορμὸς τοῦ θαυμασίου τούτου Ἀγάλματος ἄσημος καὶ ἀκλεὴς, ὡς ἀκέφαλος καὶ ἀδιαγνώριστος. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων Μυθιστορίαν· τὸ δὲ ἀληθὲς, αὐτὸς ἦτον Ἀμενὼφ ὁ Γ. ὁ ἐκ τῶν Φαραὼ τῆς ΙΗ περικρότου κατ' Αἴγυπτον Δυναστείας Δέκατος, υἱὸς Τουθμώσεως τοῦ Δ. ὁ παρ' Ἕλλησιν ὀνομασθεὶς Μέμνων· ὑπῆρξε Π. Χ. 1500 ἔτη. (ἴδε Αἰγυπτιακ. Σελ. 129· καὶ καθεξῆς. Σημ. Ἐκδ.)

ρον τὸ βάρος τῆς αὐτῶν δυστυχίας, ἐπειδὴ ἐστοχάζοντο, ὅτι οἱ Δεσπόται αὐτῶν ἔμελλον τέλος πάντων μίαν ἡμέραν, ὡς πραγματείαν ἐπικερδῆ, νὰ τοὺς ἀπεμπολήσωσιν· Ἐκ τούτου λοιπὸν προῆλθεν, ὡς ἑπόμενον, ὅτι ὅλα τὰ οἰκοδομηθέντα ἐν Ῥώμῃ Κτίρια παρὰ τῶν ἀνελευθέρων, ἔφερον τὰ σημεῖα τῆς τῶν τεχνιτῶν δουλείας, ὄντα χωρὶς χάριτος καὶ λεπτουργίας· τὰ δὲ καθ' ἁρμονίαν καὶ εὐπρέπειαν λαμπροτάτην ἐκεῖ οἰκοδομήματα κατεσκευάσθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων Ἀρχιτεκτόνων ἐπί τινων Αὐτοκρατόρων, τῶν ὁποίων ἡ φιλοκαλία καὶ προστασία ἐβράδυνεν, ὡς προείπομεν τὴν τελείαν πτῶσιν τῆς τέχνης ταύτης. Τὰ δὲ μετὰ Ἰουστινιανὸν, μέχρις ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γενόμενα Κτίρια, τάττονται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς κάτω (ἢ πιπτούσης) Αὐτοκρατορίας. Εἶναι ὅμως ἄξιον ἀπορίας, πῶς οἱ τότε τεχνῖται, περικυκλωμένοι ὄντες ἀπὸ τοσαῦτα σωζόμενα εἰσέτι εἰς τὴν Γραικίαν ἐντελέστατα κατὰ τὴν τέχνην ἀρχαιότυπα καθ' ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἐλευθερίων τεχνῶν, καὶ ἔχοντες τὴν αὐτὴν τρυφερὰν φύσιν, τὴν αὐτὴν πρόχειρον καὶ γόνιμον ἀγχίνοιαν τῶν προγόνων ἡμῶν, καὶ ὅλα τὰ χρειώδη ἐργαλεῖα ἀνὰ χεῖρας διὰ νὰ τὰ μιμηθῶσιν, ἀφῆκαν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τοιαῦτα κακόζηλα ἔργα· ἀλλ' οἱ τεχνῖται αὐτοὶ δὲν εἶναι ἴσως τόσον μεμπτοὶ, ὅσον τὸ ἄστατον καὶ εὐμετάβλητον τῆς τότε ἐξουσίας, καὶ τὸ ἀφιλόκοσμον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀφιλόκαλον τῶν ἐφημέρως πολλάκις βασιλευσάντων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΤΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ ΑΓΙΟΤΑΦΙΤΗ

ΚΥΡΙΩ ΠΛΑΤΩΝΙ·

Περὶ τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Ἁγίου Φωτός.

Τῇ Ὁσιότητι αὐτῆς πατρικῶς εὐχόμεθα·

Τὸ γράμμα αὐτῆς ἐλάβομεν ἄσμενοι, ὡσαύτως καὶ τὴν ἐν αὐτῷ περικλειστὴν περιγραφὴν, ἐκθετικὴν τῆς ἐν τῷ Μεγάλῳ Σαββάτῳ γενομένης τελετῆς καὶ τάξεως περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου Φωτοφανείας. Καὶ τὰ μὲν τῆς τελετῆς εἰσὶν ἱερὰ καὶ ἀρχαῖα, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐν κρότῳ πολλῷ καὶ πατάγῳ ἀλαλαγμοῦ ᾀδόμενα ᾄσματα θειασμοῦ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἀράβων, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ἅμα ῥύδην ἐκσφενδονούμενα τῶν σαρκασμῶν, εἰ καὶ ἄτακτα, καὶ τῇ αἰδεσίμῳ ταύτῃ ἡμέρᾳ ἥκιστα

πρέποντα, ὑπουργοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν Γερμανοῦ ἐκείνου τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων μέχρι τούτου τῇ τῆς τοιαύτης οὐ κατ' ἐπίγνωσιν θερμότητος ὑπερβολῇ, καὶ τῶν ἀνανευόντων Δυτικῶν, μὴ ὁμολογούντων, μηδὲ πιστευόντων τὸ τῆς Φωτοφανείας τελούμενον. Οἱ δὲ λόγοις ἐναερίοις ἀμφιβάλλοντες περὶ τοῦ οὐδόλως τῇ εὐσεβείᾳ ἀντιφερομένου τούτου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιστηρίξαντος καὶ ἐπιστηρίζοντος αὐτὴν, ἀναιροῦσι τὸ ὑψηλὸν δῶρον τῆς Πίστεως, ὡς θέλοντες κατανοῆσαι τὰ πιστευτέα, καὶ ἀνοῖξαι τὸ τῆς διανοίας ἀνθρώπινον αὐτῶν ὄμμα ἐν τοῖς κατὰ πίστιν θεατοῖς καὶ δεκτοῖς. Πίστις δέ ἐστι, κατὰ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ Φωστῆρα, «ἀπολυπραγμόνητος συγκατάθεσις.» Εἰ δὲ, ἃ ὁ Θεὸς ὑπὲρ φύσιν πρὸς στηριγμὸν τῶν Πιστῶν ἐνεργεῖ, οὐ δύναται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς κατανοῆσαι, εἰμὴ διὰ πίστεως μόνης, τί εἴπωμεν; Πρὸ ἱκανῶν χρόνων οἱ ἐπαγγελλόμενοι ἑαυτοὺς σοφοὺς κατὰ τὴν θύραθεν μάθησιν, καὶ διὰ ταύτης ὑπολαβόντες, ὡς τοῦ νοὸς ἀναπτυχθέντος, ἑστηκέναι ὑπεράνω δῆθεν τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν δεισιδαιμονιῶν, διέσπειραν αὐτοὶ πρῶτοι τὴν ἐναντίαν ἰδέαν καὶ ἀμφιβολίαν. Ἐσχάτως δὲ καὶ ὁ δόξαν μὲν ἄρας πολυμαθείας, ἀλλὰ μετελθὼν τὴν ἰδίαν ἀπατηλὴν γνώμην καὶ κρίσιν, καὶ ἐξ ξελθὼν τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τῶν αἰωνίων ἀμετακινήτων ὁρίων, τῶν τεθέντων παρὰ τῶν Πατέρων αὐτοῦ, καθώσπερ ὀκλάσας πρὸς δεῖγμα, ὅτι καὐτὸς ἦν ἐπισφαλὴς τὰς ἐπινοίας ἄνθρωπος, ἔπταισεν ἀσυγγνώστως περί τινας τῶν γεραρῶν τελετῶν, οὕτω καὶ περὶ τὸ ἀπόῤῥητον τοῦτο, τὸ διὰ τοσούτων αἰώνων ἤδη στηριχθὲν τῇ πίστει καὶ κραταιωθέν· ὑπὸ δὲ τῶν συλλεχθέντων παρὰ τοῦ ῥηθέντος ἀποσπασματίων τινῶν τοῦ ΙΑ' καὶ ΙΒ' αἰῶνος σκοτεινῶν καὶ ἀποκρύφων διηγημάτων, συνηγορούντων τῇ ἀπιστίᾳ, καὶ διὰ τύπου, ὡς μὴ ὤφειλεν! αὐθαιρέτῳ γνώμῃ αὐτοῦ δημοσιευθέντων ἐν τοῖς Ἀτάκτοις, παρασυρθέντες οἱ περὶ τὴν Πίστιν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, διεφθαρμένους χρόνοις ἀκαταστατοῦντες πολλοὶ, καταστρηνιῶσι καὐτοὶ κατὰ τοῦ ἐτησίως ὑπὲρ λόγον παρὰ τοῦ τὰ πάντα δυναμένου Ἁγίου Θεοῦ ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Μνήματος ἐνεργουμένου, μὴ εἰδότες, ὅτι, πρὸς τοῖς ἄλλοις, δι' ὧν ἡ Ἐκκλησία συνετήρησε καὶ πίστιν καὶ Ἔθνος καὶ Γλῶσσαν, καὶ τὸ ἱερὸν τελούμενον τοῦ θείου Φωτὸς ὤφθη καὐτὸ ὡς κρηπὶς, καὶ συνέδραμε καὶ συνετέλεσε πρὸς στηριγμὸν οὐχ ἧττον τῆς Πίστεως τῶν ἐκεῖσε κατ' Ἀραβίαν καὶ ἀπανταχοῦ Ὀρθοδόξων, οὓς ὁ Προνοητὴς Θεὸς ἐν μέσῳ τοσούτων καὶ τηλικούτων συμφορῶν καὶ δυστυχιῶν παραδόξως ἐλυτρώσατο.

Ταῦτα μὲν καὶ θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς ὑπαγορευόμεθα ἐκθέ-

ται πρὸς ἀπάντησιν τοῦ Γράμματός της περὶ τῆς διὰ τοσούτου μακροῦ χρόνου δεκτῆς καὶ πιστευομένης Φωτοφανείας, ἧς ἡ πολλὴ καὶ ἐξηκριβωμένη πολυπραγμοσύνη τολμηρὰ καὶ ἀθέμιτος. Μένομεν δὲ διὰ παντός.

ὁ Πρώην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος καὶ εὐχέτης αωλζ'. Φευρουαρίου ιζ'.

Τῷ ἀοιδίμῳ Κωνσταντινῳ Μεγάλῳ Οἰκονόμῳ τῶν ἐξ Οἰκονόμων, ἐκθειάζουσα καὶ ἐπικυροῦσα τὴν Τετρακτὺν τῶν περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνετῶν Βιβλίων.

Ἔχει μὲν ἡ τοῦ Χριστοῦ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ διακρατεῖ εἰς αἰῶνας τὴν ὑπὸ τῶν Ο' τῆς Παλαιᾶς θείας Γραφῆς Ἑρμηνείαν, ἣν παρὰ τῶν Ἀποστόλων παρέλαβε συνάμα μετὰ τῆς Καινῆς τοῦ Θεοῦ Διαθήκης καὶ δι' ἀμφοτέρων τούτων, οἷον ψυχοτρόφων μαζῶν, οἵας αὐτὰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον διὰ τοῦ Ἄσματος προδιέγραψε, τρέφει τὰ πλήθη τῶν Πνευματικῶν αὐτῆς τέκνων, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ταῦτα ποτίζουσα, καὶ εἰς αὔξην προάγουσα, καὶ κρατύνουσα, φθάνοντα « εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ », καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον τελειούμενα. Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τῆς θείας ἀληθείας οὐ διέλιπον αἱ ποικίλαι μεθοδεῖαι τῆς πλάνης, ἀνέστησαν ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ κατὰ τῆς ἁγίας Ἑρμηνείας τῶν Ο'. ἄνδρες ἑτερόδοξοι πολλοὶ καὶ σοφοὶ κατὰ κόσμον, βαρὺν κατ' αὐτῆς κηρύξαντες πόλεμον, καὶ ὅλον, ἤ φασιν, Ἀχέροντα κινήσαντες, ἵνα τὸ θεῖον κῦρος αὐτῆς ἐξαλείψωσι. Βιβλιοθήκην ὅλην συνιστῶσιν ὅσα πολλαχοῦ κατὰ καιροὺς καὶ γλώσσας διαφόρους ἐξέδωκαν Συγγράμματα, πειρώμενοι πολλαχῶς διεψευσμένην καὶ μυρίων σφαλμάτων γέμουσαν ἀποδεῖξαι τὴν πανίερον βίβλον, ἣν οἱ Ἑρμηνεῖς ἐκεῖνοι ἐκ θείας ἐπιπνοίας ἡρμήνευσαν, ἣν Θεὸς αὐτὸς ὡς πρόδρομον τοῦ Εὐαγγελίου προέπεμψεν, ἣν ἡ ἀρχαία Συναγωγὴ ἐσεβάσθη, ἣν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι συνεξύφαναν ἐν ταῖς θεοπνεύστοις αὐτῶν Συγγραφαῖς, ἣν διὰ τοσούτων αἰώνων ἀπ' ἀρχῆς τῆς πίστεως Ἔθνη μυρία, καὶ φωναὶ, καὶ γλῶσσαι κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην διδάσκαλον ἔσχον τῶν προφητικῶν ἀληθειῶν, δι' αὐτῆς πρὸς τὴν Εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν ὁδηγούμενα καὶ σωζόμενα. Ταῦτα δὲ πάντα καὶ τὰ τοιαῦτα μηδόλως οἱ σοφοὶ οὗτοι σεβασθέντες, τὴν μὲν ἁγίαν Ἑρμηνείαν πολλαχῶς συκοφαν-

τήσαντες, οὐδενὸς ἀξίαν ἐλογίσαντο· μόνον δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς Ἑβραϊκὸν πρωτότυπον ἀδιάφθορον καὶ ἀκέραιον καὶ ἐν πᾶσιν ἀληθὲς, οἷον ἀπὸ τῶν προφητικῶν προῆλθε χειρῶν, πρεσβεύοντες καὶ συνιστῶντες, ἐκ τούτου καινὴν ἑρμηνείαν ἐποιήσαντο κατὰ διαφόρους Γλώσσας, καὶ τοιαύτην κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας δέον ᾠήθησαν, ἀφεμένης τὴν Ἀποστολικὴν καὶ πατροπαράδοτον Ἑρμηνείαν τῶν Ο', ἣν καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς θείοις Εὐαγγελίοις ἐπιγινώσκει τε καὶ ἀναγινώσκει, καὶ ἀναγνώσεται, «μέχρις οὗ καταγγέλλεται τὸ Εὐαγγέλιον ἐν ὅλῳ τῷ Κόσμῳ» Ἀλλὰ τὸ μὲν μάταιον καὶ κοῦφον τῆς αὐτῶν ἐπινοίας αὐτόθεν δῆλον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τοῦ ψεύδους ὑπηρέται πρὸς στήριξιν τῆς ἰδίας αὐτῶν δόξης πολλῇ παντοίων ἐπιχειρημάτων ἐχρήσαντο ῥύμῃ καὶ φορᾷ, λόγοις ὀργῶσι καὶ παραβόλοις μέγα κατὰ τῶν Ο' πνέοντες τὸ πολέμιον, καὶ τὰ ὦτα τῶν παρ' ἡμῖν ἁπλουστέρων διαθρυλλοῦντες, ἔδει πάντως πρὸς καταρτισμὸν μάλιστα τῶν τοιούτων τὴν τῆς ἀληθείας ἀκουσθῆναι φωνὴν, μήποτε παραῤῥυῶσι· καὶ δὴ ἤκουσται καὶ διακεκήρυκται, τῆς θείας προνοίας ἐπινευσάσης. Κατὰ γὰρ τοῦ ὄγκου τῶν τοσούτων σοφισμάτων τῶν κατὰ τοῦ θείου κύρους τῶν Ο' ἀνέδην στρατευομένων, καὶ τοῦ τόνου τῶν ἐπιχειρημάτων τῆς ματαιολογίας, οὐδεὶς διὰ τοσούτου μακροῦ χρόνου, ἐξ ὅτου τὸ τοιοῦτον κεκύλισται ζήτημα, οὐδεὶς οὕτω γενναίως ἀντεξανέστη. Ἀπέκειτο δὲ τὸ ἆθλον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀκμάζοντι μεγάλῳ Οἰκονόμῳ καὶ γενικῷ Ἱεροκήρυκι καὶ ἐξάρχῳ τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ Θρόνου (α) κυρίῳ Κωνσταντίνῳ τῷ

(α) Τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα ἀξιώματα ἐπὶ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ τοῦ Συγγραφέως τῆς ἐπιστολῆς ἀνενεώθησαν αὖθις καὶ ἐπεβραβεύθησαν τῷ σοφωτάτῳ ἀοιδίμῳ Διδασκάλῳ, ὡς διαλαμβάνει τὸ ἐκδοθὲν τότε Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν ἑπόμενον Δίπλωμα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ

Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Τοὺς εὐσεβείᾳ κατηγλαϊσμένους καὶ ζῆλον ὑπὲρ αὐτῆς ἔνθερμον διατρέφοντας βίου τε ἀρετῇ καὶ θείων λόγων διδασκαλίᾳ ὠφελίμους τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι καθισταμένους, γεραίρειν οἶδε προσφυῶς τὸ περιούσιον ὕψος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τιμαῖς Ὀφφικίων καὶ προνομιῶν τὴν πρὸς αὐτοὺς εὔνοιαν καὶ δικαίαν ὑπόληψιν ἐπιδείκνυσθαι, ταῖς τῶν φιλοθέων αὐτῶν ἀρετῶν ἀμοιβαῖς φιλοτι-

ἐξ Οἰκονόμων, ἀνδρὶ περί τε τὴν ἱερὰν Θεολογίαν, καὶ φιλοσοφίαν, καὶ παντοίαν πολυμάθειαν ἐν πολλοῖς διαπρέποντι. Ὃς ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα εἰδὼς, καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων Συγγραμμάτων τῇ τε Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Ὀρθοδόξῳ γένει πιστῶς ὑπηρετήσας, καὶ

μοτέρους αὐτοὺς ἀπεργαζομένη· «μισθὸς γὰρ φησιν ἀρετῆς ἔπαινος, καὶ τιμὴ καὶ δόξα παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ, τὸ ἀγαθόν.» Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ὁ Σοφολογιώτατος ἐν Ἱεροδιδασκάλοις καὶ Πρεσβύτερος Κύριος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλα σοφὸς, καὶ παιδείας Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς θύραθεν ἐς ἄκρον ἐληλακὼς, ζήλῳ δὲ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, εἴπερ τις ἄλλος, προέχων, ὡς τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως προασπιστὴς, πρὸ χρόνου ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου προκατόχου ἡμῶν Κυρίου Γρηγορίου, δι' οὓς ἐν ἄκρᾳ φιλογενείᾳ καὶ φιλοτιμίᾳ ψυχῆς ἀνέτλη θεοφιλεῖς ἀγῶνας ἐπὶ τῆς ἀξιοπρεποῦς αὐτοῦ Σχολαρχίας ἐν τῇ κατὰ τὴν Σμύρνην διασήμῳ ἐκείνῃ Σχολῇ, ἀφ' ἧς, ὡς ἀπὸ φωτὸς ἀρχεγόνου, εἰς ἅπαν τὸ Γένος ὁ τῆς ἀληθοῦς καὶ ὑγιοῦς παιδείας μετωχετεύθη φωτισμὸς, προαχθεὶς εἰς τὸ Ὀφφίκιον τοῦ Μεγάλου Οἰκονόμου τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ παρὰ ταῦτα Γενικὸς Ἱεροκήρυξ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἁπασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἀναδειχθεὶς διὰ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ περὶ λόγους ῥητορικὴν ἱκανότητα, καὶ μελίῤῥυτον χάριν· Ἐπειδὴ φαμὲν, ἡ αὐτοῦ Σοφολογιότης, κατὰ τὸν ἐν Εὐαγγελίοις πιστὸν Οἰκονόμον, τὸ τοῦ Κυρίου τάλαντον ἀόκνως πολλαπλασιάζων ἐς δεῦρο οὐ διέλιπε κοινωφελῆ ἑαυτὸν παρεχόμενος, βίου τε ἐνθέου ὑποδείγματι καὶ πλούτῳ οὐρανίων διδασκαλιῶν, καὶ ψυχωφελέσι Συγγράμμασι τοὺς πιστοὺς καταρτίζων, καὶ παντὶ τρόπῳ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιζόμενος, ὥστε καὶ ἤδη ἐν ἀλλοδαπῇ τυγχάνων πολλὰς καὶ ἀξιαγάστους παρασχεῖν τῇ κοινῇ ταύτῃ Μητρὶ ἀφορμὰς τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ θείου ζήλου καὶ τῆς φιλογενοῦς γνώμης. Διὰ ταῦτα κατὰ δίκαιον λόγον ἐπαξίως τιμῶντες τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, κλέος καὶ καύχημα τῷ ὀρθοδόξῳ Κλήρῳ περιάπτοντες, ἔγνωμεν νέαις Ἐκκλησιαστικῆς φιλοτιμίας ἐνδείξεσι τιμῆσαι τὴν αὐτοῦ Σοφολογιότητα, τὸ φιλόκαλον αὐτοῦ ὑποθάλποντες εἰς θεοφιλεστέρων ἔργων διάπραξιν. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἐκκλησιαστικῶς, ὅπως ὁ εἰρημένος σοφολογιώτατος ἐν Ἱεροδιδασκάλοις Μέγας Οἰκονόμος τοῦ Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, καὶ Γενικὸς Ἱεροκήρυξ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ πασῶν τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, Κύριος Κωνσταντῖνος, ἐργαζόμενος ἀκωλύτως, ὅπου ἂν εὑρεθῇ,

νῦν ἤδη καίτοι ἐν ἡλικίᾳ γηραιᾷ, ἀλλὰ νεανικωτάτῃ νοὸς δυνάμει καὶ τόνῳ προθυμίας ἀπαραμίλλῳ, τὴν πανοπλίαν τῶν θείων λόγων καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν περιζωσάμενος, πρωταγωνιστὴς οἷον καὶ πρώταθλος ὑπὲρ τοῦ κύρους τῶν Ο', εἰς τὸ στάδιον καταβέβηκε. Καὶ δὴ ἀτρύτῳ φιλοπονίᾳ χρησάμενος, συνετάξατο τὴν Τετρακτὺν τῶν Βιβλίων τοῦ καλλίστου Συγγράμματος, φέρουσαν ἐπιγραφὴν, «Περὶ τῶν Ο' ἑρμηνευτῶν τῆς Παλαιᾶς θείας Γραφῆς,» ἣν καὶ προσεφώνησε καθιερώσας τῇ Μιᾷ Ἁγίᾳ, Καθολικῇ καὶ Ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Ὀρθοδόξων. Ταύτην τὴν σύγγραφὴν καὶ ἡμεῖς διεξελθόντες, σύμφωνον εὕρομεν κατὰ πάντα, καὶ συνᾴδουσαν ἀκριβῶς τῇ ἀκηράτῳ Διδασκαλίᾳ τῆς Εὐσεβείας. Ἥ τε γὰρ ἀλήθεια τῶν θείων λογίων ἐν αὐτῇ διαλάμπει, καὶ τῶν Θεοφόρων Πατέρων ἡμῶν αἱ μαρτυρίαι πλεῖσται καὶ τρανόφθογγοι ἐπιφέρονται. Πολλὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ λόγου χάρις, καὶ ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν ἐπιστήμη τοῦ ἀνδρὸς ἐπανθεῖ. Ἐκτίθενται δὲ καὶ ἀναπτύσσονται μεθ' ὅσης ἀκριβείας ὅσα τὰ στίφη τῶν ἐναντίων, εἴτε Δυτικῶν, εἴτε Μεταῤῥυθμητῶν κατὰ τοῦ κύρους τῶν Ο' ἐπεχείρησαν, καὶ ὅσα πάλιν ἑκάτεροι πρὸς ἀλλήλους διαφωνοῦντες, ἄλλως ἀντεῖπον. Καὶ πάντα δὴ ταῦτα σαφῶς ἀνασκευάζονται, ποικίλῃ πολυμαθείας ἐφόδῳ, κράτει τε τῶν ἱερῶν λόγων, καὶ συναρμογῇ καὶ ἀλληλουχίᾳ τῶν ἐπιμαρτυρήσεων, αἷς καὶ αὐτοὶ τῶν ἀντιφρονούντων οἱ σοφώτεροι καὶ εὐγνωμονέστεροι πολλάκις φαίνονται συνομολογοῦντες. Ἐξελέγχονται δὲ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς Ἑβραῖοι Κώδικες πολλὴν τὴν μεταβολὴν πεπονθότες, καὶ ὕποπτοι καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν συνετωτέρων Ῥαββίνων ὁμολογούμενοι, συνεπι-

---

τὰ τοῦ θείου κηρύγματος, καὶ τιμώμενος ἐπαξίως, ἔχῃ ἐπὶ τούτοις καὶ τὸ ἤδη καθ' ἡμετέραν φιλοτιμίαν χορηγούμενον προνόμιον τοῦ φέρειν ἐπὶ κεφαλῆς σταυρὸν ἀδαμάντινον, ὡς γνώρισμα ἰδιαζούσης πρὸς αὐτὸν Ἐκκλησιαστικῆς περιποιήσεως διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀκαμάτους ἀγῶνας αὐτοῦ, ἀνθ' ὧν πρὸς τῇ ὀφειλομένῃ κοινῇ εὐγνωμοσύνῃ ἔχῃ ἀπολαμβάνειν σέβας καὶ δεξίωσιν παρὰ πᾶσι τοῖς ἐντυγχάνουσιν αὐτῷ εὐσεβέσιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν στάσιν καὶ τὴν ἕδραν τὴν προσήκουσαν τῷ ὑψηλῷ βαθμῷ καὶ Ὀφφικίῳ αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱερατικαῖς Συνελεύσεσι καὶ Χοροστασίαις. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἀπολυθὲν ἀπεστάλη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν τῆς φιλοτιμίας ἔγγραφον τῇ αὐτοῦ Σοφολογιότητι·

Ἐν ἔτει ͵αωλβ'. κατὰ μῆνα φεβρουάριον.

Ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως
Κωνστάντιος ἀποφαίνεται.

κυρούντων καὶ τῶν σοφωτάτων ἐν τοῖς νεωτέροις κριτικοῖς. Ἔνθεν τοι καὶ αἱ ἐκ τοῦ νῦν Ἑβραϊκοῦ ὕφους μεταφράσεις σόλοικοι προκύπτουσι καὶ ἡμαρτημέναι. Καὶ συλλήβδην, τὸν περὶ τῆς καλλίστης τῶν Βιβλίων Τετρακτύος λόγον περαίνοντες, φαμὲν, ὅτι ταύτης ὁ Συγγραφεὺς τοσοῦτον εὐστόχως τὰ περὶ τοῦ κύρους τῶν Ο' ἐξηκριβολογήσατο, καὶ ἐπεξεργαστικώτερον πραγματευσάμενος ἀνέκρινέ τε καὶ ἐκράτυνεν, ὥστε (εἴ τι καὶ ποτὲ συνέγραψαν) πάντων διήνεγκε, καὶ τούτου κάλλιον ἔργον οὐδεὶς ἂν ἐπιδείξειε. Διὸ καὶ λαμπρὸν τὸ τῆς πρὸς αὐτοῦ πονηθείσης Τετρακτύος ἔστησε τρόπαιον, καὶ στήλην μνήμης εὐκλεοῦς ἐναπέλιπε τῇ τε Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς Ὀψιγόνοις, ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἀνεξάλειπτον.

Ταῦτα μαρτυροῦμεν πᾶσι τοῖς τὴν εὐαγῆ ταύτην Συγγραφὴν διεξερχομένοις. Καὶ τοῦτόν Σοι τῷ Συγγραφεῖ δίκαιον προσάγομεν ἔρανον μισθοῦ ἀρετῆς, ὑπὲρ τῆς παντὸς λόγου ἀξίας Τετρακτύος τοῦ μεγατίμου καὶ μοναδικοῦ Σου πονήματος, ὃν καὶ δέξαιο, Ἄνερ σοφὲ, παρὰ τοῦ Σοῦ διαπύρου. —

Τῷ ͵αωμη Μηνὶ ὀκτωβρίῳ,

Εὐχέτου Κωνσταντίου Α'. τοῦ Βυζαντίου

Π. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Τῷ Εὐγενεστάτῳ Κυρίῳ Σκαρλάτῳ Δημητρίου τῷ Βυζαντίῳ, υἱῷ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητῷ τῆς ἡμῶν Μετριότητος. (1)

Εἰς Ἀθήνας. εὐχετικῶς.

»Νοερῷ τῷ πνεύματι ἀπὸ ψυχῆς τῇ Εὐγενείᾳ αὐτῆς εὐχόμεθα.

» Ἐλάβομεν τὴν, ἣν πόθῳ πολλῷ περιγραφὴν τῆς φίλης ἡμῖν τε καὶ αὐτῇ πατρίδος περιεμένομεν, διήλθομεν αὐτὴν μεθ' ὅσης εὐχαριστήσεως, καὶ στέφανον πλέκομεν αὐτῇ δικαίως ὀφειλομένων ἐγκωμίων, διότι τά τε ἐλλείποντα ἡμῶν καὶ ὅσα σιγῇ παρήλθομεν, δι' ἀκαμάτων ἀναδιφήσεων καὶ ἐξιχνιάσεων, ὡς οὐδεὶς ἄλλος μετὰ τὴν τοῦ Γένους κάκωσιν, τὰ τῆς κλεινῆς Πόλεως ταύτης ἐξηκρίβωσε, κατὰ μέγα μέρος ἀνεπλήρωσε, καὶ τὰ ἐν ἀδήλοις κείμενα ἀρχαῖα, ἀΐδηλα πεποίηκε· καὶ, εἰ ἦν ἐπιτετραμμένον, πολλὰ ἂν ἔτι ἀφανῆ ἐδύναντο πάντως εἰς γνώσεως φῶς προκύψαι, πρὸς δήλωσιν θετικωτέραν καὶ ἐμφανεστέραν Ναῶν, Στηλῶν, Θεαμάτων, ὁδῶν ὀνομασιῶν, καὶ τ' ἄλλα λαμπρότητός ποτε καὶ

(1) Ἴδε Προλεγόμ. τοῦ Β'. Τόμ. Κωνσταντινουπόλεως σελ. ζ'. ἐν ὑποσημ. (Σημ. Ἐκδ)

μεγαλοπρεπείας δείγματα, ἐφ᾿ ᾧ τόσῳ ὁριστικῶς καθέκαστα τούτων ἵσταντο.

Καὶ τὰ μὲν τῆς Πόλεως καὶ τὰ ἀγχίπολα ταύτης ὅσον ἐνεστιν ἀκριβῶς διευκρινήθησαν, τὰ δὲ ἀντικρὺ ταύτης καὶ τὰς τοῦ τερπνοῦ Βοσπόρου ἀμφοτέρας παραλίας μέχρι τοῦ Στομίου, ἰδεῖν ὅσον οὔπω ἐφιέμεθα. Τούτων δὲ τῶν κατὰ Βόσπορον ἀρχαίων θέσεων καὶ ὀνομασιῶν οὐδένα, ὡς οἶδεν, ὁδηγὸν ἔχομεν εἰ μὴ τὸν Γύλλιον, ᾧ ποδηγὸς καὶ αὐτῷ ἐγένετο Διονύσιος ὁ Βυζάντιος, οὗ Ἀνάπλους Βοσπόρου, τὸ κάλλιστον τόδε ἀρχαιότητος πόνημα εἰ ὁ Δουκάγγιος καὶ ὁ Ὀλστένιος τὴν καθ᾿ ὑπόσχεσιν αὐτῶν ἔκδοσιν εἰς ἔργον οὐκ ἤγαγον, ἀλλὰ πιθανὸν, ὑπὸ πυκνῷ τῷ ζόφῳ, ἐν ταῖς τοῦ Βατικάνου καὶ τῶν Παρισίων Βιβλιοθήκαις συνέχεται, ἐν χειρογράφοις εἰσέτι σωζόμενον. Τίς δ᾿ ἂν, ἐξ ἧς σκοτίας λανθάνει, εἰς φῶς ἀνακαλέσαι σπουδάσειεν;

Ἔξεστι δ᾿ ἡμῖν ἆρα, ἄνευ περπερείας τινὸς, ὑποβαλεῖν αὐτῇ παρατηρήσεις τινάς; Περὶ ὧν καὶ ἐκζητοῦμεν τυχεῖν ἐπιεικοῦς συγγνώμης.

Τὸ κατὰ τὸ Ἕβδομον Παλάτιον Κωνσταντίνου (Τεκὺρ-Σαράγιον), αὐτό ἐστιν ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ὁ Ἀπόκαυχος, μεταποιήσας εἰς δεσμωτήριον, φέρων ἐνέκλεισε τοὺς οἰκείους τοῦ Καντακουζηνοῦ. Διότι, ἅμα τῇ τοῦ ῥηθέντος καταστροφῇ, τάχιστα, κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν (Βιβλ. Γ΄.), » Οἱ ἐν Βυζαντίῳ φίλοι, γράμματα, λέγει, » πρὸς Βασιλέα ἔγραφον περὶ τῶν γεγενημένων, καὶ παρῄνουν, » πάντα ἐν ὑστέρῳ θέμενον, τάχιστα ἥκειν πρὸς Βυζάντιον, ὡς » τῶν δεσμωτῶν τὰ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου βασίλεια κατασχησόντων, καὶ εἰ τάχιστα παραγένοιτο, Βυζάντιον παραληψόμενος ἐκεῖθεν.» Ἐκεῖθεν πάντως, ὡς ἐπὶ τῶν κάτὰ ξηρὰν τειχῶν τῆς Πόλεως κειμένου τοῦ Παλατίου, καὶ οἱ δεσμῶται εὐχερῶς ἠδύναντο, ἢ διὰ τῆς παρακειμένης Πύλης τῶν Ἀσωμάτων, ἢ διὰ τῆς ἐγγὺς Χαρσίας τὸν Καντακουζηνὸν εἰσάξαι εἰς τὴν Πόλιν. Τοῦτο τοίνυν εἰς πειθὼ ἐπικλινέστερον, ἢ τὸ πιθανὸν τοῦ ὅτι τὸ κατὰ τὴν Προποντίδα τοῦ μεγάλου ἐκεῖσε παλατίου φρούριον ἦν τὸ δεσμωτήριον. Τούτου γὰρ ὑποτεθέντος, πῶς ἂν ἠδύνατο ὁ Καντακουζηνὸς μετὰ τοσούτου στρατοῦ, ἱππικοῦ καὶ πεζῶν, ἐλλείψει πλοίων, καὶ πλοίων τοσούτων, καταπλεῦσαι τὴν Προποντίδα μέχρι τοῦ ῥηθέντος φρουρίου; Παῖδες ἔτι ὄντες ἀκηκόαμεν διηγουμένων καὶ περὶ τοῦ Παλατίου τούτου, τοῦ εἰς εἱρκτὴν μεταβληθέντος ὑπὸ Ἀποκαύχου, παρὰ γηραιῶν Ἀρχόντων Φαναριωτῶν, τῶν ἐκ προγόνων παραλαβόντων κἀκείνων τὸ περὶ τούτου κατὰ διαδοχὴν, καθώς περ καὶ περὶ τοῦ ἐν Γκιοὺλ-τζαμὶ τάφου, περὶ

οὗ κατωτέρω. Οἴδαμεν, ὅτι ταράττουσιν οἱ τοῦ Κανταχουζηνοῦ λόγοι οὗτοι· «Ἐν τοῖς βασιλείοις Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου,» καὶ οἱ τοῦ Δουκᾶ, ὅστις καλεῖ φρούριον αὐτὸ τοῦ μεγάλου Παλατίου· ἀλλ' ὁ Κανταχουζηνὸς ἐκτίθησι τὸ ἀληθὲς, δεικνύων, ὅτι οἱ δεσμῶται, τὸ φρούριον ἐκλιπόντες, ἐπὶ τὸν ἐγγὺς κατέφυγον Ναὸν τῶν Ἐννέα Ταγμάτων, τὸν παρὰ τῆς Αὐγούστης Θεοδώρας ἀνεγερθέντα, καὶ κείμενον πλησίον τοῦ κατὰ τὸ Ἕβδομον Παλατίου τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ δὲ κατὰ τὰ ἄλλα περὶ τῶν δεσμωτῶν παρηκολουθηκὼς τῷ Κανταχουζηνῷ Δούκας, ἀντὶ τῶν Ἐννέα Ταγμάτων (ἐὰν μὴ λάθος ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Δούκα παρεισέφρησε) καλεῖ Νέας, τουτέστι τὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐν τοῖς μεγάλοις Παλατίοις ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ οἰκοδομηθέντα περιώνυμον Ναὸν, ὃν Νέαν Μονὴν ἐπωνόμασε. Τοῦ δὲ Παλατίου τούτου, περὶ οὗ ὁ λόγος, τὸ ὄνομα, ἄλλοι ἄλλως οἱ νεώτεροι ἐτυμολογοῦσι. Τί δ' ἂν εἴποι τις καὶ περὶ τοῦ Chevalier, ἀποκαλοῦντες αὐτὸ palais du rouget?

Περὶ τῆς Χρυσῆς Πύλης ἐν μετεώρῳ ταλαντευόμεθα. Ἡ παρ' Αὐτῆς ὑποδεικνυομένη καὶ ἀπῳκοδομημένη, ἀτενέστατα παρ' ἡμῶν παρετηρήθη πρὸ χρόνων, καὶ ἔξωθεν καὶ ἔσωθεν μάλιστα, ὅπου ἤδη κῆπος, παρακείμενος τῇ Ἐκκλησίᾳ Βελιγραδίου, πύλη ἁπλῆ, οὐδ' ἴχνος μικρὸν φέρουσα τῶν πολλῶν καλλωπισμάτων διὰ γλαφυρῶν Κιόνων, μαρμάρων, καὶ ἄλλων τῆς ἀρίστης τέχνης, οἷς ἦν κεκοσμημένη, σχῆμα φέρουσα θριαμβευτικοῦ Τόξου, διὰ τριῶν εἰσόδων. Καὶ ἐὰν ὁ κόσμος αὐτῆς ὅλος παρὰ τοῦ Πορθητοῦ, κατὰ πρόληψιν, μετεκομίσθη εἰς τὴν τοῦ Ἑπταπυργίου ὁρωμένην ἐκεῖσε, ἄφευκτον ἦν ἂν διατηρηθῆναι ἐν τῇ ἀπῳκοδομημένῃ γνώρισμάτι τῆς βιαίας ταύτης ἀποσπάσεως, ἀφαιρέσεως καὶ μεταθέσεως ἐκεῖθεν τῶν τοσούτων καλλωπισμάτων. Διὸ καὶ πάρεστιν ἡμῖν εἰπεῖν τὸ κατὰ Γάλλους.

Le vrai peut quelque fois n'être pas vraisemblable.

Ἡ Πύλη, ἣν ἐπωνόμασεν Εἰούμπ-Ἐνσαρὶ, οὐκ ἀρχαία, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἅλωσιν ἠνοίγθη, ὡς ἐκ τῆς ἁπλουστάτης οἰκοδομῆς αὐτῆς δῆλον, κατασκαφέντος μέρους τῶν παρὰ τὴν Πύλην ταύτην Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ Ἐμβόλων. Ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Κυνηγοῦ οὐδεμία ἄλλη ὑπῆρχε Πύλη, εἰμὴ ἡ τῶν Βλαχερνῶν, ἥτις πρὸς τὸν Κεράτιον Κόλπον ὑστάτη κεῖται, ἀποικοδομηθεῖσα μετὰ τὴν ἅλωσιν, μικρὸν περαιτέρω (ὄπισθεν τῶν ἐκεῖσε ἐργαστηρίων) τοῦ ἀπὸ τῶν μεγάλων τειχῶν κατὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, τῆς ἀγούσης ποτὲ εἰς τὸν Ξυλόκιρκον καὶ τὸ Κοσμίδιον, καὶ τανῦν εἰς Εἰούμπ, ἐκτεινομένου ἐγκαρσίως χθαμαλωτέρου τείχους μέχρι θαλάσσης,

Πτεροῦ καλουμένου Βλαχερνῶν, ὡς ἀποκρέμασθαι τοῦ μεγάλου τείχους δοκοῦντος, ἢ Βραχιονίου, ὡς βραχίονος δίκην ἀπὸ τῶν τῆς Ἀκροπόλεως τειχῶν παρεκτεινομένου ἕως θαλάσσης. Τοῦτο δὲ, κλειομένης τῆς ξυλίνης αὐτοῦ Πύλης κατὰ νύκτα, διεκώλυε τήν τε ἔξωθεν προσπέλασιν εἰς τὰ παράλια τείχη, καὶ τὴν διὰ τῶν πρὸς τὸν Κόλπον Πυλῶν τῶν ὑπόπτων ἀπόδρασιν. Τὴν δὲ ξυλίνην ταύτην Πύλην ὑπερησπίζοντο δύω τοῦ μεγάλου τείχους Πύργοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς τεταγμένοι φύλακες.

Τὸ δὲ ἔνδον, περὶ τὴν γωνίαν τῆς Ἀκροπόλεως ἐκτεταμένον ποτὲ ὑψηλὸν περιτείχισμα, τὸ συμπεριλαμβάνον ποτὲ τό τε Φρούριον, τοὺς Πύργους καὶ τὰ διαφόρων ὀνομασιῶν Παλάτια, περιωρίσθη μετὰ τὴν κατάσκαψιν τῶν Παλατίων καὶ μετακόμισιν τῆς πολυτελεστέρας ὕλης εἰς Ἐϊούμπ, πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ἐκεῖσε περιδόξου Τεμένους καὶ Μαυσωλείου, ἐν μετρίᾳ ἐκτάσει, παραλειφθείσης τῆς ἀρχαίας Πύλης, ἥτις τὴν ἡμέραν μένει ἀνεῳγμένη διὰ τοὺς εἰς τὸ αὐτόσε Μαυσωλεῖον θαμίζοντας. Τὰ δὲ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ταύτῃ πολυώνυμα παρὰ τοῖς τείχεσιν Ἀνάκτορα ἐξετείνοντο ἀπὸ ταύτης τῆς γωνίας τῆς Ἀκροπόλεως ἄχρι τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Ἐγρὺ καπουσοῦ, καὶ ἐτελεύτων ὅπου τανῦν, τοῖς ἀναβαίνουσι τὸν τοῦ λόφου ἀνήφορον, κεῖται δεξιόθεν τὸ τοῦ Ἐγρὺ καποῦ Τέμενος, οὗ ἐν τῇ περιοχῇ ὁρᾶται ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ὁ ὕστατος ἐκ τῶν πέντε Πύργων καὶ μετεωρότερος, ὃν Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος μετεποίησε, καὶ εἰς ἔρυμα τῶν αὐτόσε συνημμένων ἀλλήλοις Ἀνακτόρων, καὶ εἰς ἐνοίκησιν ἑαυτῷ, κατὰ τὸν Χωνειάτην, καὶ οὔτινος πόῤῥωθεν ὁρῶνται αἱ τρεῖς περιλειφθεῖσαι θυρίδες. Ὁ ἤδη περίβολος τοῦ φρουρίου ἐμπερικλείει ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ ἐκτάσει τήν τε Βλαχερνῶν πύλην ἀπῳκοδομημένην, τὸ τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἁγίασμα, εἰς ὃ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἐπιτρέπουσιν ἐνίοτε τοῖς ἡμετέροις προσιέναι, καὶ τὸν τάφον τοῦ Τοχλοῦ-δεδὲ, ὃν ἰδιαιτέρως σεβαζόμεναι αἱ Ὀθωμανίδες παρθένοι, περιέρχονται τὸν τάφον, ἐκφωνοῦσαι πολλάκις τὸ «Γειὰ-Ναμπίμπ,» τύχην καλὴν ἐκζητοῦσαι. Ὁ δὲ Ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου κεῖται κατὰ τὸ μέσον τῆς τῶν Ὀθωμανῶν ἐνταῦθα συνοικίας, μακρὰν τῆς ῥηθείσης πύλης τοῦ περιβόλου τοῦ φρουρίου περὶ τὰ ἑκατὸν βήματα. Οἱ δὲ Ὀθωμανικοὶ ἐκεῖνοι οἶκοι, οἱ καθ' ὅλην τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου ἀνάβασιν παρακείμενοι τοῖς τείχεσι καὶ ἐκτεινόμενοι μέχρι τοῦ ῥηθέντος Ἐγρὺ καπουσοῦ Τεμένους, εἰσὶν ἐπὶ τῶν θεμελίων τῶν αὐτόσε ποτὲ Ἀνακτόρων ἐκτισμένοι. Ὁ Ναὸς τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Μάρκου, τὸ ἤδη Ἀτὶκ-Μουσταφᾶ-Τζαμισὶ, (οὗ ἔνδον ὁρᾶται μαρμάρινος Κολυμβήθρα, εἰς ἣν διὰ μαρμαρίνων βαθμίδων ἀνέβαινον οἱ βαπτι-

ζόμενοι·) κεῖται δὲ τοῦτο ἐγγὺς τῶν παραλίων τειχῶν, ἀριστερόθεν τοῖς ἀπὸ τῆς Πύλης Ἐνσαρὶ ἀπερχομένοις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῆς Ξυλόπορτας.

Ὠνομάσθη δὲ οὕτως αὕτη, διότι ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν τοῖχος, ὁ περικλείων τὸ ἱκανὴν καὶ κατ' εὖρος ἔκτασιν ἔχον Προαύλιον τοῦ ἀρχαίου τούτου Ναοῦ, καὶ οἱ ἀπέναντι τούτου χριστιανικοὶ οἶκοι, καὶ αὐτὴ ἡ ἐν μέσῳ αὐτῆς ὁδὸς, ἐκλείοντο καθ' ἑκάστην νύκτα ὑπὸ τοῦ θυρωροῦ τοῦ Ναοῦ διὰ δύω μεγάλων ξυλίνων πυλῶν, κειμένων, τῆς μὲν κατὰ τὸ ἓν ἄκρον τῆς ὁδοῦ, τῆς δὲ κατὰ τὸ ἄλλο. Γιμὰ-καπουσοῦ καλουμένων. Πυρποληθεισῶν δὲ αὐτῶν τῶν ἀρχαιόθεν καὶ τοσάκις ἀνακαινισθεισῶν πυλῶν, κατὰ τὸ 1812 ἔτος, ἀμελείᾳ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Ναοῦ, ἀντ' αὐτῶν οὐκ ἐστήθησαν ἄλλαι. Ὁ ναὸς οὗτος ἦν ἀρχαῖος μετὰ Τρούλλου, καὶ ἔσωθεν καθιστορισμένος διὰ μωσείου ἔχων διὰ στοῶν καὶ ὑπόνομον, ἐφ' οὗ ὁ Ναὸς ὑπῆρχεν ἀνεγηγερμένος. Ἐγένετο δ', ὡς γνωστὸν, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς Παμμακαρίστου, διά τινας χρόνους καὶ Πατριαρχεῖον, ὡς Ναὸς ἀρχαῖος· εἰς δὲ τὰ περὶ αὐτὸν Κελλία ἐκάθητο δύω χρόνους ὁ κλεινὸς Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος ὁ Πηγᾶς, κατὰ τὸ 1596 καὶ 97 ἔτος, ὅτε ἐγένετο Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου. Τέως δὲ τὸν Ναὸν τοῦτον ὅ τε παντολέτωρ χρόνος καὶ οἱ σεισμοὶ διέρριψαν ἐν πολλοῖς μέρεσιν, ὅθεν καὶ, πτῶσιν ἐπαπειλῶν, κατεστράφη, καὶ ἀντ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, ἀνηγέρθη ὁ νῦν ξυλόστεγος. Ἐν τῷ τοῦ Ναοῦ τούτου ὑπονόμῳ ἀποτεθεῖσα ἐπὶ τῆς ἁλώσεως, εὑρέθη ὕστερον μία ἐκ τοῦ πυρποληθέντος Ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν Εἰκὼν τῆς Θεοτόκου, ἥτις σώζεται μέχρι τούτου δεξιόθεν τοῦ Ναοῦ ἐν τῷ ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν Παρεκκλησίῳ προσκυνουμένη, ἀλλ' ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ χρόνου τὸ ἱερὸν ἀρχαῖον Ἐκτύπωμα, καὶ μόνη ἡ ἐπ' αὐτῆς ἀργυρᾶ πλὰξ περικρατεῖ αὐτὸ συντηροῦσα.

Περὶ δὲ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Κανάβη συμφάσκωμεν, ὅτι ἢ οἱ πρόγονοι ἢ οἱ γονεῖς τοῦ ἐφημέρως χρισθέντος εἰς Βασιλέα, ἐπὶ τῆς κατὰ τὸ 1304 ἔτος στάσεως καὶ τοῦ θορύβου, ὑπὸ τοῦ λαοῦ, Νικολάου ἐκείνου τοῦ Καναβοῦ, κατῴκουν ἐγγὺς τοῦ Ναοῦ τούτου, καὶ συντελέσαντες ἢ εἰς τὴν ἀνοικοδομὴν ἢ εἰς τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ, ἐκάλεσαν αὐτὸν, πρὸς διηνεκῆ μνήμην, ἐπ' ὀνόματι τῆς ἐπωνυμίας αὐτῶν τῶν Καναβῶν ἢ Καναβοῦ, ἀλλ' ὁ χρόνος ἢ ἡ ἀμάθεια διέστρεψε τὸ ὀρθὸν τῆς ἐπωνυμίας, μεταβαλοῦσα εἰς τὴν τοῦ Κανάβη.

Ἡ τῆς Γυρολίμνης Πύλη κεῖται ἀπῳκοδομημένη ἐν μέσῳ τῆς

Χαρσίας καὶ τῆς τῶν Βλαχερνῶν, ὁρωμένη παρὰ τῶν ἀναβαινόντων τὸν πρὸς τὴν Χαρσίαν ἀνήφορον διὰ τῆς παρὰ τὰ τείχη ὁδοῦ καὶ τῶν καταβαινόντων, ἔνδον τῶν παρακειμένων τοῖς τείχεσι κήπων.

Ἱκανῶς παρεξετάθημεν ἐξιστοροῦντες τὰ περὶ τῆς ἐπισήμου ἱστορικῶς Ἀκροπόλεως ταύτης καὶ τῶν πέριξ. Συνεχῶς γὰρ φοιτῶντες, ἐστήσαμεν ἀτενὲς βλέμμα, παρατηροῦντες ἐπ' ἀκριβείᾳ τά τε ἔνδον καὶ τὰ ἔξω τῶν τειχῶν τῆς ἄκρας ταύτης ἅπαντα.

Ἐν τῷ τῆς ἁγίας Θεοδοσίας ποτὲ Ναῷ, ἀναφέρομεν ἐν τῷ ἡμῶν φιλοπονήματι ὅτι κεῖται μνῆμα, φέρον ἐπιγραφὴν Ἀραβιστί· «Ἐνταῦθα κεῖται εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ,» καὶ ὅτι τοῦτό ἐστι δῆθεν τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀθανασίου· ἀλλ', ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις, διὰ λόγους ἀνωτέρους, τὸν δακτύλιον Ἀλεξάνδρου ἐπὶ στόματι θέντες, σιγὴν ἠσπάσθημεν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ ἐπισημοτάτου τούτου μνήματος, ἀποδώσαντες τὴν ἐν αὐτῷ κειμένην τέφραν ἑτέρῳ ὁμολογητῇ, καὶ οὐχὶ τῷ, ᾧ αὕτη ἀνήκει, τῷ μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Αὐτοκρατορίας μαρτυρικῶς καὶ ἐνδόξως συναποθανόντι ἀοιδίμῳ Α. Κ. τῷ Παλαιολόγῳ (οὗ τὴν ἐπὶ τοῦ τύμβου Ἀραβικὴν ἐπιγραφὴν στέλλομεν ἐμπερίκλειστον(*). Ἡ περὶ τούτου παράδοσις ἀλληλοδιαδόχως μετέβη καὶ εἰς τοὺς γηραιοὺς Φαναριώτας, ὧν, παῖδες ὄντες, ἠκούσαμεν λεγόντων, αὕτη δὲ μεταβαίνει καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς κατασχοῦ καὶ κατέχουσι τοὺς πρώτους βαθμοὺς τοῦ θρησκευτικοῦ τάγματος τῶν Οὐλεμάδων καὶ αὐτῶν τῶν Μουδδερίσων τῶν μεγάλων Τεμενῶν περὶ τοῦ ἐν τῷ μνήματι τούτῳ κειμένου. Τοῖς δὲ ἐπισκεπτομένοις δι' ὁρισμοῦ ἐπισήμοις τῶν Εὐρωπαίων, οἵτινες ὅμως ἐμμένουσιν ἀναζητοῦντες ἐν τῷ τεμένει τοῦ Πορθητοῦ Σουλτὰν Μεχμὲτ ἢ τὴν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου λάρνακα, ἢ τὰς τῶν ἄλλων Αὐτοκρατόρων, ὑποδεικνύουσι τοῦτον τὸν τοῦ ὑστάτου Κωνσταντίνου τάφον, ὡς μόνον διασωζόμενον· Προσφάτως δὲ πρὸς τὸν τοὺς Βασιλέων τάφους καὶ μᾶλλον τὸν τοῦ Μ. Κ. ἐπιμονῇ πολλῇ δι' ὁρισμοῦ ἐκζητοῦντα πρὸ τριῶν χρόνων, εὐγενῆ γνωστὸν Ῥῶσσον καὶ ἀνιχνευτὴν τῶν ἱερῶν ἀρχείων, Ἀνδρέαν Μουραβιέβ, ὑπέδειξαν καὶ αὐτῷ αὐτὸν τὸν εἰς Γκιοὺλ-τζαμισί, ὅν, ὡς τῷ ὄντι τοῦ ὑστάτου Παλαιολόγου, ἐβεβαίωσεν αὐτῷ καὶ ὁ τοῦ Τεμένους τούτου Ἰμάμης

(1) Ἰδοὺ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, «Μερκὰτ χαβαρεγοῦνε ἀσχάμπ Ἰουσοὺχ ἐλλ » μεσέχ· Ἀλεχ οὐλ σελάμ !» (Τύμβος τῶν Ἀποστόλων μαθητῶν Ἰησοῦ του Μεσίου· ἐπ' αὐτὸν προσκύνησις [εἴη προσκυνημένος !]). Ἡ σημείωσις τοῦ ἀοιδίμου Πατριάρχου φέρει ἄλλην μετάφρασιν τὴν ἑξῆς· «ἐνθάδε κεῖ« ται εἷς τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Ὅτι δὲ τὸ τοῦ ἀειμνήστου πτῶμα, κατ' ἔρευναν τοῦ Παρθενίου, εὑρέθη κατὰ τὴν τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ Πύλην ἐν μέσῳ τῶν πολλῶν ἐκεῖσε ἀποκτανθέντων, γνωσθὲν ἐκ τῶν βασιλικῶν πεδίλων φερόντων, ὡς ἔθος, ἀετοὺς ὑφαντούς, καὶ ὅτι προσταγῇ τοῦ Σουλτάνου, ἐκτὸς τῆς κεφαλῆς, οἱ εὑρεθέντες χριστιανοὶ ἔθαψαν τὸ βασιλικὸν πτῶμα μετὰ βασιλικῆς τιμῆς, τοῦτο διέξεισι βεβαιῶν Γεώργιος ὁ Φραντζῆς (Βιβλ. Γ'. κεφ. Θ'.). Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως ὅτι οἱ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ὁμογενεῖς, οἱ λαβόντες τὴν τοῦ ἐνταφιασμοῦ ἄδειαν, οὐκ ἐν ἄλλῳ Ναῷ, ἀλλ' ἐν τῷ τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας, πρὸς μνήμην τοῦ κατ' αὐτὴν τὴν ἀποφράδα ἡμέραν, καθ' ἣν ἑωρτάζετο αὕτη, συμβῆναι καὶ τὴν ἅλωσιν τῆς Πόλεως καὶ τὸν θάνατον τοῦ Αὐτοκράτορος, φέροντες τὸν τούτου νεκρὸν ἐκήδευσαν. Οἱ δὲ μετατρέψαντες τὸν Ναὸν εἰς Τέμενος, αἰδεσθέντες τὸν τάφον, ὑπέκρυψαν μὲν, κατὰ πρόληψιν, τὸ ὄνομά τοῦ κειμένου, ἀλλ' οὐ τὸ θρήσκευμα. Κατὰ δὲ τὸ 1832 ἔτος, ἐπισκευαζομένου τοῦ Τεμένους τούτου, κελεύσει ἰδιαιτέρᾳ τοῦ Σουλτάνου Σ. Μ. εἰδότος τίνος ὁ τάφος, ἔτυχεν, ὡς παρημελημένος, τῆς δεούσης περιποιήσεως καὶ ἀκοιμήτου κανδήλας.

Περὶ τοῦ κατὰ τὴν Προποντίδα λιμένος, περὶ οὗ σημειοῦμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Συγγράμματι, τοῦ παρὰ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου κατασκευασθέντος, αὐτὸς κεῖται ἐν τῷ μέσῳ τῆς Πύλης Κοντοσκαλίου (Κοὺμ-καπουσοῦ) καὶ τῆς τοῦ Γενὶ-καπουσοῦ τῆς Βλάγκας καὶ ὑπῆρχε, διὰ τὸ ἀσφαλέστερον, ἔνδον τῶν παραλίων Τειχῶν κατεσκευασμένος. Εἴδομεν ἐν τῷ αὐτῆς πονήματι μεταφερόμενον αὐτὸν εἰς τὸν τοῦ Θεοδοσίου. Ἀλλ' ὅλου τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Παλαιολόγου ἔκειτο, κατοικουμένου ὑπὸ Ὀθωμανῶν, κατὰ τὸ 1819 ἔτος πυρπολυθέντος, ἀνεφάνη τὸ τοῦ λιμένος τούτου κυκλικὸν περίφραγμα, κατὰ τὸν Παχυμέρην, γεγυρωμένον ἐκ τριῶν ἀλληλεπαλλήλως τεθειμένων μεγάλων πετρῶν, εἰργασμένων ὡς πλακῶν, ἐχουσῶν μῆκος μὲν τριῶν πήχεων, εὖρος δὲ δύω, καὶ βάθος ἡμίσειαν, τῶν μὲν δύω κάτωθεν ἀλληλεπαλλήλων πλακῶν ἐκ πετρῶν τοῦ Βοσπόρου λευκομελανοχρόων, τῆς δ' ἐπ' αὐτῶν τρίτης σειρᾶς καὶ ἀνωτέρας, ἐκ μαρμάρων ἰσομέτρων Προκοννησίων. Κατ' ἐπιταγὴν δὲ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, τὰ τοῦ Μεγάλου Διερμηνέως τότε τελοῦντος Μιχαὴλ Σούτζου τοῦ καὶ Αὐθέντου ὕστερον Μολδαβίας, ἀπήλθομεν πρὸς παρατήρησιν τῆς θέσεως ταύτης, τίνος ἕνεκα ὁ ἐκ τοιαύτης ἀλληλεπαλλήλου σωρείας μεγίστων πλακῶν, ὁποῖόν τε ἦν ποτε κτίριον, καὶ ἀνενεγκεῖν πρὸς δήλωσιν τῷ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν· εἰς δὲ τῶν περὶ αὐτὸν Ὀφφικιαλίων συνώδευεν ἡμᾶς, συνακολουθήσαντος μεθ' ἡμῶν καὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἰακώβου

τοῦ Ῥίζου καὶ τοῦ εὐγενοῦς Ἰωάννου Σχινᾶ. Διήλθομεν δὲ τὸ Κάτεργα-λιμὰν, τὰς ἐνορίας Ἁγίας Κυριακῆς καὶ Ἐλπίδος, παρήλθομεν τὸ Κουμ-καπουσοῦ, καὶ προεχωρήσαμεν ἔχοντες ἀριστερόθεν τὰ παράλια Τείχη ἔνδοθεν, ἐγγὺς τῆς Πύλης Γενὶ-καπουσοῦ τῆς Βλάγκας, ὅπου εἴδομεν τὸ ἐκ πετρῶν καὶ μαρμάρων κυκλοτερὲς περίφραγμα, ἐκτεινόμενον ὑποκάτω ἑνὸς τεφρωθέντος Τζαμίου, ἑνὸς μεγάλου Ὀθωμανικοῦ οἴκου καὶ περαιτέρω. Καὶ παραυτίκα ἐγνώκαμεν, ὅτι τοῦτο αὐτὸ ἐστι, κατὰ τὸν Παχυμέρην, τὸ πρὸς τὴν Βλάγκαν νεῦον τοῦ Κοντοσκαλίου Νεώριον. Ὅλος ὁ τόπος ὁ περιέχων ποτὲ τὸ Νεώριον αὐτὸ, μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐπληρώθη, ἐχερσώθη καὶ ὑψώθη τὸ ἔδαφος, κατοικούμενος ὑπὸ Ὀθωμανῶν· αἱ δὲ ἀραρυῖαι ἐκ σιδήρου πύλαι, δι' ὧν εἰσέπλεεν ὁ στόλος ἐλλιμενιζόμενος, ἀπῳκοδομήθησαν.

Ἄπορον, πῶς παρῆλθε μὴ ἐπισκεψαμένη καὶ τὴν, οὐ μακρὰ τοῦ Σουλτὰν-Μεχμὲτ πρὸς δύσιν, συνοικίαν Χαλιτζιλὰρ-κιοσκιοὺ λεγομένην, ὅπου κεῖται ἡ ἀνδρῴα ποτὲ Μονὴ τῆς Παναχράντου μεταβληθεῖσα εἰς Τέμενος ἐπὶ τοῦ πρώτου Σελὶμ, καθώσπερ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θρήσκου Σουλτάνου καὶ ὁ ἐν Ἀρκαδιαναῖς τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου. Ἐν τῇ συνοικίᾳ ταύτῃ μέχρι τοῦ ῥηθέντος Σκατῴκουν ὁμογενεῖς ἡμῶν, οἱ μόνοι τότε καὶ πρὸ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτι χρόνων τὰ τῶν ἐφιππίων κομψῶς ὑφαίνοντες, καὶ τἄλλα κοσμήματα τῶν χαλινῶν καὶ λοιπῶν ἀρίστως ἐργαζόμενοι, ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἐργοστάσιον (καθὼς ἤδη καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ, οἱ μαθόντες ὕστερον παρ' αὐτῶν τὴν τέχνην καὶ διαδεχθέντες αὐτοὺς) ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ὅπου τανῦν ὁ Σαρὰτσ-χανὲς, τοὺς δὲ οἴκους αὐτῶν περὶ τὴν Παναχραντον, ἐν ᾗ καὶ ἐκκλησιάζοντο. Πρωτομαΐστωρ δὲ τῆς ἐπισήμου συντεχνίας ταύτης πρὸ ἑκατὸν ἑβδομήκοντα δύω ἐτῶν ἐχρημάτισε καὶ ὁ τὴν μίαν ἐκ τῶν δύω θυγατέρων τοῦ ἀσώτου υἱοῦ τοῦ περικλεοῦς πρώτου Ἑρμηνέως Παναγιωτάκη ἐκείνου, τοῦ τὸν πατρικὸν πλοῦτον εἰς τὴν Ἀλ-χυμίαν καταδαπανήσαντος, νυμφευσάμενος· τὴν δ' ἄλλην ἔμπορός τις τοῦ Οὒν-καπὰν Ἀδαμάκης Μουρούζης Τραπεζούντιος, ὅς τις τὸν υἱὸν αὐτοῦ Δημήτριον ἐκπαιδεύσας, συνεστήσατο αὐτὸν εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον, τὸν δεκάκις Αὐθεντεύσαντα, ᾧ τινι διὰ τῶν ἐκδουλεύσεων αὐτοῦ εὐαρεστήσας ὁ Δημήτριος, οὐ μόνον προήχθη Ποστέλνικος, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Δομνίτσαν-Σουλτάναν αὐτῷ ἐνυμφεύσατο, ἐξ ὧν ἐγεννήθη ὅ τε γενόμενος τέως κατὰ τὸ 1777 ἔτος, θανατωθέντος τοῦ Γρηγορίου Γκίκα Βοεβόδα, Αὐθέντης Μολδαβίας Κωνσταντῖνος Μουρούζης ὁ Γέρων, καὶ θυγάτηρ ἡ Δόμνα-Αἰκατερίνα, σύζυγος τοῦ Αὐθέντου Γέροντος Ἀλεξάν-

δρου Ὑψηλάντου, τοῦ πολυπαθοῦς. Ὁποίους δὲ υἱοὺς ἐγέννησεν ὁ Κωνσταντῖνος Μουρούζης, ἐξ ὧν μόνον τὸν Ἀλέξανδρον ἡγεμονεύσαντα, τοὺς δ' ἄλλους οἷον τραγικὸν τέλος κατέλαβε, δῆλον. Ἰδοὺ ἡ τῆς γενεαλογίας ἀρχὴ καὶ τῶν Μουρουζιδῶν, καθώσπερ καὶ τῷ μακαρίτῃ Βαρθολομαίῳ τῷ Κουτλουμουσιανῷ, πρὸς τοῖς ἄλλοις, τοῖς ἀφορῶσι τὰς τῆς ἐν Χάλκῃ Μονῆς τῆς Παναγίας ἀρχαιότητας, καὶ τὴν γενεαλογίαν τοῦ Ὑψηλαντικοῦ οἴκου δεδώκαμεν, ἣν καὶ ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς νήσου Χάλκης ἐτυπώσατο.(1)

Ἡ ἐγγὺς τοῦ Σιναϊτικοῦ Μετοχίου οἰκία μετὰ τοῦ Γκεργκυρίου τοῦ περικρότου Παναγιώτη τοῦ Νικοσίου, οὐ περιῆλθεν εἰς τὸν Πετράκην τὸν Γαραμπαγιανετζῆν ἐκεῖνον, ὃν ἐγνωρίσαμεν, ἀλλ' εἰς τὸν Νικόλαον Καρατζᾶν, καὶ τοὺς τούτου γονεῖς πρότερον, τὸν δι' ἐννέα ἐτῶν τὰ τοῦ Μεγάλου Ἑρμηνέως τελέσαντα, καὶ κατὰ τὸ 1782 ἔτος, μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ γέροντος Α. Ὑψηλάντου, Βλαχίας ἡγεμονεύσαντα, οὗ σύζυγος ἦν ἡ Δόμνα-Γάρσια. Ὁ δὲ Πετράκης κατῴκει κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ πενθερῷ αὐτοῦ Λουκάκῃ Σεράφῃ, ἐγγὺς τῆς Ἐκκλησίας τῆς τῶν Μογγολίων Δεσποίνης· ἰσχύσας δὲ μετέβη εἰς τὸν, ὃν ᾠκοδόμησεν, οἶκον κατὰ θάλασσαν ἐν μέσῳ τῆς τοῦ Φαναρίου καὶ τοῦ Πετρίου Πύλης.

Καὶ ταῦτα μὲν ἅλις, περὶ ὧν ἴσμεν τῆς φίλης πατρίδος· Σὺ δὲ, ἀγαπητὲ, φιλοπόνως ἀσχοληθεὶς εἰς φῶς ἀνακαλέσαι ἐσπούδασας, ὡς οὐδεὶς πάντως ἄλλος, μεθ' ὅσης ἐπιμελοῦς ἐρεύνης, τὰς τῆς περιδόξου πατρίδος ἀρχαιότητας, δι' ὧν κάλλιστα αὐτῇ ἀνταπέδωκας τά τε γέννητρα καὶ τὰ θρέπτρα. Ἔντεινε οὖν καὶ ἐξασκοῦ τοὺς παραπλησίους καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς πατρίδος λοιπῶν ἀγῶνας, δι' ὧν αὐτὸς σαυτῷ τιμὴν καὶ ἔπαινον προμνηστεύσεις, καὶ πολλοῖς ἄλλοις φιλαρχαιολόγοις ὄφελος. Τὰ δ' ἄλλα διαμένομεν, ἐς τ' ἂν τὸ ζῆν ἡμῖν περιῇ. Τῆς φίλης ἡμῖν αὐτῆς Εὐγενείας

ᾳωνβ', Ἀπριλίου ιβ'. εὐχέτης διάπυρος ὁ Π. Κ.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΞ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

σταλείσης παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πρός τινα τῶν φίλων, ὅτε ἀπεχώρησε τοῦ Θρόνου.

Ἡμεῖς δὲ διὰ τετραετίας δουλεύσαντες, ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, τὴν κοινὴν Μητέρα καὶ τροφὸν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καὶ πρὸς τοῖς

(1) Ἰδ. τὸ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Βαρθολομαίου ἐκδοθὲν Ὑπόμνημα Ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου. Σελ. 58. § 78. Στμ. Ἐκδ.

ἄλλοις καὶ 640,000 γρόσ. καταβιβάσαντες ἀπὸ τοῦ χρέους τοῦ Κοινοῦ, καὶ ἀπαυδήσαντες, τέως βουλήσει τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, τοῦ πανσόφως διεξάγοντος καὶ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ νεύσει τοῦ Γαληνοτάτου ἡμῶν Ἄνακτος ἀπημφιασάμεθα τὸ πολυφρόντιστον Πατριαρχικὸν Ἀξίωμα, καὶ κατ' εὐχὴν καὶ ἔφεσιν ἡμῶν ἐδόθη ἡμῖν ἡ ἄδεια νὰ ἐφησυχάσωμεν καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Σιναϊτικῷ κατὰ τὸν Παλατᾶν Μετοχίῳ τοῦ Ἁγίου Προδρόμου, καὶ ἐν τῷ κατὰ τὴν νῆσον τῆς Ἀντιγόνου ἰδιαιτέρῳ ἡμῶν οἴκῳ, ὅπου καὶ ἤδη διατρίβομεν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀνέσει, εὐχάριστοι κατὰ πάντα. Ταῦτα μὲν τὰ καθ' ἡμᾶς, τὰ δὲ ἔτη αὐτῆς εἴεν ἄνωθεν πλεῖστα καὶ εὐφρόσυνα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΧΙΩι ΙΕΡΑΣ ΝΕΑΣ ΜΟΝΗΣ

Ἐξ ἐπιστολῆς σταλείσης πρὸς τοὺς ἐκεῖ Πατέρας

Ἡ σεβασμία αὕτη Μονὴ παρὰ τοσούτων Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων, ἀπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, ἐπὶ Ἡγουμένου Νικήτα τότε, καὶ τοῦ συναδέλφου αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ καθεξῆς, διὰ χρυσοβούλλων λόγων καὶ ἀναθημάτων ἐτιμήθη. Εἰδέναι δὲ ἐφιέμεθα, ἐὰν τὰ πρὸς τὴν νέαν Μονὴν δωρηθέντα παρὰ τῶν ἀειμνήστων Βασιλέων χρυσόβουλλα, τουτέστι, Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου τὸν ἀριθμὸν δέκα, Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα τρία, Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους ἕν, Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ἕν, Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ἕν, Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἀνὰ ἕν, ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς συμβασῶν, παρὰ διαφόρων γενῶν, πορθήσεων τῆς νήσου καὶ λεηλασιῶν, διεφυλάχθησαν μέχρι τῆς κατὰ τὸ 1822 ἔτος ἐσχάτως φρικωδῆς περιστάσεως, καὶ ἐὰν ἐπὶ ταύτης, ἢ ἐπὶ τῶν προτέρων ἐκπορθήσεων τῆς πολλὰ παθούσης ταύτης Νήσου, ταῦτα πάντα τὰ χρυσόβουλλα, σὺν τοῖς πολλοῖς ἄλλοις κειμηλίοις, ἀπωλέσθησαν.

͵αωμθ'. Μαρτίου α'.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΣΕΒΟΥΣ Θ. ΚΑΙΡΟΥ.

Ὀλίγα τινὰ, ἐξ ἐπιστολῆς τῆς Α. Παναγιότητος

Ἀφέντες ἀβουλήτως ἐπί τινι καιρῷ τὴν ἐν τῇ νήσῳ καθ' ἡσυχίαν τερπνὴν διατριβὴν καὶ τὴν μετὰ Μουσῶν συνδιαίτησιν, μετέβημεν εἰς τὴν ὧδε ὀχληρὰν τύρβην κατὰ πρόσκλησιν, διὰ τὰ,

κρίμασι Κυρίου, ἀναφανέντα Καίρια, τὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς θεμελίους τῆς Οὐρανίου ἡμῶν Πίστεως οἰκοθέντα, τόλμῃ πολλῇ, διασεῖσαι μὴ εἰδὼς ὁ Σορβωδαίμων ἐκεῖνος, ὅτι τὸ ὃ ἠβουλήθη διὰ ξένων φλυαριῶν τῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος φιλοσόφων, καὶ αὐτοῦ τέως τοῦ ἐπαράτου αἱμοβόρου Ῥοβεσπιὲρ, ὃν ἡ τῶν Γάλλων ἐκείνη ἐπεγερσία, πρὸς ὄλεθρον μυριάδων Γάλλων φονευθέντων παρ' αὐτοῦ τοῦ τέρατος, ὡς μὴ ὤφελεν, ἐκύησε, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἀσεβεστάτου ἐξώλης αὐτὸς Καίρης προσλαβὼν τὸ μηνολόγιον καὶ τὰς δεκάδας, ὡς ἰδίας τοῦ ἐσκοτισμένου αὐτοῦ νοὸς ἐφευρέσεις παρέδωκε μὴ εἰδὼς, λέγομεν, ὅτι τὸ ὃ ἐθρασύνθη καταργῆσαι καὶ αὐτὸς δι' ἀλλοτρίων κακονοιῶν, ἀκατέργαστον πέφυκε· διότι Θεοῦ οἰκοδομὴ ἡ Πίστις, καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ Α'. Ἐκκλησιαστικοῦ αἰῶνος μέχρι τούτου οὐδὲν κατίσχυσεν, οὕτω καὶ ἐφεξῆς, κατὰ τὴν ἀψευδεστάτην φωνὴν, οὐδὲν ἰσχύσει ἡ πλάνη καὶ ἐξαπάτη.

Ἡ ἑβδόμη ἐπιστολὴ ἀφῃρέθη.

Τῷ Σταυρουπόλεως καὶ Διδασκάλῳ τῆς ἱερᾶς Θεολογίας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩι ΤΥΠΑΛΔΩι.

Λυτικὴ ἀπορίας τινός.

Τὴν Πανιερότητα αὐτῆς ἀδελφικῶς ἐν Κυρίῳ κατασπαζόμεθα.

Ἰδοὺ, ἀδελφὲ, πρὸς διάλυσιν τοῦ ἐν τῷ Μηναίῳ τοῦ Φευρουαρίου παρεισφρήσαντος ἐξ ἀμαθείας σφάλματος καὶ δικαίως ἐπαπαρουμένου, ἐκτιθέμεθα τὰ ἐφεξῆς. Κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα οἱ πρῶτοι ἐν Ἐνετίᾳ Τυπογράφοι δυτικοὶ ὄντες, τύποις ἐκδόντες τὰς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Βίβλους, ὑπέπεσον εἰς πολλὰ σφάλματα, τὰ μὲν τὰς ἐννοίας ἀλλοιώσαντα, τὰ δὲ σκοτίσαντα· ἐκ δὲ τούτων μὴ παρατηρηθὲν, οὕτω καὶ παρὰ τοῦ μακαρίτου Βαρθολομαίου, καὶ τὸ κατὰ τὴν δεκάτην Φεβρουαρίου μέγα τοῦ τύπου ἁμάρτημα, παρέμεινε τὸ κακῶς τετυπωμένον «Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη Ἀναστασίου Π. Κωνσταντινουπόλεως.» ὢ τῆς ἀνομίας! συγκαταλέγεται γὰρ μετὰ τῶν Ἁγίων ὁ τοῦ ἐξαγίστου Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου ἀνδραποδώδης κόλαξ καὶ ὑπουργὸς εἰκονομάχος αὐτὸς Ἀναστάσιος, ὁ μόνος τὸ ὄνομα τοῦτο φέρων ἐν τῇ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως χορείᾳ, καὶ, ὡς μὴ ὤφειλεν ἐπ' ἐνοχλήσει τῆς Ἐκκλησίας Πατριαρχεύσας μὲν, ἀλλὰ κρίσει τῇ ἄνωθεν δικαίᾳ ὑπὸ τοῦ φρικτοῦ πάθους εἰλεοῦ κατασχεθεὶς, μετὰ κόπρων τέως καὶ τὴν ψυχὴν ἐξήμεσεν.

Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν χρόνον τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἴθυνεν ἐνάρετος

ἀνὴρ Ἀναστάσιος ὁ Β'. Διέπρεψεν ἐπὶ τοῦ Θρόνου ἐπ' ἔτεσιν ὀκτὼ πρὸς τοῖς εἴκοσιν, ἀπὸ τοῦ 692 μέχρι τοῦ 718 ἔτους (Ἰσαύρου τυραννοῦντος), καὶ παρὰ τῇ Ἁγίᾳ καὶ Οἰκουμενικῇ Πενθέκτῃ τῇ ἐν Τρούλλῳ συγκροτηθείσῃ Συνόδῳ, καθώσπερ καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ ἕκτῃ Οἰκουμενικῇ, Θεόδωρος. Διορθωτέον οὖν (εἰ δόξει) τὸ ἐν Μηναίῳ σοβαρὸν τόδε ἁμάρτημα, καὶ ἀντὶ τοῦ πτώσεως θεοστυγοῦς ἐκείνου, σημειωθήτω αὐτῇ χειρὶ «Μνήμη Ἀναστασίου Ἀρχιεπισκόπου Ἱεροσολύμων.» Διατελοῦμεν ἐς τ' ἂν τὸ ζῆν ἡμῖν παρῇ,

Τῆς Πανιερότητος αὐτῆς ἀδελφὸς ἐν Χριστῷ ἀγαπητὸς
ὁ Π. Κ.

Τῷ ἐλλογιμωτάτῳ, υἱῷ ἡμῖν κατὰ πνεῦμα περιποθήτῳ, ἡμετέρῳ Γραμματεῖ Κυρίῳ Κωνσταντίνῳ τῷ Ἡροφίλῳ. (1)

εὐχετικῶς.

Τέκνον ἐν Χριστῷ ἡμῖν ἀγαπητὸν Κ. Κωνσταντῖνε!

Ἐλάβομεν τὸ αὐτῆς, εἴδομεν τὴν πρότασιν, περὶ ἧς ὁ Ἐξοχώτατος αὐτῆς Αὐτάδελφος (ᾧ τινι ἐγκαρδίως εὐχόμεθα) ζητεῖ τὴν ἡμῶν γνώμην, καὶ ὅτι δέον ταύτην προτεῖναι τῷ Οἰκουμενικῷ καὶ Ἱεροσολύμων. Ἡ ἐπὶ τοιαύτης περιστάσεως ἡμῶν γνώμη ἐστὶν ἡ ἐφεξῆς. Πρῶτον, προβληθέντος τούτου, ὑποπτευόμεθα μὴ τυχὸν ἡ αὐτοῦ Ἐξοχότης ὑποκύψῃ λόγοις, ὅτι, διὰ τοιαύτης προτάσεώς καὶ κατορθώσεως τέως ταύτης, δούλευσιν παρεπιδεῖξαι τῇ Βασιλείᾳ θηρεύει. Ἐὰν γὰρ προσφοράν τινα αὕτη παρὰ τοῦ Γένους ἀντιποιεῖτο, πρύτεινεν ἂν ταύτην, ἐννοήσας, ὁ ὁσημέραι τῇ τε Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ ταῖς τῶν ἄλλων Ἐξόχων ἀνδρῶν θαμίζων Π Β. (2) τὸ καταλειφθὲν τοῦτο μόνον λείψανον, καί τοι ἑτερογενὲς, τῶν εὐκλεῶν ἐκείνων ἀνδρῶν Φαναριωτῶν, τῶν ὑπὲρ τοὺς δύω αἰῶνας εὐστόχως καὶ ἐντέχνως τὴν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἔξω πολιτικὴν διεξαγαγόντων, ἀπὸ τοῦ περικλεοῦς ἐκείνου πρώτου Ἑρμηνέως ἐπὶ Σουλτὰν Μεχμὲτ τοῦ Δ'. καὶ τοῦ σύστηροῦ Ὑπάτου γέροντος Μεχμὲτ Κιοπρουλῆ, Παναγιωτάκη Νικοσίου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ τε γραμματικοῦ αὐτοῦ ἑπομένως δαιμονίου ἀνδρὸς Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀποῤῥήτων, καὶ καθεξῆς.

---

(1) Ταύτην καὶ τὰς ἐφεξῆς Ἐπιστολὰς μετὰ τῆς πρὸς τὸν Ἄνακτα Σουλτὰν Ἀπδ-οὺλ Μετζὶτ Ὑπομνηματικῆς Ἐκθέσεως, ἐπέδωκά μοι ὁ Κ. Κωνσταντῖνος Ἡρόφιλος, πρὸς ὃν ἀπεστάλλοντο παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίνου· Σημ. Ἐκδ.

(2) Ὁ Πρίγκηψ Στέφανος Βογορίδης ἐννοεῖται· Σημ. Ἐκδ.

Δεύτερον, Ἡ μὲν τοῦ Γένους κατάστασις, καὶ πρότερον ἦν ἀθλία, ἀλλ' ἤδη εἰς ἀμηχανίαν ἐκορυφώθη. Ποῖος οὖν τῶν ὑπηκόων τοῦ Γένους, (ἐκτὸς ἐμπόρων τινῶν, τῶν ἄλλης προστασίας ἐξηρτημένων, σὺν οἷς δὲ, [ἀστεϊσμοῦ χάριν] καὶ ὁ νεοφανὴς τανῦν ζάπλουτος ἐκ σφετερισμοῦ ὅλης τῆς τοῦ Πατριάρχου (1) περιουσίας, πονηρὸς, Γιάγκος Π.) ἐστὶν ὁ τὸ εὔδαιμον πλοῦτον, κτηματίας, καὶ αὐταρκείᾳ ζῶν; Οὐδείς. Τὰ τῶν Συντεχνιτῶν Συστήματα; ἀλλὰ καὶ οἱ τούτων πλείονες, ἐπὶ τηλικαύτης αὐξήσεως τῶν τιμῶν ἑκάστου πράγματος, μᾶλλον δὲ αὐτῶν τῶν πρὸς τροφὴν καὶ οὐσιωδεστέρων, καὶ ἰδιαιτέρως τῆς τοῦ ψωμίου σμικρότητος καὶ ἀθλιότητος. δυσχερῶς δύνανται διαθρέψαι τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ χορτάσαι, ὧν αἱ φωναὶ τῶν πικρῶν δεήσεων περιηχοῦσι τὰ ὦτα καὶ ἡμῶν τῶν ἀπῳκισμένων καὶ ἐρημοβιούντων.

Ἐφ' οἷς δὲ καὶ τρίτον, ἡ Κραταιὰ Βασιλεία παντὶ τρόπῳ ἁμιλλᾶται, διὰ τῶν ὧν δεικνύει πρὸς τὸ Γένος καὶ τὸν Κλῆρον μάλιστα περιθάλψεων καὶ χαρίτων, ἐπὶ τῷ ἀποδεῖξαι τοῖς ἀντιπάλοις, τοῖς ἀντιποιουμένοις τὴν τῆς Ἐκκλησίας προστασίαν καὶ τοῦ Κλήρου τὴν ἀτέλειαν, ὅτι αὕτη ἀνέκαθεν ἀπὸ ἁλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, τὰ δωρηθέντα παρὰ τοῦ ἐνδόξου Πορθητοῦ τῷ Γένει ἡμῶν καὶ διεφύλαξε, καὶ διατηρεῖ, καὶ διατηρήσει ἀπαραμείωτα, μὴ δεχομένη τὴν παρ' ἄλλων ζητουμένην παρ' αὐτῆς ἀσφάλειαν περὶ τῆς τούτων διατηρήσεως. Ἐπὶ τοιαύτης οὖν Σουλτανικῆς μεγαλοφιλοτιμίας, ἁμιλλωμένης ἐπὶ τῷ καταδεῖξαι τῇ Εὐρώπῃ πάσῃ τὰς πρὸς τὸ Γένος καὶ τὴν Ἐκκλησίαν χάριτας, ὡς ἐξ αὐτῆς αὐτοπροαιρέτως προχεομένας, πρὸς ἀντίκρουσιν τῆς Ἀρκτικῆς μεσολαβήσεως, ὡς περιττῆς ὅλως, ἧς ἕνεκα καὶ πόλεμον ἤρατο, οὐδὲ κατενεύσει αὕτη ἡ μεγαλοφιλοτιμία πρὸς ἀποδοχὴν πολλοστῆς τοιαύτης προσφορᾶς, ὡς ὑπέκκαυμα δικαιολογίας τοῖς ἐναντίοις γενησομένης.

Πατριάρχης καὶ Σύνοδος εἴδασιν ἀναμφιβόλως τὰ παρὰ Ἀρμενίων (τῶν εἰς δύω καὶ τρεῖς πίστεις ἐλεεινῶς διῃρημένων) προσφερόμενα, ἀλλ' ἐπέχουσι, πιθανὸν, σκεπτόμενοι, ὡς εἰδότες αὐτοῖς πράγμασιν, ὅτι οὐδεὶς ἐνταῦθα ἐκ τοῦ Γένους, καὶ πρότερον, ὅτε ἐν εὐροούσῃ καταστάσει ὑπῆρχόν τινες, ἐν οἱαδήποτε περιστάσει καὶ κατεπειγούσῃ ἀνάγκῃ, οὐδεὶς πώποτε ὀβολὸν συνεισέφερεν, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα πάντοτε τῶν καταβολῶν ἐπέπεσον τοῖς Πατριάρχαις καὶ Ἀρχιερεῦσι μόνοις. Οἱ δὲ Ἀρμένιοι, μετὰ τῶν ἄλλων ἐκ τοῦ Γένους αὐτῶν γενομένων ἑτεροδόξων, ἐξ ἀντιζηλίας

(1) Γερμανοῦ τοῦ Δ'· Σημ. Ἐκδ.

ὠθούμενοι, προσέφερον μὲν ἀφ᾽ ὧν οἱ Πάπποι, Πατέρες αὐτῶν καὶ αὐτοὶ πλούτων ἐκτήσαντο καὶ κτῶνται παρὰ τῆς Βασιλείας, τῇ δὲ ἐλπίδι τέρπονται ὅτι, κατ᾽ ἀμοιβὴν τῆς ἧς δεικνύουσι πίστεως καὶ προθυμίας, λήψονται πλεῖστα ἔτι τῶν ὧν χρηματολογοῦσι, καὶ τέως τὰ περὶ οὗ τανῦν σπουδάζουσι, τὸ τὸν νέον προβληθησόμενον ἐφεξῆς αὐτῶν Πατριάρχην ἐμφανίζεσθαι καὐτὸν ἐπίσης πρῶτον τῷ Ἄνακτι, καὶ εἶτα τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, κατὰ τὸ παράδειγμα. Ἀλλ᾽ αὐτὸ οὐ νέον, ἀλλ᾽ ἀρχαῖον ἡμῖν τὸ ἔθος, ὃ, ὁ αὐστηρὸς καὶ αἱμόδιψος ἐσχατόγηρος ῥηθεὶς Κιοπρουλῆς, κρεμάσας δύω Πατριάρχας ἀδίκως, Παρθένιον καὶ Γαβριὴλ, (1) κατήργησε τὸ ἔθος τοῦτο τῷ 1657 ἔτει. Ἀλλ᾽ οὐκ οἴδασιν ὅτι μετά τινας ἡμέρας τῆς ἁλώσεως, ἐπιθυμίᾳ ἐπιθυμήσας ὁ κατακτητὴς Σουλτὰν Μεχμὲτ ὁ Β᾽, ἐπὶ παραμυθίᾳ τοῦ ὑποταγέντος Γένους, καταστῆσαι Πατριάρχην, τὸν δ᾽ ὃν ἐξελέξαντο οἱ παρευρεθέντες Ἀρχιερεῖς Πατριάρχην, ἐνάρετον καὶ σοφώτατον Γεννάδιον, μετεκαλέσατο εἰς τὰ Ἀνάκτορα, ὑπεδέχθη φιλοφρόνως, ὑπέσχετο αὐτῷ τὴν αὐτοῦ φιλίαν καὶ προστασίαν ἐφ᾽ οἷς ἂν αὐτὸς χρήζῃ, δέδωκεν αὐτῷ ἰδίαις χερσὶ τὴν Ἀρχικὴν ῥάβδον (Χασράνι), φλωρία χίλια, καὶ ἐν πομπείᾳ πολλῇ τῶν τε Πασάδων (ὡς οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ βεβαιοῦσι) καὶ τῶν τῆς Σουλτανικῆς αὐλῆς Ἀξιωματικῶν, ἔφιππον ἐφ᾽ ἵππου βασιλείου ἀπέπεμψεν εἰς τὸν ἐπίσημον Ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (τὸ ἤδη Μουχαμεδιέ), ὃν τότε εἰς Πατριαρχεῖα καθωρίσατο.

Οἱ δ᾽ Ἀρμένιοι οὐδ᾽ ὑπῆρχον. ὕστερον δὲ, ἐπὶ Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ Α᾽, καὶ τοῦ υἱοῦ Σουλτὰν Συυλεϊμὰν τοῦ μεγαλοπρεποῦς, παρεγένοντό τινες τούτων ἐξ Ἀνατολῆς καὶ κατῴκησαν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετερχόμενοι τήν τε ἐργασίαν τοῦ σκάπτειν ὑπονόμους (λαγουμτζίδες) καὶ τὴν τῶν ἀχθοφόρων (χαμάλιδων)· ἐκ δὲ τούτων οἱ μικρὰν χρηματικὴν κατάστασιν κτησάμενοι, ἐγένοντο ἀρτοποιοὶ καὶ κλειδοποιοὶ, ἐξ αὐτῶν δὲ κατὰ βραχὺ προσηλώθησαν εἰς τὰς Τραπεζικὰς κερδοσκοπίας, δι᾽ ὧν πρὸ τοσούτων πολλῶν χρόνων μεταλλεύουσι τὴν Αὐτοκρατορίαν.

Τὰ τῆς ἡμῶν σφαλερᾶς, τυχὸν γνώμης σημειούμενα εἰλικρινῶς, κοινωνησάτω τῷ Αὐταδέλφῳ αὐτῆς, καὶ ὡς δόξει αὐτῷ αἱρετώτερον καὶ συμβάλλον, ποιησάτω.

Νοεμβρίου ις᾽. — Ὁ Π. Κ. καὶ θερμὸς εὐχέτης.

---

(1) Περὶ Παρθενίου τοῦ Γ᾽ ἴδ. ἐν τῷ «Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλ. ἐκ τοῦ Κλ. διαπρέψ. σελ. 150. Ὁ δὲ ἀπὸ Γάνου καὶ χώρας προβιβασθεὶς Πατριάρχης παρὰ γνώμην τῶν Ἀρχιερέων, Γαβριὴλ οὗτος ὁ Β᾽. ἄνθρωπος ἀμα-

Τῷ ἐξοχωτάτῳ ἀρχ. Ἰατρῷ Κ. Ἀθανασίῳ Ἡροφίλῳ,
τῷ κατὰ πνεῦμα ἡμῖν υἱῷ περιποθήτῳ
εὐχετικῶς.

Τὴν ἐξοχότητα αὐτῆς νοερὰν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν·

Καίτοι ἀδιάθετοι, ὡς πάσχοντες, ἀλλὰ λυπηθέντες δι' ὅσα γράφει ὁ Αὐτάδελφος αὐτῆς, ἰδοὺ καὶ τρίτον γράφομεν τῷ Μαρτζινένῳ, ὅπως ἀπαραιτήτως ἐν ἀζημίῳ παραχωρήσῃ ἓν τῶν ἐπισήμων κτημάτων, ἄλλως δ' ἔσται ὑπεύθυνος. Ἀλλὰ τῇ λέγομεν εἰλικρινῶς, ὅτι καὶ αἱ τιμαὶ καὶ αἱ συμφωνίαι ἐπὶ τῆς δημοπρασίας θέλουσιν ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τοῦ Λογοθέτου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀπολύτως· οἱ δὲ Ἡγούμενοι θεαταὶ μόνον καὶ ἀκροαταὶ ἐπὶ τούτου, ὡς ὑπὲρ τοῦ ἐσχάτου κινδυνευόντων τῶν Μοναστηρίων, κατὰ τοὺς ὀλεθρίους σκοποὺς τῶν Βλάχων, τῶν περιστάσεων βοηθουσῶν αὐτοῖς· Ἐσμὲν οἱ Κυριάρχαι ἐνταῦθα τεθορυβημένοι, ἀνήσυχοι καὶ ἑτοιμαζόμεθα νὰ κινηθῶμεν διὰ κοινῆς θερμῆς ἱκετηρίας πρὸς τὴν Υ. Π. τὴν μόνην Προστάτιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἔμφροντις καὶ ἄκρως ἀνήσυχος. Γένοιτο ὁ Θεὸς ἵλεως.

Αὐγούστου ις'.

Τῆς ἐξοχότητος αὐτῆς διάπυρος εὐχέτης ὁ Π. Κ.

Τῇ ἐλλογιμότητί της Κ. Κωνστ. Ἡρόφιλε, κτλ.

Βραδεῖς κατέστημεν πρὸς ἀποκρίσεις, ἀδυναμίας ἕνεκα τῆς χειρὸς ἡμῶν, ἑπόμενας ταῦτα πάντα ἄφευκτα τοῦ γήρατος, καὶ τῆς τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἐξασθενήσεως. Προάγγελοι τῆς τῶν φυσικῶν τῆς ἁρμονίας καὶ συμφυΐας δεσμῶν, ἐξ ὧν τὸ σῶμα σύγκειται καὶ συνέχεται, διαλύσεως. Εἴδομεν τὰ περὶ Κονδράκτων καὶ τῶν τοῦ Ἡγουμένου πράξεων, καρπῶν ὄντων αὐτῶν τῆς αὐτοῦ εὐηθείας, ἀνοησίας καὶ ἀναισθησίας τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Ἐῤῥέτω. Προσείδομεν τὴν ἣν ποιεῖται περὶ ἡμῶν πρόνοιαν, περὶ οὗ καὶ τῇ ὁμολογοῦμεν χάριτας. Ἀλλ' ἐὰν μεταβῶμεν, τὸ καθῆκον ἀπαραιτήτως ζητεῖ οὐχ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ Μετοχίῳ, ὅπου τὰ πάντα, ἄνευ μεταφορᾶς πραγμάτων, ἕτοιμα· ἄλλως δέ, ἐπισπάσομεν μῶμον καὶ κατηγορίαν, καὶ πρῶτον παρὰ τῶν Σιναϊτῶν ὁ-

θῆς, δώδεκα μόνας ἡμέρας Πατριαρχεύσας, ἐξεβλήθη τοῦ Θρόνου· ἀλλὰ δυνάμει τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ προστατῶν ἔλαβε προεδρικῶς τὴν ῥοῦσαν, ἔνθα μετὰ δύο ἔτη ἐκρεμάσθη, διαβληθεὶς ὅτι ἐβάπτισέ τινα Ἑβραῖον, ὃν οἱ ὁμόφυλοι αὐτοῦ, δόσει πολλῶν πρὸς τὸν Ἡγεμόνα χρημάτων, εἶπον ὅτι ἦν Τοῦρκος (ἰδ. ΚΠ Τόμ. Β'. Παράρτ. Γ'. σελ. 536.) Σημ. Ἐκδ.

λων. Ἡμεῖς ἀείποτε μεταβαίνοντες, οὐ διαμένομεν ἐν τῷ Μετοχίῳ πλέον τῶν δύω μηνῶν· κατ' ἀρχὰς Φεβρουαρίου μεταβαίνομεν καὶ περὶ τὰ τέλη Μαρτίου ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν φίλην ἡμῶν τῆς νήσου ἡσυχίαν· καὶ ἣν ὁ Θεὸς διδῷ, τοῦτο σκοπεύομεν καὶ φέτος τὸν χειμῶνα πρᾶξαι, ἐὰν ὁ πολιτικὸς ὁρίζων οὐχ ὑπάρξῃ ἄγαν συννεφής.

ιγ'. Σεπτεμβρίου. θερμὸς εὐχέτης.

Ὁλοψύχως τῇ εὐχόμεθα.

Τὸ γράμμα της ἐλάβομεν, συντόμως ἀποκρινόμεθα, ὅτι τὴν τοῦ Ἐξοχωτάτου Αὐταδέλφου αὐτῆς προθυμίαν περὶ τοῦ ὁμιλῆσαι, εὐχαρίστως μὲν ἀπεδέχθημεν, ἀλλ' οὐ καιρὸς εἰσέτι· διότι οὐδὲν μέχρι τούτου ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἡμῖν ἐν γένει ἐκοίνωσε, μὲ ὅλον τὸ ὅτι εὐσυμπεροδτὸν, ὅτι ὁ Δερβῆς Π.... ἐπέδωκε τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ τὰ ἃ ἐκόμησεν ἔγγραφα τῶν ἀγωγῶν. Ὁ Ἱεροσολύμων ἐνασχολεῖται, ὡς ἡμῖν ἔγραψεν, ὅπως βεβαίως μάθῃ, εἰ τὰ τῶν Δακῶν ἀφίκοντό εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, καὶ τότε ἀναγκαῖον, ἵνα διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς ἀντικρούσῃ τὰς καθ' ἡμῶν προσβολάς. Καὶ τούτου γοῦν τοῦ κινήματος γενομένου, τότε καὶ ἡ αὐτοῦ Ἐξοχότης, ᾗ ἐκ ψυχῆς εὐχόμεθα, δύναται καὶ ὁμιλῆσαι καὶ πεῖσαι... Τῷ περὶ Μετριότητος οἱ Κύπριοι, οἴδαμεν, ἐπτόηνται· καὶ ὁ μὲν αὐτῶν Ἀρχιεπίσκοπος γράφει Μετριότης, τοῦ δὲ Πατριάρχου γράφοντος ἄνευ τοῦ Μετριότης, ἐξευτελισμὸς παρ' αὐτοῖς λογίζεται. Καὶ ἡμεῖς ἐν ὅλοις τῆς ἡμῶν γράμμασι τὴν Μετριότητα οὐκ ἐπαυσάμεθα γράφειν. Οἱ δὲ Κύπριοι, δι' ἑξαετίας διατρίβοντας, τὸν Σιναίου, ὡς αὐτόνομον τιμῶντες ὡς τὸν αὐτῶν, Μακαριώτατον ἡμᾶς ἐκάλουν καὶ ἔγραφον·

Ἰαννουαρίου 1. Μένομεν θερμὸς εὐχέτης αὐτῆς.

Τῇ ἐλλογιμότητί της κτλ.

Συγγνώμη, διότι ὑπό τε τῆς ἐξασθενούσης βαθμηδὸν ζωτικῆς δυνάμεως, ὡς ἅπασι τοῖς ζώοις, καὶ αὐτοῖς τοῖς λογικοῖς ἀπαραίτητον, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐφισταμένου δριμυτάτου ψύχους, καὶ ἡ χεὶρ καὶ κάλαμος ἡμῶν ναρκοῦσιν, οὐδὲ δυνάμεθα εἰς πλάτος ἐκτανθῆναι. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν πρώτων γραμμάτων της εἴδομεν, ὅτι ἐπεδόθη πρὸς τὸν Σουφτῆ Ἐφένδην τὸ ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς τὸν πάσης γῆς Αἰγύπτου Τυπάρχην, ὅσα τε ὁ Ἐφένδης ἐξέφρασε καὶ ὅσα αὐτὴ πρὸς αὐτὸν, ἐφ' ᾧ καὶ εὐχαριστήθημεν καὶ τῇ εὐχήθημεν τῶν κόπων ἕνεκα. Μένει δ' ἔτι, ὅπως, μετριασθέντος τοῦ ψύ-

γους καὶ ξηρανθέντων ὁπωσοῦν τῶν ὀδῶν, μαθοῦσα τὸ τοῦ ἐκ Περσίας ἐπανεληλυθότος φίλου Σκήνωμα, πρὸς αὐτὸν ἀπέλθῃ. Ἀστειότατον μὲν, ἀλλὰ σύμφωνον καθ' ὅλην τὴν τῆς βεβαιότητος ἔκτασιν, ὅπερ ὁ φίλος Δόκτωρ Πελεγρῖνος, μνησθεὶς τοῦ Συνεσίου καὶ τοῦ οὗ ἀναφέρει Ἀνδρονίκου, τοῦ τὴν ἀρχὴν ὤνιον λαβόντος καὶ πληγῇ ἐσχάτῃ γεγονότος. Ἀλλ' ἐν ὅλῃ τῇ τῶν κακῶν ἄλλων σωρείᾳ τῇ ἡμᾶς περιστοιχούσῃ, προσετέθη καὶ ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου ὀδυνηροτέρα κάκωσις· αὕτη ὅμως βλέπομεν μετὰ λύπης ὅτι διαρκέσει ἐπιῤῥωννυμένη καὶ ἰσχυομένη ὑπὸ τῶν περιστάσεων. Ἔγνωμεν, ὅτι ὁ Δερβίζ Πασᾶς ἀφίκετο, ἐκ τοῦ ἐσχάτου αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, κομιστὴς οὐ μόνον τῶν ἀγωγῶν, ἀλλὰ καὶ προκατειλημμένος παρὰ Δακῶν ὑπὸ διαβολῶν. Πρὸς δὲ ἀπρόσπταιστον, ἀπαρεμπόδιστον καὶ εὐχερεστέραν εὐόδωσιν καὶ ἐπίτευξιν τῶν βουλευμάτων αὐτῶν οἱ Δάκες, ἐπὶ τῷ βαλεῖν τὴν Ἱερόσολον χεῖρα αὐτῶν ἐπὶ τὰς προσόδους τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων, καὶ ἐρεθίσαι τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἐπὶ τὸ ἐπινεῦσαι ὑπὸ παροργισμοῦ εὐχερῶς, καὶ παραχωρῆσαι αὐτοῖς τὰς προσόδους, ἐπενόησαν τὴν φρικτὴν ταύτην κατὰ τῶν Ἡγουμένων συκοφαντίαν, προσάπτοντες ἀναιδῶς αὐτοῖς, τὸ, Αὐτοὶ ἐπὶ τῆς Ῥωσσοκρατείας ἐκεῖσε, ἀπὸ τῶν Μοναστηριακῶν προσόδων ἐμισθώσαντο σώματα ἐθελοντῶν στρατιωτῶν, καὶ ἐξοπλίσαντες ταῦτα ἀπέπεμψαν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν μετὰ Ῥώσσων τοὺς Ὀθωμανοὺς παρὰ τὸν Δούναβιν. Ἕτερον δὲ μῶμον μὴ δυνάμενοι χαλκεῦσαι καὶ πορισθῆναι πρὸς περαίωσιν καὶ ἐκπλήρωσιν τῆς ἧς ὤδινον πρὸ χρόνων ἐπιθυμίας πρὸς κατάσχεσιν τῶν Μοναστηριακῶν προσόδων, κατέφυγον ἤδη εἰς τὴν καταχθόνιον ταύτην διαβολὴν τὴν ὅλως ἀνυπόστατον, εἰδότες ταύτην, ἐκ τῶν ἐφεστηκότων περιστάσεων, ἐντύπωσιν φέρουσαν καὶ πειθώ. Ἣν διαβολὴν, πρό τινος καιροῦ, πρὸς προδιάθεσιν καὶ τῶν Δυτικῶν αὐλῶν, ἔγραψαν οἱ γεννάδαι καὶ διεκήρυξαν καὶ διὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων, καὶ οὐ μόνον ταύτην, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐκ τῶν προσόδων τούτων αὐτοὶ οἱ Γραικοὶ Ἡγούμενοι, τὸ παρελθὸν ἔτος ἤγειραν εἰς τὰ ὅπλα καὶ τοὺς Ἕλληνας κατὰ Τούρκων. Ἰδοὺ τὸ δόλου καὶ ἀπάτης τῶν καταράτων Σχέδιον. Ἴδωμεν καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πῶς ἄρα τὰς διαβολὰς ταύτας ἀποδέξεται καὶ ἀποφασίσει· ἐρήμην ἄρα δικάσει καὶ καταδικάσει, ἢ ζητήσει καὶ τὴν ἡμῶν ἐν γένει ἀπολογίαν; Ὁ Οἰκουμενικὸς καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων ἔχουσι πλήρη πληροφορίαν, κατὰ τὰς ἐκεῖθεν ἀναφορὰς τῶν Ἡγουμένων, περὶ ὧν προσάπτουσιν οἱ Δάκες αὐτοῖς πρὸς εὐχερῆ κατόρθωσιν τῆς τῶν προσόδων κατασχέσεως, ἀλλ' ἐπέχουσιν, ἕως οὗ ἴδωσιν, οἵαν νύξιν, περὶ ὧν γράφουσιν οἱ Δάκες, ἡμῖν ἐν γένει

τοῖς Κυριάρχαις, εὐδοκήσει ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δοῦναι, ἵν' οὕτως ἐκ συμφώνου ἀποκριθῶσιν ἐκζητοῦντες τὸ αὐτῆς ἔλεος· διότι, ἐὰν τὰ ἐκ τῶν βακουφικῶν ἐκεῖσε κτημάτων στελλόμενα ἀφαιρεθῶσι, διατηρηθῆναι οὐ δύνανται οὔτε Κουδοὺς Σερὶφ, οὔτε Ἅγιον Ὄρος, καὶ μάλιστα τὸ ἐν μέσῳ τῆς ἐρήμου Τσολίου ἐκείνου τοῦ Τουρὶ Σινᾶ Μοναστήριον, τὸ τρέφον ὑπὲρ τοὺς δύω χιλιάδας Ἄραβας Μουσουλμάνους, αὐτὸ τὸ Μοναστήριον τὸ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Τζέπελ Μούσα κείμενον, τὸ ὁποῖον ὁ Προφήτης ἐπεσκέφθη, Ἱερὸν Ἀχτιναμὲ αὐτῷ ἐδωρήσατο, καὶ ἐν τῷ Ὀδᾷ ὁπουεκάθησε, διωρίσατο Τζαμὶ τοῦτον γενέσθαι, ὅπερ ἔνδον τοῦ Μοναστηρίου μέχρι τούτου ὑπάρχει διατηρούμενον καὶ θαμιζόμενον παρὰ τῶν διὰ τῆς Αἰγύπτου, Σουβεσίου καὶ διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (Τζίτα δενιζὶ) ἀπερχομένων εἰς Μέκαν καὶ Μεδίνην χατζίδων ὀθωμανῶν. Εἰς αὐτὸ δὲ τὸ Τζαμὶ, ἐπὶ τῆς περιοδίας του εἰς τὸ Σίναιον καὶ ὁ Μερχοὺμ Ἀμπὰς Πασᾶς πέρυσι εἰσελθὼν μετὰ τοῦ υἱοῦ του, προσευχήθη καὶ ἐδωρήσατο τὸ πολυθρύλλητον χωράφιον, οὗ τὴν ἐπιστροφὴν ζητεῖ νῦν ὁ τούτου διάδοχος. Ἐν ἑνὶ λόγῳ, ταῦτα τὰ βακουφικὰ χρήματα, ἀντὶ νὰ ἁρπάσωσι καὶ νὰ τρώγωσιν οἱ ἄπληστοι Δάκες, Γαῖται καὶ Σκύθαι τῶν ἀρχαίων, δὲν εἶναι τάχα συμφερώτερον νὰ στέλλωνται εἰς τὴν Τουρκίαν; Τοῦτο καὶ ὁ πολιτικὸς λόγος ὑπαγορεύει. Τὰ γραφόμενα δύναται ὁ Ἐξοχώτατος αὐτῆς Αὐτάδελφος, ἐν εὐκαιρίᾳ ἵνα ἐκθέσῃ πρὸς τὸ Ὑψηλότατον Α. Γαλὶπ Πασᾶ, τὸν ἐπὶ τοῦ Νομισματοκοπείου τὴν Ἐφορίαν Ἀνακτορικῶς ἐμπιστευθέντα.

αωνέ. Ἰανουαρίου γ'. Διαμένομεν θερμὸς εὐχέτης αὐτῆς.

[1] Ἡ δεκάτη τετάρτη ἀφῃρέθη ὡς μὴ περιέχουσα σπουδαῖόν τι.

Τῇ ἐλλογιμότητί της ὁλοψύχως εὐχόμεθα.

Ἐλάβομεν τὰ γράμματά της, καὶ ἔγνωμεν ὅσα σημειοῖ . . . Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς ἔρευναν διὰ δικασίας τοῦ δικαίου, ἀδείᾳ Αὐτοκρατορικῇ, καθωρίσατο τὸ Κομιτάτον ἐκ τοσούτων ὑπερόχων ἀνδρῶν. Ἔκριναν, ἐπέκριναν, ἀναγνωσθέντος καὶ αὐτοῦ τοῦ Ῥεγλεμέντου τῶν δύω Ἡγεμονιῶν καὶ Τουρκιστὶ καὶ Γαλλιστὶ, εἶδον ὅτι οὐδὲ λέξις ὑποχρεοῦσα τὰ Μοναστήρια πρὸς φορολογίαν· τέλος δὲ συσκεφθὲν τὸ Κομιτάτον προὔτεινεν ἡμῖν ὅτι, καίτοι χρεωστικῶς οὐδὲν ὀφείλετε, ἀλλ' ἡ περίστασις ὑπαγορεύει, ὅπως ἕν ποσὸν προσφέρητε κατ' ἔτος. Ἐπέμενεν, ἵνα ἀποφασίσωμεν καὶ εἴπωμεν αὐτό· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ ὁ Ἀντιοχείας καὶ ἄλλα Ῥομελικὰ Κυριαρχικὰ ἔχουσιν εἰς τὰς Ἡγεμονίας Μονα-

στήρια καὶ κτήματα, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς μόνοι νὰ ἀποφασίσωμεν τὸ ποσὸν, ἄνευ τῆς γνώμης καὶ συμφωνίας ἐκείνων τῶν Κυριαρχῶν· ἀπεκρίθημεν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ὅτι ἔστω παράτασις καὶ ὑπομονὴ, ἕως γράψωμεν καὶ λάβωμεν καὶ τὴν ἐκείνων συναίνεσιν. Μένομεν

Ἰανουαρίου θ'. ὁ θερμὸς εὐχέτης.

Ὁλοψύχως τῇ εὐχόμεθα.

Ἐλάβομεν καὶ τὸ Γράμμα της καὶ τὴν δευτέρως καλῶς καὶ ἀπταίστως μεταγλυφθεῖσαν Σφραγίδα, ἥτις εἴη αἴσιος σφραγισθεῖσα εἰς τὴν δοθησομένην κοινὴν ἡμῶν ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ὑπὲρ Μοναστηρίων καὶ κατὰ τῶν καταχθονίων διαβολῶν τῶν Δάκων.... Ἐφρίξαμεν ἀναγνόντες τὰς πράξεις τοῦ Ληςαρχείου, πρὸς αἶσχος παρὰ Γάλλοις καὶ ἄλλοις τοῦ Γένους.. ὢ μοχθηρία καιροῦ καὶ περιστάσεων, καθ' ἃς ἄρχει Ἀνδρόνικος!! Τί εἴπωμεν; ἐκ δύω ἐξέχεται, ἐν δὲ τούτῳ μεταλλεύει παντὶ τρόπῳ ὅσα δύναται. Λυπούμεθα, ὅτι τὰ στοιχεῖα καὶ τὸ ἀσθενὲς, γηραιὸν καὶ ἀδύνατον ἡμῶν σαρκίον, παρεμποδίζουσι, καίτοι ἀναγκαίαν, τὴν ἡμῶν κατάβασιν· καὶ ἐὰν μὴ ἡ τοιαύτη ἀνάγκη προέκειτο, οὐκ ἄν ποτε, διὰ πολλὰς καταθλίψεις καὶ ἀηδίας, εἰς Παλατᾶν κατερχόμεθα. Εἴθε μετριασθέντος τοῦ ψύχους μεταβάντες εἰς τὸν θροῦν καὶ πάταγον, παρέλθοιμεν τὰς ὀλίγας ἡμέρας ἀνεπηρεάστως.

Φίλος τις ἐλλόγιμος, εὐμαθὴς καὶ φιλολόγος (1) ἐπιπόνως ἐζήτησεν ἀφήγησιν περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς γεραρᾶς Σχολῆς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐπὶ συστηματικωτέρᾳ παιδείᾳ διαπρεψάντων Καθηγητῶν. Καὶ ἰδοὺ ταύτην ἐκπεράναντες, καὶ ὅσα ἂν ἄλλα περὶ ἄλλων ἐζήτησε, τῇ ἀποστέλλομεν τὸ μικρὸν τοῦτο φολοπόνημα, καὶ τῇ εὐχόμεθα, ὅπως συῤῥάψασα τρεῖς κόλλας εἰς τετράδιον, ἄρξηται ψιλοτέρῳ καλάμῳ τὴν τούτου ἀντιγραφὴν, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας παρακαλοῦμεν, ἵνα ἀποστείλῃ πρὸς ἡμᾶς καὶ τὸ ἡμῶν ἰδιόχειρον καὶ τὴν ἀντιγραφὴν ἀφεύκτως, μὴ ἐλπίζοντες ὅτι παρατενεῖ τὰ τῆς ἀντιγραφῆς πλέον τῶν ὀκτὼ ἡμερῶν, περὶ οὗ καὶ εὐχαριστήσει ἡμᾶς τὰ μέγιστα.

Ἰανουαρίου ιή. Μένομεν εὐχέται θερμοί.

Τῇ ἐλλογιμότητί της κτλ. (2)

Τὸ γράμμα της ἐλάβομεν, ἐπίσης καὶ τὴν ἀντιγραφὴν καὶ τὸ

(1) Ὁ φίλος οὗτός ἐστιν ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος Εὐθυβούλης. σημ. ἐκδ.
(2) Ἀπάντησις διὰ τὴν ἀπόληψιν τῆς Ἀντιγραφῆς τῆς περὶ τῆς Πατριαρχ. Σχολῆς Συγγραφῆς. σημ. ἐκδ.

πρωτότυπον, ἣν ὡς καλῶς γεγραμμένην ἐπῃνέσαμεν, καὶ τῇ εὐχῇ ἐθήμεν ἐγκαρδίως. Κλίσις ἐκ παιδὸς πρὸς τὰ ἀρχαῖα, ἥν, εἰ εἶχόν τινες ἐξ ἡμῶν, πολλὰ ἀξιομνημόνευτα ἔμελλον ἂν σωθῆναι τῇ μνήμῃ μετὰ τὴν ἅλωσιν. Διὸ καὶ λυπηρὸν, ὅτι καὶ οἱ ἐκ τοῦ ἡμετέρου τάγματος καὶ οἱ τῶν Κοσμικῶν ἐλλόγιμοι, νάρκῃ κατὰ τοῦτο δεινῇ συνεσχέθησαν· ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὰ ἀρχαῖα ῥοθίοις λήθης παρασυρέντα, ἐξίτηλα τῇ μνήμῃ τῶν ὀψιγόνων ἡμῶν ἐγένοντο. Οὐδ' ἔγραψεν, ἐὰν ὑπῆγεν εἰς τὸν τοῦ Χαρτζιὲ περὶ τὸ Σραταργεῖον (Σερασκὲρ-Καπουσὶ) κείμενον οἶκον, πρὸς ἔντευξιν τοῦ ἡμῶν φίλου, ὅστις ἐπ' ἀκριβείᾳ ἐσπούδασε καὶ οἶδε τὴν Γαλλικὴν, ὡς συμμαθητεύσας ἐν Παρισίοις μετὰ τῶν μικρῶν υἱῶν τότε τοῦ Βασιλέως Λουῒ Φιλίππου.

Ἰανουαρίου λά. Μένομεν ὁ θερμὸς εὐχέτης.

Τὴν αὐτῆς Ἐξοχότητα εὐχετικῶς προσαγορεύομεν.

Τὸ περισπούδαστον ἡμῖν Αὐτῆς γράμμα ἀσμένως ἐλάβομεν, περιχαρεῖς γενόμενοι ἐπὶ τῇ δηλώσει τῆς ποθητῆς ἡμῖν ἀγαθῆς αὐτῆς ὑγείας. Εἴδομεν ὅσα ἡμῖν ἐν εἰλικρινεῖ διαθέσει σημειοῖ, καί ἐσμεν εὐγνώμονες. Ἡ τῶν Δακῶν, καὶ μᾶλλον, τῶν Μολδαβῶν πρώτη ἀπαίτησις περὶ κατασχέσεως τῶν Μοναστηριακῶν ἐκεῖσε προσόδων τοῦ τε Ἁγίου Τάφου, Σιναίου Ὄρους καὶ τοῦ Ἄθωνος, δοθείσης τῆς κοινῆς ἡμῶν ἀναφορᾶς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἀπεκρούσθη διὰ τῶν ἐφεξῆς, ὧν ὁ Ὑψηλότατος Χαρτζιὲ εἶπε λόγον πρὸς τοὺς δύω Πατριάρχας «Τὸ ὑψηλὸν Δεβλέτι ἔγραψε διατάττον πρὸς τοὺς Αὐθέντας, ἵνα μείνωσι τὰ πράγματα, ὡς καὶ πρότερον, ἐν ὅσῳ ἡ Κραταιὰ Βασιλεία ἐν εὐθέτῳ καιρῷ κρίνῃ τὰς μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν Ἡγεμονιῶν Διοικήσεως ἀμφισβητήσεις.» Δοθείσης οὖν τῆς τοιαύτης πληροφορίας. ἐμείναμεν καὶ ἡμεῖς ἥσυχοι μὴ καταβάντες. Ἀλλὰ παρ' ἐλπίδα, ἀπὸ τῶν σταλέντων γραμμάτων παρὰ τῶν Ἡγουμένων πρὸς τοὺς Κυριάρχας αὐτῶν, ἐμάθομεν, ὅτι ἡ Μαλδαβικὴ Κυβέρνησις καί τοι λαβοῦσα τὴν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἀνωτέρω ῥηθεῖσαν ἐπιταγὴν, ἐξέδωκε δύω προσταγὰς, καὶ διὰ μὲν τῆς μιᾶς ζητεῖ νὰ καταγράψῃ τὰ σκεύη τῶν Γραικικῶν Μοναστηρίων, ἐνῷ ποτὲ τοιοῦτο παράδειγμα, οὔτε συνήθεια ὑπῆρξε· διὰ δὲ τῆς ἄλλης, ζητεῖ ἵνα παραδώσωσιν οἱ Ἡγούμενοι εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Διοικήσεως, πρὸς φύλαξιν δῆθεν, ὅλα τὰ χρήματα ὅσα ἐσύναξαν φέτος ἀπὸ τῶν μισθωθέντων Μοναστηριακῶν κτημάτων· καὶ ἐὰν δὲν παραδώσωσι ταῦτα, σκοπεύει ἵνα ἐπιβάλῃ Σεκουέστρον ἐπὶ τὰ κίστια τῆς προσεγγιζούσης ἐποχῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, καὶ συνάξῃ τὰ εἰσοδήματα ἡμῶν ἐν γένει διὰ τῆς βίας. Προσετρέξαμεν πάλιν διὰ κοινῆς ἱκετηρίου ἀναφο-

ρᾶς εἰς τὸ ἔλεος τῆς Βασιλείου δικαιοσύνης, παρακαλοῦντες οἱ Κυριάρχαι ταπεινῶς, ὅπως ἐκδοθῇ ὑψηλὸν Μεκτοῦπι Σαμὶ πρὸς τὸν Αὐθέντην τῆς Μολδαβίας, ἐπιτάττον, ὥστε νὰ ἐμποδίσῃ τὰ κινήματα ταῦτα, καὶ νὰ παύσῃ ζητῶν βαλεῖν χεῖρα καὶ ἐπὶ τὰ σκεύη τῶν Μαναστηρίων καὶ ἐπὶ τὰς προσόδους αὐτῶν. Ἕνεκα τοῦ ψύχους δὲν δυνάμεθα μεταβῆναι εἰς τὸ Μετόχιον, καὶ οὕτως ὑστερούμεθα ἰδεῖν καὶ τὴν αὐτοῦ Ὑψηλότητα τὸν Γαλὶπ Πασᾶν, καὶ τὸν Ὑπέρτατον καὶ φρονήσει καὶ ἀξίᾳ αὐτοῦ Πατέρα, καὶ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, οὓς καὶ ἄλλοτε ἠξιώθημεν καὶ ἰδεῖν, καὶ τυχεῖν εὐμενοῦς φιλοφροσύνης. Τὰ δ' ἄλλα μένομεν ἔς τ' ἂν τὸ ζῆν ἡμῖν περιῇ. Τῆς Ἐξοχότητος αὐτῆς

Μαρτίου ιδ'. εὐχέτης διάπυρος ὁ Π. Κ.

Τῇ Ἐλλογιμότητί της κτλ.

Ἀποστέλλομεν τὰ τῆς Ἐφημερίδος φύλλα. Ἐφρίξαμεν δι' ὅσας ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῶν Παρισίων ἐκχέει ὕβρεις κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποκαλῶν αὐτὴν αἱρετικὴν καὶ διεφθαρμένην. Ἀλλὰ συμφέρει, ἐπὶ τοιαύτης περιπλοκῆς τῶν πραγμάτων, ἵνα πλήττωνται τοιαῦται χορδαί; Οὕτω δὲ φερομένη ἡ Εὐρώπη κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας, πρόδηλον, ὅτι ἐξ ἐναντίας ὠφελεῖ τοὺς πολεμίους. Ἡ δὲ Γαλλία διὰ τοῦ ἱεράρχου αὐτῆς ἀγωνίζεται, ἵνα διὰ τῶν ἀνθρωπίνων αἱμάτων πλύνῃ τὴν ὕβριν δῆθεν τὴν ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν Γραικῶν κατὰ τοῦ θείου ὀνόματος γενομένην. Οὐά! Μένομεν Μαΐου γ'.

Ὁλοψύχως τῇ εὐχόμεθα.

Τὰ γράμματά της ἐλάβομεν· ἀλλὰ γινώσκουσα τὰς ὑπὸ γήρατος μὴ ταχείας χεῖρας ἡμῶν πρὸς ἀπάντησιν, συγχωρησάτω τὰ τῆς τοιαύτης ἐλλείψεως. Πρὸς δὲ ἔντευξιν τοῦ ἀπελευσομένου Κομισαρίου ἐπ' ὀργανισμῷ τῶν δύω Ἡγεμονιῶν Σαφὲτ Ἐφένδη, τοῦ παρ' Ὀθωμανοῖς, ὡς οἷόν τε, ἀρχαιολόγου, περὶ τούτου θέλομεν συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Ἱεροσολύμων, καθὰ ἀναγκαία ἡ μετ' αὐτοῦ ἔντευξις.

Περὶ τῶν ἐν τῷ Ἱπποδρομίῳ ἀνασκαφῶν, καὶ μᾶλλον τῆς μέχρι βάσεως ἀνασκαφῆς τῆς ὀφεοειδοῦς τρικαρήνου ποτὲ ἑλικοειδοῦς τὸ σχῆμα Στήλης, ἣν τῷ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνι οἱ κατὰ τὰς Πλαταιὰς νικηταὶ Ἕλληνες, δεκάτην καὶ ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ χαλκοῦ ἐξελόμενοι, ἀνέθηκαν, οἴδαμεν, ὅτι ἐπὶ τῶν τοῦ δράκοντος τούτου Π ε ρ ι ε λ ί ξ ε ω ν καταγεγραμμένα ἦσαν τὰ κύρια

ὀνόματα τῶν τε τῆς Ἠπείρου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Νήσων φυλῶν καὶ Δημοκρατιῶν, τῶν συστρατευσαμένων τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ τὸ περίδοξον καὶ πολυΰμνητον παρὰ τοῖς ἱστορικοῖς Ἕλλησι Τρόπαιον τῆς νίκης κατὰ Περσῶν ἐν Πλαταιαῖς ἐγειρασῶν. Ὁ δὲ χρόνος διότι τὰς κατ' ἐπιφάνειαν τοῦ τρισυνθέτου τούτου τῶν ὄφεων ἐπιγραφὰς τῶν ὀνομασιῶν ἐξέτριψε, τὰς δὲ ἐν γῇ ὑποκρυφθείσας, ὡς μὴ εἰδότες, διὰ τοῦτο αὐτὰς ἐν τῇ Κωνσταντινιάδι ἐσιωπήσαμεν. Εἵμαρτο δὲ, ἵνα οἱ Γάλλοι, ἐπὶ τοιαύτης εὐκαιρίας τανῦν, ἀνασκάψωσι τὸ τοῦ Ἱπποδρομίου ἔδαφος, τὸ ἐκτεινόμενόν ποτε κατὰ μῆκος μέχρι τῶν τειχῶν τοῦ πρὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας Περιβόλου, καὶ κατὰ τὸ μέσον ὅλης ταύτης τῆς κατὰ μῆκος ἐκτάσεως ἵσταντο γραμμικῶς Στῆλαι, Ἀνδριάντες, Ἀγάλματα, Ἡμιθέων Ἡρώων, ἔργα τῶν ὑμνουμένων καλλίστων ἐκείνων τεχνιτῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἐφ' οἷς δὲ καὶ Αὐτοκρατόρων καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθλητῶν Οἱ μὲν πρόγονοι τῶν Γάλλων τοῖς Ἐνετοῖς συστρατεύσαντες καὶ τὴν Κωνσταντίνου ἁλόντες κατὰ τὸ 1204 ἔτος, ὡς μὴ φιλόκαλοι τότε καὶ ἐρασταὶ τῶν ἀρχαιοτήτων, πάντα τὰ ἐκ χαλκοῦ ἔνδοξα καὶ σπάνια τῶν ῥηθέντων Ἀγαλμάτων πυρὶ ἀνέλυσαν καὶ κατέστρεψαν· οἱ δὲ νῦν Γάλλοι, φιλοκάλῳ ὁρμῇ φλεγόμενοι, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀνασκάψαντες εἶδον τὴν βάσιν τοῦ πρὸ 1626 ἤδη χρόνων τούτου τοῦ ἐκ Δελφῶν μετακομισθέντος, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου, παναρχαίου Τρικαρήνου Δράκοντος, καὶ εὗρον τὰς περὶ τὰς Περιελίξεις διασωθείσας ὑπὸ γῆν Ἐπιγραφὰς τῶν τηνικαῦτα συμμαχησάντων Ἑλλήνων κατὰ φυλὰς, φέρ' εἰπεῖν Σπαρτιατῶν, Θηβαίων, Εὐβοέων, Παρίων, Ναξίων, Τηνίων καὶ ἄλλων.

Ταύτην δὲ τὴν ἀρχαιολογικὴν σημείωσιν ἀντιγράψασα, θέλει ποιήσει πάντα τρόπον καὶ δώσει ἓν μὲν πρὸς τὸν Ἐπιστάτην Γάλλον τῶν σκαπτόντων, ἄλλο δὲ πρὸς τὸν Κύριον Βίλκιον καὶ Φιλέλληνα· ἀπεκδέχομαι δὲ παρ' αὐτοῦ δι' αὐτῆς ὅσας ἐπιγραφὰς φυλῶν τῶν ἐν ταῖς περιελίξεσι ταῖς ὑπὸ γῆν τοῦ τρικαρήνου ὄφεως ἀντέγραψεν ὁ ῥηθείς.

Τὸ ἐμπερίκλειστον περὶ Ἀρχαιοτήτων, τῶν εὑρεθεισῶν ἐπὶ τῆς ἀνασκαφῆς πρὸς θεμελίωσιν τοῦ Πανεπιστημίου, θέλει ἐπιδώσει πρὸς τὸν Κ. Βίλκιον. Μόλις αὐτὸ διεσώθη, τὰ δ' ἄλλα ἔκτοτε, ἐξ ὅτου τετύπωται, ἐζητήθησαν καὶ ἐδόθησαν, καθὼς περὶ τοῦ Ἀλὲμ-Δάγι καὶ Ζεῖτοῦν Πουρνοῦ οὐδὲν ἡμῖν παρέμεινε.

Ἀπριλίου λ'. Διαμένομεν εὐχέτης θερμότατος.

Ἡ 21 ἀφῃρέθη ὡς μὴ σπουδαία.

Συγχαρητήριος Ἐπιστολὴ τῷ Ὑψηλοτάτῳ
Γαλὶπ Πασᾷ (1).

Παῤῥησιάζομαι διὰ τοῦ παρόντος μου ταπεινοῦ πρὸς τὸν παρὰ πάντων διὰ τὰ πολλὰ προτερήματα αὐτοῦ εὐφημούμενον, δι' ἃ καὶ ἠξίωται τῆς εὐτυχίας, ἵνα τῇ συγγενείᾳ συνενωθῇ μετὰ τοῦ Κραταιοτάτου καὶ χαριεστάτου ἡμῶν Αὐτοκράτορος, ὃν ὁ Παντοδύναμος βοηθείη εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, καὶ ὑψώσοι εἰς ὑπέρτατον βαθμὸν λαμπηδόνος τὸ τηλαυγὲς μέτωπόν του, τὸ κεκοσμημένον διαδήματι Αὐτοκρατορικῆς ὑψηλότητος, ὅς τις, ὡς ὁ ἥλιος, διαπερᾷ τὴν Αὐτοκρατορίαν διὰ τοῦ εὐεργετικοῦ φωτός του.

Λυποῦμαι πολύ, ὅτι ἕνεκα τῆς ἡλικίας καὶ τῆς σφαλερᾶς ὑγείας μου, ἐστερήθην τῆς εὐτυχίας, νὰ παρουσιασθῶ πρὸς τὴν ὑμετέραν Αὐτοκρατορικὴν Ὑψηλότητα καὶ προσφέρω τὰ σεβάσματά μου. Εὔχομαι ὅμως ἐκ βάθους καρδίας, ὅπως, καθὼς διακεκριμένως ἐξεπληρώσατε ἀλλεπαλλήλως τὰ καθήκοντα μέλους τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ὑπουργοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ οἴκου καὶ τοῦ Νομισματοκοπείου, καὶ μετὰ ταῦτα μέλους τοῦ Συμβουλίου τοῦ Γανζιματίου (ὅπερ εἶναι ἀδιαφιλονείκητος μαρτυρία καὶ συγχρόνως ἐγγύησις ζήλου, ἀφοσιώσεως καὶ νοημοσύνης), οὕτω καὶ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν καὶ ἰσχυρὰν διεύθυνσιν καὶ τὴν μεγάλην μέριμναν τοῦ διασήμου Ὑπουργοῦ, τοῦ ἰσχυροτέρου στηρίγματος τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τοῦ μεγάλου Ὑπουργοῦ Βεζύρου, τοῦ Σεβαστοῦ Πατρός σας, Ὑψηλότατε, θέλετε ἐκπληρώσει ὡσαύτως μετὰ ζήλου τὰ νέα καθήκοντα τοῦ νέου ὑπουργήματος, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς ἡ ἐμπιστοσύνη τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος.

Συνιστῶ εἰς τὴν καλοκἄγαθον προαίρεσιν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν σας τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὄρους Σινᾶ, δι' ἣν παρουσιάζω τῇ Υ. Ὑψηλότητι ὑπὸ τὸ σχῆμα ἀναφορᾶς Ἱστορικὸν Ὑπόμνημα.

Ἔχω τὴν τιμὴν δὲ νὰ διατελῶ μετὰ βαθέος σεβασμοῦ τῆς Ὑμετέρας Αὐτοκρατορικῆς Ὑψηλότητος

Ταπεινότατος καὶ εὐπειθέστατος θεράπων
ὁ πρώην Πατριάρχης καὶ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὄρους Σινᾶ Κ.

Τῇ Ἐλλογιμότητί της ἐγκαρδίως εὐχόμεθα.

Σπεύδομεν εἰς τὸ ὃ ἔστειλεν ἡμῖν ἐκτεταμένον νὰ τῇ δηλώσω-

(1) Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. Σημ. Ἐκδ.

μεν τὴν τούτου ἀπόληψιν. Περὶ δὲ Ἀρχιμανδρίτου, τῆς παρούσης τεταραγμένης περιστάσεως καὶ πολιτικῶς καὶ μᾶλλον Ἐκκλησιαστικῶς, περὶ τοιούτου πράγματος, πόῤῥω, τὰ τοιαῦτα τὴν σήμερον, Διὸς καὶ κεραυνοῦ παρὰ φρονίμοις. Τῷ Μακαριωτάτῳ, ἰδόντες, αὐτῷ στόματι καὶ ὁμιλήσομεν καὶ παρακαλέσομεν· ἄλλως δὲ, διὰ γράμματος, οἴδαμεν τὰ προσκόμματα . . . Οὐδὲν, οὐδὲν ποιήσομεν πρὸς βοήθειαν. Ἴστω, ὅτι τὸν μέλλοντα γενέσθαι Ἀρχιεπίσκοπον Σιναίου, ἀνάγκη αὐτὸν εἶναι γνήσιον τέκνον τοῦ Σινᾶ, δεδοκιμασμένον, παιδείας μέτοχον, εὐϋπόληπτον, ἰδόντα τὸ Σίναιον, καταγεγραμμένον εἰς τοὺς ἐκεῖσε ἱεροὺς Κώδικας, ὡς ἔθος· καὶ ἐὰν τὸν τοιοῦτον ὁμοφώνως ἐκλέξωσι, δέον πρῶτον γενέσθαι τὰς ψήφους ἐγγράφως, ἐν οἷς ὑπισχνεῖται ὁ ψηφιζόμενος, ὅσα δέον φυλάξαι τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, ὅρων καὶ τάξεων τοῦ Σινᾶ ἀμετακινήτως· ταύτας δὲ τὰς ψήφους ὅτι ὁμοφώνως ἀποδέχονται τοῦ ψηφισθέντος, δέον νὰ ὑπογράψωσι πάντες οἱ ἐν τῷ κατὰ τὸ Σίναιον ἱερῷ Μοναστηρίῳ ἐνασκούμενοι πρῶτον, εἶτα καὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ μεγάλῳ Μετοχίῳ τῆς Τζουβανίας πάντες οἱ εὑρισκόμενοι Σιναΐται Πατέρες, καὶ ἐὰν ὁ ψηφισθεὶς εὑρίσκηται ἐν Αἰγύπτῳ, τελευταῖον ὑπογράφεται καὶ αὐτὸς ὑποσχόμενος τὴν ἐν φόβῳ Θεοῦ ἀκριβῆ διατήρησιν τῶν ὅρων, ἐθίμων, τάξεων τοῦ Σινᾶ καὶ αὐτῶν τῶν προνομίων αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὁ ψηφισθεὶς ἐκεῖνος, συνοδευόμενος, ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ ὅπου ἂν εἰς διακονίαν καὶ ὑπουργίαν μοναστηριακὴν εὑρίσκηται ἀλλαχοῦ, στελλομένων πρὸς αὐτὸν τῶν ψήφων καὶ ὑπογραφεισῶν παρ' αὐτοῦ, ὑπὸ ἐξάρχων, κατὰ τοὺς Ἀρχαίους Ἰουστινιανοῦ καὶ κτίτορος τοῦ ἐν Σινᾷ ἱεροῦ Μοναστηρίου ὅρους, καὶ τὰς Συνοδικὰς διαταγὰς, ἀπέρχεται εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ χειροτονεῖται Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου καὶ ἐπιστρέφει εἰς Αἴγυπτον.

Ἰδοὺ ὁ Κανονικὸς τύπος ἐκλογῆς, ψήφου καὶ χειροτονίας τοῦ Σιναίου, κεκυρωμένου ὄντος τοῦ αὐτονόμου τοῦ Σινᾶ καὶ δι' Αὐτοκρατορικῶν Ὀθωμανικῶν θεσπισμάτων μέχρι τοῦ νῦν εὐκλεῶς Σουλτανεύοντος. Ἄλλως δὲ, γενέσθαι Σιναίου ἀδύνατον, εἰμὴ διὰ τῆς ἄνωθεν ῥηθείσης ἀπαραβάτου ὁδοῦ, δι' ἧς καὶ ἡμεῖς, πεντήκοντα ἤδη χρόνους, διέβημεν, ὥς περ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν Προκάτοχοι πάντες. Αἱ δὲ βουλαὶ ἄλλων, ὀνειρώξεις αὐτόχρημα· ὁ γὰρ τολμήσας δι' ἄλλης ὁδοῦ, ὡς βίαιος ἐπείσακτος, ἐπιβάτης καὶ παράνομος, ὅλως ἀπαράδεκτος παρὰ Σιναϊτῶν, καὶ οὐδὲ μνημοσύνου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τεύξεται πώποτε, ὡς ληστὴς καὶ κλέπτης καὶ οὐχὶ διὰ τῆς θύρας εἰσελθών. Ἀλλ' ἐφ' ἅπασι τούτοις ἔχουσι τὴν γνῶσιν οἱ φύλακες.... Γλίσχρα τανῦν τὰ ἡμῶν καὶ στενό-

χωρα, ἀγαπητέ, ὡς ὅλως ἐκκοπέντων, διὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀνυπερβάτους δυσχερείας, ὅσων ἐλάμβανεν ἐκ Δακίας (χρόνους ἤδη δύο) τὸ Σίναιον, ἐξ ὧν μετὰ τὴν πικρὰν, ἣν ὑπέστημεν πρὸ πέντε χρόνων παρὰ κακούργων λῄστευσιν (1) καὶ ἁρπαγὴν τῶν ὧν εἴχομεν, ἐκρατήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὰ πρὸς οἰκονομίαν ἡμῶν. Διὸ καὶ ἡ προαίρεσις ἡμῶν, μετὰ λύπης λέγομεν, περιώρισται καὶ ἀκούσιος. Μανθάνομεν δὲ, ὅτι οἱ καλοὶ Δάκες παντὶ τρόπῳ ἀγωνίζονται πρὸς κατάσχεσιν τῶν προσόδων ὅλων τῶν Γραικικῶν ἐκεῖσε Μοναστηρίων· καὶ τοῦτο ἂν κατὰ δυστυχίαν συμβῇ, τετέλεσται καὶ Σίναιον καὶ τἄλλα Προσκυνήματα. Ταῦτα μὲν πρὸς ἀπόκρισιν, ὡς ἐνῆν, διὰ βραχέων, καὶ ἐκ ψυχῆς εὐχόμεναι τῷ Ἐξοχωτάτῳ Ἰατρῷ καὶ ὑπερεπαινοῦντες τὴν ἣν πρόθυμον ἔχει ῥοπὴν εἰς προστασίαν, ἀρωγὴν καὶ εὐποιΐαν τῶν δεομένων αὐτοῦ,

Δεκεμβρίου γ'. Μένομεν διὰ παντὸς θερμὸς εὐχέτης.

Αἱ ἐπιστολαὶ 24, 25, καὶ 26 ὡσαύτως ἀφῃρέθησαν.

Τῷ Ἐξοχωτ. Ἰατρῷ καὶ τῇ ἐλλογιμότ. ἐκ ψυχῆς εὐχόμεθα.

Τὸ γράμμα της ἐλάβομεν γεγραμμένον πρὸ τῶν νέων μεταβολῶν τῆς ἡμέρας. Εὐχαριστοῦμεν δι' ὅσα δι' αὐτῆς διεμήνυσεν ἡμῖν ὁ ἄρχων Ἰατρὸς περὶ τῆς μετὰ τοῦ Ὑπερτάτου ἡμῶν ἐντεύξεως· ἀλλὰ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν σαρκίον οὐ δύναται ἀντισχεῖν ἐπὶ ψυχροῦ τοιούτου καιροῦ πρὸς ἀνάβασιν εἰς τὸν Βόσπορον τό γε νῦν· ἡ δ' αὐτὴ πραγματιώδης αἰτία ψύχους καὶ γήρατος κωλύει ἐκ προφυλάξεως καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ οἴκου ἡμῶν μέχρι τοῦ λιμανίου τοῦ Μετοχίου Θαλασσοπλοΐαν ἡμῶν. Ὑπομονὴ ἐπί τινα καιρὸν, ἕως οὗ καταβῶμεν τότε διὰ δύο μῆνας· ἐν δὲ τῷ μακρῷ ἐκείνῳ διαστήματι, ἐπιτυχόντες ἡμέρας εὐδίας, δυνατὸν καὶ τὸν Βόσπορον νὰ ἀναπλεύσωμεν καὶ τὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Α... Π... ἐν τῷ παρὰ τῷ Σεραςκὲρ Καπουσὶ οἴκῳ αὐτοῦ ἰδεῖν αὐτὸν ἅπαξ καὶ δὶς διὰ τὴν τοῦ Σινᾶ, διὰ τῶν γνωστῶν δοθησομένων ἐγγράφων, ὑπόθεσιν.

Περὶ δὲ τῆς τοῦ Ὑπομνήματος μεταφράσεως (2) ἐγκρίνομεν,

(1) Ἡ λῄστευσις ἐγένετο κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1852 ἔτους· ἐξ οὗ δῆλον ὅτι ἡ χρονολογία τῆς παρούσης ἐπιστ. συμπίπτει τῷ 1857 ἔτει. Σημ. Ἐκδ.

(2) Τὸ περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλησίας τοῦτο Ὑπόμνημα μεταφρασθὲν εἰς Τουρκικὴν γλῶσσαν διὰ στοιχείων Ἀρμενικῶν, ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Ἀοιδίμου τῷ 1857 ἔτει. Σημ. Ἐκδ.

ἵνα ὁ ἄρχων Ἰατρὸς κάμῃ ἀπόπειράν τινα, ὁμιλῆσαι ἰδιαιτέρως μετὰ τοῦ Παρουττσίμπαση περὶ τούτου, τοῦ μὴ προσβάλλοντος Ὑπομνήματος τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλ' ἐκθέτοντος ὅσην κατὰ καιροὺς οἱ Καθολικοὶ Ἱεράρχαι τῶν Ἀρμενίων πρόθυμον φροντίδα κατέβαλον περὶ ἑνώσεως τῶν δύω, ἕνεκα παρεισφρησασῶν παρεξηγήσεων περὶ δογμάτων, διακεχωρισμένων Ἐκκλησιῶν, καὶ ὅτι τὸ Ηόνημα ὡς παρὰ τοιούτου φιλοπονηθὲν, σοβαρὸν καὶ ἀξιοπερίεργον. Ἐκ δὲ τῆς ἀποκρίσεως τοῦ ῥηθέντος γνώσεται ἡ Ἐξοχότης αὐτοῦ, ἐὰν εὐχαρίστως ἐπιποθῇ κἀυτὸς καὶ τὸ αὐτοῦ Γένος τὴν τοιαύτην ἀκριβῆ κατ' ἔννοιαν μετάφρασιν. Περὶ οὗ μὴ λείψῃ ἡ ἐλλογιμότης νὰ ἰδεάσῃ ἡμᾶς· Μένομεν διὰ παντὸς

Νοεμβρ. ιβ'. θερμὸς εὐχέτης αὐτῆς·

Ἀφῃρέθη καὶ ἡ 28, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Ὁλοψύχως τῇ εὐχόμεθα.

Προλαβόντως δὲν τῇ ἐγράψαμεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπότισιν τοῦ ἀδίκου χρέους τῇ ἐστείλαμεν 600 γρόσια. Ἤδη δὲ ἀποστέλλομεν ἐμπερίκλειστον Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα, ἐμφαντικὸν ἀπ' ἀρχῆς τῶν ὧν ὁ Μωάμεθ διὰ τοῦ δοθέντος αὐτοῦ Ἐγγράφου, οὐ μόνον τοῖς Σιναΐταις, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ ἑπομένους, ἐδωρήσατο· ὃν πάντες οἱ αὐτοῦ διάδοχοι μέχρι τούτου ἱερὸν Ἀκτιναμὲν ἐσεβάσθησαν, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου ἐξέδωκαν καὶ τὰ αὐτῶν θεσπίσματα πρὸς τὸ Σίναιον.

Ἀπελθέτω καὶ ζητησάτω παρὰ τοῦ Ἡγουμένου τοὺς ἐν ἑνὶ Κουμπουρίῳ κειμένους Ἀραβικὸν καὶ Τουρκικὸν δύω Ἀκτινάδες, ἵνα πρὸ τοῦ δοθῆναι παρὰ τοῦ Ἄρχοντος Ἰατροῦ πρὸς τὸν Γαμβρὸν Γαλὶπ Πασᾶν ἓν τῶν Ὑπομνημάτων, λάβῃ ἰδέαν πρότερον τῶν παρὰ τοῦ Προφήτου κελευομένων. Ἐὰν δὲ ὑπὸ περιεργείας ἀναλάβῃ διὰ τοῦ γνωστοῦ . . . τὴν τοῦ Ἀκτιναμὲ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μετάφρασιν, ἃς ἀφήσῃ τὰ προηγούμενα ἄλλα, καὶ ἄρξεται ἀπὸ τούτου. «Τὸ παρὸν γράμμα ἔγραψεν ὁ Μωάμεθ, υἱὸς Ἀπδουλλὰχ, καὶ Ἀπόστολος Θεοῦ, ὁ θεωρητὴς καὶ ἐπιμελητὴς τοῦ παντὸς Κόσμου, πρὸς ὅλους τοῦ Ἔθνους του καὶ τῆς Θρησκείας του, ὡς στερεὰν καὶ βεβαίαν ὑπόσχεσιν διὰ τὴν φυλὴν τῶν χριστιανῶν καὶ τὸ Γένος τῶν Ναζωραίων (Νασράν)» καὶ ἐφεξῆς.

Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος διὰ βραχέων· Μένομεν δέ.

Ὑπομνηματικὴ Ἔκθεσις καὶ ἱκετικὴ ἅμα πρὸς τὸν Μεγαλειότατον Ἄνακτα
ΣΟΥΛΤΑΝ ΑΠΔΟΥΛ ΜΕΤΖΙΔ ΧΑΝ (1).

Τὰ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἀρχῆς, παρὰ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, τῷ δευτέρῳ ἔτει Χιτζρὲ, γραφέντα δι' ἱεροῦ αὐτοῦ Ἀκτιναμὲ, πλήρη ὑπερασπίσεως καὶ εὐεργεσιῶν Ἐντάλματα, καὶ δωρηθέντα πρὸς τοὺς προειδότας, ὡς ἀσκητὰς, τὴν μεγάλην πρόοδον καὶ αὔξησιν τῆς τοῦ Ἰσλαμισμοῦ δυνάμεως, καὶ δραμόντας πρὸς προσκύνησιν αὐτοῦ Ῥουχπάνιδας τοῦ Τζέμπελ-Μουσᾶ καὶ Τούριΐ Σινᾶ, ἐτιμήθησαν ταῦτα ἐν τῷ ἱερῷ Ἀκτιναμὲ, πρὸς ὅλους τοὺς πιστοὺς Μουσουλμάνους ἀναγόμενα Ἐντάλματα, καὶ ἐσεβάσθησαν οὐ μόνον παρὰ τῶν τεσσάρων πρώτων Διαδόχων, Χουλεφάϊ Ῥασιδὶν, (ἐξ ὧν ὁ δεύτερος Διάδοχος Ὄμερ-Χατὰπ κυριεύσας τῆς Ἱερουσαλὴμ (Κουδοὺς), ἔτει Χιτζρὲ εἰκοστῷ, κατὰ μίμησιν τοῦ τιμίου Προφήτου, ἐδωρήσατο ὁ καλούμενος αὐτὸς δίκαιος τῷ τότε Πατριάρχῃ Ῥωμαίῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἴδιον ἱερὸν Ἀκτιναμὲν, ἐν ᾧ μετὰ σεβάσματος ἀναφέρει τὸν παρὰ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου ἐπιδοθέντα ἱερὸν Ἀκτιναμὲν πρὸς τὸ Τζέπελ-Μουσᾶ·) εἶτα καὶ παρὰ τῶν Χουλεφάϊ Μπενὶ-Οὐμιὲ, Χουλεφάϊ Ἀμπασιὲ, καὶ Χουλεφάϊ Φατιμιὲ, ἀλλ' ὡσαύτως ἐσεβάσθησαν τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἀκτιναμὲ καὶ παρὰ τῶν ἐξουσιασάντων ἑπομένως τὴν Αἴγυπτον καὶ Συρίαν Δεβλὲτ Ἐγιουμπιὲ, Δεβλὲτ Τουρκιὲ, Μπενὶ-Ἐτρὰκ καὶ Μπαχαριὲ, καὶ Δεβλὲτ Σιρακισέ· μετὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ λαμπροτάτου φωτὸς τῆς Ἀλῆ-Ὀτμᾶν Κραταιᾶς Αὐτοκρατορίας, ἀϊδίου μνήμης Σουλτὰν Σελὴμ τοῦ πρώτου, ἐνδόξου Νικητοῦ τοῦ ῥηθέντος Δεβλὲτ Σιρακισὲ, καὶ εὐτυχοῦς Κατακτητοῦ, κατὰ τὸ 923 ἔτος Χιτζρὲ, Μίσιρ Καχιρέ. Μετὰ δὲ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ νίκην καὶ ὑποταγὴν αὐτῷ ὅλου τοῦ Μίσιρ, ὑποδεχθεὶς μεθ' ὅσης τιμῆς καὶ θρησκευτικοῦ Σεβάσματος, τὸ προσφερθὲν πρὸς τὴν ἐκείνου Μεγαλειότητα ἱερὸν αὐτὸ Ἔγγραφον τοῦ Ἀκτιναμὲ παρὰ τῶν Ῥουχπάνιδων Τζέμπελ-Μουσᾶ καὶ Τούριΐ Σινᾶ, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τούτου κατασπασάμενος, ἐκράτυνεν αὐτὸ καὶ παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ, ὡς θρησκευτικὸν προσκυνητὸν τιμαλφὲς Ὑπόμνημα, ἐπιτάξας, ἵνα τούτου ἀπαράλλακτον, κεχυρωμένον τῇ τοῦ τότε ἀκολουθοῦντος αὐτῷ Καδῆ-οὐλ-ἀσκὲρ σφραγίδι ἐπιδοθῇ πρὸς τὸ Τούριΐ Σινᾶ. Τούτου δὲ, τοῦ ὡς ἄλλου Πρωτοτύπου σεβαστῶς διατηρουμένου, χρείας γενομένης, παρουσιαζομένου παρὰ τῶν Τουρσιναλίδων πρὸς τὸν Μίσιρ Μολασὶ, ἐκδίδεται ἀπὸ τούτου

(1) Ἡ ἔκθεσις αὕτη μεταφρασθεῖσα εἰς τὴν Τουρκικὴν ἐπεδόθη τῷ Ἄνακτι. Σημ. Ἐκδ.

τοῦ ἴσου πρὸς αὐτοὺς ἴσον ἕτερον κεκυρωμένον τῇ αὐτοῦ σφραγίδι. Ἐπὶ δὲ τῇ βάσει τοῦ ἱεροῦ Ἀκτιναμὲ, ὁ ἐνδόξου μνήμης μέγας αὐτὸς Σουλτὰν Σελὴμ, ἐξέδωκε τὸ πρῶτον αὐτοῦ ὑψηλὸν Μπεράτι πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ, ὅπερ οἱ μετ' αὐτὸν μνήμης αἰωνίου Αὐτοκράτορες Σουλτάνοι μέγιστοι τοῦ Ὀθωμανικοῦ λαμπροῦ Θρόνου καὶ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου Διάδοχοι, ἀλληλοδιαδόχως ἀνενεώσαντο μέχρι τοῦ νῦν Πανευκλεῶς Αὐταρχοῦντος Σουλτὰν Ἀπδοὺλ-Μετζὶδ Κυρίου ἡμῶν, οὗ ὁ Ὕψιστος Θεὸς τὰ ἔτη τῆς πολυτίμου αὐτοῦ ζωῆς πολλαπλασιάσειεν, ὡς σκιὰν ταῦτα αὐτοῦ ὄντα ἐπὶ γῆς, ὑψώσοιεν ἐπ' ἄκρον τὸ φέγγος τῆς αὐτοῦ Κεφαλῆς, τῆς ὡραϊζομένης καὶ ἀστραπτούσης τῷ Αὐτοκρατορικῷ Διαδήματι καὶ τὸ ἔνδοξον αὐτοῦ ὄνομα ὑπ' ὄψιν τοῦ Κόσμου, ἐν νίκαις καὶ θριάμβοις μετὰ κρότου, καὶ ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς πιστοὺς αὐτοῦ ὑπηκόους τοὺς λατρεύοντας αὐτὸν διαιωνίσειεν!

Ταῦτα οὖν τὰ ὑψηλὰ σεβαστὰ ἔγγραφα τῶν τε Μπερατίων καὶ ὑψηλῶν ἄλλων Ὁρισμῶν πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ τῶν τοιούτων ἐν δόξῃ ἀναπαυομένων μεγίστων Σουλτάνων, ὡς βασιζόμενα οὖν τω ῥητῶς ἐπὶ τῷ ἱερῷ Ἀκτιναμὲ, ὡς ἱερὰ καὶ ἀμετάβλητα λόγια καὶ προστάγματα τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, καὶ διὰ τοσούτων αἰώνων θρησκευτικὸν σέβας προσλαβόντα, ὑπερέχουσι τῇ ἐξαιρέσει, καὶ ἀνώτερα ὑπάρχουσι τῶν τοῦ Κόσμου εὐμεταβλήτων κανόνων καὶ πολιτικῶν μεταῤῥυθμίσεων, Ὅθεν καὶ ἡ εὔκλεια καὶ ἡ δόξα τῆς Ἀλῆ-Ὀσμᾶν Κραταιᾶς Αὐτοκρατορίας ἐναπαιτεῖ, τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν αὐτὸν Ἀκτιναμὲν πλήρη εὐεργεσίας χάριτος καὶ ὑπερασπίσεως Ἐντάλματα ὑπὲρ τῶν ὀπαδῶν τοῦ δόγματος Χαζρὲτ Ἰσᾶ, ὡς δείγματα ταῦτα περίτρανα τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐμμενοῦς διαθέσεως καὶ καλοκἀγαθίας τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, καὶ ὧν Ἐνταλμάτων ἐπὶ τῇ βάσει ἐξεδόθησαν καὶ οἱ τοσοῦτοι ὑψηλοὶ Ὁρισμοὶ πρὸς τὸ Τούριϊ Σινᾶ, ὅπως πρὸς κλέος τῆς Βασιλείας διατηρηθῶσιν ἀπαραμείωτα, ἀμετάβλητα καὶ ἀκατάλυτα, ἅμα τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, εἰς αἰῶνας αἰώνων.

Αὐτὰ δὴ ταῦτα, καὶ ὁ γηραιὸς ἐγὼ Κωνστάντιος, ὁ διὰ πεντήκοντα δύω ἐτῶν ἤδη (καίτοι. ἐν τούτῳ τῷ διαστήματι, ἐκλογῇ τοῦ Γένους μου, καὶ Αὐτοκρατορικῇ ἐπικυρώσει, Πατριάρχης Πόλεως καὶ Ῥωμαίων διὰ τετραετίας γενόμενος) Ἀρχιεπίσκοπος καὶ Ῥεΐζης Τούριϊ Σινᾶ μέχρι τούτου διατελῶν, διὰ τοῦ ταπεινοῦ ἐμοῦ τοῦδε Ὑπομνήματος ἐκθέμενος, τολμῶ, ἵνα ὑποβάλω ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Πανεκλάμπρου καὶ Πανευτυχοῦς Θρόνου, καὶ ὑπ' ὄψιν εὐμενῆ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῶν διὰ

περιουσίαν γνώσεων βαθυθρόνων ἐνδόξων ἀνδρῶν τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Πρωθυπουργοῦ, Ἐξοχωτάτου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ τῶν λοιπῶν Ὑπουργῶν ἐξόχων τοῦ Κράτους, καὶ ἐπισυνάψω ἐφ' οἷς τὴν θερμὴν ἱκεσίαν ἐμοῦ τοῦ ἐπὶ ἓξ μεγίστων Σουλτάνων διατελέσαντος καὶ διατελοῦντος ταπεινοῦ καὶ πιστοῦ δούλου καὶ ὑπηκόου τῆς Βασιλείας, ὅπως διατηρηθῶσιν ὅσα, ὑπαγορεύοντος τοῦ ἐνδόξου Προφήτου, ὁ τούτου τέταρτος Διάδοχος Ἀλῆς Ἀμπουδαλὶπ ὁ ἀγαπητὸς ἐγράψατο ἐν τῷ ἱερῷ Ἀχτιναμὲ, καὶ ὁ ὑπαγορεύσας τῇ τῆς χειρὸς παλάμῃ ἐκυρώσατο, καὶ ὅσα κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ οἱ ἐνδόξου μνήμης Κραταιοὶ Σουλτάνοι καὶ Διάδοχοι ἔν τε τῷ Ὑψηλῷ Μπερατίῳ καὶ ἐν ὑψηλοῖς ἄλλοις Ὁρισμοῖς περὶ διαφόρων ὑποθέσεων τοῦ Τούριῖ Σινᾶ, ῥητῶς πρὸς Καδίδες, Μίριμιράν, Μίρι-Λιβάν, Μουτεσελίμιδες, Ἐμίνηδες καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς κατὰ τόπους Πατριάρχας, ἐθεσπίσαντο· διότι προσφάτως, κατὰ τὸ δοθὲν ταπεινὸν Ἄρζι μου, ζητήσας ἑνὸς παλαιοτέρου, 1189 ἔτος, ὑψηλοῦ Ὁρισμοῦ ἀνανέωσιν περὶ κληρονομίας τῶν ἀποθνησκόντων Τουρσιναλίδων, ἐν τῷ ἀνακαινισθέντι καὶ ἐκδοθέντι κατὰ τὸ μέσον τοῦ μηνὸς Σεφὲρ 1272, νέῳ ὑψηλῷ Ὁρισμῷ περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εἶδον ὅλως ἐκστατικὸς μετὰ λύπης ὑπερβαλλούσης καὶ βαθυτάτης, ὅτι τά τε ἐν τῷ Ὑψηλῷ Μπερατίῳ καὶ ῥητοῖς ἄλλοις ὑψηλοῖς Ὁρισμοῖς περὶ διαφόρων ὑποθέσεων τοῦ Τούριῖ Σινᾶ, καὶ ἐν αὐτῷ ἔτι τῷ 1189 ἐκδοθέντι, ῥηθέντι ὑψηλῷ Ὁρισμῷ, διηνεκῶς ἐπαναλαμβανόμενα, ὅτι δυνάμει τοῦ παρὰ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου δοθέντος τῷ Τούριῖ Σινᾶ ἱεροῦ Ἀχτιναμὲ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ Συνθηκῶν, τῶν καὶ εἰς τὰ τῆς Βασιλείας Καΐδια καταγεγραμμένων, ἐξεδόθησαν παρὰ τῶν εἰρημένων Σουλτάνων χουλεφάδων καὶ τὰ ὑψηλὰ Μπεράτια καὶ οἱ Ὁρισμοὶ πρὸς τοὺς Τουρσιναλίδες· ὅλα ταῦτα τὰ ἐπίσημα καὶ ἄλλα, τὰ ἐν διαστήματι τοσούτων αἰώνων ἐν ὅλοις τοῖς ὑψηλοῖς Αὐτοκρατορικοῖς θεσπίσμασι ἐπαναληπτικῶς ἱερῶς ἀναφερόμενα καὶ διαταττόμενα, ἐν τῷ ῥηθέντι ἀνανεωθέντι προσφάτως ὁρισμῷ, κατὰ τὸ μέσον τοῦ μηνὸς Σεφὲρ 1272, τὰ μὲν οὐκ οἶδα πῶς διόλου ἐσιωπήθησαν, καὶ τὸ ἱερώτερον πρὸ πάντων, ὁ ἱερὸς Ἀχτιναμὲς, τὰ δὲ μετεποιήθησαν καὶ παρηλλάχθησαν. Ὅθεν ἐπιπόνως δέομαι καὶ ἱκετεύω ταπεινῶς, ὅπως παρὰ τοῦ δικαίου Κράτους προέλθῃ τὸ δίκαιον, καί μοι ἐπιτραπῇ τὸ νὰ ἐκζητήσω διὰ ταπεινοῦ Ἀρζίου τὴν ἀνανέωσιν αὖθις ὑψηλοῦ Ὁρισμοῦ περὶ τῆς τῶν Τουρσιναλίδων μετὰ θάνατον αὐτῶν κληρονομίας, κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀχτιναμὲν καὶ τὸ ὑψηλὸν Μπεράτι.

Κατὰ μὲν τὸν ἱερὸν Ἀχτιναμὲν, πάντα τὰ τῶν Τουρσιναλίδων

εἰσὶ τοῦ ἐνδόξου Προφήτου Παρακαταθήκη· κατὰ δὲ τὸ ὑψηλὸν Μπεράτι, μηδεὶς, ῥητῶς διακελεύει, νὰ ἐπεμβαίνῃ καὶ νὰ συμφύρηται εἰς τὰ τῶν Σιναϊτῶν, καὶ εἰς τὰ τῶν ζώντων, ἐπίσης καὶ εἰς τὰ μετὰ θάνατον αὐτοῖς εὑρεθέντα ἐννοεῖται. Εἶναι δὲ πασίγνωστον, ὅτι ὁ ἔχων ἢ ἰδίαν, ἢ πατρικὴν ἰδιοκτησίαν, Καλόγηρος δὲν γίνεται· πολλῷ μᾶλλον εἰς τὴν ἐρημίαν ἐκείνην τοῦ Γζέπελ Μουσᾶ, ὅπου οἱ ἀπερχόμενοι καὶ Καλόγηροι γινόμενοί εἰσιπάντες πάμπτωχοι. Ἐκ δὲ τούτων, εἰς τοὺς διοριζομένους, οὐχὶ καθώς ποτε πρὸς σύναξιν ἐλεημοσύνης, διὰ τὴν τωρινὴν δυστυχίαν τοῦ Κόσμου, ἀλλ' εἴς τινα μέρη τῆς Αὐτοκρατορίας, Μετόχιά τινα καὶ Μοναστήρια τοῦ Τούρι Σινᾶ, ὅσα ἂν εἰς αὐτοὺς μετὰ θάνατον εὑρεθῶσιν εἰσὶ πάντα τῶν εἰσοδημάτων τῶν Μετοχίων τούτων καὶ Μοναστηρίων· καὶ ὡς μὴ φθάσαντες νὰ στείλωσι ταῦτα εἰς τὸ Τούρι Σινᾶ, πρός τε τροφὴν τῶν ἐκεῖ πτωχῶν Κεσίσιδων, καὶ τῶν ὧν τρέφουσι πτωχῶν Ἀράβων Μουσουλμάνων, ἔμειναν παρ' αὐτοῖς ταῦτα. Ἡ δὲ Βασιλικὴ εὐθυδικία ἀνέχεται ἄρα, ὅτι ἡ εὑρεθεῖσα ἀπὸ τὰ βακουφικὰ εἰσοδήματα περιουσία νὰ κληρονομῆται παρὰ τῶν συγγενῶν τῶν τελευτώντων Τουρσιναλίδων, πρὸς καθαρὰν βλάβην καὶ ἀδικίαν τοῦ Τούρι Σινᾶ Βακαφίου; Πέποιθα, ὅτι οὐδέποτε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Σταλεῖσα πρὸς τὸν ἀοίδιμον Κωνστάντιον, ὅτ' ἐπατριάρχευεν, ἐκ τῆς Νήσου Πάτμου, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ γενομένη Περιγραφὴ τῆς Νήσου ταύτης.

Παναγιώτατε!

ΑΝΕΓΝΩΜΕΝ καὶ τὴν Περιγραφὴν, ἐπονομαζομένην φερωνύμως Κωνσταντινιὰς, τῆς φιλτάτης καὶ λαμπρᾶς Αὐτῆς Πατρίδος καὶ τῶν πόλεων Βασιλίδος, ἧς οὐ μόνον ἄλλος κόσμος καὶ εὐδαιμονία ὁλόκληρος ἡ φιλόμουσος Αὐτῆς Παναγιότης, ἀλλὰ καὶ Πονήματι αὐτῷ, ὡς οἷαν δή τινα στήλην ἔμμουσον, τὴν ἐνεγκαμένην κατεκόσμησεν, οἴκοθεν ἐξορμωμένη καὶ ἔρωτι διαπύρῳ, οὐχ' ἧττον πρὸς εὔκλειαν τοῦ γράψαντος, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς κοινὸν ὄφελος καὶ παντὸς τοῦ Γένους εὐαρέστησιν, ἵν', ὧν περ ἐστερήθημεν, λάβωμεν αἴσθησιν, καὶ οἷς τ' ἐμπεπτώκαμεν, γνῶμεν. Διὰ τοῦτο, ἵνα τοὺς πάντας πλουτήσῃ τοῦ τηλικούτου καὶ τοιούτου ἀσύλου πλούτου, οὔτε πόνων ἐφείσατο, οὔτ' ἐξόδων, ἀλλ' ὡς ἄριστος καὶ πανάριστος φιλολόγος τε καὶ ἀρχαιολόγος, καθὼς παρὰ πάντων διαφημολογεῖται τὸ περικλεέστατον Αὐτῆς ὄνομα, καταλλήλως ἐξέδωκεν εἰς τὴν τοῦ τύπου φεγγοβολίαν τὸ περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ νέων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦτο Σύνταγμα, συνηρμοσμένον ἀραρότως, καὶ διαβατικώτατα ἐξυφασμένον διὰ τῆς βεβηκυίας Αὐτῆς φρονήσεως καὶ πολυμαθείας. Ὅθεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἀμοιβὴν τὴν ἐνοῦσάν γε καθυποβάλλομεν ὑπὸ τὴν περιέργειαν τῆς ὑμετέρας Παναγιότητος, καὶ τῆς γενεθλίας καὶ ἀθλίας ἡμῶν Πατρίδος τὴν Περιγραφὴν, ἣν ἐποιήσατο ὁ τότε Νικόλαος Τζάντζης Βασιλικὸς Νοτάριος τοῦ ἀοιδίμου Αὐτοκράτορος κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔχουσαν ὡς ἀκολούθως.

Ἴσον τοῦ Πρακτικοῦ τοῦ Νικολάου Μαγίστρου καὶ Ἀναγραφέως τῶν Κυκλάδων Νήσων τοῦ Τζάντζη, περιέχον πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν πεμφθεῖσαν αὐτῷ θείαν καὶ Ἀνακτορικὴν ἔγγραφον Πρόσταξιν· Ναὶ μὴν καὶ τὸ ἔνταλμα Εὐσταθίου Στρατηγοῦ καὶ προνοητοῦ Σάμου τοῦ Χαρσιανέτου, περὶ τῆς ἀναμετρήσεως τῆς Νήσου Πάτμου, καὶ τῆς πρὸς τὸν τιμιώτατον Αλ. κὺρ Χριστόδουλον καὶ ἡσυχαστὴν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ παραδόσεως αὐ-

της. Διεκελεύετο οὖν τὸ θεῖον καὶ βασιλικὸν Πρόσταγμα, ὑπογεγραμμένον διὰ κινναβάρεως καὶ εἰδικῆς σφραγῖδος τοῦ Κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν Βασιλέως, αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως.

« Ἡ Βασιλεία μου, αἰτησαμένου τοῦ εὐλαβεστάτου Μοναχοῦ καὶ ἡσυχαστοῦ κὺρ Χριστοδούλου τοῦ Λατρηνοῦ, ὥστε τὰ μὲν ἐν τῇ νήσῳ Κῶ αὐτῷ διαφέροντα, ὅσα δὴ καὶ οἷα, ὅθεν δήποτε αὐτῷ προσαμόρζουσιν, ἀφορισθῆναι τῷ δημοσίῳ, δωρηθῆναι δὲ αὐτῷ τὴν ὅλην Νῆσον Πάτμον κατὰ ἀναφαίρετον δεσποτείαν, ἐπήκουσε τῆς δεήσεως αὐτοῦ, καὶ ἐδωρήσατο τῷ τοιούτῳ διὰ Χρυσοβούλλου λόγου τὴν δηλωθεῖσαν Νῆσον, καθὰ δὴ καὶ ᾐτήσατο. Ὅθεν καὶ διορίζεταί σοι τὴν παροῦσαν δεχομένῳ Πρόσταξιν, τὴν τῆς εἰρημένης ὅλης Νήσου ποιήσασθαι πρὸς αὐτὸν παράδοσιν, Πρακτικά τε ἐκθέσθαι ἠκριβωμένως δύω, δηλοῦντα ἐν λεπτῷ τὴν περιοχὴν αὐτῆς καὶ διακράτησιν, ὅση τε καὶ οἷα ἐν αὐτῇ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ εὑρεθησόμενα οἰκήματα καὶ λοιπὰ πάντα, καὶ ὑπογράψαι καὶ συνήθως πιστώσασθαι ταῦτα καὶ τὸ μὲν ἓν ἐξαποστεῖλαι πρὸς τὴν Βασιλείαν μου, τὸ δὲ ἕτερον ἐπιδοῦναι τῷ προδιαληφθέντι εὐλαβεῖ Μοναχῷ καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ εἰς οἰκείαν ἀσφάλειαν.»

Μηνὶ Ἀπριλίῳ, Ἰνδικτιῶνος ια.

(1) Κατὰ ταύτην γοῦν τὴν θείαν καὶ Βασιλικὴν γραφὴν, ἀπεστάλης σὺ ὁ προδηλωθεὶς τοῦ ποιήσασθαι τὴν παράδοσιν τῆς αὐτῆς ὅλης Νήσου Πάτμου, πρὸς ἣν καὶ κατὰ τάχος παραγενόμενος σπουδάσεις ἐνεργῆσαι ταύτην. Δέον σε ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ὅλην Νῆσον παραδοῦναι περιορίσαντα ταύτην καὶ ἀναμετρήσαντα, καὶ διὰ τῆς ἀναμετρήσεως δηλοποιήσοντα, ὅση τε καὶ οἷα ἐστὶ, καθὼς καὶ ἡ σεβασμία γραφὴ παρακελεύεται. Καὶ ὅσον μὲν τῆς τοιαύτης Νήσου ὑπάρχει σπόριμόν τε καὶ ἀρόσιμον, ὅσον δὲ νομαδιαῖον, καὶ ὅσον τραχυνὸν καὶ τῆς ἀχρήστου ποιότητος, δέον σε ἐν δυσὶ Πρακτικοῖς, κατὰ τὸν θεῖον διορισμὸν, ἐν λεπτῷ ταῦτα διαλαβεῖν καὶ σαφῶς ἐκθέσθαι, καὶ τὰ τοιαῦτα Πρακτικὰ πρὸς ἡμᾶς ἀποκομίσεις, ὥστε τὴν συνήθη παρ' ἡμῶν δέξασθαι ταῦτα βεβαίωσιν. Καὶ τὸ μὲν ἓν τῷ Κραταιῷ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν Βασιλεῖ ἀποκομισθῆναι· τὸ δὲ ἕτερον τῷ τιμιωτάτῳ ΑΧ. καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ παρασχεθῆναι εἰς ἀσφάλειαν. Δέον σε οὐ μόνον τὴν τῆς γῆς περίμετρον καὶ τὴν ταύτης ποιότητα ἐν τῷ γενησομένῳ παρὰ σοῦ

(1) Τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ Εὐσταθίου Στρατηγοῦ Ἔνταλμα πρὸς τὸν Νικόλαον Μάγιστρον τὸν Τζάντζην, τὸ μετὰ τῆς ἀνωτέρω Βασιλικῆς γραφῆς ἀποσταλὲν αὐτῷ, πρὸς ἀναμέτρησιν καὶ παράδοσιν τῆς Νήσου εἰς τὸν Χριστόδουλον. Σημ. Ἐκδ.

Πρακτικῷ διαλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκήματα καὶ τὰ δένδρα καὶ ἁπλῶς ἅπαντα τὰ ἐν τῇ τοιαύτῃ Νήσῳ εὑρεθησόμενα. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ τὸ παρὸν Ἔνταλμα.

(1) Κατὰ γοῦν τὴν θείαν ταύτην καὶ Βασιλικὴν Ἔγγραφον πρόσταξιν, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἐνταλματικῶς δοθέντα μοι διορισμὸν, παραγενόμενος ἅμα τῷ Σεβασμιωτάτῳ ΑΧ. κυρῷ Χριστοδούλῳ καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ πρὸς τὴν Νῆσον Πάτμον, ἣν καὶ περιπολήσας εὗρον ἔρημον ὅλην καὶ κεχερσωμένην, καὶ ὑπὸ τῶν ἀκανθῶν καὶ τῶν ἄλλων συρφετῶν συνεσκιασμένην καὶ ἄβατον, καὶ διὰ τὸ τοῦ τόπου ἄνυδρον, παντάπασιν ἄνικμον. Οὐδέ που γὰρ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Νῆσον περιπατητικὸν ὕδωρ, ἢ καταῤῥέον εὑρεθήσεται, εἰμὴ ὀλίγιστα φρέατα, κἀκεῖνα τοῦ ἀφθόνου ὕδατος κατὰ πολὺ ἐλλειπόμενα. Ἡ, βίᾳ καὶ πολλῷ τῷ κόπῳ, διὰ τὸ ἐν ταύτῃ δύσβατον, μετρηθεῖσα, ἀνεβιβάσθη ὅλη δι' ὅλου μοδίων τρισχιλίων ὀκτακοσίων ἑξήκοντα. Ἐκ ταύτης οὖν ὁ κατὰ βίαν σπόριμος μοδίων ἑξακοσίων εἰκοσιεπτά· καὶ αὕτη ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ συνεχῶν Βουνῶν συμπεπνιγμένη καὶ τεθλιμμένη· τὸ δὲ λοιπὸν τῆς Νήσου ὀρεινὸν καὶ τραχυνὸν καὶ ἄβατον. Ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ὡς δῆθεν σπορίμου, μόλις τὸ διὰ ζευγαρίου ποσοῦται καμνόμενον εἰς ἑκατὸν μόδια καὶ ἑξήκοντα· τὸ δὲ λοιπὸν ἱδρῶτι καὶ αἵματι διὰ σκαπάνης καὶ δικέλλης, ἐκ τοῦ ὑπὸ τῶν πετρῶν, ὡς εἴρηται, συνέχεσθαι, καὶ ὅλως κρημνῶδες τυγχάνειν καὶ ὀρεινόν. Δένδρον δὲ τοῦ οἱουδήποτε οὐδὲ μικρόν τι λείψανον ἐν αὐτῇ εἴδομεν, οὔτε ἡμέρου, οὔτε μὴν ἀγρίου, εἰ μὴ μόνον ξηροαχλάδας εἴκοσιν. Ὡσαύτως οὐδεμίαν καὶ μόνην οἰκίαν συνισταμένην τὸ σύνολον, ἢ μόνον εὐκτήριον πενιχρὸν, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου ἐκτισμένον Θεολόγου, ἔσωθεν τῆς περιοχῆς τοῦ ποτὲ (ὡς τὰ ἴχνη δεικνύουσιν) ᾠκοδομημένου μεγίστου Ναοῦ, ἐν τῷ πάντων τῶν Βουνῶν εἰς ὕψος ὑπερανεστηκότι· ἔνθα τὰ θεῖα καὶ ἄῤῥητα ῥήματα ὁ μέγας οὑτοσὶν ἐμυήθη Ἀπόστολος, καὶ τὰ ἐξαίσια καὶ μεγάλα ἐτέλεσε θαύματα. Οὕτως οὖν ταύτην ἀναμετρήσας τῷ ῥηθέντι Σεβασμίῳ ΑΧ. καὶ τῷ μέρει αὐτοῦ ἐξολοκλήρως παραδέδωκα, ἐφ' ᾧ καὶ τὸ παρὸν Πρακτικὸν ἐξεθέμην.

Μηνὶ Αὐγούστῳ, Ἰνδικτιῶνος ιά ἔτους 6596

Νικόλαος Βασιλικὸς Νοτάριος τοῦ Σεκρέτου τοῦ Σακελλαρίου κριτὴς, Ἀναγραφεὺς τῶν Κυκλάδων Νήσων ὁ Τζάντζης.

(Υ...Γ... τοῦ ἐπιστέλλοντος.) Εἰς ταύτην τοίνυν τὴν κραναὴν καὶ πετρώδη νῆσον ἡμεῖς κατοικοῦντες ἐν ᾗ οὐ σῦκον, οὔτε βό-

(1) Ἀπὸ τούτου ἄρχεται ὁ Τζάντζης περιγράφων τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἀναμέτρησιν τῆς Νήσου, κατὰ τὸ Βασιλικὸν πρόσταγμα. σ. ἐ.

τρυς, οὔτε μῆλον, ἢ κοκκύμηλον, οὔτε ἀμύγδαλον, οὐδ' ἄπιον, ἢ κίτρον, οὔτέ τι τῶν ἐδωδίμων ἐπιφύεται, τί ἂν αἰτησαίμεθα εἰς παραμυθίαν; εἰ μὴ τὰ ἱερὰ καὶ ἡμῖν φίλτατα γράμματα.

Ἐν Πάτμῳ τῇ κά. Ἰανουαρίου αωλά.

ὁ τῶν σεβασμίων ἐπιταγῶν της Ι. Δ. Θ.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΔΥΩ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

Πρὸς τὸν ἀοίδιμον, προεκδοθεῖσαι ἐν τῷ τέλει τῆς Β'. ἐκδόσεως τῆς Κωνσταντινιάδος.

Πανοσιώτατε καὶ ἐλλογιμώτατε, εἴης εὖ τε καὶ καλῶς πράττων, καὶ ἐν ἁπάσαις σου ταῖς διατριβαῖς καὶ πράξεσιν ἄνωθεν εὐδοκιμῶν καὶ παρὰ Θεοῦ κατευθυνόμενος.

Αἰδὼς τῇ ἀληθείᾳ συνέχει με, τὴν πρὸς τὸ παρὰ τῆς Ὑμετέρας Πανοσιότητος εὐνούστατον γράμμα, ὀφειλομένην πρὸ πολλοῦ ἀπάντησιν, ἐπὶ τοσοῦτον ὑπερθέμενον· αἱ ἐπισυμβᾶσαί μοι διάφοροι περιπέτειαί τε καὶ περιστάσεις, καὶ ἐπ' αὐταῖς ἡ ἐπισκήψασα ἀσθένεια καὶ κάκωσις, ἡ ἄχρι τοῦδε, ἐν ᾧ γράφω, ταλαιπωροῦσα με καὶ κατατρύχουσα, ταῦτα τῆς σιγῆς μου τὰ αἴτια· καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὑφίσταται ἡ ἐμὴ, οὐχὶ πρόφασις, ἀλλ' ἀπολογία, ἡ ἀληθὴς καὶ πραγματιώδης· διὸ καὶ ἀξιωθήτω, δέομαι, ἐπιεικοῦς τε καὶ εὐμενοῦς συγγνώμης παρ' Ὑμῶν, ἡ ἐμὴ ἔλλειψις, ἧς τυχεῖν ἐλπίζω. Τί γὰρ των ἡμῖν ἐξαμαρτανομένων, διὰ τὴν ἀπαντῶσαν ἀδυναμίαν, μᾶλλον τὸ συγγνωστὸν, καὶ δικαιοτέρας παραιτήσεως ἄξιον; Κατασκηνῶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐν τῇ Ἀγ. Ἀλεξάνδρου Νεύσκη ἱερᾷ Λαύρᾳ, οἷος μονάζων ἢ ψευδομονάζων, ἢ καὶ ἀληθῶς καθότι ἀπομακρυνθεὶς ἀπὸ τῆς συνήθους ἀναστροφῆς, τῆς μετὰ τῶν γνωρίμων καὶ φίλων, ἀπεμονώθην ἔτι καὶ πλέων, ἐν χήτει ὢν παντελεῖ τοῦ ὡς χρὴ ἐπιστατήσοντός μοι καὶ θεραπεύσοντος, ἐπιδὴ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πιστοῦ καὶ ἀγαπητοῦ μοι Οἰκονόμου, τοῦ ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐνιαυτῶν συνδιατρίβοντός μοι, καὶ πιμελουμένου τὰ τῆς οἰκίας μου, ἔτι καὶ τῶν λοιπῶν οἰκετῶν ἐμου καὶ θεραπόντων, διαστρεβλωθέντων, ἀπαυθαδιασάντων καὶ κατακλεψάντων με, ἀπηλλάγην τέως· ἄπιστοι γὰρ ὄντες, καὶ ἀγνώμονες καὶ δύσχρηστοι, μᾶλλον δὲ καὶ ἄχρηστοι ὁλοτελῶς καὶ ἀχρεῖοι, καὶ οὐ μόνον περιττοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐπιζήμιοι, βαρεῖς ἦσαν ἐμοὶ τοῦ λοιποῦ καὶ βλεπόμενοι· καὶ μάλιστα ἐν διαφόροις τε

καὶ ἀλλεπαλλήλοις ἐξεταζομένῳ ἀσθενήμασί τε καὶ κακουχήμασιν· ἀλλ' ὥρα τοῦ παύσασθαι τὰ τῆς ἐμῆς ταλαιπωρίας περαιτέρω ἐκτραγῳδεῖν... Ὁ γὰρ σκοπός μου πρῶτος εἶναι νὰ ζητήσω, ἀγαπητὲ, τὴν ἐπιεικῆ παρὰ Σοῦ ἄφεσιν, ὡς προεῖπον, ὁ δὲ δεύτερος, νὰ ἀποδώσω τῇ Ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ καὶ τὰς χρεωστουμένας εὐχαριστίας, ὑπὲρ ὧν πάνυ φιλοφρόνως ἐπεδαψιλεύσω μοι, εὐφημιῶν τε δὴ καὶ ἐπαίνων, ὧν, πρὸς ἐμαυτὸν ἀφορῶν, πολὺ εὑρίσκω τῆς ἀξίας με ἀπολειπόμενον, ἀλλ' ἀποδίδω αὐτοὺς εἰς ἣν περὶ ἐμὲ ἔχεις ἐκ καλοκἀγαθίας ἀγάπην, καὶ εἰς ἣν περὶ ἐμοῦ ἀρίστην τρέφεις ὑπόληψιν, μακρῷ πάντως ὑψηλοτέραν τῆς ἐμῆς ταπεινότητος αὐτὸς δὲ προσέθου τοῖς λόγοις ἔτι καὶ τὰ πράγματα, καὶ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα, ἵνα καὶ διὰ τούτων ἐν ἐμοὶ τὸν ἐκτὸς ἄνθρωπον καθηδύνῃς, ὡς δι' ἐκείνων τὸν ἔσω πλουσίως περιεκόσμησας. Ὑπὲρ οὖν τοῦ εἴδους ἑκατέρου τῶν παρὰ Σοῦ δωρημάτων, ἀνεξάλειπτον ἐπαγγελλόμενος τὴν εὐγνωμοσύνην, θαῤῥούντως, ἀγαπητὲ, συνάπτω καὶ διαφέρουσαν αἴσθησιν, ἣν ἰδίᾳ ἐν ἐμοὶ ἐνεργήσαντο.

Τοὺς μὲν λόγους, ὡς τεκμήρια τῆς εὐνουστάτης ὑμετέρας πρός με διαθέσεως, ἀσμένως ἀπεδεξάμην τε καὶ κατησπασάμην, ἀλλ' οὐ κατεβρόχθισα, βαρυτέρους ὄντας τῆς τοῦ ἐμοῦ στομάχου διαπεραστικῆς ἕξεως καὶ δυνάμεως· εἰς δὲ τὰ γλυκύσματα, ἅπερ ἀπέστειλάς μοι, ἐκθύμως ἐπέδραμον· καὶ καταλιχνευσάμενος, ἐξ αὐτῶν ἤδη ἀπεδήδοκα, πλέον ἢ τὸ τεταρτημόριον· ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐγὼ τί ἀνταποδώσω; Οὐδὲν ἔχω, ἀδελφὲ, ὅτι μὴ βιβλία. Ὅθεν ἑτοιμάσω τέσσαρα Ἐξεμπλάρια δίτομα ἐκ τῶν παρ' ἐμοῦ ἐκδοθέντων Θεολογικῶν περὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἐξ ὧν καὶ μέτοχον ποιήσεις τῶν σῶν φίλων, ὃν ἂν βούλοιο. Ταῦτα τὰ παρ' ἐμοῦ ἡδύσματα· καὶ πέποιθα, ὅτι ἡ φιλόμουσός Σου ψυχὴ, ἐντρυφᾷ πολὺ πλέον εἰς τὰ τοιαῦτα τρωγάλια, παρὰ εἰς τοὺς σακχαρώδεις χυμοὺς ὁ λίχνος γέρων Εὐγένιος.

Ἐκ Π. Π. ἀπὸ τῆς τοῦ Ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νευσκίου ἱερᾶς Λαύρας Μηνὶ Ἰουλίῳ 16. 1801.

Ὁ τῆς Ὑμετ. Ἐλλογ. Πανοσιότητος εἰλικρινέστατος ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς καὶ δοῦλος Ἀρχιεπίσκοπος

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ὁ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ.

Πανοσιώτατε καὶ ἐν Κυρίῳ ἀδελφὲ προσφιλέστατε!

Ὁ ἐπιδούς μοι τὸ παρ' ὑμῶν ἐπιπόθητον πραγματευτὴς, ἑτοι-

μος ἦν καὶ τὰ βιβλία παραλαβεῖν. περὶ ὧν προέγραφον· ἀλλὰ ταῦτα φθάσας παρέδωκα τῷ κοινῷ φίλῳ, τῷ ἀξιοπρεπεστάτῳ χιλιάρχῳ Κυρίῳ Ἐμ. Μπάλσα, παρ' οὗ ἀσφαλῶς καὶ πιστῶς κομιεῖσθε. Χαίρω ὑπερβαλλόντως μαθὼν τὰς φιλολόγους ἀσχολίας, περὶ ἃς, τὰς μὲν ἤδη ἐξεπονήσατε, τὰς δὲ καὶ ἑξῆς προσπονήσειν προέθεσθε, ἀναδιφῶντες, καὶ εἰς φῶς ἀνακαλέσαι σπουδάζοντες ἐπιμελῶς τὰ ἀρχαιολογούμενα. Ὡς ἄριστα ἀνταποδίδεις, ἀγαπητὲ, τῇ Σεμνῇ καὶ Περιδόξῳ Ἑλλάδι τὰ γέννητρα καὶ τὰ θρέπτα καὶ ἔντει αι δὴ καὶ χώρει γενναίως τῇ ἀγαθῇ προθέσει, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἐν ἀκμῇ τῶν ἔσω τε καὶ ἔξω ὑπάρχεις δυνάμεων· πονεῖν γὰρ χρὴ οἷς γόνυ χλωρόν· ἐπὰν γὰρ τὸ γῆρας καταλάβῃ, ἀρχὴ γενόμενον πυκνῶν ἀσθενημάτων, καὶ μᾶλλον αὐτὸ τοῦτο, ἡ ζωτικὴ πεφυκὸς ἀσθένεια, ὡς ὁ φιλόσοφος ἀπεκάλεσεν, ἀφεύκτως τοῖς ζώοις πᾶσιν ἐπισυμβαίνουσα, τότε δὴ, κἂν ὁ περὶ τὰ τοιαῦτα πόθος ἐπιτείνοιτο, ἀλλ' ὁ πόνος ὑπομαραίνεται. Ἐν τοιαύτῃ ἐγὼ, ἀδελφὲ, νῦν εἰμι τῇ καταστάσει· καὶ τὰ πρῶτα μὲν εὐτελῆ ἦν ἐμοὶ μελετήματα, ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὸν, καὶ εἴ τι ἂν προθυμηθείην, προβαίη πάντως εὐτελέστερον, τοῖς ἐν ἀττικῷ μυκτῆρι δριμύτερον ἐξετάζουσιν· οὐδὲ γὰρ ἐγώσοι ὀδονταλγῶ, καθάπερ αἰεὶ, ὅτι ἐκ πολλοῦ νωδός εἰμι πάντη, μηδὲν μικρόν τι ψῆγμα ὀδόντος ἔχων· ἥ γε δεξιὰ σιαγὼν μου, ἥ τε ἄνω καὶ ἡ κάτω ἐν ἄλγει κατατρύχει με διηνεκῶς, ἀφορήτως τρύζουσα, καὶ οὐδὲ λαλεῖν ἐλευθέρως ἐπιτρέπουσα· καὶ ἡ κεφαλαλγία δὲ ἀναγκαῖον παρακολούθημα· παρατρέχω τὰ ἄλλα, πλὴν καὶ αὐτὸ ἤδη μοι τὸ φῶς ἀπεσβέσθη, καὶ στεροῦμαι καὶ τῆς τοῦ Βιβλίου ὁποιασοῦν ἀναγνώσεως, ὃ λοιπὸν ἐμοὶ γένοιτο ἐντρύφημα· ὅθεν μοι πάρεστιν ᾄδειν μετὰ τοῦ σοφοῦ Μητροπολίτου Ῥαζανίου Ἰαβόρσκου (1).

» Οὐ ἤδη μοι ἀπάρτι ἀφύκτῳ σβέννυτ' ἐν ὄρφνῃ,
» Οὐδ' ὡς πρὶν δέλτους χείρεσ' ἐμῇσι φέρω·
» Βίβλος ἐμοῖν ὄσσοιν αἰώνιος οἴγεται ἄλλη,
» Τὴν Θεὸς ἀμπτύξει αὖθις ἐλευσόμενος.

Δέομαί σου τανῦν, ἀγαπητὲ, εὔχου ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με δυνηθῆναι φέρειν εὐφόρως τὰ δυσφόρητα ταῦτα, ἕως κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω.

Ἐκ τῆς Νευσκίου Λαύρας, Νοεμβρίου 9. 1801.

Ὁ σὸς ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς καὶ διάπυρος εὐχέτης

Ἀρχιεπίσκοπος ΕΥΓΕΝΙΟΣ ὁ ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ.

---

(1) Στέφανος οὗτος ὁ Ἰαβόρσκης, Ἱεροκήρυξ πρότερον ἐν Κιαίβῳ· εἶτα, διά τε τὴν παιδείαν αὐτοῦ καὶ τὴν τοῦ νοὸς δεξιότητα,

Ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας Πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε'. τῷ 1819 ἔτει (ἰδ. σελ. 162 τοῦ παρόντος Τεύχους.) ὁ ἀοίδιμος Μέγας Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἔπεμψεν ἐκ Σμύρνης Ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἀείμνηστον αὐτὸν Πατριάρχην μελισταγῆ καὶ πλήρη σοφίας, ἣν χάριν τῶν φιλοχρίστων καὶ φιλομούσων ὁμογενῶν ἐκδίδομεν. Ἰδοὺ αὕτη·

Παναγιώτατε, Σοφώτατε, Θειότατε Δέσποτα!

Ἰδοὺ τὸ τρίτον εἰσέρχεσαι θριαμβεύων εἰς τὰ μεγαλοπρεπέστατα τῆς μυστικῆς Σιὼν Ἀνακτόρια. Ἰδοὺ πάλιν ἐπείσθη πᾶσα ἡ πόλις, τῶν πνευματικῶν Σου τέκνων τὸ σύστημα, δεχομένων μετὰ χαρᾶς Σὲ τὸν χριστομίμητον Πατριάρχην. Ὄχλοι πολλοὶ μετὰ κρότου Σὲ συνοδεύουσιν, οἱ προάγοντες, ὅσοι τῶν προτέρων Σου λαμπρῶν δωρεῶν ἐπειράθησαν, οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες, ὅσοι χρήζουσι τῶν ἐλπιζομένων μεγάλων χαρίτων Σου. Πολλοὶ ὑποστρόνουσι τῆς εὐγνωμοσύνης των τοὺς χιτῶνας· πολλοὶ τοὺς κλάδου τῆς εὐλαβείας των, καὶ μετ' εὐλαβείας Σὲ ὑποδέχονται. Ὅλοι συμς φώνως δοξάζουσι τὸν ἐν ὑψίστοις Θεὸν, ὅτι εὐδόκησε νὰ ἀνακαλέσ- ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς καθέδρας τὸν μέγιστον τῆς Ἐκκλησίας Προστάτην Ὡσαννὰ! ἀντηχεῖ πανταχοῦ. Δόξα ἐν ὑψίστοις! Εὐλογητὸν Κύριος Κύριος ἐποίησε δύναμιν τῷ λαῷ αὐτοῦ ς

Μεταξὺ τοσαύτης παμμιγοῦς καὶ ἐνθουσιώσης βοῆς δύναται ἄρα, Παναγιώτατε Δέσποτα, νὰ διακριθῇ καὶ μία φωνὴ λεπτὴ καὶ ἰσχνή; Γνωρίζεις ἆρά γε, Θειότατε Πάτερ, καὶ ἕνα τινὰ τῶν ἀχρείων Σου Θεραπόντων, ὅστις εὐλογεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν αἴσιον καὶ λαμπρὰν Σου ἐπάνοδον; Μικρὸς εἶμαι τὸ ἀνάστημα, μικρὸς τὴν ἰδέαν, μικρὸς τὰ πάντα καὶ ἀσθενής· ἀλλ' ἰδοὺ τολμῶ καὶ τοιοῦτος ὤν, θαῤῥούντως ἀναβαίνω, ὡς ἐπὶ συκομορέας, εἰς τὴν ἀρχαίαν Σου πρὸς με Πατρικὴν εὔνοιαν, διὰ νὰ γίνῃ ἀκουστὴ ἡ ἀδύνατός μου φωνή. Ὦ Δέσποτα, κράζω ἀπὸ καρδίας, ἐπίστρεψον δὴ ἐπάκουσον δή. Εὐλογημένος εἶ ὁ ἐρχό-

---

ἀγασθεὶς ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ἐκλογῇ τοῦ ὑστάτου ἐν Ῥωσσίᾳ Πατριάρχου Ἀδριανοῦ χειροτονηθεὶς, προήχθη ἐπὶ τὸν τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ῥαζανίου Θρόνον· ὕστερον δὲ, μετὰ θάνατον τοῦ ῥηθέντος Πατριάρχου, ἐκλεχθεὶς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸ τῶν ἄλλων, καθωρίσθη τῷ 1702 ἔτει, ἐπιτηρητὴς τοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου· παρέτεινε δὲ, ἔτη εἴκοσι διοικῶν τὴν τῆς Ῥωσσίας Ἐκκλησίαν μέχρις ἀποκαταστάσεως τῷ 1722 ἔτει τῆς Διοικούσης Συνόδου, ἧς καὶ ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Πρόεδρος. Διέπρεψε δὲ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ θέσει ἕς γ ἐπὶ τὸ 1724 ἔτος, ὅτε τὸ τοῦ βίου στάδιον πέρας αὐτῷ εἴληφεν. (Σημ. τοῦ πρὸς ὃν ἡ ἐπισ.)

μενος ἐν ὀνόματι τοῦ Εὐλογητοῦ. Εὐλογημένη ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν πάλιν ἐπαναλαμβάνεις εἰς χεῖρας τῆς Ἐκκλησίας τὸ σκῆπτρον, Θεόσοφε Πατριάρχα! Ἰδοὺ ἥκεις· ἦλθες ἐπιθυμητὲ, ἡ καλὴ τῶν πιστῶν προσδοκία! Ἰδοὺ πάλιν εἰσῆλθες εἰς τὴν θεότευκτον Σκηνὴν περιβεβλημένος τὸν ὑακίνθινον ποδήρη, καὶ τὸν χιτῶνα τὸν κοσσυμβωτὸν, ἀπ' ἄκρων εἰς ἄκρα διήκοντα διὰ τὴν ἔκτασιν τῶν μεγάλων Σου ἀρετῶν. Ἰδοὺ φορεῖς τὸ χρυσήλατον πέταλον τῶν τοῦ Θεοῦ μεγαλείων, τρίστιχον ἤδη καὶ δωδεκάλιθον· διότι εἰς τὸ τριττὸν τῆς ἀναγορεύσεώς Σου τρὶς ἐπαναλαμβανομένη τῶν ἀρετῶν ἡ ἱερὰ τετρακτὺς, τὸν δωδεκάεθλον κόσμον τῆς θεσπεσίας Σου ἀξίας ἀποτελεῖ. Κίδαρις τῆς Πίστεως, ἡ περικεφαλαία τοῦ σωτηρίου, κατακοσμεῖ τὴν θεόσπεπτον Κορυφήν Σου· Ζώνη θείου ζήλου λιπαρωτάτη περισφίγγει τὴν πνευματικὴν Σου ὀσφύν. Χρυσόπλοκος κροσσὸς, ὁ πολὺς τῶν ἀνδραγαθημάτων ἑσμὸς, ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐπωμίδος Σου περιήρτηνται. Δήλωσις καὶ ἀλήθεια λάμπει εἰς τὸ πνευματοφόρητον στῆθός Σου. Κώδωνες καὶ ῥοΐσκοι περιβομβοῦντες περιδονοῦνται κύκλῳ τοῦ Πατριαρχικοῦ ὑποδύτου Σου. Κώδωνες τῆς λιγυρᾶς Σου διδασκαλίας, οἱ καθαρὸν καὶ ἐξάκουστον ἠχοῦντες σωτήριοι λόγοι· ῥοΐσκοι, πλῆθυς ἔργων ἀγαθῶν ἀλλεπαλλήλων προστιθεμένων, ὡς οἱ γλυκεῖς τῆς ῥόας πυρῆνες πολλοὶ καὶ ἀθρόοι ὑπὸ τὸ ἔλυτρον περιζώννυνται. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτά Σου θαυμάζω, καὶ κηρύττω, ὡς δύναμαι,

Ὦ Δέσποτ', ὦ μέγιστον εὐσεβῶν φάος!

Βλέπω τὴν καρυΐνην Σου ῥάβδον ἀνθηφοροῦσαν καὶ καρπίζουσαν τῆς θείας ἀγάπης τὰ κάρυα. Βλέπω τὴν Ἐκκλησίαν πλησίον Σου ἀναλαμβάνουσαν ὅλην τῆς δόξης αὐτῆς τὴν εὐπρέπειαν. Παρέστη Ναὶ, παρέστη μετὰ Σοῦ ἡ καλή μου Βασίλισσα περιβεβλημένη, πεποικιλμένη! Προέφθασαν Ἄρχοντες ἐνώπιόν Σου, τῆς πνευματικῆς Σου διοικήσεως οἱ Ταξίαρχοι καὶ Σημάντορες, ἐχομένως περιεστοιχισμένοι ὑπὸ πλήθους νεανίδων, ψυχῶν ἐνθου..ωσῶν διὰ τῶν ἀρετῶν Σου τὴν ἔλαμψιν. Ἆρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς Σου, Θειότατε Πάτερ, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα Σου. Εἰς τὴν πολυχώρητον τῆς φιλοθέου Σου φιλανθρωπίας Αὐλὴν συῤῥέουσι πανταχόθεν καὶ οἱ ἐγγὺς καὶ οἱ μακρὰν, καὶ ὑγιαίνοντες νὰ ἐπιῤῥωσθῶσι, καὶ καχεκτοῦντες νὰ ἀναῤῥωσθῶσι, καὶ πάντες νὰ ἀπολαύσωσιν ἀπὸ τὴν ἐν Σοὶ κατοικοῦσαν ἄφθονον χάριν τοῦ Πνεύματος. Ὁ νοῦς Σου γρήγορος καὶ ὑψηλός· ὁ ζῆλος πολύς· τὸ

πνεῦμα κεκαθαρμένον· γενναῖον τὸ φρόνημα· ἡ σύνεσις θεοφώτιστος· ἡ χεὶρ δυνατή. Θεωρίαν ἔχεις· πρᾶξιν ἔχεις· λόγον ἔχεις. δύναμιν ἔχεις. Καὶ οἶδας, καὶ θέλεις, καὶ δύνασαι νὰ εὐεργετῇς μεγάλα καὶ πολλὰ πολλάκις πολλοὺς ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς Σου Περιωπῆς. Ἐπὶ τούτῳ ἐπέμφθης· ἐπὶ τούτῳ ὑψώθης· ἐπὶ τούτῳ ἠγέρθης μετὰ τὸ καθῆσθαι, κατὰ τὸν ψαλμῳδόν. Ὁμοιωθεὶς Πελεκᾶνι ἐρημικῷ, ἐπανῆλθες Ἀετὸς ὑψιπέτης. Ὡς Γίγας τοῦ Οὐρανοῦ ἐξῆλθες ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς Σου Παστάδος. Αὐτὸς ὡς Νυμφίος ἐκπορευόμενος, ἀγαλλιάσῃ δραμεῖν ὁδὸν, τῶν ὑψηλῶν Σου ἀγώνων τὸ στάδιον. Παντοῦ διασπείρεις τῶν εὐεργετημάτων σου τὰς ἀκτῖνας. Πάντας λάμπεις, αὐγάζεις, φωτίζεις. Κἀνεὶς δὲν θέλει μείνει ἄμοιρος τοῦ ζωογόνου Σου φωτισμοῦ· « οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς θέρμης αὐτοῦ ».

Εἰς τοιαύτην εὐτυχεστάτην τῆς Ἐκκλησίας ἐποχὴν, τίς δύναται νὰ ἀναισθητῇ; Τίς, Παναγιώτατε Δέσποτα, δὲν ἀνοίγει στόμα πλῆρες εὐφημιῶν, δοξάζων τὸν Κύριον, ὅτι ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ; Πᾶσα ψυχὴ θεοφιλὴς, καὶ πᾶσα πόλις καὶ χώρα τῶν ὀρθοδόξων θύει τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως καὶ ἀλαλαγμοῦ. Ἀλλ' ἡ Σμύρνη, Θειότατε Πατριάρχα, ἡ προσφιλεστάτη Σου Σμύρνη πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαυχᾶται καὶ νὰ ἐγκαλλωπίζεται εἰς τὴν θεοδόξαστόν Σου ἐπάνοδον. Τὴν Σμύρνην πρῶτον ἐποίμανας. Τῆς Σμύρνης εἶσαι τώρα διπλοῦς Νυμφίος, Πατὴρ, Πατριάρχης. Αὕτη ἡ ἄμπελος, ἣν ἐφύτευσαν, καὶ ἐκαλλιέργησαν, καὶ εἰς ἀναδενδράδας τὰ κλήματα αὐτῆς ἀνύψωσαν αἱ χεῖρες Σου. Ἂν εἰς τὴν ἀπουσίαν Σου ἐλυμήνατο αὐτὴν ὗς ἐκ τοῦ δρυμοῦ, ἂν μονιὸς ἄγριος ἐτύπωσεν εἰς τὴν εὐανθεστάτην Σου χώραν τῆς αὐτοῦ ἀπανθρωπίας τὰ ἴχνη, ἐπισκέψῃ δή. Ἐπιβλέψεις, Πάτερ φιλοστοργώτατε! Ἐπιστρέψεις, ὦ φιλανθρωπότατε τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν Γεωργὲ, τὰ ἱλαρά σου βλέμματα καὶ εἰς τοῦτο τὸ Ἅγιον τῶν κατορθωμάτων Σου. Ἐκβαλεῖς ἀπὸ τὸν θεοστόλιστον τοῦτον Ναόν Σου τοὺς περιστερεμπόρους, οἵτινες εἰσέφρησαν, τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἃς προχέεις δωρεὰν τοῦ Πνεύματος δωρεὰς, καὶ συντρίψεις τῶν παρ' ἡμῖν Κολυβιστῶν τὰς τραπέζας, καὶ διασκορπίσεις τὰ ἄθλια τούτων κερμάτια, καὶ διδάξεις τοὺς πάντας ὁδεύειν ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ.

Ταῦτα, Θειότατε Δέσποτα, καὶ τοιαῦτα καὶ εἶδε, καὶ ἐπειράθη, καὶ ἐλπίζει πάλιν παρὰ Σοῦ καὶ ἡ Σμύρνη, καὶ τὸ Γένος, καὶ πᾶσα ἡ τῶν πιστῶν Ἐκκλησία. Καὶ ταῦτα κατορθοῖ μὲν διὰ Σοῦ ἡ προχειρισαμένη καὶ στερεοῦσά Σε ἐπὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου παναλκὴς δεξιά. Ἐπαινοῦσι δὲ γλῶσσαι μυρίαι, κηρύττουσι δὲ καὶ οἱ υἱοὶ

Σου, μέλπουσι δὲ καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν Σου, τῶν ὁποίων εἷς εἶμαι κατ' εὐκληρίαν κἀγὼ ὁ μικρὸς, καὶ εὐτελὴς, καὶ ταπεινός.

Τῆς ὑμετέρας Θειοτάτης καὶ Σοφωτάτης Παναγιότητος δοῦλος καὶ οἰκέτης. Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ.

Διδ. τοῦ φιλολογικοῦ Σχολείου τῆς Σμύρνης.

Ἐπιστολαὶ πρὸς ἐμὲ παρὰ τοῦ Γέροντός μου ἀοιδίμου Κωνσταντίου, καὶ μία ἐμὴ πρὸς Αὐτόν.

Τῷ Λογιωτάτῳ τέκνῳ κατὰ πνεῦμα ἡμῖν περιποθήτῳ κὺρ Θεοδώρῳ Ἀριστοκλεῖ τῷ καὶ Δημονησίῳ (1).

εὐχετικῶς.

Ἡμέτερε Θεόδωρε Δημονήσιε, πατρικῶς εὐχόμεθά σοι.

Ἀποστέλλομέν σοι, πρὸς ἀντιγραφὴν ὅλης τῆς Κωνσταντινιάδος, ἐμπερίκλειστα, ἓν τετυπωμένον ἐκ τῆς παλαιᾶς ἐκδόσεως ταύτης μετὰ διορθώσεων, προσθηκῶν τε καὶ κεκολλημένων Σημειωμάτων, καὶ τέσσαρα τετράδια περιέχοντα τὰς ἐκ νεωτέρων ἀνακαλύψεων χωρηθησομένας εἰς τὴν ἀντιγραφὴν, κατὰ τάξιν τῶν Σελίδων καὶ τῶν Παραγράφων, προσθήκας, ἔτι δὲ καὶ τριάκοντα κόλλας λέοντος, ἃς καὶ ῥάψεις εἰς τετράδια ἀνὰ δύω φύλλα. Λάβε οὖν ἐπὶ τῆς ἀντιγραφῆς (διὰ χαρακτήρων προσεγγιζόντων, ὡς οἷόν τε, τῷ τύπῳ) ἀτενεστάτην πολλὴν προσοχὴν, ἵνα κατά τε τὰς ἐπιδιορθώσεις, τά τε παλαιὰ Σημειώματα καὶ τὰ προστεθέντα νεώτερα ἔν τε τῷ τετυπωμένῳ καὶ ἐν τοῖς τετραδίοις, καὶ ὅπου ἔτι προσθήκη ἐγένετο Παραγράφων, καταγραφῶσι κατὰ σειρὰν τῶν Σελίδων μεθ' ὅσης ἀκριβοῦς παρατηρήσεως, ἀπροσπταίστως, καὶ ἄνευ οἱαςτινοσοῦν παραδρομῆς, ἐλλείψεως καὶ σφάλματος.

Τῶν ἡμετέρων πονημάτων (πλὴν τῆς Κωνσταντινιάδος, τῶν Αἰγυπτιακῶν καὶ τοῦ περὶ τῶν Ποντιφήκων τῆς Ῥώμης), ὅσα καὶ ἐνταῦθα παρ' ἡμῖν ἐν τῇ νήσῳ δεδώκαμέν σοι πρὸς ἀντιγραφὴν, καὶ ὅσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεστείλαμέν σοι καὶ ἐφεξῆς κατὰ και-

(1) Γνωστὸν, ὅτι ἡ νῆσος Χάλκη Πατρίς μου ἐκαλεῖτο πάλαι καὶ Δημόνησος (Ὅρ. Περιγραφ. Χάλκης ὑπὸ Βαρθολ. τοῦ Κουτλουμασιανοῦ σελ. 3.) Διὸ καὶ ὁ ἀοίδιμος ἐπωνόμαζέ με Δημονήσιον.

ρους ἀποστελοῦμεν, ἐντελλόμεθά σοι πατρικῶς εὐχόμενοι, ὅπως πάντων αὐτῶν κρατῇς καὶ σὺ αὐτὸς δεύτερον Ἀντίγραφον ἀπὸ τοῦ ἡμῶν Αὐτογράφου, ἵνα, ἐπειδὴ τὰ μὲν τούτων σταλήσονται, ὡς σοὶ γράφομεν, εἰς ἀλλοδαπὴν, τὰ δὲ τυπωθήσονται ἐν φυλλαδίοις, ἢ ἐν ἐφημερίσι, τὰ δὲ καὶ μενοῦσιν ἴσως, ἀνέκδοτα, ἔχῃς εἰς τὸ μέλλον, καθ' ἣν δώσομέν σοι διαταγὴν, συνεκδοῦναι πάντα ἐν μιᾷ Βίβλῳ, κατὰ τὴν ἡμῶν ἔφεσιν. Οὕτω ποίησον τέκνον, καὶ ἕξεις ἡμᾶς θερμοὺς εὐχέτας σου.

αωμλ'. Νοεμβρίου ιζ'.

Τῷ Παναγιωτάτῳ, Θειοτάτῳ, καὶ Σοφωτάτῳ Π. Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, Κυρίῳ μοι Κυρίῳ, Κωνσταντίῳ τῷ προσκυνητῷ μοι εὐεργέτῃ καὶ σεβαστῷ μοι Γέροντι.

δουλικῶς.

Παναγιώτατε, καὶ Εὐεργετικώτατέ μοι Πάτερ καὶ Δέσποτα.

Ἀποστέλλων Αὐτῇ τὴν « Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ Κλήρου ἐν παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρεψάντων. » Ἀντιγραφὴν, τολμῶ, ἵνα ἐρωτήσω Αὐτὴν, διὰ τί, περὶ μὲν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ταῖς Σχολαῖς Ἰωαννίνων, Σμύρνης, Χίου καὶ Πάτμου εὐκλεῶς σχολαρχησάντων, φιλοπόνως συνέγραψε, περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ περιπύστῳ Σχολῇ τῶν Κυδωνιῶν, ἐν οἷς καὶ Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος καὶ Γρηγόριος ὁ Σαράφης, καὶ ἄλλοι. οὐδ' ἐν παρόδῳ μνείαν ἐποιήσατο; Πρὸς δὲ, καὶ περὶ Ἀνθίμου Γαζῆ, Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου καὶ τοῦ ἐσχάτως πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος Νεοφύτου Δούκα, οὐδέν. Εἰκάζω γοῦν παραλιπεῖν αὐτοὺς, ὡς γνωστοὺς ἴσως, οἷς τὴν καταγραφὴν ἀποστέλλει.

Τῆς Ὑμετέρας Σοφωτάτης Παναγιότητος

Εὐπειθὲς τέκνον

Θ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

Ἐλάβομεν καὶ τὴν περὶ τῶν ἐν παιδείᾳ . . . δευτέραν Ἀντιγραφήν. Πρὸς οὓς ἐστάλη ἡ πρώτη οὐδ' ἀνάγκη ἦν καὶ ἡ περὶ ὧν γράφεις νεωτέρων σημείωσις· ἀλλ' ὅτε, ἢν Θεὸς διδῷ, τὸ τοιοῦτον ἐνταῦθα ἐκδοθήσεται, τότε δὴ καὐτοί τε καὶ ἄλλοι, οὓς παρελίπομεν, καταχωρηθήσονται.

Τὰ χαλδαϊκὰ, σκοπεύομεν, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τούτων εἰς τὰς ἐφημερίδας Γαλλιστὶ καὶ Ἑλληνιστὶ. νὰ τυπώσωμεν καὶ εἰς φυλλάδια. Ὅθεν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν θέλομεν σοὶ ἀποστείλῃ δύω.

Ἔστω σοι γνωστὸν, ὅτι ἐφέτος ἐσμὲν κατεστενοχωρημένοι, διότι πᾶσαι αἱ τῶν Μοναστηρίων ἐν γένει πρόσοδοι ἐν Ἀχαΐᾳ κατεσχέθησαν, νόμῳ τοῦ αὐθαιρέτου παρὰ τῶν δύω Ἡγεμονιῶν, ἐπαπειλοῦσι δὲ καὶ τὰ τοῦ ἐλευσομένου κατασχεῖν, ὡς αὐτῶν ἴδια, περὶ οὗ καὶ ἐσμὲν πάντες οἱ Κυριάρχαι ἐμπερίστατοι μένομεν.

Τῇ ιη Δεκεμβρίου. Ὁ εὐχέτης σου Π. Κ.

ΩΙΔΗ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΕΙΣΑ
ΤΩ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΤΩ ΚΑΙ ΣΟΦΩΤΑΤΩ Π. ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΥΡΙΩ ΚΥΡΙΩ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΩι τῷ Α'.

«Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. Ψαλ. ριζ'. 24.

Ποίημα Θεοδώρου Ἀριστοκλέους
κατ' ἀκροστιχίδα ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ.

Μέλος Ὀνουφρίου Ι. Βυζαντίου.

Κυρία ἡμερῶν πασῶν ἀνέτειλεν ἡμέρα,
Πανήγυρις καὶ ἑορτὴ πασῶν ἁγιωτέρα,
Κ' ἡ κτίσις ὅλη χαίρει,
Καὶ δάφνας νίκης σύμβολα ἡ Ἐκκλησία φέρει.

Ὢ! Τίς ἀμύθητος χαρὰ τὴν λύπην διεδέχθη!
Χθὲς ἦν ἐν τάφῳ ὁ Χριστὸς, καὶ σήμερον ἠγέρθη·
Καὶ πύλας Ἅδου θλάσας,
Ἐκ τῶν δεσμῶν ἀφήρπασε ψυχὰς Δικαίων πάσας.

Νενέκρωται ὁ νεκρωτὴς ἰδὼν τὸν νεκρωθέντα,
Ζωώσαντα καὶ τοὺς νεκροὺς ὁμοῦ καὶ ζωωθέντα·
Καὶ ὅλος ἐψυχράνθη,
Ἰσχὺς αὐτὸν ἀπέλιπε καὶ πάντῃ ἐμαράνθη.

Σεμναὶ Γυναῖκες ἐν σπουδῇ ἀρώματα λαβοῦσαι,
Τί ἐν τῷ μνήματι Χριστοῦ λίαν πρωῒ ἐλθοῦσαι,
Αὐτὸν ἐπιζητεῖτε;
Χριστὸς ἀνέστη, χαίρετε, ἄπιτε, μὴ θρηνεῖτε·

Τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἁμαρτίας λύει,
Ἀνοίγει πύλας Οὐρανῶν, καὶ τὰς τοῦ Ἅδου κλείει,
Θεὸς ὢν Παντοκράτωρ·
Ἀπόλαυε τὴν πρώτην Σου κατοίκησιν Προπάτωρ.

Ἀπέλθετε, ὦ Μαθηταὶ, ἐπὶ τὴν Γαλιλαίαν,
Ἀντὶ δακρύων καὶ κλαυθμῶν χαρὰν λάβετε νέαν·
Ἐκεῖ δὲ ἀναστάντα
Ἰδόντες προσκυνήσατε τὸν τρέφοντα τὰ πάντα.

Ναὸν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὡς ἔφη πρὶν, λυθέντα,
Τριήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἴδετε ἐγερθέντα·
Διὸ πάντες συμφώνως
Κηρύξατε τὴν ἔγερσιν Χριστοῦ ἕως αἰῶνος.

Τὸ Ἅγιον καὶ Ἱερὸν Πάσχα ἡμῖν ἐπέστη,
Χορεύσατε πάντες πιστοὶ, ὅτι Χριστὸς ἀνέστη·
Λαοὶ καὶ ἔθνη πάντα
Δοξάσατε τὸν Κύριον ἐκ τάφου ἀναστάντα.

Ἰδοὺ ἡμέρα χαρμονῆς, ἡμέρα θυμηδίας,
Ἠχεῖ τὸ ῥῆμα τὸ γλυκὺ Ἐγέρσεως τῆς θείας·
Ἀσπάσασθε ἀλλήλους,
Ἀσπάσασθε ἐν τῷ Χριστῷ οἰκείους τε καὶ φίλους.

Ὅθεν μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ ἄκρας εὐφροσύνης,
Ὑψοῦντες ἤδη καὶ ἡμεῖς φωνὰς εὐγνωμοσύνης·
Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας,
Ἡδέως ἀσπαζόμεθα χεῖρας τῆς Παναγίας

Σοῦ, ὦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΕ σοφὲ καὶ Θεῖε Πατριάρχα,
Τοῦ ἀναστάντος Ἰησοῦ φίλτατε Ἱεράρχα·
Ἐσμὲν δὲ ἐν ἐλπίδι,
Ὅτι δεχθήσῃ τὴν Ὠδὴν τὴν ἐν Ἀκροστιχίδι.

Ἐψάλη κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως ἄνω εἰς τὸ Σιναϊτικὸν Μετόχιον ἐνώπιον τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος, τῷ 1857 ἔτει, Μαρτίου 23, ὑπὸ ἡδυφώνων τινῶν Μαθητῶν τοῦ ποιητοῦ, Διδασκάλου τότε τῆς ἐν Ἐδρινεκαπίῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς.

Ἐῤῥέθη ἐν τῇ βιογραφίᾳ (σελ. 13—14.) ὅτι ὁ ἀοίδιμος Κωνςάντιος ὑπερηγάπα καὶ τὴν Μουσικὴν καὶ τοὺς ἡδυφώνους τῶν Μουσικῶν. Διὸ καὶ τότε καταπληχθεὶς τὰς ἀκοὰς ὑπὸ τῆς ἡδυφωνίας τῶν Παίδων, ἀντήμειψε πλουσίᾳ, ὡς εἴωθε, τῇ χειρὶ καὶ τὸν Ποιητὴν καὶ τὸν Μελουργὸν καὶ τοὺς Μαθητάς, ἀναμνησθεὶς πολλῶν καὶ παλαιῶν καὶ νεωτέρων Διδασκάλων Μουσικῶν, ἐν οἷς μάλιστα Πέτρον τὸν Πελοποννήσιον, ὃν καὶ μόλις ἀνεπόλει εἰς μνήμην ἀποθανόντα τῷ 1777 ἔτει, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ πλάκα, δωδεκαετὴς ὢν καὶ εἶδεν ἐν τῷ ἔξω τῆς χαρσίας Πύλης (Ἐγρὶ-Καποὺ) Νεκροταφείῳ ἡμῶν, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου ποιηθὲν ἐπίγραμμα ἐμέμνητο ἔκτοτε ἀναγνούς, τοδί,

« Τὴν ἡδύφωνον Μουσικῆς ἀηδόνα
Ἀσματικὸν τέττιγα τῆς Ἐκκλησίας,
Τὸν Μουσικὸν νοῦν, ὃν ἐγνώριστε τέχνη,
Ἄλλον μελῳδὸν Λαμπαδάριον Πέτρον.
. . . .
. . . . »

1778.

Καὶ τὸ μὲν ἐπίγραμμα προβαίνει κατὰ μέτρον Ἰαμβικόν, ἀλλ' ἡμάρτηται κατὰ τὸν χρόνον ἔν τισι τῶν συλλαβῶν, ὁ δὲ νοῦς αὐτοῦ ἐστιν ἀτελής, ἐλλειπόντων δύο ἐφεξῆς στίχων, ὡς μὴ εὑρεθείσης τῆς πλακός, καί τοι πολλάκις ὁ ἀοίδιμος Κωνστάντιος ἀνεζήτησεν αὐτήν, ἥτις, ὡς ἔλεγε, μέχρι μέν τινος ἐσώζετο,' ἀλλ' ὕστερον ἀμελείᾳ, ἢ μᾶλλον, κλοπῇ τῶν ἐκεῖσε νεκροθαπτῶν ἐγένετο ἄφαντος· ἀλλὰ χάρις πάλιν αὐτῷ τῷ ἀειμνήστῳ Κωνσταντίῳ, ὅστις ἔσωσεν ἡμῖν τοὺς τέσσαρας τούτους στίχους παιδιόθεν διὰ μνήμης ἔχων αὐτούς. Σημ. Ἐκδ.

ΩΔΗ.

Εἰς τὴν Ἑορτὴν τοῦ αὐτοῦ, ὑπὸ Θ. Ἀριστοκλέους τῷ 1830 Μαΐου 21.

Ἀνέτειλε πάλιν ἡμῖν ἡ λίαν σεβασμία
Ὀνόματός Σου τοῦ σεπτοῦ ἡμέρα ἡ ἁγία,
Καὶ πάντων τὰς καρδίας
Πνευματικῆς ἐμπίπλησι καὶ θείας θυμηδείας.

Τῶν Πόλεων ἡ Βασιλὶς σήμερον ἐπαγάλλου,
Τελοῦσα μνήμην ἱερὰν Ἄνακτος τοῦ μεγάλου,
Τοῦ πρώτου σου ἐκείνου
Εὐκλεεστάτου Κτίτορος, Ἁγίου Κωνσταντίνου.

Καὶ τὴν ὁμώνυμον αὐτοῦ γόνον σου καὶ Πατέρα,
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΝ τὸν ἔνδοξον καὶ φαεινὸν ἀστέρα
Χριστοῦ τῆς Ἐκκλησίας,
Ἐπαίνοις καταστέφουσα, λέγε ἀπὸ καρδίας.

Ζῆθι ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΕ σοφὲ καὶ θεῖε Πατριάρχα,
Ἀρχιερέων καλλονή, Ποιμένων ποιμενάρχα,
Τῆς ἀρετῆς ὁ θρόνος,
Πατρίδος σου τὸ σέμνωμα, τοῦ κόσμου κόσμος μόνος.

Ζῆθ' εἰς πολλοὺς ἐνιαυτοὺς, Προστάτα τῆς παιδείας,
Μουσῶν ἡγέτα τῶν κλεινῶν, καὶ σκεῦος τῆς σοφίας.
Ἡμῖν δὲ ἐκ καρδίας
Πέμπε τὰς παναγίας σου καὶ θείας εὐλογίας.

ΑΣΜΑ

Εἰς τὴν Ἁγίαν Εὐφημίαν, ψαλὲν ὑπὸ τῶν Μαθητριῶν τοῦ ἐν Ταταούλοις Παρθεναγωγείου, τῷ 1861. Ἰουλ. 11. Ἐποιήθη ὑπὸ Θ. Ἀριστοκλέους, ἐμελουργήθη ὑπὸ Γ. Ῥαιδεστινοῦ, Λαμπαδαρίου ἤδη τῆς Μ. Ἐκκλησίας.

»Τῆς ἐνδόξου ἑορτῆς Σου ἡ ἡμέρα ἡ ἁγία,
Καλλιπάρθεν' Εὐφημία,
Ἐξανέτειλε καὶ αὖθις φαιδροτάτη καὶ θυμήρης,
Εὐφροσύνης οὐρανίου καὶ χαρᾶς ἀπλέτου πλήρης.
Καὶ χορὸς μικρῶν Παρθένων γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ,
Ἐν μολπῇ τὴν σεβασμίαν μνήμην Σου νῦν ἀνυμνεῖ.

Χαῖρε Μάρτυς Εὐφημία, σέμνωμα τῆς Ἐκκλησίας,
Χαῖρε δόξα Βυζαντίων, στύλε τῆς Ὀρθοδοξίας,
Χαῖρε τῶν Μουσῶν ἡγέτις, κ' ἐκ χειλέων τῶν Παρθένων
Δέχου τουτονὶ τὸν αἶνον.

»Διὰ Σοῦ κατὰ τῆς πλάνης τρόπαια ἡ Ἐκκλησία,
Τροπαιοῦχε Εὐφημία,
Θριαμβεύσασα ἐγείρει, ὅτε ἐν τῇ Χαλκηδόνι
Σὺ ἐκύρωσας τὸ δόγμα τὸ ὀρθόδοξον, Σὺ μόνη.

Διά τοῦτ' ὀφειλομένως, γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ,
Ἐν μολπῇ τῶν Σῶν θαυμάτων τὰ τεράστια ὑμνεῖ.
Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

»Ζῶσα μὲν τὸν Ὀλοφέρνην Κόρη τρυφερὰ καὶ νέα,
Ἀλλὰ τὴν ψυχὴν γενναία,
Θείᾳ πίστει κατακαίνει· Σὺ δὲ ἄπνους καταβάλλεις
Οὐχὶ ἕνα, στίφη δ' ὅλα κακοδόξων, ἄνευ πάλης.
Ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία, γεγωνυίᾳ τῇ φωνῇ,
Τὴν παρὰ Θεοῦ ἰσχύν Σου ἐν μολπῇ ὑπερυμνεῖ.
Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

» Τὸ πανέντιμόν Σου Σκῆνος θεία βρύσις ἰαμάτων,
Καὶ χαρίτων καὶ θαυμάτων,
Χαριτόβρυτ' Εὐφημία, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ μένει,
Ὁσημέραι ἀντλουμένη, μηδαμῶς δὲ κενουμένη·
Ὡς πιστὴ οὖν καὶ εὐγνώμων, γεγωνυῖα τῇ φωνῇ,
Τὴν ἀκένωτόν Σου χάριν, ἐν μολπῇ ὑπεραινεῖ.
Χαῖρε μάρτυς κτλ.

»Ἔνδοξε Μεγαλομάρτυς, Νύμφη τοῦ Χριστοῦ Ἁγία,
Σεμνοτάτη Εὐφημία,
Ἐσαεὶ τῷ Σῷ Νυμφίῳ καὶ Θεῷ παρισταμένη,
Ὡς μικρὸν φόρον, τὸν αἶνον εὐμενῶς προσδεχομένη,
Ὑπὲρ νεανίδων τοῦτον ἐκλιπάρει ταπεινῶν,
Τῶν εὐφημουσῶν ἐκ πόθου ὄνομά Σου τὸ κλεινόν.
Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

» Τὸν κλεινὸν δὲ Πατριάρχην, ζηλωτὴν τῆς εὐσεβείας,
Καὶ προστάτην τῆς παιδείας,
Καὶ τοῦ Παρθενῶνος τούτου τοὺς ἐνθέρμους παραστάτας,
Σκέπε, φρούρει, ταῖς λιταῖς Σου, καὶ τοὺς τούτων συνεργάτας·
Ἵνα πᾶσα ἡ χορεία τῶν Παρθένων ἀνυμνῇ,
Τὴν περικλεῆ Σου Μνήμην ἐν μολπῇ, καὶ ἐκφωνῇ.
Χαῖρε Μάρτυς κτλ.

ΤΕΛΟΣ.

Σημ. Ἐξαιτούμεθα τὴν ἐπιείκειαν τῶν Κ. Ἀναγνωστῶν διὰ τὰ ἀκουσίως ἡμῶν παρεισφρήσαντα τυπογραφικὰ λάθη, ὧν τὴν διόρθωσιν, ὡς εὐδιακρίτων, παρελείψαμεν.

Ὁ Ἐκδότης.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

Ὁ Παναγιώτατος καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κ. Κ. Γρηγόριος ὁ ΣΤ'. (1) 5.
Ὁ Παναγιώτατος Π. Κωνσταντινουπόλεως Κ. Κ. Σωφρόνιος. 5
Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἀντιοχείας Κ. Κ. Ἱερόθεος 10
Ὁ Σεβασμιώτατος ἅγιος Κυζίκου Κ. Νικόδημος
Ὁ Σεβ. ἅγιος Δέρκων Κ. Νεόφυτος
Ὁ Σεβ. ἅγιος Θεσσαλονίκης Κ. Νεόφυτος 5
Ὁ Σεβ. ἅγ. Ἄρτης Κ. Σεραφείμ.
Ὁ Σεβ. ἅγ. Σερρῶν Κ. Νεόφυτος.
Ὁ Σεβ. ἅγ. Μιτυλήνης Κ. Μεθόδιος Ἀρώνης.
Ὁ Σεβ. ἅγ. Χίου Κ. Γρηγόριος. 2
Ὁ Σεβ. ἅγ. Μογλινῶν Κ. Προκόπιος.
Ὁ Σεβ. ἅγ. Φαναριοφερσάλων Κ. Μελέτιος.
Ὁ Θεοφιλέστ. ἅγ. Τρίκκης Κ. Κωνστάντιος
Ὁ Πανοσιολογιώτατος Μέγας Πρωτοσύγγελος Κ. Εὐστάθιος Κλεόβουλος 2
Ὁ Παν. Ἀρχιμανδρ. Γραμματεὺς τῆς ἱερᾶς Συνόδου Κ. Ἰωακεὶμ Κοκκώδης.
Ὁ Παν. Δευτερεύων τῆς Α. Παναγ. Κ. Κωνσταντῖνος Γαζῆς.
Ὁ Ἱεροδ. τῆς Α. Π. Κ. Δοσίθεος.
Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ . 4
Ὁ Παν. Ἀρχιμανδρ. Κ. Παρθένιος Σιναΐτης.
Ὁ Ἱερ. Γεράσιμος ἀνεψιὸς τοῦ ἁγίου Χαλκηδόνος.

Οἱ Εὐγενέστατοι Κύριοι.

Σταυράκης Ἀριστάρχης Μέγας Λογοθέτης 3
Γεώργιος Ζαρίφης. 10
Χ. Γεώργιος Κωνσταντινίδης· 10
Ζαχαρίας Ζαχάρωβ Σύμβουλος τοῦ ἐμπορίου καὶ Ἱππεύς.
Α. Ζωγράφος 5
Ξενοφῶν Τριανταφυλλίδης.
Ἡρoκλῆς Βασιάδης.
Ἰωάννης Ἀντωνιάδης.
Ἰφιγένεια Ν. Ἀντωνιάδου.
Π. Καμάρας.
Σταυράκης ἐφένδ. Καπουκεχιᾶς.
Μιχαὴλ Ἀφθονίδης, Μέγας Ῥεφερενδάριος.

---

(1) Ἰστέον, ὅτι πρὶν πατριαρχεύσῃ τὸ Β'. ἡ Α. Παναγιότης, εἶχον ἐκτυπωθῆ κατὰ τὸ 1866 ἔτος δεκαπέντε Τυπογραφικὰ φύλλα καὶ διενεμήθη εἰς τοὺς Συνδρομητάς. Τὰ δὲ λοιπὰ ἐτυπώθησαν ἤδη κατὰ τὸ 1870 ἔτος, διὰ τοῦτο ἐν ταῖς Σημειώσεσι (Σελ. 69. Σημ. ΙΑ'.) ἀναφέρεται ὡς πρώην Πατριάρχης.

Κ. Ἀνθόπουλος.
Α. Φαρδῆς. 2
Θεόδωρος Μποσταντζόγλους.

Οἱ Καθηγηταὶ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.

Ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης καὶ Διευθυντὴς Κ. Φιλόθεος Βρυέννιος.
Ἀντώνιος Χαρίλαος.
Ἀνδρέας Σπαθάρης.
Βασίλειος Καλλίφρων.
Κωνςαντῖνος Ζαχαριάδης.

Ἐκ τῶν μαθητῶν.

Λουκᾶς Ι. Μακεδών.
Κωνς. Β. Καλαυρίδης.
Ἀλέξ. Ἀντωνίου Χαρακτίδης.
Πολυχρόνιος Γ. Παχείδης Μαρωνείτης.
Ἰάκωβος Ἀνας. Ἐφέσιος.
Χαρίλαος Μ. Γεωργιάδης.

Οἱ ἐν τῇ Θεολογικῇ τῆς Χάλκης Σχολῇ.

Ὁ ἱερολογ. Ἀρχιμανδρίτης Ν. Γλυκᾶς.
Η. Ταντκλίδης. 2
Κωνςαντῖνος Ἱεροδ. Πληζιώτης.
Ἄνθιμος Ἱεροδ. Πελτέκης.
Νεόφυτος Καλογερίδης.
Χρῆστος Ἱεροκλῆς.
Ν. Ι. Ζαχαριάδης.
Κωνςαντῖνος Ἱεροδ. Βαφείδης.
Βασίλειος Μιχαηλώφ.
Κωνς. Φ. Κωνσταντινίδης.
Ι. Κύριλλος.
Κλεάνθης Γεωργιάδης Βυζάντιος.
Χ. Ἰωάννης, Χ. Ἡλιοῦ Καισαρεύς.
Ἀμβρόσιος Ἱεροδ. ἐκ Καλύμνου.
Ἰωάννης Σ. Δρακόπουλος.
Ἱλαρίων Ἱεροδ. Κρής.
Θεμιστοκλῆς Βαφειάδης.
Θεόδωρος Καστορίδης.
Βενιαμὶν Ἱερομόν.
Ἰωάννης Παραπαντόπουλος.
Χρῆστος Δ. Παπαδόπουλος.
Βασίλειος Γρηγοριάδης.

Οἱ Μουσικολογιώτατοι Κύριοι.

Σταυράκης Γρηγοριάδης Πρωτοψάλτης.
Γεώργιος Εὐστρατιάδης Λαμπαδάριος.
Νικόλαος Α'. Δομέστικος.
Κωνσταντῖνος Β'. Δομέςικος.
Ἰωάσαφ Ῥῶσσος Α'. ψάλτης τοῦ ἁγίου Κωνς. Πέρᾳ.
Παρθένιος Μικρόστομος Α'. τοῦ ἁγ. Κωνς. Ὑψωμαθείοις.
Θεοφάνης Παπαδόπουλος Α'. Διπλοκιονίῳ.
Μελέτιος Β'. τῆς τῶν Ἰβήρων Μονῆς.
Δημήτριος Βυζάντιος Α'. τῶν Εἰσοδίων.
Γρηγόριος Πασχαλίδης Β'. τῶν Εἰσοδίων.
Γεώργιος Βιολάκης. Α'. ἁγ. Ἰω. Γαλατᾶ.
Ἀριστείδης Νικολαΐδης Β'. τοῦ αὐτοῦ.
Ἰωάννης Ζωγράφος Κέϊβελης Α'. εἰς Καδίκιοϊ.
Νικόλαος Σάλπιγξ. Α'. τοῦ Χριστοῦ.
Συμεὼν Ἀναστασιάδης Α'. τῆς Παναγίας.
Χ. Παναγιώτης Προυσαεὺς Α'.
Τιμολέων Ὀνουφριάδης Β'. τῆς ἁγ. Τριάδος.
Ἰωάννης Π. Πιθῆς ἐκ Βροντάδων.

Οἱ ἐν Πέρᾳ.

Ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος Παμφύλου Κ. Διονύσιος. 5
Ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης Κ. Μεθόδιος.
Ὁ Παν. Προεστὼς τοῦ ἁγ. Νικολάου Κ. Γεράσιμος.
Χριστοφόρος Ἱερομ. Ἰγγλέσης.
Ἱερεμίας Ἱεροδ. Καλύμνιος.

Γαβριὴλ Σοφοκλῆς Διευθ. τῆς Ἑλ. Σχολῆς τῶν Εἰσοδίων.
Νικόλαος Φρυδᾶς Διευθ. τῆς εἰς ἅγ. Κωνς. Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
Δημήτριος Πεταλλίδης Διευθ. τῆς ἐν Πέρᾳ ἐμπορικ. Σχολῆς.
Μακάριος Κωνσταντινίδης.
Ἀθανάσιος Κούρτελης.
Ἰωάννης Σαράφογλους.
Ἀθανάσιος Ἰωαννίδης.
Ἀντώνιος Κάρλος.
Τζαννῆς Δράκος.
Δ. Σεργιάδης.
Σταμάτιος Νιώτης.
Ἀριστείδης Δ. Τσιτσίνης.
Νικόλαος Τσιμπῆς.
Χρῆστος Νικολαΐδης.
Εὐςράτιος Ἠλιάδης.
Σπυρίδων Γραμματικόπουλος.
Δημήτριος Κ. Καλίτσης.
Ἀκίνδυνος Γ. ἐκ χάλυκος τῆς Λέσβου.
Γεώργιος ἐξ Ἀποῤῥήτων Φραγκορ.
Μιχαὴλ Δ. Κανδηλάπτ. εἰς ἅγ. Κωνστ.

Οἱ ἐν Ταταούλοις.

Ὁ Σεβασμ. Π. Πρεσλάβας Κ. Βενιαμίν.
Ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδρίτης Ἱλαρίων Πλατῆς.
Ὁ Αἰδεσ. Παπᾶ Ζαχαρίας Πρωτοπρεσβύτερος.
Ὁ Αἰδεσ. Παπᾶ Στέφανος Πρωτέκδικος, Χῖος.
Ὁ Ἀρχιμανδρ. Χρύσανθος.
Ὁ Ἱεροδ. Ἰωάννης Χῖος, ἐκ Βελισ.
Ὁ Ἱεροδ. Κωνστάντιος Ξυδάκης Βυζάντιος.
Ὁ Ἱεροδ. Σωτήριος Ἀθανασ. Βυζάντιος.
Δημήτριος Ἀντίπας.
Βασίλειος Ἰωαννίδης Ἀρχιτέκτων.
Ἀδαμάντιος Ἐφένδης.

Ἰωάννης Μαρσᾶν. 2
Μιχαὴλ Ἀντωνιάδης. 2
Ἰωάννης Π. Σταματίου ἐκ Μαχρουνίτσης. 7
Κωνσταντῖνος Μεϊμαρίδης.
Χ. Κωνς. Μαλιᾶς.
Λουκᾶς Καστανάκης.
Ἐξοχ. Μ. Βωλονάκης.
» Ν. Κοσμάμπεης.
Χ. Νικολῆς Κάλφας.
Ἀλέξανδρος Παλαιολόγος.
Μιχαὴλ Κωνσταντινίδης.
Κωνσταντῖνος Νικολαΐδης.
Σκαρλάτος Πεστεμαλτζόγλους.
Παντολέων Μαςραπᾶς.
Ἀλέκος Γιωβαννάκη.
Παντολέων Λαμπρίδης.
Ἀντώνιος Δράκος.
Σπυρίδων Σερεμετάκης.
Βασίλειος Παπαδόπουλος.
Δημήτριος Κυρίλλου.
Ἀνδρέας Β. νε-σ.ανόπουλος.
Δημήτριος Νάτσιος.
Μιχαὴλ Λαμπρίδης.
Γεώργιος Νεγρεπόντης.
Νικόλαος Κόλακας.
Μανουὴλ Βλαστάρης.
Ἰωάννης Ῥίζος.
Μιχὲς Ῥίζος.
Πετράκης Δ. Κάλφα Μεϊμαρίδης.
Γεώργιος Πρινέας.
Δημήτριος Μάγκος.
Γεράσιμος Ἰγγλέσης.
Ἰωάννης Κανέλλος.
Γεώργιος Ἀναςασιάδης Φαρμακ.
Θεόδωρος Νεστορίδης.
Νικόλαος Καπέλας.
Δημήτριος Λουκατραδόπουλος.
Ἐριφίλη Τηλεμάχου Δημητριάδου.
Ἀντώνιος Κοκκάλης.
Δημήτριος Μαλάται.
Χρῆστος »
Κωνςαντῖνος »

Λεωνίδας »
Γρηγόριος »
Κωνσταντῖνος Ἀναϊδιάρης.
Ανδρέας Βάτης.
Τηλέμαχος Ποτέσσαρος.
Ἱπποκράτης Βλαχόπουλος Φαρμακοπ.
Παντολέων Λ. Σπανούδης.
Νικόλαος Ξανθάκης.
Γεώργιος Ἐγγονόπουλος.
Σπυρίδων Χ. Κ. Πανταλαμπρής.
Περικλῆς Γ. Κάλφα.
Βασίλειος Η. Μαυρουδής.
Δημοσθένης Μορφιάδης
Βασίλειος Βαλτᾶς.
Ἀντώνιος Φιλαλήθης.
Γρηγόριος Σακελλαρίδης.
Βασίλειος Σεραφιανός.
Νικόλαος Ηίσας.
Φώτιος Λαμπρίδης.
Δημήτριος Ἀναστασιάδης.
Κωνσταντῖνος Ἄμοιρος.
Δημοσθένης Παπαδόπουλος.
Παῦλος Μενάγιας.
Ἀντώνιος Ι. Σαλτζῆ.
Ἀθανάσιος Φλώρης.
Πέτρος Σεΐμίρης.
Ἀλέξανδρος Ῥίτσος.
Ἀντώνιος Πράσινος.
Σταμάτιος Παρθένης.
Σπυρίδων Κωνσταντινίδης.
Γεώργιος Π. Κάτσαρης.
Ἀλέξανδρος Κουμπιάς.
Δημήτριος Βαλῆς.
Ξενοφῶν Παρθένης.
Παναγιώτης Μυρίσης
Ἀθανάσιος Σγούτας.
Ἰωάννης Σ. Ποταμιάδης.
Δημήτριος Γραμμάτου.
Μικὲς Θέργελης.
Γεώργιος Μαλτεζάκη.
Βασίλειος »
Ἰωάννης Κολλάρος.

Λεωνίδας Νεγρεπόντης.
Ἀριστοτέλης Ζαφειράκη.
Κωνσταντῖνος »
Νικόλαος Ἀλευρόπουλος.
Λεωνίδας Κοσμέτος.
Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης.
Σπυρίδων Ἀλεξανδρίδης.
Στέφανος Γιακουμίδης.
Λεωνίδας Ζωσιμᾶς.
Σπυρίδων Μαλλάκας.
Ξενοφῶν Δημητριάδης.
Ἀντώνιος Λαουτάρης.
Νικόλαος Φρέρης.
Σωτήριος Σουκιάζης.
Ἡρακλῆς Παστελᾶς.
Μανουὴλ Παπαδάκης.
Ἀθανάσιος Καραντινός.
Δημήτριος Θεοδωρίδης Φαρμακ.
Γεώργιος » »
Νικόλαος Σάββ. Χρυσοχόος.
Δημήτριος Γιαλούσης.
Νικόλαος Ἰσαακίδης.
Ἀντώνιος Σουβατζῆς.
Θεόδωρος Ζαφίρης.
Λάζαρος Ζαφειρίου.
Κομνηνὸς Ἀράμπογλους.
Νικόλαος Ἰσκ. Θαλασσινός.
Διονύσιος Ἰγγλέσης.
Δημήτριος »
Κωνσταντῖνος Ἰωαννίδης.
Δημήτριος Χριστοδούλου.
Παπανῆς Γρηγορίου.
Θεόδωρος Γεωργίου.
Παναγιώτης Ἀθανασίου.
Νικόλαος Γεωργίου.
Γεώργιος Ἀνδρ. Ζωγράφου.
Μιχαὴλ Γ. Λαδάκης.
Γεώργιος Σταματίου.
Ἀλέξανδρος Τρωϊάννου.
Δημήτριος Ἀθανασιάδης.
Ἰωάννης Α. Καΐσαρ.
Μανουὴλ Ἀθανασίου
Κωνσταντῖνος Σαρδίνσκης.

Χ. Στυλιανὸς Χ. Βασιλείου.
Κυριακὸς Πορτοκάλλης.
Σταῦρος Κωνσταντινίδης.
Ἀντώνιος Παπαδόπουλος.
Ἐπιμελ. τοῦ Κ. Χρήστου Παξεβάνογλου.
Ὁ αὐτός.
Κ. Ἡλιάσκος.
Στέφ. Σεϊμίρης.
Γ. Μαυρίδης.
Ἐμμαν. Κωνσταντινίδης.
Ἐπιμ. Κ. Ματθαίου Χ. Γεωργ.
Ὁ αὐτός.
Ὁ Θεοφιλέστ. Ἐπίσκοπος Νικοπόλεως Κ. Ἱερεμίας 2
Καλλίνικος Ἱερομόναχος Χουτουργιώτης.
Δημήτριος Τζόλας.
Ἀναστάσιος Λαμπρίδης.
Ἀριστείδης Γραμμενίδης.
Περικλῆς Μιχαηλίδης
Γεώργιος Κ. Ζησόπουλος.
Ἰωάννης Ψαραύτης.
Μάρκος Χρίστου Μπογιατζόγλ.
Θ. Ῥαχτιβάν.
Ἀθανάσιος Παπᾶ.
Εὐλάμπιος Ἰωαννίδης.
Βασίλειος Τσερλέντης.
Θεόδωρος Ἰωαννίδης.
Μιχαὴλ Ἐγγονόπουλος.
Μιχαὴλ Κηλτζανίδης.
Σοφοκλῆς Κάτσαρης Λευκάδιος.
Ἰάκωβος Κάτσαρης Λευκάδιος.
Νικόλαος Ρωσσας.
Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος.
Ὀρέστης Λεοντιάδης.
Νικόλαος Θεοχαρίδης.
Δημοσθένης Ψάλτης.
Ἐπιμελ. Παναρέτου Ἱερομον.
Ὁ αὐτός.
Παπᾶ Ἰωάννης Τραπεζούντιος Ταξειδιώτης τῆς Παναγίας Σουμελᾶ.
Χαραλάμπης Παπαδόπουλος Τραπεζούντιος ἀπὸ χωρ. Σουμελᾶ.
Ἰωάννης Μαρινόπουλος Τραπεζούντιος.
Ἐπιμ. Γεωργίου Π. Πρασίνου.
Ὁ αὐτὸς 3
Σοφοκλῆς Ι. Σμπυράκης.
Ἀριστείδης Γ. Ῥάλλης.
Νικόλαος Π. Εὐσταθίου.
Θεολόγος Οἰκονομίδης.
Φώτιος Παπαδόπουλος.
Ἐπιμ. Σταματίου Α. Σπανούδη.
Οἱ ἐν Βεζεστενίῳ τῆς Κ/Π.
Μεταξοϋφασματοπῶλαι.
Ἰωάννης Μ. Καραγιαννίδης.
Δημήτριος Μ. Καραγιαννίδης.
Σκαρλάτος Γ. Μεταξᾶς.
Ἀλέξανδρος Θεοδωρίδης.
Ἀντώνιος Σ. Φαλιέρος.
Γεώργιος Δ. Ῥωσσόπουλος.
Κωνσταντῖνος Ἀνανιάδης.
Ἰωάννης Βλαστός.
Ἀριστοτέλης Μελαγχρινός.
Ἰωάννης Μ. Ἀληθινός.
Ἐμμανουὴλ Ἀνδρικίδης.
Κωνσταντῖνος Ἀνδρικίδης.
Ἀλέξανδρος Β. Παπαδόπουλος.
Νικόλαος Κ. Βοῦρος.
Σταῦρος Νικολαΐδης.
Γεώργιος Πολιτάκης.
Νικόλαος Κοσμάδης.
Ἰωάννης Μουμτζόγλου.
Γεώργιος Παπαδόπουλος.
Χρῆστος Π. Λαζάρου.
Περικλῆς Κάπαρης.
Κυριακὸς Κ. Λεοντινιάδης.
Ἐκ τῶν ἐν Γαλατᾷ Φερμελετζ.
Μάρκος Γ. Μακρυνός.
Δημήτριος Τομπάρος.
Ἐπιμ. Τιμολέοντ. Ὀνουφριάδου.
Ὁ Αἰδεσιμ. παπᾶ Ἀναστάσιος.
Ὁ Αἰδεσιμ. παπᾶ Εὐσέβιος.
Γεώργιος Ἱεροδ. τῆς ἐν Σταυροδ.

Ἐκκλησίας τῶν Εἰσοδίων.
Σωφρόνιος Φωτόπουλος Ἱεροδιάκ. τῆς ἁγ. Τριάδος.
Ἀλέξανδρος Δ. Ξάνθος.
Γαβριὴλ Α. Κεσανλῆς.
Ἐπιμ. Διονυσίου Βορίδου.
Ὁ αὐτός.
Χρῆστος Βασιλειάδης.
Β. Κομβόπουλος.
Ἀνώνυμος.
Ἐπιμ Ἀνδρέου Δ. Καμίλη.
Νεόφυτος Ἱερομόναχος Ἀρναούτογλους.
Ἰωάννης Μισαρίτης.
Φίλιππος Ἰσαακίδης.
Χαραλάμπης Ἰ. Ἀργυροκαςρίτης.
Ἐπιμ. Κωνστ. Μαλάτου.
Βασίλειος Γ. Πετρίδης.
Δημήτριος Ξενιάδης.
Ἐπιμ. Στεφάνου Μορφιάδου.
Ὁ αὐτός.
Σταῦρος Νικολαΐδης.
Πέτρος Μορφιάδης.
Εὐλαβία Μακά.
Οἱ ἐν Εὐαγγελιστρίᾳ
Ἐπιμ. Ἀντωνίου Γεωργιάδου
Διδασκάλ. εἰς Σαλμὰ-Τομπροῦκι.
Ὁ αὐτός.
Ὁ Αἰδεσ. Προεστὼς Π. Γεώργιος Σακελλάριος.
Παπᾶ Γ. Ζησίδου ἐκ Λαμπόβου τῆς Ἠπείρου.
Κωνστ. Παπάζογλους Κάλφας.
Δημήτριος Γ. Μικτάρης.
Ἀλέξιος Ν. Πανταζίδης.
Θεμιστοκλῆς Ν. Τακουνᾶς.
Θεοδόσιος χατζῆ Πέτρου.
Βασίλειος χατζῆ Προδρόμου.
Σ. Παπαδάκης.
Κωνστ. Ν. Τσκούσογλους.
Ἀντώνιος Ν. Στιβαδῶρος.
Δ. Ε. Κανταρτζίδης Νικομηδεύς.
Ἡρακλῆς Κωνστ. Π. Βυζάντιος.
Ἐπιμ. Εὐςρ. Γ. Παπαδοπούλου.
Οἱ ἐν Χάσκιοι.
Ὁ αὐτός.
Κωνσταντῖνος Σαββόπουλος.
Κωνσταντῖνος Λ. Ξανθόπουλος.
Παναγιώτης Σ. Παρμενίδης.
Β. Παντελεημονίδης.
Θεμιστοκλῆς Ἰ. Καραβίας.
Ἰωάννης Κ. Λεμονίδης.
Σπυρίδων Γεωργόπουλος.
Οἱ ἐν Μεγάλῳ Ῥεύματι.
Ὁ Θεοφιλές. ἅγ. Σεβαστείας Κ. Παΐσιος Βυζάντιος.
Ὁ Πανοσ. Προεστὼς Κ. Γεννάδιος Βυζάντιος.
Ὁ Πανοσ. Κ. Κύριλ. Βυζάντιος.
Παπᾶ Χρῆστος Καλυβίτης.
Ὁ Ἑλληνοδιδ. Κ. Δ. Σταυρόπουλος.
Ζ. Ζερπουλᾶς ἐκ Κουτάλης.
Ἀντώνιος Μαρκόπουλος.
Νικόλαος Χ. Γ. Καροπουλᾶς Σάμιος.
Οἱ ἐν Φαναρίῳ τιμιώτ. Κύριοι.
Ἀριστείδης Φραγκιᾶς.
Ζαφείριος Λεμοντζόγλους.
Κωνςαντῖνος Πληθωνίδης ἐκ Θεραπείων.
Ἐλευθέριος Πολιτάκης.
Μιχαὴλ Ἀνδρεάδης Βαφόπουλος.
Εὐάγγελος Τίτου.
Συμεὼν Βασιλ. Τιρεκτσόγλους.
Ἀδελφοὶ Κων. καὶ Ἰ. Σταυρίδαι.
Βασίλειος Ἰωάν Παναγιωτίδης.
Ἀπόστολος Ἀργυριάδης.
Α. Ἀντωνιάδης.
Μάρκος Χ. Δημ. Μαυρομμάτης.
Γ. Ἰωαννίδης ἐκ Χάσκιοϊ.
Γ. Ἀβραμίδης.
Σταῦρος Δ. Πασχαλίδης ἐκ Καλφᾶ
Οἱ ἐν Ψωμαθείοις.
Ὁ Θεοφιλές. ἅγ. Χαριουπόλεως Κ. Γεννάδιος Σχολάριος.

Ὁ Θεοφιλέσ. ἅγ. Μελιτουπόλεως Κ. Εὐγένιος.
Ὁ Θεοφιλ. ἅγ. Παιονίας Κ. Ἱερεμίας.
Ὁ Προεςὼς τοῦ ἁγ. Κωνς. Κ. Καλλίνικος.
Ὁ Προεςὼς τοῦ ἁγ. Γεωργίου Κ. Νεόφυτος Ἀρχιμανδρίτης.
Ὁ ἐν Βλάγκᾳ ἱερετεύων Κύριλλος Ἱερομ. Βυζάντιος Βατοπαιδινός.
Διονύσιος Ἱερομ. Κυζικηνός.
Χρύσανθος Ἱεροδ. Βυζάντιος.
Γεώργιος Σταματιάδης.

Οἱ ἐν Τοπκαπίῳ.

Ἐπιμ. τοῦ Αἰδεσ. Π. Γ. Σακελλαρίου.

Ὁ Προεστὼς τοῦ ἁγ. Νικολ. Ἀρχιμανδρ. Ἱερόθεος.
Παπᾶ Χρῆστος Ἐφημέρ. ἐκ Κορυτσᾶς.
Διονύσιος Ἱεροδ. ἀπὸ Περίςασιν.
Νικηφόρος Ἱεροδ. τοῦ ἁγ. Φωκᾶ αὐτόθεν.
Χ. Περικλῆς Δημόπουλος Παντοπώλης.
Ὁ αὐτόθ. Διδάσκ. Κ. Γ. Βυζάντιος.
Ὁ Μουσικολ. Πασχάλης Διαμαντίδης Βυζ.
Γεώργιος Α. Ν. Μ. Κ.
Κώστας. Γ. Ἀλεξανδρόπουλος Παντοπώλης ἐξ Ἀγράφων.
Νικόλαος Γ. Ἀλεξανδρ. Παντοπ. αὐτόθεν.
Νικόλ. Πετρίδης Κιουρτζόγλους.

Οἱ ἐν Σαλμᾶ Τομπρουκι.

Ἐπιμ. τοῦ αὐτόθ. Διδ. Ἀντ. Γεωργιάδου.

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἰωακεὶμ Ἀθανασιάδης.
Παπᾶ Ζήσης Δημητρίου ἐκ Δρυϊνουπόλεως Λιμπόγοβον.
Εὐγένιος Ἱεροδ. Σιγάλας.
Διονύσιος Ἱεροδ. Ἐδρινεκαπίου ἐξ Εὐβοίας.
Γρηγόριος Ἱεροδ. Σαρμασικίου.
Ἀλέξανδρος Ν. Ξενίδης Ἑλληνοδιδ. Ἐδρινεκαπίου.
Ι. Δ. Κάραλης Ἀλληλοδ. αὐτόθι.
Ξενοφῶν Κ. Χαρισιάδης.

Οἱ ἐν Κ. Π. Ἀντιπρόσωποι τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ ἁγίου Ὄρους.

Ὁ Πανοσ. Ἀρσένιος Κωνςαντινουπολίτης.
Ὁ Πανοσ. Γεννάδιος Πελοποννήσιος.

Οἱ ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ ὄρει.

Ὁ Πανοσ. Προηγ. Στέφανος Λαυριώτης.
Ὁ Πανοσιώτ. Προηγ. Ἰωσὴφ Βατοπαιδινός.
Ὁ Πανοσ, Προηγ. Δανιὴλ Παντοκρατορινός.
Οἱ Πανοσ. Ἀρχιμ. Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης. Κεφαλήν.
Πατσιος Χιλιανδαρινός.
Ὁ πανοσ. Ἀρχμ. Καλλίνικος Ξηροποταμινός.
Ὁ Πανοσ. Ἀρχιμ. καὶ Καθηγ. τῆς Ἱ. Μονῆς τοῦ ἁγίου Παύλου, Γεράσιμος.
Ὁ πανοσ. Ἀρχιμ. Συμεὼν Σταυρονικητιανός.
Ὁ παν. Ἱερομ. Ἱλαρίων Ζωγραφίτης.
Ὁ παν. Ἱερμ. Ἀναν. Ἐσφιγμενίτης.
Ὁ » Ἱεροδ. Μελέτ. Ξενοφωντινός.
» » » Βίκτωρ Γρηγοριάτης.
» » ἐν Μοναχ. Κύριλλος Κουτλουμουσιανός.
» » » Συμεὼν Σιμωνοπετρίτης.
» » » Γεράσιμ, Καρακαλινός.
» » » Σωφρόνιος Φιλοθεΐτης.
» » » Πολύκαρπ. Δοχειαρίτης.

» » » Εὐγένιος Ῥῶσσος.
» » » Δανιὴλ Κωνςαμονίτης.
» » Ἐπιστάτης Ἱερομ. Νεόφυτος Ἐσφιγμενίτης.
Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱ. Κοινότητος Γρηγόριος Ἰβηρίτης.
Ὁ Ὑπογραμμ. Διονύσιος Δοχειαρίτης.

Οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ὁ Θεοφιλές. Ἐπίσκοπος Κύτρους Κ. Φιλάρετος 2
Φίλιππος Κ. Μεγαβούλης.
Ἑλένη Μεγαβούλη.
Βασίλειος Μεγαβούλης.

Οἱ ἐν Ἄρτῃ.

Ὁ Ἱεροδ. τῆς Α. Σεβ. τοῦ ἁγίου Ἄρτης Στέφανος Α. Κλεόμβροτος.
Ὁ Ἱεροδ. ὁμοίως, Θεόκλητος ἐκ Ταταούλων.
Ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Ἄρτῃ Σχολή.
Βασίλειος Γ. Σ. Κλεογένης.

Οἱ Ὁσιώτατοι Ἡγούμενοι.

Κάτω Παναγίας -Κωνςάντιος.
Φανερωμένης -Εὐγένιος.
Προφήτου Ἠλιοῦ -Ἱερόθεος.
Βλαχερνῶν -Ἀγαθάγγελος
Θεοτόκου -Ἀθανάσιος.
Ζαλόγκου -Ἀγαθάγγελος.

Οἱ ἐν Πρεβέζῃ.

Ἀθανάσιος Ἀθανασιάδης.
Νικόλαος Δαβίδ.
Σπυρίδων Καραμάσης.
Ἰωάννης Δ. Παχούμης.
Μιλτιάδης Κ. Κακαμβίσης.
Γαλάνης Ἀθανασίου.

Οἱ ἐν Αἴνῳ.

Ἐπιμ. *Σταυράκη Πρωτοψάλτου.*
Ὁ τοῦ Ἁγίου Αἴνου Ἱεροδ. Θεοδώρητος αὐτόθεν.
Ὁ τοῦ αὐτοῦ Ἱεροδ. Ἀποστολίδης ἐκ Δημητριάδος.
Ὁ Ἑλληνοδιδ. Μεθόδιος Στεφανίδης.
Ἱερεμίας Ἡγούμενος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.
Π. Χριστοφόρος Γεωργιάδης.
Βαλσάμης Λαμπρυνίδης.
Γεώργιος Π. Σ. Οἰκονομίδης.
Μίρτσος Κυριακοῦ.
Κωνσταντῖνος Μαυρῆ.
Δημήτριος Π. Ἀθανασίου.
Ἀδελφοὶ Ἀγγελίδαι.
Ἀντώνιος Κόνου.

Οἱ ἐν Σινώπῃ.

Στέφανος Κ. Γερεπακάνης,
Ἀλέξανδρος Ν. Γερεπακάνης.
Κ/λης Γερεπακάνης.
Νικόλ. Χ. Β. Ἀφεντούλογλους.
Ἀπόστολος Α. Τσινόγλους.
Δῆμος Δ. Γιανούσης.

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν Κ. Συνδρομητῶν, ὅσων τὰ ὀνόματα δὲν κατεχωρήθησαν, διότι δὲν ἐλάβομεν τοὺς Καταλόγους αὐτῶν.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Δεκαπέντε Τυπογραφικὰ φύλλα ἐκτυπωθέντα κατὰ τὸ 1860 ἔτος διενεμήθησαν πρὸς τοὺς Κ. Κ. Συνδρομητάς. Ἡ δὲ ἐκτύπωσις καὶ τῶν λοιπῶν τούτων 16 φύλλων ἐβράδυνε μέχρι τοῦ ἐνεστῶτος 70 ἔτους, ἕνεκα μεγίστης ζημίας ἐπισυμβάσης μοι.

Τιμᾶται ἀντὶ γροσίων 16 πληρωτέων ἅμα τῇ παραλαβῇ.

Ὁ Ἐκδότης

Θ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Δεκαπέντε Τυπογραφικὰ φύλλα ἐκτυπωθέντα κατὰ τὸ 1866 ἔτος διενεμήθησαν πρὸς τοὺς Κ. Κ. Συνδρομητάς. Ἡ δὲ ἐκτύπωσις καὶ τῶν λοιπῶν τούτων 16 φύλλων ἐβράδυνε μέχρι τοῦ ἐνεστῶτ[illegible] 70 ἔτους, ἕνεκα μεγίστης ζημίας ἐπισυμβάσης μοι.

Τιμᾶται ἀντὶ γροσίων 16 πληρωτέων ἅμα τῇ παραλαβῇ.

Ὁ Ἐκδότης

Θ. ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.

Η ΦΩΝΗ

ΤΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

ΥΠΟ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΕΝ ΧΙΩι,

ἐκ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Μ. ΠΡΟΚΙΔΟΥ.

1863.

Η ΦΩΝΗ

ΤΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

ΥΠΟ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ

Gregory, of Byzantium, metropolitan of Chios

ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ.

ΕΝ ΧΙΩι,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Κ. Μ. ΠΡΟΚΙΔΟΥ.

1863.

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

ΜΕΡΟΣ Α΄.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

ΕΡΕΥΝΑ ΑΡΧΩΝ.

*« Τὸ περὶ Χριστοῦ πολεμεῖν δείκνυμεν ἐν τῷ μά-
» χεσθαι κατὰ Χριστὸν τὸν εἰρηνικόν τε καὶ πρᾶον
» καὶ τὰς ἀσθενείας ἡμῶν βαστάσαντα· οὔτε εἰρη-
» νεύομεν κατὰ τοῦ Λόγου τῆς ἀληθείας ὑφιέντες τι
» διὰ δόξαν ἐπιεικείας, (οὐ γὰρ κακῶς τὸ καλὸν θη-
» ρεύομεν) καὶ εἰρηνεύομεν ἐννόμως μαχόμενοι, καὶ
» εἴσω τῶν ἡμετέρων ὅρων καὶ κανόνων τοῦ Πνεύ-
» ματος.» (Γρηγόρ. Ναζ. ἐν τῷ Συντακτ. Λόγ.).*

§. 1. Αἱ αἱρέσεις διαιροῦνται τριχῶς· εἰς αἱρέσεις ἀρνουμένας τὸ περὶ τῆς Παναγίας Τριάδος ὀρθόδοξον δόγμα, ὡς ἡ τοῦ Σαβελλίου, Ἀρείου, Εὐνομίου καὶ Μακεδονίου· εἰς αἱρέσεις ἀντικειμένας εἰς τὸ περὶ τῆς Ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου Οἰκονομίας, καθὼς ἡ τοῦ Νεστορίου, Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, Σευήρου, Πύῤῥου καὶ Ὀνωρίου· καὶ εἰς αἱρέσεις ἀθετούσας τὸ περὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἷον ἡ ἀρχαία Εἰκονομαχία καὶ τὰ νεώτερα Σχίσματα. Καὶ τῶν μὲν αἱρέσεων καὶ τῶν Σχισμάτων, ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων, σταθερὸς χαρακτὴρ ἐστιν ἡ σύγχυσις ἢ ἡ διαίρεσις, τῆς δὲ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ ἡ ἁρμονία· ὁ μὲν Σαβέλλιος λ. χ. ἠρνήσατο τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ὑπερουσίου Θεότητος, διδάσκων ὅτι τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἄλλοτε ἀπεκαλύφθη ὡς Πατὴρ, ἄλλοτε ὡς Υἱός, καὶ ἄλλοτε ὡς Πνεῦμα· ὁ δὲ Ἄρειος θέλων νὰ ἀνατρέψῃ τὴν συναίρεσιν τοῦ Σαβελλίου παρεξετράπη εἰς ἑτέραν ἀντίθετον καὶ ὁμοίως ἀντίθεον αἵρεσιν, ἀρνησάμενος τὴν ἐν Τριάδι ΜΙΑΝ Θεότητα, καί, τὸ καθ'ἑαυτόν, διαιρέσας Αὐτὴν «εἰς ἀνίσους φύσεις καὶ ἀνομοίους οὐσίας» (Πρακτ. Συν. Τ. Α΄. σελ. 151. Ἐκδ. Σπυρίδ. Μήλια.) τὸν μὲν γὰρ Υἱὸν καὶ Λόγον ἐδόξαζε κτίσμα τοῦ

Πατρός, («ἦν, ἔλεγεν, ὅτε οὐκ ἦν») τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κτίσμα τοῦ Υἱοῦ. (αὐτόθ. 178 καὶ 179) — Τὴν ἀρειανὴν κακοδοξίαν ἀνέπτυξεν ἐφεξῆς ὁ Εὐνόμιος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν Ἀνόμοιοι· καὶ ταύτης παραφυὰς ἦν ἡ αἵρεσις τῶν Πνευματομάχων.—Ἀλλ' ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποστρεφομένη ὁμοίως τὰς δυσσεβεῖς ἀντιθέσεις, τήν τε σύγχυσιν τοῦ Σαβελλίου καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ Ἀρείου, καὶ τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει πιστῶς κατακολουθοῦσα εὐσεβοφρόνως ὁμολογεῖ· «Πατέρα ἄναρχον, ἀγέννητον, ἀναίτιον· Υἱὸν συνάναρχον, συναΐδιον, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα· καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως ἐκπορευόμενον· ΜΙΑΝ οὐσίαν, ΜΙΑΝ φύσιν, ΜΙΑΝ Θεότητα· ΤΡΙΑΔΑ ὁμοούσιον, ἀσύγχυτον, ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον.» (α).

(α) « *Ἄναρχος, Ἀρχή, καὶ μετὰ τῆς Ἀρχῆς*, ΕΙΣ ΘΕΟΣ ... ὄνομα δὲ τῷ μὲν Ἀνάρχῳ, *Πατήρ*· τῇ δὲ Ἀρχῇ, *Υἱός*· τῷ δὲ μετὰ τῆς Ἀρχῆς, *Πνεῦμα ἅγιον*· φύσις δὲ τοῖς τρισὶ *μία*, ΘΕΟΣ· ἕνωσις δὲ ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἑξῆς, οὐχ ὡς συναλείφεσθαι, ἀλλ' ὡς ἔχεσθαι· μήτε χρόνου διείργοντος, μήτε θελήματος, μήτε δυνάμεως ..... τὰς μὲν οὖν φιλονείκους ἐπὶ θάτερα μετακλίσεις τοῦ λόγου καὶ ἀντισηκώσεις χαίρειν ἐάσωμεν, *οὔτε τῷ ἑνὶ σαβελλίζοντες κατὰ τῶν τριῶν* καὶ συναιρέσει κακῇ τὴν διαίρεσιν λύοντες, *οὔτε τοῖς τρισὶν ἀρειανίζοντες κατὰ τοῦ ἑνός*, καὶ πονηρᾷ διαιρέσει τὸ ΕΝ ἀνατρέποντες· *οὐ γὰρ κακῷ κακὸν ἀλλάξασθαι* τὸ *ζητούμενον*, ἀλλὰ τοῦ καλοῦ τὸ ΜΗ διαμαρτεῖν» καὶ τοιαῦτα μὲν θεολογεῖ ὁ πολὺς τὴν θεολογίαν Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς (ἐν τῷ Συντακτ. λόγ.). Ἡ δε Α' ἐν Νικ: Οἰκ. Σύνοδος οὕτω διδάσκει τὸν Ἀρειανόφρονα φιλόσοφον Θεόγνιν· « Τὸ αἰσθητὸν πῦρ φύσις μία ὄν, ἤτοι οὐσία, τριάς ἐςι κατὰ ταὐτό. πῦρ, ἀπαύγασμα, φῶς, καὶ οὐδὲν τούτων προϋπάρχον θατέρου εὑρίσκεται, ἀλλ' ἔστιν ἀχωρίςως ἀλλήλων τὰ τρία· διαχώρισον τοίνυν, φιλόσοφε, εἰ δυνήσει, τὰ τρία, καὶ δεῖξον ἡμῖν θάτερον θατέρου προϋπάρχον ..... ταῦτα δὲ κατὰ νοῦν λαβὼν τὰ αἰσθητὰ καὶ κτιςά, εἰ καὶ ΑΣΥΓΚΡΙΤΑ πρὸς τὴν ἀΐδιον καὶ ἄκτιςον τοῦ Θεοῦ οὐσίαν, πλὴν δέχου ἐκ τούτων ἀφορμὰς σωτηρίους, καὶ πτερώσας τῇ πίστει τὸ τῆς διανοίας σου ὄμμα, ἀνάβηθι ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν τοῦ Θεοῦ ἐπίγνωσιν.» (Πρ. Συν. Τ. Α'. σελ. 180).

§. 2. Πάλιν· ὁ μὲν Νεστόριος διήρει τὸν ΕΝΑ Θεάνθρωπον εἰς δύο ὑποστάσεις ἢ πρόσωπα· καὶ ἄλλον μὲν ἔλεγε τὸν Χριστόν, ἄλλον δὲ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· παρεδέχετο δηλονότι ἁπλῆν συνάφειαν τῶν δύο φύσεων, οὐχὶ δὲ ἀσύγχυτον αὐτῶν ἕνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει· «ὥσπερ ὁ Θεὸς Λόγος (ἔλεγε) συνῆν τοῖς Προφήταις, οὕτω καὶ τούτῳ τῷ ἐκ Παρθένῳ τεχθέντι ἁγίῳ Ἰησοῦ κατὰ μείζονα συνάφειαν» (αὐτόθ. Τ. Α'. σελ. 357 καὶ 358) (α) διὸ καὶ τὴν Ἀειπάρθενον οὐ Θεοτόκον ἀλλὰ Χριστοτόκον ὠνόμαζεν (β). Ὁ δὲ Εὐτυχὴς θέλων νὰ ἀνατρέψῃ τὴν Νεστοριανὴν ταύτην διαίρεσιν εἰς τὴν ἄλλην ἀντίχριστον ὑπερβολὴν τῆς συγχύσεως ἐξωλίσθησε· «Τὸ μὲν ἐκ δύο φύσεων (ἔλεγε) δέχομαι, τὸ δὲ ἐν δυσὶ παραιτοῦμαι (γ)—Τὴν Εὐτυχιανὴν δυσσέβειαν ἀνέπτυξαν ἐφεξῆς οἱ περὶ Σεῦηρον τὸν Ἀκέφαλον Μιξοφυσῖται ἢ Θεοπασχῖται, καὶ ταύτης παραφυὰς ἦν ἡ αἵρεσις τῶν Μονοθελητῶν.—Ἀλλ' ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπίσης ἀποστρεφομένη τὰς ἀντιθέτους ταύτας ὑπερβολὰς καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ Νεστορίου καὶ τὸν φυρμὸν εἴτε τὴν σύγχυσιν τοῦ Εὐτυχοῦς εὐσεβοφρόνως ὁμολογεῖ «ΕΝΑ καὶ τὸν ΑΥΤΟΝ Υἱὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ΘΕΟΝ ἀληθῶς καὶ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ἀληθῶς, τὸν ΑΥΤΟΝ ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν ΑΥΤΟΝ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεν-

---

(α) Ἡ μὲν Ὀρθόδοξος Καθολικὴ ἐκκλησία ὁμολογεῖ τὸν Χριστὸν *Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα*, ἢ *Θεάνθρωπον*· ὁ δὲ Νεστόριος ἀνατρέψας τὴν τάξιν τοῦ μυστηρίου ἔλεγεν αὐτὸν *ἄνθρωπον Θεοφόρον*, ἢ *ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα*, ἢ, ὡς ἂν εἴποις, *Ἀνθρωπόθεον*.

(β) *Θεοτόκον* δὲ ἐκάλει τὸν Θεὸν Πατέρα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ θεῖος Κύριλλος (αὐτ. σελ. 442).

(γ) Οὗτος ὁ δυσσεβής, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Φλαβιανοῦ, προσετίθει καὶ ἑτέραν αἵρεσιν φάσκων «τὸ ἐκ τῆς Παρθένου σῶμα τοῦ Κυρίου μὴ εἶναι τῆς ἡμετέρας φύσεως, μηδὲ τοῦ ἀνθρωπείου φυράματος· ἀλλ' ἀνθρώπινον αὐτὸ ἀπεκάλει, οὐ μὴν ἡμῖν ὁμοούσιον, οὐδὲ τῇ τεκούσῃ Αὐτὸν κατὰ σάρκα.» (αὐτ. Τ. Β'. σελ. 9.)

νηθέντα κατὰ τὴν Θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν ΑΥΤΟΝ δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ΕΝΑ καὶ τὸν ΑΥΤΟΝ Υἱόν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐν ΔΥΟ φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον· καὶ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνεργείας ἐν Αὐτῷ, ἀτρέπτως, ἀμερίστως καὶ ἀσυγχύτως» (αὐτ. Τ, Β'. 155, 156, καὶ 651). (α) Διὸ καὶ τὴν Ἀειπάρθενον ἀληθῶς καὶ κυρίως Θεοτόκον ἀνακηρύττει. (β).

§. 3. Μετὰ δὲ τὰς εἰρημένας αἱρέσεις αἵτινες προσέβαλον τὰ περὶ τῆς Παναγίας Τριάδος καὶ τῆς ἐνσάρκου Οἰκονομίας θειότατα δόγματα, ἀνεφύη ἡ χριστιανοκατήγορος Εἰκονομαχία, ἥτις ἦν ὕπουλος ἀθέτησις τοῦ περὶ Ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας δόγματος, ἄλλως εἰπεῖν, ἀνατροπὴ τῆς Ἐκκλησίας· διότι ἀρνησαμένη τὴν ἀρχὴν τῆς ἀγράφου παραδόσεως ἐν τῇ ἀποβολῇ τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπικλήσεως καὶ τῆς σχετικῆς τῶν σεπτῶν εἰκόνων καὶ τιμητικῆς προσκυνήσεως, καὶ διὰ πάσης βίας καὶ ἐπιθέσεως σπουδάσασα νὰ ἐξαλείψῃ τὰ ἱερὰ ὑπομνήματα τῆς τε ἁγιότητος καὶ τῆς γενναιότητος τῶν ἀτρομήτων Ἡρώων καὶ ὑπερμάχων τῆς πίστεως, διέῤῥηξε, τὸ καθ' ἑαυτήν, πᾶσαν πνευμα-

---

(α) «Οὔτε ὁ Λόγος εἰς σῶμα, (γράφει ὁ ἱερώτατος Πάπας Λέων πρὸς Ἰουλιανὸν ἐπίσκοπον Κόου.) Οὔτε εἰς Λόγον τὸ σῶμα ἠλλοίωται· ἀλλ' ἑκάτερον ἐν ἑνὶ καὶ ἐν ἀμφοτέροις ὁ ΕΙΣ· οὐ διαφορᾷ διῃρημένος, οὐ τῷ μεμίχθαι συγκεχυμένος, ὥστε ἕτερος μὲν ἐκ Πατρός, ἕτερος δὲ ἐκ Μητρός· ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἄλλως μὲν ἐκ Πατρὸς πρὸ πάσης ἀρχῆς, ἄλλως δὲ ἐκ Μητρὸς ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ἵνα γένηται μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός, ἐν ᾧ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς κατοικεῖ.... οὐ γὰρ ἂν ἦν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσίτης, εἰ μὴ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος.» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 12 καὶ 13).

(β) «Θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία Παρθένος· Θεὸς γὰρ ὁ ἐξ αὐτῆς τεχθεὶς οὐκ ἐκεῖθεν τοῦ εἶναι τὴν ἀρχὴν λαβών, ἀλλ' ἐκεῖθεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως δεξάμενος» (Ἀκάκιος Μελετινῆς αὐτόθ. Τ. Α'. σελ. 699.)

τικὴν συνάφειαν τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐν οὐρανοῖς θριαμβεύουσαν, εἰσαγαγοῦσα ἅμα ἐν τῷ χριστιανικῷ πληρώματι ὑπολανθανόντως, ἀντὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησιαστικῆς διανοίας, ἥτις ἐστὶν ἡ κρηπὶς τῆς ἐν τῇ πίστει ἑνότητος, τὸν αὐθέκαστον λόγον, ἤτοι τὴν διαίρεσιν· οὕτω δὲ προητρεπίσατο τὴν ὁδὸν τοῖς νεωτέροις Πατρομάχοις Ἀναμορφωταῖς, τοῖς ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ἀρνησαμένοις τὸ θεῖον κῦρος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν πνευματικὸν Αὐτῆς σύνδεσμον πρὸς τὴν οὐράνιον Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων, τὸν διὰ τῆς προσευχῆς καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἁγίους ἐπικλήσεως κρατυνόμενον.

§. 4. Τοὺς αὐτοὺς δὲ χαρακτῆρας οὓς παρατηροῦμεν ἐν ταῖς ἀρχαίαις αἱρέσεσιν, διαίρεσιν καὶ σύγχυσιν, ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις σχίσμασιν, ἤτοι ἐν τῷ Παπισμῷ καὶ τῇ Διαμαρτυρήσει· ἀμφότερα δ' εἰσὶν ἄρνησις τοῦ περὶ Ἐκκλησιαστικοῦ κύρους δόγματος, εἰ καὶ κατὰ διάφορον ἔποψιν· ἄλλως εἰπεῖν, ἄρνησις καὶ ἀνατροπὴ τῆς Ἐκκλησίας· ὁ μὲν γὰρ παπισμὸς ὡς συμφύρων καὶ συγχέων τὴν Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ Ῥωμάνου Ποντίφικος, ὡς συγκεντρῶν δηλονότι τὴν καθόλου ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν καὶ διάνοιαν καὶ ἐνέργειαν ἐν ἑνὶ προσώπῳ [καὶ οὕτω τὴν μὲν λογικὴν ἔρευναν καὶ συζήτησιν ἀποδεικνύων ἀθέμιτον, τὴν Συνοδικὴν συγκρότησιν περιττήν, τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πάντῃ νεκρὰ καὶ ἀκίνητα καὶ τοὺς πνευματικοὺς ποιμένας ἀντὶ ἀδελφῶν καθιστῶν ὑπηκόους, (α)] ἐστὶ σύγχυσις πρα-

(α) «Ἡ Παπωσύνη, (γράφει ἔκκριτόν τι μέλος τοῦ Γαλλικοῦ Κλήρου ἐν τῇ «Παγκοσμίῳ Ἑβδομάδι») ὁποία τὴν σήμερον ὑπάρχει, ὁποίαν κατέστησε τὸ *ὑπερόρειον σύστημα* δὲν ὑπῆρξεν εἰμὴ *πηγὴ δουλείας* δι' ἁπάσας τὰς Ἐκκλησίας καὶ τὸν Κλῆρον· ἡ Πα-[illegible] *κατεβίβασε τοὺς Ἐπισκόπους εἰς τάξιν τοποτηρητῶν ἀντιπροσώπων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ταπεινῶν δούλων*» (παρὰ τῇ «Ὁμονοίᾳ» Ἀριθ. 43) παράβαλε πρὸς ταῦτα καὶ τὸ ὕφος τῆς πρὸς τὴν Α. Μακαριότητα ὑπὲρ τῆς κοσμικῆς αὐτῆς ἐξουσίας ἀναφορᾶς τῶν ἐν Ῥώμῃ πρὸ μικροῦ συνελθόντων 270 ἐπισκόπων, περὶ ἧς λέγομεν παρακατιόντες.

γμάτων διακεκριμμένων. Ἡ δὲ Διαμαρτύρησις ὡς κατακελίζουσα τὴν ΜΙΑΝ Ἐκκλησίαν εἰς τοσαύτας Ἐκκλησίας, ὅσα καὶ ἄτομα, διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Συνοδικοῦ κύρους, ἔστι διαίρεσις καὶ κατατομὴ τῆς ἐν τῇ πίστει ἑνότητος· Ἀλλ' ἡ Ὀρθοδοξία τὴν μέσην καὶ βασίλειον κἀνταῦθα ὁδὸν βαδίζουσα ὁμοίως ἀπελαύνει καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ Παπισμοῦ καὶ τὴν διαίρεσιν τῆς Διαμαρτυρήσεως, ἐναρμονίως συνάπτουσα τὴν θείαν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν τῶν Πατέρων παράδοσιν μετὰ τῆς λογικῆς ἐρεύνης·—ἐξηγοῦμαι—ὁ μὲν διαμαρτυρόμενος συζητεῖ τὰ τῆς πίςεως, ἀλλ' ἄνευ ἀσφαλοῦς τινος ἀρχῆς καὶ σταθερᾶς βάσεως, ὡς ἀποῤῥίπτων καὶ παράδοσιν, καὶ ἐκκλησιαστικὴν αὐθεντίαν, καὶ ἀρχαιότητα· ἐπομένως θεμελιοῖ τὴν θρησκευτικήν του, ἐν ἀρχῇ γοῦν, πεποίθησιν ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τῆς ἀτομικῆς του συνειδήσεως· ὁ παπιστὴς πάλιν πιστεύει μὲν, ἀλλ' αταλαιπώρως καὶ ἀβασανίστως, (τοιοῦτον τοὐλάχιστον τὸν θέλει ἡ Ῥώμη), οὐδόλως μεριμνῶν περὶ ἀρχαιότητος, καὶ Πατέρων, καὶ περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐν τῇ πίστει πληροφορίας· (α) ἐπομένως, ἐπαναπαύει τὴν συνείδησιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀλανθάστων ἀποφάνσεων τοῦ ἐν Ῥώμῃ θρησκευτικοῦ χρηστηρίου· ὁ δὲ Ὀρθόδοξος συζητεῖ μὲν καὶ ἐρευνᾷ τὰ τῆς πίστεως ἐλευθέρως, κατὰ τὸ «Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς» ἀλλ' ἐν ταὐτῷ ὑποβάλλει τὴν ἀτομικὴν αὐτοῦ κρίσιν εἰς τὴν καθολικὴν παράδοσιν τῶν Πατέρων καὶ τὴν κοινὴν γνώμην (l'opinion publique) τῆς Ἐκκλησίας, «αἰχμαλωτίζων οὕτω πᾶν νόημα εἰς ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ» κατὰ τὸν Μέγαν Ἀπόστολον. Προκειμένου δὲ θρησκευτικοῦ ζητήματος, ὁ Ὀρθόδοξος οὐ καθυποτάσσει τὴν συνείδησιν αὐτοῦ εἰς τὴν αὐθεντίαν ἑνός τινος ἐπισκόπου ἢ καὶ Πατριάρχου, ἀλλ' εἰς τὰς ἀποφάνσεις τοῦ Ἐκ-

---

(α) Ἐν κεφαλίδι τοῦ καταλόγου τῶν ἀπηγορευμένων παρὰ τοῖς Δυτικοῖς βιβλίων (index librorum prohibitorum) κεῖται ἡ Ἁγία Γραφή! καί τοι τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Θ' στεντορείως κηρύσσοντος «ἡ ἄγνοια τῶν Γραφῶν εἶναι ΠΗΓΗ σφαλμάτων» καὶ «ΠΑΝΤΕΣ ὀφείλουσι νὰ ἀναγινώσκωσιν αὐτάς» (ὅρ. Εὐσέβ. Ἀριθ. 62) ὑποβοηθούμενοι πάντως ὑπὸ τῆς καθολικῆς παραδόσεως καὶ τῶν ἑρμηνευτικῶν συγγραμμάτων τῶν τῆς ἐκκλησίας Πατέρων.

κλησιαστικοῦ πληρώματος καὶ εἰς τοὺς χρησμοὺς τοῦ ΕΝΟΣ ἁγίου Πνεύματος τοῦ διηνεκῶς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπαναπαυομένου καὶ κατασκηνοῦντος, κατὰ τὰς ἀψευδεῖς τοῦ Σωτῆρος ἐπαγγελίας, ἐξετάζων εὐλαβῶς τί εἶπον περὶ τούτου οἱ προγενέστεροι, τί αἱ Σύνοδοι, τί οἱ Πατέρες. Ὥστε λοιπὸν ὁ μὲν Παπισμός ἐςι πνευματικὴ τυραννία καὶ ἀναίρεσις λογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς συζητήσεως· ἡ δὲ Διαμαρτύρησις πνευματικὴ ἀναρχία καὶ ἀθέτησις ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας καὶ πατρικῆς παραδόσεως· ἡ δὲ Ὀρθοδοξία ἁρμονία αὐθεντίας καὶ λογικῆς ἐρεύνης, τουτέστι πίστεως καὶ λόγου· ὁ μὲν ἐστιν ἑνότης ΑΝΕΥ ζωῆς, (ἐπομένως ἑνότης ἐξωτερικὴ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν)· ἡ δὲ, ζωὴ ΑΝΕΥ ἑνότητος· ἡ δὲ Ὀρθοδοξία ἐν μέσῳ ἱσταμένη, ἁρμονία νοὸς ΚΑΙ ζωῆς, ἢ νοῦς καὶ ζωὴ μετὰ λόγου· ἢ καὶ ἄλλως· ὁ μὲν Παπισμός ἐστι κέντρον ἄνευ περιφερείας· ἡ δὲ Διαμαρτύρησις περιφέρεια ἄνευ κέντρου· ἡ δὲ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ κέντρον ἅμα καὶ περιφέρεια. (α).

(α) «Πολιτεία *ἀλάνθαστος* ἡ μαθηματικῶς *περιφέρειαν* καὶ κέντρον ἔχουσα, ἡ διὰ μυριοπληθῶν ἀκτίνων *ἐπὶ τὸ αὐτὸ βαίνουσα*· ἡ δὲ θάτερον τούτων μὴ ἔχουσα, *εἰ ἐγχωρεῖ τοῦτο τῇ διανοίᾳ*, ἐςὶν ἢ κέντρον *ἄνευ* περιφερείας, ἢ περιφέρεια *ἄνευ* κέντρου, ΠΟΛΛΑ ΤΑ ΑΤΑΣΘΑΛΑ ΕΠΑΓΟΥΣΑ» (Κλεόβουλ. ὁ Ῥόδιος· καὶ τὸ μὲν «*μυριοπληθεῖς ἀκτῖνες*» δηλοῖ τὴν καθολικὴν ζωὴν καὶ ἐνέργειαν καὶ τὴν ἐλευθέραν συζήτησιν· τὸ δὲ «*κέντρον*» τὴν πρὸς τὰς καθεστώσας ἀρχὰς ἔλλογον ὑποταγὴν, τὸ πρὸς τὰς πατρίους παραδόσεις σέβας, καὶ τὴν πρὸς τοὺς κειμένους νόμους πειθαρχίαν)· καὶ (τοὐναντίον), «ἀληθὴς πολιτεία ΟΥΚ ἔστιν, ἐν ᾗ τὸ πᾶν πλῆθος δύναται ποιεῖν ὅ,τι ποτ' ἂν βουληθῇ καὶ πρόθηται, ἀλλ' ἐν ᾗ νικᾷ τὸ δόξαν (ὅπερ ὑποτίθησι τὴν λογικὴν ἔρευναν καὶ ἐλευθέραν συζήτησιν) *πειθομένοις τοῖς νόμοις, καὶ σεβομένοις τὰ πάτρια*». (Πολύβ. βιβλ. ζ'.)· ἀλλ' ΟΥΤΕ πάλιν (φησὶ Σοφοκλῆς) ἀληθὴς πολιτεία ἐστὶν ἐν ᾗ ὁ ἄρχων οὐκ ἄρχει κατὰ νόμους (κατὰ τὸ σοφὸν ἐκεῖνο ἀξίωμα «νόμος ἄρχει ΠΑΝΤΩΝ»), καὶ πατρικῶς· «Πόλις ΟΥΚ ἔστιν ἥτις ἀνδρὸς ἐσθ' ἑνός» [(Αντιγ. 737) — οὐχὶ πάντως ἀνδρὸς φιλοδικαίου καὶ φιλονόμου, ἀλλ' ἀνδρὸς αὐθαιρέτου, βιαίου καὶ τυραννικοῦ, καθιςῶντος τὴν ἑαυτοῦ θέλησιν καὶ αὐτογνωμοσύνην ὑπέρτατον νόμον.] Τοιαύτην δ' ἀ-

§. 5. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ὑπῆρχε τὸ ἐλεύθερον ἀξίωμα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπρόσβλητον, ἀδύνατον ἦν νὰ εἰσχωρήσῃ ἡ Διαμαρτύρησις εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας (καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀρχαῖοι αἱρετικοὶ εἰ καὶ ἠρνοῦντο τὸ θεῖον δόγμα, διϊσχυρίζοντο ὅμως ὅτι ἑρμηνεύουσι τὴν ἀληθῆ παράδοσιν τῶν Πατέρων) (α). καταργηθείσης ὅμως ἐν τῇ Δύσει τῆς Συνοδικῆς ἀρχῆς (καθ' ἣν πάντα τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα πρέπει νὰ ὑποβάλλωνται ὑπὸ τὴν κοινὴν διάσκεψιν καὶ γνώμην τῶν Ἱερῶν ποιμένων τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος), διὰ τῆς ἐνιδρύσεως ἐν Ῥώμῃ πνευματικοῦ, οὕτως εἰπεῖν, μαντείου, τῇ σχολαστικῇ τερθρείᾳ τῶν μέσων αἰώνων, κἀντεῦθεν τοῦ ἀτομικοῦ καὶ αὐθεκάστου λόγου ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐπικρατήσαντος, ἀντὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ λόγου, ἤτοι τῆς καθόλου ἐκκλησιαστικῆς διανοίας, τῆς διὰ τῶν πνευματικῶν ποιμένων παντὸς τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος ἐν τοῖς δογματικοῖς ζητήμασιν ἐν πνεύματι ἀγάπης διατρα-

---

νέκαθεν δεικνύων ἀποστροφὴν ὁ *Ἕλλην* πρὸ πάντων πρὸς τὰς δύο ταύτας ἀντιθέτους τῆς πολιτείας παρεκτροπάς, φανερὸν ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ πατρίδι, τῇ «*αδουλώτῳ*» λέγω, καὶ «ἀτυραννήτῳ» Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ «*τῇ ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ καταβαινούσῃ*» (Ἀποκάλυψ.) τὴν παμβασιλείαν καὶ τὴν ἀπόλυτον δεσποτείαν ἑνός τινος θνητοῦ, καὶ ταῦτα οὕτω προφανῶς ἀντικειμένην εἰς τὰς θεοσδότους ἀρχὰς τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ Συνοδικῶν παραδόσεων, ἐπὶ θυσίᾳ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο τῷ *ἰδίῳ αἵματι* ὁ Κύριος, ὁ πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής» (καν. η. τῆς Οἰκουμ. Γ'.) ἀλλ' οὔτε πάλιν νὰ ἀποκλίνῃ πρὸς τὴν πολυκοιρανίαν καὶ ἀναρχίαν (ἥτις ὡς ἐν τῇ πολιτικῇ, οὕτω καὶ ἐν τῇ θρησκευτικῇ κοινωνίᾳ ἐστὶν ἡ φοβερωτέρα τῶν τυραννιῶν, καὶ δῆλον ἔκ τε τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας), ἀλλ' ὤφειλε νὰ μείνῃ πιστὸς καὶ ἀφωσιωμένος λάτρις τοῦ θεοεικέλου καὶ συνοδικοῦ τῆς Ὀρθοδοξίας συντάγματος, τῇ πανσθενουργῷ χάριτι τοῦ «ἀρχηγοῦ καὶ τελειωτοῦ τῆς πίστεως Ἰησοῦ,» «τοῦ μόνου παμβασιλέως καὶ νυμφίου καὶ κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας.»

(6) Ὁ Νεστόριος λ. χ. ἐπισφραγίζει τὸ πλῆρες κακοδοξίας σύμβολον αὐτοῦ ὧδε· «αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν *Ἐκκλησιαστικῶν* δογμάτων διδασκαλία» (Πρ. Συν. Τ. Α'. σελ. 524) ὁμοίως καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Τιμόθεος ὁ Αἰλουρώνυμος ἐπισυνιστῶν τὴν αἵρεσιν τῶν Μονοφυσιτῶν, κατακρίνει ὁ δυσσεβὴς τοὺς περὶ τὸν θεῖον Κύριλλον «ὡς τῆς *τῶν Πατέρων* σοφῆς ἐπῳδῆς οὐκ ἀκούοντας!» (αὐτ. Τ. Β'. σελ. 235).

νουμένης, καὶ ὑπὸ τοῦ ΖΩΝΤΟΣ καὶ ΑΙΩΝΙΟΥ ΛΟΓΟΥ διαφωτιζομένης («Οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς, φησί, συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν») ἔπρεπε πάντως ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Ῥώμης νὰ ἀναφυῇ ἀντίδρασις ἰσχυρὰ κατὰ τοῦ π ν ε υ μ α τ ι κ ο ῦ τούτου δ ε σ π ο τ ι σ μ ο ῦ, ἥτις νὰ περιέλθῃ εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ ς ὀ χ λ α γ ω γ ί α ς κ α ὶ ἀ ν α ρ χ ί α ς (ὡς στερουμένη πρὸ πάντων τοῦ ἀσφαλοῦς τῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας γνώμονος, ὃν ἀείποτε, ὥσπερ καὶ ὁ παπισμός, περιεφρόνησε!), καὶ νὰ ἀποῤῥίψῃ ἐ κ τ ο ῦ ἐ μ φ α ν ο ῦ ς τὴν ἄγραφον καὶ ζῶσαν παράδοσιν καὶ τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Ἐκκλησίας (α) τὴν ἐν τοῖς συγ-

(α) Μόνη ἡ Ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία ἐκ τῶν Διαμαρτυρομένων κοινωνιῶν αἵτινες ἀπέβαλον καὶ Πατέρας, καὶ Συνόδους, καὶ Μυστήρια, καὶ Ἱεραρχίαν, καὶ πᾶσαν ἁπλῶς ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, μόνη, λέγω, ἡ Ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία, μετὰ δεινὴν καὶ πολυχρόνιον πάλην, ἠδυνήθη, ὅσον αἱ περιστάσεις τῇ ἐπέτρεπον, νὰ διασώσῃ ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς Μεταῤῥυθμίσεως μερίδα τῆς Ὀρθοδόξου ἀληθείας, ὡς παραδεξαμένη καὶ κῦρος Συνόδων, καὶ αὐθεντίαν Πατέρων, *ἐν μέρει γοῦν*, καὶ ἐπισκοπικὴν Ἱεραρχίαν· ἐπὶ τοσοῦτον δ' ἀντέστη κατὰ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Καλβινιστῶν ἢ Καθαριστῶν τοῦ τότε Κοινοβουλίου, ὥστε ἐν μὲν τῇ κατὰ τὸ 1603 συστάσῃ Συνόδῳ ἐτόλμησε καὶ νὰ ἀφορίσῃ τοὺς μὴ ἀποδεχομένους τὴν διδασκαλίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς αὐτῆς διατάξεις· ἐν δὲ τῇ κατὰ τὸ 1606 διὰ Συνοδικῆς πράξεως λαμπρῶς ἀνεκήρυξε τὴν ἐπισκοπικὴν Ἱεραρχίαν ὡς ἀποστολικὴν καὶ θείῳ δικαιώματι ὑπάρχουσαν· παρὰ πάντας δὲ τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ κατὰ τῶν Καλβινιστῶν πάλῃ διέπρεψεν ὁ ἐπίσκοπος Νορουΐχίας (Norwich) Μοντάγουος καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντaβριγίας (Cantorbery) Λώδιος· ὁ μὲν γὰρ ἐκήρυττε πρὸς τοῖς ἄλλοις *τὴν θειότητα τῶν ἑπτὰ Μυστηρίων*· ὁ δὲ παρεκίνει ἀνενδότως τὴν Αὐλὴν καὶ τὰ Πανεπιστήμια *εἰς τὴν μελέτην τῶν Πατέρων καὶ τῶν Συνόδων*, ἐπανάγων ἅμα τὰς κολυμβήθρας, τὰ θυσιαστήρια, τὰ ἐκκλησιαστικὰ σκεύη καὶ ἄμφια, ἀναστηλῶν ἐν τοῖς ναοῖς σταυροὺς καὶ εἰκόνας ἁγίων, καὶ τὰς κινητὰς τραπέζας τὰς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ναῶν ἐπὶ τὸ καλβινικώτερον ἐγερθείσας εἰς τὰ ἀνατολικὰ ἄκρα τῶν Βημάτων μετάγων κτλ. Εἶχε δὲ πρὸς ταῦτα συνεργάτας ὁ Λώδιος τοὺς βασιλεῖς Ἰάκωβον τὸν Α'. καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κάρολον τὸν Α'. ὃν ἐπαναστάντες οἱ Καλβινισταί, προεξάρχοντος τοῦ Κρόμβελ, ἀνήγαγον εἰς τὴν λαιμητόμον, καὶ πρὸ πάντων ὡς μὴ συναινέσαντα εἰς τὴν κατάργησιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, φονεύσαντες ἐν

γράμμασι τῶν Πατέρων παντὸς τόπου καὶ χρόνου διατετυπωμένην, καὶ νὰ παράσχῃ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἑρμηνεύειν τὰς Γρα-

---

ταὐτῷ καὶ τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ πατέρα τὸν γεράσμιον Λῶδιον· Καί τοι δὲ τοῦ διωγμοῦ κατὰ τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ 1646—1688 διαρκέσαντος, ἤτοι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀγγλικῆς ἐπαναστάσεως ἄχρι σχεδὸν τῆς Μεταπολιτεύσεως, καθ' ἣν χρονικὴν περίοδον ἦρξαν ὁ Κρόμβελ (1649—1658), Ῥιχάρδος ὁ υἱὸς αὐτοῦ (1658—1660), Κάρολος ὁ Β' (1660—1685), καὶ Ἰάκωβος ὁ Β' (1685—1688), ἠδυνήθη ὅμως ὁ Βρετανικὸς Κλῆρος εὐτόλμως · ἀντιστῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Καλβινιστῶν, νὰ ἐμμείνῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Λωδίου, καὶ ἐπισήμως νὰ ἀναγνωρίσῃ, εἰ *καὶ ἐν μέρει*, τὸ κῦρος τῶν Συνόδων καὶ τὴν αὐθεντίαν τῶν Πατέρων, ὡς δῆλον γίνεται ἐξ ὧν γράφει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Καντάβριγίας Andrewes πρὸς τὸν Καρδινάλιν Perron, «Beatus Chrysostomus in Homilia in acta XXXIII tractans illam quaestionem quo pacto vera Ecclesia inter plures societates quae hoc sibi nomen vindicant possit discerni? duo docet esse instrumenta judicandi et quaestionis hujus decidendae· primo quidem Verbum Dei, tum autem antiquitatem doctrinae non ab aliquo recentiore excogitatae sed ab ipsae Ecclesiae nascentis principio cognitae. H a e c d u o κριτήρια R e x c u m E c c l e s i a A n g l i c a n a tota voluntate amplectens pronunciant eam se doctrinam pro vera simul et necessaria ad salutem agnoscere, quae e fonte Srcripturae Sanctae manans per consensum Ecclesiae veteris seu per canalem ad haec tempora fuerit derivata»..... «Pex igitur et Ecclesia Anglicana quatuor prima Concilia Oecumenica admitere declarant» (Cassoboni Epist.p.493 καὶ 498) τουτέστιν· «ὁ μακάριος Χρυσόστομος, ἐν τῇ λγ'. ὁμιλ: εἰς τὰς Πράξεις πραγματευόμενος περὶ τοῦ πῶς δύναταί τις νὰ διακρίνῃ τὴν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν ἐκ τῶν πολλῶν κοινωνιῶν τῶν ἀντιποιουμένων τῆς προσηγορίας ταύτης, λέγει ὅτι διττῶς· τὸ μὲν, διὰ τῆς θείας Γραφῆς· τὸ δὲ, διὰ τῆς ἀρχαιότητος τῆς διδασκαλίας· οὐχὶ δηλονότι διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ὑπὸ νεωτέρων τινῶν (ἤτοι τῶν Μεταῤῥυθμιστῶν) ἐπινοηθείσης, ἀλλ' ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀρχετύπου Ἐκκλησίας ἄνωθεν ἐπιγνωσθείσης· ταῦτα τὰ δύο κριτήρια *ἐκθύμως ἀσπάζεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία*, καὶ ἀποφαίνονται ὅτι ἐκείνην τὴν διδασκαλίαν ὡς ἀληθῆ καὶ ἀναγκαίαν πρὸς σωτηρίαν ἐπιγινώσκουσιν, ἥτις ἀποῤῥεύσασα ἐκ τῆς ἀειζώου πηγῆς τῶν ἁγίων Γραφῶν *καὶ ἐπιδοκιμασθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας διωχετεύθη δι' αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς*».... «*ὅθεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Ἀγγλικανὴ Ἐκκλησία διακηρύτουσιν ὅτι παραδέχονται τὰς τέσσαρας πρώτας*

φάς, (ΕΝ ΑΙΣ ΕΙΣΙ ΔΥΣΝΟΗΤΑ ΤΙΝΑ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐν Ἐπιστ. Β΄) καὶ τοῦ ἀποφασίζειν περὶ τῶν ὑψηλοτέρων δογμάτων τῆς πίστεως καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀμαθῆ καὶ βάναυσον χειροτέχνην, οἷος ἦν λ. χ. ὁ σανδαλοποιὸς Φόξιος, ὅστις ἐδημιούργησε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸ δοκοῦν Ἐκκλησίαν!

§. 6. Ἐξ ὧν δ' εἴρηταί μοι ἐναργῶς ἀποδέδεικται ὅτι ἡ Διαμαρτύρησις γνήσιόν ἐστι καὶ πατρῷζον τέκνον τοῦ Παπισμοῦ, καὶ ὅτι οἱ περὶ τὸν Λούθηρον Καλβῖνον καὶ Ζβίγγλιον οὐδὲν ἄλλο ἔπραξαν, εἰμὴ νὰ κρατύνωσι τὴν ἀρχὴν τοῦ ἰδιολογισμοῦ (le principe de rationalisme) τὴν ὑπὸ τῶν Σχολαστικῶν τοῦ Μεσαίωνος ὑποκεκρυμμένως ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρεισαχθεῖσαν, ἀντιθέτως μέν τοι γε αὐτὴν ἐφαρμόσαντες· διότι ὁ μὲν παπισμὸς ἥρπασε τὸ ἐν τῇ πίστει ἀναμάρτητον καὶ ἀλάνθαστον, τὸ εἰς τὸ ὅλον σῶμα τῆς

Οἰκουμενικὰς Συνόδους. » Ἀλλ' εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἡ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν ἱερὰν παράδοσιν σωτηριώδης ῥοπὴ ἀνεστάλη πως, *εἰσχωρήσαντος* ἐν αὐτῇ τοῦ πνεύματος τοῦ *ἀτομικισμοῦ*, καὶ πρὸ πάντων διὰ τῆς *πρακτικῆς* ἐφαρμογῆς τῶν ἐπὶ Ἐλισάβετ καὶ Ἐδουάρδου τοῦ ς΄ προεκδεδομένων 39 κεφαλαίων· ὁπωσδήποτε ὅμως, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία αὕτη παραδέχεται δύο σωτηριώδεις ἀρχάς, ἔνθεν μὲν τὸ Συνοδικὸν κῦρος καὶ τὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, εἰ καὶ *κατὰ θεωρίαν*, ἔνθεν δὲ τὴν λογικὴν ἔρευναν καὶ συζήτησιν, πεπείσμεθα ὅτι τῇ θείᾳ συναρωγῇ καὶ συναντιλήψει ἐπιστήσεται ὅσον οὔπω ἡ ὥρα, καθ' ἣν αἱ ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἱερεμίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ 1723 διαπραγματεύσεις περὶ ἑνώσεως τῆς Βρετανικῆς μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων διακοπεῖσαι τελεσφόρως ἐπαναληφθήσονται, καὶ ἡ ἕνωσις σὺν Θεῷ κατορθωθήσεται διὰ τῆς *ἐν πνεύματι χριστιανικῆς ἀγάπης* ἀπαθοῦς συζητήσεως, ἀσπαζομένης πάντως τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἄλλας τρεῖς πανσέπτους Οἰκουμενικὰς Συνόδους, τάς τε ὑπ' αὐτῶν ἐπικυρωθείσας Τοπικὰς καὶ τὰς λοιπὰς ἱερὰς διδασκαλίας καὶ παραδόσεις τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀναμιμνησκομένης πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Κραταιοτάτῃ καὶ θεοστηρίκτῳ καὶ φιλοχρίστῳ Ἀγγλίᾳ ἦν *Ἕλλην*, ὁ ἐπίσκοπος Καντβεριγίας *Θεόδωρος*· συνεπισχύει δέ μου τὴν πεποίθησιν ταύτην καὶ ἡ ἀπό τινων χρόνων ἐκδηλουμένη πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν ῥοπὴ πολλῶν Ἄγγλων σοφῶν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐμβριθεστάτοις αὐτῶν πονήμασιν.

Ἐκκλησίας ἀνῆκον, καὶ παρέδωκεν αὐτὸ εἰς τὴν αὐτογνώμονα ἐξουσίαν ἑ ν ὸ ς ἐπισκόπου, ἀνακηρύξας αὐτὸν π ν ε υ μ α τ ι κ ὸ ν δ υ ν ά σ τ η ν κ α ὶ μ ό ν α ρ χ ο ν, δ ι κ α σ τ ὴ ν π α γ κ ό σ μ ι ο ν, ν ο μ ο θ έ τ η ν ἀ λ ά ν θ α σ τ ο ν, ὕ π α τ ο ν τ ῶ ν Γ ρ α φ ῶ ν ἑ ρ μ η ν έ α, Β ι κ ά ρ ι ο ν τ ο ῦ Θ ε ο ῦ ἐ π ὶ Γ ῆ ς, κ α ὶ κ ε φ α λ ὴ ν ἁ π ά σ η ς τ ῆ ς Ἐ κ κ λ η σ ί α ς (ἐπ' ἀνατροπῇ τοῦ θεοτεύκτου ἐκκλησιαστικοῦ οἰκοδομήματος, καὶ ἀθετήσει τοῦ Ἑπτασυνόδου πολιτεύματος!) ἡ δὲ Διαμαρτύρησις θέλουσα νὰ καταπαλαίσῃ τὰς ὑπεράντλους ταύτας ἀξιώσεις τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν ἀπόλυτον σ υ γ κ έ ν τ ρ ω σ ι ν κ α ὶ σ υ γ χ ώ ν ε υ σ ι ν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ ἐνεργείας ἐν ἑνὶ καὶ μόνῳ προσώπῳ, εἰς τὴν ἄλλην ἀντίθετον ὑπερβολὴν τῆς δ ι α ι ρ έ σ ε ω ς ἐξωλίσθησε· διότι ἀποβαλοῦσα ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς τὸ κῦρος τῶν ἁγίων Πατέρων, τὴν ἄγραφον καὶ ζῶσαν παράδοσιν, καὶ τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Ἐκκλησίας, παρέσχε τὴν ἐξουσίαν, ὡς εἴρηται, τοῦ ἑρμηνεύειν τὰς θείας Γραφὰς καὶ ἀποφαίνεσθαι περὶ τῶν ὑψηλοτέρων δογμάτων τῆς πίστεως εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν πιστῶν ἰδίᾳ (α)· οὕτω δ' ἀνθ' ἑνός, μ υ ρ ί ο υ ς, οὕτως εἰπεῖν, Πάπας εἰς τὰ ἄδυτα τῆς Ἐκκλησίας εἰσαγαγοῦσα, ἐξήλειψε καὶ αὐτὴν τὴν ἐ ξ ω τ ε ρ ι κ ὴ ν κ α ὶ δ ο κ ο ῦ σ α ν ἑ ν ό τ η τ α τὴν ἐν τῷ παπισμῷ διασωζομένην (β)· «ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος,

(β) Ἐκ τῆς αὐθαιρέτου ἑρμηνείας τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς καὶ τῆς ἀτομικῆς κρίσεως εἰς τὰ τῆς πίστεως προῆλθεν ἡ πληθὺς τῶν νεωτέρων αἱρέσεων· ἐν μόνῃ τῇ Ἀρκτῴα Ἀμερικῇ ἀριθμοῦνται ἤδη περὶ τὰς πεντακοσίας! περὶ ὧν εὔκαιρον εἰπεῖν τὸ τοῦ θείου Κυρίλλου· «οἱ ἀπὸ πάσης αἱρέσεως ἐκ τῆς Θεοπνεύστου Γραφῆς τὰς τῆς ἑαυτῶν πλάνης συλλέγουσιν ἀφορμάς, τὰ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀρθῶς εἰρημένα *τοῖς ἑαυτῶν λογισμοῖς παραφθείροντες*» (Πρ. Συν. Τ. Α. σελ. 619)· οὐκ ἄπο σκοποῦ δὲ ἡγοῦμαι προσθεῖναι καὶ τὰ τοῦ κλεινοῦ Ἀρχιπρεσβυτέρου Βασιλείου· «ἐὰν ἐπιτρέπηται, λέγει, ἑκάστῳ νὰ ἐννοῇ τὴν ἁγίαν Γραφὴν ὅπως θέλει, ἐὰν ἡ ἔννοια τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ ὑπόκηται εἰς τὴν ἰδίαν ἑκάστου ἑρμηνείαν, δηλ. εἰς τὸ λογικόν, ἐὰν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαθέσεως τῆς καρδίας ἡμῶν τῆς ἐχούσης ἀναντίῤῥητον ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῶν ἰδεῶν ἡμῶν, τότε τὸ *ἀνθρώπινον στοιχεῖον ἐπενεργεῖ ἐν ἡμῖν*, καὶ ΔΕΝ *ὁμιλεῖ πλέον ὁ Θεός*» (παρὰ τῇ «Εὐσεβείᾳ» ἀριθ. 62). - - -

(α) Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω παραλληλισμοῦ τῶν ἀρχῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως

μυρία ἔψονται» τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν συλλογισμῶν ἀληθεύει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων (α). Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανὰ ἵνα καταδείξωσι τὰς ἀρχὰς τῶν ἀρχαίων αἱρέσεων καὶ ἰδίως τὰς τῶν νεωτέρων δυτικῶν σχισμάτων, ὡς καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ὀρθοδοξίας, συγκεφαλαιουμένων ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ· σύγχυσις, διαίρεσις, ἁρμονία. — Πλὴν ἀλλά, ἐπειδὴ ἐπ' ἐσχάτων ἰταμώτερον κατὰ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐπετέθη ὁ παπισμός, οὐδὲν ἄλλο ζητῶν παρ' ἡμῶν εἰμὴ ἵνα πεσόντες προσκυνήσωμεν τῷ Πρωθιεράρχῃ τῆς Ῥώμης ὡς παμβασιλεῖ καὶ μονοκράτορι τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀλανθάστῳ αὐτῆς κεφαλῇ (ἀδιαφορῶν ὅλως περὶ τοῦ δόγματος τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως καὶ περὶ τῶν ἄλλων διαφορῶν τῆς ῥωμαϊκῆς πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς περὶ πραγμάτων οὐχ ὁρᾷς; ὅλως ἐπουσιωδῶν καὶ μηδὲν συμβαλλόντων πρὸς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως!), ἅμα δὲ ἀποκαλῶν ἀπηνῶς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν Σχισματικὴν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἱερωτάτου Φωτίου, τοῦ Μεγάλου τούτου τῆς Ὀρθοδοξίας σημαιοφόρου, καὶ ἐν ἐγκυκλίοις καὶ ἐν ἐφημερίσι, φέρ' εἴπωμεν βραχέα τινὰ περὶ τοῦ πολυκρότου τῶν Παπῶν ἀλανθάστου καὶ τῆς θρυλλουμένης Οἰκουμενικῆς αὐτῶν δικαιοδοσίας ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας.

καὶ τῶν τοῦ Παπισμοῦ ἐναργῶς ἀποδείκνυται ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ παπισμὸς ἔτι *θρησκεία ιδιολογιστικὴ* καὶ *ἀτομικὴ*, ὡς στηριζομένη ἐπὶ τοῦ φρονήματος μιᾶς τινος *ὑψίστης ἀτομικότητος*· ἑπομένως ἡ ἑνότης ἐφ' ἧ ἐγκαυχᾶται ἐστιν *ἐξωτερικὴ καὶ κατ' ἐπιφάνειαν*· καὶ ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἀντιθέσεις, καὶ ὁ παπικὸς δεσποτισμὸς καὶ ἡ προτεσταντικὴ ἀναρχία προθέλυμνα ἀνατρέπουσι (τοὐλάχιστον en principe) τὴν Ἐκκλησίαν, ἧς ἡ ἀληθὴς ἔννοια ἔγκειται ἐν μόνῃ τῇ Ὀρθοδοξίᾳ «κέντρῳ οὔσῃ καὶ περιφερείᾳ» ὡς προδεδήλωται.

(α) Ἰστέον ὅτι ἡ Διαμαρτύρησις, ὅπερ *δικαιώματι* (de droit) ἀποβάλλεται, τοῦτο κατὰ παράδοξον ἀντίφασιν *πράγματι* (de fait) ἀποδέχεται· ἐν πάσαις γὰρ ταῖς Προτεσταντικαῖς κοινωνίαις ὑπάρχουσι *βιβλία συμβολικά*, τουτέστι *παράδοσίς τις δογματικὴ* ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν διατετυπωμένη, ἣν ἕκαστον τῶν μελῶν ὀφείλει νὰ ἀποδέχηται ὡς Ἱερὰν καὶ θεόσδοτον, καὶ κατ' αὐτὴν νὰ κανονίζῃ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν! [illegible]
[illegible]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΠΑΠΙΚΟΥ ΑΛΑΝΘΑΣΤΟΥ.

« Non sit nobis religio in
» fantasmatibus nostris ».

« *Μὴ ἔστω δ' ἡμῖν ἡ θρησκεία*
» *ἐν ἀνθρωπίνοις φαντά-*
» *σμασιν.* » (Αὐγουστ.)

§. 7. Καὶ Γραφικῶς καὶ ἱστορικῶς καὶ λογικῶς ἐστὶν ἀναμφισβήτητον ὅτι ἡ πλάνη ἐστι συνέπεια ἠθικῆς ἐκπτώσεως· — ἐν τῇ παραφορᾷ τοῦ πάθους καὶ ὁ μᾶλλον ἐνάρετος καὶ ἐμβριθὴς ἐκτρέπεται εἰς ἀτόπους πράξεις καὶ εἰς παραλογίας, ἐπισκοτιζομένης τῆς διανοίας· εἰς μείζονας δ' ἀποπλανήσεις ἐπιῤῥεπής ἐστιν ὁ ἀλαζὼν καὶ ἐγωϊστής. Τίς λ. χ. ἡ αἰτία τῆς πτώσεως τῶν Πρωτοπλάστων καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἐξαχρείωσις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἡ παντελὴς λήθη τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ; πάντως ἡ πρὸς τὴν ἀποθέωσιν ἄλογος ἐπιθυμία, ἤτοι ὁ ἐγωϊσμός. «Καὶ εἶπεν ὁ ὄφις τῇ γυναικί· ᾗ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ (τοῦ ἀπηγορευμένου καρποῦ), διανοιχθήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί.... καὶ ἔφαγον»! (Γενέσ. Γ'.)—πάλιν· εἰς τίνας ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε πρὸ τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀλήθειαν, καὶ διὰ τίνων διωχέτευσεν αὐτὴν πρὸς τὸν πεπλανημένον ἄνθρωπον; πάντως δι' ἀνδρῶν ἁγίων καὶ ἐκλεκτῶν, ὁποῖοι ἦσαν οἱ θεῖοι Προφῆται.—Πότε οἱ Ἰουδαῖοι ἠξιώθησαν τοῦ θείου νόμου τοῦ κανονίζοντος τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρός τε τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον; ἀφ' οὗ πρότερον ἐκαθαρίσθησαν· «Καὶ εἶπε Κύριος πρὸς Μωϋσῆ· καταβὰς διαμάρτυραι τῷ λαῷ καὶ ἅγνισον αὐτοὺς σήμερον καὶ αὔριον.... καὶ πλυνάτωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν (δ.

περ ὑποσημαίνει τὴν πνευματικὴν κάθαρσιν)... κατέβη δὲ Μωϋσῆς ἐκ τοῦ ὄρους πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἡ γ ί α σ ε ν αὐτούς.... καὶ εἶπε τῷ λαῷ· γίνεσθε ἕτοιμοι· τρεῖς ἡμέρας μὴ π ρ ο σ έ λ θ η τ ε γ υ ν α ι κ ί» (Ἐξ. Κεφ. ιθ΄.)· διὰ δὲ τούτου διδάσκει ἡμᾶς ἡ ἁγία Γραφὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος τότε ἀπαλλάττεται τῆς πλάνης, τότε καθίσταται δεκτικὸς τελειοτέρας γνώσεως, τότε ἀξιοῦται τῆς φωτιστικῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, ὅταν ᾖ κεκαθαρμένος ἀπὸ πάσης ἠθικῆς καὶ βιωτικῆς ἐμπαθείας κτλ. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων ἐναργῶς ἀποδεικνύεται ἡ προτεθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι ἡ π λ ά ν η ἐ σ τ ὶ σ υ ν έ π ε ι α ἠ θ ι κ ῆ ς ἐ κ π τ ώ σ ε ω ς· κ α ὶ, (ἀντιστρόφως) ἔ ν θ α τ ὸ τ έ λ ε ι ο ν τ ῆ ς κ α θ α ρ ό τ η τ ο ς ἐ κ ε ῖ κ α ὶ τ ὸ τ έ λ ε ι ο ν τ ῆ ς γ ν ώ σ ε ω ς.

§. 8. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Παπῶν εὑρίσκομεν καὶ μετὰ τὸ σχίσμα (α) τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἄνδρας ἀληθῶς ἐξόχους τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν θεοσέβειαν, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους πάντη ἐπιλήσμονας τῶν ἱερῶν αὐτῶν καθηκόντων, οὓς καὶ αὐτὸς ὁ παποσέπτης Βαρώνιος ἀποκαλεῖ mostrua immania (πελώρια τέρατα)· καὶ ὅμως π ά ν τ ε ς οὗτοι ἦσαν ἀναμάρτητοι εἰς τὰ τῆς πίστεως καὶ ἀλάνθαστοι· εἶχον δηλονότι τὸ τ έ λ ε ι ο ν τ ῆ ς θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ ς γ ν ώ σ ε ω ς! ὅτι κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν εἴτε ὑπεράλπειον θεωρίαν, ἡ θεία ἀλήθεια διοχετευομένη ἄνωθεν οὐδόλως ἐξαλλοιοῦται ἐκ τῆς ἐνδεχομένης προσωπικῆς ἀναξιότητος τοῦ ἐπὶ τῆς ἕδρας τοῦ Πέτρου

(α) Οἱ ἀδελφοὶ Λατῖνοι ἀποκαλοῦσιν ἡμᾶς Σχισματικούς, μὴ συνιέντες ὅτι τὸ σχίσμα ἀναγκαίως ἀνήκει εἰς τὸ μέρος ἐξ οὗ ἡ προάγουσα αὐτὸ αἰτία πηγάζει· «non fugimus, ἀδελφοί, sed fugamur» (Ἰάκωβος ὁ Α΄.) ὀρθῶς δὲ καὶ ὁ Abbé Guetté περὶ τούτου γράφει ἐν τῇ Uuion Chrétienne. «Ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης κάμνει μέγαν θόρυβον διὰ τὸ σχίσμα τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλ᾽ ἴσα ἴσα αὐτοῦ κεῖται τὸ ζήτημα, δηλ. νὰ μάθωμεν ἂν ἡ Ἀνατολὴ εἶνε Σχισματική, ἢ αὐτὴ ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης· ἂν ἡ τελευταία δὲν προεκάλεσε τὸν χωρισμὸν κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα, θέλουσα νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν παράνομον ζυγόν, ἂν αὕτη δὲν διετήρησε τὸ σχίσμα, ζητοῦσα μετ᾽ ἐπιμονῆς καὶ πασιγνώστου πείσματος νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ θρυλλούμενα δικαιώματά της.» (παρὰ τῇ Εὐσεβείᾳ Ἀριθ. 71.)

καθημένου, ἀλλὰ διαῤῥέει δι' αὐτοῦ ἄχραντος καὶ ἄσπιλος· προσκαλούμενος οὖν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, λέγουσιν, ὁ τῆς Ῥώμης Ποντίφηξ ἵνα ἀποφανθῇ περὶ δογματικοῦ τινος ζητήματος ἐκφέρει γνώμην ἄπταιστον καὶ ἀλάνθαστον, οἱοσδήποτε κἂν ᾖ τὸ ἦθος, ὡς ἐμπνεόμενος κατ' ἐκείνην τὴν περίστασιν ὑπὸ τοῦ Παναγίου Πνεύματος· — ὁποία τερατώδης σύζευξις πραγμάτων φύσει ἀντιμαχομένων! ἁμαρτία, ἤτοι ἔκπτωσις ἀπὸ τῆς θείας χάριτος, καὶ ΑΜΑ θεία ἔμπνευσις! σύζευξις ἀντιβαίνουσα καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν!..... ὡς δεδήλωται· πάλιν λέγω· ἡ πλάνη ἐστὶ συνέπεια ἠθικῆς ἐκπτώσεως· ἔνθα δὲ τὸ τέλειον τῆς καθαρότητος· ἐκεῖ καὶ τὸ τέλειον τῆς γνώσεως· κατασφαλίζομεν δὲ τὴν θεμελιώδη ταύτην ἀρχὴν τῇ μαρτυρίᾳ αὐτοῦ τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν, τῆς ΑΥΤΟΑΛΗΘΕΙΑΣ· «ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς (καὶ ἑπομένως ὁ ἄμωμος καὶ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ) ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρός μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν ΚΑΙ ΕΜΦΑΝΙΣΩ αὐτῷ ΕΜΑΥΤΟΝ» (Ἰω. ΙΔ΄. 21.)

§. 9. ΜΟΝΗ ἄρα ἡ Ἐκκλησία, οὐχὶ δὲ ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα Ἐπίσκοπος «ὡς μὴ ἔχουσα σπῖλον ἢ ῥυτίδα, ἀλλ' ὡς ἁγία καὶ ἄμωμος» ἐστὶ «στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας,» κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον· «ἐν Αὐτῇ ὡς εἰς πλούσιον θησαυροφυλάκιον παρακατέθεντο οἱ Ἀπόστολοι πάντα τὰ τῇ ἀληθείᾳ προσήκοντα» ὥς φησιν ὁ ἱερὸς Εἰρηναῖος· (κατὰ Αἱρέσ. Γ. κεφ. δ΄.) ἐν Αὐτῇ τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπὶ παντὸς τόπου καὶ χρόνου ἐπεκτεινομένῃ, κατὰ τὴν ἀληθῆ τῆς καθολικότητος ἔννοιαν (α), καὶ ἐναρμονίως ἐν

(α) Κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν θεωρίαν μέτρον τῆς καθολικότητος ἐστὶν ὁ *ἀριθμός*· ἐπειδὴ ἡ ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἔχει πλείονας ὀπαδούς, ἔστιν ἄρα, λέγουσιν, ἡ ὄντως Καθολική! ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο προὔβαλλοντο πρὸς ἐπισύστασιν ἑαυτῶν ὁ Ἀρειανισμὸς καὶ ἡ Εἰκονομαχία· ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς ἑρμηνεύων τὸ τῆς Γραφῆς «οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ ἑπτακισχίλιοι ἄνδρες» οὑτωσὶ σχετλιάζει τοὺς αἱρετικούς, οἵτινες ἐπὶ τῷ πλήθει αὐτῶν ἐκαυχῶντο· «ποῦ ποτέ εἰσιν οἱ τὴν πενίαν ἡμῖν ὀνειδίζοντες καὶ τῷ πλούτῳ κομπάζοντες, οἱ *πλήθει* τὴν

ἑαυτῇ συναπτούσῃ τήν τε ἐπὶ Γῆς *στρατευομένην* καὶ τὴν ἐν Οὐρανοῖς *θριαμβεύουσαν ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων*, καὶ οὕτω συνεχιζούσῃ τὴν ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἄχρις ἡμῶν κατιοῦσαν παράδοσιν, τὴν *ὁμοιομόρφως* καὶ *ἀπαραλλάκτως* διασωζομένην ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν ἁγίων Πατέρων, ἐν αὐτῇ, λέγω, κεῖται τὸ ἀλάνθαστον κριτήριον ἐν ταῖς περὶ πίστεως συζητήσεσι· ΜΟΝΗ ἡ ἀείζωος Ἐκκλησία ἡ διατηρήσασα ἀκέραιον τὸν θεόπνευστον κώδικα τῶν Γραφῶν (α) καὶ ζωοποιοῦσα

Ἐκκλησίαν ὁρίζοντες, καὶ τὸ βραχὺ (τὸ Ὀρθόδοξον) διαπτύοντες ποίμνιον;» (λογ. πρὸς Ἀρειανοὺς ἐν τῷ Προοιμίῳ) ἡ καθολικότης ἄρα δὲν συνίσταται εἰς τὴν *πληθύν*, ἀλλ' εἰς τὸ *συνεχὲς ἀδιάλειπτον καὶ ὁμοιόμορφον* τῆς ἐν τῇ πίστει διδασκαλίας· οὕτω κρίνει Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων πολλαχοῦ τῶν Κατηχήσεων αὐτοῦ, καὶ πάντες ἁπαξαπλῶς οἱ θεῖοι Πατέρες.

(α) Πλὴν τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων καὶ τῶν λοιπῶν θεοπνεύστων βιβλίων τῆς Κ. Δ. ὑπῆρχον τὸ πάλαι πολλὰ ψευδεπίγραφα Εὐαγγέλια καὶ ἕτερα θρησκευτικὰ διηγήματα συντεταγμένα τὰ μὲν ὑπὸ αἱρετικῶν πρὸς διάδοσιν τῆς κακοδοξίας αὐτῶν, τὰ δὲ ὑπὸ *μὴ θεοπνεύστων χριστιανῶν*, (καὶ τούτων μνείαν ποιεῖται ὁ Ἱερὸς Λουκᾶς ἐν τῷ προοιμίῳ τοῦ κατ' αὐτὸν Εὐαγγελίου) ἐξ ὧν σώζονταί τινα ἐκδεδομένα ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ κλεινοῦ Φαβρικίου· ποῦ δὲ στηριζόμενοι τὰ μὲν παραδεχόμεθα ὡς γνήσια ἀποστολικὰ καὶ θεόπνευστα, τὰ δὲ ἀποβαλλόμεθα ὡς νόθα καὶ ὑποβολιμαῖα; πάντως οὐχὶ εἰς παπικήν τινα βοῦλλαν, [καὶ θεσπιζέτω Γρηγόριος ὁ Ζ'. «**nullum capitulum nullusque liber canonicus habeatur absque illius (R. P.) auctoritate!**» (παρὰ Βαρωνίῳ)] ἀλλ' εἰς τὴν μαρτυρίαν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας· (αὐτὸ τοῦτο ῥητέον καὶ περὶ τῶν θεοπνεύστων τευχῶν τῆς Π. Δ.) Ἡ ἁγία ἄρα καὶ θεοφώτιστος Ἐκκλησία ἡ ἀδιαπταίστως διακρίνασα τὰ ἀληθῶς θεόπνευστα βιβλία τῆς ἁγίας Γραφῆς ἀπὸ τῶν ψευδεπιγράφων καὶ κακοδόξων, πάντως διακατέχει καὶ τὴν κλεῖδα τῆς ἀδιαπταίστου ἑρμηνείας τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων· καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς θιασώτας τοῦ παπικοῦ ἀλανθάστου· πρὸς δὲ τοὺς Διαμαρτυρομένους λέγομεν ὅτι κἂν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ περιπίπτουσιν εἰς μεγίστην ἀντίφασιν· διότι ἔνθεν μὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν γνησιότητα καὶ τὸ θεῖον κῦρος τῶν Γραφῶν ἐπὶ τῇ βάσει, ὡς αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ τῆς αὐθεντίας τῶν ἀρχαίων Πατέρων, ἔνθεν δὲ πάλιν ἀποβάλλουσι τὴν ζῶσαν παράδοσιν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας καὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν Πατέρων περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἐν αὐταῖς περιεχο-

αὐτὰς διὰ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως, μόνη αὕτη ἡ ὡς ἀληθῶς «ἁγία καὶ ἄμωμος» ἐστὶν ὁ ὕπατος καὶ ἀλάνθαστος αὐτῶν ἑρμηνεύς· καὶ τοιοῦτον κριτήριον παρεδέχετο ἡ Ἱερὰ Ἀρχαιότης εἰς τὰ τῆς πίστεως. Διὰ τοῦτο, προκειμένης συζητήσεως περί τινος δόγματος προσβαλλομένου ὑπὸ τῆς αἱρέσεως, αἱ Σύνοδοι δὲν ἠρώτων ἀποκλειστικῶς τί ἐφρόνει ὁ Ῥώμης φέρε, ἢ ὁ Ἀλεξανδρείας, ἀλλὰ πρῶτον ἐξήγγελλεν ἕκαστος τῶν Συνοδικῶν τὸ φρόνημα ἢ τὴν ζῶσαν παράδοσιν τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας· γενομένης δὲ παραθέσεως καὶ ἀντιπαραβολῆς τῶν μερικῶν παραδόσεων τῶν ἁπανταχοῦ Ἐκκλησιῶν, ὧν οὗτοι πνευματικῶς προΐσταντο, διέτρεχον ἐφεξῆς παλινδρομικῶς πάσας τὰς μέχρι τῶν Ἀποστόλων ἐποχὰς ἐρευνῶντες μετὰ σεβασμοῦ τί οἱ πρὸ αὐτῶν Σύνοδοι ἐδογμάτισαν, καὶ τί μερικώτερον οἱ Πατέρες ἐδίδαξαν (οἵτινες ἦσαν ἡ ἔκφρασις τῆς ζώσης παραδόσεως τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, τῆς γραφῇ ὑπ' αὐτῶν παραδοθείσης) (α), ἢ πῶς ἡρμήνευσαν τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῆς ἁγίας

μένων (ἅτε δὴ βάσιν τῆς ἀλανθάστου αὐτῶν ἑρμηνείας ὑποτιθέμενοι τὸν ἐπισφαλῆ ἀνθρώπινον λόγον!)· καὶ ταύτην τὴν ἀντίφασιν θέλοντες, ὡς φαίνεται, νὰ διορθώσωσιν οἱ ἀρνησίχριστοι Σοκινιανοὶ ἀπηρνήσαντο τὴν αὐθεντίαν τῆς Ἐκκλησίας οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς ἀναφερομένων, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα καὶ θειότητα αὐτῶν τῶν Γραφῶν!!! καὶ ἡ μὲν Διαμαρτύρησις ἐποιήσατο εἰς τὸ *κριτήριον τοῦ αὐθεκάστου λόγου* ἔφεσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἁπλῶς ἑρμηνείας τοῦ περιεχομένου, ὁ δὲ Σοκινιανισμός, αὐτοῦ τοῦ περιέχοντος· ἡ μὲν ἠθέτησε τὸ θεῖον κῦρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, εἰ καὶ ἀνομολογοῦσα τὸ θεόπνευστον τῶν Γραφῶν ὡς ἀναμφισβήτητον (πλὴν τινων τῆς Π. Δ. καὶ ἑνὸς τῆς Ν., τοῦ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου!) ὁ δὲ ἠθέτησε τὴν θειότητα αὐτῶν τῶν Γραφῶν· ἡ μὲν ἠρνήσατο τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ δὲ τὴν Ἱερὰν Ἀποκάλυψιν· Τίς δὲ ὁ δοὺς τὴν πρώτην ὤθησιν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ πνευματικὴν ταύτην Ἄβυσσον; εἰπάτω ἡ ἱστορία!.....

(α) Ἐὰν μετὰ προσοχῆς διέλθῃ τις τὰ Πρακτικὰ τῶν πανσέπτων Συνόδων, θέλει παρατηρήσῃ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς *καθολικότητος* ἐπικρατοῦν ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν Συνελεύσεσι· διὰ δὲ τῆς πνευματικῆς ταύτης ἐν ταῖς περὶ πίστεως συζητήσεσιν *ἀλληλεγγύης* συνεχέεται ἡ χρυσῆ ἅλυσις τῆς *ἑνότητος*, ἧς ὁ πρῶτος κρίκος συγκρατεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστολικῶν χειρῶν.

Γραφῆς τὸ πρὸς σύστασιν ἑαυτῆς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως προτεινόμενον· ἐπὶ δὲ τούτῳ διωρίζοντο ὑπὸ τῶν Συνόδων ἄνδρες ἐλλόγιμοι, οἵτινες προσεκόμιζον τὰ ζητούμενα ἑρμηνευτικὰ τῶν Πατέρων Συγγράμματα· μετὰ δὲ τὴν ἀκριβῆ αὐτῶν ἔρευναν ἀνευρισκομένης τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τοῦ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν διαστρεβλουμένου γραφικοῦ χωρίου, ἐξηλέγχετο ἡ πλάνη καὶ τὸ ὀρθόδοξον δόγμα κατησφαλίζετο, συνταασσομένου τοῦ δογματικοῦ Ὅρου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καθολικῆς καὶ ἀειζώου παραδόσεως τῆς ἄχρι τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ὁμοιομόρφως διήκουμένης, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιστασίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος, τοῦ Πνεύματος ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ. ἡ δ' ἐπακολουθοῦσα κοινὴ γνώμη τοῦ Ὀρθοδόξου χριστιανικοῦ πληρώματος, τοῦ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐπεσφράγιζε τὸ Συνοδικὸν ἔργον (α).

§. 10. Ἔπειτα πρὸς τί οἱ τόσοι μόχθοι τῶν Ἱερῶν Ποιμένων μακρὰ πελάγη διαπερώντων καὶ τόπους ἐρήμους καὶ ἀβάτους, πρὸς τί αἱ διηνεκεῖς κακώσεις καὶ οἱ κίνδυνοι οὓς ὑπέμενον (β), πρός τί ἡ ἔρευνα τῶν ἑρμηνευτικῶν συγγραμμά-

---

(α) Οὐκ ἄπο σκοποῦ ἡγοῦμαι ὑπομνῆσαι τοῖς ἀδελφοῖς Λατίνοις τοὺς ἑξῆς χρυσοῦς λόγους τοῦ ἱερωτάτου Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας· «τῶν Ἀποστόλων τοῖς ἴχνεσιν ἀκολουθεῖν ἐσπούδασαν οἱ πανεύφημοι Πατέρες ἡμῶν οἱ τὸ σεπτόν τε καὶ *Οἰκουμενικὸν* τῆς πίστεως ὁρισάμενοι Σύμβολον ἐν τῇ Νικαέων συναγηγερμένοι κατὰ καιρούς, οἷς καὶ αὐτὸς ΣΥΝΕΔΡΟΣ ἦν ὁ ΧΡΙΣΤΟΣ· ἔφη γὰρ ὅτι «ὅπου ἐὰν ὦσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν·» ὅτι γὰρ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ἦν ἀοράτως τῆς ἁγίας καὶ Μεγάλης ἐκείνης Συνόδου ὁ ΧΡΙΣΤΟΣ πῶς ἐστιν ἀμφιβάλλειν; εἶτα πῶς ἀπῆν ὁ Χριστὸς εἴπερ ἦν αὐτὸς ὁ ΘΕΜΕΛΙΟΣ, κατὰ τὴν σοφωτάτην τοῦ Παύλου φωνήν; *θεμέλιον* ΑΛΛΟΝ *οὐδεὶς* δύναται θεῖναι *παρὰ τὸν κείμενον*, ΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ» (Πρ. Συν. Τ. Α. σελ. 637. αὐτὰ ταῦτα ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πανσέπτων Συνόδων.) συνῳδὰ δὲ τῷ εἰρημένῳ Πατρὶ γράφει καὶ ὁ ἔξαρχος τῆς Ζ΄. Συνόδου Ταράσιος ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Ῥώμης Ἀδριανὸν τὸν Α΄. «προκαθεσθέντων ἁπάντων ἡμῶν ἐν τῇ Συνόδῳ ΚΕΦΑΛΗΝ ΕΠΟΙΗΣΑΜΕΘΑ (οὐχὶ τοὺς σοὺς Λεγάτους ἀλλὰ) ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ· ἔκειτο γὰρ ἐν ἁγίῳ θρόνῳ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· (αὐτόθ. Τ. Β΄. σελ. 89.)

(β) «Συνήχθημεν ἐν τῇ Ἐφεσίων Μητροπόλει (ἔγγραφον οἱ τῆς Γ΄.

των τῶν θείων Πατέρων καὶ αἱ μακραὶ συζητήσεις, πρὸς τί αἱ σκανδαλώδεις ἐνστάσεις καὶ ἀνθυποφοραὶ τῶν αἱρετικῶν, εἴπερ, ὡς διισχυρίζονται, ἡ Ἐκκλησία ἀνεγνώριζε τὸν Πάπαν ὕπατον καὶ ἀλάνθαστον τῶν Γραφῶν ἑρμηνέα; Ἔδει, ἐν περιπτώσει δογματικῆς ἀπορίας, τοὺς περὶ τὴν πίστιν διαφερομένους ἐρωτᾷν τὸ ἐν Ῥώμῃ *χρηστήριον τοῦ δόγματος*, ὡς ὀνομάζει τὴν ῥωμαϊκὴν ἕδραν ἡ Ἁρμονία τοῦ Ταυρίνου (ὅλ. Κλειδοῦς ἀριθ. 49), ἡ δὲ ἀπόφανσις αὐτοῦ νὰ ἐξαγγέλληται εἰς ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν δι' ἐγκυκλίων γραμμάτων πρὸς οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν καὶ φίμωσιν τῆς αἱρέσεως· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐγίνετο, οὐχ οὕτως! Ἐν ἔτει 640 ἐπὶ τοῦ Πάπα

Συνόδου Πατέρες πρὸς τὸν Πάπαν Κελεστῖνον) .... τῶν εὐσεβῶν θεσπισμάτων τῶν φιλοχρίστων Βασιλέων, δι' ὧν καὶ *κεκλήμεθα*, καιρὸν ὁριζόντων τῷ συνεδρίῳ τῆς ἁγίας Συνόδου τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς .... ὑπερεθέμεθα δὲ τὸ συνέδριον κατὰ τὴν ὁρισθεῖσαν ἡμέραν ἐφ' ὅλαις δέκα καὶ ἓξ ἡμέραις, *καί τοι* ΠΟΛΛΩΝ Ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ *νόσῳ πιεζομένων καὶ τεθλιμμένων εἰς τὰ δαπανήματα*, ἐνίων δὲ ΚΑΙ ΕΞΟΔΕΥΣΑΝΤΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ» .... κ.τ.λ. (Ἱε. Συν. Τ. Α. σελ. 520) καί, «οἷα διὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν τῆς Ὀρθοδοξίας (ἔγραφε καὶ ὁ Ἐφέσου Μέμνων πρὸς τὸν Κλῆρον Κωνσταντινουπόλεως) *καθ' ἑκάστην ὑπομένομεν, οὐδὲ λόγῳ παραστῆσαι δυνατόν*· ταραχὴ γὰρ ταραχὴν *ἀπαύστως* διαδέχεται· πολλὴν δ' ἡμῖν εὐτονίαν παρέχει τοῦ ταῦτα φέρειν γενναίως ἡ τῆς πίστεως ὁμολογία καὶ ἰσχύς· ὁ γὰρ μεγαλοπρεπέστατος κόμης Κανδιδιανὸς (ὁ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου προστάτης) *ἐπισείων ἡμῖν τοὺς στρατιώτας καὶ τὴν πόλιν ταραχῆς ἐμπιπλῶν, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἐπιτηδείων τῆς εἰσκομιδῆς ἀποστερῶν διὰ τῆς παραφυλακῆς, συγχωρεῖ τοῖς πολλοῖς ὕβρεις καταχέειν ἡμῶν τε καὶ τῆς ἁγίας Συνόδου πάσης*» κτλ. καὶ παρακατιών· «μετεστείλατο (Νεστόριος) τοὺς θεοσεβεστάτους Ἐπισκόπους καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς (τοὺς ἀποσταλέντας πρὸς αὐτὸν παρὰ τῶν Πατέρων), εἰσάγων αὐτοὺς διὰ στρατιωτῶν· ὡς δὲ τὰ παρὰ τῆς ἁγίας Συνόδου φανερὰ πεποιήκασιν αὐτῷ, συνεχώρησε τὸν μεγαλοπρεπέστατον Εἰρηναῖον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους τε καὶ κληρικούς, *ἀφορήτους ἐπιθεῖναι πληγὰς* τοῖς ἡμετέροις συλλειτουργοῖς καὶ τοῖς κληρικοῖς, ὡς *καὶ κινδύνοις τε αὐτοὺς προσομιλῆσαι*· Τούτων τοίνυν γεγενημένων, παραγενόμενοι εἰς τὴν Σύνοδον οἱ ἀποσταλέντες καὶ τὰς *πληγὰς* ἐπιδείξαντες.... εἰς ἀγανάκτησιν διανέστησαν τὴν ἁγίαν Σύνοδον.» (αὐτ. 541.)

Μαρτίνου συνεκροτήθη ἐν Ῥώμῃ κατὰ τῆς αἱρέσεως τῶν Μονοθελητῶν Σύνοδος· ἀλλ' ὁ δογματικὸς αὐτῆς Ὅρος, εἰ καὶ ὀρθοδοξότατος, δὲν ἴσχυσε νὰ κατασιγάσῃ τὴν αἵρεσιν καὶ νὰ κατευνάσῃ τὰς κυμαινομένας τῶν πιστῶν συνειδήσεις· διὸ ἐδέησε νὰ συναθροισθῇ ἡ ϛ΄. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

§. 11. Ἀλλὰ τί δεῖ πλείω τούτων λέγειν; Αὐτὴ ἡ Καθόλου Ἐκκλησία ἐν δυσὶν Οἰκουμενικαῖς Συνόδοις ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀπεῤῥάπισε κραταιῶς τὸ παπικὸν ἀλάνθαστον, ἀποκηρύξασα τὸν Ἐπίσκοπον Ῥώμης Ὁνώριον ὡς οἰκτρῶς ἐξολισθήσαντα εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Μονοθελητῶν· ἐν μὲν γὰρ τῷ θεοπνεύστῳ Ὅρῳ τῆς ϛ΄ ἀναγινώσκομεν ταῦτα· «Ἡ ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἶπεν· ΗΡΚΕΙ μὲν εἰς ΕΝΤΕΛΗ τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως ἐπίγνωσίν τε καὶ βεβαίωσιν τὸ εὐσεβὲς τοῦτο τῆς θείας χάριτος Σύμβολον· (α) ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐπαύσατο ἀρ-

---

(α) Ὁμοίως ἄρχεται καὶ ὁ Ὅρος τῆς Δ΄ Οἰκουμ. Συνόδου· «ΗΡΚΕΙ μὲν εἰς ΕΝΤΕΛΗ τῆς εὐσεβείας *ἐπίγνωσίν τε καὶ βεβαίωσιν* τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τῆς θείας χάριτος Σύμβολον· *περί τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος* ἐκδιδάσκει ΤΟ ΤΕΛΕΙΟΝ, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησιν· *ἀλλ' ἐπειδή περ οἱ τῆς ἀληθείας ἀθετεῖν ἐπιχειροῦντες τὸ κήρυγμα διὰ τῶν οἰκείων αἱρέσεων* τὰς ΚΕΝΟΦΩΝΙΑΣ *ἀπέτεκον*..... *διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς ἀποκλεῖσαι κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανὴν βουλομένη* ἡ παροῦσα νῦν αὕτη ἁγία μεγάλη καὶ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος τὸ τοῦ κηρύγματος ἄνωθεν ΑΣΑΛΕΥΤΟΝ ἐκδιδάσκουσα, ὥρισε.... τὴν πίστιν (τὸ Σύμβολον) μένειν ΑΠΑΡΕΓΧΕΙΡΗΤΟΝ» κτλ. (Πρ. Συν. Τ. Β΄ σελ. 155)· καὶ ὅμως εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο Σύμβολον, τὸ *περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκδιδάσκον* τὸ ΤΕΛΕΙΟΝ κτλ. ἐτόλμησεν ἡ Ῥωμάνα Ἐκκλησία νὰ παρεισάξῃ τὸ *καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ* [(filioque), καὶ ταῦτα ΑΝΕΥ *εἰδήσεως καὶ συναινέσεως καὶ γνωμοδοτήσεως* τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ΚΟΡΥΦΑΙΩΝ Ἐκκλησιῶν] πρὸς *ἐντελεστέραν*, ὡς φαίνεται, τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν! καταλιγωρήσασα τῶν *Οἰκουμενικῶν* ἐκείνων ἀναθεμάτων τῶν ὑπὸ τῶν Πανσέπτων Συνόδων ἐκφωνηθέντων «κατὰ παντὸς τοῦ τολμήσαντος προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν ΜΙΑΝ συλλαβὴν ἐν αὐτῷ· ὅτι δὲ ἡ προσθήκη αὕτη ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται τῇ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκαλίᾳ τῶν Θεοφόρων Πατέρων δεί-

χῆθεν τῆς κακίας ὁ ἐφευρετὴς συνεργὸν τὸν ὄφιν εὑράμενος

κνυται καὶ ἐκ τῶν προμνημονευθέντων ὅρων καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὕφους τοῦ θείου Συμβόλου. «καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον» κτλ. ἐν μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ κώλῳ ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῆς προανάρχου καὶ προαιωνίου ὑποστατικῆς ἐκπορεύσεως, οἱ Πατέρες μνημονεύουσι μόνου τοῦ Πατρὸς ἀποσιωπῶντες τὸν Υἱόν· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῆς ὁμοτιμίας καὶ ὁμοουσιότητος τοῦ Πνεύματος πρὸς τὰ λοιπὰ δύο πρόσωπα, ἐπισυνάπτουσι καὶ τὸν Υἱὸν ἐν ᾧ, εἴ περ οἱ Πατέρες ἐπρέσβευον τὸ δόγμα τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως, ὤφειλον εἰπεῖν· «καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.... τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ *σὺν αὐτοῖς* συμπροσκυνούμενον» κτλ. [«Εἰ ἐξ ἀμφοῖν ἐκπορευόμενον ᾔδει (ἡ Β′ Σύν.), τίνος ἕνεκεν μεμνημένη ἀμφοτέρων, οὐ πρότερον μὲν εἶπεν ἐκ *Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον*, ὕστερον δὲ ἐπήγαγε *σὺν αὐτοῖς συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον*; τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν, εἴγε τὴν τοιαύτην δόξαν εἶχεν ἡ Σύνοδος· ἐπειδὴ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ παρέλιπον οἱ Πατέρες τὴν δι' Υἱοῦ μνήμην, ὅτε τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος ἀποδοῦναι ἤθελον· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ταύτην ἐπήγαγον, ὅτε τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον ἤθελον παραστῆσαι· οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι ᾔδεσαν» (Μάρκος ὁ Ἐφέσου ἐν τοῖς Κεφαλαίοις παρὰ Ζοιρνικαβ. Τ. Β′.)]. Ὥστε λοιπὸν οἱ ἀδελφοὶ Λατῖνοι δὶς κατ' ἐπανάληψιν ἐν τῇ αὐτῇ περιόδῳ μνημονεύοντες τοῦ Υἱοῦ («τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ»!) καὶ τὴν δογματικὴν ἔννοιαν τοῦ Συμβόλου παραφθείρουσι καὶ περὶ τοὺς κανόνας τῆς Γραμματικῆς σολοικίζουσιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Α′ Οἰκ. Σύνοδος διδάσκουσα τὸν ἀρειανίζοντα φιλόσοφον Θέογνιν τὰ ὑγιᾶ τῆς εὐσεβείας δόγματα ὑποτίθησιν αὐτῷ ΠΛΗΡΗ καὶ ΕΝΤΕΛΗ διατύπωσιν ὀρθοδόξου περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογίας, διὰ Λεοντίου ἐπισκόπου Καισαρείας, τὴν ἀκόλουθον· «Δέχου, φιλόσοφε, μίαν θεότητα τοῦ Πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν Υἱὸν ἀνεκφράστως, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ Αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκπορευομένου (οὐχὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀλλ') ἐξ Αὐτοῦ τοῦ Πατρός, ἰδίου ΔΕ ὄντος τοῦ Υἱοῦ, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, εἴ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει....» (Πρακτ. Συν. Τ. Α′. σελ. 177—178) καὶ «πηγὴ ζωῆς καὶ φωτὸς ὁ Πατήρ, φῶς καὶ ὁ Υἱός, φῶς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ΕΞ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ» (αὐτ. 481) καί, «τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς ὂν οὐσίας ἧς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, ἐκπορεύεται μὲν ἐκ Πατρός, ἴδιον ΔΕ τοῦ Υἱοῦ» (αὐτ.) ἡ δὲ ἀντιδιαστολὴ ΜΕΝ ΔΕ δείκνυσι καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρχαρίους τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς τὴν διαφορὰν τῶν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ

καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἰσόβολον τῇ ἀνθρωπίνῳ φύσει προσεπαγόμε-

τὸν Υἱὸν σχέσεων τοῦ Πνεύματος! τὴν δ' ἔννοιαν ταύτην σαφέστερον ἐξηγούμενος Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας ἀπολογητικῇ ἐπιστολῇ γράφει· «κατ' οὐδένα τρόπον σαλεύεσθαι πρός τινων ἀνεχόμεθα τὴν ὁρισθεῖσαν πίστιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον, παρὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων..... οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ὃ ἐκπορεύεται ΜΕΝ ἐξ Αὐτοῦ, ἔστι ΔΕ οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ *κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον*» [καὶ εὐθὺς προστίθησιν εἰς δήλωσιν τῆς *ὁμουσιότητος* (ὥσπερ καὶ οἱ Πατέρες τῆς Α'. Συνόδου, ὡς εἴδομεν,) τὰ ῥητά· «Καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ» καί, «Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν ἐξ αὐτοῦ» κ.τ.λ. ἅτινα, τοὐναντίον, ἡ Ῥώμη φέρει εἰς ἀπόδειξιν τῆς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως! Βλ. Πρ. Συν. Τ. Α'. σελ. 619] ὁ δὲ Ἱερὸς Θεοδώρητος μετὰ πάσης τῆς ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας Συνόδου ἐπαινῶν τὴν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Κυρίλλου φησί· «τὰ Αἰγύπτια γράμματα (τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου) *τῇ εὐαγγελικῇ εὐγενείᾳ* καλλύνεται· Θεὸς γὰρ τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν αὐτοῖς ἀναγορεύεται .. καὶ τὸ *Πνεῦμα τὸ ἅγιον ΟΥΚ ἐξ Υἱοῦ ἢ δι' Υἱοῦ* τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἀλλ' ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἴδιον ΔΕ τοῦ Υἱοῦ ὡς ΟΜΟΟΥΣΙΟΝ ὀνομάζεται» [αὐτόθ. 636. Ἰστέον δ' ὅτι ἅμα ἀναφυείσης τῆς Νεστοριανῆς αἱρέσεως ὁ Κύριλλος συνετάξατο τοὺς λεγομένους δώδεκα ἀναθεματισμοὺς κατὰ Νεστορίου· οἱ δὲ ὑπὸ τὸν θρόνον τῆς Ἀντιοχείας Ἐπίσκοποι, προεξάρχοντος τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου, διεμαρτυρήθησαν κατὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου ὡς εὐτυχιανίζοντος δῆθεν καὶ ὡς διδάσκοντος ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται *καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ* (ὡς ἐκ παρανοήσεως χωρίων τινῶν τῶν δώδεκα ἀναθεματισμῶν ἢ κεφαλαίων), καὶ οὕτως ἀπέστησαν τῆς πρὸς τὴν Γ'. Οἰκουμενικὴν Σύνοδον κοινωνίας· ἀπολογούμενος τοίνυν ὁ ἱερὸς Πατὴρ γράφει τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολήν, ἧς εὑρεθείσης συμφώνου πρός τε τὴν περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος *καθολικὴν παράδοσιν*, πάντες οἱ Ἀνατολικοὶ Ἐπίσκοποι συνδιηλλάγησαν τῷ τε Κυρίλλῳ καὶ τῇ Συνόδῳ καὶ τὰ πρακτικὰ Αὐτῆς ὡς θεῖα καὶ ἱερὰ κατησπάσαντο· ὥστε λοιπὸν τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως ζήτημα ἐνώπιον παντὸς τοῦ Ὀρθοδόξου πληρώματος πρὸ δεκαὲξ ἤδη αἰώνων συζητηθέν, ὑπ' αὐτῆς τῆς Γ'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου λέλυται!] τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῷ περὶ Τριάδος λόγῳ ὁ Κύριλλος γράφει « τῶν τριῶν ἐκείνων ὑποστάσεων ἡ μὲν δίχα ἄλλου Ἄναρχος καλεῖται καὶ ἥ ἐστιν *ὁ Πατήρ*· τῶν δὲ λοιπῶν δύο ἡ μέν, ὁ Υἱός

νος θάνατον, οὕτω καὶ νῦν ὄ ρ γ α ν α π ρ ὸ ς τ ὴ ν οἰ-

ἡ δέ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀμφότεραι μὲν ἐκ Πατρὸς πηγάζουσαι, ἀλλ᾽ οὐχ ὡσαύτως· ὁ μὲν γαρ γεγέννηται, τὸ δὲ ἐκπορεύεται.... ΜΙΑ γὰρ τοῖς δυσὶ προσώποις αἰτία τε καὶ συνάφεια ὁ Πατήρ, πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἐξ αὐτοῦ» καί, «προχεῖται μέν, ἤγουν ἐκπορεύεται καθάπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, χορηγεῖται ΔΕ τῇ κτίσει διὰ τοῦ Υἱοῦ· ἐνεφύσησε γὰρ τοῖς ἁγίοις Ἀποστόλοις εἰπών. «λάβετε Πνεῦμα ἅγιον»· (Πρ. αὐτόθ. σελ. 643· ποῦ λοιπὸν εὗρεν ἡ Ῥώμη τὴν λεγομένην cohesionem τῆς ἐν χρόνῳ παροχῆς τῶν δωρεῶν τοῦ Πνεύματος πρὸς τὴν προάναρχον καὶ προαιώνιον ὑποστατικὴν ὕπαρξιν Αὐτοῦ;) συνῳδὰ τούτοις καὶ ὁ λοιπὸς ἱερὸς θίασος τῶν Πατέρων διδάσκει· «ΜΟΝΗ πηγὴ τῆς Ὑπερουσίου Θεότητος ὁ Πατήρ» καί, «ὅτι μὲν ἐςι *πηγαία Θεότης* ὁ Πατήρ, ὁ δὲ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς θεογόνου Θεότητος, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, *βλαστοὶ θεόφυτοι*, καὶ οἷον ἄνθη καὶ ὑπερούσια φῶτα, πρὸς τῶν ἱερῶν λογίων παρειλήφαμεν· ὅπως δὲ ταῦτα ἐστίν, οὔτε εἰπεῖν οὔτε νοῆσαι δυνατόν» (Διον. ὁ Ἀρεοπαγ. ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων κεφ. β΄.) καί, «Εἷς μὲν Θεός· εἰς ΕΝ αἴτιον Υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀναφερομένων» (Γρηγ. Ναζ. ἐν τῷ περὶ ἁγ. Τριάδ.) καί, «Υἱοῦ Πνεῦμα λέγομεν οὐχ ὡς ἐξ Αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὡς δι᾽ Αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον· ΜΟΝΟΣ γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ» (Δαμασκ. ἐν τοῖς Δογματικοῖς) ὅτι δὲ συμφώνως τοῖς θείοις πατράσιν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐδογμάτιζε τὸ πάλαι περὶ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, μαρτυρεῖ ὁ ἱερώτατος ὁμολογητὴς Μάξιμος, ὁ κατὰ τὴν ς΄ Οἰκουμ. Σύνοδον ἀκμάσας, ἐν τῇ πρὸς Μαρῖνον ἐπιστολῇ· «τῶν τοῦ νῦν ἁγιωτάτου Πάπα Συνοδικῶν δυσὶ μόνοις κεφαλαίοις ὑπελάβοντο οἱ τῆς Βασιλίδος· τὸ μὲν ὅτι κἀκ τοῦ Υἱοῦ εἶπεν ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὸ δὲ ὅτι περ γέγραφε, μὴ δίχα τὸν Κύριον εἶναι προπατορικῆς ἁμαρτίας ὡς ἄνθρωπον· καὶ τῷ μὲν πρώτῳ συμφώνους παρήγαγον χρήσεις τῶν Ῥωμαίων Πατέρων, ἔτι γε μὲν καὶ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἐξ ὧν ΟΥΚ ΑΙΤΙΑΝ *τὸν Υἱὸν ποιοῦντας τοῦ Πνεύματος σφᾶς αὐτοὺς ἀπέδειξαν*· ΜΙΑΝ γὰρ ἴσασιν Υἱοῦ καὶ Πνεύματος τὸν Πατέρα αἰτίαν, τοῦ μὲν κατὰ γέννησιν, τοῦ δὲ κατ᾽ ἐκπόρευσιν· *ἀλλ᾽ ἵνα τὸ δι᾽ αὐτοῦ προϊέναι δηλώσωσι, καὶ ταύτῃ τὸ συναφὲς τῆς οὐσίας καὶ ἀπαράλλακτον παραστήσωσι.*» τῇ ἱερᾷ ταύτῃ διδασκαλίᾳ πιστῶς κατακολουθῶν καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η΄ κατεδίκασε διαῤῥήδην τὴν ἔν τισιν ἐκκλησίαις τῆς Δύσεως παρεισφρύσασαν κατὰ τὸν Θ΄ αἰῶνα περὶ τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως δόξαν. «Καὶ πάλιν παραδηλοῦμεν τῇ Αἰδεσιμότητί σου (ἔγραφε πρὸς τὸν Φώτιον) ἵνα περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου, δι᾽ ὃ συνέβη τὰ σκάνδαλα μέσον τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἔχῃς πληροφορίαν

χείαν αὐτοῦ βούλησιν εὑρηκὼς ἐπιτήδεια

ὅτι οὐ μόνον οὐ λέγομεν τοῦτο (τὸ *καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ*), ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτον θαῤῥήσαντας τῇ ἑαυτῶν ἀπονοίᾳ τοῦτο ποιῆσαι *παραβάτας τῶν θείων λόγων* κρίνομεν, ὡς *μεταποιητὰς* τῆς Θεολογίας τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων, οἳ συνελθόντες συνοδικῶς παρέδωκαν τὸ ἅγιον Σύμβολον, καὶ *μετὰ τοῦ Ἰούδα αὐτοὺς τάττομεν*» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 974) Δικαίως ἄρα καὶ ὁ ἐν μακαρίοις Μιχαὴλ ὁ Κηρουλλάριος ἐπιστέλλων Πέτρῳ τῷ Ἀντιοχείας καλεῖ τὴν προσθήκην «κακῶν κάκιστον» ὁ δὲ πάλιν κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα ἀκμάσας δυτικὸς Θεολόγος Ἀλκουῖνος «ἱσπανικὴν πλάνην»· ἀληθῶς ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου εὕρηται ἡ φράσις ex patre filioque procedere...., ἀλλ' ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ Ἰωσὴφ ὁ Βρυέννιος (Τ. Α' σελ. 448—452) ἡ λατινικὴ γλῶσσα διὰ μιᾶς μόνης λέξεως (procedere ἢ processio) ἐκφράζει ὁτὲ μὲν τὴν προαιώνιον ὑποστατικὴν ὕπαρξιν τοῦ Πνεύματος, ὁτὲ δὲ τὴν ἐν χρόνῳ ἔκχυσιν καὶ διάφιλειαν τῶν δωρεῶν αὐτοῦ (καθὼς καὶ ἡ φωνὴ substancia σημαίνει ἀμφότερα καὶ *τὴν οὐσίαν* καὶ *τὴν ὑπόστασιν*)· ἀλλὰ κἂν τοὐναντίον ὑποτεθείη, ἡ γνώμη ἑνὸς ἢ καὶ πλειόνων Πατέρων οὐ δύναται κατισχῦσαι τῆς *καθολικῆς παραδόσεως* τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ διατετυπωμένης· προσεπισημειωτέον δ' ὅτι οἱ τοῦ μεσαιῶνος δυτικοὶ θεολόγοι κατανοοῦντες τὸ σαθρὸν τῆς δόξης αὐτῶν ἐτόλμησαν νὰ μεταποιήσωσι πλεῖστα χωρία δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν Πατέρων, ὡς ἀποδεικνύει ἀκαταμαχήτως ὁ περικλεέστατος Ἀδὰμ Ζοιρνικάβιος ἐν τῷ «περὶ Παραφθορῶν» συγγράμματι αὐτοῦ (περὶ οὗ πλάττονται οἱ Θεολόγοι τῆς Ῥώμης παντελῆ ἄγνοιαν, οὐδόλως αὐτοῦ μνημονεύοντες ἐν ταῖς πρὸς ἡμᾶς ἀντιῤῥήσεσιν, ὡς οὐδὲ τοῦ κατὰ Ἀζύμων τοῦ σοφωτάτου Εὐσταθίου τοῦ Ἀργέντου!). Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις ὑπομιμνήσκομεν τοῖς ἀδελφοῖς λατίνοις τοὺς ἑξῆς λόγους τοῦ θείου Κυρίλλου ἢ μᾶλλον αὐτῆς τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἧς ἐχρημάτισεν ἔξαρχος, καὶ τοὺς τοῦ ἱερωτάτου Πάπα Ἀγάθωνος, δι' ὧν καταδικάζεται ἡ ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκη· «ΚΑΤ' ΟΥΔΕΝΑ ΤΡΟΠΟΝ (φησὶ Κύριλλος) σαλεύεσθαι ἀνεχόμεθα τὴν ὁρισθεῖσαν πίστιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον, παρὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων· οὔτε μὴν ἐπιτρέπομεν ΕΑΥΤΟΙΣ ἢ ἑτέροις, ἢ ΛΕΞΙΝ ἀμεῖψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκεῖσε, ἢ ΜΙΑΝ ΓΟΥΝ παραβῆναι συλλαβήν,» καί, «ὁρᾶτε (γράφει ὁ Ἀγάθων πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Πωγωνάτον) ἵνα τὰ παρὰ τῶν Πατέρων ἀκριβῶς τηρηθῶσιν, ἵνα ΜΗΔΕΝ *παρὰ τὰ κανονικῶς ὁρισθέντα μειωθῇ, μηδὲν ἀλλαγῇ ἢ προστεθῇ*· ἀλλὰ ταῦτα ΚΑΙ ΡΗΜΑΣΙ *καὶ νοήμασιν ἀπαράτρωτα φυλαχθῶσι.*» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 538.)

Θεόδωρον, φαμέν, τὸν γενόμενον τῆς Φαρὰν ἐπίσκοπον, Σέργιον,.... ἔτι δὲ καὶ ΟΝΩΡΙΟΝ τὸν γενόμενον Πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, οὐκ ἤργησε δι' αὐτῶν τῷ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματι τῆς ΠΛΑΝΗΣ ἐπεγείρειν τὰ σκάνδαλα, ἑνὸς θελήματος καὶ μιᾶς ἐνεργείας ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν τῷ Ὀρθοδόξῳ λαῷ καινοφώνως ἐνσπεῖραι τὴν ΑΙΡΕΣΙΝ·» (Πρακτ. Συν. Τ. Β' σελ. 651· μεθ' ἃ ἕπεται ἡ ἐκφώνησις τοῦ Συνοδικοῦ ἀναθέματος κατὰ Ἀρείου, Μακεδονίου, Νεστορίου, Εὐτυχοῦς, Σεργίου Θεοδώρου ΟΝΩΡΙΟΥ, καὶ ἄλλων αἱρετικῶν· Πρβλ. καὶ τὸ διάγγελμα τοῦ εὐσεβοῦς Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ἔνθα ὁ Ὀνώριος καλεῖται ΒΕΒΑΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ σελ. 669). Ἐν δὲ τῷ Ὅρῳ τῆς Οἰκουμενικῆς Ζ' γέγραπται τάδε· «.... εἶτά τε καὶ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνεργείας κατὰ τὴν τῶν φύσεων ἰδιότητα ἐπὶ Χριστοῦ κηρύττομεν, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ϛ' Σύνοδος ἐξεβόησε, ἀποκηρύξασα Σέργιον ΟΝΩΡΙΟΝ.... ΤΟΥΣ ΑΘΕΛΗΤΟΥΣ ΤΗΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ.» (αὐτ. σελ. 874.)

§. 12. Οἱ ὑπεράλπειοι Θεολόγοι ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ταύτης ἀληθείας ἀγχόμενοι καταφεύγουσιν εἰς ἄλλο ἐπιχείρημα· λέγουσι δηλονότι ὅτι ὁ Ὀνώριος ἦν Ὀρθοδοξότατος καὶ ὅτι ἡ ϛ' Σύνοδος ἀδίκως κατέκρινεν αὐτὸν ὡς αἱρετικὸν ἐξαπατηθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ διϊσχυρισμὸς οὗτος ἐστι καὶ ψευδὴς καὶ βλάσφημος· ά. διότι ὁ ῥηθεὶς ἐπιστέλλων πρὸς τὸν ὁμόφρονα Σέργιον τὸν Κωνσταντινουπόλεως διαῤῥήδην ὁμολογεῖ ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἐν Χριστῷ· «ἓν θέλημα ὁμολογοῦμεν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ....» καί, «ἡμᾶς μὲν χρὴ κατὰ τὰ θεσπίσματα τῶν θείων λογίων φρονεῖν, μήπως οἱ νηπιάζοντες (!) τῇ ἐπωνυμίᾳ τῶν δύο ἐνεργειῶν προσκόψαντες, τὴν Νεστοριανὴν μανίαν ἡμᾶς φρονεῖν νομίσωσιν.» (αὐτ. σελ. 625 καὶ ἑξῆς). β'. διότι οἱ λεγάτοι τοῦ Πάπα Ἀγάθωνος, Θεόδωρος Γεώργιος καὶ Ἰωάννης, ὡς καὶ οἱ ἔξαρχοι τῆς ῥωμαϊκῆς Συνόδου, οὐδὲν εἶπον ὑπὲρ Ὀνωρίου, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς συγκατεδίκασαν αὐτὸν ὡς αἱρετικὸν καὶ κακόδοξον. γ'. διότι ὁ διαδεξάμενος τὸν Ἀγάθωνα Λέων ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Αὐ-

τοκράτορα Κωνςαντῖνον τὸν Πωγωνάτον καλεῖ τὸν Ὀνώριον ΠΡΟΔΟΤΗΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ· «ὡσαύτως (γράφει) ἀναθεματίζομεν τοὺς ἐφευρετὰς τῆς νέας πλάνης Θεόδωρον τὸν τῆς Φαρὰν ἐπίσκοπον, Σέργιον..... ΟΥ ΜΗΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΝΩΡΙΟΝ ΟΣΤΙΣ ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ (τῆς Ρώμης) ΟΥΚ ΕΠΕΧΕΙΡΗΣΕ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΑΓΝΙΣΑΙ, ΑΛΛΑ ΤΗ ΒΕΒΗΛΩ ΠΡΟΔΟΣΙΑ ΜΙΑΝΘΗΝΑΙ ΤΗΝ ΑΣΠΙΛΟΝ.» (Πρακτ. αὐτ. 675) κτλ (οὕτω Πάπας ἀποκηρύττει τὸ παπικὸν ἀλάνθαστον! δυοῖν δὲ θάτερον· ἢ ὁ Ὀνώριος ἀληθῶς ἦν προδότης τῆς πίςεως, ἢ ὁ Λέων ἀναθεματίσας αὐτὸν ὡς τοιοῦτον διήμαρτε περὶ τὸ καιριώτατον, κατὰ λατίνους, τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας δόγμα, καὶ μέσον ΟΥΔΕΝ· ἀλλὰ κἂν τὸ πρῶτον κἂν τὸ δεύτερον ὑποτεθείη τὸ ἀναμάρτητον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἕδρας ἄρδην ἀνατρέπεται!) καὶ δ'. διότι ὁ διισχυρισμὸς οὗτος ἀντίκειται προφανῶς τῇ περὶ τῆς θειότητος καὶ τοῦ ἀλανθάστου τῆς ϛ' Συνόδου καθολικῇ δόξῃ τῆς Ἐκκλησίας· ἡ ϛ' ἄρα Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀποκηρύξασα αὐτὸν ὡς ΣΠΟΡΕΑ ΤΗΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ [ὥσπερ καὶ ἡ Ζ' (α)] παντὶ τῷ χριστιανικῷ πληρώματι διετράνωσεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Ῥώμης ΟΥΚ ἔστιν ἀναμάρτητος καὶ ἀλάνθαστος εἰς τὰ τῆς πίστεως, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἡ Ἱερὰ Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχαιότης ἀνεγνώρισεν αὐτὸν ὡς τοιοῦτον καθάπερ οἱ Οὐλτραμοντανίσται διισχυρίζονται.

§. 13. Ἀλλὰ μήπως καὶ ἄλλοι πρὸ τοῦ Ὀνωρίου Πάπαι δὲν ἐδείχθησαν προδόται τῆς εὐσεβείας, ὡς λ. χ. ὁ Λιβέριος ὁ καταδικάσας τὸν Μ. Ἀθανάσιον καὶ ὑπογράψας τὸ Σύμβολον τῶν Ἀρειανῶν ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς ἐν Νικαίᾳ πίστεως; Ἀλλ' ὁ Λιβέριος, λέγουσιν, ἔπραξε ταῦτα ἐκ φόβου καὶ ὄχι ἐκ πεποιθήσεως—ἀλλ' ὁ προδίδων, ἀποκρίνομαι, τὴν πίςιν ἐκ φόβου, δύναται νὰ πράξῃ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐξ ἰδιοτελείας

(α) Ἡ Ζ'. Σύνοδος συγκαταλέγει τὸν Ὀνώριον μετὰ τοῦ Ἀρείου Μακεδονίου καὶ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν· «Ἐξουδένωσε, λέγει ὁ ἔξαρχων αὐτῆς θεῖος Ταράσιος, αὐτοὺς ὁ Κύριος, καὶ μετὰ Ἀρείου, Μακεδονίου, Ἀπολλιναρίου, Νεστορίου, Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου, Σεργίου ΚΑΙ Ὀνωρίου.... συνηρίθμησε.» (Πρ. Τ. Β'. σελ. 882.)

ἢ ἐξ ἀ λ α ζ ο ν ε ί α ς, κτλ. ὁ δὲ Οὐράνιος καὶ Πάνσοφος Ἀρχιτέκτων πάντως δὲν ἠδύνατο νὰ οἰκοδομήσῃ τὴν ἁγίαν Αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐπὶ οὕτω σαθροῦ καὶ ὑπὸ ποικίλων πειρασμῶν σαλευομένου θεμελίου. Παραλείπομεν ἐν τούτοις τὸν εἰ δ ω λ ο θ υ τ ή σ α ν τ α ἀρνητίχριστον Μαρκελλῖνον, καὶ Στέφανον τὸν Α' τὸν τοῖς πανευφήμοις Ἀποστόλοις ἀντινομοθετήσαντα καὶ ἀνακηρύξαντα κ ύ ρ ι ο ν καὶ αὐτὸ τὸ βάπτισμα ἢ μᾶλλον «μ ό λ υ σ μ α» (κατὰ τὸν μϛ' καὶ μζ' Ἀποστ. καν.) τῶν ἀντιθέων καὶ «ἀ σ ε β ῶ ν» (κατὰ τὸν αὐτὸν μζ'. Γνωστικῶν τῶν οὐδ' εἰς τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας Τριάδος βαπτιζομένων, ἀλλὰ τῶν μὲν «εἰς τρεῖς Ἀνάρχους» τῶν δὲ «εἰς τρεῖς Υἱούς» τῶν δὲ «εἰς τρεῖς Παρακλήτους» (Ἀποστ. μθ'. πρβ. καὶ ν'. καὶ τῆς Β'. ζ'.) τινῶν δὲ πάλιν «εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Μοντανὸν καὶ Πρισκίλλαν!» (α) Παραλείπομεν τοὺς Πάπας Ζεφυρῖνον καὶ Κάλλιστον τοὺς ἀσπασαμένους τὴν παγχάλεπον αἵρεσιν τοῦ Νοητοῦ καὶ τοῦ Σαβελλίου, περὶ οὗ μαρτυρεῖ ὁ θεῖος Ἱππόλυτος (ὅρ. καὶ τὴν ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ ἐμβριθεστάτην διατριβὴν «ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία μετὰ τῶν περὶ πρωτείου ἀπαιτήσεων αὐτῆς δικαζομένη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἱππολύτου» ἐν τῇ «Ὁμονοίᾳ» Ἀρθ. 45). κ.τ.λ κ.τ.λ

§. 14. Τινὲς τῶν Θεολόγων τῆς Γαλλικανῆς Ἐκκλησίας, να ὑπεκφύγωσι τὰς ἐκ τοῦ παπικοῦ ἀλανθάστου ἀτοπίας, αἵτινες προφανῶς ἀντιβαίνουσι καὶ εἰς τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ εἰς τὴν ἱστοριαν καὶ εἰς τὴν καθόλου ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, διϊσχυρίζονται ὅτι ὁ Ῥωμαῖος Ποντίφηξ

(α) «Μάτην εἰπόν τινες ὅτι μόνον τὰ ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος βαπτίσματα τῶν αἱρετικῶν ἀπεδέχετο ὡς κύρια ὁ Στέφανος· ἀλλ' οὔτε ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴ τοῦ ἐναντιοφρονοῦντος αὐτῷ ἁγίου Κυπριανοῦ λέγει τι τοιοῦτον, οὔτε ὁ *μόνος* ἐκ τῶν Ἀσιανῶν Ἐπισκόπων συμφρονήσας τῷ Στεφάνῳ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας. «*Τίνα οὖν λόγον*, φησὶν ὁ Μ. Βασίλειος, ἔχει τὸ τοιοῦτον βάπτισμα (τῶν Μοντανιστῶν ἢ Πεπουζηνῶν) *ἐγκριθῆναι*, τῶν βαπτιζόντων εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν, Μοντανὸν καὶ Πρισκίλλαν; *οὐ γὰρ ἐβαπτίσθησαν* οἱ μὴ εἰς τὰ παραδεδομένα ἡμῖν βαπτισθέντες. Ὥστε, εἰ καὶ τὸν Μέγαν Διονύσιον τοῦτο *παρέλαθεν*, ἀλλ' ἡμῖν ΟΥ φυλακτέον τὴν μίμησιν τοῦ *σφάλματος*.» (Πηδαλ. σελ. 300).

οὐκ ἔστιν ἀπολύτως καὶ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐπισκοπικοῦ Συλλόγου ἀλάνθαστος, ἀλλ' ὅτι τὸ ἀλάνθαστον κεῖται ἐν τῇ συμφωνίᾳ τῶν ἀποφάνσεων αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς ἁπανταχοῦ Ἐκκλησίας· προκειμένου, δηλονότι, θρησκευτικοῦ ζητήματος, λέγουσι, δὲν ἐπιβάλλει ὁ Ποντίφηξ δεσποτικῶς καὶ αὐθαιρέτως τὴν γνώμην του ἐπὶ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ προσκαλεῖται δι' ἐγκυκλίων τοὺς ἁπανταχοῦ ἐπισκόπους ἵνα ἐρευνήσωσιν ἀκριβῶς τὴν περὶ τούτου παράδοσιν τῆς τοπικῆς ἐκκλησίας, ἧς προΐστανται, καὶ ἐξαγγείλωσιν αὐτὴν ἐγγράφως πρὸς τὴν ἁγίαν Ἕδραν· μετὰ δὲ τοῦτο ἐξετάζει καὶ ἀντιπαραβάλλει τὰς γνώμας τῶν κατὰ μέρος ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἐξαγόμενον ἐπικυροῖ τῇ ἑαυτοῦ αὐθεντείᾳ.—ἀλλ' ἂν ὁ Πάπας, ἐρωτῶ τυχὸν εὑρεθῇ ἀμαθὴς καὶ ἄμοιρος καὶ τῶν στοιχειωδεστέρων θεολογικῶν γνώσεων, (καὶ πολλοὺς τοιούτους εὑρίσκομεν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ) καὶ ἀνίκανος τοῦ κατανοῆσαι τὸ ζήτημα, ἢ ἂν ἡ πλειοψηφία τῶν ἐπισκόπων διαστρεβλώσῃ τὴν ἀληθινὴν παράδοσιν εἴτ' ἐξ ἀμαθείας, εἴτ' ἐκ συμφέροντος, εἴτε καὶ ἐκ φόβου πρὸς τοὺς Κρατοῦντας, ὡς τοῦτο συνέβη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς λ. χ. τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ τῆς Εἰκονομαχίας, καθ' ἣν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἐπισκόπων ἐκηρύχθησαν κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως καὶ ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως, τότε τίς ὁ διευκρινήσων τὴν ζητουμένην ἀλήθειαν; ὥστε λοιπὸν καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν θεωρίαν προϋποτίθεται κριτήριόν τι ὑπέρτατον καὶ ἀ π ο λ ύ τ ω ς ἀλάνθαστον· ἄλλως τε τὴν μ ε ρ ι κ ὴ ν ταύτην δόξαν τῶν Γάλλων θεολόγων ἀποκρούει ἰσχυρῶς αὐτὴ ἡ δουλικὴ πρὸς τὴν Α. Μακαριότητα ἀναφορὰ τῶν ἐσχάτως ἐν Ῥώμῃ συναθροισθέντων 270 ἐπισκόπων ἔχουσα ἐπὶ λέξεως ὧδε· «Σὺ Μακαριώτατε Πάτερ, σὺ ε ἶ ὁ δ ι δ ά σ κ α λ ο ς, σὺ τὸ τῆς ἑ ν ό τ η τ ο ς κ έ ν τ ρ ο ν, σὺ τὸ ἄ σ β ε σ τ ο ν φ ῶ ς, σ ὺ τ ὸ τ ῆ ς ἐ κ κ λ η σ ί α ς θ ε μ έ λ ι ο ν, ὅ τ α ν λ α λ ῇ ς ἀ κ ο ύ ο μ ε ν τ ὸ ν Π έ τ ρ ο ν, ΟΤΑΝ ΑΠΟΦΑΣΙΖΗΣ ΥΠΟΤΑΣΣΟΜΕΘΑ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ· πολλάκις ἠκούσαμέν σε κηρύττοντα μεγαλοφώνως ὅτι κατ' ἰδιαιτέραν τῆς θείας Προνοίας βουλὴν (!) ἔλαβε τὴν β α σ ι λ ι κ ὴ ν ἀ ρ χ ὴ ν ὁ Ποντίφηξ, ὁ παρὰ Χριστοῦ ἀναδειχθεὶς κεφαλὴ καὶ κέντρον ὅλης τῆς Ἐκκλησίας (!) .... καὶ σήμερον δὲ καὶ ἡμεῖς παρρησίᾳ

καταδικάζομεν ὅσα κατεδίκασας, καὶ βδελυττόμεθα ὅσα ἐξδελύχθης»· (α) ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μακαριώτατος Πίος ὁ Θ'. ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ τῇ κατὰ τὸ 1849 ἐκδοθείσῃ ἀποκαλεῖ ἑαυτὸν ἀλάνθαστον διδάσκαλον τῆς πίστεως»· τὴν ἐγκύκλιον δὲ ταύτην ἀναλύοντες καὶ οἱ περὶ τὴν Α. Μ. θεολόγοι τῆς Προπαγάνδας ἐν τῇ λεγομένῃ «ἀνασκευῇ Ἀνθίμου (τοῦ ἀπὸ Ἐφέσου Πατριάρχου Κωνςαντινουπόλεως» τοιαῦτα γράφουσιν (ἐν σελ. 30, 31, 83 καὶ 84) «Ἡ Σύνοδος (ἡ Οἰκουμ. Γ'.) ἀπηγόρευσε τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης πάντας τοὺς ὑποκειμένους εἰς αὐτὸν τὸν νόμον· ἀλλ' ὑποκείμενοι εἰς τὸν νόμον ἠδύναντο νὰ ὦσι μόνοι οἱ κατ' ἰδίαν λαϊκοί τε καὶ κληρικοὶ ὁποιουδήποτε βαθμοῦ καὶ ὁλόκληροι προσέτι Ἐκκλησίαι· κατ' ΟΥΔΕΝΑ ὅμως λόγον ἡ Καθόλου Ἐκκλησία, ΗΓΟΙ ὁ τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἔχων ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ (β) ὁ τεταγμένος ΑΛΑΝΘΑΣΤΟΣ ΑΥΓΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ» (γ). Πλὴν δὲ τῶν νεωτάτων ἐπισήμων ὑπὲρ τοῦ παπικοῦ ἀλανθάςου δηλώσεων, ἔχομεν καὶ πλείςας ἄλλας ἐπισημοτάτας τῶν προγενεςέρων Παπῶν· Νικόλαος ὁ Α' π. χ. ἐπιςέλ-

---

(α) Αἱ Σύνοδοι λοιπὸν συγκροτοῦνται οὐχὶ δι' ἄλλο τι, εἰμὴ ἵνα *ἐπισήμως* δηλώσωσι παντὶ τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ τὴν ἄκραν αὐτῶν ὑποταγὴν εἰς τὴν ὑψίστην φωνὴν τοῦ Ῥωμαίου ἀρχιερέως! ἀρχή, προθέλυμνα *ἀνατρέπουσα* τὴν Ἐκκλησίαν· ὅτι δὲ ὡς ποῤῥωτάτω τῆς ἀληθείας ἀπέχει ἡ *ἐκκλησιοφθόρος* αὕτη ἀρχὴ ἀποδείκνυται καὶ ἐκ τούτου προσέτι, ὅτι ΟΥΔΕΜΙΑ τῶν πανσέπτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων συνεκροτήθη ἐν Ῥώμῃ!

(β) Ἰδοὺ ἡ συγκέντρωσις ἡ σύγχυσις καὶ ὁ ταυτισμὸς τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ προσώπου τοῦ Ποντίφηκος, περὶ οὗ ἐλέγομεν ἐν τῷ Α'. κεφ !)

(γ) Ἀλλ' οὐχ' οὕτως ἔκρινε περὶ ἑαυτοῦ ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ', οὐχ οὕτως! πρὸς γὰρ τοὺς πρεσβευτὰς τῆς ἐν Ἀκουϊσγράνῃ (Aix=Chapelle) Συνόδου, τῆς ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μάγνου συγκροτηθείσης, ἐξαιτουμένους τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ *ἐπὶ τῆς ἤδη διαπραχθείσης* προσθήκης, τοιαῦτα ἔλεγε διαμαρτυρόμενος κατὰ τῆς ἀθέσμου συνοδικῆς ἀποφάσεως. «*Καὶ γὰρ ἐμαυτὸν* ΟΥΚ *ἐκείνων* (τῶν Πατέρων τῶν Οἰκουμ. Συνόδων) ΠΡΟΤΕΡΟΝ *θήσω· ἀλλὰ* ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΕΣΘΑΙ ΜΕ ΙΣΟΝ *ἐκείνοις ἀπέστω μοι*» (Παρὰ Θεοφάνει τῷ Προκοποβικίῳ «ἐν τῇ ἱστορ. τῆς περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαφορᾶς.»)

λῶν τῷ ἱερωτάτῳ Φωτίῳ ἀποφαίνεται ὅτι «ἡ Ῥώμη κατὰ τὸ προνόμιον ὅπερ ἔλαβεν ὁ Πέτρος παρὰ τοῦ Χριστοῦ ἐστὶ κεφαλὴ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ ὅτι «ὁ Πάπας κρίνει τοὺς πάντας, αὐτὸς ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρινόμενος.» Ὡσαύτως καὶ Γρηγόριος ὁ Ζ' (ὁ Ἰλδεβράνδος) ἐν τῷ πολυκρότῳ θεσπίσματι «Dictatus Papae Gregorii» ἀποφαίνεται ὧδε· «sententia Papae à nullo debet retractari, et ipse omnium solus retractare potest» καὶ «Romana Ecclesia nunquam erravit, nec in perpetuum, Scriptura teste, errabit» (παρὰ Βαρονίῳ). τουτέστιν· ἡ ἀπόφασις τοῦ Πάπα παρ' οὐδενὸς ἀκυροῦται· αὐτὸς δὲ μόνος δύναται ἀκυροῦν τὰς ἀποφάσεις ἁπάντων» καί, «ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἡμάρτησεν· ἀλλ' οὐδ' οὐ μὴ ἁμαρτήσει εἰς τὸν αἰῶνα· (ἐῶμεν τὴν ἐν Ταυρίνῳ «Ἁρμονίαν» ὄργανον τῆς Ῥωμαϊκῆς Αὐλῆς, ἐν ᾗ ἡ Παπικὴ ἕδρα ἀποκαλεῖται «χρηστήριον τοῦ δόγματος») κ.τ.λ. ἀπέναντι δὲ τῶν τοσούτων ἐπισήμων δηλώσεων, δι' ὧν ὁ τῆς Ῥώμης Πατριάρχης ἀνακηρύττεται ἀλάνθαστον μαντεῖον τῆς πίστεως, ὁ δὲ Ἱεραρχικὸς Σύλλογος ἀποδείκνυται ἁπλῆ ἠχὼ τῶν ἐκείνου χρησμῶν, εἰς οὓς ὀφείλει νὰ ὑποτάσσηται ὡς εἰς λόγους αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀπεκδυόμενος τὴν ἑαυτοῦ πρεσβωτικότητα (ὡς ὀρθῶς ἔγραφε πρὸ μικροῦ ἐν τῇ Union Chrétienne ὁ μελιχρὸς καὶ γεράσμιος Abbé Guetté), αἱ πρὸς κολασμὸν τοῦ παπικοῦ ἀλανθάστου θεωρίαι τῶν εἰρημένων θεολόγων ἀποδείκνυνται μερικαί, μηδόλως δυνάμεναι, ἄλλως τε, συγκαλύψαι τὰς ἐξ αὐτοῦ ἀτοπίας, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται· ὁπωσδήποτε δὲ κἂν θεωρηθῇ τὸ ἀλάνθαστον τοῦτο, ἡ ἐλευθερία τῆς Ἐκκλησίας ἀναιρεῖται, ἡ λογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ συζήτησις ἀποδείκνυται ἀθέμιτος, ἡ συγκρότησις τῶν Συνόδων περιττή, ἡ ἰσότης καὶ ἀδελφότης τῶν ἱερῶν ποιμένων μετατρέπεται εἰς ὑπηκοότητα, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τὸ ὅλον σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καθίσταται νεκρόν, ἐστερημένον ζωτικότητος καὶ δυνάμεως, καθάπερ τι νευρόσπαστον ὑπὸ μηχανικῶν ἐλατηρίων κινούμενον. Ὀρθῶς ἄρα καὶ ὁ κατὰ τὴν ΙΒ' ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Μητροπολίτης Νικομηδείας Νικήτας διαμαρτυρόμενος κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ῥώμης ἔλεγε πρὸς τὸν Παπικὸν ἔξαρχον

ταῦτα· «Ἐὰν ὁ Ῥωμαῖος Ποντίφηξ ἤθελεν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου του νὰ μᾶς ὑπαγορεύσῃ, καὶ, ὡς εἰπεῖν, νὰ ῥίψῃ εἰς ἡμᾶς τοὺς νόμους του ἀγερώχως, ἐὰν ἠξίου νὰ ὑπάρχῃ κριτὴς ἡμῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, μάλιστα δὲ νὰ ἔχῃ ἐφ' ἡμῶν κυριότητα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, τότε πῶς θὰ ὑπῆρχον ἀδελφικαὶ ἢ πατρικαὶ σχέσεις; τίς θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπομένῃ τοῦτο ἀδιαφόρως; ἔπρεπε τότε νὰ λεγώμεθα, ὡς καὶ θὰ ἤμεθα, ἀληθῶς δοῦλοι, καὶ ὄχι τέκνα τῆς Ἐκκλησίας· ἐὰν δὲ τοῦτο ἦτον ἐπάναγκες, ἐὰν τοιοῦτος ζυγὸς ἠπείλει τῷ ὄντι νὰ πέσῃ ἐπὶ τῶν τραχήλων ἡμῶν, ἄλλο δὲν θὰ ἔμενεν ἢ τὸ νὰ ἀπολαύῃ ἐλευθερίας μόνη ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὡς θὰ ἠβούλετο· καὶ εἰς μὲν τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας θὰ ὑπηγόρευε νόμους, αὐτὴ δὲ θὰ διετέλει ἄνευ νόμου· καὶ πλέον δὲν θὰ ἦτο μήτηρ τέκνων, ἀλλὰ κυρία ΔΟΥΛΩΝ· καὶ τότε πρὸς τί θὰ ἐχρησίμευεν ἡ γνῶσις τῆς ἁγίας Γραφῆς; πρὸς τί δὲ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἡ καλλιέργεια; πρὸς τί τὰ σοφὰ τῶν διδασκάλων διδάγματα; πρὸς τὶ τὰ εὐγενῆ τῶν Σοφῶν ΕΛΛΗΝΩΝ προτερήματα; ἡ ἐξουσία τοῦ Ῥωμαίου Ποντίφικος, ἢ, ὡς λέγεις σὺ, ὑπερτέρα πασῶν, καθίστησιν αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν περιττὰ ταῦτα πάντα· τότε μόνος ἐκεῖνος θὰ ἦτον ἐπίσκοπος, μόνος κύριος, μόνος διδάσκαλος» (παρὰ Νικολάῳ Κ. Κίστ, διδάκτορι τῆς Θεολογίας ἐν Λεΐδῃ, διαμαρτυρομένῳ τὸ δόγμα, ἐν τῷ ἐναρκτηρίῳ λόγῳ τῆς Καθηγεσίας αὐτοῦ φέροντι ἐπιγραφὴν τοιάνδε· ΧΕΙΡ ΘΕΟΥ ΕΝ ΤΑΙΣ ΤΥΧΑΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. ἐκ τῆς ἑρμ. ἡ «Ἡμέρα» Ἀριθ. 262, 263 καὶ ἑξῆς.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΠΑΠΩΝ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ.

« *Αἱ τῶν λόγων καινότητες ἀπὸ ματαίου » ἔρωτος δόξης γεννῶνται* » (ὁ Πάπας Κελεστ. Πρ. Συν. Τ. Α'. σελ. 449).

§. 15. Τινὲς τῶν Δυτικῶν Θεολόγων, οἱ μετριώτεροι, ἀρνοῦνται μὲν τὴν ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὑπεροχὴν τῶν Παπῶν (α), ὑποστηρίζουσιν ὅμως θερμῶς τὴν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας Οἰκουμενικὴν αὐτῶν δικαιοδοσίαν· οἷον τὸ δικαίωμα τοῦ συγκαλεῖν Συνόδους, βεβαιοῦν τοὺς Ὅρους αὐτῶν, ἐπικυροῦν Πατριάρχας, ἔχειν τὴν πρωτοβουλίαν (l' initiative) ἐν ταῖς περὶ πίστεως συζητήσεσιν, ἐπιβάλλειν τὰς γνώμας καὶ τὰς συνοδικὰς αὐτῶν πράξεις κυριαρχικῶς ἐπὶ πάσης τῆς

(α) Τὴν Θεωρίαν ταύτην ἀσπάζονται ἰδίως οἱ τῆς Γαλλικανῆς Ἐκκλησίας (ὅρ. τὸ πρὸς τὸν Μ. Πέτρον περὶ ἑνώσεως τῆς Ῥωσσικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Δυτικῆς ὑπόμνημα τῶν σοφῶν Θεολόγων τῆς Σορβόννης ἐν τῷ Δ' Τ. τῆς Ἐκκλ. Ἱστορίας τοῦ Μελετίου)· παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη περιπίπτει εἰς μεγίστην ἀντίφασιν, ὡς ἔνθεν μὲν ὁμολογοῦσα τὸν Πάπαν κατώτερον τῶν Συνόδων καὶ ὑποκείμενον τοῖς θεσπίσμασιν αὐτῶν, ἔνθεν δὲ ἀποδεχομένη τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκην ὡς ἔνθεσμον καὶ κανονικήν, ὅπερ ἀναγκαίως προϋποτίθησι τὴν τῶν Παπῶν ἐξουσίαν ὑπερτέραν τῆς τῶν Συνόδων, αἵτινες ἀπηγόρευσαν οὐ μόνον ἑτέροις ἀλλὰ καὶ ΕΑΥΤΑΙΣ πᾶσαν μεταβολὴν ἐν αὐτῷ· καὶ ἄπορον πῶς ἡ ἀνακολουθία αὕτη διέλαθε τὴν προσοχὴν τοῦ πεφωτισμένου τῆς Γαλλίας Κλήρου τοῦ οὕτως εὐκλεῶς ἀγωνισαμένου ὑπὲρ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Γαλλικανῆς Ἐκκλησίας· οἱ Ὑπεράλπειοι φαίνονται κατά γε τοῦτο συνεπέστεροι· ὁποία τῇ ἀληθείᾳ ἀσυμφωνία μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς αὐτῆς Δυτικῆς κοινωνίας, καὶ ταῦτα, περὶ τὰ οὐσιωδέστατα καὶ καιριώτατα!

Ἐκκλησίας, δικάζειν πάντας τοὺς Ἐπισκόπους Ἀρχιεπισκόπους καὶ Πατριάρχας, καὶ τελεσιδίκως ἀποφασίζειν περὶ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως, καὶ τὰ παραπλήσια· — ἀπαντῶμεν.

1. Συγκρότησις Συνόδων.

§ 16. Ὅτι οἱ εὐσεβεῖς Βασιλεῖς ὡς Χριστοῦ Κυρίου καὶ Δεφένσορες ἢ Ἐπιστημονάρχαι τῆς Ἐκκλησίας (α) συγκαλοῦσι τὰς Συνόδους καὶ οὐχ οἱ Πάπαι, δῆλον ἐκ τῶν ἱερῶν Πρακτικῶν, ἐν οἷς μυριαχοῦ ἀπαντᾶται ἡ φράσις. «Συνελθούσης τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς κατὰ βασιλικὸν θέσπισμα συγκροτηθείσης ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ καὶ βασιλίδι πόλει.» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 627) ἢ «Συνελθούσης τῆς ἁγίας Συνόδου κατὰ θείαν χάριν καὶ εὐσεβὲς θέσπισμα τῶν θεοχυρώτων βασιλέων» (αὐτ. 725) κ.τ.λ. οὐδαμοῦ δ' εὕρηται ἡ φράσις «ἀποστολικῇ προνοίᾳ, ἢ κελεύσματι τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως» ἢ ἑτέρα τις παραπλησία. Ἀλλὰ καὶ οἱ Πάπαι αὐτοὶ ἐπισήμως ἀνεγνώρισαν τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν Αὐτοκρατόρων· οὕτω φέρ' εἰπεῖν ὁ Πάπας Λέων ὁ Α' ἐπιστέλλων Θεοδοσίῳ τῷ Α' γράφει τοιαῦτα. «Ἐπειδὴ οἱ ὑμέτεροι πιστῶς ἀντειρήκασι,..... Γενικὴν Σύνοδον κελεύσατε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ συνελθεῖν» (αὐτ. σελ. 14) (β) ὁμοίως καὶ ὁ Πάπας Ἀγάθων προσκαλούμενος εἰς τὴν ς' Σύνοδον γράφει πρὸς τοὺς Συναυτοκράτορας Κωνσταντῖνον Ἡράκλειον καὶ Τιβέριον ὡς ἑξῆς· «τινὰ μὲν πρόσωπα ἀπὸ τῆς δουλικῆς τοῦ ἡμερωτάτου ὑμῶν κράτους πόλεως Ῥώμης στεῖλαι φροντίζομεν· τινὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν πόῤῥωθεν ἐπαρχιῶν.... κατὰ τὴν εὐσεβεστάτην κέλευσιν τῆς θεοσκεπάστου ὑμῶν ἡμερότητος, ΕΝΕΚΕΝ ΥΠΑΚΟΗΣ ΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝ» (αὐτ. 538) κτλ. Συγκα-

---

(α) Ἄρχοντες ἢ Ἐπόπται τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπιστήμης (disciplinae) ἤτοι πειθαρχίας.

(β) Προσεπισημειούσθω δ' ὅτι ὁ ῥηθεὶς Πάπας, καί τοι ἐπανειλημμένως περὶ τούτου γράψας πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, οὐδὲν ὅμως ἤνυσε! (αὐτ. σελ. 13).

λοῦσι δὲ τὰς Συνόδους οἱ Αὐτοκράτορες οὐ μόνον τῇ αἰτήσει τῶν Παπῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν (πολλάκις δὲ καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν Παπῶν, ὡς ἡ παρὰ τὴν συναίνεσιν τοῦ Βιγιλίου συγκροτηθεῖσα Οἰκ. Ε΄. (α)· οὕτως ἡ Οἰκουμενικὴ Ζ΄ συνεκροτήθη κατ' αἴτησιν τοῦ ἁγιωτάτου Ταρασίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ὃς μαρτυρεῖ περὶ τούτου ἐν τῷ Ἀπολογητικῷ αὐτοῦ· «αἰτοῦμαι (λέγει), ἀδελφοί, οἶμαι δὲ καὶ ὑμᾶς, παρὰ τῶν Εὐσεβεστάτων καὶ ὀρθοδόξων βασιλέων ἡμῶν Σύνοδον Οἰκουμενικὴν συναθροισθῆναι, ἵνα γενώμεθα οἱ τοῦ Ἑνὸς Θεοῦ ἕν» (αὐτ. σελ. 724) συνεπιμαρτυροῦσι δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος καὶ ἡ ἀντιβασιλεύουσα μήτηρ αὐτοῦ Εἰρήνη ἐν τῇ πρὸς τὴν αὐτὴν Σύνοδον Σάκρᾳ ὡς ἀκολούθως· «Σύνοδον Οἰκουμενικὴν (ἔφη Ταράσιος) αἰτοῦμαι γενέσθαι, τοποτηρητῶν εὑρισκομένων ἔκ τε τοῦ Πάπα Ῥώμης ΚΑΙ τῶν τῆς Ἀνατολῆς Ἀρχιερέων (Πατριαρχῶν)· ταῦτα ἐνωτισάμενοι ἡμεῖς κατὰ πρόσωπον τῶν τότε παρόντων ἐνταῦθα ἱερέων καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων καὶ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ, τὸν ἄνδρα (τὸν Ταράσιον) ἐξηγάγομεν καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῶν εἴ τι ἡμῖν ἀπελογήσατο καὶ αὐτοῖς ἀπεφήνατο· αὐτοὶ δὲ πάντες ἀκηκοότες ἀσμένως ἐδέξαντο αἰτησάμενοι τὴν ἡμετέραν βασιλείαν τοῦ γενέσθαι Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· ταύτῃ οὖν τῇ αἰτήσει ἐπενεύσαμεν» (αὐτ. 729).

2. *Ἐπικύρωσις τῶν Συνοδικῶν Πράξεων.*

§. 17. Ὅτι οἱ Ὅροι τῶν Συνόδων ἐπεκυροῦντο ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων (β) καὶ οὐχ ὑπὸ τῶν Παπῶν, δῆλον καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ἱερῶν Πρακτικῶν· «δεόμεθα τῆς Σῆς ἡμερότητος (ἔγρα-

(α) Ποῦ λοιπὸν στηρίζεται τὸ ἀξίωμα Γρηγορίου τοῦ Ζ΄ «nulla Synodus absque praecepto Papae debet Generalis vocari;»... (παρὰ Βαρονίῳ.)

(β) «Βασιλέων καὶ Ἡγεμόνων (εὐσεβῶν) *τὸ συνεπικυροῦν καὶ συνεπισφραγίζειν τὰ δεδογμένα* τῇ Συνόδῳ» (Θεόδωρος ὁ Στουδίτης)· καί, «Βασιλεία Ἱερωσύνης *ἰσχὺς καὶ κραταίωμα*» (Ταράσιος ἐν τῇ Γ΄ Πράξ. τῆς Ζ΄). καί, «ὁ Αὐτοκράτωρ τὰ τῆς Συνόδου ὑπηρετεῖ, ὡς *Χριστὸς Κυρίου καὶ δεφένσωρ* τῆς Ἐκκλησίας» (Συμ. Θεσσαλον. κεφ. σκέ.)

φον οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς Οἰκουμενικῆς Β' πρὸς τὸν Αὐτοκρ. Θεοδόσιον) γράμμασι τῆς Σῆς εὐσεβείας ἐπικυρωθῆναι τῆς Συνόδου τὴν ψῆφον, ἵν' ὥσπερ τοῖς τῆς κλήσεως γράμμασι τὴν Ἐκκλησίαν τετίμηκας, οὕτω καὶ τῶν δεδογμένων ἐπισφραγίσῃς τὸ τέλος»· καί, «αἰτοῦμεν κελεῦσαι (ἔγραφεν ἡ Οἰκ. Γ' πρὸς Θεοδόσιον τὸν Β') τὰ ὑπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς καὶ ἁγίας Συνόδου τετυπωμένα εἰς συγκρότησιν τῆς εὐσεβείας κατὰ Νεστορίου καὶ τοῦ ἀσεβοῦς αὐτοῦ δόγματος τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἔχειν, κρατυνθέντα τῇ ἐπινεύσει καὶ συγκαταθέσει τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας.» Ἐπεκύρουν δὲ τοὺς Ὅρους ταῖς ἰδίαις ὑπογραφαῖς οἱ Αὐτοκράτορες, οὐχ ἵνα περιάψωσιν αὐτοῖς θεῖόν τι κῦρος, ΟΥΔΑΜΩΣ· ἀλλ' ἁπλῶς πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἔνδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν· ἀντίγραφα δὲ τούτων, κατησφαλισμένα ὡσαύτως τῇ αὐτοκρατορικῇ ὑπογραφῇ, ἀπεστέλλοντο κατ' αἴτησιν τῶν Συνόδων πρὸς τοὺς πέντε Πατριαρχικοὺς θρόνους. «Ἡ ἁγία Σύνοδος (ἡ ϛ') εἶπεν· αἰτοῦμεν τὸ θεόσοφον τοῦ Δεσπότου κράτος πρὸς ἀσφάλειάν τε τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ βεβαίωσιν ἰσοτύπους ἐνυπογράφους Ὅρους τοῦ ἀναγνωσθέντος κατὰ παρουσίαν τοῦ γαληνοτάτου ὑμῶν κράτους Ὅρου ἐκδοθῆναι τοῖς ΠΕΝΤΕ Πατριαρχικοῖς Θρόνοις (α) μετὰ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν ὑποσημειώσεως» (β) καὶ ἕπονται τὰ ἀντίγραφα τῶν Ὅρων μετὰ τῶν ἑξῆς ἐπιγραφῶν (γ) «Τῷ

(α) Ἀπόδειξις καὶ τοῦτο τῆς ἰσοτιμίας τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Πατριαρχικῶν Θρόνων πρὸς τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης.

(β) Τὰ αὐτὰ εὑρίσκομεν ἱστορούμενα καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῆς Ζ'. «Τούτων ἐκφωνηθέντων (τῶν ἀναθεμάτων) προσφέρει ὁ Πατριάρχης τοῖς Βασιλεῦσι τὸν ἀναγνωσθέντα τόμον τοῦ Ὅρου, καὶ ἐζήτει μετὰ πάσης τῆς Συνόδου *ἐπισφραγίσαι καὶ ἐπιβεβαιῶσαι δι' εὐσεβῶν αὐτῶν ὑπογραφῶν*· καὶ λαβοῦσα ἡ αἰσίως προλάμπουσα εὐσεβεστάτη βασίλισσα Εἰρήνη ὑπέγραψε, καὶ ἐδίδου τῷ συμβασιλεύοντι αὐτῆς υἱῷ (*Κωνσταντίνῳ*) καὶ αὐτὸν ὑπογράφειν· καὶ τούτων οὕτω τελεσθέντων, ἐπέδωκαν τὸν Ὅρον τῷ Πατριάρχῃ διὰ Σταυρακίου τοῦ πανευφήμου Πατρικίου καὶ Λογοθέτου τοῦ δρόμου» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 883).

(γ) Ἵνα δὲ μή τις ἐντεῦθεν ὑπολάβῃ ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ εἶχεν ἀπεριόριστον ἰσχὺν εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, προσεπισημειοῦμεν τὰ ἀκόλουθα· Οἱ Αὐτοκράτορες, εἰ καὶ συνεκάλουν τὰς Συνόδους, δὲν ἐπη-

Ἀποστολικῷ Θρόνῳ τοῦ ἁγίου καὶ Κορυφαίου τῶν Ἀπο-

ρέαζον ὅμως τὴν κρίσιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν δογματικῶν συζητήσεων· «πᾶν ὅ,τι ἐν τοῖς ἁγίοις τῶν Ἐπισκόπων Συνεδρίοις πράττεται, τοῦτο πρὸς τὴν *θείαν βούλησιν ἔχει τὴν ἀναφοράν*» ἔλεγεν ὁ ἐν Βασιλεῦσιν ἀπόστολος Κωνσταντῖνος· (Εὐσέβ. ἐν βίῳ Κωνστ.) καὶ, «εἴ τι δ' ἂν τυπώσῃ ἡ ἁγία Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (ἡ Δ'.) καὶ ἐπιδῷ μοι ἐγγράφως, *τούτοις στοιχῶ, τούτοις πιστεύω, τούτοις στέργω*» ἔλεγε καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ Μαρκιανὸς πρὸς τοὺς περὶ τὸν αἱρεσιάρχην Εὐτυχῆ. Εἶχον δὲ οἱ Αὐτοκράτορες, καθὸ Δεφένσορες καὶ Ἐπιστημονάρχαι τῆς Ἐκκλησίας, τὰ ἀκόλουθα χρέη· α. ἐπιβλέπειν εἰς τὴν τήρησιν τῆς τάξεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Συνοδικῶν συνεδριάσεων, εἴτε διὰ τῆς ἀμέσου καὶ προσωπικῆς αὐτῶν παραστάσεως, εἴτε διὰ τῶν Ὑπουργῶν αὐτῶν, ὡς γίνεται καταφανὲς ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ τῶν Αὐτοκρατόρων πρὸς τὴν ἐν Ἐφέσῳ Σύνοδον· «ἐντέταλται (ἔγραφον) Κανδιδιανὸς ὁ μεγαλοπρεπέστατος κόμης τῶν καθωσιωμένων Δομεστίκων ἄχρι τῆς ἁγίας ὑμῶν διαβῆναι Συνόδου, *καὶ μηδὲν μὲν ταῖς περὶ τῶν δογμάτων γινομέναις ζητήσεσι κοινωνῆσαι,.... φροντίσαι δὲ τοῦ μή τινα διχόνοιαν ἐξ ἀντιπαθείας ἐπὶ πλέον παραταθῆναι*» [« *κανονικῶν ἐξεταζομένων πραγμάτων*, ἔλεγον καὶ οἱ παρὰ τῆς Δ'. Συνόδου ἀποσταλέντες Πατέρες πρὸς τὸν Νεστόριον μὴ βουλόμενον προσελθεῖν αὐτῇ διὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν προστατευόντων αὐτὸν πολιτικῶν ἀρχόντων, «*κανονικῶν ἐξεταζομένων πραγμάτων, οὔτε ἄρχοντας οὔτε ἑτέρους τινὰς λαϊκοὺς παρεῖναι χρή.*»] β'. φροντίζειν περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν Συνοδικῶν κανόνων καὶ ἀποφάσεων. «Τὴν τοῦ *Ἐπιστημονάρχου τῆς Ἐκκλησίας*, θεσπίζει Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος, τάξιν λαχούσης τῆς βασιλείας μου, *διορθοῦσθαι τὰ παρὰ* τοὺς *Ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας κελεύομεν.*» γ'. ἐπαγρυπνεῖν κατὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τῆς διαδόσεως συγγραμμάτων αἱρετικῶν, καὶ παιδεύειν τοὺς ἀπειθοῦντας ταῖς Συνοδικαῖς ἀποφάσεσι (ὅρ. τὰ περὶ τούτων διατάγματα τῶν Αὐτοκρατόρων Θεοδοσίου καὶ Οὐαλεντινιανοῦ πρὸς τοὺς Ἐπάρχους καὶ τὰς ἐντόνους τῶν τελευταίων ἐπιταγὰς πρὸς τοὺς κατωτέρους πολιτικοὺς ὑπαλλήλους ἐν τοῖς Πρακτ. τῶν Συν. Τ. Α' σελ. 644 καὶ 645· καὶ Τ. Β' 165· πρβ. καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ Αὐτοκράτορος Μαρκιανοῦ· αὐτόθ. 156.) Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν τὰ κυριώτερα πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν χρέη τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ πολιτικὴ ἄρα Κυβέρνησις ἦν *ἡ ἐκτελεστικὴ δύναμις* τῆς Ἐκκλησίας, οὐδαμῶς δὲ *νομοθετικὴ ἢ δικαστική*· (ἀνάγνωθι τὰ ἀπὸ σελίδ. 147—166 τοῦ Β' Τ. τῶν Συν. Πρακτ.) καὶ τοῦτο παραδηλοῖ τὸ παρὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου πρὸς τὴν Α'. ἐν Νικ. Σύνοδον ῥηθέν· «ὑμεῖς ἐστε Ἐπίσκοποι τῶν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας,

στόλων Πέτρου·—τῷ θρόνῳ τῆς ἁγιωτάτης καὶ Ἀποστολικῆς

ἐγὼ δὲ τῶν *ἐκτός*.» (Εὐσέβ. ἐν βίῳ Κωνσ.). Εἰ δέ ποτε ἐξεδίδετό πολιτικὸν θέσπισμα ἀντίθετον τοῖς ἱεροῖς κανόσιν, ἡ Ἐκκλησία ἠκύρου αὐτό, καὶ ἡ πολιτικὴ Ἀρχὴ εὐλαβῶς ὑπεχώρει· οὕτω λ. χ. ἡ Δ΄. Σύνοδος ἐν τῇ Δ΄ πράξει ἀκυροῖ διάταγμά τι τοῦ Θεοδοσίου, δι᾽ οὗ ἡ ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Τύρου ἐπισκοπὴ Βηρυτοῦ ἀνηγόρευτο (παρὰ τὸν δ΄. καν. τῆς Α΄. τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν συνύπαρξιν δύο Μητροπόλεων ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ) Μητρόπολις μετὰ *δικαιοδοσίας* ἐπὶ τῶν πόλεων Βίβλου, Βότρυος, Τριπόλεως, Ἀρκάδος καὶ Ἀνταράδου; ἐξελέγχουσα μετὰ παρρησίας τὴν πολιτικὴν αὐθαιρεσίαν διὰ τῶν ἑξῆς ἀξιομνημονεύτων λόγων· «*κατὰ τῶν κανόνων* ΜΗΔΕΝ *πραγματικὸν* (πολιτικὸν ψήφισμα) *ἰσχύσει· οἱ κανόνες τῶν Πατέρων κρατείτωσαν*» καὶ, «ΟΥΚ *ἔξεστι κατὰ θεῖον* (βασιλικὸν) *πραγματικὸν ἀλλοτρίας Ἐκκλησίας δίκαια ἑτέρους Ἐπισκόπους περιαιρεῖσθαι*» [Τ. Β. σελ. 150 καὶ 151΄ πρὸς ἃ συνάδει καὶ τὸ θέσπισμα τῆς Οἰκ. Γ΄. ἔχον ὧδε «Εἴ τις μαχόμενον τύπον τοῖς νῦν ὡρισμένοις προσκομίσοι, ἄκυρον τοῦτον εἶναι ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ πάσῃ καὶ Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ (καν. η.)]. Αἱ δὲ κατὰ καιροὺς αὐθαίρετοι ἐπεμβάσεις τῆς Πολιτικῆς Ἀρχῆς εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἃς ἀπαντῶμεν ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ, καὶ αἱ ὑποχωρήσεις δειλῶν Ἐπισκόπων εἰς τὰς Αὐτοκρατορικὰς θελήσεις *νόμον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ* ΟΥ *ποιοῦσι*· «*πέφυκε γὰρ τὰ τῶν ἱερῶν δίκαια μηδέποτ᾽ ἐλαττοῦσθαι ἀπὸ τῆς τῶν προεστώτων χαυνότητος*» (Πρ. Συν. Τ. Β΄. σελ. 150). Ἀλλὰ καθὼς ἀπαγορεύεται τῇ πολιτικῇ Ἀρχῇ τὸ αὐθαιρέτως ἐπεμβαίνειν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὕτω καὶ τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσιν οὐκ ἐπιτρέπεται ἀναμίγνυσθαι τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν· «ΑΛΛΗ παίδευσις ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν διαταγμάτων (ἔγραφεν ὁ *Πάπας* Γρηγόριος ὁ Β΄. πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Λέοντα τὸν Ἴσαυρον) καὶ ΑΛΛΟΣ νοῦς τῶν κοσμικῶν..... καὶ γράφω σοι *τὰς διαφορὰς τοῦ παλατίου καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, τῶν Βασιλέων καὶ τῶν Ἀρχιερέων*.... ὥσπερ γὰρ ΟΥΚ ἔχει ἐξουσίαν ὁ Ἀρχιερεὺς ἐγκύψαι εἰς τὸ παλάτιον καὶ προβαλέσθαι ΑΞΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΚΑΣ, οὕτως οὔτε ὁ Βασιλεὺς ἐγκύψαι εἰς τὰς Ἐκκλησίας..... ἀλλ᾽ ἕκαστος ἡμῶν ἐν ᾗ κλήσει ἐκλήθη παρὰ Θεοῦ, *ἐκεῖ καὶ μενέτω*» (Πρακτ. Συν. Τ. Β΄. σελ. 717) καὶ «Γνῶθι Βασιλεῦ, ὅτι τὰ δόγματα οὐ τῶν Βασιλέων εἰσὶν ἀλλὰ τῶν Ἀρχιερέων, καὶ ἀσφαλῶς θέλουσι δογματίζεσθαι· διὰ τοῦτο οἱ Ἀρχιερεῖς προσετάχθησαν εἰς τὰς Ἐκκλησίας ΑΠΕΧΟΝΤΕΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ» [ὁ αὐτὸς Πάπας αὐτόθ. Ὅρ. καὶ σελ. 100 τοῦ «Περὶ κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχικοῦ θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ὀρθοδόξων Ἐκ-

ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Κωνσταντινουπόλεως·—Τῷ Ἀποστολικῷ Θρόνῳ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου τῷ τιμωμένῳ ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλει·—τῷ Θρόνῳ Ἀντιοχέων ἤτοι Θεουπολιτῶν μεγαλοπόλεως·—τῷ θρόνῳ τῆς ἁγίας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἤτοι τῶν Ἱεροσολύμων» (Ιρ. Συν. Τ. Β' σελ. 663)· Καὶ πᾶσα δὲ ἔκθεσις δογματικὴ οὐχ ὑπεβάλλετο ὑπὸ τὴν ἐπιψήφισιν μόνου τοῦ Πάπα, ἀλλὰ καὶ τῶν ΠΕΝΤΕ Πατριαρχικῶν θρόνων «Ταῦτα δὲ αὐτὰ γεγράφαμεν, φησὶν Ἰουστινιανὸς ὁ Α'. καὶ πρὸς τὴν Σὴν ἁγιωσύνην, καὶ πρὸς τὸν ἁγιώτατον καὶ μακαριώτατον Πάπαν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ Πατριάρχην Βιγίλιον καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας ἁγιωτάτους Ἐπισκόπους καὶ Πατριάρχας, τουτέστιν Ἀλεξανδρείας, Θεουπόλεως (Ἀντιοχείας) καὶ Ἱεροσολύμων, ὥστε καὶ αὐτοὺς πρόνοιαν θέσθαι τῷ ἔργῳ καὶ πέρατι ταῦτα παραδοθῆναι» («Λόγος δογματ. τοῦ Ἰουστινιανοῦ καταπεμφθεὶς πρὸς Μηνᾶν τὸν Κωνσταντινουπόλεως περὶ Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν κακοδοξιῶν Ὠριγένους». αὐτ. Τ. Β'. σελ. 361) (α).

κλησιῶν» ἡμετέρου πονήματος)· πρὸς ταῦτα ἤδη ἀντιπαράθες τὰ νεώτερα ῥωμαϊκὰ θεσπίσματα, καὶ ὄψει τὴν πρὸς τοὺς ἁγίους ἐκείνους Πάπας ἐναντιοφροσύνην τῶν μεταγενεστέρων Παπῶν. »qui (ἀποφαίνεται Βονιφάτιος ὁ Η') in potestate Petri temporalem esse gladium negat, male verbum attendit Domini proferentis converte gladium tuum in vaginam. «ὁ ἀρνούμενος τῷ Πέτρῳ τὴν κοσμικὴν σπάθην οὐκ ὀρθῶς νοεῖ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, *βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην*!..... καὶ, «uterque gladius est in potestate Ecclesiae, spiritualis scilicet et materialis» (Bul. «Unam Sanctam» παρὰ Βαρων. in Annal. «anno 1303) «ἡ Ἐκκλησία διακατέχει καὶ τὸ πνευματικὸν ξίφος καὶ τὸ ὑλικόν.»!!!....

(α) Προσεπισημειωτέον ὅτι προκειμένης σπουδαίας Ἐκκλησιαστικῆς ὑποθέσεως οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἐζήτουν μόνον παρὰ τοῦ Πάπα, ἀλλὰ καὶ παρ' ἀλλήλων ἀδιακρίτως, πολλάκις δὲ καὶ παρ' ὑποδεεστέρων Μητροπολιτῶν, τὴν ἔγκρισιν καὶ ἐπιψήφισιν τῶν πρακτικῶν τῶν *ἐνδημουσῶν* αὐτῶν Συνόδων εἰς δήλωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ τῆς ἐν τῇ πίστει ἑνότητος. ὁ Κωνσταντινουπόλεως λ. χ.

3. Ἐπικύρωσις Πατριαρχῶν.

§. 18. Ὡσαύτως ὁ διισχυρισμὸς τῶν δυτικῶν Θεολόγων ὅτι οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς ἀναγορευόμενοι ἐξητοῦντο παρὰ τῶν Παπῶν τὴν ἐπικύρωσιν καὶ βεβαίωσιν τοῦ ἀξιώμα-

---

Ἰωάννης, ὁ κατὰ τὸν Ε'. αἰῶνα ἀκμάσας, ἐπιστέλλων τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Βασιλευούσῃ ὑπὸ τὴν προεδρείαν του συνελθούσης Συνόδου κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Σευήρου καὶ τῶν Ἀκεφάλων πρός τε τὸν Ἱεροσολύμων Ἰωάννην καὶ τὸν Μητροπολίτην Τύρου Ἐπιφάνιον, ἐξαιτεῖται τὴν ἐπιψήφισιν αὐτῶν· ἔχει δὲ ἡ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων ἐπιστολὴ ἐπὶ λέξεως ὧδε· « *Τοῖς συμψύχοις καὶ ὁμοδόξοις* ΤΟΝ ΣΥΝΔΕΣΜΟΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἄνωθεν δεδωκώς, ΚΟΙΝΑ *καὶ τὰ π αρ' αὐτῶν πραττόμενα εἶναι δικαιοῖ*· ἐπεὶ τοίνυν θεία οὐρανόθεν γέγονε κίνησις τοῦ φιλοχρίστου λαοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως, καὶ πάντα τὰ ἐκβοηθέντα παρ' αὐτοῦ καὶ ἐκφωνηθέντα παρ' ἐμοῦ (ὑπὲρ ἀποδοχῆς καὶ καθιερώσεως δηλονότι τῆς Δ'. Συνόδου ὡς θείας καὶ ἀληθῶς Οἰκουμενικῆς, καὶ ὑπὲρ ἐγγραφῆς αὐτῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς Διπτύχοις) δῆλα τῷ Κόσμῳ γεγένηται, *ἀναγκαῖον* ἐλογισάμην σημῆναι τῇ Σῇ θεοφιλίᾳ, ἵνα τῇ *συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος* ταῦτα γνοῦσα, (οὐκ ἄρα μόνῳ τῷ τῆς Ῥώμης Ἀρχιερεῖ συνεργεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδὲ τούτῳ καὶ μόνῳ δέδοται ἡ ἱερὰ παρακαταθήκη τῆς δογματικῆς ἀληθείας, ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς Ἱεράρχαις) ΕΠΙΣΦΡΑΓΙΣΑΙ ΤΩ ΛΟΓΩ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ἐπειδὴ μάλιστα ἡ ἐνδημοῦσα ἁγία Σύνοδος τῇ αἰτήσει παντὸς τοῦ μοναχικοῦ τάγματος ἐγγράφως τε ὥρισε, καὶ ἅπερ ὥρισε τῇ Σῇ ἁγιότητι *διὰ τάχους* ἐκπέμψαι ἐσπουδάσαμεν» — Ἡ δὲ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Τύρου ἔχει ὡς ἀκολούθως· « Ὁ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον Θεὸς ἄνωθεν οἰκονομῶν καὶ νῦν τὴν Σὴν θεοσέβειαν ἐν θλίψει κατὰ τὸν Προφήτην πλατυνθεῖσαν, ἐπὶ τὴν στενὴν πύλην τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν ἀνέτως παρεσκεύασεν..... Τοιγαροῦν τῆς ἐνδημούσης ἁγίας Συνόδου τῇ φιλοχρίστῳ καὶ βασιλίδι πόλει ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν δῆλα ποιησάσης τὰ πραχθέντα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας, ΑΝΑΓΚΑΙΟΝ ἔκρινα ΚΑΙ τῇ Σῇ πεμφθῆναι θεοφιλίᾳ ἵνα τὰ παρ' αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν τυπωθέντα ἀναγνοὺς καὶ γνούς, Ὁσιώτατε, ΣΥΜΨΗΦΟΣ ἔσῃ» κ.τ.λ. (Πρακτ. Τ. Β'. σελ. 303 305 καὶ 306) Τὰς δὲ τοιαύτας *ἀδελφικὰς* ἀξιώσεις γενομένας ποτὲ καὶ πρὸς τοὺς Πάπας ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι πρὸς *δήλωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ τῆς ἐν τῇ πίστει ἑνότητος*, οἱ Σχολαστικοὶ τοῦ μέσου αἰῶνος ἐξέλαβον πάνυ ἐκτόπως ὡς τεκμήρια τοῦ ἀλανθάστου κύρους τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἕδρας καὶ τῆς ἐπὶ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας ὑπερτάτης αὐτῆς ἐξουσίας!

τος αὐτῶν (l' investiture) οὐδόλως συνᾴδει τῇ ἱστορικῇ ἀληθείᾳ.—Οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἐκκλησίας κατὰ πανάρχαιον ἔθος ἅμα τῇ ἀναῤῥήσει αὐτῶν ἔπεμπον πρὸς ἀλλήλους «γράμματα Συνοδικὰ» ἢ «ἐνθρονιστικὰ» καὶ «λίβελλον» ἤτοι ἔκθεσιν τῆς Ὀρθοδόξου ὁμολογίας, πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ τῆς ἐν τῇ πίστει ἑνότητος· «προχειρισθεὶς (λέγει ὁ ἱερὸς Ταράσιος ἐν τῷ ἀπολογητικῷ) ἔγραψα Συνοδικὰ ΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙΣ Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἁγίας πόλεως» (Πρ.Τ.Β'.σελ.724. Πρβ. καὶ 759)· καὶ «Συνείδομεν τὸ ἴσον τῆς Συνοδικῆς (γράφουσιν οἱ τῆς Ἑώας Πατριάρχαι πρὸς Ταράσιον) Θεοδώρου Ἱεροσολύμων ὑποτάξαι τοῖς γραφεῖσι· τοῦτον δὲ τὸν λίβελλον, ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΥΝΗΘΗ ΘΕΣΜΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ὁ αὐτὸς ἐν ἁγίᾳ τῇ λήξει (Θεόδωρος) γέγραφε τοῖς μακαρίοις καὶ ἐν ὁσίᾳ τῇ λήξει ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙΣ, Κοσμᾷ φαμὲν τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεοδώρῳ τῷ Ἀντιοχείας Θεουπόλεως, ὃς καὶ τὰ ἀντισυνοδικὰ (τὰς ἀπαντήσεις) αὐτῶν ἔτι ζῶν ἐδέξατο» [(αὐτ. σελ. 763) ἔνθα κατέστρωται τὸ «Συνοδικὸν» τοῦ εἰρημένου Θεοδώρου· τὰ δὲ πρὸς τὸν θεῖον Ταράσιον «ἀντισυνοδικὰ» τῶν Πατριαρχῶν Βλ. ἐν σελ. 757—749 καὶ 761—766 πρβλ. καὶ τὰ ἐν σελ. 908—909 «Συνοδικὰ» τοῦ Νικηφόρου πρὸς τὸν Ῥώμης Λέοντα (α)]· καὶ «εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ (ἔλεγε καὶ

(α) Συνῳδὰ δὲ τῷ ἀρχαίῳ τούτῳ τῆς Ἐκκλησίας θεσμῷ ἐπιστέλλουσα καὶ ἡ Οἰκουμ. Β'. Συν. πρὸς τὸν Πάπαν Δάμασον (τὰ μάλιστα χαλεπαίνοντα ἐπὶ τῇ οἰκουμενικῇ ἀναδείξει τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τοῦ Βυζαντίου εἰς Πατριαρχικὸν ἰσοστάσιον καὶ ἰσότιμον τῷ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης), προσκαλεῖται αὐτὸν οὐχ ἵνα ἐπικυρώσῃ τὸν Νεκτάριον, τὸν Φλαβιανὸν καὶ τὸν Κύριλλον εἰς τοὺς Πατριαρχικοὺς αὐτῶν θρόνους, ἀλλ' ἵν' ἁπλῶς ΣΥΓΧΑΡΗ αὐτοῖς πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, ἥτις ὀφείλει συνάπτειν πάντας τοὺς ἐπισκοπικοὺς θρόνους· «οἷς φησι, (Νεκταρίῳ δηλονότι καὶ τοῖς λοιποῖς) ΚΑΙ *τὴν ὑμετέραν* ΣΥΓΧΑΙΡΕΙΝ *παρακαλοῦμεν εὐλάβειαν* ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΣΙΤΕΥΟΥΣΗΣ ΑΓΑΠΗΣ καὶ τοῦ κυριακοῦ φόβου *πᾶσαν μὲν καταστέλλοντος ἀνθρωπίνην προσπάθειαν, τὴν δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν οἰκοδομὴν προτιμοτέραν ποιοῦντος τῆς πρὸς τὸν* ΚΑΘ ΕΝΑ *συμπαθείας καὶ χάριτος· οὕτω γὰρ τοῦ τε τῆς πίστεως*

Ἠλίας τοποτηρητὴς Ἱεροσολύμων πρὸς τὴν ἐπὶ Φωτίου ἁγίαν καὶ Μεγάλην Σύνοδον· ὅτι τὴν σχισματικὴν πλάνην ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων οὐδέποτε παρεδεξάμεθα, ἀλλ' ἀεί τε καὶ διὰ παντὸς ἀφ' οὗ ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν Δεσπότης Φώτιος τοῦ ἀρχιερατικοῦ τούτου θρόνου ἐπεκράτησε καὶ τὸν τῆς πίστεως αὐτοῦ λίβελλον ἀπέστειλε πρὸς Θεοδόσιον τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ἡνωμένοι αὐτῷ καὶ ἀδιάσπαστοι μέχρι τοῦ νῦν μεμενήκαμεν» (Τ. Β'. σελ. 932 καὶ 933) κ.τ.λ. Οὔτε λοιπὸν πρὸς μόνον τὸν Πάπαν ἔπεμπον οἱ Πατριάρχαι γράμματα Συνοδικά, οὔτ' ἐκ τοῦ ἐπιστέλλειν ΚΑΙ πρὸς αὐτὸν τοιαῦτα δύναταί τις εὐλόγως νὰ συμπεράνῃ ὅτι οὗτος ἐξήσκει δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν· ἄλλως τε καὶ αὐτοὶ οἱ Πάπαι τοῦτ' αὐτὸ ἔπραττον ἀναγορευόμενοι· οὕτως ὁ ἱερὸς Ξύστος ἢ Σέξτος ὁ διαδεξάμενος τὸν Κελεστῖνον, ἅμα χειροτονηθείς, ἀπέστειλε τῷ Ἀλεξανδρείας Κυρίλλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς Ἱεράρχαις γράμματα δηλωτικὰ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ καὶ λίβελλον πίστεως. «πάντα (φησὶν) ὑγιῶς ὑποβάλλοντος τοῦ υἱοῦ ἡμῶν Θεμίσωνος (Ἀρχιδιακόνου τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ θρόνου) τὰ πρέποντα δεδώκαμεν γράμματα πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ Συνεπισκόπους ἡμῶν.... ἤρκει μὲν γὰρ κἀκεῖνα, ἃ ΠΡΟ τούτου διά τε τῶν τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησίας

συμφωνηθέντος λόγου καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης κυρωθείσης ἐν ἡμῖν, παυσόμεθα λέγοντες ΤΟ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΤΕΓΝΩΣΜΕΝΟΝ *ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ*, ΕΓΩ ΔΕ *ΚΗΦΑ* (Πέτρου)· (τὴν σημασίαν τῶν ὑπαινιγμῶν τούτων εὐκόλως ἐννοεῖ ὁ Ὀρθόδοξος Ἀναγνώστης) ΠΑΝΤΕΣ δὲ ΧΡΙΣΤΟΥ *φανέντες, Ὃς ἐν ἡμῖν ΟΥ μεμέρισται*, Θεοῦ καταξιοῦντος, ΑΣΧΙΣΤΟΝ *τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τηρήσομεν, καὶ τῷ βήματι τοῦ Κυρίου μετὰ παῤῥησίας παραστησόμεθα»* (Πρ. Συν. Τ. Α'. σελ. 288.)—Τοιαῦτα παῤῥησίᾳ γράφει *θεοφωτίστως ἡ* Οἰκουμ. Β'. Σύνοδος τῇ Ρωμαϊκῇ Ἕδρᾳ, εὐσχήμως πάνυ καὶ ἀξιοπρεπῶς τὴν ἤδη τότε ἐκδηλουμένην ῥοπὴν αὐτῆς πρὸς τὴν παγκόσμιον Ἐκκλησιαστικὴν μοναρχίαν προαναστέλλουσα, καὶ τὰς ὑπερηφάνους τῶν Παπῶν ἀξιώσεις τὰς ἐπὶ τῆς θρυλλουμένης διαδοχῆς τοῦ ΚΗΦΑ τετερατευμένης προβλήματα ἀνατρέπουσα!

Κληρικῶν, καὶ ὕστερον διὰ τῶν διακόνων τῆς σῆς ἁγιότητος ἔμπλεω πάντα τῶν ἀναγκαίων ἀπέστειλα· ἑπόμενος δὲ νῦν ΤΩ ΗΜΕΤΕΡΩ ΕΘΕΙ οὐ παρέλειψα τὰ ὑγιῶς μοι ὑποβληθέντα (παρὰ τοῦ Θεμίσωνος)· ἐν εὐεργεσίαις τιθέμενος τοῦτο, ἵνα ΠΕΡΙ ΤΕ ΤΗΣ ΕΜΗΣ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΩΣ τὰ αὐτὰ ΚΑΙ πρὸς τὴν σὴν ὁμόνοιαν μίξωμεν ῥήματα» (Ἐπιϛ. Α. ἐν τοῖς Συν. Πρ. Τ. Α'. σελ. 635) καὶ « χάριτας ὁμολογοῦντες τῇ περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐν ᾧ ἡμᾶς εἰς τὸ ὑπερέχον τῆς Ἱερωσύνης ἄκρον καλέσαι κατηξίωσεν, ἐδωρήσατε ἡμῖν, κατὰ τὴν ἰδίαν εὐσέβειαν, καὶ τὴν παρουσίαν τῶν ἁγίων ἀδελφῶν καὶ Συνεπισκόπων ἡμῶν, Ἑρμογένους καὶ Λαμπετίου, ΑΝΑΓΚΑΙΩΣ πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀδελφότητα δι' αὐτῶν ταῦτα τὰ γράμματα μαρτυρούντων ἡμῶν τῇ χειροτονίᾳ δεδώκαμεν.... μεθ' οἵας δὲ πάντων ὁμονοίας ἡ ἡμετέρα γεγένηται χειροτονία, μαθοῦσα ΚΑΙ ἡ ὑμετέρα ἁγιωσύνη ἐκ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων καὶ ἐκ τῆς ἀναφορᾶς τῶν ἀδελφῶν (Ἑρμογένους κ.τ.λ.), πάντως τὸ δῶρον (τῆς ἀρχιερωσύνης) τῷ παρασχόντι Κυρίῳ ὑπὲρ ἡμῶν ὁμολογήσει»... καὶ «διὰ τῶν ἁγίων Συνιερέων ἡμῶν Ἑρμογένους καὶ Λαμπετίου, παραγενομένων τῇ ἡμετέρᾳ χειροτονίᾳ, ταῦτα τὰ γράμματα ἔδοξεν ἀποσταλῆναι πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν. οἷα δὴ καὶ πρὸς τὴν Σύνοδον (τῆς Κωνσταντινουπόλεως) ἀπεστείλαμεν· ὁμολογῶ τοίνυν ὅτι συνέβη ἡμῖν διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς εὐκαιρίας ΤΑ ΤΕ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙ ΗΜΩΝ ΑΥΤΩΝ (ἤτοι τῆς χειροτονίας) ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΑΣΘΑΙ.» (Ἐπιϛ. Β' αὐτόθ. σελ. 635 καὶ 636).

§. 19. Ἀληθῶς εἴθιστο τοὺς Πάπας ἀποςέλλειν πρὸς τοὺς νέους Πατριάρχας ἢ καὶ ἑτέρους διασήμους Ἱεράρχας τῆς Ἀνατολῆς ὠμοφόριον καὶ ἄλλα ἱερὰ δῶρα· τοῦτο δ' ἐγίνετο οὐχὶ πρὸς βεβαίωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν, ὡς οἱ παποσέπται διισχυρίζονται, ἀλλὰ πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης, καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς λόγων τοῦ Πρεσβυτέρου Καρδιναλίου Πέτρου, λεγάτου Ἰωάννου τοῦ Η', πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 879 ἔτος συστᾶσαν

Σύνοδον. «Ὅτι ἔχει αὐτὸν τὸν Κύριον Φώτιον τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην ὡς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν(!) ὁ Κύριος ἡμῶν ὁ Ἀποστολικός, καὶ ἔστι μετ' αὐτοῦ ἓν πνεῦμα καὶ ἓν σῶμα (α), καὶ αὐτὴ ἡ ἀποσταλεῖσα παρ' αὐτοῦ ἱερατικὴ στολὴ προσμαρτυρεῖ.... ἔστι δὲ ὠμοφόριον, στιχάριον, φαινόλιον καὶ σανδάλια» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 934) — Ἀλλὰ καὶ οἱ Πατριάρχαι ἀμοιβαίως ἀπέστελλον ὁμοίας Ἀρχιερατικὰς στολὰς πρὸς τοὺς Πάπας εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης καὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους πνευματικῆς κοινωνίας· «Εἰς σύμβολον δὲ ΤΗΣ ΜΕΣΙΤΕΥΟΥΣΗΣ ΗΜΙΝ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΑΓΑΠΗΣ (ἔγραφεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Νικηφόρος πρὸς τὸν Ῥώμης Λέοντα) ἀπεστείλαμεν τῇ ἀδελφικῇ ὑμῶν Μακαριότητι ἐγκόλπιον χρυσοῦν, οὗ ἡ μία ὄψις κρυστάλλου ἐγκατακεκλεισμένη, ἡ δ' ἑτέρα εἰκονισμένη δι' ἐγκαύσεως, καὶ ἐντὸς ἔχον ἕτερον ἐγκόλπιον, ἐν' ᾧ εἰσὶ μερίδες τῶν τιμίων ξύλων ἐντετυπωμέναι, στιχάριον λευκὸν καὶ φαινόλιον κάστανον, ἐπιτραχήλιον καὶ ἐγχείριον πεποικιλμένον χρυσῷ». (αὐτόθ. σελ. 915). (β).

(α) Πᾶσαι δὲ αὗται αἱ φιλοφρονήσεις ἐγίγνοντο χάριν τῆς προσοδοφόρου ἐπαρχίας τῆς Βουλγαρίας, ἧς μὴ τυχὼν ὁ Ἰωάννης ἀνεθεμάτισεν ἔπειτα τὸν Φώτιον ὡς ἐπιβάτην τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου!....

(β) Ὅτι οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἑσπερίας ἔφερον ἄχρι τοῦ Θ'. αἰῶνος στολὴν ὁμοίαν τῇ τῶν Ἀνατολικῶν, δείκνυται καὶ ἐκ τῶν σωζομένων ἀρχαίων χαραγμάτων ἐν οἷς παρίστανται Πάπαι φέροντες ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον μετὰ ὠμοφορίου (ὅρ. Le Brun Explicat. de la Messe). ἦν δὲ συνήθως ἡ Ἱερατικὴ στολὴ τὸ πάλαι λευκή. (Κύριλ. Ἱεροσολ. Κατηχ. δ'. Χρυσόσ. δεκάτη ὁμιλ. εἰς τὴν πρὸς Τιμόθ. Β'. Κύριλ. Ἀλεξανδρ. εἰς Σοφον. Ἰσίδ. Πηλουσ. βιβλ. ά. ἐπισ. 136.)—Τὸ μὲν φαινόλιον ἢ φελόνιον ἀναφέρει ὁ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Τιμόθ. Β' («τὸν *φελόνην*, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρῳάδι παρὰ Κάρπῳ ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα δὲ τὰς μεμβράνας» ἤτοι τὰ τεύχη τῆς ἁγίας Γραφῆς). Τὸ δὲ ὠμόφορον, ὅπερ καὶ *ἐπωμὶς* καλεῖται, ἦν τὸ πάλαι ἐξ ἐρίων ὑφασμένον, τὴν τοῦ ἀπολωλότος προβάτου παριστῶν εἰκόνα· τούτου μέμνηται καὶ ὁ ἱερὸς Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης οὑτωσὶ γράφων· «ὁ Ἱεράρχης τὸ ὠμόφορον οὐ πάποτε περιβάλλεται, ὁσάκις ἔργον τι τῆς ἐπισκοπῆς διαπράττει» (βιβλ. ά ἐπισ. 226.)· ὁ δὲ Σάκκος καὶ ἡ Μήτρα ἐδωρήθησαν παρὰ τῶν

4. Πρωτοβουλία τῶν Παπῶν.

§. 20. Ὅτι οἱ Πατριάρχαι τῆς Ῥώμης, οὐχ εἶχον ἀποκλειστικὸν δικαίωμα πρωτοβουλίας ἐν τοῖς περὶ πίστεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας ζητήμασι, καὶ ὅτι πολλάκις αἱ γνῶμαι αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδοκιμάζοντο καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν ἠκυροῦντο, γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς· ά. Ὅτε μὲν ἀνεφύη ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου, ὕψωσαν φωνὴν πρῶτοι ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ τότε Ἀρχιδιάκονος αὐτοῦ Μ. Ἀθανάσιος β'. ὅτε δὲ ἡ τοῦ Πνευματομάχου Μακεδονίου, ὁ Ἀντιοχείας Εὐστάθιος ὁ καὶ Ἔξαρχος τῆς Β'. χρηματίσας, Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, καὶ Γρηγόριος ὁ Νύσσης ὁ καὶ συμπληρώσας «τὸ Οἰκουμενικὸν μάθημα τῶν Χριστιανῶν» ἤτοι τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον, κελεύσματι τῆς Συνόδου· (α) γ'. ὅτε δὲ πάλιν ἡ τοῦ ἀνθρωπολάτρου Νεστορίου, ἐκ πάντων τῶν τῆς Ἐκκλησίας Ἱεραρχῶν ὁ λαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν ὑπὲρ τοῦ Ὀρθοδόξου δόγματος καὶ κατὰ τῆς αἱρέσεως, ἦν ὁ ἱερώτατος Κύριλλος, ὅς τις Σύνοδον θείαν καὶ ἱερὰν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναγαγών, κατεδίκασε τὴν τοῦ Νεστορίου ἀσεβῆ διδασκαλίαν (δίχα τῆς τοῦ Πάπα ψήφου) ὑποβαλὼν ἅμα αὐτῷ ὡς ὅρον κοινωνίας τοὺς γνωστοὺς δώδεκα ἀναθεματισμοὺς (ἤτοι κεφάλαια περὶ τῆς ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου Οἰκονομίας πραγματευόμενα) διὰ τῶν Ἐπισκόπων Κωμαρίου, Ποτάμωνος, Δανιὴλ καὶ Θεοπέμπτου, (Πρ. Συν. Τ. Α. σελ. 653) [ἡ μετὰ τοῦ Πάπα Κελεστίνου καὶ ἄλλων Ἱεραρχῶν

Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων τοῖς Πατριάρχαις· μόλις ἐπὶ Συμεὼν Θεσσαλονίκης (1430) οἱ λεγόμενοι ἔγκριτοι Ἀρχιερεῖς ἐφόρουν Σάκκους, οἱ δὲ λοιποὶ Μητροπολῖται ἄχρι τῆς ἁλώσεως ἐφόρουν φελόνια «*πολυσταύρια*» οἱ δὲ Ἐπίσκοποι ἁπλᾶ φελόνια, καὶ συνήθως λευκά.

(α) Ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ καί τοι τοῦ Πάπα Δαμάσου *μήτε αὐτοπροσώπως μήτε διὰ τοποτηρητῶν παρουσιάσαντος, μήτε γοῦν δι' ἐπιστολῆς* τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δόξαν τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας διατυπώσαντος, καὶ ὅμως οἱ Πατέρες δὲν ἐζήτησαν τὴν γνώμην αὐτοῦ πρὸς ὁδηγίαν των, εἰ καὶ περὶ σπουδαιοτάτων ὁ λόγος, ἀλλὰ κανόνι χρησάμενοι τῇ ἱερᾷ παραδόσει καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων, διετύπωσαν τὴν περὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ὀρθόδοξον ὁμολογίαν ἐν τῷ Πανσέπτῳ Συμβόλῳ.

συνεννόησις καὶ ἀλληλογραφία τοῦ θείου Κυρίλλου ἐπῆλθεν ἐφεξῆς (α)· δ'. ἀκολούθως πάλιν ὅτε ἡ Ὠριγένειος κακοδοξία ἐλυμαίνετο τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ τότε Πάπας Βιγίλιος οὐ μόνον οὐκ ἔσχε τὴν πρωτοβουλίαν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἐξ ἀκαίρου φιλοπρωτίας ὠθούμενος, οὐκ ἠθουλήθη συμ-

---

(α) Ἀντίγραφα τῶν εἰρημένων κεφαλαίων ἔπεμψεν ἀκολούθως τῷ Ἀντιοχείας Ἰωάννῃ, τῷ Ἱεροσολύμων Ἰουβεναλίῳ καὶ τῷ ἱερῷ προέδρῳ τῆς Ῥώμης Κελεστίνῳ· ἀξιοσημείωτοι δ' εἰσὶ πρὸ πάντων οἱ πρὸς τὸν τελευταῖον λόγοι τοῦ θείου πατρός· «Οὐκ ἠρεμεῖ, λέγει, τὸ παμπόνηρον ἐκεῖνο θηρίον (ὁ Νεστόριος)· ἐσίγων μὲν οὖν τὸν παρῳχηκότα καιρὸν *καὶ οὐδὲν ὅλως οὔτε πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν γέγραφα* περὶ τοῦ νῦν ὄντος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διέποντος, ΟΥΤΕ ΜΗΝ ΠΡΟΣ ΕΤΕΡΟΝ ΤΩΝ ΣΥΛΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ, τὸ ἐν τούτοις προπετὲς οὐκ ἔξω μώμου κεῖσθαι πιστεύων· ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀκμὴν ὥσπερ ἥκομεν τοῦ κακοῦ, δεῖν ᾠήθην ἀναγκαίως ἀνεῖναι λοιπὸν τὴν γλῶσσαν, καὶ πάντα εἰπεῖν τὰ κεκινημένα»· (καὶ σοὶ δηλονότι ΚΑΙ τοῖς λοιποῖς Συλλειτουργοῖς)· καὶ «*Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ, καί τοι βουληθεὶς* ΣΥΝΟΔΙΚΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙ *φανερὸν αὐτῷ καταστῆσαι ὅτι ταῦτα λέγοντι καὶ φρονοῦντι κοινωνεῖν οὐ δυνάμεθα*, τοῦτο μὲν οὐ πεποίηκα· λογισάμενος δὲ ὅτι χρὴ τοῖς ὀλισθήσασι χεῖρα διδόναι, καὶ ὡς ἀδελφοὺς πεσόντας ἐγεῖραι, παρῄνεσα διὰ γραμμάτων ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης κακοδοξίας, ἀλλ' ὠνήσαμεν οὐδέν..... δεδοικὼς δὲ μὴ ῥιζωθῇ τὰ τῆς νόσου ἔγραψα τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον μοναστηρίοις *καθολικὴν* ἐπιστολήν, βεβαιῶν αὐτοὺς εἰς πίστιν ὀρθήν.... καὶ πάλιν ἑτέραν ἐπιστολὴν γέγραφα τῷ μνημονευθέντι (Νεστορίῳ), τὴν ἔκθεσιν ὡς ἐν συ τόμῳ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἔχουσαν, παρακαλῶν τε ἅμα καὶ διαμαρτυρόμενος οὕτω καὶ φρονεῖν καὶ λαλεῖν· ἀλλ' ὤνησα πάλιν οὐδέν....» ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς προσκαλούμενος τὸν Ῥώμης εἰς συμμαχίαν, ὑποδεικνύει αὐτῷ τὴν ὁδὸν ἣν ὤφειλε νὰ βαδίσῃ ἐν τῷ ζητήματι, *διδάσκων αὐτὸν* δηλονότι τὴν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας ὀρθὴν δόξαν τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. «οὐ πρότερον μὲν τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας (λέγει) ἀπεβάλομεν ἑαυτοὺς ΜΕΤΑ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ (ἐπισήμως), πρὶν ἂν ταῦτα τῇ σῇ θεοσεβείᾳ ἀνακοινωσώμεθα.... ΥΠΕΡ ΔΕ ΤΟΥ ΕΙΔΕΝΑΙ ΣΑΦΩΣ ΤΗΝ ΣΗΝ ΟΣΙΟΤΗΤΑ τίνα ἐστὶν ἃ αὐτὸς λέγει καὶ φρονεῖ, ΤΙΝΑ ΔΕ ΟΙ ΜΑΚΑΡΙΟΙ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΗΜΩΝ, *ἀπέσταλα τόμους κεφαλαίων περικοπὰς ἔχοντας* (τοὺς ἀναθεματισμούς), ἑρμηνευθῆναι δὲ παρεσκεύασα ὡς ἐνεδέχετο τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ» κ.τ.λ. (Πρ. Συν. Τ. α'. σελ. 443 καὶ 444.)

παρεδρεῦσαι ἐν τῇ Ε΄. Συνόδῳ, εἰ καὶ ἐνδημῶν τηνικαῦτα ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔνθα αὕτη συνεκροτεῖτο, οὔτ' αὐτοπροσώπως οὔτε διὰ τοποτηρητῶν· (α)· ϛ. ὅτε δὲ ἀνεφύη ἡ αἵρεσις τῶν Μονοθελητῶν, ἀληθῶς βλέπομεν τὸν Πάπαν Μαρτῖνον ἐξανιστάμενον κατ' αὐτῆς πρῶτον τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν, Σύνοδον ἱερὰν ἐν Ῥώμῃ συναγείροντα (τῷ 649), ἀναθεματίζοντα τὸν Πύῤῥον, τὸν Σέργιον καὶ τοὺς συμφρονοῦντας αὐτοῖς, (πλὴν Ὀνωρίου!) καὶ τὸ εὐσεβὲς δόγμα κατασφαλίζοντα· ἀλλ' ἡ πρωτοβουλία αὕτη ἀποβαίνει μᾶλλον κατὰ τῶν ῥωμαϊκῶν ἀξιώσεων· διότι εἰ καὶ ὁ Ὅρος τῆς ῥωμαϊκῆς ταύτης Συνόδου ἦν Ὀρθοδοξότατος, δὲν ἴσχυσεν ὅμως νὰ κατευνάσῃ τὰς κυμαινομένας συνειδήσεις καὶ νὰ φιμώσῃ τὴν αἵρεσιν· διὰ τοῦτο ἐδέησεν εὐθὺς μετὰ μικρὸν νὰ συγκροτηθῇ ἡ ϛ΄. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἥτις μὴ βασισθεῖσα ἐπὶ τῆς αὐθεντίας τοῦ διατετυπωμένου ἤδη Ὅρου τῆς ἐν Ῥώμῃ ἁγίας Συνόδου, ἀλλὰ κανόνι καὶ γνώμονι χρησαμένη τῇ διδασκαλίᾳ τῶν προγενεστέρων ἁγίων Πατέρων καὶ τῇ ζώσῃ παραδόσει πασῶν ἁπαξαπλῶς τῶν Ἐκκλησιῶν (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς), ὡς ἐκ τῶν Πρακτικῶν αὐτῆς ἀποδείκνυται, ἐξέδωκε τὸν ἑαυτῆς δογματικὸν Ὅρον, ὅστις τῷ Οἰκουμενικῷ αὐτοῦ κύρει ἐστήριξεν ἀποτελεσματικῶς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν αἵρεσιν κατε-

---

(α) Καὶ ὅμως οἱ Πατέρες μηδόλως φροντίσαντες περὶ τῆς γνώμης τοῦ εἰρημένου Ποντίφικος, συνελθόντες διετύπωσαν ἐλευθέρως τὸν δογματικὸν αὐτῶν Ὅρον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱερᾶς παραδόσεως τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, καταδικάσαντες ἅμα τὰ συγγράμματα Θεοδώρου τοῦ Μοψουεστίας (τοῦ καὶ διδασκάλου τοῦ Νεστορίου χρηματίσαντος), τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Νεστοριανόφρονος Ἴβα, τὰ κατὰ τοῦ Κυρίλλου κεφάλαια τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου (ὡς ἐκ παρανοήσεως τινῶν χωρίων τῶν 12 ἀναθεματισμῶν, περὶ οὗ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, συντεταγμένα), καὶ τὰς κακοδοξίας τοῦ Ὠριγένους· τὰ δὲ πρακτικὰ αὐτῆς ὑπογεγραμμένα καὶ ἐπικεκυρωμένα ἤδη ὄντα ὑπό τε τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν καὶ τῆς λοιπῆς Ἱεραρχικῆς χορείας ὑπεχρεώθη νὰ προσυπογράψῃ, πολὺ *μετὰ τὴν λῆξιν τῶν Συνοδικῶν συνεδριάσεων*, καὶ ὁ ῥηθεὶς Βιγίλιος, καὶ νὰ ὁμολογήσῃ ταῦτα θεῖα καὶ ἱερά, ὡς κινδυνεύων καταψηφισθῆναι ὑπὸ τῆς Καθόλου Ἐκκλησιας ὡς ταραξίας καὶ Σχισματικός!.....

σίγασε. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς θρυλλουμένης ἐξαιρετικῆς πρωτοβουλίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Θρόνου ἐν τοῖς δογματικοῖς ζητήμασι· περὶ δὲ τῆς ἰσχύος τῶν ἀξιώσεων καὶ τοῦ κύρους τῶν πράξεων αὐτοῦ ἐν τοῖς διοικητικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι παρατιθέμεθα τὰ ἑπόμενα.

§. 21. ς'. Καί τοι τοῦ Πάπα Λέοντος καὶ τῶν λεγάτων αὐτοῦ Λουκηνσίου, Βονιφατίου καὶ Πασχασίνου ἐναντιουμένων ἐν τῇ Δ'. Συνόδῳ εἰς τὸ κατακυρωθῆναι τὴν ἐπὶ τῶν Διοικήσεων Ἀσιανῆς, Ποντικῆς καὶ Θρακικῆς δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου, καὶ ὅμως οἱ Πατέρες ἀντέστησαν ἀξιοπρεπῶς εἰς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, πρὸς μὲν τὸν ἱερὸν Λέοντα γράψαντες ταῦτα. «Τὸ ΕΚ ΠΟΛΛΟΥ ἐπικρατῆσαν ἔθος, ὅπερ ἔσχεν ἡ Κωνσταντινουπολιτῶν ἁγία τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία εἰς τὸ χειροτονεῖν Μητροπόλεις (α) τῶν Διοικήσεων τῆς Ποντικῆς καὶ Θρακικῆς καὶ Ἀσιανῆς, καὶ νῦν κατὰ Συνοδικὴν ἐκυρώσαμεν ψῆφον, οὐ τοσοῦτον τῷ Θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρέχοντες, ὅσον ταῖς Μητροπόλεσι τὴν εὐταξίαν πρυτανεύοντες» (Πρ. Συν. Σ. Β'. σελ. 24)· πρὸς δὲ τοὺς λεγάτους θεοφωτίστως εἰπόντες τοὺς ἀξιομνημονεύτους τούτους λόγους· «Η ΔΟΞΑ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΔΟΞΑ ΗΜΩΝ ΕΣΤΙ» (αὐτ. σελ. 208.)· πρὸς ἀναστολὴν δὲ τῆς πρὸς τὴν πνευματικὴν παμβασιλείαν ὁσημέραι ἐκδηλουμένης ῥοπῆς τῶν Παπῶν καὶ πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἰσοῤῥοπίας, ἐξέδωκαν καὶ κανόνα, δι' οὗ ὥρισαν τὸν ἀληθῆ χαρακτῆρα τῆς ἁγίας Ἕδρας καὶ τὴν τάξιν αὐτῆς ἐν τῇ Ἱεραρχικῇ χοροστασίᾳ, (ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν ἤδη τότε περικροτουμένων πρωνομίων αὐτῆς ἐπὶ τῇ τοῦ Πέτρου διαδοχῇ) κρατύναντες ἅμα τὸν γ'. τῆς Οἰκουμ. Β'.

(α) Ὁ πολὺ πρὸ τῆς Δ' Συνόδου ἀκμάσας θεῖος Χρυσόστομος ἐχειροτόνησε Μητροπολίτην Ἐφέσου τὸν Ἡρακλείδην· καὶ ἄλλους δὲ Ἐπισκόπους τῶν Διοικήσεων τούτων ἀναφέρει ἡ Ἱστορία χειροτονηθέντας ὑπὸ τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως πρὸ τῆς Συνόδου ταύτης· οἷον Μέμνονα τὸν Ἐφέσου, Μακάριον τὸν Ἀγκύρας, κ.τ.λ.

ει ου ο Κωνσταντινουπόλεως ἀνηγόρευτο Πατριάρχης ἰ σ ό-
τ ι μ ο ς τῷ τῆς Ῥώμης. (α).

(α) Καὶ ὁ μὲν γ'. κανὼν τῆς Β'. ἔχει οὕτω· «Τὸν μέν τοι Κωνσταντινουπόλεως Ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν Ῥώμης» ὁ δὲ κη'. τῆς Δ'. ὡς ἑξῆς· «*Πανταχοῦ* τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὸν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῶν συναχθέντων ἐπὶ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης Μεγάλου Θεοδοσίου τοῦ γενομένου βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι Κωνσταντινουπόλεως ΝΕΑ ΡΩΜΗ γνωρίζοντες, τὰ *αὐτὰ* ΚΑΙ *ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα* περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς αὐτῆς Κωνσταντινουπόλεως ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ. Καὶ γὰρ τῷ Θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ΔΙΑ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΕΚΕΙΝΗΝ (οὐκ ἄρα διὰ τὸν Πέτρον!) ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΔΕΔΩΚΑΣΙ (οὐχὶ ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ) ΤΑ ΠΡΕΣΒΕΙΑ (πρωτεῖον δηλονότι τιμῆς ἐν τῇ τάξει τῆς Ἱεραρχίας)· *καὶ* τῷ ΑΥΤΩ ΣΚΟΠΩ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πεντήκοντα Θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι τὰ ΙΣΑ *πρεσβεῖα* ἀπένειμαν τῷ τῆς ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ἁγιωτάτῳ Θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες, τὴν *βασιλείᾳ καὶ Συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν*, ΚΑΙ ΤΩΝ ΙΣΩΝ ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ *ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς* ΩΣ ΕΚΕΙΝΗΝ *μεγαλύνεσθαι πράγμασι*, δευτέραν (ἐν τῇ πολιτικῇ τάξει) μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν. Καὶ ὥστε τοὺς τῆς *Ποντικῆς* καὶ τῆς *Ἀσιανῆς* καὶ τῆς Θρᾳκικῆς Διοικήσεως Μητροπολίτας μόνους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς Ἐπισκόπους τῶν εἰρημένων Διοικήσεων χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Θρόνου τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας·» (προσεπισημειωτέον δ' ὅτι ἡ Θρᾳκικὴ περιελάμβανε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔνθεν μὲν τὰς μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ Μητροπόλεις, ἔνθεν δὲ τὴν Δακίαν, Σκυθίαν, Αἰθουκίαν καὶ ἄλλας ὑπερβορείους χώρας «Βλ. τὸ «περὶ κανον. δικαι δ. τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχ. Θρόνου ἐπὶ τῶν ἐν Βουλγαρίᾳ Ὀρθοδ. Ἐκκλ.» ἐν ᾧ κατὰ πλάτος περὶ τῶν ὁρίων τῆς Θρᾳκικῆς πραγματεύομαι.)· Ἐκ τούτων δὲ τῶν κανόνων ἀποδείκνυται ά. ὅτι ὁ Πατριάρχης τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἔλαβεν ἁπλοῦν πρεσβεῖον τιμῆς, καὶ ἑπομένως ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἱεράρχας ἐστὶ primus inter pares (πρῶτος ἐν ἴσοις) καὶ οὐχὶ summus inter inferiores. β'. ὅτι τὸ πρεσβεῖον τοῦτο κέκτηται οὐχὶ *θείῳ δικαιώματι*, ἀλλὰ *δικαιώματι κανονικῷ*· (ΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ ΔΕΔΩΚΑΣΙ ΤΑ ΠΡΕΣΒΕΙΑ.) καὶ γ' *διὰ λόγον* ΟΛΩΣ *πολιτικόν*, τουτέστι διὰ τὸ εἶναι τὴν Ῥώμην *πρώτην* πόλιν τοῦ Κράτους· (ΔΙΑ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΕΚΕΙΝΗΝ) Ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ δὲ πνεύματος τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας ὑφ' οὗ ἤγοντο αἱ ἱεραὶ αὗται Σύνοδοι, φερομένη καὶ ἡ Οἰκουμ. ς' ἡ κατὰ τὸ 169 ἐν

§. 22. ζ'. Καί τοι τῶν Παπῶν Νικολάου τοῦ Α'. καὶ

τῷ Αὐτοκρατορικῷ Παλατίῳ τῆς Μαγναύρας ἐπὶ τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου συναθροισθεῖσα, ἥτις καὶ «Πενθέκτη» καὶ «ἡ ἐν Τρούλλῳ» καλεῖται, ἐξέδωκε κονόνα πρὸς κραταίωσιν τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου καὶ ἐμπέδωσιν τῆς ἐκ Δυσμῶν σφοδρῶς διαταρασσομένης *Ἐκκλησιαστικῆς ἰσοῤῥοπίας*· ἔχει δὲ ὁ κανὼν ὧδε· «ΑΝΑΝΕΟΥΜΕΝΟΙ τὰ *παρὰ τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων* τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ Βασιλίδι πόλει συνελθόντων, ΚΑΙ τῶν *ἑξακοσίων τριάκοντα* τῶν ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθέντων νομοθετηθέντα, ὁρίζομεν, ὥστε τὸν τῆς Κωνςαντινουπόλεως Θρόνον τῶν ΙΣΩΝ *ἀπολαύειν πρεσβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης*, καὶ *ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς* ΩΣ ΕΚΕΙΝΟΝ *μεγαλύνεσθαι πράγμασι*, δεύτερον (διὰ τὸ εἶναι τὴν Κωνσταντινούπολιν Νέαν Ῥώμην, ἤτοι νέαν βασιλίδα πόλιν) μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα» (καν. λϛ'). Ἰστέον δ' ὅτι ἡ Ἱερὰ αὕτη Σύνοδος ἐξέδωκε καὶ κανόνας, δι' ὧν διαῤῥήδην ἐλέγχει τὴν Ῥώμην διά τε τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου, (καν. ιγ'.) εἰ καὶ *προεπικεκυρωμένην διὰ πράξεως* ὑπὸ Ἰννοκεντίου τοῦ Α' (ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πλατίνας) τοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε'. Ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος, καὶ τὴν ἀγαμίαν τῶν ἱερέων (καν. νέ.), ἣν εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους καθιέρωσεν ἐπισήμως ὁ Ἰλδεβράνδος· πλὴν δὲ τούτων ἐξέδωκε καὶ ἄλλους κανόνας, δι' ὧν ἐξελέγχει σιωπηλότερον καὶ ἑτέρας δυτικὰς καινοτομίας· εἰσὶ δὲ ὁ ζ'. (δι' οὗ ἐπανορθοῖ τὴν ἐν τῇ Δύσει ἔκπαλαι διαταραχθεῖσαν Ἱεραρχικὴν τάξιν, καθ' ἣν ὁ Καρδινάλιος διάκονος προὐκαθέζετο τοῦ Μητροπολίτου καὶ προηγεῖτο αὐτοῦ ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, ὡς γίνεται καὶ σήμερον· πρὸς ὃν παράβ. τὸν ιη. τῆς Α'.), ὁ νδ' (δι' οὗ καταδικάζει τὰς ἀθεμιτογαμίας· πρβ. τὸν ξή. τοῦ Μ. Βασιλείου!) ὁ πβ'. (δι' οὗ ἀποδοκιμάζει τὴν ἐξεικόνισιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν δι' ἀμνοῦ—πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἀνατολῆς ἄχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ λιτανείᾳ τῆς λατινικῆς ἑορτῆς «corpus Domini περιάγεται ἀμνὸς εἰς παράστασιν τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος!) καὶ ὁ ξζ'. (κατὰ τῆς ἀνέκαθεν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἐν χρήσει οὔσης πνικτοφαγίας· πρβ. Πράξ. ιε' 28 καὶ 19. Γεν. Θ'. 34. Λευΐτ. ιζ' καὶ ιη.) Τοὺς δὲ κανόνας καὶ τὰς πράξεις αὐτῆς ἐπεκύρωσεν ἡ Οἰκουμενικὴ Ζ'. ὡς θείας καὶ ἱεράς· ἐν γὰρ τῷ ά. αὐτῆς κανόνι θεσπίζει ταῦτα· «ἀσπασίως τοὺς θείους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τῶν τε ἁγίων ΕΞ Οἰκουμενικῶν Συνόδων· ἐξ ΕΝΟΣ γὰρ ἅπαντες καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος αὐγασθέντες ὥρισαν τὰ συμφέροντα» (Ἀλλ' ἡ Ϛ'. ἡ κατὰ τῶν Μονοθελητῶν συναθροισθεῖσα δὲν ἐξέδωκε κανόνας· δῆλον ἄρα ὅτι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπικυροῖ καὶ τοὺς «τῆς Πενθέκτης»

Ἀδριανοῦ τοῦ Β΄. ἀναθεματιζόντων τὸν φωτώνυμον Φώτιον ὡς δῆθεν ἐπιβάτην καὶ ἅρπαγα τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, [ΟΥΔΑΜΩΣ δ' ὡς αἱρετικόν, εἰ καὶ διὰ φλογερῶν ἐγκυκλίων καταῤῥάξαντα τὰς λατινικὰς καινοτομίας (α)]; οἱ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς

πολλαχοῦ δὲ τῶν νομοκανόνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν Συγγραφέων ἐκκλησιαστικῶν τε καὶ πολιτικῶν ἡ ἐν Τρούλλῳ ὀνομάζεται ΕΚΤΗ ὡς συνέχεια ἐκείνης.) ἐν δὲ τῷ ς΄. μνημονεύει *αὐτολεξεὶ* τοῦ ή. αὐτῆς κανόνος ὡς καὶ τῶν ἐν αὐτῇ Πατέρων μετὰ πλείστης εὐφημίας καὶ σεβασμοῦ («ὥρισαν, λέγει, οἱ τῆς ΕΚΤΗΣ Συνόδου ΟΣΙΟΙ Πατέρες.»)· ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς Η΄. Πράξ. πρὸς ταῖς λοιπαῖς ὑπὲρ τῶν σεπτῶν εἰκόνων *ἀποδείξεσι φέρει καὶ τὸν πβ΄*. τῆς ἐν Τρούλλῳ, ἣν ὀνομάζει *ἁγίαν Οἰκουμενικὴν ΕΚΤΗΝ*» (Πρ. Συν. Τ. Β. σελ. 884)· Ἀλλ' ἡ Ῥώμη, καί τοι ἀνομολογοῦσα τὴν Ζ΄. ὡς θεόπνευστον, ἀποβάλλει ὅμως τὴν ἐν Τρούλλῳ, εἰ καὶ κεκυρωμένην καὶ μετὰ τῶν Οἰκουμενικῶν ὑπ' ἐκείνης συγκατειλεγμένην, ὡς *ψευδοσύνοδον*! (οὐχὶ τόσον διὰ τὸν ιγ΄. καὶ νέ. αὐτῆς κανόνα, ὅσον διὰ τὸν λς΄. δι' οὗ κρατύνονται τὰ προνόμια τοῦ Θρόνου τῆς Κωνςαντινουπόλεως) καί τοι καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Α΄. ἀποδεχομένου τοὺς κανόνας αὐτῆς ὡς θείους ἐν τῇ πρὸς Ταράσιον Ἐπιςολῇ «τὰ τῆς ΑΓΙΑΣ ΕΚΤΗΣ, φησί, Συνόδου δέχομαι μετὰ πάντων τῶν *ἐνθέσμως καὶ θειωδῶς* ἐκφωνηθέντων παρ' αὐτῆς κανόνων»· (αὐτόθ. σελ. 748) καί τοι τοῦ εἰρημένου ἁγιωτάτου Ταρασίου, τοῦ καὶ ἐξάρχου τῆς Ζ΄ ἐν ταῖς Πράξεσιν αὐτῆς ἀποκαλοῦντος μετὰ πάντων τῶν συμπαρεδρευόντων ἁγίων Πατέρων τοὺς μὴ δεχομένους τὴν ἐν Τρούλλῳ ὡς ἱερὰν καὶ Οἰκουμενικὴν ΑΜΑΘΕΙΣ. Ἀλλ' εἰς τοιαύτας παχυλὰς ἀνακολουθίας καὶ ἀντιφάσεις συχνότατα περιπίπτουσιν οἱ ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφοί!

(α) Καὶ τοῦτο μάλιστα δηλοῦται ἐκ τῆς ἑπομένης Πράξεως τῆς κατὰ Λατίνους Η΄. Οἰκουμενικῆς (!) τῆς ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος καὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Α΄. ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 868 συγκροτηθείσης· «Τὴν φιλαρχίαν οἱόν τινα πονηρὰν ῥίζαν τῶν κακῶν πάντων πρόῤῥιζον ἀποτέμνοντες, τὸν *προπετῶς καὶ ἀθέσμως οἱόν τινα λύκον βαρὺν εἰς τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον εἰσπηδήσαντα Φώτιον* (!) καὶ ταραχῆς τὴν Οἰκουμένην ἐμπλήσαντα, δικαίῳ λόγῳ ἀποφαινόμεθα μηδέποτε γεγονέναι πρότερον ἢ νῦν Ἐπίσκοπον, μήτε τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντας ἐν οἱῳδήποτε βαθμῷ ἱερατικῷ ἐν ᾧ προεχειρίσθησαν μένειν· τοὺς δὲ εἰς Ἡγουμενείαν προχειρισθέντας, τοιαύτης προστασίας ἀπείργομεν»· καί, «ἐπείπερ κατεφωράθη Φώτιος,

μετὰ πάντων σχεδὸν τῶν Ἱεραρχῶν ἀνεκήρυττον τὸν πάμμεγαν ἐκεῖνον ἄνδρα ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργόν (α), ἀπο-

---

μετὰ τὴν ἐξενεχθεῖσαν κατ' αὐτοῦ δικαιοτάτην ἀπόφασιν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα Νικολάου διὰ τὴν θρασυτάτην ἐπίδειξιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως [illegible] αἱρετικῆς [illegible] καὶ διαβολίας κατὰ τοῦ μακαρίου Νικολάου τολμῆσαι καὶ τὸ ἀνάθεμα λαθραίως κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ ἀποφηνάμενος, τούτου χάριν...» (καὶ ἕπονται αἱ ἀραί! Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 926. Ἐν παρόδῳ δ' εἰρήσθω ὅτι ἡ βέλτιστα παπικὴ Σύνοδος οὐκ ἀναγνωρίζει τὸ ἀλάνθαστον τῆς Ῥωμαϊκῆς ἕδρας, καὶ δῆλον ἐκ τοῦ ἑξῆς κανόνος· «εἴποτε, συγκροτηθείσης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, γένηταί τις καὶ περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ῥωμαίων ἀμφιβολία, ΕΞΕΣΤΙΝ εὐλαβῶς καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης αἰδοῦς διαπυνθάνεσθαι περὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, καὶ δέχεσθαι τὴν λύσιν, καὶ ἢ ὠφελεῖσθαι ἢ ὠφελεῖν» (αὐτ. 927) τὸ δὲ «εὐλαβῶς» κ.τ.λ. ἔχουσι πάντως τὴν ἀναφορὰν πρὸς τὰς φλογερὰς ἐγκυκλίους τοῦ ἱεροῦ Φωτίου δι' ὧν κατεκεραύνωσε τὰς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καινοτομίας, ὑπὲρ ὧν ὅμως οὐδὲ γρῦ ἐτόλμησαν εἰπεῖν οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ Πατέρες.

(α) Ὁ γνωστὸς Ἰησουΐτης Abbé Jager ἐν τῇ κατ' αὐτὸν βιογραφίᾳ τοῦ Φωτίου (vie de Photius Paris 1846) προσπαθεῖ διὰ μυρίων συκοφαντιῶν νὰ παραστήσῃ τὸν φερώνυμον ἄνδρα ὡς τὸν μιαρώτατον τῶν ἀνθρώπων! σκοπὸς δὲ τοῦ Ἀββᾶ καὶ τῶν συνεταίρων αὐτοῦ ἐστιν, ἵνα ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Φωτίου καταδείξωσι τὴν ἀμαυροτάτην ἀλήθειαν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἣν χαίρουσιν ἀποκαλοῦντες Φωτιανήν! καὶ δεδόσθω μὲν ὅτι ὁ Φώτιος ἦν τοιοῦτος, ὁποῖον παριστῶσιν αὐτὸν οἱ ὑπεναντίοι· ἀλλὰ μήπως ἡ ὑπόθεσις ὑπὲρ ἧς συνηγόρει ἐνώπιον παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἀπόλλυσι διὰ τοῦτο τὴν ἑαυτῆς ἱερότητα; ΟΥΔΑΜΩΣ· «la validité d'une cause ne dépend pas de la moralité de l'avocat» Ὅταν δικηγόρος τις ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν δίκης τινός, οἱ δικασταὶ δὲν ἐξετάζουσιν ἂν ἐξ ἰδιοτελείας καὶ ἀτομικοῦ συμφέροντος κινῆται ἢ ἐξ ἁγνῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ παρατηροῦσιν ἁπλῶς τὴν ἰσχὺν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ, ἂν στηρίζωνται δηλονότι ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου καὶ τῆς καθεστώσης νομοθεσίας·—ὁ Φώτιος παρίσταται ἐνώπιον τοῦ καθολικοῦ δικαστηρίου τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, καὶ συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδοξίας ἐνάγει τὴν Ῥώμην ὡς καινοτομοῦσαν περί τε τὰ θεῖα δόγματα καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καὶ ὡς καταπατοῦσαν τὸ ἐλεύθερον ἀξίωμα τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας (ὁ γὰρ Νικόλαος ὁ Α'. ἐπιστέλλων αὐτῷ τε

δοκιμάζοντες ἐ π ι σ ή μ ω ς τὴν αὐθαίρετον τῆς Ῥώμης ἐπέμβασιν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὸ 879 συνελθούσης ἁγίας Συνόδου, τῆς παρά τινων Βυζαντινῶν ἱστορικῶν καλουμένης Η' Οἰκουμενικῆς, ἐν ᾗ παρῆσαν 382 Πατέρες· ἐξ ὧν πρακτικῶν παρατιθέμεθα τὰ ἑπόμενα (α).—« Πέτρος ὁ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος Καρδινάλιος καὶ τοποτηρητὴς τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα (Ἰωάννου τοῦ Η'.) εἶπεν· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὅτι εὕρομεν τὴν ἁγιωσύνην ὑμῶν ὑγιαίνουσαν· (καὶ εὐθὺς ἐπισυνάπτει τὸν Πέτρον!) ἐ π ι σ κ έ π τ ε τ α ι ὑ μ ᾶ ς ὁ ἅ γ ι ο ς Π έ τ ρ ο ς· (Περὶ Χριστοῦ οὐδεὶς λόγος!)· Φώτιος ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης ἔφη (ἐπιδιορθῶν πάντως τὸν Καρδινάλιον). Χ ρ ι σ τ ὸ ς ὁ Θ ε ὸ ς ἡ μ ῶ ν διὰ τοῦ κορυφαίου τῶν Μαθητῶν Πέτρου, οὗ τὴν μνήμην ἡ σὴ ἐποιήσατο εὐλάβεια, ἐλεῆσαι πάντας ἡμᾶς ... (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 931)—Πέτρος εἶπεν· ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί· ὃν τρόπον φ ι λ ό σ τ ο ρ γ ο ς Π α τ ὴ ρ τ ὰ ἑ α υ τ ο ῦ τ έ κ ν α ἐ π ι ζ η τ ε ῖ κ α ὶ ὁ ἀ γ α θ ὸ ς π ο ι μ ὴ ν τ ὰ ἑ α υ τ ο ῦ π ρ ό β α τ α (!), οὕτω καὶ ὁ ἁγιώτατος Πάπας Ἰωάννης οὐ παύεται διὰ τῶν

καὶ ἄλλοις τισὶν Ἱεράρχαις ἀγερώχως περιεσάλπιζεν ὅτι ὁ θρόνος τῆς Ῥώμης, διὰ τὸ προνόμιον ὅπερ ἔλαβε δῆθεν ὁ Πέτρος παρὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐστὶ κεφαλὴ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἑπομένως ἅπαντες οἱ χριστιανοὶ ἱερωμένοι τε καὶ μὴ, ὤφειλον νὰ τηρῶσιν ἀπαραβάτως τὰς ἱερὰς αὐτοῦ ἀποφάσεις!)· ἐξεταστέον λοιπὸν τὴν δίκην καθ' ἑαυτήν· ζητητέον ἂν τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ ἱεροῦ τούτου τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας συνηγόρου στηρίζωνται ἐπὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἐπὶ τῆς καθολικῆς παραδόσεως τῶν Πατέρων, ἐπὶ τῶν Συνοδικῶν ψηφισμάτων καὶ ἐπὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου· τὸ δὲ, ἂν ὁ Φώτιος ἦν φιλόδοξος ἐργαζόμενος οὐχὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν συμφερόντων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀλλ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἐστὶν ὑπόθεσις διάφορος καὶ ὅλως ἄσχετος πρὸς τὸ περὶ ὀρθοδοξίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ζήτημα, μηδόλως ἀμαυροῦσα τὴν μαρμαίρουσαν αὐτῆς λαμπρότητα. Τί λοιπὸν συγχέουσι τὰ ἀσύγχυτα οἱ Ἰησουῖται Πατέρες;....

(α) Ἐν τοῖς ἱεροῖς τούτοις Πρακτικοῖς ἐμφαίνεται πρὸ πάντων ἥ τε πρὸς τὸν πνευματικὸν δεσποτισμὸν τάσις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἕδρας καὶ ἡ πρὸς τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν ῥοπὴ τοῦ Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

αὐτοῦ ἐπιστολῶν καὶ τοποτηρητῶν νουθετῶν, ὁδηγῶν καὶ ἐπισκεπτόμενος ὑμᾶς, βουλόμενος πᾶσαν τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν ἑνωθῆναι καὶ γενέσθαι μίαν ποίμνην καὶ ἕνα ποιμένα·—Ἰωάννης Ἡρακλείας (ἀποκρούων εὐφυῶς τοὺς περὶ παπικῆς μονοκρατορίας ἀδεξίους ὑπαινιγμοὺς τοῦ Καρδιναλίου)· εὐχαῖς ἁγίαις αὐτοῦ προεγένετο μία ποίμνη, καὶ ἔχομεν ἕνα ποιμένα Φώτιον τὸν ἁγιώτατον ἡμῶν Δεσπότην καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην—Ζαχαρίας Χαλκηδόνος (μὴ ἀνεχόμενος τὴν κομπορρημοσύνην τοῦ Καρδιναλίου) εἶπε· τὸ τῆς εἰρήνης πρᾶγμα ἐπὶ τοσοῦτόν ἐστι σεμνόν, ὡς καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν εἰρήνην καλεῖσθαι· ἀλλὰ καί περ ὂν τοιοῦτο, χρόνος οὐ πάνυ πολὺς ἀφ' οὗ περ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ λώβην ὑπέστη... ὀλίγοι τινὲς κρατούμενοι τῷ τῆς φιλαυτίας πάθει κατάκρας ἐλήφθησαν· κἄν τις αὐτοὺς ἔρηται τὴν αἰτίαν, καὶ ὅτου χάριν ἑαυτοὺς τοῦ κοινοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀποτέμνουσι σώματος, πρόχειρος ἡ ἀπολογία· ὅτι ἡ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησία ΟΥΤΩ βούλεται· τούτου χάριν ὁ εὐλαβέστατος βασιλεὺς ἡμῶν προσεκαλέσατο ὑμᾶς καὶ ὑμεῖς παρεγένεσθε, (οὐχ ἵνα δικάσητε, ἀλλ') ὅπως ὑμᾶς αὐτοὺς αἰτιῶν καὶ μέμψεων ἀπαλλάξητε· ὥστε, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν πρὸς ὑμᾶς, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν ἡ παροῦσα Σύνοδος, ὑπὲρ ὑμῶν, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας, ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας τιμῆς, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν σχισματικῶν λειψάνων (τῶν ἐχθρῶν τοῦ Φωτίου) διασύρησθε ὡς ΑΡΧΗΓΟΙ τῶν στάσεων καὶ τῶν ταραχῶν.— ἡ ἁγία Σύνοδος ἐξεβόησεν· ἡμεῖς τῷ ἁγιωτάτῳ ἡμῶν Δεσπότῃ καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ ὡς μὲν ἀπ' ἀρχῆς ὄντες ἡνωμένοι, ΟΥΔΕΠΟΤΕ διέστημεν.—Ἠλίας τοποτηρητὴς Ἱεροσολύμων· εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ ὅτι τὴν σχισματικὴν ταύτην πλάνην ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ τῶν Ἱεροσολύμων ΟΥΔΕΠΟΤΕ παρεδεξάμεθα, ἀλλ' ΑΕΙ ΤΕ καὶ ΔΙΑ ΠΑΝΤΟΣ, ἀφ' οὗ ὁ ἁγιώτατος ἡμῶν Δεσπότης Φώτιος τοῦ ἀρχιερατικοῦ τούτου Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκράτησε καὶ τὸν τῆς πίστεως αὐ-

τοῦ λίβελλον ἀπέστειλε πρὸς Θεοδόσιον τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην Ἱεροσολύμων, ἡνωμένοι αὐτῷ καὶ ἀδιάσπαστοι μέχρι τοῦ νῦν μεμενήκαμεν, καὶ τοὺς ἐναντίον τι ἐπὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ αὐτοῦ φρονήσαντας (καὶ ἐννοεῖ ἰδίως τοὺς Πάπας Νικόλαον καὶ Ἀδριανόν) ΟΥΔΕΠΟΤΕ ΠΑΡΕΔΕΞΑΜΕΘΑ· (αὐτ. Τ. Β'. σελ. 932 καὶ 933)—οἱ τοποτηρηταὶ Ῥώμης· «θέλομεν(!) ἵνα ἡ Σύνοδος ἡ γεγονυῖα κατὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Φωτίου ἐν τοῖς καιροῖς Ἀδριανοῦ ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ παρόντος ἦ ἐξωστρακισμένη, ἄκυρος (α) καὶ ἀβέβαιος! [(β) αὐτ. Τ Β. 932] ἡ ἁγία Σύνοδος εἶπεν· ἡμεῖς δι' ἔργων ἀπεκηρύξαμεν, ἀπεβαλόμεθα καὶ ἀνεθεματίσαμεν τὴν παρ' ὑμῶν λεγομένην Σύνοδον (τὴν παπικὴν Η'.), ἑνωθέντες Φωτίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ Πατριάρχῃ, καὶ τοὺς μὴ ἀποβαλλομένους τὰ κατ' αὐτοῦ γραφέντα ἢ λαληθέντα ἐν αὐτῇ τῇ ῥηθείσῃ παρ' ὑμῶν Συνόδῳ παραπέμπομεν τῷ....—Ἠλίας Μητροπολίτης Μαρτυρουπόλεως καὶ Ἠλίας τοποτηρητὴς Ἱεροσολύμων· Οἱ τῆς Ἀνατολῆς ἁγιώτατοι Θρόνοι ἀποκηρύκτους τὰς πράξεις αὐτῆς (τῆς ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἤτοι τῆς κατὰ λατίνους Οἰκουμ. Η'.) καὶ ἀποβλήτους ἐποιήσαντο, καὶ.... (αὐτ. 958). — Βασίλειος τοποτηρητὴς Ἀντιοχείας εἶπεν· ὁ ἁγιώτατος ΠΑΠΑΣ Μιχαὴλ Ἀλεξανδρείας ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ Ἀρχιερεῦσι Θεοῦ ΠΑΛΑΙ ἅπαντα τὰ κατὰ τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Φωτίου πεπραγμένα (ὑπὸ Νικολάου καὶ Ἀδριανοῦ) ἀπεκήρυξε καὶ.... ὁμοίως καὶ ὁ ἐμὸς Πατριάρχης ὁ ἁγιώτατος

(α) Ὁποία ἠθικὴ αὐτοκτονία! ἡ Ῥώμη διὰ τῶν λεγάτων αὐτῆς ἀκυροῖ τὰς συνοδικὰς πράξεις της! τουτέστι καταδικάζει αὐτὴ ἑαυτὴν ἐνώπιον παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ Κόσμου!

(β) Καὶ ὅμως τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Παπικὴν ταύτην Σύνοδον συνέχειαν οὖσαν τῆς ἐν Ῥώμῃ καὶ κατὰ τὸ 869 συγκροτηθεῖσαν, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ἀδριανοῦ, παλινῳδήσασα ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἕδρα καθιέρωσε μετὰ ταῦτα ὡς Η' Οἰκουμενικήν, ὡς μὴ τυχοῦσα παρὰ τοῦ Φωτίου τῆς προσοδοφόρου Βουλγαρίας, Ἐπαρχίας κανονικῶς ὑποκειμένης τῷ Πατριαρχικῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνῳ!....

Θεοδόσιος (ὁ Ἀντιοχείας) καὶ αὐτὰ καὶ τοὺς ἀποδεχομένους αὐτὰ κατέκρινέ τε καὶ κατεδίκασεν·—Ἠλίας τοποτηρητὴς Ἱεροσολύμων·τοὺς μὴ ἀποδεχομένους Φώτιον τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην ἔννομον καὶ κεκανονισμένον Ἀρχιερέα Θεοῦ καθυποβάλλω τῷ.... καὶ ὥσπερ ΠΑΛΑΙ ὁ ἐν ἁγίοις Θεοδόσιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Ἀρχιερεὺς, οὕτω καὶ ὁ αὐτοῦ διάδοχος.... ἀποβάλλεται πάντα τὰ κατ' αὐτοῦ κατ' ἔμπροσθεν πεπραγμένα. — Ἡ ἁγία Σύνοδος ἐξεβόησεν· Ἡμεῖς, ὡς πολλάκις ἔφημεν, καὶ ΠΡΟ τοῦ ἐπιψηφίσασθαι τὸν Πάπαν Ἰωάννην.... πάντα τὰ κατὰ τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν Πατριάρχου γραφέντα καὶ λαληθέντα παρεπέμψαμεν τῷ...., ἑνωθέντες αὐτῷ καὶ κοινωνήσαντες καὶ Συλλειτουργοὶ γενόμενοι» (αὐτόθ. σελ. 964) —Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς περικροτουμένης ἐξαιρετικῆς πρωτοβουλίας τῶν Παπῶν ἐν τοῖς δογματικοῖς ζητήμασι, καὶ τῆς ὑπερτάτης αὐτῶν αὐθεντίας ἐν τοῖς διοικητικοῖς καὶ πειθαρχικοῖς τῆς Ἐκκλησίας πράγμασιν.

5. *Παπικὸν παγκόσμιον ἔκκλητον.*

§. 23 Οἱ ἀδελφοὶ Λατῖνοι πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀξιοῦσιν ὅτι ὁ Ῥωμαῖος Ποντίφηξ ἔχει ἐξουσίαν τοῦ δικάζειν οὐ μόνον Μητροπολίτας καὶ Ἀρχιεπισκόπους ὑπαγομένους εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἄλλων Πατριαρχῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Πατριάρχας, καὶ ἁπαξαπλῶς πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν ἀνεκκλήτως καὶ τελεσιδίκως διεξάγειν· (α) — Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἀξίωσις αὕτη ἀντίκειται προφανῶς πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἢ κανονικὸν δίκαιον δηλοῦται ἐκ τῶν ἑξῆς· Αὐτίκα ἡ κατὰ τὸ 418 ἐν Καρθαγένῃ τῆς Ἀφρικῆς συνελθοῦσα Σύνοδος ἐν τῷ λϛ' κανόνι θεσπίζει ταῦτα. «Ἤρεσεν ἵνα οἱ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ οἱ λοιποὶ κατώτεροι κληρικοί, ἐν αἷς ἔχουσιν αἰτίαις, ἐὰν τὰ δικαστήρια μέμφωνται τῶν ἰδίων Ἐπισκόπων, οἱ γείτονες Ἐπίσκοποι ἀκροάσωνται αὐτῶν, καὶ μετὰ συναινέσεως τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου τὰ μεταξὺ αὐτῶν διαθῶσιν οἱ προσκαλούμενοι

(α) « Ex quàvis Cristiani orbis parte legitime ad ipsum (R. P.) provocari potest· ab ejus vero auctoritate nulla conceditur appellatio! » (Bellarmin. de Rom. Pontif. Lib. II. c. 21.)

παρ' αὐτῶν Ἐπίσκοποι· διὸ εἰ καὶ περὶ αὐτῶν ἔκκλητον παρέχειν νομίσωσι, ΜΗ ἐκκαλέσωνται εἰς τὰ ΠΕΡΑ τῆς θαλάσσης δικαστήρια (ἤτοι εἰς τὰ τοῦ Ῥώμης), ἀλλὰ πρὸς τοὺς πρωτεύοντας τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν Ἐπισκόπων ΠΟΛΛΑΚΙΣ ὥρισται· οἱ δὲ πρὸς περαματικὰ δικαστήρια διεκκαλούμενοι ΠΑΡ ΟΥΔΕΝΟΣ ΕΝ ΑΦΡΙΚΗ ΔΕΧΘΩΣΙΝ ΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ»(α). (Πρβλ. καὶ καν ρλδ'.πόσον ὡραία ἀνεγνώριζεν ἡ ἱερὰ ἀρχαιότης τὴν παπικὴν μονοκρατορίαν!) (β)· Ἀληθῶς ὁ έ. τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου, συγκροτηθείσης κατὰ τὸ 347, δοκεῖ πως παρέχειν τοιοῦτόν τι δικαίωμα τοῖς Πρωθιεράρχαις τῆς Ῥώμης ἀλλὰ α'. ἡ Σύνοδος αὕτη ἐςὶ Τοπική· διότι πάντες σχεδὸν οἱ ἐν αὐτῇ συνελθόντες Ἐπίσκοποι ἦσαν δυτικοί, ἐφ' ᾧ καὶ τὸν περὶ πίστεως Ὅρον αὐτῆς ἡ Β'. Οἰκουμενικὴ ἐν τῷ έ. κανόνι καλεῖ ΤΟΜΟΝ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ· καὶ β'. ὁ ῥηθεὶς κανὼν ἐπιδιωρθώθη ὑπὸ τῆς Δ' ἐν τῷ θ'. κανόνι, δι' οὗ παρέχεται τῷ Κωνσταντινουπόλεως τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιδικάζειν ἀνεκκλήτως πάντας τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους(γ)(τοὺς τῆς Ἑώας δηλονότι)· ἄλλως τε τὸ ἀνίσχυ-

(α) Ἰστέον ὅτι οἱ κανόνες τῆς Συνόδου ταύτης ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ ϛ'. τῆς ἐν Τρούλλῳ Ἕκτης (πλὴν τοῦ περὶ ἀγαμίας τῶν ἱερέων ἐπιδιορθωθέντος ὑπ' αὐτῆς ἐν τῷ νέ. κανόνι), βεβαιωθείσης ὡσαύτως ὑπὸ τῆς Ζ', ὡς ἀποδέδεικται, καὶ ἑπομένως ἔχουσι κῦρος *Οἰκουμενικόν*.

(β) Τὰς τοιαύτας παρ' ἐνορίαν ἐπεμβάσεις *ἀπολύτως* ἀπηγόρευσεν ἡ Οἰκουμενικὴ Γ'. ἐν τῷ ή. κανόνι, ΟΥΔΕΝ *ἐξαιρετικὸν δικαίωμα ἐπιφυλάξασα τῷ πρωθιεράρχῃ τῆς Ῥώμης*· καὶ διατί; «*Ἵνα μή*, λέγει, *ἐν ἱερουργίας προσχήματι* ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΥΦΟΣ *παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν* ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ *κατὰ μικρὸν ἀπολέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδωρήσατο* ΤΩ ΙΔΙΩ ΑΙΜΑΤΙ ὁ Κύριος, ὁ *πάντων ἀνθρώπων ἐλευθερωτής*»· Ὅτι δὲ ὁ κανὼν οὗτος ἐτέθη, (*ὡς ἐξ ἀφορμῆς* τῶν ἐπεμβάσεων τοῦ Ἀντιοχείας ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κύπρου) πρὸς χαλιναγωγίαν κυρίως τῆς Ῥώμης, ἣν ἑώρων οἱ θεῖοι Πατέρες πρὸς τὴν μονοκρατορίαν *ἀνέκαθεν* ῥέπουσαν, δῆλον ἐκ τῆς ἐπιστολῆς τῆς Β' Συνόδου πρὸς τὸν Πάπαν Δάμασον, περὶ ἧς ἐφεξῆς ἐροῦμεν.

(γ) Καὶ ὁ μὲν κανὼν τῆς Σαρδικῆς ἔχει οὕτω. «Ἤρεσεν ἵνα εἴτις Ἐπίσκοπος καταγγελθείη, καὶ συναθροισθέντες οἱ Ἐπίσκοποι τῆς ἐνορίας τῆς αὐτῆς τοῦ βαθμοῦ αὐτῶν ἀποκινήσωσι, καὶ ὥσπερ ἐκκαλε-

ρον τοῦ κανόνος τούτου, πρὸς ἐπισύστασιν τῆς παπικῆς ὑπεροχῆς, ὡς κανόνος Τοπικῆς Συνόδου, συνεργῶν καὶ ὁ Πάπας Ζώσιμος, ἐτόλμησε νὰ πλαστογραφήσῃ αὐτὸν ὡς κανόνα τῆς Α'. Οἰκουμενικῆς ἐν τῷ κομμονιτορίῳ αὐτοῦ τῷ ἀποσταλέντι πρὸς τοὺς ἐν Καρθαγένῃ Πατέρας, ὡς δυσχεραίνοντας κατὰ τῆς Γενικῆς δικαιοδοσίας, ἧς ἀγερώχως ἡ Ῥώμη ἀντεποιεῖτο ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ Πατέρες εὐτόλμως ἐξήλεγξαν τὴν πλαστογραφίαν δι' ἀντιγράφων ἀκιβδήλων τῶν Πρακτικῶν τῆς Α'. ληφθέντων ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας (α) δι' Ἰννοκεντίου

σάμενος καταφύγοι ἐπὶ τὸν μακαριώτατον τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον, καὶ βουληθεὶς αὐτοῦ διακοῦσαι, δίκαιόν τε εἶναι νομίσοι ἀνανεώσασθαι αὐτοῦ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πράγματος, γράφειν τούτοις τοῖς Ἐπισκόποις καταξιώσῃ τοῖς ἀγχιστεύουσι τῇ Ἐπαρχίᾳ, ἵνα αὐτοὶ ἐπιμελῶς καὶ μετὰ ἀκριβείας ἕκαστα διερευνήσωσι, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἀληθείας πίστιν ψῆφον περὶ τοῦ πράγματος ἐξενέγκωσιν· εἰ δέ τις ἀξιῶν καὶ πάλιν αὐτοῦ τὸ πρᾶγμα ἀκουσθῆναι, καὶ τῇ δεήσει τῇ ἑαυτοῦ τὸν Ῥωμαῖον Ἐπίσκοπον κρίνειν δόξῃ, ἀπὸ τοῦ ἰδίου πλευροῦ Πρεσβυτέρους ἀποστεῖλαι, ἵνα ᾖ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ τοῦ Ἐπισκόπου· ὅπερ ἂν καλῶς ἔχειν δοκιμάσῃ καὶ ὁρίσῃ δεῖν ἀποσταλῆναι τοὺς μετὰ τῶν Ἐπισκόπων κρινοῦντας, ἔχοντάς τε τὴν αὐθεντίαν τούτου παρ' οὗ ἀπεστάλησαν, καὶ τοῦτο θετέον· εἰ δὲ ἐξαρκεῖν νομίσοι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπίγνωσιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ Ἐπισκόπου, ποιήσει, ὅπερ ἂν τῇ ἐμφρονεστάτῃ αὐτοῦ βουλῇ (τοῦ Πάπα) καλῶς ἔχειν δόξῃ.» Ὁ δὲ θ'. τῆς Δ'. ὡς ἐφεξῆς. «.... Εἴ τις Ἐπίσκοπος πρᾶγμα ἔχοι πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην, ἢ κληρικὸς ἀμφισβητοίη, *καταλαμβανέτω* ἢ τὸν Ἔξαρχον τῆς Διοικήσεως, *ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως Θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω*» συνῳδὰ δὲ τῷ κανόνι τούτῳ τεθέσπισται καὶ ὑπὸ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν αὐτοκρατόρων· «τὸ τοῦ Πατριάρχου κριτήριον *ἐκκλήτῳ* ΟΥΧ *ὑπόκειται*, ΟΥΔΕ ἀναψηλαφᾶται ὑφ' ἑτέρου, ὡς ἀρχὴ καὶ αὐτὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κριτηρίων· ἐξ αὐτοῦ γὰρ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ΠΑΝΤΑ κριτήρια, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλύει καὶ ἀναστρέφεται· *αὐτὸ δὲ* ΟΥΤΕ *ἔκ τινος* ΟΥΤΕ πρὸς ἕτερον· τοιοῦτο γὰρ ἡ ΑΡΧΗ» προσεπισημειωτέον δ' ὅτι κατὰ τὸν Ζωναρᾶν ὁ προεκτεθεὶς κανὼν τῆς Σαρδικῆς ἐννοεῖται περὶ μόνων τῶν δυτικῶν Ἐπισκόπων τῶν ὑποκειμένων τῷ Πάπᾳ.

(α) Οἱ εἰρημένοι Πατέρες (ἐν οἷς καὶ ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος) μετὰ

πρεσβυτέρου καὶ Μαρκέλλου ὑποδιακόνου· (α) ἐπιστέλλοντες δὲ πρὸς τοὺς Πάπας Βονιφάτιον καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Κελεστῖνον γενναίως ἀποῤῥαπίζουσι τὸν τύφον καὶ τὴν ἀλαζονείαν τῆς Ῥώμης διὰ τῶν ἑξῆς ἀξιομνημονεύτων λόγων. «ΟΥΔΕΙΣ ἐστιν ὅςτις πιστεύσει ΕΝΙ ΩΤΙΝΙΔΗΠΟΤΕ (ἐπισκόπῳ) δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσι (ἐπισκόποις) ἀρνεῖσθαι» καὶ «ΕΚΒΙΑΣΤΑΣ τοί-

τὴν λῆψιν καὶ ἀντιπαραβολὴν τῶν ἀντιγράφων ἔγραψαν πρὸς τὸν Ῥώμης Κελεστῖνον ταῦτα· «Περὶ τοῦ τινὰς ὡσανεὶ *ἐκ τοῦ πλευροῦ* τῆς σῆς ἁγιωσύνης πέμπεσθαι, ΟΥΔΕΜΙΑ *τῶν Πατέρων Συνόδῳ ὁρισθὲν εὑρίσκομεν*· ἐπειδή, ὅπερ πάλαι διὰ τοῦ αὐτοῦ συνεπισκόπου ἡμῶν Φαυστίνου, ΩΣΑΝΕΙ *ἐκ μέρους τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου αὐτόθεν ἀπέσταλτο* (ὑπὸ τῶν Παπῶν δηλονότι Ζωσίμου καὶ Βονιφατίου) ἐν ταῖς ΑΛΗΘΕΣΤΕΡΑΙΣ *ἀπογραφαῖς τῆς ἐν Νικαίᾳ, ἅςπερ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τοῦ ἁγιωτάτου Κυρίλλου* τοῦ *τῆς Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίας συνεπισκόπου ἡμῶν* καὶ παρὰ τοῦ *προσκυνητοῦ* Ἀττικοῦ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐπισκόπου πεμφθείσας ἐκ τῶν *αὐθεντικῶν*, ... τοιοῦτο τίποτε ΟΥΚ ἠδυνήθημεν εὑρεῖν ..... περαιτέρω ἡ Ἀφρικὴ ΟΥΔΑΜΩΣ ὑπομένει.» (Πηδάλ. σελ. 320).

(α) Ἡ πλαστογραφία ἀρχαῖόν ἐστι τῆς Ῥώμης ἔθος· αὕτη οὐ μόνον Συνοδικοὺς κανόνας παρέφθειρε καὶ πολλὰ τῶν ἁγίων Πατέρων συγγράμματα ἀνατολικῶν τε καὶ δυτικῶν ἐνόθευσε, τὸ μὲν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς παγκοσμίου τῶν Παπῶν ἐξουσίας, τὸ δὲ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως, ὡς ἀκαταμαχήτως ἀποδεικνύει ὁ ἀθανάτου μνήμης Ἀδὰμ Ζοιρνικάβιος, (καὶ συγγνώμην αἰτούμεθα παρὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν διὰ τὴν μνείαν ταύτην, ἣν μετὰ λύπης ποιούμεθα ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἀληθείας ἐπειγόμενοι), ἀλλὰ καὶ ἐπιστολὰς τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου ἐξ οὐρανοῦ δῆθεν καταπεμφθείσας πρὸς τοὺς Πάπας ἐπλινθούργησε (ἀνάγν. ταύτας ἐν τῷ «περὶ διχονοιῶν τῆς Πολωνίας» σελ. 62 τῶν σημειώσ. τοῦ Μ. Εὐγενίου), καὶ ψηφίσματα Γρατιανοῦ καὶ δεκρετάλια Ψευδοϊσιδώρου, ἐφ' ὧν ᾠκοδομήσατο ἅπαν τὸ ἑαυτῆς μεγαλεῖον! περὶ ὧν δεκρεταλίων οὑτωσί γράφει ὁ Ῥακίνας «ces fausses décretales ont été passé pour vraies pendant huit cents ans, et à peine ont été abandonnées dans le siècle dernier» τουτέστιν «αἱ ψευδοδεκρετάλεις ἐπιστεύθησαν ὡς ἀληθεῖς ἐπὶ ὀκτακόσια ἔτη, καὶ μόλις ἐγκατελείφθησαν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα!» (Rac. Hist. Eccles. Siècle VIII)

νυν κληρικοὺς ὑμῶν μὴ θέλετε ἀποστέλλειν, μήτε παραχωρεῖν, ἵνα μὴ ΤΟΝ ΚΑΠΝΩΔΗ ΤΥΦΟΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ δόξωμεν εἰσάγειν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ (α), ἥτις τὸ

(α) *Τὸν καπνώδη κοσμικὸν τύφον* τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἕδρας διασκεδάζουσα καὶ τὰς φιλαρχικὰς τάσεις αὐτῆς ἀναστέλλουσα καὶ ἡ Β΄. Οἰκ. Σύνοδος ὡς «*σχισματικὰς» καὶ μεριζούσας τὸ Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας*» παρῄνει τῷ Ῥωμαίῳ Ποντίφικι Δαμάσῳ, χαλεπαίνοντι ἐπὶ τῇ ἐνιδρύσει τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου, ταῦτα· «Τῆς μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον κεχειροτονήκαμεν Νεκτάριον ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου μετὰ κοινῆς ὁμονοίας, ὑπ' ὄψεσι τοῦ θεοφιλεστάτου Βασιλέως Θεοδοσίου, παντός τε τοῦ Κλήρου καὶ πάσης ἐπιψηφιζομένης τῆς πόλεως· ΤΗΣ ΔΕ ΠΡΕΣΒΥΤΑΤΗΣ ΚΑΙ ΟΝΤΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας, *ἐν ᾗ* ΠΡΩΤΗ *τὸ τίμιον τῶν χριστιανῶν ἐχρημάτισεν ὄνομα*, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Φλαυϊανὸν οἵ τε τῆς Ἐπαρχίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Διοικήσεως συνδραμόντες κανονικῶς ἐχειροτόνησαν, ἥνπερ ἔνθεσμον χειροτονίαν ἐδέξατο τὸ τῆς Συνόδου κοινόν. ΤΗΣ ΔΕ ΓΕ ΜΗΤΡΟΣ ΑΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (ἀκούετε;) τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον Κύριλλον Ἐπίσκοπον εἶναι *γνωρίζομεν* κανονικῶς τε παρὰ τῆς Ἐπαρχίας χειροτονηθέντα, καὶ πλεῖστα πρὸς τοὺς Ἀρειανοὺς ἐν διαφόροις τόποις ἀθλήσαντα· οἷς ὡς ἐνθέσμως καὶ κανονικῶς χειροτονηθεῖσι ΚΑΙ τὴν ὑμετέραν ΣΥΓΧΑΙΡΕΙΝ παρακαλοῦμεν εὐλάβειαν, ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΜΕΣΙΤΕΥΟΥΣΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΦΟΒΟΥ, *πᾶσαν μὲν κατασιέλλοντος ἀνθρωπίνην συμπάθειαν, τὴν δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν οἰκοδομὴν προτιμοτέραν ποιοῦντος τῆς πρὸς τὸν καθ'* ΕΝΑ *συμπαθείας καὶ χάριτος·* *οὕτω γὰρ τῆς χριστιανικῆς ἐν ἡμῖν κυρωθείσης* ΑΓΑΠΗΣ παυσόμεθα λέγοντες τὸ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΤΕΓΝΩΣΜΕΝΟΝ, ἐγὼ μὲν εἰμὶ *Παύλου*, *ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ*, ΕΓΩ ΔΕ ΚΗΦΑ (Πέτρου)· πάντες δὲ ΧΡΙΣΤΟΥ φανέντες, Ὃς ἐν ἡμῖν ΟΥ *μεμέρισται*, ΑΣΧΙΣΤΟΝ *τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας τηρήσομεν, καὶ τῷ βήματι τοῦ Κριτοῦ μετὰ παῤῥησίας παραστησόμεθα*» (Πρ. Συν. Τ. Α΄. σελ. 288). Τὸν *καπνώδη τύφον* τῆς Ῥώμης διασκεδάζουσα καὶ τὰς *ἐκ θείου* δῆθεν δικαιώματος μονοκρατορικὰς ἀξιώσεις καὶ τὰς παρ' ἐνορίαν αὐτῆς ἐπεμβάσεις, ὡς ἐπὶ σαθροῦ θεμελίου τῆς τοῦ Κηφᾶ διαδοχῆς στηριζομένας, καὶ ἡ Α΄. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀνατρέπουσα, ἐξέδωκεν, ὡς προδεδήλωται, τὸν κη΄. κανόνα, δι' οὗ ἀπηγόρευσε τὸν ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν τῆς Ἡρακλείας τελοῦντα Ἐπίσκοπον τοῦ

φῶς τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ τὴν

Βυζαντίου Πατριάρχην ἰσοστάσιον καὶ ἰσότιμον τῷ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης· τὸν δὲ κανόνα τοῦτον ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Πολιτικὴ Ἀρχὴ (καί τοι ἀντιλεγόντων τῶν παπικῶν λεγάτων Πασχασίνου Λουκηνσίου καὶ Βονιφατίου), διακηρύξασα ταῦτα. « Ἐκ τῶν πεπραγμένων καὶ ἐκ τῆς ΕΚΑΣΤΟΥ (τῶν Πατέρων) καταθέσεως συνορῶμεν τὰ πρωτεῖα (τῆς τάξεως) *κατὰ τοὺς κανόνας* τῷ τῆς πρεσβύτιδος Ῥώμης θεοφιλεστάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ φυλάττεσθαι. Χρὴ δὲ τὸν ὁσιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Ν. Ῥώμης ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ ΤΗΣ ΤΙΜΗΣ ἀπολαύειν·» ἣν πολιτικὴν διαδήλωσιν ἐπεσφράγισεν ἡ ἁγία Σύνοδος ὁμοθυμαδὸν ἀναβοήσασα. «ΤΑΥΤΑ ΠΑΡ ΗΜΙΝ ΕΣΚΟΠΗΘΗ, ΑΥΤΗ ΔΙΚΑΙΑ ΨΗΦΟΣ, ΤΑΥΤΑ ΠΑΣΙΝ ΑΡΕΣΚΕΙ»·— Ὁδοῦ δὲ πάρεργον προσθεῖναι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Πέτρου διαδοχή, ἐφ᾽ ἧς θεμελιοῦται ἡ περικροτουμένη πνευματικὴ παμβασιλεία τῆς Ῥώμης, ἐστὶ χιμαιρικὴ καὶ φαντασιώδης· διότι οἱ Ἀπόστολοι οὐκ ἦσαν *μερικῆς* τινος πόλεως Ἐπίσκοποι, ἀλλ᾽ ἁπάσης τῆς Οἰκουμένης· «πορευθέντες, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Κύριος, *μαθητεύσατε* ΠΑΝΤΑ τὰ ἔθνη· καί, «πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον ΠΑΣΗ τῇ Κτίσει·» περιερχόμενοι τοίνυν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἐθεμελίουν Ἐκκλησίας καθιστῶντες ἐν αὐταῖς Ἐπισκόπους· οὕτω λ. χ. ὁ μὲν Παῦλος ἐχειροτόνησε τὸν Τιμόθεον ἐν Κρήτῃ, τὸν Τίτον ἐν Ἐφέσῳ, τὸν Ἰγνάτιον ἐν Ἀντιοχείᾳ, τὸν Σίλαν ἐν Κορίνθῳ· ὁ δὲ *Πέτρος τὸν Εὔοδον ἐν Ἀντιοχείᾳ·* ὁ δ᾽ αὐτὸς ἐχειροτόνησεν Ἐπίσκοπον Ῥώμης *μετὰ καὶ τοῦ Παύλου* τὸν Λῖνον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου· «θεμελιώσαντες, λέγει, καὶ οἰκοδομήσαντες οἱ Ἀπόστολοι (Πέτρος καὶ Παῦλος) τὴν Ἐκκλησίαν (τῆς Ῥώμης) Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν *ἐνεχείρισαν*» (παρ᾽ Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Ε΄ κεφ. 6.)· τούτου δ᾽ ἀποθανόντος, τὸν Ἀνάκλητον· κ.τ.λ. ὥστε λοιπὸν οἱ Ἐπίσκοποι Ῥώμης, Ἀντιοχείας, Κρήτης, Ἐφέσου καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, καί περ εἰσὶ γενικώτερον διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, μερικώτερον ὅμως οἱ μὲν εἰσι διάδοχοι τοῦ ΛΙΝΟΥ, οἱ δὲ τοῦ Εὐόδου, οἱ δὲ τοῦ Τιμοθέου, οἱ δὲ τοῦ Τίτου, κ.τ λ. ἀλλὰ κἂν ὑποτεθείη ὁ Πέτρος μερικὸς Ἐπίσκοπος Ῥώμης, οὐδὲν προνόμιον ὑπεροχῆς προσκτῶνται ἐκ τούτου οἱ Πάπαι ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἰσαδέλφων καὶ ἰσοτίμων αὐτοῖς Ἐπισκόπων· διότι οὐδ᾽ ὁ Πέτρος αὐτὸς ἐκέκτητο ὑπεροχήν τινα ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων· «πάντες γὰρ ἔσχον *ἰσόμετρον τὴν χάριν, ἰσοβαρῆ τὴν δύναμιν, ἰσοῤῥόπῳ τὴν ἀξίαν, ἰσότιμα τὰ προνόμια, παρόμοια τὰ προτερήματα, ἀπαράλλακτον τὸν χαρακτῆρα·* «nec Paulus inferior Petro» κατ᾽ οὐδὲν ὁ Παῦλος ἐλαττοῦται τοῦ Πέτρου», φησὶ καὶ ὁ ἱερὸς Ἀμβρόσιος· (de Spir.

ἡμέραν ΤΟΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΙΔΕΙΝ ΕΠΙΘΥΜΟΣΙ προσφέρει· (βλ. τὰς ἐπις. τῶν Πατέρων καὶ τὴν τοῦ μνημονευ-

---

Sanct. II. 13)· εἰ δὲ καί τινες τῶν Πατέρων ἀποκαλοῦσι τὸν Πέτρον *θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, βάσιν τῆς πίστεως* καὶ τὰ παραπλήσια, ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἢ καὶ μείζους προσωνυμίας ἀπονέμουσι καὶ τοῖς λοιποῖς Ἀποστόλοις. «Ἀνδρέας (φησὶν Ἡσύχιος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Πρεσβύτερος) ὁ *τοῦ χοροῦ τῶν Ἀποστόλων πρωτότοκος, ὁ πρωτοπαγὴς τῆς Ἐκκλησίας στύλος, ὁ πρὸ Πέτρου Πέτρος, ὁ τοῦ θεμελίου θεμέλιος*» κ.τ.λ. (παρὰ Φωτίῳ ἐν τῇ Μυριοβίβλ. 229). καὶ «*πῶς ἐγκωμιάσω τὸν τοῦ Χριστοῦ δοῦλον καὶ ἀδελφόν, τὸν τῆς νέας Ἱερουσαλὴμ* (τῆς Ἐκκλησίας) ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΝ, τὸν τῶν Ἱερέων ΗΓΕΜΟΝΑ, *τῶν Ἀποστόλων τὸν ἔξαρχον, τὴν ἐν κεφαλαῖς κορυφήν, τὸν ἐν λύχνοις ὑπέρλαμπρον, τὸν ἐν ἄστροις ὑπερφαίνοντα; Πέτρος δημηγορεῖ, ἀλλ' Ἰάκωβος* ΝΟΜΟΘΕΤΕΙ» (ὁ αὐτὸς αὐτόθ.) καὶ «ἐμοὶ δοκεῖ (λέγει ὁ χρυσοῦς ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας ἐγκωμιαστικώτερον) ὁ *Ἰωάννης οὐχὶ τῶν ἄλλων μόνον*, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ (Ἰακώβου) μείζων εἶναι» (ὁμιλ. λϐ'. εἰς Ματθ.). Ἐκ δὲ τῶν δυτικῶν Πατέρων ὁ ἱερὸς Αὐγουστῖνος (ἵνα τοὺς λοιποὺς παραλείπω) ὀνομάζει τὸν Παῦλον ποῦ μὲν *κεφαλὴν καὶ ἀρχηγὸν τῶν Ἀποστόλων*, (caput, λέγει, et princeps Apostolorum Paulus· ὅρ. τῶν Ἁπάντων αὐτοῦ σελ. 2313), ποῦ δὲ τοῦ *Ἀποστολικοῦ Συλλόγου καθηγεμόνα* (Paulus, φησί, tanti Apostolatus meruit p r i n c i p a t u m...» κ.τ.λ. (αὐτ.) Ἀλλὰ τίς ἡ χρεία *μερικῶν* ἀποδείξεων πρὸς λύσιν ζητήματος, ὅπερ λύει ὁριστικῶς ἡ *καθολικὴ παράδοσις* ἡ διατετυπωμένη ἔν τε τοῖς θεσπίσμασι καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῶν *Οἰκουμενικῶν* Συνόδων, τῶν ἀντιπροσωπευουσῶν τὴν *ἁπανταχοῦ Ἐκκλησίαν*, ἐν οἷς σαφῶς καὶ διαῤῥήδην ἀποφαίνεται αὐτή, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης ἔχει ἁπλοῦν πρωτεῖον τιμῆς, καὶ τοῦτο οὐχὶ *θείῳ δικαιώματι*, ἀλλὰ *κανονικῷ*, δωρηθὲν αὐτῷ ΟΥ διὰ τὸν Πέτρον, ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι τὴν Ῥώμην πρωτεύουσαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, καὶ ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως (ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι) *ἔστιν ἰσότιμος αὐτῷ, ἰσοδύναμος καὶ ἰσοστάσιος*, καὶ ἐν οἷς ἀνακηρύττει τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας *πρεσβυτάτην καὶ ὄντως Ἀποστολικήν*, τὴν δὲ τῶν Ἱεροσολύμων *Μητέρα ἁπασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν*; δικαίως ἄρα καὶ ἡ ἐν Καρθαγένῃ ἁγία Σύνοδος διαμαρτυρομένη ἐντόνως κατὰ τῶν ἐν ἑτέραις Ἐκκλησίαις ἐπεμβάσεων τῆς Ῥώμης ὡς «*αντικανονικῶν*», ἀποκαλεῖ αὐτὰς ἀποκύημα «ακαπνώδους κοσμικοῦ τύφου». κ.τ.λ. κ.τ.λ.

θέντος κανόνος τῆς Σαρδικῆς ἑρμηνείαν ἐν τῷ Πηδαλ. σελ. 319—322).

§. 24. Οἱ Θεολόγοι τῆς Ῥώμης πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐκκλήτου καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς τῶν Παπῶν ἐξουσίας προβάλλονται καὶ τοῦτο· ὅτι Πατριάρχαι καθαιρεθέντες ποτὲ ὑπὸ Συνόδων ἐπεκαλέσαντο τὴν προστασίαν τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης, οἵτινες δυνάμει τῆς ὑπερτάτης αὐτῶν αὐθεντίας τὰς μὲν συνοδικὰς πράξεις ἠκύρωσαν, τοὺς δὲ κατεγνωσμένους ἐδικαίωσαν, ἐπαναγαγόντες εἰς τοὺς θρόνους αὐτῶν· οὕτω, λέγουσιν, ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καθαιρεθεὶς ὑπὸ Συνόδου ἐν Κωνσταντινουπόλει σύγκροτηθείσης ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου, ἐπεκαλέσατο τὴν ἀρωγὴν καὶ ἀντίληψιν Ἰννοκεντίου τοῦ Α΄, ὅστις ἀνακρίνας τὰ κατ' αὐτόν, τὴν μὲν πρᾶξιν τῆς καθαιρέσεως ἠκύρωσε, τὸν δὲ Θεόφιλον κατεδίκασεν· ἀλλ' ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου, ἀποκρινόμεθα, οὗ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν οὐδόλως διαμφισβητοῦμεν, πᾶν τοὐναντίον περὶ τῆς ὑπερτάτης τῶν Παπῶν ἐξουσίας συνάγεται· διότι ὁ Θεόφιλος οὐ μόνον οὐχ ὑπέκλινε τῷ παπικῷ ἐπιτάγματι, ἀλλ' ὡς ὁμοταγὴς καὶ ἀνεξάρτητος Πατριάρχης διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῆς ἀγερώχου πράξεως τοῦ Ποντίφικος, ἐξ οὗ προῆλθε διάστασις μεταξὺ τῆς τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων· ἡ δ' ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος, εἰ καὶ ἐνέκρινε τὰ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὑπὸ τοῦ Ἰννοκεντίου πραχθέντα, ἀπεδοκίμασεν ὅμως τὸν δεσποτικὸν αὐτοῦ τρόπον διὰ τοῦ ρδ΄. κανόνος, επιτάξασα ἅμα αὐτῷ δι' ἐπιστολῆς ἵνα μὴ ταράττῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην, ἐξουσιαστικώτερον καὶ δεσποτικώτερον πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας ἢ πρὸς ἄλλον Πατριάρχην ὁμοταγῆ καὶ ἰσότιμον προσαγόμενος· ἔχει δὲ ὁ κανὼν ὧδε· «ΗΡΕΣΕ τῇ ἁγίᾳ Συνόδῳ ὥστε περὶ τῆς διχονοίας τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸν ἁγιώτατον Πάπαν Ἰννοκέντιον ΓΡΑΦΗΝΑΙ, (α) ὅπως

(α) Διατί δὲ πρὸς τὸν Ἰννοκέντιον καὶ οὐχὶ πρὸς τὸν Θεόφιλον ἐνέκρινε νὰ γράψῃ ἡ Σύνοδος συνιστῶσα τὴν Ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην; πάντως διότι ἡ διχόνοια προήρχετο ἐκ τοῦ ἀγερώχου καὶ δεσποτικοῦ τρόπου τοῦ Ἰννοκεντίου.

ἑκατέρα πρὸς ἀλλήλας εἰρήνην φυλάξωσιν, ἣν ὁ Κύριος παραγγέλλει.» (α).

(α) Ἀξιοθαύμαστόν ἐστι τῇ ἀληθείᾳ τὸ πνεῦμα *τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας*, ὅπερ ἡ ἱερὰ αὕτη ὁμήγυρις ἀντέταξε κατὰ τοῦ παπικοῦ δεσποτισμοῦ (ἀναφυέντος μὲν, ὡς μὴ ὤφειλε, κατὰ τοὺς πρώτους ἤδη χρόνους τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξ ἐπιῤῥοῆς τῶν κοσμοκρατορικῶν παραδόσεων τῆς ἐθνικῆς Ῥώμης, προαχθέντος δ' ἐφεξῆς καὶ κρατυνθέντος ὑπὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος!)· καὶ α. ἀπεῤῥάπισε τὰς παρ' ἐνορίαν ἐπεμβάσεις τῆς Ῥώμης ὡς ἀντικανονικὰς καὶ ἀθέσμους ἐν τῇ πρὸς Κελεστῖνον ἐπιστολῇ, ἐξελέγξασα ἅμα μετὰ παῤῥησίας τὴν πλαστογραφίαν τῶν προκατόχων αὐτοῦ Ζωσίμου καὶ Βονιφατίου («περὶ τοῦ τινάς, ἔγραφεν, ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἁγιωσύνης πέμπεσθαι, ΟΥΔΕΜΙΑ τῶν Πατέρων Συνόδῳ ὁρισθὲν εὑρίσκομεν»!) β'. ἀπεκήρυξε τὸ παπικὸν ἔκκλητον διὰ τοῦ λς'. κανόνος, ὑποβαλοῦσα εἰς ἀφορισμοῦ ἐπιτίμιον τοὺς *διεκκαλουμένους πρὸς τὰ περαματικὰ* (τὰ πέραν τῆς Ἀφρικῆς, ἤτοι τὰ ἐν Ῥώμῃ) δικαστήρια· γ' κατεδίκασε διὰ τοῦ μέ'. κανόνος τὴν τιτλωνυμίαν «ἄκρος Ἱερεύς» ἤτοι Ἀρχιερεὺς (summus Pontifex ἢ Pontifex Maximus), δι' ἧς ἐπὶ τῶν πρώτων ἤδη χρόνων ἐκοσμοῦντο οἱ Πάπαι, ὡς ἀντικειμένην τῇ Εὐαγγελικῇ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ὡς ἐθνισμοῦ ὄζουσαν· (γνωστὸν γὰρ ὅτι οἱ Αὐτοκράτορες τῆς παλαιᾶς Ῥώμης ἦσαν καὶ *κοσμικοὶ Ἡγεμόνες καὶ ἄκροι Ἀρχιερεῖς*!) δ'. ὡσαύτως ἀπεδοκίμασε διὰ τοῦ ρδ'. κανόνος καὶ τῆς ἐν αὐτῷ μνημονευομένης πρὸς Ἰννοκέντιον ἐπιστολῆς τὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων Πατριαρχῶν δεσποτικὴν συμπεριφορὰν τῆς παπικῆς ἕδρας· ε. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις προανέτρεψε καὶ προκατεδίκασε θεοφωτίστως τὴν περὶ τοῦ ἀλανθάστου καὶ τῆς ἐπὶ τῶν Συνόδων ὑπεροχῆς τῶν Παπῶν μεσαιωνικὴν τῶν Ὑπεραλπείων δόξαν διὰ τῶν ἀξιομνημονεύτων ἐκείνων λογίων· «ΟΥΔΕΙΣ πιστεύσει ΕΝΙ ΩΤΙΝΙΔΗΠΟΤΕ (Ἐπισκόπῳ) δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ΕΜΠΝΕΥΣΑΙ τὴν δικαιοσύνην (καὶ τὴν ἀλήθειαν), τοῖς δὲ ἀναριθμήτοις εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ΑΡΝΕΙΣΘΑΙ». Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαιοτέρων Πατέρων τὸ αὐτὸ πνεῦμα *τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας* ἀντέταξαν κατὰ τοῦ πνευματικοῦ τῆς Ῥώμης δεσποτισμοῦ· οὕτως ἡ κατὰ τὸ 197 ἐν Λουγδούνῳ (Lion) συνελθοῦσα ἐκ 12 Ἐπισκόπων (*Ἑλλήνων*) Σύνοδος ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐν ἁγίοις Εἰρηναίου διεμαρτυρήθη γενναίως κατὰ τοῦ Πάπα Βίκτορος, ὡς ἀπειλήσαντος ἐκδοῦναι ψήφισμα ἀκοινωνησίας κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, διὰ τὸ ἑορτάζειν αὐτὰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου τὴν δεκάτην τετάρτην τῆς Σελήνης

§. 25. Ἀληθῶς πολλοὶ τῶν θείων Πατέρων ὀνομάζουσι τὴν ῥωμαϊκὴν ἕδραν «θεμέλιον τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως» «βάσιν τῆς Ἐκκλησίας» καὶ τὰ παρόμοια· ἀλλὰ τὰς αὐτὰς ἢ καὶ μείζους ἐγκωμιαστικὰς προσηγορίας ἀπονέμουσι καὶ εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας· οὕτως ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ Ναζιανζ. ὀνομάζει τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας «Μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν. «Ἐπεὶ δὲ πάντα διεξελθών, (Οὐάλης), φησίν, ἐπὶ τὴν ἄσειστον καὶ ἀνεπηρέαστον τήνδε ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΜΗΤΕΡΑ, ὡς δουλωσόμενος ὥρμησε» (ἐπιτάφ. εἰς τὸν Μ. Βασίλειον) καί, «πάσης μὲν Ἐκκλησίας φροντιστέον ὡς Χριστοῦ σώματος, μάλιστα δὲ τῆς ἡμετέρας, ἡ ΜΗΤΗΡ σχεδὸν ΑΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ἦν τε ἀπ' ἀρχῆς καὶ νῦν ἐστι καὶ νομίζεται, καὶ πρὸς ἣν τὸ κοινὸν βλέπει ΩΣ ΚΕΝΤΡΩ ΚΥΚΛΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΜΕΝΟΣ» (ἐν τῇ πρὸς Καισαρεῖς ἐπιστολῇ)· ὡσαύτως καὶ ὁ Μ. Βασίλειος ἐπιστέλλων πρὸς τὸν Μ. Ἀθανάσιον καλεῖ τὴν Ἀντιόχειαν κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας. «Τί δ' ἂν γένοιτο, λέγει, τῆς κατὰ τὴν Οἰκουμένην Ἐκκλησίας ΚΑΙΡΙΩΤΕΡΟΝ τῆς

τοῦ Μαρτίου, μεθ' ὧν καὶ ὁ ἱερὸς πρόεδρος τῆς Ἐφέσου Πολυκράτης διαμαρτυρόμενος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν Συνόδου ἔγραφε πρὸς τὸν Βίκτορα ταῦτα· «πάντοτε τὴν ἡμέραν (τῆς Ἀναστάσεως) ἦγον οἱ συγγενεῖς μου, ὅτε ὁ λαὸς ἤρτυε τὴν ζύμην· ἑξήκοντα δὲ καὶ πέντε ἔτη ἔχων ἐν Κυρίῳ, καὶ συμβεβληκὼς τοῖς ἀπὸ τῆς Οἰκουμένης ἀδελφοῖς, καὶ πᾶσαν ἁγίαν Γραφὴν διεληλυθώς, ΟΥ ΠΤΥΡΟΜΑΙ ΤΟΙΣ ΚΑΤΑΠΛΗΣΣΟΜΕΝΟΙΣ.... *πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ* ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 1017 καὶ 1018)· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ κατὰ μέρος διαμαρτυρήσεις τῶν Πατέρων καὶ τῶν Τοπικῶν Συνόδων δὲν ἴσχυσαν νὰ ἀναστείλωσι τὰς φιλαρχικὰς τάσεις τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, διὰ τοῦτο αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐνίδρυσαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὸν θρόνον τῆς Ν. Ῥώμης, παρασχόντες αὐτῷ μέγιστα προνόμια καὶ τὰ ΙΣΑ πρεσβεῖα, *πρὸς οὐδετέρωσιν τῆς παπικῆς ὑπεροχῆς καὶ συντήρησιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἰσοῤῥοπίας*, παραινοῦσαι ἅμα τοῖς Ἀρχιερεῦσι τῆς Ῥώμης εὐσχήμως πάνυ καὶ ἀξιοπρεπῶς τὰ δέοντα δι' ἐπιστολῶν, καὶ καθορίζοντες σαφῶς καὶ διαῤῥήδην τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρωτείου τῆς ἁγίας Ἕδρας καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τοὺς Πατριαρχικοὺς θρόνους τῆς Ἀνατολῆς ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐκδεδομένοις κανόσιν, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν δέδεικται.

Ἀντιοχείας; ἣν, εἰ συνέβη πρὸς ὁμόνοιαν ἐπανελθεῖν, οὐδὲν ἐκώλυεν ὥσπερ ΚΕΦΑΛΗΝ ἐῤῥωμένην ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΣΩΜΑΤΙ ἐπιχορηγεῖν ὑγείαν»· ὡσαύτως καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐγκωμιάζων τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀνομάζει αὐτὴν «ΠΗΓΗΝ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ, ἐξ ἧς ἀναβρύουσι καὶ εἰς πᾶσαν τὴν Γῆν ἐπεκτείνονται» ὁ δὲ ἱερὸς Συνέσιος ὁ Κυρήνης Ἐπίσκοπος ἐπιστέλλων Θεοφίλῳ τῷ Ἀλεξανδρείας οὑτωσὶ γεραίρει τὸν Πατριαρχικὸν αὐτοῦ θρόνον· «ἐγὼ καὶ βούλομαι καὶ ἀνάγκη μοι ΘΕΙΟΝ ΝΟΜΟΝ ἡγεῖσθαι πᾶν ὅ,τι ἂν ὁ Θρόνος τῆς Ἀλεξανδρείας θεσπίσῃ»· ἀλλὰ τί καὶ χρὴ πλείω τούτων λέγειν; αὐταὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι αἱ ἐκπροσωποῦσαι τὴν Καθόλου Ἐκκλησίαν ὀνομάζουσι τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀντιοχείας ΠΡΕΣΒΥΓΑΤΗΝ ΚΑΙ ΟΝΤΩΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ, τὴν δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ΜΗΤΕΡΑ ΑΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ» τὴν δὲ δόξαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνστατινουπόλεως ΔΟΞΑΝ ΕΑΥΤΩΝ (α) τοὺς δὲ ἀπονέμοντας μείζονα πνευματικὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἕδραν ὡς ἕδραν τοῦ Κηφᾶ ΑΠΕΓΝΩΣΜΕΝΟΥΣ.

(α) Ἐν τῷ κομμονιτορίῳ τῷ ἐπιδοθέντι παρὰ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῖς λεγάτοις Βονιφατίῳ, Λουκινσίῳ καὶ Πασχασίνῳ ἐγέγραπτο τάδε· «φυλαττέσθω τοῦ ἡμετέρου προσώπου ἡ ἀξία πᾶσι τρόποις ἐν ὑμῖν· κἄντινες τυχὸν πεποιθότες τῇ τῶν ἰδίων λαμπρότητι πόλεων προσκτήσασθαί τι ἐπιχειρήσωσιν, τούτους ἧ ἄξιον ἐστὶν ἀνδρείως κωλύσητε» καὶ ὅμως ἡ Δ΄ Σύνοδος εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀναγνωσθέντος κομμονιτορίου ἐξέδωκε τὸν κη΄. κανόνα, δι' οὗ κρατύνασα τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπεκύρωσε τὴν ἐπὶ τῶν διοικήσεων Ἀσιανῆς Ποντικῆς καὶ Θρᾳκικῆς δικαιοδοσίαν αὐτοῦ, ἀναφωνήσασα διὰ τοῦ φερωνύμου Νουνεχίου Ἐπισκόπου Λαοδικείας «Η ΔΟΞΑ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΔΟΞΑ ΗΜΩΝ ΕΣΤΙ» (Πρ. Συν. Τ. Β΄. σελ. 208. τοιαύτη ἦν ἡ τῶν Παπῶν ἐν ταῖς Συνόδοις ἐπιῤῥοή!) οὐ μόνον δὲ διὰ κανόνων οἱ Πατέρες ἐκράτυναν τὸν θρόνον τῆς Ν. Ῥώμης, ὅπως ἂν ᾖ *ἀντιζύγιον* τῆς παπικῆς ὑπεροχῆς καὶ *ἐχέγγυον* τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἰσοῤῥοπίας, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ἐπιδείξεων· οἷον δι' ἐξαιρέτων ἐγκωμιαστικῶν προσηγοριῶν κ.τ.λ οὕτω τὸν Πρωθιε-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΙΚΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΥΣΤΗΜΑ.

---

1. *Τάξις τῶν Παπῶν ἐν τῷ Ἱεραρχικῷ Συλλόγῳ.*

§ 26. Ἔρχεται ὁ Κύριος μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς Καπερναοὺμ καὶ ἐρωτᾷ αὐτοὺς ὡς καρδιογνώστης περὶ τίνος ἐν τῇ ὁδῷ διελέγοντο· οἱ δὲ (λέγει Μάρκος ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστής) ἐσιώπων· καὶ διατί; διότι ᾐσχύνοντο, ἅτε δὴ περὶ πρωτείων διαλεγόμενοι. («πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέγοντο ἐν

ράρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως καλοῦσιν ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ (αὐτόθ. Τ. Β'. σελ. 272, 278, 298, 299, 303, 573, κ.τ.λ. 67. καὶ τὸ ἡμέτ. πόνημα« ἡ φωνὴ τῆς Ἀληθείας» σελ. 17. σημ. 6'. καὶ Οἰκον. περὶ τῶν Ο' Τ. Δ'. σελ. 714 σημ. 1.) καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῆς ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ· τῆς δὲ προσηγορίας ταύτης οὐδέποτε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ἠξίωται· ἴσον δ' ὅτι ἡ προσωνυμία αὕτη οὐκ ἦν φράσις κενή, ἀλλὰ πολλῆς ἐννοίας σημαντική. διότι ἅπασαι αἱ γενικώτεραι Ἐκκλησιαστικαὶ ὑποθέσεις διεξήγοντο οὐχὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ ἀλλ' ἐν τῇ Νέᾳ Ῥώμῃ· ἀπὸ δὲ τῆς Δ'. ἤδη Συνόδου οἱ τῆς Ἑῴας Πατριάρχαι εἶχον μονίμους πρεσβευτὰς παρὰ τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, Ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους ἢ καὶ διακόνους, *ἀποκρισαρίους* καλουμένους (αὐτ. Τ. Β'. σελ. 265. καὶ 268)· ἕνεκα δὲ τῆς ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως διεξαγωγῆς ἁπασῶν σχεδὸν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, οἱ Πατριάρχαι προσηγόρευον τὸν Κωνσταντινουπόλεως, εἰ καὶ ἰσότιμον καὶ ἰσοστάσιον αὐτοῖς, ΚΕΦΑΛΗΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ἢ ΑΡΧΙΠΟΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΛΟΓΙΚΩΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΠΡΟΒΑΤΩΝ» κ.τ.λ. (οὐχὶ πάντως κατὰ παπιστικὴν ἔννοιαν) Βλ. τὰς πρὸς τὸν Φώτιον ἐπιστολὰς τοῦ Ἀλεξανδρείας Μιχαὴλ καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Θεοδοσίου ἐν τοῖς Πρακτ. τῶν Συν. Τ. Β'. σελ. 947 καὶ 949· τὰς δὲ προσηγορίας ταύτας δὲν μετεχειρίσθησαν πρῶτοι οἱ διαληφθέντες Πατριάρχαι, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔθους ἀρχαίου ἐν χρήσει οὔσας ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ ὕφει.

τῇ ὁδῷ τίς μείζων»), διὰ τῆς σιωπῆς ὅρα οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι ἀνεγνώρισαν ὅτι τὸ περὶ πρωτείων ζήτημα ἦν φιλοδοξίας ἀποκύημα, καὶ ἐπομένως ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος, ἧς βάσις ἦν ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀδελφότης· τί δὲ ἀντιτάττει ὁ Κύριος πρὸς τὰ περὶ πρωτείων καὶ ἐξαιρετικῶν προνομίων ἐγκόσμια βουλεύματα τῶν μαθητῶν αὐτοῦ; (οὕτω γὰρ ἦσαν ἀναγεγεννημένοι διὰ τοῦ Παναγίου Πνεύματος, τοῦ Πνεύματος τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγάπης, ἀλλ' ἀτελεῖς ἔτι περὶ τὴν γνῶσιν καὶ ταπεινοὶ τὸ φρόνημα) ἀντιτάττει τὴν ταπεινοφροσύνην· «εἴτις θέλει, εἰπών, πρῶτος εἶναι, ἔστω πάντων διάκονος». —Ἄλλο· Ἡ Μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου προσέρχεται μετ' αὐτῶν τῷ Ἰησοῦ καὶ ζητεῖ ἵνα καθήσωσιν εἷς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων· ὁ δὲ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς ἐξελέγχων τὴν φιλοδοξίαν αὐτῶν λέγει αὐτοῖς, «οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε» οἱ δέκα μαθηταὶ ἀγανακτοῦσι κατὰ τῆς ζητηθείσης ταύτης πρωτοκαθεδρίας· ὁ δὲ Οὐράνιος διδάσκαλος τῆς ἀγάπης καὶ ταπεινοφροσύνης εὐκαιρίας ἐπιλαβόμενος, παραινεῖ αὐτοὺς ἀφίστασθαι ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀξιώσεων ὡς τυραννικῶν καὶ ὅλως ἀντικειμένων τῇ θείᾳ αὐτοῦ διδασκαλίᾳ, ἐπισυνιστῶν ἅμα αὐτοῖς τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἀδελφότητα καὶ ἰσότητα. «οἴδατε (λέγει) ὅτι οἱ Ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, ΟΥΧ οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος» (Ματθ. κ'. 25—17. Μάρκ. ι. 42—44).

§ 27. Ὁποῖον δὲ τὸ ἐκ τῶν Εὐαγγελικῶν τούτων ἱστορημάτων συμπέρασμα; ἡ ἐν τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτῶν ἰσότης καὶ ἀδελφότης, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ἱεραρχικοῦ Συλλόγου ἀποσκοράκισις πάσης δεσποτικῆς καὶ φιλαρχικῆς ἀξιώσεως· διὰ ταῦτα οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι καθιστῶντες κατὰ τόπους πνευματικοὺς ποιμένας συνῆψαν αὐτοὺς τῷ ἱερῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης, ἑνότητος καὶ ἰσότητος, διὰ τῆς μεταδόσεως τῶν αὐτῶν πνευματικῶν δωρεῶν καὶ χαρίτων. Ἀλλ' ὅμως ὅπως τηρῆται τὸ μέν, ἡ δέουσα εὐταξία ἐν τῷ Ἱεραρχικῷ διακόσμῳ, τὸ δέ, καὶ ἡ

προσήκουσα ἁρμονία τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς πρὸς εὐχερεστέραν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων τῶν πιστῶν, οἵτινες συνέτρεχον εἰς τὴν Μητρόπολιν ἕδραν οὖσαν τοῦ Ἐπάρχου, ὅπως εὕρωσι δίκαια τῇ προστασίᾳ καὶ μεσολαβήσει τοῦ Μητροπολίτου, δεδώκασιν οἱ Ἀπόστολοι τὰ πρεσβεῖα τῆς τάξεως τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς Μητροπόλεως, ὡς γίγνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑξῆς κανόνος. «Τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης· μόνα δὲ πράττειν ἕκαστα ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ ἐπιβάλλει καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις· ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς τῶν πάντων γνώμης ποιείτω· οὕτω γὰρ ὁ μ ό ν ο ι α ἔ σ τ α ι, κ α ὶ δ ο ξ α σ θ ή σ ε τ α ι ὁ Θ ε ὸ ς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ Πατὴρ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα» (ἀποσ. λγ') τὸν δὲ κανόνα τοῦτον ἀναπτύσσει ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος ὧδε. «Τοὺς καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν Ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ Μητροπόλει προεστῶτα Ἐπίσκοπον, κ α ὶ τ ὴ ν φ ρ ο ν τ ί δ α ἀ ν α δ έ χ ε σ θ α ι π ά σ η ς τ ῆ ς Ἐ π α ρ χ ί α ς, δ ι ὰ τ ὸ ἐ ν τ ῇ Μ η τ ρ ο π ό λ ε ι π α ν τ α χ ό θ ε ν σ υ ν τ ρ έ χ ε ι ν π ά ν τ α ς τ ο ὺ ς π ρ ά γ μ α τ α ἔ χ ο ν τ α ς· ΟΘΕΝ ἔδοξε καὶ τῇ τ ι μ ῇ π ρ ο η γ ε ῖ σ θ α ι α ὐ τ ό ν (α), μηδέν τε πράττειν περιττὸν τοὺς λοιποὺς Ἐπισκόπους...... δίχα τοῦ τῆς Μητροπόλεως Ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτόν, ἄνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης» (καν. θ'.). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν πάντες οἱ Ἐπίσκοποί εἰσιν ἴσοι, τῶν αὐτῶν πνευματικῶν χαρισμάτων μετέχοντες. (α) πάντες εἰσὶν ἐλεύθεροι καὶ αὐτοδέσποτοι περὶ τὴν διοίκησιν τῶν ἰδίων παροικιῶν, εἰς μόνα δὲ τὰ ἀποβλέποντα τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας, (β) οὐδὲν δύνανται πράττειν ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ

(α) «Ubicunque, φησὶ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ἱερώνυμος, est Episcopus sive R o m a e, sive Eugubii, ejusdem est meriti, ejusdem sacerdocii; potentia divitiarum et paupertatis humilitas sublimiorem vel inferiorem Episcopum non fecit. (ad Evagr. ep. 85.)

(β) Πρὸ τῆς συστάσεως διαρκῶν καὶ μονίμων Συνόδων, τῶν λεγομένων ἐνδημουσῶν, συνήρχοντο τὸ πάλαι οἱ Ἐπίσκοποι ἑκάστης Ἐπαρχίας δὶς τοῦ ἔτους ἐν τῇ Μητροπόλει ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ

Ἐπισκόπου τῆς «πρώτης καθέδρας» (μβ′ τῆς ἐν Καρθαγ.) ἤτοι τοῦ Μητροπολίτου, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς πάλιν ἄνευ τῆς γνώμης τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῶν Ἐπισκόπων.

§ 28. Ἀλλὰ Καθὼς οἱ Ἐπίσκοποι τῶν πρωτευουσῶν πόλεων τῶν Ἐπαρχιῶν διωρίσθησαν ὑπὸ τῶν Ἱερῶν Ἀποστόλων, ὡς εἴρηται, πρῶτοι τῶν ἐν αὐταῖς Ἐπισκόπων, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πολιτικῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διαιρέσεως, προσλαβόντες καὶ τὸ κῦρος τῆς τούτων χειροτονίας (α), οὕτω

Ἐπισκόπου αὐτῆς, πρὸς ἐξέτασιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν κοινῶν τῆς Ἐκκλησίας ὑποθέσεων. «Δεύτερον τοῦ ἔτους (θεσπίζουσιν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι) Σύνοδος γενέσθω τῶν Ἐπισκόπων, καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλοις τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας, καὶ τὰς ἐμπιπτούσας Ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλυέτωσαν» (καν. λζ′.) καὶ «καλῶς ἔχειν ἔδοξεν, (ὁρίζουσιν οἱ Πατέρες τῆς Α′. Συνόδου) ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην Ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους Συνόδους γίγνεσθαι, ἵνα κοινῇ πάντων τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένων, τὰ τοιαῦτα ζητήματα (περὶ τῶν ἀκοινωνήτων» κ.τ.λ.) ἐξετάζηται· (καν. έ. προβλ. τῆς Δ′. ιθ′., τῆς Ϛ′. ή. τῆς Ζ′. ς′. τῆς ἐν Αντιοχ. μ′., τῆς ἐν Καρθαγ. καὶ πδ′. πέ. καὶ ρδ′.). Τὸ δὲ *κοινοβουλευτικὸν* σύστημα τῶν Ἐπαρχιακῶν τούτων Συνόδων ὡς λίαν ὠφέλιμον καὶ λυσιτελὲς τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐξυμνῶν καὶ ὁ κατὰ τὴν Β′. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Τερτυλλιανὸς γράφει· «aguntur praeterea per G r e c i a s illa certis in locis concilia ex universis Ecclesiis, per quae et altiora quaequae in commune tractantur, et ipsa repreesentatio totius nomini christiani magna veneratione celebrantur» τουτέστι· «Συγκροτοῦνται πρὸς τούτοις κατὰ τὴν *Ἑλλάδα* ἐν ὡρισμένοις τόποις Σύνοδοι ἐκ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες περὶ ὑψηλοτέρων τινῶν ζητημάτων κοινῇ διασκέπτονται, καὶ ἅπαν τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα μετὰ πολλῆς σεμνοπρεπείας ἐκπροσωποῦσιν» (De jejunio XIII).

(α) Δύο ἦσαν τὰ κυριώτερα προνόμια τῶν Μητροπολιτῶν, τὸ «προηγεῖσθαι τῇ τιμῇ» ἤτοι προεδρεύειν τῆς ἐπαρχιακῆς Συνόδου, καὶ τὸ ἐπικυροῦν τὰς ἐκλογὰς τῶν εἰς ἐπισκοπὴν προβαλλομένων καὶ χειροτονεῖν αὐτούς· καὶ ἐφ' ἱκανὸν μὲν χρόνον διετέλουν οἱ Ἐπίσκοποι ἐκλεγόμενοι ὑπό τε τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ· αὐτίκα ά. ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς διαταγαῖς ἀναγινώσκομεν ταῦτα· «Ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι ἀριστίνδην ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐκλελεγμένον, οὗ ὀνομασθέντος καὶ ἀρέσαντος, συνελθὼν ὁ λαὸς ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ καὶ τοῖς παροῦσιν Ἐπισκόποις ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ συνευδοκείτω·

καὶ οἱ Ἐπίσκοποι τῶν πρωτευουσῶν τῶν Διοικήσεων ἐτά-

ὁ δὲ πρόκριτος τῶν λοιπῶν (ἤτοι ὁ Μητροπολίτης) *ἐρωτάτω* τὸ πρεσβυτέριον καὶ τὸν λαὸν, εἰ αὐτός ἐστιν ὃν αἰτοῦνται εἰς ἄρχοντα· καὶ ἐπινευσάντων, *προσεπερωτάτω*, εἰ μαρτυρεῖται ὑπὸ πάντων ἄξιος εἶναι τῆς μεγάλης ταύτης καὶ λαμπρᾶς Ἡγεμονίας, *εἰ τὰ κατὰ τὴν εἰς Θεὸν αὐτῷ εὐσέβειαν κατώρθωται, εἰ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια πεφύλακται, εἰ τὰ κατὰ τὸν οἶκον αὐτοῦ καλῶς ᾠκονόμηται, εἰ τὰ κατὰ τὸν βίον ἀνεπιλήπτως*· καὶ πάντων ἅμα κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ πρόληψιν, μαρτυρησάντων τοιοῦτον εἶναι, ... ἐκ τρίτου *πάλιν πυθέσθωσαν*, εἰ ἄξιός ἐστιν ἀληθῶς τῆς λειτουργίας . . . . . .» [μεθ᾽ ἃ ἕπεται ἡ περιγραφὴ τῆς ἱερᾶς τελετῆς τῆς χειροτονίας· ἰστέον δ᾽ ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ἡ ἐκλογὴ ἐγίγνετο ἐν τοῖς νάρθηξι τῶν Ἐκκλησιῶν, οἵτινες ἦσαν αἱ ἱεραί, οὕτως εἰπεῖν, *Πνύκες* ἢ *Σκιάδες* τοῦ χριστιανικοῦ δήμου, καὶ συνήθως διὰ χειρῶν ἀνατάσεως (ἥτις ἐκαλεῖτο «σύνθημα» Ἀπος. Διατ. αὐτ.), ὡς ὀρθῶς σημειοῖ καὶ Ζωναρᾶς ἐν τῇ ἑρμην. τοῦ ά. ἀποστολ. καν.] β'. ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἀπολογούμενος κατὰ τῶν Ἀρειανῶν ἄκυρον τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ διακηρυσσόντων λέγει· «πᾶν τὸ πλῆθος καὶ πᾶς ὁ λαὸς τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐκ μιᾶς ψυχῆς καὶ σώματος συνεληλυθότες ἀνεβόων, ἔκραζον αἰτοῦντες Ἀθανάσιον Ἐπίσκοπον τῇ Ἐκκλησίᾳ.» (ἐν Ἀπολογητ. Β'.) ὅπερ καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζ. ἐπιβεβαιοῖ λέγων· «ψήφῳ τοῦ λαοῦ παντὸς ἐπὶ τὸν Μάρκου ἀνήχθη θρόνον» (ἐπιτάφ. εἰς Ἀθαν.). γ'. Ὁ Σωκράτης ἱστορῶν τὰ περὶ τοῦ πρώτου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου φησίν· «ἦν δέ τις Νεκτάριος ὄνομα, Συγκλητικοῦ μὲν γένους, ἐπιεικὴς δὲ τὸν τρόπον, διόλου θαυμαζόμενος, τὴν τοῦ πραίτωρος χειρίζων ἀρχήν, ὃς ἁρπασθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προεβλήθη, τῶν τε παρόντων ἑκατὸν πεντήκοντα Ἐπισκόπων χειροτονησάντων αὐτὸν (Ἐκκλ. Ἱσ. βιβλ. έ. κεφ. ή.)· συνῳδὰ δὲ τούτοις ἐπιστέλλουσα καὶ ἡ Β'. Οἰκουμ. Σύνοδος τῷ Ἐπισκόπῳ τῆς Ῥώμης Δαμάσῳ γράφει· «Τῆς μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας τὸν αἰδεσιμώτατον καὶ θεοφιλέστατον κεχειροτονήκαμεν Νεκτάριον, ... παντός τε τοῦ Κλήρου καὶ *πάσης ἐπιψηφιζομένης τῆς πόλεως*» (Πρ. Συν. Τ. Α'. σελ. 228)· δ'. Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Εὐσεβίου Καισαρείας ἐκτίθησιν ὧδε· «ἐστασίαζεν ἡ Καισαρέων πόλις περὶ προβολὴν Ἀρχιερέως· ὡς δ᾽ εἰς πλείους τοῦ δήμου διαιρεθέντος, καὶ ἄλλων ἄλλον προβαλλομένων, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις *φιλεῖ* συμβαίνειν, ... τέλος συμφρονήσας ὁ δῆμος ἅπας τὸν πρῶτον παρ᾽ αὐτοῖς ἕνα, βίῳ μὲν ἐξειλεγμένον, μήπω δὲ τῷ θείῳ βαπτίσματι κατεσφραγισμένον, τοῦτον ἄκοντα

χθησαν ἀκολούθως ὑπὸ τῶν Πατέρων πρῶτοι τῶν ἐν ταῖς

συναρπάσαντες τοῖς Ἐπισκόποις προσήγαγον, τελεσθῆναί τε ἠξίουν καὶ κηρυχθῆναι» (λόγ. ιθ'.)· τὰ αὐτὰ γράφει καὶ περὶ τοῦ Μ. Βασιλείου (αὐτόθ.)· ἐ. ὁ προῤῥηθεὶς Σωκράτης ἱστορῶν τὰ κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον λέγει «ψήφῳ λαοῦ καὶ Κλήρου ὁ βασιλεὺς Ἀρκάδιος αὐτὸν μεταπέμπεται» (Ἐκκλ. Ἱστ. ϛ'. κεφ. 2). Ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν ἀνάμιξιν τοῦ λαοῦ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀρχαιρεσίαις συνέβαινον συνεχῶς πολλὰ ἀτοπήματα (περὶ ὧν ὅρ. Σωκρ. αὐτ. Δ'. Σωζομ. ϛ'. 23. καὶ 24, Θεοδωρ. Δ'. 7), ἡ ἐν Λαοδικείᾳ Σύνοδος ἀπεστέρησε τὸν λαὸν τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, θεσπίσασα ἐν τῷ ιγ'. κανόνι «ΜΗ ΤΟΙΣ ΟΧΛΟΙΣ ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατεῖον». Ἡ δὲ Δ'. Οἰκ. Σύν. ἐπικυροῦσα τὸν κανόνα τοῦτον σαφέστερον ἐξήνεγκε τὰ περὶ ἐκλογῆς, ὡς ἀκολούθως· «ψηφίζεσθαι (τοὺς Μητροπολίτας) παρὰ τῶν ἑκάστης Μητροπόλεως κληρικῶν καὶ κτητόρων καὶ λαμπροτάτων ἀνδρῶν· ἔτι μὴν καὶ παρὰ τῶν κατὰ τὴν Ἐπαρχίαν εὐλαβεστάτων Ἐπισκόπων πάντων ἢ τῶν πλειόνων»· αὐτὸ τοῦτο ἐπιστέλλουσα καὶ πρὸς τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν θεσμοθετεῖ. «Εἰ δέ τινά ποτε συμβαίη ἀναπαύσασθαι τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τηνικαῦτα συναναβαίνειν (μετὰ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας) εἰς τιμὴν τοῦ τετελευτηκότος τοὺς ἄρτι προσληφθέντας (ὑποψηφίους, οὔτε πλείους οὔτ' ἐλάττους τῶν τριῶν ὄντας), μόνον εἰ ἄξιοι φαίνοιντο καὶ ὁ *λαὸς* αἱροῖτο, συνεπιψηφίζοντος αὐτοῖς (τοῖς Ἐπισκόποις καὶ τῷ λαῷ) καὶ ἐπισφραγίζοντος τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπισκόπου.» (παρὰ Θεοδωρήτ. Ἐκκλ. Ἱσ. βιβλ. Α'. κεφ. θ'.) ἔνθα ἡ λ. *λαὸς* δηλοῖ οὐχὶ τὸν πολὺν ὄχλον, ἀλλὰ τοὺς κτηματίας, τοὺς προκρίτους καὶ τοὺς εὐπατρίδας, οὓς ἀνωτέρω ὠνόμασε «*λαμπροτάτους ἄνδρας*». Τὰ δὲ Συνοδικὰ ταῦτα ψηφίσματα ἐπεκύρωσε καὶ ἡ εὐσεβὴς πολιτικὴ Ἀρχὴ διὰ νόμου· «θεσπίζομεν (γράφει ὁ Μ. Ἰουστινιανὸς) ὁσάκις χρεία γένηται Ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, συνιέναι τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, ἧς μέλλει Ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, καί, προκειμένων τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, ἐν τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν,..... ἵνα ἐκ τῶν οὕτω ψηφιζομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ, τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος» (Νεαρ. ρκγ'. καὶ ρλζ) κ.τ.λ. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους διὰ τὰς ἐπισυμβαινούσας ὡσαύτως καταχρήσεις καὶ τὴν αὐθαιρεσίαν τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν, ἡ Ζ'. Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἀφείλετο ἀπ' αὐτῶν τὸ ἐκλογικὸν δικαίωμα (οὐδαμῶς δὲ τὸ τῆς *συμμαρτυρίας* ἢ *ὑποδηλώσεως*), ἀναθεῖσα τὰ τῆς ἐκλογῆς εἰς μόνον τὸν

ἀπαρτιζούσαις αὐτὰς Ἐπαρχίαις Μητροπολιτῶν· καὶ καθὼς

Κλῆρον διὰ τοῦ γ'. κανόνος (ἅμα δὲ ἀνανεώσασα καὶ κρατύνασα τὸν δ'. τῆς Α.), καθάπερ καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος περὶ τούτου προαπεφήνατο· «οὐκ ἠγνοεῖτο, λέγων, τὸ ὑπεραῖρον..... ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπίδηλον ἦν τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν.... ὅσον τε περὶ τὸ βῆμα καὶ ὅσον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς Ναζιραίοις, ἐφ' οἷς ΕΔΕΙ *τὰς τοιαύτας προβολὰς* (ἐκλογὰς) *κεῖσθαι* ΜΟΝΟΙΣ, ἢ ὅτι μάλιστα, καὶ οὐδὲν ἂν ἦν ταῖς Ἐκκλησίαις κακόν.» (λόγ. ιθ'.). ὁ δὲ ῥηθεὶς κανὼν τῆς Δ'. ἔχει ὧδε· «πᾶσαν ψῆφον γενομένην παρὰ Ἀρχόντων Ἐπισκόπου, ἢ πρεσβυτέρου, ἢ διακόνου, ἄκυρον μένειν..... ΔΕΙ γὰρ τὸν μέλλοντα προβιβάζεσθαι εἰς Ἐπισκοπὴν ὑπὸ *Ἐπισκόπων ψηφίζεσθαι*, καθὼς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ ὥρισται ἐν τῷ κανόνι τῷ λέγοντι· Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι (*ψηφίζεσθαι*)· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην, ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναγομένους, *συμψήφων* γενομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, καὶ τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι· τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην Ἐπαρχίαν τῷ Μητροπολίτῃ»· μόνοι δ' ἐκ πάντων τῶν λαϊκῶν οἱ εὐσεβεῖς καὶ Ὀρθόδοξοι Αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὡς *Χριστοὶ Κυρίου* καὶ ὡς ἐκπροσωποῦντες τὸν Χριστιανικὸν λαόν, ἐτήρησαν τὸ δικαίωμα, παρὰ τῆς Ἐκκλησίας λαβόντες, τοῦ ἐπικυροῦν ἕνα τῶν τριῶν ὑποψηφίων τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου· μετὰ γὰρ τὴν ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐκλογὴν τῶν εἰρημένων ὑποψηφίων, ἀπεστέλλετο τῷ Αὐτοκράτορι δελτίον, ἐν ᾧ ἦσαν ἐγγεγραμμένα τὰ ὀνόματα αὐτῶν· ἐν ἡμέρᾳ δὲ ῥητῇ προσήρχετο τῇ ἱερᾷ Συνόδῳ, συνηγμένῃ ἐν τῷ ναῷ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τῶν Συγκλητικῶν τις, κἀκεῖ ἐδίδου τῷ κατακυρωθέντι ὑπὸ τοῦ Βασιλέως ὑποψηφίῳ τὸ λεγόμενον *μήνυμα* ἔχον ὡς ἐφεξῆς· «Ὁ κραταιὸς καὶ ἅγιος ἡμῶν Αὐθέντης καὶ Βασιλεὺς καὶ ἡ θεία καὶ Ἱερὰ καὶ Μεγάλη Σύνοδος προσκαλοῦνται τὴν ἁγιωσύνην σου εἰς τὸν ὑψηλότατον Θρόνον τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.» Ὅτι δὲ τὸ δικαίωμα τοῦτο ἔλαβον οἱ εὐσεβεῖς Αὐτοκράτορες παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, μαρτυρεῖ Ἀνδρόνικος ὁ πρεσβύτερος· «δεδωκέναι μέν τοι τὴν βασιλείαν, φησί, πάλαι ξυνεπεπτώκει τῇ Ἐκκλησίᾳ προνόμια, ταῦτα δὴ τὰ μέχρι τοῦ νῦν θεωρούμενα· δεδωκέναι δ' αὖ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τῇ βασιλείᾳ τὸ Πατριάρχην ὃν ἂν ἐθέλει τῶν ψηφισθέντων προβάλλεσθαι» (παρὰ Νικηφ. τῷ Γρηγορᾷ βιβλ. θ'. κεφ. 10.)

ἐκεῖνοι ἐκλήθησαν ἔξαρχοι τῶν Ἐπαρχιῶν, ὡς πρῶτοι κατὰ τὴν τάξιν τῶν ὧν προΐσταντο Ἐπισκόπων, παρομοίως καὶ οὗτοι Ἔξαρχοι τῶν Διοικήσεων· καὶ τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Κορίνθου, καὶ εἴτις ἄλλος· ἀλλὰ τοιαῦτα προεδρίας ἐν τῷ Ἱεραρχικῷ Συλλόγῳ πρεσβεῖα ἐδόθησαν ἐξαιρέτως τοῖς Ἐπισκόποις τῶν τεσσάρων κορυφαίων πόλεων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐπικρατείας, τῷ Ῥώμης, τῷ Κωνσταντινουπόλεως, τῷ Ἀλεξανδρείας καὶ τῷ Ἀντιοχείας, οἵτινες ἐκλήθησαν Ἀρχιεπίσκοποι καὶ Πατριάρχαι (α)· τούτων δὲ πάλιν ἡ τάξις καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους σχέσις καὶ ἀναφορὰ καθωρίσθη κατὰ λόγον τῆς ἐπισημότητος τῶν πόλεων. οὕτως ὁ μὲν τῆς Ῥώμης ἐτάχθη π α ρ ὰ τ ῶ ν Π α τ έ ρ ω ν πρῶτος ἐν τοῖς Πατριάρχαις, διὰ τὸ εἶναι τὴν Ῥώμην πρωτεύουσαν τοῦ Κράτους· ὁ τοῦ Βυζαντίου Ἐπίσκοπος, ὁ πρότερον ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην Ἡρακλείας τελῶν, ἀνεκηρύχθη Πατριάρχης, καὶ τὴν δευτέραν εἴληφε στάσιν ἐν τῷ Ἱεραρχικῷ Συλλόγῳ, διὰ τὸ γενέσθαι τὸ Βυζάντιον «Νέαν Ῥώμην,» ἤτοι νέαν βασιλίδα πόλιν τοῦ Κράτους· «τῷ γὰρ Θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, φησὶν ὁ κανών, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, ο ἱ Π α τ έ ρ ε ς εἰκότως δεδώκασι τὰ πρεσβεῖα· καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι.... τὰ ΙΣΑ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ἀπένειμαν τῷ τῆς Νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ Θρόνῳ, εὐλόγως κρίναντες τ ὴ ν β α σ ι λ ε ί ᾳ κ α ὶ Σ υ γ κ λ ή τ ῳ τ ι μ η θ ε ῖ σ α ν π ό λ ι ν καὶ τῶν ΙΣΩΝ ἀπολαύουσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς ΩΣ ΕΚΕΙΝΗΝ μεγαλύνεσθαι πράγμασι· κ.τ.λ. [(τῆς Δ᾽ κή.((β)] ὁ δὲ Ἀλεξανδρείας (εἰ καὶ ἀρχαιό-

---

(α) Μετὰ τῶν Πατριαρχῶν τούτων συνηριθμήθη καὶ ὁ Ἱεροσολύμων, πέμπτος τὴν τάξιν, ΜΟΝΟΣ ἐκ πάντων τῶν Ἱεραρχῶν τιμηθεὶς διὰ λόγον ὅλως πνευματικόν· διὰ τὸ εἶναι δηλονότι τὴν Ἱερουσαλὴμ ΜΗΤΕΡΑ ΠΑΣΩΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ» (ὅρ. σελ. 62. σημ. α). Ἡ δὲ δικαιοδοσία τοῦ Πρωθιεράρχου τούτου ἐπὶ τῶν τριῶν Παλαιστινῶν, ἣν προσελάβετο περὶ τὰ μέσα τοῦ ε. αἰῶνος δι᾽ ἰδιαιτέρας συμβάσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντιοχείας, κατεκυρώθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς Δ΄. Οἰκουμενικῆς Συνόδου, περὶ οὗ λέγομεν ἐφεξῆς.

(β) Διὰ τοῦ αὐτοῦ κανόνος ἡ Δ΄. κατεκύρωσε τῷ Κωνσταντι-

τερος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως) ἐτάχθη τρίτος τὴν τάξιν, διὰ

νουπόλεως τὴν ἐπὶ τῶν Διοικήσεων Ποντικῆς Ἀσιανῆς καὶ Θρᾳκικῆς πνευματικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν, διαφόρους ὑποστᾶσαν τροποποιήσεις, κατὰ τὰς πολιτικὰς τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους μεταβολάς. (περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς Θρᾳκικῆς ὅρ. σελ. 51 σημ. α) «Πρῶτον μὲν ἀπεσπάσθησαν (γράφει Νεῖλος ὁ Δοξαπατρῆς) οἱ ἐν τῇ Δ΄. Συνόδῳ μνημονευόμενοι Μητροπολῖται καὶ Ἐπίσκοποι..... δύο γὰρ Ἔξαρχοι τῆς Ἀνατολικῆς Διοικήσεως οἱ προέχοντες τῶν ἄλλων Μητροπολιτῶν..... ὑπέκυψαν αὐτίκα σὺν τοῖς ὑπ᾽ αὐτοὺς Μητροπολίταις τῷ Κωνσταντινουπόλεως, ἤτοι ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας καὶ ὁ Ἐφέσου τῆς Ἀσίας..... πάλιν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Διοικήσεως δύο Ἔξαρχοι ὁμοίως ὑπέκυψαν τότε τῷ Κωνσταντινουπόλεως προέχοντες τῶν λοιπῶν Μητροπολιτῶν τῶν ὑπὸ τὴν αὐτῶν Διοίκησιν, ὁ Θεσσαλονίκης καὶ ὁ Κορίνθου, καὶ ἠκολούθησαν τούτοις καὶ οἱ ὑπ᾽ αὐτοὺς Μητροπολῖται καὶ Ἀρχιεπίσκοποι.... ἀλλὰ καὶ ἡ Σικελία μετὰ ταῦτα καὶ ἡ Καλαβρία γέγονεν ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἡ ἁγία Σεβιρίνη ἡ καὶ Νικόπολις καλουμένη.... προσετέθησαν δὲ ὁ τῆς Σικελίας θρόνος καὶ ὁ τῆς Καλαβρίας καὶ ὁ τῆς ἁγίας Σεβιρίνης τῷ Κωνσταντινουπόλεως ἀποσπασθέντες τῆς Ῥώμης, ὅτε *βάρβαροι κατέσχον τὸν Πάπαν, καὶ τὴν Ῥώμην ἠχμαλώτισαν* καὶ *ἰδιοποιήσαντο*, ὥσπερ καὶ ἡ Κρήτη ὑπὸ τὸν Ῥώμης οὖσα, ὑπὸ τὸν Κωνσταντινουπόλεως γέγονε· πλὴν πρὸ τούτων ὁ Πάπας εὑρίσκεται κατέχων μέρη τινὰ εὐτελῆ καὶ Ἐπισκοπὰς ἐκ μέρους τινὰς ἐν Σικελίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ· τὰς γὰρ Μητροπόλεις καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς ἐξ ὁλοκλήρου κατεῖχεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως *μέχρι τῆς τῶν Φράγκων ἐλεύσεως*· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Λογγοβαρδίᾳ, τῇ Ἀπουλίᾳ καὶ πάσαις ταῖς ἐκεῖ χώραις, τὰς μὲν παραλίας πόλεις εὑρίσκεται πρώην κατέχων ὁ Κωνσταντινουπόλεως, τὰς δὲ λοιπὰς ὁ Ῥώμης, ὡς καὶ ταύτας τὰς χώρας οἱ δύο ἀνὰ μέρος κρατεῖν· αὐτίκα γὰρ ὁ μελῳδὸς καὶ ποιητὴς κύριος Μάρκος εὑρίσκεται ἐν Ἰδροῦντι (Otranto) σταλεὶς Μητροπολίτης παρὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως. ἐπεὶ γὰρ τὸ δουκάτον πάσης Λογγοβαρδίας, τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος οὔσης, ἦν ὑπὸ τὸν βασιλέα Κωνσταντινουπόλεως, ὁ δὲ Πάπας κεχωρισμένος ἦν καὶ ὑπὸ ἕτερα ἔθνη δῆθεν (τουτέστιν *ὑφ᾽ ἑτέραν πολιτικὴν Ἀρχήν*), διὰ τοῦτο καὶ ὁ Πατριάρχης εἶχε τὰς Ἐκκλησίας... μεθ᾽ ὃ δὲ οἱ Φράγκοι ἀφείλοντο τὸ τοιοῦτον Δουκάτον, τότε ὁ Ῥώμης ἐχειροτόνησεν ἐν πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις· ὅσην γὰρ χώραν κατεῖχεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντινουπόλεως, ἣ καὶ μετὰ ταῦτα ἀπὸ ἐθνῶν διαφόρων ἐξενίκησεν, εἰκότως καὶ ὁ Πατριάρχης Κωνσταντι-

τὸ εἶναι τὴν Ἀλεξάνδρειαν τρίτην πόλιν τοῦ Κράτους· ὁ δὲ Ἀντιοχείας τέταρτος διὰ τὸν αὐτὸν λόγον (α), κ.τ.λ.

§ 29. Ἐξ ὧν δ' εἴρηταί μοι ἀποδεικνύεται ἐναργῶς, ὅτι ἅπαντες οἱ Ἐπίσκοποι εἰσὶν ἴσοι κατὰ τὴν πνευματικὴν χάριν καὶ ἰσόψηφοι ἐν τῷ ἱερῷ Κοινοβουλίῳ τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἡ μόνη διαφορὰ αὐτῶν ὑφίσταται ἐν τῇ τάξει τῆς Ἱεραρχίας, προελθοῦσῃ ἐξ ἀφορμῆς ὅλως ἐξωτερικῆς καὶ πολιτικῆς, καὶ ἑπομένως τὸ νεώτερον παπικὸν

νουπόλεως ἐχειροτόνει ἐκεῖ.... νῦν οὖν κατέχει ὁ θεοφρούρητος Θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως.... οὐκ ὀλίγον τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας. τὰ ἀπὸ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους, τὰ ἀπὸ τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἕως τῆς Προποντίδος, ἄχρι Χερσῶνος, καὶ Χαζαρίας, καὶ Γοτθίας, καὶ Χαλδείας, καὶ Ἀβασγίας, καὶ Ἰβηρίας, καὶ Ἀλανίας.... ἀλλὰ καὶ αἱ ΠΑΡΙΣΤΡΙΟΙ πόλεις αὐτῷ ὑπόκεινται, ἤτοι αἱ τοῦ Δανουβίου ποταμοῦ, καὶ αἱ τῆς Καππαδοκίας πόλεις, καὶ μέρη τῆς Ἀρμενίας, καὶ αἱ Κυκλάδες νῆσοι, καὶ αἱ λοιπαὶ ἅπασαι αἱ ὑπὸ τὴν βασιλείαν Κωνσταντινουπόλεως πολλαί τινες οὖσαι, καὶ αἱ μέγισται δύο νῆσοι ἡ Κρήτη καὶ ἡ Εὔβοια· ἀλλὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος καὶ ἡ Ἑλλάς.... ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μεγάλην Ῥωσσίαν ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως στέλλεται Μητροπολίτης» (παρὰ Λέοντι τῷ Ἀλλατίῳ ἐν τῷ de Cons. Eccl. Lib. c. XXIV).

(α) Τοῦ μὲν Ἀλεξανδρείας ἡ δικαιοδοσία ἐξετείνετο ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου, Λιβύης καὶ Πενταπόλεως. «Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν» (καν. ϛ'. τῆς Α'.). τοῦ Ἀντιοχείας ἐπὶ τῆς Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, τοῦ δὲ Ἱεροσολύμων ἐπὶ τῶν Τριῶν Παλαιστινῶν· «Μάξιμος ὁ εὐλαβέστατος Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας εἶπεν· ἤρεσέ μοι καὶ τῷ εὐλαβεστάτῳ Ἐπισκόπῳ Ἰουβεναλίῳ *κατὰ σύμβασιν* ..... ὥστε τὸν μὲν Θρόνον Ἀντιοχείας ἔχειν δύο Φοίνικας καὶ Ἀραβίαν, τὸν δὲ Θρόνον τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως ἔχειν τὰς τρεῖς Παλαιστίνας· καὶ ἀξιοῦμεν ἐξ ἀποφάσεως τῆς ὑμετέρας μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἁγίας Συνόδου *ἐγγράφως* ἐπιβεβαιωθῆναι αὐτά· —Ἰουβενάλιος ὁ ὁσιώτατος Ἐπίσκοπος τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως εἶπε· τὰ αὐτὰ κἀμοὶ συνήρεσε.... καὶ ἀξιῶ ὥστε ἐγγράφως ἐπιβεβαιωθῆναι αὐτά.... Πάντες οἱ εὐλαβέστατοι Ἐπίσκοποι (τῆς Δ'.) ἐβόησαν. *Καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ λέγομεν, καὶ συναινοῦμεν τοῖς παρὰ τῶν Πατέρων εἰρημένοις*». (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 230).

σύστημα τοῦ ἀπολυτισμοῦ ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ΜΕΓΑΛΟΥ καὶ ΑΙΩΝΙΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ καὶ πρὸς τὸ ἰσάδελφον κοινοβουλευτικὸν καὶ ἀρχέτυπον τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας πολίτευμα τὸ θεμελιούμενον ἐπὶ τῆς ΑΓΑΠΗΣ. (α).

(α) Ἡ παπικὴ ἕδρα ἐπηρεαζομένη ὑπὸ τοῦ κοσμοκρατορικοῦ πνεύματος τῶν Καισάρων τῆς Ῥώμης, οἵτινες ἦσαν καὶ θρησκευτικοὶ ἐν ταὐτῷ Ἀρχηγοί, ἐπεζήτησεν οὐ μόνον νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αὐτῆς δεσποτείαν τὴν «ἀτυράννητον» καὶ «ἀδούλωτον» τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, ἐπ' ἀνατροπῇ τοῦ ἀποστολοπαραδότου κοινοβουλευτικοῦ καὶ συνοδικοῦ αὐτῆς πολιτεύματος, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποτάξῃ ὑπὸ τὸ κοσμικὸν αὐτῆς σκῆπτρον πάσας τὰς βασιλείας τῆς Γῆς! «Accipe, λέγει τῶν Καρδιναλίων τις περιτιθέμενος τῇ κεφαλῇ τοῦ νέου Πάπα τὴν κωνοειδῆ τρικόρωνον τιάραν (ἣν ἐχάλκευσεν «ὁ καπνώδης τύφος τοῦ κόσμου» περὶ τὸ 1300 ἐπὶ Βονιφατίου τοῦ Η'.) accipe Tiaram tribus coronis ornatam, et scias te esse patrem Principum et Regum, Rectorem Orbis, in Terra Vicarium Salvatoris nostri Jesu Christi· τουτέστι· «λάβε τὴν τρικόρωνον ταύτην Τιάραν, καὶ γνῶθι ὅτι εἶ πατὴρ Ἡγεμόνων καὶ Βασιλέων, ἰθύντωρ τοῦ κόσμου παντός, καὶ τοποτηρητὴς ἐπὶ Γῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»! ἐν δὲ τοῖς λόγοις τούτοις περιέχεται συλλήβδην ἅπασα ἡ Ἱστορία τοῦ παπισμοῦ! Ἀλλ' εὐτυχῶς τὸ φῶς τῆς μισαυθαιρέτου ἑλληνικῆς διανοίας, ὅπερ, μετὰ τῆς ἐπιστήμης, κατὰ τὸν ΙΕ'. αἰῶνα δι' Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων σοφῶν μετελαμπαδεύθη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑσπερίαν, καὶ διασκεδάσαν κατὰ μικρὸν τὴν ἀχλὺν τοῦ Σχολαστικισμοῦ καὶ τῆς βαρβαρότητος, ὡδήγησε τὰ χριστεπώνυμα ἔθνη τῆς Δύσεως εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τε διανοητικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς προόδου μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους περιπετείας, αὐτὸ τοῦτο καὶ νῦν ἤδη ἐπενεργοῦν ἐνυπολανθανόντως καὶ ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν κοινωνίας, πάντως ὁδηγήσει αὐτά, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ ἀποδοχὴν τῶν ἡμετέρων περὶ Ἐκκλησίας ὀρθοδόξων ἀρχῶν, ἥτις ἔσται τὸ *πρῶτον* βῆμα πρὸς τὴν ἕνωσιν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν· καὶ ἰδοὺ ἤρξατο ἀπό τινος χρόνου σωτηριώδης τις πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν ῥοπή, ἐκδηλουμένη πρὸ πάντων ἐν τῇ συστάσει Συλλόγων, ἔν τε τῇ «*Μεγάλῃ Ἑλλάδι*» καὶ ἀλλαχοῦ, ἐκ πεφωτισμένων καὶ σεβασμίων ἀνδρῶν καὶ ἰδίως κληρικῶν, οἵτινες πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιζητοῦσι τὴν ἀναίρεσιν τοῦ Ὑπεραλπείου *ἀπολυτισμοῦ* καὶ τῆς *συγκεντρώσεως*, καὶ τὴν περιστολὴν τῆς παπικῆς ἐξουσίας ἐντὸς τῶν

2. Ἔκτασις τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης.

§. 30. «ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΘΗ κρατείτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπι-

---

νομίμων ὅρων τῶν ὑπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων διαγεγραμμένων, ἄλλως εἰπεῖν, τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ *Ἀποστολοπαραδότου κοινοβουλευτικοῦ καὶ συνοδικοῦ* συστήματος, τοῦ ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, σταθερῶς ἐπικρατοῦντος· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄνδρες ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ περιώνυμοι διὰ τοῦ σοφοῦ αὐτῶν καλάμου ἐνισχύουσιν ἰδίᾳ τὴν σωτηριώδη ταύτην πρὸς τὴν Ὀρθοδοξίαν ῥοπὴν, εἰ καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐν μέρει σπουδάζουσι νὰ συγκαλύψωσί πως τὰς ἀτοπίας τοῦ παπικοῦ συστήματος, δικαιολογοῦντες αὐτὸ εἴτ' ὡς προϊὸν τοῦ καθολικοῦ *ἄῤῥητον* νόμου τῆς «ἀναπτύξεως» εἴτ' ὡς ἀποτέλεσμα «ἀνεφίκτου ἀνάγκης». Ἐν ἄρθρῳ λ. χ. τοῦ «Revue des Deux Mondes» ἐπιγραφομένῳ «la crise religieuse au XIX Siècle» ἀναγινώσκομεν ταῦτα· «point d' organisation plus conforme aux principes représentatifs, que celle des Eglises chrétiennes du premier siècle, et au **contraire** point de centralisation plus efficace dans son action, plus autocratique dans son essence que celle de l' Église actuelle· jusqu' aux XVI siècle, malgré toutes les circonstances qui avaient favorisé les accroissemens successifs du pouvoir papale, —**la résidence à Rome, l'ancienne capitale du monde, le besoin d'autorité, les fausses décrétales acceptées comme l'expression des convictions générales, la lutte victorieuse des Pontifes contre l'empire**» —les Eglises nationales avaient conservé leur **indépendance**· mais quand la Réforme éclate et triomphe, le mouvement de concentration se précipite.... ni concordats, ni parlemens ni jansénistes et appelans, ni Bossuet et Louis XIV, dans toute leur puissance, ne peuvent arrêter la marche de l' omnipotence papale, portée en avant par la force des événemens: plus les circonstances devient difficiles, plus le pouvoir central se fortifie; plus violente est la tempête qui menace l' esquif symbolique, plus on accorde d' autorité au pilote infaillible qui le conduit.» κ.τ.λ. (τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην τοῦ σοφοῦ ἀρθρογράφου οὐδέ-

σκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ

λως ἀποδεχόμεθα· διότι ἡ συγκέντρωσις, εἴτε ἡ ἀναίρεσις τῆς ἐλευθερίας τῶν κατὰ τὴν Δύσιν Ἐκκλησιῶν προηγήθη τῆς Ἀναμορφώσεως· ἢ μᾶλλον ἡ πνευματικὴ τυραννία καὶ ἡ ἀπολυταρχία, πρὸς ἣν ἔτεινεν ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων ἡ Ῥώμη, παρήγαγεν ἐξ *ἀντιδράσεως* (par réaction) τὴν ἀνατροπὴν τῆς Ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τὴν ἀναίρεσιν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας, ἤτοι τὴν θρησκευτικὴν *ἀναρχίαν* τῆς Διαμαρτυρήσεως, ὡς ἐν τῷ Α΄, κεφαλαίῳ δεδήλωται). καὶ « Le fondateur du christianisme, rompant avec les anciennes traditions théocratiques, avait nettement séparé son domaine de celui de l' Etat. s'il est une vérité certaine, c'est celle-là;..... καὶ, «le funeste mélange du temporel et du spirituel, voilà donc la racine première de tous les maux de l' Eglise· c'est parceque son chef régnait sur l' antique capitale du monde romain, qu'il a voulu envahir successivement les droits des peuples et ceux de l' Eglise, etouffer les libertés civiles et ecclesiastiques· puisque Rome est le siége du mal, c' est à Rome aussi qu' il faut appliquer le remède· sans doute pour que l' institution religieuse pût s' accorder avec les institutions laïques, à côté desquelles elle est appelée à vivre dans le monde actuel, de grandes réformes intérieures seraient nécessaires· M. Bordas Demoulin ne se lassait pas de les réclamer· dans son important ouvrage des Pouvoirs constitutifs de l' Eglise, il avait exposé l'ancienne organisation, revendiqué les droits des prêtres et des laïques, tracé en un mot le programme des réformes indispensables pour que la discipline ecclésiastique fût mise en harmonie avec les besoins de la société moderne. De recentes manifestations en Italie montrent qu' en ce point le philosophe catholique avait bien apprecié la situation dans ce pays où, par suite de circonstances locales, la crise religieuse a pris une gravité plus grande que partout ailleurs, une partie du clergé, qui s' est ralliée au mouvement unitaire, a compris qu' il fallait songer à rétablir en faveur des églises nationales les libertés dont les usurpations successives de la cour de Rome les avait peu à peu dépouillées, et, chose remarquable, les

ἐν Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο ΣΥΝΗΘΕΣ ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις» κ.τ.λ. [καν. ϛ'. τῆς Α. (α)]· διὰ δὲ τοῦ κανόνος τούτου ἡ Καθόλου Ἐκκλησία

---

réformes réclamées avec le plus d' instance et d' unanimité sont précisément celles qu' indiquait l' auteur du livre sur les Pouvoirs constitutifs de l' Église, mais la première, la plus urgente de toutes, suivant lui, était la suppression du pouvoir temporel..... ce catholique spiritualiste croyait voir déjà la papauté, déposant la couronne temporelle dont le moyen âge l' avait malheureusement investie, et reprenant le caractère libéral des temps apostoliques, se reconcilier avec la civilisation moderne, et le clergé, comprenant enfin que toutes les libertés sont filles du christianisme, pousser partout à la science, à la raison, à la simplicité des mœurs, au progrès sous toutes ses formes· que Rome rompe définitivement avec le passé, que la liberté (τὸ Συνοδικὸν δηλονότι καὶ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα) rentre dans le sein de l'Église, et la crise est terminée, la lutte contre nature entre le catholicisme et la civilisation cesse, et les peuples re réconcilient avec la foi antique» (Livraison 4. 15 Février 1863.) Ἰδοὺ λοιπὸν ὅτι αὐτὰ τὰ τέκνα τῆς Ῥώμης ἀνομολογοῦσι καὶ διακηρύσσουσιν ὅτι τὸ παπικὸν θεοκρατικὸν σύστημα ἐκ διαμέτρου ἀντίκειται καὶ εἰς τὴν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας διοίκησιν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θείου αὐτῆς θεμελιωτοῦ, ὅτι παρήχθη ἐξ ἐπιῤῥοῆς τῶν παραδόσεων τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης, καὶ ὅτι ὑπεστηρίχθη διὰ ψευδεπιγράφων καὶ κιβδήλων δεκρεταλίων, ἐπιζητοῦσι δὲ διαπύρως τὸν χωρισμὸν τῆς κοσμικῆς ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας, τὴν χειραφέτησιν τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν τῆς Δύσεως ἀπὸ τῆς πνευματικῆς ἀπολυταρχίας τῆς Ῥώμης, καὶ τὴν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἐπάνοδον τοῦ ἀποστολοπαραδότου Συνοδικοῦ πολιτεύματος, ἐξ ὧν προσδοκᾶται, λέγουσιν, ἡ κατάπαυσις τῆς ὑφισταμένης θρησκευτικῆς κρίσεως.

(α) «Ἡ αἰτία δι' ἣν ἐξεδόθη ὁ κανὼν οὗτος (γράφει ὁ μακαρίτης Νικόδημος) εἶναι αὕτη· συνήθεια ἦτον εἰς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ Πενταπόλεως νὰ ἔχωσι πρῶτον τὸν Ἀλεξανδρείας, καὶ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης νὰ μὴ πρ.. τωσι κἀνὲν ἐκκλησιαστικόν, ὡς ὁ Ἐπιφάνιος αἱρέσει ξη. φησί· ταύτην τὴν ἐξουσίαν μεταχειριζόμενος καὶ ὁ Ἱερομάρτυς Πέτρος καθεῖλε τὸν Μελέ-

ἀπὸ τοῦ Ἱεραρχικοῦ Συλλόγου ἀπεσκοράκισε πᾶσαν δεσποτικὴν καὶ φίλαρχον περὶ ἐξαιρετικῶν πνευματικῶν προνομίων ἀξίωσιν, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀποφηναμένη ὅτι ἡ ἐξουσία τοῦ Ἀλεξανδρείας, τοῦ Ἀντιοχείας καὶ τῶν λοιπῶν Πρωθιεραρχῶν ἐπὶ τῶν οἰκείων Μητροπολιτῶν στηρίζεται ἁπλῶς ἐπὶ ΑΡΧΑΙΑΣ ΣΥΝΗΘΕΙΑΣ, [προελθούσης μὲν ὡς ἐκ τῆς κατ' Ἐπαρχίας καὶ Διοικήσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διαιρέσεως, καθιερωθείσης μέν τοι γε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ περὶ σχέσεως τῶν Μητροπολιτῶν πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστης Ἐπαρχίας (α) προεκδεδομένου ἀπο-

---

τιον Ἐπίσκοπον Λυκοπόλεως ἐν Θηβαΐδι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἐν τῇ β'. αὐτοῦ Ἀπολογίᾳ· σημειοῖ δὲ προσέτι ὁ αὐτὸς ἅγιος ὅτι πρὸ τοῦ Πέτρου, ἐπειδὴ εἰς τὴν Πεντάπολιν τῆς ἄνω Λιβύης μερικοὶ Ἐπίσκοποι ἐδέχθησαν τὴν γνώμην τοῦ Σαβελλίου, καὶ τόσον ἴσχυσαν τὰ ἐκείνου νόθα δόγματα, ὥστε μόλις ἐκηρύττετο εἰς τὰς Ἐκκλησίας ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦτο μαθὼν Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἀπέστειλε πρέσβεις πρὸς αὐτοὺς ὅπως μεταφέρωσιν αὐτοὺς εἰς τὸ ὀρθόδοξον δόγμα τῆς Ἐκκλησίας· ἐκ τούτων δὴ φανερὸν γίνεται, ὅτι ὁ Ἀλεξανδρείας, καὶ πρὸ τῆς Α'. Συνόδου εἶχε τὰ πατριαρχικὰ προνόμια, καὶ ἐξ ἀρχαίου ἔθους (ὅπερ μάλιστα ἐκράτησεν ἀπὸ τὸν λδ' ἀποστολικὸν κανόνα) ἐξουσίαν εἶχεν ὄχι μόνον νὰ διοικῇ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκείνων τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ Διοικήσεων, ἀλλὰ καὶ νὰ καθαιρῇ Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας ἐκείνου τοῦ κλίματος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ῥηθεὶς Μελέτιος καθαιρεθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξανδρείας ἐπεχείρησε νὰ παραβιάσῃ τὸ τοιοῦτον ἔθος, καὶ νὰ χειροτονῇ ἄλλους Ἐπισκόπους εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀλεξανδρείας, διὰ τοῦτο ἡ Α'. ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ἀνεκαίνισε διὰ τοῦ παρόντος κανόνος τὸ ἀρχαῖον ἔθος, καὶ ἐπεσφράγισεν ἵνα ἔχῃ ὁ Ἀλεξανδρείας τὴν ἐξουσίαν πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κατὰ ταύτην τὴν ἔννοιαν ἐξέλαβον τὸν κανόνα τοῦτον οἱ ἐξ Αἰγύπτου Ἐπίσκοποι κατὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον, πράξει τετάρτῃ (Δοσίθεος ἐν τῇ Δωδεκαβίβλῳ). ἡ ἐξουσία δὲ αὕτη δηλοῦται καὶ ἐν τῷ λ'. καν. τῆς Δ'.» (Πηδαλ. σελ. 72 σημ. 1).

(α) Ἡ λ. *Ἐπαρχία* ἐν τοῖς Ἱεροῖς κανόσιν ἔχει σημασίαν πολιτικήν· σημαίνει δηλονότι χώρας ἔκτασιν διωρισμένην, ἐν ᾗ πολλαὶ Ἐπισκοπαὶ μία δὲ Μητρόπολις· *παροικία* δὲ δηλοῖ τὴν πνευματικὴν περιοχὴν τοῦ Ἐπισκόπου. «Ἡ Ἐπισκοπὴ (γράφει ὁ ἀείμνηστος Οἰκονόμος) κεῖται πάντως ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ· ἐκ δὲ τούτου προῆλθε καὶ ἡ κατάχρησις τῆς Επαρ-

στολικοῦ λδ' κανόνος (πρβλ. §. 29)], καθὼς καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Ῥώμης ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἱεραρχῶν στηρίζεται ἐπὶ ἁπλῆς συνηθείας· «ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ, λέγει, Ἐπισκόπῳ τοῦτο (τὸ ποῖον; τὸ πρεσβεύειν δηλονότι τῶν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ αὐτοῦ περιοχῇ Μητροπολιτῶν, καὶ χειροτονεῖν αὐτοὺς) ΣΥΝΗΘΕΣ ἐστιν» (α).

§. 31. «Ἀλλὰ τὰ μὲν ὅρια τῆς Πατριαρχικῆς δικαιοδοσίας τοῦ Ἀλεξανδρείας λέγει ῥητῶς ὁ κανών, τὰ δὲ τοῦ Ῥώμης οὐδόλως προσδιορίζει· ἐννοεῖ ἄρά γε τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ ἐπεκτεινομένην εἰς πᾶσαν τὴν Ἑσπερίαν, ἢ εἰς μόνην τὴν Ἰταλίαν, ἢ καὶ εἰς μέρος τι αὐτῆς; Τὴν ἀπορίαν ταύτην λύει ὁ μικρὸν μετὰ τὴν Α' Οἰκ. Σύνοδον ἀκμάσας Ῥουφῖνος, πρεσβύτερος τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἐκκλησίας, οὑτωσὶ ἑρμηνεύων τὸν ἀνωτέρω κανόνα· «Apud Alexandriam et in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut ille (Alexandrinus Episcopus) Aegypti, hic (Romanus) Suburbicariarum Ecclesiarum solicitudinem gerat» ἤτοι «ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῇ Ῥώμῃ ἡ παλαιὰ συνήθεια φυλαττέσθω, ὥστε ἐκεῖνον μὲν (τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον) πρόνοιαν ποιεῖσθαι τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Ἐκκλησιῶν, τοῦτον δὲ (τὸν τῆς Ῥώμης) τῶν ἐν ταῖς Σουβουρβικαρίαις Ἐπαρχίαις» ταῖς ὑπαγομέναις

χίας ἀντὶ τοῦ *Ἐπισκοπῆς*· ἀλλ' οὔτ' ἔπαρχός ἐστιν ὁ Ἐπίσκοπος, οὔτ' ἐπαρχίαν ἔχει πολιτικήν, οὔτε κυριαρχεῖ καὶ κυριεύει τῆς Ἐπαρχίας ὡς δυνάστης πολιτικός· αἱ τοιαῦται φράσεις ἀπόζουσι κενοδοξίας, ἥτις ἐξευτελίζει τὸν ἅγιον χαρακτῆρα τοῦ ἐπαγγέλματος τῆς πνευματικῆς Ἐπισκοπῆς· *ἡ παροικία μου*, *ἡ ἐπισκοπή*, *τὸ ποίμνιόν μου*, ἀρκοῦσιν ἵνα καὶ σαφῶς ἐκφράσωσι καὶ σεμνῶς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ ἱεροῦ ποιμένος, ὅς τις *παροικεῖ* ἐπὶ τῆς Γῆς ποιμαίνων τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πιστῶν, καὶ τοῦτο μόνον σπουδάζων, ὅπως καὶ τούτους μετὰ τὴν ἐπὶ γῆς παροικίαν ἀναδείξῃ «συμπολίτας τῶν ἁγίων εἰς τὴν ἐπουράνιον πατρίδα, ὅπου τὸ ἀληθὲς ἡμῶν ὑπάρχει πολίτευμα» (Φιλιπ. Γ'. 20), καὶ ὅθεν ἀποκέκλεισται «πᾶς τύφος καὶ δόλος καὶ πᾶσα λύπη, καὶ πᾶς ὁ ποιῶν καὶ λαλῶν τὸ ψεῦδος!» [(Ἀποκάλ. Κ'.) ὅρ. τὴν περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν βαθμῶν ἐπιστολιμαίαν διατριβήν· σελ. 97 καὶ 98 σημ. γ.]

(α) Περὶ *Πατριμονίων καὶ Ῥηγαλίων* τοῦ ἁγίου Πέτρου ΟΥΔΕΙΣ λόγος!

δηλονότι ὑπὸ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑδρεύοντος Βικαρίου (Hist. Eccles. XI. 6.), τουτέστι τῶν τῇ μεσαίᾳ καὶ νοτίῳ Ἰταλίᾳ, Σαρδηνίᾳ, καὶ Κορσικῇ (α) συνῳδὰ τῷ Ῥουφίνῳ γράφει καὶ ὁ Λουπῖνος· «Patriarchatus Romani limites non videntur excessisse provincias eas quae Vicario Urbis parebant, dicunturque a Ruffino Suburbicariae· nam extra istas Provincias in Italia Metropolitani Episcopos omnes ordinabant, et ipsi ab Episcopis Provinciae ordinabantur...... ergo extra controversiam esse debet, Romanum Pontificem in solis provinciis suburbicariis Patriarcharum jus habuisse..... nihilominus tamen successu temporis Romanus Pontifex patriarchatus sui limites, quantum potuit, extendit· ac primo Illyricum ditione suae per vicarios adjicere conatus est: deinde vero non modo totam Italiam, sed et Gallias, atque Hispaniam.» ἤτοι· «Τὰ ὅρια τῆς Ῥωμαϊκῆς Πατριαρχείας φαίνεται ὅτι δὲν ἐξετείνοντο πέραν τῶν Ἐπαρχιῶν τῶν ὑποκειμένων τῷ Βικαρίῳ τῆς πόλεως (Ῥώμης), αἵτινες ὑπὸ τοῦ Ῥουφίνου καλοῦνται Σουβουρβικάριαι· καθότι ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις τῆς Ἰταλίας οἱ Μητροπολῖται ἐχειροτόνουν πάντας τοὺς Ἐπισκόπους, αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἑκάστῃ Ἐπαρχίᾳ οἰκείων Ἐπισκόπων χειροτονούμενοι..... ὅθεν ἀναμφίλεκτόν ἐστιν, ὅτι ὁ Ῥωμαῖος Ποντίφηξ ΕΝ ΜΟΝΑΙΣ ταῖς χώραις ταῖς ὑπὸ τὸν Βικάριον τῆς Ῥώμης τελούσαις εἶχε Πατριαρχικὸν δίκαιον..... ἀλλ' ὅμως, τοῦ καιροῦ προϊόντος, ἐξέτεινεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰ ὅρια τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ· καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐξάρχων ἐπεχείρησε νὰ κατεξουσιάσῃ τὸ Ἰλλυρικόν· ἐφεξῆς δὲ οὐ μόνον τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν, ἀλλὰ καὶ τὰς Γαλλίας καὶ τὴν Ἰσπανίαν.» (β) etc. (Dupin

---

(α) Οἱ Μητροπολῖται τῆς Ῥαβένης, τῶν Μεδιολάνων καὶ τῆς Ἀκυληΐας ἦσαν αὐτοκέφαλοι, χειροτονούμενοι ὑπὸ τῶν οἰκείων Ἐπισκόπων.

(β) Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Βρεταννικῶν νήσων κατώρθωσαν νὰ ἐκτείνωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν οἱ Ποντίφικες, καίτοι τῶν Βρεταννῶν λαβόντων τὸ φῶς τοῦ χριστιανισμοῦ οὐχὶ παρὰ τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἐν τῇ Ἐλάσσονι Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων Ἐκκλησιῶν, ὡς δῆλον γίγνεται ἔκ τινων συνηθειῶν κοινῶν τοῖς τε Βρεταννοῖς καὶ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλλησιν· οἷον ἐκ τῆς συ-

de Antiq. Eccles. p. 32.) καὶ «Provinciae Suburbicariae aliae dici non possunt quam illae quae circa Romam adjacebant: quae Urbs dicitur· καὶ «docet id ipsum nomen, quod regiones ab urbe non longe positas significat.» τουτέστιν· «ἀδύνατον ἄλλας χώρας λέγεσθαι Σουβουρβικαρίας παρὰ τὰς περὶ τὴν Ῥώμην κειμένας, ἥτις καλεῖται Πόλις» καί, «καὶ αὐτὸ δὲ τοὔνομα ἀποδεικνύει ὅτι σημαίνει χώρας οὐ μακρὰν τῆς πόλεως κειμένας.» (ib. p. 70.)

νηθείας τοῦ ἑορτάζειν τὸ Πάσχα τὴν ιδ΄ τῆς Σελήνης τοῦ Μαρτίου καὶ τοῦ ἐξαπτίζειν τοὺς αἱρετικοὺς τοὺς συντασσομένους τῇ ὀρθοδοξίᾳ, αἵτινες προδήλως ἀντέκειντο τῇ πράξει τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, κατ᾽ αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Αὐγουστίνου τοῦ παρὰ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου ἀποσταλέντος εἰς τὰς Βρεταννικὰς νήσους κατὰ τὸ 596. ὑπάρχουσιν, ἔλεγε πρὸς τοὺς Βρεταννοὺς Ἐπισκόπους, συνήθειαι παρ᾽ ὑμῖν ἐναντίαι ταῖς ἡμετέραις (moribus nostris contrariae.). Τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ λ. Church (Ἐκκλησί) παραγομένη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς *Κυριακόν*· γνωστὸν δ᾽ ὅτι οἱ λατῖνοι ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης χρῶνται τῇ φωνῇ Ecclesia, τὸ δὲ Κυριακὸν λέγουσι dominicum· εἰσήχθη δὲ ὁ χριστιανισμὸς εἰς τὰς εἰρημένας νήσους πρωϊαίτατα, ὡς ὁ περὶ τὰ μέσα τοῦ Β΄. αἰῶνος ἀκμάσας Τερτυλλιανὸς μαρτυρεῖ· «ἡ ἀπρόσιτος, λέγει, τοῖς Ῥωμαίοις χώρα τῶν Βρεταννῶν καθυποτέτακται τῷ Χριστῷ» (Britannorum incessa Romanis loca Christo subdita). ἤδη κατὰ τὸν Γ΄. αἰῶνα ὑπῆρχον αὐτόθι τρεῖς Μητροπόλεις, ἡ τῆς Ὑόρκης, Λονδίνου καὶ Καρλεόνης (Caerleon), αἷς ὑπεῖκον πολλαὶ Ἐπισκοπαί, ὅτι εἰς τρεῖς Ἐπαρχίας πολιτικῶς ἡ χώρα διῄρητο· ὧν ἡ μὲν ἐκαλεῖτο Maxima Caesariensis, ἡ δὲ Britannia Prima, ἡ δὲ Britannia Secunda· ἐν δὲ τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν Ἀρελάτῃ Συνόδου, τῆς συγκροτηθείσης κατὰ τὸ 314 ἐπὶ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κατὰ τῶν Δονατιστῶν, φέρονται ὑπογραφαὶ τριῶν Βρεταννῶν Ἐπισκόπων αἱ ἑξῆς· «Eborius Episcopus de civitate Eboracensi, provincia Britannia. — Restitutus Episcopus de civitate Londinensi, provincia suprascripta.— Adelphinus Episcopus de civitate colonia Londinensium» (παρὰ Lab. T. I. p. 1430). Καθὼς δὲ ἡ πρώτη σύστασις τῆς Βρεταννικῆς Ἐκκλησίας ὀφείλεται εἰς Ἕλληνας Ἱεράρχας, οὕτω καὶ ἡ παγίωσις αὐτῆς καὶ ἐπέκτασις εἰς τὸν Ἕλληνα Ἀρχιεπίσκοπον Κανταβριγίας Θεόδωρον, οὗτινος μνείαν ποιοῦνται τὰ Πρακτικὰ τῆς Οἰκουμ. ϛ΄. Συνόδου ὡς ἑξῆς. «...εἶτα ἠλπίζομεν ἀπὸ Βρετα-

Τὰ αὐτὰ γράφει καὶ ὁ Abbé Fleury· «Saint Grégoire n'entrait dans ce detail que pour les Eglises qui dépendaient du saint Siege, et que par cette raison on nommait Suburbicaires, savoir celles de la partie meridionale d'Italie, celles de Sicile et des autres iles.... mais on ne trouvera pas qu'il exerçât le même pouvoir immédiat dans les Provinces dépendantes de Milan, d'Aquilée, ni dans l'Espagne et les Gaules» τουτέστιν ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος (ὁ Διάλογος) δὲν ἠκριβολόγει εἰμὴ περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν ἐξηρτημένων ἐκ τῆς ἁγίας ἕδρας, αἵτινες διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο Σουβουρβικάριαι, δηλονότι περὶ τῶν ἐν τῇ Μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Σικελίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς νήσοις· οὐδόλως δ' εὑρήσει τις αὐτὴν ἐξασκοῦσαν τὴν αὐτὴν ἄμεσον ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὰ Μεδιόλανα καὶ τὴν Ἀκυλήίαν ἐπαρχιῶν, ὡς οὐδ' ἐπὶ τῆς Ἱσπανίας καὶ τῶν Γαλλιῶν» (Histoire Ecclesiastique. Bruxelles, 1722 T. VIII p. 44). Καὶ τοιαύτη μὲν ἦν ἡ ἐν τῷ Ἱεραρχικῷ Συλλόγῳ τάξις τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης, καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ αὐτοῦ δικαιοδοσία.

§. 32. Ἀλλ' ὁ ῥηθεὶς Ἱερόργης συναρπαγεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλείου τῆς κοσμοκράτορος Ῥώμης καὶ ὑπὸ τῶν θρησκευτικοπολιτικῶν αὐτῆς παραδόσεων, δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν ἣν ΕΞ ΕΘΟΥΣ προσεκτήσατο ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν, καὶ εἰς τὰ πρεσβεῖα τῆς τάξεως τὰ δεδωρημένα αὐτῷ ὑπὸ τῶν Πατέρων, ὡς Ἐπισκόπῳ τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους, ἀλλ' ἐπεζήτησε νὰ καταδουλώσῃ τὴν ἁπανταχοῦ Ἐκκλησίαν, ἀνακηρύττων ἑαυτὸν πνευματικὸν δυνάστην καὶ μόναρχον, νομοθέτην ὑπέρτατον, διδάσκαλον τῶν Γραφῶν ἀλάνθαστον, Βικάριον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, (α) καὶ ὁρατὴν κεφαλὴν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας! διὰ δὲ τῶν

νίας Θεόδωρον τὸν σύνδουλον ἡμῶν καὶ συνεπίσκοπον, τῆς Μεγάλης νήσου Βρεττανίας Ἀρχιεπίσκοπον καὶ φιλόσοφον, μετὰ ἄλλων ἐκεῖσε κατὰ τὸν τόπον διαγόντων, ἐκεῖθεν τῇ ἡμετέρᾳ ἑνωθῆναι μετριότητι. (Συλ. Πρακτ. Τ. Β'. σελ. 554. κ.τ.λ.

(α) Γρηγόριος ὁ Β'. ἐπιστέλλων τῷ εἰκονομάχῳ Λέοντι τῷ Ἰσαύρῳ ἔλεγε· «πᾶσαι αἱ βασιλεῖαι τῆς Δύσεως Θεὸν ἐπίγειον

τοιούτων ἀλαζονικῶν ἀξιώσεων προθέλυμνα ἀνατρέπει, τὸ καθ' ἑαυτόν, σύμπαν τὸ θεότευκτον ἐκκλησιαστικὸν οἰκοδόμημα τὸ ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφότητος στηριζόμενον, καὶ ὅλον τὸ προγενέστερον θεσμοθέτημα τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὡς ἄκυρον καὶ ἀνίσχυρον παντόλμως ἀθετεῖ! Τότε δὴ καὶ ὁ πάμμεγας καὶ καλλίνικος ἐκεῖνος τῆς Ὀρθοδοξίας πρωταγωνιστὴς καὶ ὑπέρμαχος, ὁ τῶν Ἀθανασίων καὶ Κυρίλλων καὶ Γρηγορίων ὁμόζηλος καὶ ὁμότροπος, ὁ ἐπὶ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ καὶ μεγαλοφυΐᾳ περικλεέστατος, ὁ ἱερώτατος, λέγω, Φώτιος (α), τότε ἐξαναστὰς καὶ βριαρᾷ τῇ χειρὶ πατάξας τὸ Οὐρανόμηκες τοῦ παπισμοῦ καὶ Νεβρώδειον οἰκοδόμημα καὶ ἐκ βάθρων αὐτὸ ἀνασαλεύσας, (τὸ ἔκτοτε ὁσημέραι καταπῖπτον καὶ καταῤῥέον, ὅπλοις δὲ κοσμικοῖς, καὶ ῥομφαίᾳ αἱματοβαφεῖ, καὶ τέχνῃ ἰησουϊτικῇ μόλις ὑποκρατούμενον) ἔστησε τρόπαιον ἀκατάλυτον καὶ αἰώνιον κατὰ τῆς τὸ σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τερατοκησάσης ἀνομίας. Τὸ δὲ τολμηρότερον ὅτι δὲν ἠρκέσθη εἰς μόνην τὴν ἀξίωσιν πνευματικῆς παμβασιλείας, ἀλλ' ὑποβοηθούμενος ὑπὸ τῶν καιρικῶν ἀνωμαλιῶν, πρὸ δὲ πάντων ὑπὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος, ἐπεζήτησε νὰ καταστήσῃ ὑποχειρίους καὶ πάσας τὰς βασιλείας τῆς Γῆς! (β)

ἔχουσι τὸν Πέτρον»! (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 710) καὶ πάντως τοιοῦτον ἐκήρυττον οἱ τῆς Ῥώμης Μισσιονάριοι τὸν πανεύφημον τοῦτον Ἀπόστολον εἰς τὰ ἀρτιπαγῆ ἐν τῇ πίστει ἔθνη τῆς Δύσεως· καθότι ἡ ἀποθέωσις τοῦ θείου Πέτρου ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ἀκολούθως ὡς κρηπὶς καὶ βάσις εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ «καπνώδους τύφου τοῦ κόσμου» (βλ. σελ. 62) ἔκπαλαι χαλκευομένην τῶν Παπῶν, ὡς δῆθεν διαδόχων τοῦ Πέτρου, ἀποθέωσιν!

(α) Ὡς τοιοῦτον δ' ἐξυμνεῖ τὸν φωτώνυμον ἄνδρα καὶ αὐτὸς ὁ ἀσπονδότερος τῆς Ὀρθοδοξίας ἐχθρὸς ὁ Abbé Jager, πάντως ὑπὸ τῆς ἱερᾶς ἀληθείας ἀγχόμενος, περὶ οὗ ἐφεξῆς ἐροῦμεν.

(β) Αἱ πνευματικαὶ καὶ αἱ κοσμικαὶ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν διατυποῦνται ἐν τοῖς ἑξῆς ὅροις Γρηγορίου τοῦ Ζ'.

«Quod solus Romanus Pontifex jure dicatur universalis·
quod solius Papae pedes omnes Principes osculentur.
quod liceat illi Imperatores deponere.
quod à fidelitate iniquorum subditos potest absolvere.

ὄντως· «ἑνὸς ἀτόπου δοθέντος μυρία ἕψονται»! καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ τῶν συλλογισμῶν ἀληθεύει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ σεσημείωται· Μεταβαίνομεν εἰς ἄλλο.

---

quod nulla Synodus absque praecepto ejus debet Generalis vocari.

quod nullum Capitulum, nullusque Liber Canonicus habeatur absque illius autoritate.

quod sentencia illius à nullo debet retractare potest.

quod Romana Ecclesia nunquam erravit, nec in perpetuum, Scriptura testante, errabit.

quod Romanus Pontifex, si caconice fuerit ordinatus, meritis B. Petri, indubitanter efficitur sanctus.»

(Dictatus Papae Gregorii apud Baron. Annal. anno 1076.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

«Utrum Scismatici nos simus, an vos, non ego, nec tu, sed CHRISTUS interrogetur.» (August. adv. Donat.)

§. 33. «Μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου» (Παροιμ.) ἐντέλλεται ἡ θεία Γραφή· καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν αὐστηρῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως ἐτήρησε καὶ τηρεῖ, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία· ἀλλ' ὁ παπισμὸς καὶ ὅρους καὶ κανόνας Πατέρων ἠθέτησε, συνταράξας τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν διὰ τοῦ συστήματος τοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τῆς συγκεντρώσεως, καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ἐξ ἀποκαλύψεως θεῖον δόγμα καὶ τὰς ἄλλας ἱερὰς παραδόσεις παντόλμως ἐκαινοτόμησεν, ἀποσχισθεὶς οὕτω τῆς καθολικῆς ἑνότητος, καὶ πρόξενος γεγονὼς μεγίστων δεινῶν καὶ σκανδάλων, ὧν μετὰ φρίκης μνημονεύει ἥ τε Ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ Ἱστορία· ὅπως δὲ μὴ δόξωμεν ἀναπόδεικτα λέγοντες, ἐξετάσωμεν τὴν πολυδαίδαλον καινοτομίαν τοῦ παπισμοῦ ὅσον οἷόν τε συντόμως καὶ εὐκρινῶς.

1. *Καινοτομία περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν.*

§. 34. Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος· ὅτι ὁ Ἱεραρχικὸς Σύλλογος σύγκειται ἐξ ὁμοτίμων, ἰσοδυνάμων, ἰσοψήφων καὶ ὁμοσπόνδων μελῶν· ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως ἢ «τῆς πρώτης καθέδρας» τῆς Ἐπαρχίας οὐκ ἔστιν ἀπόλυτος Κυρίαρχος καὶ δυνάστης, ἀλλὰ «πρῶτος ἐν ἴσοις» τουτέστι πρόεδρος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας, κατ' οὐδὲν ἄλλο διαφέρων

τῶν λοιπῶν συναδέλφων, ἡ «κατὰ τὴν προήγησιν τῆς τιμῆς» καὶ κατὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τὰς ἐκλογὰς τῶν εἰς Ἐπισκοπὴν καθισταμένων καὶ χειροτονεῖν αὐτούς· (α) ὅτι οὔτε ὁ Μητροπολίτης δύναται πράττειν τι ἐφορῶν τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας ἄνευ τῆς γνώμης τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας, οὔτε οἱ Ἐπίσκοποι ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Μητροπολίτου, καὶ ὅτι πᾶσαν κοινὴν ὑπόθεσιν χρὴ διεξάγεσθαι Συνοδικῶς διὰ πλειοψηφίας. Εἴπομεν προσέτι ὅτι ἡ Ἱεραρχικὴ ὑπαλληλία καθωρίσθη κατὰ λόγον τῆς ἐπισημότητος τῶν πόλεων καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διαιρέσεως, ὅτι δι' ὃν λόγον ἔλαβον οἱ Μητροπολῖται δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ Πατριάρχαι ἐπὶ τῶν Μητροπολιτῶν τῶν Διοικήσεων, καὶ κατ' ἀναλογίαν πάλιν τῆς ἐπισημότητος τῶν πόλεων, ὧν οἱ Πατριάρχαι πνευματικῶς προΐσταντο, ὡρίσθη καὶ ἡ τάξις καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀναφορά (β)· ταῦτα δὲ πάντα ἀπεδείξαμεν διὰ τῶν Ἀποστολικῶν

(α) Ἐν τοῖς περὶ ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων προσεσημειωμένοις (σελ. 75 σημ. α), εἴπομεν ὅτι οἱ Πατριάρχαι ἐπεκυροῦντο τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Θεοχρίστων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, προβαλλομένων αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὡς «Χριστοῖς Κυρίου» ὡς «Ἐπιστημονάρχαις τῆς Ἐκκλησίας» καὶ ὡς ἐκπροσωποῦσι τὸν χριστιανικὸν λαόν, τριῶν ὑποψηφίων· τούτοις δὲ προσεπισημειοῦμεν ὅπερ ἐκεῖσε ἐκ λήθης παρεδράμομεν, ὅτι συνῳδὰ τῇ ἀρχαίᾳ πράξει τῆς Ἐκκλησίας πάνυ ἐνθέσμως ὑπὸ τῆς ἄρτι ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τεθέσπισται, τοὺς Πατριάρχας οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Ἱεραρχικοῦ Συλλόγου ἐκλέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν λογάδων τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ τοῦ ἐκπροσωπουμένου τὸ πάλαι ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκλογαῖς ὑπὸ τῶν *Χριστιανῶν* Αὐτοκρατόρων.

(β) Πρὸς πλατυτέραν διασάφησιν τῶν ἐπανειλημμένως περὶ τούτων εἰρημένων, καὶ πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ ἀνυποστάτου τῶν περὶ ἐξαιρετικῶν πνευματικῶν προνομίων τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης διατεθρυλλημένων, ὡς μοναδικοῦ δηλονότι τῶν θείων ἐπαγγελιῶν ταμιούχου καθὸ *δῆθεν* διαδόχου τοῦ Πέτρου, παρασημειοῦμέν τινα περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὑπαλληλίας ὡς ἕπεται· Τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος διῃρεῖτο εἰς δύο Τμήματα, Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, ὧν ἕκαστον περιελάμβανεν ἑπτὰ Διοικήσεις· Καὶ τοῦ μὲν Ἀνατολικοῦ Διοικήσεις ἦσαν αἱ ἑξῆς· ἡ Αἰγυπτιακή,

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

«Utrum Scismatici nos simus, an vos, non ego, nec tu, sed CHRISTUS interrogetur.» (August. adv. Donat.)

§. 33. «Μὴ μέταιρε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου» (Παροιμ.) ἐντέλλεται ἡ θεία Γραφή· καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν αὐστηρῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως ἐτήρησε καὶ τηρεῖ, τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία· ἀλλ' ὁ παπισμὸς καὶ ὅρους καὶ κανόνας Πατέρων ἠθέτησε, συνταράξας τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν διὰ τοῦ συστήματος τοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τῆς συγκεντρώσεως, καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ἐξ ἀποκαλύψεως θεῖον δόγμα καὶ τὰς ἄλλας ἱερὰς παραδόσεις παντολμως ἐκαινοτόμησεν, ἀποσχισθεὶς οὕτω τῆς καθολικῆς ἑνότητος, καὶ πρόξενος γεγονὼς μεγίστων δεινῶν καὶ σκανδάλων, ὧν μετὰ φρίκης μνημονεύει ἥ τε Ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ Ἱστορία· ὅπως δὲ μὴ δόξωμεν ἀναπόδεικτα λέγοντες, ἐξετάσωμεν τὴν πολυδαίδαλον καινοτομίαν τοῦ παπισμοῦ ὅσον οἷόν τε συντόμως καὶ εὐκρινῶς.

1. *Καινοτομία περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱεραρχίαν.*

§. 34. Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι τὸ πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος· ὅτι ὁ Ἱεραρχικὸς Σύλλογος σύγκειται ἐξ ὁμοτίμων, ἰσοδυνάμων, ἰσοψήφων καὶ ὁμοσπόνδων μελῶν· ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Μητροπόλεως ἢ «τῆς πρώτης καθέδρας» τῆς Ἐπαρχίας οὐκ ἔστιν ἀπόλυτος Κυρίαρχος καὶ δυνάστης, ἀλλὰ «πρῶτος ἐν ἴσοις» τουτέστι πρόεδρος τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας, κατ' οὐδὲν ἄλλο διαφέρων

τῶν λοιπῶν συναδέλφων, ἢ «κατὰ τὴν προήγησιν τῆς τιμῆς» καὶ κατὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τὰς ἐκλογὰς τῶν εἰς Ἐπισκοπὴν καθισταμένων καὶ χειροτονεῖν αὐτούς· (α) ὅτι οὔτε ὁ Μητροπολίτης δύναται πράττειν τι ἐφορῶν τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας ἄνευ τῆς γνώμης τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας, οὔτε οἱ Ἐπίσκοποι ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Μητροπολίτου, καὶ ὅτι πᾶσαν κοινὴν ὑπόθεσιν χρὴ διεξάγεσθαι Συνοδικῶς διὰ πλειοψηφίας. Εἴπομεν προσέτι ὅτι ἡ Ἱεραρχικὴ ὑπαλληλία καθωρίσθη κατὰ λόγον τῆς ἐπισημότητος τῶν πόλεων καὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους διαιρέσεως, ὅτι δι' ὃν λόγον ἔλαβον οἱ Μητροπολῖται δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐπαρχίας, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ Πατριάρχαι ἐπὶ τῶν Μητροπολιτῶν τῶν Διοικήσεων, καὶ κατ' ἀναλογίαν πάλιν τῆς ἐπισημότητος τῶν πόλεων, ὧν οἱ Πατριάρχαι πνευματικῶς προΐσταντο, ὡρίσθη καὶ ἡ τάξις καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους ἀναφορά (β)· ταῦτα δὲ πάντα ἀπεδείξαμεν διὰ τῶν Ἀποστολικῶν

(α) Ἐν τοῖς περὶ ἐκλογῆς τῶν Ἀρχιερέων προσεσημειωμένοις (σελ. 75 σημ. α'), εἴπομεν ὅτι οἱ Πατριάρχαι ἐπεκυροῦντο τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Θεοχρίστων Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, προβαλλομένων αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὡς «Χριστοῖς Κυρίου» ὡς «Ἐπιστημονάρχαις τῆς Ἐκκλησίας» καὶ ὡς ἐκπροσωποῦσι τὸν χριστιανικὸν λαόν, τριῶν ὑποψηφίων· τούτοις δὲ προσεπισημειοῦμεν ὅπερ ἐκεῖσε ἐκ λήθης παρεδράμομεν, ὅτι συνωδὰ τῇ ἀρχαίᾳ πράξει τῆς Ἐκκλησίας πάνυ ἐνθέσμως ὑπὸ τῆς ἄρτι ἐν Κωνσταντινουπόλει συγκροτηθείσης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως τεθέσπισται, τοὺς Πατριάρχας οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ Ἱεραρχικοῦ Συλλόγου ἐκλέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν λογάδων τοῦ Ὀρθοδόξου λαοῦ τοῦ ἐκπροσωπουμένου τὸ πάλαι ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκλογαῖς ὑπὸ τῶν *Χριστιανῶν* Αὐτοκρατόρων.

(β) Πρὸς πλατυτέραν διασάφησιν τῶν ἐπανειλημμένως περὶ τούτων εἰρημένων, καὶ πληρεστέραν κατανόησιν τοῦ ἀνυποστάτου τῶν περὶ ἐξαιρετικῶν πνευματικῶν προνομίων τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης διατεθρυλλημένων, ὡς μοναδικοῦ δηλονότι τῶν θείων ἐπαγγελιῶν ταμιούχου καθὸ *δῆθεν* διαδόχου τοῦ Πέτρου, παρασημειοῦμέν τινα περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ὑπαλληλίας ὡς ἕπεται· Τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος διῃρεῖτο εἰς δύο Τμήματα, Ἀνατολικὸν καὶ Δυτικόν, ὧν ἕκαστον περιελάμβανεν ἑπτὰ Διοικήσεις· Καὶ τοῦ μὲν Ἀνατολικοῦ Διοικήσεις ἦσαν αἱ ἑξῆς· ἡ Αἰγυπτιακή,

καὶ Συνοδικῶν κανόνων τῶν στηριζομένων ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς

(περιέχουσα πρὸς ἄλλαις τισὶν Ἐπαρχίαις τὴν Λιβύην, τὴν Θηβαΐδα καὶ τὴν Πεντάπολιν) ἡ Ἀνατολική, ἡ Ἀσιανή, ἡ Ποντική, ἡ Θρᾳκική (ἐν ᾗ ἔκειτο καὶ ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἀχαΐα*), ἡ Μακεδονικὴ καὶ ἡ Δακική· τοῦ δὲ Δυτικοῦ Τμήματος, ἡ Ρωμαϊκή, ἐν ᾗ περιείχοντο δέκα Ἐπαρχίαι καλούμεναι *Suburbicariae*, ὡς ὑποκείμεναι τῷ ἐν Ρώμῃ ἐδρεύοντι αὐτοκράτορι ᾧ Ἐπιτρόπῳ ἢ *Βικαρίῳ*, ἥτις κατ᾽ ἐξοχὴν ὠνομάζετο Urbs=Πόλις, αἱ ἀκόλουθοι Campania, Tuscia, Picenum, Apulia (ᾗ συνῆπτο καὶ ἡ Καλαβρία) Bruttium, Samnium, Valeria, Sicilia, Corsica, Sardinia· [αἱ τρεῖς αὗται νῆσοι ὑπαχθεῖσαι κατὰ τὸν Θ´ αἰῶνα ὑπὸ τὰ σκῆπτρα τῶν *Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων*, συνυπήχθησαν ἅμα κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως ὑπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Ρώμης τηνικαῦτα τελοῦντος ὑπὸ *ξένην* πολιτικὴν ἀρχήν, τὴν τῶν Λογγοβάρδων· (ὅλ. σελ. 77 σημ. 6.) διότι «τὰ ἐκκλησιαστικά, ὥς φησι Φώτιος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἐνοριῶν δίκαια, ταῖς πολιτικαῖς ἐπικρατείαις τε καὶ διοικήσεσι συμμεταβάλλεσθαι εἴωθεν» (Ἐπιστ. πρὸς Νικόλ. τὸν Α´.)] ἡ Ἰταλική, (περιέχουσα ἑπτὰ Ἐπαρχίας) ἡ Ἀφρικανή, ἡ τῆς Ἰλλυρίας, (περιελθοῦσα ἐφεξῆς τῇ δικαιοδοσίᾳ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὴν ὑπὸ Γρατιανοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος κατὰ τὸ 379 προσάρτησιν αὐτῆς τῷ Ἀνατολικῷ τμήματι τοῦ Κράτους) ἡ Γαλλική, ἡ Ἱσπανικὴ καὶ ἡ Βρεταννική· αἱ δὲ 14 αὗται Διοικήσεις περιελάμβανον 118 Ἐπαρχίας· καὶ τῶν μὲν Μητροπολιτῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Αἰγυπτιακῆς Διοικήσεως Ἔξαρχος ἦν ὁ ἐν τῇ Πρωτευούσῃ ταύτης ἐδρεύων Ἐπίσκοπος, ἤτοι ὁ Ἀλεξανδρείας· τῆς Ἀνατολικῆς, ὁ Ἀντιοχείας· τῆς Ἀσιανῆς, ὁ Ἐφέσου· τῆς Ποντικῆς, ὁ Καισαρείας Καππαδοκίας· τῆς Θρᾳκικῆς, ὁ Θεσσαλονίκης· τῆς Ρωμαϊκῆς, ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης· τῆς Ἰταλικῆς, ὁ Μεδιολάνων· τῆς Ἀφρικανῆς, ὁ Καρθαγένης ἢ Καρχηδόνος· τῆς Γαλλικῆς, ὁ Ἀρελάτης· τῆς Ἱσπανικῆς, ὁ Ἱσπάλεως καὶ ἐφεξῆς ὁ Τολέδου (*μετατεθείσης εἰς τὴν πόλιν ταύτην τῆς ἕδρας τῆς Διοικήσεως*), καὶ τῆς Βρεταννικῆς, ὁ Ἐβοράκου καὶ ἔπειτα ὁ Κανταβριγίας. Οὗτοι δὲ πάντες ἦσαν αὐτοκέφαλοι καὶ ἀνεξάρτητοι ἀπ᾽ ἀλλήλων, (ὅρ. τῆς Α´. ς´) καλούμενοι «Ἔξαρχοι τῶν Διοικήσεων» ὡς προεξάρχοντες ἐν τῇ τάξει τῆς Ἱεραρχίας καὶ προεδρεύοντες τῶν Μητροπολιτῶν, ἤτοι τῶν Ἐπισκόπων τῶν πρωτευουσῶν πόλεων τῶν Ἐπαρχιῶν τῶν περιεχομένων ἐν ἑκάστῃ Διοικήσει, καθὼς καὶ οἱ Μητροπολῖται πάλιν ἐκαλοῦντο «Ἔξαρχοι τῶν Ἐπαρχιῶν» ὡς προεδρεύοντες τῶν Ἐπισκό-

διδασκαλίας τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν, τοῦ διαρρήδην

πων τῶν ἐν ἑκάστῃ Ἐπαρχίᾳ *παροικιῶν* καὶ χειροτονοῦντες αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει «Ἔξαρχοι τῶν Διοικήσεων» εἶχον ἀντιστοίχους ἐν τῇ πολιτικῇ τάξει τοὺς **Vicarios Imperatoris Augustales**· οἱ δὲ Ἔξαρχοι τῶν Ἐπαρχιῶν ἢ οἱ Μητροπολῖται τοὺς **Proconsules**, ὅτι δὲ ἡ ὑπαλληλία τῶν Ἐπισκόπων καὶ ἡ διαίρεσις τῆς διοικητικῆς περιοχῆς αὐτῶν (*ὧν ὅμως τὸ ἀξίωμα ἔχει ὅλως Θείαν ἀρχήν, ὑπ' Αὐτοῦ «τοῦ Μεγάλου καὶ Αἰωνίου Ἀρχιερέως καὶ Ἐπισκόπου τῶν ψυχῶν ἡμῶν» ἱδρυθέν*) *ἐκανονίσθησαν* ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους διαιρέσεως, κατὰ σοφὴν ὄντως οἰκονομίαν, δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ λδ′ κανόνος ἔχοντος ὧδε. «Τοὺς Ἐπισκόπους ἑκάστου ἔθνους (Ἐπαρχίας) εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς *πρῶτον*, καὶ τοῦτον ἡγεῖσθαι *κεφαλήν*» ὃν ἐπαναλαμβάνουσα ἡ ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος δίδωσι καὶ τὸν λόγον τῆς τοιαύτης θεσμοθεσίας ἐν τῷ θ′. αὐτῆς κανόνι ὡς ἑξῆς. «Τοὺς καθ' ἑκάστην Ἐπαρχίαν Ἐπισκόπους εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ Μητροπόλει *προεστῶτα Ἐπίσκοπον*, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχεσθαι πάσης τῆς Ἐπαρχίας, *διὰ τὸ ἐν τῇ Μητροπόλει πανταχόθεν συντρέχειν πάντας τοὺς πράγματα ἔχοντας*· ΟΘΕΝ ἔδοξε *καὶ τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι αὐτόν*» ἡ δὲ Α′ Οἰκ. Σύνοδος ἐπικυροῦσα τὴν καθεστῶσαν *ἀρχαίαν* τάξιν θεσπίζει ἐν τῷ ς′. κανόνι ταῦτα· «*Τὰ ἀρχαῖα ἔθη* (τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ δηλονότι λδ′ κανόνος καθιερωθέντα) κρατείτω τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ, καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο (τὸ προεδρεύειν δηλονότι καὶ ἐξάρχειν τῶν Μητροπολιτῶν τῶν Σουβουρβικαρίων Ἐπαρχιῶν, ὡς Ἐπίσκοπον τῆς ἕδρας τῆς *Ῥωμάνας Διοικήσεως*, κατ' αὐτὴν τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ῥουφίνου, Δουπίνου καὶ Φλεῦρη,) *σύνηθές* ἐστιν· ΟΜΟΙΩΣ δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Ἐπαρχίαις (τὸ δ' *Ἐπαρχίαι* δηλοῖ ἐνταῦθα καθολικώτερον καὶ τὰς Διοικήσεις) ΤΑ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΣΩΖΕΣΘΑΙ ΤΑΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ (τῇ τῆς Ἐφέσου, Καισαρείας, Θεσσαλονίκης, Μεδιολάνων, Ἀρελάτης, κ.τ.λ.)» Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων 14 Ἐκκλησιαστικῶν Ἐξάρχων τῶν Διοικήσεων τῶν ἐπὶ 118 Μητροπολιτῶν ἐφισταμένων, (ὅρ. δ′ τῆς Α′) διαφερόντως ἔκπαλαι ἐτιμήθησαν ὁ Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ῥώμης, διὰ τὸ μέγιστον ἀξίωμα τῶν πόλεων, ὧν πνευματικῶς προΐσταντο, ἐπικληθέντες ἀκολούθως καὶ *Πατριάρχαι*, οἷς προσετέθη καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου ὑπὸ τῆς Β′ Συνόδου, *διὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ μετάθεσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Θρόνου* (ὅρ. γ′ τῆς Β′). λαβὼν *Πατριαρχικὴν δικαιοδοσίαν* ἐπὶ *τριῶν ὅλων Διοικήσεων*, τῆς Ἀσια-

καταδικάζοντες ἐν Εὐαγγελίοις τὸν ἐ γ ω ϊ σ μ ὸ ν καὶ τὴν φ ι λ α ρ χ ί α ν, καὶ ἐπανειλημμένως ἐπισυνιστῶντες ἡμῖν τὴν τ α π ε ι ν ο φ ρ ο σ ύ ν η ν, τὴν ἀ δ ε λ φ ό τ η τ α καὶ ἀ γ ά π η ν. Ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ ἕδρα καταφρονήσασα τῶν ὅρων τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων, ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ «ἀδουλώτῳ καὶ ἀτυραννήτῳ» τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ πρὸς τοῖς ἄλλοις, τὸ ὀλέθριον σύστημα τοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τῆς συγκεντρώσεως, καταστρέψασα τὸ Συνοδικὸν καὶ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα, ἀναιρέσασα τὰς πνευματικὰς ἐλευθερίας πλείστων Ἐκκλησιῶν, καὶ καταστήσασα τοὺς ποιμένας αὐτῶν ὑ π α λ λ ή λ ο υ ς ἢ τ ο π ο τ η ρ η τ ά ς, μᾶλλον δ' εἰπεῖν, τ α π ε ι ν ο ὺ ς δ ο ύ λ ο υ ς τοῦ

νῆς, Ποντικῆς καὶ Θρᾳκικῆς, *Οἰκουμενικῷ θεσπίσματι* τῆς Δ΄. [τοῦθ' ὅπερ ἤλλαξε τὴν χολὴν τοῦ Ποντίφικος, οὗτινος ἡ δικαιοδοσία περιωρίζετο εἰς *μίαν μόνην Διοίκησιν* τὴν τῶν Σουβουρβικαρίων Ἐπαρχιῶν, τὴν λεγομένην *Ῥωμαϊκήν* (Romanam), ἣν ὅμως ἐφιλοτιμήθη ἀκολούθως νὰ ἐπεκτείνῃ, τῇ βοηθείᾳ καὶ συνδρομῇ τῶν περιστάσεων, ἐπὶ πάσης τῆς Δύσεως, καταστρέψας αὐθαιρέτως τὰς πνευματικὰς ἐλευθερίας καὶ τὰ ΠΡΕΣΒΕΙΑ τῶν αὐτόθι *αὐτοκεφάλων* Ἐκκλησιῶν. τῆς Γαλλικῆς, Ἰσπανικῆς Ἰταλικῆς, καὶ λοιπῶν, παρὰ τὸν Ϛ΄ τῆς Β΄ τὸν κατεγγυώμενον τὴν ἀκεραιότητα καὶ ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.] Ἀλλὰ καὶ τῶν Πατριαρχῶν πάλιν ἡ σχετικὴ τάξις ὡρίσθη κατὰ λόγον τῆς ἐπισημότητος τῶν πόλεων. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ῥώμης ὡς *Ἐπίσκοπος τῆς πρώτης βασιλίδος πόλεως τοῦ Κράτους* ἔλαβεν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ χορείᾳ τὴν πρώτην στάσιν· «Τῷ γὰρ θρόνῳ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, φησὶν ὁ κη΄. τῆς Δ΄, ΔΙΑ ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΥΕΙΝ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΕΚΕΙΝΗΝ οἱ Πατέρες *εἰκότως* ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα». [μόνος δὲ πάντων τῶν Ἱεραρχῶν ὁ Ἱεροσολύμων ἐτιμήθη, πέμπτος ἐν τοῖς Πατριάρχαις ταχθείς, διὰ λόγον *ὅλως* πνευματικόν, τουτέστι διὰ τὸ εἶναι τὴν Ἱερουσαλὴμ *Μητέρα πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν*, ὡς ὀνομάζει αὐτὴν ἡ Β΄. Σύνοδος (ὅρ. σελ. 62 σημ. α.)] Ἐκ τούτων ἄρα ἐναργῶς καταφαίνεται ἡ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Πολιτείας διαίρεσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικητικῆς περιοχῆς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς τῶν Ἐπισκόπων ὑπαλληλίας καὶ στάσεως, αἱ δὲ περὶ πνευματικῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ Ἱεραρχικοῦ Συλλόγου ἀξιώσεις τῶν ἀδελφῶν λατίνων ἀποδείκνυνται ψευδεῖς, καὶ τὰ *πατριμόνια* καὶ τὰ *φεῦδα* τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀνεμώλια καὶ ἀνύπαρκτα!

ἑαυτῆς Ἐπισκόπου· (α) πρὸς ἐμπέδωσιν δὲ τοῦ ἐκκλησιοφθόρου τούτου συστήματος ἐπενοήθησαν καὶ πραγματικοὶ τύποι (β) ἐν οἷς πρὸς ταῖς λοιπαῖς γελοιωδεστάταις

(α) «Ὑπὸ τὴν ἀδιάλειπτον ἐπενέργειαν τοῦ παπισμοῦ διὰ τῶν ἑαυτοῦ Ἐξάρχων, γράφει καὶ ὁ γεράσμιος Abbé Guetté, ἡ διδασκαλία, οἱ θεσμοί, τὰ τοπικὰ ἔθιμα τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐξαρτωμένων Ἐκκλησιῶν ἀπερροφήθησαν, καὶ πανταχοῦ βασιλεύουσιν *ἔνθεν μὲν ὁ πνευματικὸς ἀπολυτισμός, ἔνθεν δὲ ἡ δουλεία*»! (παρὰ τῇ Εὐσεβείᾳ Ἀρθ. 87. πρβ. καὶ σελ. 7 σημ. α. τοῦ παρόντος πονήματος).

(β) Περιεργείας χάριν παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸν ψευδεπίγραφον πραγματικὸν τύπον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἔχοντα ὧδε· «Θεσπίζομεν σὺν πᾶσι τοῖς *Σατράπαις* καὶ τῇ Συγκλήτῳ τῆς ἡμῶν βασιλείας, τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον καὶ διάδοχον τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων καὶ Κυρίου μου Πέτρου *πλείονα τῆς* βασιλείας ἔχειν *ἐξουσίαν κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην*, καὶ παρὰ πάντων *πολλῷ πλέον* ἢ τὸν βασιλέα τιμᾶσθαι καὶ σέβεσθαι, κεφαλήν τε εἶναι *τῶν τεσσάρων Πατριαρχικῶν Θρόνων*, (ἐν τούτοις οὔτε Κωνσταντινούπολις ἔτι ὑπῆρχεν, ἀλλ' οὔτ' αὐτὸ τὸ ὄνομα *Πατριάρχης*!) κρίνεσθαί τε πρὸς αὐτοῦ, καὶ ψηφίζεσθαι τὰ τῇ Ὀρθοδόξῳ συμβαίνοντα πίστει· δωρούμεθα δὲ τῷ πατρί μου τῷ μακαρίῳ Σιλβέστρῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις τὸ ἡμέτερον παλάτιον, τὸ ἐπὶ κεφαλῆς διάδημα ἐκ λίθων τιμίων καὶ μαργάρων συγκείμενον, τὸ κυκλοῦν τὸν τράχηλον ὠμοφόριον, τὴν πορφυρᾶν χλαμύδα, τὸν κόκκινον χιτῶνα, *καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα, τὰ τῶν βασιλικῶν ἵππων ἀξιώματα, τὰ σκῆπτρα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βασιλείας κοσμήματα, καὶ τὴν δόξαν ἅπασαν τῆς ἡμῶν ἐξουσίας* (!) Τοὺς δὲ τῷ Κλήρῳ τῆς ἁγιωτάτης Ῥώμης κατειλεγμένους κοσμεῖσθαι κελεύομεν παραπλησίοις τῇ Συγκλήτῳ ἡμῶν ἐνδύμασιν, ἵπποις ἐποχουμένους, ὀθόνας περικειμένους λευκάς, ὡς δὲ καὶ τὰ ὑποδήματα τούτων ἐθωνίων εἶναι πεποιημένα λευκῶν, καὶ ὃς ἂν αἱροῖτο Κληρικὸς ἐκ τῆς ἡμῶν Συγκλήτου γενέσθαι, τοῦτον πρός τινος μηδαμῶς εἴργεσθαι· ὅτι γε μὴν τὴν ἐκ χρυσίου στεφάνην φρονήματος μετριότητι ὁ πατήρ μου ὁ Σίλβεστρος παραιτεῖται, ταύτῃ τοι τὸν ὑπέρλαμπρον λῶρον, σημαίνοντα τὴν ἁγίαν Ἀνάστασιν,(!) τῇ ἁγίᾳ κεφαλῇ αὐτοῦ ἰδίαις χερσὶ ἐπεθήκαμεν· *ἡμεῖς δὲ στράτορος ὀφφίκιον ὑπελθόντες, καὶ τὰ χαλινὰ τοῦ ἵππου αὐτοῦ κατέχοντες, τῆς αὐλῆς τῶν ἱερῶν αὐτοῦ ἔξιμεν ἀνακτόρων, αἰδοῖ καὶ φόβῳ τοῦ Κυρίου μου τοῦ ἁγίου συνεχόμενος Πέτρου*!!! τῶν χρησίμων δὲ κομιδῇ καὶ θεοφιλῶν νενομίκαμεν, *ἐκστῆναι μὲν τῆς Ῥώμης καὶ τῶν Δυτικῶν χωρῶν ἁπασῶν τε καὶ πόλεων*, τῷ

τερατολογίαις καθιεροῦται καὶ ἡ τῶν Παπῶν κοσμικὴ ἐξουσία!, καὶ ψευδοδεκρετάλια, (α) καὶ τὰ παραπλήσια· ὁ δὲ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειθαρχίαν καὶ διοίκησιν ἀπολυτισμὸς ἐπήγαγεν ἀναγκαίως τὸν περὶ τὴν πίστιν ἀπολυτισμόν, ἄλλως εἰπεῖν, τὸ **παπικὸν ἀλάνθαστον**, ὅπερ οὐκ ἄλλο τί ἐστιν, ἡ **μονοπώλιον θείας ἐμπνεύσεως**, καὶ ἑπομένως **ἀθέτησις** τῆς ἐλογικῆς ἐρεύνης καὶ τῆς δογματικῆς παραδόσεως τῆς **εἰς τὸ ὅλον Σῶμα τῆς Ἐκκλησίας** διαπεπιστευμένης, **ἀνατροπὴ** τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ

ἁγιωτάτῳ Πάπᾳ,!!! τὸ δὲ τῆς βασιλείας κράτος πρὸς τὰ τῆς Ἑώας μέρη μετενεγκεῖν, καὶ τὴν ἐν καλλίστω κειμένην τῆς ἐφ' ἡλίω τοῦ Βύζαντος πόλιν καταλαβεῖν, καὶ ἐν αὐτῇ ἱδρύσασθαι τὰ βασίλεια· *ἄδικον οἰηθέντες ἐξουσίαν ἔχειν τὸν ἐπὶ γῆς βασιλέα, ἔνθα ἡ ἀρχὴ τῆς τῶν χριστιανῶν θρησκείας ἐκ τῶν Οὐρανῶν ὑπῆρξεν ἡμῖν*!!! Ταῦτα ταῖς ἰδίαις χερσὶ γράψαντες καὶ τῷ νεκρῷ τοῦ Κυρίου μου ἐπιθέμενοι Πέτρου, πίστεις ἐνόρκους ποιούμεθα, ἢ μὴν ὅλως ταῦτα πάντα μὴ παραβῆναι· ἀλλὰ καὶ τοῖς *τὸ ἡμέτερον διαδεξομένοις κράτος* φυλάττειν *ἀπαράθραυστα* παρεγγυώμεθα πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν Παπαν καὶ τοὺς αὐτοῦ διαδόχους!« (Βλ. Σύντ. τῶν ἱερ. καν. Τ. Τ'. σελ. 200). Καὶ ὅμως ἐπὶ τοιούτων γελοιωδεστάτων καὶ ἀδεξίων ἐγγράφων ἐστηρίχθη ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας τὸ παπικὸν θρησκευτικοπολιτικὸν μεγαλεῖον!....

(α) *Ἀπατεών* τις περὶ τὰ μέσα τῆς Θ'. ἑκατονταετηρίδος ἐπλινθούργησε συλλογὴν κιβδήλων Συνοδικῶν διατάξεων καὶ παπικῶν ἐπιστολῶν,καὶ ταύτας ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸ ὄνομ' Ἰσιδώρου Ἐπισκόπου Σεβίλλης (ἀκμάσαντος περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ζ'. αἰῶνος) τοῦ *Μερκάτορος*· εἴθιστο δὲ τὸ πάλαι τοὺς Ἐπισκόπους ἐν ταῖς ἰδίαις ὑπογραφαῖς πρὸς τῷ κυρίω ὀνόματι προστιθέναι τὸ *ἁμαρτωλὸς* ἢ pecator· ἐν τῇ οὖν ῥηθείσῃ Συλλογῇ ἀντὶ τοῦ pecator ἐγέγραπτο mercator, ὅπερ σημαίνει *ἔμπορος, κάπηλος* καὶ τὰ τούτοις συνώνυμα· σκοπὸς δὲ τοῦ εἰρημένου ἱεροκαπήλου ἦν ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης, ὡς διάδοχος τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἐστὶν ἡ βάσις καὶ τὸ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἅπασα ἡ ἐπισκοπικὴ ἐξουσία ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέει, ὅτι τὸ κριτήριον αὐτοῦ ἐστι τελεσίδικον καὶ ἀνέκκλητον, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ καθαιρεῖν Βασιλεῖς καὶ ἀπολύειν λαοὺς τῆς πρὸς αὐτοὺς ὑποταγῆς, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια πράττειν. Καὶ ὅμως τοιοῦτα κίβδηλα ἔγγραφα σχηματίζουσιν ἄχρι τοῦ νῦν τὰς βάσεις τοῦ ῥωμαϊκοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου!..... (πρβλ. σελ. 61 σημ. α.)

ἁπλῶς εἰπεῖν, ἄρνησις τῆς Ἐκκλησίας! (négation de l' Eglise.) Ἐκ δὲ τοῦ ἐν τῇ πίςει πνευματικοῦ τούτου δεσποτισμοῦ, δι' οὗ τὸ ἀλάνθαστον μετεκινήθη ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς εἰς Τοπικήν τινα ἢ Ἐπαρχιακὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἡ τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐνέργεια, ὅπερ παντεξουσίως «ὅπου θέλει πνεῖ» (Ἰω. κεφ. Γ'. 8.) περιεκλείσθη, οὕτως εἰπεῖν, σχολαςικαῖς τερθρείαις, ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων γωνίας τινος γῆς, ἢ μᾶλλον ἐλογίσθη μοναδικὸς κλῆρος καὶ ἐξαιρετικὸν προνόμιον ἑνός τινος θνητοῦ, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἁγιότητα καὶ τὴν ἠθικὴν τελειότητα, (ὅρ. σελ. 17 καὶ 18), ἐκ τούτου, φημί, τοῦ πνευματικοῦ δεσποτισμοῦ, τοῦ ἀνατρέποντος ἄρδην αὐτὰς τὰς βάσεις τῆς Ἱεραρχίας καὶ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας, προῆλθεν ἐξ ἀντιδράσεως ἡ Διαμαρτύρησις, ἥτις ἐξολισθήσασα, ὡς μὴ ὤφελεν, εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς πνευματικῆς ἀναρχίας, ὡς ἀρνησαμένη καὶ Ἐπισκοπικὴν Ἱεραρχίαν, καὶ διδασκαλίαν Πατέρων, καὶ Οἰκουμενικὴν παράδοσιν, (ἅτε δὴ κριτήριον τῆς δογματικῆς ἀληθείας καὶ ὕπατον τῶν Γραφῶν ἑρμηνέα προβαλλομένη, ἐν ἀρχῇ γοῦν, (ὅρ. σελ. 15 σημ. α) ἀντὶ τῆς ζώσης Οἰκουμενικῆς παραδόσεως, ἤτοι τῆς καθολικῆς διανοίας καὶ συνειδήσεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀντὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ λόγου (ὅς ἀπίνδαλμά ἐςι τοῦ Αἰωνίου καὶ Ζῶντος Λόγου, τῆς Αὐτοαληθείας,) τὸν ἐπισφαλῆ αὐθέκαστον λόγον, (ὅρ. σελ. 14 σημ. β), καὶ ἀντὶ τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως θείας πίστεως τὴν ἐπὶ λογισμῶν ἀνθρωπίνων βασιζομένην ἐπιστήμην, (α) παρήγαγεν, ὡς ἦν ἑπόμενον, τὸν Σοκινιανισμόν, τὸν Ρασιοναλισμόν, τὸν Θεϊσμόν!.... (β) (σελ. 19 σημ. α.) Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς κατ-

---

(α) Ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Διαμαρτυρήσεως βάσις τῆς θρησκευτικῆς ἀληθείας ἐςὶν ἡ ἐπιστήμη, ἕπεται ὅτι πάντες οἱ μὴ ἐπιστήμονες καὶ Θεολόγοι εἰσὶν ἄθρησκοι καὶ ἄχριστοι!!!...

(β) Ἐκ ταύτης δὲ καὶ μόνης τῆς θεωρίας τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἀντιθέσεως πείθεται ὁ ὑγιὴς νοῦς περί τε τῶν σφαλερῶν ἀρχῶν ἀμφοτέρων τῶν Δυτικῶν Σχισμάτων, τοῦ Παπισμοῦ καὶ τῆς Διαμαρτυρήσεως, καὶ περὶ τῆς ἀληθείας τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις, ὡς ἐν τῇ πίστει οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἱεραρχίᾳ καὶ τῷ

νοτομίας τοῦ παπισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱεραρχίᾳ καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, περὶ ὧν ἐροῦμεν πλατύτερον ἐν τῷ «Περὶ ἀρχῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως» Β'. Μέρει τοῦ παρόντος πονήματος.

2. *Καινοτομία περὶ τὸ Δόγμα.*

§. 35. Δέδεικται ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ πλάνη ἐστὶ συνέπεια ἠθικῆς ἐκπτώσεως· τὴν ἀλήθειαν ταύτην βλέπομεν διαπρανουμένην ἐν τῇ γενέσει καὶ ἀναπτύξει τοῦ παπισμοῦ. Ἐφ' ὅσον ἡ Ῥωμαϊκὴ ἕδρα ἐτήρει τὴν ἑαυτῆς τάξιν, πειθαρχοῦσα τῇ φωνῇ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας καὶ ὑπείκουσα τοῖς ἱεροῖς αὐτῆς θεσμοῖς καὶ κανόσι, διέμενεν ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῇ τῆς πίστεως ἑνότητι· ὑπὸ δὲ τῆς καθολικῆς καὶ ζώσης παραδόσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δαψιλῶς ἐμφορουμένη, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης ζωοποιουμένη, λαμπρῶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τῶν πολεμίων τῆς εὐσεβείας συνηγωνίζετο, καὶ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν «ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ κατήγγελλεν»· ἀλλ' ὅτε, ὡς μήποτ' ὤφειλε, κατακυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς φιλαρχίας, διενοήθη νὰ κατασταθῇ βασιλὶς καὶ κυρία ἐν τῇ «ἐλευθέρᾳ πόλει τοῦ Ζῶντος Θεοῦ» καὶ νὰ κατεξουσιάσῃ τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην ὁμοτίμων καὶ ἰσοτασίων Ἐκκλησιῶν παρὰ τὰ ἐν Εὐαγγελίοις ἐντεταλμένα ὑπ' Αὐτοῦ τοῖς Θεσπεσίοις Ἀποστόλοις καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτῶν («οἴδατε, λέγοντος, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· ΟΥΧ ΟΥΤΩ ΔΕ ΕΣΤΑΙ ΕΝ ΥΜΙΝ»), τότε ἤρξατο ἀποκλίνειν τῆς ὀρθῆς πίστεως· ἀπὸ δὲ πλάνης εἰς πλάνην βαθμηδὸν προβαίνουσα, κατὰ λόγον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐγωϊστικῶν αὐτῆς ἀξιώσεων ἔν τε τοῖς πνευματικοῖς καὶ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν, οὐδὲν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τέλους καταλέλοιπεν ἀκαινοτόμητον, ἀλλὰ καὶ Δόγμα καὶ Μυστήρια, καὶ ἔθιμα ἀποστολικά, καὶ πά-

---

Ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι, τὴν μέσην καὶ βασίλειον ὁδὸν ἀπαρεγκλίτως ἐβάδισεν.

σαν σχεδὸν ἱερὰν παράδοσιν γραπτήν τε καὶ ἄγραφον ἐξηλείωσεν, ὡς πρεϊὼν ὁ λόγος δηλώσει.

§. 36. ά. Καὶ πρῶτον υἱοθέτησε τὴν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως «Ἱσπανικὴν πλάνην» καὶ τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκην, (ἣν πάλαι ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' ὡς ἀντικανονικὴν καὶ πανάθεσμον ἀπεκήρυξε)· Καί τοι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀποδιδούσης εἰς μόνον τὸν Θεὸν Πατέρα τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος προαιώνιον ὑποστατικὴν ἐκπόρευσιν· «Δέχου, φιλόσοφε, (ἔλεγε πρὸς τὸν ἀρειανίζοντα Θεόγνιν) μίαν Θεότητα τοῦ Πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν Υἱὸν ἀνεκφράστως, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ Αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ Αὐτοῦ τοῦ Πατρός, ἰδίου ΔΕ ὄντος τοῦ Υἱοῦ, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, εἴτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν Αὐτοῦ.» καί, «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς ὂν οὐσίας, ἧς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, ἐκπορεύεται ΜΕΝ ἐκ Πατρός, ἴδιον ΔΕ τοῦ Υἱοῦ ἐστί.» (Πρ Συν. Τ. Α'. σελ. 179)—Καί τοι τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ταῦτα ἐν τῷ Συμβόλῳ δογματιζούσης· «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον» κτλ. (Εἰ γὰρ ἐξ ἀμφοῖν τὸ Πνεῦμα ἐκπορευόμενον ᾔδει, πάντως ἔδει εἰπεῖν· «καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον...... τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν αὐτοῖς συμπροσκυνούμενον»)—Καί τοι τῆς Γ. Συνόδου διὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας αὐτὸ τοῦτο σαφῶς διδασκούσης. «Οὐκ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες (ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολικῆς Διοικήσεως ὡς ἐκ συναρπαγῆς ὑπολαβόντας αὐτὸν διδάσκειν ἐν τοῖς πρὸς Νεςόριον «ἀναθεματισμοῖς» τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, κἀντεῦθεν ἀφιςαμένους τῆς πρὸς αὐτόν τε καὶ τὴν Σύνοδον κοινωνίας), ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ὃ ἐκπορεύεται ΜΕΝ ἐξ Αὐτοῦ, ἔστι ΔΕ οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ (εἴτε ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, ὡς εἶπεν ἡ Α'. Σύν.) ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΛΟΓΟΝ» (δηλονότι καθὸ ΟΜΟΟΥΣΙΟΝ. Πρ Συν. Τ. Α'. σελ. 619· πρβλ. καὶ τὴν

πρὸς Κύριλλον λαμπρὰν καὶ ὀρθόδοξον ἀπάντησιν τῶν εἰρημένων Ἐπισκόπων σελ. 639.) — Καί τοι τῆς τε Δ' καὶ τῆς Ϛ' ἐν τοῖς θεοπνεύστοις αὐτῶν δογματικοῖς Ὅροις διακηρυσσουσῶν τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον ΤΕΛΕΙΟΝ, ἐφ' ᾧ καὶ ΑΠΑΡΕΓΧΕΙΡΗΤΟΝ αὐτὸ μένειν διαγορευουσῶν· «ΗΡΚΕΙ, γράφουσιν, εἰς ΕΝΤΕΛΗ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσίν τε καὶ βεβαίωσιν τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τῆς θείας χάριτος Σύμβολον· περί τε γὰρ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ἐκδιδάσκει τὸ ΤΕΛΕΙΟΝ.... ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἱ τῆς ΑΛΗΘΕΙΑΣ ἀθετεῖν ἐπιχειροῦντες τὸ κήρυγμα διὰ τῶν οἰκείων αἱρέσεων τὰς ΚΕΝΟΦΩΝΙΑΣ ἀπέτεκον,.... διὰ τοῦτο ΠΑΣΑΝ αὐτοῖς ἀποκλεῖσαι μηχανὴν βουλομένη ἡ παροῦσα νῦν αὕτη ἁγία καὶ Μεγάλη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἄνωθεν ΑΣΑΛΕΥΤΟΝ ἐκδιδάσκουσα, ὥρισε τὴν πίστιν (τὸ Σύμβολον) μένειν ΑΠΑΡΕΓΧΕΙΡΗΤΟΝ» (βλ. Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 155 καὶ 651 (α)) — Καί τοι, τέλος πάντων Αὐτοῦ

(α) Τὴν αὐτὴν ἀπαγόρευσιν προεξεφώνησε καὶ ἡ Γ'. Σύνοδος διὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς Ἐπισκόπους μνημονευθείσῃ ἐπιστολῇ, ὡς ἑξῆς· «ΚΑΤ ΟΥΔΕΝΑ ΤΡΟΠΟΝ ΣΑΛΕΥΕΣΘΑΙ ἀνεχόμεθα τὴν ὁρισθεῖσαν πίστιν, ἤτοι τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον παρὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων· ΟΥΤΕ ΜΗΝ ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝ ΕΑΥΤΟΙΣ Η ΕΤΕΡΟΙΣ Η ΛΕΞΙΝ ΑΜΕΙΨΑΙ ΤΩΝ ΕΓΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΚΕΙΣΕ, Η ΜΙΑΝ ΓΟΥΝ ΠΑΡΑΒΗΝΑΙ ΣΥΛΛΑΒΗΝ.» Ὥστε λοιπὸν ΟΥΔΕ εἰς *Σύνοδον Οἰκουμενικὴν* (καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ΕΑΥΤΟΙΣ) ἐπιτρέπεται προσθεῖναί τι πρὸς πλατυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῷ Συμβόλῳ. Καὶ ὄντως οὐδεμία τῶν μετὰ τὴν Γ' Οἰκουμενικῶν ἐτόλμησε τοιοῦτό τι πρᾶξαι, ἀλλὰ πᾶσαι ἐν ἰδίοις Ὅροις ἐποιήσαντο μακρὰν ἀνάπτυξιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν θείων δογμάτων τῶν προσβαλλομένων ὑπὸ τῶν συγχρόνων αἱρέσεων, τῶν Νεστοριανῶν, Μονοφυσιτῶν καὶ λοιπῶν, καθ' ὧν ἦσαν συναγηγερμέναι. Ἀλλ' οἱ Οὐλτραμοντανίσται Θεολόγοι δεινῶς ὑπὸ τῶν ὅπλων τούτων τῆς ἀληθείας στενοχωρούμενοι, καταφεύγουσι μετὰ πολλοὺς ἀστόχους καὶ ἀδεξίους ἑλιγμοὺς εἰς τὴν ὑπερτάτην τῶν Παπῶν ἐξουσίαν καὶ τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀλάνθαστον αὐτῶν ἐν τῇ πίστει, ὡς εἰς τελευταῖον καταφύγιον! (ὅρ. σελ. 32).

τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν. διαῤῥήδην ἐν Εὐαγγελίοις διδάσκοντος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι· «Ὅταν, φησίν, ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας Ὃ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ» κ.τ.λ. (Ἰω. ΙΕ'. 26.) Δικαίως ἄρα καὶ ὁ φωτώνυμος Φώτιος, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας διαμαρτυρόμενος κατὰ τῆς φοβερᾶς ταύτης καινοτομίας, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἐπισκόπους ταῦτα· «Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φησὶ τὸ Πνεῦμα Ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τὸ Πνεῦμα φασὶν Ὃ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας ταύτης; αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἵσταται, πρὸς τὰς ἁγίας παρατάσσεται Συνόδους, τοὺς μακαρίους καὶ ἁγίους παραγράφεται Πατέρας, τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν Θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, τὴν βασίλειον τῆς Ἐκκλησίας στολήν, τὸν Μέγαν Βασίλειον, τὸ χρυσοῦν τῆς Οἰκουμένης στόμα, τὸ τῆς σοφίας πέλαγος, τὸν ὡς ἀληθῶς Χρυσόστομον. Καὶ τί λέγω δεῖνα ἢ τὸν δεῖνα; κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων Προφητῶν, Ἀποστόλων, Ἱεραρχῶν, Μαρτύρων, καὶ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν ἡ βλάσφημος αὕτη καὶ θεομάχος φωνὴ ἐξοπλίζεται» (α). Ἀλλ' ἡ Ῥώμη καταλιγωρήσασα τῶν Οἰκουμε-

---

(α) Καί τοι δὲ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μετὰ τοσαύτης κεραυνοβόλου εὐγλωττίας ἐξελέγχοντος τὴν δογματικὴν ταύτην πλάνην, καὶ ὅμως οὔθ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Β'. συγκροτηθεῖσα Η'. Παπικὴ Σύνοδος, οὔθ' αἱ πρὸ αὐτῆς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Νικολάου τοῦ Α'. καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀδριανοῦ ὡσαύτως κατὰ Φωτίου συνελθοῦσαι, ἐτόλμησαν κατειπεῖν αὐτοῦ ὡς αἱρετικοῦ δῆθεν καὶ ἐναντία τῷ περὶ τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως καθολικῷ, κατὰ Λατίνους, δόγματι τῆς Ἐκκλησίας διδάσκοντος, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς ἐπιβάτην (!) τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου κατέκριναν (ὅρ. σελ. 53 σημ. α.) Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐχθρῶν τῆς Ὀρθοδοξίας Ἰησουΐτης **Abbé Jager**, ὁ βίβλον ὅλην κατ' αὐτοῦ ἐπὶ μομφῇ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συνταξάμενος, οἱονεὶ ἑαυτοῦ ἐπιλαθόμενος, ἀνακηρύττει αὐτὸν ὡς ὀρθοδοξότατον τῆς πίστεως πρόμαχον καὶ ἐφά-

νικῶν ὅρων, ἃς αἱ θεόπνευστοι Σύνοδοι ἐβρόντισαν κατὰ

μᾶλλον τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐκπληττόμενος ἅμα τὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν ὀξεῖαν κρίσιν, τὴν ἔξοχον εὐγλωττίαν καὶ τὴν εὐφυτάτην αὐτοῦ πολυμάθειαν· οὕτως ἡ θεία Πρόνοια «συλλαμβάνει τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν»! «Photius, γράφει, a rendu des services à la science· il en a rendu aussi, i l ne f a u t p a s l e d i s s i m u l e r, à l'Eglise, en prenant la défense de la doctrine catholique contre les anciens hérétiques. Du temps de Photius il y avait encore de nombreux hérétiques: Ariens, Macédoniens, Nestoriens, Eutychiens, Monothélites, Iconoclastes· Photius l e s a t t a q u a dans toutes les occasions a v e c u n t a l e n t p r o d i g i e u x; i l l e s r e f u t e a v e c t o u t e l a f o r c e e t l a f i n e s s e d i a l e c t i q u e; i l s' a t t a c h e s u r t o u t à f a i r e s e n t i r l'i m p i é t é d e l e u r s p r i n c i p e s, e t à i n s p i r e r d e l' h o r r e u r a u x f i d è l e s. R i e n n' e s t p l u s b e a u q u e l a d é f e n c e q u' i l p r e n d d e l a d o c t r i n e d e s s e p t p r é m i e r s C o n c i l e s, d o n t i l d o n n e u n e a n a l y s e a u r o i d e s B u l g a r e s: LA VERITE CATHOLIQUE Y BRILLE DANS TOUT SON ECLAT, L ERREUR EST ECRASE.» καὶ «Le Docteur des nations, Saint Paul était pour lui, comme pour saint Grégoire et Saint Jean Chrysostome, l' objet d' une vénération toute spéciale; il en fait le plus grand éloge.... il relève sur tout sa sagesse et son éloquence, l'élévation de ses pensées, la force de ses raisonnements, l' énergie de ses expressions, la noblesse de son style, la dignité et la majesté de ses maximes, la convenance et la verité de ses figures. Photius parlant de ses sujets, s e m b l e ê t r e t o u t p é n é t r é d e l' e s p r i t d e c e d i v i n A p ô t r e» καὶ «Les auteurs de ces ouvrages (τῶν ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ) sont de tous les genres philologues, poëtes, orateurs, philosophes, théologiens etc. il fallait u n e s p r i t j u s t e, u n e v a s t e c o n c e p t i o n e t u n e r a r e p a t i e n c e pour analyser deux cent quatre-vingts ouvrages si différents, sans rien passer d'important· il fallait u n e s p r i t m e r v e i l l e u x pour répandre de l' intérêt sur les dissertations les plus abstraites, et pour jeter des fleurs sur les matières les plus arides. Les jugements qu' il porte sur des productions diverses, et les

παντὸς τοῦ τολμήσαντος προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν ἐν τῷ τῆς πίστεως Συμβόλῳ, κατεφρόνησεν, ὡς ἦν ἑπόμενον, ἀγερώχως καὶ τῆς διαμαρτυρήσεως ταύτης τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ προστιθεῖσα, ἐτόλμησε πρὸς ἐπισύστασιν τῆς «Ἰσπανικῆς πλάνης» νὰ διαστρεβλώσῃ τὴν ἔννοιαν πολλῶν χωρίων τῆς ἁγίας Γραφῆς δι' ἀντορθοδόξου, αὐθαιρέτου καὶ σχολαστικῆς ἑρμηνείας, (α) πρὸς δὲ καὶ νὰ νοθεύσῃ τὰ συγγράμματα

---

extraits qu'il en fait, sont dictés par le goût le plus pur, par la critique la plus judicieuse et la plus éclairée· ils sont soutenus par un caractère d'aménité et d'enjouement, qui en rend la lecture agréable et piquante, lorsque même que le sujet se prête le moins. Tous ceux qui ont fait une étude spéciale de ce livre en sont dans l'admiration, et le placent en premier rang.» Καὶ περικροτείτωσαν λοιπὸν οἱ Ἰησουῖται Ἀββάδες καὶ λεγέτωσαν ἡμᾶς Φωτιανούς· τοῦτό ἐστιν ἡ καλλίστη ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μαρτυρία.....

(α) Οὕτω λ. χ. ἡ μὲν Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν τῇ Α'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἀντιδιαστέλλουσα ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ἀρειανὸν Θεόγνιν προσδιαλέξεσι τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀναφορὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ ΜΕΝ καὶ ΔΕ, ἐπάγει τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν «Εἴτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν Αὐτοῦ» εἰς δήλωσιν τῆς *ὁμοουσιότητος* Αὐτοῦ· (ὅρ. ἀνωτ.) ὡσαύτως καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας καὶ τοὺς Ἀνατολικοὺς Ἐπισκόπους ἐπιστολῇ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ χρῆται καὶ ταύτῃ καὶ ἑτέραις ὁμοίαις ῥήσεσι. «*Μὴ μέταιρε*, γράφει, *ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου*· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ὃ ἐκπορεύεται *μὲν* ἐξ Αὐτοῦ, ἔστι *δὲ* οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ *κατὰ τὸν τῆς οὐσίας Λόγον*· καὶ πρός γε τοῦτο *ἡμᾶς οἱ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν πιστοῦνται λόγοι*· ἐν μὲν γὰρ ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων γέγραπται· «ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, *καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ*» ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι· εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· *εἰδέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει*, οὗτος οὐκ ἔστιν Αὐτοῦ» οἷς προστίθησι καὶ τὰ ἀξιομνημόνευτα

τῶν ἁγίων Πατέρων, Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν, ὡς ἀκαταμαχήτως ἀποδεικνύει ἐν ἐκτενεστάτῃ καὶ σοφωτάτῃ Πραγματείᾳ ὁ Ἀδὰμ Ζοιρνικάβιος, ἣν τρόπαιον ἀληθῶς ἀκατάλυτον καὶ ἀείμνηστον ὁ ἀείμνηστος ἔστησε κατὰ τῆς ἀντευαγγελικῆς καὶ πνευματομάχου ταύτης καινοτομίας!

§. 37. β'. Ἀλλ' ὁ παπισμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ ἐπὶ τῆς κατωφεροῦς καὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ τῆς καινοτομίας· ἀφ' οὗ ἅπαξ προσέβαλε τὸ περὶ ἁγίας Τριάδος καὶ Ἐκκλησίας θεῖον δόγμα, ἑπόμενον ἦν θᾶττον ἢ βράδιον νὰ ἀθετήσῃ καὶ ἑτέραν παράδοσιν Ἐκκλησιαστικὴν σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὸ περὶ Ἐνσάρκου Οἰκονομίας, καὶ οὕτω νὰ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς τριπλῆς δογματικῆς καινοτομίας (ὅρ. §. 1). Καὶ ὅτι μὲν ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι ἡ Ἀειπάρθενος Μαριὰμ ἦν «προεκλελεγμένη ἐκ πασῶν τῶν γενεῶν» «κατὰ προαιώνιον βουλὴν τοῦ Ὑψίστου» διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν Αὐτῆς καθαρότητα καὶ ἁγιότητα εἰς τὸ γενέσθαι Μητέρα «τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων καὶ Ζῶντος Θεοῦ» οὐδεὶς τῶν πιστῶν ἀγνοεῖ· διὸ καὶ πᾶσαι τῶν Ὀρθοδόξων αἱ γενεαὶ εὐσεβοφρόνως Αὐτὴν «ἀληθῆ Θεοτόκον» ὁμολογοῦμεν, «καὶ τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφὶμ» ἀνυμνοῦμεν, καὶ μετὰ τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου «Ἀειπάρθενον, ἐξοχωτάτην, δεδοξασμένην, ἐκ Θεοῦ τετιμημένην, ἄφθορον Μητέρα ζωῆς, Μητέρα ἀρχηγὸν τῆς Παρθενίας, τὰ πάντα κεχαριτωμένην, μεγάλην ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς χωρήσασαν τὸν ἀ-

---

ταῦτα· «μὴ θαυμαζέτω ἡ σὴ Ὁσιότης· ὅτι οἱ ἀπὸ πάσης αἱρέσεως ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὰς τῆς ἑαυτῶν πλάνης συλλέγουσιν ἀφορμάς, τὰ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀρθῶς εἰρημένα ταῖς ἑαυτῶν κακονοίαις παραφθείροντες, καὶ ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς τὴν ἄσβεστον ἐπαντλοῦντες φλόγα» (Πρ. Συν. Τ. Α' σελ. 649). Καὶ ὅμως οἱ Ἰδιολογικοὶ θεολόγοι τῆς Ῥώμης ἀντιστρατευόμενοι τῇ καθολικῇ ἐκδόσει τῶν Συνόδων καὶ τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Πατέρων, καὶ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοίαις διαστρεβλοῦντες, αὐτὰ ταῦτα τὰ θεῖα ῥητὰ ἀσυστόλως ἐπάγουσι πρὸς ἀπόδειξιν δῆθεν τῆς *καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ* προαιωνίου ὑποστατικῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως!!!.....

χώρητον» (α) μακαρίζομεν καὶ γεραίρομεν (β), κατὰ τὸ ὑπ' Αὐτῆς θεοπνεύστως προφητευθέν· «ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί» (Λουκ. Α'. 49.) Οὐδέποτε ὅμως ἡ Ἐκκλησία ἐδίδαξεν ὅτι ἦν ἐκ κοιλίας Μητρὸς αὐτῆς ἐξῃρημένη τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

§ 3ν. «ΕΝ ΛΥΠΑΙΣ ΤΕΞΗ ΤΕΚΝΑ» κ.τ.λ. ἦν ἡ κατὰ τῆς Εὔας, διὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς, ἐπενεχθεῖσα ποινή. Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἡ Παναγία Παρθένος νόμῳ φύσεως συνελήφθη, καὶ ἐν φυσικαῖς ὠδῖναις καὶ λύπαις ἐκ τῆς Ἄννης ἐτέχθη, (εἰ καὶ ἐκ θείας ἐπαγγελίας, κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν,) ὑπέκειτο ἄρα εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, οὗτινος ἀποτέλεσμα ἦν ἡ τῇ Προμήτορι ἡμῶν ἐπιβληθεῖσα ἐκείνη ποινή· «ΕΝ ΛΥΠΑΙΣ ΤΕΞΗ ΤΕΚΝΑ.» Ὅτι δ' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον Γένος ἦν ὑποκείμενον τῇ προπατορικῇ ἁμαρτίᾳ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Μέγας Ἀπόστολος, οὑτωσὶ γράφων· «ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν Κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ ΠΑΝΤΕΣ ΗΜΑΡΤΟΝ.» Καὶ ἡ μακαρία ἄρα Παρθένος, πρὶν ἢ «ἐπισκιάσῃ Αὐτῇ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου» (αὐτόθ. 35), ὡς τέκνον καὶ αὐτὴ τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἐξ ἐμπαθοῦς συναφείας συλληφθεῖσα (γ) καὶ ἐν φυσικαῖς ὠδῖναις τεχθεῖσα, ὑπέκειτο εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκαθαρίσθη ὁλοτε-

(α) Ἐπιφ. Τ. Α'. σελ. 1037, 1011, 1097, 157, 352, 1042, 1049, 1050, 1051, 1036, 1038.

(β) Ἐκ τῶν πολλῶν πρὸς τὴν Ὑπερένδοξον τοῦ Θεοῦ Μητέρα ὕμνων τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, παρατιθέμεθα ὡς λίαν ἐκφραστικὸν τὸν ἑπόμενον· «Μαρία καθαρώτατον, χρυσοῦν θυμιατήριον, τῆς ἀπ[illegible]ου Τριάδος δοχεῖον γεγενημένη, ἐν ᾧ Πατὴρ ηὐδόκησεν, ὁ δὲ Υἱὸς ἐσκήνωσε, καὶ Πνεῦμα τὸ Πανάγιον ἐπισκιάσαν σοι, Κόρη, ἀνέδειξε ΘΕΟΤΟΚΟΝ.

(γ) Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος λόγῳ Α'. εἰς τὴν Γένεσιν ἑρμηνεύων τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» γνωματεύει ὅτι εἰ μὴ παρέβαινον οἱ Πρωτόπλαστοι τὴν θείαν ἐντολήν, ἡ δι' αὐτῶν αὔξησις καὶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους ἐγένετο ἂν κατὰ τρόπον πνευματικώτερον.

νοτομίας τοῦ παπισμοῦ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱεραρχίᾳ καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῆς, περὶ ὧν ἐροῦμεν πλατύτερον ἐν τῷ «Περὶ ἀρχῶν τῆς Διαμαρτυρήσεως» Β'. Μέρει τοῦ παρόντος πονήματος.

2. *Καινοτομία περὶ τὸ Δόγμα.*

§. 35. Δέδεικται ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅτι ἡ πλάνη ἐστὶ συνέπεια ἠθικῆς ἐκπτώσεως· τὴν ἀλήθειαν ταύτην βλέπομεν διατρανουμένην ἐν τῇ γενέσει καὶ ἀναπτύξει τοῦ παπισμοῦ. Ἐφ' ὅσον ἡ Ῥωμαϊκὴ ἕδρα ἐτήρει τὴν ἑαυτῆς τάξιν, πειθαρχοῦσα τῇ φωνῇ τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας καὶ ὑπείκουσα τοῖς ἱεροῖς αὐτῆς θεσμοῖς καὶ κανόσι, διέμενεν ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἀληθείας καὶ ἐν τῇ τῆς πίστεως ἑνότητι· ὑπὸ δὲ τῆς καθολικῆς καὶ ζώσης παραδόσεως, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, δαψιλῶς ἐμφορουμένη, καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης ζωοποιουμένη, λαμπρῶς μετὰ τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ τῶν πολεμίων τῆς εὐσεβείας συνηγωνίζετο, καὶ τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν «ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ κατήγγελλεν»· ἀλλ' ὅτε, ὡς μήποτ' ὤφειλε, κατακυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς φιλαρχίας, διενοήθη νὰ κατασταθῇ βασιλὶς καὶ κυρία ἐν τῇ «ἐλευθέρᾳ πόλει τοῦ Ζῶντος Θεοῦ» καὶ νὰ κατεξουσιάσῃ τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην ὁμοτίμων καὶ ἰσοστασίων Ἐκκλησιῶν παρὰ τὰ ἐν Εὐαγγελίοις ἐντεταλμένα ὑπ' Αὐτοῦ τοῖς Θεσπεσίοις Ἀποστόλοις καὶ πᾶσι τοῖς διαδόχοις αὐτῶν («οἴδατε, λέγοντος, ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν· ΟΥΧ ΟΥΤΩ ΔΕ ΕΣΤΑΙ ΕΝ ΥΜΙΝ»), τότε ἤρξατο ἀποκλίνειν τῆς ὀρθῆς πίστεως· ἀπὸ δὲ πλάνης εἰς πλάνην βαθμηδὸν προβαίνουσα, κατὰ λόγον τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐγωϊστικῶν αὐτῆς ἀξιώσεων ἔν τε τοῖς πνευματικοῖς καὶ τοῖς κοσμικοῖς πράγμασιν, οὐδὲν τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τέλους καταλέλοιπεν ἀκαινοτόμητον, ἀλλὰ καὶ Δόγμα καὶ Μυστήρια, καὶ ἔθιμα ἀποστολικά, καὶ πά-

---

Ἐκκλησιαστικῷ πολιτεύματι, τὴν μέσην καὶ βασίλειον ὁδὸν ἀπαρεγκλίτως ἐβάδισεν.

σαν σχεδὸν ἱερὰν παράδοσιν γραπτήν τε καὶ ἄγραφον ἐξηλλείωσεν, ὡς πρεϊὼν ὁ λόγος δηλώσει.

§. 36. ά. Καὶ πρῶτον υἱεθέτησε τὴν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως «Ἱσπανικὴν πλάνην» καὶ τὴν ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκην, (ἣν πάλαι ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' ὡς ἀντικανονικὴν καὶ πανάθεσμον ἀπεκήρυξε)· Καίτοι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀποδειξούσης εἰς μόνον τὸν Θεὸν Πατέρα τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος προαιώνιον ὑποστατικὴν ἐκπόρευσιν· «Δέχου, φιλόσοφε, (ἔλεγε πρὸς τὸν ἀρειανίζοντα Θεόγνιν) μίαν Θεότητα τοῦ Πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν Υἱὸν ἀνεκφράστως, καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ Αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐκπορευομένου ἐξ Αὐτοῦ τοῦ Πατρός, ἰδίου ΔΕ ὄντος τοῦ Υἱοῦ, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος, εἴτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν Αὐτοῦ.» καί, «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς ὂν οὐσίας, ἧς ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱός, ἐκπορεύεται ΜΕΝ ἐκ Πατρός, ἴδιον ΔΕ τοῦ Υἱοῦ ἐστί.» (Πρ Συν. Τ. Α'. σελ. 179)—Καίτοι τῆς Β'. Οἰκουμενικῆς Συνόδου ταῦτα ἐν τῷ Συμβόλῳ δογματιζούσης· «Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον» κτλ. (Εἰ γὰρ ἐξ ἀμφοῖν τὸ Πνεῦμα ἐκπορευόμενον ᾔδει, πάντως ἔδει εἰπεῖν· «καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον...... τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν αὐτοῖς συμπροσκυνούμενον»)—Καίτοι τῆς Γ'. Συνόδου διὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας αὐτὸ τοῦτο σαφῶς διδασκούσης. «Οὐχ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες (ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολικῆς Διοικήσεως ὡς ἐκ συναρπαγῆς ὑπολαβόντας αὐτὸν διδάσκειν ἐν τοῖς πρὸς Νεςόριον «ἀναθεματισμοῖς» τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, κἀντεῦθεν ἀφιςαμένους τῆς πρὸς αὐτόν τε καὶ τὴν Σύνοδον κοινωνίας), ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ὃ ἐκπορεύεται ΜΕΝ ἐξ Αὐτοῦ, ἔστι ΔΕ οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ (εἴτε ἴδιον τοῦ Υἱοῦ, ὡς εἶπεν ἡ Α'. Σύν.) ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΛΟΓΟΝ» (δηλονότι καθὸ ΟΜΟΟΥΣΙΟΝ. Πρ Συν. Τ. Α'. σελ. 619· πρβλ. καὶ τὴν

πρὸς Κύριλλον λαμπρὰν καὶ ὀρθόδοξον ἀπάντησιν τῶν εἰρημένων Ἐπισκόπων σελ. 639.) — Καί τοι τῆς τε Δ' καὶ τῆς Ϛ' ἐν τοῖς θεοπνεύστοις αὐτῶν δογματικοῖς Ὅροις διακηρυσσουσῶν τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον ΤΕΛΕΙΟΝ, ἐφ ᾧ καὶ ΑΠΑΡΕΓΧΕΙΡΗΤΟΝ αὐτὸ μένειν διαγορευουσῶν· «ΗΡΚΕΙ, γράφουσιν, εἰς ΕΝΤΕΛΗ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσίν τε καὶ βεβαίωσιν τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τῆς θείας χάριτος Σύμβολον· περί τε γὰρ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ἐκδιδάσκει τὸ ΤΕΛΕΙΟΝ.... ἀλλ' ἐπειδή περ οἱ τῆς ΑΛΗΘΕΙΑΣ ἀθετεῖν ἐπιχειροῦντες τὸ κήρυγμα διὰ τῶν οἰκείων αἱρέσεων τὰς ΚΕΝΟΦΩΝΙΑΣ ἀπέτεκον,.... διὰ τοῦτο ΠΑΣΑΝ αὐτοῖς ἀποκλεῖσαι μηχανὴν βουλομένη ἡ παροῦσα νῦν αὕτη ἁγία καὶ Μεγάλη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἄνωθεν ΑΣΑΛΕΥΤΟΝ ἐκδιδάσκουσα, ὥρισε τὴν πίστιν (τὸ Σύμβολον) μένειν ΑΠΑΡΕΓΧΕΙΡΗΤΟΝ» (βλ. Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 155 καὶ 651 (α)) — Καί τοι, τέλος πάντων Αὐτοῦ

(α) Τὴν αὐτὴν ἀπαγόρευσιν προεξεφώνησε καὶ ἡ Γ'. Σύνοδος διὰ τοῦ ἐν ἁγίοις Κυρίλλου ἐν τῇ πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς Ἐπισκόπους μνημονευθείσῃ ἐπιστολῇ, ὡς ἑξῆς· «ΚΑΤ ΟΥΔΕΝΑ ΤΡΟΠΟΝ ΣΑΛΕΥΕΣΘΑΙ ἀνεχόμεθα τὴν ὁρισθεῖσαν πίστιν. ἤτοι τὸ τῆς πίστεως Σύμβολον παρὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων· ΟΥΤΕ ΜΗΝ ΕΠΙΤΡΕΠΟΜΕΝ ΕΑΥΤΟΙΣ Η ΕΤΕΡΟΙΣ Η ΛΕΞΙΝ ΑΜΕΙΨΑΙ ΤΩΝ ΕΓΚΕΙΜΕΝΩΝ ΕΚΕΙΣΕ, Η ΜΙΑΝ ΓΟΥΝ ΠΑΡΑΒΗΝΑΙ ΣΥΛΛΑΒΗΝ.» Ὥστε λοιπὸν ΟΥΔΕ εἰς *Σύνοδον Οἰκουμενικὴν* (καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ΕΑΥΤΟΙΣ) ἐπιτρέπεται προσθεῖναί τι πρὸς πλατυτέραν ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῷ Συμβόλῳ. Καὶ ὄντως οὐδεμία τῶν μετὰ τὴν Γ' Οἰκουμενικῶν ἐτόλμησε τοιοῦτό τι πρᾶξαι, ἀλλὰ πᾶσαι ἐν ἰδίοις Ὅροις ἐποιήσαντο μακρὰν ἀνάπτυξιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν θείων δογμάτων τῶν προσβαλλομένων ὑπὸ τῶν συγχρόνων αἱρέσεων, τῶν Νεστοριανῶν, Μονοφυσιτῶν καὶ λοιπῶν, καθ' ὧν ἦσαν συναγηγερμέναι. Ἀλλ' οἱ Οὐλτραμοντανίσται Θεολόγοι δεινῶς ὑπὸ τῶν ὅπλων τούτων τῆς ἀληθείας στενοχωρούμενοι, καταφεύγουσι μετὰ πολλοὺς ἀστόχους καὶ ἀδεξίους ἑλιγμοὺς εἰς τὴν ὑπερτάτην τῶν Παπῶν ἐξουσίαν καὶ τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀλάνθαστον αὐτῶν ἐν τῇ πίστει, ὡς εἰς τελευταῖον καταφύγιον! (ὅρ. σελ. 32).

τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν. διαῤῥήδην ἐν Εὐαγγελίοις διδάσκοντος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι· «Ὅταν, φησὶν, ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας Ὁ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΚΠΟΡΕΥΕΤΑΙ», κ.τ.λ. (Ἰω. ΙΕ′. 26.) Δικαίως ἄρα καὶ ὁ φωτώνυμος Φώτιος, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας διαμαρτυρόμενος κατὰ τῆς φοβερᾶς ταύτης καινοτομίας, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἐπισκόπους ταῦτα· «Ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν φησὶ τὸ Πνεῦμα Ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, οἱ δὲ τῆς καινῆς ταύτης δυσσεβείας πατέρες τὸ Πνεῦμα φασὶν Ὁ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· Τίς οὐ κλείσει τὰ ὦτα πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας ταύτης; αὕτη κατὰ τῶν Εὐαγγελίων ἵσταται, πρὸς τὰς ἁγίας παρατάσσεται Συνόδους, τοὺς μακαρίους καὶ ἁγίους παραγράφεται Πατέρας, τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, τὸν ἐν Θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, τὴν βασίλειον τῆς Ἐκκλησίας στολὴν, τὸν Μέγαν Βασίλειον, τὸ χρυσοῦν τῆς Οἰκουμένης στόμα, τὸ τῆς σοφίας πέλαγος, τὸν ὡς ἀληθῶς Χρυσόστομον. Καὶ τί λέγω ὀεῖνα ἢ τὸν δεῖνα; κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων Προφητῶν, Ἀποστόλων, Ἱεραρχῶν, Μαρτύρων, καὶ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν ἡ βλάσφημος αὕτη καὶ θεομάχος φωνὴ ἐξοπλίζεται» (α). Ἀλλ' ἡ Ῥώμη κατολιγωρήσασα τῶν Οἰκουμε-

(α) Καί τοι δὲ τοῦ ἱεροῦ Φωτίου μετὰ τοσαύτης κεραυνοβόλου εὐγλωττίας ἐξελέγχοντος τὴν δογματικὴν ταύτην πλάνην, καὶ ὅμως οὔτ' ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Β′. συγκροτηθεῖσα Η′. Παπικὴ Σύνοδος, οὔτ' αἱ πρὸ αὐτῆς ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Νικολάου τοῦ Α′. καὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀδριανοῦ ὡσαύτως κατὰ Φωτίου συνελθοῦσαι, ἐτόλμησαν κατειπεῖν αὐτοῦ ὡς αἱρετικοῦ δῆθεν καὶ ἐναντία τῷ περὶ τῆς διττῆς ἐκπορεύσεως καθολικῷ, κατὰ Λατίνους, δόγματι τῆς Ἐκκλησίας διδάσκοντος, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς ἐπιβάτην (!) τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου κατέκριναν (ὅρ. σελ. 53 σημ. α.) Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐχθρῶν τῆς Ὀρθοδοξίας Ἰησουΐτης **Abbé Jager**, ὁ βίβλον ὅλην κατ' αὐτοῦ ἐπὶ μομφῇ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας συνταξάμενος, οἱονεὶ ἑαυτοῦ ἐπιλαθόμενος, ἀνακηρύττει αὐτὸν ὡς ὀρθοδοξότατον τῆς πίστεως πρόμαχον καὶ ἐφά-

νικῶν ἀρῶν, ἃς αἱ θεόπνευστοι Σύνοδοι ἐβρόντισαν κατὰ

μᾶλλον τῶν Μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἐκπληττόμενος ἅμα τὴν μεγαλοφυΐαν, τὴν βαθεῖαν κρίσιν, τὴν ἔξοχον εὐγλωττίαν καὶ τὴν εὐρυτάτην αὐτοῦ πολυμάθειαν· οὕτως ἡ θεία Πρόνοια «συλλαμβάνει τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν»! «Photius, γράφει, a rendu des services à la science· il en a rendu aussi, il ne faut pas le dissimuler, à l'Eglise, en prenant la défense de la doctrine catholique contre les anciens hérétiques. Du temps de Photius il y avait encore de nombreux hérétiques: Ariens, Macédoniens, Nestoriens, Eutychiens, Monothélites, Iconoclastes· Photius les attaqua dans toutes les occasions avec un talent prodigieux; il les refute avec toute la force et la finesse dialectique; il s'attache surtout à faire sentir l'impiété de leurs principes, et à inspirer de l'horreur aux fidèles. Rien n'est plus beau que la défence qu'il prend de la doctrine des sept prémiers Conciles, dont il donne une analyse au roi des Bulgares: LA VERITE CATHOLIQUE Y BRILLE DANS TOUT SON ECLAT, L ERREUR EST ECRASE.» καὶ «Le Docteur des nations, Saint Paul était pour lui, comme pour saint Grégoire et Saint Jean Chrysostome, l' objèt d' une vénération toute spéciale; il en fait le plus grand éloge.... il relève sur tout sa sagesse et son éloquence, l'élévation de ses pensées, la force de ses raisonnements, l' énergie de ses expressions, la noblesse de son style, la dignité et la majesté de ses maximes, la convenance et la verité de ses figures. Photius parlant de ses sujets, semble être tout pénétré de l'esprit de ce divin Apôtre» καὶ «Les auteurs de ces ouvrages (τῶν ἐν τῇ Μυριοβίβλῳ) sont de tous les genres philologues, poëtes, orateurs, philosophes, théologiens etc. il fallait un esprit juste, une vaste conception et une rare patience pour analyser deux cent quatre-vingts ouvrages si différents, sans rien passer d'important· il fallait un esprit merveilleux pour répandre de l' intérêt sur les dissertations les plus abstraites, et pour jeter des fleurs sur les matières les plus arides. Les jugements qu' il porte sur des productions diverses, et les

παντὸς τοῦ τολμήσαντος προσθεῖναι ἢ ἀφελεῖν ἐν τῷ τῆς πίστεως Συμβόλῳ, κατεφρόνησεν, ὡς ἦν ἑπόμενον, ἀγερώχως καὶ τῆς διαμαρτυρήσεως ταύτης τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' ἀνομίαν ἐπὶ τῇ ἀνομίᾳ προστιθεῖσα, ἐτόλμησε πρὸς ἐπισύστασιν τῆς «Ἰσπανικῆς πλάνης» νὰ διαστρεβλώσῃ τὴν ἔννοιαν πολλῶν χωρίων τῆς ἁγίας Γραφῆς δι' ἀντορθοδόξου, αὐθαιρέτου καὶ σχολαστικῆς ἑρμηνείας, (α) πρὸς δὲ καὶ νὰ νοθεύσῃ τὰ συγγράμματα

---

extraits qu' il en fait, sont dictés par le goût le plus pur, par la critique la plus judicieuse et la plus éclairée· ils sont soutenus par un caractère d' aménité et d' enjouement, qui en rend la lecture agréable et piquante, lorsque même que le sujet se prête le moins. Tous ceux qui ont fait une étude spéciale de ce livre en sont dans l'admiration, et le placent en premier rang.» Καὶ περικροτείτωσαν λοιπὸν οἱ Ἰησουῖται Ἀββάδες καὶ λεγέτωσαν ἡμᾶς Φωτιανούς· τοῦτό ἐστιν ἡ καλλίστη ὑπὲρ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μαρτυρία.....

(α) Οὕτω λ. χ. ἡ μὲν Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐν τῇ Α'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ ἀντιδιαστέλλουσα ἐν ταῖς πρὸς τὸν Ἀρειανὸν Θεόγνιν προσδιαλέξεσι τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ἀναφορὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τοῦ ΜΕΝ καὶ ΔΕ, ἐπάγει τὴν ἀποστολικὴν ῥῆσιν «Εἴτις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν Αὐτοῦ» εἰς δήλωσιν τῆς *ὁμοουσιότητος* Αὐτοῦ· (ὅρ. ἀνωτ.) ὡσαύτως καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας καὶ τοὺς Ἀνατολικοὺς Ἐπισκόπους ἐπιστολῇ ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ χρῆται καὶ ταύτῃ καὶ ἑτέραις ὁμοίαις ῥήσεσι. «*Μὴ μέταιρε*, γράφει, *ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου*· οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ὃ ἐκπορεύεται *μὲν* ἐξ Αὐτοῦ, ἔστι *δὲ* οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ *κατὰ τὸν τῆς οὐσιας λόγον*· καὶ *πρός γε τοῦτο ἡμᾶς οἱ τῶν ἁγίων μυσταγωγῶν πιστοῦνται λόγοι*· ἐν μὲν γὰρ ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων γέγραπται· «ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βιθυνίαν πορευθῆναι, *καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τοῦ Ἰησοῦ*» ἐπιστέλλει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος· «οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν *σαρκί*, ἀλλ' ἐν πνεύματι· εἴπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· *εἰδέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει*, οὗτος οὐκ ἔστιν Αὐτοῦ» οἷς προστίθησι καὶ τὰ ἀξιομνημόνευτα

τῶν ἁγίων Πατέρων, Ἀνατολικῶν τε καὶ Δυτικῶν, ὡς ἀκαταμαχήτως ἀποδεικνύει ἐν ἐκτενεστάτῃ καὶ σοφωτάτῃ Πραγματείᾳ ὁ Ἀδὰμ Ζοιρνικάβιος, ἣν τρόπαιον ἀληθῶς ἀκατάλυτον καὶ ἀείμνηστον ὁ ἀείμνηστος ἔστησε κατὰ τῆς ἀντευαγγελικῆς καὶ πνευματομάχου ταύτης καινοτομίας!

§. 37. β'. Ἀλλ' ὁ παπισμὸς δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ ἐπὶ τῆς κατωφεροῦς καὶ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ τῆς καινοτομίας· ἀφ' οὗ ἅπαξ προσέβαλε τὸ περὶ ἁγίας Τριάδος καὶ Ἐκκλησίας θεῖον δόγμα, ἑπόμενον ἦν θᾶττον ἢ βράδιον νὰ ἀθετήσῃ καὶ ἑτέραν παράδοσιν Ἐκκλησιαστικὴν σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὸ περὶ Ἐνσάρκου Οἰκονομίας, καὶ οὕτω νὰ συμπληρώσῃ τὸν κύκλον τῆς τριπλῆς δογματικῆς καινοτομίας (ὅρ. §. 1). Καὶ ὅτι μὲν ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι ἡ Ἀειπάρθενος Μαριὰμ ἦν «προεκλελεγμένη ἐκ πασῶν τῶν γενεῶν» «κατὰ προαιώνιον βουλὴν τοῦ Ὑψίστου» διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν Αὐτῆς καθαρότητα καὶ ἁγιότητα εἰς τὸ γενέσθαι Μητέρα «τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὅλων καὶ Ζῶντος Θεοῦ» οὐδεὶς τῶν πιστῶν ἀγνοεῖ· διὸ καὶ πᾶσαι τῶν Ὀρθοδόξων αἱ γενεαὶ εὐσεβοφρόνως Αὐτὴν «ἀληθῆ Θεοτόκον» ὁμολογοῦμεν, «καὶ τιμιωτέραν τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐνδοξοτέραν ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφίμ» ἀνυμνοῦμεν, καὶ μετὰ τοῦ ἱεροῦ Ἐπιφανίου «Ἀειπάρθενον, ἐξοχωτάτην, δεδοξασμένην, ἐκ Θεοῦ τετιμημένην, ἄφθορον Μητέρα ζωῆς, Μητέρα ἀρχηγὸν τῆς Παρθενίας, τὰ πάντα κεχαριτωμένην, μεγάλην ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς χωρήσασαν τὸν ἀ-

---

ταῦτα· «μὴ θαυμαζέτω ἡ σὴ Ὁσιότης· ὅτι οἱ ἀπὸ πάσης αἱρέσεως ἐκ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς τὰς τῆς ἑαυτῶν πλάνης συλλέγουσιν ἀφορμάς, τὰ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὀρθῶς εἰρημένα ταῖς ἑαυτῶν κακονοίαις παραφθείροντες, καὶ ταῖς ἑαυτῶν κεφαλαῖς τὴν ἄσβεστον ἐπαντλοῦντες φλόγα» (Πρ. Συν. Τ. Α' σελ. 619). Καὶ ὅμως οἱ ἰδιολογισταὶ θεολόγοι τῆς Ῥώμης ἀντιστρατευόμενοι τῇ καθολικῇ παραδόσει τῶν Συνόδων καὶ τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν Πατέρων, καὶ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν ταῖς ἑαυτῶν ἐπινοίαις διαστρεβλοῦντες, αὐτὰ ταῦτα τα θεῖα ῥητὰ ἀσυστόλως ἐπάγουσι πρὸς ἀπόδειξιν δῆθεν τῆς *καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ* προαιωνίου ὑποστατικῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως!!!.....

χώρητον» (α) μακαρίζομεν καὶ γεραίρομεν (β), κατὰ τὸ ὑπ' Αὐτῆς θεοπνεύστως προφητευθέν· «ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί»· (Λουκ. Α'. 49.) Οὐδέποτε ὅμως ἡ Ἐκκλησία ἐδίδαξεν ὅτι ἦν ἐκ κοιλίας Μητρὸς αὐτῆς ἐξῃρημένη τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος.

§ 3ν. «ΕΝ ΛΥΠΑΙΣ ΤΕΞΗ ΤΕΚΝΑ» κ.τ.λ. ἦν ἡ κατὰ τῆς Εὔας, διὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς, ἐπενεχθεῖσα ποινή. Ἐπειδὴ οὖν καὶ ἡ Παναγία Παρθένος νόμῳ φύσεως συνελήφθη, καὶ ἐν φυσικαῖς ὠδῦναις καὶ λύπαις ἐκ τῆς Ἄννης ἐτέχθη, (εἰ καὶ ἐκ θείας ἐπαγγελίας, κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς Ἐκκλησίας παράδοσιν,) ὑπέκειτο ἄρα εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, οὗτινος ἀποτέλεσμα ἦν ἡ τῇ Προμήτορι ἡμῶν ἐπιβληθεῖσα ἐκείνη ποινή· «ΕΝ ΛΥΠΑΙΣ ΤΕΞΗ ΤΕΚΝΑ.» Ὅτι δ' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον Γένος ἦν ὑποκείμενον τῇ προπατορικῇ ἁμαρτίᾳ ἐπιβεβαιοῖ καὶ ὁ Μέγας Ἀπόστολος, οὑτωσὶ γράφων· «ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν Κόσμον εἰσῆλθε καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ ΠΑΝΤΕΣ ΗΜΑΡΤΟΝ» Καὶ ἡ μακαρία ἄρα Παρθένος, πρὶν ἢ «ἐπισκιάσῃ Αὐτῇ ἡ δύναμις τοῦ Ὑψίστου» (αὐτόθ. 35), ὡς τέκνον καὶ αὕτη τοῦ Ἀδάμ, καὶ ἐξ ἐμπαθοῦς συναφείας συλληφθεῖσα (γ) καὶ ἐν φυσικαῖς ὠδῦναις τεχθεῖσα, ὑπέκειτο εἰς τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐκαθαρίσθη ὁλοτε-

(α) Ἐπιφ. Τ. Α'. σελ. 1037, 1011, 1097, 157, 352, 1042, 1049, 1050, 1051, 1036, 1038.

(β) Ἐκ τῶν πολλῶν πρὸς τὴν Ὑπερένδοξον τοῦ Θεοῦ Μητέρα ὕμνων τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, παρατιθέμεθα ὡς λίαν ἐκφραστικὸν τὸν ἑπόμενον· «Μαρία καλλιρώτατον, χρυσοῦν θυμιατήριον, τῆς ἀπεριλήπτου Τριάδος δοχεῖον γεγενημένη, ἐν ᾧ Πατὴρ ηὐδόκησεν ὁ δὲ Υἱὸς ἐσκήνωσε, καὶ Πνεῦμα τὸ Πανάγιον ἐπισκιάσαν σοι, Κόρη, ἀνέδειξε ΘΕΟΤΟΚΟΝ.

(γ) Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος λόγῳ Α'. εἰς τὴν Γένεσιν ἑρμηνεύων τὸ «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε» γνωματεύει ὅτι εἰ μὴ παρέβαινον οἱ Πρωτόπλαστοι τὴν θείαν ἐντολήν, ἡ δι' αὐτῶν αὔξησις καὶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους ἐγένετο ἂν κατὰ τρόπον πνευματικώτερον.

λῶς, ἅμα τῇ διὰ τοῦ Ἀγγελικοῦ ἀσπασμοῦ [«Χαῖρε Κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ, εὐλογημένη Σὺ ἐν γυναιξίν.» (αὐτόθ.)] «ἐπ' αὐτὴν ἐπελεύσει τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου» (αὐτόθ.). ΜΟΝΟΣ «ὁ ἐκ τῶν ἁγνῶν καὶ παρθενικῶν αἱμάτων Αὐτῆς τὸ ἡμέτερον προσλαβόμενος φύραμα» καὶ ἐν τῇ εὐλογημένῃ Αὐτῆς κοιλίᾳ ἐκ Πνεύματος ἁγίου συλληφθείς, καὶ «τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως ἐξ Αὐτῆς γεννηθεὶς Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός,» ἦν ὅλως ἐλεύθερος τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. (α).

§. 39. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἀντιστρατευομένη κατὰ τῆς Θείας Γραφῆς καὶ τῆς σταθερᾶς Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἐτόλμησεν ἐπ' ἐσχάτων, μετὰ δεινὴν καὶ μακροχρόνιον πάλην κατὰ πολλῶν θεολόγων τῆς Ἑσπερίας, καὶ ἰδίως τῶν Ἰανσενιστῶν, νὰ καθιερώσῃ τὴν περὶ «ἀσπίλου Συλλήψεως» (Conceptionae immaculatae) καινοφωνίαν ὡς δόγμα πίστεως, προβαλλομένη πρὸς τοὺς ἐναντιοφρονοῦντας αὐτῇ θεολόγους, ὅτι οὐδεμίαν καινοτομίαν διεπράξατο, ἀλλ' ὅτι τὸ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει ἐγκείμενον δόγμα συνεπτυγμένως (implicitement), διεσάφησε καὶ ἀνέπτυξε! (β) Διὰ δὲ τῆς καινοτομίας ταύτης θέλουσα ἡ Ῥώμη νὰ ἀνυ-

---

(α) Τινὲς τῶν ἡμετέρων ὑπέλαβον, ὅτι ἡ Ῥώμη διὰ τῆς περὶ ἀσπίλου Συλλήψεως καινοφωνίας ἐννοεῖ ὅτι ἡ ἁγία Παρθένος συνελήφθη ἀσπόρως καὶ ἀπαθῶς καὶ ὑπὲρ φύσιν· οὐδαμῶς. Καὶ εἰ μὲν οὕτως ἔλεγεν, ἡ ἀρχὴ εἴη ἂν βλασφημοτέρα μέν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα συνεπέστερον· διότι πάντως ἡ ἀπαθὴς καὶ ἄσπορος σύλληψις καὶ ὁ *ἀνώδυνος καὶ ἄλυπος* τόκος ἀναγκαίως συνεπάγουσι τὴν ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας ἐξαίρεσιν· ἀλλὰ τὰς τοιαύτας ἀσυμβιβάστους ἀνακολουθίας οἶδεν εὐχερῶς συμβιβάζειν μόνον τὸ παπικὸν ἀναμάρτητον καὶ ἀλάνθαστον!

(β) Ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπομιμνήσκομεν τῷ Μακαριωτάτῳ Πάπᾳ Πίῳ τῷ Θ'. τοὺς λόγους τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων· «Τὸ εὐσεβὲς μὴ ἐν τῷ πολλάκις περὶ Θεοῦ λαλεῖν, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ πλείω σιγᾷν ἐστί» (Γρηγ. Ναζ.) καὶ, «προδηλότατον ἀπιστίας τεκμήριον, ΣΗΜΕΙΟΝ ΤΕ ΥΠΕΡΗΦΑΝΙΑΣ ΑΣΦΑΛΕΣΤΑΤΟΝ, ἐάν τι τῶν (περὶ πίστεως) γεγραμμένων ἐθέλῃ τις ἀποβάλλειν, ἢ τῶν μὴ γεγραμμένων εἰσάγειν» (Μ. Βασίλ.) κ.τ.λ.

ψώση ἔθεν τὸ ἀξίωμα καὶ νὰ αὐξήσῃ τὴν δόξαν τῆς Ὑπερενδόξου Μητρὸς τοῦ Κυρίου, κατέσπασε, τὸ καθ' ἑαυτήν, καὶ κατεβίβασεν ἀπὸ τοῦ ὑπερφυοῦς αὐτοῦ ὕψους τὸ μυστήριον τῆς ἐνσάρκου τοῦ Θεοῦ Λόγου Οἰκονομίας, Ὅστις ΜΟΝΟΣ καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀσπίλως καὶ ἀνερμηνεύτως συνελήφθη, καὶ ἀνωδύνως καὶ ἀλύπως καὶ ὑπὲρ φύσιν ἐτέχθη ὑπὸ τῆς «ἐν γυναιξὶν εὐλογημένης» Μαρίας, ἥτις καὶ πρὸ τόκου Παρθένος ἦν, καὶ ἐν τόκῳ Παρθένος, καὶ μετὰ τόκον Παρθένος διέμεινεν, καὶ οὕτως ὤρυξε τὸ χάσμα τὸ διαχωρίζον αὐτὴν ἀπὸ τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας βαθύτερον!

3. *Καινοτομία περὶ τὰ Μυστήρια.*

ά. Περὶ τὸ Βάπτισμα.

§. 40. «Μετὰ τὰ σωτήρια τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ πάθη, τὸν σταυρὸν καὶ θάνατον καὶ ταφήν, ἡνίκα τοῦ τάφου ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς, ὁ τὴν ἐξουσίαν ἁπάντων τῶν οὐρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων φύσει ἔχων τῇ θεϊκῇ, καὶ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ταύτην αναδεξάμενος, τότε δὴ τὸν βασιλικὸν τοῦ βαπτίζειν καὶ σωτήριον νόμον οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ κρείττοσι, ταῖς τῶν Ἀποστόλων διανοίαις ἐνεχάραξεν, οἱονεὶ προθέματά τινα δι' αὐτῶν καὶ προγράμματα ἀνὰ πᾶσαν ἁπλώσας τὴν Οἰκουμένην, καθ' ἃ καὶ μυεῖσθαι καὶ τελειοῦσθαι τοὺς προσιόντας ἔδει τῇ πίστει· πορευθέντες γάρ φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» γράφει ὁ Ἱερώτατος Φώτιος. Καὶ ταύτην τὴν δεσποτικὴν ἐντολὴν οἱ θεσπέσιοι Ἀπόστολοι πιστῶς καὶ ἀκριβῶς ἐκπληροῦντες, ἐβάπτιζον «ἐν τρισὶ καταδύσεσι καὶ ἰσαρίθμοις ταῖς ἐπικλήσεσι» τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐν Χριστῷ μαθητευομένους.

§.41. Ὅτι δὲ τὸ παρὰ τοῦ Κυρίου παραδοθὲν βάπτισμα οὐκ ἄλλο ἐστίν, ἀλλ' ἢ τὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσιν ἄχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ Καθολικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἱερουργούμενον, δῆλον ἐξ αὐτῆς τῆς ἁγίας Γραφῆς. «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, γράφει ὁ Μ. Ἀπόστολος, εἰς τὸν θάνατον Αὐτοῦ ἐβαπτί-

σθημεν. ΣΥΝΕΤΑΦΗΜΕΝ οὖν Αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον· ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ΟΜΟΙΩΜΑΤΙ τοῦ θανάτου Αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ἐσόμεθα» (Ῥωμ. ς΄. 4. Κολοσ. β΄. 12. γ. 4). Τὰς δὲ ἐν τῷ βαπτίσματι καταδύσεις, καὶ τὰ ἑξῆς ἁγιογραφικὰ χωρία ὑποδηλοῦσιν· «ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, καθαρίσας αὐτὴν τῷ ΛΟΥΤΡΩ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι (τῷ τῆς τριττῆς ἐπικλήσεως δηλονότι).... ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος» (Εφεσ. ε. 26· 27) καί, «ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ ΛΟΥΤΡΟΥ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου» (Τιτ. γ΄. 5.) καί, «Ἀλλ' ΑΠΕΛΟΥΣΘΗΤΕ, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε» (Κορινθ. Α΄. ς΄. 11) καί, «Ὃ (ὕδατι) Τοῦ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ ΑΝΤΙΤΥΠΟΝ ἡμᾶς σώζει βάπτισμα» (Πέτρ. Α΄. γ΄. 21). καὶ πάντα δὲ τὰ λοιπὰ χωρία ὅσα τοῦ Θειοτάτου τούτου Μυστηρίου μνημονεύουσι, τὴν ἐν τῷ ὕδατι τριττὴν κατάδυσιν ὑποσημαίνουσιν. Ἐν δὲ τῇ βίβλῳ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν σαφέστερον τὰ περὶ τούτου γέγραπται· «Ἔστι τοίνυν τὸ βάπτισμα τὸ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἰησοῦ διδόμενον· τὸ δὲ ὕδωρ ἀντὶ ΤΑΦΗΣ... ἡ ΚΑΤΑΔΥΣΙΣ τὸ συναποθανεῖν· ἡ ΑΝΑΔΥΣΙΣ τὸ συναναστῆναι» κ.τ.λ. (Βιβλ. Γ΄. κεφ. ιζ΄.) (α)

§ 42. Ὅπως δὲ κατασφαλίσωσι τὸ θεοπαράδοτον τοῦτο Μυστήριον οἱ Ἀπόστολοι ἀπὸ πάσης εἴτ' ἐν ταῖς ἐπικλήσεσιν εἴτ' ἐν τῷ σχήματι τῶν καταδύσεων καινοτομίας, ἐθέσπισαν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τόδε· «Εἴ τις Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΟΥ ΔΙΑΤΑΞΙΝ μὴ βα-

---

Σημ. (α)· Ὅθεν καὶ ὁ Μ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης φησίν. «Οἷον εἰκὼς ἡ δι' ὕδατος ΟΛΙΚΗ *κάλυψις εἰς τὴν τοῦ θανάτου καὶ τοῦ τῆς ταφῆς ἀειδοῦς εἰκόνα* παρείληπται· τὸν οὖν ἱερῶς βαπτιζόμενον ἡ συμβολικὴ διδασκαλία μυσταγωγεῖ, ταῖς ἐν τῷ ὕδατι *καταδύσεσι τῆς τριημερονύκτου ταφῆς Ἰησοῦ τοῦ ζωοδότου μιμεῖσθαι θάνατον*». (Ἐκκλησιας. Ἱεραρχ. κεφ. β΄.).

πτίσου εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ... καὶ μὴ ΤΡΙΑ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΑ (καταδύσεις) μιᾶς μυήσεως ἐπιτελέσει, ... ΚΑΘΑΙΡΕΙΣΘΩ» (καν. μθ'. καὶ ν'.) Τοὺς δὲ κανόνας τούτους ἀναφέρων ὁ Μέγας Φώτιος γράφει· «Τί δ' ἂν εἴποις; τίς δ' ἂν σὲ μὴ λάβοι φρίκη καὶ δέος, ἐπειδὰν τῶν Ἀποστολικῶν θεσμῶν τὰς ἀπειλουμένας ψήφους ἀκούσῃς, ἃς οὐχ εἷς μόνον, οὐδὲ δεύτερος, οὐδὲ καθ' ἕνα πλείους. ΣΥΜΠΑΣ δ' ὁ ἱερὸς τῶν Μαθητῶν τὴν δεσποτικὴν ἐντολὴν βεβαιῶν καὶ οὐ λύων (ἄπαγε!) ἀπεφήνατο; «Εἴτις Ἐπίσκοπος....» κ.τ.λ. καὶ οὐδὲ μέχρι τούτου τὴν καταδίκην ἱστῶσιν· ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὀνόματα ἀντ' ὀνομάτων παραλαβεῖν οἱ βαπτίζοντες ἐπιχειρήσωσι, μηδὲν ὅλως τὸν ἀριθμὸν τῆς Τριάδος ὑποτεμνόμενοι, οὐδ' οὕτως εὑρίσκουσιν ἀποφυγὴν τοῦ μὴ οὐχὶ τὴν ἴσην δοῦναι δίκην. οὐδὲν γαρ ἧττον οὐδ' οὗτοι τὸ δεσποτικὸν προπηλακίζουσι δόγμα. οὐδ' ἂν τὰς μὲν κλήσεις φυλάττωσιν, ἃς παρέλαβον, τὸ ΣΧΗΜΑ δὲ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι καταδύσεως μὴ συνδιάσωσιν, ... οὐδὲ νοῦν τῆς αἰτίας οὐκ ἀπολύονται, τῷ δ' αὐτῷ περιπίπτουσι καὶ κρίματι καὶ ἐγκλήματι· ἡ γὰρ ἐν ὁμοίοις παράβασις, ὁμοίαν τὴν τιμωρίαν εἰσπράττεται· καὶ γὰρ ἐπίσης πρὸς τὴν ἀθέτησιν ἀποκλίνουσι τῆς σεβασμίας ἐντολῆς, καὶ ὅσοι καθ' ἕτερόν τινα τρόπον βαπτίζειν ἐτόλμησαν, καὶ ὅστις εἰς ἓξ τῇ ἐπικλήσει τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ἱερουργῆται τὸ βάπτισμα» (Ἀμφιλοχ. κεφ. μγ'.).

§ 43 Ταύτῃ δὲ τῇ Κυριακῇ διατάξει καὶ τοῖς ἀποστολικοῖς θεσπίσμασιν ἡ τοῦ Χριστοῦ «ἁγία καὶ ἄμωμος» Νύμφη, ἡ Ἐκκλησία, πιστῶς κατακολουθοῦσα, ΕΝ βάπτισμα οἶδε τὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσί τε καὶ ἐπικλήσεσι, δι' οὗ ἄνωθεν καὶ ἐξ ὀργῆς τοὺς τῷ Χριστῷ συντασσομένους τελειοῖ, πᾶσαν ἐν τῷ ὑπερφυεστάτῳ τούτῳ καὶ θεοδιδάκτῳ Μυστηρίῳ καινοτομίαν, ὡς ἀντευαγγελικὴν καὶ πανάθεσμον ἀποστυγοῦσα καὶ φρίττουσα, καὶ διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων τῶν ἐκπροσωπούντων αὐτὴν, ὡς ἀναγκαίας καὶ ἀπαραιτήτους τὰς τρεῖς καταδύσεις, ὥσπερ καὶ τας ἐπικλήσεις, διαῤῥήδην διδάσκουσα. Αὐτίκα· «Δύο σκοπῶν προκειμένων, φησὶν ὁ Μ. Βασίλειος, ἐν τῷ Βαπτίσματι, καταργῆσαι μὲν τὸ σῶμα

τῆς ἁμαρτίας· τοῦ μηκέτι αὐτὸ καρποφορεῖν τῷ θανάτῳ, ζῆν δὲ τῷ Πνεύματι, καὶ τὸν καρπὸν ἔχειν ἐν ἁγιασμῷ, τὸ μὲν ὕδωρ τὴν εἰκόνα παρέχει τοῦ θανάτου, ὥσπερ ἐν τάφῳ τὸ σῶμα ὑποδεχόμενον· τὸ δὲ Πνεῦμα τὴν ζωοποιὸν ἐνίησι δύναμιν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν νεκρότητος, εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς ζωὴν τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀνακαινίζον· τοῦτο οὖν ἐστι τὸ ἄνωθεν γεννηθῆναι ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, ὡς τῆς μὲν νεκρώσεως ἐν τῷ ὕδατι τελουμένης, τῆς δὲ ζωῆς ἡμῖν ἐνεργουμένης διὰ τοῦ Πνεύματος. ΕΝ ΤΡΙΣΙΝ ΟΥΝ ΚΑΤΑΔΥΣΕΣΙ ΚΑΙ ΙΣΑΡΙΘΜΟΙΣ ΤΑΙΣ ΕΠΙΚΛΗΣΕΣΙ ΤΟ ΜΕΓΑ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ ΤΕΛΕΙΟΥΤΑΙ, ἵνα ΚΑΙ ὁ τοῦ θανάτου τύπος ἐξεικονισθῇ, καὶ τῇ παραδόσει τῆς θεογνωσίας τὰς ψυχὰς φωτισθῶσιν οἱ βαπτιζόμενοι» (Περὶ τοῦ ἁγ. Πν. κεφ. ιέ.) (ὁμιλ. ιά. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ.) καὶ «Πῶς οὖν γινόμεθα ἐν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου Αὐτοῦ; ΣΥΝΤΑΦΕΝΤΕΣ ΑΥΤΩ διὰ τοῦ Βαπτίσματος»· καὶ, «Πῶς οὖν κατορθοῦμεν τὴν εἰς Ἅδου κάθοδον; μιμούμενοι τὴν ΤΑΦΗΝ τοῦ Χριστοῦ·» (Περὶ τοῦ ἁγ. Πν κεφ. ιέ.)· καὶ, «Βούλει τὸ σύμβουλον ἰδεῖν; (ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν φησί·) δείξω σοι Κολυμβήθραν, ἐν ᾗ ὁ μὲν ΕΤΑΦΗ, ὁ δὲ ΑΝΕΣΤΗ. Ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ κατεποντίσθησαν Αἰγύπτιοι, ἀνῆλθον δὲ Ἰσραηλῖται· καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τὸν μὲν ΘΑΠΤΕΙ, τὸν δὲ ΓΕΝΝΑ· μὴ οὖν θαυμάσῃς, εἰ γένεσις καὶ φθορὰ γίνεται ἐν τῷ Βαπτίσματι... Κατὰ δὲ τὴν ἀλήθειαν, ΑΝΑΓΚΗ, κατὰ τὸν Μ. Παῦλον, ΣΥΜΜΟΡΦΩΘΗΝΑΙ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ, ΟΠΩΣ ΚΑΤΑΝΤΗΣΩΜΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ ΕΞΑΝΑΣΤΑΣΙΝ» καὶ, «ὥσπερ ἐπὶ τῆς φυσικῆς γεννήσεως ἡ κοιλία τὸ φυσικὸν ἐργαστήριόν ἐστιν, ἐν ᾧ τὸ τικτόμενον ἀποτελεῖται, θεία δὲ δύναμις, κατὰ τὸν ἄνωθεν ὅρον, αὐτὸ διαπλάττει, οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὸ ὕδωρ ἐν τάξει ΜΗΤΡΑΣ λαμβάνεται, τὸ δὲ Πνεῦμα ἐν τάξει τοῦ διαπλάττοντος Δεσπότου»· καὶ, «θεῖα γίνεται ἐν τῷ ὕδατι σύμβολα ΤΑΦΟΣ καὶ ΝΕΚΡΩΣΙΣ καὶ ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ καὶ ΖΩΗ, καὶ ταῦτα ΟΜΟΥ γίνεται πάντα· καθάπερ γὰρ ἔν τινι τάφῳ τῷ ὕδατι, καταδυόντων

ἡμῶν τὰς κεφαλάς, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος θάπτεται, καὶ καταδὺς κατακρύπτεται ΟΛΟΣ καθάπαξ, εἶτα, ἀνανευόντων ἡμῶν, ὁ καινὸς ἄνεισι πάλιν.» (ὁμιλ. κϛ´. εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην) καὶ «Ὅπερ γὰρ αὐτῷ (τῷ Χριςῷ) ὁ Σταυρὸς καὶ ὁ τάφος, τοῦτο ἡμῖν τὸ βάπτισμα· θάνατος γὰρ τοῦτο, κἀκεῖνο· ὁ μὲν σαρκός, ὁ τοῦ Χριστοῦ δηλαδή, ὁ δὲ ἁμαρτίας, τουτέστιν ὁ ἡμέτερος» (ὁμιλ. ι. εἰς τὴν πρὸς Ῥωμ.)· καί, «Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ταφὲν ἐν τῇ Γῇ, καρπὸν τῆς Οἰκουμένης τὴν σωτηρίαν ἤνεγκεν, οὕτω καὶ τὸ ἡμέτερον ταφὲν ἐν τῷ βαπτίσματι, καρπὸν ἤνεγκε τὴν δικαιοσύνην, τὸν ἁγιασμόν, τὴν υἱοθεσίαν, μυρία ἀγαθά!» (αὐτ. ὁμιλ. ια.)· καὶ «ὥσπερ τὸ σῶμα τὸ δεσποτικὸν (λέγει ὁ τῆς Ἀθανασίας ἐπώνυμος) ταφὲν ἐν τῇ γῇ, ἔφυσε σωτηρίαν τῷ Κόσμῳ, οὕτω καὶ τὸ ἡμῶν σῶμα ταφὲν ἐν τῷ βαπτίσματι, ἔφυσε δικαιοσύνην ἡμῖν αὐτοῖς· τὸ δὲ ὁμοίωμα οὕτως ἔχει· ὥσπερ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέςτη, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι θνήσκοντες ἀνιστάμεθα· τὸ γὰρ καταδῦσαι τὸ παιδίον ἐν τῇ Κολυμβήθρᾳ τρίτον καὶ ἀναδῦσαι, τοῦτο δηλοῖ τὸν θάνατον καὶ τὴν τριήμερον Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ» (ἀποκρ. ϙδ´.) καὶ «ὡς ἐν ΜΗΤΡΑ τῇ Κολυμβήθρᾳ τὸ ἐμβαλλόμενον ἀναπλάττει, ὡς ἐν χωνευτηρίῳ τῷ ὕδατι τὸν κατιόντα ἀναχαλκεύει, δίδωσιν αὐτῷ ἀθανασίας μνηστείαν, καὶ ἀναστάσεως σφραγῖδα χαρίζεται». (ἀποκρ. ογ´.) καί, «κατεδύετε (λέγει καὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων.) τρίτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀνεδύετε, τὴν τριήμερον τοῦ Χριστοῦ αἰνιττόμενοι ταφήν· Ὡς ὄντως ἐςαυρώθη, καὶ ὄντως ἐτάφη, καὶ ὄντως ἀνέστη, ἵνα τῇ μιμήσει τῶν παθημάτων Αὐτοῦ κοινωνήσαντες, ΑΛΗΘΕΙΑ τὴν σωτηρίαν κερδήσωμεν· τοῦτο δὲ ΟΥΚ ἂν ΑΛΛΩΣ γένοιτο πάντως, ἐὰν μὴ συνταφέντες τοῖς ὕδασι τῷ Χριςῷ, συναναστῶμεν αὐτῷ, καὶ ἐν καινότητι ζωῆς, κατὰ τὸν Μ. Παῦλον, περιπατήσωμεν» (Κατηχ. Β´.). καί, (ὁ Θεῖος Δαμασκηνὸς γράφει) «Τὴν μὲν τοῦ θανάτου εἰκόνα τὸ ὕδωρ ἐκπληροῖ, τὸν δὲ τῆς

ζωῆς ἀῤῥαβῶνα τὸ Πνεῦμα παρέχεται» (Περὶ Ὀρθοδ. Π ς. κεφ. πδ'.) καὶ, «Πᾶσι τοῖς Μυστηρίοις (αὖθις ὁ πάγχρυσος τῆς Ἐκκλησίας Πατὴρ ἀποφθέγγεται) εἰκόνει σφραγῖδα τιθεὶς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐν τρισὶ καταδύσεσι τοῦ σώματος ΕΝ Βάπτισμα τοῖς ἑαυτοῦ Μαθηταῖς παραδέδωκε· πορευθέντες γάρ φησι, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος» (ὁμιλ. ιά. πρὸς Ῥωμ.) (α) κ.τ.λ. κ.τ.λ.

§. 41. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παραδοθὲν ΕΝ Βάπτισμα παντελῶς καταργήσασα, ὅπερ καὶ Αὐτὸς «ὁ μηδενὸς χρήζων καθαρσίου» ὡς ἀναμάρτητος ἐβαπτίσθη, [φησὶ

(α) ΠΑΝΤΕΣ ἄρα οἱ θεῖοι Πατέρες, *ἀναγκαίαν* καὶ *ἀπαραίτητον* τὴν τρισσὴν κατάδυσιν ἀποφαίνονται, ἐκλαμβάνοντες ὁμοφώνως τὴν ἐν τῇ Γραφῇ λ. *βάπτισμα*, καθ' ὅσον ἀναφέρεται πρὸς τὴν τελεσιουργίαν τοῦ τῆς πνευματικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως Μυστηρίου, εἰς *μόνην* τὴν κυρίαν καὶ πρωτίστην αὐτῆς ἔννοιαν, τὴν τοῦ *καταδύειν*, *ἐμβυθίζειν* κ.τ.λ. ΟΥΔΕΠΟΤΕ δὲ εἰς τὴν τῆς ἐπιχύσεως ἢ τοῦ ῥαντισμοῦ, καθάπερ οἱ παπικοὶ θεολόγοι σοφιστευόμενοι, ὡς ἔκ τινων γραφικῶν φράσεων, ἐν οἷς φαίνεταί πως ἡ λ. συνεκδοχικώτερον σημαίνουσα τὸ *καθαρίζειν τι ἁπλῶς ἀπὸ ῥύπου*, καὶ τὰ ὅμοια οἷον *βάπτισμα κλινῶν*, ξεστῶν, κ.τ.λ. (καί τοι κἂν ταύτας δύναταί τις νὰ ἐκλάβῃ τὴν λέξιν ἐπὶ τῆς κυρίας αὐτῆς ἐννοίας, τῆς τοῦ *ἐμβυθίζειν*) καθάπερ, φημί, οἱ παπικοὶ θεολόγοι ἐκλαμβάνουσιν αὐτήν, ὅπως ἀποδείξωσι τάς τε ἐπιπολαιότητας καὶ τὸ μὴ ἀναγκαῖον τῆς καταδύσεως, καὶ τὸ ἰσοδύναμον τοῦ λατινικοῦ ῥαντισμοῦ, τοῦ ΑΝΟΜΟΙΟΤΑΤΟΥ *τῷ Δεσποτικῷ θανάτῳ*, πρὸς τὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσι θεοδίδακτον βάπτισμα! περὶ ὧν εὔκαιρον εἰπεῖν τὸ τοῦ θείου Φωτίου «ὢ τῆς ζημίας! καὶ πῶς οὐκ εἰς τόλμαν ἥκει, *τὴν μὲν δεσποτικὴν κρίσιν μὴ τῶν κατεπειγόντων εἶναι νομίζειν*, τὴν δὲ τῶν δούλων ἐπίνοιαν τῶν κατεπειγόντων;». Τὸ ἀναγκαῖον, καὶ οὐσιῶδες, καὶ κατεπεῖ[illegible] καὶ ἄφευκτον τῆς τρισσῆς καταδύσεως πρόσετι δηλοῦσι καὶ ἐκ τῶν πρ[illegible]μένων ἀποστολικῶν κανόνων, δι' ὧν οἱ μὴ ἱερουργοῦντες [illegible] μυστήριον «*ἐν τρισὶ βαπτίσμασι*» «*κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν*» ὑποβάλλονται τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίοις, οἷς καὶ οἱ περὶ τὰς ἐπινοήσεις καινοτομοῦντες· «ἡ γὰρ ἐν τοῖς *ὁμοίοις* παράβασις, *ὁμοίαν* τὴν τιμωρίαν εἰσπράττεται» ὡς ὁ αὐτός φησι Φώτιος.

γὰρ ὁ ἱερὸς Εὐαγγελιστής· «Καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς εὐθὺς(α) ΑΝΕΒΗ (ἤτοι ἀνέδυ) ἀπὸ τοῦ ὕδατος» (Ματθ Γ΄. 16.)], καὶ τῶν ἀποστολικῶν θεσπισμάτων, καὶ τῶν Συνοδικῶν κανόνων, (ὅρ. τῆς Β΄. ζ΄. τῆς ϛ΄ γί.) καὶ τῆς ὁμοφώνου διδασκαλίας τῶν Πατέρων, καὶ τῆς διηνεκοῦς πράξεως τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας κατολιγωρήσασα, ἀντεισήγαγε, κατ' ἔμπνευσιν καὶ ὑποβολὴν τῶν Σχολαστικῶν τοῦ Μεσαίωνος, πρῶτον μὲν τὸ Εὐνομιανὸν μονοκατάδυτον βάπτισμα, ἐφεξῆς δὲ, καταργήσασα καὶ τὴν μίαν κατάδυσιν, ἀπεδέξατο τὸ δι' ἐπιχύσεως (β), καὶ τελευταῖον τὸ ἀνομοιώτατον τῷ

(α) Τὸ τοῦ Κυρίου βάπτισμα ἐστὶν οὐσιωδῶς διάφορον τοῦ βαπτίσματος τοῦ Ἰωάννου. τὸ μὲν γάρ ἐστι «λουτρὸν παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου» τὸ δὲ ἦν «βάπτισμα μετανοίας»· «ἐνέμενον δ' ἐν τῷ ὕδατι οἱ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου βαπτιζόμενοι, ὡς ὁ ἱερός που φησὶ Χρυσόστομος, μέχρις οὗ τῶν ἁμαρτιῶν ἐποιοῦντο τὴν ἐξαγόρευσιν· ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς ΕΥΘΥΣ ἀνέβη ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὅτι οὐ δι' *ἐξομολόγησιν* ὁ ἀναμάρτητος, ἀλλ' ἑτερά τινα οἰκονομῶν ἐπὶ τὸ βάπτισμα ἔρχεται» (Σειρ. Πατ. εἰς τὸν Ματθ. σελ. 84) «ἵνα, δηλονότι, κατὰ τὸν ἐκ Ναζιανζοῦ θεῖον Γρηγόριον, τὸν παλαιὸν Ἀδὰμ ΕΝΘΑΨΗ τῷ ὕδατι» (ἐνθ. ἀνωτ.).

(β) Οἱ θεολόγοι τῆς Ῥώμης παριδόντες τὴν περὶ βαπτίσματος διάταξιν τοῦ Κυρίου, ὅπερ καὶ Αὐτὸς «ὁ πάσης ἐπέκεινα καθαρότητος» ἐβαπτίσθη, τοὺς κανόνας τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων, τὴν κοινὴν καὶ ὁμόφωνον διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τὴν διηνεκῆ πρᾶξιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, σπουδάζουσι νὰ συστήσωσιν ὡς ἔκ τινων ῥήσεων τῆς ἁγίας Γραφῆς τὸν ῥαντισμὸν ὡς ἰσοδύναμον πρὸς τὸ ἐν τρισὶ καταδύσεσι βάπτισμα, (δι' οὗ ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος ΣΥΝΘΑΠΤΟΜΕΝΟΣ ΤΩ ΧΡΙΣΤΩ ΚΑΙ ΣΥΜΦΥΤΟΣ ΓΙΝΟΜΕΝΟΣ ΤΩ ΟΜΟΙΩΜΑΤΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΑΥΤΟΥ ἀναγεννᾶται πνευματικῶς, καὶ Υἱὸς Θεοῦ κατὰ χάριν καὶ συγκληρονόμος Χριστοῦ αναδείκνυται)· εἶον· ά. ἐκ τοῦ χωρίου ἐκείνου τῶν Πράξεων· «Οἱ μὲν οὖν δεξάμενοι τὸν λόγον (τοῦ Πέτρου) ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι» (Β΄. 41) ἐξ οὗ συμπεραίνουσιν ὅτι οἱ πιστεύσαντες εἰς τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα ἐδέξαντο τὸ βάπτισμα δι' ἐπιχύσεως, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι δῆθεν βαπτισθῆναι τοσοῦτον ὄχλον διὰ καταδύσεως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ἀλλὰ πρῶτον ὁ ἱερὸς Συγγραφεὺς οὐκ εἶ-

Δεσποτικῷ θανάτῳ ῥάντισμα (α). Καὶ ταῦτα πάντα, **ἀντινομοθετοῦσα** τῷ Κυρίῳ, τοῖς Ἀποστό-

κεν «ἐβαπτίσθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ» ἀλλὰ «προσετέθησαν» ἤτοι ἐπίστευσαν· τὸ δὲ «ἐβαπτίσθησαν» ἐξήνεγκεν ἀπροσδιορίστως· ἔπειτα μήπως ἦν ἀδύνατον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ δι' ὅλης προσέτι τῆς νυκτὸς νὰ βαπτισθῶσι *καθ' ὁμάδας* οὐχὶ τρισχίλιοι, ἀλλὰ καὶ πεντακισχίλιοι, ἢ καὶ ἔτι πλείους, ἐν τῇ εὐύδρῳ καὶ καταῤῥύτῳ πόλει τῶν Ἱεροσολύμων; ὅτι δὲ εἴθιστο συμβαπτίζεσθαι τὸ πάλαι πολλούς, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους μαρτυρεῖ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος· «μὴ ἀπαξιώσῃς, γράφει, συμβαπτισθῆναι πένητι, πλούσιος ὤν· ὁ εὐπατρίδης τῷ δυσγενεῖ, ὁ δεσπότης τῷ δούλῳ·» β'. Ἐκ τοῦ ιϛ'. κεφ. ὡσαύτως τῶν Πράξεων, ἐν ᾧ ἱστοροῦνται τὰ κατὰ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σύλαν ἐν τῇ πόλει τῶν Φιλίππων, καὶ τὰ τοῦ βαπτίσματος τῶν περὶ τὸν δεσμοφύλακα. Ἀλλὰ τὸ θεῖον κείμενον οὐ λέγει ὅτι ἐβάπτισεν αὐτοὺς ὁ Παῦλος ἐν τῇ φυλακῇ, (ἐξ οὗ ἀτοπώτατα συμπεραίνουσιν ὅτι ἐβάπτισεν αὐτοὺς δι' ἐπιχύσεως καὶ οὐ διὰ καταδύσεως, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν δῆθεν ἐν αὐτῇ ἱκανὸν ὕδωρ καὶ σκεῦος ἁρμόδιον πρὸς ὑποδοχὴν τῶν πεπιστευκότων), ἀλλ' ἔξω που, πάντως ἐν κρήνῃ τινὶ εὐρυχώρῳ· «προαγαγών τε αὐτοὺς (ἱστορεῖ ὁ ἱερὸς Λουκᾶς) ΕΞΩ ἔφη (ὁ δεσμοφύλαξ) Κύριοι; τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ;» ὅτι δὲ ἡ πόλις τῶν Φιλίππων ἦν πολύκρηνος καὶ πολύῤῥητος, δῆλον ἐκ τοῦ ὀνόματος «Κρηνίδες» ᾧ περ ἐκαλεῖτο τὸ κατ' ἀρχάς, ὡς μαρτυρεῖ ἐν τῷ «περὶ Πόλεων» Στέφανος ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Ἀρτεμίδωρος, («Φίλιπποι, γράφει, πόλις Μακεδονίας, ἡ πρότερον *Κρηνίδες*·» ἧς οἱ κάτοικοι *Κρηνῖται*.) καὶ ἐκ τοῦ παραῤῥέοντος ποταμοῦ. Ἔπειτα πῶς ἠδύναντο οἱ Ἀπόστολοι νὰ ἀθετήσωσι πρῶτοι τὴν «ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ» καὶ ταῦτα μηδεμιᾶς προκειμένης ἀνάγκης, ὡς ἀποδέδεικται, οἱ Ἀπόστολοι, λέγω, οἵτινες εἰς ΚΑΘΑΙΡΕΣΙΝ ὑποβάλλουσιν ἐν τῷ ν'. αὐτῶν κανόνι (οὗτινος τὸ κῦρος καὶ οἱ εἰρημένοι θεολόγοι ὁμολογοῦσι) τὸν τολμήσοντα μὴ ΤΡΙΑ ΒΑΠΣΙΣΜΑΤΑ, ἤτοι τρεῖς καταδύσεις ἐπιτελέσαι, ὡς ἀναγκαίας πάντως καὶ ἀπαραιτήτους πρὸς τὴν τελετουργίαν τοῦ Μυστηρίου; ἰδοὺ ἐπὶ τίνων σαθρῶν καὶ σοφιστικῶν συμπερασμάτων ἀναρτῶσι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν οἱ τολμηροὶ οὗτοι νεωτερισταί!

(α) Ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες καὶ οἱ περὶ τὸν ἀρνησίχριστον Σοκῖνον καὶ τὰς ὀλίγας ψεκάδας τοῦ ῥαντισμοῦ ἀπέβαλον, ὡς ἀρκούσης, κατ' αὐτούς, πρὸς σωτηρίαν μόνης τῆς πίστεως καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐνεργείας!!!!.....

λοις, ταῖς Συνόδοις καὶ τοῖς Πατράσιν, **ἰσοδύναμα** τῷ ΕΝΙ Βαπτίσματι (α), τῷ ὑπὸ τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος παραδεδομένῳ καὶ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ θείῳ Συμβόλῳ διατετυπωμένῳ, ἀπεφήνατο!

(α) Οἱ εἰρημένοι Θεολόγοι ἵν' ἀποδείξωσι τάχα τὸ ἐπουσιῶδες καὶ μὴ ἀναγκαῖον τῆς καταδύσεως καὶ τὸ ταὐτοδύναμον αὐτῆς πρὸς τὸ ῥάντισμα, προβάλλονται τὸ λεγόμενον *βάπτισμα τῶν κλινικῶν*, τὸ δι' ἐπιχύσεως ἱερουργούμενον· ἀλλὰ ποῦ τοῦτο, ἐρωτῶ, κεκανόνισται; πρόδηλον ὅτι οὐδαμοῦ τῶν Γραφῶν, οὔτε μὴν ἐξήρηταί που ὑπὸ τῶν κανονιζόντων Πατέρων ἢ Ἀποστόλων· τοὐναντίον δ' ἅπαντες οἱ κανόνες οἱ περὶ κατηχουμένων ἐπικινδύνως νοσούντων διαλαμβάνοντες, *βαπτίζεσθαι* αὐτοὺς διαῤῥήδην διαγορεύουσιν, οὐδεὶς δὲ οὐδαμῶς *ἐπιχύσεως ἢ ῥαντισμοῦ* ἐπεμνήσθη· οἷον ὁ νϐ'. τῆς ἐν Καρθαγένῃ, ὁ ε'. τοῦ θείου Κυρίλλου, ὁ δ'. τοῦ Ἀλεξανδρείας Τιμοθέου, ὁ ιϐ' τῆς ἐν Νεοκαισαρείᾳ, καὶ εἴτις ἄλλος. [κατὰ τὸν τελευταῖον κανόνα οὐ προάγονται εἰς ἱερωσύνην οἱ ἐν κινδύνῳ βαπτιζόμενοι, κατὰ τὸν θεοπαράδοτον δηλονότι τύπον, (πολλῷ δὴ μᾶλλον οἱ δι' ἐπιχύσεως), «ὡς τῆς πίστεως αὐτῶν οὐκ οὔσης ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης»· ὅθεν καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζ. ἀποκαλεῖ τὸ βάπτισμα τῶν νοσούντων «δῶρον ἀμφίβολον» (λόγ. εἰς τὸ ἅγ. Βάπτ.)· ὁ δὲ ἱερὸς Χρυσοῤῥήμων πλατύτερον περὶ τούτου γράφει ὡς ἐφεξῆς· «εἰ καὶ τὰ τῆς χάριτος ἴσα ἡμῖν καὶ τοῖς ἐν τελευτῇ μυσταγωγουμένοις, ἀλλὰ τὰ τῆς προαιρέσεως οὐκ ἴσα, οὐδὲ τὰ τῆς παρασκευῆς τῶν πραγμάτων..... ὅθεν ἐνταῦθα μὲν ἅπαντα σύμφωνα τῇ δωρεᾷ (ἤγουν ἐν τοῖς ὑγιαίνουσιν), ἐκεῖ δὲ (ἐν τοῖς νοσοῦσιν) πάντα ἐναντία τῇ δωρεᾷ.... τὸν γὰρ τοῖς ἱεροῖς τούτοις καὶ φρικτοῖς μέλλοντα προσιέναι μυστηρίοις ἐγρηγορέναι δεῖ καὶ διεγηγέρθαι.» (Τ. Β'. σελ. 226)]. Ἐξ ὧν ἄρα δῆλον γίγνεται ὅτι τὸ λεγόμενον *βάπτισμα τῶν κλινικῶν* τὸ δι' ἐπιχύσεως τελούμενον, οὐκ ἦν κεκανονισμένον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πρᾶξις μερικὴ τινῶν κατὰ τόπους ποιμένων, ἐξ ὑπερβαλλούσης συγκαταβάσεως. Ἔπειτα τί κοινὸν τῇ τριττῇ καὶ καθ' ὅλου τοῦ σώματος ἐπιχύσει, τῇ *οὐκ ἐπὶ καταλύσει* τοῦ θεοδιδάκτου τύπου τοῦ βαπτίσματος, *ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης* (δι' ἣν ἡ θεία χάρις *ἀναπληροῖ τὰ* ἐν τῇ τελετουργίᾳ τοῦ Μυστηρίου *ἐλλείποντα*) γιγνομένῃ, καὶ πρὸς τὸ ΕΝ βάπτισμα τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου διατασσόμενον ἀναφερομένῃ, τί κοινόν, λέγω, ταύτῃ καὶ ταῖς *ὀλίγαις* σταγόσι τοῦ παπικοῦ ῥαντισμοῦ, τοῦ *χωρὶς ἀνάγκης*, καὶ *ἐπὶ καταλύσει* τῆς «*Κυριακῆς διατάξεως*» τελουμένου;....

§. 45. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἄλλας τινὰς ἀποστολικὰς περὶ τὸ βάπτισμα παραδόσεις ἠθέτησεν· οὔτε γὰρ ἔλαιον οἱ ἱερεῖς αὐτῆς σταυροειδῶς ἐν τῷ ὕδατι ἐγχέουσιν, ὅπερ «σύμβολον καταλλαγῆς ἐστι, σωτηρίας τε τῆς ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας» (Μ. Εὐχολόγ. σελ. 140) τῆς διὰ τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος ἡμῖν προσγιγνομένης, καὶ τὴν λιπαρὰν χάριν τοῦ παναγίου Πνεύματος ὑπεμφαίνει· οὔτε τῷ «ἐφορκιστῷ» ἢ «προεισαγωγικῷ ἐλαίῳ» τὸν φωτιζόμενον χρίουσιν, ὅπερ τὴν εἰς τοὺς πνευματικοὺς ἀγῶνας ἐπάλειψιν ὑποσημαίνει, (α) οὔτε τὴν σωτήριον ἐκείνην συνθήκην «ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ συντάσσεσθαι τῷ Χριστῷ» τὴν ὑπὸ τοῦ πανευφήμου Ἀποστόλου Πέτρου «ἀγαθῆς συνειδήσεως ἐπερώτημα εἰς Θεόν» καλουμένην (Α΄. γ. 21) αὐτῷ προβάλλονται, ἣν μετ' ἄλλων ἱερῶν ἐθῶν «ἐκ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως» κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, παρελάβομεν. (β).

(α) Ἱστέον ὅτι ὁ Ἱερεὺς ὅτε μὲν ἐγχέει σταυροειδῶς τὸ ἔλαιον ἐν τῷ ἡγιασμένῳ ὕδατι τῆς Κολυμβήθρας φησίν· «Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ φωτίζων καὶ ἁγιάζων πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν Κόσμον» ὅτε δὲ ἐπιχρίει τῷ «ἐφορκιστῷ ἐλαίῳ» τὸν βαπτισθησόμενον λέγει· «χρίεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ *ἔλαιον ἀγαλλιάσεως* εἰς τὸ ὄνομα *τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*».

(β) Ὁ Μέγας οὗτος καὶ ὑπέρλαμπρος τῆς Ἐκκλησίας φωστὴρ ἐν ταῖς ἀγράφοις ἀποστολικαῖς παραδόσεσι συγκαταλέγει καὶ τὰς περὶ τὸ Βάπτισμα, ἃς ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀλωβήτους καὶ ἀπαραποιήτους τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι διασώζει· «Εὐλογοῦμεν, λέγει, τὸ ὕδωρ τοῦ Βαπτίσματος καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν, τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς (ἐν τρισὶ καταδύσεσι) βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον πόθεν; ἄλλα ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα «ἀποτάσσεσθαι τῷ Σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ» ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀποῤῥήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ *Πατέρες* ἡμῶν ἐφύλαξαν;» κ.τ.λ. Τοῦ δὲ τῶν ἀγράφων ἀποστολικῶν παραδόσεων καταλόγου τούτου προτάσσει ὁ ἱερὸς Πατὴρ τὰ ἀξιομνημόνευτα ταῦτα λόγια, ὧν μετὰ φρίκης ἐνωτισθήτω ἡ τοῖς Ἀναμορφωταῖς τοῖς ἀποβάλλουσι πᾶσαν ἱερὰν παράδοσιν, τὴν ὁδὸν της αὐτογνωμοσύ-

κ.τ.λ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις καὶ περὶ αὐτὸν τὸν τύπον τῆς ἐπικλήσεως ἐκαινοτόμησαν· ἀντὶ γὰρ τοῦ «βαπτίζεται» κ.τ.λ., ὅπερ ἐμφαίνει τὸν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἁγιασμὸν τοῦ Μυστηρίου διὰ τῆς ὑπουργίας τοῦ Ἱερέως, λέγουσιν ἐγωϊστικῶς «ἐγὼ βαπτίζω» (ego baptizo) κ.τ.λ. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι ῥωμαϊκῶν καινοτομιῶν. (α).

2. *Καινοτομία περὶ τὸ Μυστήριον τοῦ θείου χρίσματος.*

§ 46. Τὸ Μυστήριον τοῦ θείου χρίσματος, δι' οὗ, κατὰ τὸν ἱερὸν Θεόφιλον τὸν Ἀντιοχείας, καλούμεθα Χριστιανοί (β), ἐτελεῖτο τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν, δι' ἧς οἱ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας Τριάδος βεβαπτισμένοι ἐλάμβανον τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος (γ)· ἀκολούθως δὲ ἀντικατέστη ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ἀποστόλων τὸ ἰσοδύναμον τῇ χειροθεσίᾳ ἅγιον Μῦρον (ὅπερ «χρίσμα ἐπουράνιον» ὀνομάζει ὁ κϛ'. κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, καὶ «χρίσμα τελειώσεως» ὁ ἐν ἁγίοις Κύ-

---

νης καὶ ἐθελοθρησκείας ὑποδείξασα Ῥώμη. «Εἰ ἐπιχειρήσαιμέν φησι, τὰ ἄγραφα τῶν ἐθῶν, ὡς ΜΗ μεγάλην ἔχοντα τὴν δύναμιν ΠΑΡΑΙΤΕΙΣΘΑΙ, *λάθοιμεν ἂν* ΤΑ ΚΑΙΡΙΑ ζημιοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον, *μᾶλλον δ' εἰς ὄνομα* ΨΙΛΟΝ *περιϊστῶντες τὸ κήρυγμα.*»! (καν. ϟά.) Ἰστέον δ' ὅτι οἱ κανόνες τοῦ ἱεροῦ τούτου Πατρὸς ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τῆς ϛ'. καὶ Ζ'. Συνόδου, καὶ ἑπομένως ἔχουσι κῦρος *Οἰκουμενικόν.*

(α) Ὡς ἂν εἰ μὴ ἤρκουν αἱ τοσαῦται περὶ τὸ Βάπτισμα καινοτομίαι, ἔδει νὰ διακωμωδηθῇ τὸ θειότατον τοῦτο τῆς πνευματικῆς τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου ἀναγεννήσεως Μυστήριον θεατρικώτερον διὰ τοῦ βαπτισμοῦ τῶν ἀψύχων κωδώνων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν ᾧ πρὸς τοῖς ἄλλοις προσαπαιτεῖται καὶ ἀνάδοχος! παρατρέχομεν τὸ βάπτισμα τῶν «ἀρνίων τοῦ Θεοῦ» καὶ τὰς ὁμοίας ἱεροσύλους δεισιδαιμονίας, σκότια οὔσας γεννήματα τῆς μεσαιωνικῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

(β) «Καλούμεθα, φησί, χριστιανοί, ὅτι χριόμεθα ἐλαίῳ Θεοῦ» (πρὸς Αὐτόλυκ.)

(γ) Ὁμοίως καὶ ἐν τῇ Π. Διαθήκῃ αἱ δωρεαὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετεδίδοντο διὰ τῆς ἐπιτρίψεως «τοῦ ἐλαίου τοῦ ἁγίου χρίσματος» (Ἐξόδ. Λ'. 25 πρβλ. Βασιλ. Β', ιθ'. 21.)

ριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας) (α), καθάπερ μαρτυροῦσιν αἱ «Διαταγαὶ» αὐτῶν. «Καὶ μετὰ τοῦτο, γράφουσι, βαπτίσας αὐτὸν (ὁ ἱερεὺς) ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, χρισάτω μύρῳ» (βιβλ. Ζ′ κεφ. μδ′.) τὸ δὲ πανάγιον τοῦτο χρίσμα ὑπαινίσσονται πάντως καὶ τὰ γραφικὰ ἐκεῖνα. «Καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου» (Ἰω. Α′. β′. 20) καί, «καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε παρ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει» (αὐτ. 27) καί, «ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς Θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς (β) καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν» (Κορινθ. Β′. ά. 21).

§. 47. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῇ Ἀφρικῇ καὶ μετὰ τὴν χρίσιν τῶν βαπτιζομένων, ἐπετίθει ὁ Ἱεράρχης τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτῶν, (Εὐσεβ. Ἐκκλ. Ἱστ. Ϛ′. 43). Ἐν δὲ τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ εἴθιστο ἁπλῶς ἐπιχρίειν αὐτούς· (ὅτι ἀντὶ τῆς χειροθεσίας ἀντικατέστη, ὥσπερ εἴρηται, τὸ θεῖον μῦρον ὡς ἰσοδύναμον), καὶ τοῦτο γίγνεται δῆλον ἔκ τε τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» (περὶ οὗ κατωτέρω), ἐκ τῶν περὶ χρίσματος προσεσημειωμένων χωρίων τῶν Πατέρων καὶ ἐκ τῶν Συνοδικῶν κανόνων, ἐν οἷς οὐδεμία μνεία γίγνεται περὶ ἐπιθέσεως χειρῶν.

§. 48. Καί τοι δὲ ἡ ἐπὶ τῶν νεοβαπτίστων χειροθεσία ἀνῆκεν εἰς μόνους τοὺς Ἐπισκόπους ὡς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων (Πράξ. Η′. 12. 17) ἑπομένως καὶ ἡ ἰσοδύναμος αὐτῇ διὰ τοῦ μύρου ἐπίχρισις, ἀλλ' ὅμως ἔκπαλαι ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκ σωτηριώδους ὄντως προνοίας (ὡς ἐκ τῶν ἑξῆς δηλωθήσεται) ἐπετράπη ἡ τοῦ μυστηρίου τούτου τελετουργία καὶ τοῖς Πρεσβυτέροις· «Περὶ δὲ τοῦ Βαπτίσματος, (γέγραπται ἐν ταῖς «Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς,») Ὦ Ἐπίσκοπε ἢ Πρεσβύτερε, ἤδη μὲν καὶ πρότερον διε-

---

(α) Ὅρ. Σειρ. Πατ. εἰς Ἰωάννην ιβ′. προβλ. τῆς Οἰκουμ. Β′. ζ′. τῆς ϛ′. γέ. τῆς ἐν Λαοδικ. μή. Διον. Ἀρεοπαγ. Ἐκκλ. Ἱεραρχ. Β′. 4. Κυπριανοῦ ἐπιστ. πρὸς Ἰοβιαν. (Πρ. Συν. Τ. Α′. σελ. 98) Κυρίλ. Ἱεροσολ. Κατήχ. Β′. καὶ Γ′. κ.τ.λ.

(β) Ὅθεν καὶ αἱ ὑπὸ Κλήμεντος ἐκδεδομέναι «Ἀποστολικαὶ Διαταγαὶ» καλοῦσι τὸ χρίσμα «σφραγῖδα τῶν συνθηκῶν» (βιβλ. Ζ′. κεφ. 23.)

ταξάμεθα, καὶ νῦν δὲ φαμὲν ὅτι οὕτω βαπτίσεις, ὡς ὁ Κύριος διετάξατο... χρίσεις δὲ πρῶτον ἐλαίῳ ἁγίῳ· ἔπειτα βαπτίσεις ὕδατι, καὶ τελευταῖον σφραγίσεις μύρῳ» (βιβλ. Ζ΄. κεφ. 22.) καὶ «Αὐτὸν οὖν (τὸν Θεὸν) παρακαλείτω Ο ΙΕΡΕΥΣ καὶ λεγέτω.... καὶ μετὰ τοῦτο βαπτίσας αὐτόν... χρισάτω μύρῳ» (αὐτ. κεφ. μδ΄.). Καὶ τοῦτο οὐδεμίαν ἐνέχει ἀντίφασιν, ἅτε δὴ τοῦ θείου μύρου, δι' οὗ χρίει ὁ ἱερεύς, καθιερωμένου πάντος ὑπὸ μόνου τοῦ Ἐπισκόπου. «Ὁ Ἱερεύς, γράφει ὁ σεβάσμιος Ἀρχιπρεσβύτερος Βασιλειέφ, ἐν τῷ ποιεῖν χρῆσιν τῆς μυσταγωγικῆς ταύτης ὕλης (τῆς ἤδη καθηγιασμένης ὑπὸ τοῦ Ἱεράρχου) χρησιμεύει μόνον ὡς βοηθὸς εἰς τὸν Ἀρχιποίμενα· δὲν πράττει, οὕτως εἰπεῖν, ἢ νὰ ὑψώσῃ τὰς κεκοπιασμένας χεῖρας τοῦ Ἐπισκόπου καὶ θέσῃ αὐτὰς ἐπὶ τοῦ νεοβαπτίστου, ὅπως ποτὲ ὁ Ἀαρὼν ὑπεστήριξεν ἐν τῇ προσευχῇ τὰς βεβαρυμένας χεῖρας τοῦ Μωϋσέως· τοιουτοτρόπως ἡ φρόνιμος μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας κατώρθωσε νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν προσωπικὴν παρουσίαν τοῦ Ἐπισκόπου δίχως νὰ παραβλάψῃ τὰ δικαιώματά του, καὶ δίχως νὰ παραλείψῃ τι τῆς ἀξίας τοῦ Μυστηρίου. (ὅρ. «Εὐσέβειαν» ἀριθ. 94).

§. 49. Οὐ μόνον δ' ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἔχριον τὸ πάλαι τοὺς νεοφωτίστους καὶ οἱ Πρεσβύτεροι, ὡς μαρτυροῦσιν ὅ τε ἱερὸς Πάπας Γρηγόριος ὁ Μέγας ἢ Διάλογος (ἐν βιβλ. Γ΄. ἐπισ. 26) καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων δυτικῶν θεολόγων. Ἀλλ' εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἡ τὰ πάντα τολμῶσα Ῥώμη κἂν ταύτῃ τῇ Ἀποστολικῇ διατάξει ἐκαινοτόμισε· καὶ ἀκούσωμεν τί περὶ τούτου γράφει ὁ αὐτὸς πολύζηλος πρόμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας Βασιλειέφ· «Ἐπειδή, λέγει, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία λίαν ἐβράδυνε νὰ παραδεχθῇ ὁριστικῶς τὸ ἅγιον χρίσμα ὡς ὕλην τοῦ Μυστηρίου ἐν τῇ μεταδόσει τῆς μυρώσεως, καὶ ἐδίσταζε νὰ ἀποφασίσῃ μεταξὺ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ τῆς ἐπιτρίψεως, δὲν ἀπεφάσισε σαφῶς νὰ παραδεχθῇ τὸν ἱερέα ὡς λειτουργὸν τοῦ μυστηρίου τούτου. Τῷ ὄντι καὶ ὁ μέγιστος τῶν Πατέρων Γρηγόριος ὁ Μέγας, καίτοι τὸ ἔθιμον ἐπεκρα-

τήσεν ἐν τῇ Δύσει, ἔτεινε κατ' ἀρχὰς νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς ἱερεῖς τὸ μυρόνειν· ἀλλὰ, τέλος, τὸ θεολογικὸν πνεῦμά του καὶ ὁ μέγας ζῆλος του πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ὡς καὶ τὸ σκάνδαλον ὅπερ ἐπροξένησεν ὁ τρόπος του, ἔπεισαν αὐτὸν νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν πρώτην ἀπόφασίν του. Βέβαια, τὸ παράδειγμα τοῦ μεγάλου τούτου Ἐπισκόπου συνέτεινε πολὺ ἵνα ἡ Δύσις γενικῶς δεχθῇ ὡς νόμιμον τὴν ἐπίτριψιν τοῦ ἁγίου χρίσματος παρὰ τοῦ Ἱερέως· ὁ σοφὸς δὸμ Μαρτῖνος ἀναφέρει μαρτυρίας, ὅτι τὸν ὄγδοον αἰῶνα αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἱσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας ἠκολούθουν τὸ παράδειγμα τοῦτο. Ἀλλ' ἐπέρχεται ὁ Μεσαιών! ὁ Πάπας ἐνισχύει τὴν ἐξουσίαν του καὶ σύρει τὰ πάντα πρὸς ἑαυτόν. Ἐν τῷ ναυαγίῳ τόσων θεσμῶν τῆς ἀρχετύπου Ἐκκλησίας ἐξέλειπεν ὡσαύτως καὶ τὸ ἔθιμον τῆς ἐπιτρίψεως τοῦ ἁγίου Μύρου διὰ τοῦ ἱερέως· ἀλλὰ καὶ δὲν ἐξηφανίσθη διὰ μιᾶς. Ἡ Ῥώμη κατέφυγεν εἰς τὴν συνήθη αὐτῇ ἐπιμονὴν καὶ τὸ ἐξήλειψε κατ' ὀλίγον, ὥςε σήμερον μόλις εὑρίσκει τις λείψανα τοῦ ἀρχαίου τούτου ἐθίμου, ἅτινα ἔμειναν ἵνα μαρτυρήσωσιν, οὕτως εἰπεῖν, περὶ τῆς ἀπιστίας τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀρχαίων κανόνων· ὁ Πατὴρ Περρόνιος ἐκθέτει ἀρκετὰ εἰλικρινῶς τὴν κατάστασιν ταύτην..... «Ὡς πρὸς τὰς δυτικὰς Ἐκκλησίας, λέγει, πρέπει νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου δικαίου καὶ τοῦ νέου δικαίου (α), ὅπερ ὑπερίσχυσεν ἀπὸ πολλῶν αἰώνων. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον δίκαιον (λέγε, κατὰ τὴν ἀποςολικὴν διάταξιν) οἱ Ἐπίσκοποι εἶχον τὸ δικαίωμα, καὶ ἐν αὐταῖς ἔτι ταῖς Δυτικαῖς Ἐκκλησίαις, νὰ διορίζωσι τοὺς ἱερεῖς νὰ ἐπαλείφωσι τὸ ἅγιον χρίσμα· ἀλλ' ἤδη (κατὰ τὴν νεωτερικὴν παπικὴν διάταξιν) ἡ παραχώρησις αὕτη ἐπεφυλάχθη μόνον εἰς τὸν Ῥωμαῖον Ποντίφικα, ὥστε ὅταν λείψῃ αὕτη, ἡ ἐπίτριψις τοῦ ἁγίου

(α) Ὁ Ἰησουίτης λαλεῖ περὶ τῶν θειοτάτων Μυστηρίων τῆς πίστεως ὡς ἂν εἰ ὁ λόγος ἦν περὶ ἀνθρωπίνων θεσμοθεσιῶν!

Πνεύματος (δι' ἧς δηλονότι μεταδίδονται αἱ δωρεαὶ Αὐτοῦ) δὲν ἰσχύει (!!!)» Ὁμολογοῦμεν, προστίθησιν ὁ σοφὸς Ἀρχιπρεσβύτερος, ὅτι ἡ εἰλικρίνεια τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Φροντιστηρίου καταντᾷ μέχρις ἀφελείας, καὶ κυρίως ὅταν ὁμιλῇ π ε ρ ὶ ἀ ρ χ α ί ο υ κ α ὶ ν έ ο υ δ ι κ α ί ο υ»! (6λ. «Εὐσέβειαν» αὐτόθ.):

§. 50. Δικαίως ἄρα καὶ ὁ Μέγας Φώτιος διαμαρτυρόμενος κατὰ τῆς ἱεροσύλου πράξεως τῶν ἀναμυριζόντων τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ νεοφωτίστους χριστιανοὺς λατίνων Ἐπισκόπων, τῶν ὑπὸ Νικολάου τοῦ Α'. αὐτόσε ἀποσταλέντων, καὶ ἄκυρον τὸ χρίσμα τῶν Ἑλλήνων ἱερέων διακηρυσσόντων, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἱεράρχας. «Οὐκ ἔξεστὶ τοῖς ἱερεῦσι, φασί, μύρῳ τοὺς τελουμένους ἁγιάζειν, Ἀρχιερεῦσι δὲ μόνοις ἐνομίσθη· πόθεν ὁ νόμος; τίς δ' ὁ νομοθέτης; ποῖος τῶν Ἀποστόλων; τῶν Πατέρων δέ; ἀλλὰ τῶν Συνόδων; ἡ ποῦ καὶ πότε συστᾶσα; τίνων δὲ κρατήσασα ψήφοις; οὐκ ἔξεστιν ἱερεῖ μύρῳ τοὺς βαπτιζομένους σφραγίζειν! οὐκοῦν οὐδὲ 6απτίζειν ὅλως; οὐδὲ ἱερᾶσθαι!»

§. 51. Περὶ δὲ τῶν ὀλεθρίων συνεπειῶν τῆς καινοτομίας ταύτης, καθ' ἣν ἀπηγόρευται τοῖς ἱερεῦσι τὸ χρίειν τοὺς πιστοὺς τῷ ἁγίῳ μύρῳ (πλὴν τῶν ἐχόντων ἐπὶ τούτῳ εἰδικὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ ὑπερτάτου Ποντίφικος!) ἀκουσώμεθα αὖθις τοῦ Ἀρχιπρεσβυτέρου· «Ἐπειδή, λέγει, οἱ Ἐπίσκοποι στεροῦνται τοῦ δικαιώματος τοῦ διορίζειν τοὺς πρεσβυτέρους ἵνα ἀντ' αὐτῶν ἐνεργῶσι τὴν μύρωσιν, καὶ ἐπειδὴ ὁ Πάπας πολλαπλασιάζει τὰ ἐμπόδια πρὸς τοῦτο, μεγίστη προσγίγνεται 6λάβη εἰς τὸν ἐξαγιασμὸν τῶν πιστῶν, καθόσον οἱ Ἐπίσκοποι οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν διοίκησιν τῶν Ἐπαρχιῶν (οἱ πάντοτε ἐπιτροπεύοντες τὸν Πάπαν!) δὲν δύνανται, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, νὰ ἐπαρκῶσιν εἰς τὴν μύρωσιν· σ υ ν έ π ε ι α δ ὲ τ ο ῦ ἀ δ υ ν ά τ ο υ τ ο ύ τ ο υ εἶναι τὸ ἀναβάλλειν αὐτὴν εἰς ἐποχὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεμακρυσμένας, ὅταν ἐπισκέπτωνται τὰς ἐνορίας. Πρό τινος ἔτι χρόνου εἰς τὰς Ἐκκλησίας τ ὰ ς τ α κ τ ι κ ώ τ ε ρ ο ν ὠ ρ γ α ν ι σ μ έ ν α ς, ἐν Γαλλίᾳ λ. χ. ἐνήργουν τὴν μύρωσιν κατὰ μακρὰ διαλείμματα. Εἴς τινας δήμους ο ὐ δ έ π ο τ ε ἐνθυμοῦνται νὰ εἶδον Ἐπίσκοπον, κ α ὶ ο ἱ γ έ ρ ο ν τ ε ς α ὐ τ ο ὶ δ ὲ ν ε ἶ χ ο ν

μυρωθῇ! ἔθιμον τοιοῦτον συνάδει τάχα πρὸς τὸ τῆς ἀρχετύπου Ἐκκλησίας, ἥτις ὑπεχρέου τὸν λειτουργὸν τοῦ Εὐαγγελίου νὰ μεταδίδῃ τῶν δωρεῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμέσως μετὰ τὸ βάπτισμα;» (α)

§. 52. Πρὸς ταύτῃ δὲ τῇ καινοτομίᾳ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἀποστολικὴν διάταξιν, καθ' ἣν ἔξεστι τοῖς πρεσβυτέροις χρίειν τοὺς νεοβαπτίστους τῷ «μύρῳ τῆς τελειώσεως» ὡς ἀποδείκνυται ἐναργῶς ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» τῶν συγγραμμάτων τῶν θείων Πατέρων, τῶν κανόνων τῶν τε Οἰκουμενικῶν καὶ Τοπικῶν Συνόδων, καὶ ἐκ τῆς καθολικῆς πράξεως τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ταύτῃ, φημί, τῇ καινοτομίᾳ προσετέθη καὶ ἄλλη, τὸ ἀναβάλλειν ἀνεξαιρέτως τὴν χρίσιν τῶν παίδων ἄχρι τοῦ καιροῦ «τῆς τοῦ λογικοῦ διακρίσεως» (καὶ συνήθως ἄχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας) ἑπομένως καὶ τὴν Εὐχαριστίαν, ὅπερ προφανῶς ἀντίκειται τοῖς κανόσι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις εὐθὺς μετὰ τὸ βάπτισμα χρίει καὶ κοινωνεῖ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Σωτῆρος τοὺς νεοφωτίστους, εἴτ' ἐνήλικες εἴτε νήπιά εἰσιν (β). Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ἱερῷ ἔθει τῆς ἀρχαίας καὶ Ὀρθοδόξου Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας μάχεται, ὡς μαρτυρεῖ παρὰ τῷ Βασιλειείῳ, (αὐτόθι ὁ αὐτὸς Ἰησουίτης Περρόνιος! «Πάλαι, φησίν, ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία εἶχε τὴν συνήθειαν τοῦ μυρόνειν ἀμέσως μετὰ τὸ βά-

---

(α) Ὅρ. Διον. Ἐκκλ. Ἱεραρχ. Ζ'. Κυρίλ. Κατηχ. ΙΗ'. τῆς ἐν Λαοδ. καν. μη. κ.τ.λ.

(β) Καὶ τοῦτο μάλιστα δηλοῦται ἐκ τῆς ἀκολούθου «ὑπὲρ τῶν βαπτιζομένων» εὐχῆς τῆς ἀναγινωσκομένης ἐν ταῖς «Ἀποστολικαῖς Διαταγαῖς.» «Ὁ προειπὼν διὰ τῶν ἁγίων σου Προφητῶν τοῖς μυουμένοις «λούσασθε, καὶ καθαροὶ γίνεσθε» καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ νομοθετήσας τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν, αὐτὸς καὶ νῦν ἔπιδε ἐπὶ τοὺς βαπτιζομένους καὶ ἁγίασον αὐτούς, καὶ παρασκεύασον ἀξίους γενέσθαι τῆς πνευματικῆς σου δωρεᾶς καὶ τῆς ἀληθινῆς υἱοθεσίας (τῆς διὰ τοῦ χρίσματος παρεχομένης), καὶ τῶν πνευματικῶν σου Μυστηρίων (τῆς μεταλήψεως τοῦ Σώματος καὶ αἵματος τοῦ Σωτῆρος) κ.τ.λ. (βιβλ. Η'. κεφ. 8.) Ἔνθα, ὡς ὁρᾷς, τὰ τρία θειότατα Μυστήρια, Βάπτισμα, Μῦρον καὶ Εὐχαριστία εἰσὶ συνημμένα.

πισμα, εἴτε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, εἴτε τοὺς παῖδας. ἡ συνήθεια αὕτη ἐτηρήθη μέχρι τῆς ΙΓ΄. ἑκατονταετηρίδος· Παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ τοῖς Ἀνατολικοῖς διετηρήθη ἡ ἀρχαία συνήθεια τοῦ χρίειν τὰ παιδία ἀμέσως μετὰ τὸ ἅγιον βάπτισμα· ἅμα ἡ λατινικὴ Ἐκκλησία κατήργησε τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν, (γράφε τὴν ἀποστολικὴν διάταξιν) ἡ τάξις αὐτῆς ὥριζε νὰ χρίωσι τὰ παιδία εἰς τὴν ἡλικίαν τῆς διακρίσεως!

Τί οὖν ἀκολουθεῖ ἐκ τῆς διπλῆς ταύτης περὶ τὴν χρίσιν καινοτομίας; ὅτι μυριάριθμοι ἀθῶοι χριστιανοί, ἀνήλικές τε καὶ ἐνήλικες, ἀπρονοήτως καὶ οἰκτρῶς ἀποθνήσκουσιν, ἀπεστερημένοι «τοῦ χρίσματος τῆς τελειώσεως» καὶ ἑπομένως ἄγευστοι καὶ ἀμέτοχοι τῆς Ἱερᾶς Μεταλήψεως! — Μεταβαίνομεν εἰς ἄλλο·

3. *Καινοτομίαι περὶ τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας.*

§. Πολλαί εἰσι καὶ ποικίλλαι αἱ περὶ τὸ μέγα καὶ ὑπερφυὲς τοῦτο μυστήριον καινοτομίαι τῆς Ῥώμης, ὧν αἱ μὲν ἀνάγονται εἰς τὴν ὕλην, αἱ δὲ εἰς τὴν τελετουργίαν, αἱ δὲ εἰς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, καὶ τούτων σημειοῦμεν ἐνταῦθα τὰς κυριωτέρας.

Α΄. Καινοτομίαι περὶ τὴν ὕλην.—Ὁ μὲν Θεάνθρωπος Κύριος ἱερούργησε τὸ Μυστήριον δι' ἄρτου καὶ οἴνου, καὶ οὕτω διέταξε νὰ τελῆται ἄχρι τῆς δευτέρας καὶ ἐνδόξου Αὐτοῦ παρουσίας «ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ» (Κορινθ. Α΄. ιά.) καὶ ταύτῃ τῇ Δεσποτικῇ διατάξει ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία πιστῶς ἑπομένη ἱερουργεῖ τὸ μυστήριον δι' ἄρτου ἐνζύμου καὶ οἴνου (α). Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἀντινομοθετοῦσα τῷ Κυρίῳ καὶ τῇ Ἐκκλη-

(α) Περὶ τῆς ἀνέκαθεν χρήσεως ἄρτου ἐνζύμου ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ λαμπρῶς μαρτυρεῖ πρὸς τοῖς λοιποῖς ἐκκλησιαστικοῖς Συγγραφεῦσι καὶ ὁ κατὰ τὸν Α΄. αἰῶνα ἀκμάσας Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς οὑτωσὶ γράφων. «οἱ δὲ διάκονοι διδόασιν ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ τοῖς οὐ παροῦσιν ἀποφέρουσιν.» (ἐν Ἀπολ. Α΄. καὶ Β΄. ὅρ. Κυπριαν. ἐπισ. ξγ΄. Ἀμβρ.

σίᾳ ἀντεισήγαγε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα τὰ ἄζυμα τῶν Ἐβιωνιτῶν καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν (α), ἅτινα «ἄρτος κακώσεως» ἐν τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ ὀνομάζονται (β).

περὶ Μυστηρ. βιβλ. ἑ.) ὁ δὲ ἄρτος οὗτος τῆς Εὐχαριστίας ἐλαμβάνετο ἐκ τῶν ἄρτων τῶν προσφερομένων ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν (καὶ τοῦτο ὑποδηλοῖ ἡ τοῦ Ἱερομύστου ἐκφώνησις «Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν Σοὶ προσφέρομεν» κ.τ.λ.). ἐπειδὴ δ' ἕκαστοι ἠξίουν τὸν παρ' αὐτῶν προσενεχθέντα ἱερουργηθῆναι, διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία διέταξε νὰ ὑπεξάγωνται μερίδες ἐξ ἑνὸς ἑκάστου τῶν προσφερομένων, ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων καὶ νὰ παρατίθενται ἐν τῷ δίσκῳ παρὰ τῷ «Ἀμνῷ» Καὶ τὰ μὲν περισσεύματα τῶν ἄρτων διεμοιράζοντο τοῖς πτωχοῖς καὶ τῷ Κλήρῳ, μικρὸν δὲ μέρος εὐλογούμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως μετεδίδοτο πρὸς ἁγιασμὸν τοῖς μὴ προσιοῦσι τῇ κοινωνίᾳ τῶν Μυστηρίων, ὅπερ ἐκαλεῖτο «εὐλογίαι» ἢ «καταλλαστόν» καὶ κοινότερον, «ἀντίδωρον» (περὶ οὗ ὅρα Πηδάλ. σελ. 336, 409, 410 καὶ 411).

(α) Οἱ μὲν κατὰ τὸν Α'. αἰῶνα ὑπάρξαντες Ἐβιωναῖοι ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Θεάνθρωπον ἔλεγον· οἱ δὲ κατὰ τὸν Ε'. Μονοφυσῖται, ἢ Μιξοφυσῖται, ἢ Θεοπασχῖται, μίαν φύσιν ἐν Αὐτῷ ἐδογμάτιζον· ἑκάτεροι δὲ ἐχρῶντο ἀζύμοις πρὸς συμβολικὴν παράστασιν τῆς ἀσεβοῦς αὐτῶν διδασκαλίας!

(β) Ὅτι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἐτέλεσε τὸν Μυστικὸν δεῖπνον πρὸ τῆς πανσελήνου τῆς μετὰ τὴν ἐαρινὴν Ἰσημερίαν, ἤτοι μίαν ἡμέραν πρὸ τοῦ Νομικοῦ Πάσχα, τῇ ιγ'. τοῦ Νισάν, δείκνυται ἐκ τῶν ἑξῆς· α. κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον οἱ Ἰουδαῖοι ὤφειλον νὰ ἐσθίωσι τὸν Πασχάλιον ἀμνὸν «ὀπτὸν πυρὶ» μετὰ «πικρίδων», πρὸς δὲ «ἑστῶτες καὶ περιεζωσμένοι», κ.τ.λ. (Ἐξ. ΙΒ'.) ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς, μαρτυροῦσιν οἱ ἱεροὶ Εὐαγγελισταὶ «ἀνεκλίθη μετὰ τῶν δώδεκα» (Ματθ. κεφ. ΚϚ'. 20—24) καὶ «*ἐνέβαψεν* ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα» β'. οἱ αὐτοὶ ἱστοροῦσιν ὅτι τῇ παρασκευῇ, ὅτε δηλονότι ἐσταυρώθη ὁ τῆς δόξης Κύριος·» οἱ Ἰουδαῖοι «οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ Πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν, *ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ Πάσχα*,» γ'. κατὰ τὴν ἐκκλησιαστ. παράδοσιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπεφοίτησε τοῖς θεσπεσίοις Ἀποστόλοις ἐν τῷ ὑπερῴῳ τῆς Σιὼν κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τῶν Ἰουδαίων ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ· ἀλλ' ὅπως ἡ Κυριακὴ ᾖ πεντηκοστὴ ἡμέρα ἀπὸ τοῦ Πάσχα, δέον νὰ λογισθῶμεν αὐτὸ ἑορτασθὲν οὐχὶ τὴν πέμπτην, ἀλλὰ τὴν Παρασκευήν. Ἐκ τούτων ἄρα δῆλον γίνεται ὅτι τὸ Νομικὸν Πάσχα ἑωρτάσθη κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἐν ἡμέρᾳ Παρασκευῇ καὶ καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Πασχάλιος ἀμνὸς

§. 53. Ὅτι δὲ ἄχρι τοῦ Θ′ αἰῶνος ἡ Ῥώμη ἐχρῆτο ἐνζύμῳ ἄρτῳ ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, μαρτυρεῖ ὁ κατὰ τὴν ΙϚ′. ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας Καρδινάλις Βόνας οὑτωσὶ γράφων· «ἐπέκεινα τῶν ὀκτακοσίων ἐτῶν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐχρῆτο ἄρτῳ ἐνζύμῳ ἐν τῇ Ἱερουργίᾳ τῆς θείας Εὐχαριστίας· περὶ δὲ τὴν Θ′. ἑκατονταετηρίδα ἤδη λήγουσαν ἀπεδέξατο τὴν χρῆσιν τῶν ἀζύμων· ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἑορτασίμοις ἡμέραις μόνος ὁ ἱερεὺς ἦν ὁ κοινωνῶν, ὁ δὲ λαὸς ἔν τισι χώραις ἢ οὐδόλως προσέφερεν ἄρτους, ἢ γοῦν ἀνεπιτηδείους πρὸς τὸ ἱερουργηθῆναι, διὰ δὴ τοῦτο ἡ τοῦ ἄρτου παρασκευὴ ἀνετίθετο τῷ ἱερεῖ καὶ τῷ κλήρῳ· ἀλλ' ἐπειδὴ εὐχερεστέρα ἐδόκει ἡ τῶν Ἀζύμων παρασκευή, τούτοις ἤρξαντο χρῆσθαι ἀντὶ τῶν ἐζύμων. κἀντεῦθεν κατὰ μικρὸν ἅπασαι αἱ τῇ Ῥώμῃ ὑπείκουσαι Ἐκκλησίαι τὰ ἄζυμα παρεδέξαντο» (De rebus liturgicis c. XXIII).

§. 54. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάλιν τὰ ἄζυμα, τοῦ καιροῦ προϊόντος, μετεποίησε, καταχερματίσασα καὶ κατατμηματίσασα αὐτὰ ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς τοῦ Μυστηρίου ἑνότητος· ἀντὶ γὰρ ἑνὸς καὶ μόνου εὐμεγέθους πλακουντίου, ὥπερ ἐκέχρητο κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς καινοτομίας, παρεδέξατο ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΔ′. λεπτεπίλεπτά τινα φολίδια ἢ ψαθύρια, τὰ τῶν Αἱρετικῶν Ψαθυριανῶν, ἅτινα ὄντως ἀπεικονίζουσι τὴν ὑπ' αὐτῆς ἐπενεχθεῖσαν κατατομὴν καὶ διάρρηξιν τῆς ἑνότητος τοῦ ΕΝΟΣ Σώματος τῆς Ἐκκλησίας, τῆς ἐν τῷ ΕΝΙ ἄρτῳ μυστικῶς ὑπεμφαινομένης· φησὶ γὰρ ὁ Μέγας Ἀπόστολος «Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν οὐχὶ κοινωνία τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι ΕΙΣ ἄρτος, ΕΝ Σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ

ἐσφαγιάζετο πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τῆς τυραννίας τοῦ Φαραώ, κατ' αὐτὴν ταύτην ἐξέρρεε καὶ τὸ ζωοποιὸν αἷμα τοῦ «Ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ» τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ Κόσμου» ὃν ὁ πασχάλιος ἐκεῖνος ἀμνὸς προεικόνιζεν, ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ὑπὲρ τῆς ἀπολυτρώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ νοητοῦ Φαραὼ καὶ ἑπομένως ὅτι ὁ δεῖπνος ὁ μυστικὸς ἐτελέσθη τῇ ιγ′. τοῦ Νισὰν δι' ἄρτου καὶ ΟΥ δι' ἀζύμων κ.τ.λ.

ΕΝΟΣ ἄρτου μετέχομεν.» (Κορινθ. Α'. Ι'. 17.). Οἱ δὲ Σχολαστικοὶ αὐτῆς Θεολόγοι μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὸν παράλογον λόγον τῆς εἰσαγωγῆς τῶν Ἀζύμων ὃν δίδωσιν ὁ ἄλλως εἰλικρινὴς Καρδινάλις Βόνας, εἰς ἑτέρας τερατολογίας παρεξετράπησαν, ἀπισχυριζόμενοι ὅτι τὸ ἄζυμον οὐδόλως διαφέρει κατ' οὐσίαν ἀπὸ τοῦ ἄρτου, καὶ τὰ παραπλήσια! μὴ συνιέντες ὅτι ἡ διαφορὰ τῆς χημικῆς συστάσεως τοῦ ἀζύμου πρὸς τὴν τοῦ ἄρτου ἐστίν, ὁποία καὶ ἡ τοῦ γλεύκους πρὸς τὴν τοῦ οἴνου· καθάπερ οὖν ἡ χρῆσις γλεύκους ἀντὶ οἴνου, τυχόν, ἐν τῇ θείᾳ Μυσταγωγίᾳ ἐστὶ πανάθεσμος, οὕτω καὶ ἡ χρῆσις ἀζύμου ἀντὶ ἄρτου ἐνζύμου.

§. 55. Πλὴν δὲ τούτων, καὶ ἄλλην τινὰ καινοτομίαν περὶ τὴν ὕλην τοῦ Μυστηρίου διεπράξατο, ἀποβαλοῦσα ἀπὸ τοῦ Θείου ποτηρίου τὸ Ζέον (α), ὅπερ παραλαβοῦσα ἔχει ἡ Ἐκκλησία «ἐκ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς τῶν Πατέρων παραδόσεως» ὑποστηριζόμενον, ἄλλως τε, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ θεοπνεύστου τῶν Εὐαγγελίων, κειμένου (Ἰω ιθ'. 34 καὶ 35), καθ' ὅ, «ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ» ἐκ τῆς λογχονύκτου πλευρᾶς τοῦ Σωτῆρος («τὸ μὲν ὅπως ἐξαγοράσῃ, τὸ δὲ ὅπως καθαρίσῃ ἡμᾶς» κατὰ τὸν ἱερὸν Ἀμβρόσιον, αὐτόθι·), ὅπερ πάντως ἦν διάθεσμον.

§ 56. Β'. Καινοτομία περὶ τὴν τελετουργίαν τοῦ Μυστηρίου.—Ἡ μὲν Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία διδάσκει ὅτι ἡ μεταβολὴ ἢ μεταστοιχείωσις ἢ μετουσίωσις τῶν τιμίων δώρων γίνεται οὐχὶ ἐν τῇ ἀπαγγε-

---

(α) Ἰστέον ὅτι καὶ αὐτὴ ἁπλῶς ἡ χρῆσις ὕδατος ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, εἰ καὶ μὴ ἀναφέρεται ῥητῶς ἐν τῇ Κ.Δ., οὐχ ἧττον ὅμως ἀναγκαία ἐστὶ πρὸς τὴν τελετουργίαν τοῦ Μυστηρίου, περιελθοῦσα ἡμῖν, ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ *Ζέοντος* ἐξ ἀγράφου Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ὡς γίγνεται δῆλον ἐκ τῆς ὁμοφώνου μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων «*λειτουργιῶν*» (Κλήμεντος «Ἀποστολ. Διαταγ.» βιβλ. Η'. κεφ. ιβ'!) πρὸς δὲ καὶ ἐκ τῆς ὁμοφώνου μαρτυρίας τῶν θεοφόρων Πατέρων, οἷον Ἰουστίνου (ἀπολ. Α. καὶ Β.), Ἀμβροσίου (ἐν τῷ περὶ Μυστηρίων βιβλ. ε.) καὶ ἄλλων· ὅθεν καὶ ἡ Οἰκουμ. ς'. Σύνοδος καθυποβάλλει εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἐπιτίμια τοὺς ἀθετοῦντας τὴν ἱερὰν ταύτην παράδοσιν. (καν. λβ'.)

λία τῶν κυριακῶν λογίων «λάβετε, φάγετε...» κ.τ.λ. ἀλλ' ἐν τῇ εὐλογίᾳ καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου· ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις ὑπάρχει διατετυπωμένη ἡ καθολικὴ αὕτη δόξα τῆς Ἐκκλησίας (παραλείπομεν τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας τῶν κατὰ μέρος Πατέρων), ἐν τῇ τοῦ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου,(α) τῇ τοῦ Κλήμεντος εἴτε Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου, τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς ἀκολούθως· «Ἡ νυκτὶ ὁ Κύριος παρεδίδετο, λαβὼν ἄρτον.... καὶ ἀναβλέψας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς εἰπών· λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος καὶ ἁγιάσας, ἐπέδωκεν αὐτοῖς λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.... Ταῦτα προσφέρομέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ κατὰ τὴν Αὐτοῦ διάταξιν, τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντες σοι δι' Αὐτοῦ ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἑστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεύειν σοι· καὶ ἀξιοῦμέν σε, ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψῃς ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου ὁ ἀνενδεὴς Θεός, καὶ εὐδοκήσῃς ἐπ' αὐτοῖς, καὶ καταπέμψῃς τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα ἐπὶ τὴν Θυσίαν ταύτην, ὅπως ἀποφήνῃ τὸν ἄρτον τοῦτον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου» κ.τ.λ. (β) λειτουργία Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου). καί, «Ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις εἰπών· «λάβετε, φάγετε.... ὁμοίως καὶ τὸ ποτήριον ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου λαβών, κεράσας, εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἁγιάσας, ἔδωκεν αὐτοῖς εἰπών· «Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες».....

(α) Ἡ λειτουργία τοῦ πανευφήμου τούτου Ἀποστόλου τελεῖται, ὡς μανθάνομεν, ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατὰ τὴν Μ. Πέμπτην.

(β) Ἐάν, ὡς δοξάζει ἡ Ῥώμη, ἡ μετουσίωσις τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου γίνεται ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τοῦ «λάβετε φάγετε...» κ.τ.λ. πρὸς τί ἡ ἐπακολουθοῦσα ἐπίκλησις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅπως ἁγιάσῃ καὶ ἀναδείξῃ αὐτὰ τὸ μὲν *σῶμα*, τὸ δὲ *αἷμα Χριστοῦ*;

Διὰ τοῦτο, Δέσποτα πανάγιε.... θαῤῥοῦντες προσεγγίζομεν τῷ ἁγίῳ σου θυσιαστηρίῳ, καὶ προθέντες τὰ ἀντίτυπα τοῦ ἁγίου Σώματος καὶ Αἵματός τοῦ Χριστοῦ Σου, Σοῦ δεόμεθα, καὶ Σὲ παρακαλοῦμεν, Ἅγιε Ἁγίων, εὐδοκίᾳ τῆς Σῆς ἀγαθότητος ἐλθεῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα, καὶ εὐλογῆσαι αὐτὰ καὶ ἁγιάσαι καὶ ἀναδεῖξαι (α) τὸν μὲν Ἄρτον τοῦτον, αὐτὸ τὸ τίμιον Σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, αὐτὸ τὸ τίμιον αἷμα τοῦ Κυρίου........ τὸ ἐκχυθὲν ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου ζωῆς» (Μέγ. Βασίλ.) καὶ «Τῇ νυκτὶ ᾗ (ὁ Κύριος) ἑαυτὸν παρεδίδου ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, λαβὼν ἄρτον.... ἔδωκε τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ Μαθηταῖς καὶ Ἀποστόλοις εἰπών· «λάβετε, φάγετε.... κ.τ.λ. Ἔτι προσφέρομέν σοι τὴν λογικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον λατρείαν, καὶ παρακαλοῦμεν, καὶ δεόμεθα, καὶ ἱκετεύομεν, Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμά Σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα· καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, τίμιον Σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου. Μεταβαλὼν τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ.» κ.τ.λ. (β) Ἡ δὲ καθολικὴ αὕτη δόξα τῆς Ἐκκλησίας ἡ διατετυπωμένη, ὡς εἴρηται, ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῆς «Λειτουργίαις» πληρέστατα συνᾴδει τῷ θεοπνεύστῳ τῶν Εὐαγγελίων κει-

---

(α) Ἄρα οὔπω ἦσαν ἀναδεδειγμένα εἰς σῶμα καὶ αἷμα, ἀλλ' *ἀντίτυπα* αὐτῶν· ἄρα ἡ ἀνάδειξις καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτῶν γίνεται οὐχὶ ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν θείων λογίων, ὥσπερ ἡ *ἀλάνθαστος* Ῥώμη διϊσχυρίζεται, ἀλλ' ἐν τῇ ἀμέσως ἑπομένῃ ἐπικλήσει τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.

(β) Ἴχνος τῆς τοιαύτης εὐθείας καὶ ἐκφαντορικῆς ἐπικλήσεως σώζεται ἐν τῇ ἠκρωτηριασμένῃ ῥωμαϊκῇ λειτουργίᾳ, καὶ τοῦτο συντετaραγμένον καὶ μὴ κείμενον ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει, ἤτοι μετὰ τὰ Κυριακὰ λόγια, ἀλλὰ πρὸ τούτων· ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς· «precamur ut accepta habeas dona quae tibi offerimus.... hanc oblationem in omnibus benedictam facere digneris, ut nobis corpus et sanguis fiant dilectissimi Fillii Tui, Domini nostri Jesu Christi, qui pridie quam pateretur, ect. μεθ' ἃ ἕπονται τὰ Κυριακὰ λόγια.

μένῳ ἔχοντι ὧδε· «Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐλογήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς Μαθηταῖς καὶ εἶπε· «λάβετε, φάγετε....» κ.τ.λ. (Ματθ. κϛ΄. 26.) Ἡ μετουσίωσις ἄρα ἐγένετο οὐχὶ ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῶν λογίων τούτων, ἀλλ᾽ ἐν τῇ εὐλογίᾳ· (α).

(α) Ἐν ταῖς προσεσημειωμέναις λειτουργίαις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἡ εὐχὴ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ εὐλογία κεῖται μετὰ τὸ «λάβετε, φάγετε...» καὶ «πίετε....» δῆλον ἄρα ὅτι ταῦτα ἐκφέρονται ἐν αὐταῖς ἱστορικώτερον καὶ διηγηματικώτερον. ἅπασα γὰρ ἡ ἱερὰ Μυσταγωγία ἀνάμνησίς ἐστι τῶν παθημάτων, τῆς ταφῆς, τῆς Ἀναστάσεως, τῆς Ἀναλήψεως καὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου (ἀνάγνωθι ὅλον τὸ ιβ΄. κεφ. τοῦ Η΄. τῶν Ἀποσ. Διαταγῶν) μετὰ δὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Μυστηρίου καὶ τὴν μετουσίωσιν τῶν τιμίων δώρων, ὁ Ἱερομύστης κλῶν τὸν ἅγιον Ἄρτον φησί· «μερίζεται καὶ διαμερίζεται ὁ μὴ διαιρούμενος....» καὶ μετὰ τοῦτο κοινωνήσας πρῶτος αὐτὸς, μεταδίδωσι καθεξῆς τοῖς τε διακόνοις καὶ τῷ λαῷ, ἐπιλέγων τὰ τοῦ Σωτῆρος λόγια, πάνυ ἁρμοδίως καὶ προσφόρως πρὸς τὴν περίστασιν, τετροποποιημένα· ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰπεῖν «λάβετε, φάγετε... τὸ σῶμά μου» καὶ πίετε...» (οὐ γὰρ μεταδίδωσι τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καὶ αἷμα) φησί· «μεταδίδοταί σοι τὸ πανάχραντον σῶμα τοῦ Κυρίου...» καὶ, «ἔτι μεταδίδοταί σοι τὸ τίμιον αἷμα..... εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον». ἢ, ὡς ἔχει συνοπτικώτερον ἡ λειτουργία Ἰακώβου τοῦ Ζεβεδαίου. «μεταδίδοταί σοι Σῶμα Χριστοῦ» καὶ «Αἷμα Χριστοῦ ποτήριον ζωῆς» (Ἀπόσ. Διατ. ΙΒ΄. ιγ΄.) Ταῦτα δὲ πάντα ἀπαραλλάκτως γίνονται ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ Κυρίου, ὅς τις *εὐχαρίστησεν, εὐλόγησεν, ἔκλασεν, ἔδωκε*, κ.τ.λ. Ἡ δὲ Ῥώμη οὔτε ἁγιάζει, οὔτε εὐλογεῖ, οὔτε κλᾷ, οὐδὲ γὰρ ἔχει προκείμενον ΕΝΑ ἄρτον, ἀλλὰ πληθὺν φολιδίων καὶ ψαθυρίων προκατατετμημένων καὶ μηχανικῶς τετορνευμένων (ἑπομένως οὔτε μερίδας προϋπεξάγει ὑπὲρ ζώντων καὶ τεθνεώτων, οὔτε πρόθεσιν ἐν τοῖς ναοῖς αὐτῆς ἔχει, οὔτε «κατακλαστὸν» ἢ «ἀντίδωρον» διανέμει) οὔτε μεταδίδωσιν ἐκ τοῦ θείου ποτηρίου τοῖς Χριστιανοῖς, ὡς ἐψόμεθα, οὔτε... οὔτε..! Προσεπισημειωτέον δ᾽ ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἐκκλησίας ὁ μὲν ἱερεὺς μετεδίδε τῷ λαῷ τὸ ἄχραντον σῶμα ἐπιλέγων ἑνὶ ἑκάστῳ «Σῶμα Χριστοῦ» ὁ δὲ παρεστηκὼς αὐτῷ διάκονος» τὸ τίμιον αἷμα, ἐπιφωνῶν «αἷμα Χριστοῦ ποτήριον ζωῆς» ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν ταῖς Ἀποστολ. Διαταγαῖς (ἔνθ. ἀνωτ. ὅρ. καὶ Ἰουσ. Ἀπολ. Β΄. καν. κγ΄. τῆς Ϛ΄. καὶ

§. 57. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη κατεπανισταμένη κατὰ τῆς Κυριακῆς διατάξεως καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, ἐτόλμησε νὰ μεταποιήσῃ ἅπασαν τὴν θεοπαράδοτον τάξιν τῆς ἱερᾶς Μυσταγωγίας, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις νὰ κολοβώσῃ κατὰ τὰ οὐσιωδέστερα τὴν εὐχὴν τῆς εὐθείας ἐπικλήσεως, ἥτις κεῖται μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ «λάβετε, φάγετε»... κ.τ.λ. ἐν πάσαις ταῖς λειτουργίαις, καὶ ταύτην οὕτως ἠκρωτηριασμένην καὶ μεταπεποιημένην νὰ προτάξῃ τῶν θείων τούτων λογίων, δογματίσασα ἅμα ὅτι ἡ μεταβολὴ ἡ μετουσίωσις τελεῖται ἐν αὐτῇ τῇ προφορᾷ καὶ ἐκφωνήσει αὐτῶν, καὶ ἑπομένως ὅτι ἡ εὐχὴ τῆς ἐπικλήσεώς ἐστι παντάπασι περιττή! Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ψευδοῦς δόξης ὁρμηθέντες οἱ περὶ τὸν Λούθηρον, καὶ ἰδίως ἐκ τῆς φράσεως ἐκείνης τῆς παραπεποιημένης λατινικῆς εὐχῆς « precamur..... ut **nobis** corpus et sanguis fiant » [«δεόμεθα.... ὅπως γένηται ἐ ν ἡ μ ῖ ν (!) (ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος) Σῶμα καὶ Αἷμα»] ἐξήρτησαν τὸ Μυστήριον ἔκ τε τῆς ἀπαγγελίας τῶν Κυριακῶν λογίων καὶ ἐκ τῆς ἐ ν ἡ μ ῖ ν πίστεως· δογματίσαντες δηλονότι ά. ὅτι ἡ μεταβολὴ τῶν τιμίων δώρων (ἣν καλοῦσι συνουσίωσιν) γίνεται ἐν αὐτῇ τῇ πράξει τῆς κοινωνίας, ἐν τῷ λέγειν δηλανότι τὸν ἱερέα

Πηδάλ. σελ. 135 σημ. 1 καὶ σελ. 250.) μετὰ δὲ τὴν μετάληψιν ἐσπόγγιζον οἱ πιστοὶ τὸ στόμα αὐτῶν ἐν ὀθόνῃ ἀνηρτημένῃ ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ διακόνου, ἥτις ἐκαλεῖτο ὀράριον (orarium ἐκ τοῦ os, oris = στόμα), ἤτοι σπογγιστήριον. Μετὰ δὲ τὴν θείαν λειτουργίαν οἱ διάκονοι ἐπισκεπτόμενοι τοὺς νοσοῦντας καὶ τοὺς ἐν εἱρκτῇ κατεχομένους ἐκοινώνουν αὐτοῖς τῶν ἀχράντων Μυστηρίων (Ἰουσ. Ἀπολογ. Α'. καὶ Β'.)· Καὶ ἄχρι μὲν τῶν χρόνων τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ὁ λαὸς ἐκοινώνει ὅπως καὶ ὁ Κλῆρος· λαμβάνων δηλονότι ἐν χερσὶ τὸν ἅγιον ἄρτον, καὶ πίνων ἐκ τοῦ θείου ποτηρίου, ὡς ἀνωτέρω δεδήλωται· ἀλλ' ἐπειδή, πατριαρχεύοντος αὐτοῦ, γυνή τις τῶν ἐπισήμων λαβοῦσα μερίδα τοῦ παναχράντου σώματος φαρμάκῳ συνέμιξεν ἐπὶ γοητείᾳ, διὰ τοῦτο ὁ θεσπέσιος πατὴρ ἐνετείλατο «μηκέτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἀποτίθεσθαι ἐν χερσὶ τῶν προσερχομένων, ἀλλ' ἐν κοχλιαρίῳ συνάμα τῷ παναγίῳ αἵματι εἰς τὸ στόμα ἐμβάλλεσθαι» (Χρυσόστ. ἐπιστ. πρὸς Ἰννοκέντιον, καὶ Νικηφ. Καλλίστου Ἐκκλ. Ἱστ. ΙΓ'. κεφ. 7).

πρὸς τὸν κοινωνοῦντα Χριστιανὸν «Λάβε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» κ.τ.λ. μεθ' ἣν ὁ ἱερουργηθεὶς ἄρτος ὁ ἐν τῷ δισκαρίῳ, μένει ἁπλοῦς ἄρτος, ὥσπερ καὶ ὁ ἐν τῷ ποτηρίῳ οἶνος· καὶ δ'. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ἐν τῇ πράξει τῆς μεταλήψεως περιστατικὴ μεταβολὴ τῶν δώρων τότε μόνον γίνεται, ὅταν ὁ Χριστιανὸς προσέρχηται μετὰ πίστεως, ὥςε ὁ μὴ ἔχων πίςιν οὐ λαμβάνει σῶμα καὶ αἷμα, ἀλλ' ἁπλοῦν ἄρτον καὶ οἶνον! (α). Ἐντεῦθεν δὲ πάλιν ὁρμηθέντες οἱ περὶ τὸν Καλβῖνον ἠρνήθησαν πᾶσαν ἐν τῇ Θείᾳ Εὐχαριστίᾳ μυστηριώδη μεταβολὴν τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, καὶ ταῦτα ὡς ἁπλᾶ σύμβολα τοῦ δεσποτικοῦ θανάτου ἐδογμάτισαν· οἱ δὲ περὶ τὸν Σωκῖνον, τελευταῖον, καὶ αὐτὴν τὴν ἱερὰν τῆς Εὐχαριστίας τελετὴν, ὡς τάχα συμβολικὴν καὶ ἑπομένως μὴ ἀναγκαίαν πρὸς σωτηρίαν ἀπέβαλον! Τίς οὖν ὁ ὑπόλογος καὶ ὑπεύθυνος διὰ πάσας ταύτας τὰς προθέλυμνα τὸν χριστιανισμὸν, τὸ καθ' ἑαυτάς, ἀνατρεπούσας ψευδοδιδασκαλίας; ἡ Ῥώμη!!!.....

§. 58. Γ'. Καινοτομία περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ Μυστηρίου.— Ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν προειδὼς ὡς Θεὸς παγγνώστης καὶ παντεπίσκοπος τοὺς ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀναφανησομένους καινοτόμους καὶ παραχαράκτας τοῦ ὑπερφυεστάτου Μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἅμα τῇ συστάσει αὐτοῦ προεξήλεγξεν αὐτοὺς καὶ προκατεδίκασεν· Ἐν μὲν γὰρ τῇ μεταδόσει τοῦ παναγίου Αὐτοῦ Σώματος εἶπεν ἁπλῶς «Λάβετε, φάγετε» ἐν δὲ τῇ τοῦ παναχράντου Αὐτοῦ αἵματος προσέθετο τὸ, ΠΑΝΤΕΣ». Τὴν δὲ πανίερον ταύτην διάταξιν τοῦ Οὐρανίου καὶ Αἰωνίου Νομοθέτου ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἀπαρασάλευτον καὶ ἀλώβητον διασώζουσα, μεταδίδωσι πᾶσιν ἀπαξαπλῶς τοῖς πιστοῖς οὐ μόνον τοῦ Σώματος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Κυρίου «τοῦ ἐκχυθέντος ὑπὲρ τῆς τοῦ Κόσμου ζωῆς»· ἀλλ' ἡ Ῥώμη καὶ ταύτην τὴν δεσποτικὴν διάταξιν ἀθετήσασα, «ὡς τοὺς ἑαυτῆς λογισμοὺς

(α) Ἀλλ' ἐὰν, ὡς λέγουσιν, ὁ μὴ μετὰ πίστεως προσερχόμενος εἰς τὴν μετάληψιν τῶν Μυστηρίων μὴ λαμβάνῃ σῶμα καὶ αἷμα, ἀλλ' ἁπλοῦν ἄρτον καὶ οἶνον, πῶς «κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ *Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα* τοῦ Κυρίου» κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον; (Κορινθ. Α'. ΙΙ'. 27 καὶ 29).

προφωτέρους τῶν θείων λογίων ὑπειληφυῖα» ἵνα κατὰ τὸν ἱερὸν Θεοδώρητον εἴπωμεν, (Αἱρετ. Κακομυθ.) ἀπεστέρησε τοὺς λαϊκοὺς χριστιανοὺς τῆς Δύσεως «τοῦ ποτηρίου τῆς ζωῆς» προβαλλομένη ὅτι τὸ Σῶμα περιέχει αἷμα ἐν ἑαυτῷ. (α) Καὶ ταύτην τὴν ἱερόσυλον καινοτομίαν, ἣν παρὰ τῶν αἱρετικῶν Πελαγιανῶν κεκληρονόμηκεν, ἐν δυσὶ Συνόδοις τῇ τε κατὰ τὸ 1414 ἐν Κωνσταντίᾳ καὶ τῇ ἐν Βασιλείᾳ κατὰ τὸ 1436 συναθροισθείσαις, ὡς δόγμα πίστεως κατεκύρωσε. Τὸ δὲ χείριστον, ὅτι ἐν τῇ κατὰ τὸ Τρίδεντον ἐν ἔτει 1562 συστάσῃ, καὶ ἀνάθεμα κατὰ τῶν ἐναντιοφρονούντων ἐξεφώνησε! (β) Πρὸς ἐπικάλυψιν δὲ τῆς ἱεροσύλου καὶ ἀντευαγγελικῆς ταύτης καινοτομίας ἐτόλμησε προσέτι νὰ παραφθείρῃ καὶ αὐτὰ τὰ Εὐαγγελικὰ λόγια, προστιθεῖσα εἰς τὸ «λάβετε, φάγετε.....» τὸ, ΠΑΝΤΕΣ· οὕτω γὰρ γέγραπται ἐν τοῖς λειτουργικοῖς αὐτῆς «Ex eo manducate OMNES»! (γ). Πρὸς δὲ

(α) Πότε εἰσήχθη ἡ καινοτομία αὕτη παρὰ τοῖς Δυτικοῖς δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς να ὁρίσωμεν. Ὁ Héeren πιθανολογεῖ ὅτι εἰσήχθη κατὰ τὰς Σταυροφορίας, καθ' ἃς εἴτε δι' ἔλλειψιν οἴνου εἴτε καὶ διὰ τὸν ἐν μέσω πολυπληθῶν ὄχλων κίνδυνον τῆς ἐκχύσεως τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου, ἠναγκάζοντο, λέγει, οἱ ἱερεῖς νὰ μεταδίδωσι τοῖς στρατευομένοις Χριστιανοῖς τὴν κοινωνίαν ἐφ' ἓν μόνον εἶδος. (Essai sur l' influence des Croisades, p. 176).

(β) Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς Ῥώμης, δι' ὃν ἀπεστέρησε τοὺς λαϊκοὺς ἀπὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ ποτηρίου, ὥσπερ καὶ ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἁγίων Γραφῶν, ἦν ἡ παντελὴς διάστασις τοῦ Κλήρου ἀπὸ τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἐνίσχυσις τῆς Ἱεροκρατίας! Μόνοι οἱ Βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἐκ πάντων τῶν λαϊκῶν εἶχον τὸ *ἐξαιρετικὸν προνόμιον* τοῦ κοινωνεῖν τῶν Μυστηρίων *ἅπαξ*, ἐν καιρῷ τῆς στέψεως αὐτῶν, ὑπ' ἀμφότερα τὰ εἴδη. Ὅτι δὲ τὰ τοιαῦτα ἐξαιρετικὰ προνόμια καὶ αἱ διακρίσεις, ἐν αὐτοῖς μάλιστα τοῖς θειοτάτοις, ἐκ διαμέτρου ἀντίκεινται πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, παντί που δῆλον.

(γ) Καὶ ἄλλας δέ τινας προσφθορὰς καὶ παραποιήσεις ἐν τῇ θείᾳ Μυσταγωγίᾳ διεπράξατο· οἷον α'. Τὸ πάλαι (ὡς καὶ νῦν ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ γίνεται) τὰ τίμια δῶρα ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης ἀπὸ τῆς προσκομιδῆς ἢ προθέσεως ἀπεκομίζοντο, τῶν ἱερέων διὰ σέβας ἐπὶ κεφαλῆς τούτ' ἐχόντων, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἐν ἁγίοις Ἱερώνυμος (adv. Vigilant.) ἀλλ' ἤδη οὐδὲν τοιοῦτον ἐν ταῖς Δυτικαῖς Ἐκκλησίαις γίγνεται. β'. Αἱ ἐκφωνήσεις τοῦ Ἱερέως καὶ αἱ ἀν-

ταῖς εἰρημέναις περὶ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας καινομίαις προσθετέον τὰ προνομιοῦχα ἀλτάρια, τὰς μυστικὰς λειτουργίας (messes-basses), τὸ μὴ συλλειτουργεῖν καὶ συγκοινωνεῖν τῶν μυστηρίων τοὺς ἱερεῖς ἢ τοὺς Ἐπισκόπους, (α) τὸ ἐν τῷ αὐτῷ Ἀλταρίῳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις τὴν Εὐχαριστίαν ἐπιτελεῖν, (β) καὶ τὰ παραπλήσια.

4. *Καινοτομία περὶ τὸ Μυστήριον τῆς Μετανοίας.*

§ 59. Ἡ Μετάνοια, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπαιτεῖ τὰς ἑξῆς συνθήκας· «α. νὰ γνωρίσῃ καλῶς ὁ ἁμαρτωλὸς τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας

προφωνήσεις τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ἦσαν ἀπαράλλακτοι πρὸς τὰς παρ' ἡμῖν τοῖς Ὀρθοδόξοις ἐθιζομένας· οἷον «ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας» («sursum corda») «ἔχομεν πρὸς τὸν Κύριον» («habemus ad Dominum») κ.τ.λ. ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἱερομάρτυς Κυπριανὸς (ἔλ. Πατρολογ. Κοντογ. Τ. Α'. σελ. 952.)· ἀλλὰ καὶ ταύτας ἐξηλοίωσεν ἢ καὶ ὅλως ἀπέκοψε κ.τ.λ. κ.τ.λ.!

(α) Καὶ αὐτὸς ὁ Πάπας λειτουργεῖ μονώτατος· (οἱ δὲ Καρδινάλιοι καὶ οἱ Ἐπίσκοποι φέροντες τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολὰς συμπαρίστανται αὐτῷ οὐχ ὡς ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ καὶ συγκοινωνοί, ἀλλ' ὡς ὑπηρέται αὐτοῦ καὶ θεράποντες!) ὅπερ ἀπᾴδει καὶ πρὸς τὴν ἀρχικὴν σύστασιν τοῦ Μυστηρίου ἐν τῷ μυστικῷ ἐκείνῳ Δείπνῳ, καὶ αὐτῷ τῷ ἱερῷ ἔθει τῆς ἀρχαίας Ὀρθοδόξου Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· ἐν γὰρ τῇ πρὸς τὸν Πάπαν Βίκτορα Συνοδικῇ ἐπιστολῇ τῶν περὶ τὸν θεῖον Εἰρηναῖον Ἐπισκόπων ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος ἐπιδημῶν ἐν Ῥώμῃ συνελειτούργησε τῷ Πάπᾳ Ἀνικήτῳ, καὶ ὅτι οὗτος ἐκ φιλοφροσύνης ἔδωκε τὰ πρωτεῖα τῷ Πολυκάρπῳ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, παραχωρήσας αὐτῷ καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Μυστηρίου. «Τοῦ μακαρίου Πολυκάρπου (γράφουσι) ἐπιδημήσαντος ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Ἀνικήτου ... *ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρεχώρησεν ὁ Ἀνίκητος τὴν Εὐχαριστίαν τῷ Πολυκάρπῳ*, κατ' ἐντροπὴν δηλονότι, καὶ μετ' εἰρήνης ἀπ' ἀλλήλων ἀπηλλάγησαν» κ.τ.λ.» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 1018.)

(β) Ἐπειδὴ ἅπαξ ἡ Ἱλαστήριος θυσία προσηνέχθη ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ, διὰ τοῦτο ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία, τῇ ἱερᾷ Ἀποστολικῇ παραδόσει πιστῶς ἑπομένη, ἀπαγορεύει τὸ ἐπαναλαμβάνεσθαι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν ἱερουργίαν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ.

του. β΄. νὰ κατακρίνῃ ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· γ΄. νὰ ἀποφασίσῃ νὰ διέλθῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ μετὰ πολλῆς εὐταξίας καὶ ἀτενοῦς προφυλάξεως· δ΄. νὰ στοχασθῇ τὸ πέλαγος τῆς τοῦ Θεοῦ εὐσπλαγχνίας, ὅστις οὐ θέλει τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, «ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῇν αὐτόν»· καὶ ε΄. νὰ πιστεύσῃ ἀδιστάκτως ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦ παναχράντου Αὐτοῦ αἵματος ἠξίωσε τοῦ ἐλέους καὶ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ οὐρανίου Αὐτοῦ Πατρὸς πάντας τοὺς τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν παρ' Αὐτοῦ ἐλπίζοντας» (ὅρ. Κατήχ. Πλάτ. σελ. 176 καὶ 177.). Οὕτω δὲ παρεσκευασμένος ὢν ὁ ἁμαρτωλὸς ὁ προσερχόμενος πρὸς τὴν Ἱερὰν ἐξομολόγησιν, ἀναμφιβόλως ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, τῇ πανσθενουργῷ χάριτι τοῦ Παναγίου καὶ τελεταρχικοῦ Πνεύματος, τὴν ἄφεσιν τῶν ἑαυτοῦ ἁμαρτιῶν.

§. 60 Ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὥρισε θεοσόφως καί τινας ἱερὰς ἀσκήσεις, ἃς ἐπιβάλλει τοῖς μετανοοῦσιν, οἷον· γονυκλισίας, νηστείας, χαμευνίας, ἐλεημοσύνας καὶ ἄλλας ἀγαθοεργίας, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τῶν ἁμαρτημάτων, τῶν ἕξεων, τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἄλλων περιστάσεων, ὡς μεγάλως συντελούσας πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν μόρφωσιν τοῦ μετανοοῦντος ἁμαρτωλοῦ, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ ἁμαρτάνειν ῥοπῆς ἀνταναίρεσιν· διότι δι' αὐτῶν ὑποστρέφει τὴν κατὰ τῆς ἁμαρτίας ἀποστροφὴν αὐτοῦ, ὑποθάλπει τὴν παρ' αὐτῷ συναίσθησιν τῆς ἀνθρωπίνου ἀθλιότητος, διεγείρει τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἀναζωπυρεῖ τὴν ὑψοποιὸν ταπείνωσιν, περιορίζει τὴν ἀχαλίνωτον κενοφροσύνην, καταπραΰνει τὰς ὁρμὰς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ καταστέλλει τὰς πεπαλαιωμένας πονηρὰς ἕξεις, ἅτινα εἰσὶ «καρποὶ ἄξιοι τῆς Μετανοίας». (Λουκ. Γ΄. 8).

§. 61. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς μετανοίας διαστρέψασα, ἀνήρτησεν ὅλως τὴν σωτηρίαν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἐκ τῶν «κανονικῶν ἐπιτιμίων» καὶ «τῶν ὑποπιασμῶν τοῦ σώματος» ἄλλως εἰπεῖν, ἐκ τῆς «ἡμετέρας δικαιοσύνης» ἥτις οὐδόλως ἐστιν ἀξιόμισθος καθ' ἑαυτήν, εἰμὴ καθ' ὅσον στηρίζεται ἐπὶ τῶν παθημάτων, τῆς ἱλαστηρίου θυσίας καὶ τοῦ παναχράντου αἵματος τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ

ἐκχυθέντος ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀπείρου θείας δικαιοσύνης καὶ ἡμετέραν ἀπολύτρωσιν· Καὶ ταύτας δὲ τὰς ποινὰς ἐπεξέτεινε, ὡς ἦν ἑπόμενον, καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀληθινῇ μὲν μετανοίᾳ ἀποιχομένων εὐσεβῶν, μὴ φθασάντων δὲ νὰ πληρώσωσι τὸν ἐπιβληθέντα αὐτοῖς «κανόνα» διὰ τῆς ἐπινοήσεως μέσου τινὸς τόπου, ὅν περ ὀνομάζει «πῦρ Καθαρτήριον» (Purgatorium), ἐν ᾧ ἔνθεν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν ἀποπληροῦσι τὸν «κανόνα» καθαιρόμεναι ἀπὸ παντὸς ῥύπου καὶ ἐξαγνιζόμεναι (α).

§ 62. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς ἡμαρτημένης περὶ Μετανοίας ῥωμαϊκῆς θεωρίας, καθ' ἣν ἕκαστον ἁμάρτημα ἀπαιτεῖ ἀναγκαίως μεμετρημένην ποινὴν πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης (β)

(α) «Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία δοξάζει (ἔλεγεν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ ὁ Καρδινάλις Ἰουλιανὸς ὁ Καισαρίνης) ὅτι μετὰ τὴν ἐνθένδε ἀποβίωσιν αἱ τῶν ἀποιχομένων ψυχαί, αἱ μὲν καθαραὶ καὶ πάσης κηλῖδος ἐλεύθεραι, ὡς αἱ τῶν ἁγίων ψυχαί, εὐθὺς ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν (τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν). αἱ δὲ ψυχαὶ τῶν μετὰ τὸ βάπτισμα περιπεσόντων ἐν ἁμαρτίαις καὶ μετανοησάντων μὲν γνησίως καὶ ἐξομολογησαμένων, μήπω δὲ φθασάντων ἐκτελέσαι τὸν κανόνα, ὃν παρὰ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ἐκανονίσθησαν, μηδὲ καρποὺς μετανοίας ἱκανοὺς ἀποδοῦναι πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων, αἱ τοιαῦται ψυχαὶ καθαίρονται διὰ τοῦ πουργατορίου πυρός, αἱ μὲν θᾶττον, αἱ δὲ βραδύτερον, κατ' ἀναλογίαν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ μετὰ τὸ καθαρθῆναι ἀπέρχονται εἰς τὴν ἀπόλαυσιν». (Συρόπολ. ἱστ. τῆς Φλωρ. Συν). αὐτὰ ταῦτα ἀναγινώσκομεν καὶ ἔν τινι κατηχητικῷ ῥωμαϊκῷ βιβλίῳ ἐπιγραφομένῳ. «Exposé de la veritable doctrine Orthodoxe (!) par M. J. M. Hillereau. p. 82—94.) ἀλλ' ἐρωτῶμεν τοὺς παπικοὺς τούτους δογματολόγους· ὁ τοσαῦτα ἀνομήματα κατεργασάμενος λῃστής, τίνα ποινὴν ἐν τῷ Πουργατορίῳ ἀπέτισεν, ὃν ἅμα ἐπικαλεσάμενον ἐν συντριβῇ καρδίας τὸ θεῖον ἔλεος διὰ τοῦ, «μνήσθητί μου Κύριε ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», εἰσήγαγεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὸν Παράδεισον «Σήμερον μετ' ἐμοῦ, εἰπὼν αὐτῷ, ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ;»

(β) Οὕτω λ. χ. ὡρισμένη τις ἁμαρτία συγχωρεῖται, ἐὰν ὁ πράξας αὐτὴν ἀπαγγείλῃ ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ ἑκατοντάκις καὶ οὐκ ἔλαττον, τό, «Ave Maria» κ.τ.λ. Πλὴν δὲ τούτου ἐπιτρέπεται τῷ χριστιανῷ μεταβιβάσαι (reporter) εἰς ἕτερον τὸν ἐπιβληθέντα αὐτῷ κανόνα

ἐκ ταύτης, φημί, τῆς ψευδοῦς θεωρίας τὰς ἀφορμὰς λαβόντες οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἀπέβαλον τὰς ἱερὰς ἀσκήσεις (ἃς ἡ Ἐκκλησία θεοσόφως ὥρισε τοῖς ἁμαρτάνουσι) καὶ τὰς ὑπὲρ τῶν ἐν Χριστῷ κεκοιμημένων εὐχὰς καὶ δεήσεις καὶ προσφορὰς, ὡς ἀνωφελεῖς ὅλως καὶ μηδόλως συντελούσας πρὸς σωτηρίαν! Ταύτης προσέτι τῆς θεωρίας συνέπειαί εἰσιν αἱ πλήρεις (plenariae) καὶ μερικαὶ Ἰνδουλγέντζιαι (α) τα προνομιοῦχα ἀλτάρια, οἱ Ἰουβηλαῖοι (β) καὶ ὁ λοιπὸς τῶν

ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πατρὸς' κ.τ.λ. διὰ δὴ τούτων καὶ τῶν τοιούτων παιδαριωδῶν μικρολογιῶν καὶ κερδοσκοπικῶν τεχνασμάτων εἰσήγαγεν ἡ Ρώμη εἰς τὰ ἅγια τῆς Ἐκκλησίας ὅλον τὸν μαγαζιτὸν Ἐμπορίας Τραπέζης! (Maison de Banque).

(α) Αἱ Ἰνδουλγέντζιαι ἐφαρμόζονται ἐπί τε τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώτων. Καὶ *Πλήρεις* μὲν λέγονται αἱ παρέχουσαι τελείαν ἄφεσιν τῶν ἡμαρτημένων, καὶ ἀπαλλάττουσαι ὁλοσχερῶς τῆς ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ ποινῆς τοὺς ἀποθανόντας· *μερικαὶ* δὲ αἱ συγχωροῦσαι ἁμαρτήματα ὡρισμένου τινὸς χρόνου καὶ συντέμνουσαι τὸν καιρὸν τῶν ἐν τῷ Πουργατορίῳ βασάνων· οὕτω λ. χ. ἐν τῇ πρό τινος καιροῦ δημοσιευθείσῃ εὐχῇ πρὸς τὴν Θεοτόκον («O Maria Virgine immacolata.») «ὑπὲρ ἐπιστροφῆς *τῶν Σχισματικῶν Γραικῶν*(!) πρὸς τὴν καθολικὴν πίστιν» (di conversione de Greci Scismatici alla fede catholica) ὑπόκειται ἡ ἑξῆς Ἰνδουλγέντζια. «Sua Santita Papa Pio IX concede un' Indulgenza di trecento giorni à tutti coloro, i quali divotamente recitranno la sudetta preghiera, ogni qual volta la reciteranno, ed a tutti que, che avendola recitata ogni giorno, per un intere mese, si confesseranno et si comunicheranno concede un' Indulgenza Plenaria, applicabile ancora alle anime del Purgatorio» τουτέστιν' Ἡ Αὐτοῦ Ἁγιότης ὁ Πάπας Πίος Θ' παραχωρεῖ εἰς πάντας ὅσοι εὐλαβῶς λέγουσι τὴν εἰρημένην εὐχὴν Ἰνδουλγέντζιαν, ἤτοι ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, τριακοσίων ἡμερῶν, τοσάκις, ὁσάκις ἂν αὐτὴν ἀπαγγείλωσιν· εἰς πάντας δὲ τοὺς λέγοντας αὐτὴν καθ' ἡμέραν ἐπὶ ἕνα ὁλόκληρον μῆνα κατὰ συνέχειαν καὶ ἐξομολογηθέντας καὶ κοινωνήσαντας, παραχωρεῖ πλήρη ἄφεσιν, ἥτις ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὰς ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ ψυχάς!!!......

(β) Πλὴν τῶν εἰρημένων ἀφέσεων ὑπάρχει καὶ ἄλλο εἶδος ἀφέσεως, διδομένης εἰς σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν Κόσμον, ὁ *Ἰουβιλαῖος*· συνέστησε δὲ αὐτὸν Βονιφάτιος ὁ Η'. τῷ 1330, θεσπίσας ἵνα τελῆται κατὰ πᾶσαν ἑκατονταετηρίδα. Κλήμης ὁ ς'., ἐν Ἀβινιῶνι ἑδρεύων,

καταχρήσεων ἐσμός (α), δι' ὧν καπηλεύεται ἡ ἠθική, ἐπιτρέπεται ἡ παραβίασις τῶν θείων νόμων, δημοπρατεῖται ἡ βασιλεία τῶν Οὐρανῶν!

5. *Καινοτομία περὶ τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης.*

§. 63. Τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης τελεῖται διὰ χειρῶν ἐπιθέσεως· αὐτίκα· Ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας περιεβλήθησαν τὸ Ἀποστολικὸν ἢ Ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα διὰ χειροθεσίας·

περιέστειλε τὴν περίοδον αὐτοῦ εἰς πεντήκοντα ἔτη, κατὰ τὸν Ἑβραϊκόν, τελέσας αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ ἐπιτροπικῶς διὰ τῶν ἰδίων Καρδιναλίων, ἀποσταλέντων αὐτόσε ἵνα ἀνοίξωσι τὰς λεγομένας «ἁγίας θύρας»· Οὐρβανὸς ὁ ς'. τῷ 1389 ἐθέσπισεν, ὡς καὶ ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Μαρτῖνος ὁ Ε', ἵνα τελῆται κατὰ πᾶν τριακοστὸν τρίτον ἔτος. Νικόλαος ὁ Ε'. ἠλάττωσε τὴν περίοδον τοῦ Ἰουβιλαίου κατὰ ἓξ ἔτη. Παῦλος ὁ Β'. καὶ Σίξτος ὁ Δ'. περιέστειλεν αὐτὴν εἰς εἰκοσιπέντε. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς βασιλεύσαντες Πάπαι οὔτ' ἀνεβίβασαν οὔτε κατεβίβασαν τὸν χρόνον τοῦτον, εἰσήγαγον δὲ τὴν συνήθειαν τοῦ δημοσιεύειν Ἰουβιλαῖον, ἤτοι γενικὴν ἄφεσιν, κατὰ τὴν εἰς τὸ Ποντιφικάτον ἀναγόρευσιν αὐτῶν, ὡς καὶ εἰς ἐκτάκτους τινὰς περιστάσεις· ἐν τούτοις αἱ ἐν Ῥώμῃ «ἅγιαι θύραι» αἱ θύραι αὗται *τῶν οἰκτιρμῶν καὶ τοῦ ἐλέους* δὲν ἀνοίγονται, εἰμὴ κατὰ πᾶν εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος.

(α) «Ἠδυνάμεθα νὰ ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα ἐκτενῆ σειρὰν καταχρήσεων ἀναφερομένων ἐν συγγράμμασιν Ἱστορικῶν, τέκνων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀποσιωπῶμεν αὐτὰς χάριν χριστιανικῆς ἀγάπης. Πρὸς δεῖξιν δ' ἁπλῶς τῆς ὑπερβολῆς τῶν καταχρήσεων, δι' ὧν ἐκαπηλεύθησαν τὰ ἱερώτερα, ἀναφέρομεν μόνην τὴν διακήρυξιν τοῦ διαβοήτου Ἰωάννου Τέτζελ, ἀποσταλέντος εἰς Γερμανίαν ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος Ι'. ἐπὶ δημοπρασίᾳ Συγχωροχαρτίων. «Aussitôt que l'argent (ἐκήρυττεν ἐν ταῖς τριόδοις ὁ ῥηθεὶς Δομινικανὸς καλόγηρος) aussiôt que l' argent sonne dans le coffre, les âmes qui sont renfermées dans le Pourgatoir s'échappent de ce feu de tourments, et vont droit au ciel.» τουτέστιν «ἅμα τὸ ἀργύριον ἠχήσῃ ἐντὸς τοῦ Κιβωτίου, αἱ ψυχαὶ αἱ ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ καθειργμέναι, ἀπαλλάττονται τοῦ τόπου τούτου τῶν βασάνων καὶ ἀπέρχονται κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν Οὐρανόν.» (Robertson Hist. Charles—Quint T. III p. 105 Rem. I).

«λειτουργούντων δὲ αὐτῶν (τῶν Ἀποστόλων) τῷ Κυρίῳ καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον (τὸ ἀποστολικὸν) ὃ προσκέκλημαι αὐτούς· τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν». (Πράξ. κεφ. ΙΓ'.). Εἴθισται δ' ἐν τῇ Καθολικῇ Ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ, κατὰ τὰς χειροτονίας τῶν Ἐπισκόπων, ἐξ ἀποστολικῆς παραδόσεως, καταχαλύπτειν τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου τοῖς ἀχράντοις Εὐαγγελίοις ἀνεπτυγμένοις, καὶ ἐπ' αὐτῶν τοὺς συλλειτουργοῦντας Ἱεράρχας τὰς χεῖρας ἐπιτιθέναι, ὡς ἀναγινώσκομεν ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ βίβλῳ τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν» ἐν ᾗ περιέχονται πᾶσαι αἱ ἀποστολικαὶ διατυπώσεις καὶ αἱ ἱεραὶ τελεταὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων· «Καὶ συνθεμένων αὐτῶν (τοῦ Κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ) ἄξιον αὐτὸν (τὸν εἰς ἐπισκοπὴν προβαλλόμενον) εἶναι, ἀπαιτείσθωσαν οἱ πάντες σύνθημα, καὶ δόντες προθύμως ἀκουέσθωσαν· καὶ σιωπῆς γενομένης, εἷς τῶν πρώτων Ἐπισκόπων ἅμα καὶ δυσὶν ἑτέροις πλησίον τοῦ θυσιαστηρίου ἑστώς, τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων σιωπῇ προσευχομένων, τῶν δὲ διακόνων τὰ θεῖα Εὐαγγέλια ἐπὶ τῆς τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῆς ἀνεπτυγμένα κατεχόντων, λεγέτω πρὸς Θεόν.» (καὶ ἕπεται ἡ εὐχὴ τῆς τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐπικλήσεως ἐπὶ τὸν χειροτονούμενον.). Τοῦ δὲ ἱεροῦ τούτου ἔθους μνημονεύει καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῇ «περὶ ἑνὸς Νομοθέτου» δεικνύων ἅμα καὶ τὸ σημαινόμενον αὐτοῦ ὡς ἑξῆς. «Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἱερέων (τῶν Ἀρχιερέων) τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τίθεται, ἵνα μάθῃ ὁ χειροτονούμενος ὅτι τὴν ἀληθινὴν τοῦ Εὐαγγελίου τιάραν λαμβάνει· κτ. ἵνα μάθῃ, ὅτι εἰ πάντων ἐστὶ κεφαλή, ἀλλ' ὑπὸ τούτους πράττει τοὺς νόμους, πάντων κρατῶν, καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου λογοθετούμενος» (Παράβ. καὶ ὁμιλ. ϐ'. τοῦ αὐτοῦ «τῶν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπαίνων»). (α).

(α) Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλα πανάρχαια ἱερὰ ἔθη ἐν τῇ Ὀρθοδόξῳ

§. 64. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη καὶ ταύτην τὴν Ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν ἀθετήσασα, κέχρηται ἐν ταῖς τῶν Ἐπισκόπων χειροτονίαις οὐ τῇ ἀποστολοπαραδότῳ χειροθεσίᾳ, ἀλλὰ τῷ χρίσματι, κατὰ τὴν σκιώδη τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου διάταξιν! Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης συνετάραξε καὶ συνέχεεν, ὅτι τοὺς μὲν Πάπας αὐτῆς μείζονας κατὰ τὴν πνευματικὴν χάριν τῶν ἄλλων Ἱεραρχῶν λογίζεται, τοὺς δὲ Καρδιναλίους, καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἀνιέρους Ἀναγνώστας τοὺς τὴν Καρδιναλικὴν πορφύραν ἐμπεπορπημένους, ἀνωτέρω τῶν Ἐπισκόπων καὶ αὐτῶν τῶν Πατριαρχῶν ἐν τῇ ἱεραρχικῇ χοροστασίᾳ ἵστησι, κατὰ μίμησιν, ὡς μοι δοκεῖ, τῶν αἱρετικῶν Πεπουζιανῶν. (α).

Ἐκκλησίᾳ διασωζόμενα· οἷον· τὸ περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν τὸν χειροτονούμενον κυκλικῶς περιάγεσθαι· τὸ ἐπὶ Ἀετοῦ αὐτὸν ἵστασθαι ἐν τῇ ἀπαγγελίᾳ τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως (ἣν ἡ Ῥώμη δι' ὅρκου πρὸς τὰ Regalia τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀντικατέστησεν!) καὶ εἴτι ἕτερον· ὧν τὸ μὲν σημαίνει τὴν ἀδιάζευκτον τοῦ Ἐπισκόπου μετὰ τῆς Ἐκκλησίας περιπλοκήν· (καθὼς δηλονότι ὁ κύκλος πέρατός ἐστιν ἀμοιρῶν, οὕτω καὶ ὁ περικυκλῶν τὸ θυσιαστήριον μαρτύρεται συνδεῖσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀδιαῤῥήκτως·) τὸ δὲ δηλοῖ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἀδιαλείπτως ὀφείλει τὰ ἄνω μελετᾶν καὶ πρὸς τὰ ἐν Οὐρανοῖς μετάρσιος φέρεσθαι. κ.τ.λ.

(α) Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, πάντες οἱ Ἐπίσκοποι, ὡς ὁμοίως διάδοχοι τῶν Ἀποστόλων, εἰσὶν ἴσοι κατὰ τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν καὶ χάριν, κατ' οὐδὲν ἄλλο διαφέροντες ἀπ' ἀλλήλων, εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἱεραρχικῇ κλίμακι στάσιν, [ὅρ. σελ. 91. σημ. (ϐ)]· πρῶτοι οἱ Μοντανισταί, οἱ καὶ Πεπουζιανοὶ καλούμενοι, προσέβαλον τὴν ἱεραρχικὴν βαθμολογίαν, ἀναδείξαντες ἀνωτέρους τῶν μὲν Ἐπισκόπων, τοὺς *Κένονας* (ἤτοι Κοινωνοὺς ἢ συμβούλους τῶν παρ' αὐτοῖς Πατριαρχῶν, ἀναλογοῦντάς πως πρὸς τοὺς Καρδιναλίους)· τούτων δὲ πάλιν ὑπερτέρους τοὺς ἑαυτῶν Πατριάρχας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἁγίοις Ἱερωνύμου οὑτωσὶ γράφοντος· «Apud nos Apostolorum locum Episcopus tenet, apud eos Episcopus tertius est. habent enim primos de Pepuza Phrygiae Patriarchas, secundos, quos appellant Cenones, adque in tertium, id est pene ultimum locum, Episcopi devolvuntur» (Hier. Epist.. LIV. ad Marcell.).

6. Καινοτομία περὶ τὸ μυστήριον τοῦ Γάμου (α).

§. 65. Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἕδρα κατὰ μὲν τὴν περὶ Γάμου θεωρίαν συμφωνεῖ τῇ Ὀρθοδόξῳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἀνομολογοῦσα αὐτὸν ἓν τῶν «ἑπτὰ Μυστηρίων» (β), διαφέρει δὲ κατὰ τὰ ἑπόμενα· ά. ὅτι ἐν περιπτώσει παραβάσεως τῶν τοῦ γάμου

(α) Πρὸς διασάφησιν τῶν ἐν σελ. 103 σημ. γ'. περὶ αὐξήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἰρημένων παρατίθεμεν ἐπὶ λέξεως τὴν γνώμην τοῦ τε ἐν ἁγίοις Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου· ὧν ὁ μὲν πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας «εἰ μετὰ τὴν παράβασιν τῆς θείας ἐντολῆς ἡ παιδοποιΐα, πῶς ἂν ἐγένετο ἡ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους αὔξησις, εἰ ἀναμάρτητοι διέμειναν οἱ Πρωτόπλαστοι;» ἀποκρίνεται ἐν τῷ περὶ τῆς ἀνθρώπου κατασκευῆς· «Εἰ συγχωρεῖταί τις ἐπιζητῶν τὸν τῆς γενέσεως τρόπον, εἰ μὴ προσεδεήθη τῆς διὰ τοῦ γάμου συνεργείας ὁ ἄνθρωπος, ἀντερωτήσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν τῆς ἀγγελικῆς ὑποστάσεως τρόπον, πῶς ἐν ἀπείροις μυριάσιν ἐκεῖνοι, καὶ μία οὐσία ὄντες, καὶ ἐν πολλοῖς ἀριθμούμενοι». ὁ δέ φησι· «Μετὰ τὴν παράβασιν ἡ παιδοποιΐα, ἐπεὶ μέχρις ἐκείνου καθάπερ Ἄγγελοι διητῶντο ἐν τῷ Παραδείσῳ, οὐχ ὑπὸ ἐπιθυμίας φλεγόμενοι.» (ὁμιλ. Ε'. εἰς τὴν Ἑξαήμ.) καί, «μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τὴν ἐκ τοῦ Παραδείσου, τότε ἡ συνουσία ἀρχὴν λαμβάνουσα ἔρχεται· πρὸ γὰρ τοῦ παραβῆναι τὴν ἐντολὴν τὴν δεσποτικὴν τὸν ἄνθρωπον, ἀγγελικῶς βιοῦντι οὐδὲν τοιοῦτον ὑπῆρχεν (αὐτ. Ὁμιλ. ιή.).

(β) Ὁ Γάμος καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου «Μέγα Μυστήριον» (Ἐφεσ. έ. 32)), ὅτι ὁ Θεὸς ἄνωθεν μυστηριωδῶς τοὺς νυμφίους συνάπτει καὶ συζευγνύει κατὰ τό, «οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν» κτλ. (Ματθ. θ'. 6) ἐπευχομένης αὐτοῖς τῆς Ἐκκλησίας τὴν θείαν εὐλογίαν καὶ χάριν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἱερῶν τῆς συζυγίας καθηκόντων, πρὸς παιδοποιΐας εὐτέκνου ἀπόλαυσιν καὶ τὰ παραπλήσια. περὶ ὧν ὅρα Χρυσοστ. Ὁμιλ. μή. τῶν εἰς τὴν Γένεσιν, καὶ Τερτυλ. ad Uxorem (πρβλ. καὶ Μ. Εὐχολόγ. 242) ἐξ ὧν ἀποδεικνύεται ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων χρόνων ὥρισται ἱερουργεῖσθαι τὸν γάμον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ· ά. ὡς ἂν ᾖ βεβαιότερον, ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο οὐκ ἄνευ τῆς παρὰ Θεοῦ εὐλογίας συνίσταται· (ὁ γὰρ Κύριος μετὰ τὴν πλάσιν τῶν Πρωτοπλάστων *εὐλόγησεν* αὐτοὺς εἰπὼν «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε») β'. ἵνα ᾖ μάρτυς ἡ Ἐκκλησία τῆς ἀπαραβιάστου καὶ ἐκουσίας τῶν νυμφευομένων συνθήκης. γ'. ἵνα ὅ,τε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ συνορῶν ἔχοιεν ᾧ τινι καὶ οὗπερ κατενώπιον τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν καὶ ὁμόνοιαν καθυπόσχονται· καὶ δ'. ἵνα τῶν ὑποβολιμαίων τὰ γνήσιά τε καὶ νόμιμα τέκνα ἀντιδιαστέλλοιτο.

καθηκόντων ὑποβάλλει τοὺς συζύγους ἁπλῶς εἰς ἰσόβιον ἀπὸ τῆς κοίτης διάστασιν (séparation du corps), ἡγουμένη τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν αντευαγγελικὴν καὶ πανάθεσμον παρὰ τὴν Κυριακὴν καὶ Ἀποστολικὴν διάταξιν. «Ἐῤῥέθη (ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, φησὶν ὁ Κύριος) ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον (διαζύγιον) ἐγὼ δὲ (τελειῶν τὸν νόμον) λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι» (Ματθ. έ. 32. πρβλ. καὶ ιθ'. 9) καί, «Εἴτις λαϊκὸς (θεσπίζουσιν οἱ πανεύφημοι Ἀπόστολοι) τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβαλὼν (αὐθαιρέτως δηλονότι καὶ βιαίως) ἑτέραν λάβοι ἀφοριζέσθω» (καν. μή.) ἐξ ὧν ἀποδείκνυται ὅτι ὁ εὑρὼν μοιχευομένην τὴν ἑαυτοῦ ὁμόζυγον δύναται ἀπροκριματίστως ἀπολῦσαι αὐτὴν ἤτοι δοῦναι αὐτῇ ἀποστάσιον, διαγνώσει μέντοι γε καὶ ἀποφάσει τῆς Ἐκκλησίας· συνῳδὰ δὲ τῇ Κυριακῇ καὶ Ἀποστολικῇ διατάξει αἵ τε πάνσεπτοι Σύνοδοι καὶ οἱ κατὰ μέρος ἱεροὶ Πατέρες περὶ τούτου ἀποφαίνονται ὡς ἑξῆς. «Ἤρεσεν, ὥστε κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐπιστήμην μήτε ὁ ἀπὸ γυναικὸς ἐαθείς, μήτε ἡ ἀπὸ ἀνδρὸς καταληφθεῖσα (ἄνευ δηλονότι νομίμου λόγου) ἑτέρῳ συζευχθῇ» (Καρθαγ.) καὶ «Ἡ τοῦ Κυρίου ἀπόφασις κατὰ μὲν τὴν τῆς ἐννοίας ἀκολουθίαν ἐξίσου ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν ἁρμόζει, περὶ τοῦ μὴ ἐξεῖναι γάμου ἐξίστασθαι παρεκτὸς λόγου πορνείας» (Μ. Βασίλ. καν. Θ'.) Τῇ οὖν Εὐαγγελικῇ καὶ Ἀποστολικῇ καὶ Συνοδικῇ ταύτῃ διατάξει ἡ ἡμετέρα Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πιστῶς ἑπομένη, ἐν περιπτώσει παραβάσεως τῶν ἱερῶν τῆς συζυγίας χρεῶν, μετὰ πολλὰς πρὸς συνδιαλλαγὴν ἀποπείρας ἐπιτρέπει τὴν διάζευξιν. (α).

(α) Πολλάκις οἱ ἀδελφοὶ λατῖνοι προὐβάλλοντο ἡμῖν πράξεις διαζεύξεως, μὴ γενομένας δι' ἐννόμους αἰτίας, ἐπὶ μομφῇ τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας· ἀλλ' αἱ τοιαῦται πράξεις κἂν ὑποτεθῶσιν ἀληθεῖς καὶ πραγματικαί, εἰσὶ καὶ λέγονται καταχρήσεις μερικαὶ μηδόλως μηδαμῶς ἐγκρινόμεναι, ἀλλὰ, τοὐναντίον, μετὰ καὶ τῶν πρακτ.

§. 66. Ἀλλὰ πῶς, ἐρεῖ τις, ἡ τοῦ γάμου διάλυσις συμβιβάζεται πρὸς τὴν θείαν ἐντολὴν τὴν λέγουσαν, «οὓς ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω»;— ἡ ἀπαγόρευσις οὗ τη, ἀποκρινόμεθα, ουδόλως ἀντίκειται πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας δι' ἐννόμους αἰτίας ἐνεργουμένην τοῦ γάμου διάλυσιν, ὡς ἀναφερομένη προδήλως εἰς τὴν τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου ἄδειαν, καθ' ἣν ἐξῆν τοῖς φιλοσάρκοις καὶ παχυλοῖς Ἰουδαίοις δι' οἱανδήποτε αἰτίαν ἀπολύειν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας καὶ διδόναι αὐταῖς «ἀποστάσιον» ἢ «βιβλίον ἀποστασίου» (α). ἄλλως τε παρ' ἡμῖν ΟΥΚ ἄ ν θ ρ ω π ο ς, ἤτοι ἀνθρώπινος δύναμις διαλύει τὸν γάμον, ἀλλὰ δύναμις θεία καὶ ὑπεράνθρωπος. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία ἡ διὰ τῆς ἐπικλήσεως τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος τὸν γάμον συνάπτουσα, αὐτὴ πάλιν, θείᾳ ἐξουσίᾳ χρωμένη, ἣν παρὰ τοῦ Οὐρανίου καὶ Αἰωνίου Αὐτῆς Νομοθέτου εἴληφεν, ἀνάγκης κατεπειγούσης, ἐνθέσμως διασπᾷ καὶ διαλύει αὐτὸν κατὰ τὴν δεσποτικὴν διάταξιν (β).

τόντων αὐτὰς ἀποδοκιμαζόμεναι ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας· οὐκ ἔστι δὲ νῦν λόγος περὶ *μερικῶν καταχρήσεων*, ἀλλὰ περὶ *ἀρχῶν* καὶ *φρονήματος καὶ κανόνος* τῆς Καθολικῆς καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας.

(α) Πρὸς διασάφησιν τοῦ ζητήματος παρατίθεμεν ὁλόκληρον τὴν περὶ τούτου Εὐαγγελικὴν περικοπήν. «Καὶ προσῆλθον αὐτῷ (τῷ Κυρίῳ) οἱ *Φαρισαῖοι* πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ· Εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ πλάσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτοὺς καὶ εἶπεν, Ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία; ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· λέγουσιν αὐτῷ, τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν *σκληροκαρδίαν* ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ΕΙ ΜΗ ΕΠΙ ΠΟΡΝΕΙΑ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται» κ.τ.λ. (Ματθ. ΙΘ'.). ἄρα ὁ ἐπὶ πορνείᾳ ἀπολύσας αὐτὴν (διαγνώσει μέντοι γε καὶ ἀποφάσει ἐκκλησιας.) καὶ γήμας ἑτέραν ΟΥ μοιχᾶται.

(β) Εἰς ὅσα τῶν θεοστηρίκτων Κρατῶν αἱ περὶ συνοικεσίων δίκαι διεξάγονται ὑπὸ πολιτικῶν δικαστῶν (μηδόλως διὰ τοῦτο ἀποχω-

§. 67. β'. Διαφωνεῖ προσέτι ἡ Ῥώμη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀπαγορεύουσα τὸν τίμιον Γάμον τοῖς Ἱερωμένοις, παρὰ τὰς Ἀποστολικὰς καὶ Συνοδικὰς διαγορεύσεις καὶ ἀποφάνσεις. Γνωστόν ἐστιν ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας, ὅτι τὸ περὶ ἀγαμίας τῶν Ἱερωμένων ζήτημα ἐκινήθη κατὰ πρῶτον ἐν τῇ Α'. Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἐν ᾗ «ὁ τὰ στίγματα τοῦ Κυρίου ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ βαστάζων» Μέγας ὁμολογητὴς Παφνούτιος, κατεπολέμησε θεοφωτίστως τὴν περὶ ἀγαμίας αὐτῶν πρότασιν τινῶν, σύμψηφον καὶ ὁμογνώμονα ἔχων τὴν πάνσεπτον καὶ Οἰκουμενικὴν ἐκείνην τῶν θεοφόρων Πατέρων ὁμήγυριν, ἀνατιθεῖσαν τὸ γυναιξὶν ἢ μὴ συνοικεῖν εἰς τὴν ἐλευθέραν βούλησιν καὶ προαίρεσιν ἑκάστου. Διὰ τοῦτα οἱ μὲν τῶν ἱερῶν ποιμένων (οἱ πάντες σχεδὸν) διετέλεσαν οἰκείᾳ βουλῇ καὶ θελήσει ἄγαμοι, κατὰ τὸν κϛ'. Ἀποστολικὸν κανόνα τὸν ἀποδεχόμενον μὲν τὴν ἐκ προαιρέσεως ἀγαμίαν τῶν τοῦ Κλήρου, ἀπαγορεύοντα δὲ αὐτοῖς μετὰ τὴν χειροτονίαν τὸν γάμον, ὡς ἐφεξῆς. «Τῶν εἰς Κλῆρον προαγομένων ἀγάμων κελεύομεν βουλομένους γαμεῖν, ἀναγνώστας καὶ ψάλτας ΜΟΝΟΝ» (α) οἱ δὲ πάλιν (καὶ οὗτοι ἦσαν εὐαριθμότατοι) καὶ μετὰ τὴν εἰς ἐπισκοπὴν προαγωγὴν αὐτῶν συνῴκουν ταῖς ἑαυτῶν γυναιξίν, [ὡς ὁ ἁγιώτατος καὶ θαυματουργὸς Ἐπίσκοπος Τριμυθοῦντος Σπυρίδων (Σωζομ. Ἐκκλ. Ἱστ. Α'. 11), ὁ ἱερὸς Ἐπίσκοπος Κυρήνης Συνέσιος, καὶ εἴτις ἄλλος] συνῳδὰ τῷ ε. ἀποστολικῷ κανόνι τῷ λέ-

---

λυομένης τῆς τῶν ἱερῶν ποιμένων ἐπενεργείας καὶ μεσολαβήσεως ἐν ταῖς τῶν συζύγων διενέξεσιν) ἡ ὁριστικὴ περὶ διαζεύξεως Πρᾶξις ἀνατέθειται εἰς *μόνην* τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἀρχήν.

(α) Τὸν κανόνα τοῦτον ἐκράτυνεν ἡ Οἰκουμενικὴ ϛ'. Σύνοδος διὰ τοῦ ϛ'. αὐτῆς κανόνος ἔχοντος ὡς ἑξῆς. «Ἐπειδὴ παρὰ *τοῖς Ἀποστολικοῖς κανόσιν* εἴρηται, τῶν εἰς Κλῆρον προαγομένων ἀγάμων μόνους Ἀναγνώστας καὶ Ψάλτας γαμεῖν, καὶ ἡμεῖς τούτου παραφυλάττοντες, ὁρίζομεν *ἀπὸ τοῦ νῦν* μηδαμῶς Ὑποδιάκονον, ἢ Διάκονον, ἢ Πρεσβύτερον, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ χειροτονίαν, ἔχειν ἄδειαν γαμικὸν ἑαυτῷ συνιστᾶν συνοικέσιον. Εἰ δὲ τοῦτο τολμήσοι ποιῆσαι, καθαιρείσθω· Εἰ δὲ βούλοιτό τις τῶν εἰς Κλῆρον προερχομένων γάμου νόμῳ συνάπτεσθαι γυναικί, πρὸ τῆς τοῦ Ὑποδιακόνου, ἢ Διακόνου, ἢ Πρεσβυτέρου χειροτονίας τοῦτο πραττέτω».

γοντι· «Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας, ἐὰν δὲ ἐκβάλῃ, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ καθαιρείσθω»· καὶ τῇ τοῦ Κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων πρὸς Τίτον διαγορεύσει. «Καὶ καταστήσεις κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, (ἤτοι Ἐπισκόπους, κατὰ τὸν Χρυσόσ. λόγ. β'. εἰς Ἰώβ, ὅπερ δηλοῦται ἐκ τῆς ἀμέσως ἐπακολουθούσης αἰτιολογίας· «δεῖ γὰρ τὸν Ἐπίσκοπον.... ») εἴτις ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ.»

§. 68. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει ἀνέκαθεν πάντες σχεδὸν οἱ ἱεροὶ Ποιμένες ἔμενον ἐξ οἰκείας προαιρέσεως καὶ οὐ καθ' ὑποχρέωσιν ἄγαμοι(α)· ἐπὶ δὲ Χρυσοστόμου, ἤτοι περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε'. αἰῶνος, οὐδεὶς Ἐπίσκοπος ἔγγαμος ἐν τῇ Ἑῴᾳ λήξει ὑπῆρχεν· ἑρμηνεύων γὰρ θεῖος Πατὴρ τό, «εἴτις ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ» λέγει· «διὰ τοῦτο εἶπεν (ὁ Ἀπόστολος) «μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα», οὐκ ἐπειδὴ τοῦτο φυλάττεται ΝΥΝ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸν γὰρ Ἐπίσκοπον ἐν ἁγνείᾳ χρὴ καὶ τελείᾳ καθαρότητι διατελεῖν· Ἀλλ' ἐπειδὴ τότε πρὸς τοὺς ἐν πορνείαις καὶ ἀσελγείαις διακειμένους Ἕλληνας (Ἐθνικούς), μέγα κατόρθωμα ἐλογίζετο τὸ μιᾷ καὶ μόνῃ γυναικὶ συνοικεῖν» (Χρυσόσ. ἔνθ. ἀνωτέρω). Ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ καὶ Ἀφρικῇ ἄχρι τοῦ τέλους τοῦ Ζ'. αἰῶνος ὑπῆρχον πολλοὶ τῶν Ἐπισκόπων γυναιξὶ συζῶντες, περὶ οὗ αὐτίκα ἐροῦμεν.

§. 69. Πρώτη ἡ κατὰ τὸ 691 συγκροτηθεῖσα ἁγία καὶ Οἰκουμενικὴ ΣΤ'. Σύνοδος ἀπηγόρευσε τοῖς Ἐπισκόποις τὸ γυναιξὶ συνοικεῖν ἐν τοῖς καν. ιβ'. καὶ μη'. «Καὶ τοῦτο (θεσπίζει) εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἦλθεν, ὡς ἔν τε τῇ Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ καὶ ἑτέροις τόποις οἱ τῶν ἐκεῖσε θεοφιλέστατοι Πρόεδροι συνοικεῖν ταῖς ἰδίαις γαμεταῖς, καὶ μετὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς προελθοῦσαν χειροτονίαν, οὐ παραιτοῦνται.... Ἔδοξεν οὖν μηδαμῶς τὸ τοιοῦτον ἀπὸ τοῦ νῦν γίγνεσθαι· τοῦτο δὲ φαμὲν ΟΥΚ ἐπ' ἀθετήσει ἢ ἀνατροπῇ τῶν Ἀπο-

(α) Ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι προηροῦντο τὸν Παρθένιον βίον, μιμούμενοι κἂν τούτῳ τοὺς ἑαυτῶν Ἐπισκόπους. (Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱσ. ς'. 22.)

στολικῶς νενομοθετημένων (ἀπος. καν. κς΄.), ἀλλὰ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον προκοπῆς τῶν λαῶν προμηθούμενοι» [τουτέστι προνοοῦντες περὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὰ τελειότερα προκοπῆς τῶν λαῶν· διότι ἡ μέριμνα τῆς γυναικὸς, τῶν τέκνων καὶ ὅλου τοῦ οἴκου ἐκώλυον τοὺς Ἐπισκόπους τοῦ μεριμνᾷν ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου των· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· «ὁ ἐν γάμῳ μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί.» κ.τ.λ.] καὶ, «Ἡ τοῦ πρὸς Ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνὴ, κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς Ἐπισκοπῆς χειροτονίαν, ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω, πόῤῥω τῆς τοῦ Ἐπισκόπου καταγωγῆς ᾠκοδομημένῳ, καὶ τῆς ἐκ τοῦ Ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαυέτω».

§. 70. Ἡ αὐτὴ δὲ ἁγία Σύνοδος ἡ περὶ Ἐπισκόπων ταῦτα νομοθετήσασα, συνεχώρησε τοῖς ἱερεῦσι καὶ διακόνοις ταῖς ἑαυτῶν γαμεταῖς συνοικεῖν, καταδικάσασα ἅμα τὴν Ῥώμην ὡς ἀπαγορεύουσαν τοῖς ἱερωμένοις τὸν τίμιον γάμον ἐν τῷ ιγ΄. κανόνι, περὶ οὗ λέγομεν ἐφεξῆς.

§. 71. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἀντινομοθετοῦσα τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τῇ Οἰκουμενικῇ Α΄. Συνόδῳ, ἀπηγόρευσεν ἀπαξάπασι τοῖς Ἱερωμένοις τὸν τίμιον γάμον, ὑποβάλουσα αὐτοὺς εἰς καταναγκαστικὴν ἀγαμίαν ἐπὶ τοῦ Πάπα Σιρικίου περὶ τὸ 398, καὶ τοι ἐπὶ τέσσαρας ὅλους αἰῶνας ἀποδεχομένη αὐτὸν ὡς ἔνθεσμον καὶ κανονικόν· Γνωστόν ἐστιν ἐκ τῆς Ἱστορίας ὅτι οἱ μὲν ἱερώτατοι Πᾶπαι Φήλιξ καὶ Ἀγαπητὸς ἦσαν τέκνα Πρεσβυτέρων, ὁ μὲν Γορδιανοῦ, ὁ δὲ Φήλικος· ὁ δὲ Πάπας Γελάσιος υἱὸς Ἐπισκόπου, τοῦ Βαλλερίου· τὸ δὲ χείριστον, ὅτι παντὶ σθένει ἐσπούδασεν ἵνα ἐπιβάλῃ τὴν περὶ ἀγαμίας τῶν ἱερωμένων ἄθεσμον θεσμοθεσίαν καὶ εἰς ἄλλας Ἐκκλησίας, καὶ τοῦτο ἐν μέρει κατώρθωσεν ἐν τῇ Ἀφρικανῇ Ἐκκλησίᾳ, πείσασα τὴν αὐτόθι κατὰ τὸ 458 συγκροτουμένην Τοπικὴν Σύνοδον διὰ τοῦ Τοποτηρητοῦ αὐτῆς Φαυστίνου Ἐπισκόπου Πικένου νὰ παραδεχθῇ καὶ καθιερώσῃ αὐτὴν διὰ κανόνος (ὅρ. τῆς ἐν Καρθαγ. δ΄), εἰ καὶ μὴ ἀμέσως κρατήσαντος.

§. 72. Διὰ ταῦτα ἡ Οἰκουμενικὴ ϛ΄. τοῖς ἱεροῖς

θεσμοῖς τῶν πανευφήμων Ἀποστόλων καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Δ'. Σύν. στοιχοῦσα, κατεδίκασε τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἕδραν ἐπὶ τῇ καινοτομίᾳ ταύτῃ διὰ τοῦ ιγ'. αὐτῆς κανόνος ἔχοντος ὧδε: «Ἐπειδὴ ἐν τῇ Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος παραδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας Διακόνου ἢ Πρεσβυτέρου χειροτονίας ἀξιοῦσθαι καθομολογεῖν, ὡς οὐκέτι ταῖς αὐτῶν συνάπτονται γαμεταῖς, Ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἐξακολουθοῦντες κανόνι τῆς Ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν (ἱερωμένων) κατὰ νόμους συνοικέσια καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐῤῥῶσθαι βουλόμεθα, μηδαμῶς αὐτῶν τὴν πρὸς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες, ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τῆς πρὸς ἀλλήλους κατὰ καιρὸν τὸν προσήκοντα ὁμιλίας. Ὥστε, εἴτις ἄξιος εὑρεθείη πρὸς χειροτονίαν Ὑποδιακόνου, ἢ Διακόνου, ἢ Πρεσβυτέρου, οὗτος μηδαμῶς κωλυέσθω ἐπὶ τοιοῦτον βαθμὸν ἐμβιβάζεσθαι, γαμετῇ συνοικῶν νομίμῳ, μήτε μὴν ἐν τῷ τῆς χειροτονίας καιρῷ ἀπαιτείσθω ὁμολογεῖν, ὡς ἀποστήσεται τῆς νομίμου πρὸς τὴν οἰκείαν γαμετὴν ὁμιλίας· ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τὸν ἐκ Θεοῦ νομοθετηθέντα καὶ εὐλογηθέντα τῇ Αὐτοῦ παρουσίᾳ γάμον καθυβρίζειν ἐκβιασθῶμεν, τῆς τοῦ Εὐαγγελίου φωνῆς βοώσης· Ἃ ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· καὶ τοῦ Ἀποστόλου διδάσκοντος, τίμιον τὸν γάμον, καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον· καὶ, δέδεσαι γυναικὶ, μὴ ζήτει λύσιν. . . . . . Εἴ τις οὖν τολμήσοι παρὰ τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινούμενος, τινὰς τῶν Ἱερωμένων, Πρεσβυτέρων φαμὲν, ἢ Διακόνων, ἢ Ὑποδιακόνων, ἀποστερεῖν τῆς πρὸς τὴν νόμιμον γυναῖκα συναφείας τε καὶ κοινωνίας, καθαιρείσθω. Ὡσαύτως καὶ εἴ τις Πρεσβύτερος ἢ Διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλλει, ἀφοριζέσθω· ἐπιμένων δὲ καθαιρείσθω» (α).

(α) Ἡ αὐτὴ θεοφώτιστος Σύνοδος κατέκρινε καὶ ἑτέραν καινοτομίαν τῆς Ῥώμης, ἐν τῷ νέ. καν. ἤτοι τὴν κατάργησιν τῆς νηστείας τῆς τετράδος καὶ τὴν ἀντεισαγωγὴν τῆς τοῦ Σαββάτου παρὰ τὸν ἀποστολικὸν ξδ'. κανόνα τὸν διαγορεύοντα ταῦτα· «εἴτις Κληρικὸς εὑρεθῇ τὴν Κυριακὴν ἡμέραν νηστεύων ἢ τὸ *Σάββατον*, πλὴν τοῦ ἑνὸς μόνου, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκὸς, ἀφοριζέσθω» (πρβλ. καὶ ἀποσ.

Διαταγ. Ε'. 14 καὶ 19 ἐν τῷ τέλει)· τῆς νηστείας τῆς τετράδης μνημονεύουσι πλεῖστοι ἀρχαιότατοι Πατέρες. «Μετὰ τὴν τοῦ πάθους ἑβδομάδα μὴ παρορᾶτε *τετράδην καὶ παρασκευὴν νηστεύοντες*» (Ἰγνάτιος ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῇ)· καὶ, «οἶδεν ὁ ἀληθῶς γνωστικὸς καὶ *τῆς νηστείας* τὰ αἰνίγματα τῶν ἡμερῶν τούτων, τῆς *τετράδης καὶ τῆς παρασκευῆς*» (Κλήμ. ἐν Στρωμ. Ζ'.) καὶ «*τετράδα καὶ παρασκευὴν νηστεύειν ἡμῖν* κατὰ παράδοσιν (ἀποστολικὴν) εὐλόγως προστέτακται». (Πέτρος Ἀλεξανδρ. ἐν τῷ ιέ. καν.) κ.τ.λ.. Τὴν νηστείαν τῆς τετράδης ἐφύλαττε καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥώμης τὸ πάλαι· πρῶτος Ἰννοκέντιος ὁ Α'. κατήργησεν αὐτὴν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ παποσέπτης Πλατίνας. Ἐπειδὴ δὲ περὶ νηστείας ὁ λόγος, οὐκ ἄπο σκοποῦ ἡγοῦμαι προσεπισημειώσασθαι ἐνταῦθα, ὅτι τὰς τέσσαρας τοῦ ἐνιαυτοῦ ἱερὰς νηστείας ἐξ Ἀποστολικῆς ἔχομεν παραδόσεως· καὶ ἡ μὲν Μ. Τεσσαρακοστὴ ἀναφέρεται ἔν τε τοῖς κανόσι καὶ ταῖς Διαταγαῖς τῶν ἁγίων Ἀποστόλων· «Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ Ὑποδιάκονος, ἢ Ἀναγνώστης, ἢ Ψάλτης τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστὴν οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα καὶ παρασκευὴν, καθαιρείσθω, ἐκτὸς εἰμὴ δι' ἀσθένειαν ἐμποδίζηται· ἐὰν δὲ λαϊκὸς ᾖ, ἀφοριζέσθω· (καν. ξδ'.) καὶ «φυλακτέα ὑμῖν ἡ νηστεία τῆς τεσσαρακοστῆς, μνήμην παρέχουσα τῆς τοῦ Κυρίου πολιτείας τε καὶ νομοθεσίας· ἐπιτελείσθω δὲ ἡ νηστεία αὕτη πρὸ τῆς τοῦ Πάσχα (ἤτοι πρὸ τῆς νηστείας τῆς Μ. Ἑβδομάδος),. . . . μεθ' ἣν ἄρξασθε τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἑβδομάδος νηστεύοντες αὐτὴν πάντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου» (Ἀπος. Διαταγ. Ε'. 12.)· ταύτης μνημονεύει καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος ἐπιστέλλων πρὸς Φιλιππησίους· «*τὴν τεσσαρακοστὴν* μὴ ἐξουθενεῖτε· μίμησιν γὰρ παρέχει τῆς τοῦ Κυρίου πολιτείας·» — Ἡ νηστεία ἡ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν, ἡ «τῶν ἁγίων Ἀποστόλων» καλουμένη, ἀναφέρεται ὡσαύτως ἐν ταῖς Διαταγαῖς αὐτῶν, (ἑπταήμερος δ' οὖσα τὸ πρὶν ἐπηυξήθη ἀκολούθως πρὸς τιμὴν αὐτῶν διὰ τῆς προσθήκης τινῶν ἡμερῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς παραλλάσσει, διὰ τὴν μετακίνησιν τῆς τοῦ Πάσχα ἑορτῆς) ὡς ἀκολούθως· «μετὰ οὖν τὸ ἑορτάσαι ὑμᾶς τὴν Πεντηκοστὴν, ἑορτάσατε μίαν ἑβδομάδα· δίκαιον γὰρ εὐφρανθῆναι ἐπὶ τῇ ἐκ Θεοῦ δωρεᾷ (τῇ ἐπελεύσει τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου), καὶ νηστεῦσαι μετὰ τὴν ἄνεσιν» (Ε'. 19)· — Ἡ πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἐν τῷ πρὸς Φιλογόνιον λόγῳ· — Ἡ δὲ πρὸ τῆς Κοιμήσεως ἐν τῷ «Τόμῳ τῆς Ἑνώσεως» ἐκδοθέντι τῷ

ταύτης Συνόδου ἀπεκήρυξεν αὐτὴν καὶ ψευδοσύνοδον ἀπεκάλεσε! καί τοι τῆς Ζ' Οἰκ. Συνόδου, (ἣν ὡς θεόπνευστον καὶ αὐτὴ ἀποδέχεται), ἀνακηρυττούσης αὐτὴν ἐνθεσμοτάτην καὶ Οἰκουμενικήν, καὶ τοὺς μὴ δεχομένους τοὺς κανόνας αὐτῆς ΑΜΑΘΕΙΣ· καί τοι τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ τοῦ Α'. ἀναμολογοῦντος τοὺς κανόνας αὐτῆς θείους καὶ ἱεροὺς ἐν τῇ πρὸς Κάρολον τὸν Μέγαν ἐπιστολῇ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σεσημείωται· πρὸς μείζονα δὲ καταφρόνησιν τῶν ἱερῶν τῆς Ἐκκλησίας ἀποφάνσεων ἐξέδωκε καὶ ἕτερον νόμον ἐπὶ Γρηγορίου τοῦ Ζ'. τοῦ Χιλδεβράνδου, κατὰ τὸ 1080 παπεύσαντος, δι' οὗ ἐκράτυνε τὴν περὶ ὀγαμίας τῶν ἱερέων θεσμοθεσίαν αὐτῆς, οὐχὶ πάντως «προνοουμένη περὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὰ τελειότερα προκοπῆς τῶν λαῶν» ἀλλὰ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἱεροκρατείας καὶ προαγωγὴν τῶν θρησκευτικοπολιτικῶν αὐτῆς συμφερόντων, καθὼς αὐτὰ τὰ πράγματα ἔδειξαν. (α).

---

922 ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ τῶν Αὐτοκρατόρων' «μετὰ δὲ τὸ τυχεῖν (φησι) τῆς μεταλήψεως τῶν Μυστηρίων (τὸν τρίγαμον), τρεῖς τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνον ἀξιωθήσεται τῆς ἀπολαύσεως' ἅπαξ μὲν ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσει· δεύτερον δὲ ἐν τῇ Κοιμήσει τῆς ἀχράντου ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ τρίτον ἐν τῇ γενεθλίῳ ἡμέρᾳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, διὰ τὸ ἐν ταύταις *προηγεῖσθαι νηστείας*» (Πρ. Συν. Τ. Β'. σελ. 975) κ.τ.λ.

(α) Καταλύοντες ἐνταῦθα τὸν περὶ Γάμου λόγον ἀναγκαῖον ἡγούμεθα προσεπισημειώσασθαι, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία οὐ μόνον περὶ τὰ θεμελιώδη τῆς πίστεως δόγματα καὶ τὰ Μυστήρια οὐδὲν ἐκαινοτόμησεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἱερὰ ἔθη τῶν πρώτων τῆς Ἐκκλησίας αἰώνων ἀπαραποίητα καὶ ἀλύμαντα διέσωσεν, ὡς μεγάλως συμβάλλοντα πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τῶν πιστῶν μόρφωσιν καὶ οἰκοδομήν' ἐξ ὧν εἰσὶ καὶ τὰ ἐν τῇ τελεσιουργίᾳ τοῦ Μυστηρίου τοῦ Γάμου ἐθιζόμενα. Καὶ τὸ μὲν συνάπτεσθαι τὰς δεξιὰς τῶν νυμφίων δηλοῖ ὅτι σώματι καὶ ψυχῇ ἡ νύμφη τῷ νυμφίῳ ἁρμόζεται. (Τερτυλ. ἐν τῷ «περὶ τοῦ δεῖν καλύπτεσθαι τὰς παρθένους» καὶ Γρηγ. Ναζιανζ. ἐν ἐπιστ. νζ'.). Ἡ μετάμειψις τῶν δακτυλίων (ὧν τὸ μὲν τοῦ ἀνδρὸς ἦν συνήθως ἀργυροῦν, τὸ δὲ τῆς γυναικὸς χρυσοῦν) ὡσαύτως τὴν τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τῆς γυναικὸς ἕνωσιν ὑπεμφαίνει (Τερτυλ. ἐν τῷ Ἀπολογητ. καὶ ἐν τῷ περὶ Εἰδωλολατρ.) Τὸ ἐπιτιθέναι στεφάνους ἐπὶ τῶν νεονύμφων ἐστὶ σύμβολον τῆς κατὰ

7. Καινοτομία περὶ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου.

§. 74. «Ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; φησὶν ὁ θεῖος Ἀπόστολος Ἰάκωβος, προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκὼς ἀφεθήσονται αὐτῷ» (Ἐπισ. Καθολ. ἐ. 14, 15, παρβλ. Μάρκ. ς'. 13). Τῇ οὖν Ἀποστολικῇ ταύτῃ διατάξει ἡ Καθολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία πιστῶς κατακολουθοῦσα χρίει τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπὶ τῷ ὀνόματι «τοῦ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων δεσπόζοντος» τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, μετὰ πίστεως ἀπεκδεχομένη τὴν διὰ τῆς θείας ἀντιλήψεως ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς συνεχούσης αὐτοὺς νόσου καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὧν συνέπειαί εἰσι πολλάκις τὰ σωματικὰ νοσήματα (α) «καὶ ἡ εὐχή, φησί, τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ».

τῶν παθῶν καὶ τῶν αἰσχρῶν ὀρέξεων νίκης, κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον· «ὁ πρὸ τοῦ γάμου, φησί, σωφρονῶν, πολλῷ μᾶλλον μετὰ τὸν γάμον· διὰ τοῦτο *στέφανοι* ταῖς *κεφαλαῖς ἐπιτίθενται*, σύμβολον τῆς νίκης, ὅτι ἀήττητοι γενόμενοι, οὕτω προσέρχονται τῇ εὐνῇ» [ὁμιλ. Θ'. εἰς τὸ ά. κεφ. τῆς πρὸς Τιμόθ. Α'. πρβλ. καὶ Τερτυλ. «περὶ Στεφάνου» (de corona militis)] Τὸ προσφέρειν αὐτοῖς οἶνον ἀνάκρατον ὕδατι, τὸ ἀδιάλυτον τῆς αὐτῶν συνδιαιτήσεως, τὴν ὑπὲρ τῶν τέκνων καὶ τοῦ οἴκου ἐπιμέλειαν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης εὐφροσύνην ὑποσημαίνει· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τὴν ἀνάμνησιν ἀνακαλεῖται τοῦ θαύματος τοῦ ἐν Κανᾷ, ἔνθα ὁ τοῦ παντὸς Δημιουργὸς καὶ Αἰώνιος Ἀρχιερεὺς τὸν Γάμον ηὐλόγησε, καὶ ὡς ἓν τῶν Μυστηρίων τῆς Ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας διὰ τῆς θείας Αὐτοῦ παρουσίας ἐβεβαίωσε καὶ ἐκύρωσεν (κἂν ὁ,τιοῦν λέγωσιν οἱ τὸ «Μέγα τοῦτο Μυστήριον» ψιλὸν πολιτικὸν συνάλλαγμα λέγοντες). Ἡ εἰς κύκλον αὐτῶν περιαγωγή, τὸ ἀδιάλυτον τῆς συμπλοκῆς καὶ ἑνώσεως αὐτῶν σημαίνει· ὁ γὰρ κύκλος σύμβολόν ἐστι τῆς αἰωνιότητος, ἅτε μὴ περατούμενος. (ὅρ. Χρυσόστ. ὁμιλ. μή. καὶ νς'. τῶν εἰς τὴν Γένεσιν). αἱ δὲ λαμπάδες αἱ διδόμεναι αὐτοῖς τὴν ἁγνίαν καὶ παρθενίαν αὐτῶν ὑπεμφαίνουσιν (Συμ. Θεσσαλον. σελ. 185).

(α) Τοῦτο σαφέστερον δηλοῦται ἐκ τῶν πρὸς τὸν Παραλυτικὸν λόγων τοῦ Θεανθρώπου. «Ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε».

§. 75. Ἀλλ' ἡ Ῥώμη ἀντινομοθετοῦσα τοῖς Ἀποστόλοις καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντέστρεψε τὴν τάξιν τοῦ Μυστηρίου, ὡς ἀλείφουσα τοὺς νοσοῦντας τῷ καθιερωμένῳ ἐλαίῳ ὅταν ΟΥΔΕΜΙΑ περὶ αὐτῶν ὑπάρχῃ ἐλπὶς ἀναῤῥώσεως! (α).

§. 76. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανά, τό γε νῦν ἔχον, πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ῥωμαϊκῶν ἀξιώσεων καὶ ἐξέλεγξιν τῶν καινοτομιῶν, δι' ὧν ὁ παπισμὸς ἀνέτρεψε, τὸ καθ' ἑαυτόν, καὶ ἔθιμα ἀποστολικά, καὶ παραδόσεις, καὶ Μυστήρια, καὶ δόγματα, καὶ Ἱεραρχίαν, καὶ Ἐκκλησίαν! (β) Εἰπάτω οὖν πᾶς ἀμερόληπτος καὶ τῆς ἀληθείας ἐραστής, τίς ἡ ἀποσχισθεῖσα τῆς Καθολικῆς ἑνότητος ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἢ ἡ Παπωσύνη .... (γ).

(α) Oleum triplex, τριπλοῦν ἔλαιον, ὀνομάζει ἡ Ῥώμη τρία ἡγιασμένα ἔλαια· τὸ τῶν κατηχουμένων, τὸ τῶν Βαπτιζομένων (τὸ ἐφορκιστικὸν» ἢ «προτελεστικὸν» ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἤδη κατήργησεν) καὶ τοῦτο, τὸ τῶν ψυχοῤῥαγούντων.

(β) «*Παπισμὸν* εἴτε *Παπωσύνην* λέγοντες δὲν νοοῦμεν τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Δύσεως, ἀλλὰ τὸ Ἱεροκρατικὸν σύστημα τῆς Ῥώμης, ὅπερ ἐξ *ἐγωϊσμοῦ* πάντα τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς εἴρηται, συνετάραξε, καὶ ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας, κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος, ὥσπερ τις Ἐφιάλτης ἐπικάθηται ἐπὶ τῶν ἐν τῇ Δύσει χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν· καθ' οὗ ὅμως καὶ πάλαι πολλοὶ Ἱεράρχαι καὶ κήρυκες τοῦ θείου λόγου, ἄνδρες ἐπ' ἀρετῇ καὶ σοφίᾳ διαβεβοημένοι, τέκνα ἰδίως τῆς ἐνδόξου καὶ φιλοχρίστου καὶ θεοστηρίκτου Γαλλίας, γενναίως ἐξανέστησαν, ἐφ' ὅσον αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον, καὶ νῦν ἤδη καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ συγγραμμάτων καὶ διὰ συστάσεως σοφῶν Συλλόγων εὐκλεῶς ἀγωνίζονται οἱ ὁμόφυλοι καὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ ἡμῶν Ἰταλοί.

(γ) Ἡ Ῥώμη ἵν' ἀποδείξῃ ἡμᾶς Σχισματικοὺς ἐπισείει ἡμῖν γαυριῶσα τὸν κακόδοξον Ὅρον τοῦ Φλωρεντινοῦ Συνεδρίου, ὃν δύσμοιροί τινες καὶ μικρόψυχοι Ἀνατολικοὶ Ἐπίσκοποι προσυπέγραψαν, οὐχὶ πάντως ἐκ πεποιθήσεως, ἀλλ' ὑπείκοντες ποικίλαις παπικαῖς ἐπηρείαις ἢ καὶ ἀπειλαῖς τοῦ Παλαιολόγου διὰ πάσης θυσίας ἐπιζητοῦντος τὴν ἕνωσιν, ἐπὶ τῷ τυχεῖν ἐλέους καὶ βοηθείας ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας! Ἀλλ' ἐρεῖ τυχόν· καὶ πῶς; Σύνοδος ὑπὸ τοσούτων Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν Ἐπισκόπων, τῇ συναινέσει καὶ τῶν πέντε Πατριαρχικῶν θρόνων, συγκροτηθεῖσα, δὲν φέρει τάχα τὴν σφραγίδα τῆς Οἰκουμενικῆς ἀληθείας; οὐδαμῶς, ἀποκρίνομαι· πολλαὶ Σύνοδοι κατὰ καιροὺς συνηθροίσθησαν πολλῷ τῆς

ἐν Φλωρεντίᾳ πολυπληθέστεραι, ἐν αἷς παρῆσαν εἴτ' αὐτοπροσώπως, εἴτε διὰ Τοποτηρητῶν, καὶ Πατριάρχαι, καὶ Πάπαι, καὶ Αὐτοκράτορες, ὡς ἡ ἐν Ἀριμίνῳ καὶ Ἀρελάτῃ· καὶ ὅμως ἡ Ἐκκλησία οὐκ ἐπέγνω αὐτὰς ὡς Οἰκουμενικάς, ἀλλ' ἀπεκήρυξεν ὡς αἱρετικὰς καὶ ἀθέσμους. Ἀλλὰ πλὴν τούτου, λησμονεῖ ταχα ἡ Ῥώμη τὴν διαμαρτύρησιν τοῦ μεγάλου ἐκείνου μονομάχου καὶ παμμάχου τῆς Ὀρθοδοξίας, τοῦ Ἐξάρχου τῶν Ἀνατολικῶν καὶ Τοποτηρητοῦ τοῦ Πατριαρχικοῦ τῆς Ἀντιοχείας Θρόνου, τοῦ κλεινοῦ τῆς Ἐφέσου Μητροπολίτου, Μάρκου, φημί, τοῦ Εὐγενικοῦ, κατὰ τῆς διεῤῥωγυίας καὶ κατεσχισμένης ἐκείνης ἑνώσεως; λησμονοῦσιν οἱ φίλοι ῥήτορες ὅτι ὁ Πάπας Εὐγένιος ἀκούσας ὅτι ὁ γεραρὸς οὗτος τοῦ Ἀνατολικοῦ Συλλόγου Πρόεδρος «ἐξέπτη ἐκ τῆς δυτικῆς ἐκείνης ἀχλύος πρὸς τὴν ἀνατολὴν τοῦ πηγαίου φωτὸς τῆς Ὀρθοδοξίας, μήθ' ὁμολογήσας, μήθ' ὑπογράψας τὸν κακόδοξον Ὅρον» δεινοπαθῶς ἀνεβόησεν, «Ἰοὺ Ἰού, φίλοι ῥήτορες, ἐποιήσαμεν ΟΥΔΕΝ;» λησμονοῦσιν ὅτι μόλις διελύθη τὸ Φλωρεντινὸν Συνέδριον, καὶ Σύνοδοι ἱεραὶ Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν συγκροτηθεῖσαι ἡ μὲν τῷ 1439, διαγνώσει τῶν τεσσάρων Πατριαρχικῶν Θρόνων τῆς Ἑώας λήξεως, ἐν τῷ μεγαλωνύμῳ ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας, (ὅρ. Ζωρνικ. Τ. Β. σελ. 677.) ἡ δὲ τῷ 1443 ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐν ᾗ παρῆσαν τρεῖς Ἀνατολικοὶ Πατριάρχαι, ἀπεκήρυξαν αὐτὸ (*ὁμολογησάντων ἐν κατανύξει τῶν τῇ Ῥώμῃ ἐκ συναρπαγῆς συνταχθέντων Ἀνατολικῶν τὸ ἑαυτῶν ἁμάρτημα, καὶ ἐξαιτησαμένων ἐν δάκρυσι τὸ ἔλεος τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, πλὴν ἑνὸς ἢ δύο προδοτῶν τῆς Εὐσεβείας καὶ τοῦ Ἔθνους*) καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν ἐκράτυναν, σύμψηφον καὶ ὁμόγνωμον ἔχουσαι ΣΥΜΠΑΝ τὸ Ὀρθόδοξον πλήρωμα, καὶ ἰδίως τὸ Ἑλληνικόν, ὅπερ προείλετο ἀπολέσαι βασιλείαν καὶ πᾶν ἐγκόσμιον ἀγαθόν, ἢ τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερίαν τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας καὶ τὴν πατρῴαν Ὀρθοδοξίαν. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ ὑπὲρ τῆς Εὐσεβείας θεῖον φρόνημα (ἀναγκαῖον γὰρ καὶ τόδε προσεπισημειώσασθαι) οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις τῆς ἑαυτοῦ Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας δεινοτέρας περιστάσεις μετὰ μαρτυρικῆς ὄντως καρτερίας ἐξεδήλωσεν· οὕτω λ. χ. μετὰ τὴν πρώτην ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ὑπὸ τῶν Γαλλοενετῶν Σταυροφόρων, διαμαρτυρόμενον πρὸς τὸν δυνάστην τῆς πόλεως ταύτης Σιερῆ (Sir Henri) κατὰ τῶν αἰκισμῶν καὶ βασάνων ἃς ὑφίστατο ὑπὸ τοῦ ἀγερώχου καὶ ἀπηνοῦς παπικοῦ λεγάτου Πελαγίου πρὸς ἐξώμοσιν τῆς Ὀρθοδοξίας ἔλεγεν· «Ἡμεῖς μὲν ἄλλου γεγονότες γένους, καὶ ἄλλον Ἀρχιερέα ἔχοντες (τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην) ἑαυτοὺς τῷ κράτει σου ὑπετάξαμεν, ὥστε *σωματικῶς* κατάρχειν ἡμῶν, οὐ *μήν γε ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς*· σοῦ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ ὑπερμαχεῖσθαι, τῶν ἀναγκαίων· *τῶν δ' ἡμετέρων* ἐκστῆναι

σεβασμάτων καὶ θρησκευμάτων ΤΩΝ ΑΔΥΝΑΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΚΑΘΕΣΤΗΚΕΝ» (Γεωργ. Ἀκροπολ. Χρονικ. ιζ'.)

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α'. ΜΕΡΟΥΣ.

(διανέμεται δωρεάν.)

(διανέμεται δωρεάν.)

